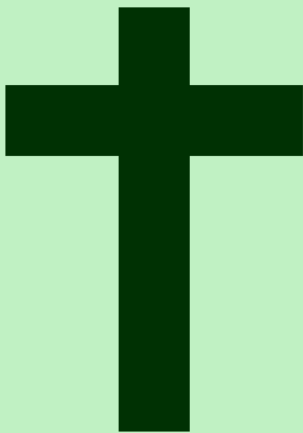

Te ak'a'j tu'jal tuj
tu'jal qtata Dios

New Testament in Tektiteko (GT:ttc:Tektiteko)

Te ak'a'j tu'jal tuj tu'jal qtata Dios

New Testament in Tektiteko (GT:ttc:Tektiteko)

copyright © 2003 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tektiteko

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tektiteko [ttc], Guatemala

Copyright Information

© 2003, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tektiteko

© 2003, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
e5f1836e-411a-57b8-bbab-959f006a00a3

Contents

Stz'ib'en Matey	1
Stz'ib'en Mak	60
Stz'ib'en Luks	98
Stz'ib'en Wa'nch	157
Kyaq'umb'en Kye Tky'ixel Jesus	197
Kye Aj Rom	252
Tb'ay U'j Kye Aj Korint	275
Tkab'i' U'j Kye Aj Korint	298
Kye Aj Galasy	312
Kye Aj Efeso	321
Kye Aj Filipos	329
Kye Aj Kolosas	335
Tb'ay U'j Kye Aj Tesalonk	341
Tkab'i' U'j Kye Aj Tesalonk	346
Tb'ay U'j Te Timotey	349
Tkab'i' U'j Te Timotey	356
Te Tit	361
Te Mo'nch	364
Kye Ebrey	366
Stz'ib'en Chaw	384
Tb'ay U'j Stz'ib'en Xhpe'y	391
Tkab'i' U'j Stz'ib'en Xhpe'y	398
Tb'ay U'j Stz'ib'en Wa'nch	402
Tkab'i' U'j Stz'ib'en Wa'nch	408
Toxi' U'j Stz'ib'en Wa'nch	409
Stz'ib'en Juds	410
Te Tmankb'il	412

Te Tpakb'alil Galan Ti'j Te Qajaw Jesukrist Aj Oqet Stz'ib'a' Matey

Kye Tijajil Aj Ja' Owel Te Jesukrist Ti'j Te Nhan

Luks 3:23-38

¹ Bwen, aj ntzaniye' kye tijajil Jesukrist aj tijajil Dawid aj tijajil Abran.*
² Ntons, te Abran a tetz k'wa'lon ti'j Isak, b'ix te Isak k'wa'lon ti'j Jacob, b'ix te Jacob k'wa'lon ti'j Juda b'ix kyi'j kye txq'ankey aj titz'in. ³ Te Juda otzaj tk'wa'li' ti'j Tamar te Pars b'ix Sar.* B'ix te Pars k'wa'lon ti'j Esrom, b'ix te Esrom k'wa'lon ti'j Aran. ⁴ Te Aran k'wa'lon ti'j Aminadab, b'ix te Aminadab k'wa'lon ti'j Naxhon, b'ix te Naxhon k'wa'lon ti'j Salmon. ⁵ Te Salmon otzaj tk'wa'li' ti'j Rakab te Boxh, b'ix te Boxh otzaj tk'wa'li' ti'j Rut te Jobed, b'ix te Jobed k'wa'lon ti'j Jesay.† ⁶ Te Jesay k'wa'lon ti'j Dawid aj twitzale' k'ulul mandad, b'ix te Dawid otzaj tk'wa'li' te Salomon ti'j te [Betsabe] aj txu'jel tuq Uriys. ⁷ Te Salomon k'wa'lon ti'j Roboam, b'ix te Roboam k'wa'lon ti'j Abiys, b'ix te Abiys k'wa'lon ti'j Asa. ⁸ Te Asa k'wa'lon ti'j Chospat, b'ix te Chospat k'wa'lon ti'j Joran, b'ix te Joran k'wa'lon ti'j Osiy.‡ ⁹ Te Osiy k'wa'lon ti'j Jotan, b'ix te Jotan k'wa'lon ti'j Aka'xh, b'ix te Aka'xh k'wa'lon ti'j Esekiy. ¹⁰ Te Esekiy k'wa'lon ti'j Manases, te Manases k'wa'lon ti'j Amon, b'ix te Amon k'wa'lon ti'j Josiy. ¹¹ Te Josiy k'wa'lon ti'j Jekoniys b'ix kyi'j kye txq'ankey aj titz'in, tuj aj tyemp aj kxik in kye aj tijajil Israel tuj Babilony.* ¹² Aj akyeqet tuq tuj Babilony, te Jekoniys tetz otzaj tk'wa'li' Xhlatye'l, b'ix te Xhlatye'l k'wa'lon ti'j Xhbabe'l. ¹³ Te Xhbabe'l k'wa'lon ti'j Abyuxh, b'ix te Abyuxh k'wa'lon ti'j Elyakim,§ b'ix te Elyakim k'wa'lon ti'j Asor. ¹⁴ Te Asor tetz k'wa'lon ti'j Chok, b'ix te Chok tetz k'wa'lon ti'j Akim b'ix te Akim tetz k'wa'lon ti'j Elyu. ¹⁵ Te Elyu k'wa'lon ti'j Elya'xh, b'ix te Elya'xh k'wa'lon ti'j Matan, b'ix te Matan k'wa'lon ti'j Jacob. ¹⁶ B'ix te Jacob k'wa'lon ti'j Chep aj tichmil Liy, b'ix ti'j te Liy owitz'jik te Jesus, aj n'ok q'uma' Te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'.*
¹⁷ Ntons ojetq tuq ky'ik kajlajuj chmanb'aj kxol te Abran b'ix max te Dawid. B'ix yaji oky'ik junky kajlajuj chmanb'aj kxol te Dawid max aj kxik in kye aj Tijajil Israel tuj Babilony, b'ix yaji junky kajlajuj chmanb'aj oky'ik atx aj kxiklen in kye tijajil Israel tuj Babilony max aj titz'jik Te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'.†

Titza' Owitz'jik Te Jesukrist

Luks 2:1-7

¹⁸ Ntons, te Jesukrist owitz'jik ikxjani: Te Liy aj nnan te Jesus, ojetq tuq qet stzaq'b'e' tzan tok junan tuky'i Chep;* per aj mina' tuq kyok junan te Liy okaj ky'aq'waj tzan [tajwalil] te Txew Dios. ¹⁹ Te Chep, komo tetz jun b'an galan xjal tuq, k'on tgan tuq tzan tel tpakb'a' ti'j te Liy, astilji oqet tb'isu' tzan tkaj tsi' tuq te Liy ewj. ²⁰ B'ix tzunx tuq tetz nqet tb'isu' ikxji, yaji jun ángel tmandader Qajawil ojaw kanet twitz tuj twitzik' b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Chep, yatz aj tijajil Dawid a'ich, k'on chb'isun tzan tjaw axujela' te Liy, tzan tpaj te tal aj

* **1:1** Gén 12:1-3 * **1:3** Ax: Zara. † **1:5** Ax: Isaf. ‡ **1:8** Ax: Uzias. * **1:11** 2Re 24:10-15; 2Cró 36:10; Jer 27:19-22 § **1:13** Ax: Elyasim. * **1:16** Ax: Krist. † **1:17** Ax: Krist. * **1:18** Luks 1:26-27

owitz'jel, tk'wa'l Txew Dios. ²¹ Te Liy owitz'jel jun tal b'ix yatz owokel asi' tb'i Jesus* tzan tpaj tetz [tb'i telponx] okoloyon kyi'j kye tijajil ti'j te kchoj.»*

²² Kyaqil ntzani oky'ik tzan tponkix te aj ojetq tuq tzaj tq'uma' te Qajawil tuky'i te [Chay] aj yolil tyol oqtxi' aj txik tq'uma' ikxjani: ²³ "Jun xuj aj mina' tok ten twitz ichan owokelten tal, b'ix otzajel jun tal ichan aj owokel si' tb'i Exhwe'l aj telponx te Qtata Dios atqet quky'i'l."*

²⁴ Ya ma tzaj k'asik te Chep ti'j te twitzik', oqet tk'ulu' iktza'xkix ojetq tzaj tq'uma' te ángel aj tlajen Qajawil b'ix ojaw txujela' te Liy. ²⁵ Per k'onti'l oqet witan tuky'i'l maxkix aj titz'jik te tal, b'ix te Chep owok tsi' tb'i Jesus.*

2

Aj Kypon Q'olb'eyon Kye Xjal Xnaq'tzal Che'w

¹ Te Jesus owitz'jik tuj Belen, jun tal amaq' tuj tkwentil Judey. Tuj aj tyempji nk'ulun mandad tuq te Eródes. Ntons eb'ajpon tuj Jerusalem txq'an xjal xnaq'tzal che'w twitz ka'j, kyetz tzajnaqe' tuq tuj palaj aj ja' njakul q'ij. ² Kyetz oxik kcha'o' [kxol kye xjal] ikxjani: «ǰa' atqet te k'ulul mandad kyi'j kye aj tijajil Israel, te twitzale' k'ulul mandad aj ma'tx tz'itz'jik? Qetza ma'tx xik qena te che'w twitz ka'j aj telponx ti'j tetz, ma'tx xik qena aj ja' njakul q'ij. Astilji qetza ma'tx qo'ulna tzan tqet qna'o'.»

³ Ya ma tz'ok xhcha'o' te Eródes te twitzale' k'ulul mandad tuq tzi, tetz oje b'isun b'ix ax kyaqil kye xjal aj nkyenajan tuq tuj Jerusalem, ax kyetz oje kyeb'isun. ⁴ E'ok xtxoko' kyaqil kye pal aj nim kyajwalil b'ix kyaqil kye xnaq'tzal Kawb'il, b'ix oxik xhcha'o' kyetz ja' tuq owitz'jel te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'. ⁵ Ntons kyetz oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Tuj Belen tuj tkwentil Judey tzan tpaj ikxji okaj stz'ib'a' te aj yolil tyol Dios oqtxi': ⁶ "Etetz aj Belen tuj tkwentil Juda, etetz etamaq' nya'tx jun tal amaq' aj k'onti'l-wit token, tzan tpaj exol etetz ojawel jun twitzale' k'ulul mandad aj oxe'l txnaq'tza' kye aj nxjalil aj tijajil Israel."»*

⁷ Ntons te Eródes ewj etzaj tuk'le' kye xjal aj xnaq'tzal che'w, b'ix oxik xhcha'o' kyetz janik'le tuq tjawlen kanet te che'w. ⁸ Yaji eb'ajxik tlajo' Belen, oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pex waq txini b'ix intok echa'o' kyaqil ti'j te k'wa'l, b'ix oj toknoj etitza', eq'uma'tz wetz, tzan nxik wetz na'ol tetz.»

⁹ Ntons kye xjal eb'ajxik iktza'x txiklen q'uma' kyetz tzan te twitzale' k'ulul mandad. B'ix te che'w aj oxik kyen, atqet tuq tb'ayon kywitz, b'ix yaji owa'let tajsik te luwar aj ja' tuq atqet te k'wa'l. ¹⁰ Aj txik kyen te che'w ojetq tuq wa'let, kyetz oje kyeb'ajchalahaj. ¹¹ Ya ma kye'ox tuj te jay, oxik kyen te k'wa'l b'ix te Liy aj tnan; yaji eb'ajqet mejlet b'ix e'okten na'ol te ne'. Ojaw kyjaqo' te kykaxh b'ix oxik kyoye' tetz oro, pom b'ix mir. ¹² Yaji otzaj q'uma' kyetz tuj jun kywitzik' tzan k'onuq tuq kymeltz'jik aj ja' tuq atqet te Eródes, ntons eb'ajmeltz'jik tuj kyamaq' per tuj junky b'ey.

Aj Txik In Te Jesus Tzan Kye Stat Tuj Amaq' Ejipt

¹³ Ya aj ojetq tuq kyaj kye xnaq'tzal che'w, jun ángel tlajen Qajawil ojaw kanet tuj twitzik' te Chep, b'ix oxik tq'uma': «Pajaw, intxik awin te k'wa'l b'ix te tnan, b'ix pe'etoqik max Ejipt. Ax pe'eten tzi max oj nxik q'umal yatz junky'el, tzan tpaj te Eródes tetz owelal joyol te k'wa'l tzan tqet tkansa'.»

¹⁴ Ntons te Chep ya ma tzaj k'asik ti'j twitzik', oxik tin te k'wa'l b'ix te alon, b'ix oxik kyuky'i'l aj aq'b'ilji, eb'ajxik max Ejipt, ¹⁵ b'ix txini ekajten max

* 1:21 Luks 1:31 * 1:21 Sal 130:8 * 1:23 Isa 7:14 * 1:25 Luks 2:21 * 2:4 Ax: Krist.

* 2:6 Miq 5:2

aj tkamik te Eródes. Ikxji oky'ik tzan tponkix tuq te aj ojetq tuq tq'umaj te Qajawil tuky'i te aj yolil tyol oqtxi' ikxjani: "Otzaj wuk'le' te nk'wa'al max Ejipt."*

Aj Kyqet Kansa' Kye Ne' Tuj Tkwentil Amaq' Belen

¹⁶ Ntons te Eródes ya ma tz'ok ten ojetq tuq qet eq'i' tzan kye xnaq'tzal che'w, ntons otzaj nim tq'oj, b'ix oxik tk'ulu' mandad tzan kyqet kansa' kye tal ichan aj man tuq kyitz'jlen jun aq'b'i gatzun kab'e' aq'b'iji tuj te amaq' Belen b'ix kyaqil kye luwar qaynin tzi, oxik tin tkwentil janik'lexi' tuq aj stzaj kyq'uma' kye xjal xnaq'tzal che'w.

¹⁷ Ikxji oponkixi' iktza'x okaj stz'ib'a' te Jeremiy aj yolil tyol Dios oqtxi':

¹⁸ «Twi' jun xuj oxik cha'o' tuj amaq' Rama, ajun oq'el b'ix b'is; a te Rakel b'an n'oq' tuq kyi'j tal, b'ix k'on tuq tgan tzan tjaw in tk'u'j tzan tpaj ojetq tuq kye kamik kye tal.»*

¹⁹ Per ya ma kamik te Eródes, jun ángel tlajen Qajawil ojaw kanet twitz te Chep tuj twitzik' tuj Ejipt, ²⁰ b'ix oxik tq'uma' tetz te Chep ikxjani: «Pajaw wa'let, intxik awin te k'wa'l b'ix te tnan b'ix pameltz'jik tuj tkwentil Israel, tzan tpaj ajna'l oje kyekamik kye aj kygan tuq tzan kykansan tetz.»

²¹ Ntons b'eyxnajji te Chep oxik tin te k'wa'l b'ix te alon, b'ix exik tuj tkwentil Israel. ²² Per ya ma tz'ok xhcha'o' te Chep qa te Arkelaw nk'ulun mandad tuq tuj Judey tky'ixel te Eródes aj stat, te Chep otxob'lej tzan txik txini, b'ix tzan tpaj otzaj q'uma' tetz tuj twitzik' ntons oxik tuj tkwentil Galiley, ²³ b'ix opon najayon tuj jun tal amaq' tb'i Nasaret. Te ntzani oky'ik tzan tponkix tuq iktza'x okyq'umaj kye aj yolil tyol Dios oqtxi', qa [te koloyon kyi'j] "owokel q'uma'kix tuq jun aj Nasaret."*

3

Aj Taq'ik Tpakb'an Te Wa'nch Aj Swal A'

Mak 1:1-8; Luks 3:1-9,15-17; Wnch 1:19-28

¹ Ntons, tuj jun tyemp owul te Wa'nch Aj Swal A' npakb'an tuq tuj tkwentil Judey tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon. ² Nxik tuq tq'uma' ikxjani: «Sek' intjaw eky'ixpu' enab'lin tzan tpaj ma'tx pon te tyemp b'ix ajna'l exol, te Qtat aj nnajan tuj ka'j ok'uluyon mandad tuky'i nim tajwalil.»*

³ Te Wa'nch, a tetz te aj oqet tz'ib'a' ti'j b'an oqtxi' tzan te Chay aj yolil tyol Dios, oqet tz'ib'a' ti'j ikxjani: "Jun xjal opakb'ayon tuky'i nim twi' tuj jun luwar aj ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon b'ix tzi oxel' t'pakb'a' kye xjal aj okyepoyon tuky'i'l, oxel' tq'uma' ikxjani: 'Intqet ek'ulu' [etib'] tzan tpaj tzul te Qajawil, intjaw eky'ixpu' enab'lin tzan eten list oj tul te Qajawil.' »*

⁴ Tq'anaq te Wa'nch, k'ulu' tuq tuky'i pur ttx'otx'al stzamal kway kamey, b'ix n'ok tuq tsi' ti'j tuky'i jun tsinch pur tz'u'm,* b'ix te twe' pur tuq kochi' tuky'i ta'al tze'. ⁵ Kye xjal tuj Jerusalen b'ix tuj kyaqil tkwentil Judey b'ix kye luwar qaynin ti'j te Jordan A', kyetz nkyepon tuq cha'oyon ti'j. ⁶ Njatz tuq kyq'uma' kchoj b'ix te Wa'nch njaw tuq tsi' a' kywi' tuj te Jordan A'. ⁷ Per ya ma tz'ok ten te Wa'nch ky'ila'j tuq kye aj b'uch'uj Parisey b'ix kye aj b'uch'uj Sadusey nkyepon tuq tuky'i'l tzan tuq tjaw tsi' a' kywi', oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Etetz a'ix tijajil kan.* ¿Ab'l oje xik q'uman etetz qa okxkoletel ti'j

* **2:15** Os 11:1 * **2:18** Jer 31:15 * **2:23** Luks 2:39 * **3:2** Dan 2:44; Mat 4:17; Mak 1:15 * **3:3**

Ax: intqet ek'ulu' te b'ey aj ja' tzul te Qajaw, intqet eparejsa' te b'ey aj ja' tzul; Isa 40:3. * **3:4** 2Re 1:8

* **3:7** Mat 12:34; 23:33

tq'oj Qtata Dios aj ch'inky tulni? ⁸ Pe'eb'et waq tuj jun tume'l galan b'ix intqet eyek'u' tuky'i ek'ulb'en galan qa b'an'ax ma'tx jaw eky'ixpu' enab'lin. ⁹ B'ix k'onti'l tzan txik eq'uma' tuj etanim “getza a'o'na tijajil Abran.”* Wetz b'an'ax oxel'ng'uma' etetz, kyi'j kye ja ab'jni te Qtata Dios b'a'n tzan kyjaw tin tijajil Abran kyi'j. ¹⁰ Ch'inky tuj te jwisy kyajsik kyaqil aj k'on kygan tzan tjaw tky'ixpu' kynab'lin, iktza'x tajawil nwtze', qa te tze' k'onti'l nkaj twitz, njaw xtx'emu' tuky'i ach b'ix te tze' owokex xo'o' tuj q'aq'.* ¹¹ Wetz b'an'ax oj tjaw nsi' a' ewi' telponx ma'tx jaw eky'ixpu' enab'lin. Per yatzun te aj tzul mas yaj nwitz wetz, tetz mas nim tajwalil nwitz; wetz twitz tetz k'onti'l npon wajwalil ni iktza' jun aq'unon aj n'el tkotpi'† txajab' tajaw. Tetz otzajel tsi' Txew Dios tuj etanim b'ix owelal teq'i' te nya'tx galan. ¹² Tetz [iktza'] eq'i' txpulb'il tuj tq'ab', owelal tpaw'a' te triw ti'j fib'en, b'ix oqtx tk'u'u' tuj tkajon, per oqtel tky'e'sa' te ky'is tuj jun q'aq' aj ni nlay qex tzaj.»

Aj Tjaw Si' A' Twi' Jesus Tzan Wa'nch
Mak 1:9-11; Luks 3:21-22

¹³ Ntons te Jesus owetz tuj Galiley b'ix opon stzi' te Jordan A' tzan tuq tjaw si' a' twi' tzan Wa'nch. ¹⁴ Tb'ay te Wa'nch k'on tuq tgan tzan tjaw tsi' a' twi' Jesus, oxik tq'uma' ikxjani: «A'in-tal wetz aj presis tzan tjaw asi' a' nwi'. ¿A'in petzun wetz ojowel nsi' a' awi'?» ¹⁵ Per te Jesus owaj stzaq'b'e': «Tzoqij tzan tky'ik kyaqil ikxji ajna'l, presis tzan tb'antik kyaqil tuj jun tume'l galan iktza' te Qtata Dios tgan.» ¹⁶ Ntons ya ma jaw si' a' twi' te Jesus, tetz ojatz tuj te a' b'ix te ka'j owel jaqlik, b'ix te Jesus oxik ten te Txew Dios ikja'n tuq tqetz tajsik iktza' jun palom. ¹⁷ Ntons oxik cha'o' twi' [te Qtata Dios] ntzaj yolín tuq tuj kta'j ikxjani: «Aj ntzani wetz nk'wa'al aj gani' nim witz'a' b'ix b'an nkyinchalaj ti'j.»*

4

Aj Tqet Si' Te Jesus Tuj Preb Tzan Te Tajaw Choj
Mak 1:12-13; Luks 4:1-13

¹ Ntons, yaji te Jesus oxik in tzan te Txew Dios tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon, tzan tok ten titza' te Tajaw Choj oqtel tsi' jun preb ti'j tzan tuq tqet tz'aqik titza'.*

² Ntons, tzi otipaj wa'ij kawnaq (40) q'ij tuky'i kawnaq aq'b'il [tzan tx-naq'tzan], b'ix otzaj wa'ij ti'j. ³ Ntons te [Tajaw Choj] aj njoyon tume'l tzan jqet tz'aqik titza', tetz owok laq'chet ti'j b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Qa yatz b'an'ax a'ich Tk'wa'al Dios, intxik aq'uma' kye ja ab'jni tzan kyok wab'j.»

⁴ Per yaji te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «[Tuj te Tu'jal Dios] tz'ib'ankaj ikxjani: “Nya'tx a'ox tuky'i wab'j itz'oj jun xjal sinoke ax tuky'i kyaqil aj ntyoli' te Qtata Dios.”»*

⁵ Yaji te Tajaw Choj oxik tin tuj [Jerusalen], te amaq' aj paw'a' te Qtata Dios, b'ix ojax tin twi' te Nin Jay Nab'il Qtata Dios aj ja' mas nim twa'lkal, ⁶ b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Qa yatz b'an'ax a'ich Tk'wa'al Dios, intxik axon awib' qetl, komo tz'ib'ankaj [tuj Tu'jal Dios] ikxjani: «Ochkajel tsi' tuj kyq'ab' kye angel aj nkye'aq'unan te tetz,» b'ix “ochjawel kyin tuj kyq'ab' tzan k'on aqet tz'aqik ti'j ab'j.»* ⁷ Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Ax tz'ib'enkaj tuj Tu'jal Dios ikxjani: “K'on qet asi' tuj preb te Qtata Dios aj Awajawil.”»* ⁸ Yaji

* **3:9** Wnch 8:33 * **3:10** Mat 7:19 † **3:11** Te aq'unj pujul xajab'ja tuq te aq'unj mas b'an dyaltir kxol kyetz. * **3:17** Isa 42:1; Mat 12:18; 17:5; Mak 9:7; Luks 9:35 * **4:1** Ebr 2:18; 4:15 * **4:4** Deu 8:3 * **4:6** Sal 91:11-12 * **4:7** Deu 6:16

te Tajaw Choj oxik teq'i' twi' jun ma nim witz, b'ix oxik tyek'u' tetz kyaqil amaq' twitz tx'o'tx' b'ix kyaqil aj b'an tb'anil aj at te kyetz, ⁹ b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz ox'e' l' nsi' kyaqil ntzani te yatz, qa yatz ochtel mejlet nwitz b'ix okyinqtel ana'o'.»

¹⁰ Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «¡Pax yatz Satanas! Komo te Tu'jal Dios nyolin ikxjani: “Intqet ana'o' a'ox te Qtata Dios aj Awajawil, b'ix intqet awoksla' a'ox te tetz.”» ¹¹ Ntons te Tajaw Choj okaj tsi' te Jesus b'ix yaji txq'an ángel eb'ajpon onel tetz.

Aj Taq'ik Tpakb'an Te Jesus Kxol Kye Xjal Tuj Galiley
Mak 1:14-20; Luks 4:14-15; 5:1-11; 6:17-19

¹² Ntons ya ma tz'ok xhcha'o' te Jesus te Wa'nch ojetq tuq qex si' tuj pres,* yaji oxik tuj tkwentil Galiley. ¹³ Per k'onti'l okaj najan tuj Nasaret, sinoke oxik najayon tuj Capernaúm* qaynin stzi' te a' aj ja' nkyenajan kye a'e' tijajil Sabulon b'ix tijajil Nep.* ¹⁴ Te ntzani oky'ik tzan tponkix iktza'x okaj stz'ib'a' te Chay aj yolil tyol Dios oqtxi', aj okaj stz'ib'a' ikxjani: ¹⁵ “Etetz aj tx'o'tx' Sabulon b'ix etetz aj tx'o'tx' Nep, etetz aj qaynin ti'j te nim a', etetz aj junxla' te Jordan A', tb'eyil te Galiley A', te Galiley aj ja' nkyenajan kye aj nya'tx tijajil Israel, ¹⁶ etetz aj atikxqex tuq tuj jun qlolj, otzaj jun chk'atunal b'an nim exol, jun chk'atunal b'an ntxaqtixon kxol kye aj nkyenajan tuq tuj qlolj aj nqoxik tin tuj jkamiky.”*

¹⁷ Atxji te Jesus owaq'ik tzan tpakb'an ikxjani: «Sek' intjaw eky'ixpu' enab'lin, tzan tpa'j ma'tx pon te tyemp b'ix ajna'l te Qtat aj nnajan tuj ka'j ok'uluyon mandad exol tuky'i jun tajwalil.»*

Aj Ktzaj Tuk'le' Jesus Kaj Tzyul Kiyi Tzan Kyok Lapet Ti'j

¹⁸ Ntons te Jesus nb'et tuq stzi' te Galiley A', aj txik te'e' kab'e' xjal kyerman tuq kyib', jun Simon tb'i' aj n'ok q'uma' tuq Xhpe'y, b'ix te junky Lexh. Kyetz kyaq'un tzyul kiyi tuq, b'ix nqex tuq ksi' te kypa tuj te a'. ¹⁹ Te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pe'etok lapet wi'j b'ix wetz nk'ulu'tz tzan etok chimol xjal [tzan kyok lapet wi'j].» ²⁰ B'eyxnajji okaj ksi' te kypa b'ix e'ok lapet ti'j Jesus. ²¹ Yaji ch'inky ikxjani, te Jesus oxik te'e' kab'e'ky xjal ax kyerman tuq kyib', Jacobo† tuky'i Wa'nch, a'e' tk'ajol Sebedey, kyetz akyeqet tuq tuky'i kytat tuj jun bark nkyek'ulun tuq kypa. Yaji te Jesus etzaj tuk'le', ²² b'ix kyetz b'eyxnajji okaj ksi' te kybark b'ix te kytat, b'ix e'ok lapet ti'j Jesus.

Aj Kxik Txnaq'tza' Jesus Ky'ila'j Xjal Tzajnaqe' Tuq Ja'chq

²³ Te Jesus nb'et tuq tuj kyaqil tkwentil Galiley, nxnaq'tzan tuq kyuj kye jay nab'il Dios tuj junjun luwarchaq. Nxik tuq tpakb'a' tpakb'alil galan ti'j titza' te Qtata Dios nkolon qi'l tzan jkaj tuj tq'ab' b'ix nkyeqet tuq tq'ana' kye xjal ti'j kyaqil kyyab'il b'ix kyaqil aj tidi' ncho'on kyetz.* ²⁴ Te tpakb'alil ti'j te Jesus ja'chq owok cha'o' tuj kyaqil tkwentil Siry b'ix nkyetzaj kyin tuq twitz kyaqil aj yab'e' tuq tuky'i tidi'chq kyyab'il b'ix xhcho'nal b'ix ax kye aj akyeqex tuq malspirit tuj kyanim b'ix kye aj n'ukul tuq atak kyi'j b'ix aj kamnaq tuq kchi'jel, b'ix te Jesus, tetz nkyeqet tuq tq'ana'. ²⁵ Ky'ila'j xjal aj tuj tkwentil Galiley b'ix tuj tkwentil Dekapl b'ix tuj amaq' Jerusalen b'ix tuj tkwentil Judey b'ix a'e' aj tuj tkwentil junky palaj te Jordan A' nkye'ok tuq lapet ti'j Jesus.

* **4:10** Deu 6:13 * **4:12** Mak 6:17; Luks 3:19-20 * **4:13** Wnch 2:12 * **4:13** Sabulon b'ix Nep kab'e' b'uch'uj aj tijajil Israel b'ix ax n'ok tuq q'uma' te ktx'o'tx' ikxji. * **4:16** Isa 9:1-2 * **4:17** Dan 2:44; Mat 3:2 † **4:21** Ax: Chaw. * **4:23** Mat 9:35; Mak 1:39

5

Aj Kxik Txnaq'tza' Jesus Kye Xjal Twi' Jun Witz
Luks 6:20-23

¹ Ya ma kyexik ten b'an ky'ila'j kye xjal, tetz ojax twi' te mulu'j b'ix oqet wit'let txini. Yatzun kye xjal aj nkye'ok tuq lapet ti'j, eb'aj'ok laq'chet ti'j tzan tok kcha'o' ² b'ix tetz owaq'ik tzan kxik txnaq'tza' ikxjani: ³ «Galanx-alo kye aj n'el kyniky' qa b'an presis te Qtata Dios te kyetz, komo a'e' kyetz okyekajel tuj tq'ab' Qtata Dios tzan kyox tuj ka'j.

⁴ Galanx-alo kye aj n'ok kyen twitz xhcho'nal, komo kyetz owokel nimsa' kyk'u'j.*

⁵ Galanx-alo kye aj lo'ik kyk'u'j ti'j Qtata Dios b'ix nya'tx kyij'x kyetz, komo kyetz okyk'amo'tz tucky'i Qtat kyaqil te twitz tx'o'tx' iktza'x ojetq xik tsi' tyol kyetz.*

⁶ Galanx-alo kye aj kygankix tzan tb'antik kyaqil tuj tume'l iktza' te Qtata Dios tgan, komo kyetz owokel kyenkix titza' [te Qtat] ok'uluyon kyaqil tuj tume'l.

⁷ Galanx-alo kye aj n'ok lo'et kyk'u'j kyij' txq'anxy, komo te Qtata Dios owokel lo'et tk'u'j kyij' kyetz.

⁸ Galanx-alo kye aj saq kyanim, komo kyetz owokel kyen te Qtata Dios.*

⁹ Galanx-alo kye aj nkyejoyon jun tume'l tzan kyten galan kye xjal kxolx, komo kyetz okye'okel q'uma' tk'wa'al Dios-e'.

¹⁰ Galanx-alo kye aj nkyejaw lajo' tzan tpaj nkyek'ulun kyaqil tuj tume'l iktza' tgan te Qtata Dios, komo kyetz okyekajel tuj tq'ab' Qtata Dios tzan kyox tuj ka'j.*

¹¹ Galanx-alo etetz a'ix oj etok yaso' b'ix cha'oj ejaw lajo' b'ix cha'oj tjaw kynik'o' tidi'chq nya'tx galan eti'j tzan npaj wetz b'ix nya'tx b'an'ax kyitza'.*

¹² Pe'echalaj waq, pe'eten kontent tzan tpaj ek'amo'tz jun nim b'an tb'anil tuj ka'j; komo ax ikxji ejaw lajo' kye aj yolil tyol Dios oqtxi'.*»

Kye Aj Nkye'okslan Ti'j Jesus, Kyetz Iktza' Atz'an B'ix Jun Chk'atunal

¹³ «Etetz a'ix kxol kye xjal twitz ja tx'o'tx'ni, etetz a'ix iktza' te atz'an [aj nim token]; per qa te atz'an owelal tq'ab',* ntons ζtitza' owokel k'ak'j junky'el? Ya k'onti'l token ch'inwt, cha owelax xo'let tzijay b'ix oqtel wab'e'.

¹⁴ Etetz a'ix iktza' jun chk'atunal kxol kye xjal twitz ja tx'o'tx'ni.* Jun amaq' aj atjax twi' jun witz, k'onti'l nb'antik tzan tkaj ewj [tzan tpaj ntxaqtxon qonik'an]. ¹⁵ B'ix ax k'onti'l n'ok qtxaqo' jun jq'anal tzan tox qsi' tjaj' jun alun; sinoke njaw si'let jawnaq tajsik jun mos tzan txik tq'anali' kyaqil kye aj ate' tuj jay.* ¹⁶ Ax ikxji etetz intok esi' enab'l tzan ek'ulun jun ek'ulb'en galan kxol kye xjal tzan txik en eti'j iktza' jun chk'atunal tuj kywitz b'ix tzan tqet kyjiq'b'a' Qtata Dios aj atjax tuj ka'j.)*»

Te Jesus Owul K'ulul Kyaqil Iktza' Te Kawb'il Tgan

¹⁷ «K'on kxb'isun waq etetz qa wetz ma'tx kyin'ul tzan tpon nnajsa' te Kawb'il b'ix te ktz'ib'en kye aj yolil tyol Dios oqtxi'; wetz k'onti'l ma kyin'ul tzan tpon nnajsa' sinoke tzan tponkix ikxji iktza'x nyolin. ¹⁸ Komo ox'e'l

* **5:4** Isa 61:2 * **5:5** Sal 37:11 * **5:8** Sal 24:3-6 * **5:10** 1Xhp 3:14 * **5:11** 1Xhp 4:14 * **5:12** 2Cró 36:16; Kya 7:52 * **5:13** Oqtxi' n'oken tuq kyitza' jun txakl quq aj owok q'uma' atz'an per nya'tx tuq pur atz'an sinoke samo' tuq tucky'i tidi'chq. Qa ma t'oqlet ch'in, owel ulan te b'an'ax atz'an b'ix cha okaj te quq per ya k'onti'l tuq tq'ab'. * **5:14** Wnch 8:12; 9:5 * **5:15** Mak 4:21; Luks 8:16; 11:33 * **5:16** 1Xhp 2:12

nq'uma' b'an'ax etetz, aj man atqet te twitz ka'j b'ix te twitz tx'o'tx', ni jun ch'i tal letr nlay tz'el eq'i' ti'j te Kawb'il sinoke oky'el kixi' kyaqil aj tz'ib'ankaj.*
 19 Astilji ab'l te aj nlay qet toksla' jun tidi' aj nyolin te Kawb'il, anke jun tidi' aj nya'tx nim, b'ix ikxji nxik txnaq'tza' kye txq'an'ky, tetz nlay qet jiq'b'a' tuj ka'j. Per ab'l te aj oqtel toksla' b'ix nxik txnaq'tza' kye txq'an'ky tzan kyk'ulun ikxji, tetz oqtel jiq'b'a' nim tuj ka'j.

20 Komo qa etetz nlay qet ek'ulu' tuj tume'l mas galan kywitz kye xnaq'tzal Kawb'il b'ix kye aj b'uch'uj Parisey, ikxji etetz nlay kxkaj tuj tq'ab' Qtata Dios tzan etox tuj ka'j.»

A Tgan Tzan Qjoyon Tume'l Tzan Qten Galan Qxolx

Luks 12:57-59

21 «Etetz oje tz'ok echa'o' te aj oxik q'uma' kye a'e' etijajil oqtxi': "K'on chkansan," b'ix "ab'l te aj okansayon, oxe'l si' tuj il."* 22 Per wetz oxe'l nq'uma' etetz, ab'l jun aj exol ojawel q'ojlik tuky'i junky terman, oxe'l si' tuj il. B'ix ab'l te aj owokel tyaso' junky terman, oxe'l si' tuj il tzan kye tijxjal aj at mas kyajwalil; b'ix ab'l te aj oxe'l tq'uma' "b'an kuch a'ich" te junky terman, tetz tmeres tzan txik tuj te nim q'aq' aj ja' te xhcho'nal k'onti'l nmankun.

23 Astilji qa oj txik awin te awoyey tajsik te tz'e'sb'il b'ix otzajel tiktz'an tuj awanim jun awerman at tidi' tq'oj awi'j, 24 ntons intkaj asi' te awoyey tzi twitz te tz'e'sb'il b'ix tb'ay pax yoliyon tuky'il tzan eten galan exol, b'ix yaji b'a'n tzan ameltz'jik junky'el tzan txik aq'apo' te awoyey.

25 Qa at ab'l aj tgan tzan txik qaniyon awi'j, intok asi' ak'u'j tzan axik qanil najsb'il tuky'il, tzunx tuq at tyemp ajna'l, tzan k'on axik q'apo' tuj tq'ab' te pujul il, qa k'on yaji te pujul il otxe'l tq'apo' tuj tq'ab' te mulon† b'ix ochtex tsi' tuj pres. 26 Oxe'l nq'uma' b'an'ax, yatz nlay chjatz tuj te pres qa mina' tuq xhchojet kyaqil te amult.»

Aj Tyolin Jesus Nya'tx Galan Te K'ajab'ilj

27 «Etetz oje tz'ok echa'o' [oqtxi'] otzaj q'uma' ikxjani: "K'on chk'ajajin."*
 28 Per wetz oxe'l nq'uma' etetz, ab'l aj owelal tq'ajab' ti'j jun xuj, ma'tx k'ajajin tuky'il tuj tanim.

29 Astilji qa te awitz† ntk'ulu' tzan ajoyon choj, mejor intetz awin b'ix intex axon, mejor tzan tponaj a'ox cha jun tb'aq' awitz b'ix nya'tx tzan txik xo'o' kyaqil achi'jel tuj te luwar aj ja' te xhcho'nal k'onti'l nmankun tuj te nim q'aq'.* 30 B'ix qa te aq'ab' aj ab'anq'ab' ntk'ulu' tzan ajoyon choj, mejor intel atx'emu' b'ix intex axon, mejor tzan tponaj a'ox cha jun aq'ab' b'ix nya'tx tzan txik xo'o' kyaqil achi'jel tuj te luwar aj ja' te xhcho'nal k'onti'l nmankun tuj te nim q'aq'.*

Aj Tyolin Jesus Tzan K'on Kyqet Pawjik Kye Xjal

31 «B'ix okaj q'uma' oqtxi' ikxjani: "Ab'l aj oqtel tpawa' tib' tuky'i txu'jel, presis tzan tb'antik jun t'jal titza'."* 32 Per wetz oxe'l nq'uma' etetz, qa jun ichan oqtel tpawa' tib' tuky'i txu'jel b'ix qa nya'tx tzan tpaj te txu'jel nk'ajajin, cha ntk'ulu' tzan tk'ajajin. B'ix ab'l te aj owokel junan tuky'i jun aj cha oqet tpawa' tib' tuky'i tichmil, ax ikxji cha nk'ajajin.*

Aj Txik Txnaq'tza' Jesus Ti'j Te Jurament

* 5:18 Luks 16:17 * 5:21 Exo 20:13; Deu 5:17 † 5:25 Ax: alguacil. * 5:27 Exo 20:14; Deu 5:18 † 5:29 Ax: tb'aq' awitz aj amanq'ab'. * 5:29 Mat 18:9; Mak 9:47 * 5:30 Mat 18:8; Mak 9:43 * 5:31 Deu 24:1-4; Mat 19:7; Mak 10:4 * 5:32 Mat 19:9; Mak 10:11-12; Luks 16:18; 1Kor 7:10-11

³³ «Ax oje tz'ok echa'o' etetz, oqtxi' oxik q'uma' kye etijajil ikxjani: “K'on xik asi' ayol tuky'i tb'i Qajawil qa nya'tx b'an'ax awitza', sinoke ak'ulu'tz kixi' kyaqil iktza'x oje xik asi' ayol tuky'i tb'i Qajawil.»* ³⁴ Per wetz oxel nq'uma' etetz, k'on txik esi' eyol tuky'i tb'i nijunwt. K'on xik esi' eyol ti'j te ka'j tzan tpaj aji te twit'lel Qtata Dios,* ³⁵ b'ix k'on xik esi' eyol ti'j te twitz tx'o'tx' tzan tpaj aji tujlb'il toq Qtata Dios. B'ix nya'tx ti'j Jerusalen tzan tpaj aji tamaq' te Qtata Dios aj twitzale' k'ulul mandad qi'j.* ³⁶ B'ix ax k'onti'l tzan txik esi' eyol ti'j [jun stzamal] ewi', tzan tpaj etetz k'onti'l nb'antik etitza' tzan tqet esjukinsa' ni jun stzamal ewi' qatzun tzan sten q'eq etitza'ji. ³⁷ Ntons etetz qa a tgan tzan txik eq'uma' “o,” intxik eq'uma' cha a'ox “O.” Qatzun tzan txik eq'uma' “nlay,” intxik eq'uma' cha a'ox “Nlay.” B'ix qa ma xik esi' eyol tuky'i tb'i jun tidi', ntons te nini cha tzajnaq ti'j te nya'tx galan.»

Qok'ulun Galan Kyuky'i Kye Qajq'oj
Luks 6:27-36

³⁸ «Etetz oje tz'ok echa'o' [oqtxi'] okaj q'uma' ikxjani: “Qa ojawetz in tb'aq' twitz jun, ax ojawetz in tb'aq' twitzky te junky; qa owelatx in twitz te' jun, ax owelatx in twitz te'ky te junky.»* ³⁹ Per wetz oxel nq'uma' etetz, k'on kxjaw kaw tuky'i jun aj n'ok tk'ulu' nya'tx galan eti', sinoke qa at ab'l ma tz'ok joton jun eq'o'tx, ax intxik asi' junky palaj; ⁴⁰ qa at ab'l ma xik qaniyon awi'j b'ix tgan tzan tel teq'i' te akamixh, ax tzoqpij tzan txik teq'i' te aswetr. ⁴¹ B'ix qa otxe'l in alajwers tzan txik awiqa' jun iqtz jun kilómetr,§ ntons pax b'ix intxik awin te iqtz kab'e' kilómetr. ⁴² Ab'l te aj otzajel tqani' jun tidi' yatz, intxik asi' tetz, b'ix k'on qet axk'ayi' te aj otzajel tqani' jun tky'ex awuky'i'l.

⁴³ Ax oje tz'ok echa'o' ikxjani: “Inkyqet egani' ab'l etetz b'ix inkyok etajq'oja' kye etajq'oj.»* ⁴⁴ Per wetz oxel nq'uma' etetz, inkyqet egani' kye etajq'oj b'ix pe'exnaq'tzan kyij' kye aj nkyejaw lajon etetz. ⁴⁵ Ikxji tzan tqet eyek'u' etetz a'ix tk'wa'al Qtata Dios aj atjax tuj ka'j, komo tetz ntk'ulu' tzan tjakul te q'ij kyajsik xjal aj nya'tx galan b'ix ax kyajsik kye xjal aj galan-e', b'ix ntzaj tsi' te jab' kyajsik kye aj nkye'okslan tetz b'ix ax kyajsik kye aj k'onti'l nkye'okslan tetz.

⁴⁶ Qa etetz nkyeqet egani' a'ox kye aj nkyeqet ganin etetz, ¿tidi' ekamb'a'tz ikxji? Komo kye xjal aj peyul chojenj [aj nya'tx tume'l nkyek'ulun] ax kyetz nkyek'ulun ikxji. ⁴⁷ B'ix qa etetz nkxliman a'ox kye aj eterman ¿tidi' mas tb'anil nkxk'ulun ikxji? Komo kye xjal aj k'onti'l nkye'okslan te Qtata Dios ax kyetz nkyek'ulun ikxji. ⁴⁸ Pe'ek'ulun waq etetz kyaqil tuj tume'l iktza' te Qtata Dios aj atjax tuj ka'j nk'ulun kyaqil tuj tume'l.»*

6

Aj Tyolin Jesus Titza' Tzan Txik Qsi' Jun Qoyej Kye Meb'a' Xjal

¹ «K'on qet eyek'u' kywitz kye xjal te ek'ulb'en galan cha tzan etok e'e'.*
Qa ikxji n'ek'ulu', te Qtata Dios* aj atjax tuj ka'j nlay xik tsi' etetz ch'inwt.
² Astilji oj etonen kyij' kye meb'a' xjal, k'on xik epakb'a' ja'chq iktza' kye aj xmeletz' nkyk'ulu' tuj te jay nab'il Dios b'ix tuj b'ey cha tzan kyqet jiq' b'a' tzan kye xjal. Wetz oxel nq'uma' b'an'ax etetz, kyetz cha a'ox nini okykamb'a'tz,

* **5:33** Lev 19:12; Núm 30:2; Deu 23:21   * **5:34** Isa 66:1; Mat 23:18-22; Chaw 5:12   * **5:35** Sal 48:1-2   * **5:38** Exo 21:22-25; Lev 24:19-20; Deu 19:21   § **5:41** Ax: jun miya tuj yol gryeg. Tuj aj tyempji jun miya telponx tuq jun mil txol qoq.   * **5:43** Lev 19:18   * **5:48** Deu 18:13; 1Xhp 1:15-16
* **6:1** Ax: te Etat.   * **6:1** Mat 23:5

[nlay kyk'amoj junky tidi' tuky'i Qtata Dios]. ³ Yatzun etetz oj etonen ti'j jun meb'a' xjal, k'onti'l tzan txik eq'uma' tuky'i nijunwt; ⁴ sinoke pe'ek'ulun tuj jun tume'l aj nlay tz'ok ksi' kynab'l kye txq'an'ky, b'ix te Qtata Dios† aj nxik tka'yi' te aj nb'antik ewj, a tetz ox'e'l tsi' te aj ekamb'a'tz.»

Aj Tyolin Jesus Titza' Tzan Qxnaq'tzan Tuky'i Qtata Dios

Luks 11:2-4

⁵ «B'ix oj exnaq'tzan k'on kx'ok iktza' kye aj xmeletz', mer kygan tzan kxnaq'tzan wa'lke' tuj te jay nab'il Dios b'ix tuj kruser tzanja'x tzan kyok en tzan kye xjal.* Wetz ox'e'l nq'uma' b'an'ax etetz, kyetz cha a'ox nini okykamb'a'tz, [nlay kyk'amoj junky tidi' tuky'i Qtata Dios]. ⁶ Per yatzun etetz oj exnaq'tzan, okx'okex tuj ewatb'il b'ix owelat'z elamo' te lamel b'ix ox'e'l exnaq'tza' te Etat aj atqet xhchukel etuky'i'l. B'ix te Qtata Dios† aj nxik tka'yi' te aj nb'antik ewj, a tetz ox'e'l tsi' te aj ekamb'a'tz.

⁷ Ntons oj exnaq'tzan, k'on xik eq'uma' ky'ila'j-el jun yol, komo nini k'onti'l token, iktza' nxik kxnaq'tza' kye aj nya'tx tijajil Israel aj k'onti'l nkye'okslan te Qtata Dios; kyetz tuj kynab'l qa ox'e'l kyq'uma' ky'ila'j-el, ikxji te Qtata Dios mas owokel tsi' twi' kyij'. ⁸ K'on kx'ok etetz iktza' kyetz, komo te Qtata Dios§ ay teb'enky te aj presis te etetz anke mina' tuq txik eqani'.

⁹ Ntons etetz pe'exnaq'tzan waq ikxjani: «Qtata Dios aj atichjax tuj ka'j, intqet xjani'xwit yatz ab'i. ¹⁰ Intkajxwit kyaqil tuj aq'ab' naj. Intb'antikxwit tzani twitz tx'o'tx' kyaqil iktza'x yatz agan, iktza'x nb'antik tuj ka'j. ¹¹ Instzaj asi' ch'in ajna'l te qwe' aj n'oken b'ajq'ij. ¹² B'ix intqet anajsa' ch'in te qchoj iktza'x qetza nqet qnajsana te nya'tx galan aj nkyek'ulun kye txq'an'ky qi'ja. ¹³ B'ix k'on atzoqpij ch'in tzan tok qen twitz jun tidi' aj oqotel tz'aqik titza' sinoke qo'el akolo' ch'in ti'j kyaqil aj nya'tx galan.»*

¹⁴ Ntons etetz, qa oqtel enajsa' te nya'tx galan aj nkyek'ulun kye txq'an'ky eti'j, ax te Qtata Dios† aj atjax tuj ka'j ax tetz oqtel tnajsa' te echoj etetz; ¹⁵ per qatzun nlay qet enajsa' te nya'tx galan aj nkyek'ulun kye txq'an'ky eti'j, ax te Qtata Dios† nlay qet tnajsa' te echoj.»*

Aj Tyolin Jesus Ti'j Te Oj Qipan Wa'ij Tzan Qxnaq'tzan

¹⁶ «Ntons etetz oj etipan wa'ij tzan exnaq'tzan, k'on qet ek'ulu' jun ewitz b'an b'is iktza' nkyk'ulu' kye aj xmeletz' tzanja'x tzan kyok e'e' nkye'ipan wa'ij. Wetz ox'e'l nq'uma' b'an'ax etetz, kyetz cha a'ox nini okykamb'a'tz, [nlay kyk'amoj junky tidi' tuky'i Qtata Dios tzan tpaj kyipb'en wa'ij]. ¹⁷ Per yatzun etetz oj etipan wa'ij tzan exnaq'tzan, intqet ek'ulu' ch'in etib' galan§ b'ix intel etx'ajo' ewitz ¹⁸ tzan k'on tel kyniky' kye xjal qa nkx'ipan wa'ij, sinoke a'ox tzan tok ten te Qtata Dios aj atqet xhchukel efuky'i'l, b'ix komo tetz b'a'n tzan txik ten kyaqil, tetz otzajel tsi' etetz te aj ekamb'a'tz.»

A Tgan Tzan Tqet Qchimo' Jq'inomal Tuj Ka'j

Luks 12:32-34

¹⁹ «K'on qet echimo' nim eq'inomal tzani twitz tx'o'tx' aj ja' te pok' b'ix te oks npon kynajsa' kyaqil,* b'ix ja' kye eleq' nkye'ox elq'on. ²⁰ Mejor intqet echimo' nim eq'inomal tuj ka'j, aj ja' te pok' b'ix te oks k'onti'l npon kynajsa',

† 6:4 Ax: Atat. * 6:5 Luks 18:10-14 † 6:6 Ax: Atat. § 6:8 Ax: Atat. * 6:13 Kye tz'ib'on oqtxi', atqet owok ktz'aqsa' kab'e'ky yol tmankb'il ja taqan ntzani, b'ix nyolin ikxjani: «Yatz atqet kyaqil tuj aq'ab', at awajwalil te jun-ele'x, b'ix a'ox yatz at axhqitz'unal b'eyx te jun-ele'x. Amen.» 1Cr6 29:11.

† 6:14 Ax: Etat. * 6:14 Mak 11:25 † 6:15 Ax: Etat. * 6:15 Mak 11:26 § 6:17 Ax: intjax asi' ch'in aseyt tuj awi'. * 6:19 Chaw 5:2-3

b'ix ja' k'onti'l nkye'ox kye eleq'. ²¹ Komo ti'j te eq'inomal, ax tzi atok mas ek'u'j.»*

Te Yek'b'il Ti'j Te Aj N'el Qgani' Tuky'i Tb'aq' Qwitz

Luks 11:33-36

²² «Kye tb'aq' qwitz iktza' kye q'analb'il te qchi'jel. Qa te tb'aq' qwitz galan, ntons b'a'n tzan txik qen byenech te chk'atunal. ²³ Per qa te tb'aq' qwitz nya'tx galan, ntons iktza' aqoqex tuj qlolj. Per qa etetz tuj enab'l n'ena'o' jun chk'atunal tuj etanim, per qa te aj chk'atunalni nya'tx tume'l, ntons kyaqil pur b'an qlolj tuj etanim.»

Te Qtata Dios Nk'ulun Kwent Kye Aj Nkye'okslan Ti'j

Luks 16:13; 12:22-31

²⁴ «Nijunwt b'a'n tzan tq'apon tib' tuj kyq'ab' kab'e' tajaw, tzan tpaj owokel tajq'oja' te jun b'ix te junky oqtel tgan'i', qatzun owokel lapet ti'j te jun b'ix te junky owelal tik'o'. Ax ikxji nlay b'antik tzan qa'q'unan te Qtata Dios b'ix ax te jq'inomal kykab'il.»

²⁵ Wetz oxel nq'uma' etetz, k'on kxb'isun ti'j tidi' oxel ewa'a' qatzun ti'j te etuk'a'ji tzan etanq'in, b'ix ax k'onti'l tzan eb'isun ti'j te eq'anaq aj owokel esi'. Te qanq'in nya'tx a'ox tzan qb'isun ti'j quk'a' b'ix ti'j jq'anaq. ²⁶ Intok esi' enab'l kyij kye pich' aj nkyelipan twitz ka'j. Kyetz k'onti'l nkye'awan b'ix k'onti'l njaw kyin twitz kyawal, b'ix k'onti'l nkyek'u'un tuj kykajon, per anke ikxji, te Qtata Dios* aj atjax tuj ka'j, tetz nkyexik tk'a'cha'. jB'ix etetz mas ganimix a'ix kywitz kye pich'! ²⁷ Anke qa qetz b'an nqob'isun nim, ztzun petzun nb'antik tzan etanq'in junky q'ij mas twitz iktza'x ekajlen si'x?

²⁸ B'ix ztistil etetz b'an nkxb'isun ti'j te eq'anaq? Intok esi' enab'l kyij kye ub'ech lirios† tuj k'ul, kyetz k'onti'l nkye'aq'unan b'ix k'onti'l nkyekyimon, ²⁹ per anke ikxji, ni siker te Salomon [aj b'an q'inon tuq],* ni tetz b'a'n tuq tzan tok txq'aptza' tib' iktza' kyetz. ³⁰ Qa te Qtata Dios nk'ulun k'onten ikxji te k'ul aj a'ox akyeqet ajna'l b'ix ya nchi'j owokeyon meq'tzb'il te jorn, ntons jpyorx-alo etetz! Te Qtata Dios otzajel tsi' te aj presis te etetz anke a'ix xjal aj nya'tx nim wit'lik ek'u'j ti'j. ³¹ Ntons etetz k'on kxb'isun, k'onti'l tzan txik eq'uma' ikxjani: “zTidi' oxel qwa'a'?” qatzun “zTidi' oxel quk'a'?” qatzun “zTidi' owokel qsi' qi'j?” ³² Ti'j kyaqil ntzani ax b'an nkyeb'isun kye xjal aj k'onti'l nkye'okslan te Qtata Dios, per yatzun etetz, at jun Etat aj atjax tuj ka'j aj teb'en kyaqil aj presis te etetz. ³³ Ntons, mas twitz kyaqil aj nkxx'ulun, intok esi' ek'u'j tzan ejoyon tzan tqet etoksla' tizza' tgan te Qajawil, b'ix tzan ek'ulun kyaqil tuj tume'l iktza' tetz tgan, b'ix kyaqil te aj presis te etetz, tetz otzajel tsi'. ³⁴ K'on kxb'isun ti'j te nchi'j, tzan tpaj te nchi'j b'a'n tzan eb'isun ti'j nchi'j. B'ajq'ij at tidi'chq b'a'n tzan qb'isun ti'j.»

7

Te Qtata Dios Otk'ulu'tz Quky'il Iktza'x Qetz Nqok'ulun Kyuky'i Kye Txq'ankey

Luks 6:31-42; 11:9-13

¹ «K'on xik epoqo' junky tzan k'on exik poqo' [tzan te Qtata Dios]. ² Komo te [Qtata Dios] okxtel ten iktza'x etetz nkyeqet eten kye txq'ankey; b'ix iktza'x etetz nkxx'ulun kyuky'i kye txq'ankey, ax ikxji te Qtata Dios ok'uluyon etuky'il.» ³ zTistil yatz n'ok asi' anab'l ti'j te tal mu'p tuj twitz jun awerman

* **6:21** Luks 12:34 * **6:24** Luks 16:13 * **6:26** Ax: Etat. † **6:28** Lirios tb'ijun txakl ub'ech tuj kyyol. * **6:29** 1Re 10:4-7; 2Cr6 9:3-6 * **7:2** Mak 4:24

b'ix k'onti'l n'ok asi' anab'l ti'j te tros aj atox tuj awitzni? ⁴ Qa yatz at jun tros tuj awitz, ¿titza' ntnimsa' yatz ak'u'j tzan txik aq'uma' te junky: "Tzoqpij tzan tetz win te tal mu'p tuj awitzni"? ⁵ ¡Xmeletz' ka'r! Intetz awin tb'aya' te tros tuj tb'aq' awitzni b'ix ikxji akayi'tz galan tzan tetz awin te tal mu'p tuj tb'aq' twitz jun awerman.

⁶ K'on xik esi' jun tidi' aj xjan te jun tx'ya'n, b'ix k'on xik esi' kye kuch jun tidi' aj tb'anil,* kebal cha oqtelb'aj kywab'e' b'ix yaji okye'ajetz meltz'jik eti'j b'ix okx'elal kyb'a'o'.

⁷ Pe'eqanin b'ix otzajel si' etetz, pe'ejoyon b'ix owokelnoj etitza', pe'eq'olb'en b'ix owelat zjaqo' te jay ewitz. ⁸ Komo ab'l aj nqanin, ntzaj si' tetz; b'ix te aj njoyon, n'oknoj titza'; b'ix te aj nq'olb'en, n'ex jjaqo' te jay twitz.

⁹ ¿At petzun jun te etetz aj otnimsa'tz tk'u'j tzan txik tsi' jun ab'j te tk'wa'al qa te tk'wa'al oxe'l tqani' jun wab'j tetz? ¹⁰ Qatzun ¿oxe'l tsi' petzun jun kan oj txik tqani' jun kyiy? ¹¹ Etetz aj nya'tx galan xjal a'ix, etetz eteb'en alkyetz te galan tzan txik esi' te ek'wa'al, ntons pyorx-alo te Qtata Dios† aj atjax tuj ka'j, tetz oxe'l tsi' tidi'chq galan kye aj okyexe'l qanin tuky'il.

¹² Ntons ikxji intqet ek'ulu' kyuky'i txq'anqy iktza'x egan etetz tzan tqet k'ulu' etuky'i'l tzan txq'anqy; komo ikxji a tgan tzan tqet jk'ulu' iktza'x tz'ib'ankaj tuj te Kawb'il b'ix tuj te ktz'ib'en kye aj yolil tyol Dios oqtxi'.»

Te B'ey Aj Nxik In Qetz Tuj Ka'j Iktza' Jun Tal B'ey

Luks 13:24

¹³ «Ntons, a tgan tzan etox [tuj ka'j] iktza' oj etox tuj jun lamel aj nekit twitz. Komo te lamel b'ix te b'ey aj nxik in kye xjal tzan kyponaj tuj te nim q'aq', tetzji nim twitz b'ix ky'ila'j nkyexik tzi, ¹⁴ yatzun te lamel b'ix te b'ey aj nxik in qetz te jun qanq'in te jun-ele'x, tetzji nekit twitz b'ix nya'tx ky'ila'j kye aj n'oknoj kyitza'.»*

Intok Esi' Enab'l Kyi'j Kye Pakb'on Aj Nya'tx B'an'ax Kyitza'

Luks 6:43-44

¹⁵ «Intok esi' enab'l tzan k'on eqet eq'i' kyitza' kye aj cha sq'o'l-e' aj nkyeq'uman qa kyetz a'e' aj yolil tyol Dios. Nkye'ul exol etetz iktza' jun karner b'an mans, per tuj kyanim iktza' xo'j-e' aj tgan tzan txik kchi' kye karner. ¹⁶ Etetz owelal eniky' kyij tzan tpaj aj nkyk'ulu'. Komo twitz jun lob'j ub k'onti'l n'el kanet ti'j jun wi' ky'i'x, b'ix twitz jun lob'j igos k'onti'l n'el kanet ti'j jun wi' txaka' ky'i'x. ¹⁷ Jun tze' aj galan, ax ntswa' jun twitz galan, yatzun te jun tze' aj nya'tx galan, ax ntswa' jun twitz nya'tx galan. ¹⁸ Jun tze' galan nlay b'antik tzan tkaj tsi' jun twitz nya'tx galan, b'ix jun tze' nya'tx galan nlay b'antik tzan tkaj tsi' jun twitz galan. ¹⁹ Kyaqil tze' aj k'onti'l nkaj tsi' jun twitz galan, njaw tx'emlet b'ix n'ox xo'let tuj q'aq'.* ²⁰ Ntons etetz owelal eniky' kyij [kye aj sq'o'l-e'] tzan tpaj te aj nkyk'ulu'.»*

Nya'tx Kyaqil Okye'okex Aj Ja' Atqet Te Qtata Dios

Luks 13:22-30

²¹ «Nya'tx kyaqil kye xjal aj n'ok kyg'uma' wetz, "Tat, yatz Wajaw a'ich,»* nya'tx kyaqil kyetz okyekajel tuj tq'ab' Qtata Dios aj nnajan tuj ka'j, sinoke a'ox kye aj nqet kyk'ulu' iktza' tgan te Ntat aj atjax tuj ka'j. ²² Tuj aj q'ij [tuj te

* **7:6** Ax: k'on xik esi' perlas kye kuch. Jun perla jun tal ab'j aj nim tbalor, b'ix telponx iktza' qyol tb'anil aj nxik jq'uma' te jun xjal aj k'on tgan tzan tok xhcha'o'; Pro 9:8. † **7:11** Ax: Etat. * **7:14** Luks 13:24 * **7:19** Mat 3:10; Luks 3:9 * **7:20** Mat 12:33 * **7:21** Luks 6:46

juwisy], ky'ila'j otzajel kyq'uma' wetz ikxjani: «Tat, yatz aj Qajaw a'ich, qetza oxik qyoli'na ayol, b'ix tuky'i yatz ab'i eb'ajjatz qina malspirit tuj kyanim xjal, b'ix tuky'i yatz ab'i oqet jk'ulu'na tidi'chq lab'al aj a'ox tuky'i awajwalil b'a'n tzan tb'antik.» ²³ Per tuj aj q'ijji wetz owajel ntzaq'b'e' kyetz ikxjani: «Wetz k'onti'l okx'ok wotzqila'. Pe'etel laq'chet wi'j etetz aj cha ek'ulunqet pur nya'tx galan.»*

Te Yek'b'il Kyi'j Kye Kab'e' K'ulul Jay

Luks 6:46-49

²⁴ «Ab'l te aj n'ok tsi' twi' ti'j te aj nxik nq'uma' wetz b'ix nqet tk'ulu' ikxji, tetz iktza' jun k'ulul jay aj oqet tb'isu' b'an galan, oqet tk'ulu' tjay tajsik chi'ab'j. ²⁵ Yaji otzaj te jab', te a' ojaw nim b'ix te kyaq'iq' oje xuk'in; per te jay k'onti'l oqet tz'aqik tzan tpaj atqet tuq te twit'lel tajsik chi'ab'j. ²⁶ Per te aj k'onti'l n'ok tsi' twi' wi'j b'ix k'onti'l nqet tk'ulu' te aj nxik nq'uma', tetz iktza' jun k'ulul jay mok' aj oqet tk'ulu' tjay tajsik tz'ajon. ²⁷ Yaji otzaj te jab', ojaw te a', b'ix te kyaq'iq' oje xuk'in, yaji te jay oqet tilan; kyaqil oponaj.»

²⁸ Ntons, ya ma mankun txnaq'tzan te Jesus, kyaqil kye xjal aj nkyecha'on tuq ti'j, kyetz b'an nkyelab'an tuq tzan tpaj te tume'l tizta' tuq nkyexik txnaq'tza', ²⁹ tzan tpaj nxnaq'tzan tuq tuky'i jun tajwalil b'an b'an'ax, b'ix nya'tx iktza' kye aj xnaq'tzal Kawb'il.*

8

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Xjal Yab' Tuq Tuky'i Lepr

Mak 1:40-45; Luks 5:12-16

¹ Ntons, ya ma qetz te Jesus twi' te tal mulu'j [aj ja' tuq nxnaq'tzan kye xjal], ntons ky'ila'j xjal eb'aj'ok lapet ti'j. ² Ntons jun xjal yab' tuq, cha nq'ay tuq xhchi'jel,* owok laq'chet ti'j b'ix oqet mejlet twitz, oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Tat, qa yatz agan, b'a'n tzan tel awin ch'in nyab'il wi'jni.» ³ Yaji tzaj te Jesus, owok tmako' te xjal b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Ngan tzan tel win ayab'il. Pab'antik ajna'l.» B'eyxnajji te yab' ob'antik ti'j te tyab'il. ⁴ Te Jesus ax oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Tzaj acha'o', k'on xik aq'uma' te nijunwt, a'ox pax yek'ul awib' twitz te pal, b'ix intxik awin tuky'i'l te awoyej aj okaj tq'uma' Moisés [tuj te Kawb'il], tzan tok en yatz ma'tx chb'antik.»*

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Tmos Jun K'ulul Mandad Kye Mulon

Luks 7:1-10

⁵ Ntons, ya ma pon Jesus tuj te amaq' Capernaúm, jun k'ulul mandad kxol kye soldad aj Rom opon tuky'i Jesus b'ix oqet twitz twitz, ⁶ oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, wetz nmos b'an yab', atox tjaq' xnoq'l, kamnaq xhchi'jel b'ix n'ok ten twitz nim xhcho'nal.» ⁷ Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Okyinx'e'l q'anal tetz.» ⁸ Ntons te k'ulul mandad oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, wetz k'onti'l nwajo' tzan awox tuj njay. A'ox intxik aq'uma' ayol tzani, b'ix te nmos ob'antel. ⁹ Komo ax wetz ate' xjal k'ulul mandad wi'j aj mas nim kyajwalil nwitz, b'ix ax ate' soldad aj nkyink'ulun mandad kyij'. Oj txik nk'ulu' mandad jun te kyetz tzan txik, ntons nxik, b'ix oj txik nk'ulu' mandad jun te kyetz tzan stzaj, ntons ntzaj, b'ix oj txik nk'ulu' mandad te nmos tzan tqet tk'ulu' jun tidi', ntons nqet tk'ulu'.»

¹⁰ Ntons, ya ma tz'ok xhcha'o' te Jesus ikxji, oje lab'an ti'j tyol te xjal, b'ix oxik tq'uma' ikxjani kyuky'i kye aj lapike' tuq ti'j: «Oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, kxol kyaqil kye aj tijajil Israel mina' toknoj witz'a' jun xjal iktza'

* 7:23 Sal 6:8 * 7:29 Mak 1:22; Luks 4:32 * 8:2 Ax: lepr. * 8:4 Mak 1:44; Luks 5:14

ntzani b'an wit'lik tk'u'j wi'j b'an byenech. ¹¹ Wetz ox'e'l nq'uma' etetz, [iktza' ja xjal ntzani] ky'ila'j xjal aj tzajnaqe' ja'chq twitz tx'o'tx' b'ix tidi'chq kyijajil, † kyetz okye'okex tuj ka'j b'ix okyeqtel wit'let wa'il tuky'i Abran b'ix Isak b'ix Jacob, ¹² per ky'ila'j txq'anqy kye aj tijajil Israel [aj b'a'n tuq tzan kyten tuj tq'ab' Qtata Dios], kyetz okye'elax lajo' tuj qlolj aj ja' okye'oq'el b'ix ma qitx'itx'in txe' kye'.»*

¹³ Ntons te Jesus oxik tq'uma' tuky'i te k'ulul mandad kye mulon ikxjani: «Pax ajay, b'ix iktza'x yatz ma'tx awokslaj, te yab' ob'antel.» Ntons, b'eyx aj orji te xjal ob'antik.

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Tji' Xhpe'y B'ix Ky'ila'j Txq'anqy Yab'
Mak 1:29-34; Luks 4:38-41

¹⁴ Yaji te Jesus oxik tjay Xhpe'y, b'ix tji' xuj te Xhpe'y atqet tuq tjaq' xnoq'l tzan tpaj yab' tuq b'ix ajun kyaq tuq ti'j. ¹⁵ Ntons te Jesus owok tmako' tq'ab', b'ix te kyaq b'eyx owel. Ntons tetz ojaw wa'let b'ix exik tk'a'cha'.

¹⁶ Ntons, ya ma qoqet yupan, eb'ajpon tuky'i Jesus ky'ila'j xjal aj akyeqex tuq malspirit tuj kyanim, b'ix cha a'ox tuky'i tyol eb'ajjatz tin kye malspirit b'ix eb'ajqet tq'ana' kyaqil kye yab'. ¹⁷ Te ntzani oky'ik tzan tponkix tuq te aj oxik tpakb'a' te Chay aj yolil tyol Dios oqtxi' aj txik tq'uma' ikxjani: «Tetz owel tin te aj ncho'on tuq qetz, b'ix owel teq'i' te qyab'il.»*

Tzan Qok Lapet Ti'j Jesus A Tgan Dispwest A'o' Tzan Tkaj Qsi' Tidi'chq Qetz
Luks 9:57-62

¹⁸ Ntons, te Jesus ya ma tz'ok ten ajun xjal tuq nkyelab'un ti'j, oxik tq'uma' [kye txnaq'atz] tzan kxik junxla' te a'. ¹⁹ Ntons owok laq'chet ti'j tetz jun xnaq'tzal Kawb'il b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Xnaq'tzon, ax wetz okyin'okel lapet awi'j aj ja' yatz otxe'l.» ²⁰ Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Kye xhi'wl at kyjul, b'ix kye pich' aj nkyelipan twitz ka'j at kyq'u', per [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] k'onti'l ja' tzan nqet ojlan ch'in.»

²¹ Yaji jun aj txnaq'atz tuq, oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, tzoqpij ch'in tzan tkaj nmuqu' tb'ay te ntat.» ²² Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Yatz, pawok lapet wi'j. Qaltetz kye kamnaq, intqex kymuqu' kye kymuqenx.»

Aj Tlumet Te A' B'ix Te Kyaq'iq' Tzan Jesus
Mak 4:35-41; Luks 8:22-25

²³ Ntons, te Jesus ojax tuj bark b'ix kye txnaq'atz eb'ajjax tuky'i'l. ²⁴ Yaji ojaw jun nim kyaq'iq' tuj te a' b'ix te a' owaq'ik tzan tox pulan tuj te bark b'ix ch'inky tuq kxik mulan, b'ix te Jesus nwitan tuq. ²⁵ Kye txnaq'atz ojaw kyk'asu' b'ix oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «jTat, kolon ch'in qi'j! jCh'inky qxik mulan!» ²⁶ Ntons tetz [ojaw k'asik b'ix] oxik tq'uma' ikxjani: «jTistil etetz b'an nkxob'? Etetz nya'tx nim wit'lik ek'u'j wi'j.» Ya ma xik tq'uma' ikxji, tetz ojaw wa'let b'ix oxik tmiyo' te kyaq'iq' tuky'i a', b'ix olumet kyaqil. ²⁷ Kyetz b'an nkyelab'an tuq, nkyecha'on tuq kyib'kyib'x ikxjani: «jAb'ltzun ja xjal ntzani? jKomo te kyaq'iq' b'ix te a' nqet kyoksla'!»

Te Jesus Mas Nim Tajwalil Twitz Kyajwalil Kye Malspirit
Mak 5:1-20; Luks 8:26-39

²⁸ Ntons aj tpon Jesus tuj tkwentil Gadar junxla' te alawun, e'etz kab'e' xjal kanol tetz. B'ix ateqex tuq malspirit tuj kyanim b'ix cha nkyenajan tuq tajsik anim b'ix b'an xob'ajil-e' tuq kyij', astilji nijunwt tuq nb'antik tky'ik txini.

† **8:11** Ax: tzajnaqe' tumelil aj ja' njakul q'ij b'ix aj ja' nqex q'ij; Luks 13:29. * **8:12** Mat 22:13; 25:30; Luks 13:28 * **8:17** Isa 53:4

²⁹ B'ix eb'ajjaw siky'in ikxjani: «¿Ti' n'ajoyo' qxola yatz Jesus aj Tk'wa'al Dios a'ich? ¿Ti'tzun, ma xhch'ul swal xhcho'nal qi'ja b'ix mina' tpon or?»

³⁰ Ntons, laq'chik ch'inky tzi, akyeget tuq ky'ila'j kuch nkyewa'an tuq, ³¹ b'ix kye malspirit oqet kywitz twitz Jesus ikxjani: «Qa yatz oqojawetz awina, ntons tzoqpij ch'in tzan jqex tuj kyk'u'j kye kuch.» ³² Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Pex waq.» Ntons kye malspirit eb'ajjatz tuj kyanim kye xjal b'ix eb'ajqex tuj kyk'u'j kye kuch, b'eyxnajji kye kuch eb'ajjaw qitun, eb'ajxik qetl b'ix okyaqon kytilu' kyib' tuj a', kkyaqil eb'ajjaw jeq'b'ik. ³³ Kye aj nkyepastorin tuq kye kuch eb'aj'oqik b'ix ya ma kyepon tuj te amaq', oxik kyq'uma' kyaqil aj ojetq tuq ky'ik kyij' kye kuch b'ix ax aj ojetq tuq ky'ik kyuky'i kye xjal aj ateqex tuq malspirit tuj kyanim. ³⁴ Ntons kyaqil kye xjal eb'ajpon aj ja' tuq atqet te Jesus, b'ix ya ma xik kyen, oqet kywitz twitz tzan tuq tex tuj te aj luwarji.

9

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Xjal Kamnaq Tuq Xhchi'jel *Mak 2:1-12; Luks 5:17-26*

¹ Ntons ya ma ky'ik kyaqil ntzani, yaji te Jesus ojax tuj bark junky'el b'ix oxik junxla' a', opon tuj tamaq'. ² Ya ma pon tzi, [txq'an xjal] opon kyin jun yab' tuky'i'l, kamnaq tuq xhchi'jel b'ix eq'i' tuq tajsik jun twatb'il. Ya ma tz'ok ten te Jesus tizta' tuq kye xjal wit'lik kyk'u'j ti', tetz oxik tq'uma' te yab' ikxjani: «Nimsaj ak'u'j tey, te achoj ma'tx qet najslet.»

³ Ntons junjun kye aj xnaq'tzal Kawb'il [aj akyeget tuq tzi] oqet kyyoli' kxolx ikxjani: «Ja xjalni, cha nxmayin ti'j Qtata Dios.» ⁴ Ntons, komo te Jesus teb'en tuq te aj nqet kyb'isu', ntons oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Tistil etetz nkxb'isun nya'tx galan tuj etanim? ⁵ ¿Alkyetz te mas kwest tzan txik jq'uma' te jun xjal: «Te achoj ma'tx qet najslet» qatzun tzan txik jq'uma' «Pajaw wa'let b'ix pab'et'»? ⁶ Ntons tzan tok ete'e' [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], at wajwalil tzani twitz tx'o'tx' tzan tqet nnajsa' kchoj kye xjal, [oqtel nyek'u' etetz ntzani].» Ntons yaji tetz oxik tq'uma' tuky'i' te yab' ikxjani: «Pajaw wa'let b'ix intjaw awin awatb'il b'ix pax ajay.»

⁷ Ntons te xjal aj kamnaq tuq xhchi'jel, tetz ojaw wa'let b'ix owaj tjay. ⁸ Ya ma tz'ok kye'e' kye xjal ikxji, eb'ajlab'an b'ix oqet kyjiq'b'a' Qtata Dios aj ntzaj tsi' tajwalil jun xjal tzan tk'ulun ikxji.

Te Jesus Jun Tajyol Kye Xjal Aj Nya'tx Jiq'b'ame' *Mak 12:13-17; Luks 5:27-32*

⁹ Ntons te Jesus owex tzi b'ix yaji oxik te'e' jun xjal tb'i Matey wit'liqet tuq aj ja' tuq n'el tpeyu' chojenj. Te Jesus oxik tq'uma' tetz ikjani: «Pawok lapet wi'j.» Ntons te Matey ojaw wa'let b'ix owok lapet ti'j.

¹⁰ Ntons yaji te Jesus nwa'an tuq tuj tjay [Matey], b'ix ky'ila'j xjal aj peyul chojenj b'ix txq'an'ky xjal aj nkye'ok q'uma' «chimol choj-e'» eb'ajpon tuky'i'l b'ix eb'ajqet wit'let wa'il ti'j mes junx tuky'i' Jesus b'ix kye txnaq'atz. ¹¹ Yatzun kye aj b'uch'uj Parisey, ya ma tz'ok kye'e' kyaqil ntzani, oxik kcha'o' kye txnaq'atz Jesus ikxjani: «¿Tistil te aj nxnaq'tzan etetz nwa'an kxol kye aj peyul chojenj b'ix kxol kye aj chimol chojni?» ¹² Ya ma tz'ok xhcha'o' te Jesus, oxik tq'uma' ikxjani: «Kye aj b'a'ne', nya'tx presis jun q'anon kyij', sinoke a'ox kye aj yab'e'. ¹³ Pex waq b'ix intqet exnaq'tza' tidi' telponx te aj tz'ib'ankaj tuj Tu'jal Qtata Dios aj ja' nyolin ikxjani: «Wetz ngan tzan tok lo'et ek'u'j kyij' txq'an'ky b'ix nya'tx cha a'ox tzan stzaj eq'apo' epresent wetz.»* [Ntons,

* 9:13 Os 6:6

astiliji] wetz k'onti'l in'ul uk'l'el kye aj k'onti'l kchoj sinoke in'ul uk'l'el kye aj at kchoj tzan tjaw kky'ixpu' kynab'lin.»

*Aj Tyolin Jesus Junky'el Ti'j Te Oj Qipan Wa'ij Tzan Qxnaq'tzan
Mak 2:18-22; Luks 5:33-39*

¹⁴ Ntons yaji kye txnaq'atz te Wa'nch Aj Swal A' e'ok laq'chet ti'j Jesus b'ix oxik kcha'o' tetz ikxjani: «Qetza b'ix kye aj b'uch'uj Parisey nqo'ipana wa'ij ko'chq tzan qxnaq'tzan. ¿Tistil kye axnaq'atz k'onti'l nkyek'ulun ikxji?»

¹⁵ Ntons te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «Kyi'j kye aj uk'leme' tzan tpaj jun xjal aj ma tz'ok junan, ¿tzun petzun kyetz nkyeb'isun qa te xjal tzunx atqet kxol? Per opoyon jun q'ij aj oxel' eq'i' te aj ma tz'ok junan, maxxj okye'ipayon wa'ij. ¹⁶ B'ix nijunwt xjal nqet txb'uqi' jun xq'apj q'anq tuky'i jun remyent ak'a'j, tzan tpaj te remyent n'ok juk'lik, nxik tlaqu' te q'anq b'ix ikxji cha mas nxik laqik. ¹⁷ B'ix k'onti'l ngex si'let ta'al ub man telentz tuj jun tx'u'y tz'u'm q'anq, tzan tpaj te tx'u'y owelal laqik, ikxji te ta'al ub b'ix te tx'u'y okyepoyonaj. Astiliji presis tzan tqex si'let te ta'al ub man telentz tuj jun tx'u'y ak'a'j, ikxji tzan k'on kyponaj kykab'il.»

*Aj Tjaw Tanq'insa' Jesus Jun K'wa'l B'ix Aj Tqet Tq'ana' Jun Xuj Yab' Tuq
Ky'ila'j Aq'b'i
Mak 5:21-43; Luks 8:40-56*

¹⁸ Ntons aj man tuq nyolin Jesus kyuky'i'l, opon jun k'ulul mandad tuj te jay nab'il Qtata Dios b'ix oqet mejlet twitz, b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz nme'al man tkاملen, per qo'o ch'in b'ix oqtel asi' aq'ab' tajsik b'ix owanq'iyon junky'el.» ¹⁹ Ntons te Jesus ojaw wa'let b'ix tetz kyuky'i kye txnaq'atz eb'ajxik tuky'i te xjal.

²⁰ Ntons [man tuq ikja'n kxik], at tuq jun xuj aj yab' tuq atx kab'lajuj aq'b'ixi' tuq taq'len, tetz cha tuq n'el kyik' ti'j. Ntons te xuj owok laq'chet ti'j Jesus ewj ti'jx b'ix owok tmako' xtxa'm tq'anaq ²¹ tzan tpaj tetz nb'isun tuq ikxjani: «Cha a'ox oj tok nmako' ch'in tq'anaq okyimb'antel.» ²² Per te Jesus owaj meltz'jik ti'jx b'ix oxik te'e' te xuj b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Nimsaj ak'u'j noy, tzan tpaj ma tz'ok wit'let ak'u'j wi'j, ajna'l ma'tx chb'antik.» Ntons b'eyxnajji te xuj ob'antik.

²³ Ntons yaji, ya ma pon te Jesus tjay te k'ulul mandad, exik te'e' kye aj nkyexunan kyajlaj [tzan tpaj te anim] b'ix kyaqil kye xjal b'an nkye'oq' tuq. ²⁴ Tzaj te Jesus, oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pe'etex waq. Te tal xuj nya'tx kamnaq, cha nwtan.» Ntons kye xjal cha ejaw tze'en ti'j. ²⁵ Per ya ma kye'ex lajo' tzijay, yaji te Jesus owox aj ja' atqet tuq te kamnaq, ojaw stzyu' tq'ab', b'ix yatzun [te tal xuj] ojaw wa'let. ²⁶ B'ix tuj kyaqil aj luwarji owok cha'o' te tpakb'alil ti'j te aj ojetq tuq ky'ik.

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Kab'e' Moy

²⁷ Ya ma tz'ex te Jesus tzi, kab'e' moy exik lapet ti'j b'ix nkyesiky'in tuq ikxjani: «Intok lo'et ak'u'j q'i'ja yatz aj tijajil Dawid a'ich.»

²⁸ Ya ma tz'ox te Jesus tuj te jay, kye moy eb'aj'ok laq'chet ti'j b'ix te Jesus oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿N'etoksla' pe' etetz qa b'a'n tzan eb'antik wita'?» Ntons oxik kyq'uma' kyetz: «Tzun tat.» ²⁹ Ntons te Jesus owok tmako' tb'aq' kywitz b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Iktza'x ma'tx tz'ok wit'let ek'u'j wi'j, ikxji intb'antik etuky'i'l.» ³⁰ B'eyxnajji eb'ajka'yin b'ix te Jesus exik tkawi' byenech ikxjani: «Intok esi' enab'l tzan k'on tok cha'o' tzan nijunwt.» ³¹ Per kye aj moy tuq, man tuq kyexlen, oxik kyq'uma' kye kyaqil xjal tuj aj luwarji, te aj ojetq tuq tk'uluj te Jesus ky'i'j.

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Men

³² Ntons aj man tuq kyajtzlen kye moy, txq'an xjal opon kyin tuky'i Jesus jun xjal men tuq tzan tpaj atqex tuq jun malspirit tuj tanim. ³³ Ya ma jatz tin te Jesus te malspirit, te men owaq'ik tzan tyolin. Kye xjal b'an nkyelab'an tuq, nxik tuq kyq'uma' ikxjani: «Ni jun-el qxol qetz aj tijajil Israel oje tz'ok qen jun tidi' ikxjani.» ³⁴ Per yatzun kye aj b'uch'uj Parisey nkyq'uma' tuq ikxjani: «Tetz b'a'n tzan kyjatz tin kye malspirit tzan tpaj te twitzale' kxol kye malspirit, nxik sin tajwalil.»*

Aj Txik Tq'uma' Jesus Tzan Qonen Txq'an ky Kxol Kye Xjal

³⁵ Ntons te Jesus ja'chq tuq nky'ik tuj kyaqil amaq' b'ix aldey, b'ix nxaq'tzan tuq kyuj kye jay nab'il Dios. Nxik tuq tpakb'a' te tpakb'alil galan ti'j tizta' te Qtata Dios nkolon qi'j tzan jkaj tuj tq'ab', b'ix nkyeqet tuq tq'ana' kye yab' ti'j kyaqil kyyab'il b'ix aj tidi' ncho'on kyetz.* ³⁶ B'ix aj kxik te'e' kye xjal b'an ky'illa'j, owok lo'et tk'u'j kyij' tzan tpaj kyetz b'an b'is tuq tuj kyanim b'ix k'onti'l tuq ab'l b'a'n tzan tonen kyij', kyetz iktza' karner tuq aj k'onti'l pastoriyon kyij'.* ³⁷ Ntons tetz oxik tq'uma' kye txnaq'atz ikxjani: «B'an'ax tzan tjaw twitz te awalj at aq'unj nim, per kye aq'unon nya'tx ky'illa'j-e'». ³⁸ Astilji intxik eqani' etetz tuky'i Tajaw te awalj tzan ktzaj tlajo' [txq'an ky] aq'unon tzan tjaw kyin te awalj.»*

10

Aj Txik Tsi' Jesus Kyajwalil Kye Kykab'lajujil Tky'ixel *Mak 3:13-19; Luks 6:12-16*

¹ Ntons te Jesus etzaj tuk'le' kye kykab'lajujil txnaq'atz b'ix oxik tsi' jun kyajwalil tzan tjatz kyin malspirit tuj kyanim xjal b'ix tzan kyq'an an kyaqil txakl yab'il b'ix tidi' chq aj ncho'on kye xjal. ² Aj ntzani kyb'i kye kykab'lajujil tky'ixel Jesus: Tb'ay, te Simon aj n'ok q'uma' Xhpe'y, b'ix te tiz'tin aj Lexh tb'i; ax te Jacobo* b'ix te tiz'tin aj Wa'nch tb'i, kyetz a'e' tk'ajol Sebedey; ³ b'ix ax te Lip, te Xhto'l, te Maxh, b'ix te Matey aj peyul chojenj tuq, Jacobo† aj tk'ajol Alfey, b'ix te Tadey; ⁴ te Simon aj n'ok q'uma' tuq Te Kananey,‡ b'ix te Judas Iskaryot aj mas yaj ojaw meltz'jik ti'j Jesus.

Aj Oxik Tq'uma' Jesus Kye Kykab'lajujil Tky'ixel Tzan Kxik Pakb'ayon Ja'chq *Mak 6:7-13; 9:41; Luks 9:1-6; 12:2-9,49-53; 14:26-27*

⁵ Ntons te Jesus eb'ajxik tlajo' kye kykab'lajujil, b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «K'on kxik kxol kye aj nya'tx tijajil Israel b'ix k'on kxpon kyuj kye amaq' aj Samary, ⁶ sinoke pex waq kxol kye aj tijajil Israel aj oje kyexiknaj, iktza' karner aj cha oje kyexik tanan. ⁷ Pex waq b'ix intxik epakb'a' ikxjani: "Ma'tx pon te tyemp tzan tk'ulun mandad exol tuky'i nim tajwalil te Qtata Dios aj nnajan tuj ka'j." ⁸ Ntons inkyqet eq'ana' kye yab', inkyjaw etanq'insa' kye kamnaq, intel etin kyyab'il kye aj at lepr kyij', b'ix inkyjatz etin malspirit tuj kyanim xjal. Etetz ma'tx ek'amoj [ja etajwalilni] cha ekotz,* ntons ax k'onti'l tzan tel epeyu' oj ek'ulun jun galan kyij' kye xjal. ⁹ K'onti'l tzan txik etin etumin§ tuj ebols, ¹⁰ k'onti'l tzan txik etin eb'e'eq tuj eb'ey, b'ix k'onti'l

* **9:34** Mat 10:25; 12:24; Mak 3:22; Luks 11:15 * **9:35** Mat 4:23; Mak 1:39 * **9:36** Núm 27:16-17; 1Re 22:17; 2Cró 18:16; Jer 50:6-7; Zac 10:2; Mak 6:34 * **9:38** Luks 10:2 * **10:2** Ax: Chaw. † **10:3** Ax: Chaw. ‡ **10:4** Ax: Selot. Qanq owok q'uma' ikxij tzan tpaj tetz jun aj te b'uch'uj kananist, a'e' aj nkyeq'ojin tuq tzan kykolpjik kye aj Canaán tuj kyq'ab' kye aj Romaj nkyek'ulun mandad kyij'. * **10:8** Mak 6:7,13 § **10:9** Ax: ni jun tidi' xtx'otx'al oro b'ix ni xtx'otx'al plata b'ix ni xtx'otx'al kobr.

tzan txik etin junky moj eq'anaq b'ix ni exajab' b'ix ni exb'aq'en. Komo jun aq'unon presis tzan tk'amon jun tidi' tzan tpaj taq'umb'en.* ¹¹ Oj epon etetz tuj jun amaq' qatzun jun aldehyi, pe'ejoyon waq jun xjal aj b'a'n tzan tok ewit'b'a' ek'u'j ti'j, b'ix pe'eten tuj tjay maxkix oj etex tuj te amaq'.* ¹² Oj etox tuj jun jay, intxik eqani' tuky'i Qtata Dios jun galan kyajsik kye xjal aj nkyenajan tzi.* ¹³ Qa kyetz nkyajo' jun galan, ntons te galan aj ma'tx tzaj eqani' te kyetz oky'elkix ikxji; per qa k'onti'l nkyajo', ntons nlay ky'ik ikxji.* ¹⁴ B'ix qa nlay kxqet kyk'amo' b'ix k'on kygan tzan tok ksi' kywi' eti'j, pe'etetz waq tuj aj jayji qatzun tuj aj amaq'ji, b'ix intel epok'ka' te quq ti'j etoq [tzan tel kyniky' nya'tx galan nkyk'ulu'].* ¹⁵ Wetz ox'e'l nq'uma' etetz te b'an'ax, tuj te q'ij oj tul te jwisy, te xhcho'nal aj owokel si' kyil'j kye aj amaq'ji owokel mas nim twitz te aj owokel si' kyil'j kye xjal aj Sodom b'ix Gomor.*

¹⁶ Tzaj eten! Wetz okxe'l nlajo' [kxol kye xjal] iktza' karner kxol xo'j. Astilji pe'eten waq list iktza' jun kan, per ax pe'eten waq mans iktza' jun palom.*

¹⁷ Intok esi' enab'l tzan tpaj okxe'l q'apo' tuj kyq'ab' kye k'ulul mandad. Okxtelb'aj kyjub'cha' tuj te jay nab'il Dios ¹⁸ b'ix tzan npaj wetz okxe'l q'apo' tuj kyq'ab' kye gubernador b'ix tuj kyq'ab' kye kywitzale' gubernador. Ikxji etetz ox'e'l eq'uma' wi'j wetz kywitz kyetz b'ix ax kywitz kye aj nya'tx tijajil Israel [aj k'onti'l nkye'okslan]. ¹⁹ Per oj exik q'apo' tuj kyq'ab' kye k'ulul mandad, k'on kxb'isun etetz ti'j te aj ox'e'l eq'uma', tzan tpaj oj tpon or te etetz tzan eyolin, maxji te Qtata Dios ox'e'l tsi' te eyol aj presis tzan txik eyoli'. ²⁰ Nya'tx a'ix etetz te aj okxyoliyon, sinoke a te Txew Dios oyoliyon tuj etanim te aj ox'e'l eq'uma'. ²¹ Junjun xjal ox'e'l kyq'apo' kyermanx tzan kyqet kansa', b'ix junjun k'wa'lon okyexe'l kyq'apo' kyk'wa'al, b'ix junjun k'wa'alb'aj okyejawel meltz'jik kyil'j kytat b'ix okyk'ulu'tz tzan kyqet kansa'.* ²² Kyaqil xjal okye'okel ajq'ojan etetz tzan tpaj etokslb'en wi'j, per te aj otipa'tz kyaqil nini max oj tponb'aj kyaqil, tetzji okoletel.* ²³ Oj tqet kyk'ulu' jun nya'tx galan eti'j tzan etex tuj jun amaq', pe'exik oqik tuj junky amaq'. Wetz ox'e'l nq'uma' b'an b'an'ax, etetz mina' tuq stzajb'aj eb'etza' kyaqil amaq' tuj Israel, kyin'ul junky'el [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in].

²⁴ Nijunwt aj nxnaq'tzan tib' mas nim tajwalil twitz te aj nxnaq'tzan tetz, b'ix nijunwt mosj mas nim twitz te tpatron.* ²⁵ Te aj nxnaq'tzan tib' a tgan tzan sten kontent tzan tpon iktza' te aj nxnaq'tzan tetz, b'ix te mosj tzan tpon iktza' te tpatron. Qa kye xjal nqet kyyoli' ti'j te twitzale' tuj jun jay, n'ok kyq'uma' qa aji te Tajaw Choj, † ntons tidi' owokel kyq'uma' kye aj tuj tjay?

²⁶ K'on kxob' [kyil'j kye xjal] tzan tpaj k'onti'l jun tidi' aj ewj nlay-wit tz'ok en. B'ix ax k'onti'l jun tidi' aj cha ewa' aj nlay-wit tz'ok cha'o'.* ²⁷ Aj nxik nq'uma' wetz etetz qchukel, intxik eq'uma' etetz kyuky'i kyaqil kye txq'anky, b'ix aj nxik nq'uma' etetz ewj, intxik epakb'a' ja'chq tzan tok kcha'o' kyaqil. ‡

* **10:10** Luks 10:7; 1Kor 9:14; 1Tim 5:18 * **10:11** Luks 10:7 * **10:12** Luks 10:5-6 * **10:13**

Luks 10:6 * **10:14** Luks 10:10-11; Kya 13:51 * **10:15** Gén 19:24-28; Mat 11:23-24; Luks 10:12

* **10:16** Ax: pe'etok iktza' jun kan, per ax pe'etok iktza' jun tal palom. Tuj kynab'l kye xjal tuj aj luwar te kan telponx b'an list b'ix te palom telponx mans; Luks 10:3. * **10:21** Mak 13:9-12; Luks 21:12-16

* **10:22** Mat 24:9,13; Mak 13:13; Luks 21:17 * **10:24** Luks 6:40; Wnch 13:16; 15:20 † **10:25**

Ax: Belsebu; Mat 9:34; Mak 3:22; Luks 11:15. * **10:26** Mak 4:22; Luks 8:17 ‡ **10:27** Ax: Aj nxik nq'uma' wetz etetz tuj qlolj, intxik eq'uma' etetz tuj toq q'ij. Aj ja' nyolin "tuj toq qlolj" telponx tuq tuj kyol iktza' oj kyyolin kchukel, b'ix aj ja' nyolin "tuj toq q'ij" telponx tuq iktza' oj kyyolin kywitz kyaqil.

28 K'on kxob' etetz kyij' kye aj b'a'n tzan eqet kykansa' per nlay b'antik tzan kykansan te etanim, sinoke intqet exob'le' te aj b'a'n tzan eqet tkansa' b'ix ax b'a'n tzan epon tnajsa' tuj te chman q'aq' aj ja' te xhcho'nal k'onti'l nmankun.

29 ¿K'onti'l petzun nkyek'ayjik kab'e' tal chol tzan jun sentab? Per anke ikxji nijunwt te kyetz nkyeqet tz'aqik twitz tx'o'tx' qa te Qtata Dios k'onti'l nstzoqpi'. 30 Yatzun eti'j etetz, kyaqil te stzamal ewi' b'an ajla' [tzan te Qtata Dios].

31 K'on kxob' tzan tpaj etetz mas ganimix a'ix kywitz kye tal pich'.

32 B'ix ab'l aj oxel' tq'uma' kywitz xjal qa tetz n'okslan wi'j, ax wetz oxel' nq'uma' galan ti'j tetz twitz te Ntat aj atjax tuj ka'j; 33 per te aj oqtel tewa' qa n'okslan wi'j, ax oqtel wewa' ti'j tetz twitz te Ntat aj atjax tuj ka'j.*

34 K'on qet eb'isu' etetz qa wetz in'ul cha a'ox tzan kyten galan kye xjal kxol tzani twitz tx'o'tx'; wetz k'onti'l in'ul cha a'ox tzan kyten galan kxol sinoke owokel kye n'oj kxol tzan npaj. 35 Tzan tpaj wetz ma'tx kyin'ul, oq'ojiyon jun xjal ti'j statz, b'ix jun xuj ti'j tnanx, b'ix jun alib'j ti'j talib'; 36 b'ix ikxji kye kyajq'oj junjun a'e'xk aj tuj kyjayx.* 37 Ab'l te aj nqet tgani' mas te stat qatzun te tnan nwitz wetz, k'onti'l ntajo' tzan tok lapet wi'j. B'ix te aj nqet tgani' te tk'ajol qatzun te tme'al mas nwitz wetz, k'onti'l ntajo' tzan tok lapet wi'j.

38 B'ix te aj nya'tx dispwest tzan tkamik tzan npaj wetz, iktza' wetz dispwest tzan nkamik, ntons tetz k'onti'l ntajo' tzan tok lapet wi'j. § 39 Ab'l aj tetz tuj tnab'l ma'tx tz'oknoj jun tume'l tzan tanq'in, opoyonajkixi'; yatzun te aj ma'tx kamik tzan tpaj tokslb'en wi'j, tetz ot kamb'a'tz jun tanq'in.*

40 Ab'l te aj ok'amoyon te etetz ax okyintk'amo'tz, b'ix ab'l te aj okyintk'amo'tz, ntk'amo' te aj otzaj lajon wetz.* 41 Ab'l te aj ntk'amo' jun tlajen Dios tzan tpaj tzajnaq tuky'i Qtata Dios, otk'amo'tzkix jun galan te tetz iktza'x aj ntk'amo' jun aj yolil tyol Qtata Dios. B'ix te aj ntk'amo' jun b'an galan xjal tzan tpaj te xjal b'an galan, otk'amo'tzkix jun galan te tetz iktza'x ntk'amo' jun b'an galan xjal. 42 B'ix ab'l aj oxel' tsi' nkesey jun ch'i bas tuk'a' a* kye ja xjal aj nkye'okslan wi'j aj nya'tx nim [kyajwalilni], oxel' nq'uma' etetz te b'an'ax, tetz otk'amo'tzkix jun galan te tetz.»*

11

1 Ntons, ya ma mankun tzan txik tq'uma' te Jesus ikxji kyuky'i kye kykab'lajujil txnaq'atz, yaji owex tzi b'ix oxik pakb'on b'ix oxik xnaq'tzon kyuj kye amaq' tuj aj luwarji.

Aj Tyolin Jesus Ti'j Te Wa'nch Aj Swal A'

Luks 7:18-35

2 Ntons yatzun te Wa'nch, tetz atqex tuq pres, b'ix tzi owok xhcha'o' aj nqet tk'ulu' tuq te Krist. Ntons eb'ajxik tlajo' txq'an txnaq'atz³ tzan tuq txik kcha'o' tetz ikxjani: «¿A'ich pe' te aj nqo'iyon ti'j tzan tul qatzun presis tzan qiyon junkyji?» 4 Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pex waq intxik eq'uma' te Wa'nch kyaqil aj n'ok eten b'ix kyaqil aj n'ok echa'o'. 5 Intxik eq'uma' tzan npaj wetz kye moy nkyeka'yin, kye kox nkyeb'et, kye aj yab'e' tuky'i lepr nkyeb'antik, kye tz'ak nkyecha'on, kye kamnaq nkyejaw anq'in, b'ix kye meb'a' xjal nxik pakb'a' te kyetz te tpakb'alil titza' tzan kykolet.* 6 Galanx-alo te xjal aj k'onti'l nqet tz'aqik [sinoke n'okslan wi'j] tzan tpaj nk'ulb'en.»

* 10:33 2Tim 2:12 * 10:36 Miq 7:6 § 10:38 Ax: tzan txik teq'i' tkrusx. Intqet awe'e' aj ja' nyolin txe' te txaq u'j ti'j Mat 16:24. Ax Luks 9:23 b'ix 14:27 nyolin ti'j te krus. * 10:39 Mat 16:25; Mak 8:35; Luks 9:24; 17:33; Wnch 12:25 * 10:40 Mak 9:37,41; Luks 10:16; Wnch 13:20 * 10:42 Ax: txew a'. * 10:42 Luks 9:48 * 11:5 Isa 35:5-6; 61:1

⁷ Ya ma kye'aj kye tmandader Wa'nch, te Jesus owaq'ik tzan tyolin kyuky'i kye xjal ti'j te Wa'nch, oxik tq'uma' ikxjani: «Aj oxwa'q tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon, z'tidi' oxwa'q ete'e'tz? z'Oxwa'q ete'e'tz pe' cha jun toq ajlaj njaw yak'u' tzan kyaq'iq'»? ⁸ Qa nya'tx, ntons z'tidi' oxwa'q ete'e'tz? z'Qa oxwa'q ete'e'tz jun xjal pur tb'anil tq'anaqji? Etetz eteb'en kye xjal aj pur tb'anil kyq'anaq, kyetz nkyenajan tuj kyaj kye k'ulul mandad. ⁹ Ntons z'tidi' oxwa'q ete'e'tz? z'Jun aj yolil tyol Dios pe'? jB'an'ax! B'ix tetz toklen mas nim twitz kye txq'anky aj yolil tyol Dios. ¹⁰ Komo te Wa'nch, tetz aji te aj nyolin ti'j tuj te Tu'jal Dios ikxjani: «Wetz oxel' nlajo' nmandader tb'ayon awitz tzan tpakb'an kxol kye xjal tzan kyiion awi'j.»* ¹¹ Wetz oxel' nq'uma' etetz b'an'ax, kxol kye xjal tznani twitz tx'o'tx' nijunwt mas nim twitz te Wa'nch Aj Swal A'; anke ikxji, te aj mas nekit kxol kye aj akyeqet tuj tq'ab' Qtata Dios, mas nim twitz tetz.*

¹² Atx aj tulen te Wa'nch Aj Swal A', b'ix tzunx ajna'l, n'ok en titza' te Qtata Dios nkolon kyi'j kye xjal tuku'y'i nim tbalor, b'ix kye aj k'on kygan te nini, tidi'chq nkyek'ulun tzan kyk'ulun mandad alajwers kyi'j kye xjal aj kolome' titza'.* ¹³ Komo kyaqil kye aj yolil tyol Dios oqtxi', b'ix ax te aj nyolin tuj te Kawb'il, kyaqil nini nyolin titza' ok'uluyon mandad te Qtata Dios, nkyeyolin tuq max aj tul te Wa'nch. ¹⁴ B'ix qa etetz etoksla'tz ntznani, te Wa'nch a te Eliys aj a tgan tuq tzan tul.† ¹⁵ Kye aj atok kxkyin, intok ksi' kywi' ti'j ntznani.

¹⁶ z'Tidi' quky'i'l b'a'n tzan kyqet nparejsa' kye xjal tuj ja tyempni? Kyetz iktza' kye k'wa'l tuj plas aj nxik kyq'uma' kye kyuky'i'l ikxjani: ¹⁷ «Qetza owok qchimb'a'na te ajlaj b'ix etetz k'onti'l okxb'ixan, qetza oxik qb'itza'na b'itz b'an b'is b'ix etetz k'onti'l okx'oq'.»‡ ¹⁸ Ntons [ikxji kye xjal kyenab'lin] tzan tpaj aj tul te Wa'nch Aj Swal A', tetz n'ipan tuq wa'ij tzan txnaq'tzan tuku'y'i Qtata Dios,* b'ix k'onti'l owuk'an [ta'al ub tx'amsa'], per kyetz oqet kyyoli' atqex tuq jun malspirit tuj tanim. ¹⁹ B'ix ajna'l oje kyin'ul [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], b'ix wetz nkyinwa'an b'ix nkyin'uk'an, per kye xjal nkyinget kyyoli' qa wetz jun xujul a'in b'ix cha wuk'anqet b'ix jun kyajyol kye aj peyul chojenj b'ix kye txq'anky aj chimol choj. Per te tume'l titza' nqet qb'isu' n'ok e'elet ti'j te jk'ulb'en.»

Aj Tyolin Jesus Kyi'j Kye Xjal Aj K'onti'l Nkye'okslan

Luks 10:13-16

²⁰ Ntons te Jesus owaq'ik tzan tilin kyi'j kye amaq' aj ja' ojetq tuq qet tk'ulu' ky'ila'j lab'al tuku'y'i nim fajwalil Qtata Dios, tzan tpaj kye xjal aj nkyenajan tzi k'onti'l ojaw kky'ixpu' kynab'lin. Te Jesus nxik tuq tq'uma' ikxjani: ²¹ «jLast a'ix aj amaq' Korasin! jLast a'ix aj amaq' Betsayd! Kyaqil aj lab'al aj oqet nk'ulu' exol tuku'y'i nim wajwalil, cha tzi-wit oqet nk'ulu' kxol kye aj Tir b'ix kye aj Sidon, kyetz oqtxi'-tal tjawlen kky'expu' kyenab'lin, b'ix oje-tal tz'ok ksi' kyq'anaq b'an wak' b'ix oje-tal kyeqet wit'let tuj tza'j tzan tqet kyyek'u' b'an'ax ntzaj kyna'on tetz ti'j kchoj.* ²² Per oxel' nq'uma' etetz, oj tul te jwisj,

* **11:10** Mal 3:1 * **11:11** Te Jesus k'onti'l owel tik'o' te Wa'nch b'ix k'onti'l otyolij ke te Wa'nch k'onti'l atqet tuj tq'ab' te Qtata Dios sinoke oxik tq'uma' te ntznani tzan tel kinyuki' kye xjal ke mas presis tzan qten tuj tq'ab' te Qtata Dios twitz jun nim qajwalil tznani twitz tx'o'tx'. * **11:12** Luks 16:16

† **11:14** Ti'j te Wa'nch oponkix te yol aj okaj q'uma' ti'j Eliys oqtxi'; Mal 4:5; Mat 17:10-13; Mak 9:11-13.

‡ **11:17** Te aj yolb'enj kxol kyetz telponx ikxjani: Etetz k'on egan tzan tjaw eky'ixpu' enab'lin, etetz kxmodin quky'ila iktza' kye txq'an k'wa'l k'on kygan aj kygan txq'anky, k'onti'l nkyeb'ixan qa kye txq'anky kyuky'i'l nkyechimb'an te ajlaj b'ix k'onti'l nkye'oq' qa kye txq'anky nkyeb'itzan jun b'itz tzan qb'isun. * **11:18** Mak 1:6 * **11:21** Isa 23:1-18; Ezq 26-28; Joel 3:4-8; Am 1:9-10; Zac 9:2-4

te xhcho'nal aj owokel si' eti'j owokel mas nim twitz te aj owokel si' kyi'j kye aj Tir b'ix Sidon. ²³ B'ix ax etetz aj Capernaúm, çti'tzun etetz tuj enab'l okxjawel in tuj ka'j tzan eqet jiq'b'a'? ¡Nlay! Sinoke etetz okxe'l xo'o' aj ja' ate' kye kamnaq.* Komo cha tuj Sodom* eqet nk'ulu'-wit kye lab'al aj eqet nk'ulu' exol etetz tuky'i nim tajwalil Qtata Dios, te aj amaq'ji tzunx-tal atqet ajna'l. ²⁴ Per oxel nq'uma' etetz, oj tul te jwisy, te xhcho'nal aj owokel si' eti'j owokel mas nim twitz te aj owokel si' kyi'j kye aj Sodom.»*

Aj Tyolin Jesus Tzan Qok Laq'chet Ti'j Tzan Qojlan
Luks 10:21-22

²⁵ Tuj aj tyempji te Jesus oxnaq'tzan ikxjani: «Yatz Tat, aj a'ich tajawil te ka'j b'ix te twitz tx'o'tx' kyaqil, wetz nkyinçalaj awi'j tzan tpaj ma qet awewa' te tume'l ti'j kyaqil ntzani kywitz kye aj list-e' b'ix kye aj nkyq'uma' at jun kynab'l, per ma'tx xik ayek'u' kye xjal aj nya'tx tlimaqał xjal-e'.* ²⁶ Ikxji Tat tzan tpaj ikxji tuq zataq agan.»

²⁷ «Te Ntat oje tzaj tq'apo' kyaqil tuj nq'ab'. K'onti'l junky ab'l aj totzqi' a'in iktza' te Ntat, b'ix k'onti'l junky ab'l aj totzqi' te Ntat sinoke a'ox a'in b'ix kye aj oje xik nyek'u' kyetz.* ²⁸ Etetz aj siktnaqix^S b'ix etetz aj n'ok eten twitz b'is, pe'etjaz laq'chet wi'j b'ix wetz nk'ulu'tz tzan nchewsan etanim.*

²⁹ Pe'ek'amon waq te aj nxik nxnaq'tza' etetz tzan tqet ek'ulu'† b'ix intok esi' enab'l wi'j wetz, galan kyinnab'lin etuky'i'l b'ix k'amo' witz'a' tzan wonen eti'j, b'ix ikxji okxteyon chews'a' etanim.* ³⁰ Komo te aj nxik nxnaq'tza' etetz tzan ek'ulun, nini nya'tx kwest, b'ix te aj a tgan tzan ek'ulun, ax nya'tx kwest.»

12

A Te Jesus Tajaw Te Q'ij Ojla'mj
Mak 2:23-28; Luks 6:1-5

¹ Ntons tuj aj tyempji, tuj jun q'ij ojla'mj, te Jesus nb'et tuq tuj jun b'ey tuj jun awalj triw. Kye txnaq'atz [nkyeb'et tuq tuky'i'l, b'ix] otzaj'el kyk'u'j, e'okten potx'ol te triw b'ix oxik kyk'uxu'.* ² Kye aj b'uch'uj Parisey nkyeka'yin tuq, b'ix oxik kyq'uma' te Jesus ikxjani: «Tzaj awen, kye axnaq'atz nkyek'ulun jun tidi' aj xjan tzan jk'ulun tuj jun q'ij ojla'mj.»* ³ Ntons tetz owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «çTi'tzun, mina' tjaw eten tidi' otk'uluj te Dawid jun-el aj stzaj jun wa'ij ti'j b'ix kyi'j kye aj ajune' tuq tuky'i'l? ⁴ Owow tuj te jay tabernáculo aj ja' tuq atqet te xhchk'atunal te Qtata Dios b'ix oxik twa'a' te wab'j aj q'apomaj tuq te Qtat, b'ix xjan tuq tzan txik twa'a' tetz b'ix kye aj ajune' tuq tuky'i'l, sinoke a'ox tuq b'a'n tzan txik wa'a' tzan kye pal.*

⁵ çQatzun etetz mina' tjaw ete'e' tuj te Kawb'il aj oqet stz'ib'a' Moisés, kye pal [nkye'aq'unan] tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios tuj jun q'ij ojla'mj, b'ix ikxji

* **11:23** Isa 14:13-15 * **11:23** Gén 19:24-28 * **11:24** Mat 10:15; Luks 10:12 * **11:25** Luks 10:21

* **11:27** Luks 10:22; Wnch 3:35; 10:14-15 § **11:28** Telponx kyi'j kye aj siktnaqe' tzan kyjoyon titza' tzan tqet kyk'ulu' kyaqil aj nyolin te Kawb'il. * **11:28** Tuj te yol gryeg, kyetz nkyeyolin tuq "nim qa'q'un" b'ix "nim qiqatz" ti'j te aj kwest tuq tzan tb'antik kyitza' iktza' nyolin te Kawb'il. B'ix nkyeyolin tuq "ojla'mj" ti'j te aj nchewsan tuq kyanim. † **11:29** Ax: yug. Te yug telponx tuq tzan tqet toksla' te

xjal aj nk'ulun mandad ti'j, osey, te aj nxik txnaq'tza' tuq te Jesus. * **11:29** Jer 6:16; Ebr 3:7-11,18-19 * **12:1** Oj kyb'et tuq tuj jun b'ey, qa njaw kyiq'a' jun twitz triw, tuj kywitz kye xnaq'tzal kawb'il kyetz iktza' nkye'aq'unan, b'ix astilji kye xjal k'onti'l tuq tzoqpi'mj kyetz tzan kyk'ulun tuj jun q'ij ojla'mj; Exo 34:21. Yatzun tuj txq'anky q'ij b'a'n tuq tzan kyk'ulun; Deu 23:25. * **12:2** Exo 20:8-11 * **12:4** Lev 24:9; 1Sa 21:1-6; Mak 2:26; Luks 6:4

k'onti'l nkyejoyon choj tuj twitz Qtata Dios?* ⁶ Ntons wetz oxel nq'uma' etetz ajna'l, tzani atqet jun aj mas presis twitz te Nin Jay Nab'il Qtata Dios. ⁷ Etetz mina' tel eniky' tidi' telponx te [aj tz'ib'a' tuj Tu'jal Dios] ikxjani: "Wetz ngan tzan tok lo'et ek'u'j ti'j junky, b'ix nya'tx cha a'ox tzan stzaj eq'apo' e'present wetz."* Ntons cha oje-wit tz'el eniky' ti'j, k'onti'l-tal nkyexik esi' tuj il kye aj k'onti'l kypaj. ⁸ Komo [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], at wajwalil ti'j te q'ij ojla'mj.»

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Xjal Tuj Jun Q'ij Ojla'mj

Mak 3:1-6; Luks 6:6-11

⁹ Ntons te Jesus oxik b'ix owox tuj te jay nab'il Dios tuj aj luwarji. ¹⁰ At tuq jun xjal tzi kamnaq tuq tq'ab', b'ix komo [kye pal] nkyejoyon tuq tume'l titza' tzan txik kyq'uma' tuq til te Jesus, ntons oxik kcha'o' tetz ikxjani: «¿B'a'n pe' tuky'i te Kawb'il tzan tqet jq'ana' jun xjal tuj jun q'ij ojla'mj?»*

¹¹ Ntons te Jesus oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Ab'l jun te etetz exol oj txik tolj jun talo' tuj jun jul tuj q'ij ojla'mj, k'onti'l petz nxik b'ix njatz teq'i'?

¹² ¿Nya'tx petzun mas presis jun xjal twitz jun karner? Astilji ntumela' tuky'i te Kawb'il tzan jk'ulun jun galan tuj q'ij ojla'mj.»

¹³ Ntons oxik tq'uma' tuky'i te yab' ikxjani: «Intel aqinu' aq'ab'.» Ntons te xjal owel tqinu' b'ix okaj b'an galan iktza'x tuq te junky tq'ab'. ¹⁴ Per ya ma kye'etz kye aj b'uch'uj Parisey, kyetz oqet kykawla' kxol tzan tuq tqet kykans'a te Jesus.

Te Jesus Nk'ulun Tuq Iktza'x Aj Ojetq Kaj Tz'ib'a' Ti'j Oqtxi'

¹⁵ Ntons, ya ma tz'ok xhcha'o' te Jesus, tetz owex tzi b'ix ky'ila'j xjal eb'ajxik lapet ti'j. Te Jesus nkyeqet tuq tq'ana' kyaqil kye yab', ¹⁶ b'ix nxik tuq tq'uma' kyetz tzan k'on tuq txik kyyoli' ti'j tetz kywitz xjal.

¹⁷ Kyaqil ntzani oky'ik tzan tponkix tyol te Chay aj yolil tyol Dios oqtxi' ikxjani: ¹⁸ "Tzani atqet te aj q'apo' tib' n'aq'unan te wetz, aj oje tz'el njoyo' b'ix aj gani' nim witz'a', b'ix nkyinjalaj ti'j. Oxel nsi' Nxew tuj tanim, b'ix tuj kyaqil amaq' oxel' tpakb'a' alkyetz te tume'l iktza' wetz ngan. ¹⁹ Tetz nlay jaw kaw qa kye txq'anky nya'tx dyakwerd ate' tuky'i'l b'ix nlay jaw xtx'ay; b'ix nlay tz'ok e'e' tuj b'ey nwululun. ²⁰ Tetz nlay modin b'an kaw kyukji' kye aj nya'tx jwert-e', b'ix nlay tz'ok txob'sa' kyanim kye aj nya'tx jwert-e', sinoke tetz otk'ulu'tz tzan tb'antik kyaqil tuj tume'l ²¹ b'ix kyaqil amaq' owokel kywit'b'a' kyk'u'j ti'j."*

Aj Kyyolin Kye Xjal Qa Te Jesus At Tuq Jun Malspirit Tuj Tanim

Mak 3:20-30; Luks 11:14-23

²² Opon in tuky'i Jesus jun xjal moy tuq b'ix men, at tuq jun malspirit tuj tanim, per te Jesus oqet tq'ana' b'ix ob'antik tka'yin b'ix ob'antik tyolin.

²³ Kyaqil kye xjal b'an nkyelab'an tuq, nkyecha'on tuq kyib'kyib'x ikxjani: «¿Aj ntzani pe' te tijajil Dawid [aj q'umankaj tuq tzan tul]?» ²⁴ Per ya ma tz'ok kcha'o' ikxjani, kye aj b'uch'uj Parisey okyyolij ikxjani: «Tetz b'a'n tzan kyjatz tin kye malspirit cha tzan tpaj te Belsebu aj twitzale' kyi'j kye malspirit, a tetz nxik sin tajwalil.»*

²⁵ Yaji te Jesus teb'en tuq te aj nqet kyb'isu', b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Qa kye xjal tuj jun amaq' pawa' kyib' [tzan tpaj pur q'oj kxol], kyeb'ayle' nponaj te amaq'. B'ix qa kye xjal tuj jun jay k'onti'l eq'i' kyib', nlay b'antik tzan kyten junx nim tuj. ²⁶ Ax ikxji te Satanas, qa ojawetz tin tib'x, ikxji

* **12:5** Núm 28:9-10 * **12:7** Os 6:6; Mat 9:13 * **12:10** Luks 14:1-5 * **12:21** Isa 42:1-4 * **12:24** Mat 9:34; 10:25

ti'jx tetz nq'ojin. Qa ikxji, ¿titz'a' ob'antel tzan sten tajwalil nim tuj? ²⁷ Etetz n'eq'uma' wetz nkyejatz win kye malspirit tzan tpaj tajwalil te Belsebu; qa b'an'ax ikxji ntons kye aj lapike' eti'j etetz, ¿ab'l' nxik sin kyajwalil tzan tjatz kyin malspirit? Astilji a'e'xk kyetz ox'e'l kyq'uma' eti'j tidi' nya'tx galan nkxk'ulun. ²⁸ Qa wetz nkyejatz win kye malspirit tzan tpaj te Txew Dios, te nini telponx te Qtata Dios ma'tx tz'aq'ik tk'ulun mandad qxol tuky'i jun nim tajwalil. ²⁹ Komo ¿titz'a' owoxex jun xjal elq'on tuj tjay junky aj b'an nim tbalor b'ix tzan txik teq'i' kyaqil tidi' tetz qa nlay qet tk'alo' tb'aya'? Ikxji ob'antel tzan txik tin kyaqil.

³⁰ Ab'l te aj nya'tx dyakwerd wuky'i'l, tetz jun wajq'oj; b'ix ab'l te aj k'onti'l n'onen wuky'i'l tzan xhchimom, cha nkye'el tslab'u'. ³¹ Astilji wetz ox'e'l nq'uma' etetz, te Qtata Dios oqtel tnajsa' kyaqil xhchoj jun xjal b'ix kyaqil aj yol nya'tx galan aj nxik tq'uma', per nlay qet najsa' te yol nya'tx galan aj nxik q'uma' ti'j te Txew Dios. ³² Te Qtata Dios oqtel tnajsa' kyaqil aj nya'tx galan ox'e'l tq'uma' jun xjal wi'j [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], per nlay qet tnajsa' jun yol nya'tx galan ti'j te Txew Dios, ni ajna'l tzani twitz tx'o'tx' b'ix ni tuj junky tyemp mas yaj tuj ka'j.

³³ Etetz eteb'en qa jun awalj galan, ntons ax otswa'tz jun twitz tb'anil, per qa te awalj nya'tx galan, ntons ax otswa'tz jun twitz nya'tx galan. Jun tze' n'el qniky' ti'j tzan tpaj te twitz aj ntswa'.*

³⁴ Etetz a'ix tijajil kan.* ¿B'a'n petzun tzan txik eq'uma' jun tidi' galan qa etetz pur nya'tx galan a'ix? Komo iktza'x aj atqex tuj tanim jun xjal, ax ikxji te aj ntyoli'.* ³⁵ Jun xjal galan, nyolin tidi'chq galan tzan tpaj pur galan tuj tanim. Jun xjal aj nya'tx galan, nyolin pur nya'tx galan tzan tpaj pur nya'tx galan atqex tuj tanim. ³⁶ Wetz ox'e'l nq'uma' etetz, oj tul te jwisy, kyaqil xjal ojawetz kyq'uma' kyij kyaqil yol aj k'onti'l token aj oje xik kyyoli'. ³⁷ Komo iktza'x te eyol aj oje xik eq'uma', ax ikxji ox'e'l q'uma' eti'j at etil qa k'onti'lji.»

Aj Tyolin Jesus Kye Xjal Nlay Tz'ok Kyen Junky Seny Sinoke A'ox Oj Tjaw Anq'in

Luks 11:24-32

³⁸ Ntons junjun aj b'uch'uj Parisey b'ix kye aj xnaq'tzal Kawb'il oxik kyq'uma' te Jesus ikxjani: «Xnaq'tzon, qetza qgana tzan tok qen nchk'ulun jun seny [tuky'i nim tajwalil Qtata Dios].» ³⁹ Te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «Kye xjal aj pur nya'tx galan kyenab'lin b'ix aj oje kaj kykola' tzan kynan'on Qtata Dios tuky'i jun tk'u'jlal, kyetz nkyeqanin jun seny, per nlay qet k'ulet jun seny te kyetz sinoke a'ox te aj oky'ik ti'j te Jonas aj yolil tyol Dios oqtxi'.* ⁴⁰ Komo iktza'x te Jonas oqex ten ox'e aq'b'il b'ix ox'e q'ij tuj tk'u'j te chman txkup tuj a',* ax ikxji te Ichan Aj Tk'wa'al Dios oqtexten ox'e q'ij b'ix ox'e aq'b'il tjaaq' tx'o'tx'. ⁴¹ Oj tul te jwisy, kye xjal aj Nínive okyegtel ten q'umal kyil kye ja xjal tuj ja tyemp ajna'l, tzan tpaj kye aj Nínive ojaw kky'ixpu' kynab'lin aj tok kcha'o' te tpakb'alil aj oxik tq'uma' te Jonas,* per ajna'l wetz akyinget tzani b'ix mas nim wajwalil twitz te Jonas. ⁴² B'ix oj tul te jwisy, ax te xuj aj twitzale' k'ulul mandad tuj Saba, ax tetz oqtel ten q'umal kyil kye xjal tuj ja tyemp ajna'l, tzan tpaj tetz otzaj b'an laq'chik cha'ol tyol Salomon,* per ajna'l wetz akyinget tzani b'ix mas nim wajwalil twitz te Salomon.

* **12:33** Mat 7:15-20   * **12:34** Mat 3:7; 23:33; Luks 3:7   * **12:34** Mat 15:18   * **12:38** Mat 16:1; Mak 8:11   * **12:39** Mat 16:4   * **12:40** Jon 1:17   * **12:41** Jon 3:4-10; Luks 11:32   * **12:42** 1Re 10:1-10; 2Cró 9:1-12; Luks 11:31

⁴³ Ntons, oj tjtaz in jun malspirit tuj tanim jun xjal, yaji ja'chq nb'et njoyon ja' tzan tnajan, b'ix nb'et iktza' tuj ky'ixk'oj tx'o'tx', k'onti'l n'oknoj ja' tzan tnajan, b'ix nqet tb'isu' ikxjani: ⁴⁴ "Okyinmeltz'jel tuj njay aj ja' in'etz." Ntons, oj tmeltz'jik, ntzaj tk'ulb'a' te aj xjalji, iktza' jun jay k'onti'l junky tuj, b'an ky'isu' kyaqil, b'ix b'an k'ulu' kyaqil. ⁴⁵ Ntons yaji nxik tuk'le' junky wuq malspirit tuky'i'l aj mas b'an nya'tx galan kyenab'lin twitz tetz, yaji kyaqil nkyeqex najan tuj tanim te xjal, b'ix te xjal nkaj mas b'an pyor twitz te tb'ay-el. Ax ikxji oky'el kyij kye ja xjal ajna'l aj pur nya'tx galan kyenab'linni.»

Aj Tyolin Jesus Ab'le' Kye Aj Tuj Tjay

Mak 3:31-35; Luks 8:19-21

⁴⁶ Te Jesus tzunx tuq nyolin kyuky'i kye xjal, aj tpon te nnan b'ix kye titz'in, kyetz akyeqet tuq tzijay b'ix kygan tuq yolin tuky'i'l. ⁴⁷ Ntons tzaj jun xjal, oxik tq'uma' tuky'i Jesus ikxjani: «Te anan b'ix kye awitz'in akye'ex tzijay b'ix kygan tzan kyyolin awuky'i'l.» ⁴⁸ Per yaji tetz oxik tq'uma' ikxjani: «¿Ab'l wetz nnan b'ix ab'le' kye witz'in?» ⁴⁹ Ntons exik tyek'u' kye txnaq'atz b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Kyaqil kye aj ja ntzanije', a'e' kye nnan b'ix kye witz'in. ⁵⁰ Komo kyaqil kye aj nqet kyk'ulu' iktza' tgan te Ntat aj atjax tuj ka', a'e' kyetz kye witz'in b'ix kye nnan.»

13

Te Yek'b'il Ti'j Te Ijaj Aj Eqet Tz'aaqik Tuj Kaje Part Tx'o'tx'

Mak 4:1-9; Luks 8:4-8

¹ Ntons tuj aj q'ijji te Jesus owex tuj te jay b'ix oxwa'q wit'letel qaynin stzi' te a'. ² B'ix yaji, komo owok kchimo' kyib' ky'ila'j xjal, ntons ojax tuj jun bark stzi' te a' b'ix oqet wit'let tzi b'ix kye xjal nkyecha'on tuq ti'j. ³ Ntons tetz nim nyolin tuq kyuky'i kye xjal pur tuq tuky'i yek'b'il. Oxik tq'uma' ikxjani: «Jun xjal owex awal [triw]. ⁴ B'ix man tuq nkyiton, junjun ijaj oqet tuj b'ey, yaji eb'ajpon kye pich', oxik kywa'a'. ⁵ B'ix junjunky ijaj oqet txol ab'j aj ja' k'onti'l tuq nim tx'otx'al, te ijaj ojukul luwew tzan tpaj k'onti'l tuq nim tx'otx'al, ⁶ per ya ma jakul te q'ij, ojaw tz'umjik, komo k'onti'l tuq nim tlok'il, astilji ojaw ky'ixwik. ⁷ B'ix txq'anxy ijaj oqet txol ky'i'x, b'ix te ky'i'x oky'ib' luwew b'ix te awalj ojaw sky'ilan toq. ⁸ Per te txq'anxy ijaj oqet tuj tb'anil tx'o'tx' b'ix otswaj twitz b'an tb'anil; junjun ijaj otswaj oqal (100) b'ix junjunky oxqal (60) b'ix junjunky lajuj tuj kawnaq (30). ⁹ Kye aj atok kxkyin, intok ksi' kywi' ti'j ntzani.»

Aj Txik Tq'uma' Jesus Tistil Nkye'oken Kye Yek'b'il

Mak 4:10-12; Luks 8:9-10

¹⁰ Ntons kye txnaq'atz eb'aj'ok laq'chet ti'j b'ix oxik kcha'o' tetz ikxjani: «¿Tistil ncholin kyuky'i kye xjal tuky'i yek'b'il?» ¹¹ Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Ajna'l ma'tx xik yek'u' etetz tzan tel eniky' te aj k'onti'l n'el kynyik' txq'anxy ti'j te tume'l titza' tzan kykaj kye xjal tuj tq'ab' te Qtat aj nnajan tuj ka'. Per yatzun kye txq'anxy, k'onti'l nxik yek'u' kyetz. ¹² Astilji ab'l te aj n'ox tuj twi', yaji ox'e'lsi' mas tnab'l b'ix ikxji owelal tniky' mas, per te aj k'onti'l n'ox tuj twi', yaji owelal in te aj ch'in aj oje tz'el tniky' ti'j. ¹³ Astilji wetz nkyinyolin kyuky'i'l cha a'ox tuky'i yek'b'il tzan tpaj kyetz nkyeka'yin per k'onti'l nkyen, nkyecha'on per k'onti'l n'ox tuj kywi'. ¹⁴ Ikxji kyuky'i'l kyetz, nponkix tyol te Chay aj tlajen Dios oqtxi', aj txik tq'uma' ikxjani: "Etez

* **13:2** Luks 5:1-3 * **13:12** Ax: ab'l aj at tidi' tetz, ox'e'lsi' let mas, per te aj k'onti'l at, te aj ch'in aj at owelal eq'let; Mat 25:29; Mak 4:25; Luks 8:18; 19:26.

n'ok echa'o' b'ix k'onti'l n'ox tuj ewi'; b'ix n'ok eten tuky'i ewitz per k'onti'l n'el eniky' ti'j. ¹⁵ Ikxji tzan tpaj te kyanim kye ja xjalni k'onti'l ntina'o' ch'inwt, b'ix pen nb'antik kcha'on tuky'i kxkyin, b'ix b'an txayi' te kywitz tzan k'on kyka'yin; ikxji k'onti'l nb'antik kyen b'ix k'onti'l nb'antik kcha'on, b'ix k'onti'l nb'antik tzan tel kyniky' tuj kyanim, b'ix k'onti'l nb'antik tzan tjaw kky'ixpu' kynab'lin tzan kyqet nq'ana'.^{*} ¹⁶ Yatzun etetz ajna'l galanx-alo tzan tpaj tuky'i ewitz b'a'n tzan eka'yin, b'ix tuky'i exkyin b'a'n tzan echa'on. ¹⁷ Wetz oxel nq'uma' b'an'ax etetz, ky'ila'j kye aj yolil tyol Qtata Dios b'ix ky'ila'j xjal aj b'an galan-e' tuq tuj twitz Qtata Dios, kyetz kygan tuq tzan tok kyen te aj n'ok eten etetz ajna'l, per kyetz k'onti'l owok kyen; kygan tuq tzan tok kcha'o' aj n'ok echa'o' etetz ajna'l, per k'onti'l owok kcha'o'.^{*}

Aj Txik Tq'uma' Jesus Xtxolil Te Yek'b'il Ti'j Te Ijaj Aj Eqet Tz'aqik Tuj Kaje Part Tx'o'tx'

Mak 4:13-20; Luks 8:11-15

¹⁸ «Ntons instzaj echa'o' [tidi' telponx] te yek'b'il ti'j te jun awal [triw]. ¹⁹ Jun xjal oj tok xhcha'o' te tpakb'alil titza' tzan tkaj tuj tq'ab' Qtata Dios b'ix k'onti'l n'ox tuj twi', yaji n'ul te Tajaw Choj, npon tnajsa' tuj tanim te xjal te tpakb'alil aj ojetq' tz'ok xhcha'o'. Te ntzani iktza' te ijaj aj oqet tuj b'ey. ²⁰ Yatzun te aj oqet txol ab'j, te nini iktza' jun xjal oj tok xhcha'o' te tpakb'alil b'ix b'an nchalaj tzan tk'amon tetz, ²¹ per tzan tpaj nya'tx nim tlok', k'onti'l ntipa' oj tok ten twitz xhcho'nal b'ix tidi'chq' nya'tx galan aj n'ok ti'j tzan tpaj tokslb'en, ntons nkaj tsi' tzan tokslan. ²² Yatzun te ijaj aj oqet txol ky'i'x, telponx ti'j jun xjal aj n'ok xhcha'o' te tpakb'alil, per tzan tpaj b'an nb'isun ti'j tidi'chq' aj tzani twitz tx'o'tx', b'ix tzan tpaj nqet eq'i' tzan tq'inomal, ntons tzan tpaj kyaqil nini npon tnajsa' te aj oje tz'ok xhcha'o' ti'j te tpakb'alil b'ix k'onti'l n'el galan tuky'i'l. ²³ Per yatzun te ijaj aj oqet tuj tb'anil tx'o'tx', telponx ti'j jun xjal aj ncha'on te tpakb'alil b'ix n'ox tuj twi' b'ix n'el galan tuky'i'l. Jun xjal ikxji iktza' te twitz triw aj otswaj oqal (100) ti'j jun tb'aq' b'ix junjunky iktza' te aj otswaj oxqal (60) b'ix junjunky iktza' te aj otswaj lajuj tuj kawnaq (30).»

Te Yek'b'il Ti'j Te K'ul Nya'tx Galan Tuj Te Triw

²⁴ Te Jesus oxik tq'uma' kyetz junky yek'b'il ntzani: «Te tume'l titza' te Qtat aj nnajan tuj ka'j nkye'ok xhchimo' xjal tzan kykaj tuj tq'ab', te nini iktza' jun xjal aj oqex tawa' tuj xtx'o'otx' jun ijaj triw b'an galan. ²⁵ Per man tuq nkyewitan kye aq'unon, opon jun tajq'oj te tajaw b'ix oqex tawa' jun k'ul nya'tx galan txol te triw b'ix yaji oxik. ²⁶ Ya ma ky'ib' te triw b'ix owaq'ik tzan tel kanet te twitz owel kyniky' ti'j te k'ul aj nya'tx galan. ²⁷ Ntons kyetzaj kye tmos, eb'ajxwa'q tuky'i te tajawil b'ix oxik kyq'uma' tetz ikxjani: “Tat, ¿nya'tx petzun galan tuq te ijaj aj oqex awet tuj atx'o'otx'? ¿Ja' otzaj te k'ul aj nya'tx galan?”

²⁸ Yaji te tajaw oxik tq'uma' kyetz ikxjani: “Jun wajq'oj ok'ulun te nini.” Ntons kye tmos oxik kcha'o' ikxjani: “¿Agan tzan qxikna tx'oqol te k'ul aj nya'tx galan?” ²⁹ Per te tajaw oxik tq'uma' ikxjani: “K'on, tzan tpaj oj tjatz etx'oqo' te k'ul aj nya'tx galan, kebal tjatz etx'oqo' te triw. ³⁰ Mejoj tzan kky'ib' junx tuky'i te triw max oj tjaw te triw, okyexe'l nlajo' kye aj ojawel in te triw tzan tel kypawa' tb'ay te k'ul aj nya'tx galan b'ix tzan tok kymanoji' b'ix tzan tok ksi' tq'aq'b'el b'ix yatzun te triw tzan tqex kyk'u'u' tuj te nkajon.”»

Te Yek'b'il Ti'j Te Tb'aq' Mostas

Mak 4:30-32; Luks 13:18-19

* ^{13:15} Isa 6:9-10 * ^{13:17} Luks 10:23-24

³¹ Te Jesus ax oxik tq'uma' kyetz junky yek'b'il ntzani: «Kye xjal aj nkyekaj tuj tq'ab' te Qtat aj nnajan tuj ka', kyetz iktza' jun tb'aq' mostas aj nqex tawa' jun xjal tuj txq'o'otx'. ³² Aj ijajji a te mas b'an ch'i nekit kywitz txq'an'ky ijaj [aj nqo'awan], per oj tky'ib' a te awalj mas nim kywitz txq'an'ky awalj tuj jun pe'on, npon iktza' jun tze' b'ix kye pich' aj nkyelipan twitz ka'j nkyek'ulun kyq'u' twi'.»

Te Yek'b'il Ti'j Te Malsb'il
Mak 4:33-34; Luks 13:20-21

³³ Ntons ax oxik tq'uma' junky yek'b'il ntzani: «Te aj nky'ik kyuky'i kye aj akyeqet tuj tq'ab' te Qтата Dios aj nnajan tuj ka', te nini iktza' te malsb'il aj nqex tsamo' jun xuj tuj oxe malon arin, nxik samet kyaqil tzan tmal te q'otj.»

³⁴ Ntons te Jesus nkyexik txnaq'tza' tuq kye xjal pur tuq tuky'i yek'b'il, b'ix k'onti'l tuq nkyexik txnaq'tza' qa nya'tx tuky'i yek'b'il. ³⁵ Te ntzani oky'ik tzan tuq tponkix tyol te aj yolil tyol Dios oqtxi': «Wetz okyinyoliyon kxol pur tuky'i yek'b'il, b'ix oxe'l nyoli' kyuky'i'l tidi'chq aj nijunwt cha'ol tetz, atx aj tqet tk'ulu' te Qtata Dios te twitz tx'o'tx'.*»

Aj Txik Tq'uma' Jesus Tidi' Telponx Te Yek'b'il Ti'j Te K'ul Aj Nya'tx Galan

³⁶ Ntons te Jesus ekaj tkawi' kye xjal b'ix owox tuj te jay. Yaji kye txnaq'atz eb'aj'ok laq'chet ti'j, b'ix oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Instzaj aq'uma' ch'in xtxolil tidi' telponx te yek'b'il ti'j te k'ul aj nya'tx galan.» ³⁷ Ntons te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «Te aj nqex awan te ijaj aj b'an galan, a'in wetz te Ichan Aj Tk'wa'al Dios, ³⁸ b'ix te tx'o'tx' aj ja' nkyin'awan telponx ti'j te twitz tx'o'tx' kyaqil. Te ijaj galan telponx kye aj kolome' tuj tq'ab' Qtata Dios, b'ix te k'ul aj nya'tx galan telponx kye aj akyeqet tuj tq'ab' te Tajaw Choj. ³⁹ Te tajq'oj te tajaw tx'o'tx' aj oqex awan te k'ul aj nya'tx galan, a te Tajaw Choj. Oj tjaw twitz te awalj telponx ti'j te jwisj, b'ix kye aq'unon iqal twitz te awalj a'e' kye ángel. ⁴⁰ Iktza'x te k'ul nya'tx galan njaw chimo' b'ix n'ox xo'o' tuj q'aq' tzan tqet ky'e'sa', ntons oj tul te jwisj ax ikxji oky'el [kyi'j] kye xjal aj k'onti'l nkye'okslan]. ⁴¹ [Tuj aj q'ijji wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] okyetzajel nlajo' kye ángel tzan tetz kyin kxol kye aj b'an'ax kolome' tuj tq'ab' Qtata Dios, kyaqil kye aj cha nkyek'ulun tzan kyqet tz'aqik kye txq'an'ky b'ix kye aj cha kyk'ulunqet pur nya'tx galan. ⁴² Okyexe'l xo'o' tuj [te chman q'aq' aj iktza'] jun nim jorj aj b'an nbranun aj ja' ma kye'oq' b'ix ma qitx'itx'in txe' kye'.† ⁴³ B'ix yatzun kye aj nkyek'ulun iktza'x te Qtata Dios tgan, kyetz tuj ka'j tuky'i Qtata Dios ma kyetxaqtxon tuky'i nim kxhqitz'unal iktza' te q'ij ntxaqtxon tuky'i xhchqitz'unal.* Kye aj atok kxkyin, intok ksi' kywi' ti'j ntzani.»

Te Yek'b'il Ti'j Te Q'inomal

⁴⁴ «Ntons tzan kykaj kye xjal tuj tq'ab' te Qtat aj nnajan tuj ka', te nini iktza' jun q'inomal ewa' tjaq' te tx'o'tx', b'ix yaji jun xjal n'oknoj titza' per oqtex tewa' junky'el tzix; ntons komo tetz b'an nchalaj ti'j, yaji oxe'l tk'ayi' kyaqil tidi' tetz tzan tkaj tloq'o' te tx'o'tx'.»

Te Yek'b'il Ti'j Te Jun Tal Ab'j B'an Tb'anil

⁴⁵ «B'ix tzan kykaj kye xjal tuj tq'ab' te Qtat aj nnajan tuj ka', te nini ax iktza' jun xk'a'mon njoyon jun tal ab'j b'an tb'anil.‡ ⁴⁶ Oj toknoj titza' jun aj b'an nim tbalor, ntons otzajel tetz, oxe'l tk'ayi' kyaqil tidi' tetz, b'ix otloq'o'tz te aj tal ab'jni.»

* **13:35** Sal 78:2 † **13:42** Te ja jorjni telponx ti'j te chman q'aq'; Tmnk 20:10,14-15. * **13:43** Exo 34:35; Mat 17:2; Fil 3:21; 1Kor 15:42-53 ‡ **13:45** Ax: perla.

Te Yek'b'il Tij Te Pa

⁴⁷ «B'ix tzan kykaj kye xjal tuj tq'ab' te Qtat aj nnajan tuj ka', te nini ax iktza' oj tqex xo'o' jun pa tuj te nim a' b'ix nkyejatz teq'i' kyaqil txakl kyyi. ⁴⁸ Oj tnoj te pa, kye chimol kyyi n'etz kyin stzi' te a', b'ix nkyeqet wit'let tzan tjatz kyjoyo' kye galan tuj jun chi'l, b'ix kye aj nya'tx galan owelax kxo'o'. ⁴⁹ Ax ikxji oky'el oj tul te jwisj; kye ángel okye'elax tzan kyel kypawa' kye xjal aj nya'tx galan-e' kyi'j kye aj galan. ⁵⁰ Okyexe'l xo'o' tuj [te chman q'aq' aj iktza'] jun nim jorj aj b'an nbranun aj ja' ma kye'oq' b'ix ma qitx'itx'in txe' kye'.»

⁵¹ Yaji te Jesus oxik xhcha'o' ikxjani: «¿N'ox pe' tuj ewi' kyaqil ntzani?» «Tzun tat» kyekyi kyetz. ⁵² Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Astilji, jun xnaq'tzal Kawb'il aj oje tz'okslan ti'j te tume'l titza' tzan kykaj kye xjal tuj tq'ab' te Qtat aj nnajan tuj ka', tetz parej iktza' jun tajaw jay aj njatz tin tuj tk'ub'l tidi'chq b'an tb'anil ak'a'j b'ix aj q'anq.»

Aj Tel Ik'o' Jesus Tzan Kye Txjalix *Mak 6:1-6; Luks 4:16-30*

⁵³ Ntons, ya ma xikb'aj tq'uma' te Jesus kyi'j kye ja yek'b'ilni, owex tuj te aj luwarji. ⁵⁴ Ya ma pon tuj tamaq', oxik txnaq'tza' kye xjal tuj te jay nab'il Dios tzi. Kye xjal b'an nkyelab'an tuq ti'j, b'ix nkyq'uma' tuq ikxjani: «¿Ja' otzaj txnaq'tza' te ja xjal kyaqil aj teb'enni? ¿Titza' nb'antik tidi'chq yek'b'il titza' tuky'i tajwalil Dios? ⁵⁵ ¿Nya'tx petzun aj ntzani tk'ajol te kalpinter? ¿Nya'tx petzun te tnan Liy tb'i, b'ix kye titz'in a'e' Chaw,^S Chep, Simon b'ix te Juds? ⁵⁶ ¿K'onti'l petzun nkyenajan kye titz'in xuj tzani qxol? ¿Ja' ntzaj txkonoli' kyaqil ntzani?»

⁵⁷ Astilji owel kyik'o', per yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Tuj junky luwar jun aj yolil tyol Dios nqet jiq'b'a', yatzun tuj tamaq'x qa tuj tjayxji, k'onti'l nqet jiq'b'a'.»*

⁵⁸ Ntons tzi k'onti'l oqet tk'ulu' ky'ila'j milagr tuky'i nim tajwalil Qtata Dios tzan tpaj kye aj xjalji k'onti'l tuq nkye'okslan ti'j.

14

Aj Tb'isun Te Eródes Qa Te Jesus A Tuq Te Wa'nch Aj Swal A' Ojetq Tuq Jaw Anq'in

Mak 6:14-29; Luks 9:7-9

¹ Ntons tuj aj tyempji te Eródes aj nk'ulun mandad tuq [tuj Galiley], ya ma tz'ok xhcha'o' ti'j te Jesus, ² tetz oxik tq'uma' kye tmos ikxjani: «A tetz te Wa'nch Aj Swal A', ma'tx jaw anq'in kxol kye kamnaq; astilji b'a'n tzan tk'ulun tidi'chq yek'b'il aj nqolab'an ti'j.»

³ Komo te Eródes jun-el, tetz oqex tsi' Wa'nch pres b'ix oqet tk'alo'. Oqet tk'ulu' ikxji tzan tpaj te Erodías txu'jel Lip aj termankix Eródes. ⁴ Komo te Wa'nch nxik tuq tq'uma' te Eródes ikxjani: «Xjan tzan tjaw axujela' awixna'.»*

⁵ Anke te Eródes tgan tuq tzan tqet tkansa' te Wa'nch, k'onti'l tuq nb'antik tzan tpaj tetz nxob' tuq kywitz kye xjal, komo tuj kynab'l kye xjal te Wa'nch jun aj yolil tyol Dios. ⁶ Per ya ma jakon taq'b'i te Eródes, b'ix nkyeq'ijlan tuq, ntons te q'opoj tal te Erodías ob'ixan kywitz kye xjal b'ix owel galan tuj twitz te Eródes.

⁷ Ntons te Eródes oxik tsi' tjurament tzan txik tsi' tetz tidi'chq aj otqani'tz tuq te q'opoj. ⁸ Yaji te q'opoj tzan tpaj tmandad tnan, oxik tq'uma' ikxjani: «Instzaj

§ 13:55 Tuj yol gryeg tetz tb'i iktza' Jacobo, per tuj ja u'j ntzani nqet tz'ib'let Chawaj telponx ti'j titz'in Jesus. * 13:57 Wnch 4:44 * 14:4 Lev 20:21; Mak 6:17-18; Luks 3:19-20

asi' tuj jun laq twi' te Wa'nch Aj Swal A.'»⁹ Ntons te k'ulul mandad oje b'isun, per tzan tpaj ojetq tuq xik tsi' tjurament b'ix tzan tpaj kye xjal ojetq kcha'oj aj txik tq'uma', ntons oxik tk'ulu' mandad tzan txik si' twi' te Wa'nch tuj jun laq.¹⁰ Oxik tk'ulu' mandad tzan tel in twi' te Wa'nch tuj pres.¹¹ Ntons twi' te Wa'nch oxik in tuj jun laq b'ix oxik si' tuky'i te q'opoj b'ix tetz oxik tsi' te tnan.¹² Ntons eb'ajpon kye txnaq'atz, ojaw kyin te tlimal b'ix oqex kymuqu'. Yaji eb'ajxwa'q q'umal tuky'i Jesus.

Aj Kxik Tk'a'cha' Jesus Jweb' Mil Xjal
Mak 6:30-44; Luks 9:10-13; Wnch 6:1-14

¹³ Ya ma tz'ok xhcha'o' te Jesus ikxji, tetz owex tuj aj luwarji, oxik xhchukel tuj jun bark tzan tpon tuj jun luwar aj ja' k'onti'l najayon. Ya ma tz'ok kcha'o' kye xjal, eb'aj'etz tuj kyamaq' b'ix eb'ajtb'ayaj twitz tuky'i kyoq.*¹⁴ Ya ma qetz te Jesus tuj te bark, eb'ajxik ten kye xjal ojetq tuq tz'ok kymontoni' kyib' b'ix owok lo'et tk'u'j kyij' b'ix eqet tq'ana' kye yab' aj ate' tuq kxol.

¹⁵ Ntons ikja'n tuq jqet yupan, kye txnaq'atz eb'aj'ok laq'chet tk'atzaj b'ix oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Tzani jun luwar aj ja' k'onti'l najayon b'ix ya qale'ky. Inxkik akawi' kye xjal tzan kxik tuj junjun aldey tzan stzaj kyloq'o' ch'in kywe'.»¹⁶ Per te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Nya'tx presis tzan kyaj. Intxik esi' etetz kywe'.»¹⁷ Ntons kyetz oxik kyq'uma' ikxjani: «Per nya'tx nim wab'j eq'i' qitza'na, a'ox cha jweb' wab'j b'ix kab'e' kyiy.»¹⁸ Ntons tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Instzaj eteq'i' tzani.»¹⁹ Yaji tetz exik tk'ulu' mandad kye xjal tzan kyqet wit'let tuj k'ul. Ejaw stzyu' kye jweb' wab'j b'ix kab'e' kyiy, b'ix ojax ten twitz ka'j eqet tky'iwla' b'ix oxik tsi' pixon te Qtata Dios. Ya ma kyeqet tkab'insa', eb'ajxik tsi' kye txnaq'atz, b'ix kyetz oxik ksi' kye xjal.²⁰ Kyaqil kye xjal eb'ajwa'an b'ix eb'ajno' byenech, b'ix ojaw kchimo' kab'lajuj chi'l aj osobrin.²¹ B'ix kye aj eb'ajwa'an qanq jweb' mil (5000) ichan tuq, b'ix k'onti'l owok ksi' kyajlal kye xuj b'ix kye k'wa'l.

Aj Tb'et Jesus Tajsik A'
Mak 6:45-52; Wnch 6:15-21

²² Ntons, ya ma ky'ik kyaqil ntzani, te Jesus oxik tq'uma' kye txnaq'atz tzan kyjax tuq tuj te bark b'ix tzan kyjunxla'in tuq te a' tb'ay twitz, b'ix tetz okaj kawin kyuky'i kye xjal.²³ Ya ma kye kaj tkawi' kye xjal, te Jesus ojax twiwitz xnaq'tzon xhchukel. Ya ma qoyupan atqet tuq xhchukel tzi.²⁴ Yatzun kye txnaq'atz, kyetz akyeqet tuq tuj te bark ojetq tuq kyenejelan nim nink'ajchaq te nim a' b'ix te a' n'ok tuq pulan ti'j te bark tzan tpaj te kyaq'iq' ntzaj tuq kywitz.²⁵ B'an q'eqombwen te Jesus oxik aj ja' tuq akyeqet kyetz, b'ix cha oxik b'et tajsik te a'.²⁶ Ya ma xik kyen kye txnaq'atz nb'et tuq tajsik te a', kyetz eb'ajxob' b'ix eb'ajjaw wayun tzan kxob'al ikxjani: «Jun tanim xjal!»²⁷ Per te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «jK'on kxob'! jNimsan waq ek'u'j! jA'in wetz!»²⁸ Ntons tzaj te Xhpe'y, oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Tat, qa a'ich yatz, ntons instzaj aq'uma' tzan nxik b'et tajsik te a' tzan npon aj ja' atichqet.»²⁹ Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Qalan.» Ntons te Xhpe'y oqetz tuj te bark, b'ix oxik b'et tajsik a' tzan tpon aj ja' tuq atqet te Jesus.³⁰ Per ya ma tz'ok ten b'an jwert tuq te kyaq'iq', oxob' b'ix owaq'ik tzan txik mulan tuj te a'. Ojaw qawun kongan ikxjani: «Tat, jtzuyj ch'in a'in!»³¹ B'eyxnajji te Jesus owel teq'i' tq'ab', oqet stzyu' b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Yatz aj nya'tx nim wit'lik ak'u'j wi'j, çtistil ma na'non awanim?»

* 14:13 Mak 6:32-33 * 14:15 Luks 9:12

³² Ntons ya ma kyejax tuj te bark te kyaq'iq' olumet. ³³ Ntons etzaj kye aj akyejax tuq tuj te bark, eqet mejlet na'ol tetz ikxjani: «jB'an b'an'ax yatx a'ich Tk'wa'al Dios!»

Aj Kyqet Tq'ana' Jesus Kye Yab' Aj Jenesaret

³⁴ Ntons ya ma kyejunxla'in junky palaj te a', eb'ajpon tuj tkwentil Jenesaret. ³⁵ Yaji kye xjal tzi owel kyniky' ti'j te Jesus b'ix te tpakb'alil owel ja'chq tuj aj luwarji. Kye xjal etzaj kyin tuky'i'l kyaqil kye aj yab'e' tuq ³⁶ b'ix oqet kywitx twitx tzan tok kymako' fansiker a'ox ch'in xtxa'm tq'anaq. B'ix kyaqil kye aj owok kymako' eb'ajb'antik.

15

Alkyetz Te Aj Ntz'ilan Tuj Kyanim Kye Xjal Tuj Twitx Qtata Dios Mak 7:1-23

¹ Ntons eb'ajpon tucky'i Jesus txq'an xjal tzajnaqe' tuq tuj Jerusalem, junjun aj b'uch'uj xnaq'tzal Kawb'il b'ix junjunky aj b'uch'uj Parisey, b'ix kyetz oxik kyq'uma' tetz ikxjani: ² «¿Tistil kye axnaq'atz k'onti'l eq'i' kyitza' te kostumbr aj eq'i' tuq kyitza' kye qijajil oqtxi'? Komo k'onti'l nqet kyk'ulu' te kykostumbr kye tijxjal tzan tok kymu'u' kyq'ab' mina' kyokten wa'il.»*

³ Ntons te Jesus oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Tistil etetz tzan tpaj jun ekostumbr etetzx, k'onti'l nqet etoksla' aj oje kaj tq'uma' Qtata Dios? ⁴ Komo te Qtata Dios okaj tq'uma' [tuj Tu'jal] ikxjani: “Oqtel ejiq'b'a' te etat b'ix te enan.* Ab'l te aj otzajel tqanb'e' jun nya'tx galan tajsik tnan qatzun statji, a tgan tzan tkamik.”* ⁵ Per etetz nxik eq'uma', jun xjal b'a'n tzan txik tq'uma' te stat qatzun te tnanji ikxjani: “Wetz nlay b'antik tzan wonen awuky'i'l tzan tpaj kyaqil aj at tidi' wetz oje xik nq'apo' te Qtata Dios.” ⁶ Etetz tuj enab'l ab'l aj nk'ulun ikxji ntons nya'tx presis tzan tonen ti'j stat qatzun tnanji. Ikxji etetz tzan tpaj te ekostumbr, k'onti'l nqet etoksla' te tyol Qtata Dios aj tz'ib'ankaj.

⁷ jXmeletz' ka'r! B'an'ax aj txik tyoli' te Chay tyol Dios oqtxi' aj txik tq'uma' ikxjani: ⁸ “Kye ja xjal ntzani nkyinqet kyjiq'b'a' a'ox tuky'i' ktzi', per tuj kyanim nya'tx b'an'ax kyitza'. ⁹ Chagan nkyintzaj kyn'a'o' tzan tpaj nxik kxnaq'tza' iktze'xtzun tq'umb'en Dios b'ix cha kyq'umb'en xjal.”*

¹⁰ Ntons te Jesus eb'ajtzaj tuk'le' kye xjal b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Instzaj echa'o' b'ix intox tuj ewi'. ¹¹ Te aj n'ox tuj stzi' jun xjal, k'onti'l ntz'ilan tuj tanim tuj twitx Qtata Dios, sinoke te aj n'etz tuj stzi', a te aj ntz'ilan tuj tanim.»

¹² Ntons yaji eb'aj'ok laq'chet kye txnaq'atz ti'j b'ix oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «¿Aweb'en pe' qa kye aj b'uch'uj Parisey, kyetz ma kyejaw q'ojlik aj xtxik aq'uma' ayol ikxji?»

¹³ Tzaj te Jesus, oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Kyaqil awalj aj nya'tx awa' tzan te Ntat aj atjax tuj ka'j, ojawetz tx'oqet tuky'ix tlok'. ¹⁴ Ntons k'on kxb'isun [kyi'j] aj xjal aj nkyejaw q'ojlik wi'jni', komo kyetz cha moy-e' b'ix nxik kyjocho' txq'an'ky moy. B'ix qa jun moy nxik tjocho' junky moy, kykab'il okyexe'l tz'aqik tuj jul.»*

¹⁵ Yaji te Xhpe'y oxik tq'uma' ikxjani: «Instzaj aq'uma' ch'in xtxolil qetza tidi' telponx te yek'b'il.»

* **15:2** Ax: wa'il pan. Tuj kyyol kyetz “wa'an pan” telponx tuq iktza' “wa'an wab'j” tuj qyol. * **15:4** Exo 20:12; Deu 5:16 * **15:4** Exo 21:17; Lev 20:9 * **15:9** Isa 29:13 * **15:14** Luks 6:39

¹⁶ Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «ǂTi'tzun, ax etetz k'onti'l n'el eniky'?

¹⁷ ǂTi'tzun, k'onti'l n'el eniky' kyaqil aj n'ox tuj qtzi', yaji nxik tuj jk'u'j b'ix yaji n'ex jk'u'ja'ky? ¹⁸ Per yatzun te aj n'etz tuj stzi' jun xjal, te nini ntzaj tuj tanim b'ix ntz'ılan tuj tanim tuj twitz Qtata Dios. ¹⁹ Komo tuj tanim jun xjal, tzi ntzaj kyaqil aj nya'tx galan aj nqet tb'isu'. Komo tzi nqet tb'isu' tzan tkansan, b'ix tzan tk'ajajin, b'ix kyaqil aj nya'tx tume'l nk'ulun tuky'i jun xuj, b'ix tuj tanim nqet tb'isu' tzan telq'an, b'ix tzi ntzaj kyaqil yol aj nya'tx b'an'ax nxik tq'uma', b'ix kyaqil yol nya'tx galan nxik tq'uma' ti'j Dios. ²⁰ Kyaqil ntzani a te aj ntz'ılan tuj tanim jun xjal tuj twitz Qtata Dios. Oj qwa'an b'ix qa k'onti'l [nqet jk'ulu' te kostumbr] tzan tok qmu'u' jq'ab', te nini k'onti'l ntz'ılan te qanım tuj twitz Qtata Dios.»*

Titza' Owok Wit'let Tk'u'j Jun Xuj Aj Nya'tx Tijajil Israel

Mak 7:24-30

²¹ Ntons, ya ma tz'etz te Jesus tzi, oxik tuj tkwentil Tir b'ix Sidon. ²² Ntons jun xuj aj Canaan† nnajan tuq tuj aj luwarji, b'ix tetz owok laq'chet ti'j Jesus b'ix oxik tq'uma' kongan ikxjani: «ǂTat, yatz a'ich aj tijajil Dawid, intok lo'et ch'in ak'u'j wi'j! Wetz wal atqex jun malspirit tuj tanim b'ix b'an nk'ulun nya'tx galan'chet'.» ²³ Te Jesus k'onti'l tidi' otq'umaj. Ntons kye txnaq'atz eb'aj'ok laq'chet ti'j b'ix oqet kywıtz twitz, oxik kyq'uma' ikxjani: «Intxik aq'uma' te aj xujni tzan taj, tzan tpaj tetz lapik qi'j b'ix nsiky'in.» ²⁴ Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz intzaj lajo' joyol kye aj tijajil Israel aj oje kyexiknaj, [oje kaj kykola' te tume'l] iktza' karnıer [aj cha oje kyexik tanan].» ²⁵ Ntons te xuj owok laq'chet ti'j, oqet mejlet twitz b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, onen ch'in wi'j.» ²⁶ Te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Nya'tx galan tzan tel qin kywe' kye k'wa'l b'ix tzan txik qsi' kye qtx'ya'an.» ²⁷ Yaji te xuj owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Ye' Tat, per kye tx'ya'n ax nkyewa'an te tpuk'u'l aj nqet tz'aqik tjaq' kymes kye kyajawil.» ²⁸ Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Xuj, yatz b'an nim wit'lik ak'u'j wi'j. Intb'antik iktza' yatz agan.» Ntons, b'eyx aj orji te tal ob'antik.

Aj Kxik Tk'a'cha' Jesus Kaje Mil Xjal

Mak 8:1-10

²⁹ Ntons, te Jesus owex tzi b'ix opon stzi' te Galiley A'; yaji ojax twi' jun witz b'ix oqet wit'let tzi. ³⁰ Ky'ila'j xjal owok kchimo' kyib' aj ja' tuq atqet tetz b'ix nkyepon kyin tuq tuky'i'l xjal kox, yajnaq, moy, men b'ix ky'ila'j aj at tuq chuktky kyyab'il. B'ix eqet ksi' kye yab' txetoq te Jesus, b'ix tetz eb'ajqet tq'ana'. ³¹ Kye xjal b'an nkyelab'an tuq oj tok kye'e' kye men nb'antik kyyolin, kye yajnaq nkyekaj galan, kye kox nb'antik tuq kyb'et galan, kye moy nb'antik tuq kyka'yin. B'ix oqet kyjiq'b'a' Qtata Dios tzan tpaj a tetz te aj ntzaj kynao' kyetz aj tijajil Israel-e'.

³² Te Jesus etzaj tuk'le' kye txnaq'atz b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz n'ok lo'et nk'u'j kyil'j ja xjalni tzan tpaj oxıe q'ixxi' kyqetlenten tzani b'ix k'onti'l tidi' b'a'n tzan txik kywa'a'. Wetz k'on ngan tzan kyaj n'lajo' kyjaj qa mina' tuq kywa'an, kebal tzan kykaj numan tuj b'ey.» ³³ Ntons kye txnaq'atz oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Per ǂtitza' owokelnoj wab'j kye ky'ila'j xjal tuj jun luwar iktza' ntzani ja' k'onti'l xjal nkyenajanni?» ³⁴ Te Jesus oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «ǂJateb' wab'j eq'i' etitza'?» «Cha wuq wab'j b'ix txq'an kyiy»

* **15:20** Mat 12:34 † **15:22** Kye xjal "cananeo," kyajq'oj tuq kye aj tijajil Israel b'an oqtxi'; Gén 12:5-6; 24:3; Deu 20:17; Jos 3:10; 7:9; 24:11; Jue 1; Esd 9:1. Aj itz'oj tuq te Jesus, ya k'onti'l tuq jun amaq' kye aj tijajil "cananeo," nkyenajan tuq kxol kye txq'an ky'ila'j amaq' aj Siropenıesy; Mak 7:26.

kyekyi kyetz. ³⁵ Ntons te Jesus oxik tk'ulu' mandad tzan kyqet wit'let kye xjal twitz tx'o'tx', ³⁶ b'ix yaji ojaw stzyu' kye wuq wab'j b'ix kye kyi, b'ix ya ma xik tsi' pixon te Qtata Dios, oqet tpedasi' b'ix oxik tsi' kye txnaq'atz b'ix kyetz oxik ksipa' kyuky' kye xjal. ³⁷ Kyaqil kye xjal eb'ajwa'an b'ix eb'ajnoj b'an byenech b'ix enoj wuq ch'il te aj osobrin.

³⁸ Kye xjal aj eb'ajwa'an, kaj mil (4000) tuq kyb'et tzan kyaqil b'ix k'onti'l owok ksi' kyajlal kye xuj b'ix kye k'wa'l. ³⁹ Yaji te Jesus ekaj tkawi' kye xjal b'ix yaji ojax tuj te bark b'ix oxik tuj tkwentil Magadan.

16

Aj Txik Kyqani' Kye Xjal Tuky'i Jesus Tzan Tk'ulun Junky Seny Aj Telponx Tetz Tlajen Qtata Dios

Mak 8:11-13; Luks 12:54-56

¹ Kye aj b'uch'uj Parisey b'ix kye aj b'uch'uj Sadusey, kyetz eb'ajpon tuky'i Jesus tzan tqet tuq kyeq'i'. Oxik kyq'uma' kyetz tetz tzan tuq tqet tk'ulu' jun seny tzan tuq tqet tyek'u' [qa b'an'ax Dios tuq lajol tetz].* ² Per yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Tuj jun qale' etetz nxik eq'uma' ikxjani: «Ajna'l tzul q'ijal tzan tpaj te txeka'j kyaq.» ³ B'ix tuj jun q'eqo' etetz nxik eq'uma' ikxjani: «Ajna'l tzul jab' tzan tpaj te txeka'j b'an kyaq b'ix muj.» Qa etetz n'el eniky' b'an galan ti'j te twitz ka'j, ζtistol k'onti'l n'el eniky' tidi' telponx te aj nky'ik ajna'l? ⁴ Kye xjal aj pur nya'tx galan kyenab'lin b'ix aj oje kaj kykola' tzan kyn'a'on Qtata Dios tuky'i jun tk'u'ljal, kyetz nkyeqanin jun seny; per nlay qet k'ulet jun seny ikxji sinoke a'ox aj oky'ik ti'j te Jonas [oqtxi'].»* Ntons eb'ajkaj tsi' b'ix owex tzi.

Te Yek'b'il Ti'j Te Malsb'il Aj Telponx Ti'j Te Kxnaq'tzb'en Kye Xnaq'tzon Aj Nya'tx B'an'ax Kyitza'

Mak 8:14-21

⁵ Ntons ya ma kyeky'ik kye txnaq'atz tuj te junky palaj te a', owok kyen k'onti'l oxik kyn'a'o' tzan txik kyin te wab'j. ⁶ Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Instzaj echa'o', intok esi' enab'l ti'j te malsb'il* aj kye aj b'uch'uj Parisey b'ix kye aj b'uch'uj Sadusey.» ⁷ Kye txnaq'atz okyoolij kxol ikxjani: «[Nyolin ikxni'n] tzan tpaj k'onti'l ma tzaj qin te wab'j.»

⁸ B'ix komo te Jesus owel tniky' aj nkyb'isu' tuq, oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Etetz k'onti'l wit'lik nim ek'u'j wi'j. ζTistol etetz nkxb'isun qa k'onti'l eq'i' qwe'? ⁹ ζTi'tzun, mina'x tox tuj ewi'? B'ix ax ζk'onti'l na'ik etitza' ti'j te jweb' wab'j kxol jweb' mil (5000) xjal b'ix jateb' ch'il ojaw echimo' aj osobrin?«* ¹⁰ ζB'ix ax k'onti'l na'ik etitza' kye wuq wab'j kye kaj mil (4000) xjal, b'ix jateb' ch'il ojaw echimo' aj osobrin?«* ¹¹ ζTistol k'onti'l n'el eniky'? Wetz k'onti'l nkyinyolin ti'j te wab'j. Per intok esi' enab'l ti'j te malsb'il kye aj Parisey b'ix kye aj Sadusey.» ¹² Ntons kye txnaq'atz owel kyniky' k'onti'l tuq nyolin te Jesus ti'j te malsb'il wab'j, sinoke tzan tok ksi' kynab'l tuq ti'j te aj nkxnaq'tza' kye aj Parisey b'ix kye aj Sadusey.

Aj Txik Tq'uma' Te Xhpe'y Ab'l Tuq Te Jesus

¹³ Ntons aj tpon Jesus tuj Sesarey tuj tkwentil Filipos, oxik xhcha'o' kyuky'i kye txnaq'atz ikxjani: «ζTitza' nkyeyolin kye xjal wi'j [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in]?» ¹⁴ Yaji kyetz oxik kyq'uma' ikxjani: «Junjun nkyq'uma'

* **16:1** Mat 12:38; Luks 11:16

* **16:4** Jon 1:17-2:10; Mat 12:39-41; Luks 11:29-30

* **16:6** Luks

12:1 * **16:9** Mat 14:17-21

* **16:10** Mat 15:32-38

a'ich te Wa'nch Aj Swal A, b'ix junjunky nkyq'uma' a'ich Eliys, b'ix junjunky nkyq'uma' a'ich Jeremiy qatzun junky kye aj yolil tyol Dios oqtxi'ji.»* ¹⁵ Yaji tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Yatzun etetz tuj enab'l, ¿ab'l a'in wetz?»

¹⁶ Tzaj te Xhpe'y,* owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Yatz a'ich te aj Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi', yatz a'ich Tk'wa'al Qtata Dios, te Qtata Dios aj itz'oj.»*

¹⁷ Ntons te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Yatz Simon aj tk'ajol Jonas,† galanx-alo yatz a'ich tzan tpaj nya'tx jun xjal ma tzaj q'uman te yatz ikxni'n sinoke a te Ntat aj atjax tuj ka'j. ¹⁸ B'ix owokel nq'uma' yatz Xhpe'y, yatz a'ich iktza' jun ab'j [twit'lel jay]‡ b'ix oqtel nk'ulu' awuky'i'l tzan kyok jun nim b'uch'uj kye aj nkye'okslan wi'j, b'ix nlay b'antik tzan kyakaj tzyu' tzan te kamikyj. § ¹⁹ Wetz oxe'l nsi' te yatz jun awajwalil kyi'l kye aj akyeqet tuj q'ab' te Qtat aj nnajan tuj ka'j,* b'ix te aj nlay atzoqpij tzani twitz ja tx'o'tx'ni ax nlay k'amet [tuky'i te Qtata Dios] tuj ka'j, b'ix te aj atzoqpi'tz tzani twitz tx'o'tx'ni, ax ok'ametel [tuky'i te Qtata Dios] tuj ka'j.»†

²⁰ Yaji te Jesus oxik tk'ulu' mandad kye txnaq'atz tzan k'on tuq txik kyq'uma' te nijunwt qa aji tuq tetz te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'.

Aj Tyolin Jesus Ti'j Tkamiky
Mak 8:31–9:1; Luks 9:22-27

²¹ B'eyx aj q'ijji te Jesus owaq'ik tzan txik tq'uma' xtxolil kye txnaq'atz, a tgan tuq tzan txik Jerusalem, b'ix tzan kypaj kye tijxjal b'ix kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il, tzi tetz owokel tuq ten twitz xhcho'nal b'ix okamel tuq b'ix tuj toxi'n q'ij tkamlen ojawel tuq anq'in. ²² Ntons te Xhpe'y owel tlaq'b'a' kyi'l b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, k'onxwit stzoqpij te Qtata Dios tzan tky'ik awi'l ikxji. Te nini nlay ky'ik awi'l.»

²³ Per te Jesus owox te'e' tuj twitz te Xhpe'y b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Intel apawa' awib' wi'j, Satanas.‡ Yatz cha agan tzan nqet tz'aqik. Yatz k'onti'l nchb'isun [tume'l] iktza' te Qtata Dios sinoke nchb'isun iktza' kye xjal nkyeb'isun.»

²⁴ Yaji te Jesus oxik tq'uma' kye txnaq'atz ikxjani: «Ab'l aj tgan tzan tok lapet wi'j, a tgan tzan tkaj tkola' te aj cha n'el tgan'i, a tgan tzan sten dispwest tzan tok ten twitz tkamiky tzan npaj wetz, § b'ix intok lapet wi'j. ²⁵ Komo ab'l aj cha njoyon tume'l tzan tkolon tib'x tzan tanq'in, tetzji opoyonajkixi'; yatzun te aj okamel tzan tpaj tokslb'en wi'j, tetz otkamb'a'tz jun tanq'in.*

²⁶ ¿At petzun jun tb'anil te jun xjal qa otkamb'a'tz kyaqil aj at twitz tx'o'tx' per opoyonaj te tanim? [¡K'onti'li!] ¿B'ix tidi' b'a'n tzan txik tsi' jun xjal tzan tkolet te tanim? [¡Ch'inwt!] ²⁷ Komo [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] kyin'ul

* **16:14** Mat 14:2; Mak 6:14-15; Luks 9:7-8 * **16:16** Axkix Simon Xhpe'y. * **16:16** Wnch 6:68-69

† **16:17** Nya'tx axkix te Jonas iktza' tuj tkaji' taqan sinoke junky Jonas. ‡ **16:18** Te tb'i "Xhpe'y" tuj yol gryeg telponx iktza' "ab'j" tuj yol aramey. § **16:18** Te yol "Hades" tuj kastiy telponx ti'j ja' ate' kye kamnaq, astilji telponx ti'j te kamikyj. Tuj Luks 16:23-28 nyolin te Jesus titza' te Ades. * **16:19** Ax:

oxe'l nsi' yatz kye tal te tlamelul te ka'j; Mat 18:18; Wnch 20:23. † **16:19** Junjun ejempl ti'j te ntzani kxol kye qerman oqtxi': Kya 5:1-10; 8:18-23; 1Kor 5:1-13; 2Kor 13:10; Tit 2:15; 3:10-11. ‡ **16:23** Ax:

intel apawa' awib' wi'j tzan tpaj cha ncholin iktza' Satanas. § **16:24** Ax: tzan txik teq'i' tkurusx. Te krus oqtxi' jun nim tze' aj ja' tuq n'ok klabi' jun xjal tzan tkamik tzan tpaj til aj ma'tx tzaj xhchuku'. Ja kye soldad oxik kyk'ulu' mandad jun xjal tzan txik teq'i' tkurusx, a tgan tuq tzan txik teq'i' max ja' owokel kyklabi' tetz ti'j b'ix tzi okamel. Yatzun aj txik tq'uma' Jesus tzan txik teq'i' jkurusx, nini telponx tzan qten dispwest tzan tok qen twitz xhcho'nal qatzun twitz jkamiky tzan tpaj qokslb'en ti'j; Mat 10:38; Mak 8:34; Luks 14:27. * **16:25** Mat 10:39; Luks 17:33; Wnch 12:25

tuky'i nim wajwalil aj otzajel tsi' Ntat b'ix kyuky'i kye ángel aj nkye'okslan te tetz, b'ix yaji oxel nsi' kye junjunchaq iktza'x ma'tx kyk'uluj tzani twitz tx'o'tx'.^{*} ²⁸ Wetz oxel' nq'uma' etetz te b'an'ax, junjun exol etetz aj atikxqet tzani, nlay kye kamik max oj wok kyen [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] oj nk'ulun mandad tzani twitz tx'o'tx'.»

17

Aj Tky'ixpjik Tka'yin Jesus Twi' Jun Witz

Mak 9:2-13; Luks 9:28-30

¹ Ntons tky'iklen waqqaq q'ij, te Jesus exik tuk'le' tuky'i'l te Xhpe'y b'ix Jacobo^{*} b'ix Wa'nch aj tiz'in te Jacobo, b'ix exik tuk'le' tzan kxik twi' jun witz kchukel tuky'i'l. ² B'ix tzi, kyetz owok kyen aj tky'ixpjik tka'yin te Jesus b'ix te twitz otxaqtxon iktza' toq q'ij b'ix te tq'anaq owok b'an sjapun iktza' toq q'ij.^{*} ³ B'ix ax ejaw kanet junx tuky'i'l te Moisés b'ix Eliys [aj a'e' tlajen Qtata Dios oqtxi'], nkyeyolin tuq tuky'i'l.

⁴ Ntons tzaj te Xhpe'y, oxik tq'uma' te Jesus ikxjani: «Tat, galan qa aqoqetna qetza tzani; qa yatx agan ojawel jk'ulu'na ox tal pach, jun te yatx b'ix jun te Moisés b'ix junky te Eliys.»

⁵ Aj man tuq nyolin te Xhpe'y, derepent jun chk'atunal otxaqtxon tuj muj oqet kyi'j b'ix yaji otzaj q'olb'en [te Qtata Dios] ikxjani: «Aj ntzani wetz nk'wa'al aj nqet ngani' b'ix b'an nkyinchalaj ti'j. Intok esi' ewi' ti'j tetz.»^{*}

⁶ Ya ma xik kcha'o' ikxjani kye txnaq'atz, kyetz eqet mejlet tuky'i tajsik kywitz max twitz tx'o'tx' b'ix eb'ajxob' nim. ⁷ Ntons te Jesus owok laq'chet kyi'j b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pe'ejaw wa'let waq b'ix k'on kxob'.» ⁸ Ya ma jaw kyeq'i' kywitz jawnaq k'onti'l oxik kye'e' kye txq'anqy sinoke a'ox te Jesus xhchukel tuq atqet. ⁹ Aj man tuq ikja'n kyqetz twi' te witz, te Jesus oxik tk'ulu' mandad kyetz ikxjani: «K'on xik eq'uma' te nijunwt aj ma'tx tz'ok ete'e', max oj njaw anq'in kxol kye kamnaq [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in].»

¹⁰ Ntons kye txnaq'atz oxik kcha'o' tetz ikxjani: «¿Tistil nkyq'uma' kye xnaq'tzal Kawb'il qa presis tzan tul te Eliys tb'aya' [twitz te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi']?»^{*}

¹¹ Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «B'an'ax te Eliys ule' tetz, b'ix aji tetz oqtel tk'ulu' kyaqil tuj tume'l. ¹² Per wetz oxel' nq'uma' etetz, te Eliys oje tzul, b'ix k'onti'l owel kyniky' ti'j, sinoke oqet kyk'ulu' tidi'chq tuky'i'l iktza' tuq kyetz kygan. Ax ikxji [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] owokel wen twitz xhcho'nal tzan kypaj.» ¹³ Ntons kye txnaq'atz owel kyniky' ti'j, tetz nyolin tuq ti'j te Wa'nch Aj Swal A'.^{*}

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun K'wa'l Yab' Tuq Tzan Tpjaj Jun Malspirit

Mak 9:14-29; Luks 9:37-43

¹⁴ Ya ma kyepon aj ja' tuq akyeqet txq'an xjal chimo' kyib', opon twitz Jesus jun xjal b'ix oqet mejlet twitz b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: ¹⁵ «Tat, intok lo'et ch'in ak'u'j ti'j nk'wa'al tzan tpaj n'ukul atak ti'j b'ix n'ok ten twitz nim xhcho'nal. Ky'ila'j-el nqet tz'agik tuj q'aaq' b'ix tuj te nim a'. ¹⁶ Wetz ma tzul win kywitz kye axnaq'atz per k'onti'l ma b'antik tzan tqet kyq'ana'»

^{*} **16:27** Sal 62:12; Mat 25:31-46; Rom 2:6; 14:10; 2Kor 5:10; Tmkn 2:23   ^{*} **17:1** Ax: Chaw.   ^{*} **17:2** Mak 9:3; Luks 9:29; 2Xhp 1:17-18   ^{*} **17:5** Isa 42:1; Mat 3:17; 12:18; Mak 1:11; Luks 9:35   ^{*} **17:10** Mal 4:5   ^{*} **17:13** Mat 11:14

¹⁷ Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Etetz k'onti'l n'ox tuj ewi' b'ix cha nkxb'isun nya'tx tume'l. ¿Janik'b'a'nx-alo a tgan tzan nten etuky'i'l [tzan etokslan]? ¿Janik'b'a'nx-alo a tgan tzan wipan etetz? Instzaj awin ak'ajol tzani.» ¹⁸ Ntons te Jesus oxik tili' te malspirit b'ix ojazt teq'i' tuj tanim te k'wa'l, b'ix b'eyxnajji ob'antik te k'wa'l.

¹⁹ Yaji kye txnaq'atz eb'ajyolin apart tuky'i Jesus b'ix oxik kcha'o' tetz ikxjani: «¿Tistil k'onti'l ma b'antik tzan tjazt te malspirit qitza'na?» ²⁰ Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Tzan tpaj etetz nya'tx nim wit'lik ek'u'j ti'j te Qtat. Oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, cha wit'lik-wit ek'u'j ch'imu's, iktza' jun tb'aq' mostas [b'an ch'i nekit], ntons b'a'n-tal tzan txik eq'uma' te ja witzni "pawel tzani b'ix pax tuj junky luwar" b'ix te witz owelal. Ikxji k'onti'l jun tidi' aj nlay-wit b'antik etitza.» ²¹ Per yatzun ja txakl malspiritni, a'ox njatz oj qxnaq'tzan b'ix oj qipan wa'ij.»†

Aj Tyolin Jesus Tka'mjji'n-el Ti'j Tkamiky

Mak 9:30-32; Luks 9:43-45

²² Ntons aj man tuq nkyeb'et junx kkyaqil tuj tkwentil Galiley, te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «[Wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] okyinxe'l q'apo' tuj kyq'ab' xjal, ²³ b'ix okyinqtel kykansa'; per tuj toxi'n q'ij okyinjawel anq'in.» Aj tok kcha'o' ja tpakb'alil ntzani, kyetz oje kye b'isun nim.

Aj Txik Xhchojo' Jesus Te Chojenj Ti'j Te Nin Jay Nab'il Qtata Dios

²⁴ Aj tpon te Jesus b'ix kye txnaq'atz tuj Capernaúm, kye aj peyul chojenj† ti'j te Nin Jay Nab'il Qtata Dios e'ok laq'chet ti'j Xhpe'y b'ix oxik kcha'o' tetz ikxjani: «¿Te xnaq'tzon te etetz, k'onti'l pe' nchojon?» ²⁵ «Tzun, nchojon» kyi te Xhpe'y. Ya ma tz'ox te Xhpe'y tuj te jay, te Jesus oxik tq'olb'e' tb'aya' b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «¿Titza' yatz tuj anab'l Simon? ¿Ab'l q'i'j nkyepeyun alkalbal b'ix chojenj kye k'ulul mandad twitz ja tx'o'tx'ni? ¿Kyi'j x kye tk'wa'al amaq' qatzun kyi'j kye aj nya'tx tk'wa'al amaq' aj nkye'ulji?» ²⁶ Ntons te Xhpe'y owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Kyi'j kye aj nya'tx tk'wa'al amaq'.» Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Ntons kye tk'wa'al amaq' k'onti'l nkyechojon. ²⁷ Per tzan k'on jkaj nya'tx galan tuj kywitz, pax tuj te nim a' b'ix intqex asi' te answel b'ix te tb'ay kyiy aj ojawetz awin, oj tjaw ajaqo' stzi', owelatx awin jun tmin; oxe'l awin b'ix oxe'l achojo' te nchojen wetz b'ix te yatz.»

18

Aj Tyolin Jesus Ab'l Te Aj Mas Galan

Mak 9:33-37,42-48; Luks 9:45-48; 17:1-2

¹ Ntons tuj aj orji kye txnaq'atz Jesus e'ok laq'chet ti'j b'ix oxik kcha'o' tetz ikxjani: «¿Ab'l te mas nim tajwalil kxol kyaqil kye aj akyeqet tuj tq'ab' te Qtat aj nnajan tuj ka'j?» ² Ntons te Jesus otzaj tuk'le' jun tal k'wa'l b'ix oqet twab'a' kxol ³ b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, qa etetz nlay jaw ek'y'ixpu' enab'lin, b'ix qa nlay kx'ok iktza' k'wa'l, nlay b'antik tzan eten tuj tq'ab' te Qtat aj nnajan tuj ka'j.» ⁴ Astilji, ab'l aj n'okslan iktza' jun k'wa'l iktza' ntzani, nim oqtel jiq'b'a' kxol kye aj akyeqet tuj tq'ab' te Qtat aj nnajan tuj ka'j. ⁵ B'ix ab'l te aj otk'amo'tz jun k'wa'l iktza' ntzani tzan tpaj te xjal n'okslan wi'j, a'in nkyintk'amo'. ⁶ B'ix ab'l aj otk'ulu'tz tzan tqet tz'aqik jun k'wa'l iktza' kye ja ntzanije'ni aj nkye'okslan wi'j, mejor-tal tzan tqet k'alet talq jun matij ab'j kye b'il triw b'ix tzan tqex xo'o' max txe'

* **17:20** Mat 21:21-22; Mak 11:23-24; 1Kor 13:2 † **17:21** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet oqet ktz'ib'a' aj ja' nyolin ikxjani b'ix atqet k'onti'l. ‡ **17:24** Ax: chojenj kab'e' tmin drakma tb'i. * **18:3** Mak 10:15; Luks 18:17

te nim a'.⁷ Last-al kye xjal twitz ja tx'o'tx'ni aj nkyek'ulun tzan kyqet tz'aqik txq'an'ky! Qetz owokel qen'kix twitz tidi'chq aj tgan-tal tzan jqet tz'aqik titza', per last-al te xjal aj nk'ulun tzan tqet tz'aqik junky.⁸ Ntons qa te aq'ab' qatzun awoqji ntk'ulu' tzan aqet tz'aqik, ntons intel atx'emu' b'ix intel awin awi'j; komo meyor tzan aten kox qa xh'kutji b'ix tzan awanq'in, b'ix nya'tx tzan axik xon tuky'i kykab'il awoq b'ix kykab'il aq'ab' tuj te nim q'aq' aj k'onti'l nqextzaj.⁹ B'ix qa te tb'aq' awitz ntk'ulu' tzan aqet tz'aqik, ntons intetz awin b'ix intex axon; komo meyor tzan aten cha tuky'i jun tb'aq' awitz b'ix tzan awanq'in, b'ix nya'tx tzan axik xon tuky'i kykab'il awitz tuj te nim q'aq' aj ja' te xhcho'nal k'onti'l nmankun.»*

Te Yek'b'il Ti'j Jun Karner Aj Ojetq Xik Naj

Luks 15:3-7

¹⁰ «Intok esi' enab'l tzan k'on kyel etik'o' nijunwt kye aj k'o k'wa'lni. Komo kye ángel tuj ka'j aj nkyek'ulun kwent te kyetz, akyeqet twitz te Ntat aj atjax tuj ka'j. ¹¹ Komo [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] in'ul koloyon kyi'j kye aj oje kyexiknaj.»*

¹² ¿Titza' etetz tuj enab'l? Qa jun xjal at oqal (100) talo' b'ix qa oxel naj jun, ¿nlay petzun kyekaj tsi' kye txq'an'ky tuj k'ul b'ix oxel joyol te jun aj ojetq xiknaj? ¹³ Wetz oxel nq'uma' etetz te b'an'ax, qa owokel noj titza', ochalajel mas ti'j aj jun ojetq tz'ok noj titza' kywitez kye txq'an'ky aj k'onti'l ma kyexiknaj. ¹⁴ Ax ikxji te etat aj atjax tuj ka'j, tetz k'on tgan tzan kxiknaj nijunwt kye ja k'o k'wa'lni.»

Aj Tyolin Jesus Tzan Kyqet Qnajs'a' Kye Qerman

¹⁵ «Ntons, qa jun awerman ma tk'uluj jun nya'tx galan awi'j, ntons intxik akawi', payolin tuky'i'l achukel b'ix intxik aq'uma' tetz ja' npaltin. Qa owokex tuj twi', ntons ma'tx b'antik sten exol. ¹⁶ Per qa nlay tz'ox tuj twi', ntons instzaj awuk'le' junky qa kab'e'ky xjalji, ikxji kyaqil aj oxel aq'uma' ti'j owokel kcha'o' kye kab'e'ky testiw qa oxji.* ¹⁷ Per qa ni ikxji nlay tz'ox tuj twi', ntons a tgan tzan txik aq'uma' kywitez kyaqil kye txq'an'ky qerman txini; b'ix qa ni ikxji nlay tz'ox tuj twi', ntons a tgan tzan tok q'umlet tetz iktza' jun aj nya'tx qijajil aj k'onti'l n'okslan te Qtata Dios qatzun iktza' jun aj peyul chojenjji [aj k'onti'l n'okslan].

¹⁸ Wetz oxel nq'uma' etetz te b'an'ax, kyaqil aj nlay etzoqpij tzani twitz ja tx'o'tx'ni, ax nlay k'amet [tuky'i te Qtata Dios] tuj ka'j, b'ix kyaqil te aj etzoqpi'tz tzani twitz tx'o'tx'ni, ax ok'ametel [tuky'i te Qtata Dios] tuj ka'j.* ¹⁹ Ax oxel nq'uma' etetz qa kab'e' te etetz oj exnaq'tzan tzani twitz tx'o'tx', qa dyakwerd atix ti'j te aj oxel eqani', ntons te Ntat aj atjax tuj ka'j otzajel tsi'. ²⁰ Komo aj ja' akyeqet kab'e' qatzun oxji chimo' kyib' nkyena'on wetz, wetz akyninqet kxol.»

²¹ Ntons owok laq'chet te Xhpe'y ti'j Jesus, oxik xhcha'o' tetz ikxjani: «¿Tat, jateb'-el oqtel nnajs'a' jun werman qa ma tk'uluj jun nya'tx galan wi'j? ¿Wuq-el pe'?» ²² Te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Nya'tx cha wuq-el sinoke b'an kyila'j-el† aj presis.»

Te Yek'b'il Ti'j Jun Aq'unon Aj K'onti'l Oqet Tnajs'a' Junky

* **18:8** Mat 5:30 * **18:9** Mat 5:29 * **18:11** Luks 19:10. Kye xjal oqtx'i' aj oqet ktz'ib'a' tyol Qtata Dios tuj kyyol, atqet k'onti'l oqet ktz'ib'a' ja taqan ntzani. * **18:16** Deu 17:6; 19:15; 2Kor 13:1; 1Tim 5:19 * **18:18** Mat 16:19; Wnch 20:23 † **18:22** Ax: wuq-el lajuj tuj mutx' (7 veces 70).

²³ «Nxiq nq'uma' ikxji tzan tpaj oj kykaj kye xjal tuj tq'ab' te Qtat aj nnajan tuj ka'j, te nini iktza' ti'j jun k'ulul mandad n'eq'in tajlal kyuky'i kye tmos. ²⁴ Aj taq'ik tzan tpeyun kyetz, opon q'apb'aj tuky'i'l jun xjal aj k'asb'ena' tuq titza' b'an nim tmin[†] tuky'i'l. ²⁵ Komo te aj aq'unonji k'onti'l tuq stumin tzan xhchojet titza', ntons te k'ulul mandad oxik tk'ulu' mandad tzan tuq txik k'ayi' te taq'unon tuky'i' junky, tuky'ix txu'jel b'ix tk'wa'al b'ix kyaqil tuq aj tidi' tetz tzan tuq xhchojet te k'as. ²⁶ Ntons te tmos oqet mejlet twitz b'ix oqet twitz twitz ikxjani: «Tat, insten apasens ch'in wi'j, wetz owokel nchojo' kyaqil te nk'as awuky'i'l.» ²⁷ Ntons te k'ulul mandad owok lo'et tk'u'j ti'j b'ix oqet tnajsa' te tk'as b'ix oxik stzoqpi'.

²⁸ Per ya ma xik tzoqpi' te tmos, dech owoknoj twitz jun tuky'i'l aj k'asb'ena' tuq titza' jun nim tmin tuky'i'l iktza' twi' tk'u'j jun xjal kye oqal q'ij. Otzaj stzyu' b'ix owaq'ik tzan tok chxhipo' talq b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Intok achojo' aj k'asb'ena' awitza' wuky'i'l!» ²⁹ Ntons te tuky'i'l oqet mejlet twitz b'ix oqet twitz twitz ikxjani: «Insten apasens ch'in wi'j, wetz owokel nchojo' kyaqil te nk'as.» ³⁰ Per tetz ni k'onti'l oqet tnajsa' sinoke oxik tsama' pres max aj tok xhchojo' kyaqil.

³¹ Tzan tpaj ntzani b'an oje kyeb'isun kye txq'anqy mosj, kyetz exwa'q q'umal tuky'i te k'ulul mandad kyaqil aj ojetq tuq ky'ik. ³² Ntons te k'ulul mandad owok xtxoko' b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Yatz a'ich jun mosj b'an nya'tx galan. Wetz oqet nnajsa' kyaqil te ak'as wuky'i'l tzan tpaj oqet awitz nwitz. ³³ ¿Nya'tx petzun presis tuq tzan tok lo'et ak'u'j ti'j te awuky'i'l iktza'x wetz owok lo'et nk'u'j awi'j?» ³⁴ Ntons te k'ulul mandad ojaw q'ojlik nim, b'ix oxik tk'ulu' mandad tzan tuq txik si' xhcho'nal ti'j max aj tokb'aj xhchojo' kyaqil.»

³⁵ Te Jesus ax oxik tq'uma' ikxjani: «Ax ikxji otk'ulu'tz etuky'i'l te Ntat aj atjax tuj ka'j qa etetz nlay qet enajsa' tuky'i' jun tk'u'j'jal jun eterman.»

19

Te Tume'l Tistil Nya'tx Galan Tzan Kyqet Pawjik Kye Xjal Mat 5:31-32; Mak 10:1-12; Luks 16:18

¹ Ntons ya ma xik tq'uma' kyaqil ntzani, ntons te Jesus owex tuj Galiley b'ix oxik tuj tkwentil Judey junxla' te Jordan A'. ² B'an ky'ila'j xjal eb'aj'ok lapet ti'j b'ix eb'ajqet tq'ana' kye yab'. ³ Junjun aj b'uch'uj Parisey eb'aj'ok laq'chet ti'j Jesus b'ix oxik kcha'o' tetz ikxjani tzan tuq tqet kyeq'i': «¿B'a'n pe' tuky'i te Kawb'il tzan tqet qpawa' qib' tuky'i qxu'jel tzan tpaj jun tidi'?» ⁴ Ntons te Jesus owaj tq'uma' ikxjani: «¿Ti'tzun mina' tjaw ete'e' etetz tuj Tu'jal Dios ti'j te [Qtata Dios] aj oqet k'ulun kye xjal, oqet tk'ulu' ichan tuky'i xuj?» ⁵ B'ix otq'umaj ikxjani: «Astilji te ichan okajel tsi' stat b'ix te tnan tzan tok junan tuky'i txu'jel, b'ix ikxji kykab'il okye'okel iktza' cha jun xjal.» ⁶ Astilji, nya'tx kab'e' kyb'et sinoke cha jun xjal. Astilji jun xjal k'onti'l tzan tel tpawa' aj oje tz'ok junch'i' tzan Qtata Dios.» ⁷ Ntons kyetz oxik kcha'o' tetz ikxjani: «Ntons ¿tistil te Moisés oxik tk'ulu' mandad qa jun ichan ma qet pawjik, a tgan tzan txik tsi' jun tu'jal te txu'jel, b'ix ikxji b'a'n tzan taj tlajo' te xuj?» ⁸ Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Tzan tpaj etetz k'onti'l n'ox tuj ewi', te Moisés ostzoqpij tzan eqet pawjik, per tb'aya' nya'tx tuq ikxji. ⁹ Wetz oxe'l nq'uma' etetz, ab'l aj oqtel tpawa' tib' b'ix qa nya'tx tzan tpaj te xuj nk'ajajin, b'ix qa te

[†] 18:24 Ax: lajuj mil talent. Jun talent iktza' twi' tk'u'j jun xjal winqi' aq'b'i. * 19:4 Gén 1:27; 5:2; Mal 2:15 * 19:5 Gén 2:24 * 19:7 Deu 24:1-4; Mat 5:31

xjal owokel junan junky'el tuky'i junky, ntons nk'ajajin; b'ix jun xjal aj n'ok junan tuky'i jun xuj aj pawa' tib', ax nk'ajajin.»*

¹⁰ Ntons kye txnaq'atz oxik kyq'uma' ikxjani: «Qa ikxji nky'ik tuky'i jun ichan tuky'i txu'jel, ntons mejor k'onti'l tzan tok junan.» ¹¹ Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Nya'tx kyaqil n'ox tuj kywi' te ntzani, sinoke a'ox kye aj [te Qtata Dios] ma'tx tzaj tsi' kynab'l tzan tel kyniky'. ¹² Komo at distil kye xjal k'onti'l nkye'ok junan, qa tzan tpaj eqet itz'jik slo'q, qatzun eqet k'ulu' tzan junky tzan kyok slo'q, qatzun k'onti'l nkye'ok junan tzan tpaj ikxji kygan tzan kyaq'unan te Qtat aj nnajan tuj ka'j. Ab'l te aj b'a'n tzan tk'amon te ntzani ntons intk'amon.»

*Aj Kyqet Tky'iwla' Jesus Kye K'wa'l
Mak 10:13-16; Luks 18:15-17*

¹³ Ntons [kye xjal] eb'ajpon kyeq'i' txq'an k'wa'l tuky'i Jesus tzan tuq tqet tsi' tq'ab' kyajsik b'ix tzan txnaq'tzan kyij'. Per kye txnaq'atz e'aq'ik tzan kyok kyili' kye aj eq'il tuq kye k'wa'l. ¹⁴ Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Tzoqpij waq tzan ktzaj kye k'wa'l wuky'i'l b'ix k'on tz'el etin gan kyetz, komo kye xjal aj iktza' ja k'wa'l ntzanije'ni nkyekaj tuj tq'ab' te Qtat aj nnajan tuj ka'j.»

¹⁵ Ntons oqet tsi' tq'ab' kyajsik kye k'wa'l b'ix yaji owex tuj aj luwarji.

*Aj Tok Xhcha'o' Jun Q'inon Tidi' Presis Tzan Tox Tuj Ka'j
Mak 10:17-31; Luks 18:18-30*

¹⁶ Ntons, jun xjal owok laq'chet ti'j Jesus b'ix oxik xhcha'o' tetz ikxjani: «Xnaq'tzon, z'tidi' jun galan presis tzan nk'ulun tzan nk'amon jun wanq'in te jun-ele'x?» ¹⁷ Ntons te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «z'Tistil ntzaj acha'o' wetz alkyetz te galan? A'ox [Qtata Dios tel] aj galan. Per qa yatz agan tzan awanq'in te jun-ele'x, a tgan tzan tqet awoksla' kyaqil te aj oje kaj tq'uma' te Qtata Dios.» ¹⁸ Yaji te xjal oxik xhcha'o' ikxjani: «z'Alkyetz?» Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «K'on chkansan,* k'on chk'ajajin,* k'on xhch'elq'an,* k'on jaw anik'o' jun yol ti'j junky,* ¹⁹ inkyqet alima' te atat b'ix te anan,* b'ix ax intqet agani' junky ab'l yatz iktza'x nqet awen awib'x.»* ²⁰ Ntons kyi te ku'xon: «Kyaqil nini nqet nk'ulu'. z'Tidi' junky presis tzan tqet nk'ulu'?» ²¹ Ntons te Jesus oxik tq'uma': «Qa yatz agan tzan aten b'an galan tuj twitz Qtata Dios, ntons intxik ak'ayi' kyaqil aj tidi' yatz b'ix intxik awoye' kye meb'a' xjal. Ikxji at aq'inomal tuj ka'j. Yaji patzaj wuky'i'l b'ix pawok lapet wi'j.» ²² Ya ma tz'ok xhcha'o' te ku'xon ikxji, tetz owaj b'ix b'an nb'isun tuq tzan tpaj tetz b'an q'inon tuq.

²³ Ntons te Jesus oxik tq'uma' kye txnaq'atz ikxjani: «Wetz oxel nq'uma' etetz te b'an'ax, b'an kwest te jun q'inon tzan txik tq'apo' tib' tuj tq'ab' te Qtat aj nnajan tuj ka'j. ²⁴ Oxel nq'uma' junky'el etetz, mas nya'tx kwest tzan tky'ik jun kway kamey tuj xhchutil jun akuxh, twitz te jun q'inon tzan txik tq'apo' tib' tuj tq'ab' Qtata Dios.» ²⁵ Ya ma tz'ok kcha'o' kye txnaq'atz ikxji, kyetz eb'ajlab'an b'ix okyoolij kyib'kyib'x ikxjani: «Ntons z'ab'l b'a'n tzan tkolet?» ²⁶ Te Jesus exik te'e' b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Te ja ntzani nlay b'antik tzan kye xjal; per yatzun te Qtata Dios, b'a'n tzan tb'antik kyaqil titza'.» ²⁷ Ntons te Xhpe'y oxik tq'uma' ikxjani: «Qetza oje kaj qsi'na kyaqil aj at tuq tidi' qetz tzan tpaj qoklen lapetna awi'j. z'Tidi' qetza ojk'amo'tzna?» ²⁸ Yaji te

* **19:9** Kye xjal oqtxi' aj oqet ktz'ib'a' tyol Qtata Dios tuj kyyol, atqet oqet ktz'ib'a' te tmankb'il part tuj ja taqan ntzani b'ix atqet k'onti'l; Mat 5:32; Mak 10:11-12; Luks 16:18; 1Kor 7:10-11. * **19:18** Exo 20:13; Deu 5:17 * **19:18** Exo 20:14; Deu 5:18 * **19:18** Exo 20:15; Deu 5:19 * **19:18** Exo 20:16; Deu 5:20 * **19:19** Exo 20:12; Deu 5:16 * **19:19** Lev 19:18

Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz oxel nq'uma' etetz te b'an'ax, oj tpon tyemp oj tjaw ky'ixpu' kyaqil tzan tok ak'a', oj nqet wit'let [wetz] te lchan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] tuj nwit'lel tuj ka'j aj ja' okyink'uluyon mandad,* etetz aj ma'tx kx'ok lapet wi'j ax okxtel wit'let tuj kykab'lajujil ewit'lel tzan txik eq'uma' tume'l ti'j te kyk'ulb'en kye kykab'lajujil b'uch'u'j tijajil Israel.* ²⁹ B'ix ab'l te aj tzan npaj wetz okajel tsi' tjay qa kye terman qatzun stat qatzun tnan qatzun kye tk'wa'al qatzun xtx'o'otx'ji, tetz otk'amo'tz b'an ky'ila'j txq'anxy ikxji, b'ix otk'amo'tz jun tanq'in te jun-ele'x. ³⁰ Per ky'ila'j kye aj tb'ay, okye'okel xtxa'mpon, b'ix kye aj xtxa'mpon, okye'okel tb'ay.»†

20

Te Yek'b'il Aj Telpox Te Qtata Dios Nk'ulun Parej Kyuky'i Kyaqil Kye Aj Nkye'okslan Ti'j

¹ «Komo te tume'l titza' te Qtat aj nnajan tuj ka'j nk'ulun kyuky'i kye xjal aj akyeqet tuj tq'ab', te nini iktza' aj tex jun tajaw jay b'an q'eqo' joyol taq'unon tzan tuq kyaq'unan tuj tawal ub. ² Okaj kyuky'i'l kye aq'unon tzan xhchojon twi' kyk'u'j iktza'x twi' tk'u'j jun xjal jun q'ij,* ntons eb'ajxik tlajo' aq'unon tuj tawal. ³ Yaji owex junky'el te toxi' or te q'eqo',† b'ix eb'ajxik te'e' txq'anxy xjal tuj plas k'onti'l tuq kyaq'un. ⁴ Oxik tq'uma' kyetz ikxjani: “Ax etetz, pex waq aq'unon tuj wawal, b'ix oxel nsi' twi' ek'u'j aj presis.” Ntons kyetz eb'ajxik. ⁵ Yaji te tajaw owex junky'el mer chijq'ij† b'ix ax owex junky'el te toxi' or te qale',§ b'ix ax etzaj tuk'le' txq'anxy aq'unon. ⁶ Yaji ya ma qopon te tjweb'i' or te qale',* owex junky'el b'ix e'oknoj twitz txq'anxy aj k'onti'l tuq kyaq'un, b'ix oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: “¿Tistil etetz atikxqet tzani, ma'tx tz'ez eq'ij b'ix cha atikxqet?” ⁷ Yaji kyetz oxik kyq'uma': “Tzan tpaj nijunwt ab'l ma tzul uk'lel qetza tzan qaq'unan tuky'i'l.” Ntons tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: “Ax etetz pex waq aq'unon tuj wawal.” ⁸ Ya ma qo'ok chukaq'b'il oxik tq'uma' te tajaw tuky'i te aj e'el taq'un: “Inktzaj awuk'le' kye aq'unon b'ix intxik asi' twi' kyk'u'j, b'ix pawaq'ik tb'aya' kyuky'i kye aj ma kye'ox aq'unon max tmankb'il b'ix kye aj ma kye'aq'ik b'an tb'ay max tmankb'ilxi'.”* ⁹ Ntons eb'aj'ox uk'le' kye aj eb'aj'aq'ik tzan kyaq'unan te tjweb'i' or te qale',† b'ix junjunchaq te kyetz okyk'amoj twi' kyk'u'j iktza'xkix twi' tk'u'j jun xjal jun q'ij. ¹⁰ Yaji ya ma pon or tzan kyox uk'le' kye aj e'aq'ik tzan kyaq'unan b'an luwew, kyetz tuj kynab'l qa ma' tuq kyk'amoj mas nim twi' kyk'u'j kywitez kye aj e'aq'ik yaj, per ax kyetz okyk'amoj twi' kyk'u'j iktza'x twi' tk'u'j jun xjal jun q'ij. ¹¹ Ya ma ky'ik kyk'amo' te twi' kyk'u'j, kyetz e'aq'ik tzan kyyolin nya'tx galan ti'j te tajawil ¹² b'ix nkyq'uma' tuq ikxjani: “Kye aj ma kyepon aq'unon yaj, kyetz ma kye'aq'unan cha jun or b'ix yatz ma'tx xik achojo' twi' kyk'u'j parej iktza' qetza, b'ix qetza ma'tx qo'aq'unan nim b'ix ma'tx qipaj jun chman kyaq.” ¹³ Per te tajaw oxik tq'uma' te jun te kyetz ikxjani: “Wamiw, wetz k'onti'l nkyink'ulun awuky'i'l jun nya'tx galan. ¿K'onti'l petzun ma qet tuj awitez tzan txik nchojo' twi' ak'u'j iktza'x twi' tk'u'j jun xjal jun q'ij? ¹⁴ Intky'ik ak'amo' te twi' ak'u'j b'ix pax. Qa wetz ngan tzan txik nsi' twi' tk'u'j te xjal aj ma tz'ox aq'unon max tmankb'il parej tuky'i twi' ak'u'j, ¹⁵ ¿nya'tx

* **19:28** Mat 25:31 * **19:28** Luks 22:30 † **19:30** Tzan tel qnyik' ti'j te ntzani, a tgan tzan tjaw qe'e' Mat 20:1-16; 21:28-32; Luks 13:22-30. * **20:2** Ax: jun tmin denary. † **20:3** Ax: toxi' or. ‡ **20:5** Ax: tkaqi' or. § **20:5** Ax: tb'eljuji' or. * **20:6** Ax: tjunlajujij' or. * **20:8** Lev 19:13; Deu 24:15 † **20:9** Ax: tjunlajujij' or.

petzun wetz at woklen tzan nk'ulun tuky'i n'tumin iktza' wetz ngan? ¿Qatzun yatz nchq'ojin wi'j tzan tpaj galan xjal kyinnab'linji?" ¹⁶ Ntons ax ikxji oky'el [tzani twitz tx'o'tx'], kye aj tmankb'il okye'okel iktza' kye aj tb'ay, b'ix kye aj tb'ay okye'okel iktza' kye aj tmankb'il.»[†]

Aj Tyolin Jesus Toxmajji'n-el Ti'j Tkamiky

Mak 10:32-34; Luks 18:31-34

¹⁷ Te Jesus aj ikja'n tuq txik tuj tb'eyil Jerusalen, eb'ajtzaj tuk'le' kye kykab'lajujil txnaq'atz apart b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: ¹⁸ «Etetz eteb'en, ajna'l ikja'n qxik Jerusalen aj ja' okyinxe'l q'apo' [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] tuj kyq'ab' kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye xnaq'tzal kawb'il, b'ix yaji oxel' kyq'uma' tzan nkamik, ¹⁹ b'ix okyinxe'l kyq'apo' tuj kyq'ab' kye k'ulul mandad aj nya'tx qxjalil aj k'onti'l nkye'okslan te Qтата Dios tzan kxmamayn wi'j b'ix okyingtel kyjub'cha' b'ix okyingtel kyklabi' twitz jun krus, per yaji tuj toxi'n q'ij okyinjawel anq'in.»

Aj Tok Xhcha'o' Te Nnan Wa'nch B'ix Jacobo Tidi' Presis Tzan Jk'amon Jun Qajwalil

Mak 10:35-45

²⁰ Ntons te kyanan kye tk'ajol Sebedey opon tuky'i Jesus b'ix ajune' tuq kye tal tuky'i'l. [§] Eget mejlet twitz Jesus tzan tuq txik kyqani' tuky'i'l tzan tb'ek'an kyij'. ²¹ Te Jesus oxik xhcha'o' te xuj ikxjani: «¿Tidi' agan?» Yaji tetz oxik tq'uma' ikxjani: «Oj aqet wit'let k'ulul mandad tuj awit'lel, intxik ak'ulu' mandad ch'in tzan kyqet wit'let kye wal ak'atzaj, jun tuj amanq'ab' b'ix junky tuj asurt.» ²² Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Etetz k'onti'l eteb'en tidi' aj ntzaj eqani'. ¿O'petzun ob'antel tzan etipan etetz te aj xhcho'nal iktza' wetz owokel wen?» * Yaji kyekyi kyetz ikxjani: «O'.» ²³ Te Jesus oxik tq'uma' kyetz: «B'an'ax, etetz owokel eten te xhcho'nal iktza' wetz owokel wen,[†] per tzan eqet wit'let tuj nmanq'ab' b'ix tuj nsurt nya'tx a'in wetz e'el tetz, sinoke oxel' si'let kye aj te Ntat oje kye'el tjoyo'.»

²⁴ Yatzun kye junky lajuj txnaq'atz, ya ma tz'ok kcha'o' tidi' oky'ik, kyetz eb'ajjaw q'ojlik kyuky'i kye kab'e' aj kyerman kyib'. ²⁵ Per yaji te Jesus etzaj tuk'le' b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Etetz eteb'en kxol kye aj k'onti'l nkye'okslan Dios, kye k'ulul mandad b'ix kye aj tlimaqaal-e', kyetz nkyek'ulun mandad b'an jwert kyij' kye kxjalilix. ²⁶ Per exol etetz k'onti'l tzan tok ikxji, sinoke ab'l aj tgan tzan tok nim tajwalil exol etetz, a tgan tzan taq'unan kye txq'anqy;* ²⁷ b'ix ab'l jun exol etetz aj tgan tzan tok te tb'ay ewitz, a tgan tzan taq'unan kye txq'anqy iktza' jun aj cha mosi' tzan junky.* ²⁸ Ax ikxji wi'j [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in]; wetz k'onti'l in'ul tzan tok k'ulu' kyaqil te wetz, sinoke in'ul tzan kxik nna'o' kye xjal b'ix tzan txik nq'apo' wib' tzan nkamik te kky'ixel tzan kykolet ky'ila'j te kyetz.»*

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Kab'e' Moy

Mak 10:46-52; Luks 18:35-43

²⁹ Ya ma kye'etz kyetz tuj te amaq' Jeriko, ky'ila'j xjal eb'aj'ok lapet ti'j Jesus. ³⁰ Kab'e' moy aj wit'like' tuq xtx'u'k te b'ey, aj txik kcha'o' te Jesus ikja'n tuq tky'ik tzi, kyetz eb'ajjaw siky'in kongan ikxjani: «Tat, yatz aj tijajil Dawid

[†] **20:16** Intqet awen aj ja' nyolin tidi' telponx ntzani ti'j Mat 19:30; ax aj ja' nyolin Mak 10:31; Luks 13:30. **§** **20:20** Jacobo tuky'i Wa'nch; Mak 10:35. * **20:22** Ax: ¿O'petzun ob'antel tzan etipan tzan txik etuk'a' etetz te wuk'a' aj oxel' wuk'a' wetz? [†] **20:23** Ax: B'an'ax etetz oxel' etuk'a' te wuk'a' aj oxel' wuk'a'. * **20:26** Luks 22:25-26 * **20:27** Mat 23:11; Mak 9:35; Luks 22:26 * **20:28** Luks 22:27

a'ich, intok lo'et ch'in ak'u'j qi'ja.» ³¹ Kye xjal eb'ajxik ilin kyij' tzan tuq kylumet, per kyetz mas tuq nkyejaw siky'in kongan ikxjani: «i'Tat, aj tijajil Dawid a'ich, intok lo'et ak'u'j qi'ja!» ³² Ntons te Jesus owa'let, etzaj tuk'le' kye moy, b'ix oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Tidi' egan tzan nk'ulun eti'j etetz?» ³³ Yaji kyetz owaj ktzaq'b'e' ikxjani: «Tat, qetzta qgana tzan jka'yin.» ³⁴ Ntons te Jesus owok lo'et tk'u'j kyij' b'ix owok tmako' te kywitz, b'eyxnajji kyetz eka'yin b'ix eb'aj'ok lapet ti'j Jesus.

21

Aj Tox Te Jesus Tuj Jerusalem Iktza'x Ojetq Tuq Kaj Tz'ib'a' Ti'j B'an Oqtxi' Mak 11:1-11; Luks 19:28-40; Wnch 12:12-19

¹ Ntons ikja'n tuq kypon qaynin ti'j Jerusalem, b'ix aj kypon [xtxa'm] jun aldey Betfaje tb'i, ti'j te witz Olib, te Jesus exik tlajo' kab'e' txnaq'atz tzi, ² b'ix oxik tq'uma' kyetz ikjani: «Pex waq tuj te aldey aj atqet qwitzni. B'ix tzi owokelnoj ewitz jun bur tuku'i tal b'ix k'alo'. Owelal epuju' b'ix okyetzajel etin tzani. ³ Qa at ab'l otzajel tq'uma' jun tidi', intxik eq'uma' tetz ikxjani: «Te Qajawil owokeyon titza' b'ix owajetz tswa' luwew.»»

⁴ Ntons kyaqil ntzani oky'ik tzan tponkix tyol te aj yolil tyol Dios, te tyol aj oqet stz'ib'a' oqtxi' ikxjani: ⁵ «Intxik eq'uma' tuj te amaq' Si6n* ikxjani, 'Intxik awen, tzul te twitzale' k'ulul mandad eti'j. Tetz tzul kyeb'a' b'ix galan nab'lin, b'ix tzul iqa' tajsik jun bur, tajsik jun bur man tal, tal jun kway iqal iqtz.' »*

⁶ Ntons, kye txnaq'atz eb'ajxik b'ix oqet kyk'ulu' te aj ojetq tuq xik q'uma' kyetz tzan Jesus. ⁷ Otzaj kyin te bur b'ix te tal, ojax ksi' ktxo'w tajsik b'ix te Jesus ojaw iqa'.* ⁸ B'an ky'ila'j tuq kye xjal ajune', b'ix nqet tuq ksi' ktxo'w tuj tb'ey te Jesus b'ix junjunky nqet tuq ksi' txaq tze'.† ⁹ Kye aj tb'ayome' tuq twitz b'ix kye aj lapike' tuq ti'j, nkyesiky'in tuq ikxjani: «i'Hosana, jun chalajb'il te tijajil Dawid! i'Galaxwit ky'ik ti'j te aj tzul aj tlajen Qajawil! i'Hosana, jun chalajb'il-wit tuj ka'j ti'j tetz!»*

¹⁰ Ntons, aj tox te Jesus tuj Jerusalem kyaqil kye xjal eb'aj'etz lab'un b'ix ky'ila'j nkyecha'on tuq ikxjani: «¿Ab'l te aj xjalni?» ¹¹ B'ix kye aj ajune' tuq tuku'i'l oxik kyq'uma': «Tuz aji te Jesus aj yolil tyol Qtata Dios. Tzajnaq tuj Nasaret tuj tkwentil Galiley.»

Aj Kyetz Tlajo' Jesus Kye K'ayiyon Tuj Te Nin Jay Nab'il Qtata Dios Mak 11:15-19; Luks 19:45-48; Wnch 2:13-22

¹² Ntons, yaji te Jesus owox tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios b'ix eb'aj'etz tlajo' kye aj nkyek'ayin tuq tzi b'ix kye aj nkyeloq'on tuq b'ix eb'ajjaw txon te kymes kye ky'exb'el tmin b'ix ax kywit'lel kye aj k'ayil palom. ¹³ B'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Tuj te Tu'jal Dios nyolin ikxjani: «Wetz njay owokeyon tzan exnaq'tzan te wetz.»* [Ikxji nyolin te Tu'jal Qtata Dios] per yatzun etetz ma'tx ek'uluj tzan token etitza' iktza' kyjay eleg'.»*

¹⁴ Ntons tzi tuj te Nin Jay eb'aj'ok laq'chet ti'j kye moy b'ix kye kox, b'ix eb'ajqet tq'ana'. ¹⁵ Per yatzun kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il, ya ma tz'ok kyen kyaqil kye seny aj nkyelab'an kye xjal ti'j aj nqet tuq tk'ulu', b'ix aj txik kcha'o' kye k'wa'l nkyesiky'in tuq tuj te Nin Jay «Hosana, jun chalajb'il te aj tijajil Dawid,» ntons kyetz eb'ajjaw q'ojlik.

* **21:5** Si6n te tb'i oqtxi' ti'j te amaq' Jerusalem b'ix ax telponx kyij' kye aj tijajil Israel. * **21:5** Isa 62:11; Zac 9:9 * **21:7** Mak 11:7; Luks 19:35 † **21:8** Ikxji tuq kyetz nkyek'amon galan tuj kyamaq' jun xjal tliamaqal xjal aj nqet kygani'. * **21:9** Sal 118:25-26 * **21:13** Isa 56:7 * **21:13** Jer 7:11

¹⁶ Oxik kyq'uma' te Jesus ikxjani: «¿Nxik pe' acha'o' te aj nkyq'uma' kye ja k'wa'lni?» Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «Tzun, nxik ncha'o'. Per ¿mina' petzun tjaw ete'e' etetz tuj te Tu'jal Dios aj ja' nyolin ikxjani: “Kyuky'i k'wa'l b'an nekit b'ix kyuky'i kye aj man nkyetxu'un, yatz ma'tx qet ak'ulu' tzan kchalajsan awi'j?»* ¹⁷ Ntons tetz eb'ajkaj tsi' b'ix owex tuj te amaq' b'ix oxik Betany aj ja' oposadin.

Aj Stzaj Tqanb'e' Jesus Tajsik Te Tze' Igos Aj K'onti'l Tuq Twitz
Mak 11:12-14,20-26

¹⁸ B'an q'eqo' aj tmeltz'jik te Jesus tuj amaq' [Jerusalen], tetz otzaj wa'ij ti'j. ¹⁹ Tetz oxik te'e' jun wi' tze' igos txu'u'k te b'ey, oxwa'q e'el te tze' per k'onti'l tuq twitz, cha pur tuq txaq. B'ix oxik tq'uma' ikxjani: «¡Ajna'l ya k'onky chwitzan!» B'eyxnajji te tze' igos ojaw ky'ixwik.

²⁰ Yatzun kye txnaq'atz, ya ma tz'ok kye'e' te aj ojetq tuq ky'ik, eb'ajlab'an b'ix oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «¿Titza' ma jaw ky'ixwik te tze' igos b'an luwew?» ²¹ Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz: «Wetz oxel' nq'uma' etetz te b'an'ax, qa etetz owokel wit'let ek'u'j wi'j b'an byenech b'ix k'onti'l nna'non etanim, ntons ob'antel etitza' nya'tx a'ox iktza' ma'tx tz'ok nk'ulu' ti'j ja tze'ni, sinoke b'a'n tzan txik eq'uma' jun tidi' iktza' te ja witzni, “Pawel tzani b'ix intxik axon awib' tuj te nim a',” b'ix ikxji oky'el.* ²² B'ix kyaqil aj oxel' eqani' etetz oj exnaq'tzan b'ix qa wit'lik ek'u'j iktza'x n'eqani', ntons ek'amo'tz.»*

Te Jesus Nkolon Tib' Kywitz Kye Aj Nkyeqanin Tuq Tetz Ja' Tzajnaq Tuq Tajwalil

Mak 11:27-33; Luks 20:1-8

²³ Yaji te Jesus owox tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios. B'ix aj man tuq nxnaq'tzan, eb'aj'ok laq'chet ti'j kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye tijxjal kxol kye aj tijajil Israel b'ix oxik kcha'o' tetz ikxjani: «¿Tidi' awajwalil tzan tqet ak'ulu' kyaqil ntzani? ¿Ab'l oxik sin awajwalil?» ²⁴ Ntons te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «Wetz ax oxel' ncha'o' jun tidi' etetz; qa etetz owajetz stzaq'b'e' ntons ax wetz oxel' nq'uma' etetz tucky'i ab'l qajwalil nqet nk'ulu' kyaqil ntzani. ²⁵ ¿Ab'l otzaj lajon te Wa'nch tzan tswan a' kywi' kye xjal? ¿[Te Qtata Dios] aj atjax tuj ka'j otzaj lajon tetz, qatzun xjal otzaj lajon tetzji?» Ntons kyetz nkyeyolin tuq kyib'kyib'x ikxjani: «Qa oxel' jq'uma' qa [te Qtata Dios] aj atjax tuj ka'j, ntons otzajel xhcha'o' “¿Tistil' k'onti'l oxik etoksla?»” ²⁶ B'ix qa oxel' jq'uma' qa xjal otzaj lajon tetz, [nlay b'antik tzan txik jq'uma' ikxji] tzan tpaj kyaqil kye xjal nkye'okslan te Wa'nch jun aj yolil tyol Qtata Dios tuq.» ²⁷ Ntons kyetz oxik kyq'uma' te Jesus ikxjani: «K'onti'l qeb'ena.» Yaji tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ntons ax wetz nlay xik nq'uma' etetz tucky'i ab'l qajwalil nqet nk'ulu' kyaqil ntzani.»

Te Yek'b'il Ti'j Kab'e' K'wa'alb'aj

²⁸ [Ntons oxik tq'uma' te Jesus ikxjani:] «¿Titza' n'el tuj ewitz? At tuq jun xjal b'ix ate' tuq kab'e' tk'wa'al. Tzaj te k'wa'lon, oxik tq'uma' tucky'i te tb'ay tk'wa'al ikxjani: “Nk'ajol, pax aq'unon tuj qawal.” ²⁹ Yaji te tk'ajol owaj stzaq'b'e', oxik tq'uma' ikxjani: “Nlay, k'on ngan xik.” Per mas yaj otzaj tna'on tetz b'ix yaji oxik aq'unon. ³⁰ Yaji te k'wa'lon oxik tq'uma' tucky'i te tkab'i' tk'wa'al iktza'x ojetq tuq xik tq'uma' tucky'i te tb'ay tk'wa'al. Yaji te tkab'i' tk'wa'al owaj stzaq'b'e' ikxjani: “B'a'n tat, wetz ma kyinxik.” B'ix yaji tetz k'onti'l oxik. ³¹ ¿Alkyetz jun te kyetz oqet tk'ulu' iktza' tgan te stat?» Yaji kyetz oxik kyq'uma' ikxjani: «A te tb'ay k'wa'l.» Yaji te Jesus oxik tq'uma'

* **21:16** Sal 8:2 * **21:21** Mat 17:20; 1Kor 13:2 * **21:22** Mak 11:24

kyetz: «Wetz oxel nq'uma' etetz te b'an'ax, kye aj peyul chojenj b'ix kye xuj aj k'ajajiyon, kyetz okyekajel tuj tq'ab' Qtata Dios tb'ay ewitz etetz. ³² Te Wa'nch owul yek'ul etetz tizta' tuq tzan etanq'in tuj tume'l, per etetz k'onti'l oxik etoksla'. Per yatzun kye aj peyul chojenj b'ix kye xuj aj k'ajajiyon, kyetz oxik kyoksla'. Per etetz anke owok eten kyaqil ntzani, k'onti'l ojaw eky'ixpu' enab'lin tzan txik etoksla'.»*

*Te Yek'b'il Kyi'j Kye Aq'unon Aj Nya'tx Galan Kyenab'lin
Mak 12:11-12; Luks 20:9-19*

³³ «Instzaj echa'o' junky yek'b'il: Te tajaw te jun tx'o'tx' oqex tawa' txq'an tawal ub, b'ix owok tsi' alwert ti'j; b'ix oqet tk'ulu' jun luwar ja' tzan tetz tyitz'o' ta'al te ub b'ix ax ojaw tk'ulu' jun txb'uqb'il nim twa'alkal.* Yaji tetz oxik tsi' majenj kyuky'i txq'anqy aq'unon b'ix tetz oxik [najayon tuj junky luwar]. ³⁴ Ya ma pon tyemp tzan tjaw kyin twitz te awalj, ntions tetz exik tlajo' txq'an tmos kyuky'i kye majenon tzan tuq tajtz ksi' ch'in ta'al te kymajenb'en. ³⁵ Per kye majenon, kyetz eb'ajjaw meltz'jik kyij' kye mosj b'ix jun oqet kyb'uju' b'ix junky oqet kykansa' b'ix junky oqet kyok'onsa' tuky'i ab'j. ³⁶ Ntions yaji te tajaw tx'o'tx' exik tlajo' txq'anqy tmos mas ky'ila'j twitz te tb'ay-el, per kye majenon ax owok kyk'ulu' kyij' kyetz iktza'x kyij' kye txq'anqy tb'ay-el. ³⁷ Yaji mejor oxik tlajo' te tk'ajol, tetz nb'isun tuq ikxjani: «Te nk'ajol oqtel kyoksla'.» ³⁸ Per ya ma xik kye'e' te tk'ajol, kye majenon okyyolij kyib'kyib'x ikxjani: «Aj ntzani-alo te aj okajel etzan te tx'o'tx'. Intqet jkansa' tzan tkaj te terensy te qetz.» ³⁹ Ntions oqet ktzyu' b'ix owex kyin ti'jx te awalj b'ix oqet kykansa'. ⁴⁰ Ntions, oj tpon te tajaw awalj, z'tidi' etetz tuj enab'l oqtel tk'ulu' kyuky'i'l kye majenon?» ⁴¹ Yaji kyetz owaj ktzaq'b'e' ikxjani: «Okyeqtel tkansa' kye aj xjal nya'tx galan kyenab'linni b'ix nlay tz'ok lo'et tk'u'j kyij', b'ix oxel tsi' te txx'o'otx' majenj kyuky'i txq'anqy aj b'a'n tzan tajtz ksi' ch'in twitz te awalj aj ta'l te tx'o'tx'.»

⁴² Ntions te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «z'Ti'tzun mina' tjaw ete'e' etetz tuj te Tu'jal Dios aj ja' nyolin ikxjani? Komo nyolin: «Te ab'j aj owex xo'o' tzan kye albañil, ajna'l oje tz'ok iktza' te ab'j aj b'an presis te twit'lel jay. A te Qajawil oje k'ulun ikxji b'ix b'an nqolab'an ti'j tk'ulb'en.»* ⁴³ Ntions, astilji wetz oxel nq'uma' etetz, owelal in exol etetz te tumelil tzan eten tuj tq'ab' Qtata Dios b'ix oxel si' kye txq'anqy xjal aj oqtel kyk'ulu' iktza' te Qtata Dios tgan. ⁴⁴ B'ix ab'l aj ojawel xpetk'an ti'j ja ab'jni, opoyon najsaj; b'ix qa te ab'j oqtel tz'aqik tajsik jun xjal, te xjal okajel b'an xhink.»*

⁴⁵ Yatzun kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye aj b'uch'uj Parisey, kyetz ya ma tz'ok kcha'o' kye aj yek'b'ili'j owel kyniky' te Jesus nyolin tuq kyij' kyetz. ⁴⁶ Ntions kyetz kygan tuq tzan tjaw ktzyu', per nkyexob' tuq, tzan tpaj kye xjal nkyyoli' tuq, te Jesus jun aj yolil tyol Qtata Dios.

22

Te Yek'b'il Aj Telponx Nya'tx Kyaqil Nkye'okslan Tuj Tume'l Tzan Kyox Tuj Kaj

¹ Yaji te Jesus owaq'ik tzan tyolin junky'el kyuky'i'l tuky'i txq'anqy yek'b'il b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: ² «Ntions, kyij' kye xjal aj nkyekaj tuj tq'ab' te Qtat aj nnajan tuj kaj', te nini iktza' jun k'ulul mandad aj oqet tb'isu' jun pyest tzan tpaj toklen junan te tk'ajol. ³ Ntions eb'ajxik tlajo' kye tmos uk'lel kye aj uk'leme' tuj te pyest, per kye aj uk'leme' k'onti'l okyb'anij tzan

* 21:32 Luks 3:12; 7:29-30

* 21:33 Isa 5:1-2

* 21:42 Sal 118:22-23

* 21:44 Luks 20:18

kypon. ⁴ Yaji eb'ajxik tlajo' junky'el kye tmos b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: "Intxik eq'uma' kyuky'i kye aj uk'leme' witz'a', wetz ma'tx kyeqet nkansa' kye nwaqaxh b'ix kye walo' aj b'an worte' b'ix kyaqil ma'tx b'antik [tzan qpyestin]. Pe'etjaz ajna'l tuj te pyest."

⁵ Ntons kye aj eb'ajtaj uk'le' k'onti'l owox tuj kywi'. Jun te kyetz oxik tuj tawal, b'ix junky oxik tuj taq'un, ⁶ b'ix kye junjunky eqet kyb'uju' kye tmos te k'ulul mandad b'ix eb'ajqet kykansa'. ⁷ Ntons te k'ulul mandad ojaw q'ojlik nim b'ix oxik tk'ulu' mandad kye tsoldad tzan kyqet kykansa' kye aj eqet kansan kye tmos b'ix tzan tqet tuq tz'e'sa' te kyamaq'. ⁸ Yaji oxik tq'uma' kye tmos ikxjani: "Kyaqil ma'tx b'antik tzan taq'ik te pyest, per kye aj etjaz wuk'le' tb'aya' nya'tx tuq kymeres tzan kyul. ⁹ Ajna'l pex etetz tuj te nim b'ey b'ix inktzaj etuk'le' tuj te pyest aj okye'okelnoj ewitz."

¹⁰ Ntons kye tmos eb'aj'ex kyuj kye b'ey b'ix e'ok kchimo' kyaqil kye aj e'oknoj kywitz, kyaqil kye aj nya'tx galan-e' b'ix kye aj galan-e', b'ix ikxji te luwar onoj tuky'i xjal. ¹¹ Ya ma tz'ox te k'ulul mandad e'el kye aj uk'leme', oxik tka'yi' jun xjal aj k'onti'l tuq atok jun tq'anaq galan te jun pyest toklen junan kab'e' xjal. ¹² B'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: "Wamiw, ¿titza' ma xhch'otz tzani b'ix qa k'onti'l atok jun aq'anaq galan?" Per te xjal k'onti'l owaj stzaq'b'e' ch'inwt. ¹³ Ntons te k'ulul mandad oxik tq'uma' kye tmos: "Intqet ek'alo' toq b'ix tq'ab', b'ix intex etin jwer tuj qlolj. Tzi owokelten oq'el b'ix ma qitx'itx'in txe' te'."* ¹⁴ Ntons ky'ila'j kye aj nkyetzaj uk'le', per cha junjun kye aj nkye'el joyo'."*

Te Tume'l Ti'j Te Chojenj

Mak 12:13-17; Luks 20:20-26

¹⁵ Ntons, yaji kye aj b'uch'uj Parisey e'ex tzi b'ix e'okten kawlayon titza' tuq tzan tqet kyeq'i' te Jesus ti'j jun tyol b'ix ikxji tzan txik kyq'uma' iktza' til. ¹⁶ Ntons eb'ajxik kylajo' junjun aj nkye'ok lapet tuq ky'i'j b'ix junjunky aj nkye'okslan tuq ti'j te Eródes tzan txik kyq'uma' tuq ikxjani: «Xnaq'tzon, qetza qeb'ena yatz jun chyolin b'ix tuj tume'l nxik axnaq'tza' tzan ganq'in tuj jun tume'l iktza' ntq'uma' te Qtata Dios, b'ix k'onti'l nch'ulun jun tidi' cha a'ox tzan akaj galan tuj kywitz txq'anky, tzan tpaj k'onti'l n'ok asi' anab'l ti'j jun xjal titza' tok ka'yin ti'j. ¹⁷ Astilji, qgana tzan txik qcha'o'na jun tidi' te yatz. ¿Titza' yatz tuj anab'l ti'j te Jkawb'il, b'a'n pe' tzan txik qchojo' chojenj* te twitzale' k'ulul mandad tuj qamaq'† qa nya'txji?» ¹⁸ Ntons te Jesus owel tniky' ti'j te nya'tx galan aj nkyb'isu' tuq, b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «jXmeletz' ka'r! ¿Tistil egan tzan nqet eteq'i'? ¹⁹ Instzaj eyek'u' jun tmin aj n'oken tzan xhchojet te chojenj.» Ntons oxik ksi' jun tmin iktza'x twi' tk'u'j jun xjal tuj jun q'ij, ²⁰ b'ix tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Ab'l qitzb'alil atok ti'j te ja tminni, b'ix ab'l qb'i atok ti'j?» ²¹ Yaji owaj ktzaq'b'e' tetz ikxjani: «Titzb'alil te César aj twitzale' k'ulul mandad.» Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Intxik esi' te César aj tetzkixi' b'ix intxik esi' te Qtata Dios aj te Qtata Dios.» ²² Ya ma tz'ok kcha'o' ikxji, kyetz oje kyelab'an b'ix okaj ksi' b'ix eb'aj'aj.

Aj Txik Tq'uma' Jesus Oqojawel Anq'in Junky'el

Mak 12:18-27; Luks 20:27-40

²³ Ntons, tuj aj q'ijji junjun aj b'uch'uj Sadusey eb'ajxwa'q q'olb'el Jesus. Kye aj b'uch'uj Sadusey, kyetz tuj kynab'l jun xjal k'onti'l njaw anq'in,* astilji kyetz oxik kyq'uma' te Jesus ikxjani: ²⁴ «Xnaq'tzon, te Moisés okaj stz'ib'a' qa

* **22:13** Mat 8:12; 25:30 * **22:14** Luks 13:28 * **22:17** Ax: ornat. † **22:17** Ax: César. Ikxji kyb'l kyaqil kye twitzale' aj Romaj nkyek'ulun mandad tuq. * **22:23** Kya 23:8

jun xjal ma kamik b'ix qa k'onti'l ma kaj jun tk'wa'al, ntons te junky terman a tgan tzan tok junan tuky'i'l te xuj byud tzan tkaj tk'wa'al te xjal aj okamik.*
²⁵ Ntons, jun-el tzani qxola ate' tuq wuq ichan kyerman tuq kyib'. Te tb'ay ermanj owok junan b'ix yaji okamik. B'ix komo k'onti'l okaj jun tk'wa'al, astilji te txu'jel okaj tuj tq'ab' te junky titz'in. ²⁶ Yaji ax ikxji oky'ik ti'j te tkab'i', b'ix ax ti'j te toxi' ermanj, b'ix ikxji oky'ik kyuky'i kye txq'an kyermanj max tuky'i te twuqi'. ²⁷ Ya ma kamik te twuqi' ermanj, ax okamik te xujky. ²⁸ Ntons oj kyjaw anq'in kye kamnaq, ntons kxol kye kywuqi' ichan, ¿ab'l jun te kyetz owokel tichmil te xuj? Komo te xuj owok junan kyuky'i kywuqil.»
²⁹ Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «Etetz k'onti'l n'el eniky' tzan tpaj k'onti'l eteb'en te Tu'jal Dios b'ix k'onti'l n'el eniky' ti'j te tajwalil Qtata Dios. ³⁰ Oj kyjaw anq'in kye kamnaq, kye xuj b'ix kye ichan, nlay kye'ok junan iktza' kye ángel aj akyejax tuj kaj' [k'onti'l nkye'ok junan]. ³¹ B'ix ti'j te oj kyjaw anq'in kye kamnaq, ¿ti'tzun, mina' tget ete'e' etetz aj otq'umaj te Qtata Dios? Komo ikxjani nyolin: ³² «Wetz a'in te Dios aj ntzaj kynao' te Abran b'ix te Isak b'ix te Jacob.»* Ntons astilji te Qtata Dios tetz nya'tx jun Dios kye kamnaq sinoke jun Dios aj ntzaj na'o' kyitza' xjal aj itz'oje'.»
³³ Ya ma tz'ok kcha'o' kyaqil ntzani, kye txq'an kyuky' xjal oje kyelab'an ti'j tizta' nxnaq'tzan tuq kxol kye xjal.

Te Aj Mas Presis Aj Okaj Tq'uma' Te Qtata Dios Tzan Jk'ulun
Mak 12:28-34

³⁴ Ntons, kye aj b'uch'uj Parisey, aj tok kcha'o' ojetq tuq kye lumet kye aj Sadusey tizta', kyetz owok kchimo' kyib' ti'j Jesus, ³⁵ b'ix jun xjal kxol kyetz, jun xnaq'tzal Kawb'il, oxik tq'uma' te Jesus ikxjani tzan tget teq'i':
³⁶ «Xnaq'tzon, ¿alkyetz te aj q'umankaj tuj te Kawb'il aj mas presis tzan tget jk'ulu'?»* ³⁷ Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Intqet egani' te Etajawil aj Qtata Dios ntzaj ena'o', intqet egani' tuky'i jun tk'u'jlal tuj etanim, b'ix tuky'i jun tk'u'jlal tuky'i ebalor, b'ix tuky'i jun tk'u'jlal tuky'i enab'l.* ³⁸ Te ntzani a te tb'ay aj mas presis tzan jk'ulun. ³⁹ B'ix te tkab'i' ax ch'inky tuq parej, b'ix nyolin ikxjani: «Intqet egani' te junky ab'l etetz iktza'x nqet egani' etib'x etetz.»* ⁴⁰ Kye ja kab'e' yol ntzani aj otzaj tq'uma' te Qtata Dios tzan tget qoksla', a te mas presis twitz kyaqil aj nyolin te Kawb'il b'ix te aj oqet ktz'ib'a' kye aj yolil tyol Dios oqtxi'.»

Te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi' Mas Nim Tajwalil Twitz Te Dawid
Mak 12:35-37; Luks 20:41-44

⁴¹ Aj man tuq tzunx chimo' kyib' kye aj b'uch'uj Parisey, ⁴² te Jesus oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Tizta' etetz nkxb'isun ti'j te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'? ¿Ab'l qijajil tetz?» Ntons kyetz oxik kyq'uma': «Tijajil Dawid.» ⁴³ Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Ntons tizta' te Dawid, aj nyolin tuq te Txew Dios tuj tanim, owok tq'uma' ti'j tetz iktza' Tajawil? Komo te Dawid oxik tq'uma' ikxjani: ⁴⁴ «Te Qtata Dios† oxik tq'uma' te Wajawil:§ 'Paqet wit'let tuj nb'anq'ab' b'ix nk'ulu'tz tzan kyqet kye awajq'oj witz'a'.' »* ⁴⁵ Ntons komo te Dawid oxik tq'uma' «Wajawil» ti'j te Koloyon aj Q'umankaj Oqtxi',

* **22:24** Deu 25:5-6   * **22:32** Exo 3:6   * **22:36** Luks 10:25-26   * **22:37** Deu 6:5; Luks 10:27
 * **22:39** Lev 19:18   † **22:44** Tuj yol ebrey nyolin «YHWH» aj telponx iktza' «Yawe.»   § **22:44** Tuj yol ebrey nyolin «Adonay» aj telponx iktza' «Qajawil» tuj qyol qetz.   * **22:44** Ax: Paqet wit'let tuj nb'anq'ab' maxkix oj kyok kye awajq'oj kye tojlb'il awoq; Sal 110:1.

¿titza' tetz jun tijajil ikxji?» ⁴⁶ Ntons, nijunwt ab'l ob'antik tzan taj stzaq'b'e' ni jun yol, b'ix yaji nijunwt otnimsaj tk'u'j tzan txik xhcha'o' jun tidi' tetz.

23

Aj Txik Tq'uma' Jesus Titza' Nkyepaltin Tuq Kye Xnaq'tzon

Mak 12:38-40; Luks 11:37-54; 20:45-47

¹ Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyuky'i kye xjal b'ix kye txnaq'atz ikxjani: ² «Kye xnaq'tzal Kawb'il b'ix kye aj b'uch'uj Parisey, a'e'xk kyetz oje kaj ksi'x kyib' tzan txik kyq'uma' tidi' telponx te Kawb'il iktza'x okaj tq'uma' te Moisés oqtxi'. ³ Astilji etetz presis tzan kyqet etoksla' b'ix tzan txik eteq'i' kyaqil aj otzajel kyq'uma', per k'on tz'el etin aj nkyk'ulu' kyetz, tzan tpaj kyetz ntzaj kyq'uma' jun tidi' b'ix chuktky te aj nkyk'ulu'. ⁴ Kyetz nqet kyb'isu' tidi'chq aj b'an kwest tzan tqet kyk'ulu' txq'anxy xjal, b'ix yaji nxik kyk'ulu' mandad kyij kye txq'anxy, per kyetz nya'tx dispwest tzan kyonen ch'inwt.

⁵ Kyaqil aj nqet kyk'ulu' cha n'oken tzan kyok e'e' tzan kye xjal. * Nqet kyk'ulu' nimaq kye tal kaxh tuky'i tyol Dios tuj aj yob'a' tajsik kywitz b'ix ti'j kyq'ab' [iktza' jun ub'ech],* b'ix nqet kyk'ulu' nim twa'lkal kye ub'ech ti'j xtxa'm kyq'anaq xluj.* ⁶ Oj kxik uk'le' wa'il tjay junky, mer kygan tzan kyqet wit'let tuj kyluwar aj ja' mas jiq'b'ame', b'ix ax kyuj kye jay nab'il Dios ax tzi mer kygan tzan kyqet wit'let tuj kyluwar aj ja' mas jiq'b'ame'.* ⁷ B'ix mer kygan tzan kyok lima' tzan kye xjal tuj te plas b'ix tzan kyok q'uma' «Xnaq'tzon.»

⁸ Per yatzun etetz, k'onti'l tzan tel egani' tzan etok q'uma' «Xnaq'tzon» tzan tpaj cha jun te aj Xnaq'tzal etetz, te Koloyon aj Q'umankaj Oqtxi', b'ix etetz ekyaqil etermanx etib'. ⁹ B'ix k'on tz'ok eq'uma' «Qtat» te nijunwt xjal tzani twitz tx'o'tx', tzan tpaj cha jun te Etat, aj atjax tuj ka'j. ¹⁰ B'ix ni k'onti'l tzan etok q'uma' «Yek'ul B'ey»,* tzan tpaj a'ox te Koloyon aj Q'umankaj Oqtxi' te Yek'ul Eb'ey [tzan eb'et iktza' te Qtata Dios tgan]. ¹¹ Te aj at nim tajwalil exol etetz, a tetz te aj nk'ulun kwent te etetz. ¹² Komo ab'l aj nqet tjiq'b'a' tib'x, tetz owelal eq'i' tky'exaw; b'ix ab'l aj k'onti'l nqet tjiq'b'a'x tib', tetz oqtel jiq'b'a'.*

¹³ jLast etetz a'ix xnaq'tzal Kawb'il b'ix etetz aj b'uch'uj Parisey, etetz a'ix xmeletz! Komo etetz k'onti'l nkyekaj esi' tzan kyten kye xjal tuj tq'ab' te Qtat aj nnajan tuj ka'j; etetz k'onti'l nxik eq'apo' etib' tuj tq'ab' Qtata Dios b'ix k'onti'l nkyekaj esi' tzan txik kyq'apo' kyib' kye txq'anxy aj kygan tzan kyten tuj tq'ab'.

¹⁴ jLast etetz a'ix xnaq'tzal Kawb'il b'ix etetz aj b'uch'uj Parisey, etetz a'ix xmeletz! Etetz n'el etin kyjay kye ch'i byud, b'ix nkxchalaj oj etok en [nkxtzanun] nkxnaq'tzan nim tuj; astilji etetz owokel eten jun xhcho'nal b'an nim.†

¹⁵ jLast etetz a'ix xnaq'tzal Kawb'il b'ix etetz aj b'uch'uj Parisey, etetz a'ix xmeletz! Etetz ja'chq nkxb'et twitz tx'o'tx' b'ix nkxjuxkla'in nim a' tzan echimon xjal tzan kyokslan te exnaq'tzb'en, b'ix oj kyk'amon te exnaq'tzb'en, yaji n'ek'ulu' tzan stzaj si' te kymeres mas nim ewitz etetz tzan kxik xon tuj te nim q'aq' aj ja' te xhcho'nal k'onti'l nmankun.

¹⁶ jLast etetz aj iktza' moy a'ix b'ix nkyexik ejocho' txq'anxy! Etetz n'eq'uma' qa oxe'l qsi' qjurement ti'j te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, te nini telponx nya'tx

* **23:5** Mat 6:1 * **23:5** Deu 6:8 * **23:5** Núm 15:38 * **23:6** Mat 20:26-27; Mak 9:35; 10:43-44; Luks 14:8-11; 22:26 * **23:10** Tuj te yol gryeg telponx te ntzani jun xnaq'tzon aj n'onen kyuky'i kye xjal tzan tel kyniky' tidi' presis tzan kyk'ulun iktza' te Qtata Dios tgan. * **23:12** Luks 14:11; 18:14; 1Xhp 5:5 † **23:14** Kye xjal oqtxi' aj oqet ktz'ib'a' tyol Qtata Dios tuj kyyol, atqet k'onti'l oqet ktz'ib'a' ja taqan ntzani.

presis [tzan tqet jk'ulu' iktza' ojetq xik jq'uma']; per qa oxel qsi' qjurement ti'j te oro tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, te nini telponx b'an presis [tzan tqet jk'ulu' iktza' ojetq xik jq'uma']. ¹⁷ ¡B'an mok' a'ix, b'ix moy! ¿Alkyetz te aj mas presis, te ttx'otx'al oro qatzun te Nin Jay aj nk'ulun tzan tkaj pawlet te oro a'ox te Qtata Dios? ¹⁸ Ax nxik eq'uma' qa qetz nxik qsi' qjurement ti'j te tz'e'sb'il, te nini telponx nya'tx b'an presis [tzan tqet jk'ulu' iktza' ojetq xik jq'uma']; per qa nxik qsi' qjurement ti'j te oyej aj atqet tajsik te tz'e'sb'il, te nini telponx b'an presis [tzan tqet jk'ulu' iktza' ojetq xik jq'uma']. ¹⁹ ¡Moy ka'r! ¿Alkyetz te aj mas presis, te oyej aj nxik qsi' te Qtata Dios qatzun te tz'e'sb'il aj nk'ulun tzan tkaj pawlet te qoyej a'ox te Qtata Diosji? ²⁰ Komo ab'l te aj nxik tsi' tjurement ti'j te tz'e'sb'il, nxik tsi' tjurement nya'tx a'ox ti'j te tz'e'sb'il sinoke ax ti'j aj atqet tajsik. ²¹ B'ix ab'l te aj nxik tsi' tjurement ti'j te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, nxik tsi' nya'tx a'ox ti'j te Nin Jayji sinoke ax ti'jx te Qtata Dios aj nnajan tuj. ²² B'ix ab'l te aj nxik tsi' tjurement ti'j te ka', nxik tsi' tjurement ti'j te twit'lel Qtata Dios b'ix ax ti'j Qtata Dios aj nqet wit'let tzi.*

²³ ¡Last etetz a'ix xnaq'tzal Kawb'il b'ix etetz aj b'uch'uj Parisey, etetz a'ix xmeletz'! Etetz nkaj epawa' te Qtata Dios te tlajui' part ti'j kyaqil tidi' etetz* ti'j te menta b'ix te anixh† b'ix te comino, per k'onti'l nqet etoksla' te aj mas b'an presis aj tz'ib'ankaj tuj te Kawb'il, iktza' tzan jk'ulun tume'l kyuky'i txq'anqy, b'ix tzan tok lo'et jk'u'j kyij' txq'anqy b'ix tzan k'on kaj jkola' te txnaq'tzb'en Qtata Dios. Aj ntzani te aj presis tzan ek'ulun, per ax k'onti'l tzan tkaj esi' tzan ek'ulun te junky. ²⁴ Etetz nxik ejocho' junky, per ax etetz a'ix moy. Etetz n'ok esi' ek'u'j ti'j te jun tidi' aj k'onti'l nim tbalor b'ix k'onti'l n'ok esi' enab'l ti'j te aj b'an presis. S

²⁵ ¡Last etetz a'ix xnaq'tzal Kawb'il b'ix etetz aj b'uch'uj Parisey, etetz a'ix xmeletz'! Etetz n'el etx'ajo' b'an saq kyij' kye uk'b'il b'ix kye laq, per etetz tuj etanim b'an tz'il tzan tpaj etelq'b'en b'ix tzan tpaj tqetlen ek'ulu' tidi'chq iktza' etetz egan. ²⁶ ¡Etetz aj b'uch'uj Parisey, moy a'ix! Mejor, intjatz etx'ajo' tb'ay kyuj kye uk'b'il b'ix kyuj kye laq, b'ix yaji b'an tzan tkaj saq kyij'.

²⁷ ¡Last etetz a'ix xnaq'tzal Kawb'il b'ix etetz aj b'uch'uj Parisey, etetz a'ix xmeletz'! Etetz a'ix iktza' kye pantyon aj b'an sjapun-e' kyij', b'an galan kxik ka'yin, per tujx pur tb'aqil kamnaq at b'ix tidi'chq aj nya'tx galan. ²⁸ Ax ikxji etetz exik ka'yin, naqe cha b'an galan a'ix tuj kywitz kye xjal, per tuj etanim pur nya'tx galan b'ix cha xmeletz' a'ix.

²⁹ ¡Last etetz a'ix xnaq'tzal Kawb'il b'ix etetz aj b'uch'uj Parisey, etetz a'ix xmeletz'! Etetz njaw ek'ulu' kypantyon kye aj yolil tyol Dios b'ix nqetb'aj etxaku' kypantyon kye xjal aj b'an galan-e' tuq. ³⁰ B'ix nxik eq'uma' ikxjani: "Cha itz'ojo'-wit tuq aj itz'oje' tuq kye qijajilna oqtxi', qetzta k'onti'l-tal o'onena kyuky'i'l tzan tqet kykansa' kye tlajen Qtata Dios." ³¹ Tzan tpaj nkxq'uman ikxji, eti'jx nkxyolin a'ix kyijajil kye aj eqet kansan kye tlajen Qtata Dios. ³² ¡Ntons pe'ek'ulunajji iktza'x e'aq'ik kyk'ulun kye etijajil!

³³ ¡Tijajil kan a'ix! ¿Titza' etetz okxkoletel tzan k'on exik xo'o' tuj te nim q'ag' aj ja' te xhcho'nal k'onti'l nmankun? ³⁴ Astilji wetz okyexe'l nlajo' aj yolil nyol b'ix xjal aj at nim kynab'l b'ix xnaq'tzon, per etetz okyeqtel-alo ekansa' junjun te kyetz, b'ix junjunky okyeqtel-alo eklabi' twitz krus, b'ix kye junjunky okyeqtel-alo ejub'cha' kyuj kye jay nab'il Dios, b'ix okyewal elajo' tzan kyoqik ja'chq tuj ky'ila'j amaq'. ³⁵ Tzan tpaj te nini, tzul etajsik

* ^{23:22} Isa 66:1; Mat 5:34 * ^{23:23} Lev 27:30 † ^{23:23} Ax: eneldo. § ^{23:24} Ax: Etetz nkaj etxijo' te tal us per nxik eb'ilq'u' jun nim kamey; Mat 23:36-40. * ^{23:33} Mat 3:7; Luks 3:7

etetz te xhcho'nal tzan tpaj telen eq'i' te kchiky'el kye kyaqil aj galan xjal aj eqet kansa' [tzan kye etijajil oqtxi'], atx aj tqetlen kansa' te Abel* aj b'an galan tuq tuj twitz te Qtata Dios, max aj tqet kansa' te Sakariy aj tk'ajol Berekiys, aj onaj txol te tz'e'sb'il b'ix te Nin Jay te Qtata Dios.* ³⁶ Wetz oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, te xhcho'nal aj tzan tpaj kyaqil aj oky'ikni, owulel kyajsik kyaqil ja xjalni.»

Aj Nb'isun Tuq Te Jesus Kyi'j Kye Xjal Aj Jerusalen

Luks 13:34-35

³⁷ «jEtetz aj Jerusalen! jEtetz aj Jerusalen! Etetz aj nkyeqet ekansa' kye aj yolil tyol Dios, etetz aj nkye'ok exo'o' tuky'i ab'j kye aj lajome' tzan kypakb'an tyol Dios etuky'i'l. Wetz ky'ila'j-el ngan tuq tzan nkolon eti'j iktza' jun paqon aj nkye'ok xhchimo' tal tjaq' txiky', per etetz k'onti'l eb'anij. ³⁸ Tzaj echa'o', te ejay okajel kola'. ³⁹ Oxe'l nq'uma' b'eyx ajna'l etetz, wa nlay kyin'ok eten sinoke max oj tpon te or oj txik eq'uma' wi'j: "Galanx-alo te aj tzulni, jun tlajen Qajawil.»*

24

Aj Tyolin Jesus Titza' Oky'el Oj Tul Te Jwisj

Mak 13:1-37; Luks 21:5-36; 17:25-33; 12:41-44

¹ Te Jesus owetz tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios b'ix ikja'n tuq tex, kye txnaq'atz e'ok laq'chet ti'j, e'aq'ik tzan kyyolin tuky'i'l titza' tuq k'ulb'en tetz te Nin Jay Nab'il Qtata Dios. ² Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «¿N'ok eten etetz kyaqil ntzani? Wetz oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, tzani nlay kaj ni jun pant tzaq' junky. Kyaqil oqtel tilu'.»

³ Ntons yaji [aj kypon] twi' te witz Olib te Jesus oqet wit'let tzi b'ix apart kywitz kyaqil, kye txnaq'atz eb'aj'ok laq'chet ti'j, oxik kcha'o' tetz ikxjani: «Instzaj aq'uma' ch'in janik'b'an ky'ik kyaqil aj ma tzaj aq'uma'ni b'ix tidi' seny owokel qen tzan tel qniky' qa ch'inky awul b'ix qa ch'inky tul te jwisj.»

⁴ Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «Intok esi' waq enab'l tzan k'on eqet eq'i' tzan nijunwt. ⁵ Komo kye'ul ky'ila'j xjal, okyeyolion tuky'i nb'i iktze'xtzun a'in wetz, oxe'l kyq'uma' ikxjani: "Wetz a'in te Koloyon aj Q'umankaj Oqtxi'." B'ix ikxji kyetz okyeqtel kyeq'i' ky'ila'j xjal. ⁶ Etetz owokel echa'o' ja'chq n'ok q'oj b'ix nq'umjik owokel q'oj ja'chq, per yatzun etetz k'onti'l tzan exob', tzan tpaj ikxjikix oky'el per nya'tx a te tmankb'il twitz tx'o'tx'ji. ⁷ Kyijajil txq'an xjal okyeq'ojijonkix ti'j kyijajil txq'an'ky xjal, b'ix txq'an amaq' okyeq'ojijon kyij' txq'an'ky amaq', b'ix ja'chq owokel en twitz wa'ij, b'ix ja'chq oky'el ky'ila'j kab'junab'. ⁸ Per kyaqil nini man tuq n'aq'ik te xhcho'nal. ⁹ Ntons etetz [aj nkyin'etoksla'] okxe'l q'apo' tuj kyq'ab' xjal aj nya'tx galan aj owokel ksi' nim xhcho'nal eti'j, b'ix okxtel kansa', b'ix okx'okel aj'oja' tuj kyaqil amaq' twitz tx'o'tx' tzan tpaj etokslb'en wi'j.*

¹⁰ Tuj aj tyempji ky'ila'j xjal okajel ksi' tzan tok wit'let kyk'u'j wi'j. Kxolx kyetz oxe'l kyq'apo' kyib'x, owokel kyajq'oja' kyib'x. ¹¹ Ky'ila'j xjal okye'ulel, okyq'uma'tz qa kyetz a'e' aj yolil tyol Dios, per nya'tx b'an'ax kyitza', b'ix ky'ila'j xjal okyeqtel kyeq'i'. ¹² B'ix tzan tpaj kye xjal mas kye'uluyon tidi'chq nya'tx galan, ky'ila'j okajel ksi' tzan tqet kyen kyib' galan kyuky'i txq'an'ky.

¹³ Per te aj nlay kyinkaj tkola' b'ix otipa'tz kyaqil max oj tmankun, tetzji okoletel.* ¹⁴ B'ix te ja tpakb'alil galan ti'j te tume'l titza' tzan kyakaj kye xjal tuj

* 23:35 Gén 4:8 * 23:35 2Cró 24:20-21 * 23:39 Sal 118:26 * 24:9 Mat 10:22 * 24:13 Mat 10:22

tq'ab' Qtata Dios, oxe'l pakb'let tuj kyaqil twitz tx'o'tx', tzan tok kcha'o' kyaqil amaq', b'ix maxji tzul te jwisy.*

¹⁵ (Ntons ab'l te aj njaw te'e', intox tuj twi' ntzani:) Cha'oj tok eten te aj oqet stz'ib'a' te Xhwe'k aj yolil tyol Dios oqtxi', ti'j te xmayiyon aj xituyon, ntons qa ma'tx pon nini tuj te Luwar Aj B'an Xjan [tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios],* ¹⁶ ntons yaji kye aj akyeqet tuj tkwentil Judey inkxik oqik twi' witz, ¹⁷ b'ix kye [aj Judey] aj atejax twi' jay, k'onti'l tzan kyqetz eq'il jun tidi' tuj kyjay [sinoke tzan kyoqik naj], ¹⁸ b'ix kye aj nkye'aq'unan tuj k'ul, k'onti'l tzan kymeltz'jik kyjay eq'il jun ktxo'w.*

¹⁹ [Laste' kye xuj [aj Judey] aj ch'inky kky'ix tuj aj q'ijji, b'ix kye xuj aj man nkyetxu'un kyal! ²⁰ Pe'exnaq'tzan waq tuky'i Qtata Dios tzan k'on tky'ik ntzani tuj jab'alil qatzun tuj jun q'ij ojla'mjji. ²¹ Komo owokel en twitz jun xhcho'nal b'an nim,* per jun xhcho'nal aj mina' tky'ik ni jun-el atx aj tqetlen k'ulu' te twitz tx'o'tx' b'ix yaji ya nlay ky'ik junky'el. ²² Cha nya'tx-wit cha kab'e q'ij oteyon te nini, ntons nijunwt-tal ab'l otipa'tz, kyaqil-tal okyekamel, per cha kab'e q'ij oky'el tzan tpaj [te Qtata Dios n'ok lo'et tk'u'j ky'i'j] kye aj joyome' titza'.

²³ Ntons qa at ab'l otzajel tq'uma' etetz, "iInstzaj eten! Tzani atqet te Koloyon aj Q'umankaj Oqtxi'," qatzun otzajel kyq'uma', "Txini atqet," ntons yatzun etetz, k'on xik etoksla'. ²⁴ Komo kye'ul xjal aj sq'o'l-e' aj kyq'uma'tz a'e' kyetz te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi', per nya'tx b'an'ax kyitza', b'ix kye'ul kye aj okyq'uma'tz a'e' kyetz aj yolil tyol Dios, per nya'tx b'an'ax kyitza'. B'ix oqtel kyk'ulu' tidi'chq yek'b'il tuky'i nim kyajwalil b'ix tidi'chq aj okyelab'ayon kye xjal ti'j tzan kyqet-tal kyeq'i' kye xjal, b'ix kygan-tal tzan kyqet kyeq'i' kye aj joyome' tzan Qtata Dios. ²⁵ Intok esi' waq enab'l ti'j kyaqil aj ma'tx xik nq'uma' etetzni b'ix mina' tky'ik. ²⁶ Astilji qa at ab'l otzajel q'uman etetz, "Instzaj eten, tetz atqet tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx'," etetz k'on kxik e'el tetz. B'ix qa otzajel q'uma' etetz, "Instzaj eten, tzani atqet ewa' tuj jay," etetz k'on xik etoksla'. ²⁷ Komo iktza'x jun xhliky'lika'j nky'ik twitz ka'j [k'onti'l nkaj ewj], ax ikxji oj wul [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in]. ²⁸ [Ntzani b'an'ax iktza'x] ja' nkyelab'un kye loxh at jun tidi' kammaq' txini.*

²⁹ Cha'oj tky'ik kyaqil aj tyemp nim xhcho'nal, b'eyxnajji te q'ij oqlojxb'el twitz, te qya' ya nlay q'analin, b'ix kye che'w okyetzajel tz'aqik twitz ka'j, b'ix kyaqil [malspirit] aj nim kyajwalil twitz ka'j okyejawel kyito'.* ³⁰ Ntons oxe'l e'e' twitz ka'j te jun seny aj telponx wi'j [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], b'ix kyaqil kyijajil xjal twitz tx'o'tx' ma kye'oq' tzan kxob'al.* B'ix okyinxe'l kye'e' wetz ikja'n ntzaj tuj te muj tuky'i wajwalil b'ix tuky'i nim nxhqitz'unal. ³¹ B'ix tuky'i [twi'] jun nim trompet okyexe'l nlajo' kye angel, b'ix kyetz okye'okel kchimo' kye aj joyome' witz'a', otzajelb'aj ksuti' kyaqil twitz tx'o'tx' b'ix twitz ka'j.

³² Intok esi' waq enab'l ti'j jun yek'b'il ti'j te wi' igos. Cha'oj stzaj k'uplet txaq, etetz n'el eniky' ch'inky qok kwares. ³³ Ax ikxji ti'j te aj ma'tx xik nq'uma'ni, tzan tpaj cha'oj tok eten aj nky'ik ikxji twitz tx'o'tx', owalal eniky' telponx ch'inky wulky wetz.* ³⁴ Wetz oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, kyaqil ntzani oky'el mina' kykamik kye ja qijajilni. ³⁵ Te twitz ka'j b'ix te twitz

* **24:14** Tmnk 5:9-10; 7:9 * **24:15** Dan 9:27; 11:31; 12:11 * **24:18** Luks 17:31 * **24:21** Dan 12:1; Tmnk 7:14 * **24:28** Luks 17:37 * **24:29** Isa 13:10; Ezq 32:7; Joel 2:31; Mak 13:24-25; Tmnk 6:14 * **24:30** Dan 7:13; Tmnk 1:7 * **24:33** Mak 13:29

tx'o'tx' okyepoyonaj, per wetz nyol nlay ponaj, [opoyonkixi' kyaqil aj ma'tx xik nq'uma'ni].*

³⁶ Nijunwt ab'l teb'en janik'b'a'n tky'ik ja ntzani; ni kye ángel tuj ka'j k'onti'l kyeb'en, ni wetz Tk'wa'al Dios k'onti'l web'en; a'ox te Qtat [aj atjax tuj ka'j teb'enky janik'b'a'n tky'ik ja ntzani].* ³⁷ Iktza'x oky'ik tuj aj tyemp aj itz'oj tuq te Noe, ax ikxji oky'el oj wul [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in].* ³⁸ Tuj aj tyempji aj mina' tuq stzaj te nim jab' b'ix maxkix aj tox te Noe tuj te bark, kye xjal cha nkye'uk'an tuq b'ix nkyewa'an tuq b'ix nkye'ok tuq junan. ³⁹ K'onti'l tuq b'isu' kyitza' qa owulel tuq te nim jab', per yaji owul te nim jab' b'ix eb'ajponaj kkyaqil. Ax ikxji oky'el oj wul [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in].* ⁴⁰ Tuj aj q'ijji qa kab'e' xjal nkye'aq'unan tuj k'ul, jun te kyetz ox'e'l eq'i' [tuj ka'j] b'ix te junky okajel si'. ⁴¹ Qa kab'e' xuj nkyekye'en ti'j ka', jun te kyetz ox'e'l eq'i' [tuj ka'j] b'ix te junky okajel si'.

⁴² Etez pe'eten waq list tzan tpaj k'onti'l eteb'en alkyetz q'ij okyin'ulel wetz aj Etajawil a'in. ⁴³ Intel eniky' ti'j te ntzani: Qa jun tajaw jay teb'en-wit janik'b'a'n tzul te eleg' elq'on tuj tjay, ntons oteyon-tal list b'ix nlay-tal stzoqpij tzan tox nijunwt tuj tjay elq'on. ⁴⁴ B'ix ax ikxji eti'j etetz, a tgan tzan eten waq list tzan tpaj kyin'ul [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] tuj jun q'ij aj k'onti'l nkye'iyon kye xjal wi'j, [astilji a tgan tzan eten waq list].*

Jun Mosj Aj Galan Nab'lin Otkamb'a'tz Jun Tidi' Galan, B'ix Jun Mosj Aj Nya'tx Galan Nab'lin Ox'e'l Si' Jun Xhcho'nal Ti'j

⁴⁵ «ǂTitza' nab'lin jun mosj aj b'an tume'l nb'isun b'ix nk'ulun kyaqil iktza' te tpatron tgan, b'ix te tpatron nkaj tsi' te k'ulul mandad kxol kye txq'ankey tmos tuj tjay, tzan kxik tk'a'cha' oj tpon or?

⁴⁶ Galanx-alo te aj mosjji qa oj tul te tpatron b'ix tetz nk'ulun te aj okaj q'uma' tetz. ⁴⁷ Wetz ox'e'l nq'uma' etetz te b'an'ax, te tpatron okajel tsi' te k'ulul mandad ti'j kyaqil tidi' tetz.

⁴⁸ Per qa jun mosj aj nya'tx galan nab'lin otq'uma'tz tuj tanim “te npatron nlay tzul luwew,” ⁴⁹ b'ix qa owaq'el tzan kyqet tk'ulu' joder kye txq'ankey mosj b'ix qa cha owa'yon b'ix owokelten uk'al kxol kye bol, ⁵⁰ te tpatron te aj mosjji owulel tuj jun q'ij aj k'onti'l tuq iyo' titza', b'ix tuj jun or aj k'onti'l tuq teb'en. ⁵¹ Ntons ox'e'l tsi' jun xhcho'nal nim ti'j b'ix okajel tsi' kxol kye aj xmeletz'. B'ix tzi owoq'el b'ix ma qitx'itx'in txe' te'.»

25

Junky Yek'b'il Ti'j Te Jwisy: Kye Lajuj Q'opoj

¹ «Ntons, kyil'j kye xjal aj nkyekaj tuj tq'ab' te Qtat aj nnajan tuj ka'j, te nini iktza' [ja yek'b'il] ntzani: Tuj jun wa'amj joyome' tuq lajuj q'opoj tzan kyk'amon te ichan tuj te jay aj ja' tuq n'ok te wa'amj. Oxik kyin te kyq'anal b'ix e'ex iyol te ichan. ² Jweb' kxol kyetz k'onti'l tuq nkyeb'isun tume'l, b'ix kye junky jweb' kyetz b'an nkyeb'isun tuq tume'l. ³ Kye aj k'onti'l tuq nkyeb'isun tume'l oxik kyin tqatel te kyq'anal, per k'onti'l oxik kyin kyaseyt [tzan tuq tqex kynoj'sa' junky'el]. ⁴ Per yatzun kye aj b'an nkyeb'isun tume'l, kyetz oxik kyin junjunky boteychaq kyaseyt te tqatel kyq'anal. ⁵ Ntons yaji te ichan k'onti'l opon luwew, ntons eb'ajxnakwin b'ix eb'ajkaj b'an watl. ⁶ Ya ma qo'ok chukaq'b'il kxik cha'on kye xjal nkyesiky'in tuq ikxjani: “Tzul te

* 24:35 Sal 102:25-26; Mat 5:18; Mak 13:31; Luks 16:17; 21:33; Ebr 1:10-12; 1Xhp 1:25; Tmnk 6:14

* 24:36 Mak 13:32 * 24:37 Gén 6:5-8 * 24:39 Gén 7:6-24 * 24:44 Mat 25:13; Luks 12:39-40; 1Tes 5:6

ichan, tzul te ichan; pe'etetz waq kanol tetz.”⁷ Kkyaqil kye q'opoj eb'ajjaw wa'let k'ulul te kyq'anal.⁸ Ntons kye jweb' aj k'onti'l tuq nkyeb'isun tume'l, oxik kyq'uma' ikxjani kyuky'i'l kye aj b'an atok tuq kynab'l: “Instzaj esi' ch'in qetza qaseynti tzan tpaj qetza jq'anal ch'inky tgetxtzaj,” kyekyi.⁹ Per kye q'opoj aj list tuq ate' oxik kyq'uma' kyetz ikxjani: “Nlay tzan tpaj ikxji nlay kanon te qetza b'ix ax nlay kanon te etetz. Mejor tzan exik loq'ol aj ja' nk'ayjik.”¹⁰ Per aj kxik kye jweb' q'opoj loq'ol te kyaseyt, opon te ichan. Yatzun kye aj list tuq akyeqet, eb'aj'ox tuky'i'l tuj te wa'amj, b'ix te lamel okaj lamo'.¹¹ Yaji eb'ajpon kye txq'ankey q'opoj, oxik kyq'uma' ikxjani: “Tat, tat, intox ajaqo' te lamel.”¹² Per yaji tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: “Oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, wetz k'onti'l wotzqi' a'ix.”»

¹³ [Ntons yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani:] «Ax etetz, pe'eten waq list tzan tpaj k'onti'l eteb'en alkyyetz q'ij b'ix k'onti'l eteb'en alkyyetz or [cha'oj wul wetz junky'elky].»*

Junky Yek'b'il Ti'j Te Jwisy: Kye Ox Mosj

¹⁴ «Komo [cha'oj wul wetz junky'elky, owokel] te nini iktza' jun xjal aj ikja'n tuq txik tuj tb'ey, etzaj tuk'le' kye tmos b'ix oxik tq'apo' ti'chq tetz tuj kyq'ab'.

¹⁵ Oxik tq'apo' te jun te kyetz jweb' tmin txx'otx'al tib',* b'ix te junky xjal oxik tq'apo' tetz kab'e' tmin txx'otx'al tib',† b'ix te junky xjal cha jun tmin txx'otx'al tib'.‡ Ntons ikxji oxik tq'apo' te junjun iktza'x te kylistul, b'ix yaji oxik tuj tb'ey.¹⁶ B'eyxnajji te aq'unon aj oky'ik tk'amo' jweb', tetz tidi'chq oqet txk'a'ma' ti'j b'ix otk'uluj ganar jweb'ky.¹⁷ B'ix ax ikxji otk'uluj te aj otk'amoj kab'e', tetz otk'uluj ganar kab'e'ky.¹⁸ Per te aj oky'ik tk'amo' cha jun, tetz cha oqex tk'u'u' stumin te tajaw tuj jun jul aj oqex tluki' tuj tx'o'tx'.

¹⁹ Ya ma ky'ik nim tyemp, te kyajaw kye aj mosjji omeltz'jik b'ix owokten eq'il kwent kyuky'i'l.²⁰ Tb'ay opon te aj ojetq tuq ky'ik tk'amo' te jweb' tmin b'ix oxik tq'apo' jweb'ky te tajaw b'ix oxik tq'uma' ikxjani: “Tat, yatz otzaj asi' jweb' tmin wetz b'ix ntzani junky jweb' aj ma'tx nk'uluj ganar tuky'i' atumin.”

²¹ Ntons te tajaw oxik tq'uma' tetz ikxjani: “Byenech awitza'. Yatz a'ich jun mosj b'an galan b'ix k'onti'l nkaj asi' tzan tget ak'ulu' kyaqil aj ngan. Ajna'l tzan tpaj ma ak'uluj galan tuky'i' jun tidi' nya'tx nim, ajna'l oxe'l nsi' yatz junky mas nim. Paq'ijlan wuky'i'l.”²² Yaji opon te aq'unon aj ojetq tuq ky'ik tk'amo' kab'e' tmin b'ix oxik tq'uma' ikxjani: “Tat, yatz otzaj asi' kab'e' tmin wetz b'ix ajna'l ntzani kab'e'ky aj ma'tx nk'uluj ganar.”²³ Yaji te tajaw oxik tq'uma' tetz ikxjani: “Byenech awitza'. Yatz a'ich jun mosj b'an galan b'ix k'onti'l nkaj asi' tzan tget ak'ulu' kyaqil aj ngan. Ajna'l tzan tpaj ma ak'uluj galan tuky'i' jun tidi' nya'tx nim, ajna'l oxe'l nsi' yatz junky mas nim. Paq'ijlan wuky'i'l.”*

²⁴ Yaji, ya ma pon te aq'unon aj ojetq tuq ky'ik tk'amo' cha jun tmin, oxik tq'uma' te tajaw ikxjani: “Tat, wetz web'en tuq, yatz nb'antik awitza' kyaqil mer iktza' yatz agan, b'a'n tzan tjaw awin twitz awalj aj ja' k'onti'l nxhch'awan b'ix njaw awin aj ja' k'onti'l nchkyiton te ijaj.‡²⁵ Astilji wetz inxob' awitz, wetz cha oqex nmuqu' te atumin tuj te tx'o'tx'. Per ntzani te atumin aj otzaj asi' wetz.”²⁶ Ntons te tajaw oxik tq'uma' ikxjani: “Yatz a'ich jun mosj aj nya'tx galan chnab'lin b'ix ky'aj a'ich. Qa yatz aweb'en tuq qa njaw win twitz awalj aj ja' k'onti'l nkyin'awan b'ix qa njaw win aj ja' k'onti'l

* **25:13** Mat 24:42; Mak 13:33; Luks 12:35-38; 13:25 * **25:15** Jweb' talent telponx iktza' twi' tk'u'j jun xjal oqal (100) aq'b'i. † **25:15** Kab'e' tmin aj tb'i talent telponx iktza' twi' tk'u'j jun xjal kawnaq (40) aq'b'i. ‡ **25:15** Jun talent telponx iktza' twi' tk'u'j jun xjal winqi' aq'b'i. * **25:23** Mat 25:21

§ **25:24** Te yol k'onti'l telponx jun eleg' sinoke telponx jun xjal b'an list tzan tk'ulun ganar tmin.

nkyinkyton, ²⁷ ntons oxik-tal awin ch'in ntumin kyuky'i kye swal ky'exj, b'ix wetz aj txkyinmeltz'jik, ma'-tal nk'amoj te ntumin b'ix te ta'al tzan kye swal ky'exj." ²⁸ B'ix oxik tq'uma' ikxjani kye aj akyeqet tuq tzi: "Intel etin te jun tmin b'ix intxik esi' te aj at lajuj tetz. ²⁹ Komo te aj nk'ulun tume'l tuky'i aj nxik si' tetz, yaji oxe'l si' mas tetz b'ix ikxji owokel nim tetz; per te aj k'onti'l nk'ulun tume'l tuky'i te aj nxik si' tetz, yaji owelal in kyaqil aj at tetz.* ³⁰ B'ix te ja mosj aj k'onti'l tokenni, b'eyx intex etin jwer tuj te qlolj aj ja' ma tz'oq' b'ix ma qitx'itx'in txe' te'."*

Oj Stzaj Jwisy Kyajsik Kyaqil Amaq'

³¹ «Ntons, cha'oj wul [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] tuky'i nim nxhqitz'unal b'ix tuky'i nim wajwalil tzan nk'ulun mandad ti'j kyaqil b'ix kyuky'i kyaqil kye ángel, wetz okyingtel wit'let tuj nwit'lel aj ja' okyink'uluyon mandad tuky'i nim wajwalil ti'j kyaqil. ³² Kyaqil kye xjal tuj kyaqil amaq' okye'okel chimo' nwitz, b'ix okye'elal npawa' txq'an kyij' txq'anky, iktza' jun pastoriyon aj nkye'el tpawa' kye karner kyij' kye chib.

³³ Kye [aj galan xjal, kyetz okyeqtel nsi' tuj nmanq'ab' iktza' jun pastoriyon] nkyeqet tsi' kye karner tuj th'anq'ab', b'ix kye [aj nya'tx galan xjal okyeqtel nsi' tuj nsurt iktza' jun pastoriyon] nkyeqet tsi' kye chib tuj tsurt. ³⁴ Yaji [wetz] aj nkyink'ulun mandad ti'j kyaqil oxe'l nq'uma' kyuky'i kye aj akyeqet tuj nmanq'ab' ikxjani: "Qalan waq etetz aj ma'tx kxqet ky'iwla' tzan Ntat. Pe'ek'amon waq te etajwalil aj oje qet k'ulu' listar te etetz tzan te Qtata Dios atx aj tqetlen k'ulu' te twitz tx'o'tx'." ³⁵ Komo wetz owok wen twitz wa'ij, b'ix yaji etetz otzaj esi' nwe'; b'ix owok wen twitz tzakjel, b'ix etetz otzaj esi' wuk'a'; wetz k'onti'l tuq ja' b'a'n tzan nkaj, b'ix otzaj esi' jun nposad;

³⁶ k'onti'l tuq nq'anaq, b'ix etetz otzaj esi' nq'anaq;* wetz inqet yab'tik, b'ix etetz okxpon q'olb'el wetz; wetz inqex si' tuj pres, b'ix etetz okx'ul q'olb'el wetz."* ³⁷ Ntons kye aj oje kye'ok galan-e' tuj twitz Qtata Dios otzajel kcha'o' ikxjani: "Tat, ¿janik'le oxhch'ok qena tuky'i wa'ij b'ix oxik qsi'na awe'? ¿Janik'le oxhch'ok qena tuky'i tzakjel, b'ix oxik qsi'na awuk'a'? ³⁸ ¿Janik'le k'onti'l tuq ja' b'a'n tzan akaj, b'ix oxik qsi'na jun aposad? ¿B'ix janik'le k'onti'l tuq aq'anaq b'ix oxik qsi'na aq'anaq? ³⁹ ¿Janik'le yab'ich tuq qatzun atichqex tuq tuj pres, b'ix qetza oxwa'qna q'olb'el yatz?" ⁴⁰ Ntons [wetz] te twitzale' k'ulul mandad ti'j kyaqil owajel ntzaq'b'e' ikxjani: "Wetz oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, kyaqil aj ek'uluj kyuky'i kye ja k'o wermann,† ntons wuky'il tuq n'ek'ulu' ikxji."

⁴¹ Yaji oxe'l nq'uma' kyuky'i kye aj akyeqet tuj nsurt ikxjani: "Intel epawa' waq etib' wi', etetz aj qanb'eb'aj etajsik; pex waq tuj te nim q'aq' aj k'onti'l nqextzaj, aj k'ulumaj te Tajaw Choj b'ix kye ángel aj nkye'okslan tetz. ⁴² Komo wetz at tuq wa'ij wi', b'ix etetz k'onti'l otzaj esi' nwe'; at tuq tzaj'aj wi', b'ix etetz k'onti'l otzaj esi' wuk'a'; ⁴³ wetz k'onti'l tuq ja' b'a'n tzan nkaj, b'ix etetz k'onti'l otzaj esi' jun nposad; k'onti'l tuq nq'anaq, b'ix etetz k'onti'l otzaj esi' nq'anaq; wetz yab'in tuq b'ix inqexten tuj pres, b'ix etetz k'onti'l okxpon q'olb'el wetz." ⁴⁴ Ntons kyetz otzajel kcha'o' ikxjani: "Tat, ¿janik'le oxhch'ok qena tuky'i wa'ij b'ix tuky'i tzaj'aj, qatzun k'onti'l ja' tuq tzan akaj, qatzun k'onti'l tuq aq'anaq, qatzun yab'ich tuqji, qatzun aj aqex si' tuj presji, b'ix k'onti'l oxhch'ok qone'na?" ⁴⁵ Ntons owajel ntzaq'b'e' kyetz ikxjani: "Wetz oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, kyaqil aj k'onti'l ek'uluj kyuky'i kye ja k'o

* **25:29** Ax: ab'l aj at tidi' tetz, oxe'l si'let mas, per te aj k'onti'l at, te aj ch'in aj at owelal eq'let; Mat 13:12; Mak 4:25; Luks 8:18; 19:26. * **25:30** Mat 22:13; Luks 13:28 * **25:36** Ezq 18:7 * **25:36**

Ebr 13:3 † **25:40** Ax: iktza' k'wa'l.

[wermannii], ntons ax k'onti'l ek'uluj wuky'i'l." ⁴⁶ Ntons kyetz okyexe'l aj ja' at xhcho'nal te jun-ele'x, per yatzun kye aj oje kye'ok galan-e' tuj twitz Qtata Dios, kyetz oxel' si' jun kyanq'in te jun-ele'x.»

26

Aj Kykaj Kye Xjal Ti'j Tzan Tjaw Ktzyu' Te Jesus

Mak 14:1-2; Luks 22:1-2; Wnch 11:45-53

¹ Ya ma xik tq'uma' te Jesus kyaqil ntzani, yaji oxik tq'uma' kye txnaq'atz ikxjani: ² «Komo etetz eteb'enky, tuj kab'e' q'ij ajna'l oky'el te ninq'ij Paskw.* B'ix [tuj aj ninq'ijji, wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] okyinxe'l q'apo' tzan nqet klabi' twitz krus.»

³ Ntons, [tuj aj tyempji] kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye tijxjal kxol kye aj tijajil Israel owok kchimo' kyib' tuj tjay te Kaypas aj twitzale' pal. ⁴ Oqet kyb'isu' tzan tuq tjaw ktzyu' te Jesus per tuky'i jun tume'l nya'tx galan tzan tuq tqet kykansa'. ⁵ Per okyq'umaj ikxjani: «Per mejor nya'tx tuj te ninq'ij, tzan k'on kyjaw lab'un kye xjal.»

Aj Tqet Jiq'b'a' Jesus Tzan Jun Xuj

⁶ Ntons, te Jesus atqet tuq tuj Betany, tuj tjay jun xjal tb'i Simon aj yab' tuq tb'ay tuky'i lepr. ⁷ Ntons, opon laq'chet ti'j Jesus jun xuj b'ix eq'i' tuq titza' jun tal q'awub' aj xtx'otx'al ab'j alabastr, b'ix te tk'ok'jal aj atqex tuq tuj b'an kar. Aj man tuq atqet te Jesus ti'j te mes, te xuj oqet tqo' te tk'ok'jal tuj twi'.*

⁸ Kye txnaq'atz, ya ma tz'ok kye'e' kyetz, eb'ajjaw q'ojlik b'ix owaq'ik tzan kyyolin ikxjani: «¿Tistil nqet txq'ela' kyaqil nini?» ⁹ B'a'n tuq tzan txik k'aylet b'an kar te jun onb'il-tal kye meb'a' xjal.» ¹⁰ Per te Jesus oxik xhcha'o' b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Tistil etetz nqet eyoli' ikxji ti'j ja xujni? Te aj ma'tx tk'uluj wi'jni, nini jun galan. ¹¹ Kye meb'a' xjal okyeqtel tenkix exol,* yatzun wetz nlay kyinqet ten exol. ¹² Te aj ma'tx tk'uluj ja xujni aj txqet tqo' te tk'ok'jal wi'j, ikxji tetz ma'tx kyinqet tk'ulu' listar tzan nmuqet.* ¹³ Wetz oxel' nq'uma' etetz te b'an'ax, ja'chq twitz tx'o'tx' kyaqil aj ja' oxel' pakb'a' te tpakb'alil titza' te Qtata Dios nkolon qi'j, ax oxel' q'umlet ti'j te aj ma'tx tk'uluj ja xujni tzan stzaj na'o' tetz.»*

Aj Tjaw Meltz'jik Te Juds Ti'j Te Jesus

Mak 14:10-11; Luks 22:3-6

¹⁴ Ntons, jun aj kxol kye kykab'lajujil txnaq'atz te Jesus, aj tb'i Judas Iskaryot, tetz oxwa'q yoliyon kyuky'i kye pal aj nim kyajwalil. ¹⁵ Oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Tidi' otzajel esi' wetz tzan txik nq'apo' te Jesus tuj eq'ab'?» Ntons kyetz ekaj ti'j tzan txik ksi' lajuj tuj kawnaq (30) tmin xtx'otx'al plat.* ¹⁶ B'eyx tuj aj q'ijji te Juds njoyon tuq tume'l titza' tzan txik tq'apo' te Jesus tuj kyq'ab'.

Aj Twa'an Te Jesus Kyuky'i Txnaq'atz Ti'j Te Ninq'ij Paskw

Mak 14:12-25; Luks 22:7-13; Wnch 13:21-30; 1Kor 11:23-26

¹⁷ Ntons, tuj tb'ay q'ij ti'j te ninq'ij oj kywa'an te wab'j aj k'onti'l malsb'il tuj, kye txnaq'atz eb'aj'ok laq'chet ti'j b'ix oxik kcha'o' tetz ikxjani: «¿Ja' agan tzan tqet jk'ulu' kyaqil tzan awa'an ti'j te q'ij Paskw?» ¹⁸ Tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pex waq tuj te amaq' tuj tjay ja xjalni b'ix oxel' eq'uma' tetz ikxjani: «Te xnaq'tzon ma tzaj tq'uma' ikxjani: 'Ch'inky tpon or wetz b'ix kyinpon

* 26:2 Exo 12:1-27 * 26:7 Luks 7:37-38; Wnch 12:3 * 26:8 Wnch 12:4-6 * 26:11 Deu 15:11

* 26:12 Wnch 12:7-8 * 26:13 Mak 14:9 * 26:15 Zac 11:12

ajay kyuky'i kye nxnaq'atz tzan nwa'an junx kyuky'i'l ti'j te ninq'ij Paskw.' »¹⁹ Ntons kye txnaq'atz oqet kyk'ulu' iktza'x tuq te Jesus ojetq xik tq'uma', b'ix oqet kyk'ulu' kyaqil tzan kywa'an ti'j te ninq'ij Paskw.

²⁰ Ntons, ya ma oqet yupan, te Jesus wit'lik tuq ti'j mes junx kyuky'i kye kykab'lajujil txnaq'atz. ²¹ B'ix man tuq nkyewa'an, oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz oxel nq'uma' etetz te b'an'ax, jun aj exol etetz ojowel meltz'jik wi'j.» ²² Ntons kyetz oje kyeb'isun, b'ix junjunchaq e'aq'ik tzan kcha'on tuky'i'l ikxjani: «¿Tat, a'in petzun wetz?» ²³ Te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Jun te etetz aj nqex tmu'u' twe' junx wuky'i'l tuj te laq,* aji tetz te aj ojowel meltz'jik wi'j. ²⁴ [Wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] oky'elkix wi'j kyaqil aj ntq'uma' te Tu'jal Dios. ¡Per last te aj ojowel meltz'jik wi'j! ¡Mejor-tal k'onti'l owitz'jik!» ²⁵ Ntons te Juds aj ojowel tuq meltz'jik ti'j oxik xhcha'o' tetz ikxjani: «¿Tat, a'in petzun wetz?» Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «A'ichx ma'tx tzaj q'uman tetz.»

²⁶ Aj man tuq nkyewa'an, te Jesus ojaw stzyu' te wab'j tuj tq'ab' b'ix ya ma xik tsi' pixon te Qtata Dios, oqet tky'iwla', oqet tpedasi' b'ix oxik tsi' kye txnaq'atz b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Pe'ewa'an waq. Te ntzani te nchi'jel.» ²⁷ Yaji ojaw stzyu' tuj tq'ab' jun uk'b'il b'ix ya ma xik tsi' pixon te Qtata Dios, oky'ik tsi' te uk'b'il kye txnaq'atz b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pe'etuk'an waq ekyaqil ti'j ja uk'b'ini, ²⁸ tzan tpaj ntzani te nchiky'el aj telponx b'an'ax te tume'l ak'a'j aj man nkaj tq'uma' [Qtata Dios], te nchiky'el aj owelal oj nkamik tzan tqet najs'a' kchoj ky'ila'j xjal.* ²⁹ Per wetz oxel nq'uma' etetz, wetz ya nlay xik wuk'a' te ta'al ub, max oj txik wuk'a' junky'el junx etuky'i'l oj kykaj kyaqil tuj tq'ab' Ntat.»

Aj Txik Tq'uma' Te Jesus Kkyaqil Kye Txnaq'atz Okajel Tuq Kykola' Tetz
Mak 14:26-31; Luks 22:31-34; Wnch 13:36-38

³⁰ Yaji ya ma xik kyb'itza' jun b'itz, eb'ajxik twi' witz aj tb'i witz Olib. ³¹ B'ix te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ekyaqil etetz ja aq'b'ini okyinkajel ekola'. Komo ikxji nyolin tuj te Tu'jal Qtata Dios: «Oqtel nkansa' te pastoriyon b'ix kye talo' okye'elal slab'e'.»^{*} ³² Per oj njaw anq'in, wetz okyinxe'l tuj Galiley tb'ayon ewitz etetz.»^{*} ³³ Yaji te Xhpe'y oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Anke kyaqil ochkajel kykola', per wetz nlay chkaj nkola'.» ³⁴ Te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Wetz oxel nq'uma' yatz te b'an'ax, yatz ja aq'b'il ntzani mina' tuq tjaw oq' te to'k, yatz oxmaj ojetq qet awewa' qa awotzqimin.» ³⁵ Per yaji te Xhpe'y oxik tq'uma' ikxjani: «Qa wetz presis tzan nkamik junx awuky'i'l, wetz nlay qet wewa' qa wotzqimich.» B'ix kkyaqil kye txq'anxy txnaq'atz okyq'umaj ikxji.

Aj Txnaq'tzan Te Jesus Tuj Jetzemani
Mak 14:32-42; Luks 22:39-46

³⁶ Ntons yaji te Jesus oxik kyuky'i txnaq'atz tuj jun luwar Jetzemani tb'i b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pe'ekajten etetz tzani b'ix wetz ma kyinxyk xnaq'tzon txini.» ³⁷ Ntons eb'ajxik tin tuky'i'l, te Xhpe'y b'ix kye kykab'il tk'ajol Sebedey* b'ix te Jesus owaq'ik tzan tb'isun b'ix b'an' ncho'on tuq tanim. ³⁸ Oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz nna'o' tuj wanim jun b'is iktza' ch'inky nkamik. Pe'ekajten etetz tzani b'ix pe'eten itz'oj wuky'i'l.» ³⁹ Yaji te Jesus oxik ch'inky ikxjani b'ix oqet mejlet tuky'i tajsik twitz max twitz tx'o'tx' b'ix owaq'ik tzan txnaq'tzan, oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, qa yatz agan, kyin'el

* **26:23** Sal 41:9 * **26:28** Exo 24:6-8; Jer 31:31-34 * **26:31** Zac 13:7 * **26:32** Mat 28:16

* **26:37** Wa'nch b'ix Jacobo.

akolo' ch'in ti'j te ja nya'tx galan aj oky'el wi'jni, per k'onti'l tzan tb'antik iktza' wetz ngan sinoke a'ox iktza' yatz agan.» ⁴⁰ Yaji omeltz'jik aj ja' tuq akyeqet kye txnaq'atz b'ix etzaj tkamb'a' nkyewitan tuq, b'ix oxik tq'uma' tuky'i te Xhpe'y ikxjani: «¿K'onti'l ma etipaj ni jun or tzan eten itz'oj junx wuky'i'l? ⁴¹ Pe'eten waq list b'ix pe'exnaq'tzan waq tzan k'on eget tz'aqik. Etetz tuj etanim egan tzan ek'ulun te galan, yatzun tuky'i te ech'i'jel nya'tx jwert a'ix [tzan ek'ulun ikxji].»[†] ⁴² Yaji oxik junky'el tka'mji'n-el xnaq'tzon b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, qa nlay b'antik tzan tel te ja xhcho'nalni sinoke oky'elkix wi'j, ntons intb'antik iktza' yatz agan.»

⁴³ Ya ma meltz'jik, etzaj tk'ulb'a' junky'el kye txnaq'atz ojetq tuq kyewitan tzan tpaj b'an nkyexnakwin tuq tzan te kywatl. ⁴⁴ Ntons ekaj tsi' b'ix oxik junky'el toxmajji'n-el xnaq'tzon, b'ix oxik tq'uma' junky'el te tyol iktza'x ojetq tuq xik tq'uma' tb'ay. ⁴⁵ Ntons omeltz'jik junky'el aj ja' tuq akyeqet kye txnaq'atz b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Ti'tzun, tzunx nkxwitan b'ix nkx'ojlan? Ma'tx pon or te [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], okyinx'e'l q'apo' tuj kyq'ab' kye joyol choj. ⁴⁶ Kare waq, sek' ejaw wa'let, ch'inky tul te aj ma'tx jaw meltz'jik wi'j.»

Aj Tjaw Tzyu' Te Jesus

Mak 14:43-50; Luks 22:47-53; Wnch 18:2-11

⁴⁷ Tzunx tuq nyolin te Jesus aj tpon te Juds, jun aj kxol tuq kye kykab'lajujil txnaq'atz, kyuky'i ky'ila'j xjal aj eq'i' tuq kymachit aj q'ojb'il b'ix ktze'. Lajome' tuq tzan kye pal aj nim kyajwalil b'ix tzan kye tijxjal kxol kye aj tijajil Israel. ⁴⁸ Te Juds aj ojaw meltz'jik ti'j Jesus, tetz ojetq tuq xik tq'uma' kyetz jun tume'l titza' tuq owelal kyniky' ti'j, ojetq tuq xik tq'uma' kyetz ikxjani: «Aj wetz oxe'l nlima' iktza' jun wamiw,† atzunji, b'ix ojawel etzyu'.» ⁴⁹ Ikxji ya ma tz'ok laq'chet ti'j Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Xnaq'tzon, nkyinliman te yatz.» B'ix owel stz'ub'a'. ⁵⁰ Per te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Wajyol, k'ulu'j kyaqil aj ma tzul ak'ulu'tz.» Ntons e'ok laq'chet ti'j Jesus, e'ok lab'un ti'j b'ix ojaw ktzyu'.

⁵¹ Ntons jun kxol kye aj akyeqet tuq tuky'i Jesus ojatx tin tmachit tuj tjay b'ix owel xtx'emu' jun txkyin te tmos te twitzale' pal. ⁵² Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Intqex ak'u'u' te amachit tuj tjay. Kyaqil xjal aj nkyeq'ojin tuky'i machit kansb'il ax tuky'i te' machit kansb'il okyekamel. ⁵³ ¿Ti'tzun k'onti'l aweb'en qa wetz b'a'n tzan txik nqani' tuky'i Ntat, b'ix tetz b'a'n tzan stzaj tlajo' [te kolol wetz] b'eyx ajna'l b'an ky'ila'j angel aj k'onti'l nb'antik kyajilet?»[§] ⁵⁴ Per qa ikxji-wit, ¿titza' opoyon aj ntq'uma' te Tu'jal Dios aj a tgan tzan tky'ik wi'j?»

⁵⁵ B'eyxnajji te Jesus oxik tq'uma' kye xjal ikxjani: «¿Tistil etetz ma'tx kx'ul tuky'i emachit kansb'il b'ix tuky'i etze' tzan njaw etzyu' iktza' wetz a'in jun eleq'?»* Kyaqil q'ij wetz nkyinqet tuq wit'let tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios xnaq'tzal kye xjal b'ix k'onti'l injaw etzyu' tzi.* ⁵⁶ Per kyaqil ntzani nky'ik tzan tponkix te aj oqet ktz'ib'a' kye aj yolil tyol Dios oqtxi'.» Ntons kkyaqil kye txnaq'atz okaj kykola' b'ix eb'aj'oqik.*

† **26:41** Ax: Etetz tuj etanim egan tzan eten jwert, per tzan tpaj joyol choj a'ix, nya'tx jwert atix tzan etipan; Mak 14:38; Chaw 1:14. † **26:48** Ax: owelal ntz'ub'a'. § **26:53** Ax: kab'lajuj b'uch'uj aj lejyon. Jun lejyon jun b'uch'uj waqaq mil (6000) soldadchaq junjun. Kyi te Jesus ikxji tzan telponx iktza' jun b'uch'uj kolol tetz aj nlay b'antik tzan kyqet tzan junky. * **26:55** Mak 14:48-49; Luks 22:52-53 * **26:55** Luks 19:47; 21:37 * **26:56** Mak 14:50-52; Wnch 18:8

*Aj Tpon Eq'i' Te Jesus Kywitz Kye Aj Nim Kyajwalil**Mak 14:53-65; Luks 22:54-71; Wnch 18:12-24*

⁵⁷ Yaji kye aj ojetq tuq jaw ktzyu' te Jesus oxik kyeq'i' tjay Kaypas, aj twitzale' pal, b'ix tzi chimo' kyib' tuq kye xnaq'tzal Kawb'il b'ix kye tijxjal kxol kye aj tijajil Israel. ⁵⁸ Yatzun te Xhpe'y owok lapet kyil' laq'chikx ch'in, b'ix opon max tzijay tjay te twitzale' pal. Tzi oqet wit'let kyuky'i kye aj xb'uqil te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, tzan tok ten tuq tidi' oky'el. ⁵⁹ Kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye tijxjal aj at nim kyajwalil, kyetz nkyejoyon tuq xjal tzan kyyolin jun til te Jesus anke nya'tx b'an'ax, per tzan tuq txik kyq'apo' tzan tqet kansa'. ⁶⁰ Per k'onti'l owoknoj jun tidi' kyitza' anke ky'ila'j xjal oxik kyq'uma' tidi'chq til aj nya'tx tuq b'anax. Yaji eb'ajpon kab'e'ky ⁶¹ b'ix oxik kyq'uma' ikxjani: «Ja xjal ntzani oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz b'a'n tzan tqet nxitu' te Nin Jay Nab'il Qtata Dios b'ix b'a'n tzan tjaw nk'ulu' junky'el tuj oxo q'ij.»* ⁶² Ntons te twitzale' pal ojaw wa'let b'ix oxik xhcha'o' te Jesus ikxjani: «¿Ti'tzun nlay tz'ajtz atzaq'b'e' ch'inwt? ¿Tidi' kyaqil aj nkyq'uma'ni?» ⁶³ Per te Jesus k'onti'l tidi' otq'umaj. Ntons te twitzale' pal oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Nxik nk'ulu' mandad fe yatz tzan tjatz aq'uma' te b'an'ax tuky'i tb'i te Qtata Dios aj itz'oj; instzaj aq'uma' qa a'ich yatz te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi', aj Tk'wa'al Qtata Dios.» ⁶⁴ Yaji te Jesus owaj tq'uma' tetz ikxjani: «[B'an'ax a'in] iktxa'x ma'tx tzaj aq'uma'ni. B'ix wetz oxe'l nq'uma' etetz, okyinxel ete'e' [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] wit'likin tuj tb'anq'ab' te Qtata Dios aj at nim tajwalil, b'ix okyinxel ete'e' o'j ntzaj txeka'j tuj muj.»*

⁶⁵ Ntons te twitzale' pal owel tlaqu' tq'anaqx ti'j,* [tzan tqet tyek'u' tq'o'j ti'j tyol Jesus], b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «iNxmayin ti'j Qtata Dios! ¿Tistil owokel qcha'o' txq'anqy xjal tzan stzaj kyq'uma' til? Etetz ma'tx stz'ok echa'o' tetz nxmayin ti'j Qtata Dios. ⁶⁶ ¿Titza' etetz tuj enab'l?» Yaji kye xjal owaj ktzaq'b'e' ikxjani: «iTmeres tzan tnaj!»* ⁶⁷ Ntons e'aq'ik tzan tox ktzub'a' tuj twitz b'ix oqetb'aj kytink'a'. Junjunky owok kyloqtza' tq'o'tx,* ⁶⁸ b'ix oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Yatz aj a'ich te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi' [kyil], pakanonchaq ti'j ab'l ma tz'ok b'ujun te yatz.»

*Aj Txik Tq'uma' Xhpe'y K'onti'l Tuq Totzqi' Te Jesus**Mak 14:66-72; Luks 22:55-62; Wnch 18:15-27*

⁶⁹ Ntons, te Xhpe'y wit'lik tuq jwer tzijay. Yaji tzaj te jun kryad, owok laq'chet ti'j b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Ax yatz ajunich tuq tuky'i Jesus aj Galiley.» ⁷⁰ Per te Xhpe'y oqet tewa' kywitz kyaqil, oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz k'onti'l web'en tidi' aj n'ag'uma'ni.» ⁷¹ Yaji oxik te Xhpe'y stzi' te lamel b'ix junky xjal oxik te'e' b'ix oxik tq'uma' kye txq'anqy ikxjani: «Aj xjal nini, tetz ajun tuq tuky'i Jesus aj Nasaret.» ⁷² Junky'el te Xhpe'y oqet tewa' b'ix oxik tsi' tjurament. «Wetz k'onti'l wotzqi' aj xjal nini.» ⁷³ Mas yaj ch'inky, kye aj akyeqet tuq tzi eb'aj'ok laq'chet ti'j te Xhpe'y b'ix oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «B'an'ax yatz a'ich jun kxol kye aj lapike' tuq ti'j, komo tzan tpaj titza' yatz chyolin n'el qniky' awi'j.» ⁷⁴ Ntons tetz owaq'ik tzan tqanb'en b'ix tzan txik tq'uma' tjurament, b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz k'onti'l wotzqi' aj xjal ni'n.» B'eyxnajji ojaw oq' jun to'k. ⁷⁵ Ntons te Xhpe'y otzaj tikt'an ti'j tanim aj ojetq tuq xik q'uma' tetz tzan Jesus: «Aj mina' tuq tjaw oq' te to'k ojetq tuq qet awewa' oxmaj qa awotzqimin.» Yaji te Xhpe'y owetz tuj aj luwarji b'ix owokten oq'el tuky'i nim xhcho'nal tuj tanim.

* **26:61** Wnch 2:19   * **26:64** Dan 7:13   * **26:65** Owel tlaqu' tq'anaqx ti'j tzan tqet tyek'u' nya'tx dyakwerd tuq tuky'i tyol Jesus, tetz tuj t'nab'l tyol te Jesus b'an nya'tx galan tuj twitz Qtata Dios.

* **26:66** Lev 24:15-16   * **26:67** Isa 50:6

27

Aj Txik Q'apo' Jesus Tuj Tq'ab' Te Pilat
Mak 15:1; Luks 23:1-2; Wnch 18:28-32

¹ Ya ma qojaw saqxikan, kkyaqil kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye tijxjal aj nim kyajwalil kxol kye tijajil Israel, kyetz owok kchimo' kyib' tzan tqet kyb'isu' tizta' tzan tqet kansa' te Jesus. ² Oxik kyk'alo' b'ix oxik kyq'apo' tuj tq'ab' te Pilat aj k'ulul mandad.

Aj Tkamik Te Judas Iskaryot

³ Ntons, yatzun te Juds aj ojaw meltz'jik ti'j Jesus, ya ma tz'ok ten ojetq tuq xik kyq'uma' tzan tkamik te Jesus, yaji otzaj tna'onky tetz b'ix owaj tswa' junky'el te lajuj tuj kawnaq (30) tmin xtx'otx'al plat kyuky'i kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye tijxjal. ⁴ Oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz ma'tx kyinjoyon choj, ma'tx xik nq'apo' tzan tqet kansa' jun xjal aj k'onti'l tpaj.» Per yaji kyetz owaj ktzaq'b'e' ikxjani: «¿Qetza tidi' qoklen? ¡Te nini a'ichx ma' chqet b'isun tetz!» ⁵ Ntons te Juds oxik tslab'u' te tmin tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios,* b'ix yaji owex tzi, oxik b'ix ojaw tyob'a' tib'. ⁶ Yaji kye pal aj nim kyajwalil ojaw kchimo' te tmin b'ix okyq'umaj ikjani: «Xjan qa oqtex qsi' ja tminni tuj te tqatel tmin te Nin Jay Nab'il Qtata Dios tzan tpaj ja ntzani twi' tkamlen jun xjal.» ⁷ Ntons ya ma qet kyb'isu' ti'j, owoke kyitza' tzan tqet kyloq'o' jun tx'o'tx' aj tb'i "Te Txx'o'tx' te Tz'aqol," tzan tuq token te tx'o'tx' te jun luwar aj ja' tzan kyqex muqu' kye aj laq'chik xjal aj okyekamel tzi. ⁸ Astilji te aj tx'o'tx'ji tzunx ajna'l tb'i "Te Txx'o'tx' Telel Kyik'."* ⁹ Ikxji oponkix iktza'x otq'umaj te Jeremiy aj yolil tyol Dios oqtxi': "Ojaw ktzyu' te lajuj tuj kawnaq (30) tmin xtx'otx'al plat, te twib'en te aj ojetq tuq tz'ok ksi' kye aj tijajil Israel. ¹⁰ Tuky'i aj tminji okaj kyloq'o' te tx'o'tx' aj tb'i Te Txx'o'tx' te Tz'aqol, iktza'x otzaj tk'ulu' mandad te Qajawil te wetz."*

Aj Tpon In Jesus Twitz Te Pilat
Mak 15:2-20; Luks 23:3-25; Wnch 18:33-19:16

¹¹ Ntons te Jesus atqet tuq twitz te k'ulul mandad b'ix te k'ulul mandad oxik xhcha'o' tetz ikxjani: «¿A'ich pe' yatze te Twitzale' K'ulul Mandad kyi'j kye aj tijajil Israel?» Yaji oxik tq'uma' te Jesus ikxjani: «Ikxji iktza'x ma'tx tzaj aq'uma'ni.» ¹² Ntons kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye tijxjal nxik tuq kyq'uma' til te Jesus, per tetz k'onti'l tuq tidi' ntq'uma'. ¹³ Astilji te Pilat oxik xhcha'o' tetz ikxjani: «¿Ti'tzun, k'onti'l n'acha'o' aj ntzaj kyq'uma' awi'j yatzni?» ¹⁴ Per te Jesus k'onti'l owaj stzaq'b'e' ch'inwt, astilji te k'ulul mandad tetz oje lab'an.

¹⁵ Ntons, tuj te ninq'ij, te k'ulul mandad naq'ik tuq tzan txik stzoqpi' jun aj pres, aj kygan tuq kye xjal. ¹⁶ Ntons at tuq jun aj pres b'an cha'o' tuq ti'j tzan xjal, tb'i Barabas. ¹⁷ Aj chimo' tuq kyib' tzi, te Pilat oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Ab'l egan etetz tzan txik ntzoqpi'? ¿Egan pe' tzan txik ntzoqpi' te Barabas qatzun te Jesus aj n'eq'uma' te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'ji?» ¹⁸ [Oxik tq'uma' ikxjani] tzan tpaj ojetq tuq tz'el tniky', oxik q'apo' tuj tq'ab' tzan tpaj cha nkye'ek'awin tuq ti'j.* ¹⁹ Aj man tuq wit'liqet te Pilat tuj tdespach. Te txu'jel oxik tlajo' jun q'umaltetz tuky'i'l ikxjani: «K'on tz'ox asamo' awib' tuky'i ja xjalni, tetz k'onti'l til, b'ix nim nkyinb'isun tzan tpaj jun nwitzik' ti'j tetz ma'in qonik'an.» ²⁰ Per kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye tijxjal aj nim kyajwalil, kyetz oxik kykub'sa' kyk'u'j kye xjal tzan txik kyqani' tuky'i te k'ulul mandad tzan txik stzoqpi' tuq te Barabas b'ix tzan tqet kansa' tuq te

* 27:5 Zac 11:12-13   * 27:8 Kya 1:18-19   * 27:10 Jer 32:6-15   * 27:18 Mak 15:9-10

Jesus. ²¹ Yaji te k'ulul mandad oxik xhcha'o' junky'el kyetz ikxjani: «¿Ab'l jun te kyetz egan tzan txik ntzoqpi?» Yaji kyetz owaj ktzaq'b'e': «¡Te Barabas!» kyekyi. ²² Yaji te Pilat oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Tidi' nk'ulu'tz tuky'i te Jesus aj n'ok q'uma' te Koloyon Aj Q'umankaq Oqtxi?» Yaji kkyaqil owajtz ktzaq'b'e' ikxjani: «¡Intqet klablet ti'j krus!» ²³ Yaji te Pilat oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Tidi' te nya'tx galan aj ma'tx tk'uluj?» Per kkyaqil kyetz eb'ajjaw siky'in junky'el kongan ikxjani: «¡Intqet klablet ti'j krus!» ²⁴ Ya ma tz'ok ten te Pilat, k'onti'l tuq n'ok ksi' kywi' ti'j, sinoke cha mas tuq nkyejaw lab'un, ntons tetz owel ttx'ajo' tq'ab' kywitz kkyaqil aj telponx k'onti'l tuq tetz tpaj, b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz k'onti'l web'en qa ma kamik ja xjal ntzani aj k'onti'l tpaj. A'ix etetz e'el tetz.» ²⁵ Kkyaqil kye xjal owaj ktzaq'b'e' ikxjani: «Qetza b'ix kye jk'wa'alna a'o'na e'el tetz qa ma kamik.» ²⁶ Ntons te Pilat okaj stzoqpi' te Barabas b'ix ya ma qet jub'cha' te Jesus, oxik tq'apo' [tuj kyq'ab' kye soldad] tzan tuq tqet kyklabi' twitz krus.

²⁷ Ntons kye soldad aj nkye'aq'unan tuq te k'ulul mandad oxik kyin te Jesus tuj kyjayx b'ix kyuky'i kyaqil kye txq'anxy soldad owok kchimo' kyib' ti'j. ²⁸ Owel kyin te tq'anaq b'ix owok ksi' junky tq'anaq xluj b'ix kyaq tebl' [iktza' tq'anaq jun twitzale' k'ulul mandad] ²⁹ b'ix ojax ksi' tuj twi' jun koron xpatx'i' pur ky'i'x tuq b'ix oxik ksi' jun tze' su'an tuj tb'anq'ab'. Yaji eb'ajqet mejlet twitz, nkayexmayin tuq ti'j, oxik tq'uma' ikxjani: «¡je'ky tat, yatz te Twitzale' K'ulul Mandad kxol kye aj Tijajil Israel!» ³⁰ B'ix ax n'ok tuq ktzub'a' ti'j b'ix tuky'ixkix te tze' n'ok tuq kymaju' ti'j twi'. ³¹ Ya ma tz'ok kxmayi' ikxji, owel kyin te tq'anaq kyaq tebl', b'ix owok ksi' te tq'anaqx b'ix oxik kyeq'i' tzan tuq tqet kyklabi' twitz krus.

Aj Tqet Klabi' Te Jesus Twitz Krus

Mak 15:21-41; Luks 23:26-49; Wnch 19:17-30

³² Aj ikja'n tuq kxik, owok kyk'ulb'a' jun xjal tb'i Simon, aj Siren tuq, b'ix oxik kyin alajwers tzan txik tiqa' tuq tkurus te Jesus.

³³ Ntons, eb'ajpon tuj jun luwar aj tb'i Gólgota, aj tb'i telponx iktza' "Te Tb'aqil Twi' Xjal." ³⁴ Yaji oxik ksi' te Jesus jun tuk'a' ta'al ub samo' tuq tuky'i jun k'ul yel tb'i, per te Jesus ya ma xik tniky'b'e', ya k'onti'l oxik tuk'a'.

³⁵ Ya ma tz'ok kyklabi' twitz krus, kye soldad oqet ksaqchb'ila' loteriy ti'j tq'anaq aber ab'l tuq oxel eq'in tetz.* ³⁶ Yaji eb'ajqet wit'let tzi tzan tqet tuq kxb'uqi'. ³⁷ B'ix jawnaq tuj twi' owok ksi' jun yol aj nyolin tistil tuq ojetq tz'ok klabi', nyolin tuq ikxjani: Aj ntzani te Jesus te twitzale' k'ulul mandad kxol kye aj tijajil Israel. ³⁸ B'ix ax tuky'i'l tetz e'ok klabi' twitz krus kab'e' eleq', jun owok klabi' ti'j jun krus tuj tb'anq'ab' b'ix junky ti'j junky krus tuj tsurt.

³⁹ Kye xjal aj nkyeky'ik tuq tzi nkyeyolin tuq nya'tx galan ti'j, njaw tuq kyyak'u' kywi'*. ⁴⁰ b'ix nxik tuq kyq'uma' ikxjani: «Yatz oxik aq'uma' b'a'n tzan tqet axitu' te Nin Jay Nab'il Qtata Dios b'ix yaji tzan tjaw ak'ulu' junky'el tuj toxi'n q'ij,* ajnal' pakolonx awib'x najji. ¡Qa yatz a'ich Tk'wa'al Dios,* paqetz ti'j te krus najji!» ⁴¹ B'ix ax tuq kye aj pal aj nim kyajwalil b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il b'ix kye tijxjal kxol kye aj tijajil Israel, kyetz nkyq'uma' tuq ikxjani: ⁴² «Tetz okolon kyij' txq'anxy per ti'jx tetz k'onti'l nb'antik tzan tkolon. [Qa b'an'ax] tetz te twitzale' k'ulul mandad qi'j qetz aj tijajil Israel a'o', ntons intqetznajji b'ix ikxji oqo'okslayon ti'j. ⁴³ Tetz wit'lik tk'u'j ti'j Qtata Dios, ntons inkolonnajji te Qtata Dios ti'j, qa b'an'ax te Qtat nqet tgan'i' tetz.

* **27:35** Sal 22:18   * **27:39** Sal 109:25   * **27:40** Mat 26:61   * **27:40** Mat 16:16; Wnch 1:34; 10:34-36

¿K'onti'l petzun otzaj tq'uma' qa tetz aji te Tk'wa'al Dios?»* ⁴⁴ B'ix ax tuq kye eleg' aj klabime' tuq tzi tuky'i'l, kyetz nkye'ilin tuq ti'j.

⁴⁵ Ntons, atx aj man tuq chijq'ij ato' max aj ojetq qopon te toxi' or te qale', kyaqil te twitz tx'o'tx' owok b'an qlolj. ⁴⁶ B'eyx tuj aj orji te Jesus ojaw siky'in kongan ikxjani: «Eli, Eli ¿lama sabaktani?» Te nini telponx «Tata Dios, Tata Dios, ¿tistil ma'tx kyinkaj akola?»* ⁴⁷ Junjun kye aj akyeqet tuq tzi oxik kcha'o' te aj oxik tq'uma' b'ix okyolij ikxjani: «Tetz nq'olb'en ti'j Eliys aj tlajen Dios oqtxi'.» ⁴⁸ Yaji jun te kyetz oxik naj oqelan joyol jun esponj, b'ix oqex tmu'u' tuj minagr b'ix oqet tk'alo' twi' jun su'an b'ix owok tlaq'b'a' tuj stzi' te Jesus tzan tuq txik stz'ub'a'.* ⁴⁹ Per kye junjunky okyq'umaj ikxjani: «Qaltetzchaq, aber qa tzul te Eliys koloyon ti'j.»

⁵⁰ Yaji te Jesus ojaw siky'in junky'el kongan b'ix yaji okamik.* ⁵¹ Tuj aj ratji te nim mant [pawb'il]* tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios oqet laqik nink'ajchaq, otzaj max twi' max twitz tx'o'tx', ⁵² b'ix oky'ik jun kab'junab' b'ix kye nim ab'j eb'ajqet kab'in b'ix kye pantyon ejaqet, b'ix ky'ila'j qerman* aj ojetq tuq kyekamik eb'ajjaw anq'in junky'el. ⁵³ Eb'aj'etz tuj kypantyon b'ix ya ma jaw anq'in te Jesus [tuj toxi' q'ij], kyetz eb'aj'ox tuj te [Jerusalen], aj amaq' aj pawa' te Qtata Dios, b'ix tzi e'ok e'e' tzan ky'ila'j xjal. ⁵⁴ B'ix yatzun te k'ulul mandad kye soldad b'ix kyaqil kye soldad aj akyeqet tuq tzi nkyexb'uqin tuq te Jesus, kyetz ya ma xik kyen te kab'junab' b'ix kyaqil aj nky'ik tuq, kyetz eb'ajxob' nim b'ix okyq'umaj ikxjani: «¡B'an'ax te ja Ichanni, tetz aji tuq Tk'wa'al Dios!» ⁵⁵ Ntons, akyeqet tuq tzi laq'chik ch'in ky'ila'j xuj nxik tuq kyka'yi', kyetz ojetq tuq kyetzaj lapet ti'j Jesus max Galiley tzan kyonen tuky'i'l.* ⁵⁶ Kxol kyetz atqet tuq te Liy aj Magdála, ax te Liy aj tnan te Jacobo† b'ix te Chep, b'ix ax atqet tuq tzi te tnan kye tk'ajol Sebedey.*

Aj Tox Muqu' Te Jesus

Mak 15:42-47; Luks 23:50-56; Wnch 19:38-42

⁵⁷ Ntons, ya aj ch'inky tuq jqet yupan, opon jun q'inon xjal aj Arimatey, Chep th'i, b'ix ax tetz ojetq tuq tz'okslan ti'j Jesus. ⁵⁸ Te Chep oxwa'q tuky'i Pilat b'ix oxik tqani' permis tzan tuq tox tmuqu' te Jesus. Ntons te Pilat oxik tk'ulu' mandad tzan tuq txik q'apo' tetz. ⁵⁹ Ntons te Chep oqetz tin te txlimal b'ix owox tb'atz'o' tuj jun sabl b'an saq, ⁶⁰ b'ix owox tsi' tuj jun muqb'il anim aj man ak'a'j tuq tuj jun peky tujx xtx'o'otx'. Yaji okaj xtxayi' stzi' te jul tuky'i jun ma chman ab'j b'ix owaj. ⁶¹ B'ix te Liy aj Magdála b'ix te junky Liy wit'like' tuq twitz te jul.

⁶² Yaji tuj junky iwitq, tuj te q'ij ojla'mj, kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye aj b'uch'uj Parisey, kyetz owok kchimo' kyib' tuky'i Pilat, ⁶³ b'ix oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Tat, qetzta ma tzaj qna'o'na, aj tzunx tuq itz'oj te aj ma sq'o'l, tetz oxik tq'uma' oj tky'ik tuq oxo q'ij tkamlen, ojawel tuq anq'in junky'el.* ⁶⁴ Astilji intxik ak'ulu' mandad tzan tqet xb'uqi' te muqb'il anim max oj tky'ik te oxo q'ij. Kebal kypon kye txnaq'atz chukaq'b'il elq'al txlimal b'ix ikxji oxo'l kyq'uma' kyuky'i kye xjal ma'tx jaw anq'in. Ikxji te aj mentirji mas-tal b'an nim twitz te tb'ay.» ⁶⁵ Ntons te Pilat oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Intxik etin txq'an soldad. Pex waq, intqet kxb'uqi' te muqb'il anim b'an byenech.» ⁶⁶ Ntons kyetz eb'ajxik b'ix oqet kyk'ulu' byenech te ab'j stzi' te jul tlamelul te

* **27:43** Sal 22:8   * **27:46** Sal 22:1   * **27:48** Sal 69:21   * **27:50** Luks 23:46   * **27:51** Exo 26:31-33   * **27:52** Ax: ky'ila'j xjal aj pawame' tuq te Qtata Dios.   * **27:55** Luks 8:2-3   † **27:56** Ax: Chaw.   * **27:56** Mak 15:40   * **27:63** Mat 16:21; 17:23; 20:19; Mak 8:31; 9:31; 10:33-34; Luks 9:22; 18:31-33

muqb'il anim b'ix owok ksi' jun techa'l ti'j[†] b'ix ekaj ksi' tzi kye soldad xb'uqil tetz.

28

Aj Tjaw Anq'in Te Jesus

Mak 16:1-8; Luks 24:1-12; Wnch 20:1-10

¹ Ya ma ky'ik te q'ij ojla'mj, aj ikja'n tuq stzaj txeka'j tuj te tb'ay q'ij tuj aj samanji, te Liy aj Magdála b'ix te junky Liy eb'ajxik e'el te muqb'il anim. ² Yaji derepent otzaj jun kab'junab' b'an jwert tzan tpaj jun ángel aj lajo' tzan Qajawil oqetz tuj ka'j b'ix owok laq'chet ti'j te muqb'il anim b'ix owel tpelq'u' te ab'j stzi' b'ix oqet wit'let tajsik te ab'j. ³ Te ángel [b'an ntxaqtxon tuq] iktza' jun xhliky'lika'j b'ix te tq'anaq b'an saq tuq iktza' te saqsb'aqon. ⁴ Ya ma xik kye'e' kye soldad te ángel, kyetz oje kyelu'lun tzan kxob'al, b'eyx owaj eq'i' kynab'l.* ⁵ Yaji te ángel oxik tq'uma' kyuky'i'l kye xuj ikxjani: «K'on kxob'. Wetz web'en etetz nkxjoyon ti'j Jesus aj owok klabi' twitz krus. ⁶ Tetz k'onti'l atqet tzani sinoke ma'tx jaw anq'in iktza'x otq'umaj. Qalan waq e'el tetz aj ja' oqet si'. ⁷ Pex waq kare, b'ix intxik eq'uma' kye txnaq'atz ikxjani: "Ma'tx jaw anq'in b'ix opoyon tuj Galiley tb'ay ewitz etetz, b'ix tzi owokel eten." Tzaj eten, ma'tx xik nq'uma' etetz.» ⁸ Ntons, kye xuj b'eyxnajji eb'aj'ex kare tzi, per tuky'i kxob'al b'ix nkyechalaj tuq, b'ix eb'ajxik oqelan q'umal te tpakb'alil kyuky'i kye txnaq'atz. ⁹ Derepent tjaw kanet te Jesus kywitz b'ix exik tlima': «jJe'ky!» B'ix kyetz eb'aj'ok laq'chet ti'j b'ix eqet mejlet twitz max txetoq, otzaj kchele' kye toq b'ix ena'on tetz. ¹⁰ Yaji tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «K'on kxob'. Pex waq q'umal kyuky'i kye werman tzan kypon tuj Galiley b'ix tzi okyin'okel kyen.»

Tidi' Oxik Kyq'uma' Kye Soldad

¹¹ Ntons aj man tuq ikja'n kyaj kye xuj, junjun soldad aj nkyexb'uqin tuq eb'ajxik tuj te amaq' b'ix oxik kyq'uma' kyuky'i kye pal aj nim kyajwalil kyaqil aj ojetq tuq ky'ik. ¹² Ntons kye pal aj nim kyajwalil eb'ajxwa'q yoliyon kyuky'i kye tijxjal aj nim kyajwalil tzan tuq kykawlan kyuky'i'l. Yaji oxik ksi' nim tmin kyuky'i kye soldad ¹³ b'ix oxik kyq'uma' kyetz ikxjani: «Tetz intxik eq'uma' ikxjani: "Qonik'an aj man tuq nqowitan, kye txnaq'atz eb'ajpon b'ix oxik kyelq'a' te txlimal." ¹⁴ B'ix qa te k'ulul mandad owokel xhcha'o' ti'j kyaqil ntzani, qetza oqoyoliyona tuky'i'l b'ix k'onti'l tidi' oky'el etetz eti'j.» ¹⁵ Ntons kye soldad oky'ik kyk'amo' te tmin b'ix oqet kyk'ulu' iktza'x aj ojetq tuq xik q'uma' kyetz. B'ix tzunx ajna'l ikxji nq'umjik kxol kye aj tijajil Israel.

Aj Okaj Tq'uma' Jesus Tzan Qpakb'an Tyol Kxol Kyaqil Xjal

Mak 16:14-18; Luks 24:36-49; Wnch 20:19-23

¹⁶ Ntons kye kyjunlajujil txnaq'atz te Jesus eb'ajxik Galiley twi' te witz aj ojetq tuq xik tq'uma' te Jesus kyetz. ¹⁷ B'ix ya ma tz'ok kyen te Jesus, kyetz ena'on tetz, per junjun nna'non tuq kyanim. ¹⁸ Ntons te Jesus owok laq'chet kyil'j b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «[Te Qtata Dios] oje tzaj tsi' wajwalil ti'j kyaqil aj at tuj ka'j b'ix ti'j kyaqil aj at twitz tx'o'tx'. ¹⁹ Astilji pex waq kxol kyaqil kijajil xjal twitz tx'o'tx', b'ix inkxik exnaq'tza' tzan kyokslan wi'j; b'ix intjaw esi' a' kywi' tuky'i tb'i te Qtat b'ix tuky'i nb'i [wetz aj] Tk'wa'al [a'in] b'ix tuky'i tb'i te Txew,* ²⁰ b'ix inkxik exnaq'tza' tzan tqet kyoksla' kyaqil aj

[†] 27:66 Te techa'l n'oken tuq tzan k'on tyak'jik te tlamelul ewj tzan tel elq'a' jun tidi' txini. * 28:4

Ax: e'ok iktza' kamnaq. * 28:19 Kya 1:8

ma'tx xik nq'uma' etetzni. B'ix wetz okyinqtelten etuky'i'l kyaqil q'ij maxkix
oj tul te jwisyy.»

Te Tpakb'alil Galan Ti'j Te Qajaw Jesukrist Aj Oqet Stz'ib'a' Mak

Aj Txik Tq'uma' Wa'nch Tyol Dios B'ix Aj Tjaw Tsi' A' Kywi' Xjal

Mat 3:1-12; Luks 3:1-9,15-17; Wnch 1:19-28

¹ Bwen, ntons te tpakb'alil galan ti'j Jesukrist Tk'wa'al Dios owaq'ik ikxjani: ² Owaq'ik iktza'x oqet tz'ib'a' tzan te Chay aj yolil tyol Dios oqtxi', oqet stz'ib'a' tyol Qtata Dios ikxjani: * "Tzaj awen, oxe'l nlajo' jun yolil nmandad tb'ayon awitz tzan txik tq'uma' kye xjal tzan kyten list cha'oj apon kyuky'i'l." ³ Tuj te luwar ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon, tetz oxe'l tpakb'a' kongan ikxjani: 'Intqet ek'ulu' etib' tzan tpaj tzul te Qajawil; intjaw eky'ixpu' enab'lin tzan ek'amon te Qajawil.' **

⁴ Bwen, astilji at tuq jun xjal Wa'nch tb'i b'ix njaw tuq tsi' a' kywi' xjal tuj jun luwar ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon. Nxik tpakb'a' tuq tzan tjaw a' kywi' tzan tpaj tjawlen kky'ixpu' kynab'lin tzan tuq tqet najsa' kchoj. ⁵ Nkyepon tuq tuky'i Wa'nch b'an ky'ila'j xjal tzajnaqe' tuq tuj kyaqil tkwentil Judey b'ix ax kye aj amaq' Jerusalem. Njatz tuq kyq'uma' kchoj b'ix njaw tuq si' a' kywi' tzan Wa'nch tuj te Jordan A'. ⁶ Te Wa'nch tetz tq'anaq cha stzamal tuq kway kamey b'ix te tk'alel tz'u'm tuq b'ix te twe' cha kochi' tuq tuky'i ta'al tze'. * ⁷ Nxik tpakb'a' tuq kye xjal ikxjani: «Wetz ajna'l atinqet per yajxi' tzul junky aj mas nim tajwalil nwitz; wetz twitz tetz k'onti'l npon wajwalil ni iktza' jun aq'unon aj n'el tkotpi' txajab' tajaw.† ⁸ Wetz oje jaw nsi' a' ewi' per te aj tzul, tetz otzajel tsi' te Txew Dios tuj etanim.»

Aj Tjaw Si' A' Twi' Jesus Tzan Wa'nch

Mat 3:13-17; Luks 3:21-22

⁹ Bwen, tuj aj tyempji te Jesus owex tuj amaq' Nasaret tuj tkwentil Galiley b'ix opon stzi' te Jordan A', tzi ojaw si' a' twi' tzan Wa'nch. ¹⁰ Aj tjatz tuj te a', ojax ten te ka'j ojetq tuq tz'el jaqlik b'ix ojax ten ikja'n tuq tqetz te Txew Dios ti'j iktza' jun palom ikja'n tqetz ¹¹ b'ix oxik cha'o' te Qtata Dios, otzaj yolin tuj ka'j ikxjani: «Yatz a'ich nk'wa'al aj ganimich nim witz'a'. Nkyinchalaj awi'j.» *

Aj Tqet K'ulu' Probar Jesus Tzan Te Tajaw Choj

Mat 4:1-11; Luks 4:1-13

¹² Bwen, yaji te Jesus oxik eq'i' tzan te Txew Dios tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon. ¹³ Onachq'in kawnaq (40) q'ij tuj aj luwarji b'ix atqet tuq kxol txkup tuj k'ul b'ix te Satanas nxik tq'uma' tuq ti'chq tetz tzan tqet tuq tz'aqik titza'. Yaji kye ángel e'onen ti'j.

Aj Taq'ik Txnaq'tzan Jesus Kxol Kye Xjal Aj Galiley

Mat 4:12-17; Mak 6:14-29; Luks 4:14-15

¹⁴ Bwen, yaji te Wa'nch oqex si' tuj pres, b'ix yatzun te Jesus oxik Galiley, npakb'an tuq te tpakb'alil galan ti'j titza' te Qtata Dios nkolon q'j. ¹⁵ Nxik tuq tq'uma' ikxjani: «Ma'tx pon te tyemp b'ix ajna'l ok'uluyon mandad te Qtata

* **1:2** Te Chay atqet tuq tzani twitz tx'o'tx' aj stzaj q'uma' tetz tzan te Txew Dios aj ojetq xik tq'uma' te Qtata Dios te Tk'wa'al tuj ka'j; astilji oqet stz'ib'a' ikxji. * **1:2** Mal 3:1 * **1:3** Isa 40:3 * **1:6** 2Re

1:8 † **1:7** Te aq'unj pujul xajab'j a tuq te aq'unj mas b'an dyaltir kxol kyetz. * **1:11** Isa 42:1; Mat 12:18; 17:5; Mak 9:7; Luks 9:35

Dios exol tuky'i nim tajwalil. ¡Intjaw eky'ixpu' waq enab'lin! ¡Intxik etoksla' waq te tpakb'alil galan!»*

Aj Ktzaj Tuk'le' Jesus Kaj Tzyul Kyiy Tzan Kyok Lapet Ti'j

Mat 4:18-22; Luks 5:1-11

¹⁶ Bwen, jun q'ij te Jesus nb'et tuq stzi' te Galiley A' b'ix oxik ten kab'e' xjal b'ix kye xjal kyerman tuq kyib'. Jun Simon tuq b'ix te junky Lexh. Kyetz kyaq'un tzyul kyiy tuq b'ix nqex ksi' tuq kypa tuj te a' tzan tjazd kyin kye kyiy. ¹⁷ Yaji oxik tq'uma' Jesus kyetz: «Se etok lapet wi'j, b'ix wetz oxel nsi' junky etaq'un, per [nya'tx chimol kyiy sinoke] kxchimoyon xjal te Qtata Dios.» ¹⁸ Ntons okaj naj ksi' te kypa b'ix e'ok lapet ti'j Jesus.

¹⁹ Ntons yaji exik b'et ch'imusit stzi'-ele' a' b'ix te Jesus oxik te'e' kab'e'ky xjal, a'e' tk'ajol Sebedey. Jun Jacobo[†] tuq tb'i b'ix te junky Wa'nch, b'ix kyetz nkyexb'uqin tuq kypa tuj kybark. ²⁰ Te Jesus exik tuk'le' te Jacobo tuky'i Wa'nch b'ix kyetz okaj naj ksi' te kytat kyuky'i kye kymos tuj te bark b'ix e'ok lapet ti'j.

Aj Tjatz Teq'i' Jesus Jun Malspirit Tuj Tanim Jun Ichan

Luks 4:31-37

²¹ Ntons te Jesus kyuky'i a'e' tuky'i'l exwa'q tuj amaq' Capernaúm. Aj tpon te q'ij ojla'mj, tetz owox tuj jun jay nab'il Dios kyuky'i a'e' tuky'i'l b'ix owaq'ik txnaq'tzan [Tyol Dios] kxol kye xjal tzi. ²² Kye xjal nkyelab'an tuq ti'j tzan tpaj títza' tuq tetz nxnaq'tzan tuky'i jun tajwalil b'ix nya'tx cha iktza' kye aj xnaq'tzal Kawb'il.

²³ Ntons atqet tuq tzi tuj te jay nab'il Dios jun xjal aj atqex tuq jun malspirit tuj tanim, b'ix [man tuq nxnaq'tzan te Jesus,] tjaw siky'in te xjal kxol b'ix oxik tq'uma' ikxjani: ²⁴ «Yatz Jesus aj Nasaret ¿ti' n'ajoyo' tzani qxola? ¿Ti'tzun, yatz cha ma xhch'ul k'ulul joder qetza? Wetz wotzqi' a'ich. Yatz pawamich a'ox te Dios.» ²⁵ Yaji te Jesus oxik tk'ulu' mandad te malspirit aj atqex tuq tuj tanim te xjal, kyi ikxjani: «¡Xnatzi'! ¡Pajatz tuj tanim!» ²⁶ Ntons te malspirit oxik tsi' jun atak ti'j te xjal b'ix owayun tjatz tuj tanim b'ix oxik.

²⁷ Yaji kyaqil kye aj nkyecha'on tuq oje kyelab'an, nkyyoli' tuq ikxjani: «¿Ti'tzun ja ntzani? Tetz ntzaj txnaq'tza' jun tume'l aj mina' tok qcha'o' b'ix tuky'i nim tajwalil. Nxik tk'ulu' mandad kye malspirit b'ix nqet kyoksla.»

²⁸ Ntons jun rat naj tok cha'o' ja'chq tuj tkwentil Galiley tidi' aj ojetq tuq qet tk'ulu' Jesus.

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Tji' Simon

Mat 8:14-15; Luks 4:38-39

²⁹ Ntons, kyetzlen Jesus tuky'i Jacobo[§] tuky'i Wa'nch tuky'i Simon b'ix Lexh tuj te jay nab'il Dios, exwa'q tuj tjay Simon b'ix Lexh. ³⁰ Tzi atqet tuq tji' xuj te Simon b'ix yab' tuq tuky'i kyaq, astilji nwitan tuq. Oxik kyq'uma' naj te Jesus, te b'i'xh yab' tuq. ³¹ Yatzun te Jesus, aj tok xhcha'o'ji, tetz oxik laq'chet tk'atzaj ti'j twatub' b'ix ojaw stzyu' tq'ab' b'ix ojaw twit'b'a' tuj twatub'. Yatzun te b'i'xh, aj tjawlen wit'b'a' tuj twatub' tzan Jesus, owel laq'chet te tyab'il. Yaji exik tk'a'cha' tetz te Jesus kyuky'i tuky'i'l.

Aj Kyqet Tq'ana' Jesus Ky'ila'j Yab'

Mat 8:16-17; Luks 4:40-41

³² Yaji qale' ikja'n tuq qxmutx'e', ojetq tuq tz'ex te q'ij, kye xjal eb'ajtzaj kyeq'i' kyaqil kye yab' tuky'i Jesus b'ix ax eb'ajtzaj kyeq'i' xjal aj ateqex tuq malspirit tuj kyanim. ³³ Kyaqil kye xjal tuj amaq' eb'ajpon kchimo' kyib'

* 1:15 Mat 3:2 † 1:19 Ax: Chaw. § 1:29 Ax: Chaw.

twitz tjay Simon. ³⁴ Te Jesus ky'ila'j xjal ti'chq tuq kyyab'il eb'ajqet tq'ana' b'ix ax ejatz teq'i malspirit tuj kyanim ky'ila'j. Aj man nkyejatz teq'i' tuq kye malspirit, te Jesus k'onti'l ostzoqpij tzan kyyolin ti'j tetz tzan tpaj kyotzqi'ky tuq.

Aj Taq'ik Tpakb'an Jesus Te Tpakb'alil Galan Ti'j Qtata Dios Tuj Kyaqil Tkwentil Galiley
Luks 4:42-44

³⁵ Bwen, tuj junky iwitq, tzunx tuq qlolj aj tel twatl te Jesus, ojaw wa'let b'ix owex tuj amaq', oxwa'q xnaq'tzon tuj jun luwar aj ja' k'onti'l xjal najayon. ³⁶ Ntons, yaj ch'inky, oxik te Simon kyuky'i tuky'i'l joyol te Jesus. ³⁷ Ya ma tz'ok noj kyowitz, oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Kyaqil kye xjal nkyejoyon awi'j.» ³⁸ Ntons tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Mejor qwa'q kxol txq'anq amaq' qaynin tzan txik npakb'a' tzi [te tpakb'alil galan ti'j Qtata Dios]; komo astilji wetz ma'tx kyin'ul.» ³⁹ Ntons exik b'et ja'chq tuj tkwentil Galiley b'ix te Jesus nxik tuq tpakb'a' [te tpakb'alil galan] kyuj kye jay nab'il Dios b'ix njatz tuq tin malspirit tuj kyanim kye xjal.*

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Xjal Cha Nq'ay Tuq Xhchi'jel
Mat 8:1-4; Luks 5:12-16

⁴⁰ Bwen, jun q'ij opon tuky'i Jesus jun xjal yab' tuq b'ix te tyab'il cha nq'ay tuq xhchi'jel.* Oqet mejlet twitz Jesus b'ix oxik tq'uma': «Qa yatz agan, b'a'n tzan tel awin ch'in te nyab'il.» ⁴¹ Ntons te Jesus owok lo'et tk'u'j ti'j b'ix owok tmako' te xjal b'ix oxik tq'uma': «Ngan tzan ab'antik. Ntons pab'antik.» ⁴² Ntons a'ilnajji ob'antik naj te xjal. ⁴³ Per te Jesus oxik tkawi', oxik tkuk'sa' tk'u'j te xjal, b'ix okaj tkawi', ⁴⁴ kyi ikxjani: «K'on xik aq'uma' kye xjal tidi' ma'tx ky'ik awi'j. Mejor pax yek'ul awib' tuky'i te pal b'ix oxel aq'apo' te Qtata Dios te oyej aj okaj tq'uma' Moisés* oqtxi', te aj presis iktza' techa'l qa ojetq qob'antik tuky'i jun qyab'il iktza' ntza'n.» ⁴⁵ Ntons, yaji te xjal oxik, per k'onti'l oqet tewa' tidi' oky'ik ti'j, oxik tq'uma' kye xjal [titza' ob'antik]. Astilji te Jesus k'onti'l tuq nb'antik tox tyek'u' tib' tuj nijunwt amaq', astilji onachq'in aj ja' k'onti'l najayon; per yatzun kye xjal nkyeponkix tuq tuky'i'l b'ix ja'chq tuq nkyetzaj.

2

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Yab' Kamnaq Tuq Toq
Mat 9:1-8; Luks 5:17-26

¹ Bwen, yatzun tky'iklen kab'e q'ij, te Jesus omeltz'jikky tuj amaq' Capernaüm b'ix owok naj cha'o' luwew tzan kye xjal, tetz atqet tuq tjay. ² Ntons eb'ajpon kye xjal b'ix eb'ajnoj tuj tjay ni k'onti'l ob'antik kyten tuj. Ntons, man tuq npakb'an te Jesus Tyol Dios kyuky'i'l, ³ kypon kaj ichan, tano' tuq jun yab' kyitza'. Te yab' kamnaq tuq toq. ⁴ Komo k'onti'l ob'antik kyox tuj te jay tzan kypaj kye xjal ojetq kyenoj tuj, mejor eb'ajjax twi' jay* b'ix ojaw kypuju' jun pedas twi' te jay tzan tqex kytumb'a' te yab'. Komo te yab' atqet tuq twitz jun twatb'il, oqex kytumb'a' te yab' tuj te jay tzan tkyaqon aj ja' atqet tuq te Jesus. ⁵ Yatzun te Jesus, ya ma tz'ok ten kyetz b'an wit'lik tuq kyk'u'j ti'j, oxik tq'uma' tetz te yab' ikxjani: «Last a'ich tey, per ajna'l ma'tx najslet kyaqil achoj.»

* **1:39** Mat 4:23; 9:35 * **1:40** Te aj yab'ilni lepr tb'i; Lev 13-14. * **1:44** Lev 14:1-32 * **2:4** Kyetz kyjay chq'aj twi' b'ix b'a'n tuq tzan kyjax tajsik; n'oken kyitza' iktza' qetz n'oken twitz qjay.

⁶ Ntons akyeqet tuq tzi junjun xnaq'tzal Kawb'il wit'like' tuq tzi b'ix kyetz, aj txik kcha'o' tyol Jesus, owaq'ik tximan kyanim ikxjani: ⁷ «¿Tistil nxik tyoli' tetz ikxji? Ikxji cha nxmaying ti'j te Qtata Dios, komo nijunwt xjal b'a'n tzan tnajsan qchoj. A'ox te Qtata Dios b'a'n tzan tnajsan qchoj» kyekyi kyetz. ⁸ Per yatzun te Jesus b'eyxnajji otna'oj tuj tanim aj nyolin tuq [kyanim]. Yaji oxik tq'uma' tetz kyetz ikxjani: «¿Tistil etetz nkxyolin tuj etanim ikxji? ⁹ ¿Tidi' mas kwest tzan txik qyoli' te jun aj kamnaq toq? ¿Tzan txik qyoli': "Te achoj ma'tx qet najset," gatzun tzan txik qyoli': "Pajaw wa'let, eq'i'x awatb'il b'ix pab'et"? ¹⁰ Ntons, ajna'l wetz oqtel nyek'u' wajwalil tzan tok eten, [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] at wajwalil tzan nnajsan kchoj kye xjal tzani twitz tx'o'tx'.» Ntons yaji tetz oxik tq'uma' te yab' aj kamnaq tuq toq: ¹¹ «Pajaw wa'let, eq'i'x awatb'il b'ix pax ajay.» Ntons te yab' ojaw naj wa'let, oxik teq'i' twatb'il b'ix owex tuj te jay kywitz kyaqil kye xjal. ¹² B'ix kye xjal kyaqil eb'ajlab'an b'ix oqet kyijq'b'a' Qtata Dios, nkyyoli' tuq ikxjani: «Ni jun-el mina' tok qen iktza' ntzani» kyekyi.

Aj Stzaj Uk'le' Lewi Tzan Jesus Tzan Tok Lapet Tuq Ti'j

Mat 9:9-13; Luks 5:27-32

¹³ Bwen, yaji te Jesus oxik junky'elky stzi' te Galiley A' b'ix b'an ky'ila'j kye xjal eb'ajpon cha'oyon ti'j b'ix tetz nkyexik tuq txnaq'tza'. ¹⁴ Ntons, yaji [oxik stzyu' tb'ey b'ix] aj man tuq ikja'n tky'ik stzi' jun jay aj ja' tuq n'el peyu' chojenj, oxik te'e' jun xjal wit'liqet tuq tzi, Lewi† tb'i, tetz stat Alfey tuq, b'ix kyi te Jesus te Lewi: «Qalan, pawok lapet wi'j.» B'ix te Lewi ojaw wa'let b'ix owok lapet ti'j.

¹⁵ Yaji te Jesus kyuky'i kye txnaq'atz exwa'q tjay Lewi b'ix nkyewa'an tuq junx kyuky'i ky'ila'j aj peyul chojenj tuky'i txq'anxy xjal chimol choj; komo ky'ila'j xjal iktza' kyetz lapike' tuq ti'j Jesus. ¹⁶ Yaji txq'an aj b'uch'uj xnaq'tzal Kawb'il kyuky'i aj b'uch'uj Parisey aj akyeqet tuq tzi, kyetz owok kye'e' te Jesus nwa'an tuq junx kyuky'i kye chimol choj b'ix kye aj peyul chojenj, ntons kye xnaq'tzal Kawb'il b'ix kye aj b'uch'uj Parisey oxik kyq'uma' kye txnaq'atz Jesus ikxjani: «¿Tistil nwa'an Jesus kyuky'i aj peyul chojenj b'ix kyuky'i aj chimol chojni?» ¹⁷ Ya ma tz'ok xhcha'o' te Jesus aj nkyq'uma' tuq, tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Kye aj b'a'ne' nya'tx presis jun q'anon kyi'j per yatzun kye aj yab'e' a tgan jun q'anon kyi'j. Ikxji wetz k'onti'l in'ul tzan kypaj a'e' aj k'onti'l kchoj sinoke in'ul uk'lel kye aj at kchoj.»

Aj Tyolin Jesus Ti'j Te Oj Qipan Wa'ij Tzan Qxnaq'tzan

Mat 9:14-17; Luks 5:33-39

¹⁸ Bwen, jun q'ij kye txnaq'atz Wa'nch [Swal A'] b'ix kye kxnaq'atz aj b'uch'uj Parisey, kyetz nqet tuq kyipa' wa'ij [tzan kxnaq'tzan]. Yaji kyetz oxik kyq'uma' te Jesus ikxjani: «Kye txnaq'atz Wa'nch b'ix kye kxnaq'atz kye aj b'uch'uj Parisey, nqet kyipa' wa'ij [tzan kxnaq'tzan]. Per yatz axnaq'atzni, kyetz k'onti'l nkyk'ulu' ikxji, b'ix ¿tistilji?» ¹⁹ Ntons oxik tq'uma' Jesus kyetz [jun yek'b'il] ikxjani: «¿Nqet pe' kyipa' wa'ij kye aj xtxoken aj xjal aj owelatz mojlet? K'onti'l, tzan tpaj atqet kyuky'i'l. ²⁰ Per owokel eten jun q'ij cha'oj txik eq'i' te aj owokel mojlet, maxji kye ipayon wa'ij kye aj xtxoken tzan kyb'is. ²¹ [Ax junky yek'b'il ntzani:] Nijunwt xjal nqet txb'uqi' jun xq'apj q'anq tuky'i jun ak'a'j tzan tpaj te remyent ak'a'j owokel juk'lik b'ix yatzun te xq'apj q'anq oxel laqik mas. ²² [Ax junky yek'b'il ntzani:] Nijunwt xjal nqex tsi' ta'al ub aj man telentz tuj jun tx'u'y tz'u'm q'anq tzan tpaj te ta'al ub opusyion tzan tpaj man telentz b'ix te tx'u'y tz'u'm olaqel. Ikxji opoyonaj te ta'al ub b'ix ax

† 2:14 Lewi ax tb'i Matey; Mat 9:9; Mak 3:18.

te tx'u'y. A tgan tzan tqex si'let te ta'al ub aj man telentz tuj jun tx'u'y tz'u'm ak'a'j» kyi te Jesus.

Aj Tyolin Jesus Ti'j Te Q'ij Ojla'mj

Mat 12:1-8; Luks 6:1-5

²³ Bwen, tuj jun q'ij ojla'mj nkyeb'et tuq Jesus kyuky'i a'e' txnaq'atz tuj jun luwar ja' at tuq awalj triw kamawky tuq. Kye txnaq'atz Jesus [ojetq tuq tzaj'el kyk'u'j; astilji] njaw tuq kytoqi' ch'in triw.* ²⁴ Yaji etzaj kye aj b'uch'uj Parisey, oxik kyq'uma' te Jesus: «¿Tistil nkyetoqin triw kye axnaq'atzni? Komo xjan tzan jk'ulun ikxji tuj jun q'ij ojla'mj.» ²⁵ Yaji tzaj te Jesus, oxik tq'uma' tetz kyetz: «¿Ti'tzun, mina' tjaw eten etetz titza' oqet tk'ulu' te Dawid oqtxi' aj at tuq wa'ij ti'j tetz kyuky'i tuky'i'l? ²⁶ Tuj aj tyempji te Abiatar a tuq te twitzale' pal b'ix te Dawid owox tuj te jay tabernáculo aj ja' tuq atqet xhchk'atunal te Qtata Dios b'ix oxik twa'a' te wab'j aj q'apomaj tuq te Qtata Dios, b'ix xjan tuq tzan tpaj a'ox kye pal b'a'n tzan kywa'an aj wab'jji,* per te Dawid oxik twa'a' b'ix ax oxik tsi' kye a'e' tuky'i'l.»* ²⁷ Yaji tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Te Qtata Dios okaj tsi' te q'ij ojla'mj te jun galan te qetz b'ix nya'tx a'o' qetz te jun galan te q'ij. ²⁸ Ntons [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] b'a'n tzan txik nq'uma'† alkyetz te galan tzan jk'ulun tuj q'ij ojla'mj.»

3

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Yab' Tuj Q'ij Ojla'mj

Mat 12:9-14; Luks 6:6-11

¹ Bwen ntons owox junky'elky te Jesus tuj jun jay nab'il Dios b'ix atqet tuq tzi jun ichan kamnaq tuq jun tq'ab'. ² Ax akyeqet tuq txq'an xjal aj nkyeka'yin tuq ti'j Jesus tzan tok kyen qa ma' tuq qet tq'ana' te yab' tuj aj q'ij ojla'mj; ikxji b'a'n tuq tzan kyqanin ti'j [tzan tpaj taq'un tuj q'ij ojla'mj].

³ Ntons te Jesus oxik tq'uma' te yab' ikxjani: «Qalan tzani b'ix paqet wa'let kywitz kye xjal.» ⁴ Yaji oxik tq'uma' kye xjal ikxjani: «¿Nyolin pe' te Kawb'il tzan jk'ulun jun galan tuj jun q'ij ojla'mj qatzun tzan jk'ulun nya'tx galanji? ¿Nyolin pe' tzan jkolon kyi'j xjal qatzun tzan kyqet jkansa'ji?» ⁵ Ntons aj txik tq'uma' ikxji, kye xjal k'onti'l tidi' okyq'umaj. Yaji exik tka'yi' kye xjal tuky'i tq'oj per ax nb'isun tuq kyi'j tzan tpaj ktz'akal. Ntons te Jesus oxik tq'uma' tuky'i te yab' ikxjani: «Tzaj asi' aq'ab'.» Oxik tsi' tq'ab' b'ix ob'antik naj te tq'ab'.

⁶ Yaji, aj tok kyen kye aj b'uch'uj Parisey [te yab' oqet tq'ana', ob'antik titza' tuj aj q'ij ojla'mj] ntons e'ex b'ix owok kchimo' kyib' naj kyuky'i a'e' aj lapike' tuq ti'j Eródes, [aj gobernador te Galiley,] b'ix oqet kykawla' kyib' tzan tqet kykansa' te Jesus.

Aj Kypon Ky'ila'j Xjal Cha'oyon Ti'j Jesus Stzi' Te Galiley A'

⁷ Bwen, yaji te Jesus kyuky'i txnaq'atz exik stzi' te Galiley A', b'ix ky'ila'j xjal aj tkwentil Galiley eb'ajxik kyuky'i'l, b'ix ax ky'ila'j xjal aj tzajnaqe' tuq tuj tkwentil Judey ⁸ b'ix xjal aj tuj tkwentil Jerusalem b'ix tuj tkwentil Idumey b'ix junxla' te Jordan A' b'ix ax xjal aj tuj tkwentil Tir tuky'i Sidon, kyaqil eb'ajpon tuky'i'l, komo ojetq tuq tz'ok kcha'o' ti'j tk'ulb'en, ntons eb'ajpon tuky'i'l stzi' te a'. ⁹ Komo kye xjal nkyelab'un tuq ti'j, astilji te Jesus oxik tq'uma' kye a'e' txnaq'atz tzan tqeten jun bark qaynin ti'j tzan tel tuq laq'chet kyi'j kye xjal qa ma tuq tz'ok kymontoni' kyib' ti'j. ¹⁰ Komo ky'ila'j kye xjal

* 2:23 Deu 23:25 * 2:26 Lev 24:5-9 * 2:26 1Sa 21:1-6 † 2:28 Telponx: "Tajawil."

nkyeget tuq tq'ana', kyaqil kye yab' nkyilmla' tuq kyib' tzan kypon ti'j makol tetz b'ix ikxji n'ok tuq kyb'etz'a'.* ¹¹ Ax kye xjal aj ateqex tuq malspirit tuj kyanim, kyetz oj txik kyen tuq te Jesus nkyeget mejlet twitz b'ix nkyejaw tuq siky'in ikxjani: «Yatz a'ich te Tk'wa'al Dios.» ¹² Per te Jesus nkyexik tuq tmiyo' tzan k'on kyyolin ab'l tuq tetz.

Aj Kyel Tjoyo' Jesus Kab'lajuj Txnaq'atz Tzan Kyok Tky'ixel

Mat 10:1-4; Luks 6:12-16

¹³ Ntons yaji te Jesus ojax twiwitz b'ix oxik tq'uma' kye junjun xjal aj tgan tuq tetz tzan kypon tuky'i'l txini b'ix kyetz eb'ajpon. ¹⁴ Ntons ikxji tetz e'el tjoyo' kye kab'lajuj tky'ixel tzan kyok lapet ti'j b'ix tzan kxik tlajo' tuq pakb'al [Tyol Dios]. ¹⁵ Oxik tsi' kyajwalil tzan kyjatz kyin malspirit tuj kyanim xjal. ¹⁶ A'e' kye kykab'lajujil ntzanije'ni: Jun Simon aj owok si' tb'i Xhpe'y tzan Jesus. ¹⁷ Yaji, te Jacobo* b'ix Wa'nch; kyetz kyerman tuq kyib', kyetz kytat Sebedey tuq tb'i, b'ix e'ok q'uma' Boanérjes tzan Jesus, jun yol aj telpox iktza' «tk'wa'al ray.»† ¹⁸ Yaji, Lexh, Lip, Xhto'l, Matey,‡ Maxh b'ix Jacobo.§ Te ja Jacoboni, tetz stat Alfey. Yaji, Tadey, Simon Selot aj te b'uch'uj Kananist,* ¹⁹ b'ix Judas Iskaryot aj mas yaj ojaw meltz'jik ti'j Jesus.

Aj Nqet Tuq Yoli' Jesus Tzan Kye Xnaq'tzal Kawb'il

Mat 12:22-32; Luks 11:14-23

²⁰ Ntons yaji te Jesus kyuky'i kye txnaq'atz aj kypon jay, owok kchimo' kyib' ky'ila'j xjal kyi'j junky'elky, astilji k'onti'l nkanon tuq tzan kywa'an. ²¹ Yatzun aj tok kcha'o' kye aj tuj tjay te Jesus ikxji, kyetz exik tzan stzaj kyin. Kyetz nkyq'uma' tuq ikxjani: «Tetz cha ma'tx tz'el lok.»

²² Yatzun kye xnaq'tzal Kawb'il aj tzajnaqe' tuq Jerusalem, kyetz nkyeyolin tuq ti'j Jesus ikxjani: «Atqex tuj tanim tetz te Belsebu aj twitzale' kyi'j kye malspirit. Astilji b'a'n tzan kyjatz tin kye malspirit tuj kyanim kye xjal.»† ²³ Ntons te Jesus eb'ajtzaj tuk'le' b'ix oxik tq'uma' jun yek'b'il kyetz ikxjani: «¿Tizta' ob'antel tjatz tin Satanax tib'x iktza' etetz n'eq'uma'ni? ²⁴ Komo kye xjal tuj jun amaq', qa owokel kyajq'oja' kyib'x, nlay kyipaj tzan kyten iktza' jun amaq'. ²⁵ B'ix aj kye xjal tuj jun jay owokel kyajq'oja' kyib', nlay kyipaj tzan kyten junx. ²⁶ Ax ikxji te Satanax, qa tetz owokel tajq'oja' tib'x, nlay tipaj, ikxji opoyonaj. ²⁷ Ntons jun aj tgan tzan tox elq'on tuj tjay jun xjal aj at nim tbalor, tb'ay a tgan tzan tqet tk'alo' te tajawjay; yaji b'a'n tzan tokten elq'al ti'chq tuj te jay. ²⁸ Wetz oxel nq'uma' etetz te b'an'ax, b'a'n tzan tqet najslet kyaqil choj, b'ix b'a'n tzan tqet najslet kyaqil yol aj b'an nya'tx galan nxik kyq'uma' kye xjal, ²⁹ per nlay najslet kchoj a'e' aj xjal aj nkyeyolin b'an nya'tx galan ti'j te Txew Dios; kyetz okajelkix te kchoj kyi'j te jun-ele'x.»* ³⁰ Ntons ikxji te Jesus oxik tq'uma' tzan tpaj kye xnaq'tzal Kawb'il nkyeyoli' tuq ikxjani: «Jun malspirit atqex tuj tanim.» [Ikxji nkyeyolin tuq nya'tx galan ti'j te Txew Dios].

Aj Kyb'isun Ti'j Te Jesus Kye Tnan Kyuky'i Titz'in

Mat 12:46-50; Mak 3:20-21; Luks 8:19-21

* **3:10** Mak 4:1; Luks 5:1-3 * **3:17** Ax: Chaw. † **3:17** E'ok q'uma' ikxji qanq tzan tpaj kynab'lin, qanq tzan tpaj kongan kyeyolin; per nya'tx tzan tpaj-wit a'e' tk'wa'al jun ray. ‡ **3:18** Matey ax tb'i Lewi; Mat 9:9; Mak 2:14. § **3:18** Ax: Chaw. * **3:18** A'e' aj te b'uch'uj Kananist nkyeq'ojin tuq tzan kyojlpjik kye aj Canaán tuj kyq'ab' kye aj Romaj nkyek'ulun mandad kyi'j. † **3:22** Te «Belsebu» axkix junky tb'i te Satanax; Mat 9:34; 10:25; 12:24-27. * **3:29** Luks 12:19

³¹ Ntons yaji kye titz'in Jesus b'ix te nnan epon tzi aj ja' tuq atqet te Jesus b'ix kyetz ateqet tuq tzijay, nkye'iyon tuq ti'j tzan tpaj ketant tuq kye xjal; ntons kyetz oxik kyq'uma' kyuky'i kye xjal tzan stzaj kyuk'le'. ³² Yatzun kye xjal aj akyeqet tuq tuku'y'i'l tuj te jay, oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Te anan kyuky'i awitz'in nkye'iyon awi'j tzijay, nkyejoyon awi'j.» ³³ «¿Ab'le' werman tuku'y'i nnan?» kyi tetz. ³⁴ Exik te'e' kye aj wit'like' tuq tk'atza' b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «A'e' ja ntzanije'ni, a'e' kyetz iktza' werman tuku'y'i nnan ³⁵ tzan tpaj kye aj nqet kyk'ulu' iktza' te Dios tgan, a'e' kyetz [naqekix] werman b'ix wanab' b'ix nnan.»

4

Aj Txik Tq'uma' Jesus Tumelil Titz'a Nk'ulun Mandad Dios Mat 13:1-23; Luks 8:4-15

¹ Bwen, junky q'ij junky'el te Jesus exik txnaq'tza' kye xjal stzi' te Galiley A' b'ix kye xjal eb'ajponoj cha'oyon ti'j. Komo tzi atqet tuq jun bark, te Jesus ojax ten tuj te bark tzan tel laq'chet ch'in kyi'j b'ix ikxji atqet tuq te Jesus tuj te bark tuj a' b'ix kye xjal ateb'ajqet tuq tlob'en a'.* ² Tetz nxik tuq txnaq'tza' ti'chq kye xjal tuku'y'i yek'b'il b'ix oxik tq'uma' ja yek'b'il ntzani: ³ «Instzaj echa'o' ja ntzani: Jun xjal owex kyitol tawal. ⁴ Junjun ijaj eqet tz'aqik tuj b'ey b'ix etzaj kye pich', oxik kywan te ijaj. ⁵ Junjunky ijaj oqet tz'aqik txol ab'j, k'onin tuq xtx'otx'al b'ix te ijajji ojakul luwew tzan tpaj nya'tx tuq nim xtx'otx'al, ⁶ per ya ma jakul te q'ij, okyaqan te q'ij b'ix ojaw tz'umjik b'ix komo nya'tx tuq nim tlok', ojaw ky'ixwik. ⁷ B'ix junjunky ijaj oqet tz'aqik aj ja' at tuq ky'i'x tb'ay b'ix te ky'i'x ojakul junx tuku'y'i te awalj b'ix yatzun te awalj owok sky'ılan toq b'ix k'onti'l otswaj twitz. ⁸ Yatzun kye junjunky ijaj oqet tz'aqik aj ja' at tb'anil tx'o'tx' b'ix ojakul, otzaj b'an galan b'ix otswaj galan twitz. Junjun otswaj lajaj tuj kawnaq (30) b'ix junjunky otswaj oxqal (60) b'ix junjunky otswaj oqal (100).» ⁹ B'ix nxik tuq tq'uma' ikxjani: «Ab'l aj atok txkyin, intok tsi' twi' ti'j aj nxik nq'uma'ni.»

¹⁰ Ntons aj kyaajlen kyaqil kye xjal, te Jesus okajxten kyuky'i junjun xjal kyuky'i kye kykab'lajujil txnaq'atz. Oxik kyqani' tuku'y'i'l tidi' telponx te yek'b'il aj ma tq'umaj. ¹¹ Ntons tetz oxik tq'uma' ikxjani: «Ajna'l ma'tx xik yek'u' etetz tzan tel eniky' te aj k'onti'l n'el kyniky' txq'aniky' ti'j te tume'l titz'a' tzan kykaj kye xjal tuj tq'ab' Qtata Dios. Per yatzun kye aj k'onti'l nkyoksla', cha n'ok kcha'o' kye yek'b'il. ¹² Ikxji "k'onti'l n'el kyniky' te aj n'ok kyan b'ix k'onti'l n'ox tuj kywi' te aj n'ok kcha'o', ikxji nlay jaw kky'ixpu' kynab'lin b'ix nlay najslet kchoj.»* ¹³ Yatzun etetz, ¿k'onti'l n'el eniky' ti'j ja yek'b'ilni? Ntons ¿titz'a' owelal eniky' kyaqil kye txq'aniky' b'il aj oxel nq'uma'?

¹⁴ Ntons te xjal aj nkyiton te ijaj telponx tetz iktza' jun xjal npakb'an Tyol Dios. ¹⁵ Ate' xjal iktza' te ijaj aj oqet tuj b'ey. Kyetz cha n'ok kcha'o' te Tyol Dios, yaji n'ul naj te Satanas, n'el tin te aj ojetq tz'ok kcha'o'. ¹⁶ Ntons ax ate' xjal iktza' te ijaj aj oqet txol ab'j. Kyetz cha'oj tok kcha'o' te Tyol Dios, nkyechalaj naj ti'j b'ix nkyk'amo' tuku'y'i jun tk'u'jlal. ¹⁷ Per komo te Tyol Dios k'onti'l nlok'an tuj kyanim, astilji cha jun rat nkyipa' tzan tpaj cha'oj tok jun nya'tx galan kyi'j, qatzun nkye'ok xmayi' tzan tpaj txiklen kyoksla' te Tyol Dios, yaji nkaj naj kykola'. ¹⁸ Ntons, ax ate' xjal iktza' te ijaj aj oqet txol ky'i'x. Kyetz n'ok kcha'o' te Tyol Dios ¹⁹ per yaji cha kyb'isunqet ti'j kyaqil tzani twitz tx'o'tx', cha nkyechalaj ti'j te kyq'inomal, b'ix n'el kyq'ajab' ti'j ti'chq; b'ix kyaqil ntzani npon tnajsa' te Tyol Dios tuj kyanim b'ix k'onti'l nwitzan.

* 4:1 Luks 5:1-3 * 4:12 Isa 6:9-10

²⁰ Ntons, per ax ate' xjal iktza' te ijaj aj oqet tuj galan tx'o'tx'. Kyetz cha'oj tok kcha'o' te Tyol Dios, nkyk'amo' b'ix yaji te Tyol Dios nwitzan galan tuj kyanim iktza' te ijaj aj otswaj lajuj tuj kawnaq (30) b'ix junky otswaj oxqal (60) b'ix junky otswaj oqal (100).»

Aj Txik Tq'uma' Jesus K'onti'l Jun Tidi' B'a'n Tzan Tkaj Ewj
Luks 8:16-18

²¹ Yaji oxik tq'uma' tetz kyetz ikxjani: «¿Ntazaj qin petzun jun kandil tuj g'jay tzan tox qsi' tjaq' jun almun qatzun tjaq' jun watub'jji? ¡K'onti'!! Njaw qsi' jawnaq te kandil tzan tq'analín. * ²² Ikxji eb'ajil kyaqil b'ix nlay b'antik tkaj jun tidi' ewj. * ²³ Qa at exkyin, intok esi' waq ewi' ti'j aj nq'uma'ni.»

²⁴ Ntons, yaji tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Intok esi' ewi' ti'j te aj n'ok echan. Komo iktza' n'ok esi' ewi' ti'j Tyol Dios ax ikxji otzajel tsi' te Qtata Dios etetz * b'ix mas nim otzajel tsi' tetz te enab'l tzan tel eniky' mas. ²⁵ Qa te Qtata Dios oje xik tsi' etetz tzan tel eniky' ti'j Tyol, ntons yaji otzajel tsi' mas tzan tel eniky' mas. Per qa k'onti'l n'el eniky' byenech Tyol Dios tzan tpaj k'onti'l n'ok esi' ewi' ti'j, yaji owelal in aj ch'in aj n'el eniky' tuq tb'aya'.»*

Aj Txik Tq'uma' Jesus Te Yek'b'il Ti'j Titza' Nky'ib' Jun Awalj

²⁶ Ntons, yaji oxik tq'uma' [junky yek'b'il] kyetz ikxjani: «Ntons, kyi'j kye xjal aj nkyekaj tuj tq'ab' Qtata Dios, te nini iktza' te ijaj cha'oj tkaj tkyito' jun xjal. ²⁷ Te xjal qa nwitan qatzun itz'o'jji, chijq'ij qa qonik'anji, te ijaj ojakulel kixi' b'ix oky'ib'el. Per te xjal k'onti'l teb'en titza' oky'ib'el. ²⁸ Te tx'o'tx' a te nky'ib'san te awalj. Tb'ay njakul, yaji opoyon tky'ib'len, yaji okanetel twitz. ²⁹ Cha'oj tky'ixwik te twitz, te xjal ojawel tk'upu' tzan tpaj ojetq pon tyemp tzan tjaw k'upet.»

Aj Txik Tq'uma' Jesus Te Yek'b'il Ti'j Te Tze' Mostas
Mat 13:31-32; Luks 13:18-19

³⁰ Yaji oxik tq'uma' tetz kyetz junky yek'b'il ikxjani: «¿Tidi' quky'i'l b'a'n tzan tqet qparejsa' titza' nk'ulun mandad te Qtata Dios tzani twitz tx'o'tx'? ¿Alkyetz yek'b'il b'a'n-wit tzan token tzan txik jq'uma' tume'l ti'j? ³¹ Ntons, titza' nk'ulun mandad te Qtata Dios tzani twitz tx'o'tx' iktza' nky'ik ti'j jun tb'aq' mostas oj tqex awa'.† Komo te tb'aq' mostas mas nekit twitz kyaqil tb'aq' txq'an'ky awalj ³² per cha'oj tqex awet, nky'ib' b'ix nky'ib' jun nim tze' mas nim twitz kyaqil awalj. Nim tq'ab' npon b'ix kye pich' njax kyk'ulu' kyq'u' twi'.»

Tidi' Tuq Kyoken Kye Yek'b'il
Mat 13:34-35

³³ Ntons tuky'i ky'ila'j yek'b'il ikxjani te Jesus nxik tuq txnaq'tza' Tyol Dios kye xjal per a'ox aj janik'pon tuq b'a'n tzan tkaj tuq kyitza'. ³⁴ Kyaqil-el cha'oj tyolin kyuky'i'l, nxik tuq txnaq'tza' tuky'i yek'b'il b'ix yaji xhchukel tetz kyuky'i txnaq'atz nxik tq'uma' xtxolil tidi' tuq telponx kyaqil aj ojetq xik tq'uma'.

Aj Tlumet Te Kyaq'iq' Tzan Jesus
Mat 8:23-27; Luks 8:22-25

* **4:21** Mat 5:15; Luks 11:33 * **4:22** Mat 10:26; Luks 12:2 * **4:24** Mat 7:2; Luks 6:38 * **4:25** Ax: ab'l aj at tidi' tetz, oxel si'let mas, per te aj k'onti'l at, te aj ch'in aj at owelal eq'let; Mat 13:12; 25:29; Luks 8:18; 19:26. † **4:31** Kyetz kyawal mostas, per nya'tx jun itzaj sinoke jun tze'; te mer tb'i te tze' "sinapis nigra" b'ix oxel metr twa'lkal b'ix n'oken taseytul te twitz.

³⁵ Ntons yaji ikja'n tuq qxmutx'e', te Jesus oxik tq'uma' kye a'e' txnaq'atz ikxjani: «Qwa'qchaq junxla' ja a'ni.» ³⁶ Ntons ekaj kykawi' kye xjal b'ix kye txnaq'atz cha oxik kyin-oq b'ix ax txq'anly bark ajune' tuq kyuky'i'l.

³⁷ Yaji otzaj jun nim kyaq'iq' b'an jwert b'ix te a' n'ox tuq pulan tuj te bark b'ix ikxji te bark ikja'n tuq tnoj tuky'i a'. ³⁸ Yatzun te Jesus tetz nwtan tuq ti'jx te bark tajsik jun tq'uxwi' b'ix kye txnaq'atz oxik kyk'asu'. «jXnaq'tzon! zTi'tzun, yatz k'onti'l nchb'isun ch'inky qxik mulan?» ³⁹ Ntons yaji te Jesus ojaw wa'let b'ix oxik tmiyo' te kyaq'iq' tuky'i a' ikxjani: «Se elumet.» Ntons te kyaq'ik owa'let b'ix olumet kyaqil. ⁴⁰ Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «zTistil b'an nkxob'? zTi'tzun, tzunx mina'x tok wit'let ek'u'j wi'j?» ⁴¹ Komo kyetz ojetq tuq kyeb'ajxob' tzan tpaj aj ojetq tuq ky'ik b'ix e'okten yoliyon kyib'kyib'x ikxjani: «zTi' xjal-elel ntzani? jTetz nk'ulun mandad tzan tlumet te kyaq'iq' tuky'i a' b'ix nqet oksla'l!»

5

Aj Tjatz Tin Jesus Ky'ila'j Malspirit Tuj Tanim Jun Xjal

Mat 8:28-34; Luks 8:26-39

¹ Ntons te Jesus kyuky'i kye tuky'i'l eky'ikon junxla' te a', epon tuj tkwentil Jeras. ² Yatzun ma qetz te Jesus tuj bark, jun xjal opon naj tuky'i'l tzajnaq tuq tajsik anim, b'ix te xjal ateqex tuq ky'ila'j malspirit tuj tanim. ³ Tetz nnajan tuq tzi kxol kye muqb'il anim b'ix nijunwt tuq nb'antik tzan tqet tk'alo' ni tuky'i kaden. ⁴ Ky'ila'j-el kye tq'ab' tuky'i toq nqet tuq waku' tuky'i kaden tuky'i xhaph'il oqj per n'el tuq tlaqu' te kaden b'ix n'el tuq tb'uchi' te xhaph'il oqj, b'ix ikxji k'onti'l n'ajtz tuq ti'j tzan nijunwt. ⁵ Tetz nb'et tuq b'ajq'ij b'ix b'ajaq' b'il kxol kye muqb'il anim b'ix ja'chq twiwitz b'ix njaw tuq wayun b'ix nqet tuq tok'onsa' tib'x tuky'i ab'j.

⁶ Ya ma xik te'e' ikja'n tuq stjaj te Jesus laq'chik, tetz oxik karedin b'ix oqet mejlet twitz. ⁷ Yaji ojaw siky'in ikxjani: «zTidi' n'ajoyo' yatz tzani? Yatz a'ich Jesus Tk'wa'al Dios, te Dios aj mas nim tajwalil kywitz kyaqil. Oxe'l nqani' yatz twitz Dios tzan k'on kyinqet ak'ulu' joder.» ⁸ Tetz nyolin tuq ikxji tzan tpaj te Jesus ojetq tuq xik tq'uma' ikxjani: «Yatz malspirit, pajatz tuj tanim ja xjalni.» ⁹ B'ix nxik tuq tqani' tuky'i te xjal ikxjani: «zTidi' ab'i?» [Yaji kyi te xjal ikxjani:] «Wetz nb'i B'uch'uj tzan tpaj ky'ila'j qb'etna.»* ¹⁰ B'ix te xjal oqet twitz twitz Jesus tzan k'on kyex tlajo' tuj aj luwarji. ¹¹ Ntons komo qaynin ti'j te witz tzi ate' tuq ky'ila'j kuch nkyewa'an, ¹² kye malspirit oqet kywitz twitz Jesus ikxjani: «Qoxik alajo'na kxol kye kuchni tzan jgexa tuj kyk'u'j.» ¹³ Ntons te Jesus oxik tq'uma' tzan kyqex tuj kyk'u'j kye kuch, b'ix kye malspirit ejatz tuj tanim te xjal b'ix eqex tuj kyk'u'j kye kuch. B'ix kye kuch, qanq kab'e' mil (2000) tuq kyb'et, b'eyxnajji eqex karedin qetl b'ix komo te a' atok txe' te witz, dech eb'ajxik kyaqil tuj te a' b'ix eb'ajkamik.

¹⁴ Yaji kye pastoril kuch eb'aj'oqik tzan kxob'al, exwa'q q'umal tetz tuj ama'q b'ix ja'chq, tidi' ojetq tuq ky'ik kyi'j. Yaji kye xjal eb'ajxwa'q e'el aj tidi' ojetq tuq ky'ik. ¹⁵ Ya ma kyepon aj ja' atqet tuq te Jesus, owok yeen te xjal aj ky'ila'j tuq malspirit tuj tanim tb'ay, tetz wit'liqet tuq, atok tq'anaq b'ix k'onti'lky tuq tidi' ntk'ulu'ky. Yatzun kye xjal eb'ajxob'. ¹⁶ Kye pastoril kuch oxik kyq'uma' kye xjal tidi' tuq ojetq ky'ik ti'j te xjal b'ix ax tidi' tuq ojetq ky'ik kyi'j kye kuch. ¹⁷ Yaji kye xjal oqet kywitz twitz Jesus tzan tex tuq tzi.

* **5:9** K'onti'l junky part aj ja' te Jesus nxik tqani' tb'i jun malspirit sinoke cha nxik tuq tk'ulu' mandad tzan kyjatz tuj kyanim kye xjal. Ikxji n'el qniky' nya'tx presis tzan txik jqani' tb'i jun malspirit. Te Jesus oxik tqani' tb'i te xjal tzan tok totzqila', per yaji te malspirit oyolin tky'ixel te xjal.

¹⁸ Yaji te Jesus ojax tuj te bark, b'ix te xjal nqet tuq twitz twitz tzan txik tuq tuky'i'l. ¹⁹ Per te Jesus k'onti'l ostzoqpij tzan txik tuky'i'l sinoke oxik tq'uma' ikxjani: «Pax ajay b'ix intxik aq'uma' kyuky'i kye aj tuj ajay kyaqil aj ma'tx ky'ik awi'jni b'ix te Dios ma tz'ok lo'et tk'u'j awi'j.» ²⁰ Yaji, te xjal owaj tzi b'ix oky'ik tuj tkwentil Dekapl† b'ix oxik tq'uma' kye xjal aj ojetq tz'ok k'ulu' ti'j tzan Jesus. Yatzun kye xjal kyaqil oje kyelab'an.

*Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Xuj B'ix Aj Tjaw Tanq'insa' Jun Tal Xuj
Mat 9:18-26; Luks 8:40-56*

²¹ Bwen, te Jesus kyuky'i a'e' tuky'i'l emeltz'jik tuj te bark b'ix epon stzi' te a' aj ja' tuq nkyeqeten tb'ay b'ix kye xjal eb'ajponoj junky'elky cha'oyon ti'j. ²² Ax opon jun xjal, Jayr tuq tb'i. Tetz jun xjal k'ulul mandad tuj te jay nab'il Dios. Ntons ya ma xik ten tetz te Jesus, tetz oqet mejlet twitz ²³ b'ix oqet twitz twitz, oxik tq'uma' ikxjani: «[Tat,] wetz nme'al ch'in'ky tkamik. Patzaj ch'in njay tzan tqet asi' aq'ab' tajsik tzan tb'antik ikxji tzan tanq'in.»

²⁴ Ntons yaji te Jesus oxik tuky'i Jayr b'ix kye xjal b'an nkyelab'tik tuq ti'j b'ix n'ok tuq kyb'etz'a'. ²⁵ B'ix kxol kye xjal, atqet tuq jun xuj yab' tuq. Kab'lajuj aq'b'ixi' tuq n'el tuq kyik' ti'j. ²⁶ Te xuj ojetq tuq ky'ik kyuky'i ky'ila'j q'anon b'ix ojetq tuq tz'ok ten twitz xhcho'nal tzan kypaj b'ix ojetq tuq najsan kyaqil tidi'chq tuq tetz ti'j te twi' kyk'u'j per k'onti'l tuq nb'antik sinoke cha mas tuq njaw ikyin. ²⁷ Komo ojetq tuq tz'ok xhcha'o' kye yab' nkyeb'antik tuq tzan Jesus, yaji owox ewj kxol kye xjal makol xtxa'm tq'anaq te Jesus. ²⁸ Komo nyolin tuq tanim ikxjani: «Cha'oj tok nmako' ch'in nkese'y cha a'ox xtxa'm tq'anaq, okyinb'antel.» ²⁹ Ntons aj tok tmako' tq'anaq te Jesus, b'eyxnajji owa'let te kyik' ti'j b'ix otna'oj ojetq tuq b'antik. ³⁰ Yatzun te Jesus, tetz otna'oj ojetq tuq b'antik jun xjal tizta'. Owaj ten ti'jx b'ix oxik tqani' kye aj ajune' tuq tuky'i'l ikxjani: «¿Ab'l ma tz'ok makon nq'anaq?»

³¹ Ntons kye txaq'atz oxik kyq'uma' ikxjani: «¿Ti'tzun, k'onti'l n'ok awen kye xjal nkyilimla' kyib' awi'j, nxhch'ok kyb'etz'a' b'ix ikxji ntzaj aqani' qetza ab'l ma tz'ok makon te aq'anaqni?» ³² Yatzun te Jesus nxik te'e' tuq xtxalaj ja'chq tzan tok ten ab'l tuq te aj ojetq tz'ok makon te tq'anaq. ³³ Te xuj, komo tetz otna'oj tidi' ojetq tuq ky'ik ti'j, tetz nxob' tuq b'ix nlu'lun; opon twitz Jesus, oqet mejlet, b'ix ojatz tq'uma' kyaqil aj ojetq tuq ky'ik ti'j. ³⁴ Yaji te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Nme'al, te ayab'il ma'tx tz'el tzan tpaj ma tz'ok wit'let ak'u'j wi'j. B'a'n tzan awaj b'ix k'on chb'isun b'ix ma'tx chb'antik.»

³⁵ Bwen, man tuq nyolin te Jesus tuky'i te xuj, kypon txq'anxy xjal tzajnaq' tuq tjay Jayr, oxik kyq'uma' te Jayr ikxjani: «K'onky chk'ulun molestar ti'j te Xnaq'tzon tzan tpaj te ame'al ma'tx kamik.» ³⁶ Te Jesus k'onti'l oxik tk'ulu' kas, oxik tq'uma' tetz te Jayr ikxjani: «K'on chb'isun. Cha intok wit'let yatz ak'u'j wi'j.» ³⁷ Yaji k'onti'l ostzoqpij tzan kxik txq'anxy tuky'i'l sinoke a'ox te Xhpe'y tuky'i Jacobo† tuky'i Wa'nch aj terman Jacobo, b'ix exik tjay Jayr.

³⁸ Aj kypon tjay, kye xjal tzi nkyelab'un tuq, nkyeb'aj'oq' b'ix nkyeb'ajwayun. ³⁹ Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «¿Tistil nkx'oq' waq ale'ji? Te k'wa'l nya'tx kamnaq, cha nwitan.» ⁴⁰ Yatzun kye xjal cha ejaw tze'en ti'j. Yaji tetz e'ex tlajo' kyaqil b'ix okajten tetz tuj jay a'ox kyuky'i tuky'i'l b'ix te Jayr tuky'i txu'jel b'ix e'ox aj ja' tuq tanlik te anim. ⁴¹ Te Jesus ojaw stzyu' tq'ab' te tal xuj b'ix oxik tq'uma': «Talita ko'um.» (Ja yol ntzani tuj kyyol kyetz, b'ix telponx iktza' «Tal xuj, pajaw wa'let.») ⁴² Yatzun txiklen tq'uma' te Jesus ikxji, te k'wa'l ojaw wa'let b'ix ojaw b'et, komo tetz kab'lajuj

† 5:20 Tb'i Dekapl telponx «Lajuj Amaq;» Mak 7:31. ‡ 5:37 Ax: Chaw.

aq'b'ixi' tuq. Yatzun kye aj akyeget tuq tuky'i'l oje kyelab'an. ⁴³ Te Jesus oxik tq'uma' kyetz tzan k'on txik kyq'uma' te nijunwt xjal* b'ix ax oxik tq'uma' tzan txik kyk'a'cha' te k'wa'l.

6

Aj K'onti'l Tuq Nqet Oksla' Jesus Tzan Kye Txjalil Tuj Tamaq'x

Mat 13:53-58; Luks 4:16-30

¹ Ntons yaji te Jesus owex tzi b'ix oponky tuj tamaq' b'ix kye txnaq'atz ajune' tuq tuky'i'l. ² Yaji opon te q'ij ojla'mj b'ix te Jesus owaq'ik tzan txnaq'tzan kye xjal tuj te jay nab'il Dios. Ky'ila'j kye aj xjal aj nkyecha'on tuq ti'j b'an nkyelab'an tuq, b'ix nkyoli' tuq kyib'kyib'x ikxjani: «¿Ja' otzaj txnaq'tza' tetz kyaqil nini? ¿Ab'l oxik sin jun tna'b'l? ¿Ab'l oxik sin tajwalil tzan tk'ulun kye ja yek'b'ilni? ³ Tetz aj kalpinter aj qotzqi' b'ix tetz tnan Liy b'ix tetz titz'in Chaw, Chep b'ix Juds,* Simon b'ix tetz a'e' tanab' aj najlike' qxol tzani.» Ikxji owel ik'o' Jesus tzan kye txjalil. ⁴ Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Kye xjal nqet kyjiq'b'a' jun aj yolil tyol Dios. Per qa tetz jun aj kxjalilx, k'onti'l nqet kyjiq'b'a'; ni kye txjalil ni kye aj tuj tjay k'onti'l nqet kyjiq'b'a'.» ⁵ Ntons astilji k'onti'l oqet tk'ulu' tzi ky'ila'j yek'b'il tuky'i tajwalil Qtata Dios. Cha junjun yab' oqet tsi' tq'ab' kyajsik b'ix eb'ajb'antik. ⁶ Tetz b'an nlab'an tuq kyil'j kye txjalil b'ix kyil'j kye aj tuj tjay tzan tpaj k'onti'l tuq nkyoksla'. Yaji oxik Jesus tuj txq'anky amaq' pakb'al Tyol Dios.

Aj Kxik Tlajo' Jesus Kye Txnaq'atz Pakb'al Tyol Dios

Mat 10:5-15; Luks 9:1-6

⁷ Bwen, yaji te Jesus etzaj tuk'le' kye kykab'lajujil tky'ixel b'ix exik tlajo' [pakb'al Tyol Dios] ja'chq kakab'-ele' kyb'et b'ix oxik tsi' kyajwalil tzan tjatz kyin malspirit tuj kyanim xjal.* ⁸ Oxik tq'uma' tzan k'on txik kyin ni jun tidi' tuj kyb'ey sinoke a'ox ch'i ktze'. Oxik tq'uma' tzan k'on txik kyin ni kywe' ni kyb'e'eq ni kytumin* ⁹ b'ix tzan tok ksi'kix te kxajab' per k'onti'l tzan txik kyin junky moj kyq'anaq. ¹⁰ Ax oxik tq'uma' ikxjani: «Cha'oj etox tuj jun jay, ax tzi okxteyon max cha'oj exik tuj junky luwar. ¹¹ Qa tuj jun luwar nlay kxk'amjik kyitza', qatzun nlay kyepon cha'oyon eti', ntons yaji okx'elax tzi. B'ix cha'oj etex tziji, owelal epojk'a' ti'j exajab' kywitz* tzan tok kyen, nya'tx galan nkyk'ulu'.»†

¹² Ntons eb'aj'ex tzi b'ix ja'chq oxik kypakb'a' kye xjal tzan tjaw kky'ixpu' kynab'lin. ¹³ Ax ejatz kyin malspirit tuj kyanim ky'ila'j xjal, b'ix ax oqet ksi' ch'imusit aseyt tuj kywi' ky'ila'j yab' iktza' techa'l, b'ix yatzun kye yab' eb'antik kyitza'.*

Aj Tb'isun Te Eródes Qa Te Jesus A Tuq Te Wa'nch Aj Swala' Aj Ojetq Tuq Jaw Anq'in

Mat 14:1-12; Luks 9:7-9

* **5:43** Mak 6:31; 8:26,30; 9:9; 5:19; 6:7-13; 16:15 * **6:3** Te ja Judsni aj titz'in Jesus, nya'tx aj Judas Iskaryot aj ojaw tmeltz'jik ti'j Jesus. * **6:4** Wnch 4:44 * **6:7** Mak 6:12-13,30 * **6:8** Luks 10:4-11 * **6:11** Gén 18:16; 19:29; Kya 13:51 † **6:11** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet owok ktz'aqsa' kab'e'ky yol tmankb'il ja taqan ntzani, b'ix nyolin ikxjani: "B'an'ax oxel' nq'uma' etetz oj tul te jwisj, kye aj tuj aj amaq' ni'n owokel kyen mas nim xhcho'onat kywitz kye xjal aj Sodom b'ix Gomor." Gén 19:1-28. * **6:13** Chaw 5:14

¹⁴ Bwen, yaji te gobernador[†] Eródes owok xhcha'o' ti'j Jesus tzan tpaj ja'chq tuq ojetq tz'el tpakb'alil ti'j b'ix kye xjal nkyq'uma' tuq ikxjani: «Te Wa'nch Aj Swal A' oje jaw anq'in junky'el. Astilji tidi'chq galan aj nqolab'an ti'j nb'antik tuky'i nim tajwalil.» ¹⁵ B'ix txq'anky xjal nkyq'uma' tuq: «Te ja xjalni tetz aji Eliys, aj tlajen Dios oqtxi'.» B'ix txq'anky nkyoyoli' tuq: «Tetzni'n jun aj yolil tyol Dios iktza' kye aj yolil tyol Dios oqtxi'.»* ¹⁶ Te Eródes, aj tok xhcha'o' aj nkyoyoli' kye xjal, tetz otq'umaj ikxjani: «Te ntzani Wa'nch aj oxik nk'ulu' mandad tzan tel in twi' b'ix ajna'l ma'tx jaw anq'in junky'el.»

¹⁷ Bwen komo ikxjani oky'ik ti'j te Wa'nch. Oqtxi'xi' tuq te Eródes oxik tk'ulu' mandad tzan tkaj si' te Wa'nch pres k'aló' tuky'i kaden tzan tpaj Erodías. Te Erodías txu'jel tuq Lip aj terman Eródes, b'ix te Eródes owel tin tuj tkwent te Lip. ¹⁸ Te Wa'nch ojetq tuq xik tq'uma' te Eródes ikxjani: «Xjan tzan tjaw axujela' awixna'.»* ¹⁹ Ntons te Erodías n'ok tuq tq'o'ji' te Wa'nch b'ix tgan tuq tzan tget tkansa', per k'onti'l tuq nb'antik titza' ²⁰ tzan tpaj te Eródes nkolon tuq ti'j te Wa'nch tzan tpaj tetz tuj ttab'l tuq, te Wa'nch nb'et tuq tuj tume'l b'ix tetz jun xjal aj pawa' te Qtata Dios; cha'oj tok xhcha'o' tyol Wa'nch, te Eródes nb'isun, k'onti'l teb'en tidi' b'a'n tzan tk'ulun, per nchalaj tuq tzan tok xhcha'o' tyol Wa'nch.

²¹ Yaji opon jun q'ij aj b'a'n tuq tzan tjatz tq'oj te Erodías ti'j te Wa'nch. Te Eródes oqet tq'ijla' jun q'ij tjakonlen taq'b'i b'ix oqet tsi' jun kywe' kye tmulon b'ix kye tkoronel b'ix ax kye kyaqil xjal aj at tuq kyajwalil tuj tkwentil Galiley [aj ja' tetz nk'ulun mandad]. ²² Yaji opon tzi jun q'opoj tal Erodías. Owox aj ja' nkyeq'ijlan b'ix owex b'ixon kywitz. Te Eródes kyuky'i kye xjal owel kygani' te q'opoj. Oxik tq'uma' te Eródes te q'opoj ikxjani: «Tzaj aqani' wetz tidi' agan b'ix wetz oxel nsi' yatza'» ²³ B'ix oxik tsi' tjurament ikxjani: «Dispwest atin tzan txik nsi' tidi' aj otzajel aqani' wetz, qa agan lamitan te kyaqil te amaq' aj ja' nkyink'ulun mandad.» ²⁴ Ntons te q'opoj owetz tzi b'ix oxik tq'uma' te ntan: «¿Nan, tidi' oxel nqani'?» «Qanix twi' Wa'nch Aj Swal A'» kyi te ntan. ²⁵ Ntons te q'opoj owox naj kare tuky'i te Eródes b'ix oxik tq'uma': «Wetz ngan tzan stzaj asi' naj tuj jun laq twi' Wa'nch Aj Swal A' [tzan tok qe'e' qa ma'tx kamik].»[§] ²⁶ Yaji te Eródes oje b'isun. Komo ojetq tuq xik tsi' tjurament b'ix ojetq tuq tz'ok cha'o' tzan kye xjal, astilji k'onti'l oqet txk'ayi'. ²⁷ Ntons oxik naj tlajo' jun soldad kansal te Wa'nch tzan stzaj in twi'. Te soldad owox tuj te pres b'ix owel xtx'emu', ²⁸ otzaj tin tuj jun laq, oxik tq'apo' tuky'i te q'opoj b'ix te q'opoj oxik tq'apo' te ntan. ²⁹ Ntons ya ma tz'ok kcha'o' kye txnaq'atz te Wa'nch, kyetz eb'ajxik b'ix ojaw kyin te txlimal b'ix owox kymuqu'.

[Ntons ikxji oky'ik ti'j te Wa'nch Aj Swal A' b'ix astilji te Eródes, aj tok xhcha'o' kye xjal nkyeyolin ti'j Jesus, oxob' b'ix oje b'isun. Tetz tuj ttab'l, te Jesus a te Wa'nch Aj Swal A' ojetq jaw anq'in junky'elky b'ix astilji nim tuq tajwalil tzan tk'ulun milagr.]

Aj Kxik Tk'a'cha' Jesus Jweb' Mil Xjal

Mat 14:13-21; Luks 9:10-17; Wnch 6:1-14

³⁰ Ntons, yatzun kye tky'ixel Jesus, aj toklen kchimo' kyib' junky'elky tuky'i'l, oxik kyq'uma' kyetz tetz kyaqil aj ojetq tuq qet kyk'ulu' b'ix ax aj ojetq tuq xik kxnaq'tza'. ³¹ Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pe'etzaj waq wuky'i'l. Qwa'q tuj jun luwar aj ja' k'onti'l najayon tzan qojlan ch'in.»

[†] 6:14 Ax: “rey,” per te Eródes nya'tx te b'an'ax twitzale' tzan tpaj cha naq'unan iktza' jun gobernador.

* 6:15 Mat 16:14; Mak 8:28; Luks 9:19   * 6:18 Lev 18:15-16; 20:21; Luks 3:19-20   § 6:25 Oxik tqani' twi' Wa'nch tuj jun plat nya'tx tzan tpaj b'a'n-wit kyecho'on twi' xjal sinoke tzan tok kyen qa b'an'ax ojetq tuq naj b'ix tzan tok kyen ojetq kyekamb'an ti'j te Wa'nch.

Otq'umaj ikxji tzan tpaj ky'ila'j tuq kye xjal nkyepon kyuky'i'l b'ix k'onti'l tuq nkanon tzan kywa'an tzan kypaj kye xjal.* ³² Ntons exik kchukel tuj jun bark max tuj jun luwar aj ja' k'onti'l najayon.

³³ Per ya ma xik kyen kye xjal aj ikja'n tuq kyex, owel kyniky' ja' tuq ikja'n kxik, b'ix eb'ajxik kyoqwen tuky'i kyoq b'ix eb'ajpon tb'ay kywitz kyetz. Ky'ila'j tuq xjal tzajnaqe' ja'chq amaq' qaynin tzi b'ix eb'ajtb'ayaj iyol tetz.

³⁴ Yaji, aj tpon te Jesus kyuky'i kye tuky'i'l, oxik kyen kye xjal nkyeb'ajlab'tik tuq. Te Jesus owok lo'et tk'u'j kyij' tzan tpaj kye xjal iktza' tuq karner aj k'onti'l pastoriyon kyij' te k'ulul kwent te kyetz.* Ntons yaji oxik txnaq'tza' tidi'chq kxol.

³⁵ Yaji ojetq tuq qo'ok qale'ky, etzaj kye [kykab'lajujil] txnaq'atz, oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Qale'ky b'ix k'onti'l jay tzani. ³⁶ Mejor inkxik alajo' kye xjal loq'ol kywe' kyuj kye aldey b'ix kye txq'an'ky luwar qaynin.»* ³⁷ Yaji tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Mejor a'ix etetz intxik esi' kywe'» kyi te Jesus.

«Per tetzni'n a tgan kab'e' oqal (200) q'ij twi' tk'u'j jun xjal* te loq'b'il te tetz. ¿B'an'ax petzun awitza' qa agan tzan stzaj qloq'o' ale'ji?» ³⁸ Te Jesus oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Jateb' wab'j eq'i' etitza'? Sek exikchaq e'el tetz.» Ntons yatzun ma qet kyajla', oxik kyq'uma' te Jesus ikxjani: «Ate' jweb' wab'j tuky'i kab'e' kyiy.» ³⁹ Ntons yaji te Jesus oxik tq'uma' tzan kyqet wit'let kye xjal b'uch'uj'chaq ax tzi tuj xpatzpan. ⁴⁰ Eqet wit'let txq'an b'uch'uj te oqal (100) b'ix txq'an'ky b'uch'uj lajuj tuj oxqal (50). ⁴¹ Yaji te Jesus oky'ik tk'amo' kye jweb' wab'j kyuky'i kye kab'e' kyiy, b'ix ojax ten jawnaq twitz ka'j b'ix oxik tsi' pixon te Qtata Dios. Yaji owaq'ik tzan kyqet tpedasi' kye wab'j b'ix oxik tq'apo' kye txnaq'atz, tzan txik ksipa' kxol kye xjal. Yaji ax ikxji otk'uluj kyuky'i kye kab'e' kyiy. ⁴² Kyaqil kye xjal eb'ajwa'an b'ix eb'ajnoj byenech. ⁴³ Yaji, yatzun ma mankun kywa'an kye xjal, kye txnaq'atz ojaw kchimo' aj ojetq tsobrin b'ix kabal enoj kab'lajuj chi'l te aj osobrin. ⁴⁴ Ntons kye aj eb'ajwa'an, jweb' mil (5000) ichan tuq.

*Aj Txik B'et Jesus Tajsik A'
Mat 14:22-27; Wnch 6:15-21*

⁴⁵ Ntons yaji te Jesus exik tlajo' kye txnaq'atz tzan kyjax tuj te bark b'ix tzan kxik tb'ayon twitz tuj amaq' Betsayd. B'ix te Jesus okajxten tzan kykaj tkawi' kye xjal. ⁴⁶ Yatzun kykajlen tkawi', tetz xhchukel oxik xnaq'tzon twi' jun witz.

⁴⁷ Yatzun ma qoyupan, kye txnaq'atz nkyeb'et tuq tuj bark nink'ajchaq te a' b'ix te Jesus tzunx tuq atqet xhchukel twi' te witz. ⁴⁸ Tetz oxik ka'yin kyij', ojetq kyesiktik k'onti'l tuq nb'antik tzan kytb'ayaj tzan tpaj te kyaq'iq' jwert tuq ntzaj kywitz. Yaji, ch'inky tuq qxhk'ate', te Jesus oxik b'et aj ja' tuq akyeqet b'ix nb'et tuq tajsik te a' naqe cha derech tuq oky'ik kyij'. ⁴⁹ Aj txik kye'e' te Jesus nb'et tuq tajsik a', eb'ajjaw wayun, kyetz tuj kynab'l tuq qa jun tanim xjal, astilji eb'ajxob'. ⁵⁰ Kkyaqil oxik kye'e' b'ix b'an nkyexob' tuq. Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «K'on kxob'. ¡Nimsaj waq ek'u'j! A'in wetz akyinqet tzani.» ⁵¹ Ntons yaji ojax tuj te bark kyuky'i'l b'ix te kyaq'iq' olumet. Yatzun kyetz oje kyelab'an. ⁵² Kyetz ojetq tuq tz'ok kye'e' tidi' otk'uluj Jesus tij' te wab'j per k'onti'l owel kyniky' tidi' tuq telponx tzan ktz'akal.

*Aj Kyqet Tq'ana' Jesus Ky'ila'j Yab' Tuj Jenesaret
Mat 14:34-36*

* **6:31** Mak 7:24 * **6:34** 1Re 22:17; 2Cró 18:16; Zac 10:2; Mat 9:36 * **6:36** Luks 9:12 * **6:37** Iktza' kab'e' oqal (200) tmin denary; Mat 20:2.

⁵³ Ntons ya ma kyepon tuj amaq' Jenesaret tuj junky palaj te a', okaj kyk'alo' te bark ti'j jun toqtzal. ⁵⁴ B'ix aj man tuq nkyegetz tuj te bark, kye xjal tzi owel kyniky' naj luwew qa a tuq te Jesus. ⁵⁵ Exik naj kare ja'chq b'ix e'aq'ik tzan ktzaj kyin kye yab' twitz kywatb'il tzan kypon kyin twitz Jesus. ⁵⁶ Te Jesus oky'ik ja'chq kyuj kye aldey b'ix amaq' b'ix ax tuj k'ul. Yatzun kye xjal nponkix tuq kyeq'i' kye yab' aj ja' tuq nkyeplasin b'ix nqet tuq kywitzt twitz Jesus tzan stzoqpin tzan tok kymako' tansiker a'ox xtxa'm tq'anaq. Yaji kyaqil kye aj e'ok makon tetz eb'ajb'antik.

7

Aj Txik Tq'uma' Jesus Tidi' Ntz'ilan Qanim Tuj Twitz Qtata Dios Mat 15:1-20

¹ Jun q'ij txq'an aj b'uch'uj Parisey kyuky'i txq'an aj xnaq'tzal Kawb'il tza-jnaqe' Jerusalen, owok kchimo' kyib' tuky'i Jesus. ² Kyetz owok kyen junjun txnaq'atz Jesus nkyewa'an tuq b'ix k'onti'l nqet kyk'ulu' te kykostumbr kye tijxjal tzan tok kymu'u' kyq'ab' mina' kyokten wa'il, iktza'x eq'i' kyitza' kye tijxjal. ³ Komo kye aj b'uch'uj Parisey b'ix kyaqil kye aj tijajil Israel aj b'an eq'i' kyitza' te kykostumbr te kyijajil oqtxi', kyetz k'onti'l nkye'okten wa'il qa mina' tqet kyk'ulu' te kykostumbr kye tijxjal. ⁴ B'ix ax cha'oj kymeltz'jik tuq tuj plas, k'onti'l nkyewa'an qa mina' tuq txik kkyito' ch'in a' kyij'ix iktza' te kykostumbr. Ax at tuq ti'chq txq'anky kostumbr eq'i' kyitza', iktza' ti'j tx'ajb'il kybas b'ix kyq'awub' b'ix kyaqil kyokensb'il k'uxb'il.* ⁵ Ntons astilji kye aj b'uch'uj Parisey b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il oxik kyqani' te Jesus: «¿Tistil kye axnaq'atz k'onti'l eq'i' kyitza' te kykostumbr qijajil oqtxi', komo nkye'okten wa'il b'ix mina' tel ktx'ajo' kyq'ab' iktza'x te kostumbr?»

⁶ Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «B'an'ax iktza'x otq'umaj te Chay aj yolil tyol Dios oqtxi' aj tqet stz'ib'a' ikxjani eti'j etetz aj xmeletz' a'ix: «Ja xjalni nkyinqet kxjani' cha a'ox tuky'i kyyol, per nya'tx b'an'ax kyitza', b'ix te kyanim laq'chik at wi'j tzan tpaj k'onti'l atok kyk'u'j wi'j. ⁷ Chagan nkyintzaj kyna'o'. Kyetz nxik kxnaq'tza' aj cha tuj kywi'x kyetz n'etz kyin.»*

⁸ Ntons nkaj ekola' te aj okaj tq'uma' Qtata Dios b'ix cha n'ok esi' ek'u'j ti'j kykostumbr kye oqtxi' xjal.» ⁹ B'ix ax nxik tuq tq'uma' kyetz ikxjani: «Kewen etetz nkaj esi' te aj okaj tq'uma' Dios b'ix cha nxik eteq'i' kykostumbr kye oqtxi' xjal. ¹⁰ Komo te Qtata Dios okaj tq'uma' te Moisés tzan kyqet qlima' te qtat tuky'i qnan,* b'ix ab'l aj okajel tqanb'e' jun nya'tx galan ti'j stat b'ix tnan, okaj q'uma' tzan tqet kanslet.* ¹¹ Per etetz n'eq'uma', jun xjal b'a'n tzan txik tq'uma' te stat tuky'i tnan: «Te ja ntzani korban, aj telponx pawankaj te Dios te aj ma' tuq tz'oken te onb'il te etetz.» ¹² Ntons oj txik tq'uma' ikxnini, ikxji a'ixk etetz k'onti'l n'etzoqpi' tzan tonen tuky'i stat b'ix tuky'i tnan. ¹³ Ikxji n'el etik'o' te aj okaj tq'uma' te Qtata Dios tzan tpaj te ekostumbr, b'ix ti'chq txq'anky aj n'ek'ulu' ikxji.»

¹⁴ Ntons, yaji etzaj tuk'le' kyaqil kye xjal aj akyeqet tuq tzi b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Kyintzaj echa'o' waq ekyaqil, b'ix intox tuj ewi' aj oxel nq'uma' etetzni. ¹⁵ K'onti'l jun tidi' aj ngex tuj jk'u'j ntz'ilan ti'j qanim tuj twitz Qtata Dios, sinoke te [nya'tx galan aj] njatz tuj qanim a te ntz'ilan ti'j qanim tuj twitz Qtata Dios. ¹⁶ Ntons qa at exkyin, intok esi' ewi' ti'j aj nxik nq'uma'ni.»

¹⁷ Ntons yaji te Jesus kyuky'i txnaq'atz ekaj ksi' kye xjal b'ix e'ox tuj jun jay. Kye txnaq'atz oxik kyqani' tetz tidi' tuq telponx te aj ojetq tuq xik tq'uma' kye

* **7:4** Ax: xtx'otx'al k'uxb'il brons; junjun u'j oqtxi' ax nyolin oqet kyk'ulu' te kykostumbr kyij' kykajb'il. * **7:7** Isa 29:13 * **7:10** Exo 20:12; Deu 5:16 * **7:10** Exo 21:17; Lev 20:9

xjal. ¹⁸ Ntons tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Ti'tzun, ax etetz k'onti'l n'el eniky' ti'j te nini? ¿K'onti'l n'el eniky', kyaqil aj nqex tuj jk'u'j k'onti'l ntz'ılan ti'j qanim tuj twitz Qtata Dios? ¹⁹ Komo [te aj nxik qwa'a'] k'onti'l npon tuj qanim sinoke a'ox tuj jk'u'j b'ix yaji n'ex jk'u'ja'ky.» Ikxji te Jesus oxik tq'uma', kyaqil aj nxik qwan k'onti'l ntz'ılan ti'j te qanim tuj twitz Qtata Dios. ²⁰ Ax oxik tq'uma' ikxjani: «Te aj njatz tuj tanim jun xjal a te aj ntz'ılan ti'j tanim tuj twitz Qtata Dios. ²¹ Komo tuj kyanim kye xjal, njatz kyaqil aj nya'tx galan nqet kxima', b'ix qa xjal solter oj kyk'ajajin, qatzun xjal oj kyelq'an, qatzun oj kykansan, ²² qatzun xjal aj junb'e' kyib' oj kyk'ajajin, qatzun oj tel kyq'ajab' ti'j ti'chq te junky, qatzun oj tqet kyk'ulu' tzanjelal ti'chq nya'tx galan, qatzun oj tqet kymoyi' xjal, qatzun oj tqet kyb'isu' yol xhch'ajyol tzan kypak'achul, qatzun oj kyek'awin ti'j junky, qatzun oj kchimon yol nkyeyolin nya'tx galan ti'j junky, qatzun oj kyna'on qa kyetz a'e'ji tb'ay kywitz kyaqil, qatzun qa k'onti'l nqet kyb'isu' tume'l titza' tzan kyanq'in. ²³ Kyaqil ntzani njatz tuj kyanim kye xjal b'ix a te aj ntz'ılan ti'j kyanim tuj twitz Qtata Dios.»

Aj Tjatz Tin Jesus Jun Malspirit Tuj Tanim Jun Tal Xuj
Mat 15:21-28; Mak 7:36

²⁴ Ntons yaji te Jesus owex tzi b'ix opon tuj xtx'o'otx' junky amaq' Tir tb'i.† Tzi owox tuj jun jay b'ix k'on tgan tuq tzan tok cha'o' tzan nijunwt, per k'onti'l ob'antik tewan. ²⁵ At tuq jun xuj tzi b'ix at tuq jun tal, tal xuj, te tal atqex tuq jun malspirit tuj tanim. Ntons te alon owok xhcha'o' qa te Jesus ojetq tuq pon tzi, yaji opon twitz Jesus b'ix oqet mejlet twitz. ²⁶ Te alon, tetz jun aj nya'tx tijajil Israel b'ix tzajnaq tuq tuj te amaq' Siropenesy. Ntons oqet twitz twitz te Jesus tzan tjatz tin te malspirit tuj tanim te tal. ²⁷ Te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «A tgan tzan txik qna'o' tb'ay kye tk'wa'al amaq', komo [tuj jun jay] nya'tx galan tzan tel qin kywe' kye k'wa'l b'ix tzan txik qsi' kye tx'ya'n.» ²⁸ «Ye' tat» kyi te alon. «Per kye tx'ya'n ax nxik kywa'a' aj tpuk'u'l kywe' k'wa'l aj nqet tz'aqik tjaq' mes.» ²⁹ Ntons yaji te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxja'n: «Tzan tpaj aj n'aq'uma'ni, b'a'n tzan awaj ajay kontent tzan tpaj te malspirit ma'tx jatz tuj tanim te awal.» ³⁰ Yaji te xuj owaj tjay b'ix aj tpon, te tal nwtan tuq galan tuj twatub' b'ix te malspirit ojetq tuq jatz tuj tanim.

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Xjal Xk'ab' Tuq B'ix Tz'ak

³¹ Ntons te Jesus owex tuj tkwentil te amaq' Tirni b'ix oky'ik tuj te amaq' Sidon b'ix yaji opon stzi' te Galiley A' tuj tkwentil Dekapl.* ³² Aj tpon tzi, kye xjal opon kyin twitz Jesus jun xjal xk'ab' tuq b'ix tz'ak. Kyetz oqet kywitz twitz Jesus tzan tqet tsi' tq'ab' tajsik tzan tb'antik. ³³ Ntons te Jesus owel tlaq'b'a' te xjal kyij' kye txq'anky b'ix owox tsi' twi' tq'ab' tuj txkyin te xjal b'ix owok tmu'u' twi' tq'ab' tuky'i ta'l stzi' b'ix owok tmako' twi' taq' te xjal. ³⁴ Yaji ojax ten twitz ka'j, ojax tb'is b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Efata.» (Aj ni'n tuj kyyol tuq kyetz b'ix telponx iktza' "Pajaqet.")

³⁵ A'ilnajji ojaqet txkyin te xjal b'ix ax ob'antik te taq' b'ix owaq'ik tzan tyolin galan. ³⁶ Te Jesus oxik tq'uma' kyuky'i kye xjal tzan k'on tuq txik kyq'uma' te nijunwt tidi' aj ojetq ky'ik. Per kye xjal cha masky tuq nxik kypakb'a' tuq ja'chq.* ³⁷ Kye xjal b'an nkyelab'an tuq [b'ix nkyechalaj tuq], nxik tuq kyq'uma' ikxjani: «Kyaqil ma'tx tk'uluj galan, kye xk'ab' nkyeb'antik b'ix kye men nb'antik kyyolin titza'.»

† 7:24 Ax: Tir b'ix Sidon. * 7:31 Mak 5:20 * 7:36 Mak 8:26

8

Aj Kxik Tk'a'cha' Jesus Kaje Mil Xjal
Mat 15:32-39

¹ Bwen, tuj aj tyempji a jun xjal tuq chimo' kyib' junky'el tuky'i te Jesus, b'ix komo k'onti'l tuq kywe', te Jesus etzaj tuk'le' kye txnaq'atz, oxik tq'uma' kyetz ikxjani: ² «Wetz nlo'et nk'u'j kyij ja xjalni tzan tpaj oxo e'q'ixi' kyqetlenten tzani wuky'i'l b'ix ajna'l k'onti'l kywe'. ³ Qa okye'ajel nlajo' mina' tuq kywa'an, okyekajel numan tuj kyb'ey, komo ate' junjun tzajnaqe' laq'chik.» ⁴ Yaji kye txnaq'atz oxik kyq'uma' ikxjani: «¿Ja' otzajel qin kywe' ja xjalni b'ix nijunwt najayon tzani?» ⁵ Yaji tetz oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Jateb' wab'j eq'i' etitza'?» «Cha wuq wab'j at» kyekyi.

⁶ Ntons yaji te Jesus oxik tk'ulu' mandad tzan kyqet wit'let kye xjal twitz tx'o'tx'. Yaji oky'ik tk'amo' kye wuq wab'j, b'ix oxik tsi' pixon te Qtata Dios. Yaji oqet tpawa' te wab'j b'ix oxik tsi' kye txnaq'atz b'ix yatzun kyetz oxik ksipa' kye xjal. ⁷ Ax ate' tuq kab'e' kyiy nekit eq'i' tuq kyitza', b'ix te Jesus, ya ma xik tsi' pixon te Dios ti'j kywe', oxik tq'uma' kye txnaq'atz tzan txik ksipa' kxol kye xjal. ⁸ Kyaqil kye xjal eb'ajwa'an b'ix eb'ajnoj byenech b'ix yatzun tmankunlen kywa'an, ojaw kchimo' te aj osobrin b'ix kabal enoj wuq chi'l aj osobrin. ⁹ Kye aj eb'ajwa'an kaj mil (4000) tuq kyb'et tzan kyaqil.* Yaji te Jesus eb'ajkaj tkawi' kye xjal, ¹⁰ b'ix yaji ojax tuj jun bark kyuky'i txnaq'atz b'ix exik tuj junky luwar, Dalmanut tb'i.

Aj Txik Kyqani' Kye B'uch'uj Parisey Tzan Tqet Tk'ulu' Te Jesus Jun Tidi' Tuky'i Nim Tajwalil

Mat 16:1-4; Luks 12:54-56

¹¹ Ntons [aj kypon Dalmanut], epon txq'an xjal aj b'uch'uj Parisey tuky'i Jesus b'ix nkyewululun tuq tuky'i'l. Kyetz kygan tuq tzan tqet tk'ulu' jun lab'al kywitz tzan tqet tyek'u' qa b'an'ax tuq [tlajen Dios].* ¹² Te Jesus ojazt tb'is b'ix oxik tq'uma': «¿Tistil kye ja xjal ntzani nkyeqanin jun lab'al?»* Oxel nq'uma' etetz te b'an'ax, nlay qet nk'ulu' jun lab'al kywitz iktza' kyetz kygan.» ¹³ Ntons tetz kyuky'i tuky'i'l owel kypawa' kyib' kyij, b'ix e'ox tuj te bark b'ix e'ex tzi tzan kyjunxla'in te a'.

Aj Txik Tq'uma' Jesus Kye Txnaq'atz Tzan Tok Ksi' Kynab'l Kyij Kye Aj B'uch'uj Parisey

Mat 16:5-12

¹⁴ Ntons, aj kxik [tuj te bark] k'onti'l oxik kyna'o' kywe', cha jun wab'j eq'i' tuq kyitza'. ¹⁵ Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Intok esi' waq enab'l kyij kye aj b'uch'uj Parisey b'ix ax ti'j te Eródes tzan tpaj kyetz iktza' malsb'il pan.»* ¹⁶ Ntons kye txnaq'atz e'aq'ik kyyolin kyib'kyib'x ikxjani: «[Ntzaj tq'uma' ikxji] tzan tpaj k'onti'l ma tzaj qin wab'j.» ¹⁷ Te Jesus owel tniky' ti' tuq nkyvoli', astilji oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Tistil nkxb'isun qa k'onti'l eq'i' qwe'? ¿Ti'tzun, mina'x tel eniky'? Ajun etz'akal, ni k'onti'l n'ox tuj ewi'. ¹⁸ Etetz at ewitz per k'onti'l n'el eniky' te aj nxik eten, ax at exkyin per k'onti'l n'ox tuj ewi' te aj n'ok echa'o'.* ¿Ti'tzun, k'onti'l na'ik etitza' ¹⁹ aj txik nsipa' te jweb' wab'j kxol jweb' mil (5000) xjal? ¿Jateb' chi'l ojaw echimo' te aj osobrin?» Ntons kyetz oxik kyq'uma': «Kab'lajuj chi'l.» ²⁰ «B'ix aj txik nsipa'

* **8:9** Mat 15:38   * **8:11** Mat 12:38; Luks 11:16   * **8:12** Mat 12:39; Luks 11:29   * **8:15** Tzan ch'imu's te malsb'il nmal nim titza'; b'ix ax kyetz nya'tx ky'ila'j kyb'et per tzan tpaj aj nkxnaq'tza' b'a'n tzan tqet kyeq'i' ky'ila'j xjal; Mat 16:12; Luks 12:1; Gal 5:9.   * **8:18** Isa 6:9-10; Jer 5:21; Ezq 12:2

te wuq wab'j kye kaj mil (4000) xjal, ¿jateb' ch'il' ojaw echimo' te aj osobrin?» Ntons oxik kyq'uma': «Wuq chi'l.» ²¹ «¿B'ix ikxji tzunx k'onti'l n'el eniky'?»

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Moy

²² Ntons yaji te Jesus kyuky'i kye tuky'i'l eb'ajpon tuj amaq' Betsayd b'ix txq'an xjal otzaj kyin jun moy tuky'i'l b'ix oqet kywitz twitz tzan tuq tok tmako' te moy tzan tb'antik. ²³ Yatzun te Jesus oxik tjocho' te moy b'ix oxik teq'i' xtxa'm amaq'; b'ix owoq stzuba' ti'j tb'aq' twitz te moy b'ix oqet tsi' tq'ab' tajsik b'ix oxik tqani' tetz ikxjani: «¿Nb'antik aka'yin ch'in?» ²⁴ Yatzun te moy oxik tq'uma' ikxjani: «Nkyewe'e' kye xjal nkyeb'et per nkyexik wen naqe tze'.» ²⁵ Ntons yaji te Jesus owoq tmako' kye tb'aq' twitz junky'elky b'ix yaji te moy ojaw tka'yi' b'ix ob'antik tka'yin galan kyaqil. ²⁶ Ntons te Jesus owaj tlajo' te xjal tjay b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: «K'on xhch'ox tuj amaq'.»*

Aj Txik Tq'uma' Te Xhpe'y Te Jesus A Tuq Tetz Te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'

Mat 16:13-20; Luks 9:18-21

²⁷ Ntons, yaji te Jesus kyuky'i ttxnaq'atz e'ex tuj Betsayd b'ix eb'ajxik tuj amaq' Sesarey tuj tkwentil Filipos, b'ix man tuq nkyeb'et tuj b'ey, te Jesus oxik tqani' kyetz ikxjani: «¿Tidi' nkyoli' kye xjal wi'j? ¿Ab'lin wetz a'in tuj kynabl'?» ²⁸ Yaji oxik kyq'uma' kyetz tetz ikxjani: «Ate' junjun nkyq'uma' yatz a'ich Wa'nch Aj Swal A', b'ix junjunky nkyq'uma' yatz a'ich Eliys, b'ix ate' junjunky nkyq'uma' yatz a'ich jun aj yolil tyol Dios.»* ²⁹ Ntons oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «B'ix etetz, ¿ab'l wetz a'in tuj enabl'?» Yaji oxik tzaq'b'ik te Xhpe'y, oxik tq'uma' ikxjani: «Yatz a'ich te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'.»* ³⁰ Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «K'on xik eq'uma' te nijunwt.»*

Aj Tyolin Jesus Ti'j Tkamiky

Mat 16:21-28; Luks 9:22-27

³¹ Ntons yaji owaq'ik ttxnaq'tzan kxol kye ttxnaq'atz, qa tetz te Ichan Aj Tk'wa'al Dios ma'kix tuq tz'ok ten twitz te xhcho'nal, b'ix ma'kix tuq tz'el ik'o' tzan kye pal aj nim kyajwalil b'ix tzan kye xnaq'tzal Kawb'il kyuky'i kyaqil kye txq'anqy kywitzale' aj nim kyajwalil kxol tijajil Israel. Ax oxik tq'uma' qa oxe'lkix q'uma' tzan tqet kansa' b'ix tuj toxi'n q'ij tqelen kansa' ojawel anq'in. ³² Ntons ikxji tetz oxik tyoli' tume'l titza' oky'el tuq ti'j. Yaji te Xhpe'y owel tlaq'b'a' Jesus kyi'j kye txq'anqy b'ix owaq'ik tilin ti'j tzan tpaj aj ntyoli' tuq. ³³ Yaji te Jesus owajtz meltz'jik b'ix exik ten kye txq'anqy ttxnaq'atz, b'ix owaq'ik tzan tilin ti'j Xhpe'y ikxjani: «¡Intel apawa' awib' wi'j yatz aj cha nxik asamo' awib' tuky'i Satanas. Yatz nya'tx agan iktza' te Dios tgan sinoke yatz cha agan iktza' kye xjal!»

³⁴ Ntons yaji te Jesus etzaj tuk'le' kye ttxnaq'atz b'ix kye xjal b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ab'l aj tgan tzan tok lapet wi'j, ntons a tgan tzan tkaj tkola' te aj cha n'el tgani', a tgan [tzan sten dispwest tzan tok ten twitz] tkamiky [tzan npaj wetz], † b'ix intok lapet wi'j. ³⁵ Komo ab'l aj cha njoyon tume'l tzan tkolon tib'x tzan tanq'in, opoyonajkixi'; yatzun te aj okamel tzan tpaj tokslb'en wi'j b'ix ti'j te tpakb'alil galan titza' te Qtata Dios nkyon qi'j, tetz ot kamb'a'tz jun tanq'in.»* ³⁶ ¿Tidi' token qa jun xjal ot kamb'a'tz kyaqil aj at tzani twitz tx'o'tx' per oj tkamik opoyonaj te tanim? [¡Chagan!] ³⁷ ¿B'ix tidi' b'a'n tzan txik tsi' jun

* **8:26** Mak 8:30 * **8:28** Mak 6:14-15; Luks 9:7-8 * **8:29** Wnch 6:68-69 * **8:30** Mak 9:9

† **8:34** Ax: tzan txik teq'i' tkurusx. Intqet awe'e' aj ja' nyolin txe' te txaq' u'j ti'j Mat 16:24. Ax Mat 10:38, b'ix Luks 9:23 b'ix 14:27 nyolin ti'j te krus. * **8:35** Mat 10:39; Luks 17:33; Wnch 12:25

xjal tzan tkolet te tanim? [iCh'inwnt!]³⁸ Ab'l aj oky'ixwel wi'j b'ix ti'j npakb'alil kywitz ja xjal chimol chojni aj oje kyinkaj kykola'ni tzan kyjoyon junky dios, ax [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] okyinky'ixwel ti'j tetz twitz Ntat b'ix kywitz kye ángel cha'oj wul junky'elky. Komo cha'oj wul, kyin'ul tuky'i nim wajwalil aj otzajel tsi' Ntat b'ix kyin'ul kyuky'i kye ángel aj pawame' te Ntat.»

9

¹ Ax oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz oxel nq'uma' etetz te b'an'ax, junjun exol etetz aj atikxqet tzani nlay kyekamik max oj tok kyen cha'oj tk'ulun mandad te Qtata Dios tuky'i nim tajwalil.»

Aj Xhchukjik Tka'yin Jesus Twi' Jun Witz
Mat 17:1-13; Luks 9:28-36

² Bwen, waqaq q'ij mas yaj, te Jesus exik tuk'le' tuky'i'l twi' jun nim witz te Xhpe'y b'ix Jacobo* b'ix Wa'nch, b'ix akyeqet tuq kchukel tuky'i'l txini. B'ix derepent te Jesus ochukjik tka'yin.* ³ Tetz tq'anaq otxaqtxon b'ix b'an sjapun iktza' nijunwt xjal twitz tx'o'tx' ob'antel tk'ulun xq'apj b'an sjapun ikxji. ⁴ B'ix oxik kye'e' te [tzqan] Eliys* tuky'i [tzqan] Moisés* nkyeyolin tuq tuky'i Jesus. ⁵ Yaji te Xhpe'y oxik tq'uma' te Jesus ikxjani: «Xnaq'tzon, galan qa aqoqetna tzani. Instzaj aq'uma' tzan tjaw jk'ulu'na ox tal pach,* jun te yatz b'ix jun te Moisés b'ix junky te Eliys.» ⁶ Te Xhpe'y k'onti'l na'ik tuq titza' tidi' nxik tyoli', komo kyetz ojetq tuq kyexob'.[†] ⁷ Yaji tanderepent oqet juptz'an jun muj kyij' b'ix tuj te muj otzaj yolin te Qtata Dios ikxjani: «Atzun wetz nk'wa'al ntzani aj gani' nim witz'a.* Se etok cha'on waq ti'j.» ⁸ Yaji derepent txik kyen, k'onti'lky oxik kyen te Eliys b'ix te Moisés, a'ox te Jesus atqet tuq kyuky'i'l.

⁹ Ntons aj man tuq ikja'n kyqetz twi' te witz, te Jesus oxik tq'uma' tzan k'on txik kyq'uma' te nijunwt tidi' aj ojetq tuq tz'ok kyen twi' te witz, max tuq cha'oj tjaw anq'inky tetz te Ichan Aj Tk'wa'al Dios.* ¹⁰ Astilji cha oqexten tuj kyanim kyaqil aj owok kyen. Per nkyecha'on tuq kyib'kyib'x tidi' telponz qa tetz ojawal anq'in tuq. ¹¹ Astilji oxik kyqani' te Jesus: «¿Tistil nkyq'uma' kye xnaq'tzal Kawb'il qa te Eliys tzul junky'elky tb'ay [twitz te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi']?»* ¹² Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «B'an'ax te Eliys tzul tb'ay tzan tqet tk'ulu' kyaqil galan iktza' tuq tb'ay. B'ix zb'an'ax petzun tz'ib'ankaj tuj Tu'jal Dios, qa te Ichan Aj Tk'wa'al Dios owokel ten twitz xhcho'nal b'ix ax owokel xmayi' tzan kye xjal?»* ¹³ Ax oxel nq'uma' etetz, te Eliys ojekix tzul b'ix kye xjal ti'chq owok kyk'ulu' ti'j iktza'x tz'ib'ankaj tuj Tu'jal Dios.»*

Aj Tjatz Tin Jesus Jun Malspirit Tuj Tanim Jun K'wa'l
Mat 17:14-21; Luks 9:37-43

¹⁴ Ya ma kye pon aj ja' tuq akyeqet kye txq'anqy txnaq'atz, oxik kyen ky'ila'j xjal chimo' tuq kyib' kyij' b'ix kxol kye xjal ateqet tuq junjun xnaq'tzal Kawb'il, nkyewululun kyuky'i kye txnaq'atz. ¹⁵ Ya ma xik kyen kye xjal ikja'n stzaj tuq te Jesus, eb'ajlab'an ti'j b'ix exik karedin q'olb'el tetz. ¹⁶ Yaji te Jesus oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Tidi' n'ewululu' kyuky'i'l?» ¹⁷ Yaji jun kxol

* 9:2 Ax: Chaw. * 9:2 2Xhp 1:17-18 * 9:4 1Re 17-22; 2Re 1:1-2:12 * 9:4 Exo 2-4; 18; 33-34

* 9:5 Lev 23:39-43 † 9:6 Nkyexob' tuq tzan tpaj ky'ila'j aq'b'ixi' tuq kykamen Eliys tuky'i Moisés, ax nkyexob' tuq tzan tpaj te Jesus ojetq ky'ixpjik ka'yin. * 9:7 Mat 3:17; Mak 1:11; Luks 3:22 * 9:9 Mak 5:43 * 9:11 Mal 4:5; Mat 11:14 * 9:12 Isa 53:3; Sal 22:1-18; 69:8-11,20,21; 118:22 * 9:13 1Re 19:2,10; 2Re 2:11-12; Mat 11:13-14; 17:11-13

kyetz, oxik tq'uma' ikxjani: «Xnaq'tzon, wetz ma tzaj win nk'ajol tzan tb'antik awitza'. Tetz atqex jun malspirit tuj tanim b'ix k'onti'l nb'antik tyolin tzan tpaj te malspirit. ¹⁸ Ja'chq' ntzyet titza' b'ix nqet txon twitz tx'o'tx', npulutin stzi', nqitx'itx'in txete' b'ix nkyaqwak'e'. Komo yatz k'onti'l tuq atichqet, ma qet nwitz kywitz kye axnaq'atz tzan tuq tjatz kyin ch'in te malspirit, per k'onti'l ma b'antik kyitza'.»

¹⁹ Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Etetz k'onti'l n'ox tuj ewi'. ¿O' petzun okyinqtelten etuky'i'l b'ajq'ij? ¿Janik'b'a'nx-alo wipa'tz etuky'i'l? Instzaj etin te k'wa'l tzani.» ²⁰ Ntons oxik kyin te k'wa'l. Yatzun te malspirit aj txik ten te Jesus, oqet txo'o' te k'wa'l kongan twitz tx'o'tx' b'ix te k'wa'l ojaw tkyito' b'ix oje xjililin b'ix opulutin stzi'. ²¹ Te Jesus oxik tq'ani' te k'wa'lon ikxjani: «¿Janik'le stzyetlen tuky'i ntzani?» «Man tuq nekit» kyi te k'wa'lon. ²² «Ky'ilal'elxi' oje qet xon tuj q'aq' b'ix tuj a' tzan te malspirit tzan tkamik. Per qa yatz ob'antel awitza', intok lo'et ch'in ak'u'j qi'ja b'ix pawonen ch'in quky'ila» kyi te k'wa'lon. ²³ Ntons kyi te Jesus ikxjani: «¿Tistil ntzaj aq'uma' "qa wetz ob'antel witz"? Kyaqil b'a'n tzan tb'antik qa n'ok qwit'b'a' jk'u'j ti'j Qtata Dios.» ²⁴ Yaji te k'wa'lon oxik tq'uma' kongan ikxjani: «Wit'lik nk'u'j, per pawonen ch'in wi'j tzan tok wit'let nk'u'j mas b'an byenech.»

²⁵ Ya ma tz'ok ten te Jesus kye xjal nkyelab'un tuq ti'j, tetz oxik tk'ulu' mandad te malspirit tzan tjatz tuj tanim te k'wa'l, kyi ikxjani: «Yatz malspirit aj men b'ix tz'ak a'ich, pajatz tuj tanim ja k'wa'lni, b'ix k'onky chqex junky'el tuj tanim.» ²⁶ Yaji te malspirit ojaw wayun kongan b'ix ojaw tkyito' junky'elky te k'wa'l b'ix yaji ojaz tuj tanim te k'wa'l. Yatzun te k'wa'l cha okaj tanlet iktza' jun kamnaq b'ix kye xjal nkyq'uma' tuq: «Ma'tx kamik.» ²⁷ Yatzun te Jesus ojaw stzyu' tq'ab' te k'wa'l, ojaw twab'a', b'ix te k'wa'l ojaw wa'let.

²⁸ Yaji te Jesus owox tuj jun jay kyuky'i kye txnaq'atz b'ix kye txnaq'atz ewj kywitz kye xjal oxik kyqani' tetz ikxjani: «¿Tistil qetza k'onti'l ma jatz qitza'na?» kyekyi. ²⁹ «Jun malspirit iktza' ntzani, a tgan tb'ay nqoxnaq'tzan tzan tjatz qitza'»[†] kyi te Jesus.

Aj Txik Tq'uma' Jesus Kye Txnaq'atz Oxel Tuq Q'apo' Tuj Kyq'ab' Kye Xjal Mat 17:22-23; Mak 8:31; 9:9; 10:37; Luks 9:43-45

³⁰ Bwen, yaji te Jesus kyuky'i kye txnaq'atz e'ex tzi b'ix eky'ik tuj tkwentil Galiley. Per te Jesus k'on tgan tuq tzan tok cha'o' tzan nijunwt qa akyeqet tuq tzi. ³¹ Tgan tuq jun tyemp a'ox tzan txik txnaq'tza' kye txnaq'atz kchukel b'ix nxik tuq tq'uma' kyetz ikxjani: «Komo [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], okyinxel q'apo' tuj kyq'ab' kye xjal b'ix okyinqtel kykansa', per tuj toxi'n q'ij nqetlen kansa', okyinjawal anq'in.» ³² Per kye txnaq'atz, kyetz k'onti'l tuq n'el kyniky' tidi' telponx tuq te aj ntyoli', b'ix nkyexob' tuq tzan txik kcha'o' tidi' telponx.

Aj Tyolin Jesus Tzan K'on Qb'isun Qi'jx Sinoke Tzan Qb'isun Kyi'j Txq'anxy Qerman

Mat 18:1-5; Luks 9:46-48

³³ Bwen, yatzun kyponlen tuj amaq' Capernaúm te Jesus b'ix kye txnaq'atz e'ox tuj jun jay. Yaji te Jesus oxik tq'ani' kyetz: «¿Ti' tuq n'eyoli' nkxb'et tuj b'ey?» ³⁴ Per kyetz k'onti'l tidi' okyq'umaj tzan tpaj nkyewolulun tuq ti'j ab'l te mas nim tajwalil xkol.* ³⁵ Ntons tetz oqet wit'let b'ix etzaj tuk'le' kye kykab'lajujil tky'ixel b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Qa qgan tzan qok tb'ay

[†] 9:29 Ax: a tgan tb'ay nqoxnaq'tzan b'ix nqo'ipan wa'ij tzan tjatz qitza'.

* 9:34 Luks 22:24

kywitz kye txq'ankey, ntons a tgan tb'ay tzan qonen kyij' txq'ankey b'ix yaji qetz mankb'ilxi'.»*

³⁶ Ntons, yaji tetz otzaj tin jun k'wa'l, oqet tsi' kxol b'ix ojaw xhchele' b'ix oxik tq'uma' ikxjani: ³⁷ «Ab'l aj otk'amo'tz jun k'wa'l [iktza' ja ntza'n] tzan tpaj te xjal n'okslan wi'j, ax okyintk'amo'tz wetz. B'ix ab'l aj okyintk'amo'tz nya'tx a'ox a'in okyintk'amo'tz sinoke ax otk'amo'tz te aj otzaj lajon wetz.»*

Kye Aj K'onti'l Nkyeq'ojin Qi'j, Kyetz Quky'i'l Qib'
Luks 9:49-50

³⁸ Ntons yaji te Wa'nch oxik tq'uma' te Jesus ikxjani: «Xnaq'tzon, owok qena jun xjal njatz tuq tin malspirit tuj kyanim xjal b'ix nxik tuq tq'uma' ab'i tzan kyjatz titza'. Komo tetz k'onti'l lapik qxol, astilji oxik qmiyo'na tzan k'on tk'ulunky ikxji.» ³⁹ Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «K'on xik emiyo'. Qa jun xjal nxik tq'uma' nb'i tzan tk'ulun jun tidi' tuky'i tajwalil Qtata Dios, nlay b'antik tzan tyolin jun nya'tx galan wi'j. ⁴⁰ Jun xjal aj k'onti'l nq'ojin qi'j, tetz nya'tx jun gajq'oj sinoke jun aj quky'i'l. ⁴¹ Oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, ab'l aj owelatiz tswa' ch'in etuk'a' a' tzan tpaj a'ix te wetz, ntons nlay ponaj taq'umb'en.»*

Aj Txik Tq'uma' Jesus Nya'tx Galan Oj Qjoyon Choj
Mat 18:6-9; Luks 17:1-2

⁴² «Per ab'l aj otk'ulu'tz tzan tqet tz'aqik jun aj nkyintoksla', iktza' kye ja k'wa'l aj ntzanije'ni, mejor-tal tzan tqet k'alet talq jun ka' nim ab'j kyeb'il b'ix tzan tqez-tal xo'let tuj te nim a' tzan tnaj. ⁴³ Ntons etetz, qa nkxk'ulun nya'tx galan tzan tpaj eq'ab', mejor intel etx'emu'. Mas galan tzan qox tuj ka'j xhkut jq'ab' b'ix nya'tx tzan qox tuky'i kykab'il jq'ab' tuj te luwar aj ja' te xhcho'nal k'onti'l nmankun, aj ja' te nim q'aq' ni k'onti'l nqex tzaj* ⁴⁴ b'ix aj ja' ateqex kye xhchuq' aj k'onti'l nkyenaj sinoke ax tzi ateqex lo'ol kye anim aj ateqex tuj q'aq'.[§] ⁴⁵ B'ix qa tzan tpaj te etoq nkxk'ulun jun nya'tx galan, mejor intel etx'emu'. Mas galan tzan qox tuj ka'j xhkut qox b'ix nya'tx tzan qox tuky'i kykab'il qox tuj te luwar aj ja' te xhcho'nal k'onti'l nmankun* ⁴⁶ b'ix aj ja' ateqex kye xhchuq' aj k'onti'l nkyenaj sinoke ax tzi ateqex lo'ol kye anim aj ateqex tuj q'aq'.^{*} ⁴⁷ B'ix qa tzan tpaj te tb'aq' ewitz nkxk'ulun jun nya'tx galan, mejor intetz etin tzan k'on ek'ulun nya'tx galan. Mas galan tzan qox tuj ka'j moy a'o' b'ix nya'tx tzan qox tuky'i kykab'il qwitz tuj te luwar aj ja' te xhcho'nal k'onti'l nmankun* ⁴⁸ aj ja' ateqex kye xhchuq' aj k'onti'l nkyenaj sinoke ax tzi ateqex lo'ol kye anim aj ateqex tuj te q'aq'.^{*} ⁴⁹ Komo owokel si' q'aq' kyij' kyaqil xjal iktza' atz'an n'ok si' ti'j kyaqil qoyej q'apo' te Qtata Dios [aj telponx pawankaj te tetz].[†] ⁵⁰ Galan te atz'an per qa ojetq tz'el tq'ab' çtitza' owokel k'ak'j junky'elky?[‡] [iNlay!] Astilji mejor insten te atz'an eti'j aj n'el pawan te etetz te Qtata Dios b'ix se eten waq galan exolx.»

* **9:35** Mat 20:26-27; 23:11; Mak 10:43-44; Luks 22:26 * **9:37** Mat 10:40; Luks 10:16; Wnch 13:20

* **9:40** Mat 12:30; Luks 11:23 * **9:41** Mat 10:42 * **9:43** Mat 5:30 § **9:44** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet k'onti'l oqet ktz'ib'a' ja taqan ntzani. * **9:45** Mat 18:8 * **9:46** Intqet awe'e' te aj nyolin ti'j te 9:44. * **9:47** Mat 5:29 * **9:48** Isa 66:24 † **9:49** Ax: "n'ok si' tatz'b'il tuky'i q'aq'"; Lev 2:13 nyolin atgan tuq atz'an kyito' ti'j kyoyej kye xjal te Dios tzan tok en pawankaj te Dios, b'ix 1Xhp 1:7 b'ix 1Kor 3:13 nkyeyolin te q'aq' telponx iktza' te xhcho'nal aj n'ok qi'j tzan tok saq qanim; 1Xhp 4:1-2.

‡ **9:50** Ax: insten atz'an eti'j; Mat 5:13; Luks 14:34-35.

10

Aj Tyolin Jesus Tzan K'on Tqet Kypawa' Kyib' Jun Ichan Tuky'i Txu'jel
Mat 19:1-12; Luks 16:18

¹ Bwen, yaji te Jesus kyuky'i kye txnaq'atz e'ex tzi* b'ix exik tuj tkwentil Judey b'ix ejunxla'in te Jordan A'. Yaji ky'ila'j xjal owok kchimo' kyib' ti'j b'ix komo iktza'xkix tuq tetz modin, eb'ajxik txnaq'tza'.

² Yaji eb'ajpon tuq'an aj b'uch'uj Parisey b'ix kygan tuq tzan tqet kyeqi'. Ntons oxik kyqani' te Jesus ikxjani: «¿Nyolin pe' tuj te kawb'il qa b'a'n tzan taj tlajo' jun ichan txu'jel qatzun nya'txji?» ³ Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «¿Tidi' okaj tq'uma' Moisés?» ⁴ Ntons owaj ktzaq'b'e' ikxjani: «Te Moisés okaj tq'uma', jun ichan b'a'n tzan tqet tk'ulu' jun tu'jal tb'ay b'ix yaji tzan taj tlajo' te txu'jel.» ⁵ Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Te Moisés okaj tq'uma' ikxji tzan stz'akal ewi'.† ⁶ Per aj tqet tk'ulu' Dios kyaqil tb'ay, tetz oqet tk'ulu' ichan tuky'i xuj.» ⁷ Astilji te ichan okajel tsi' stat tuky'i tnan tzan tok junan tuky'i txu'jel. ⁸ Ikkxi okye'okel iktza' jun xjal; nya'tx kab'e' sinoke iktza'xkix cha jun.* ⁹ Astilji komo Dios ojetq tz'ok junb'en te kyetz, k'onti'l tzan tqet kypawa' kyib'.»

¹⁰ Ntons ya ma kye'ox tuj jun jay, kye txnaq'atz oxik kyqani' junky'el te Jesus tidi' telponx aj oxik tyoli' kye aj b'uch'uj Parisey. ¹¹ Yaji tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Qa jun ichan owajel tlajo' txu'jel b'ix yaji owokel junan tuky'i junky, ikxji cha nk'ajajin. ¹² Ax qa jun xuj okajel tkola' tichmil b'ix yaji owokel junan tuky'i junky, ax ikxji cha nk'ajajin.»*

Aj Tyolin Jesus Ab'le' Okyekajel Tuj Tq'ab' Dios
Mat 19:13-15; Luks 18:15-17

¹³ Kye xjal ntzaj tuq kyin kye kyk'wa'al twitz Jesus tzan tuq tqet tsi' tq'ab' kyajsik tzan kyqet tky'iwla'. Per kye txnaq'atz nkyexik tuq kymiyo' kye xjal. ¹⁴ Ya ma tz'ok ten ikxji, te Jesus k'onti'l oqet tuj twitz, ojaw q'ojlik b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Tzoqpij waq tzan kyul kye k'wa'l wuky'i'l b'ix k'on kyexik emiyo', tzan tpaj kye xjal iktza' ja k'wa'lni [aj nkyechalaj wi'] okyekajel tuj tq'ab' te Qtata Dios. ¹⁵ Oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, ab'l aj nlay tk'amoj tzan tkaj tuj tq'ab' te Qtata Dios, iktza' kye ja k'wa'l ma kyk'amojni, ntons aj xjalji nlay kaj tuj tq'ab' te Qtata Dios.»* ¹⁶ Te Jesus nkyejaw tuq xhchele' kye k'wa'l b'ix yaji nqet tuq tsi' tq'ab' kyajsik tzan kyqet tky'iwla'.

Aj Tyolin Jesus Kyi'j Kye Aj Cha Atok Kyk'u'j Ti'j Kyq'inomal
Mat 19:16-30; Luks 18:30

¹⁷ Aj ikja'n tuq tex te Jesus tzi, jun xjal otzaj karedin b'ix oqet mejlet twitz, b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Xnaq'tzon, yatz galan xjal a'ich. Ngan tzan txik nqani' yatz ¿tidi' presis tzan tqet nk'ulu' tzan wanq'in te jun-ele'x?» ¹⁸ Te Jesus oxik tq'uma': «¿Tistil ntzaj aq'uma' wetz qa galan xjal a'in? A'ox te Qtata Dios galan. ¹⁹ Yatz aweb'enky te aj okaj tq'uma' te Qtata Dios oqtxi' tzan k'on jkansan xjal,* b'ix tzan k'on jk'ajajin,* b'ix tzan k'on qelq'an,* b'ix tzan k'on tjaw qnik'o' kyij' xjal,* b'ix tzan k'on tz'el qin tidi' te junky, b'ix

* **10:1** Capernaúm; Mak 9:33. * **10:4** Deu 24:1-4; Mat 5:31 † **10:5** Te Qtata Dios okaj tq'uma' te Moisés ikx nyolin tuj Deu 24:1 tzan tqet stz'ib'a' aj nstzoqpi' te Qtata Dios kyuky'i kye xjal anke nya'tx a tuq tetz tganji tzan kyk'ulun kye xjal. Nya'tx a te Moisés at tpaj sinoke ikx okaj tq'uma' te Qtata Dios tzan tpaj kye xjal k'onti'l n'ox tuq tuj kywi'. * **10:6** Gén 1:27; 5:2 * **10:8** Gén 2:24 * **10:12** Mat 5:32; 1Kor 7:10-11 * **10:15** Mat 18:3 * **10:19** Exo 20:14; Deu 5:18 * **10:19** Exo 20:13; Deu 5:17 * **10:19** Exo 20:15; Deu 5:19 * **10:19** Exo 20:16; Deu 5:20

ax tzan kyqet qlima' qtat tucky'i qnan.»* ²⁰ Yaji te xjal oxik tq'uma' ikxjani: «Xnaq'tzon, wetz owaq'ik tqet woksla' kyaqil nini atx aj man tuq nekitin b'ix eq'ix witz'a' ajna'l.» ²¹ Yaji te Jesus owok te'e' te xjal b'ix ochalaj ti'j, b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Cha a'ox junky tidi' npaltin te yatz.† Pax, k'ayix kyaqil aj ti'chq yatz b'ix yaji oxe'l awoye' te twib'en kye meb'a' xjal b'ix yaji owokelnoj mas aq'inomal tuj ka'j. Yaji b'a'n tzan atzaj b'ix pawok lapet wi'j.» ²² Ntons ya ma tz'ok xhcha'o' te xjal ikxji, owaj b'an nb'isun tzan tpaj tetz nim tuq tq'inomal. ²³ Yaji te Jesus exik te'e' kye txnaq'atz b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Kye aj q'inon xjal kwest tzan tkaj kyq'apo' kyib' tuj tq'ab' Qtata Dios.»

²⁴ Yatzun kye txnaq'atz, aj tok kcha'o' ikxji, kyetz oje kyelab'an. Yaji te Jesus oxik tq'uma' junky'el ikxjani: «Nk'wa'al, § oxe'l nq'uma' etetz, kye aj q'inon xjal kwest tzan tkaj kyq'apo' kyib' tuj tq'ab' Qtata Dios. ²⁵ Jun kway kamey nlay b'antik tox tuj jun xhchutit akuxh; ax ikxji kye q'inon nlay b'antik kykaj tuj tq'ab' te Qtata Dios [tzan tpaj kyq'inomal].»

²⁶ Ntons kye txnaq'atz eb'ajlab'an mas. E'okten yoliyon kyib'kyib'x ikxjani: «¿Ab'l jun te qetz b'a'n tzan tkolon tib'x?» ²⁷ Ntons te Jesus exik te'e' b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Te ja ntzani nlay b'antik tzan kye xjal; yatzun te Qtata Dios b'a'n tzan tb'antik titza', komo tetz kyaqil b'a'n tzan tb'antik titza'.» ²⁸ Yaji te Xhpe'y oxik tq'uma' ikxjani: «Qetz a oje kaj qswa'na kyaqil ti'chq qetz a tzan qok lapetna awi'j.» ²⁹ Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, ab'lchaq xjal aj okajel tsi' tjay, qa terman ichan qatzun terman xuj qatzun stat tucky'i tnan b'ix kye tk'wa'al qa xtx'o'otx'ji, qa okajel tsi' kyaqil nini tzan npaj wetz qatzun tzan tpaj te tpakb'alil galan titza' te Qtata Dios nkolon qi'j,* ³⁰ yaji tetz itz'o'jx otk'amo'tz mas twitz aj at tuq te tetz tb'ay. Otk'amo'tz ky'ila'j t'jay, ky'ila'j terman ichan b'ix terman xuj, ky'ila'j xjal iktza' tnan qa iktza' tk'wa'al b'ix ax mas nim xtx'o'otx'. Per ax oky'el nya'tx galan ti'j kyitza' kye xjal aj nkyeq'ojin ti'j te Qtata Dios, per yatzun oj tponaj ja twitz tx'o'tx'n owanq'iyon te jun-ele'x tucky'i te Qtat. ³¹ Ky'ila'j kye aj tb'ay ajna'l okye'okel tmankb'il, b'ix kye aj tmankb'il okye'okel tb'ay.»*

Aj Txik Tq'uma' Jesus Te Aj Oky'el Tuq Ti'j Tetz Tuj Amaq' Jerusalen
Mat 20:17-19; Mak 8:31; 9:9,31; Luks 18:31-34

³² Ntons te Jesus kyuky'i kye txnaq'atz ikja'n tuq kxik jawnaq Jerusalen b'ix te Jesus tb'ayon kywitz. Kye txnaq'atz nkyelab'an tuq b'ix kye aj lapike' tuq ky'i'j nkyexob' tuq. Ntons te Jesus e'ok xhchimo' kye kykab'lajujil txnaq'atz b'ix oxik tq'uma' kyetz tidi' oky'el tuq ti'j, oxik tq'uma' ikxjani: ³³ «Ikja'n qzik Jerusalen b'ix cha'oj qpon tzi, [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] okyinx'e'l q'apo' tuj kyq'ab' kye pal aj nim kyajwalil b'ix tuj kyq'ab' kye xnaq'tzal Kawb'il. Kyetz oxe'l kyq'uma' tzan nqet kansa' b'ix yaji okyinx'e'l kyq'apo' tuj kyq'ab' kye k'ulul mandad aj nya'tx qxjalil aj k'onti'l nkye'okslan te Qtata Dios. ³⁴ B'ix kyetz okyin'okel kxmayi' b'ix okyin'okel ktzub'a' b'ix okyinqtel kyjub'cha' b'ix yaji okyinqtel kykansa'. Per wetz tuj toxi'n q'ij nkamiklen okyinjawel anq'in junky'el.»

Aj Tyolin Jesus Tzan Kxik Qna'o' Txq'anky Qerman
Mat 20:20-28

* **10:19** Exo 20:12; Deu 5:16 † **10:21** Te ntzani nya'tx junky kawb'il aj npaltin tuq tuj te Tu'jal Dios aj Oqtxi' U'j sinoke oxik tq'uma' te ja xjal ntzani tzan tpaj owel tniky' te Jesus ti'j te xjal nya'tx dispwest tuq tzan tkaj tkola' tq'inomal tzan tok lapet ti'j Jesus. Tok awen titza' nnab'lin te Sakey tuj Luks 19:8.

§ **10:24** Telponx "a'ix aj man n'exnaq'tza' etib'." * **10:29** Nya'tx telponx tzan kyel qik'o' kye aj tuj qjay sinoke tzan tqet qgani' te Qtata Dios mas nim kywitz kye aj tuj qjay; intqet awen 1Tim 5:8.

* **10:31** Mat 20:16; Luks 13:30

³⁵ Yaji te Jacobo† tuky'i Wa'nch (a'e' tk'ajol Sebedey), kyetz e'ok laq'chet ti'j Jesus, b'ix oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Xnaq'tzon, qgana tzan tqet ak'ulu' te aj oxel' jqani'na yatz.» ³⁶ Yaji te Jesus oxik tq'uma': «¿Tidi' egan tzan tqet nk'ulu'?» ³⁷ Ntons kyetz oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Cha'oj ajakon tuj awit'lel, qgana tzan jqetena jun te qetzta tuj ab'anq'ab' b'ix junky tuj asurt.» ³⁸ Te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Etezt k'ontil' n'el eniky' tidi' n'eqani'. ¿Nqet pe' eb'isu' qa etipa'tz te xhcho'nal iktza' wetz owokel wen?»† ³⁹ «O'» kyekyi. «¡Oqipa'tzna!» Yaji kyi tetz ikxjani: «B'an'ax owokel eten twitz te xhcho'nal iktza' wetz owokel wen.» ⁴⁰ Per nya'tx a'in wetz e'el tetz tzan eqet wit'let tuj nb'anq'ab' b'ix tuj nsurt, sinoke kye nini kye aj oje kye'el joyo'»

⁴¹ Ntons ya ma tz'ok kcha'o' kye lajucky txnaq'atz, kyetz ejaw q'ojlik ti'j te Wa'nch b'ix te Jacobo.* ⁴² Ntons te Jesus eb'ajtzaj tuk'le' kkyaqil b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Etezt eteb'en, kxol kye aj k'ontil' nkye'okslan te Qtata Dios, kye aj k'ulul mandad b'ix kye aj tlimaqaal-e', kyetz nkyek'ulun mandad b'an jwert kyij' kye kxjalilx. ⁴³ Yatzun exol etetz, k'on ek'uluj ikxji* sinoke ab'l jun aj tgan tzan tok nim tajwalil exol etetz, a tgan tzan taq'unan kye txq'anxy. ⁴⁴ B'ix ab'l jun etetz aj tgan tzan tok te tb'ay ewitz, a tgan tzan taq'unan kye txq'anxy iktza' jun aj cha mosi' tzan junky,* ⁴⁵ iktza'x [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], k'ontil' in'ul tzan tok k'ulu' kyaqil te wetz, sinoke in'ul tzan kxik nna'o' kye xjal b'ix tzan txik nq'apo' wib' tzan nkamik te kky'ixel tzan kykolet ky'ila'] te kyetz.»

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Moy Tuj Amaq' Jeriko

Mat 20:29-34; Luks 18:35-43

⁴⁶ Bwen, yaji eb'ajpon tuj amaq' Jeriko. Aj ikja'n tuq kyex te Jesus kyuky'i txnaq'atz, lapike' tuq ky'ila'j xjal kyij'. Ntons tuj b'ey atqet tuq jun xjal moy b'ix limosner, Bartimey tuj tb'i, tetz stat Timey. Te Bartimey tetz wit'liqet tuq tzi. ⁴⁷ Ya ma xik xhcha'o' a tuq te Jesus aj Nasaret ikja'n tky'ik tzi, tetz ojaw siky'in kongan ikxjani: «Jesus aj tijajil Dawid a'ich,† intok lo'et ch'in ak'u'j wi'j.» ⁴⁸ Ky'ila'j xjal nkyemiyon tuq ti'j tzan k'on tsiky'in, per yatzun tetz mas tuq njaw siky'in kongan, nxik tuq tq'uma': «Tijajil Dawid a'ich, intok lo'et ch'in ak'u'j wi'j.» ⁴⁹ Ntons yaji te Jesus owa'let b'ix oxik tq'uma' kye xjal ikxjani: «Instzaj etuk'le'» Ntons otzaj kyuk'le' b'ix oxik kyq'uma' ikxjani: «¡Nimsaj ak'u'j! ¡Pajaw wa'let! ¡Tetz nchtuk'le' a'ich!» ⁵⁰ Ntons te moy okaj txon te txto'w b'ix ojaw wa'let toqwen tzan tpon twitz Jesus. ⁵¹ Yaji te Jesus oxik xhcha'o' tetz: «¿Tidi' agan tzan tok nk'ulu' awi'j?» Te moy oxik tq'uma' ikxjani: «Xnaq'tzon, ngan tzan tb'antik nka'yin.» ⁵² Yaji te Jesus oxik tq'uma': «B'a'n tzan awaj; ma'tx chb'antik tzan tpaj ma tz'ok wit'let ak'u'j wi'j.» B'eyxnajji te xjal ob'antik tka'yin b'ix owok lapet ti'j Jesus.

11

Aj Tpon Jesus Tuj Amaq' Jerusalem

Mat 21:1-11; Luks 19:28-40; Wnch 12:12-19

¹ Ntons aj ch'inky tuq kypon tuj amaq' Jerusalem, qaynin ti'j te Betfaje b'ix te Betany, [kab'e' aldey] txe' te witz Olib, b'ix yaji te Jesus exik tlajo' kab'e'

† **10:35** Ax: Chaw. † **10:38** Telponx, «¿B'a'n pe' tzan etuk'an te uk'b'il aj oxel' wuk'a'?» Tok awen Mak 14:36; Luks 12:50. § **10:39** Telponx, «Te uk'b'il aj wetz oxel' wuk'a' ax oxel' etuk'a' b'ix te a' aj ojawel si' nwi' ax ojawel si' ewi'.» * **10:41** Ax: Chaw. * **10:43** Luks 22:25-26 * **10:44** Mat

23:11; Mak 9:35; Luks 22:26 † **10:47** Te moy owok tq'uma' «Tk'wa'al Dawid» tzan tpaj owel tuj twitz jun koloyon kyij' iktza' Dawid, aj kyijajil oqtxi' aj okolon kyij' kyaqil aj Israel; Mat 1:1,6,16.

txnaq'atz, ² oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pex waq tuj aj aldey aj nxik qen junxla' txini b'ix cha'oj epon tzi, owokel noj ewitz jun nin tal bur k'alo' b'ix mina' tiqan xjal ni jun-el. Owelal epuju' b'ix otzajel etin. ³ Qa at ab'l otzajel cha'on etetz tistil n'el epuju' etetz oxe'l eq'uma'. “Te Qajawil owokeyon titza' per owajetz tswa' luwew tzanikixi.”»

⁴ Ntons kyetz eb'ajxik b'ix owoknoj te tal bur kywitz, b'ix k'alo' twitz jun lamel tuj b'ey b'ix owel kypuju'. ⁵ Akyeget tuq junjun xjal tzi b'ix oxik kyq'uma' ikxjani: «¿Tistil n'el epuju' te tal burni?» ⁶ Ntons kyetz owaj ktzaq'b'e' iktza'x txiklen tq'uma' te Jesus b'ix ikxji kye xjal oktzoqpij tzan txik kyin.

⁷ Ntons, opon kyin te bur twitz Jesus, ojax ksi' kye kyq'anaq tajsik te jun txpatxi'j, b'ix te Jesus ojaw iqa'. ⁸ Ky'ila'j xjal oqet ksi' ktxo'w tuj tb'ey b'ix junjunky oxik ksako' txaq tze' tuj tb'ey.* ⁹ Kyaqil kye xjal aj tb'ayome' tuq twitz b'ix kye aj lapike' tuq ti'j nkyechalajsan tuq ti'j, nkyesiky'in tuq ikxjani: «¡Hosana! [¡Galanxwit te aj ma'tx tzul kolol qetz!][†] ¡Galanxwit ky'ik ti'j te aj tzul te tlajen Qajawil!* ¹⁰ ¡Galanxwit tz'el te tajwalil te qijajil Dawid, te tajwalil aj owokel junky'el![‡] ¡Hosana! ¡ntqet jiq'b'a'xwit te Qtata Dios aj atjax tuj ka'j!»

¹¹ Ntons ikxji owox te Jesus tuj amaq' Jerusalen b'ix tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios. B'ix ya ma tz'ok ten titza' atqet tuq kyaqil, komo qale'ky tuq, owex b'ix oxik Betany kyuky'i kye kykab'lajujil txnaq'atz.

Aj Stzaj Tqanb'e' Jesus Tajsik Jun Wi' Igos

Mat 21:18-19

¹² Bwen, tuj junky iwitq aj kyetz tuj Betany, te Jesus otzaj'el tk'u'j. ¹³ Yaji oxik ten jun wi' igos at tuq txaq, oxik laq'chet qaynin e'el qa at tuq twitz. Opon qaynin b'ix oxik ten k'onti'l tuq twitz, komo nya'tx tuq tyemp tetz. ¹⁴ Ntons te Jesus oxik tq'uma' tyol ti'j te tze' ikxjani: «Nijunwt xjal nlay xik lo'onky te awitz ajna'l.» Ntons, kye txnaq'atz okcha'oj.

Aj Kyex Tlajo' Jesus Kye K'ayiyon Tuj Te Nin Jay Nab'il Qtata Dios

Mat 21:12-17; Luks 19:45-48; Wnch 2:13-22

¹⁵ Ntons, yaji aj kypon Jerusalen e'ox tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios. B'ix te Jesus owaq'ik tzan kyetz tlajo' kye aj nkyek'ayin b'ix kye aj nkyeloq'on tuq tzi b'ix eb'ajjaw tpoxx'a' kymes kye aj nkyeb'ajky'exben tuq tmin b'ix ax eb'ajjaw tpoxx'a' kybank kye aj nkyek'ayin tuq palom. ¹⁶ Yaji k'onti'l ostzoqpij tzan k'on tky'ik nijunwt tuky'i iqtz tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios. ¹⁷ B'ix oxik tq'uma' kye xjal ikxjani: «Tz'ib'ankaj tuj te Tu'jal Dios ikxjani: “Wetz njay owokeyon kye kyaqil amaq' tzan kyox xnaq'tzon tuj.” [Ikxji nyolin te Tu'jal Dios], per yatzun etetz ma'tx ek'uluj tzan token etitza' iktza' kyjay eleq'.»§

¹⁸ Ntons yatzun kye pal aj nim kyajwalil, kyuky'i kye xnaq'tzal Kawb'il, kyetz owok kcha'o' nyolin tuq ikxji b'ix oqet kykawla' kyib' titza' tuq oqtel kykans'a' tzan tpaj nkyexob' tuq ti'j tzan tpaj kyaqil kye xjal b'an nkyechalaj tuq ti'j te aj ntq'uma'.*

* **11:8** Ikxjani kymod kyetz tzan kyk'amon jun xjal nim tajwalil tuj kyamaq'. † **11:9** Te yol “Hosana” atqet n'oken tuq kyitza' iktza' “¡Galanxwit te aj ma tzul kolol qetzal!” tuj qyol, b'ix ax atqet telponx tuq iktza' “¡Galan te Qtata Dios tuj ka'j!” Sal 118:25. * **11:9** Sal 118:26 ‡ **11:10** Oqet kyooli “tijajil Dawid” tzan tpaj kyetz tuj kynab'l te Jesus ma' tuq tz'ok k'ulul mandad iktza'x tkajlen q'uma' tuq tzan Dios oqtxi', iktza' te rey Dawid ok'ulun mandad oqtxi' b'ix iktza'x tetz okolon kyij' kye xjal; 2Sa 7:1-17. § **11:17** Telponx, “oje tz'ok etitza' jun kyjul eleq'”; Isa 56:7; Jer 7:11. * **11:18** Ax: kye pal nkyek'ulun ganar ti'j te k'ayjel.

¹⁹ Yaji, aj qok qale', ntons te Jesus omeltz'jik Betany junky'elky kyuky'i kye txnaq'atz.

Aj Tyolin Jesus Tzan Kyqet Qnajs'a' Kye Aj Nkyek'ulun Nya'tx Galan Qi'j
Mat 21:19-22

²⁰ Ntons tuj junky iwitq q'ego' eky'ikky aj ja' tuq atqet te wi' igos b'ix owok kyen ojetq tuq jaw ky'ixwik kyaqil tuky'ix tlok'. ²¹ Te Xhpe'y otzaj tiktz'an tuj tanim aj oxik tq'uma' te Jesus ti'j te tze', b'ix oxik tq'uma' tetz te Jesus ikxjani: «Xnaq'tzon, intxik awen te tze' aj otzaj aqanb'e' tajsik iwini. ¡Ajna'l ma'tx jaw ky'ixwik!»

²² Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Etetz intok wit'let ek'u'j ti'j Dios. ²³ Oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, ab'l aj oxe'l tq'uma' te ja witzni, “Pawel tzi b'ix intxik axo'o'tz awib' tuj a',” qa te xjal k'onti'l nna'non tanim sinoke wit'likok tk'u'j ti'j te Qtata Dios qa ikxji ob'antel, ntons ikxjikix oky'el. ²⁴ Astilji oxe'l nq'uma' etetz, cha'oj txik eqani' jun tidi' tuky'i Dios, intok wit'let ek'u'j iktza' ojetq ek'amoj; yaji ek'amo'tz. * ²⁵ Qa man tuq nkxxnaq'tzan tuky'i Qtata Dios oj stzaj tiktz'an tuj etanim jun xjal aj ojetq tk'uluj nya'tx galan eti'j, ntons intqet enajsaj waq; ikxji ax onajslefel te echoj etetz tzan Qtata Dios aj atjax tuj ka'j. ²⁶ Per qa etetz nlay enajsaj ntons ax ikxji ax nlay najslet te echoj tzan Qtata Dios aj atjax tuj ka'j.»*

Titza' Owaj Stzaq'b'e' Jesus Kye K'ulul Mandad Tuj Te Nin Jay Nab'il Qtata Dios

Mat 21:23-27; Luks 20:1-8

²⁷ Ntons yaji te Jesus kyuky'i kye txnaq'atz eb'ajpon junky'elky Jerusalen. Aj man tuq nkyeb'et tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, e'ok laq'chet kyi'j kye pal aj nim kyajwalil kyuky'i kye xnaq'tzal Kawb'il b'ix txq'an kywizale' nim kyajwalil kxol kye aj tijajil Israel. ²⁸ Oxik kyq'uma' kyetz te Jesus ikxjani: «¿Tidi' awajwalil tzan ak'ulun ti'chq tzani? ¿Ab'l oxik sin te awajwalil tzan ak'ulun ti'chq tzani?» ²⁹ Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ax wetz oxe'l nqani' etetz, b'ix qa otzajel eq'uma' aj oxe'l nqani', yaji oxe'l nq'uma' ab'l otzaj sin wetz wajwalil. ³⁰ Ntons, instzaj eq'uma' ¿ab'l otzaj lajon te Wa'nch swal a' kywi' xjal, Qtata Dios pe' otzaj lajon tetz qatzun xjalji?» ³¹ Ntons oqet kykawla' kyib'kyib'x ikxjani: «¿Titza' owajel qtzag'b'e'? Qa oxe'l jq'uma', “Dios otzaj lajon tetz,” ntons otzajel tq'uma’, “¿Tistil k'onti'l oxik etoksla?» ³² B'ix nlay b'antik tzan txik jq'uma' qa xjal otzaj lajon tetz.» Nkyeyolin tuq ikxji tzan tpaj nkyexob' tuq kywitz kye xjal, komo kye xjal tuj kynab'l te Wa'nch b'an'ax jun aj yolil tyol Dios tuq. ³³ Astilji oxik kyq'uma' te Jesus ikxjani: «¡Je'ky! Qetza k'onti'l qeb'ena.» Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ntons ax wetz nlay xik nq'uma' ab'l otzaj sin wajwalil tzan tqet nk'ulu' ja ntzani.»

12

Te Yek'b'il Kyi'j Kye Aq'unayon Aj Nya'tx Galan Kyemodin

Mat 21:33-46; Luks 20:9-19

¹ Yaji te Jesus owaq'ik tzan tyolin kyuky'i'l tuky'i yek'b'il, oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ntons at tuq jun xjal, oqet tawa' jun pedas ttx'o'otx' tuky'i lob'j ub. * Oqet tk'ulu' jun nim pe'on byenech ti'j b'ix oqet tk'ulu' jun jul te xajb'il te lob'j ub b'ix ojaw tk'ulu' jun txb'uqb'il nim twa'lkal. Yaji oxik tswa' te ttx'o'otx' majenj kyuky'i txq'an xjal b'ix yaji tetz oxik laq'chik. ² Yatzun ma

* **11:24** Mat 17:20; 21:22; 1Kor 13:2 * **11:26** Mat 6:14-15 * **12:1** Isa 5:1-2

pon tyemp tzan tjaw te lob'j ub b'ix komo tetz laq'chik tuq at, oxik tlajo' jun tmos tzan txik tk'amo'tz tuq te txq'an lob'j ub te ta'al xtx'o'otx'. ³ Per kye majenayon cha oqet ktzyu', b'ix oqet kyb'uju' b'ix owaj kylajo' tjay, k'onti'l oxik ksi' ch'inwt ta'al te tx'o'tx'. ⁴ Ntons yaji te tajaw oxik tlajo' junky tmos, per yatzun kye majenayon, kyetz oqet kyok'onsa' ti'j twi' b'ix owok kyyaso'. ⁵ Yaji te tajaw oxik tlajo' junky taq'unon per yatzun kye majenayon, kyetz oqet kykansa' te aj mosjji. Yaji ky'ila'j-elky te tajaw oxik tlajo' txq'an ky tmos per junjun eb'ajqet kansa' b'ix junjunky eb'ajqet b'uju'. ⁶ Yaji te tajaw k'onti'l tuq junky taq'unon, a'ox tuq jun tk'ajol b'ix gani' tuq nim titza'. Ntons oqet tb'isu' ikxjani: "Te nk'ajol oqtel kyoksla' tzan tpaj nk'ajol." ⁷ Per yatzun kye majenayon, aj txik kye'e' te tk'ajol, oqet kykawla' kyib'kyib'x ikxjani: "Te aj nini, aji owetzayon te tx'o'tx' kyaqil. Mejor intqet jkansa' tzan jkaj tajaw te tx'o'tx' kyaqil," kyekyi. ⁸ Ntons oqet ktzyu' b'ix oqet kykansa' b'ix yaji owex kxo'o' ti'jx te pe'on. ⁹ Ntons ζtidi' oqtel tk'ulu' te tajaw tx'o'tx'? Tetz opoyon b'ix okyeqtel tkansa' kye majenayon. Yaji oxe'l tswa' xtx'o'otx' majenj kyuky'i txq'an ky xjal. ¹⁰ Mina' petzun tjaw ete'e' tuj Tu'jal Dios aj ja' nyolin ikxjani: "Te ab'j aj owel kyik'o' kye k'ulul jay tb'ay, oje tz'oken ajna'l te twit'lel te eskin. ¹¹ A te Qajawil oqet k'ulun te ntzani b'ix n'el tuj qwitz b'an galan."*"

¹² Yaji [kye aj at nim kyajwalil tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios], kyetz kygan tuq tzan tjaw ktzyu', tzan tpaj owel kyniky' te yek'b'il nyolin tuq kyi'j kyetz. Per k'onti'l okynimsaj kyk'u'j tzan tjaw ktzyu' tzan tpaj nkyexob' tuq kywitz kye xjal, ntons okaj ksi' b'ix e'aj.

Aj Tyolin Jesus Ti'j Te Chojenj
Mat 22:15-22; Luks 20:20-26

¹³ Ntons oxik kylajo' junjun aj b'uch'uj Parisey b'ix junjun tmlun te k'ulul mandad aj Eródes tzan kyyolin tuky'i Jesus tzan tqet tuq kyeq'i' ti'j tuky'i tyolx. ¹⁴ Eb'ajpon tuky'i'l b'ix oxik kcha'o' tetz ikxjani: «Xnaq'tzon, qetza qeb'ena yatz jun chyolin b'ix k'onti'l nchk'ulun jun tidi' cha a'ox tzan akaj galan tuj kywitz txq'an ky, tzan tpaj k'onti'l n'ok asi' anab'l ti'j jun xjal titza' tok ka'yin ti'j b'ix nxikkix axnaq'tza' tuj tume'l iktza' te Qtata Dios tgan. Ntons, ζtitza' atz tuj anab'l, b'a'n pe' tuky'i te Kawb'il tzan txik qchojo' chojenj* te twitzale' k'ulul mandad† qatzun nya'txji?»‡

¹⁵ Yatzun te Jesus ya ma tz'el tniky' ti'j kyla'jul, oxik tq'uma' ikxjani: «ζTistil egan tzan nqet eteq'i'j? Instaj esi' jun tmin§ tzan tok qen.» ¹⁶ Ntons oxik ksi' jun tmin, b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «ζAb'l qitzb'alil atok twitz ja tminni, b'ix tidi' nyolin ti'j?» Ntons kyetz owaj ktzaq'b'e': «Te titzb'alil te César b'ix tb'i nyolin ti'j.» ¹⁷ Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ntons intxik esi' te César te aj te tetz b'ix intxik esi' te Qtata Dios te aj te Qtata Dios.» Ntons kyetz oje kyelab'an titza' owajtz tq'uma'.

Aj Tyolin Jesus Ti'j Te Oj Qjaw Anq'in
Mat 22:23-33; Luks 20:27-40

¹⁸ Ntons eb'ajpon tuky'i Jesus txq'an xjal aj b'uch'uj Sadusey, kyetz k'onti'l tuq nkyoksla' qa oqojawel anq'in.* Ntons oxik kyq'uma' te Jesus ikxjani:

* **12:11** Sal 118(117):22-23   * **12:14** Ax: ornat.   † **12:14** Ax: César. Ikxji kyb'i kyaqil kye aj Romaj nkyek'ulun mandad tuq.   ‡ **12:14** Qatzun otq'uma'tz tuq qa b'a'n, kye xjal okyeq'o'jijon tuq ti'j tzan tpaj kyetz k'on kygan tuq chojon te ornat. Qatzun otq'uma'tz tuq qa k'on, ntons ma' tuq xik kyq'uma' te k'ulul mandad tzan tqet tk'ulu' joder naqe jun eleq'.   § **12:15** Te tmin jun denary tuq.   * **12:18** Kya 23:8

19 «Xnaq'tzon, te Moisés okaj stz'ib'a' qa jun ichan okamel b'ix k'onti'l jun tk'wa'al okajel ti'j te txu'jel, ntons te txu'jel b'a'n tzan tok junan tuky'i jun tiz'tin te ichan tzan tkaj tijajil.* 20 Ntons, ate' tuq wuq ichan kyerman kyib'. Yatzun te tb'ay ermanj owok junan b'ix mina' tuq tk'wa'lin, tkamik. 21 Yaji te tkab'i' ermanj owok junan tuky'i te tixna'. Yaji ax tetz okamik b'ix mina' tuq tk'wa'lin. Yaji ax ikxji oky'ik ti'j te toxi' ermanj. 22 Yaji ikxji oky'ik ky'i'j kyaqil kye txq'anqy ermanj. Yaji okamik te xuj. 23 Ntons, qa b'an'ax oqojawel anq'in, z'ab'l jun te kyetz ojawel xujelan te xuj [oj qjaw anq'in]? Komo kywuqil e'ok junan tuky'i te xuj.»*

24 Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Etetz nya'tx tume'l nkxyolin tzan tpaj k'onti'l n'el eniky' ti'j te Tu'jal Dios b'ix k'onti'l n'etoksla' qa te Qtata Dios at tajwalil tzan tb'antik ti'chq titza'. 25 Komo kye anim cha'oj kyjaw anq'in, kyetz nlay kye'ok junan tzan tpaj okye'okel iktza' ángel tuj ka'j [kyetz k'onti'l nkye'ok junan]. 26 Yatzun ky'i'j kye anim qa okyejawel anq'in, z'mina' petzun tjaw ete'e' aj ja' oqet stz'ib'a' te Moisés oqtxi' aj ja' nyolin ti'j te ky'i'x? Komo aj tjaw kanet te Qtata Dios twitz, tetz oxik tq'uma' tuky'i Moisés ikxjani: “Wetz a'in te Dios aj intzaj tna'o' te Abran b'ix te Isak b'ix te Jacob.”* 27 Ntons te Qtata Dios tetz nya'tx a'ox jun Dios kye aj oje kyekamik, sinoke ax Dios kye aj itz'oje'. Ntons etetz nya'tx tume'l nkxyolin.»

Aj Tyolin Jesus Alkyetz Te Aj Mas Presis Tzan Tqet Qoksla'

Mat 22:34-40; Luks 10:25-28

28 Yaji otzaj laq'chet jun xnaq'tzal Kawb'il b'ix tetz ncha'on tuq ky'i'j aj nkyewululun tuq tuky'i Jesus. Owok ten titza' te Jesus owaj stzaq'b'e' byenech tuj tume'l. Ntons oxik xhcha'o' tetz te Jesus ikxjani: «z'Alkyetz te aj mas presis aj okaj tq'uma' Dios oqtxi' tzan tqet qoksla'?» 29 Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Te aj mas presis tzan tqet qoksla' a te aj ja' nyolin, “Instzaj echa'o' waq etetz aj tijajil Israel a'ix, te Etajawil aj Qtata Dios ntzaj ena'o', a'ox tetz Etajawil, 30 b'ix intqet egani' te Etajawil aj Qtata Dios ntzaj ena'o', intqet egani' tuky'i jun tk'u'jal tuj etanim, b'ix tuky'i jun tk'u'jal tuky'i enab'l, b'ix tuky'i jun tk'u'jal tuky'i ebalor, b'ix tuky'i jun tk'u'jal ti'j kyaqil.»† 31 Yatzun te tkab'i' aj mas presis tzan tqet qoksla' a te aj ja' nyolin, “Intqet egani' ab'l etetz iktza' nqet egani' etib'x.”* Ntons k'onti'l junky Tyol Dios q'umankaj aj mas presis twitz kykab'il ja ntzani.»

32 Yaji kyi te xnaq'tzal Kawb'il ikxjani: «Xnaq'tzon, b'an'ax tume'l aj n'ayoli'ni. A'ox jun Dios at b'ix k'onti'l junky* 33 b'ix presis tzan tqet qgani' tuky'i jun tk'u'jal tuj qanim, b'ix tuky'i jun tk'u'jal tuky'i qnab'l, b'ix tuky'i jun tk'u'jal tuky'i qbalor, b'ix tuky'i jun tk'u'jal ti'j kyaqil, b'ix ax tzan kyqet qgani' ab'l qetz iktza' nqet qgani' qib'x. Nini mas presis twitz jun oyej aj nqet tz'e'sa' twitz Qtata Dios b'ix kyaqil qpresent† aj nxik qsi' te tetz.»*

34 Yaji te Jesus owok ten, te xjal nyolin tuq tuky'i jun tna'b'l b'an galan. Astilji oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Yatz ch'inky tkaj aq'apo' awib' tuj tq'ab'

* 12:19 Deu 25:5-10 * 12:23 Oxik kyqani' ikxjani tzan tel kyik'o' te Jesus. Komo te Jesus teb'enky tuq ke oqojawel anq'in b'ix kyetz k'onti'l nkyoksla' ikxji, ntons oxik kchan ikxji tzan tpaj kyetz tuj kynab'l nlay b'antik tuq tzan tajtz stzaq'b'e'. * 12:26 Exo 3:6 † 12:30 Te “qanim” tuj qyol telponx iktza' “corazón” b'ix ax iktza' “alma” tuj kastiy. Telponx te ja ntzani tzan tqet qgani' te Qtata Dios tuky'i jun tk'u'jal tuky'i qkyaqil a'o'; Deu 6:4-5. * 12:31 Lev 19:18; 1Wnch 4:21 * 12:32 Deu 4:35 † 12:33 Ax: kyaqil txakl txkup aj nqet qtz'esa' te jun present te Qtata Dios b'ix kyaqil txq'anqy txakl qpresent aj nxik jq'apo' te Qtata Dios. * 12:33 Os 6:6

te Qtata Dios.» Ntons, yaji nijunwt ab'l otnimsaj tk'u'j tzan txik tqani' mas tuky'i'l.

Aj Tyolin Jesus Ab'l Qijajil Te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'

Mat 22:41-46; Luks 20:41-44

³⁵ Yaji te Jesus nkyexik txnaq'tza' tuq kye xjal tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Tistil nkyoyoli' kye xnaq'tzal Kawb'il qa te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi' tetz jun aj tijajil Dawid? ³⁶ Komo te Dawid, aj man tuq nyolin te Txew Dios tuj tanim, oxik tq'uma' ikxjani: “Te Qtata Dios^S oxik tq'uma' te Wajawil, * Paqet wit'let tzani tuj nb'anq'ab' b'ix nk'ulu'tz tzan kyqet kye awajq'oj witza'.” †³⁷ Axk te Dawid n'ok tq'uma' “Wajawil.” Ntons, ¿titza' ikxji qa te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi' tetz jun tijajil [Dawid]?» Ntons, kyaqil kye xjal nkyecha'on tuq ti'j tuky'i jun chalayb'il.

Aj Txik Tq'uma' Jesus Tzan Tok Ksi' Kynab'l Kyi'j Kye Aj Nim Kyajwalil

Mat 23:1-36; Luks 11:37-54; 20:45-47

³⁸ Ax nxik tq'uma' tuq kyetz ikxjani: «Intok esi' waq enab'l kyij' kye xnaq'tzal Kawb'il aj kygan tzan kyb'et tuky'i kyq'anaq xluj b'ix ax tzan kyok lima' tzan kyaqil xjal plasiyon. ³⁹ Kyetz cha'oj kyox kyuj kye jay nab'il Dios, qa cha'oj kyqeten tuj jun ninq'ij, mer kygan kywit'lel aj ja' tzan kyok lima' tzan kyaqil xjal. ⁴⁰ Kyetz ax n'el kyin tidi'chq te jun ch'i byud b'ix tuky'i jun kxnaq'tzb'il nim tuj nqet kyeyek'u' iktze'xtzun galan-e'. Kyij' kyetz te Qtata Dios oxe'l tsi' mas nim xhcho'nal.»

Aj Tyolin Jesus Ti'j Te Toyej Jun Ch'i Byud Meb'a'

Luks 21:1-4

⁴¹ Yaji tetz wit'liqet tuq qaynin twitz te tqatel tmin [tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios] b'ix nka'yin tuq kyij' kye xjal aj nqex ksi' tuq kytumin. Eb'ajpon ky'ila'j q'anon xjal b'ix kyetz oqex ksi' nim kytumin. ⁴² Yaji ax opon jun ch'i xuj byud b'an meb'a' tuq. Oqex tsi' ch'i kab'e' tmin iktza' twisentab. †⁴³ Te Jesus aj txik te'e'ji, ntons tetz etzaj tuk'le' kye txnaq'atz b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz oxe'l nq'uma' etetz b'anax, te aj ch'i byud meb'a'ni ma'tx qex tsi' mas nim kywitz kye txq'anqy. ⁴⁴ Kye txq'anqy ma qex ksi' a'ox te aj nsobrin tuq te kyetz, per te ja ch'i byudni ma'tx qex tsi' kyaqil aj chimo' tuq titza' tuj tmeh'a'ul, kyaqil aj b'a'n tuq tzan token tzan twa'an.»

13

Aj Tyolin Jesus Ti'j Te Aj Oky'el Twitz Tx'o'tx' Oj Tul Junky'elky

Mat 24:1-28; Luks 21:5-24; 17:22-24

¹ Ntons aj man tuq nkye'etz tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios jun txnaq'atz te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Xnaq'tzon, intjax awen ja nin jayni tb'anil b'ix k'ulu' byenech tuky'i limaq ab'j.» ² Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «N'ok awen yat'z titza' k'ulb'en tetz te ja nin jayni, kyaqil oqtel tilan. Nlay kaj ni jun pant tajsik junky.»

³ Ntons mas yaj ch'inky, [Eb'ajpon] twi' te witz Olib b'ix te Jesus oqet wit'let tzi junxla' twitz te aj nin jayji b'ix apart kywitz kyaqil te Xhpe'y tuky'i Jacobo* tuky'i Wa'nch b'ix tuky'i Lexh, kyetz oxik kcha'o' te Jesus ikxjani: ⁴ «[Tat,]

§ **12:36** Tuj yol ebrey nyolin “YHWH” aj telponx iktza' “Yawe.” * **12:36** Tuj yol ebrey nyolin “Adonay” aj telponx “Qajawil.” † **12:36** Ax: Paqet wit'let tuj nb'anq'ab' maxxix oj kyok kye awajq'oj kye tojlb'il awoq; Sal 110:1. ‡ **12:42** Twi' iktza' jun “kodrant” tuj kytumin kyetz, ax jun “lepta” tb'i tuj kastiy. * **13:3** Ax: Chaw.

instzaj aq'uma' janik'b'a'n ky'ik aj ma tzaj aq'uma' qetzani. ¿Tidi' owokel qen tzan tel qniky' qa ch'inky tuq tky'ik ja ntzani?»

⁵ Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Intok esi' waq enab'l byenech tzan k'on eget eq'i' tzan nijunwt. ⁶ Komo ky'ila'j xjal okye'ulel, okyeyoliyon tuky'i nb'i ikxjani: "A'in witez aj nkyin'etiyo'" b'ix ikxji kyetz okyeqtel kyeq'i' ky'ila'j xjal. ⁷ Etetz cha'oj tok echa'o' ja'chq n'ok q'oj, qatzun cha'oj tok echa'o' nq'umjik tzul q'oj, ntons etetz k'on kxob' tzan tpaj kyaqil nini oky'elkixi' per nya'tx a te tmankb'il twitz tx'o'tx'ji.† ⁸ Kyijajil txq'an xjal okyeq'o'jiyonkix ti'j kyijajil txq'an ky' xjal b'ix txq'an amaq' okyeq'o'jiyonkix ky'i'j txq'an ky' amaq'. Ax kab'junab' ja'chq oky'el b'ix te wa'ij ax ja'chq oky'el. Per te ja ntzani man tuq n'aq'ik te xhcho'nal.

⁹ Intok esi' waq enab'l ti'j aj oky'el eti'j. Etetz okxe'l q'apo' tuj kyq'ab' kye aj at nim kyajwalil kyuj kye jay nab'il Dios b'ix tzi okxtel jub'cha'. Okxtel wab'a' kywitz kye k'ulul mandad b'ix kywitz kye kywitzale' k'ulul mandad tzan tpaj etokslb'en wi'j b'ix ikxji b'a'n tzan eyolin wi'j kywitz kyetz. ¹⁰ Mina' tuq tpon te tmankb'il, a tgan tzan tponb'aj pakb'let kxol kyaqil kyijajil xjal ja'chq te tpakb'alil galan ti'j titza' te Qtata Dios nkolon ky'i'j kye xjal. ¹¹ B'ix cha'oj exik q'apo' tuj kyq'ab' kye k'ulul mandad, k'on kxb'isun waq ti'j te aj oxel' eq'uma' tzan tpaj a te Txew Dios oyoliyon tuj etanim te aj presis tzan txik eq'uma', komo nya'tx a'ix te aj okxyoliyon sinoke a te Txew Dios.*

¹² Kye aj nkye'okslan Dios okyexe'l q'apo' tuj kyq'ab' kye k'ulul mandad tzan kyermanx tuj kyjayx tzan kyqet kansa', ax okyexe'l q'apo' kye k'wa'alb'aj tzan kytat b'ix ax k'wa'alb'aj oxel' kyq'apo' kytat tzan kyqet kansa'. ¹³ Etetz [aj nkx'okslan wi'j] okx'okel q'oji' tzan xjal ja'chq kyaqil twitz tx'o'tx' tzan tpaj etokslb'en wi'j. Per etetz aj etipa'tz max tmankb'il, okxkoletel tzan Qtata Dios.*

¹⁴ (Ntons ab'l te aj njaw te'e', intox tuj twi' ntzani:) Cha'oj tok eten ojetq pon te xmayiyon aj xituyon aj ja' k'onti'l toklen tzan toxten,* ntons kye aj akyeqet tuj Judey a tgan tzan kyoqik naj tzan kyewan twi' witz, ¹⁵ b'ix kye aj akyejax twi' jay, k'onti'l tzan kyqetz eq'il jun tidi' tuj kyjay [sinoke tzan kyoqik naj]. ¹⁶ B'ix kye aj nkye'aq'unan tuj k'ul, k'onti'l tzan kyemeltz'jik kyjay eq'il kchump; ax tzi inkyoqik naj.* ¹⁷ Laste' kye xuj aj ch'inky kky'ix aj q'ijji. Laste' kye xuj aj man nkyetxu'un kyal aj q'ijji. ¹⁸ Pe'exnaq'tzan waq tuky'i Qtata Dios tzan k'on tky'ik ja ntzani tuj jab'alil. ¹⁹ Tuj aj q'ijji owokel en twitz jun xhcho'nal b'an nim,* per jun xhcho'nal aj mina' tky'ik ni jun-el atx aj tgetlen k'ulu' te twitz tx'o'tx' tzan Qtata Dios b'ix ya nlay ky'ik junky'el. ²⁰ Aj xhcho'nal b'an nimni, qa te Qajawil otk'ulu'tz-wit tzan tok nim tuj, nijunwtal ab'l otipa'tz. Per tetz oqtel tk'ulu' tzan k'on tnachq'in nim tuj tzan tpaj [nlo'et tk'u'j ky'i'j] kye aj joyome' titza'. ²¹ Ntons qa at ab'l otzajel tq'uma' etetz, "¡Instzaj eten! Tzani atqet te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'," qatzun kyekyitel "E'ex txini," ntons etetz, k'on xik etoksla'. ²² Komo kye'ul xjal mentiros aj okyq'uma'tz qa kyetz a'e'ji te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi', per nya'tx b'an'ax kyitza', b'ix kye'ul xjal aj okyq'uma'tz qa kyetz a'e' aj yolil tyol Dios, per nya'tx b'an'ax kyitza'. Oqtel kyk'ulu' nim lab'al tuky'i kyajwalil b'ix tidi'chq aj okyelab'ayon kye xjal ti'j b'ix kygan-tal tzan kyqet kyeq'i' kye aj joyome' tzan Qtata Dios. ²³ Intok esi' waq enab'l ti'j kyaqil aj ma'tx xik nq'uma' etetzni b'ix kyaqil nini mina' tky'ik.

† **13:7** Tuj txq'an u'j aj Tu'jal Qtata Dios, te tb'ay part te twajxaqi' taqan nkaj iktza' te tkab'i' part te twuqi' taqan. * **13:11** Mat 10:17-20; Luks 12:11-12 * **13:13** Mat 10:22 * **13:14** Dan 9:27; 11:31; 12:11 * **13:16** Luks 17:31 * **13:19** Dan 12:1; Tmkn 7:14

*Aj Txik Tq'uma' Jesus Titza' Owulel Junky'elky**Mat 24:29-35, 42-44; Luks 21:25-36*

²⁴ Ntons, cha'oj tky'ik aj tyemp nim xhcho'nalni, yaji te q'ij oqloljxb'el twitz, b'ix te qya' ax nlay q'analin. ²⁵ Kye che'w twitz ka'j okyetzajel tz'aqik* b'ix kyaqil [malspirit] aj nim kyajwalil twitz ka'j okyejawel kyito'. ²⁶ Yaji okyinx'e'l e'e' [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] ikja'n ntzaj tuj muj tuky'i nim wajwalil b'ix nxhqitz'unal.* ²⁷ Okyexe'l nlajo' kye ángel tzan kyok kchimo' kye aj joyome' witza' ja'chq, otzajelb'aj ksuti' kyaqil twitz tx'o'tx' b'ix twitz ka'j.†

²⁸ Ntons intok esi' waq enab'l ti'j ja yek'b'il ti'j te wi' igos. Cha'oj tok ala'j tq'ab' b'ix te txaq ikja'n stzaj k'uplet, etetz n'el eniky' ch'inky qok kwares. ²⁹ Ax ikxji cha'oj tok eten nky'ik twitz tx'o'tx' kyaqil aj ma'tx xik nq'uma'ni, owelal eniky' telpnon ch'inky wul [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in]. ³⁰ Wetz ox'e'l nq'uma' etetz te b'an'ax, kyaqil ntzani oky'el mina' tuq kykamik kye ja qijajilni. ³¹ Te twitz ka'j b'ix te twitz tx'o'tx' okyepoyonaj, per wetz nyol nlay ponaj, opoyonkixi' kyaqil aj ma'tx xik nq'uma'ni. ³² Nijunwt ab'l teb'en janik'b'a'n tky'ik ja ntzani; ni kye ángel tuj ka'j, ni wetz aj Tk'wa'al Dios a'in k'onti'l web'en; a'ox te Qtata Dios teb'en janik'b'a'n ky'ik ja ntzani.* ³³ Ntons pe'eten waq list tzan tpaj k'onti'l eteb'en janik'b'a'n ky'ik kyaqil ja ntzani [aj ma'tx xik nq'uma' etetzni].

³⁴ Te ja ntzani iktza' jun tajaw jay ikja'n txik tuj tb'ey. Tetz okajel tsi' kya'jwalil b'ix kyaq'un te junjunchaq tmos b'ix okajel tq'uma' te xb'uqiljay tzan sten list.* ³⁵ Ax ikxji etetz pe'eten waq list tzan tpaj k'onti'l eteb'en janik'b'a'n wul wetz junky'elky aj etajawil a'in, qa nqoxmutx'e' qatzun chukaq'b'ilji qatzun tb'ay^s toq' kxlan qatzun cha'oj stzaj txeka'jji. ³⁶ Tanderepent kyin'ul b'ix nya'tx galan qa nya'tx list atix. ³⁷ Te aj nxik nq'uma' etetzni, ax ikxji kye kyaqil xjal b'ix astilji ox'e'l nq'uma' kye kyaqil tzan kyten list.»

14*Aj Tqet Kyb'isu' Kye Xjal Titza' Tuq Tzan Tqet Kykansa' Te Jesus**Mat 26:1-5; Luks 22:1-2; Wnch 11:45-53*

¹ Ntons atx tuq kab'e'ky q'ij tzan taq'ik kab'e' ninq'ij aj kyiqan kyib'x, te jun te ninq'ij Paskw* b'ix te junky ninq'ij cha'oj kywa'an wab'j pan aj k'onti'l malsb'il tuj. Kye pal aj nim kyajwalil kyuky'i kye xnaq'tzal Kawb'il, kyetz nkyjoyo' tuq tume'l titza' tuq tzan tjaw ktzyu' te Jesus ewj b'ix tzan tqet kykansa'. ² Kyetz nkyyoli' tuq kyib'kyib'x ikxjani: «Mejor k'on jaw qtzyu' mer tuj te ninq'ij tzan tpaj kye xjal okyejawel lab'un q'o'jijon qi'j.»

*Aj Tqet K'ulu' Abyar Tib' Te Jesus Ti'j Tkamiky**Mat 26:6-13; Wnch 12:1-8*

³ Bwen, te Jesus atqet tuq tuj amaq' Betany tjay Simon aj oje tz'el tuky'i lepr b'ix wit'lik tuq ti'j mes. Yaji opon jun xuj b'ix eq'i' titza' jun ch'i tal q'awub' nekit. Te xtx'otx'al te tal q'awub' b'an tb'anil, jun ab'j alabastr tb'i b'ix atqex tuq tuj, jun tk'ok'jal xhchukeltib' ta'al jun k'ul nardo b'ix b'an kar tuq ti'j; b'ix te xuj ojaw tpink'u' talq te tal q'awub' b'ix oqet xhchuli' kyeb'a' tuj twi' Jesus.*

* **13:25** Isa 13:10; Ezq 32:7; Joel 2:31; Tmnc 6:12-13 * **13:26** Dan 7:13; Tmnc 1:7 † **13:27** Ax: "Oxe'l tlajo' kye angeles b'ix okye'okel kchimo' kye aj joyome' titza' tuj kyakajil kyaq'iq' max xtxa'm te twitz tx'o'tx' max xtxa'm te ka'j." * **13:32** Mat 24:36 * **13:34** Luks 12:36-38 § **13:35** Ax: k'onti'l eteb'en janik'or tzul te tajaw jay. * **14:1** Exo 12:1-27 * **14:3** Twi' te aj perjumji qanq iktza' twi' tk'u'j jun aq'unon te jun aq'b'i; Luks 7:37-38.

⁴ Ntons, junjun aj akyeqet tuq tzi, kyetz otzaj kyq'oj ti'j te xuj, b'ix kyekyi ikxjani: «¿Tistil ma'tx qet txq'ela' te ja tk'ok'jalni? ⁵ B'a'n tuq tzan txik k'aylet tzan twi' tk'u'j jun xjal te jun aq'b'i[†] b'ix yaji tzan txik oylet te twib'en kye meb'a' xjal.» Ikxji owok kyili' te xuj. ⁶ Per te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «K'on tz'ok etili'. ¿Tistil nkxk'ulun joder ti'j? Te aj ma'tx tk'ulujni, galan. ⁷ Kye meb'a' xjal kyaqil q'ij ate* b'ix etetz b'a'n tzan etonen kyij' alchaqkyetz q'ij egan. Per wetz nlay kyinqeten etuky'i'l b'aj'ij. ⁸ Te ja xujni ma'tx tk'uluj te aj janik'pon ma b'antik titza', ma'tx tz'ok tsi' tk'ok'jal wi'j tzan nten list te muqb'il wetz. ⁹ Oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, ja'chq twitz tx'o'tx' kyaqil aj ja' oxe'l pakb'let te tpakb'alil galan ti'j Dios, ax oxe'l q'umlet ti'j aj ma'tx tk'ulu' ja xujni tzan stzaj na'o' te tk'ulb'en.»

Aj Tkawlan Te Juds Kyuky'i Kye Aj Nim Kyajwalil

Mat 26:14-16; Luks 22:3-6

¹⁰ Yaji te Judas Iskaryot, jun aj kxol kye kykab'lajujil tuky'i'l Jesus, aj tmankun tyolin te Jesus, tetz owex yoliyon kyuky'i kye pal aj nim kyajwalil tzan txik tuq tq'apo' te Jesus tuj kyq'ab'. ¹¹ Yatzun kyetz aj tok kcha'o' ikxji, oje kyechalaj b'ix oxik ksi' kyyol tuky'i'l tzan txik kchojo' twi' tk'u'j. Yaji te Juds otjoyoj tume'l titza' tuq tzan txik tq'apo' Jesus tuj kyq'ab'.

Aj Kxik Tlajo' Jesus Kab'e' Tuky'i'l Tzan Tqet Kyk'ulu' Te Kywe' Ti'j Te Tq'ijlal Paskw

Mat 26:17-29; Luks 22:7-23; Wnch 13:21-30; 1Kor 11:23-26

¹² Ntons, tuj te tb'ay q'ij oj taq'ik te ninq'ij cha'oj kywa'an te wab'j pan aj k'onti'l malsb'il tuj b'ix oj txik kyq'apo' te tal karner te jun present ti'j te tq'ijlal Paskw, ntons aj q'ijji kye txnaq'atz oxik kcha'o' te Jesus ikxjani: «¿Ja' agan tzan qxikna k'ulul te qwe' ti'j te Ninq'ij Paskw?» ¹³ Ntons yaji tetz exik tlajo' kab'e' txnaq'atz, b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pex waq tuj ama[‡]q b'ix tzi owokel ek'ulb'a' jun ichan tuj b'ey eq'i' jun q'awub' a' titza'. Ntons okxe'l lapet ti'j. ¹⁴ Tuj te jay aj ja' owokex, tzi oxe'l eq'uma' tuky'i te tajawjay ikxjani: «Te Xnaq'tzon ma qotzaj tlajo'na awuky'i'l qanil tetz ja' oqowa'yona ti'j te Ninq'ij Paskw.» ¹⁵ B'ix tetz otzajel tyek'u' jun nim kwart aj atjax jawnaq tkab'i' txol. B'ix tzi at mes, at wit'lelj, at kyaqil. Tzi oqtel ek'ulu' tzan qwa'an.» ¹⁶ Ntons kye kab'e' txnaq'atz eb'ajxik, b'ix eb'ajpon tuj amaq' b'ix ikxji oky'ik iktza'x txiklen q'uma' kyetz tzan Jesus. Ntons oqet kyk'ulu' tzan kywa'an ti'j te Ninq'ij Paskw.

Aj Kyb'ajwa'an Jesus Kyuky'i Txnaq'atz Ti'j Te Ninq'ij Paskw

Exo 12:1-28

¹⁷ Ntons ya ma qoxmutx'e', opon te Jesus kyuky'i kye kykab'lajujil txnaq'atz wa'il. ¹⁸ Aj man tuq nkyewa'an ti'j mes, te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, jun aj exol etetz aj nwa'an junx wuky'i'l tzani ojawel meltz'jik wi'j, okyinxel tq'apo' tuj kyq'ab' kye aj okyk'ulu'tz nya'tx galan wi'j.» ¹⁹ Yaji kyetz oje kyeb'isun b'ix oxik kyq'uma' kyetz tetz ikxjani: «¿Ab'ltzun te aj n'ayoli'ni? ¡Wetz nlay!» ²⁰ Yaji tetz oxik tq'uma' ikxjani: «B'an'ax jun exol etetz ekab'lajujil aj nwa'an junch'in wuky'i'lni ojawel meltz'jik wi'j. ²¹ [Wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] oky'el wi'j iktza' tkajlen tz'ib'a' wi'jx oqtxi.* Per last te aj xjal aj ojawel meltz'jik wi'j. Mejor-tal k'onti'l otzaj ala'.»

[†] 14:5 Iktza' 300 tmin denary tuj kytumin kyetz; Mat 20:2. * 14:7 Deu 15:11 † 14:13 Amaq' Jerusalen. * 14:21 Sal 41:9; Isa 53:12

²² Ntons aj man tuq nkyewa'an, te Jesus ojaw tin jun wab'j b'ix ya ma xik tsi' pixon te Dios ti'j, oqet tpedasi', b'ix oxik tsipa' te wab'j te junjun. Oxik tq'uma' ikxjani: «Se ewa'an waq tzan tpaj te ntzani [te] nchi'jel.» ²³ Yaji ojaw tin jun uk'b'il b'ix oxik tsi' pixon te Dios b'ix yaji oxik tsipa' ch'inch'inaq te junjun b'ix oxik kyuk'a' kkyaqil. ²⁴ B'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Te ja ntzani te nchiky'el [aj telponx b'an'ax] te tume'l ak'a'j aj man nkaj tq'uma' [Qtata Dios], te nchiky'el aj owelal oj nkamik te jun galan kye ky'ila'j xjal.» ²⁵ Oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, ya nlayky wuk'aj te fa'al ub max oj txik wuk'a' junky'el oj kykaj kyaqil tuj tq'ab' Ntat.»*

Aj Tjaw Tzyu' Jesus Tzan Kye Xjal

Mat 26:30-35; Luks 22:31-34; Wnch 13:36-38

²⁶ Ntons ya ma xik kyb'itza' jun kyb'itz nab'il te Dios, e'ex tzi b'ix exik twi' te witz Olib. ²⁷ Te Jesus oxik tq'uma' kye txnaq'atz ikxjani: «Ekyaqil etetz okyinkajel ekola', opoyon iktza'x tz'ib'ankaj tuj Tu'jal Dios aj ja' nyolin, «Oqtel nkansa' te pastoriyon b'ix yatzun kye talo' okye'elal slab'e'.»* ²⁸ Per cha'oj njaw anq'in, okyinxel' th'ayon ewitz tuj Galiley.»* ²⁹ Yaji te Xhpe'y oxik tq'uma' ikxjani: «Qa kyaqil ochkajel kykola' b'ix okyeqtel tz'aqik, per wetz nlay.» ³⁰ Yaji te Jesus oxik tq'uma': «Wetz oxe'l nq'uma' yatz te b'an'ax, yatz ja aq'b'il ntzani mina' tuq tjaw oq' te to'k tka'mji'n-el, yatz ojetq qet awewa' oxmaj qa awotzqimin.» ³¹ Per te Xhpe'y oxik tq'uma' junky'elky: «Anke wetz ma kyinqet kansa' junch'in awuky'i'l, ntons o'kix kyinkamel per nlay qet wewa' qa wotzqimich.» Yaji ax ikxji okyq'umaj kyaqil kye txq'anqy.

Aj Txnaq'tzan Jesus Tuj Jetzemani

Mat 26:36-46; Luks 22:39-46

³² Ntons yaji epon tuj jun luwar Jetzemani tb'i. Aj kypon tzi, te Jesus oxik tq'uma' kye txnaq'atz ikxjani: «Pe'eget wit'let tzani b'ix wetz ma kyinxik xnaq'tzon tuky'i Ntat txini.» ³³ Ntons exik tin tuky'i'l te Xhpe'y, Jacobo, S Wa'nch. Yaji otzaj jun nim xob'alj ti'j b'ix oxik tanim tuj b'is. ³⁴ Oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz nna'o' ma'tx xik wanim tuj b'is, per jun b'is b'an'awert, nna'o' iktza' ch'inky nkamik. Pe'ekajten waq tzani b'ix se eten waq list.»

³⁵ Yaji te Jesus owel laq'chet ch'in kyil'j b'ix oqet mejlet b'ix oqet tsi' twitz twitz tx'o'tx'. Yaji oxik tq'ani' te Qtata Dios tzan k'on-wit tky'ik ti'j te xhcho'nal aj ch'inky tuq tok ten. ³⁶ Oxik tq'uma' ikxjani: «Ntat,* Ntat, yatz b'a'n tzan tb'antik kyaqil awitza', astilji oxe'l nqani' ch'in awuky'i'l tzan wel akolo' tzan tel laq'chet te nya'tx galan aj oky'el wi'jni.† Per mejor k'on, tzan tpaj wetz ngan tzan tky'ik wi'j a'ox iktza' yatz agan.»

³⁷ Yaji tetz omeltz'jik, opon aj ja' tuq akyeqet te Xhpe'y tuky'i Jacobo b'ix Wa'nch, b'ix kyetz nkyewitan tuq. Oxik tk'asu' te Xhpe'y b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Simon,‡ nchwitan. ζTi'tzun, k'onti'l ma b'antik tzan aten list cha jun rat?§ ³⁸ Pe'eten waq list, b'ix pe'exnaq'tzan waq tzan k'on eqet tz'aqik. Etez tuj etanim egan tzan ek'ulun te galan, yatzun tuky'i te echi'jel nya'tx jwert a'ix [tzan ek'ulun ikxji].»*

³⁹ Yaji tetz oxik junky'elky xnaq'tzon tuky'i Stat iktza'x tb'ay-el.

* **14:24** Exo 24:6-8; Jer 31:31-34 * **14:25** Luks 22:16; 1Kor 11:23-26 * **14:27** Zac 13:7 * **14:28** Mat 28:16 § **14:33** Ax: Chaw. * **14:36** "Abba" telponx "tat". † **14:36** Ax: intel awin ja uk'b'il wi'jni; Mak 10:38. ‡ **14:37** Te Xhpe'y b'ix te Simon, axkix te xjalji. § **14:37** Ax: jun or. * **14:38** Mat 26:41; Chaw 1:14

⁴⁰ Yaji opon junky'elky kyuky'i kye txnaq'atz b'ix kyetz nkyewitan tuq junky'elky tzan tpaj ojetq tuq tzaj noj watl kyi'j b'ix k'onti'l okyipaj tzan kyten itz'oj. Te tb'ag' kywitz b'an n kyaqchapun tuq tzan watl b'ix aj kxik tk'asu', kyetz k'onti'l tidi' otzaj kanet tuj kyanim tzan taj ktzaq'b'e'.

⁴¹ Yaji tetz opon junky'elky, toxmajji'n-el, oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Ti'tzun, tzunx nkxwitan b'ix tzunx nkx'ojlan? Kabal nini. Ma'tx pon or b'ix [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] okyinxel q'apo' tuj kyq'ab' kye aj joyol choj. ⁴² ¡Sek' ejaw wa'let! ¡Qwa'q! Intxik ete'e' tzul te aj oxel q'apon wetz.»

Aj Tjaw Tzyu' Jesus

Mat 26:47-56; Luks 22:47-53; Wnch 18:2-11

⁴³ Man tuq nyolin Jesus kyuky'i'l, tpon te Judas Iskaryot, jun aj kye kykab'lajujil tuq. Ajune' tuq tuky'i'l jun b'uch'uj xjal eq'i' kymachit kansb'il tuky'i kytortol. Kyetz cha lajome' tzan kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il kyuky'i kye kywitzale' aj nim kyajwalil kxol tijajil Israel.

⁴⁴ Komo te Juds ojetq tuq qet kawla' kyuky'i kye xjal ikxjani: «Aj wetz owokel nlima' iktza' b'an quky'i'l qib',* atzunji. Ojawel etzyu' b'ix oxel etin kye'b'a'." ⁴⁵ Ntons owok laq'chet naj ti'j Jesus b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Xnaq'tzon, Xnaq'tzon.» Yaji owok tlima' iktza' b'an kyuky'i'l kyib'.[†] ⁴⁶ Yaji kye xjal nkyexik naj tzyul te Jesus b'ix oxik kyin. ⁴⁷ Ntons jun txnaq'atz te Jesus ojazt tin tmachit aj kansb'il tuj tjay b'ix owel xtx'emu' jun txkyin jun tmos te twitzale' pal. ⁴⁸ Yaji te Jesus oxik tq'uma' kye xjal ikxjani: «¿Tistil ma kxtzaj tzyul wetz tuky'i emachit aj eq'obj'il b'ix tuky'i etorol? ¿A'in petzun wetz jun eleq' ⁴⁹ Wetz nkyinxnaq'tzan tuq b'ajq'ij kye xjal tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios* b'ix a'ilji k'onti'l injaw etzyu'. Per te ntzani nky'ik wi'j iktza'x tz'ib'ankaj tuj Tu'jal Dios.» ⁵⁰ Ntons yaji kyaqil kye txnaq'atz okaj kykola' b'ix eb'aj'oqik.

⁵¹ Ntons, atqet tuq jun ku'xon aj lapik tuq ti'j Jesus, b'ix te tq'anaq cha suku' tuq jun nim xq'apj ti'j. Ax tetz ojaw tzyu' tzan kye xjal ⁵² per owel ch'oqan te nim xq'ap ti'j, b'ix sqit owokik.

Aj Txik Kyoli' Tidi' Tuq Til Te Jesus

Mat 26:57-68; Luks 22:54-55,63-71; Wnch 18:12-14,19-24

⁵³ Yaji oxik kyin te Jesus twitz te twitzale' pal, b'ix tzi owok kchimo' kyib' kkyaqil kye txq'anqy pal aj nim kyajwalil kyuky'i kyaqil kye kywitzale' aj nim kyajwalil kxol kye tijajil Israel kyuky'i kyaqil kye xnaq'tzal Kawb'il.

⁵⁴ Yatzun te Xhpe'y oxik lapet laq'chik kyi'j b'ix owox lapet kyi'j tzijay tuj tjay te twitzale' pal b'ix oqet wit'let q'exnel q'ag' kyuky'i kye mulon aj ate'ox tzi.

⁵⁵ Ntons kye pal aj nim kyajwalil kyuky'i kyaqil kye kywitzale' aj nim kyajwalil kxol kye tijajil Israel, kyetz kygan tuq tzan tkamik te Jesus, astilji nkyjoyo' tuq jun ab'l aj otq'uma'tz tidi' tuq til. Per nijunwt ab'l owoknoj kyitza'. ⁵⁶ Ky'ila'j tuq njaw kynik'o' tidi' tuq til per nya'tx parej tuq nxik kyq'uma'. ⁵⁷ Yaji junjun kxol ojaw kynik'o' ikxjani: ⁵⁸ «Qetza owok qcha'o'na, aj txik tyoli', «Wetz oqtel nxitu' ja Nin Jay Nab'il Qtata Dios aj kyk'ulb'en xjal, b'ix tuj toxi'n q'ij tqetfen nxitu', ojawel nk'ulu' junky'el aj nya'tx kyk'ulb'en xjal.»* ⁵⁹ Per ax ni ti'j te ntzani nya'tx tuq parej te aj nxik kyq'uma'.

⁶⁰ Ntons ojaw wa'let te twitzale' pal b'ix oxik tq'uma' tetz te Jesus ikxjani: «¿Tistil k'onti'l ntzaj atzaq'b'e'? ¿Tidi' awil aj ntzaj kyq'uma'ni?» ⁶¹ Per te Jesus k'onti'l tidi' tuq ntq'uma' ch'inwt. Yaji oxik xhcha'o' junky'el te pal: «¿B'an'ax pe' a'ich yatz te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'? ¿B'an'ax pe' a'ich te Tk'wa'al Qtata Dios aj ntzaj qna'o'?» ⁶² Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «A'in, b'ix

* **14:44** Ax: owelal ntz'ub'a'. † **14:45** Ax: owel stz'ub'a'. * **14:49** Luks 19:47; 21:37 * **14:58** Mak 13:2; Wnch 2:19

jun q'ij, [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], okyin'okel eten wit'likin tuj ka'j tuj tb'anq'ab[†] Qtata Dios aj at mas nim tajwalil kywitz kyaqil. Ax okyinxe'l eten tuj muj cha'oj wul junky'elky tzani twitz tx'o'tx'.»* ⁶³ Yaji te twitzale' pal toklen xhcha'o' ikxji, tetz owel tlaqu' tq'anaq ti'jx [tzan tq'oj ti'j tyol Jesus.] B'ix oxik tq'uma': «¿Tistil owokel qcha'o' mas xjal q'umal mas til? [¿Kabal a'ox tzan tpaj aj tyol nini!] ⁶⁴ Etetz ma'tx tz'ok echa'o' tyol titza' nxyamayin ti'j Qtata Dios. ¿Titza' etetz tuj enab'l? ¿Titza' oteyon qitza'?» Yaji kxmaqil oxik kyq'uma' tzan tqet kanslet te Jesus.* ⁶⁵ Yaji junjun eb'aj'aq'ik tzan tok ktzub'a' ti'j b'ix owok ktxayi' twitz b'ix owok kyb'uju' b'ix oxik kyq'uma' ikxjani: «Qa ochkanoyon ti'j, ¿ab'l ma tz'ok b'ujun yatz?»[§] Yaji, [oxik q'apo' tuj kyq'ab'] kye mulon b'ix kyetz owok kypoq'cha'.

Aj Txik Tq'uma' Te Xhpe'y K'onti'l Totzqi' Te Jesus

Mat 26:69-75; Luks 22:55-62; Wnch 18:15-18,25-27

⁶⁶ Bwen, yatzun te Xhpe'y atqet tuq tzijay tjaq' b'ix opon jun tkryad te twitzale' pal. ⁶⁷ Oxik te'e' tetz te Xhpe'y nq'exnen tuq q'aq' b'ix owox te'e' tuj twitz b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Yatz a'ich jun aj tucky'i'l Jesus aj Nasaret.» ⁶⁸ Per te Xhpe'y oqet tewa', oxik tq'uma' ikxjani: «K'onti'l wotzqi' b'ix je'ky tidi'-alo n'ayoli'.» Yaji te Xhpe'y owel laq'chet, owex stzi' lamel. Aj orji ojaw og' jun to'k. ⁶⁹ Yatzunji te kryad oxik te'e' junky'elky b'ix oxik tq'uma' kye aj nkweq'exnen tuq tzi, oxik tq'uma' ikxjani: «Aj xjal nini tetz jun tucky'i'l Jesus.» ⁷⁰ Per te Xhpe'y oqet tewa' junky'elky. Ntons ch'intkyqnajji, kye xjal aj akweqet tuq qaynin tzi oxik kyq'uma' te Xhpe'y ikxjani: «B'an'ax yatz a'ich jun tucky'i'l Jesus tzan tpaj yatz a'ich aj Galiley iktza' kye aj tucky'i'l Jesus.»* ⁷¹ Yatzun te Xhpe'y otq'umaj tzan tok ten twitz xhcho'nal qa nya'tx b'an'ax tuq aj ojetq xik tq'uma' b'ix oxik tsi' tjurament b'an'ax kyaqil aj ojetq xik tq'uma', oxik tq'uma' ikxjani: «¿Je'ky! Wetz k'onti'l wotzqi' aj xjal aj n'eq'uma' etetzni. ¿Je'ky ab'l-alo!» ⁷² A'ilnajji otzaj og' junky'elky te to'k b'ix te Xhpe'y otzaj tna'o' aj otq'umaj te Jesus tetz. Komo atx ma'in tuq txiklen q'uma' tetz tzan Jesus, «Mina' tjaw og' te to'k tka'mjji'n-el, yatz ojetq kyinqet awewa' oxmaj.» Ntons te Xhpe'y aj stzaj tna'o' ntzani, owokten og'el.

15

Aj Tpon Q'apb'aj Jesus Tuky'i Pilat

Mat 27:1-2,11-14; Luks 23:1-5; Wnch 18:28-38

¹ Ntons tuj junky iwitq' b'an q'ego', kye pal aj nim kyajwalil owok kchimo' kyib' kyuky'i kye tijxjal b'ix kyuky'i kye xnaq'tzal Kawb'il b'ix kyaqil kye kywitzale' aj nim kyajwalil kxol tijajil Israel, kyetz oxik kywaku' te Jesus b'ix oxwa'q kyq'apo'tz tucky'i te Pilat aj k'ulul mandad tzi. ² Te Pilat oxik xhcha'o' te Jesus ikxjani: «¿B'an'ax pe' qa yatz a'ich te twitzale' k'ulul mandad kxol kye axjalilni?» Yaji te Jesus oxik tq'uma': «B'an'ax iktza'x aj n'aq'uma'ni.» ³ Yaji kye pal aj nim kyajwalil, kyetz nxik kyq'uma' tuq te Pilat tidi'chq til. ⁴ Yaji te Pilat oxik tq'ani' te Jesus ikxjani: «¿Nlay pe' tzaj atzaq'b'e'? Komo kyetz ma'tx tzaj kyq'uma' tidi'chq awi'j.» ⁵ Per te Jesus k'onti'l tidi' oxik tq'uma'; astilji te Pilat oje lab'an ti'j.

[†] **14:62** Qa atoqet tuj tmanq'ab' jun k'ulul mandad telponx b'an tzan jk'ulul mandad te tky'ixel iktza'xkix tetz. * **14:62** Dan 7:13; Mat 24:30; Mak 13:26; Tmnk 1:7 * **14:64** Lev 24:16 § **14:65** Telponx iktza'x: "¿Profetize!" * **14:70** Kye xjal oqtxi' aj oqet ktz'ib'a' tyol Qtata Dios tuj kyyol, atqet owok ktz'aqsa' kab'e'ky yol tmankb'il ja taqan ntzani, b'ix nyolin ikxjani: "Yatz chyolin iktza'xkyeyolin kye aj Galiley."

Aj Tkaj Tq'uma' Te Pilat Tzan Tqet Kansa' Te Jesus

Mat 27:15-31; Luks 23:13-25; Wnch 18:38-19:16

⁶ Ntons komo ninq'ij tuq, te Pilat, tetz aq'b'ia' tuq tuj te ninq'ij nxik tuq stzoqpi' jun aj pres aj kye xjal nkyqani' tzan txik stzoqpi'. ⁷ At tuq jun aj pres Barabas tb'i, b'ix tetz atqex tuq tuj pres kyuky'i txq'an ky tuky'il lamome' tzan tpaj kykansb'en xjal tzan tpaj nkyeq'ojin tuq ti'j te gobyern. ⁸ Ntons [komo ninq'ij tuq], kye xjal eb'ajakon kchimo' kyib' b'ix oxik kyqani' te Pilat tzan txik stzoqpi' tuq jun aj pres iktza'x tuq modin aq'b'ia'. ⁹ Yaji te Pilat oxik xhcha'o' kye xjal ikxjani: «¿Egan pe' tzan txik ntzoqpi' te aj n'ok q'uma' te twitzale' k'ulul mandad eti'j etetz aj tijajil Israel?» ¹⁰ Komo te Pilat ojetq tuq tz'el tniky' kye pal aj nim kyajwalil oxik kyq'apo' te Jesus tzan tpaj cha nkye'ek'awin tuq ti'j. ¹¹ Per yaji kye pal oxik kykub'sa' kyk'u'j kye xjal tzan txik kyqani' tzan txik tzoqplet te Barabas. ¹² Ntons te Pilat oxik tqani' junky'el kyetz ikxjani: «¿Tidi' egan tzan tqet nk'ulu' tuky'i te aj n'ok eq'uma' te twitzale' k'ulul mandad eti'jni?» ¹³ Yaji kyaqil kye xjal ejaw siky'in: «Intok klablet twitz krus.» ¹⁴ Yaji te Pilat oxik tq'uma' ikxjani: «¿Tistil? ¿Tidi' til ma'tx tzaj xhchuku?» Per kye xjal mas tuq nkyejaw siky'in kongan, nkyq'uma' tuq ikxjani: «Intok klablet twitz krus.» ¹⁵ Te Pilat, tetz tgan tuq tzan tkaj galan kyuky'i kye xjal, ntons oxik stzoqpi' te Barabas. Oxik tq'uma' kyuky'i kye soldad tzan tqet kyjub'cha' te Jesus b'ix yaji tzan tok kyklabi' twitz krus.

¹⁶ Yaji kye soldad oxik kyin te Jesus tuj junky luwar ax tzi tuj tjay te gobernador, b'ix etzaj kyuk'le' kyaqil kye txq'an ky soldad tzan tok kchimo' kyib'. ¹⁷ Owok ksi' ti'j jun tkap kyaq q'eqmuqin [te xmayb'il tetz].[†] B'ix oqet kxpatx'i' jun tkoron pur ky'ix b'ix ojax ksi' tuj twi' [cha te xmayb'il tetz].[‡] ¹⁸ Yaji e'okten limal tetz [per nya'tx tuq b'an'ax kyitza']. Oxik kyq'uma' ikxjani: «Tz'okxwit jun galan awi'j yatx te twitzale' k'ulul mandad kye aj tijajil Israel.» ¹⁹ N'ok tuq kyjitu' ti'j twi' tuky'i jun su'an saqsuy'il b'ix yaji n'ok tuq ktzub'a' ti'j b'ix nkyeqet mejlet twitz [iktza' twitz jun twitzale' k'ulul mandad] tzan tqet kylima'. [Per nya'tx b'an'ax tuq kyitza', cha nkyexmayin tuq ti'j.] ²⁰ Yatxun toklenb'aj kxmayi', owel kyin te tkap ti'j b'ix owok ksi' te tq'anaqx ti'j. §

Aj Tkamik Jesus Twitz Krus

Mat 27:32-56; Luks 23:26-49; Wnch 19:17-30

²¹ Yaji kye soldad owex kyin xtxa'm amaq' tzan tok kyklabi' twitz krus. B'ix man tuq nkyeb'et tuj b'ey, owok kyk'ulb'a' te Simon aj Siren, stat Jant b'ix Rúfo,* tetz tzajnaq tuq tuj k'ul. Ntons owok kylajo' alajwers tzan txik tiqa' tkurus Jesus. ²² Ntons oxik kyin te Jesus tuj jun luwar tb'i Gólgota. “Gólgota” tuj kyyol kyetz telponx iktza' “Te Luwar Aj Tb'aqil Twi' Xjal.” ²³ Kye soldad oxik ksuqu' te Jesus ta'al ub samo' tuky'i ta'al jun k'ul mir tb'i [tzan tel tuq te xhcho'nal] per te Jesus k'onti'l oxik tk'amo'. ²⁴ Ntons owok kyklabi' twitz krus. B'ix oqet ksaqchb'ila' loteriy ti'j tq'anaq aber ab'l tuq jun te kyetz aj okamb'ayon, ikxji oqet kypawa' te tq'anaq kxol.*

²⁵ Ntons owok kyklabi' twitz krus te toxi' or q'eqo* ²⁶ b'ix owok ktz'ib'a' jun yol twi' te krus, nyolin tuq te yol ti'j til ikxjani: Te Twitzale' K'ulul Mandad

* **15:9** Ax: a'e' aj Israel, osej, kye judiy. † **15:17** Jun kap kyaq q'eqmuqin teb'l telponx tuq iktza' tq'anaq jun twitzale' k'ulul mandad, per owok ksi' cha te jun xmayb'il te tetz. ‡ **15:17** Jun xmayb'il tetz tzan tpaj nya'tx oro iktza' tkoron jun twitzale' k'ulul mandad. § **15:20** Tuj txq'an u'j aj Tyol Qtata Dios, te tb'ay part te taqan 21 nkaj te tkab'i' part te taqan 20. * **15:21** Rom 16:13 * **15:24**

Kyi'j Kye Aj Tijajil Israel. ²⁷ Axxix aj orji owok kyklabi' kab'e'e eleq' naql ti'j, jun te tb'ang'ab' b'ix jun te tsurt b'ix ti'j kykurusxchaq te junjun. ²⁸ Ikkxi oponkix te aj tz'ib'ankaj tuq oqtxi' tuj Tu'jal Dios, aj nyolin ikxjani: «Tetz oxik samo' kxol kye xjal nya'tx okslal kawb'il.»*

²⁹ Ntons, kye aj nkyeky'ik tuq tzi njaw tuq kyyak'u' kywi'* b'ix n'ok tuq kyili' ikxjani: «Yatz n'ayoli' tuq tzan tqet axitu' te Nin Jay Nab'il Qtata Dios b'ix tuj toxi'n q'ij b'a'n tuq tzan tjaw ak'ulu' junky ak'a'j.» ³⁰ Ajna'l kolpij awib'x b'ix paqetz twitz krus.» ³¹ Ax kye pal aj nim kyajwalil kyuky'i kye xnaq'tzal Kawb'il, ax kyetz nkyexmayin tuq ti'j, nxik tuq kyq'uma' ikxjani: «Tetz okolon kyi'j txq'anxy per nlay b'antik tzan tkolpin tib'x. ³² Qa b'an'ax tetz aji te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi' b'ix qa b'an'ax tetz aji te twitzale' k'ulul mandad, ntons intqetz najji tib'x twitz krus tzan tok qen qa b'an'ax tizta' b'ix tzan qoksan ti'j.» Ax kye eleq' aj klabime' tuq junx tuky'i'l, ax kyetz nkye'ilin tuq ti'j Jesus.

³³ Ntons ya ma qo'ok mer chiq'ij, oqloljxb'ik kyaqil twitz tx'o'tx' b'ix te qlolj onachq'in oxe or max tuj toxi' or te qale'.[†] ³⁴ Yatzun ma qo'ok toxi' or te qale',[‡] te Jesus ojaw wayun b'ix kyi ikxjani: «Eloy, Eloy, ¿lama sabaktani?» Tuj qyol ja ntzani telponx iktza' «Tata Dios, Tata Dios, ¿tistil ma'tx kyinkaj akola?»* ³⁵ Ntons junjun kye xjal aj akyeqet tuq tzi, oxik kyq'uma' ikxjani: «Intxik echa'o' waq tyol, ntzaj tuk'le' Eliys.» ³⁶ Yaji jun te kyetz oxik karedin b'ix oqex tmu'u' jun esponj tuj ta'al ub tuky'i minagr b'ix yaji oqet tkotb'a' te esponj twi' jun su'an b'ix ojax tsi' tzan txik stz'ub'a' tuq te Jesus [tzan tipan ch'inky].* Kyi te xjal kyuky'i kye aj ateb'ajqet tuq tzi: «Qaltetzchaq, owokel qen aber qa tzul te Eliys tzan tqetz tin ti'j krus.» ³⁷ Per te Jesus ojaw wayun kongan b'ix yaji okamik.

³⁸ A'ilnaji, max tuj amaq', te nin xq'apj te pawb'il[§] tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios oqetz laqik qetnaq.

³⁹ Ntons, te kapitan kyi'j kye soldad aj atqet tuq twitz Jesus, ya ma tz'ok ten tizta' te Jesus aj tel tk'u'j, oxik tq'uma' ikxjani: «B'an'ax tetz jun Tk'wa'al Dios tuq.»

⁴⁰ Ax txq'an xuj nkyexik ka'yin tuq laq'chik ti'j Jesus. Jun, Liy aj Magdála, b'ix junky Liy te alon kyi'j Jacobit* b'ix Chep, b'ix junky xuj Salomey. ⁴¹ Komo kyetz, aj tb'ajten Jesus tuj Galiley, kyetz nkye'ok lapet tuq ti'j b'ix nkye'onen tuq tuky'i'l.* Ax akyeqet tuq txq'anxy xuj kyuky'i'l aj ejakon Jerusalem tuky'i' Jesus tuj te ninq'ij b'ix kyi'ila'j kyb'et tuq.

Aj Tox Muqu' Jesus

Mat 27:57-61; Luks 23:50-56; Wnch 19:38-42

⁴² Bwen, yatzun aj ikja'n tuq tex q'ij b'ix komo aj q'ij tuqji te q'ij tzan kyk'ulun kyib' ti'j te q'ij ojla'mj [ntons nya'tx galan tuq tzan tkaj te anim ti'j krus.] ⁴³ Tzaj te Chep jun xjal aj Arimatey, jun tijxjal kxol kye kywitzale' nim kyajwalil b'ix tetz b'an jiq'b'a' tuq kytizta', per lo'ik tuq tk'u'j tujb'a'n te Qtata

* **15:28** Isa 53:12 * **15:29** Sal 22:7; 109:25 * **15:29** Mak 14:58; Wnch 2:19 † **15:33** Ax: te tqaqi' or ... te tb'eljuji' or. ‡ **15:34** Ax: te tb'eljuji' or. * **15:34** Sal 22:1 * **15:36** Sal 69:21 § **15:38** Te pawb'il jun nim xq'apj aj nqet pawan kxol aj lamitan jay ja' nkye'ox kye pal b'ajq'ij b'ix tuky'i' junky lamitan jay aj ja' n'ox te pal aj mas nim tajwalil jun-el aq'b'ia'chaq q'apol kyoyej tzan tel in tetz xhchojx b'ix kchoj kyaqil kye xjal; Exo 26:31-33; Ebr 9:1-7. * **15:40** Ax: Chawit. * **15:41** Luks 8:2-3

Dios kolpiyon kye aj nkye'okslan ti'j.[†] Tetz otnimsaj tk'u'j tzan txik qanil permis tuky'i Pilat tzan tqetz tin te txlimal Jesus ti'j krus [tzan tox tmuqu'].⁴⁴ Ntons te Pilat, aj tok xhcha'o'ji, tetz oje lab'an ti'j te Jesus tzan tpaj k'onti'l onachq'in b'ix jun rat tkamik. Astilji oxik tlajo' jun uk'lel te kapitan tzan tul tuky'i'l aber qa b'an'ax ojetq tuq kamik te Jesus.⁴⁵ Aj tpon te kapitan, oxik tq'uma' te Jesus b'an'ax ojetq tuq kamik. Ntons te Pilat oxik stzaq'b'e' tzan tqetz eq'i' te anim tzan te Chep.⁴⁶ Ntons te Chep oqetz teq'i' txlimal te Jesus b'ix owox tb'alq'l' ti'j jun xq'apj b'an tb'anil aj ojetq tuq tzaj tloq'o'. Yaji owox tmuqu' te anim tuj jun pantyon, jun nim jul k'ulu' tuq twitz jun ab'j. Yaji oxik stoli' te lamb'il stzi' te pantyon jun nim ab'j k'ulumaj tuq.⁴⁷ Yatzun te Lij aj Magdála* b'ix te Lij* aj tnan Chep, kyetz okye'ej ja' owox muqu' te anim.

16

Aj Tok Cha'o' Ojetq Tuq Jaw Anq'in Te Jesus Mat 28:1-10; Luks 24:1-12; Wnch 20:1-10

¹ Bwen, yatzun tky'iklen te q'ij ojla'mj,* te Lij aj Magdála b'ix te Lij aj tnan Jacobo[†] b'ix Salomey, kyetz exik loq'ol jun tk'ok'jal tzan tok ksi' tuq ti'j te anim. ² Tuj junky iwitq b'an q'eqo' man tuq tjakullen q'ij tuj te tb'ay q'ij te saman, exik stzi' te pantyon. ³ B'ix man tuq nkyeb'et tuj b'ey, nqet tuq kykawla' ikxjani: «¿Ab'l owelal tolin te ab'j stzi' te pantyon tzan qox?»

⁴ Per aj kypon, oxik kyen te ab'j lamb'il stzi' te pantyon ojetq tuq tz'el toli' b'ix te ab'j jun chman ab'j tuq. ⁵ Ya ma kye'ox tuj te pantyon oxik kyen jun ku'xon wit'liqet tuj tb'anq'ab'. Tetz tq'anaq xluj b'ix b'an sjapun tuq. Aj txik kye'e', kyetz etzajb'aj. ⁶ Yaji tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «K'on kxob' waq. Wetz web'en etetz nkxjoyon ti'j Jesus aj Nasaret aj okamik twitz krus. Per tetz ma'tx jaw anq'in, k'onti'lky atqet tzani. E'ej waq tzani aj ja' okaj tamb'a'.⁷ Ntons ajna'l, pex waq kyuky'i kye txnaq'atz b'ix tuky'i Xhpe'y, intxik eq'uma' tzan kxik max Galiley* tzan tpaj tetz ma'tx tb'ayaj, b'ix max tzi owokel kyen iktza'x otq'umaj.»⁸ Ntons kye xuj e'aj kared b'ix nkyelu'lun tuq tzan kxob'al b'ix k'onti'l oxik kyq'uma' te nijunwt [tuj b'ey] tzan tpaj ojetq tuq kyexob'.*

Aj Tyolin Jesus Kyuky'i Tuky'il Tjawlen Anq'in Luks 24:13-35; Wnch 20:11-18

⁹ Bwen, ntons te Jesus tjawlen anq'in q'eqombwen tuj te tb'ay q'ij te saman, tb'ay owok e'e' tzan te Lij aj Magdála aj ejatz in wuq malspirit tuj tanim oqtxi'.¹⁰ Yaji te Lij oxwa'q q'umal tetz kyuky'i kye aj e'ok lapet ti'j, kyetz b'an b'is tuq ate' b'ix nkye'oq' tuq ti'j. ¹¹ Per aj txik tq'uma' te Lij kyetz qa te Jesus ojetq tuq jaw anq'in b'ix ojetq tuq tz'ok te'e', kyetz k'onti'l okyokslaj.

¹² Ntons mas yaj te Jesus ojanan kyuky'i kab'e' txnaq'atz tuj b'ey tuj k'ul, per tetz ojetq tuq chukjik ka'yin. ¹³ Yaji kyetz ax oxik kyq'uma' kye txq'anky [txnaq'atz], per kye tky'anky k'onti'l oxik kyoksla'.

Aj Tkaj Tq'uma' Te Jesus Tidi' Tuq Okyk'ulu'tz Kye Tky'ixel Mat 28:16-20; Luks 24:36-49; Wnch 20:19-23

¹⁴ Mas yaj te Jesus ojaw kanet kxol kye kyjunlajujil txnaq'atz nkyewa'an tuq junx tuj jun jay. B'ix owilin kyi'j tzan tpaj k'onti'l nkyoksla' tzan ktz'akal,

† **15:43** N'iyon tuq tzan stzaj tlajo' tuq te Qtata Dios te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi' tzan tkolpin kyetz tuj kyq'ab' kye aj Rom, b'ix ikxji tzan kykaj tuj tq'ab' te Qtata Dios b'eyx te jun-ele'x. * **15:47** Luks 8:2 * **15:47** Mat 27:56 * **16:1** Ojetq tky'ik te tqaqi' or te qale' te q'ij sabl. † **16:1** Ax: Chaw. * **16:7** Mat 26:32; Mak 14:28 * **16:8** Mat 28:8; Luks 24:9

k'onti'l oxik kyoksla' kye aj ojetq tz'ok e'en tetz, aj tjawlen anq'in. ¹⁵ Yaji oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pex waq ja'chq kyaqil twitz tx'o'tx' tzan txik epakb'a' kye kyaqil xjal te tpakb'alil galan.* ¹⁶ Kye aj okyoksla'tz b'ix ojawel si' a' kywi', kyetz okyekoletel tzan Qtata Dios; yatzun kye aj nlay kyokslaj, kyetz okyexe'l si' tuj il te jun-ele'x. ¹⁷ Yatzun kye aj nkyinkyoksla', oqtel kyk'ulu' yek'b'il ikxjani: Ojawetz kyin malspirit tuj kyanim xjal,* b'ix okyeyoliyon tuky'i junky yol aj k'onti'l kyotzqi' tb'ay,* ¹⁸ b'ix tuky'i kyq'ab' ojawel ktzyu' kan aj b'a'n kyetz'a'on, benen* b'ix qa oxel kyuk'a' jun tidi' benen nlay ky'ik tidi' kyij', b'ix oqtel ksi' kyq'ab' kyajsik yab' b'ix kye yab' okyeb'antel kyitza'.»*

Aj Txik Jesus Tuj Ka'j
Luks 24:50-53

¹⁹ Ntons te Qajawil Jesus, aj tmankun tyolin kyuky'i'l, ojax in tuj ka'j* b'ix oqet wit'let tuj tb'anq'ab'† te stat aj Qtata Dios.

²⁰ Ntons kye txnaq'atz eb'ajxik ja'chq pakb'al te tpakb'alil galan. Yatzun te Qajawil n'onen tuq kyuky'i'l tzan kyk'ulun tidi'chq tzan tok en qa b'an'ax te aj nxik kyq'uma'.

---

* **16:15** Kya 1:8 * **16:17** Kya 5:16; 8:7; 16:16-18; 19:11-12 * **16:17** Kya 2:1-12; 10:44-46; 19:6; 1Kor 14:18 * **16:18** Kya 28:3-6 * **16:18** Kya 3:1-10; 5:15-16; 8:5-8; 9:36-42; 14:8-10; 19:11-12; 20:7-12; 28:7-9; Chaw 5:14-15 * **16:19** Kya 1:9-11 † **16:19** Qa atoqet tuj tmanq'ab' jun k'ulul mandad, telponx b'a'n tzan jk'ulun mandad te tky'ixel iktza'xkix tetz.

Te Tpakb'alil Galan Ti'j Te Qajaw Jesukrist Aj Oqet Stz'ib'a' Luks

Jun Limb'il

¹ Bwen, ky'ila'j xjal oje qet ktz'ib'a' ti'j kyaqil aj oje ky'ik qxol, ² [oqet ktz'ib'a'] iktza'x owok qcha'o' kyuky'i kye aj e'ok e'en tetz tuky'i kykab'il kywitz atx aj tb'ay-el oqtxi', a'e' aj otzaj kxnaq'tza' te tyol [Qtata Dios]. ³ Ntons tat Teófilo, komo ax wetz ma'tx xik ncha'o' b'an byenech ti'j kyaqil aj oje tz'ok ncha'o' ti'j te ja tpakb'alilni atx aj taq'ik b'an tb'ay-el, astilji ax wetz oqet nb'isu' tzan tqet ntz'ib'a' te yatz kyaqil ntzani tuky'i jun tume'l b'an xtxolil ⁴ tzan tok acha'o' te tume'l b'an'ax ti'j kyaqil aj oje xik xnaq'tza' yatz.

Aj Tpon Yolb'aj Owitz'jel Tuq Te Wa'nch Aj Swal A'

⁵ Ntons, tuj aj tyempji aj nk'ulun mandad tuq te Eródes tuj Judey, at tuq jun pal Sakariy tb'i, aj tijajil Abiys,* b'ix tetz txu'jel Chabet† aj tijajil Aron. ⁶ Te Sakariy b'ix te Chabet nkyeb'et tuq tuj tume'l tuj twitz Qtata Dios, k'onti'l nkyepaltin tuq ti'j te Kawb'il b'ix ti'j te aj okaj tq'uma' te Qajawil. ⁷ Kyetz k'onti'l tuq kyk'wa'al tzan tpaj te Chabet machor tuq, b'ix kykab'il tuq kyetz ya tijxjale'ky tuq.

⁸ Ntons, jun q'ij te Sakariy n'aq'unan tuq tuj taq'un twitz Qtata Dios iktza'x kye txq'an'ky pal aj nkye'aq'unan tuq tuky'i'l tuj aj b'uch'uj palji. ⁹ B'ix iktza'x tuq naq'ike' kxol kyetz, oqet kyk'ulu' te loteriy‡ tzan tuq tok kye ab'l tuq jun te kyetz owokex tz'e'sal te pom tuj te luwar b'an xjan mas tujx te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, yaji dech a te Sakariy okamb'an. ¹⁰ B'ix aj man tuq nkye'slet te pom, kyaqil kye xjal nkyexnaq'tzan tuq tzijay. ¹¹ Yaji ojaw kanet jun ángel wa'lqet tumel tb'anq'ab' te pomb'il [aj ja' atox te Sakariy tuj te Nin Jay]. ¹² Ya ma xik ten te Sakariy, b'eyx otzajb'aj b'ix b'an oxob'.

¹³ Yaji te ángel oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Sakariy, k'on txob' tzan tpaj te aj nxik aqani' tuq [tuky'i Qtata Dios] ma'tx stzaj cha'o', b'ix te axu'jel Chabet otzajel jun tal b'ix owokel asi' tb'i Wa'nch. ¹⁴ Yatz b'an oxhchalajel ti'j, b'ix oj titz'jik, ax ky'ila'j xjal okyechalajel ti'j ¹⁵ tzan tpaj te Qajawil ox'e'l tsi' te ak'ajol jun nim tajwalil. B'ix te ak'ajol nlay xik tuk'a' te ta'al ub tx'amsa' b'ix nlay tz'uk'an xhb'a'j,* b'ix tetz b'eyx okajel te Txew Dios tuj tanim tuky'i nim tajwalil atx aj man tuq atqex tuj tb'o'til. ¹⁶ Tzan tpaj tetz, ky'ila'j kye xjal aj tijajil Israel ojawel kky'ixpu' kynab'lin tzan kyok lapet ti'j Qajawil. ¹⁷ Tetz ox'e'l tb'ayon twitz te Qajawil b'ix oqtexten [Txew Dios tuj tanim iktza'x tuq tuj] tanim te Eliys [aj tlajen Dios oqtxi'] b'ix ox'e'l si' jun tajwalil b'an nim [iktza' oxik si' te Eliys].* Ikxji otk'ulu'tz tzan kyten galan kye k'wa'lon kyuky'i kyk'wa'al,§ b'ix kye aj nkyek'ulun nya'tx galan tzan tjaw kky'ixpu' kynab'lin tzan kyb'et tuj tume'l tuj twitz Qtata Dios, b'ix ikxji okyk'ulu'tz listar kyib' tzan kyk'amon te Qajawil.»

* **1:5** Abiys jun pal b'an oqtxi' aj tijajil Israel; 1Cró 24:10. † **1:5** Ax: Chabel. ‡ **1:9** Kye xjal tzi, tzan tqet kyjoyo' jun pal tzan tox twitz te Qtata Dios, kyetz oqet kyk'ulu' loteriy tzan k'on tkaj si' jun aj cha kygan tuq kye xjal. * **1:15** Núm 6:3 * **1:17** Mal 4:5-6 § **1:17** Ax: kyanim kye k'wa'alon owokel iktza' kyanim kyk'wa'al. B'a'n tzan telponx kye k'wa'alon iktza' kye aj nkye'okslan te tume'l oqtxi' b'ix kye kyk'wa'al iktza' kye aj nkye'okslan te tume'l ak'a'j; Mal 4:6; Mat 3:9.

18 Yaji te Sakariy oxik xhcha'o' te ángel ikxjani: «¿Titza' oxel woksla' kyaqil nini? Komo wetz ya tijxjalky a'in b'ix te nxu'jel ya b'i'xhtky.» 19 Yaji te ángel owaj stzaq'b'e': «Wetz a'in Gabriel* b'ix b'ajq'ij atinqet twitz Qtata Dios, b'ix a tetz ma tzaj lajon te wetz tzan txik nq'uma' yatz te ja tpakb'alil galanni. 20 Per ajna'l tzan tpaj k'onti'l ma xik awoksla' aj ma xik nq'uma' yatz, ochkajel men b'ix nlay b'antik tzan ayolin max oj tponkix kyaqil ntzani.»

21 Aj nky'ik tuq kyaqil ntzani, kye xjal man tuq nkye'iyon ti'j tzijay. Nkyecha'on tuq kyib'kyib'x tistil tuq ojetq nachq'in tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios. 22 Ya ma tz'etz, k'onti'l tuq nb'antik tzan tyolin kyuky'i'l, b'ix owel kyniky' ti'j, ojetq tuq tz'ok joto' tuj twitz jun tidi'. Tetz nyolin tuq kyuky'i'l pur tuky'i señ, komo ojetq tuq kaj men.

23 Ya ma tz'ex styemp tzan taq'unan tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, te Sakariy owaj tjay tuj tamaq'. 24 Yaji te txu'jel owokten tal b'ix owox tewa' tib' tuj tjay jweb' gya'. Tetz nyolin tuq tuj tanim ikxjani: 25 «Te Qajawil ma'tx tk'ulul wuky'i'l ikxjani tzan k'on wel kyik'o' kye xjal.»

Aj Tpon Yolb'aj Owitz'jel Tuq Te Jesus

26 Ntons, ya ma jakon waqaq gya' [toklen ten tal te Chabet], yaji te ángel Gabriel oxik lajo' tzan Qtata Dios tuj amaq' Nasaret tuj tkwentil Galiley, q'umal jun tpakb'alil tuky'i jun q'opoj.* 27 Te q'opoj Lij tb'i, b'ix tetz mina' tuq tok ten twitz ichan. Tetz ojetq tuq qet stzaq'b'e' jun ichan tb'i Chep aj tijajil Dawid* [te twitzale' k'ulul mandad oqtxi' kxol tijajil Israel]. 28 Te ángel owox tuj te jay aj ja' atqet tuq te q'opoj b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «jle'ky, Qajawilxwit awuky'i'l! Te Qajawil b'an nchalaj awi'j b'ix tetz atqet awuky'i'l.» 29 Ya ma xik ten tetz te ángel, tetz oje b'isun ti'j te tyol, b'ix oyolin tuj tanim tidi' telponx tuq te aj tlimb'il ikxji.

30 Yaji te ángel oxik tq'uma' ikxjani: «Liy, k'on txob'. Yatz ma'tx tzaj tsi' Qtata Dios jun nim b'an galan awajsik. 31 Ajna'l ochkajel ky'aqwaj, b'ix owitz'jel jun awal b'ix owokel asi' tb'i Jesus.* 32 Tetz owokel jun xjal aj nim tajwalil, b'ix owokel q'uma' Tk'wa'al Qtata Dios aj atjax tuj ka'j. B'ix te Qtata Dios aj Tajawil Ti'j Kyaqil oxel tsi' jun tajwalil tzan tk'ulun mandad iktza' twitzale' kyij kye xjal, iktza' oxik tsi' tajwalil te Dawid aj tijajil oqtxi'. 33 Ikkxi tetz ok'uluyon mandad b'eyx te jun-ele'x kyij kye tijajil Israel, b'ix nlay ponaj tajwalil tzan tk'ulun mandad.*

34 Ntons te Lij oxik xhcha'o': «¿Titza' oky'el ntzani? Komo wetz mina' tok wen twitz ichan.» 35 Yaji te ángel owaj stzaq'b'e': «Te Txew Dios otzajel awajsik b'ix oky'el ntzani tzan tajwalil Qtata Dios aj atjax tuj ka'j. Astilji te awal aj paw'a a'ox te Qtata Dios, owokel q'uma' Tk'wa'al Dios. 36 Ax te aprim Chabet oje tz'ok ten jun tal, b'ix tetz b'an b'i'xh. Kye xjal nkyq'uma' tuq machor, per waqaq gya'xi' toklen ten tal. 37 Komo te Qtata Dios k'onti'l jun tidi' nlay-wit b'antik titza'.»* 38 Ntons te Lij oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz atinqet tzan nk'ulun te aj tgan te Qajawil. Intk'ulun wuky'i'l iktza'x ma'tx aq'umajni.» Yaji te ángel owex tzi.

Aj Tpon Te Lij Q'olb'el Chabet

39 Yaji te Lij nkeyayan txik tuj jun amaq' twiwitz tuj tkwentil Judey* 40 b'ix tzi opon tjay Sakariy b'ix oxik tlima' te Chabet. 41 Ya ma xik xhcha'o' te Chabet te Lij nliman tuq tetz, te tal ojaw xlink'an tuj tb'o'til b'ix onoj te Txew Dios

* 1:19 Dan 8:16; 9:21 * 1:26 Luks 1:36 * 1:27 Mat 1:18 * 1:31 Mat 1:21 * 1:33 Isa 9:7

* 1:37 Gén 18:14 * 1:39 Ax: Juda.

tuj tanim, ⁴² b'ix tetz oxik tq'uma' kongan ikxjani: «Te Qtata Dios ma'tx chqet tky'iwla' nim, mas nim kywitz kyaqil xuj. B'ix ma'tx qet tky'iwla' te awal aj eq'i' awitza'ni. ⁴³ ¿Tidi' wetz we'en tzan tul tnan te Wajawil q'olb'el wetz? ⁴⁴ Aj b'ix ncha'o' nchliman tuq te wetz, te wal ma jaw xlink'an tuj tb'o'til tzan tpaj b'an nchalaj. ⁴⁵ Galan-al yatz a'ich txiklen awoksla' oky'elkixi' awuky'i'l aj otq'umaj te Qtata Dios.»

⁴⁶ Ntons yaji te Liy oxik tq'uma' ikxjani: * «Wetz wanim nyolin b'an tb'anil ti'j Qajawil, ⁴⁷ wetz wanim b'an nchalaj ti'j Qtata Dios aj koloyon wi'j. ⁴⁸ Komo tetz ma'tx kyintzaj tna'o' wetz aj q'apo' wib' tuj tq'ab' anke nya'tx nmeres [tzan ntzaj tna'o']. Ajna'l b'ix b'eyx te jun-ele'x kyaqil xjal okyq'umatz, te Qtata Dios ma'tx tk'uluj nim galan wuky'i'l ⁴⁹ tzan tpaj tetz aj mas nim tajwalil twitz kyaqil, ma'tx tk'uluj nim galan wuky'i'l b'ix tetz pawa' tib' ti'j kyaqil nya'tx galan ⁵⁰ b'ix n'ok lo'et tk'u'j kyi'j kyaqil kye aj nkyexjanin tetz oqtxi' b'ix ax ajna'l. ⁵¹ Tidi'chq galan ma'tx tk'uluj tuky'i' nim tajwalil b'ix ma'tx kye'ex tlajo' kye aj nkchalani' kyib' tuj kyanim. ⁵² Ma'tx tz'el tin kyajwalil kye k'ulul mandad; yatzun kye aj k'onti'l kyajwalil, kyetz ma'tx kyejaw tin. ⁵³ B'ix kye aj at tuq wa'ij kyi'j, tetz ma'tx xik tswa' tidi'chq kyetz; yatzun kye q'inon xjal, ma'tx stz'el tin kyaqil te kyetz. ⁵⁴ Ma'tx tz'onen qi'j [qkyaqil qetz] aj tijajil Israel aj q'apo' qib' tuj tq'ab', k'onti'l ma qo'aj naj ti'j tk'u'j, ma'tx tz'ok lo'et tk'u'j qi'j ⁵⁵ b'eyx te jun-ele'x iktza'xkix oxik tq'uma' oqtxi' kyuky'i' qijajil, aj oxik tq'uma' tuky'i' te Abran b'ix kyaqil tijajil.» * ⁵⁶ Ntons, te Liy okaj ten oxe qya' t'jaj te Chabet, b'ix yaji owajtz t'jaj.

Aj Titz'jik Te Wa'nch Aj Swal A'

⁵⁷ Ntons yaji opon tyemp tzan tky'ix te Chabet, b'ix owitz'jik jun tal ichan. ⁵⁸ Ya ma tz'ok cha'o' tzan kye thesin b'ix kyaqil tfamily qa te Qajawil ojetq' ok lo'et tk'u'j ti'j Chabet, kyetz b'an nkyechalaj tuq. ⁵⁹ Ya ma b'antik jun saman, eb'aj'ul txq'an xjal tzan tok ksi' techalul* b'ix tzan tok ksi' tuq tb'i te ne', b'ix owok ksi' tuq tb'i Sakariy iktza' tb'i stat. ⁶⁰ Per yaji kyi te alon: «Nlay tzan tpaj tetz tb'i owokel Wa'nch.» ⁶¹ Yaji kye xjal okyyolij: «¿Tistil? Komo k'onti'l ab'l tuj ajay tb'i ikxji.» ⁶² Yaji oxik kchan te k'wa'lon aber tidi' tuq tetz tgan tzan tok tsi' tb'i tk'ajol. ⁶³ Yaji te Sakariy oxik tq'ani' jun tal tz'alam b'ix oqet stz'ib'a' ikxjani: «Tetz tb'i Wa'nch.» Kyaqil kye aj akyeqet tuq tzi oje kyelab'an. ⁶⁴ Ya ma qet stz'ib'a' te Sakariy tb'i te ne', ojaqet stzi', owaq'ik tzan tyolin b'ix oxik tq'uma' yol jig'b'il te Qtata Dios. ⁶⁵ Kyaqil kye thesin eb'ajlab'an, b'ix ja'chq tuj aj luwar twiwitz tuj tkwentil Judey owok cha'o' ti'j kyaqil ja ntzani aj oky'ik. ⁶⁶ B'ix kyaqil kye xjal aj e'ok cha'on tetz nkyeyolin tuq kyib'kyib'x ikxjani: «¿Tidi'-alo owokel tajwalil ja k'wa'lni?» Nkyeyolin tuq ikxji tzan tpaj n'ok kyen tuq te Qajawil n'onen tuq tuky'i'l.

⁶⁷ Ntons te k'wa'lon oyolin te Txew Dios tuj tanim tuky'i' nim tajwalil, b'ix oxik tq'uma' tyol Qtata Dios ikxjani: ⁶⁸ «Kyeyolinxwit galan kyaqil xjal ti'j te Qajawil, tetz te Qtata Dios aj ntzaj qna'o' qetz aj tijajil Israel a'o'. Tetz ma'tx tzul qxol b'ix ma'tx qotkolpij qetz aj a'o' te tetz. ⁶⁹ Ma'tx jaw tin qxol jun koloyon te qetz, tetz aj tijajil Dawid, te Dawid aj q'apo' tuq tib' tuj tq'ab' Qtata Dios. ⁷⁰ Komo iktza'x otq'umaj oqtxi' kyuky'i' kye aj yolil tyol aj pawame' a'ox te tetz, otq'umaj ikxjani: ⁷¹ «Tetz okoloyonkix qetz tuj kyq'ab' kye qajq'oj b'ix tuj kyq'ab' kye aj nqo'ok kyajq'oja'» ⁷² [Ntons oqotkolo'tz] tzan tqet tyek'u' n'ok lo'et tk'u'j kyi'j qijajil b'ix tzan tponkix te tyol aj oxik tsi' oqtxi', ⁷³ te tyol

* 1:46 1Sa 2:1-10 † 1:49 Ax: tetz tb'i pawa' ti'j kyaqil nya'tx galan. * 1:55 Gén 17:7 * 1:59 Lev 12:3

aj oxik tsi' tucky'i qijajil Abran, oxik tsi' tyol tzan tkolon qi'j tuj kyq'ab' kye qajq'oj. ⁷⁴ Oxik tsi' tyol ikxji tzan qten te tetz [tucky'i jun tk'u'jal] b'ix nya'tx tucky'i jun txob'lal, ⁷⁵ tzan qten pawa' a'ox te tetz b'ix tzan qb'et tuj twitz tucky'i tume'l b'ajq'ij aj itz'o'jo' tzani twitz tx'o'tx'. ⁷⁶ Ntons yatz nk'ajol oxhch'okel q'uma', a'ich jun aj yolil tyol te Qtata Dios aj atjax tuj ka', tzan tpaj yatz otxe'l tb'ayon twitz te Qajawil tzan kyten list kye xjal oj tul tetz. ⁷⁷ [Oxe'l aq'uma'] tzan tok kcha'o' kye txjalil te Qtata Dios, tetz b'a'n tzan tkolon kyi'j tzan tpaj b'a'n tzan tnajslet te kchoj. ⁷⁸ Komo te Qtata Dios b'an nlo'et tk'u'j qi'j, astilji tetz oqtel tk'ulu' tzan xhchukjik kyaqil te jun galan te qetz, ⁷⁹ tzan stzaj tsi' jun chk'atunal tuj kywitz kye xjal aj qlolj tuj kywitz* b'ix b'an perdid ate', b'ix tzan stzaj tyek'u' te qb'ey tzan qb'et tuj jun tume'l aj nchewsan jk'u'j.»

⁸⁰ Ntons te k'wa'l jun rat stzaj b'ix owok b'an jwert tucky'i Qtata Dios b'ix yaji okajten tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l xjal najayon, max aj tyek'un tib' kywitz kye xjal aj tijajil Israel.

2

Aj Titz'jik Jesus

Mat 1:18-25

¹ Ntons tuj aj tyempji te César Agústo a te twitzale' k'ulul mandad, b'ix oxik tk'ulu' mandad tzan ktz'ib'an kyib' kyaqil kye xjal ja'chq tuj kyamaq'x aj ja' e'itz'jik. ² Aj ntzani te tb'ay-el aj ktz'ib'an kyib' kye xjal tuj kyamaq'x tuj tyemp aj nk'ulun mandad te Kirin* tuj Siry. ³ Kyaqil kye xjal e'aj tuj kyamaq'x tzan ktz'ib'an kyib'. ⁴ Astilji te Chep owetz tuj te amaq' Nasaret tuj tkwentil Galiley b'ix ojax Belen, aj tamaq' te Dawid oqtxi', oxik tzi tzan tpaj ax tetz jun tijajil Dawid. ⁵ Ntons oxik Belen tz'ib'al tib' junx tucky'i Liy, aj txu'jel† b'ix te Liy ch'inky tuq tky'ix. ⁶ Ntons, aj man tuq ate' Belen, te Liy opon tyemp tetz tzan titz'jik te tal. ⁷ Tzi owitz'jik te tb'ay tal b'ix owok tb'alq'i' tam te ne' b'ix oqex twatza' tuj jun chok kye alo'mj tzan tpaj ojetq kyenoj kye posad ja' tzan kykaj.

Aj Kypon Kye Angel Swal Tpakb'alil Kyuky'i Kye Pastoriyon

⁸ Ntons, qaynin tzi tuj Belen, ate' tuq txq'an pastoriyon aj nkyek'ulun kwent tuq kyalo' qonik'an. ⁹ B'ix derepent jun ángel tlajen Qajawil ojaw kanet kywitz b'ix owok b'an xhk'atun aj ja' tuq akyeqet tzan tpaj xhchqitz'unal te Qajawil, b'ix kyetz b'an nkyexob' tuq. ¹⁰ Per te ángel oxik tq'uma' ikxjani: «jk'on kxob'! Wetz ma kyin'ul q'umal jun tpakb'alil galan etetz, b'ix okyechalajel kyaqil xjal ti'j. ¹¹ Ajnal ma'tx tz'itz'jik jun koloyon eti'j, a tetz te Koloyon Aj Q'umankaj Tuq Oqtxi', a tetz te Tajawil Ti'j Kyaqil. Ma'tx tz'itz'jik tuj tamaq' te Dawid. ¹² B'ix tzan tel eniky' ti'j te ne', otzajel ekamb'a' watanqex tuj jun chok kye alo'mj b'ix b'atz'o' tuj tam.» ¹³ B'ix derepent ejaw kanet b'an ky'ila'j txq'anqy ángel tlajen Dios tzajnaqe' tuj ka', b'ix nxik kyq'uma' tuq tb'anil yol te jiq'b'il te Qtata Dios: ¹⁴ «Qet jiq'b'a'xwit te Qtata Dios kyaqil tuj ka', b'ix yatzun twitz tx'o'tx' inkyna'on kye xjal jun chews'b'il kyk'u'j, kyetz aj b'an ganime' tzan Qtata Dios.»

¹⁵ Ya ma kye'aj kye ángel tuj ka', kye pastoriyon e'okten yolijon [tzan kxik e'el te ne']. «Qwa'qnajji tuj Belen e'el kyaqil aj ma'tx tzaj tq'uma' te Qajawil qetz.» ¹⁶ Ntons nkyekayayan tuq tzan kxik e'el te ne', b'ix otzaj kykamb'a' te Liy b'ix te Chep, b'ix te ne' watanqex tuq tuj kchok kye alo'mj. ¹⁷ Ya ma

* 1:76 Mal 3:1 * 1:77 Luks 3:3 * 1:79 Isa 9:2 * 2:2 Ax: Siren. † 2:5 Owok q'uma' "txu'jel" anke mina' kyok junan, per ojetq ktzaq'b'ej tzan kyjunan.

tz'ok kyen te ne', kye pastoriyon e'okten q'umal kyaqil aj ojetq tuq xik q'uma' kyetz tzan te ángel, ¹⁸ b'ix kyaqil kye xjal aj e'ok cha'on kyyol kye pastoriyon eb'ajlab'an ti'j. ¹⁹ Yatzun te Liy, kyaqil ntzani cha tuq atqex tuj tanim. ²⁰ Ya ma kyemeltz'jik kye pastoriyon, b'an nqet tuq kyjiq'b'a' te Qtata Dios b'ix nxik ksi' tuj pixon te tetz tzan tpaj aj ojetq tz'ok kcha'o' b'ix aj ojetq tz'ok kyen, kyaqil aj ojetq tuq ky'ik iktza'x aj oxik q'uma' kyetz tzan te ángel.

Aj Txik Kyin Te Ne' Jesus Tuj Te Nin Jay Nab'il Qtata Dios

²¹ Ya ma jakon jun saman tzan tok si' techalul te ne',* owok ksi' tb'i Jesus, axkix te tb'i aj oxik q'uma' te Liy tzan te ángel aj mina' tuq tkaj ky'aqwaj.*

²² B'ix yaji, ya ma ky'ik te tyemp aj tgan tuq te Kawb'il tzan kykaj saq tuj twitz Qtata Dios [tzan tpaj titz'jlen te k'wa'l], kyetz oxik kyin te k'wa'l Jerusalen tzan tkaj kyq'apo' tuj tq'ab' Qajawil, iktza'x tz'ib'ankaj tuj te Kawb'il aj okaj tsi' Moisés oqtxi'.* ²³ Komo tz'ib'ankaj tuj tkawb'il te Qajawil ikxjani: "Kyaqil tb'ay k'wa'l ichan owokel q'uma' pawankaj te Qajawil."* ²⁴ Ntons eb'ajxwa'q q'apol te kypresent te Qajawil iktza'x q'umankaj tuj Tkawb'il ikxjani: "Kab'e' tal alpgr qatzun kab'e' tal tirisculji."*

²⁵ Ntons, tuj aj tyempji nnajan tuq tuj Jerusalen jun xjal tb'i Simeón. Tetz jun xjal aj nb'et tuq tuj tume'l tuj twitz Qtata Dios b'ix b'an nxjanin tuq Qtata Dios b'ix lo'ik tuq tk'u'j tujb'an te Qtata Dios ojawel tin tuq kyk'u'j kye aj tijajil Israel [tzan te Kolojon Aj Q'umankaj Oqtxi'], b'ix te Txew Dios atqet tuq tucky'i'l. ²⁶ Te Txew Dios ojetq tuq xik tq'uma' tetz, nlay tuq kamik qa mina' tuq tok ten te Kolojon Aj Q'umankaj Oqtxi' aj oje kaj swa' tzan te Qtata Dios.

²⁷ Aj q'ijji te Txew Dios oxik tq'uma' tuj tanim tzan txik tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios. Aj tpon kyeq'i' kye k'wa'lon te ne' Jesus tzan kyk'ulun iktza'xkix te Kawb'il ntq'uma', ²⁸ te Simeón ojaw xhchele' te ne' b'ix oyolin yol jiq'b'il te Qtata Dios, oxik tq'uma' te Qtata Dios ikxjani: ²⁹ «Wajaw, ajna'l b'a'n tzan nkamik tzan tpaj ma'tx achewsaj nk'u'j iktza'x otzaj aq'uma' wetz. ³⁰ Komo ajna'l ma'tx tz'ok wen tuky'i kykab'il nwitz te Kolojon aj ma'tx tzaj alajo', ³¹ b'ix ma'tx b'antik awitza' ikxji tzan tok kcha'o' kyaqil xjal twitz tx'o'tx'. ³² Te ja ntzani owokel jun chk'atunal tuj kywitz kye xjal aj nya'tx tijajil Israel, b'ix te jun jiq'b'il kye aj tijajil Israel.»*

³³ Ntons, te k'wa'lon b'ix te alon b'an nkyelab'an tuq ti'j te aj otq'umaj te Simeón ti'j te ne'. ³⁴ Ntons te Simeón ax eqet tky'iwla' kye k'wa'lon b'ix oxik tq'uma' tetz te Liy ikxjani: «Tzaj acha'o', ja ne'ni oje kaj si' tzan kxik tsi' tuj il ky'ila'j qxjalil aj tijajil Israel, per ax okolojon ky'i'j ky'ila'j txq'anqy qxjalil.† B'ix tetz oje kaj si' tzan sten qxol te jun seny per owelal ik'o'. ³⁵ Tzan tpaj tetz, owokel cha'o' kyaqil aj nyolin tuj kyanim kye xjal. B'ix tzan tpaj aj oky'el ti'j awal, owokel jun nim xhcho'nal tuj awanim.»

³⁶ Ntons ax atqet tuq txini jun xuj aj yolil tyol Dios, An tb'i. Tetz tme'al Fanwel tuq, b'ix tijajil Aser, b'ix b'an b'ixhtxy tuq. Tetz cha wuq aq'b'i owok junan tuky'i tichmil ³⁷ b'ix yaji okaj byud. Ojetq tuq jakon kaj tuj oqal (84) aq'b'i tetz, b'ix k'onti'l okaj tsi' te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, b'ix b'ajq'ij b'ix b'ajaq'b'il tetz nna'on tuq te Qtat, b'ix n'ipan tuq wa'ij tzan txnaq'tzan. ³⁸ Ntons man tuq nyolin te tij [kyuky'i stat te Jesus], te b'ixh opon kyuky'i'l b'ix oxik tsi' pixon te Qtata Dios ti'j te ne' b'ix oxik tq'uma' ti'j te ne' kyuky'i' kyaqil kye xjal aj lo'ik kyk'u'j tzan kykolpjik kye aj Jerusalen.

* **2:21** Lev 12:3   * **2:21** Luks 1:31   * **2:22** Lev 12:1-8   * **2:23** Exo 13:2,12   * **2:24** Lev 12:6-8   * **2:32** Isa 42:6; 49:6   † **2:34** Ax: tzan kyjaw jilan ky'ila'j aj tijajil Israel b'ix ax tzan kyjaw teq'i' txq'anqy; 1Xhp 2:7-8.

Aj Tjaw Ky'ib' Te Jesus

³⁹ Ntons, ya ma kyk'uluj kyaqil aj ntq'uma' tuq te Kawb'il, yaji kyetz eb'ajmeltz'jik tuj kyamaq' Nasaret tuj tkwentil Galiley.* ⁴⁰ Te k'wa'l jun rat stzaj b'ix b'ajq'ij tuq ntzaj si' mas tna'b'l b'ix te Qtata Dios nk'ulun tuq nim b'an galan tuky'i'l.

⁴¹ Ntons kye stat te Jesus aq'b'ia' tuq nkyexik tuj Jerusalem tuj te q'ij Paskw,* ⁴² b'ix te Jesus aj tjakon kab'lajuj aq'b'i tetz, ax tetz oxik kyuky'i stat tuj te q'ij iktza'x tuq naq'ike' tzan kxik. ⁴³ Ya ma mankum te q'ij, ikja'n tuq kyajtz kyjay, per te Jesus okajten tuj Jerusalem b'ix kye stat k'onti'l owok ksi' kynab'l ti'j. ⁴⁴ Kyetz tuj kynab'l qa te Jesus ajun tuq kxol kye kyuky'i'l, ikxji kyetz eb'ajxik b'ix ojetq tuq xik kyb'ete' jun q'ij kyb'ey. Per ya ma qet kyjoyo' kxol kye kyfamily b'ix kye xjal aj kyotzqi' ⁴⁵ k'onti'l owoknoj kyitza'. Ntons eb'ajmeltz'jik junky'el tuj Jerusalem joyol tetz.

⁴⁶ Ya ma ky'ik toxi' q'ij tuq tqetlen kyjoyo', owoknoj kywitz tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, wit'lik tuq kxol kye xnaq'tzal Kawb'il, ncha'on tuq kyij' b'ix nxik tuq xhcha'o' tidi'chq kyetz. ⁴⁷ B'ix kyaqil kye aj nkyecha'on tuq ti'j b'an nkyelab'an tuq tzan tpaj tlistul b'ix tzan tpaj titza' n'aj stzaq'b'e' kyetz tuky'i jun tume'l b'an galan. ⁴⁸ Ya ma tz'oknoj tzan kye stat, kyetz oje kyelab'an ti'j. Tzaj te tnan, oxik tq'uma' tetz ikxjani: «¿Wal, tistil ma ak'uluj ikxjani quky'ila? Qetza nqojoyon awi'j, b'an nqob'isuna tuq awi'j.» ⁴⁹ Te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «¿Tistil nkxjoyon tuq ja'chq? ¿K'onti'l petzun tuq eteb'en wetz presis tzan nten tuj tjay Ntat?» ⁵⁰ Yatzun kyetz k'onti'l owel kyniky' ti'j aj otzaj tyoli' kyetz. ⁵¹ Ntons owaj kyuky'i'l tuj kyamaq' Nasaret, b'ix n'okslan tuq te kyetz. Yatzun te tnan, kyaqil ntzani cha tuq atqex tuj tanim. ⁵² Te Jesus b'ajq'ij at tuq mas tna'b'l b'ix jun rat stzaj, b'ix n'el galan tuq tuj twitz Qtata Dios b'ix tuj kywitz kye xjal.

3

Aj Npabk'an Tuq Te Wa'nch Aj Swal A' Tuj Ky'ixk'oj Tx'o'tx' Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Wnch 1:19-28

¹ Bwen, jweb'lajuj aq'b'ixi' tuq tk'ulb'en mandad te twitzale' k'ulul mandad Tibério César,* ntons te Pónsio Piláto a tuq tetz nk'ulun mandad tuj tkwentil Judey, b'ix te Eródes nk'ulun mandad tuq tuj tkwentil Galiley, b'ix te Lip aj terman nk'ulun mandad tuq tuj tkwentil Iturey b'ix Trakonit, b'ix te Lisánias nk'ulun mandad tuq tuj tkwentil Abiliny, ² b'ix te Anas b'ix Kaypas a'e' tuq kye pal mas nim kyajwalilji. Ntons tuj aj tyempji, te Qtata Dios oyolin tuky'i Wa'nch aj tk'ajol Sakariy, tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon. ³ Ntons te Wa'nch oky'ik tuj kyaqil luwar qaynin stzi' te Jordan A', nxik tpabk'a' tuq kye xjal tzan tjaw si' a' kywi' tzan tpaj tjawlen kky'ixpu' kynab'lin tzan tqet najsa' kchoj. ⁴ Te ntzani oky'ik iktza'x ojetq tuq kaj stz'ib'a' te Chay aj yolil tyol Dios oqtxi': "Jun xjal opabk'ayon tuky'i nim twi' tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon, oxel tq'uma' kye xjal, 'Intqet ek'ulu' etib' tzan tpaj tzul te Qajawil, intqet ek'ulu' etib' tzan ek'amon tetz.† ⁵ Kyaqil [oqtel k'ulu' tzan sten list oj tul te Qajawil, iktza' tuj jun] b'ey oqtel nojslef kyaqil joko'j, oqtel eq'i' kyaqil te witz, qa xq'e'w okajel si' rekt, b'ix kyaqil xb'uk' oqtel parejsa'. ⁶ Kyaqil xjal owokel kyen titza' te Qtata Dios okoloyon kyij'j. "

* **2:39** Mat 2:23 * **2:41** Exo 12:1-27; Deu 16:1-8 * **3:1** Aq'b'i 28 DC. † **3:4** Ax: intqet ek'ulu' galan tb'ey Qajawil, intqet ek'ulu' rekt tb'ey; Isa 40:3-5.

7 Astilji te Wa'nch nxik tuq tq'uma' ikxjani kyuky'i kye xjal aj nkyepon tuq tuky'i'l tzan tjaw si' a' kywi': «¡Etetz a'ix tijajil kan!* çAb'l oje xik q'uman etetz qa oxkkoletel ti'j te xhcho'nal aj ch'inky stzaj tsi' [te Qtata Dios]? 8 Astilji pe'eb'etnaji tuj tume'l tzan tqet eyek'u' jun ek'ulb'en aj telponx b'an b'an'ax oje jaw eky'ixpu' enab'lin. B'ix k'on kxyolin ikxjani: “Qetza a'o'na tijajil Abran.”* Komo wetz oxel' nq'uma' etetz, te Qtata Dios kyij' ja ab'j ntzanije'ni b'a'n tzan tk'ulun tzan kyok tijajil Abran. 9 Ch'inky stzaj tsi' te Qtata Dios jun xhcho'nal kyij' kye xjal aj nlay jaw kky'expu' kynab'lin, iktza'x qa jun tze' k'onti'l nkaj twitz, ojawel tx'emu' b'ix te tze' owokex xo'o' tuj q'aq'.»* 10 Ntons kye xjal oxik kyqani' tetz ikxjani: «çTidi' presis tzan jk'ulun qetza ajna'l?» 11 Te Wa'nch owaj stzaq'b'e': «Ab'l te aj at ky'ila'j† moj tq'anaq, intxik tsi' jun moj te aj ch'i' meba' a' xjal;§ b'ix te aj at twe', ax a tgan tzan tk'ulun ikxji [kyuky'i kye aj k'onti'l kywe'].» 12 Ntons ax e'ok laq'chet tuky'i Wa'nch txq'an xjal aj peyul chojenj b'ix ax kyetz kygan tuq tzan tjaw si' a' kywi', b'ix oxik kcha'o' te Wa'nch ikxjani: «Xnaq'tzon, yatzun qetza, çtidi' presis tzan jk'uluna?» 13 Ntons te Wa'nch owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «K'on tz'el epeyu' mas tajsik aj oje kaj q'uma'.» 14 Ntons ax txq'an soldad oxik kcha'o' te Wa'nch ikxjani: «Yatzun qetza, çtidi' presis tzan jk'uluna?» Te Wa'nch owaj stzaq'b'e' kyetz: «K'on tz'el epeyu' ti'j nijunwt, k'on jaw enik'o' kyil xjal, b'ix pe'eten kontent tuky'i te twi' ek'u'j.»

15 Ntons kye xjal tuj kynab'l, ch'inky tuq tul te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi', b'ix nkyeb'isun tuq qa a tuq te Wa'nch, 16 per te Wa'nch oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz b'an'ax njaw nsi' a' ewi' cha a'ox tuky'i a'. Per mas yaj tzul junky aj mas nim tajwalil nwitz wetz. Wetz twitz tetz k'onti'l npon wajwalil ni iktza' jun aq'unon aj n'el tkotpi' txajab' tajaw.* Tetz otzajel tsi' te Txew Dios tuj etanim b'ix owelal teq'i' te nya'tx galan.† 17 [Tetz otk'ulu'tz etuky'i'l iktza' jun aq'unon tuky'i] te txpulb'il eq'i' tuj tq'ab', owelal tpawa' te triw ti'j tib'en, te triw oqtex tk'u'u' tuj tkajon, b'ix oqtel stz'e'sa' te ky'is tuj jun q'aq' aj ni nlay qex tzaj.» 18 Ikxjani te Wa'nch tidi'chq tuq konsej nxik tq'uma' b'ix ikxji nxik tuq tpakb'a' te tpakb'alil galan kyuky'i kye xjal.

19 Ntons te Eródes aj nk'ulun tuq mandad tuj kyaqil tkwentil Galiley, te Wa'nch oje xik tq'uma' tetz nya'tx tuq galan tzan tjaw txujela' te Erodías aj txu'jel tuq Lip aj termanx, b'ix ax nya'tx tuq galan kyaqil aj tidi'chq aj ntk'ulu'. 20 Per mas yaj, te Eródes oqet tk'ulu' junky tidi' b'an nya'tx galan: Oqex tsi' te Wa'nch tuj pres.*

Aj Tjaw Si' A' Twi' Jesus Tzan Wa'nch *Mat 3:13-17; Mak 1:9-11*

21 Ntons, [tzunx tuq] njaw si' a' kywi' kye xjal tzan te Wa'nch, ax te Jesus ojaw si' a' twi' tzan Wa'nch. B'ix aj man tuq nxnaq'tzan, te ka'j owel jaqlik 22 b'ix te Txew Dios oqetz tajsik, b'ix txik e'en aj tqetz iktza' [txik e'en] jun palom, b'ix oxik cha'on twi' Qtata Dios tuj ka'j nyolin tuq ikxjani: «Yatz a'ich nk'wa'al aj ganimich nim witz'a'. Oje xhch'el njoyo' b'ix nkyinchalaj awi'j.»‡

* 3:7 Mat 12:34; 23:33 * 3:8 Wnch 8:33 * 3:9 Mat 7:19 † 3:11 Ax: kab'e'. § 3:11 Ax: aj k'onti'l nijunwt. * 3:12 Luks 7:29 * 3:16 Ax: jun pujul twitz txajab' tajaw. † 3:16 Ax: te Txew Dios b'ix q'aq'. Komo tzan tpaj te twuqi' taqan, te q'aq' telponx ti'j te jwisj. * 3:20 Mat 14:3-4; Mak 6:17-18 † 3:22 Te ja yol ntzani tuj yol gryeg at kab'e' tidi' telponx: jun telponx iktza' "oje xhch'el njoyo'" b'ix ax telponx iktza' "nkyinchalaj awi'j"; Isa 42:1; Mat 12:18; 17:5; Mak 9:7; Luks 9:35.

*Kye Tijajil Aj Ja' Owel Te Jesukrist Ti'j Te Stat
Mat 1:1-7*

²³ Ntons, aj taq'ik tpakb'an Jesus b'ix tzan tonen kxol kye xjal, ojetq tuq jakon lajuy tuj kawnaq (30) aq'b'i tetz. Tuj kynab'l kye xjal tetz tk'ajol Chep. Te Chep tk'ajol Eli, ²⁴ b'ix te Eli tk'ajol Matat, te Matat tk'ajol Lewi, te Lewi tk'ajol Melkiy, te Melkiy tk'ajol Jannay, te Jannay tk'ajol Chep. ²⁵ Te Chep tk'ajol Matatij, te Matatij tk'ajol Amos, te Amos tk'ajol Naum, te Naum tk'ajol Exhli, te Exhli tk'ajol Nagay. ²⁶ Te Nagay tk'ajol Xhmat, te Xhmat tk'ajol Matodiy, te Matodiy tk'ajol Semeyin, te Semeyin tk'ajol Josek, te Josek tk'ajol Xhjoda. ²⁷ Te Xhjoda tk'ajol Xhwa'n'an, te Xhwa'n'an tk'ajol Xhe's, te Xhe's tk'ajol Xhbabe'l, te Xhbabe'l tk'ajol Xhlatye'l, te Xhlatye'l tk'ajol Neri. ²⁸ Te Neri tk'ajol Melkiy, te Melkiy tk'ajol Adiy, te Adiy tk'ajol Kosam, te Kosam tk'ajol Elmadam, te Elmadam tk'ajol Xh'er. ²⁹ Te Xh'er tk'ajol Chowe,§ te Chowe tk'ajol Elye'xh, te Elye'xh tk'ajol Chorim, te Chorim tk'ajol Mattat, te Mattat tk'ajol Lewi. ³⁰ Te Lewi tk'ajol Xhmo'n'ch, te Xhmo'n'ch tk'ajol Juda, te Juda tk'ajol Chep, te Chep tk'ajol Jonan, te Jonan tk'ajol Elyakim. ³¹ Te Elyakim tk'ajol Meley, te Meley tk'ajol Menn, te Menn tk'ajol Mattatay, te Mattatay tk'ajol Natam. ³² Te Natam tk'ajol Dawid, te Dawid tk'ajol Jesay,* te Jesay tk'ajol Jobed, te Jobed tk'ajol Boxh, te Boxh tk'ajol Xha'l,† te Xha'l tk'ajol Nason. ³³ Te Nason tk'ajol Aminadab, te Aminadab tk'ajol Admin, te Admin tk'ajol Arni, te Arni tk'ajol Esrom, te Esrom tk'ajol Pars, te Pars tk'ajol Juda. ³⁴ Te Juda tk'ajol Jacob, te Jacob tk'ajol Isak, te Isak tk'ajol Abran, te Abran tk'ajol Tar, te Tar tk'ajol Nakor. ³⁵ Te Nakor tk'ajol Xheruk, te Xheruk tk'ajol Xhagaw, te Xhagaw tk'ajol Palek, te Palek tk'ajol Eber, te Eber tk'ajol Xha'l. ³⁶ Te Xha'l tk'ajol Kaynan, te Kaynan tk'ajol Arpaks, te Arpaks tk'ajol Xhem, te Xhem tk'ajol Noe, te Noe tk'ajol Xhme'k. ³⁷ Te Xhme'k tk'ajol Matoxha'l, te Matoxha'l tk'ajol Enok, te Enok tk'ajol Jaret, te Jaret tk'ajol Xhmale'l, te Xhmale'l tk'ajol Kaynan. ³⁸ Te Kaynan tk'ajol Enos, te Enos tk'ajol Set, te Set tk'ajol Adan, te Adan tk'wa'al Qtata Dios.

4

*Aj Tqet K'ulu' Probar Jesus Tzan Te Tajaw Choj
Mat 4:1-11; Mak 1:12-13*

¹ Ntons te Jesus ya ma meltz'jik stzi' te Jordan A', tetz atqex tuq te Txew Dios tuj tanim tuky'i nim tajwalil, b'ix oxik in tzan te Txew Dios tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon, ² b'ix tzi oqeten kawnaq (40) q'ij, b'ix te Tajaw Choj nxik tuq tq'uma' ti'chq tetz tzan tqet tuq tz'aqik tifza'. Tuj aj kawnaq (40) q'ijji, te Jesus k'onti'l owa'an ch'inwt, b'ix otna'oj wa'ij.

³ Ntons tzaj te Tajaw Choj, oxik tq'uma' tetz te Jesus ikxjani: «Qa yatz b'an'ax a'ich Tk'wa'al Dios, intxik aq'uma' kye ja ab'jni tzan kyok wab'j.» ⁴ Ntons te Jesus owaj stzaq'b'e': «[Tuj te Tu'jal Dios] tz'ib'ankaj ikxjani: “Nya'tx a'ox tuky'i wab'j itz'oj jun xjal.”»*

⁵ Yaji te Tajaw Choj oxik teq'i'ky te Jesus twi' jun witz, b'ix tuj jun rat oxik tyek'u' kyaqil kye amaq' twitz tx'o'tx'.* ⁶ Ntons oxik tq'uma' te Tajaw Choj te Jesus ikxjani: «Wetz oxel'nsi' awajwalil tzan ak'ulun mandad tuj kyaqil ja amaq'ni b'ix oxel'nsi' yatz kyaqil aj b'an tb'anil aj at te kyetz tzan tpaj oje tzaj si' wetz kyaqil, b'ix wetz b'a'n tzan txik nsi' tuky'i junky aj ja' wetz ngan

§ 3:29 Ax: Jesus. * 3:32 Ax: Isai. † 3:32 Ax: Salmon n'ok q'uma', per te tb'i tuj yol gryeg mas itkza' Sala, astilji n'ok q'uma' Xha'l tuj qyol. * 4:4 Deu 8:3 * 4:5 Mat 4:8

tzan txik nsi'. ⁷ Qa yatz ochtel mejlet nwitz b'ix qa okyingtel ana'o', ntons kyaqil owokel te yatz.» ⁸ Per tzaj te Jesus, owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Tuj Tu'jal Dios nyolin ikxjani: "Intqet ana'o' a'ox te Qtata Dios aj Awajawil, b'ix intqet awoksla' a'ox te tetz.»*

⁹ Yaji te Tajaw Choj oxik teq'i'ky te Jesus tuj te amaq' Jerusalem b'ix ojax tin twi' te Nin Jay Nab'il Qtata Dios aj ja' mas nim twa'lkal b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Qa b'an'ax a'ich Tk'wa'al Dios, intxik axon awib' qetl, ¹⁰ komo tz'ib'ankaj [tuj Tu'jal Dios], "Tuj kyq'ab' kye ángel aj nkye'aq'unan te tetz ochkajel tsi' tzan aqet kykolo',»* ¹¹ b'ix "ochjawel kyin tuj kyq'ab' tzan k'on aqet tz'aqik ti'j ab'j.»* ¹² Per ya te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Ax nyolin tuj te Tu'jal Dios ikxjani: "K'on qet ab'isu' tzan tqet asi' tuj preb te Qtata Dios aj Awajawil.»* ¹³ Yaji te Tajaw Choj k'onti'l owoknoj junky tume'l tzan tqet tz'aqik te Jesus titza'; ntons okaj tkola' jun tyemp.

Aj Taq'ik Tpakb'an Te Jesus Tuj Galiley

Mat 4:12-17; Mak 1:14-15

¹⁴ Yaji te Jesus oxik junky'el tuj tkwentil Galiley b'ix te Txew Dios nxik tuq tsi' nim tajwalil b'ix kyaqil kye xjal ja'chq nxik kcha'o' tuq te tpakb'alil ti'j. ¹⁵ Tetz nxnaq'tzan tuq kyuj kye jay nab'il Dios b'ix kye xjal nqet tuq kyjiq'b'a'.

Aj Tpon Jesus Tuj Amaq' Nasaret

Mat 13:53-58; Mak 6:1-6

¹⁶ Yaji te Jesus oxik Nasaret, te amaq' aj ja' ojaw ky'ib'. Tuj jun q'ij ojla'mj owox tuj te jay nab'il Qtata Dios, iktza'x tuq tetz naq'ik tzan tox, ojaw wa'let tzan tjaw te'e' te Tu'jal Dios ¹⁷ b'ix oxik si' tetz te u'j aj stz'ib'en te Chay aj yolil tyol Dios oqtxi'. B'ix ya ma tz'el tjajo' te u'j, owoknoj twitz aj ja' tz'ib'ankaj ikxjani.* ¹⁸ «Te Txew Dios atqet wuky'i'l, tetz in'el tjojo' tzan txik nq'uma' jun tpakb'alil galan kye meb'a' xjal, intzaj tlajo' tzan txik npakb'a' tzan kykolpjik kye aj [tzyume' iktza'] pres ate' b'ix tzan tjaw njaqo' kywitz kye moy b'ix tzan kxik ntzoqpi' kye aj nkyeget mosi' ¹⁹ b'ix tzan txik npakb'a' ma'tx pon te tyemp tzan tkolon te Qajawil kyij kye xjal.» ²⁰ Yaji te Jesus oqet tlamo' te u'j b'ix oxik tq'apo' te aj n'onen tuq tuj te jay nab'il Qtata Dios, b'ix oqet wit'let. B'ix kyaqil eb'ajk'ab'let ti'j. ²¹ Yaji tetz owaq'ik tzan tyolin kyuky'i'l ikxjani: «Te ja ntzani aj nyolin tuj Tu'jal Dios, ajna'l ma'txkix pon ikxji exol etetz.»

²² Kyaqil nkyeyolin tuq galan ti'j Jesus b'ix nkyeb'ajlab'an tuq tzan tpaj te tyol aj nxik tuq tq'uma' b'an galan. Nkyecha'on tuq kyib'kyib'x ikxjani: «¿Nya'tx petzun aj ntzani tk'ajol te Chep?» ²³ Yaji tetz owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Etez otzajelkix eq'uma' wetz te aj yolb'enj ikxjani: "Q'anon, intqet aq'ana' awib'x najji." [B'ix ax otzajel eq'uma' ikxjani:] "Oje tz'ok qcha'o' na tidi'chq b'an tb'anil ma'tx qet ak'ulu' tuj amaq' Capernaúm; intqet ak'ulu' najji junky'el tzani tuj awamaq'xni.»* ²⁴ Ax oxik tyoli' ikxjani: «Wetz oxel nq'uma' etetz te b'an'ax, nijunwt aj yolil tyol Dios nqet k'amo' tuj tamaq'x.* ²⁵ Per oxel nq'uma' te b'an'ax, ketant tuq kye byud [tzani] tuj Israel aj tyemp aj tul te Eliys tlajen Dios oqtxi', aj k'onti'l otzaj jab' twitz ka'j oxel aq'b'i tuky'i mey b'ix owul jun nim wa'ij tuj kyaqil amaq'.* ²⁶ Per te Eliys k'onti'l oxik lajo' tuj jay nijunwt te kyetz sinok t'jaj jun byud aj Sarept tuj tkwentil Sidon.* ²⁷ B'ix tuj aj tyemp aj atqet tuq te Elisej aj yolil tyol Dios oqtxi', ate' tuq ky'ila'j xjal aj at

* **4:8** Deu 6:13 * **4:10** Sal 91:11 * **4:11** Sal 91:12 * **4:12** Deu 6:16; Chaw 1:13 * **4:17** Isa 61:1-2 * **4:24** Wnch 4:44 * **4:25** 1Re 17:1 * **4:26** 1Re 17:8-16

tuq lepr kyyab'il [tzani] tuj Israel, per nijunwt kyetz owel in kyyab'il, sinoke a'ox te Naman, jun aj Siry.»*

²⁸ Ya ma tz'ok kcha'o' ikxji, kyaqil kye xjal tuj te jay nab'il Qtata Dios eb'ajjaw q'ojlik.* ²⁹ Kkyaqil eb'aj'oklab'un ti'j Jesus b'ix owex kyin tuj te amaq', oxik kyin twi' jun xaq xtxa'm te amaq', kygan tuq tzan txik kxo'o' twi' te xaq. ³⁰ Per te Jesus cha owel jotlik tuj kyq'ab', owex kxol b'ix oxik.

Aj Tjatz Teq'i' Jesus Jun Malspirit Tuj Tanim Jun Xjal

Mak 1:21-28

³¹ Ntons, te Jesus oxik tuj amaq' Capernaúm tuj tkwentil Galiley b'ix kyaqil q'ij ojla'mj nkyexik tuq txnaq'tza' kye xjal. ³² Kye xjal b'an nkyelab'an tuq ti'j te aj nxik txnaq'tza' tzan tpaj tetz nyolin tuq tucky'i tajwalil.*

³³ Ntons, tuj te jay nab'il Qtata Dios atqet tuq jun xjal aj atqex jun malspirit tuj tanim b'ix ojaw siky'in kongan ikxjani: ³⁴ «¿Ti' n'ajoyo' qxola yatz Jesus aj Nasaret? ¿Ti'tzun, ma'tx xhch'ul tzan qpon anajsa'na? Wetz wotzqi' a'ich. Yatz pawamich a'ox te Dios.» ³⁵ Yatzun te Jesus oxik tmiyo' te malspirit, oxik tq'uma' ikxjani: «¿Xnatzi', b'ix pajatz tuj tanim ja xjalni!» Ntons te malspirit oqet txon te xjal twitz tx'o'tx' kywitz kyaqil b'ix ojazt tuj tanim b'ix k'onti'l owok tk'ulu' jun nya'tx galan ti'j te xjal. ³⁶ Kyaqil kye xjal etzajb'aj b'ix nkyeyolin tuq ikxjani: «¿Tidi' te aj ntq'uma'ni? Tucky'i jun tajwalil b'ix tucky'i nim tpoder nxik tk'ulu' mandad tzan kyjatz kye malspirit, b'ix kyetz nkyejatz.» ³⁷ Kkyaqil kye xjal tuj kyaqil luwar tzi n'ok tuq kcha'o' ti'j Jesus.

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Tji' Xhpe'y

Mat 8:14-15; Mak 1:29-31

³⁸ Ntons, te Jesus owetz tuj te jay nab'il Qtata Dios b'ix oxik tjay Simon.† Tji' te Simon b'an jwert tuq at tucky'i kyaq, astilji oqet kywitz twitz Jesus [tzan tuq tqet tq'ana']. ³⁹ Ntons te Jesus owok laq'chet, b'ix oxik tk'ulu' mandad tzan tel te kyaq b'ix te kyaq owel ti'j. B'eyxnajji te xuj ojaw wa'let b'ix owaq'ik tzan kxik tk'a'cha'.

Aj Kyqet Tq'ana' Jesus Ky'ila'j Yab'

Mat 8:16-17; Mak 1:32-34

⁴⁰ Ya ma jakul te q'ij, kyaqil kye xjal aj kyotzqi' tuq jun yab' kxol tucky'i kwalker yab'il, oxik kyeq'i' twitz Jesus b'ix tetz oqet tsi' tq'ab' kyajsik jun-junchaq te kyetz b'ix eb'ajget tq'ana'. ⁴¹ Ax eb'ajjatz tin malspirit tuj kyanim ky'ila'j kye xjal b'ix nkyesiky'in tuq ikxjani: «Yatz a'ich Tk'wa'al Dios.» Per te Jesus nkyexik tuq tmiyo' kye malspirit b'ix k'onti'l tuq nkyestzoqpi' tzan kyyolin ti'j tzan tpaj kyetz kyeb'en tuq tetz aji te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'.

Aj Tpakb'an Jesus Ja'chq Tuj Galiley

Mak 1:35-39

⁴² Ya ma qoxhk'ate', te Jesus owex xtxa'm te amaq' tuj jun luwar b'an takun aj ja' k'onti'l xjal. Per kye xjal nkyejoyon tuq ti'j b'ix eb'ajpon aj ja' tuq atqet tetz b'ix oqet tuq ktzyu' tzan k'on txik tuj junky part. ⁴³ Per tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ax presis tzan txik npakb'a' tuj txq'anky amaq' te tpakb'alil galan ti'j te tume'l tizta' tzan kykaj kye xjal tuj tq'ab' Qtata Dios, komo astilji wetz intzaj lajo'»

⁴⁴ Astilji te Jesus oxik ja'chq tuj tkwentil Judey, b'ix nxik tuq tpakb'a' te tpakb'alil galan kyuj kye jay nab'il Dios.*

* **4:27** 2Re 5:1-14 * **4:28** Eb'ajjaw q'ojlik tzan tpaj kye aj Siry b'ix kye a'e' aj Sidon a'e' kyajq'oj tuq.

* **4:32** Mat 7:28-29 † **4:38** Ax: Xhpe'y. * **4:44** Luks 5:1

5

Aj Tkaj Ksi' Kyaq'un Ox Xjal Chimol Kyiy Tzan Kyok Lapet Ti'j Jesus
Mat 4:18-22; Mak 1:16-20

¹ Jun q'ij te Jesus atqet tuq stzi' te Jenesaret A', b'ix ky'ila'j xjal n'ok tuq kyb'etz'a' kyib' tzan tok kcha'o' [te aj ntxnaq'tza' tuq ti'j] tyol Qtata Dios. ² Te Jesus exik te'e' kab'e' bark stzi' te a', b'ix kye chimol kyiy ojetq tuq kyqetz b'ix nkyetx'ajon tuq te kypa. ³ Ntons te Jesus ojax tuj jun bark, aj tbark tuq te Simon,* b'ix oxik tqani' tzan tox tpilq'u' ch'inky te bark tuj te a'. Yaji oqet wit'let xtxa'm te bark b'ix owaq'ik tzan kxik txnaq'tza' kye xjal.* ⁴ Ya ma mankun tyolin kyuky'i kye xjal, oxik tq'uma' tetz te Simon ikxjani: «Intxik awin te abark aj ja' nim txe' b'ix intqex exon te epa tzan kyjatz etin kye kyiy.» ⁵ Ntons te Simon owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Xnaq'tzon, qetza ma'tx tz'ex qaq'b'ilna tzan qaq'unan b'ix k'onti'l ma jatz ch'inwt.* Per qa yatz n'aq'uma', ntons oqtex nsi' te pa.»

⁶ Ya ma qex ksi' te kypa, ejatz kyin ky'ila'j kyiy b'ix te kypa ikja'n tuq tel laqik.* ⁷ Astilji etzaj kxmatxb'e' kye txq'anky kyuky'i'l tuj junky bark, tzan tuq kypon onel kyetz. Ntons kye kyuky'i'l eb'ajpon b'ix eb'ajnoj kykab'il kye bark, b'ix ch'inky tuq eb'ajxik mulan tzan talal. ⁸ Tzan tpaj ntzani te Simon oqet mejlet twitz te Jesus b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, intel apawa' awib' wj'j; wetz a'in jun chimol choj.» ⁹ Komo te Simon b'ix kye txq'anky tucky'i'l ojetq tuq kyexob' tzan tpaj tjazlen kyin ale' kyiyji. ¹⁰ B'ix ax te Jacobo† b'ix te Wa'nch a'e' tk'ajol Sebedey, kyetz ax a'e' tuq tucky'i'l Simon, ax kyetz xob'naqe' tuq. Per te Jesus oxik tq'uma' te Simon: «K'on txob'. Ajna'l yatz oxhchimoyon xjal [te Qtata Dios].» ¹¹ Ntons oxik kyin te kybark stzi' te a', tzi okaj ksi' kyaqil b'ix e'ok lapet ti'j Jesus.

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Xjal Yab' Tuq Tuky'i' Lepr
Mat 8:1-4; Mak 1:40-45

¹² Jun q'ij aj atqet tuq te Jesus tuj jun amaq', opon jun xjal tucky'i'l, at tuq te yab'il lepr ti'j kyaqil xhchi'jel. Ya ma xik ten tetz te Jesus, oqet mejlet tucky'i' twitz max twitz tx'o'tx', oqet twitz twitz Jesus ikxjani: «Tat, qa yatz agan, b'a'n tzan tel awin ch'in te nyab'il.» ¹³ Ntons te Jesus owok tmako' tucky'i' tq'ab' b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Wetz ngan. Pab'antik.» B'eyxnajji owel te lepr ti'j te yab'. ¹⁴ Oxik tq'uma' te Jesus tetz ikxjani: «K'on xik aq'uma' te nijunwt. Pax yek'ul awib' twitz te pal, b'ix intxik awin te awoyey aj telponx ma'tx chb'antik iktza' aj okaj tq'uma' Moisés [oqtxi'],* ikxji tzan tok kye kye pal yatz ma'tx chb'antik tucky'i' aj ayab'il ni'n.» ¹⁵ Per ja'chq tuq n'ok cha'o' te tpakb'alil ti'j te Jesus b'ix ky'ila'j xjal n'ok tuq kchimo' kyib' cha'oyon ti'j b'ix tzan tuq kyqet q'ana' tucky'i' kyyab'il. ¹⁶ Per te Jesus kob'chaq tuq nxikkix xnaq'tzon tucky'i' te Qtata Dios aj ja' k'onti'l ate' tuq xjal.

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Yab' Kamnaq Tuq Toq
Mat 9:1-8; Mak 2:1-12

¹⁷ Ntons, jun q'ij te Jesus nxnaq'tzan tuq kye xjal, b'ix ate' tuq junjun xjal aj b'uch'uj Parisey b'ix xnaq'tzal Kawb'il, kyetz tzajnaqe' tuq tuj kyaqil aldey tuj tkwentil Galiley b'ix tkwentil Judey b'ix te amaq' Jerusalen, b'ix te Jesus at tuq tajwalil Qtata Dios tucky'i'l tzan tq'anan xjal. ¹⁸ Ntons eb'ajpon txq'an xjal eq'i' tuq kyitza' jun yab' aj kamnaqe' tuq toq, kyetz kygan tuq tzan tox kyin te yab' tuj te jay tzan tqet ksi' twitz Jesus. ¹⁹ Per k'onti'l ob'antik tzan tox

* 5:3 Ax: Xhpe'y.

* 5:3 Mat 13:1-2; Mak 3:9-10; 4:1

* 5:5 Wnch 21:3

* 5:6 Wnch 21:6

† 5:10 Ax: Chaw.

* 5:14 Lev 14:1-32

kyin tzan tpaj ajun xjal tuq; astilji eb'ajjax twi' te jay b'ix [ojaw kypuju'] te tej b'ix oqex kytumb'a' te yab' twitz twatb'il twi' te jay, oqex kytumb'a' kywitz kyaqil tzan tkaqon twitz Jesus. ²⁰ Ya ma tz'ok ten te Jesus titza' tuq wit'lik kyk'u'j ti'j, ntons oxik tq'uma' tetz te yab' ikxjani: «Yatz ajna'l te achoj ma'tx qet najslet.»

²¹ Ntons kye xnaq'tzal Kawb'il b'ix kye aj b'uch'uj Parisey nkyeb'isun tuq ikxjani: «¿Tidi' tetz tajwalil tuj ttab'l tzan txik tq'uma' xmayb'il ti'j Dios? ¿Ab'l junky b'a'n tzan najsan qchoj twitz te Qtata Dios?» ²² Per te Jesus owel tniky' tidi' tuq nqet kyb'isu' b'ix oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Tistil etetz nkxb'isun tuj etanim ikxji? ²³ ¿Alkyetz nya'tx kwest tzan txik jq'uma': “Te achoj ma'tx qet najslet” qatzun “pajaw wa'let b'ix pab'et”?» ²⁴ Per tzan tel eniky' [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] at wajwalil tzani twitz tx'o'tx' tzan tqet nnajsa' kchoj xjal,» (ntons oxik tq'uma' tetz te yab' ikxjani): «Oxe'l nq'uma' yatz, pajaw wa'let, intjaw awin awatb'il b'ix pax ajay.» ²⁵ B'eyxnajji te xjal ojaw wa'let kywitz kyaqil, ojaw tin te twatb'il aj ja' tuq atqet, b'ix owaj tjay, b'an nqet tuq tjiq'b'a' Qtata Dios. ²⁶ Kyaqil kye xjal b'an nkyelab'an tuq b'ix b'an nqet tuq kyjiq'b'a' Qtata Dios, b'ix ojetq tuq kyetzajb'aj, b'ix oxik kyq'uma' ikxjani: «Ajna'l ma'tx tz'ok qen tidi'chq aj b'an nqolab'an ti'j.»

Aj Txik Tuk'le' Te Jesus Lewi Tzan Tok Lapet Ti'j

Mat 9:9-13; Mak 2:13-17

²⁷ Ntons, ya ma ky'ik kyaqil ntzani, te Jesus owex tzi b'ix oxik ten jun xjal aj peyul chojenj b'ix tetz tb'i Lewi[†] b'ix wit'liqet tuq aj ja' n'el tpeyu' te chojenj. Te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Pawok lapet wi'j.» ²⁸ Ntons te Lewi ojaw wa'let, okaj tsi' kyaqil b'ix oxik lapet ti'j Jesus.

²⁹ Yaji te Lewi etzaj tuk'le' ky'ila'j xtxoken tuj tjay, b'ix oqet tsi' jun kywe' b'ix ky'ila'j tuq kye aj peyul chojenj b'ix txq'anky xjal nkyewa'an tuq kyuky'i'l twimes. ³⁰ B'ix kye b'uch'uj Parisey b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il kxol kyetz, kyetz nkye'ok tuq kyili' kye txnaq'atz Jesus, nkyeyolin tuq ikxjani: «¿Tistil etetz nkxwa'an kxol kye aj peyul chojenj b'ix kxol kye aj chimol choj?» ³¹ Tzaj te Jesus, oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Kye aj b'a'ne' nya'tx presis jun q'anon kyij, per yatzun kye aj yab'e' a tgan jun q'anon kyij. ³² Ikxji k'onti'l in'ul joyol kye aj k'onti'l kchoj sinoke in'ul joyol kye aj at kchoj tzan tjaw kky'ixpu' kyynab'lin.»

Aj Tyolin Jesus Ti'j Te Oj Qipan Wa'ij Tzan Qxnaq'tzan

Mat 9:14-17; Mak 2:18-22

³³ Oxik kyq'uma' te Jesus ikxjani: «Kye a'e' txnaq'atz Wa'nch b'ix kye kxnaq'atz kye aj b'uch'uj Parisey, kyetz ko'chq nkye'ipan wa'ij tzan kxnaq'tzan nim, per yatzun yatz axnaq'atz nkyewa'an kixi' b'ix nkye'uk'an.» ³⁴ Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «¿Ti'tzun? ¿B'a'n petzun tzan kyipan wa'ij kye xtxoken jun xjal aj owokel mojlet qa tetz man atqet kyuky'i'l? ³⁵ Per opoyon jun or oj txik eq'i' te xjal aj owokel mojlet, ntons maxji okye'ipayon wa'ij.»

³⁶ B'ix ax oxik tq'uma' kyetz jun yek'b'il ikxjani: «Nijunwt ab'l nqet tk'upu' jun xq'apj ak'a'j tzan tok tremyenti' ti'j jun xq'apj q'anq. Qa oqtel tk'ulu'-wit ikxji, ntons te remyent ak'a'j olaqelkixi' b'ix nlay kaj galan tuky'i te q'anq.»

³⁷ [Ax oxik tq'uma' junky yek'b'il ikxjani:] «B'ix nijunwt ngex tsi' ta'al ub man telentz tuj jun tx'u'y tz'u'm q'anq tzan tpaj te aj man telentz owelal tlaqu' te tx'u'y q'anq b'ix ikxji te ta'al ub b'ix te tx'u'y kykab'il okyepoyonaj. ³⁸ Astilji a tgan tzan tqex si'let te ta'al ub man telentz tuj jun tx'u'y man ak'a'j.

[†] 5:27 Te Lewi ax Matey tuq tb'i.

39 Nijunwt aj n'uk'an te ta'al ub tx'amsa' oxe'l tuk'a'ky te aj man telentz tzan tpaj otq'uma'tz "te aj tx'amsa' mas galan."

6

Aj Txik Tq'uma' Jesus A Tetz Te Tajaw Te Q'ij Ojla'mj

Mat 12:1-8; Mak 2:23-28

¹ Ntons jun q'ij ojla'mj, te Jesus nb'et tuq tuj jun awalj. Kye txnaq'atz njaw tuq kytoqi' ch'in twitz triw, n'etz tuq kypoq'o', b'ix nxik tuq kyk'uxu'. ² Tzaj kye txq'an aj b'uch'uj Parisey, oxik kcha'o' ikxjani: «¿Tistil etetz nqet ek'ulu' jun tidi' aj xjan tzan jk'ulun tuj jun q'ij ojla'mj?» ³ Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «¿Ti'tzun, mina' tjaw eten tidi' oqet tk'ulu' te Dawid aj af tuq wa'ij ti'j tetz kyuky'i a'e' tuky'i'l? ⁴ Owox tuj te jay tabernáculo aj ja' tuq atqet xhchk'atunal te Qtata Dios, ojaw stzyu' te wab'j aj q'apomaj tuq te Qtat b'ix owa'an ti'j b'ix ax oxik tsi' kye a'e' tuky'i'l, anke te Kawb'il nyolin a'ox kye pal b'a'n tzan kywa'an aj wab'jji.» ⁵ Ntons, yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «[Wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] at wajwalil ti'j te q'ij ojla'mj.»

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Yab' Tuj Jun Q'ij Ojla'mj

Mat 12:9-14; Mak 3:1-6

⁶ Ntons tuj junky q'ij ojla'mj te Jesus owox tuj te jay nab'il Dios, owaq'ik tzan txnaq'tzan kye xjal. Atqet tuq jun xjal tzi kamnaq tuq te tq'ab' aj tb'anq'ab', ⁷ b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il b'ix kye aj b'uch'uj Parisey nkyeka'yin tuq ti'j Jesus qa oqtel tuq tq'ana' tuj te q'ij ojla'mj, ikxji tzan tuq txik kypoqo' te Jesus tuky'i jun til. ⁸ Per tetz teb'en tuq te aj nkyb'isu', astilji oxik tq'uma' te yab' ikxjani: «Pajaw wa'let b'ix paqeten nink'ajchaq kxol kye xjal.» Ntons te yab' ojaw wa'let b'ix oqeten kxol. ⁹ Ntons te Jesus oxik tq'uma' kye txq'anqy: «Wetz oxe'l ncha'o' jun tidi' etetz. ¿Nyolin pe' te Kawb'il tzan jk'ulun jun galan tuj jun q'ij ojla'mj, qatzun tzan jk'ulun jun nya'tx galanji? ¿Nyolin pe' tzan jkolon kyi'j xjal qatzun tzan kyqet jkansa'ji?» ¹⁰ Yaji exik te'e' kyaqil kye aj akyeqet tuq tk'atzaj b'ix oxik tq'uma' tetz te yab' ikxjani: «Intel awin aq'ab'.» Yaji te yab' owel tin tq'ab' b'ix ob'antik. ¹¹ Per kye aj nkyeq'ojin tuq ti'j te Jesus, kyetz eb'ajjaw q'ojlik nim b'ix e'aq'ik tzan kywululun aber tidi' tuq owokel kyk'ulu' ti'j.

Aj Kyel Tjoyo' Jesus Kykab' lajujil Tky'ixel

Mat 10:1-4; Mak 3:13-19

¹² Ntons tuj aj tyempji, jun q'ij te Jesus oxik xnaq'tzon twi' jun witz, b'ix owex taq'b'il tzan txnaq'tzan tuky'i Qtata Dios. ¹³ Ya ma qo xhk'ate', etzaj tuk'le' kye txnaq'atz b'ix e'el tjoyo' kab'lajuj kxol kyaqil b'ix e'ok tq'uma' kyetz tky'ixel. ¹⁴ [Aj ntzanije' kye aj e'el tjoyo':] Owel tjoyo' te Simon, b'ix owok tsi' tb'i Xhpe'y; b'ix owel tjoyo' te Lexh aj titz'in Xhpe'y, b'ix te Jacobo* b'ix te Wa'nch, b'ix te Lip b'ix te Xhto'l, ¹⁵ b'ix te Matey, b'ix te Maxh, b'ix te Jacobo† aj tk'ajol Alfey, b'ix te Simon aj n'ok q'uma' Selot, ¹⁶ b'ix te Juds aj terman Jacobo,‡ b'ix te junky Juds aj Judas Iskaryot aj ojaw meltz'jik ti'j.

Aj Kxik Txnaq'tza' Jesus Ky'ila'j Xjal

Mat 4:23-25

¹⁷ Te Jesus oqetz twi' te witz kyuky'i'l b'ix eqeten tuj jun chq'aj b'ix ojetq tuq tz'ok kchimo' kyib' ky'ila'j xjal aj nkye'ok tuq lapet ti'j b'ix ax ky'ila'j xjal aj ja'chq tuq tkwentil Judey b'ix aj amaq' Jerusalem b'ix aj te nim chq'aj tkwentil

* 6:4 Lev 24:9; 1Sa 21:1-6 * 6:14 Ax: Chaw. † 6:15 Ax: Chaw. ‡ 6:16 Ax: Chaw.

Tir xtxa'm te nim a' b'ix aj tkwentil Sidon. Eb'ajpon cha'oyon ti'j Jesus b'ix eb'ajpon tzan kyqet q'ana' ti'j kyyab'il. ¹⁸ Kye xjal aj n'ok kyen tuq twitz xhcho'nal tzan kypaj kye malspirit ax nkyeb'antik tuq titza'. ¹⁹ Kkyaqil tuq kye xjal kygan tuq tzan tok kymako' te Jesus tzan tpaj at tuq jun tajwalil tzan tq'anab' b'ix oj tok kymako' n'el tuq te kyyab'il.

Te Aj Tb'anil Oky'el Kyi'j Kye Aj N'ok Kyen Twitz Xhcho'nal

Mat 5:1-12

²⁰ Te Jesus eb'ajxik ten kye aj nkye'ok tuq lapet ti'j b'ix oxik tyoli' kyetz ikxjani: «Galanx-alo etetz aj b'is atix, § komo etetz atikxqet tuj tq'ab' Qtata Dios.

²¹ Galanx-alo etetz aj n'ok eten twitz wa'ij, komo etetz okxnojel b'an byenech. Galanx-alo etetz aj nkx'oq' ajna'l, komo mas yaj etetz okxtze'yon.*

²² Galanx-alo etetz qa kye xjal nkx'ok kyq'o'ji' tzan npaj [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], b'ix qa kye xjal k'onti'lky nkx'ok kyq'olb'e', b'ix nkx'ok yaso', b'ix oj etel kyik'o' iktza' etetz nya'tx galan xjal a'ix.* ²³ Pe'eten waq kontent b'ix pe'echalaj waq tuj aj q'ijil tzan tpaj etetz otzajel si' jun nim b'a'n tb'anil te etetz tuj ka'j. Ax ikxji okyk'uluj kye kyijajil kyetz kyij' kye aj yolil tyol Dios oqtxi', [eb'aj'el kyik'o'].*

²⁴ Per last etetz aj q'inon a'ix ajna'l, komo etetz ma'tx ek'amoj kyaqil. ²⁵ Last etetz a'ix aj at kyaqil etetz ajna'l, komo owokel eten twitz wa'ij. Last etetz a'ix aj nkxtze'en ajna'l, komo otzajel ena'on tetz b'ix okx'oq'el tzan xhcho'nal.

²⁶ Last etetz a'ix aj nkxqet jiq'b'a' tzan kyaqil xjal, komo ikxji okyk'uluj kye kyijajil kyetz kyij' kye aj nya'tx b'an'ax yolil tyol Dios.»

Presis Tzan Kyqet Qgani' Kye Qajq'oj

Mat 5:38-48; 7:12

²⁷ «Per etetz aj nkxcha'on wi'j ajna'l oxel nq'uma' etetz: Inkyqet egani' kye etajq'oj, b'ix pe'ek'ulun jun galan kyij' kye aj nkye'ok ajq'o'jan etetz, ²⁸ b'ix inkyqet eky'iwla' kye aj nkyeqanb'en etajsik, b'ix pe'exnaq'tzan jun galan kyij' kye aj n'ok kyk'ulu' nya'tx galan eti'j. ²⁹ Qa at ab'l n'ok loqtz'an jun aq'o'tx, intxik asi' te junky palaj; b'ix qa at ab'l owelal eq'in te atxo'w, k'on qet axk'ayi' tzan txik tin te akamixh. ³⁰ Ab'l aj otzajel tqani' jun tidi' yatz, intxik asi'; b'ix te aj owelal teq'i' jun tidi' yatz, k'on xik aqani' junky'el. ³¹ Intqet ek'ulu' etetz kyuky'i txq'an'ky iktza'x etetz egan tzan kyk'ulun txq'an'ky etuky'i'l.

³² Komo qa etetz nkyeqet egani' a'ox kye aj nkyeqet ganin te etetz, †tidi' jun galan n'ek'ulu' ikxji? Komo ax kye aj chimol choj nkyek'ulun ikxji. ³³ B'ix qa etetz nqet ek'ulu' jun galan a'ox kyij' kye aj nkyek'ulun jun galan eti'j, †tidi' jun tb'anil nqet ek'ulu' ikxji? Komo ax kye aj chimol choj nkyek'ulun ikxji kxol kyetz. ³⁴ B'ix qa etetz nxik esi' tky'ex junky aj b'a'n tzan tok xhchojo' junky'el, †tidi' jun galan n'ek'ulu' ikxji? Komo ax kye aj chimol choj nxik ksi' tky'ex junky aj b'a'n tzan tok xhchojo' junky'el. ³⁵ Yatzun etetz inkyqet egani' kye aj nkye'ok ajq'o'jan etetz, b'ix intqet ek'ulu' jun galan te kyetz, b'ix intxik esi' kky'ex b'ix k'on tz'ok lo'et ek'u'j tzan tajtz ksi' junky'el te aj oje xik esi'. Ikxji ek'amo'tz junky tidi' mas tb'anil, b'ix okxtel ky'iwla' iktza' tk'wa'al Qtata Dios aj atjax tuj ka'j, komo tetz b'an galan nab'lin kyuky'i kye aj k'onti'l nxik ksi' jun pixon tetz, b'ix ax kyuky'i kye aj nya'tx galan kyemodin. ³⁶ Ax etetz intok lo'et ek'u'j ti'j junky iktza' te Qtata Dios n'ok lo'et tk'u'j ti'j junky.»

§ 6:20 Ax: aj meb'a' xjal a'ix; Mat 5:3. * 6:21 Mat 5:4 * 6:22 1Xhp 4:14 * 6:23 2Cró 36:16; Kya 7:52

*K'on Qet Eyoli' Junky**Mat 7:1-5*

³⁷ «K'on xik epogo' junky b'ix ax etetz nlay kxik poqo' [tzan te Qtata Dios]. K'on xik eq'uma' fil junky b'ix ax etetz nlay xik q'uma' etil. Intqet enajsa' junky b'ix ax etetz okxtel najsa'.* ³⁸ Aj at etetz, intxik esipa' ch'in te junky b'ix ikxji otzajel si' mas etetz. Otzajel si' kabal, b'itz'o', txijo' b'ix och'uqel. Iktza'x etetz kxmalon, ax ikxji oqtel malo' te etetz.»

³⁹ Yaji te Jesus oxik tq'uma' jun yek'b'il kyetz ikxjani: «¿Jun moy ob'antel petzun tzan txik tjocho' junky moy? Qa at jun jul ¿nya'tx petzun kykab'il okyexe'l tuj te jul?» ⁴⁰ Nijunwt aj man nxnaq'tzan tib' mas totzqi' twitz te xnaq'tzon, oj tmankun tzan tqetb'aj xnaq'tza', ntons owokel iktza' te xnaq'tzal tetz.* ⁴¹ ¿Tistil n'ok asi' anab'l ti'j te tal mu'p tuj twitz junky awerman b'ix k'onti'l n'ok asi' anab'l ti'j te tros aj atox tuj awitz yatz? ⁴² Qa yatz k'onti'l n'ok asi' anab'l ti'j te tros aj atox tuj awitzni, ¿titz'a' ntnimsa' ak'u'j tzan txik aq'uma' te junky awerman, "Erman, tzoqpij ch'in tzan tetz win te tal mu'p tuj awitzni"? ¡Xmeletz' ka'r! Intetz awin tb'ay te tros tuj awitzni b'ix ikxji b'a'n tzan txik awen byenech tzan tetz awin te mu'p tuj twitz junky awerman.»

*Jun Tze' N'el Qniqy' Ti'j Tzan Tpjaj Te Twitz Aj Ntswa'**Mat 7:17-20; 12:34-35*

⁴³ «Jun tze' galan k'onti'l nkaj twitz nya'tx galan, b'ix ax jun tze' nya'tx galan k'onti'l nkaj twitz galan. ⁴⁴ Komo kyaqil tze' n'el qniqy' ti'j tzan tpjaj te twitz. K'onti'l njaw qin lob'j igos ti'j jun wi' ky'i'x b'ix ax k'onti'l njaw qin lob'j ub ti'j jun wi' txaka' ky'i'x. ⁴⁵ Jun galan xjal [nyolin] iktza'x te galan aj atqex tuj tanim. B'ix jun xjal aj nya'tx galan [nyolin] iktza'x te nya'tx galan aj atqex tuj tanim. Komo iktza'x te aj atqex tuj qanim, ax ikxji te aj n'etz tuj qtzi'.»

*Te Yek'b'il Kyi'j Kab'e' K'ulul Jay**Mat 7:24-27*

⁴⁶ «¿Tistil nkxyolin qa wetz a'in etajawil b'ix k'onti'l nkyinqet etoksla'? ⁴⁷ Wetz oxel nq'uma' etetz tizta' te xjal aj n'ok lapet wi'j b'ix n'ok tsi' twi' wi'j b'ix nkyinqet toksla'. ⁴⁸ Tetz iktza' jun xjal aj tqet tk'ulu' jun tjaj, oqex tjuli' nim txe' te tkajonil b'ix oqet tsi' te twit'lel tajsik pur chi'ab'j. Aj tjaw te a', te a' owok pulan ti'j, per te jay k'onti'l ob'antik tzan tyak'un tzan tpjaj b'an galan tkajlen k'ulu'. ⁴⁹ Yatzun junky xjal aj nkyin'ok xhcha'o' per k'onti'l nkyinqet toksla', tetz iktza' jun xjal aj tqet tk'ulu' jun tjaj, cha oqet tk'ulu' tajsik tx'o'tx' b'ix k'onti'l twit'lel. Aj tjaw te a', te a' owok pulan ti'j, per te jay oqet tz'aqik b'ix okaj b'an xitu' kyaqil.»

7*Aj Tqet Tq'ana' Jesus Tmos Jun K'ulul Mandad Aj Rom**Mat 8:5-13*

¹ Ya ma mankun tyolin Jesus kyuky'i kye xjal ti'j ntzani, oxik Capernaúm. ² Ntons, nnajan tuq txini jun k'ulul mandad ti'j jun nim b'uch'uj soldad aj Rom, b'ix tetz at tuq jun taq'unon aj gani' tuq nim tizta' b'ix te taq'unon b'an yab' tuq b'ix ch'inky tuq tkamik. ³ Ya ma tz'ok xhcha'o' te k'ulul mandad ti'j te Jesus, ntons exik tlajo' junjun tijxjal aj nim kyajwalil kxol aj tijajil Israel tzan tqet kywitz twitz tzan tuq tqet tq'ana' te taq'unon. ⁴ Ntons kyetz eb'ajpon tuky'i Jesus b'ix oqet kywitz twitz b'ix oxik kyq'uma' ikxjani: «A tgan tzan awonen tuky'i ja xjalni ⁵ tzan tpjaj tetz nkyeqet tгани' qxjalil b'ix ojaw tk'ulu'

* 6:37 Mat 6:14 * 6:39 Mat 15:14 * 6:40 Mat 10:24-25; Wnch 13:16; 15:20

qxol jun jay nab'il Dios.» ⁶ Yaji te Jesus oxik kyuky'i'l, per ya ma kyepon qaynin ti'j te jay, te k'ulul mandad kxol kye soldad eb'ajxik tlajo' txq'an tajyol tzan txik kyq'uma' ikxjani: «Tat, k'on chb'isun tzan apon max njay tzan tpaj wetz k'onti'l nwajo' tzan awox tuj njay. ⁷ Astilji wetz k'onti'l ma nnimsaj nk'u'j tzan nxik nwitzale' wetz uk'lel yatz. Cha a'ox instzaj aq'uma' te ayol tzan tb'antik te waq'unon b'ix tetz ob'antel. ⁸ Komo ax wetz at ab'l nk'ulun mandad wi'j b'ix ax nkyink'ulun mandad kyij' txq'an ky. Oj txik nq'uma' te jun te kyetz tzan txik, ntons nxik, b'ix oj txik nq'uma' te jun te kyetz tzan stzaj, ntons ntzaj, b'ix oj txik nq'uma' te waq'unon tzan tqet tk'ulu' jun tidi', ntons nqet tk'ulu' kixi'.»

⁹ Ntons te Jesus aj tok xhcha'o' ntzani, oje lab'an ti'j te k'ulul mandad b'ix exik te'e kye xjal aj lapike' tuq ti'j b'ix oxik tyoli' kyetz ikxjani: «Wetz oxe'l nq'uma' etetz, ni kxol kye qxjalil aj tijajil Israel oje tz'ok wen jun aj wit'lik tk'u'j b'an byenech iktza' te ja xjalni.» ¹⁰ Ntons ya ma kyemeltz'jik kye mandader tjay te xjal, te yab' ojetq tuq b'antik.

Aj Tjaw Anq'in Tzan Jesus Tal Jun Byud

¹¹ Ntons, ya ma ky'ik kyaqil ntzani, te Jesus oxik tuj jun amaq' aj tb'i Naïn. Ajune' tuq kye txnaq'atz tucky'i'l b'ix ky'ila'j xjalky. ¹² Ya ma kyepon qaynin ti'j tlamelul te amaq', txq'an xjal ikja'n tuq kxik muqul jun anim. Te anim tal tuq jun xuj byud b'ix a'ox tuq jun talji. B'ix ky'ila'j xjal tuj amaq' ajune' tuq tucky'i'l. ¹³ Ya ma tz'ok te'e te [Jesus aj] Qajawil, tetz owok lo'et tk'u'j ti'j b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: «K'on xhch'oq'.» ¹⁴ Yaji owok laq'chet ti'j te anim b'ix owok tmako' te tkaxh te anim. B'ix kye aj eq'il te anim eb'ajwa'let, b'ix te Jesus oxik tq'uma' te anim ikxjani: «Tey, wetz nxik nq'uma' yatz, pajaw wit'let.» ¹⁵ Ntons te aj kamnaq tuq ojaw wit'let b'ix owaq'ik tzan tyolin. B'ix te Jesus okaj tq'apo' te tnan. ¹⁶ Ya ma tz'ok kyen ntzani, kye xjal etzajb'aj b'ix b'an nqet tuq kyjiq'b'a' Qtata Dios, oxik kyq'uma' ikxjani: «Jun aj yoli' tyol Dios nim tajwalil ma'tx jaw kanet qxol.» B'ix junjunky nkyq'uma' tuq ikxjani: «Te Qtata Dios ma'tx tzul qxol qetz aj txjalil a'o'.» ¹⁷ B'ix tuj kyaqil tkwentil Judey b'ix ja'chq qaynin tzi, owok cha'o' aj ojetq tuq qet tk'ulu' te Jesus.

Aj Ktzaj Tlajo' Te Wa'nch Aj Swal A' Kye Txnaq'atz Yoliyon Tuky'i Jesus Mat 11:2-19

¹⁸ Ntons te Wa'nch owok xhcha'o' kyaqil ntzani tzan tpaj kye txnaq'atz nxik tuq kyq'uma' tetz. Ntons oxik tuk'le' kab'e' te kyetz ¹⁹ b'ix exik tlajo' tucky'i [Jesus aj] Qajawil cha'ol tetz ikxjani: «¿A'ich pe' yatz te [Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'] aj owulel tuq qatzun presis tzan qiyon ti'j junkyji?» ²⁰ Ntons kye tmandader Wa'nch eb'ajpon tucky'i Jesus b'ix oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Te Wa'nch Aj Swal A' ma qotzaj tlajo'na cha'ol te yatz qa a'ich te [Koloyon] aj o'kix tuq owulel qatzun presis tzan qiyon ti'j junkyji.» ²¹ Ntons aj orji te Jesus eb'ajqet tq'ana' ky'ila'j yab' aj tidi'chq tuq kyyab'il b'ix kye aj ateqex tuq malspirit tuj kyanim b'ix ax ky'ila'j moy eb'antik titza'. ²² Yaji oxik tq'uma' kye tmandader Wa'nch ikxjani: «Pex waq, intxik eq'uma' te Wa'nch kyaqil aj ma'tx tz'ok eten b'ix aj ma'tx tz'ok echa'o'. Intxik eq'uma' tetz kye moy nb'antik kyka'yin, b'ix kye kox nb'antik kyb'et, kye aj at lepr kyij' oje tz'el in te kyyab'il, kye tz'ak nb'antik kcha'on, kye kamnaq nkyejaw anq'in junky'el, b'ix kye meb'a' xjal te oje tz'ok kcha'o' te tpakb'alil galan.* ²³ Galanxalo te aj n'el tuj twitz galan te aj nqet nk'ulu' aj n'oken tzan tokslan.»

²⁴ Ntons, ya ma kye'aj kye tmandader te Wa'nch, te Jesus owaq'ik tzan tyolin kyuky'i kye xjal ti'j te Wa'nch. Nxik tuq tq'uma' ikxjani: «Aj exwa'q tuq

* 7:22 Isa 35:5-6; 61:1

te ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon, ¿tidi' oxwa'q ete'e'tz? ¿Owex etetz' pe' jun karis njaw yak'u' tzan kyaq'iq'? ²⁵ Qa nya'tx ntons ¿tidi' owex etetz'? ¿Qa owex etetz' jun xjal pur tb'anil xq'apj atok ti'ji? Etetz eteb'en kye xjal aj pur tb'anil kyq'anaq b'ix aj at tidi'chq b'an tb'anil te kyetz, kyetz nkyenajan tuj kyjay kye k'ulul mandad jun amaq'. ²⁶ Ntons ¿tidi' owex etetz'? ¿Jun aj yolil tyol Dios? ¡B'an'ax! B'ix tetz taq'un mas tb'anil kywitz kye txq'an'ky tlajen Dios.* ²⁷ Komo te Wa'nch, tetz aji te aj nyolin ti'j [tuj Tu'jal Dios] ikxjani: "Wetz oxel'nlajo' nmandader tb'ayon awitz tzan tqet tk'ulu' listar te ab'ey."*

²⁸ Wetz oxel' nq'uma' etetz b'an'ax, kxol kye xjal tzani twitz tx'o'tx' nijunwt mas nim twitz te Wa'nch Aj Swal A'; anke ikxji, te aj mas nekit kxol kye aj akyeqet tuj tq'ab' Qtata Dios mas nim twitz tetz.»†

²⁹ Ntons aj tok kcha'o' te ntzani, kye xjal b'ix kye aj peyul chojenj, komo kyetz ojetq tuq jaw si' a' kywi' tzan Wa'nch, ntons kyetz dyakwerd tuq ate' te Qtata Dios at tkawb'il tuj tq'ab'. ³⁰ Per yatzun kye aj b'uch'uj Parisey b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il, komo kyetz k'onti'l okyk'amoj tzan tjaw si' a' kywi' tzan Wa'nch, ntons kyetz owel kyik'o' te galan aj ojetq tuq qet tb'isu' te Qtata Dios.*

³¹ [Ntons oxik tq'uma' Jesus ikxjani:] «¿Tidi' quky'i'l b'an' tzan kyqet qparejsa' kye xjal tuj ja tyempni? ¿Tidi' quky'i'l okyegtetel nparejsa' tzan txik nyoli' kyij? ³² Kyetz parej iktza' kye k'wa'l aj wit'like' tuj plas b'ix nxik kyq'uma' kye kyuky'i'l ikxjani: "¿Tistil etetz, aj tok qchimb'a'na te ajlaj tzan qchalaj, etetz k'onti'l okxb'ixan; b'ix aj txik qb'itza'na b'itz b'an' b'is, etetz k'onti'l okx'oq'?" ³³ Komo te Wa'nch Aj Swal A' oje tzul b'ix n'ipan tuq wa'ij tzan txnaq'tzan b'ix k'onti'l n'uk'an ta'al ub tx'amsa', per etetz oqet eyoli' qa tetz at tuq jun malspirit tuj tanim. ³⁴ B'ix ajna'l oje kyin'ul [wetz] te Ichani Aj Tk'wa'al Dios [a'in], b'ix nkyinwa'an b'ix nkyin'uk'an, per etetz nkyinqet eyoli' qa wetz jun xujul b'ix cha wuk'anqet b'ix jun kyajyol kye aj peyul chojenj b'ix kyajyol kye aj chimol choj. ³⁵ Per kye aj at jun kynab'l b'an tume'l, ntons tzan tpaj te aj nqet kyk'ulu' n'ok en qa b'an'ax te kynab'l b'an tume'l.»

Aj Tqet Si' Jun Tk'ok'jal Ti'j Jesus Tzan Sten List Te Muqb'il Tetz

Mat 26:6-13; Mak 14:3-9; Wnch 12:1-8

³⁶ Ntons, jun xjal aj b'uch'uj Parisey oxik tuk'le' Jesus tzan twa'an tuq tjay. Ntons te Jesus oxik b'ix oqet wit'let ti'j mes. ³⁷ B'ix at tuq jun xuj chimol choj tuj aj amaq'ji, tetz owok xhcha'o' ti'j te Jesus ojetq tuq pon wa'il tjay te xjal aj b'uch'uj Parisey, ntons owox tzi tuky'i jun tal xar xtx'otx'al alabastr nojnaq tuq tuky'i tk'ok'jal. ³⁸ Oqeten ti'ajx Jesus b'ix oqet mejlet txe' toq, b'ix owokten oq'el b'ix tuky'i ta'l twitz owel xtx'ajo' ti'j toq Jesus, yaji owel tky'ixwinsa' tuky'i stzamal twi' b'ix n'el tuq b'aj stz'ub'a' ti'j toq b'ix oqet tqo' te tk'ok'jal ti'j toq.* ³⁹ Te xjal aj b'uch'uj Parisey aj otzaj uk'len te Jesus, ya ma tz'ok ten ntzani, oqet tb'isu' tuj tanim ikxjani: "Qa te ja xjalni b'an'axwit jun aj yolil tyol Dios, ntons teben-tal ab'l te xuj aj n'ok makon tetzni, komo tetz jun xuj chimol choj." ⁴⁰ Ntons te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Simon, wetz at jun tidi' aj ngan tzan txik nq'uma' yatz.» Yaji te aj Parisey owajtz stzaq'b'e' ikxjani: «Xnaq'tzon, instzaj aq'uma'chaq.» ⁴¹ Ntons kyi te Jesus ikxjani: «At tuq jun xjal swal ky'exj b'ix jun xjal k'asb'ena' tuq jweb' oqal (500

* **7:26** Taq'un Wa'nch mas tb'anil kywitz kyaq'un kye txq'an'ky tlajen Dios tzan tpaj nya'tx cha a'ox nyolin tuq ti'j te Koloyon aj tzul tuq, sinoko te Wa'nch totzqi' tuq te Koloyon, ojaw tsi' a' twi', b'ix nxik tyoli' tuq kye xjal tzan tel kyniky' ab'l te Koloyon; Wnch 1:29-39. * **7:27** Mal 3:1 † **7:28** Intqet awe'e' titza' nyolin tuj te txe' txaq'u'j ti'j te Mat 11:11. * **7:30** Mat 21:32; Luks 3:12 * **7:38** Mat 26:7; Mak 14:3; Wnch 12:3

tmin titza' b'ix junky k'asb'ena' tuq lajuy tuj oxqal (50) tmin titza'.[‡] 42 Komo k'onti'l tuq nb'antik tzan tok kchojo' te kyk'as, ntons te xjal aj swal ky'exj oqet tnajsa' te kyk'asb'en. Ntons çab'l te kyetz oqtel ganin mas te xjal?» 43 Ntons te Simon oxik tq'uma': «Wetz tuj nnab'l te xjal aj mas nim tuq tk'asb'en.» Ntons te Jesus oxik tq'uma': «B'an'ax awitza'.» 44 Yaji te Jesus owok tka'yi' te xuj, b'ix oxik tq'uma' tetz te Simon ikxjani: «çN'ok asi' anab'l ti'j ja xujni? Wetz ma kyin'otz tuj ajay b'ix k'onti'l ma tzaj asi' ch'in wa' tzan tel ntx'ajo' ti'j woq; yatzun te ja xujni, tetz ma'tx tz'el xtx'ajo' ti'j woq tuky'i ta'l twitz b'ix ma'tx tz'ok tky'ixwinsa' tuky'i stzamal twi'. 45 Yatz k'onti'l ma kyintzaj alima' tuky'i jun limb'il tb'anil iktza'x ngoliman;§ yatzun te ja xujni mina' tkaj tsi' tzan telb'aj stz'ub'a' ti'j woq atx aj wotzlen. 46 Yatz k'onti'l ma çet asi' ch'in aseyt tuj nwi' [tzan ak'amon wetz galan tuj ajay], per tetz ma'tx çet tsi' tk'ok'jal ti'j woq. 47 Astilji wetz oxel nq'uma' yatz, anke tetz nim tuq xhchoj per ajnal ma'tx najslet kyaqil; astilji nkyinqet tçani' nim. Yatzun jun xjal aj nya'tx nim xhchoj, qa tetz nnajslet te xhchoj, k'onti'l nkyinqet tçani' nim.» 48 Yaji oxik tq'uma' te Jesus tuky'i te xuj ikxjani: «Kyaqil te achoj ma'tx çet najslet.» 49 Ntons kye txq'anx xjal aj akyeqet tuq tzi, nkyeyolin tuq kyib'kyib'x ikxjani: «çAb'l te ja xjal ntzani aj b'a'n tzan tçet tnajsa' xhchoj junky xjal?» 50 Yaji tetz oxik tq'uma' tuky'i te xuj ikxjani: «Tzan tpaj ma tz'ok wit'let ak'u'j wi'j, ma'tx chkolet, b'a'n tzan awaj ajay b'ix k'on chb'isun.»

8

Kye Xuj Aj Nkye'onen Tuq Tuky'i Jesus

1 Ya ma ky'ik kyaqil ntzani, te Jesus ja'chq tuq nky'ik tuj ky'ila'j amaq' tuj ky'ila'j aldey npakb'an tuq te tpakb'alil galan ti'j te tume'l titza' tzan kykaj kye xjal tuj tq'ab' Qtata Dios. B'ix kye kykab'lajujil txaq'atz ajune' tuq tuky'i'l ja' oj txik. 2 B'ix ax ajune' tuq tuky'i'l txq'an xuj aj ojetq tuq kyejatz teq'i' malspirit tuj kyanim b'ix ojetq tuq kyeqet tq'ana' [tuky'i tidi'chq kyyab'il]. Kxol kyetz ajun tuq te Liy aj Magdála aj ojetq tuq kyejatz wuq malspirit tuj tanim; 3 b'ix ajun tuq te Xhwan aj txu'jel Kuxh, aj e'el aq'unj tuq tuj tçaj Eródes; b'ix ajun tuq te Susana b'ix ky'ila'j txq'anx aj nkye'onen tuq kyuky'i'l tuky'i aj at tuq te kyetz.*

Te Yek'b'il Ti'j Te Awalj

Mat 13:1-9; Mak 4:1-9

4 Ntons, ky'ila'j xjal eb'ajtaz ja'chq tuj junjun amaq' tzan kypon tuq e'el Jesus, ntons owok kchimo' kyib' ky'ila'j xjal. Ntons tetz oxik tq'uma' kyetz ja yek'b'il ntzani: 5 «Jun xjal owex awal, b'ix man tuq nkyiton, txq'an tijaj oqet tuj b'ey, ntons te ijaj oqet xajb'e' b'ix kye pich' eb'ajxik lo'on tetz. 6 Txq'anx ijaj oqet txol ab'j, b'ix ya ma jakul te ijaj ojaw ky'ixwik tzan tpaj k'onti'l tuq chb'u'inal. 7 B'ix txq'anx ijaj oqet txol ky'i'x b'ix ya ma jakul te ijaj, ojaku' junx tuky'i te ky'i'x, b'ix yatzun te awalj owok sky'ilan toq. 8 Yatzun kye txq'anx ijaj oqet tuj tb'anil tx'o'tx', ojaku' b'ix oky'ib' b'ix okaj b'an tb'anil twitz, b'ix junjun ijaj otswaj oqal (100) twitz.» Ntons, ya ma mankun tyolin, oxik tq'uma' ikxjani: «Ab'l te aj at txkyin, intok xhcha'o'.»

Tistil Te Jesus Nxnaq'tzan Tuq Tuky'i Yek'b'il

Mat 13:10-17; Mak 4:10-12

‡ 7:41 Jweb' oqal tmin denary iktza' twi' tk'u'j jun xjal te kab'e' aq'b'i, b'ix lajuy tuj oxqal tmin iktza' twi' tk'u'j jun xjal te kab'e' qya'. § 7:45 Ax: ma kyin'el atz'ub'a'. * 8:3 Mat 27:55-56; Mak 15:40-41; Luks 23:49

⁹ Ntons, tzaj kye txnaq'atz Jesus, oxik kyqani' tetz tidi' tuq telponx te aj yek'b'il ni'n. ¹⁰ Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ajna'l ma'tx xik yek'u' etetz tzan tel eniky' te aj k'onti'l n'el kyniky' txq'anky ti'j te tume'l titza' tzan kykaj kye xjal tuj tq'ab' Qtata Dios. Per kye txq'anky xjal, wetz nkyinyolin kyuky'i'l a'ox tuky'i yek'b'il, ikxji anke tz'ok kyen, k'onti'l nxik kyen, b'ix anke tz'ok kcha'o', k'onti'l n'ox tuj kywi'.»*

Te Jesus Nyolin Ti'j Tumelil Te Yek'b'il Ti'j Te Ijaj
Mat 13:18-23; Mak 4:13-20

¹¹ «Ntons te yek'b'il telponx ikxjani: Te ijaj telponx te tyol Qtata Dios. ¹² B'ix te ijaj aj oqet tuj b'ey telponx kye xjal aj n'ok kcha'o' te Tyol Qtata Dios, per n'ul te Tajaw Choj, n'el tin te Tyol Qtata Dios tuj kyanim tzan k'on txik kyoksla' b'ix tzan k'on kykolet. ¹³ Te ijaj aj oqet txol ab'j telponx kye aj n'ok kcha'o' te Tyol Qtata Dios b'ix nkyechalaj tzan kyk'amon, per [iktza' te awalj] nya'tx nim tlok'l [cha jun tyemp nten], ax ikxji kye xjal aj cha jun tyemp nxik kyoksla'; cha'oj tok kyen jun tidi' aj b'a'n tzan kyqet tz'agaqik titza', yaji nkaj kykola' tzan kyokslan. ¹⁴ Te ijaj aj oqet txol ky'i'x telponx kye aj n'ok kcha'o' te Tyol Qtata Dios, per yaji kyeb'ayle' nkaj kykola' tzan tpaj nkyeb'isun ti'j tidi'chq, b'ix tzan tpaj kyq'inomal b'ix tzan tpaj jun kchalajb'il cha kyganx, b'ix ikxji te aj kyk'ulb'en k'onti'l npon iktza' te Dios tgan. ¹⁵ Per te ijaj aj oqet tuj tb'anil tx'o'tx', tetz nini iktza' kye xjal aj tuky'i jun tk'u'jlal nkyoksla' te Tyol Qtata Dios aj n'ok kcha'o', b'ix k'onti'l nkaj kykola' tzan kyokslan b'ix k'onti'l nkaj ksi' tzan kyk'ulun b'an galan.»

Te Yek'b'il Ti'j Jun Kandil
Mak 4:21-25

¹⁶ «Nijunwt ab'l aj n'ok xtxaqo' jun tq'anal b'ix yaji oqtel xtxayi' tuky'i jun tidi' qatzun owokex tsi' tjaq' twatub'ji, sinoke ojawel tsi' jawnaq, ikxji kye aj nkye'ox oxe'l kyen chk'atunal.* ¹⁷ Komo k'onti'l jun tidi' aj ewa' nlay-wit b'antik tzan tok cha'o', b'ix k'onti'l jun tidi' aj ewj nlay-wit tz'ok e'e' b'ix nlay-wit tz'el niky'j ti'j.* ¹⁸ Ntons instzaj echa'o' byenech. Komo ab'l te aj n'ox tuj twi' oxe'l si' mas tnab'l, per te aj k'onti'l n'ox tuj twi' owelal in te aj ch'in aj oje tz'el tniky'.»*

Aj Txik Tq'uma' Jesus Ab'le' Kye Aj Iktza' Tnan B'ix Terman
Mat 12:46-50; Mak 3:31-35

¹⁹ Ntons, te tnan Jesus b'ix kye titz'in eb'ajpon aj ja' tuq atqet te Jesus, per k'onti'l ob'antik tzan kypon qaynin ti'j tzan tpaj ajun xjal tuq k'onti'l tuq nb'antik tzan kky'ik. ²⁰ Ntons tzaj jun xjal, oxik tq'uma' te Jesus ikxjani: «Te anan b'ix kye a'e' awitz'in akye'ex jwer b'ix kygan tzan kyyolin awuky'i'l.» ²¹ Yaji tetz owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Kye aj nkyecha'on te tyol Qtata Dios b'ix nqet kyoksla', a'e' kyetz [iktza'] kye nnan b'ix kye werman.»

Aj Tlumet Te Kyaq'iq' Tzan Jesus
Mat 8:23-27; Mak 4:35-41

²² Ntons, jun q'ij te Jesus owox tuj jun bark kyuky'i a'e' txnaq'atz, b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Qwa'q, qob'ajjunxla'in ja a'ni.» Ntons eb'ajxik, ²³ b'ix aj man tuq nkyeb'et tuj te a', te Jesus owitan. Aj orji ojaw jun nim kyaq'iq' tuj te a' b'ix te a' n'ox tuq pulan tuj te bark b'ix ch'inky tuq kxik mulan. ²⁴ Ntons eb'ajxik k'asul te Jesus b'ix oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «jXnaq'tzon! jXnaq'tzon!

* **8:10** Isa 6:9-10 * **8:16** Mat 5:15; Luks 11:33 * **8:17** Mat 10:26; Luks 12:2 * **8:18** Ax: ab'l aj at tidi' tetz, oxe'l si'let mas, per te aj k'onti'l at, te aj ch'in aj at owelal eq'let; Mat 13:12; 25:29; Mak 4:25; Luks 19:26.

¡Ch'inky qxik mulan!» Yaji te Jesus ojaw wa'let b'ix oxik tmiyo' te kyaq'iq' tuky'i te a' b'ix olumet kyaqil. ²⁵ Yaji tetz oxik tq'uma' kye txnaq'atz ikxjani: «¿Tistil k'onti'l ma tz'ok wit'let ek'u'j wi'j?» Per kyetz b'an ojetq tuq kyetzajb'aj b'ix b'an nkyelab'an tuq, nkyecha'on tuq kyib'kyib'x ikxjani: «¿Ab'l te ja xjalni aj nxik tk'ulu' mandad te kyaq'iq' b'ix te a' b'ix nqet oksla?»

*Aj Tjaz Tin Jesus Ky'ila'j Malspirit Tuj Tanim Jun Xjal Aj Jeras
Mat 8:28-34; Mak 5:1-20*

²⁶ Ntons, yaji eb'ajpon tuj tkwentil Jeras† junxla' te Galiley A'. ²⁷ Ya ma qetz te Jesus tuj te bark, dech opon tuky'i'l jun xjal aj tuj amaq' tuq [tb'ay] b'ix akyeqex tuq malspirit tuj tanim. Ky'ila'j aq'b'ixi' tuq k'onti'l n'ok tsi' tq'anaq b'ix k'onti'l tuq nnajan tuj jun Jay, sinoke cha tuq nnajan kxol kye muqb'il anim. ²⁸ Ya ma xik te'e' ikja'n stzaj tuq te Jesus, tetz ojaw siky'in kongan, b'ix oqet mejlet twitz b'ix oxik tq'uma' kongan ikxjani: «¿Ti' n'ajoyo' wuky'i'l, yatz Jesus aj Tk'wa'al Dios a'ich, te Dios aj mas nim tajwalil twitz kyaqil? Wetz nqet nwitz awitz tzan k'on tok aswa' jun xhcho'nal wi'j.» ²⁹ [Te malspirit oxik tq'uma'] ikxjani tzan tpaj te Jesus ojetq tuq xik tk'ulu' mandad tzan tjaz tuj tanim te xjal. Komo te xjal ky'ila'j-el ntzyet tuq tzan te malspirit, b'ix anke nqet tuq k'alo' tq'ab' b'ix toq tuky'i kaden, per tetz nkye'el tuq tlaqu' kye kaden b'ix te malspirit nxik tuq teq'i' tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon. ³⁰ Te Jesus oxik xhcha'o' tetz ikxjani: «¿Tidi' ab'i?» Yaji tetz owajtz stzaq'b'e': «Wetz nb'i B'uch'uj.»‡ Tetz otzaj tq'uma' tb'i ikxji tzan tpaj ky'ila'j tuq kye malspirit ojetq kyeqex tuj tanim. ³¹ B'ix oqet kywitz twitz Jesus tzan k'on tuq kxik tlajo' tuj te jul aj k'onti'l txe'.

³² Ntons komo ate' tuq ky'ila'j kuch nkyewa'an tuq ti'j te witz tzi, kye malspirit oqet kywitz twitz Jesus tzan stzoqpin tuq tzan kyqex tuj kyk'u'j kye kuch. Ntons te Jesus ostzoqpij. ³³ Ntons kye malspirit eb'ajjaz tuj tanim te xjal b'ix eb'ajqex tuj kyk'u'j kye kuch. B'eyxnajji kye kuch kkyaqil eb'ajjaw qitun, eb'ajxik qetl b'ix okyaqon kytilu' kyib' tuj a', kkyaqil eb'ajjaw jeq'b'ik. ³⁴ Ntons kye aj nkyepastorin tuq kye kuch, ya ma tz'ok kyen kyaqil aj ojetq tuq ky'ik, kyetz eb'aj'oqik, b'ix eb'ajxik q'umal tuj amaq' b'ix ja'chq, ti'j kyaqil aj ojetq tuq ky'ik.

³⁵ Ntons ky'ila'j xjal eb'ajpon e'el kyaqil aj ojetq tuq ky'ik. Eb'ajpon tuky'i Jesus b'ix otzaj kykamb'a' te xjal aj ojetq tuq kyejatz kye malspirit tuj tanim, tetz wit'lik tuq qaynin twitz Jesus b'ix atok tuq tq'anaq b'ix ya k'onti'l tuq nlokin. B'ix yatzun kye xjal eb'ajxob'. ³⁶ Kye aj ojetq tuq tz'ok e'en te aj oky'ik, kyetz oxik kyq'uma' titza' ojetq tuq b'antik te xjal aj akyeqex tuq kye malspirit tuj tanim. ³⁷ Ntons kyaqil kye aj tuj tkwentil Jeras, kyetz oqet kywitz twitz Jesus tzan tuq tex tzi tzan tpaj b'an nkyexob' tuq. ³⁸ Ntons te Jesus ojax tuj te bark b'ix owex. Yatzun te xjal aj ojetq tuq kyejatz kye malspirit tuj tanim, tetz nqet tuq twitz twitz Jesus tzan txik tuq tuky'i'l. Per te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: ³⁹ «Pax ajay b'ix intxik aq'uma' wuky'i' axjalil ti'j te nim b'an galan aj ma'tx tk'uluj te Qtata Dios awi'jni.» Ntons, te xjal oxik tpakb'a' tuj kyaqil te amaq' te aj b'an tb'anil aj ojetq tuq tk'uluj te Qtata Dios tuky'i'l.

*Aj Tjaw Tanq'insa' Jesus Tme'al Jayr B'ix Aj Tqet Tq'ana' Jun Xuj Yab' Tuq
Ky'ila'j Aq'b'i*

Mat 9:18-26; Mak 5:21-43

⁴⁰ Ntons, ya ma meltz'jik Jesus [tuj tkwentil Galiley], kyaqil kye xjal nkyechalaj tuq tulen tzan tpaj kyaqil tuq nkye'iyon ti'j. ⁴¹ B'ix ntons, at tuq

† 8:26 Tuj tkwentil Jeras nkyenajan tuq xjal aj nya'tx aj tijajil Israel iktza' te Jesus. ‡ 8:30 Ax, Lejyon; aj tb'i telponx iktza' jun mil.

jun xjal tb'i Jayr, a tuq tetz jun k'ulul mandad tuj te jay nab'il Dios. Ntons oqet mejlet twitz Jesus b'ix oqet twitz tzan tuq txik te Jesus tjay tetz, ⁴² tzan tpaj at tuq jun tme'al b'ix cha jun tuq, qanq kab'lajuj aq'b'i tetz, b'ix te tme'al ch'inky tuq tkamik. Aj man tuq ikja'n kxik, kye xjal b'an nkyilmla' tuq kyib' ti'j Jesus.

⁴³ Ntons kxol kye xjal at tuq jun xuj aj n'ok ten tuq twitz jun tyab'il aj cha pur tuq kyik' n'el ti'j, kab'lajuj aq'b'ixi' tuq tjawlen tzyet, anke tetz ojetq tuq qetb'aj tnajsa' kyaqil tidi' tetz chojb'il kye q'anon, per k'onti'l ob'antik tzan nijunwt. ⁴⁴ Ntons owoq laq'chet ti'j Jesus ti'ajx, b'ix owoq tmako' xtxa'm tq'anaq. B'eyxnajji te kyik' owa'let ti'j. ⁴⁵ Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «¿Ab'l te aj ma'tx tz'ok makon wetzni?» Komo nijunwt tuq ntzaj q'uman ab'l, ntons te Xhpe'y oxik tq'uma' ikxjani: «Xnaq'tzon, kye xjal n'okb'aj kyb'itz'u' kyib' awi'j.» ⁴⁶ Te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «At ab'l ma'tx tz'ok makon te wetz, komo wetz ma nna'oj at ab'l ma'tx b'antik witz'a.» ⁴⁷ Ntons te xuj ya ma tz'ok ten k'onti'l nb'antik tzan tkaj ewj, ntons opon twitz Jesus b'ix b'an nlu'lun tuq, oqet mejlet twitz, ojatq tq'uma' kywitz kyaqil kye xjal tistil tuq ojetq tz'ok tmako' xtxa'm tq'anaq te Jesus b'ix titza' tuq b'eyxnajji ob'antik. ⁴⁸ Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Noy, tzan tpaj ma tz'ok wit'let ak'u'j wi'j, ajna'l ma'tx chb'antik. B'a'n tzan awaj b'ix k'on chb'isun.»

⁴⁹ Ntons tetz man tuq nyolin, tpon jun xjal tzajnaq tuq tjay Jayr b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Te ame'al ma'tx kamik. Ya k'onky xik awuk'le' te xnaq'tzon.» ⁵⁰ Ya ma tz'ok xhcha'o', te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «K'on txob', cha intok awit'b'a' yatz ak'u'j wi'j b'ix te ame'al ob'antel.»

⁵¹ Ntons ya ma pon tjay te xjal, te Jesus k'onti'l ostzoqpij tzan tox nijunwt txq'anxy xjal tuky'i'l, a'ox tzan kyox te Xhpe'y tuky'i Wa'nch tuky'i Jacobo§ b'ix kye k'wa'lon ti'j te k'wa'l. ⁵² Kyaqil tuq b'an nkyeb'aj'oq' b'ix b'an nkye'uxin tuq ti'j te k'wa'l. Per tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «K'on kx'oq', tetz nya'tx kamnaq, sinoke cha nwitan.» ⁵³ Per kye xjal cha tuq n'ok kxmayi', kyetz kyeb'en tuq te k'wa'l ojetq tuq kamik. ⁵⁴ Per tetz ojaw stzyu' tq'ab' te k'wa'l b'ix oxik tq'uma' kongan ikxjani: «Noy, sek' ajaw.» ⁵⁵ Ntons te k'wa'l owul tnab'l, b'eyxnajji ojaw wa'let, b'ix te Jesus oxik tq'uma' kyetz tzan txik kyk'a'cha'. ⁵⁶ Kye stat te k'wa'l b'an nkyelab'an tuq, per te Jesus oxik tq'uma' kyetz tzan k'on tuq txik kyq'uma' te nijunwt kyaqil aj ojetq tuq ky'ik.

9

Aj Txik Tlajo' Jesus Kye Txnaq'atz Pakb'al Tyol Qtata Dios *Mat 10:5-15; Mak 6:7-13*

¹ Te Jesus e'ok xhchimo' kykab'lajujil kye txnaq'atz b'ix oxik tsi' kypoder b'ix kyajwalil tzan tjatz kyin kyaqil malspirit tuj kyanim xjal b'ix tzan kyq'anana, ² b'ix exik tlajo' pakb'al te tpakb'alil ti'j te tume'l titza' tzan kykaj kye xjal tuj tq'ab' Qtata Dios b'ix tzan kyq'anana xjal. ³ Oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «K'onti'l tzan txik etin ch'inwt tuj eb'ey, k'onti'l tzan txik etin etze' ni jun eb'e'eq ni jun ewe' ni jun etumin ni junky moj eq'anaq.* ⁴ Oj etox tuj jun jay, ax tzi okxkajel max oj exik tuj junky amaq'. ⁵ B'ix aj ja' nlay kxk'amet, oj etetz tuj aj amaq'ji, owelal ekyito' te quq ti'j etoq, nini telponx nya'tx galan te aj ma'tx kyk'uluj.»* ⁶ Ntons ya ma kye'ex tzi, nkyeky'ik tuq tuj jun aldey b'ix yaji tuj junky, nkyepakb'an tuq te tpakb'alil galan ti'j Qtata Dios b'ix nkyeq'anana tuq xjal ja'chq.

Aj Tb'isun Te Eródes Ti'j Te Jesus Qa Tetz A Tuq Te Wa'nch Aj Swal A'
Mat 14:1-12; Mak 6:14-29

⁷ Ntons te Eródes aj nk'ulun mandad* tuq ti'j jun part te tkwentil Galiley, tetz owok xhcha'o' ti'j Jesus b'ix kyaqil aj nb'antik tuq titza'. Tetz b'an nb'isun tuq tzan tpaj junjun nkyq'uma' tuq te Wa'nch [Aj Swal A'] ma'tx jaw anq'in kxol kye kamnaq. ⁸ Junjunky nkyq'uma' tuq, te Eliys aj yolil tyol Dios oqtxi' ojetq tuq jaw kanet junky'el; b'ix junjunky nkyq'uma' tuq, te Jesus jun tlajen Dios oqtxi' aj ojetq tuq jaw anq'in.* ⁹ Per te Eródes ntq'uma' tuq ikxjani: «Wetz oxik nk'ulu' mandad tzan tel in twi' te Wa'nch. ¿Ntons ab'l te xjal aj n'ok ncha'o' tidi'chq ti'jni?» Komo te Eródes n'ok il tuq njoyon tume'l tzan tok te'e'.

Aj Txik Tsi' Jesus Kywe' Jweb' Mil Xjal
Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Wnch 6:1-14

¹⁰ Ntons ya ma kyemeltz'jik kye tky'ixel Jesus, oxik kyq'uma' tetz kyaqil aj ojetq tuq qet kyk'ulu'. Yaji te Jesus exik tuk'le' tzan kxik kchukel tuky'i'l tuj jun amaq' Betsayd tb'i. ¹¹ Ya ma tz'el kyniky' kye xjal ja' ikja'n tuq kxik, eb'ajxik tzan kypon aj ja' tuq opoyon tetz. Yatzun te Jesus aj tpon, etk'amoj b'ix oxik tyoli' kyuky'i'l ti'j te tume'l titza' tzan kykaj tuj tq'ab' Qtata Dios, b'ix eb'ajqet tq'ana' kye yab'.

¹² Yaji ikja'n tuq tex te q'ij, kye kykab'lajujil txnaq'atz e'ok laq'chet ti'j Jesus b'ix oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Pakawin ch'in kyuky'i'l kye xjal, b'ix inkxik alajo' kyuy kye aldey b'ix ja'chq jay qaynin tzani, aj ja' b'a'n tzan kyposadin b'ix tzan kywa'an, komo tzani k'onti'l jay.» ¹³ Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Inkxik ek'a'cha' etetz.» Yaji kyetz oxik kyq'uma': «Qetza k'onti'l tidi' at. Cha a'ox jweb' wab'j b'ix kab'e' kyyi at. A'ox qa ma qoxika loq'ol kywe' kyaqil ja xjalni.» ¹⁴ Komo ganq at tuq jweb' mil (5000) ichan tzan kyaqil. Ntons te Jesus oxik tq'uma' kye txnaq'atz ikxjani: «Inkyqet ewit'b'a' kye xjal, junjun b'uch'uj te lajuj tuq oxqal (50) xjalchaq junjun.» ¹⁵ Ntons oqet kyk'ulu' ikxji, b'ix kkyaqil kye xjal eb'ajqet wit'let. ¹⁶ Ntons te Jesus ojaw stzyu' kye jweb' wab'j b'ix kye kab'e' kyyi, ojax ten twitz ka'j b'ix oxik tsi' pixon te Qtata Dios. Yaji oqet tpawa' te wab'j b'ix nxik tuq tsipa' kye txnaq'atz tzan txik ksipa' kyetz kye xjal. ¹⁷ Kyaqil kye xjal eb'ajwa'an b'ix eb'ajnoj byenech, b'ix ti'j te aj osobrin ojaw kchimo' kab'lajuj chi'.

Aj Txik Tq'uma' Xhpe'y Ab'l Tuq Te Jesus
Mat 16:13-19; Mak 8:27-29

¹⁸ Ntons jun q'ij aj nxnaq'tzan tuq te Jesus xhchukel kyuky'i txnaq'atz, oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Ab'l a'in tuj kynab'l kye xjal?» ¹⁹ Ntons kyetz oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Junjun nkyq'uma', a'ich te Wa'nch Aj Swal A', b'ix junjunky nkyq'uma', yatz a'ich Eliys qatzun jun aj yolil tyol Dios oqtxi' aj ma'tx jaw anq'in.»* ²⁰ Yaji tetz oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «Yatzun etetz tuj enab'l ¿ab'l a'in etetz tuj enab'l?» Ntons tzaj te Xhpe'y, oxik tq'uma' ikxjani: «Yatz a'ich te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi' tzan te Qtata Dios.»* ²¹ Per yaji te Jesus exik tkawi' byenech tzan k'on txik kyq'uma' te nijunwt.

Aj Txik Tq'uma' Jesus Ti'j Tkamiky
Mat 16:20-28; Mak 8:30-9:1

²² B'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Presiskix tzan tky'ik nim xhcho'nal wi'j [wetz] te Ichani Aj Tk'wa'al Dios [a'in], b'ix okyin'elal ik'o' tzan kye tijxjal aj nim kyajwalil b'ix tzan kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il, b'ix presiskix tzan nkamik b'ix tzan njaw anq'in tuj toxi'n q'ij.» ²³ Tetz nxik

* **9:7** Ax: tetrarca. * **9:8** Mat 16:14; Mak 8:28; Luks 9:19 * **9:19** Mat 14:1-2; Mak 6:14-15; Luks

tuq tq'uma' ikxjani kye kyaqil: «Ab'l aj tgan tzan tok lapet wi', ntons b'ajq'ij a tgan tzan tkaj tkola' te aj cha n'el tganl', a tgan tzan sten dispwest tzan tok ten twitz tkamiky tzan npaj wetz,† b'ix ntons intok lapet wi'.²⁴ Komo ab'l aj cha njoyon tume'l tzan tkolon tib'x tzan tanq'in, opoyonaj kixi'; yatzun te aj okamel tzan tpaj tokslb'en wi', tetz ot kamb'a'tz jun tanq'in.*²⁵ Komo çtidi' token qa jun xjal ot kamb'a'tz kyaqil aj at tzani twitz ja tx'o'tx'ni per qa axk tetz opoyon tnajsa'x tanq'in? ²⁶ Komo ab'l te aj oky'ixwel wi'j b'ix ti'j te npakb'alil, ntons ti'j tetz ax [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] okyingtel ky'ixwik ti'j oj wul wetz tuky'i nim wajwalil b'ix tuky'i tajwalil te Ntat b'ix kyuky'i kye ángel aj pawame' te Qtata Dios. ²⁷ Wetz ox'e'l nq'uma' etetz te b'an'ax, junjun exol etetz tzyani nlay kyekamik max oj tok kyen cha'oj tk'ulun mandat te Qtata Dios [tuky'i nim tajwalil tzani twitz tx'o'tx'.]»

Aj Xhchukjik Tka'yin Jesus
Mat 17:1-8; Mak 9:2-8

²⁸ Ntons ya ma ky'ik jun saman txiklen tq'uma' ja tyol ikxjani, ntons eb'ajxik tuk'le' tuky'i'l, te Xhpe'y, Wa'nch b'ix Jacobo,‡ b'ix exik twi' jun witz xnaq'tzon. ²⁹ Aj man tuq nxnaq'tzan te Jesus, ojaw ky'ixpjik tka'yin b'ix te tq'anaq owok b'an saq b'ix ntxaqtzon. ³⁰ Yaji ejaw kanet kab'e' xjal nkyeyolin tuq tuky'i'l, jun te [tzqan] Moisés* tuq b'ix te junky te [tzqan] Eliys,*³¹ b'ix kxik e'en b'an nkyetxaqtzon tuq b'ix nkyeyolin tuq tuky'i Jesus ti'j aj oky'el tuq ti'j tuj Jerusalem, tetz ch'inky tuq tkamik tzan tky'ik kyaqil aj oje qet tz'ib'a' ti'j oqtxi'. ³² Ntons, te Xhpe'y b'ix kye tuky'i'l b'an ajun kywatl tuq, per ya ma tz'el kywatl byenech, oxik kyen xhchqitz'unal te Jesus b'ix kye kab'e'ky xjal aj akyeqet tuq tuky'i'l. ³³ B'ix aj man tuq ikja'n kxik kye kab'e' xjal, te Xhpe'y oxik tq'uma' te Jesus ikxjani: «Xnaq'tzon, galan qa aqoqetna tzani. Ojawel jk'ulu'na ox tal pach, jun te yatb b'ix jun te Moisés b'ix jun te Eliys.» Komo te Xhpe'y k'onti'l tuq n'el tniky' tidi' nxik tq'uma', cha nxik-oq tyoli'. ³⁴ Aj man tuq nyolin ikxjani, oqet jun muj ky'i'j, b'ix aj ikja'n tqet te muj ky'i'j, te Xhpe'y b'ix kye txq'an ky eb'ajxob'. ³⁵ Ntons tuj te muj otzaj yolin te Qtata Dios, otzaj tq'uma' ikxjani: «Aj ntzani wetz nk'wa'al aj joyomaj witz'a'.* Intok esi' ewi' ti'j.»³⁶ Yaji, ya ma mankun tyolin, ntons te Jesus okaj xhchukel junky'el kyuky'i'l. Per kyetz cha oqet kyewa' kyaqil, k'onti'l oxik kyq'uma' te nijunwt te aj ojetq tuq tz'ok kyen.

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun K'wa'l Aj At Tuq Jun Malspirit Tuj Tanim
Mat 17:14-21; Mak 9:14-29

³⁷ Yaji tuj junky iwitq, aj ojetq tuq kyemeltz'jik twi' te witz, ky'ila'j xjal eb'ajpon kanol tetz. ³⁸ Kxol kye xjal at tuq jun ichan aj ojaw siky'in kongan ikxjani: «Xnaq'tzon, nqet nwitz awitz tzan tok awen ch'in te nk'ajol, a'ox jun ch'i nk'ajol nini. ³⁹ Tetz tzyu' tzan jun malspirit aj ntk'ulu' tzan tjaw siky'in b'ix nxik tsi' atak ti'j b'ix ntk'ulu' tzan tpulutin stzi'. K'onti'l nkaj stzoqpi' luwew b'ix ikja'n tpon tnajsa'. ⁴⁰ Wetz ma'tx qet nwitz kywitz kye axnaq'atz tzan tuq tjatz kyin per k'onti'l ma b'antik kyitza'.»⁴¹ Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Etetz k'onti'l n'ox tuj ewi' b'ix cha nkxb'isun nya'tx tume'l. çJanik'b'a'nx-alo tzunx okyingtelten exol b'ix janik'b'a'nx okxwipa'tz? Instzaj awin ak'ajol tzani.»⁴² Aj man tuq ikja'n tpon laq'chet te k'wa'l, te

† **9:23** Ax: tzan txik teq'i' tcurusx. Intqet awe'e' aj ja' nyolin txe' te txaq u'j ti'j Mat 16:24. Ax Mat 10:38, Mak 8:34 b'ix Luks 14:27 nyolin ti'j te krus. * **9:24** Mat 10:39; Luks 17:33; Wnch 12:25 ‡ **9:28** Ax: Chaw. * **9:30** Exo 2–20; 24; 32–34; Deu 32:44–52; 34:1–8 * **9:30** 1Re 17–19; 2Re 1–2 * **9:35** Isa 42:1; Mat 3:17; 12:18; Mak 1:11; Luks 3:22; 2Xhp 1:17–18

malspirit oqet txo'o' te k'wa'l twitz tx'o'tx' b'ix oxik tsi' atak ti'. Per te Jesus oxik tk'ulu' mandad tzan tjatz te malspirit, oqet tq'ana' te k'wa'l b'ix okaj tq'apo' tuj tq'ab' stat.

Aj Txik Tq'uma' Jesus Tka'mjji'n-el Ti'j Tkamiky

Mat 17:22-23; Mak 9:30-32

⁴³ Ntons kyaqil kye xjal b'an nkyelab'an tuq ti'j tajwalil te Qtata Dios. Kyetz nkyechalaj tuq, nkyeyolin tuq galan ti'j kyaqil aj nqet tuq tk'ulu', per yatzun te Jesus oxik tq'uma' kye txnaq'atz ikxjani: ⁴⁴ «Intox tuj ewi' b'an byenech te aj oxel nq'uma'ni. [Wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] okyinxel q'apo' tuj kyq'ab' kye xjal.» ⁴⁵ Per kyetz k'onti'l owel kyniky' ti'j aj oxik tq'uma' tzan tpaj txayi' tuq te kywitz, k'onti'l owel kyniky' ti'j, b'ix ax nkyexob' tuq tzan txik kyqani' tuky'il tidi' telponx.

Aj Txik Tyoli' Jesus Ab'l Te Aj Mas Nim Tajwalil Twitz Junky

Mat 18:1-5; Mak 9:33-37

⁴⁶ Ntons kxol kye txnaq'atz eb'ajjaw wululun tzan tpaj nkyeyolin tuq ab'l tuq jun te kyetz owokel mas nim tajwalil kxol.* ⁴⁷ Per te Jesus owel tniky' ti' tuq nkyb'isu' tuj kyanim, astilji otzaj teq'i' jun k'wa'l b'ix oqet tsi' tk'atzaj ⁴⁸ b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ab'l aj otk'amo'tz ja k'wa'l tzan npaj wetz, ntons [a'in nkyintk'amo']; b'ix ab'l te aj nkyintk'amo', ntons nk'amon te aj otzaj lajon te wetz.* Komo te aj mas k'onti'l jiq'b'a' exol etetz, aji tetz te aj mas jiq'b'a' tuj twitz te Qtata Dios.»

Te Aj Nya'tx Qajq'oj, Tetz Jun Quky'i'l Qib'

Mak 9:38-40

⁴⁹ Ntons te Wa'nch owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Xnaq'tzon, qetza owok qena jun xjal, nkyejatz teq'i' tuq malspirit tuj kyanim xjal tzan tpaj nxik tq'uma' tuq ab'i, per qetza owel qin gan tetz tzan tpaj k'onti'l ajun qxol.» ⁵⁰ Ntons te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «K'on tz'el etin gan tetz. Komo ab'l kye aj k'onti'l nq'o'ok kyajq'oja', dyakwerd ate' quky'i'l.»

Aj Tel Ik'o' Jesus Tzan Kye Aj Samary

⁵¹ Ntons jun q'ij, aj ch'inky tuq tpon tyemp tzan txik te Jesus tuj ka'j, tetz oxik Jerusalen per tuky'i jun tk'u'jlal. ⁵² Eb'ajxik tlajo' tmandader tb'ayon twitz tuj jun aldey aj ja' nkyenajan kye aj Samary, tzan tok kyjoyo' ja' b'a'n tuq tzan kyposadin. ⁵³ Per kye xjal tzi k'onti'l okyk'amoj tzan tpaj kyeb'enky tuq tetz ikja'n tuq txik tuj te amaq' Jerusalen. § ⁵⁴ Ya ma tz'ok kyen ikxji, te Jacobo* b'ix Wa'nch, a'e' aj txnaq'atz Jesus, kyetz oxik kyq'uma' tuz ikxjani: «Tat, çagan pe' tzan txik jk'ulu' mandad tzan stzaj q'aaq' tuj ka'j kyajsik tzan kyponaj?»* ⁵⁵ Ntons tetz owaj ka'yin kyi'j b'ix exik tkawi'. † ⁵⁶ Yaji eb'ajxik tuj junky aldey. ‡

Kye Aj Kygan Tuq Tzan Kyok Lapet Ti'j Jesus

Mat 8:19-22

* **9:46** Luks 22:24 * **9:48** Mat 10:40; Luks 10:16; Wnch 13:20 § **9:53** Kye aj Samary b'ix kye aj Judey k'onti'l tuq eq'i' kyib', b'ix komo te Jesus ikja'n tuq txik tuj amaq' Jerusalen tuj tkwentil Judey, astilji k'onti'l okyk'amoj te Jesus. * **9:54** Ax: Chaw. * **9:54** 2Re 1:9-16 † **9:55** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet owok ktz'aqsa' kab'e'ky yol tmankb'il ja taqan ntzani, b'ix nyolin ikxjani: Oxik tq'uma' Jesus ikxjani: K'onti'l eteb'en tidi' tgan te Txew Dios. ‡ **9:56** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet oqet ktz'ib'a' kab'e'ky yol tb'ay twitz ja taqan ntzani, b'ix nyolin ikxjani: Komo te Ichan Tk'wa'al Dios k'onti'l owul tzan kyponaj kyanim kye xjal sinoke tzan tkolon kyi'j.

⁵⁷ Aj man tuq nkyeb'et tuj b'ey, jun xjal oxik tq'uma' te Jesus ikxjani: «Tat, wetz okyin'okel lapet awi'j. Aj ja' otxe'l yatz, ax okyinxe'l wetz.» ⁵⁸ Ntons te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Kye xhi'wl at kyjul, b'ix kye pich' kyetz at kyq'u', per [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] k'onti'l ja' b'a'n tzan nqet ojan ch'in.»

⁵⁹ Ntons oxik tq'uma' tucky'i junky xjal ikxjani: «Pawok lapet wi'j.» Per tzaj te xjal, oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Tat, tkamik-yun tb'ay te ntat, maxji okyin'okel lapet awi'j.» ⁶⁰ Yaji oxik tq'uma' te Jesus tetz: «Qaltetz, kye aj kamnaqe' intqex kymuqu' kye kymugenx, per yatz pax b'ix intxik apakb'a' te tpakb'alil ti'j te tume'l titza' tzan kykaj kye xjal tuj tq'ab' Qtata Dios.»

⁶¹ Ntons tzaj junky xjal, oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Tat, wetz okyin'okel lapet awi'j, per tzoqpij ch'in tzan nxik kawil kye a'e' aj tuj njay.» ⁶² Per tzaj te Jesus, oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Ab'l aj n'ok lapet wi'j b'ix kab' tk'u'j, tetzji nya'tx galan tzan taq'unan tzan kykaj xjal tuj tq'ab' Qtata Dios.»§

10

Aj Kyel Tjoyo' Jesus Kab'lajuj Tuj Mutx' (72) Xjal Tzan Kxik Pakb'ayon

¹ Ya ma ky'ik te nini, te Twitzale' e'el tjoyo' junky kab'lajuj tuj mutx' (72)* xjal b'ix eb'ajxik tlajo' kakab'chaq kyb'et tzan kxik tb'ayon twitz kyuj kye amaq' b'ix ja'chq aj ja' tuq opoyon tetzky. ² B'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «[Kye xjal iktza'] jun awalj aj nab'enky tzan tjaw, b'ix kye aq'unon nya'tx ky'ila'j-e'. Intqet ewitz twitz te tajaw te awalj tzan ktzaj tlajo' txq'anqy aq'unon tzan tjaw kyin te awalj.» ³ iPex waq! Wetz nkxik nlajo' iktza' tal karner [aj nkyexik tuj jun luwar aj ja' ate'] xo'j.* ⁴ B'ix k'on xik eteq'i' eb'e'eq ni etumin ni exajab' b'ix [pe'exik sak'son], k'on kxqet yolin tucky'i nijunwt tuj b'ey. ⁵ Oj etox tuj jun jay, tb'ay inkxik elima' kye xjal ikxjani: “Tz'okxwit jun galan tuj ja jayni.” ⁶ Tuj aj jayji, qa at jun xjal aj njoyon tume'l tzan qten galan kyuky'i txq'anqy b'ix tucky'i Qtata Dios, ntons te aj galan aj otzajel eqani, oky'el tucky'i'l. Per qa k'onti'l jun xjal ikxji, ntons a'ox etetz ek'amo'tz jun galan tucky'i Qtata Dios. ⁷ B'ix oj epon tuj jun amaq', pe'ekajten cha tuj jun jay b'ix intxik ewan b'ix intxik etuk'a' kyaqil aj oqtel si' ewitz; komo jun aj n'aq'unan presis tzan tk'amon jun tidi' tzan tpaj taq'umb'en.† K'on kxjaw b'et tuj jun jay tuj jun jay. ⁸ Oj epon tuj jun amaq' aj ja' okxtel k'amo', intxik ewa'a' te aj oqtel si' ewitz, ⁹ b'ix inkyqet eq'ana' kye yab' tuj aj luwarji b'ix intxik eq'uma' kyetz ikxjani: “Ajna'l ma'tx pon te tyemp tzan tk'unun mandad te Qtata Dios exol tucky'i nim tajwalil.” ¹⁰ Per oj etox tuj jun amaq' b'ix qa nlay kxqet k'amo', ntons intxik epakb'a' kyuj kye b'ey tuj aj amaq'ji, oxe'l eq'uma' ikxjani: ¹¹ “Kyaqil te quq aj ma'tx tz'ok lak'et ti'j qoqna, owelal qkyito' [tzan tpaj etetz k'onti'l ma qoqet ek'amo'na]. Per instzaj echa'o' waq: Ajna'l ma'tx pon te tyemp tzan tk'unun mandad te Qtata Dios tucky'i nim tajwalil.”* ¹² Wetz oxe'l nq'uma' etetz, [oj tul te jwisyl], oxe'l si' mas nim xhcho'nal kyij' kye xjal aj amaq'ji kywitz kye aj te amaq' Sodom.»*

§ 9:62 Ax: jun xjal aj tzyu' te arad titza' b'ix nka'yin ti'jx, tetz nlay b'antik tzan taq'unan tzan kykaj xjal tuj tq'ab' Qtata Dios. * 10:1 Kye tz'ib'on oqtxi', atqet oqet ktz'ib'a' 'lajuj tuj mutx' (70)' b'ix nya'tx “kab'lajuj tuj mutx' (72)” tuj ja taqan ntzani. * 10:2 Mat 9:37-38 * 10:3 Mat 10:16 † 10:7 Ax: presis jun twi' tk'u'j. Tzani te “twi' tk'u'j” telponx ti'j te wab'j; 1Kor 9:14; 1Tim 5:18. * 10:11 Mat 10:7-14; Mak 6:11; Luks 9:5; Kya 13:51 * 10:12 Gén 19:24-28; Mat 10:15; 11:24

Te Aj Oky'el Kyi'j Kye Amaq' Aj K'onti'l Nkye'okslan

Mat 11:20-24

¹³ «jLast a'ix aj Korasin! jLast a'ix aj Betsayd! Kyaqil aj yek'b'il aj oqet nk'ulu' exol tuky'i nim wajwalil, cha tzi-wit oqet nk'ulu' kxol kye aj Tir b'ix kye aj Sidon, kyetz oqtxi'-tal tjawlen kky'expu' kynab'lin, b'ix oje-tal tz'ok ksi' kyq'anaq b'an wak', b'ix oje-tal kyeqet wit'let tuj tza'j tzan tqet kyeyek'u' b'an'ax ntzaj kyn'a'on tetz ti'j kchoj.» ¹⁴ Astilji oj tul te jwisy ntons te xhcho'nal aj oxel'si' eti'j owokel mas nim twitz te aj oxel'si' kye aj Tir b'ix Sidon. ¹⁵ B'ix ax etetz aj Capernaüm žti'tzun etetz tuj enab'l okxjawel in tuj ka'j tzan eqet jiq'b'a'? jNlay! Komo etetz okxe'l xo'o' tuj aj ja' ate' kye kamnaq.* ¹⁶ Ntons [etetz aj nkx'ok lapet wi'j], ab'l te aj owokel tsi' twi' eti'j, wi'j n'ok tsi' twi', b'ix ab'l te aj okx'elal tik'o', a'in nkyin'el tik'o', b'ix te aj nkyin'el tik'o' ax n'el tik'o' te aj otzaj lajon wetz.»*

Aj Kymeltz'jik Kye Kab'lajuj Tuj Mutx' (72) Aj Exik Lajo' Pakb'ayon

¹⁷ Ntons, aj kymeltz'jik kye aj kab'lajuj tuj mutx' (72)[†] tlajen Jesus, kyetz eb'ajmeltz'jik b'an nkyechalaj tuq, nkyioli' tuq ikxjani: «jTat, ax kye mal-spirit nqoqet kyoksla'na tzan tpaj yatz awajwalil!» ¹⁸ Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz oxik wen te Satanas [oponaj tajwalil] naqe jun ray aj ntzaj txeka'j [nqet b'ix nponaj]. ¹⁹ Wetz ma'tx xik nsi' etajwalil tzan eb'et kyajsik kan b'ix alakran b'ix tzan kyqet etitza',* b'ix tzan tqet etitza' tidi'chq aj nk'ulun te aj n'ok ajq'ojan qetz, b'ix k'onti'l tidi' oky'el eti'j. ²⁰ Per k'on kxchalaj tzan tpaj qa kye malspirit nkxqet kyoksla' sinoke pe'echalaj tzan tpaj etetz tz'ib'amix a'ix tuj ka'j.»

²¹ Ntons te Jesus, te Txew Dios nxik tsi' tuq jun chalajb'il tuj tanim, b'ix oxik tq'uma' [tuky'i Qtata Dios] ikxjani: «Tat, yatz a'ich tajawil te ka'j b'ix te twitz tx'o'tx' kyaqil. Wetz nkyinchalaj awi'j tzan tpaj ma qet awe'wa' te tume'l ti'j kyaqil ntzani kywitz kye aj b'an list-e' b'ix kye aj at jun kynab'l, per ma'tx xik ayek'u' kye xjal aj nya'tx tlimaqaq xjal-e'.* Ikkxi tat tzan tpaj ikxji tuq yatz agan.»

²² «Te Ntat oje tzaj tq'apo' kyaqil tuj nq'ab'. K'onti'l junky ab'l aj totzqi' a'in iktza' te Ntat, b'ix k'onti'l junky ab'l aj totzqi' te Ntat sinoke a'ox a'in b'ix kye aj oje xik nyek'u' kyetz.»* ²³ Yaji oxik tq'uma' kye txnaq'atz apart khukel ikxjani: «Galanx-alo kye aj owokel e'en kyaqil aj n'ok eten etetz. ²⁴ Wetz oxel' nq'uma' etetz, ky'ila'j aj yolil tyol Dios oqtxi' b'ix kye aj k'ulul mandad b'an kygan tuq tzan tok kye aj n'ok eten etetz ajna'l, per k'onti'l owok kye, b'ix kygan tuq tzan tok kcha'o' aj n'ok echa'o' etetz ajna'l, per kyetz k'onti'l owok kcha'o'.»*

Te Yek'b'il Ti'j Jun Aj Galan Xjal

Mat 22:35-40; Mak 12:28-34

²⁵ Ntons jun xnaq'tzal Kawb'il ojow wa'let b'ix oxik xhcha'o' te Jesus ikxjani tzan tuq tok ten tidi' otq'uma'tz: «Xnaq'tzon, žtidi' presis tzan nk'ulun tzan stzaj si' jun wanq'in te jun-ele'x?» ²⁶ Yaji te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «žTidi' tz'ib'anqex tuj te Kawb'il? žTidi' njaw awe'e' tuj?» ²⁷ Ntons te xnaq'tzal Kawb'il owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Nyolin ikxjani: Intqet egani' te Etajawil aj

* **10:13** Isa 23:1-18; Ezq 26-28; Joel 3:4-8; Am 1:9-10; Zac 9:2-4 * **10:15** Isa 14:13-15 * **10:16** Mat 10:40; Mak 9:37; Luks 9:48; Wnch 13:20 † **10:17** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet oqet ktz'ib'a' «lajuj tuj mutx' (70) b'ix nya'tx «kab'lajuj tuj mutx' (72) tuj ja taqan ntzani. * **10:19** Sal 91:13 * **10:21** Mat 11:25-26 * **10:22** Mat 11:27; Wnch 3:35; 10:14-15 * **10:24** Mat 13:16-17

Qtata Dios ntzaj ena'o', intqet egani' tuky'i jun tk'u'jlal tuj etanim b'ix tuky'i kyaqil exwinqlal b'ix tuky'i kyaqil ebalor, b'ix tuky'i kyaqil enab'l, b'ix ax inkyyet egani' junky ab'l etetz iktza'x nqet egani' etib'x etetz.»* 28 Yaji te Jesus oxik tq'uma' tetz: «B'an'ax iktza'x ma'tx stzaj aq'uma'ni. Qa yatz oqtel ak'ulu' nini ntons otzajel si' yatz jun awanq'in te jun-ele'x.» 29 Per te xnaq'tzal Kawb'il, tgan tuq tzan tjoyon jun tume'l tzan tkaj galan ti'j te aj oxik xhcha'o', ntons oxik tq'uma' ikxjani: «¿Ab'lutzun te junky aj ab'l wetz?» 30 Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «At tuq jun xjal owetz Jerusalem, oqex Jeriko, b'ix tuj b'ey dech e'etz txq'an eleg' ti'j. Owel kyelq'a' kyaqil tidi' tetz, oqetb'aj kyok'onsa' b'ix eb'aj'oqik, okaj ksi' ch'inky tuq tkamik. 31 Yaji dech oky'ik jun pal tuj aj b'eyji. Ya ma xik te'e' te xjal ok'onsa', cha oky'ik xtx'u'k, cha okaj tka'yi'. 32 Yaji ax oky'ik junky xjal aj b'uch'uj Lewi, opon qaynin ti'j, ya ma tz'ok ten, cha okaj tka'yi'. 33 Per yaji oky'ik jun aj Samary, ikja'n tuq txik tuj jun tb'ey, ya ma tz'ok te'e', owok lo'et tk'u'j ti'j. 34 Owok laq'chet ti'j, b'ix oqet tq'ana' te ok'ol ti'j te xjal tuky'i aseyt b'ix ta'al ub tx'amsa' b'ix yaji oqet tb'atz'o'. Yaji ojax tsi' tajsik tkway b'ix oxik teq'i' aj ja' tuq ntzaj si' jun posad ntons oqet tk'ulu' kwent. 35 Yaji tuj junky iwitq te xjal aj Samary oxik tsi' kab'e' stumin§ te tajaw te jay b'ix oxik tq'uma' ikxjani: “Intqet ak'ulu' kwent ch'in ja xjalni, b'ix qatzun ochnajsayon mas tzan tpaj tetz, wetz owokel nchojo' oj nmeltz'jik junky'el.” 36 Ntons yatz tuj anab'l, ¿kxol kye ox xjal aj eky'ik, ab'l te junky ab'l tetz te aj oqet ok'onsa' tzan kye eleg'?» 37 Ntons te xnaq'tzal Kawb'il owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Te aj owok lo'et tk'u'j ti'j.» Ntons te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Ntons ax yatz intqet ak'ulu' ikxji.»

Aj Tpon Jesus Tjay Ma't B'ix Liy

38 Ntons te Jesus oxikky tuj tb'ey b'ix opon tuj jun aldey, b'ix jun xuj tb'i Ma't otk'amoj tuj tjay. 39 Tetz at tuq jun titz'in tb'i Liy, b'ix te Liy oqet wit'let tk'atzaj te Qajawil b'ix ncha'on tuq ti'j kyaqil aj ntyoli'.* 40 Per te Ma't cha nb'isun tuq ti'j taq'un, b'ix owok laq'chet kyil'j b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, ¿k'onti'l nchb'isun yatz tzan tpaj te witz'in ma'tx kyinkaj tsi' nchukel aq'unonni? Q'umax ch'in tetz tzan wok tone'.» 41 Per te Qajawil oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Ma't, Ma't, yatz n'ok asi' ak'u'e'j ti'j tidi'chq b'ix b'an nchb'isun, 42 per a'ox jun tidi' te aj b'an presis. Te awitz'in ma'tx tz'el tjoyo' te aj presis, b'ix k'onti'l ab'l owelal in te tetz.»

11

Aj Txik Tq'uma' Jesus Titza' Tzan Qxnaq'tzan Tuky'i Qtata Dios Mat 6:9-15; 7:7-11

1 Ntons, jun-el te Jesus nxnaq'tzan tuq tuj jun luwar, b'ix ya ma mankun txnaq'tzan, jun txnaq'atz oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Tat, qotzaj axnaq'tza'na tzan qxnaq'tzan iktza'x te Wa'nch oxik txnaq'tza' kye txnaq'atz.»

2 Ntons te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Oj exnaq'tzan oxe'l eq'uma' ikxjani: “Qtata Dios, intqet xjani'xwit yatz ab'i. Chk'ulun mandadxwit qi'j.

3 Instzaj asi' ch'in te qwe' aj n'oken b'ajq'ij. 4 Intqet anajsa' ch'in te qchoj, iktza'x qetza nqet qnajsana te nya'tx galan aj nkyek'ulun kye txq'anky qi'ja. K'on atzopqij ch'in tzan tok qen twitz jun tidi' aj oqotel te aqik titza'.”

5 B'ix ax oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ntons, ax qoky'i-wit, jun te etetz xik-wit b'an chukaq'b'il tjay jun etamiw b'ix oxe'l eq'uma' tetz ikxjani: “Werman, tzaj asi' ch'in kab'e wab'j nky'ex 6 tzan tpaj ma'tx tzul jun wula' njay, tzajnaq

* 10:27 Deu 6:5; Lev 19:18 § 10:35 Kab'e' tmin denary iktza' twi' tk'u'j jun xjal kab'e' q'ij. * 10:39 Wnch 11:1

laq'chik b'ix ma'tx mankun te wab'j tuj qjaya.” ⁷ B'ix te etamiw owelatx tzaq'b'ik max tuj twatub' ikxjani: “K'on chk'ulun molestar wetz. Te lamel ma'tx lamet b'ix kye nk'wa'al b'ix a'in ma'tx qowitana. Nlay b'antik tzan njaw wa'let swal tidi' yatz.” ⁸ Oxe'l nq'uma' etetz, anke tetz nlay jaw swal jun tidi' tetz tzan tpaj jun etamiw, per tzan tpaj k'onti'l nkaj esi' tzan eq'olb'en, ntons ojowel b'ix oxe'l tsi' kyaqil aj nkxqanin.

⁹ B'ix wetz oxe'l nq'uma' etetz: Pe'eqanin b'ix otzajel si' etetz, pe'ejoyon b'ix owokelnoj etitza', pe'eq'olb'en b'ix owelatx jaqo' te jay ewitz. ¹⁰ Komo ab'l aj nqanin, ntzaj si' tetz; b'ix te aj njoyon, n'oknoj titza', b'ix te aj nq'olb'en, n'ex jaqo' te jay twitz. ¹¹ Ntons ax qokyi-wit qa jun ek'wa'al oxe'l tqani' te etetz jun twe', ¿oxe'l esi' petzun jun ab'j? ¿Qatzun oxe'l esi' petzun jun kan qa te k'wa'l oxe'l tqani' jun kyiy? ¹² ¿Qatzun oxe'l esi' jun alakran qa te k'wa'l oxe'l tqani' jun jos etetzji? ¹³ Iktza'x etetz a'ix xjal aj nya'tx galan kxmodin n'el eniky' ti'j tidi' alkyetz jun galan tzan txik esi' kye ek'wa'al, ntons pyorx-alo te Qtat aj atjax tuj ka'j, tetz otzajel tsi' te Txew ab'l aj oxe'l tqani' tetz.»

Aj Txik Kyq'uma' Kye Xjal Te Jesus Jun Tuky'i'l Te Tajaw Choj

Mat 12:22-30; Mak 3:20-30

¹⁴ Te Jesus ojatz tin jun malspirit tuj tanim jun xjal aj ojetq tuq kaj men [tzan tpaj te malspirit]; b'ix ya ma jatz te malspirit, te men owaq'ik tzan tyolin. Kye xjal b'an nkyelab'an tuq ti'j te ntzani. ¹⁵ Per junjun nkyq'uma' tuq ikxjani: «Tetz b'a'n tzan kyjatz tin kye malspirit tzan tpaj te Belsebu aj twitzale' kyij kye malspirit nxik sin tajwalil.»* ¹⁶ B'ix junjunky tzan tpaj kygan tuq tzan tok kyen, oxik kyq'uma' tetz tzan tuq tqet tk'ulu' jun lab'al aj telponx qa te tajwalil tzajnaq tuq tuj ka'j.* ¹⁷ Per te Jesus teb'en tuq te aj nqet tuq kyb'isu', astilji oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Kyaqil amaq' aj ja' kye xjal cha nkyeq'ojin kxolx kyetz, o'kix okyepoyonaj. B'ix qa kye xjal tuj jun jay pawa' kyib', ikxji opoyon kynajsa' kyib'. ¹⁸ Ax ikxji te Satanas, qa tetz nq'ojin ti'jx, ¿titza' ob'antel tzan sten tajwalil nim tuj? Wetz nxik nq'uma' ntzani tzan tpaj etetz n'eq'uma' qa wetz nkyejatz win malspirit tuj kyanim xjal tzan tpaj te Belsebu.* ¹⁹ Qa wetz nkyejatz win malspirit tuj kyanim xjal tzan tpaj te Belsebu, ntons ¿ab'l tzan qpaj njatz kyeqi' kye aj lapike' eti'j? Astilji a'e'xk kyetz oxe'l kyq'uma' eti'j tidi' nya'tx galan nkxk'ulun. ²⁰ Qa wetz nkyejatz win malspirit tzan tpaj tajwalil Qtata Dios, nini telponx te Qtata Dios ma'tx tz'aq'ik tzan tk'ulun mandad tuky'i nim tajwalil exol. ²¹ Qa jun xjal nxb'uqin tjay b'ix at nim tbalor b'ix b'an list atqet tuky'i taq'umb'il tq'ojb'il, ntons kyaqil aj tidi' tetz k'onti'l tidi' oky'el ti'j. ²² Per qa tzul junky mas nim tbalor twitz tetz, opoyon tuky'i'l b'ix oqtel titza', owelal tin kyaqil te taq'umb'il tq'ojb'il aj ja' tuq wit'lik tk'u'j b'ix oqtel tsipa' kyaqil aj tidi' tetz. ²³ Ntons, ab'l te aj nya'tx dyakwerd atqet wuky'i'l, tetz jun wajq'oj; b'ix ab'l te aj k'onti'l n'onen wuky'i'l tzan tok nchimo', tetz cha mas nxik tslab'u' kyaqil te aj n'ok nchimo'.»*

Tidi' Nky'ik Oj Tmeltz'jik Jun Malspirit Tuj Tanim Jun Xjal

Mat 12:43-45

²⁴ «Oj tjatz jun malspirit tuj tanim jun xjal, te malspirit ja'chq nb'et njoyon ja' tzan tnajan, b'ix nb'et iktza' tuj ky'ixk'oj tx'o'tx', k'onti'l n'oknoj ja' tzan tnajan, b'ix nqet tb'isu' ikxjani: “Okyinmeltz'jel junky'el tuj njay aj ja' in'etz.” ²⁵ Ntons oj tmeltz'jik, ntzaj tk'ulb'a' te aj xjalji iktza' jun jay b'an ky'isu' kyaqil, b'ix b'an k'ulu' kyaqil. ²⁶ Yaji nxik tuk'le' junky wuq malspirit tuky'i'l aj mas

* **11:15** Mat 9:34; 10:25   * **11:16** Mat 12:38; 16:1; Mak 8:11   * **11:18** Belsebu iktza' junky tb'i te

Satanas.   * **11:23** Mak 9:40

b'an nya'tx galan twitz tetz, yaji kkyaqil nkyeqex najan tuj tanim te xjal, b'ix te xjal nkaj mas b'an pyor twitz te tb'ay-el.»

²⁷ Aj man tuq nxik tq'uma' te Jesus kyaqil ntzani, jun xuj kxol kyaqil kye xjal aj nkyecha'on tuq ti'j, ojaw siky'in ikxjani: «Galanx-alo te xuj aj otzaj alan te yatz b'ix ochjaw tky'ib'sa.» ²⁸ Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Mas galanx-alo te aj n'ok xhcha'o' te tyol Qtata Dios b'ix nqet toksla.»

Te Aj Oqet Tyek'u' Te Qtata Dios Aj Telponx Ti'j Jesus

Mat 12:38-42; Mak 8:12

²⁹ Ntons, mas tuq n'ok kchimo' kyib' kye xjal ti'j te Jesus. Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Kye ja xjal ntzani b'an nya'tx galan-e'. Kyetz cha kygan jun techa'l yek'b'il tajwalil Qtata Dios; per nlay qet k'ulet jun techa'l ikxji sinoke a'ox te aj oky'ik ti'j te Jonas [oqtxi'].* ³⁰ Komo iktza'x oky'ik tuky'i Jonas [oqtxi'] owok te jun techa'l kye xjal aj Nínive,* ax [te aj oky'el wi'j wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] owokel te jun techa'l kye ja xjal ajna'l. ³¹ Cha'oj tul te jwisy, te xuj aj k'ulul mandad tuj Saba,† tetz oqtel ten q'umal kyil kye ja xjal ajna'l tzan tpaj tetz otzaj b'an laq'chik cha'ol tyol Salomon, per ajna'l [wetz] akyinqet tzani b'ix mas nim [wajwalil] twitz te Salomon. ³² Ax kye aj Nínive, oj tul te jwisy, ax kyetz okyeqtel ten q'umal kyil kye xjal tuj ja tyempni tzan tpaj kyetz ojaw kky'ixpu' kynab'lin b'ix e'okslan te Qtata Dios aj tok kcha'o' tpakb'alil aj ntpakb'a' tuq te Jonas,* per ajna'l wetz akyinqet tzani b'ix mas nim [wajwalil] twitz te Jonas.»

Te Yek'b'il Ti'j Jun Q'analb'il

Mat 6:22-23; Mak 4:21-25; Luks 8:16-18

³³ «Nijunwt n'ok xtxaqo' jun tkandil b'ix yaji nqet tsi' ewj qatzun n'ox tsi' tjaq' jun almun, sinoke njaw tsi' jawnaq; ikxji kye aj nkye'ox oxel kyen chk'atunal. ³⁴ Kye tb'aq' qwitz iktza' kye q'analb'il te qchi'jel. Qa te tb'aq' qwitz galan, ntons b'an n'ozan txik qen byenech te chk'atunal; per qa te tb'aq' qwitz nya'tx galan, ntons iktza' aqoqex tuj qlolj. ³⁵ Intok esi' enab'l qa te aj chk'atunal aj at tuj etanim b'an b'an'ax galan b'ix nya'tx cha qlolj. ³⁶ Qa yatz tuj awanim pur galan, k'onti'l nya'tx galan tuj, ntons kyaqil owelal aniky' alkyetz te galan b'ix alkyetz te aj nya'tx galan, ntons ikxji iktza' jun kandil ntzaj tq'anali' tuj etanim tuky'i chk'atunal.»

Aj Txik Tyoli' Jesus Kyi'j Kye Parisey

Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luks 20:45-47

³⁷ Ya ma mankun tyolin te Jesus, tzaj jun xjal aj b'uch'uj Parisey, oxik tuk'le' wa'il tjay. Ntons te Jesus oxik b'ix oqet wit'let ti'j mes. ³⁸ Te xjal aj b'uch'uj Parisey, tetz oje lab'an tzan tpaj te Jesus k'onti'l [oqet tk'ulu' te kykostumbr kye tijxjal] tzan tok tmu'u' tq'ab' qa mina' tuq tokten wa'il. ³⁹ Ntons tzaj te Qajawil, oxik tq'uma' ikxjani: «Etetz aj b'uch'uj Parisey eq'i'x etitza' [te kostumbr] tzan tel etx'ajo' ti'j te elaq b'ix ti'j te ebas, per etetz tuj etanim cha nkx'elq'an b'ix tidi'chq b'an nya'tx galan nkxk'ulun. ⁴⁰ jEtetz b'an mok' a'ix! zTi'tzun, k'onti'l eteb'en te [Qtata Dios] aj oqet k'ulun qetz, ax oqet tk'ulu' te qanim? ⁴¹ [Astilji] mejor intxik esi' kye meb'a' xjal te aj at te etetz b'ix ikxji okajel saq etanim.»

⁴² jLast etetz a'ix aj b'uch'uj Parisey! Komo nkaj epawa' te Qtata Dios te tlajuj' part ti'j kyaqil tidi' etetz† ti'j te menta b'ix te ruda b'ix ti'j tidi'chq klas awalj, per [chagan tzan tpaj] k'onti'l nkxk'ulun tume'l kyuky'i txq'anly b'ix

* **11:29** Mat 16:4; Mak 8:12 * **11:30** Jon 1:17–2:10 † **11:31** Ax: reina del sur; 1Re 10:1-10; 2Cró 9:1-12. * **11:32** Jon 3:4-10 † **11:42** Ax: diezmo; Lev 27:30.

k'onti'l nkyeqet egani' txq'anxy iktza' tetz nqoqet tgani'. Aji te presis tzan ek'ulun, b'ix ax k'onti'l tzan tkaj esi' tzan txik esi' etoyej te Qtata Dios. ⁴³ ¡Last etetz a'ix aj b'uch'uj Parisey! Komo etetz mer egan tzan eqet wit'let tuj te tb'ay bank tuj te jay nab'il Dios b'ix mer egan tzan eqet lima' tzan kyaqil xjal tuj plas. ⁴⁴ ¡Last etetz a'ix! Komo etetz a'ix iktza' jun luwar aj ja' muqume' kye kamnaq, aj k'onti'l eb'l, b'ix kye xjal nkyeky'ik b'ix k'onti'l kyeb'en tidi' at txini.»

⁴⁵ Ntons tzaj te jun aj xnaq'tzal Kawb'il, owaj stzaq'b'e' tetz ikxjani: «Xnaq'tzon, oj stzaj aq'uma' ikxji, ax nqoqet ayoli'na.» ⁴⁶ Per te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «¡Ax last etetz a'ix aj xnaq'tzal Kawb'il! Komo etetz nxik ek'ulu' mandad te junky tzan tget tk'ulu' jun tidi' aj nijunwt b'a'n tzan tb'antik tizta'. B'ix etetz k'on egan tzan etonen ch'inwt. ⁴⁷ ¡Last etetz a'ix! Komo etetz nqet ek'ulu' kypantyon kye aj yolil tyol Dios aj eb'ajqet kansa' tzan kye etijajil oqtxi'. ⁴⁸ Ikxji etetz eteb'en te aj okyk'uluj b'ix dyakwerd atix ti'j te aj okyk'uluj, komo a'e' kyetz kye aj ekansan te kyetz b'ix etetz ajna'l njaw ek'ulu' te kypantyon. ⁴⁹ Astilji oqtxi' te Qtata Dios aj teb'en kyaqil otq'umaj ikxjani: "Okyexe'l nlajo' kye aj yolil nyol b'ix kye aj nky'ixel kxol kyetz, per okyeqtel kykansa' junjun kye nlajen b'ix txq'anxy okyewawel kylajo'." ⁵⁰ Ntons kye ja tijajil xjal ajna'l, te Qtata Dios otzajel xhcha'o' kyetz kyij' kye aj yolil tyol aj eb'ajqet kansa' atx aj tb'antlen te ja twitz tx'o'tx'ni, ⁵¹ [otzajel xhcha'o'] ti'j tkamlen te Abel* b'ix max aj tkamlenkix te Sakariy* aj oqet kykansa' txol te tz'es'bil b'ix te Nim Jay Nab'il Te Qtata Dios. Wetz nxik nq'uma' etetz, te Qtata Dios otzajel xhcha'o' kyuky'i kye ja xjal ajna'l ti'j kykamlen kyaqil kyetz. ⁵² ¡Last etetz a'ix aj xnaq'tzal Kawb'il! Etetz cha nqet etewa' te b'an'ax kywitz kye xjal. Etetz k'onti'l nkxk'amon te b'an'ax b'ix k'onti'l n'etzoqpi' tzan tel kyniky' kye txq'anxy.»

⁵³ Ntons ya ma xik tq'uma' te Jesus kyaqil ntzani, kye xnaq'tzal Kawb'il b'ix kye aj b'uch'uj Parisey, kyetz eb'ajjaw q'ojlik nim b'ix e'aq'ik tzan txik kcha'o' tidi'chq tetz ⁵⁴ tzan tok kcha'o' jun tidi' aj owokeyon tuq kyitza' tzan txik kyq'uma' jun til.

12

Aj Tyolin Jesus Tzan K'on Qok Xmeletz'

¹ Ntons man tuq nkyeyolin, owok kchimo' kyib' kyila'j mil xjal tzi, b'ix k'onti'l tuq nb'antik tzan kyb'et kxolx. Ntons te Jesus owaq'ik tzan tyolin kyuky'i kye txnaq'atz ikxjani: «Intok esi' waq enab'l ti'j kxmeletz'ul kye aj b'uch'uj Parisey, [aj naqe jun] malsb'il [aj nxik tsipa' tib' ja'chq].* ² K'onti'l jun tidi' aj ewj aj nlay-wit tz'ok cha'o', b'ix k'onti'l jun tidi' aj ewa' nlay-wit tz'ok e'e'.* ³ Ikxji kyaqil tidi' aj oje xik qyoli' tuj qlolj, owokel cha'o' chijq'ij, b'ix aj oje xik jq'uma' ewj tuj jun jay lamo' qib', oxel' pakb'a' tzan tok cha'o' tzan kyaqil.»

A Te Qtata Dios Te Aj Presis Tzan Tqet Qxob'le'

Mat 10:26-31

⁴ «Etetz aj wajyol a'ix, wetz ajna'l nxik nq'uma' etetz k'on qet exob'le' te aj a'ox b'a'n tzan tpon tnajsa' te echi'jel b'ix nlay pon tnajsa' te etanim. ⁵ Wetz oxel' nq'uma' etetz ab'l te aj presis tzan tqet exob'le': Intqet exob'le' te [Qtata Dios] aj at tajwalil tzan tel tin tanq'in jun xjal b'ix yaji b'a'n tzan txik tsi' tuj te nim q'aq' aj ja' te xhcho'nal k'onti'l nmankun. Ti'j tetz presis tzan tqet exob'le'.

* **11:51** Gén 4:8   * **11:51** 2Cró 24:20-21   * **12:1** Mat 16:6; Mak 8:15   * **12:2** Mak 4:22; Luks 8:17

⁶ ¿Ti'tzun k'onti'l nkyetzaj k'ayi' jweb' tal pich' tzan kab'e' tmin nya'tx nim tbalor? Per te Qtata Dios k'onti'l n'ajnaj ti'j tk'u'u' ti'j junjun te kyetz. ⁷ Pyorxalo etetz, [te Qtata Dios nkxqet tk'ulu' kwent] asta kyaqil te szamal ewi' b'an ajla' titza'. Ntons k'on kxob', etetz mas ganimix a'ix kywitz ky'ila'j tal pich'.»

Aj Tyolin Jesus Kyi'j Kye Aj K'onti'l Nkyeky'ixwik Ti'j Tetz Kywitz Xjal

Mat 10:19-20,32-33; 12:32; Mak 3:29; 8:38

⁸ «Wetz oxel' nq'uma' etetz, ab'l te aj oxel' tq'uma' kywitz xjal qa tetz n'okslan wi'j, ax [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] okyinyoliyon galan ti'j tetz kywitz kye ángel aj tuj ka'j. ⁹ Per te aj okyin'elal tik'o' kywitz xjal, ax tetz owelal wik'o' kywitz kye ángel aj tuj ka'j. ¹⁰ Ab'l te aj oxel' tq'uma' tyol nya'tx galan wi'j [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], b'a'n tzan tqet najs'a' te aj ma'tx xik tq'uma', per nlay qet najs'a' qa nyolin nya'tx galan ti'j te Txew Dios.* ¹¹ B'ix oj exik in tuj te jay nab'il Dios b'ix kywitz kye k'ulul mandad b'ix kye aj at nim kyajwalil, k'on kxb'isun ti'j tidi' oxel' eq'uma' b'ix ti'j tidi' owajel etzaq'b'e' kyetz. ¹² Komo tuj aj orji te Txew Dios oxel' tq'uma' etetz te aj presis tzan txik eq'uma'.»*

Te Yek'b'il Ti'j Te Q'inomal

¹³ Ntons, tzaj te jun xjal aj atqet tuq kxol kye xjal, oxik tq'uma' ikxjani: «Xnaq'tzon, intxik aq'uma' ch'in te witzik tzan tqet tpawa' te erensy qxola.»

¹⁴ Ntons te Jesus oxik tq'uma': «¿Ombrel! ¿A'in petzun wetz exol etetz iktza' jun pujul il qatzun jun pawon* exolji?» ¹⁵ Yaji oxik tq'uma' kye kyaqil ikxjani: «Intok esi' waq enab'l tzan k'on tel egani' tidi'chq. Komo tzan qanq'in, nya'tx presis qa at tidi'chq nim qetz.»

¹⁶ Yaji oxik tq'uma' jun yek'b'il kyetz ikxjani: «At tuq jun xjal b'an q'inon, b'ix te tawal okaj b'an tb'anil. ¹⁷ Ntons te q'inon oqeten b'isuyon ikxjani: «¿Tidi' nk'ulu'tz ajna'l? Ma'tx noj kyaqil ja' ngex nk'u'u' te twitz wawal b'ix k'onti'l ja' tzan tqex nk'u'u' txq'anky.» ¹⁸ Yaji otq'umaj ikxjani: «Ya web'enky tidi' nk'ulu'tz. Okyeqtel nxitu' aj ja' ngex nk'u'u' twitz wawal, b'ix yaji okyeqtel nk'ulu' kye tqatel mas limaq tzan tqex nk'u'u' kyaqil twitz te wawal b'ix kyaqil tidi'chq wetz tuj. ¹⁹ Yaji onq'uma'tz wetzx tuj wanim ikxjani: 'Wetz tidi'chq k'u'u' witz'a' te ky'ila'j aq'b'i. Ajna'l okyin'ojlayon, b'ix okyinwa'yon b'ix okyin'uk'ayon b'ix okyinchalajel.' » ²⁰ Per yaji te Qtata Dios oxik tq'uma' tetz ikxjani: «¿T'a'q ka'r! Ja aq'b'ilni yatx ochkamel, b'ix kyaqil aj tidi' yatx ¿ab'l qetz okajel asi'?» ²¹ Ntons ikxji nky'ik tuky'i jun xjal aj tidi'chq tq'inomal nqet xhchimo' cha te tetzx tzani twitz tx'o'tx' b'ix k'onti'l jun tq'inomal tuky'i Qtata Dios.»

Te Qtata Dios Nkyeqet Tk'ulu' Kwent Kye Tk'wa'al

Mat 6:25-34

²² Te Jesus oxik tq'uma' kye txnaq'atz ikxjani: «Wetz oxel' nq'uma' etetz, k'on kxb'isun ti'j titza' okx'anq'iyon, ti'j tidi' oxel' ewa'a' b'ix ti'j tidi' eq'anaq owokel esi' eti'j. ²³ Qa itz'ojjo' a te mas presisji twitz te qwe', b'ix te qchi'jel a te mas presis twitz te jq'anaq. ²⁴ Intok esi' enab'l kyij' kye pich', kyetz k'onti'l nkye'awan b'ix k'onti'l njaw kyin tidi', k'onti'l kyk'ub'l ni kykajon, per te Qtata Dios nxik tsi' kywe' tzan kywa'an. Per yatzun etetz mas ganimix a'ix kywitz kye pich'. ²⁵ ¿Ab'l jun etetz, qa ob'isuyon ti'jx, ob'antel tzan tjaw tky'ib'sa'x tib' junky txejq'ab'?» ²⁶ Qa etetz k'onti'l nb'antik etitza' jun tidi' aj b'an ch'i nekit, ntons ¿tistil nkxb'isun ti'j tidi'chq?

* **12:10** Mak 3:29   * **12:12** Mat 10:19-20; Mak 13:11; Luks 21:14-15   * **12:14** Ax: jun chewsal q'oj.

²⁷ Intok esi' enab'l titza' nkyejaw ky'ib' kye ub'ech† tuj k'ul. Kyetz k'onti'l nkye'aq'unan b'ix k'onti'l nkyekyimon, per wetz oxel nq'uma' etetz, ni siker te Salomon* [aj k'ulul mandad oqtxi'], ni tetz tzan tpaj kyaqil aj b'an tb'anil tidi'chq tuq tetz b'a'n tuq tzan tok txq'aptza' tib' iktza' kyetz. ²⁸ Qa te Qtata Dios nqx'aptzan b'an tb'anil kye ub'ech tuj k'ul, aj akyeqet b'an tb'anil ajna'l per nchi'j ojetq kyeponaj b'ix okye'okex si' tuj q'aq', ntons pyorx-alo eti'j etetz a'ix, te Qtata Dios oxq'aptzayon etetz aj nya'tx nim wit'lik ek'u'j ti'j. ²⁹ Ntons k'on kxb'isun ti'j tidi' oxel ewa'a' b'ix tidi' oxel etuk'a', b'ix k'onti'l tzan eb'isun ti'j ch'inwt, k'on qex esi' b'is tuj etanim. ³⁰ Kyaqil kye aj nya'tx qxjalil tijajil Israel aj k'onti'l nkye'okslan te Qtata Dios, kyetz nkyeb'isun ti'j kyaqil nini, per etetz ntzaj ena'o' jun etat aj teb'en tidi' presis te etetz. ³¹ Intok esi' etetz ek'u'j tzan tqet etoksla' titza' tgan te Qajawil, b'ix kyaqil te aj presis te etetz, otzajel si'.»

Te Aj At Te Qetz Tuj Ka'j

Mat 6:19-21

³² «K'on kxb'isun, komo etetz a'ix iktza' walo'. Anke etetz nya'tx ky'ila'j eb'et b'ix nya'tx nim ebalor, per a te Ntat te twitzale' k'ulul mandad ti'j kyaqil, b'ix oqet tuj twitz tzan txik tsi' etajwalil tzan ek'ulun mandad tuky'i'l. ³³ Intxik ek'ayi' tidi'chq aj at etetz, b'ix intxik etoye' kye meb'a' xjal. Intqet echimo' jun eq'inomal aj k'onti'l nponaj; intqet echimo' jun eq'inomal tuj ka'j aj ja' te eq'inomal k'onti'l nmanunk b'ix ja' kye eleq' k'onti'l nkye'ox b'ix te pok' k'onti'l npon tnajsa'. ³⁴ Komo aj ja' atqet te eq'inomal, ax tzi okajel te etanim.»

A Tgan Tzan Qten List

Mat 13:33-37

³⁵ «Pe'eten waq list iktza' jun xjal atok tq'anaq b'ix at tq'anal txaqo'.* ³⁶ Pe'eten waq list iktza' kye aq'unon aj nkye'iyon ti'j te kyajawil ch'inky tmeltz'jik aj ja' ojetq xik uk'le' tzan tpaj telentz mojetl jun xjal, iktza' kye aq'unon nkye'iyon tzan totz kyjaqo' te jay twitz oj tok tzk'onk'a' te lamel, ax ikxji pe'eten etetz.* ³⁷ Galanx-alo kye aj mosj aj list ate', oj tul te kyajawil okyetzajel k'ulb'a' nkye'iyon ti'j. Wetz oxel nq'uma' etetz te b'an'ax, te kyajawil owokel tsi' tq'anaq taq'umb'il tzan kxik tk'a'cha', b'ix oxel tq'uma' tzan kyqet wit'let ti'j tmes b'ix ajixk tetz oxel k'a'chan te kyetz.* ³⁸ Galanx-alo kyetz okyetzajel k'ulb'a' tzunx itz'oje'x, nkesej te kypatron owulel b'an chukaq'b'il qatzun b'an q'eqombwenji. ³⁹ Ntons, instzaj echa'o' junky yek'b'il ntzani: Qa te tajaw jay teb'en-wit janik'or owulel jun eleq', tetz nlay-tal tz'otz stzoqpi' tzan totz tuj te jay. ⁴⁰ Ax ikxji etetz, pe'eten waq list tzan tpaj [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] kyin'ul tuj jun q'ij aj k'onti'l eteb'en etetz janik'b'a'n.»*

Te Yek'b'il Ti'j Te Mosj Galan B'ix Te Mosj Aj Nya'tx Galan

Mat 24:45-51

⁴¹ Yaji te Xhpe'y oxik xhcha'o' tetz ikxjani: «Tat, ¿ma tzaj aq'uma' te ja yek'b'il a'ox te qetza qatzun kye kyaqilji?» ⁴² Yaji te Twitzale' oxik tq'uma': «¿Titza' nab'lin jun mosj aj b'an tume'l nb'isun b'ix nk'ulun kyaqil iktza' te tpatron tgan, b'ix te tpatron nkaj tsi' tuj tq'ab' tetz kye txq'anqy tuj tjay tzan kxik tk'a'cha' oj tpon or? ⁴³ Galanx-alo te aj mosji oj tul te tpatron otzajel k'ulb'a' nk'ulun kyaqil taq'un iktza'x ojetq kaj q'uma' tetz. ⁴⁴ Oxel nq'uma' etetz te b'an'ax, te tpatron okajel tsi' te k'ulul mandad ti'j kyaqil tidi'chq tetz.

† 12:27 Ax: lirisos. * 12:27 1Re 10:4-7; 2Cró 9:3-6 * 12:35 Mat 25:1-13 * 12:36 Mak 13:34-36
* 12:37 Wnch 13:3-17 * 12:40 Mat 24:43-44

⁴⁵ Per qa te mosj oqtel tb'isu' tuj tanim, “Te wajawil nlay tzul luwew,” b'ix yaji qa tetz owaq'el tzan kyqet tb'uju' kye txq'an ky mosj xuj tuky'i ichan, b'ix cha owokelten wa'il b'ix uk'ayon b'ix oboliyon, ⁴⁶ ntons yaji tuj jun q'ij aj k'onti'l teb'en, te tpatron omeltz'jel b'ix oxe'l tsi' nim xhcho'nal ti'j, b'ix te xjal okajel kyuky'i kye aj k'onti'l nkyye'okslan.

⁴⁷ Te jun mosj aj teb'en tidi' tgan te tpatron, b'ix qa k'onti'l nqet tk'ulu' te aq'unj, yaji oj tul te tpatron oxe'l si' jun nim xhcho'nal ti'j. ⁴⁸ Per qa te jun aq'unon tzan tpaj k'onti'l tuq teb'en ma tk'uluj jun tidi' nya'tx galan, tetz oxe'l si' xhcho'nal ti'j per nya'tx nim. Ab'lchaq xjal aj nxik si' nim [tajwalil], te tpatron otzajel xhcha'o' nim tuky'i'l; b'ix te aj nkaj si' nim tuj tq'ab', te tpatron oxe'l tqani' tuky'i'l mas nim kywitz kye txq'an ky.

Tzan Tpjaj Te Jesus Kye Xjal Oqtel Kypawa' Kyib' Kxol

Mat 10:34-36

⁴⁹ «Wetz ma'tx kyin'ul twitz ja tx'o'tx'ni [iktza'] tzan nswan q'aq' [tzan tpon ntajsa' te nya'tx galan]. B'ix galan-talo qa oje-wit tz'aq'ik tzan strenun.

⁵⁰ Wetz presis tzan tok wen jun xhcho'nal nim, b'ix b'an n'ok wen twitz tzan tpaj mina' tky'ik. ⁵¹ «Etetz tuj enab'l qa wetz in'ul tzan kyten galan kye xjal twitz ja tx'o'tx'ni? Nya'tx sinoke tzan tqet kypawa' kyib'». ⁵² Ajnali jweb' xjal tuj jun jay oqtel kypawa' kyib', ox okyejawel meltz'jik kyij' kab'e' b'ix kab'e' okyejawel meltz'jik kyij' ox. ⁵³ Te k'wa'lon ojawel meltz'jik ti'j tk'wa'al b'ix te k'wa'alb'aj ojawel meltz'jik ti'j te k'wa'lon; te alon ojawel meltz'jik ti'j tal, b'ix te tal ojawel meltz'jik ti'j tnan; b'ix jun alib'on ojawel meltz'jik ti'j talib', b'ix te alib'j ojawel meltz'jik ti'j te alib'on.»*

Aj Txik Tq'uma' Jesus Tzan Tok Qsi' Qnab'l Ti'j Te Aj Nky'ik Twitz Tx'o'tx'

Mat 16:1-4; Mak 8:11-13

⁵⁴ Ntons te Jesus ax oxik tq'uma' kye xjal ikxjani: «Oj txik eten etetz te muj ikja'n stzaj aj ja' nqet te q'ij, nxik eq'uma' “tzul jab” b'ix ikxji nky'ik. ⁵⁵ B'ix qa te kyaq'iq' tzajnaq' tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' ntons n'eq'uma' “tzul q'ijal” b'ix ikxji nky'ik. ⁵⁶ «Xmeletz' ka'r! Qa etetz n'el eniky' tidi' nky'ik twitz ka'j b'ix twitz tx'o'tx', ntons «tistil k'onti'l n'el eniky' ti'j te aj nky'ik tuj ja tyemp ajna'lni?»

Tok Asi' Ak'u'j Tzan Aqeten Galan Tuky'i Awajq'oj

Mat 5:25-26

⁵⁷ ««Tistil k'onti'l nqet eb'isu' byenech alkyetz te galan? ⁵⁸ Qa at ab'l ma xik qaniyon eti'j b'ix okxe'l teq'i' twitz te pujul il, pe'eyolin tzan eten galan exol tzunx tuq atx luwar. Ikxji tzan k'on epon teq'i' max tuky'i te pujul il, b'ix tetz okxe'l tq'apo' tuj kyq'ab' kye mulon, b'ix okxtex ksi' tuj pres. ⁵⁹ Wetz oxe'l nq'uma', etetz nlay kxjatz tuj te pres qa mina' tuq tokb'aj echojo' te emult kyaqil.»

13

Titza' Owaj Stzaq'b'e' Jesus Te Aj Otzaj Kcha'o' Kye Xjal Ti'j Te Nya'tx Galan Aj Nky'ik

¹ Ntons, tuj aj tyempji eb'ajpon txq'an xjal tuky'i Jesus, b'ix oxik kyq'uma' tetz ti'j te Pilat aj txik tk'ulu' mandad tzan kyqet tkansa' txq'an xjal aj Galiley b'ix te kchiky'el oxik samo' tuky'i kchiky'el kye kyalo' aj nxik tuq kyq'apo' te jun present. ² Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: ««Titza' etetz tuj enab'l, te aj oky'ik kyij' kye aj xjalji, oky'ik tzan tpaj kyetz mas chimol choj-e' kywitz kye txq'an ky xjal tuj kyamaq'? ³ Wetz oxe'l nq'uma' etetz, nya'tx. B'ix yatzun etetz, qa nlay jaw eky'ixpu' enab'lin b'ix nlay kx'okslan ti'j Qtata

* 12:53 Miq 7:6

Dios, ax etetz okxkamel ikxji. ⁴ ¿Qatzun etetz tuj enab'l, kye aj wajaqlajuj xjal aj eb'ajkamik aj tqet tz'aqik te jay nim twa'lkal kyajsik aj atqet tuq tuj Siloé, qa kyetz mas chimol choj-e' kywitz kye txq'an ky xjal aj nkyenajan tuq tuj Jerusalen? ⁵ Wetz ox'e'l nq'uma' etetz, nya'tx. B'ix yatzun etetz qa nlay jaw eky'ixpu' enab'lin ax etetz okxkamel ikxji.»

Te Yek'b'il Ti'j Te Igos Aj K'onti'l Twitz

⁶ Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ja yek'b'il ntzani: «Jun xjal awa' tuq titza' jun wi' igos tuj xtx'o'otx' b'ix oxwa'q e'el tetz qa at tuq twitz te wi' igos per k'onti'l tuq nijunwt. ⁷ Ntons tetz oxik tq'uma' te taq'unon aj nk'ulun kwent tuq te awalj: “Tzaj acha'o', ox'e aq'b'ixi' nkyin'ul aq'b'ia' tuj ja awaljni joyol qa at twitz per k'onti'l, ni jun-el oje tz'oknoj witza'. Ntons intjaw atx'emu' ch'in. ¿Tistil atqet cha perjoder?” ⁸ Per te aj nk'ulun kwent tuq te awalj owaj stzaq'b'e' ikxjani: “Tat, qaltetz. Insten junky aq'b'ichaq, ojawel nq'u'u' txe' b'ix oqtex nsi' ch'in tabonil. ⁹ Qanq ikxji qanq okajel twitz, qa nlay ntons ojawel tx'emlet.”»

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Xuj Tuj Q'ij Ojla'mj

¹⁰ Ntons, jun q'ij ojla'mj te Jesus owox tuj jun jay nab'il Dios b'ix owokten xnaq'tzal kye xjal. ¹¹ B'ix atqet tuq tzi jun xuj yab' tuq, b'ix wajaqlajuj aq'b'ixi' tuq tqetlen yab'tik. Jun malspirit ojetq tuq tk'uluj tzan tqet txoki' ti'j talq b'ix k'onti'l tuq nb'antik tzan tkaj rekt tzelti'j. ¹² B'ix te Jesus, ya ma xik te'e', otzaj tuk'le' b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Xuj, ajna'l yatza ma'tx chkolpjik ti'j te ayab'il.» ¹³ Ntons te Jesus oqet tsi' tq'ab' tajsik, b'ix b'eyxnajji te xuj okaj rekt tzelti'j b'ix oqet tjiq'b'a' Qtata Dios.

¹⁴ Per te k'ulun mandad tuj te jay nab'il Dios ojaw q'ojlik nim tzan tpaj te Jesus oqet tq'ana' te xuj tuj aj q'ijji, komo jun q'ij ojla'mj tuq, b'ix oxik tq'uma' kyuky'i kye xjal ikxjani: «Ate' waqaq q'ij tzan qaq'unan b'ix pe'etul tuj aj q'ijji tzan eqet q'ana' b'ix nya'tx tuj te q'ij ojla'mj.»* ¹⁵ Ntons te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «¿Xmeletz' ka'r! ¿Ti'tzun, k'onti'l nkye'el epuju' kye ewakaxh qatzun kye ekwayji tuj jun q'ij ojla'mj tzan kxik eteq'i' uk'al a'? ¹⁶ Yatzun ja xujni, tetz jun tijajil Abran b'ix tzyu' tuq tzan te Satanas atx wajaqlajuj aq'b'ixi'. ¿Ti'tzun nya'tx petzun galan tuq tzan tkolpjik tuj jun q'ij ojla'mj?» ¹⁷ Ya ma xik tyoli' te Jesus kyaqil ntzani, kye a'e' tajq'oj eqet ky'ixwik, per kyaqil kye xjal nkyechalaj tuq tzan tpaj tidi'chq nqet tk'ulu' tuq tuky'i nim tajwalil Qtata Dios.

Te Yek'b'il Ti'j Te Tze' Mostas

Mat 13:31-32; Mak 4:30-32

¹⁸ Yaji te Jesus ax oxik tq'uma' ikxjani: «¿Tidi' quky'i'l parej te tume'l titza' nkyekaj kye xjal tuj tq'ab' Qtata Dios? ¿Tidi' quky'i'l b'a'n tzan tqet nparejsa'? ¹⁹ Te nini iktza' jun tb'aq' mostas aj ngex tawa' jun xjal tuj xtx'o'otx', nky'ib', n'ok jun tze', b'ix kye pich' njax kyk'ulu' kyq'u' twi'.»

Te Yek'b'il Ti'j Te Malsb'il Q'otj

Mat 13:33

²⁰ Yaji te Jesus oxik tq'uma' junky'elky ikxjani: «¿Tidi' quky'i'l parej te tume'l titza' nkyekaj kye xjal tuj tq'ab' Qtata Dios? ²¹ Te nini iktza' te malsb'il aj ngex tsi' jun xuj tuj ox'e malon arin tzan tmal te q'otj kyaqil.»

Oj Qokslan Ti'j Jesus, Nini Iktza' Nqo'ox Tuj Jun Lamel Nekt

Mat 7:13-14,21-23

* 13:14 Exo 20:9-10; Deu 5:13-14

²² Ntons, aj ikja'n tuq txik te Jesus tuj Jerusalen, nkyexik txnaq'tza' tuq kye xjal kyuj kye amaq' b'ix aldey aj ja' tuq nky'ik. ²³ Tzaj jun xjal, oxik xhcha'o' tetz ikxjani: «¿Tat, b'an'ax petzun qa nya'tx ky'ila'j xjal okyekoletel?» Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: ²⁴ «Intok esi' waq ek'u'j tzan etox tuj te lamel aj nekit. Wetz oxel' nq'uma' etetz, ky'ila'j xjal owelal kyq'ajab' tzan kyox, per nlay b'antik tzan kyox. ²⁵ Oj tkaj tlam'o' te tajaw jay te lamel, qa etetz okxkajel jwer, okx'okex q'olb'en b'ix oxel'-al eq'uma' ikxjani: “Tat, intox ajaqo' ch'in te jay.” Per owelatx tq'uma' etetz ikxjani: “Wetz k'onti'l wotzqi' ab'l a'ix.”* ²⁶ Yaji okx'aq'el etetz tzan txik eq'uma': “Qetza owa'ana junx awuky'i'l b'ix yatz otzaj axnaq'tza'na a'o' tuj qamaq'.” ²⁷ Per yaji tetz oxel' tq'uma' ikxjani: “Wetz ma'tx xik nq'uma' etetz, k'onti'l wotzqimix. Intel epawa' etib' wi'j kyaqil etetz aj a'ix k'ulul nya'tx galan.”* ²⁸ Tzi [junjun] te etetz okx'oq'el b'ix ma qitx'itx'in txe' ete'* oj txik ete'e' te Abran b'ix Isak b'ix Jacob* b'ix kyaqil kye aj yolil tyol Dios akyeqet tuj tq'ab' Qtata Dios b'ix etetz k'onti'l. ²⁹ Okye'ulel xjal aj tzajnage' ja'chq twitz tx'o'tx' kyaqil,† b'ix okyeqtel wit'let wa'il ti'j mes tuky'i Qtata Dios kyuky'i kyaqil kye txq'anxy aj akyeqet tuky'i'l tuj ka'j. ³⁰ Ntons ate' kye aj xtxa'mpon okye'okel tb'ay, yatzun kye aj tb'ay okye'okel xtxa'mpon.»*

Aj Toq' Jesus Tzan Tpjaj A'e' Aj Amaq' Jerusalen *Mat 23:37-39*

³¹ Ntons aj orji, ax eb'ajpon junjun aj b'uch'uj Parisey b'ix oxik kyq'uma' te Jesus ikxjani: «Pax, pawex tuj ja amaq'ni tzan tpaj te Eródes tgan tzan aqet tkansa'.» ³² Ntons tetz oxik tq'uma' ikxjani: «Pex waq tuky'i'l b'ix intxik eq'uma' ikxjani tuky'i te aj ma xhi'wl titza'ni: “Tzaj awen, ajna'l b'ix nchi'j nkyejatz win malspirit tuj kyanim xjal b'ix nkyeqet nq'ana' kye yab' b'ix tuj toxi'n q'ij omankuyon waq'un.” ³³ Per presis tzan nxik tuj nb'ey ajna'l b'ix nchi'j b'ix kab'j tzan tpaj nlay b'antik tzan tkamik jun aj yolil tyol Dios qa nya'tx tuj Jerusalen. ³⁴ †Last etetz aj Jerusalen a'ix! Etetz cha nkyeqet ekansa' kye tlajen Dios b'ix nkye'ok exo'o' tuky'i ab'j kye xjal aj tmandader Dios. Wetz ky'ila'j-el ngan tuq tzan etok nchimo' iktza' jun paqon nkye'ok xhchimo' kye tal tjaq' txiky', per etetz k'onti'l eb'anij. ³⁵ Te ejay okajel ekola' b'ix oxel' nq'uma' etetz ya nlay kyin'ok eten max oj tpon te or oj txik eq'uma' wi'j ikxjani: “¡Galanx-alo te aj tzul tuky'i tb'i te Qajawil!”*^{*}

14

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Junky Yab' Tuj Q'ij Ojla'mj

¹ Ntons tuj jun q'ij ojla'mj, te Jesus oxwa'q wa'il tjay jun k'ulul mandad kxol kye aj b'uch'uj Parisey, b'ix kye aj b'uch'uj Parisey n'ok ksi' tuq kynab'l ti'j. ² B'ix qaynin twitz tetz, atqet tuq jun yab', mal tuq ti'j. ³ Ntons te Jesus oxik xhcha'o' kyuky'i kye xnaq'tzal Kawb'il kye aj b'uch'uj Parisey aj akyeqet tuq tzi: «¿Titza' etetz tuj enab'l tidi' nyolin te Kawb'il, galan pe' tzan tqet q'anlet jun yab' tuj q'ij ojla'mj qa nya'txji?» ⁴ Kyetz k'onti'l tidi' okyq'umaj. Ntons tetz otzaj tjocho' te yab', oqet tq'ana' b'ix oxik tq'uma' tetz b'a'n tuq tzan taj tjay. ⁵ Yaji oxik tq'uma' kye txq'anxy xjal tzi: «¿Ab'l jun te etetz qa ma qex tz'aqik

* **13:25** Ax: k'onti'l web'en ja' tzajnaqix. * **13:27** Sal 6:8 * **13:28** Mat 22:13; 25:30 * **13:28** Mat 8:11 † **13:29** Ax: tzajnage' aj tumelil ja' njakul q'ij b'ix aj ja' ngex q'ij b'ix aj norte b'ix sur; Mat 8:11. * **13:30** Mat 19:30; 20:16; Mak 10:31 * **13:35** Sal 118:26

jun ek'wa'al qatzun jun etalo'ji tuj jun jul, nlay kxqex naj eq'il tetz nkesey tuj jun q'ij ojla'mj?»* ⁶ Kyetz k'onti'l tidi' owaj ktzaq'b'e' tetz.

Te Yek'b'il Kyi'j Kye Aj Mer Kygan Jun Kywit'lel Kxol Kye Tlimaqaal Xjal

⁷ Yaji ya ma xik ten te Jesus titza' tuq kye xjal aj eb'ajtzaj uk'le' wa'il n'el tuq kyjoyo' kywit'lel aj ja' tzan kyqet jiq'b'a' mas tzan kye txq'an'ky, ntons oxik tq'uma' jun yek'b'il kyetz ikxjani: ⁸ «Oj etzaj uk'le' wa'il tzan tpaj jun xjal omojletel, k'on tz'el ejoyo' te ewit'lel aj mas b'an tb'anil tzan tpaj qanq at junky aj mas jiq'b'a' ewitz etetz ojetq tzaj uk'le'. ⁹ B'ix te aj otzaj uk'len etetz ekab'il, kebal tpon awuky'i'l, q'umal tetz ikxjani: "Pawel tzi, oqtel wit'let tetz tuj aluwar." Nimon ntons presis tzan axik wit'letel aj ja' kye txq'an'ky k'on kygan b'ix tuky'i aky'exaw otxe'l. ¹⁰ Ntons oj etzaj uk'le' wa'il, pe'eget wit'let aj ja' nya'tx kygan kye xjal tzan kyqet wit'let. Ikxji oj tul te aj otzaj uk'len yatz, oxe'l tq'uma' yatz ikxjani: "Wamiw, paky'ik wit'letel tzani aj ja' mas tb'anil." Ntons ikxji ochtel jiq'b'a' tzan kye txq'an'ky aj wit'like' awuky'i'l ti'j mes.* ¹¹ Komo ab'l te aj nqet tjij'b'a' tib'x, tetz owelal eq'i' tky'exaw, b'ix te aj k'onti'l nqet tjij'b'a' tib'x, tetz oqtel jiq'b'a'.»*

¹² B'ix ax oxik tq'uma' te Jesus ikxjani tuky'i te xjal aj otzaj uk'len tetz: «Oj kxik awuk'le' xjal wa'il tuj ajay, k'on kyetzaj awuk'le' [cha a'ox] kye aj a'e' awajyol b'ix kye aj a'e' awerman b'ix kye txq'an'ky afamiliar ni kye a'e' abesin aj q'inon-e' tzan tpaj kyetz otxe'l kyuk'le' junky'el b'ix ikxji owokel kchojo' junky'el awuky'i'l. ¹³ Mejor, oj ktzaj awuk'le' xjal wa'il ajay, inktzaj awuk'le' kye meb'a' xjal b'ix kye k'o yajnaq b'ix kye kox b'ix kye moy ¹⁴ b'ix ochtel ky'iwla' tzan tpaj kyetz nlay b'antik tzan tok kchojo' junky'el, per [te Qtata Dios] owokel chojon te yatz oj kyjaw anq'in kye aj oje kye'el galan tuj twitz.»

Te Yek'b'il Kyi'j Kye Aj Uk'leme' Tuq Wa'il

Mat 22:1-10

¹⁵ Ya ma tz'ok cha'o' te nini, jun xjal aj wit'liqet tuq twimes oxik tq'uma' tetz te Jesus ikxjani: «Galanx-alo kye aj okyewa'yon tuky'i te Qtata Dios aj atjax tuj ka'j.» ¹⁶ Ntons te Jesus oxik tq'uma' [jun yek'b'il] ikxjani: «At tuq jun xjal oqet tsi' jun wab'j b'an tb'anil b'ix etzaj tuk'le' ky'ila'j xjal wa'il. ¹⁷ Ya ma pon or tzan kywa'an tuq te wab'j, oxik tlajo' jun tmos q'umal kyuky'i'l kye xjal aj ojetq tuq kyetzaj tuk'le', oxik tq'uma' ikxjani: "Pe'etzaj waq, ma'tx b'antik te wab'j." ¹⁸ Per nijunwt eb'ajpon, junjunchaq tidi'chq owok ksi' tzan k'on kxik. Jun oxik tq'uma' ikxjani: "Wetz ma'tx kaj nloq'o' jun ntx'o'otx', b'ix presis tzan nxik e'el tetz. Najsaj ch'in, per nlay b'antik tzan nxik." ¹⁹ Tzaj te junky, oxik tq'uma' ikxjani: "Wetz ma'tx qet nloq'o' jweb' yunt nwakaxh, presis tzan kyqet nk'ulu' probar ajna'l. Najsaj ch'in, nlay b'antik tzan nxik." ²⁰ Yaji junky oxik tq'uma' ikxjani: "Wetz man woklen junan, astilji nlay b'antik tzan nxik." ²¹ Ya ma meltz'jik te mosj, oxik tq'uma' kyaqil ntzani te tpatron. Ntons yatzun te twitzale' ojaw q'ojlik nim, b'ix oxik tq'uma' te tmos ikxjani: "Pax naj ja'chq tuj plas b'ix kye nim b'ey tuj amaq', b'ix inktzaj awin tzani kye a'e' meb'a' b'ix kye a'e' aj xhkt-e', b'ix kye aj moy-e' b'ix kye aj kox-e'." ²² Yaji te mosj oxik tq'uma' tetz ikxjani: "Tat, ma'tx b'antik kyaqil aj ma'tx tzaj aq'uma' b'ix tzunx atx luwar kye txq'an'ky." ²³ Ntons te twitzale' oxik tq'uma' te tmos ikxjani: "Pax kyuj kye nim b'ey b'ix kyuj kye b'ey nekit, b'ix intxik ayoli' kye xjal tzan kyotz tuj njay tzan kynyo' kyaqil tuj njay. ²⁴ Oxe'l nq'uma', nijunwt kye aj etzaj wok'le' tb'ay-el okyexe'l niky'b'en te wab'j aj ma'tx b'antikni.»

* **14:5** Mat 12:11   * **14:10** Pro 25:6-7   * **14:11** Mat 23:12; Luks 18:14

Kwest Tzan Qok Lapet Ti'j Jesus

Mat 10:37-38

²⁵ Ky'ila'j xjal nkye'ok lapet tuq ti'j Jesus, b'ix tetz owaj meltz'jik ti'j b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: ²⁶ «Ab'l aj tgan tzan tok lapet wi'j, qa tetz nya'tx dispwest tzan kykaj tsi' kye stat qa txu'jel qatzun tk'wa'al qatzun a'e' termanji, qatzun tetz tuj t'nab'l mas presis tetz tanq'in twitz tzan tok lapet wi'j, ntons nlay b'antik tzan tok lapet wi'j te nxnaq'atz. ²⁷ B'ix ab'l te aj nya'tx dispwest tzan tok ten twitz xhcho'nal b'ix tzan tok lapet wi'j, ntons nlay b'antik tzan tok nxnaq'atz.* ²⁸ Komo ab'l jun te etetz aj owokelten k'ulul jun nim jay, z'k'onti'l petzun nqet wit'let tb'aya' b'isul tetz jateb' oqtel tnajsa', ikxji tzan tok ten qa kabal okanoyon tzan tjakonb'aj titza'? ²⁹ Kebal ojetq tqet twit'b'a' ja' tzan tqet tk'ulu' b'ix yaji qa nlay b'antik, kye aj okyeki'el tzi okyexmayiyon ti'j tzan tpaj k'onti'l ojakon b'antik titza', ³⁰ b'ix oxel kyq'uma' ikxjani: "Ja xjal ntzani owaq'ik tzan tjaw tk'ulu' tjay b'ix k'onti'l ojakon b'antik titza'." ³¹ z'Qatzun ab'l jun k'ulul mandad, aj owelax q'ojiyon tuky'i junky k'ulul mandad, nlay petzun qet wit'let tb'aya' b'ix oqtel tb'isu' b'ix oxel xhcha'o' kyuky'i txq'anqy qa b'a'n tzan txik q'ojiyon tuky'i lajuy mil (10,000) tsoldad tuky'i te junky aj ate' winqi' mil (20,000) ikja'n ktzaj tuky'i'l? ³² Ikxji qa nlay b'antik tzan tq'ojin man ikja'n ktzaj kye tajq'oj laq'chik, oxel tlajo' txq'an yoliyon tb'ayon twitz tzan kyyolin tzan k'on kyq'ojin sinoke tzan kyten galan kxol. ³³ Ax ikxji, ab'l aj nlay kaj tkola' kyaqil aj tidi' tetz, ntons nlay b'antik tzan tok te nxnaq'atz.»

³⁴ «Te tz'an galan, per qa ma tz'el tq'ab' z'titza' owokel junky'el k'ak'j? ³⁵ Ya k'onti'l token ni tzan tqex si'let txe' awalj, ni tzan tqex samo' tuky'i abon, sinoke cha owelax xo'let. Ab'l te aj at tkyin, intok xhcha'o'.»

15

Te Yek'b'il Ti'j Te Pastoriyon Aj Oxiknaj Jun Talo' B'ix Owoknoj Junky'el

Mat 18:10-14

¹ Ntons, ky'ila'j kye aj peyul chojenj te amaq' Rom b'ix txq'anqy xjal aj chimol choj, nkye'ok tuq kchimo' kyib' cha'oyon ti'j Jesus. ² Ntons tzan tpaj nimi kye aj b'uch'uj Parisey b'ix kye aj xnaq'tzal Kawb'il, nkyeyolin tuq nya'tx galan ti'j, nxik tuq kyq'uma' ikxjani: «Tetz nkyetk'amo' kye aj chimol choj b'ix nwa'an junx kyuky'i'l.»

³ Ntons te Jesus oxik tq'uma' ja yek'b'il kyetz ikxjani: ⁴ «z'Ab'l jun te etetz, qa at oqal (100) talo' b'ix yaji dech oxel naj jun, nlay petzun kyekaj tb'ub'a' kye txq'anqy xtxa'm pastorb'il b'ix yaji oxel joyol te junky aj ojetq xiknaj maxxix oj toknoj titza'? ⁵ B'ix ya oj toknoj titza', nchalaj, njax tsi' twi' tq'ab' ⁶ b'ix oj tpon tjay, okye'okel xhchimo' tajyol b'ix kye a'e' tbesin, oxel tq'uma' kyetz ikxjani: "Pe'echalaj waq wuky'i'l tzan tpaj ma'tx tz'oknoj witza' te walo' aj ojetq tuq xiknaj." ⁷ Wetz oxel nq'uma' etetz, ax ikxji tuj ka'j at mas chalajb'il tzan tpaj jun chimol choj ma'tx jaw tky'ixpu' t'nab'lin, kywitz kye ky'ila'j txq'anqy* galan xjal aj nya'tx presis tzan tjaw kky'ixpu' kynab'lin.»

Te Yek'b'il Ti'j Te Xuj Aj Oxiknaj Jun Stumin B'ix Owoknoj Junky'el

⁸ «z'Ab'l jun xuj aj at lajuy stumin, qa oxel tnajsa' jun, k'onti'l petzun n'ok xtxaqo' jun tq'anal b'ix owelax tky'isu' [byenech kyeb'a'] tuj tjay b'ix ojjoyoyon [kyeb'a'] maxxix oj toknoj? ⁹ B'ix oj toknoj titza' okye'okel xhchimo' kye a'e' tajyol b'ix kye tbesin, oxel tq'uma' kyetz ikxjani: "Pe'echalaj waq junx wuky'i'l tzan tpaj ma'tx tz'oknoj te tmin witza' aj ojetq tuq xiknaj."»

* **14:27** Mat 16:24; Mak 8:34; Luks 9:23   * **15:7** Ax: b'eljujlajuj tuj oqal.

¹⁰ Wetz oxel nq'uma' etetz, ax ikxji tuj ka'j at nim chalayb'il tzan tpaj ma'tx jaw tky'ixpu' t'nab'lin jun joyol choj.»

Te Yek'b'il Ti'j Te K'wa'lon Aj Nchalaj Ti'j Te Tk'wa'al Aj Omeltz'jik Tjaj

¹¹ Ntons, ax oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Jun xjal ate' tuq kab'e' tk'wa'al.

¹² Tzaj te itz'inj, oxik tq'uma' te stat ikxjani: “Tat, instzaj asi' te werensy aj at woklen ti'j.” Ntons te k'wa'lon oqet tpawa' te kyerenensy. ¹³ Ntons nya'tx ky'ila'j q'ijky, te itz'inj, ya ma chimef titza' kyaqil [aj tidi' tetz], tetz oxik tuj junky amaq' laq'chik b'ix tzi oqet txq'ela' kyaqil te terensy, owanq'in tuj jun tume'l b'an nya'tx galan b'ix ikxji cha oqet txq'ela' te stumin. ¹⁴ B'ix ya ma qetb'aj tnajsa' kyaqil te stumin, yaji otzaj jun nim wa'ij tuj aj amaq'ji, yaji tetz otna'oj tidi'chq tuq npaltin tetz. ¹⁵ Yaji tzaj tetz, oxwa'q tuky'i jun xjal tuj aj amaq'ji qanil jun taq'un b'ix te xjal oxik tlajo' k'ulul kwent kye kuch tuj k'ul. ¹⁶ [B'ix komo n'okten tuq twitz nim wa'ij], tetz tgan tuq tzan txik twa'a' kywe' kye kuch, per nijunwt tuq ab'l nxik sin tetz. ¹⁷ Ntons oqeten b'isul tetz b'ix otyolij tib'x ikxjani: “Ky'ila'j kye aq'unon tuj tjaj ntat, kyetz at nim kywe', b'ix wetz tzani ch'inky nkamik tzan wa'ij. ¹⁸ Mejor ma kyin'aj tjaj ntat b'ix oxel nq'uma' tetz ikxjani: ‘Tat, wetz ma'tx kyinjoyon choj tuj twitz [Qtata Dios aj atjax] tuj ka'j b'ix tuj awitz yatz. ¹⁹ K'onti'l woklen tzan wok aq'uma' ak'wa'al a'in. K'uluj ch'in wuky'i'l iktza' n'ak'ulu' kyuky'i kye aj awaq'unon.’”

²⁰ Ntons owaj b'ix oxik, opon tuky'i stat. Aj man tuq ikxja'n stzaj laq'chet laq'chik, te stat oxik te'e' b'ix owok lo'et tk'u'j ti'j b'ix oxik oqelan kanol tetz, b'ix b'an nchalaj otzaj xhchele'.[†] ²¹ Tzaj te tk'wa'al, oxik tq'uma' tetz ikxjani: “Tat, wetz ma'tx kyinjoyon choj tuj twitz [Qtata Dios aj atjax] tuj ka'j b'ix tuj awitz yatz. K'onti'l woklen tzan wok aq'uma' ak'wa'al a'in.” ²² Per tzaj te stat, oxik tq'uma' kye tmos ikxjani: “Instzaj ejoyo' naj jun tq'anaq aj mas b'an tb'anil b'ix intok esi' ti'j, b'ix intok esi' jun txmulq'ab' b'ix intok esi' txajab'. ²³ B'ix instzaj etin te tal wakxh aj mas b'an wort b'ix intqet ekansa'. Qob'ajwa'an b'ix qob'ajchalaj waq' ²⁴ tzan tpaj te ja nk'ajolni, tetz iktza' kamnaq tuq b'ix ajna'l ma'tx jaw anq'inky, ojetq tuq xiknaj per ajna'l ma'tx tz'oknoj.” B'ix e'aq'ik tzan kchalaj kxolx.

²⁵ Ntons te itzikj n'aq'unan tuq tuj k'ul. Ya ma tzul, otzaj laq'chet tzijay b'ix oxik xhcha'o' te b'ixb'ilj b'ix te son. ²⁶ Ntons otzaj tuk'le' jun aq'unon b'ix oxik xhcha'o' tistil tuq kyaqil nini. ²⁷ Tzaj te aq'unon, oxik tq'uma' tetz ikxjani: “Te awitz'in ma'tx tzul b'ix te atat ma xik tk'ulu' mandad tzan tqet kanslet te tal wakxh aj mas b'an wort tzan tpaj ma tzul galan.” ²⁸ Ntons tetz ojaw q'ojlik nim b'ix k'on tgan tuq tzan tox. Ntons owetz te stat b'ix oqet twitz twitz tzan tuq tox. ²⁹ Tzaj te itzikj, oxik tq'uma' te stat ikxjani: “Wetz tzani akyinqet ky'ila'j aq'b'i nkyin'aq'unan te yatz, b'ix kyaqil tyemp ma chqet woksla' ti'j kyaqil aj ntzaj ak'ulu' mandad wetz, b'ix ni jun-el oje tzaj asi'-wit wetz ni jun ch'i tal chib tzan nchalaj kyuky'i wamiw. ³⁰ Per ajna'l tulen te ja ak'wa'al aj ma'tx qetb'aj txq'ela' kyaqil tidi' yatz kyuky'i xuj aj cha nkyek'ayin kyib', b'ix ma'tx qet akansa' te tetz te tal wakxh aj mas b'an wort.” ³¹ Ntons te stat oxik tq'uma' ikxjani: “Nk'ajol, yatz atichqetkix tzani wuky'i'l b'ajq'ij b'ix kyaqil aj tidi' wetz kyaqil te yatz. ³² Per presis tuq tzan qchalaj qkyaqil tzan tpaj te ja awitz'inni tetz [iktza'] kamnaq tuq, per ajna'l ma'tx jaw anq'in junky'el, tetz ojetq tuq xiknaj per ajna'l ma'tx tz'oknoj.”»

16

Te Yek'b'il Ti'j Jun Aq'unon Aj Nya'tx Galan Nab'lin

[†] 15:20 Ax: otzaj xhchele' b'ix owel stz'ub'a'.

¹ Ntons, ax oxik tq'uma' kye txnaq'atz [jun yek'b'il] ikxjani: «At tuq jun xjal b'an q'inon, b'ix tetz at tuq jun taq'unon aj nk'ulun mandad tuq ti'j kyaqil tidi' tetz, per yaji owok jun part tucky'i'l, te aj taq'unonni nqet tuq b'aj txq'ela' kyaqil aj tidi' tetz. ² Ntons te ajawilon otzaj tuk'le', oxik tq'uma' tetz ikxjani: “¿Tidi' kyaqil aj n'ok ncha'o' awi'jni? Ajna'l ngan tok ncha'o' ti'j kyaqil aj n'awaq'una', b'ix ya nlay xhch'ok k'ulul mandad ti'j kyaqil tidi' wetz.” ³ Ntons te aq'unon otyolij tib'x ikxjani: “¿Ajna'l tidi' nk'ulu'tz? Te npatron okyin'elal tin tuj waq'un. B'ix tzan waq'unan tuj k'ul k'onti'l nb'antik. B'ix tzan nqanin jun limosn nkyinky'ixwik. ⁴ Ya web'enky tidi' nk'ulu'tz tzan nk'amet tuj kyjay kye xjal oj tel eq'i' waq'un.”

⁵ Ntons eb'ajtzaj tuk'le' junjunchaq kye xjal aj at tuq kyk'as tucky'i te tpatron b'ix oxik tq'uma' te aj tb'ay ikxjani: “¿Jateb' k'asb'ena' awitza' tucky'i npatron?” ⁶ Te junky oxik tq'uma' ikxjani: “K'asb'ena' witza' oqal (100) malon aseyt.” Ntons tetz oxik tyoli' tucky'i te k'asb'enon ikxjani: “Ntzani te tu'jal; paqet wit'let b'ix intqet atz'ib'a' lajuj tuj oxqal (50) malon.” ⁷ Yaji otzaj tuk'le' junky, oxik tq'uma' tetz ikxjani: “Yor yatz, ¿jateb' k'asb'ena' awitza'?” Te xjal oxik tq'uma': “Wetz k'asb'ena' oqal (100) malon* triw.” Yaji tetz oxik tq'uma': “Ntzani te tu'jal b'ix paqet wit'let b'ix inqet atz'ib'a' cha mutx' (80) malon.”

⁸ Ntons yaji te tpatron owel tnuky' ti'j te aq'unon aj nya'tx tuq galan nab'lin, oje lab'an ti'j tzan tpaj titza' tuq ojetq qet tb'isu' tzan tk'ulun kyuky'i kye xjal. Komo kye xjal aj twitz ja tx'o'tx'ni aj k'onti'l Dios tuj kywitz, kyetz nkye'ok il tzan kyjoyon jun tume'l titza' tzan kyten galan kxolx, yatzun kye tk'wa'al Qtata Dios k'onti'l n'ok ksi' kyk'u'j [tzan kyjoyon te tume'l b'an'ax]. ⁹ Wetz oxe'l nq'uma' etetz tzan token etitza' kyaqil eq'inomal aj twitz ja tx'o'tx'ni tzan kyok mas etajyol. Ikxji oj tmankun kyaqil te aj twitz ja tx'o'tx'ni, yaji at ab'l aj ok'amoyon te etetz tuj kyjay tuj ka'j te jun-ele'x. ¹⁰ Ab'l te aj galan ntk'ulu' tucky'i jun tidi' aj nya'tx nim, ax galan ntk'ulu' tucky'i jun tidi' nim; b'ix te aj k'onti'l ntk'ulu' galan tucky'i jun tidi' nya'tx nim, ax k'onti'l ntk'ulu' galan tucky'i jun tidi' aj nim. ¹¹ Qa etetz k'onti'l n'ek'ulu' jun galan tucky'i te eq'inomal aj twitz ja tx'o'tx'ni, ¿ntons ab'l okajel wit'let tk'u'j eti'j tzan tkaj tuj eq'ab' te q'inomal b'an b'an'ax [aj tuj ka'j]? ¹² Qa etetz k'onti'l n'ek'ulu' galan tucky'i jun tidi' aj nya'tx etetz, ntons ¿ab'l oxe'l sin jun tidi' te etetz?

¹³ Nijunwt mosj b'a'n tzan taq'unan te kab'e' tpatron tzan tpaj owokel tajq'oja' te jun b'ix te junky oqtel tgan'i, qatzun oqtel toksla' te jun b'ix te junky owelal tik'o'. Ax ikxji nlay b'antik tzan qaq'unan te Qtata Dios b'ix ti'j kyaqil te jq'inomal kykab'il.»*

Te Jesus Nxnaq'tzan Ti'j Junjun Tidi' Aj Nlay Ky'ixpjik

¹⁴ Kye aj b'uch'uj Parisey nkyecha'on tuq aj txik tq'uma' ikxjani, b'ix kyetz b'an kygan tuq te q'inomal b'ix nkyexmayin tuq ti'j Jesus. ¹⁵ Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Etetz a'ixk nkxyolin galan eti'jx tzan etel galan tuj kywitz kye xjal, per te Qtata Dios totzqi' te etanim. Te aj b'an tb'anil tuj kywitz kye xjal, n'el tuj twitz te Qtata Dios b'an nya'tx galan.

¹⁶ Te Kawb'il b'ix te aj oqet ktz'ib'a' kye aj yolil tyol Dios oqtxi', nyolin tuq titza' tzan qb'et tuj tume'l max aj tul te Wa'nch. Yaji owaq'ik tzan txik pakb'let te tpakb'alil galan ti'j te tume'l titza' tzan kykaj kye xjal tuj tq'ab' Qtata Dios b'ix kkyaqil nkye'ok il tzan kykaj tuj tq'ab'.* ¹⁷ Anke ponaj-wit te twitz tx'o'tx' b'ix te twitz ka'j, yatzun te tyol Qtata Dios aj oje kaj tsi', nlay b'antik tzan tponaj ch'inwt, opoyonkix kyaqil aj tz'ib'ankaj.* ¹⁸ Ab'l aj owelal tpawa' tib'

* **16:7** Koros tb'i te malb'il tuj yol gryeg. * **16:13** Mat 6:24 * **16:16** Mat 11:12-13 * **16:17** Mat 5:18

ti'j txu'jel b'ix owokel junan tuky'i junky, te nini cha nk'ajajin. B'ix ab'l te aj owokel junan tuky'i jun aj pawa' tib' tuky'i tichmil ax cha nk'ajajin.»*

Te Yek'b'il Ti'j Jun Q'inon B'ix Jun Meb'a' Xjal

¹⁹ [Yaji oxik tq'uma' Jesus ikxjani]: «Ntons, at tuq jun xjal b'an q'inon tuq, b'ix n'ok tsi' tuq tq'anaq púrpura teb'l b'an kar b'ix lino b'an tz'u'in. B'ix b'ajq'ij nq'ijlan tuq tuky'i tidi'chq b'an tb'anil. ²⁰ B'ix ax at tuq jun meb'a' xjal, Lásaro tb'í, aj cha nqeten tuq stzi' tlamel te q'inon qanil jun tlimosn b'ix tetz ajun tx'a'k tuq ti'j. ²¹ Tetz b'an tgan tuq tzan twa'an ch'in te aj nqet tz'aqik tjaq' tmes te q'inon [per k'onti'l ob'antik], b'ix nkyetzaj tuq kye tx'ya'n n'el tuq kyleq'u' twitz ttx'a'ak te meb'a'.

²² Ntons, jun q'ij okamik te meb'a' b'ix oxik eq'i' tuj ka'j tzan kye ángel aj ja' atqet te Abran. B'ix ax okamik te q'inon xjal, b'ix tetz owox muqu'. ²³ Te q'inon atqet tuq kxol kye kamnaq† aj ja' n'ok ten tuq twitz nim xhcho'nal, b'ix ojaw ka'yin b'ix oxik ten laq'chik te Abran b'ix te Lásaro tuky'i'l. ²⁴ Te q'inon ojaw siky'in ikxjani: “Tat Abran, intok lo'et ch'in ak'u'j wí'j. Instzaj alajo' ch'in te Lásaro tzan tok tmu'u' ch'in te twi' tq'ab' tuky'i a' tzan stzaj mu'ul ch'in te waq' tzan tpaj n'ok wen twitz nim xhcho'nal tuj ja q'aq'ni.” ²⁵ Per te Abran owaj stzaq'b'e' ikxjani: “Tey, instzaj ana'o', yatz kyaqil b'an galan oky'ik awi'j aj itz'ojich tuq, per te Lásaro k'onti'l oky'ik galan ti'j. Tetz ajna'l nxik nimsa' tk'u'j tzani b'ix yatz tzi n'ok awen twitz xhcho'nal. ²⁶ B'ix oje kaj si' qxol jun chman xaq, b'ix nlay b'antik kky'ix nijunwt aj qxola tzani tzan tpon etuky'i'l tzi. B'ix kye aj kygan kky'itz exol tzi tzan kyul tzani, ax nlay b'antik tzan kky'itz.” ²⁷ Yaji te q'inon oxik tq'uma' ikxjani: “Ntons b'ek'an ch'in tat Abran tzan txik alajo' ch'in te Lásaro t'jay te ntat. ²⁸ Ate' jweb' werman, b'ix tzan txik tyoli' kyuky'i'l tzan k'on ktzaj kyetz tuj ja luwar aj ja' nim xhcho'nalni.” ²⁹ Te Abran oxik tq'uma' tetz ikxjani: “Kyetz atqet kyuky'i'l te aj oqet stz'ib'a' Moisés b'ix ax aj oqet ktz'ib'a' kye aj yolil tyol Dios oqtxi'. Intok ksi' kywi' ti'j.” ³⁰ Yaji te q'inon oxik tq'uma': “B'an'ax tat, per qa jun kamnaq ojawel anq'in b'ix oyoliyon kyuky'i'l ntons kyetz ojawel kky'ixpu' kynab'lin.” ³¹ Per te Abran oxik tq'uma': “Qa k'on kygan tzan txik kyoksla' aj stz'ib'en Moisés b'ix aj ktz'ib'en kye aj yolil tyol Dios oqtxi', ax nlay xik kyoksla' anke ma jaw anq'in jun kamnaq kxol.”»

17

A Tgan Tzan Kyqet Qnajs'a' Kye Aj Nkyek'ulun Nya'tx Galan Qi'j

Mat 18:6-7,21-22; Mak 9:42

¹ Ntons te Jesus oxik tq'uma' kye txnaq'atz ikxjani: «Oky'elkix tidi'chq aj b'a'n tzan tqet tz'aqik jun xjal titza'. Per last te aj otk'ulu'tz tzan kyjoyon choj txq'anky. ² Mejor-talo tzan tk'alet jun chman ka' talq b'ix tzan tqex xo'o' tuj te nim a', b'ix ikxji k'onti'l tzan kyqet tz'aqik nijunwt kye ja k'wa'l ntzanije'ni. ³ Intok esi' waq enab'l eti'jx etetz, qa jun eterman njoyon choj, intxik ekawi'; b'ix qa otzajel tna'on tetz ntons intqet enajs'a' te xhchoj.* ⁴ Qa wuq-el jun q'ij nk'ulun nya'tx galan eti'j, b'ix qa wuq-el owulel etuky'i'l b'ix ox'e'l tq'uma' etetz ikxjani: “Najsaj ch'in, ntzaj nna'on tetz,” ntons yatzun etetz intqet enajs'a'»

A Tgan Tzan Tok Qwit'b'a' Jk'u'j Ti'j Qtata Dios Tuky'i Jun Jk'u'j

* 16:18 Mat 5:31-32; 19:3-12; Mak 10:2-12; 1Kor 7:10-11 † 16:23 Ax: aj ja' nkyexik kye kamnaq.

* 17:3 Mat 18:15

⁵ Tzaj kye tky'ixel Jesus, oxik kyqani' tuky'i'l ikxjani: «Qo'ok awone' ch'in tzan tok wit'let jk'u'j mas byenech ti'j te Qtata Dios.» ⁶ Ntons te Qajawil oxik tq'uma' ikxjani: «Cha wit'likok-wit ek'u'j ch'imu's iktza' jun tb'aq' mostas [b'an ch'i nekit],* ntons b'a'n-tal tzan txik eq'uma' te ja nim tze' sicomrni,* "intjatz atx'oqo' awib'x b'ix intqex awawa' awib' tuj te nim a," ntons te ja tze'ni okxtel-tal toksla'.»

Te Tume'l Titz'a' Tzan Tqet Qb'isu' Ti'j Qaq'un Te Qtata Dios

⁷ [Ntons yaji oxik tq'uma' Jesus ikxjani]: «Qa jun te etetz at jun tmos b'ix te xjal omeltz'jel aq'unon tuj te awalj qatzun pastoril karnerji, ζtzun petzun nxik eq'uma' tetz "paky'ik ti'j mes, paqet wit'let wa'il"? ⁸ K'onti'l, sinoke nxik eq'uma' tetz ikxjani: "Intqet ak'ulu' ch'in te nwe', intok asi' aq'anaq galan b'ix kyintzaj ak'a'cha'. Wetz okyinwa'yon b'ix oj tmankun wetz nwa'an, ntons b'a'n tzan awa'an yatz." ⁹ B'ix ax k'onti'l nxik esi' pixon te jun emos tzan tpaj tqetden tk'ulu' taq'un aj oxik eq'uma'. ¹⁰ Ax ikxji etetz oj tmankun ek'ulun kyaqil aj otzaj tq'uma' [te Qtata Dios] tzan tqet ek'ulu', presis tzan txik eq'uma' ikxjani: "Qetz aqoqet tzan jk'ulun te aj tgan te Qajawil b'ix k'onti'l nqajo' jun tidi' tzan tpaj cha a'ox ma qet jk'ulu' aj ma kaj q'uma' qetz."»

Aj Kyqet Tq'ana' Jesus Lajuj Xjal Nq'ay Tuq Kchi'jel

¹¹ Ntons, aj ikja'n tuq txik te Jesus tuj Jerusalem, man tuq ikja'n tkaj tsi' tkwentil Galiley tzan tox tuj tkwentil Samary, ¹² b'ix ya ma pon tuj jun aldey, e'etz kanol tetz lajuj yab' aj nq'ay tuq kchi'jel tuky'i lepr. Kyetz eb'ajqet wa'let laq'chik ¹³ b'ix oxik kyq'uma' kongan ikxjani: «[Jesus! jXnaq'tzon! jIntok lo'et ch'in ak'u'j qi'ja!]¹⁴ Ya ma kyexik te'e', tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pex waq b'ix pex yek'ul etib' kywiltz kye pal.»* Ntons, aj man tuq ikja'n kxik nkyeb'et tuq tuj b'ey, te kyyab'il owel in kyi'j. ¹⁵ Ntons jun te kyetz, ya ma tze'nt en ojetq tuq b'antik, omeltz'jik b'ix b'an nqet tuq tjiq'b'a' Qtata Dios tuky'i nim twi'. ¹⁶ B'ix oqet mejlet twitz tx'o'tx' twitz Jesus, nxik tsi' tuq pixon tetz. B'ix te ja xjal ntzani, tetz jun aj Samary tuq. ¹⁷ Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «ζNya'tx petzun lajuj kyb'et tuq kye aj ma tz'el in kyyab'il? B'ix kye b'el'juyky, ζja' akyequet? ¹⁸ ζTi'tzun, nijunwt te kyetz ma kyemeltz'jik tzan txik ksi' pixon te Dios sinoke a'ox ja xjal aj nya'tx b'an qxjalilni?» ¹⁹ Yaji te Jesus oxik tq'uma' tuky'i te xjal ikxjani: «Pax, pajaw wa'let. Ajna'l ma'tx chb'antik tzan tpaj ma tz'ok wit'let ak'u'j wi'j.»

Titz'a' Owulel Te Ichan Aj Tk'wa'al Dios

Mat 24:23-28,36-41

²⁰ Ntons jun-el, kye aj b'uch'uj Parisey oxik kcha'o' tuky'i Jesus tujb'a'n tuq ok'uluyon mandad te Qtata Dios [tzan kykolpjik kye aj Israell]. Tetz owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Tzan tk'ulun mandad te Qtata Dios [tzan kykolpjik] kye qxjalil, te nini jun tidi' aj cha ojawel jalet, ²¹ b'ix nlay b'antik tzan jq'uman "atqet tzani" qatzun "txini atqet" tzan tpaj te Qtata Dios ajna'l qxol nk'ulunkix mandad tuj kyanim kye xjal.»

²² Yaji oxik tq'uma' kye txnaq'atz ikxjani: «Tzul jun tyemp aj etetz owelal eq'ajab' tzan tok ete'e' jun q'ij aj akyinqet [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], per nlay tz'ok eten. ²³ Junjun okyq'uma'tz "tzani atqet" qatzun oxel kyq'uma' "txini atqet" per etetz k'on kxik aj ja' okyq'uma'tz b'ix k'on kx'ok lapet kyi'j. ²⁴ Komo iktza'x te ray oj tjaw xhliky'k'an txe' ka'j b'ix nxik tq'anali' te txe' ka'j max junky palaj, ax ikxji [b'an eb'ajil] oj wul [wetz] te Ichan Aj

* **17:6** Mat 13:31-32; 17:20; Mak 4:31-32; Luks 13:19 * **17:6** Jun tze' sicomr npon mas tajsik qaq metr twa'lkal. * **17:14** Lev 14:1-32

Tk'wa'al Dios [a'in]. ²⁵ Per tb'ay presis tzan tok wen twitz xhcho'nal b'ix tzan wel ik'o' tzan kye xjal tuj ja tyempni. ²⁶ Iktza'x oky'ik tuj aj tyemp aj atqet tuq te Noe [b'an oqtxi'],* ax ikxji oky'el tuj te tyemp oj wul [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in]. ²⁷ Kye xjal tuj aj tyempji, nkyewa'an tuq b'ix nkye'uk'an b'ix nkye'ok junan b'ix nkyeq'apon tuq kyk'wa'al tzan kyjunan b'ix yaji te Noe owox tuj te bark b'ix owul te ninjab' b'ix kkyaqil eb'ajkamik.* ²⁸ B'ix ax ikxji oky'ik iktza'x tuj te tyemp aj atqet tuq te Lot. Kye xjal nkyewa'an tuq b'ix nkye'uk'an b'ix nkyeloq'on b'ix nkyek'ayin tuq, nkye'awan tuq b'ix nkyek'ulun tuq kyjay, ²⁹ per ya ma tz'etz te Lot tuj te amaq' Sodom, otzaj twitz ka'j q'aq' tuky'i asupr oqetz iktza' jab', b'ix kkyaqil kye xjal eb'ajkamik.* ³⁰ Ax ikxji oky'el oj wul [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], [kye xjal nya'tx list ate']. ³¹ Tuj aj q'ijji ab'l te aj atjax twi' jay, b'ix qa te tidi'chq tetz atox tuj jay, k'onti'l tzan tox eq'el tetz, b'ix te aj atqet tuj k'ul k'onti'l tzan tmetz'jik tjay.* ³² Instzaj ena'o' aj oky'ik ti'j te txu'jel te Lot.* ³³ Ab'l te aj owokel tsi' tk'u'j tzan tkolon tanq'in, okamel kixi'; per ab'l te aj [tzan npaj wetz] k'onti'l nkolon tib'x tzan tanq'in, tetz owanq'iyon kixi'.* ³⁴ Oxe'l nq'uma' etetz, tuj aj aq'b'ilji, kab'e' aj nkyewitan tuj jun watub'j, jun te kyetz ojawel eq'i' b'ix te junky okajel si'. ³⁵ Kab'e' xuj aj nkyeb'aq'un junx, jun te kyetz ojawel eq'i' b'ix te junky okajel si'. ³⁶ [B'ix ax kab'e' xjal aj nkye'aq'unan junx tuj k'ul, jun te kyetz ojawel eq'i' b'ix te junky okajel si'.]† ³⁷ Ntons [kye txnaq'atz] oxik kcha'o' tetz ikxjani: «Tat, zja' oky'el kyaqil ntzani?» Ntons te Twitzale' oxik tq'uma' kyetz: «Aj ja' at jun txkup kamnaq ax tzi nkyelab'tik kye loxh.»

18

Te Yek'b'il Tzan K'on Tkaj Qsi' Tzan Qxnaq'tzan

¹ Ntons, yaji te Jesus ax oxik tq'uma' jun yek'b'il kyetz tzan kxik tuq txnaq'tza' tzan kxnaq'tzan b'ajq'ij tuky'i Qtata Dios b'ix k'onti'l tzan tkaj kykola'. ² Oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «At tuq jun pujul il tuj jun amaq', tetz k'onti'l tuq n'okslan ti'j Qtata Dios b'ix k'onti'l tuq nxob' kywitz nijunwt xjal. ³ B'ix ax tuj aj amaq'ji at tuq jun xuj byud, kob'chaq tuq npon tuky'i te pujul il, nxik tuq tq'uma' tetz ikxjani: “Kolon ch'in wi'j, k'uluj tume'l tuky'i te aj nq'o'jin wi'jni.” ⁴ Te pujul il k'onti'l otb'anij tzan txik tna'o' te xjal, per yaji oqet tb'isu' ikxjani: “Anke wetz k'onti'l nkyin'okslan ti'j Dios b'ix k'onti'l nkyeqet nxob'le' xjal, ⁵ oqtel nkolo' ja byudni, oqtel nk'ulu' tume'l tuky'i'l tzan tpaj k'onti'l nkaj tsi' tzan tk'ulun joder, kebal otzajel tmeq'tza' nwi'.”»

⁶ Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Intok esi' ewi' ti'j te aj ntyoli' te pujul il aj k'onti'l Kawb'il tuj tq'ab'. ⁷ Pyorx-alo te Qtata Dios. zNlay petzun kyeqet tkolo' kye aj nqet kywitz twitz b'ajq'ij b'ix b'ajaq'b'il? zO' petzun onachq'iyon nim tuj tzan tkolon kyetz? ⁸ Oxe'l nq'uma' etetz, tetz tuky'i tkawb'il tuj tq'ab' okoloyon kyetz naj. Per cha'oj wul [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], zate'x petzun xjal twitz tx'o'tx' aj tzunx wi'lik kyk'u'j wi'j?»

Te Yek'b'il Tzan K'on Tqet Qjiq'b'a' Qib' Twitz Qtata Dios

⁹ Yaji te Jesus oxik tq'uma' junky yek'b'il ntzani tzan tpaj junjun xjal, kyetz tuj kynab'l b'an galan-e' tuj twitz te Qtata Dios, b'ix cha n'el tuq kyik'o' kye txq'anky. Oxik tq'uma' kyetz ikxjani: ¹⁰ «Kab'e' xjal eb'ajxwa'q xnaq'tzon tuj

* **17:26** Gén 6:5-8 * **17:27** Gén 7:6-24 * **17:29** Gén 18:20–19:25 * **17:31** Mat 24:17-18; Mak 13:15-16 * **17:32** Gén 19:26 * **17:33** Mat 10:39; 16:25; Mak 8:35; Luks 9:24; Wnch 12:25 † **17:36** Kye xjal oqtxi' aj oqet ktz'ib'a' tyol Qtata Dios tuj kyyol, atqet k'onti'l oqet ktz'ib'a' ja taqan ntzani.

te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, jun aj b'uch'uj Parisey, b'ix te junky, tetz jun aj peyul chojenj tuq. ¹¹ Te xjal aj b'uch'uj Parisey, tetz wa'lk nxnaq'tzan tuq ikxjani: "Tata Dios, wetz nxik nsi' pixon te yatz tzan tpaj wetz nya'tx a'in iktza' kye txq'anky xjal, kyetz eleq'-e' b'ix k'onti'l kykawb'il tuj kyq'ab' b'ix nkyek'ajajin, b'ix wetz nya'tx a'in iktza' te ja peyul chojenjni. ¹² Wetz nkyin'ipan wa'ij ka'mj jun saman [tzan atzaj nna'o'] b'ix nkaj npawa' te yatz te tlajuj' part ti'j kyaqil aj nkyink'ulun ganar." ¹³ Per yatzun te peyul chojenj, tetz okaj wa'let laq'chik b'ix ni k'onti'l tuq ntnimsa' tk'u'j tzan tjaw tka'yi' ch'in jawnaq. Cha tuq n'ok stink'a' tpech b'ix nxik tuq tq'uma' ikxjani: "Tata Dios, intok lo'et ch'in ak'u'j wi'j. Wetz a'in jun xjal chimol choj tuj awitz." ¹⁴ Ntons, wetz oxel nq'uma' etetz, te aj peyul chojenj tetz aj taj tjay, ojetq tuq qet najs'a' xhchoj; yatzun te aj Parisey tetz xhchoj k'onti'l oqet najs'a'. Ab'l te aj nqet tjiq'b'a' tib'x, owelal eq'i' tky'exaw; yatzun te aj nb'isun nim tuj twitz Qtata Dios tzan tpaj xhchoj, tetz oqtel jiq'b'a'."*

Aj Kyqet Tky'iwla' Jesus Kye K'wa'l

Mat 19:13-15; Mak 10:13-16

¹⁵ Ax nkyepon in tuq twitz Jesus kye tal k'wa'l tzan tuq tqet tsi' tq'ab' kyasik [tzan kyqet tky'iwla'], per ya ma xik kyen kye txnaq'atz, kyetz e'aq'ik tzan tok kyili' [kye xjal aj nkyepon in tuq kye k'wa'l]. ¹⁶ Ntons te Jesus etzaj tuk'le' b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Tzoqpij waq tzan kyul kye k'wa'l wuky'i'l b'ix k'on tz'el eteq'i' gan kyetz tzan tpaj kye aj nkyekaj tuj tq'ab' te Qtata Dios iktza' kye aj ntzanije'ni. ¹⁷ Oxel nq'uma' etetz te b'an'ax, ab'l aj nlay tk'amoj tzan tk'ulun mandad te Qtata Dios ti'j iktza' jun k'wa'l [ntk'amo'], ntons tetz nlay b'antik tzan tkaj tuj tq'ab' Qtata Dios.»

Aj Tpon Tuky'i Jesus Jun Xjal Q'inon

Mat 19:16-30; Mak 10:17-31

¹⁸ Ntons tzaj te jun xjal aj b'an otzqi'mj tuq kxol kye xjal, oxik xhcha'o' te Jesus ikxjani: «Xnaq'tzon, yatz b'an galan a'ich. ¿Tidi' presis tzan nk'ulun tzan wanq'in te jun-ele'x?» ¹⁹ Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' tetz ikxjani: «¿Tistil ntzaj aq'uma' wetz qa b'an galan a'in? A'ox at cha jun te aj b'an galan: A'ox te Qtata Dios. ²⁰ Yatz aweb'en te aj okaj tq'uma' te Qtat oqtxi': K'on chk'ajajin,* k'on chkansan,* k'on xhch'elq'an,* k'on chyolin jun nik'b'il ti'j junky,* b'ix ax inkyyet awoksla' te anan b'ix te atat.»* ²¹ Yaji te xjal oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Kyaqil nini wetz nqet nk'ulu' atx aj man tuq k'wa'l a'in.» ²² Ya ma tz'ok xhcha'o' te Jesus ikxji, tetz oxik tq'uma' ikxjani: «Atx junky tidi' npaltin aj mina' tqet ak'ulu': Intxik ak'ayi' kyaqil aj tidi' yatz b'ix intqet asipa' te twib'en kxol kye meb'a' xjal b'ix yaji owokelnoj jun aq'inomal tuj ka'j, b'ix pawok lapet wi'j.» ²³ Yaji, te xjal, ya ma tz'ok xhcha'o' ikxji, tetz oje b'isun tzan tpaj tetz jun xjal q'inon tuq.

²⁴ Yaji, ya ma tz'ok ten te Jesus [te xjal b'an nb'isun tuq], oxik tq'uma' ikxjani: «B'an kwest tzan tk'amon jun q'inon tzan tkaj tuj tq'ab' Qtata Dios.

²⁵ Komo mas nya'tx kwest tzan tky'ik jun kway kamey tuj xhchutil jun akuxh, twitz te jun q'inon [tzan tkaj tsi' tq'inomal] tzan tkaj tuj tq'ab' Qtata Dios.»

²⁶ Ntons kye xjal aj nkyecha'on tuq ti'j oxik kcha'o' tetz ikxjani: «Ntons ¿ab'l ob'antel tzan tkolet?» ²⁷ Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Te aj nlay b'antik tzan kye xjal, te Qtata Dios b'a'n tzan tb'antik titza'.» ²⁸ Tzaj te Xhpe'y, oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Tat, qetza oje kaj qsi'na kyaqil aj tidi' qetza, b'ix

* **18:14** Mat 23:12; Luks 14:11   * **18:20** Exo 20:14; Deu 5:18   * **18:20** Exo 20:13; Deu 5:17

* **18:20** Exo 20:15; Deu 5:19   * **18:20** Exo 20:16; Deu 5:20   * **18:20** Exo 20:12; Deu 5:16

lapiko'na awi'j.» ²⁹ Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, ab'l aj nkaj tsi' tjay qatzun te txu'jelji qatzun kye terman qatzun kye statji tzan tpaj tkajlen tuj tq'ab' te Qtata Dios, ³⁰ yaji tetz otk'amo'tz mas nim tzan twitz tx'o'tx' [twitz te aj oje kaj tsi' tb'ay], b'ix mas yaj oj tponaj ja twitz tx'o'tx'ni, otk'amo'tz jun tanq'in b'eyx te jun-ele'x.»

Aj Txik Tq'uma' Jesus Toxmajji'n-el Ti'j Tkamiky
Mat 20:17-19; Mak 10:32-34

³¹ Yaji te Jesus etzaj tuk'le' apart kye kykab'lajujil txnaq'atz b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ajna'l ikja'n qxik tuj Jerusalem aj ja' oky'el kyaqil wi'j [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] iktza'x oje qet tz'ib'a' oqtxi' tzan kye aj yolil tyol Dios. ³² Okyinxel' kyq'apo' tuj kyq'ab' kye k'ulul mandad aj nya'tx qxjalil aj k'onti'l nkye'okslan te Qtata Dios, b'ix okyin'okelb'aj kxmayi', b'ix okyin'okelb'aj kyyaso' b'ix okyin'okel ktzub'a'. ³³ Okyinqtelb'aj kyb'uju' b'ix okyinqtel kykansa', per yaji tuj toxi'n q'ij okyinjowel anq'in.» ³⁴ Ntons [yatzun kye txnaq'atz], kyetz k'onti'l owel kyniky' ti'j kyaqil ntzani; qlolj tuq tuj kywitz ti'j aj ntyoli', astilji k'onti'l owel kyniky' ti'j.

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Moy Tuj Amaq' Jeriko
Mat 20:29-34; Mak 10:46-52

³⁵ Aj ch'inky tuq tpon Jesus qaynin ti'j te amaq' Jeriko, atqet tuq jun moy tuj b'ey nqanin tlimosn. ³⁶ Ya ma xik xhcha'o' ketant tuq kye xjal nkyeky'ik tzi, oxik xhcha'o' kyuky'i txq'anxy tidi' tuq nky'ik. ³⁷ B'ix oxik kyq'uma' man tuq nky'ik te Jesus aj Nasaret. ³⁸ Ntons tetz ojaw siky'in kongan ikxjani: «Yatz Jesus aj tijajil Dawid a'ich, intok lo'et ch'in ak'u'j wi'j.» ³⁹ Kye xjal aj ajune' tuq tb'ayon twitz [te Jesus] owok kyili' tzan tlumet, per tetz mas tuq njaw siky'in: «jJesus aj tijajil Dawid a'ich, intok lo'et ch'in ak'u'j wi'j!» ⁴⁰ Yaji te Jesus owa'let b'ix oxik tk'ulu' mandad tzan tuq tpon kyin tuky'il. Ya ma pon in qaynin twitz, oxik xhcha'o' tetz ikxjani: ⁴¹ «¿Tidi' agan tzan tok nk'ulu' awi'j?» Yaji te moy owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Tat, ngan tzan nka'yin junky'el.» ⁴² Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «jPaka'yin junky'el! Tzan tpaj ma tz'ok wit'let ak'u'j wi'j, ma'tx chb'antik.» ⁴³ B'eyxnajji te moy oka'yin b'ix owok lapet ti'j Jesus, b'ix b'an nqet tuq tjiq'b'a' Qtata Dios. B'ix ax kyaqil kye xjal aj e'ok e'en ntzani, kyetz ax b'an nkyechalajsan tuq ti'j Qtata Dios.

19

Aj Tok Otzqila' Te Sakey Tzan Jesus

¹ Ntons te Jesus opon Jeriko, b'ix ikja'n tuq tky'ik tuj te amaq'. ² Ntons, tuj aj amaq'ji nnajan tuq jun xjal Sakey tb'i. Tetz jun k'ulul mandad tuq kxol kye aj peyul chojenj te amaq' Rom, b'ix b'an q'inon tuq. ³ Tetz tgan tuq tzan tok tofzqila' Jesus, per k'onti'l tuq nb'antik tzan tpaj ajun xjal tuq, b'ix te Sakey, nya'tx tuq nim twa'lkal. ⁴ Astilji tetz oxik tb'ayon b'ix ojax twi' jun tze' sikómoro, qaynin aj ja' tuq ch'inky tky'ik te Jesus. ⁵ Yaji ya ma ky'ik te Jesus tjaq' te tze', ojax tka'yi' jawnaq b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Sakey, paqetz naj tzan tpaj ajna'l a tgan tzan nkaj ajay.» ⁶ Ntons te Sakey oqetz naj b'ix nchalaj tuq tzan tk'amon te Jesus tuj tjaq'.

⁷ Ya ma tz'ok kye'e' kye xjal ntzani, owaq'ik tzan kyyolin nya'tx galan ti'j Jesus. Nkyq'uma' tuq ikxjani: «Tetz ma'tx xik tjay jun chimol choj.» ⁸ Yatzun te Sakey, tetz ojaw wa'let [kxol kye xjal tuj tjaq'] b'ix oxik tq'uma' te Jesus ikxjani: «Tat, tzaj awe'e', wetz oxe'l nsi' kye meb'a' xjal lamitan te aj at te wetz, b'ix qa wetz owel welq'a' jun tidi' te junky, ajna'l owajel nsi' kajmaj mas twitz te aj owel welq'a'.» ⁹ Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Tuj ja q'ij ajna'l tuj ja

jay ntzani, ma'tx k'amet te tume'l titza' te Qtata Dios nkolon kye xjal tzan tpaj te ja xjalni ax jun aj n'okslan te Qtata Dios iktza' te Abran.* ¹⁰ Komo [wetz] te Ichani Aj Tk'wa'al Dios [a'in] ma'tx kyin'ul joyol b'ix kolol te aj ojetq tuq xiknaj.»*

Te Yek'b'il Ti'j Titza' Tzan Jk'ulun Tuky'i Te Aj Ntzaj Tsi' Te Qtata Dios Qetz Mat 25:14-30

¹¹ Ntons, man tuq nkyecha'on kye xjal ti'j Jesus, tetz oxik tq'uma' jun yek'b'il tzan tpaj qaynin tuq atqet ti'j Jerusalem, b'ix kyetz nkyb'isu' tuq te Qtata Dios ch'inky tuq tk'ulun mandad tzan tkolpin kye aj tijajil Israel. ¹² Oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «At tuq jun xjal, tlimaqaal xjal tuq, b'ix oxik tuj junky amaq' b'an laq'chik k'amol te tajwalil tzan tuq tmeltz'jik k'ulul mandad tuj tamaq'x. ¹³ Ntons aj mina' tuq txik tuj tb'ey, e'ok xhchimo' lajuj tmos b'ix oxik tq'apo' junjun te kyetz nim tmin* b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Pe'exk'a'man tuky'i ja tminni max oj nmeltz'jik.» ¹⁴ Per kye xjal tuj aj amaq'ji, kyetz k'on kygan tuq tzan tk'ulun mandad te xjal kyi'j. Astilji oxik kylajo' jun b'uch'uj xjal ti'jx tzan kypon aj ja' tuq opoyon te xjal k'amol tajwalil b'ix tzan tuq txik kyq'uma' ikxjani: «Qetzta k'on qgan tzan tok ja xjal ntzani te k'ulul mandad qetzta.»

¹⁵ Per te xjal, otzaj si' tajwalil tzan tk'ulun mandad b'ix yaji omeltz'jik tuj tamaq'. Ya ma tzul tuj te tamaq', e'ok xhchimo' kye tmos aj ja' ojetq tuq xik tsi' te tmin kyetz tzan tuq tok xhcha'o' tidi' oqet kyk'ulu' tuky'i te tmin. ¹⁶ Opon te tb'ay b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, yatz atumin ma'tx talaj lajuj-el mas nim twitz aj otzaj aq'apo' wetz.» ¹⁷ Yaji te k'ulul mandad oxik tq'uma' ikxjani: «Byenech awitza', yatz a'ich jun mosj b'an galan. B'ix ajna'l tzan tpaj galan ma ak'uluj tuky'i jun tidi' aj nya'tx nim, ajna'l oxhch'okel nsi' k'ulul mandad ti'j lajuj amaq'.» ¹⁸ Yaji opon junky tmos b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, te atumin ma'tx talaj jweb'-el mas nim twitz aj otzaj aq'apo' wetz.» ¹⁹ Yaji ax oxik tq'uma' te k'ulul mandad tetz ikxjani: «Ax yatz, oxhch'okel k'ulul mandad kyi'j jweb' amaq'.»

²⁰ Per yaji opon junky tmos b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, ntzani te atumin. Wetz cha owox nk'u'u' tuj jun k'alb'ilj, ²¹ tzan tpaj wetz ochqet nxob'le' tzan tpaj yatz a'ich jun xjal b'an kaw b'ix njaw awin aj ja' k'onti'l oqet asi', b'ix njaw awin aj ja' k'onti'l oxhch'awan.» ²² Ntons te k'ulul mandad oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Yatz a'ich jun mosj aj nya'tx galan chnab'lin. Otxe'l nsi' tuj il tzan tpaj aj ma'tx ayolijni. Qa yatz aweb'en tuq qa wetz a'in jun xjal aj kaw kyinnab'lin, b'ix qa wetz njaw weq'i' aj ja' k'onti'l nqet nsi' b'ix qa njaw weq'i' aj ja' k'onti'l in'awan, ²³ tistil k'onti'l oxik asi' ntumin kyuky'i kye swal ky'exj tzan nk'amon wetz junky'el tuky'i ta'al ntumin oj nmeltz'jik njay?» ²⁴ Yaji te k'ulul mandad oxik tq'uma' kye aj akyeqet tuq tzi, oxik tq'uma' ikxjani: «Intel etin te tmin tetz, b'ix intxik eswa' te aj otalaj lajuj-el mas nim.» ²⁵ Yaji kye xjal oxik kyq'uma' ikxjani: «Tat, per tetz ma'tx tk'amoj lajuj tmin.» ²⁶ Yaji te k'ulul mandad oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz oxel nq'uma' etetz, ab'l te aj at nim tetz, oxel si'let mas, per te aj nya'tx nim tetz, te aj nya'tx nim owelal iq'let.† ²⁷ B'ix kye aj wajq'oj aj k'on kygan tuq tzan nk'ulun mandad kyi'j, inktzaj eteq'i' tzani, b'ix inkyqet ekansa' nwitz wetz.»»

* **19:9** Rom 4:1-25 * **19:10** Mat 18:11 * **19:13** Ax, lajuj tmin "mina" tuq tb'i; jun tmin mina twi' iktza' lajuj q'ij twi' tk'u'j jun xjal, b'ix lajuj kyetz iktza' twi' tk'u'j jun xjal te oqal q'ij. † **19:26** Ax: ab'l aj at tidi' tetz, oxel si'let mas, per te aj k'onti'l at, te aj ch'in aj at owelal eq'let; Mat 13:12; 25:29; Mak 4:25; Luks 8:18.

*Aj Tox Te Jesus Tuj Jerusalem**Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Wnch 12:12-19*

²⁸ Ya ma xik tq'uma' te Jesus ikxjani, tetz oxik tb'ayon kywitzt kye txnaq'atz tuj tb'eyil Jerusalem. ²⁹ Ya ma pon qaynin ti'j te [aldey] Betfaje b'ix te [aldey] Betany, ti'j te witz aj tb'i Olib, exik tlajo' kab'e' txnaq'atz, ³⁰ oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pex waq tuj te aldey aj nxik qen qwitztzi, b'ix oj epon txini, owokelnoj ewitzt jun tal bur, aj nijunwt xjal oje jaw tiqa' ni jun-el. Owelal epuju' b'ix otzajel etin tzani. ³¹ Qa at ab'l otzajel qanin etetz tistil n'el epuju' ntons owajel etzaq'b'e': «Te Qajawil owokeyon titza'.»

³² Ntons kye aj eb'ajxik lajo', kyetz eb'ajxik, b'ix owoknoj kywitzt iktza'x ojetq tuq xik q'uma' kyetz. ³³ Aj man tuq n'el kypuju' te tal bur, kye tajaw oxik kcha'o' ikxjani: «¿Tistil n'el epuju' te tal bur?» ³⁴ Yaji kyetz oxik kyq'uma' ikxjani: «Tzan tpaj te Qajawil owokeyon titza'.»

³⁵ Ntons opon kyin te tal bur tucky'i Jesus, b'ix ojax ksi' te ktxo'w tajsik b'ix te Jesus ojaw iq'a'. ³⁶ B'ix aj man tuq nb'et tuj tb'ey, kye xjal nqet tuq ksako' te ktxo'w tuj b'ey [tzan tky'ik tajsik tzan kyk'amon tetz tucky'i jun tume'l b'an galan]. ³⁷ Aj ch'inky tuq taq'ik tzan tqetlin te witz Olib, kyaqil kye aj txnaq'atz b'an nkyechalaj tuq, e'aq'ik tzan kchalajsan te Qtata Dios tucky'i jun kywi' b'an nim tzan tpaj ojetq tuq tz'ok kye'e' tidi'chq tk'ulb'en Jesus tucky'i nim tajwalil Qtata Dios. ³⁸ Nxik tuq kyq'uma' kongan ikxjani: «Galanxwit ky'ik ti'j te k'ulul mandad aj tzul aj tlajen Qajawil. [Te Qtata Dios aj atjax] tuj ka'j chews'a' tk'u'j b'ix nim chalajb'il nky'ik tuj ka'j.»* ³⁹ Ntons junjun aj te b'uch'uj Parisey aj akyeqet tuq kxol kye xjal oxik kyq'uma' ikxjani: «Xnaq'tzon, inkxik amiyo' kye aj lapike' awi'jni.» ⁴⁰ Per yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «Oxe'l nq'uma' etetz, qa kyetz okyelumetel, ntons kye ab'j [stzi' b'ey] okyejawel siky'in.»

⁴¹ Ya ma pon qaynin ti'j Jerusalem b'ix ya ma xik te'e' te amaq', ntons te Jesus owokten oq'el ti'j, ⁴² oxik tq'uma' ikxjani: «Cha tzun-wit n'ox tuj ewi', nkese-y-tal max ajna'l te aj b'a'n tzan xhchewsan ek'u'j. Per tzunx qlolj tuj ewitz. ⁴³ Tzul jun tyemp aj oky'el nim nya'tx galan eti'j, b'ix kye etajq'oj owokel kch'ucq'i tx'o'tx' ti'j te loq' ti'j etamaq', ikxji tzan kyox b'ix okye'okel noj eti'j kyaqil palaj okyeq'o'jion eti'j. ⁴⁴ B'ix te etamaq' oqtelb'aj kxitu' kyaqil. Okxtel kykansa' ekyaqil aj nkxnajan tzi b'ix ni nlay kaj ksi' ni jun pant ab'j tajsik junky, oky'el kyaqil ntzani tzan tpaj k'onti'l owel eniky' aj tul te Qtata Dios kolol etetz.»

*Aj Kyex Tlajo' Jesus Kye K'ayiyon Tuj Te Nin Jay Nab'il Qtata Dios**Mat 21:12-17; Mak 11:15-19; Wnch 2:13-22*

⁴⁵ Yaji te Jesus owox tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, b'ix owaq'ik tzan kyex tlajo' kye aj nkyek'ayin tuq tzi. ⁴⁶ Oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Tz'ib'ankaj ikxjani: «Wetz njay owokeyon tzan kxnaq'tzan wi'j.»* Per yatzun etetz ma'tx ek'ululj tzan token etitza' iktza' kyjay eleq'.»*

⁴⁷ Ntons, kyaqil q'ij te Jesus nxnaq'tzan tuq kye xjal tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios b'ix kye aj k'ulul mandad kye pal b'ix kye aj xnaq'tzal Kawb'il b'ix kye aj at kyajwalil kxol kye xjal, kyetz nkyejoyon tuq tume'l titza' tzan tqet kykansa'. ⁴⁸ Per k'onti'l tuq n'oknoj jun tume'l titza' tzan tqet kykansa' tzan tpaj kyaqil tuq kye xjal nkyecha'on tuq ti'j.

* 19:38 Sal 118:26 * 19:46 Isa 56:7 * 19:46 Jer 7:11

20

Aj Txik Kcha'o' Kye Xjal Tidi' Tuq Tajwalil Te Jesus
Mat 21:23-27; Mak 11:27-33

¹ Jun q'ij te Jesus nxnaq'tzan tuq kye xjal tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios b'ix npakb'an tuq te tpakb'alil tizta' tzan jkolet. Ntons eb'ajpon kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il b'ix kye aj tijxjal k'ulul mandad kxol kye aj tijajil Israel, ² b'ix oxik kyq'uma' ikxjani: «¿Tidi' awajwalil tzeni tzan ak'ulun kyaqil aj n'ak'ulu'? ¿Ab'l oxik sin awajwalil?» ³ Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Ax wetz oxel ncha'o' etetz. Intajtz etzaq'b'e' ti'j te ntzani: ⁴ ¿Ab'l otzaj lajon te Wa'nch [tuky'i jun tajwalil] tzan tjaw tsi' a' kywi' xjal, te Qtata Dios tuj ka'j qatzun kye xjalji?» ⁵ Yaji kyetz e'aq'ik tzan kywululun kyib'kyib'x ikxjani: «Qa oxel jq'uma' qa Qtata Dios aj atjax tuj ka'j otzaj lajon tetz, otzajel tq'uma' «¿Tistil k'ontil' oxik etoksla?» ⁶ B'ix ax nlay b'antik tzan txik jq'uma' qa kye xjal etzaj lajon tetz tzan tpaj kye xjal oqotel kykansa' tuky'i ab'j tzan tpaj kkyaqil kyetz tuj kynab'l te Wa'nch jun aj yolil tyol Dios tuq.» ⁷ Ntons kyetz owaj ktzaq'b'e', k'ontil' kyeb'en ab'l otzaj lajon te Wa'nch swal a'. ⁸ Ntons te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «Ntons ax wetz nlay xik nq'uma' etetz ab'l otzaj sin wajwalil tzan nk'ulun ntzani.»

Te Yek'b'il Kyi'j Kye Majenon Aj Nya'tx Galan Kyenab'lin
Mat 21:33-44; Mak 12:1-11

⁹ Yaji te Jesus owaq'ik tzan tyolin kyuky'i kye xjal b'ix oxik tq'uma' ja yek'b'il ntzani: * «Jun xjal oqex tawa' jun punuj ub. Yaji oxik tmajena' kye txq'an xjal, b'ix yaji oxik tuj jun tb'ey laq'chik ky'ila'j q'ij. ¹⁰ Ya ma pon tyemp tzan tjaw te awalj, te tajaw oxik tlajo' jun tmos qanil [ch'in ta'l te kymajenb'en] twitz te awalj aj presis tuq te tetz, per kye majenayon oqet kyb'uju' b'ix k'ontil' oxik ksi' ch'inwt b'ix owaj kylajo'. ¹¹ Ntons yaji te tajaw oxik tlajo' junky tmos, per ax tetz owokb'aj kyili' b'ix oqet kyb'uju' b'ix ax k'ontil' oxik ksi' nich'inwt, b'ix owaj kylajo'. ¹² Yaji oxik tlajo' junky taq'unon per ax oqet kyok'onsa' b'ix owex kylajo'. ¹³ Yaji te tajaw awalj oqet tb'isu' ikxjani: «Ajna'l ¿tidi' nk'ulu'tz? Oxe'l nlajo' te nk'ajol aj gani' nim witz'a'. Qanq oqtel kyoksla'» ¹⁴ Per ya ma xik kye'e' kye majenayon ikja'n tuq stzaj, ntons okyyolij kyib'kyib'x ikxjani: «Aj nini-alo te aj ok'amoyon te erensy. Intqet jkansa' tzan tkaj tuj jq'ab' qetz te ja tx'o'tx'ni oj tkamik stat.» ¹⁵ Ntons owex kyin ti'jx te awalj b'ix oqet kykansa'. Ntons ¿tidi' otk'ulu'tz te tajaw awalj ajna'l? ¹⁶ Otzajel tetz, okyeqtel tkansa' kye aj eleq'ni b'ix oxel tmajena' te tx'o'otx' kyuky'i txq'anxy xjal.» Ntons, kye xjal ya ma tz'ok kcha'o' ja yek'b'lini, okyq'umaj ikxjani: «jK'onxwit ky'ik jun tidi' ikxji!» ¹⁷ Yaji tetz eb'ajxik tka'yi' b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ntons ¿tidi' telponx te aj tz'ib'ankaj tuj Tu'jal Dios aj ja' nyolin «Te ab'j aj owel kyik'o' kye k'ulul jay, oje tz'ok ajna'l te ab'j twit'lel jay b'ix b'an presis?»* ¹⁸ Ab'l te aj oqtel tz'aqik ti'j te aj ab'ji, oqtel tok'onsa' tib'; b'ix qa te ab'j oqtel tz'aq'ik tajsik jun xjal, te xjal okajel b'an xhink.»

¹⁹ Ntons, kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il, kyetz kyan tuq tzan tjaw ktzyu' te Jesus b'eyx tuj aj q'ijji tzan tpaj kyeb'en tuq te yek'b'il telponx tuq kyij kyetz. Per nkyexob' tuq kywitz kye xjal.*

Aj Txik Txnaq'tza' Jesus Tzan Qchojon
Mat 22:15-22; Mak 12:13-17

* 20:9 Isa 5:1-2 * 20:17 Sal 118:22 * 20:19 Mat 21:45-46; Mak 12:12

²⁰ Yaji oxik kylajo' tuky'i Jesus txq'an xjal aj nqet kyk'ulu' kyib' tuq iktze'xtzun galan xjal-e', tzan tuq tqet kyeq'i' Jesus tuky'i tyolx, ikxji b'a'n tuq tzan txik kyq'uma' til b'ix tzan txik kyq'apo' tuj tq'ab' te twitzale' k'ulul mandad. ²¹ Kyetz oxik kcha'o' tetz ikxjani: «Xnaq'tzon, qetza qeb'ena, yatz jun choylin b'ix tume'l aj ntzaj axnaq'tza', b'ix k'onti'l n'el tuj awitz jun mas tb'anil twitz junky. Yatz nxik axnaq'tza' a'ox te b'an'ax titza' tzan qanq'in iktza' te Qtata Dios tgan. ²² Ntons, ¿titza' yatz tuj anab'l, b'a'n pe' tuky'i te Kawb'il tzan txik qchojo' chojenj* [aj q'umankaj tzan] te César† aj twitzale' k'ulul mandad, qa nya'txji?»

²³ Ntons, te Jesus owel tniky' tistil tuq nxik kcha'o', ntons tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: ²⁴ «Instzaj eyek'u' jun tmin. ¿Ab'l qwitz atok ti'j te tminni b'ix ab'l qb'i atok ti'j?» Yaji kyetz owaj ktzaq'b'e': «Twitz te César b'ix ax tb'i.» ²⁵ Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Intxik esi' te César aj te tetz kixi', b'ix intxik esi' te Qtata Dios aj te Qtata Dios.» ²⁶ Ntons k'onti'l ob'antik tzan tqet kyeq'i' ti'j tyol kywitz kye xjal. Cha b'an nkyelab'an tuq tzan tpaj aj ojetz tz'ajtz stzaq'b'e' b'ix yaji elumet.

Aj Txik Cha'o' Te Jesus Qa Kye Anim Nkyejaw Anq'in
Mat 22:23-33; Mak 12:18-27

²⁷ Yaji eb'ajpon txq'an aj b'uch'uj Sadusey tuky'i Jesus. Komo kyetz k'onti'l nkyoksla' qa kye kamnaq nkyejaw anq'in.* Astilji kyetz oxik kcha'o' tetz ikxjani: ²⁸ «Xnaq'tzon, te Moisés okaj stz'ib'a' qetza, qa ma kamik jun ichan aj ojetz tz'ok junan b'ix k'onti'l ma kaj nijunwt tk'wa'al, ntons titz'in te xjal presis tuq tzan tok junan tuky'i te xuj byud tzan tkaj tijajil te titzik aj ma kamik.* ²⁹ Ntons, jun-el ate' tuq wuq ichan, kyerman kyib'. Te tb'ay owok junan per yaji okamik b'ix k'onti'l okaj nijunwt tk'wa'al. ³⁰ Yaji ax ikxji oky'ik ti'j te tkab'i' ³¹ b'ix te toxi', ax e'ok junan tuky'i'l [per eb'ajkamik]; b'ix ax ikxji oky'ik kyuky'i kye txq'anky, b'ix eb'ajkamik kywuqil b'ix k'onti'l okaj kyijajil. ³² Yaji ax okamik te xuj. ³³ Ya oj kyjaw anq'in kye kamnaq, komo kywuqil e'ok junan tuky'i'l, ¿ab'l qxu'jel owokel te xuj?»

³⁴ Ntons te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Twitz ja tx'o'tx'ni, kye ichan b'ix kye xuj nkye'ok junan. ³⁵ Yatzun kye aj nkyajo' tzan kyjaw anq'in kxol kye kamnaq tzan kyox tuj ka'j, kyetz qa xuj qatzun ichanji, ya nlay kye'ok junan ³⁶ tzan tpaj iyetz ya nlay kyekamik tzan tpaj okye'okel iktza' kye ángel b'ix kyetz tk'wa'al Qtata Dios-e', komo ma'tx kyejaw anq'in junky'el. ³⁷ B'ix yatzun kyij' kye kamnaq qa nkyejaw anq'in, te Moisés oyolin ti'j nini aj ja' oqet stz'ib'a' ti'j te k'ul aj ntilun tuq, komo tzi nyolin ti'j te Qajawil, aji te Qtata Dios aj ntzaj tna'o' te Abran, aj ntzaj tna'o' te Isak, b'ix aj ntzaj tna'o' te Jacob.* ³⁸ Te Qtata Dios nya'tx jun Dios aj ntzaj na'o' tzan kye kamnaq sinoke aj ntzaj na'o' tzan kye aj itz'oje', komo tuj twitz tetz kyaqil itz'oje'.» ³⁹ Ntons junjun aj xnaq'tzal Kawb'il oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Xnaq'tzon, yatz galan ma tz'aj atzaq'b'e'.» ⁴⁰ Yaji ya k'onti'l okynimsaj kyk'u'j tzan txik kcha'o' tidi'chq tetz.

Te Tijajil Aj Ja' Tzajnaq Te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'
Mat 22:41-46; Mak 12:35-37

⁴¹ Yaji te Jesus oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Tistil nq'umjik qa te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi' jun tijajil te [tzqan] Dawid? ⁴² Axxix te Dawid oyolin tuj te

* **20:22** Ax: ornat. † **20:22** Ax: César. Ikxji nkye'ok q'uma' kyaqil kye kywitzale' k'ulul mandad aj Romaj nkyejakon tuq tuj kywit'lel. * **20:27** Kya 23:8 * **20:28** Deu 25:5-6 * **20:37** Exo 3:6

tu'jal Kye Salmo, otq'umaj ikxjani: “Te Qtata Dios[†] oxik tq'uma' te Wajawil, § ‘Paqet wit'let tzani tuj nb'anq'ab' 43 b'ix onk'ulu'tz tzan kyqet kye awajq'oj witza.’ »* 44 Ntons, te Dawid n'ok tuq tq'uma' “Wajawil” [ti'j te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'], b'ix ζtitza' atok ikxji qa te Koloyon otzaj tijajil ti'j Dawid?»

Intok Qsi' Qnab'l Tzan K'on Qoqet Eq'i' Tzan Kye Aj Kyok Ka'yin B'an Relijyos-e'

Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luks 11:37-54

45 Kyaqil kye xjal nkyecha'on tuq ti'j Jesus, ntons tetz owaq'ik tzan txik tq'uma' kye txnaq'atz ikxjani: 46 «Intok esi' waq enab'l kyi'j kye aj xnaq'tzal Kawb'il. Kyetz mer kygan tzan tok ksi' kyq'anaq xluj b'an tb'anil, b'ix mer kygan tzan kyok liqet' iktza' tlimaqaal xjal-e' tzan kye xjal tuj te plas. B'ix kyetz mer kygan tzan kyama' wit'let kyuj kye jay nab'il Dios aj j'aj nkyeqet jiq' b'a', b'ix ax kygan ikxji oj kxik uk'le' wa'il tzan junky. 47 Per kyetz n'el kyin kyaj kye byud, b'ix yaji nim tuj nkyexnaq'tzan tzan kyqet jiq' b'a' tzan xjal [iktze'xtzun galan xjal-e']. Kyetz oxel' si' jun nim xhcho'nal kyi'j.»

21

Te Toyej Jun Ch'i Byud Meb'a'

Mak 12:41-44

1 Ntons yaji te Jesus ojaw tin twitz, exik tka'yi' kye xjal q'inon aj ngex ksi' tuq kyoyej tuj te tقاتel tmin tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, 2 b'ix ax oxik te'e' jun ch'i byud b'an meb'a' xjal, ngex tuq tsi' kab'e' tmin nya'tx nim tbalor. 3 Ntons oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz oxel' nq'uma' etetz te b'an'ax, te ja ch'i byud meb'a'ni, tetz ma'tx qex tsi' mas nim kywitzt kyaqil kye txq'anqy xjal. 4 Komo kyaqil kye txq'anqy nxik kyoye' a'ox aj nsobrin te kyetz, per tetz konserke b'an ch'i meb'a', tetz ma'tx xik tsi' kyaqil aj at tuq tetz tzan tanq'in.»

Aj Tyolin Jesus Ti'j Te Jwisy

Mat 24:1-44; Mak 13:1-37

5 Ntons junjun kye tuky'i'l nkyeyolin tuq ti'j te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, nkyq'uma' tuq kye ab'j k'ulb'en tetz b'an tb'anil b'ix ax b'an tb'anil kyoyej kye xjal txakb'il te jay. Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: 6 «Tzul jun tyemp, kyaqil aj b'an tb'anil nxik eten etetzni nlay kaj per ni jun pant tajsik junky; kyaqil oqtel tilu'»

7 Ntons junjun aj ajune' tuq tuky'i'l oxik kcha'o' tetz ikxjani: «Xnaq'tzon, ζjanik'b'a'n ky'ik kyaqil ntzani? ζB'ix tidi' oky'el tzan tel qniky' qa ch'inky tky'ik kyaqil nini?» 8 Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Intok esi' waq enab'l tzan k'on eqet eq'i'. Komo okye'ulel ky'ila'j xjal okyeyoliyon tuky'i nb'i iktze'xtzun a'in wetz, b'ix oxel' kyq'uma' ikxjani: “A'in wetz [te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'],” kyekyitel. B'ix ax oxel' kyq'uma' ikxjani: “Ajna'l ch'inky tul [te jwisy].” Ntons etetz k'on kx'ok lapet kyi'j. 9 B'ix cha'oj tok echa'o' ja'chq n'ok q'oj b'ix kye xjal ja'chq nkyejaw lab'un, yatzun etetz k'on kxob' waq tzan tpaj oky'elkixi' kyaqil nini mina' tpon te tmankb'il, per te tmankb'il nlay pon b'eyxnajji.» 10 B'ix ax oxik tq'uma' ikxjani: «Kyijajil txq'an xjal okyeq'ojiyonkix ti'j kyijajil txq'anqy xjal, b'ix txq'an amaq' okyeq'ojiyon kyi'j txq'anqy amaq'. 11 Okyeky'el kab'junab' b'an jwert, b'ix owokel e'e' twitz yab'il b'an jwert b'ix wa'ij ja'chq. Tidi'chq aj nim txob'lal b'ix tidi'chq b'an chuktky ojawel jalet twitz ka'j.»

† 20:42 Tuj yol ebrey nyolin “YHWH” aj nkyeyolin tuq iktza' “Yawe” aj telponx iktza' tb'i te Qtata Dios. § 20:42 Tuj yol ebrey nyolin “Adonay” aj telponx iktza' “Qajawil” tuj qyol. * 20:43 Ax: Paqet wit'let tuj nb'anq'ab' maxkix oj kyok kye awajq'oj kye tojlb'il awoq; Sal 110:1.

¹² Per aj mina' tuq tky'ik kyaqil ntzani, etetz okxjawel tzyu' b'ix okxjawel lajo'. Etetz tzan tpaj etokslb'en wi'j, etetz okxe'l q'apo' tuj kyq'ab' kye aj at kyajwalil kyuj kye jay nab'il Dios b'ix okxtex si' pres b'ix okxe'l eq'i' kywitz kye kywitzale' k'ulul mandad b'ix kywitz kye aj at nim kyajwalil. ¹³ Ixjji etetz b'a'n tzan eyolin wi'j wetz kywitz kyetz. ¹⁴ Per intqet eb'isu' tuj etanim tzan k'on eb'isu' tiji' tidi' okxyoliyon tzan ekolon etib'x. ¹⁵ Komo wetz oxe'l nsi' te eyol tuky'i jun enab'l, astilji nijunwt kye etajq'oj ob'antel tzan kyq'uman jun tidi' nya'tx galan eti'j qatzun ti'j aj n'eyoli'ji.* ¹⁶ B'ix okyejawel meltz'jik eti'j, okxe'l q'apo' [tuj kyq'ab' kye k'ulul mandad] tzan kye etat-x, b'ix kye etermanx, b'ix kye a'e' efamilyx b'ix kye a'e' etajjol, b'ix junjun te etetz okxtel kansa', ¹⁷ b'ix etetz [aj nkyin'etoksla'] okx'okel q'oji' kuytza' kyaqil xjal tzan tpaj etokslb'en wi'j. ¹⁸ Per [anke owokel eti'j ikxji], kolomixkix [tuj tq'ab' Qtata Dios];* ¹⁹ okoletel te etanim tzan tpaj nlay kaj esi' tzan etokslan.

²⁰ Oj txik eten te amaq' Jerusalem ajun soldad kyajq'oj nojnaqe' ti'j, ntons owelal eniky' ch'inky tuq tzan tpon najsas'. ²¹ Yaji kye aj akyeqet tuj Judey inkyoqik twi' witz, b'ix kye aj akyeqet tuj amaq' Jerusalem ax inkyex naj tuj te amaq', b'ix kye aj akyeqet xtxa'm amaq' k'ontil tzan kyox. ²² Komo nini owokel jun tyemp aj owokel si' jun nim xhcho'nal kyi'j kye xjal [aj tijajil Israel] tzan tponkix te aj tz'ib'a' tuj Tu'jal Dios.* ²³ Laste' kye xuj [aj Judey] aj ch'inky kky'ix tuj aj q'ijji, qatzun kye aj xuj tzunx nkyetxu'un kyal, komo owokel nim b'is txini b'ix jun nim xhcho'nal otzajel si' kyajsik qxjalil. ²⁴ B'an ky'ila'j kyetz okyeqetel kansa' tuky'i machit kansb'il b'ix txq'anly okyexe'l eq'i' pres tuj kyaqil amaq' ja'chq. B'ix kye aj nya'tx tijajil Israel okye'elax tajsik Jerusalem maxxix oj tpon te tyemp aj q'umankaj kyi'j [tzan Qtata Dios].

²⁵ Owokel en tidi'chq b'an chuktky twitz q'ij b'ix ti'j qya' b'ix kyi'j kye che'w.* B'ix tzani twitz tx'o'tx' kye xjal okyexob'el b'ix okyeb'isuyon ti'j titza' nxojin te nim a' [b'an chuktky] b'ix titza' npon pulan [b'an chuktky] xtxa'm te nim a'. ²⁶ Kye xjal okyetzajel numan tzan kxob'al oj tqet kyb'isu' ti'j aj oky'el twitz ja tx'o'tx'ni; b'ix tidi'chq aj at twitz ka'j okyewel kyito'. ²⁷ Ntons okyinxe'l e'e' [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] ikja'n tzan tuj muj tuky'i wajwalil b'ix tuky'i nim nxhqitz'unal.* ²⁸ Ya oj taq'ik tzan tky'ik kyaqil ntzani, intok esi' enab'l b'ix intjaw etin ewi' [nimsan waq ek'u'j] tzan tpaj ch'inky tuq tzan ekolet.»

²⁹ Ntons te Jesus ax oxik tq'uma' ja yek'b'il ntzani: «Intok esi' waq enab'l ti'j te wi' igos b'ix kyaqil kye tze'. ³⁰ Cha'oj tok ete'e' ikja'n ktzaj k'uplet txaq, etetz n'el eniky' ch'inky qok kwares. ³¹ Ax ikxji ti'j te aj ma'tx xik nq'uma'ni, tzan tpaj cha'oj tok eten aj nky'ik ikxji twitz tx'o'tx', owelal eniky' telponx ch'inky tul te Qtata Dios k'ulul mandad tuky'i nim tajwalil. ³² Wetz oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, kyaqil ntzani oky'el mina' kykamik kye ja qijajilni. ³³ Te twitz ka'j b'ix te twitz tx'o'tx' okyepoyonaj, per wetz nyol nlay ponaj, [opoyonkixi' kyaqil aj ma'tx xik nq'uma']. ³⁴ Intok esi' enab'l tzan k'on tok esi' ek'u'j cha a'ox ti'j jun ch'alajb'il tzani twitz tx'o'tx' qatzun ti'j te xhb'a'j qatzun ti'j tidi'chq aj cha a'ox n'oken tzan qanq'in twitz ja tx'o'tx'ni, b'ix derepent okanoyon eti'j kyaqil tuj aj q'ijji iktza' jun xpatxab'. ³⁵ Komo oky'el kyaqil ntzani kyi'j kyaqil xjal twitz tx'o'tx'. ³⁶ Etetz pe'eten list, pe'exnaq'tzan waq b'ajq'ij tzan ekolet ti'j kyaqil aj oky'elni, b'ix tzan [k'on eqet ky'ixwik tuj aj q'ijji cha'oj] tpon eyek'u'tz etib' nwitz [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in].»

* **21:15** Luks 12:11-12 * **21:18** Ax: ni jun stzamal ewi' opoyonaj. * **21:22** Os 9:7 * **21:25**

Isa 13:10; Ezq 32:7; Joel 2:31; Tmnk 6:12-13 * **21:27** Dan 7:13; Tmnk 1:7

³⁷ Ntons, te Jesus chijq'ij nxnaq'tzan tuq tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, b'ix gonik'an nxik tuq twi' te witz aj tb'i Olib. ³⁸ Kyaqil kye xjal b'an q'eqombwen nkyepon tuq cha'oyon ti'j tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios.

22

Aj Tkawlan Te Juds Kyuky'i Kye Kywitzale' Tzan Txik Tq'apo' Jesus Tuj Kyq'ab'

Mat 26:1-5,14; Mak 14:1-2,10-11; Wnch 11:45-53

¹ Ntons, ch'inky tuq tkanon te ninq'ij aj ja' tuq nkyewa'an te wab'j pan aj k'onti'l malsb'il tuj, te q'ij aj Paskw tb'i.* ² Kye pal aj nim kyajwalil, b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il, kyetz nkyejoyon tuq jun tume'l titza' tuq tzan tqet kykansa' te Jesus ewj, tzan tpaj nkyexob' tuq kywitz kye xjal.

³ Ntons te Satanas [aj Tajaw Choj] oqex tuj tanim te Juds aj n'ok q'uma' tuq Iskaryot b'ix jun tuq aj kxol kye kykab'lajujil tky'ixel Jesus. ⁴ Tetz oxwa'q yoliyon kyuky'i kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye aj k'ulul mandad tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, oyolin kyuky'i'l titza' tuq b'a'n tzan txik tq'apo' te Jesus tuj kyq'ab'. ⁵ Kyetz oje kyechalaj b'ix oxik kyq'uma' tetz tzan tqet kchojo' tzan tpaj nini. ⁶ Ntons te Juds oqet tuj twitz, b'ix njoyon tuq jun tyemp aj k'onti'l tuq ky'illa'j xjal tzan tuq txik tq'apo' te Jesus tuj kyq'ab'.

Aj Kywa'an Ti'j Te Tq'ijlal Paskw

Mat 26:17-29; Mak 14:12-25; Wnch 13:21-30; 1Kor 11:23-26

⁷ Ntons opon te q'ij aj ja' tuq nkyewa'an te wab'j pan aj k'onti'l malsb'il tuj, b'ix oj tqet tuq kansa' te tal karnar tzan txik q'apo' te jun present te Qtata Dios ti'j te tq'ijlal Paskw. ⁸ Te Jesus exik tlajo' te Xhpe'y b'ix te Wa'nch b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pex waq k'ulul kyaqil aj presis tzan qwa'an ti'j te q'ij Paskw.» ⁹ Yaji kyetz oxik kcha'o' ikxjani: «'Ja' agan tzan tqet jk'ulu' abyar te wab'j?» ¹⁰ Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «Oj etox etetz tuj te amaq', owokelnoj etitza' jun ichan eq'i' jun q'awub' a' titza'. Okx'okel lapet ti'j b'ix okx'okex tuj te jay aj ja' owokex. ¹¹ B'ix oxel' eq'uma' te tajaw jay ikxjani: «Te xnaq'tzon ntzaj xhcha'o' ikxjani: 'Ja' okyinwa'yon kyuky'i nxnaq'atz?» » ¹² Ntons tetz otzajel tyek'u' jun txol jay tajsik b'ix nim b'ix k'ulumaj. B'ix tzi intqet ek'ulu' kyaqil ti'j te q'ij.» ¹³ Ntons kyetz eb'ajxik, b'ix owoknoj kyitza' kyaqil iktza'xkix aj ojetq tuq xik q'uma' kyetz tzan te Jesus, b'ix tzi oqet kyk'ulu' kyaqil ti'j te q'ij.

¹⁴ Ntons ya ma pon or tzan kywa'an ti'j te q'ij Paskw, te Jesus b'ix kye tky'ixel eqet wit'let ti'j mes. ¹⁵ Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz b'an ngan tuq tzan nwa'an etuky'i'l ti'j ja q'ij ntzani mina'x tuq tok wen twitz nkamiky. ¹⁶ Wetz oxel' nq'uma' etetz, nlay kyinwa'an junky'el te ntzani sinoke max oj tponkix te q'ij cha'oj tk'ulun mandad te Qtata Dios tuky'i jun tajwalil kxol kye xjal.»

¹⁷ Ntons ojaw stzyu' tuj tq'ab' jun uk'b'il b'ix oxik tsi' pixon te Qtata Dios, b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Intky'ik ek'amo' ntzani b'ix intqet esipa' exol. ¹⁸ Oxe'l nq'uma' etetz, wetz nlay xik wuk'a' masky ta'al ub, sinoke max oj tk'ulun mandad te Qtata Dios tuky'i jun nim tajwalil.» ¹⁹ Ntons yaji ojaw stzyu' te wab'j b'ix ya ma xik tsi' pixon te Qtata Dios, oxik tq'uma' ikxjani: «Te ntzani te nchi'jel aj oxel' q'apo' te jun galan te etetz. Intxik ewa'a' ntzani tzan ntzaj ena'o'.» ²⁰ B'ix ikxji otk'uluj tuky'i te uk'b'il aj tmankun kywa'an, b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Te ja quk'a' ntzani telponx ti'j te tyol Qtata Dios aj man tkajlen tsi' etuky'i'l, b'ix owokel ikxji tzan tpaj nchiky'el aj owelal oj

* 22:1 Exo 12:1-27

nkamik te jun galan te etetz.* ²¹ Per ajna'l te aj ojawel meltz'jik wi'j, atqet junch'in wuky'i'l tzani ti'j mes.* ²² Komo [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], presiskix tzan tky'ik wi'j iktza'xkix oje qet b'isu' ti'j, per last-talo te aj ojawel meltz'jik wi'j.» ²³ Ntons eb'aj'aq'ik tzan kcha'on kyib'kyib'x ab'l tuq te aj ojawel meltz'jik ti'j.

Aj Kyb'isun Kye Txnaq'atz Jesus Ab'l Tuq Te Aj Mas Nim Tajwalil Kxol Kyetz

²⁴ Ntons, kye txnaq'atz Jesus eb'aj'aq'ik tzan kywululun kxol, ab'l tuq kxol kyetz te aj mas nim tajwalil.* ²⁵ Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Kye k'ulul mandad kxol kye aj nya'tx qxjalil tijajil Israel aj k'onti'l nkye'okslan Dios b'ix kye aj at nim kyajwalil, kyetz n'el kyetz'a' kye kxjalilix b'ix nkye'ok q'uma' "galan xjal.» ²⁶ Per exol etetz k'onti'l tzan tky'ik ikxji, sinoke te aj at nim tajwalil exol etetz inkxik tna'o' kye txq'anky iktza' jun aj nya'tx nim tajwalil, b'ix te aj nk'ulun mandad a tgan tzan taq'unan kye txq'anky.* ²⁷ ¿Ab'l te aj at mas tajwalil, qa te aj nqet wit'let ti'j mes wa'il, qatzun te aj nky'ik swan te wab'j twi' mesji? ¿Nya'tx petzun te aj nqet wit'let ti'j mes? Per wetz akyinget exol etetz iktza' te aj nky'ik swan te wab'j twi' mes.* ²⁸ Etetz ma'tx kxtenkix wuky'i'l tuj kyaqil xhcho'nal aj ma'tx tz'ok wen. ²⁹ Ntons komo iktza'x te ntat oje tzaj tsi' wetz wajwalil tzan nk'ulun mandad, ax wetz oxel nsi' jun etajwalil ³⁰ tzan eten junch'in wuky'i'l oj nk'ulun mandad. Okxwa'yon b'ix okx'uk'ayon ti'j mes wuky'i'l, b'ix okxtel wit'let tuj ewit'lel tzan txik eq'uma' tume'l ti'j te kyk'ulb'en kye kykab'lajujil b'uch'uj tijajil Israel.»*

Aj Txik Tq'uma' Jesus Te Xhpe'y Oqtel Tuq Tewa' Qa Totzqi' Tetz
Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Wnch 13:36-38

³¹ [B'ix ax oxik tq'uma' te Jesus ikxjani]: «Simon, Simon, tzaj acha'o', te Satanas ma'tx tzaj tqani' eti'j etetz tzan eqet tk'ulu' probar,* ³² per wetz ma'tx qet nwitz twitz Qtat tzan k'on tkaj asi' yatz† tzan tok wit'let ak'u'j wi'j. B'ix yatz oj tjaw awin ak'u'j, intxik animsa' kyk'u'j kye txq'anky qerman.» ³³ Ntons te Xhpe'y oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, dispwest atin tzan nxik awuky'i'l qa okyingtex si' pres qatzun tzan tok wen twitz nkamikyji.» ³⁴ Per te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz oxel nq'uma' yatz Xhpe'y, oj tjaw oq' te to'k, yatz oxmaj ojetq qet awewa' qa awotzqimin.»

³⁵ B'ix oxik tq'uma' kye kkyaqil ikxjani: «Aj exik nlajo' jun-el, k'onti'l tuq tzan txik etin eb'e'eq b'ix etumin b'ix te exajab', ¿opalatin petzun jun tidi' te etetz?»* Yaji kyetz oxik kyq'uma': «K'onti'l.» ³⁶ Ntons oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ajna'l te aj at tb'e'eq intxik tin tuky'i' stumin, b'ix intqet ek'ulu' etib' tzan eten list oj tky'ik te nya'tx galan aj tzul naj.† ³⁷ Wetz oxel nq'uma' etetz, presiskix tzan tky'ik wi'j kyaqil aj tz'ib'ankaj oqtxi' ikxjani: "B'ix tetz owok en iktza' jun joyol choj." Komo kyaqil aj tz'ib'a' wi'j wetz oky'elkix ikxji.»*

* **22:20** Exo 24:6-8; Jer 31:31-34 * **22:21** Sal 41:9 * **22:24** Mat 18:1; Mak 9:34; Luks 9:46 * **22:26**

Mat 20:25-28; 23:11; Mak 9:35; 10:42-44 * **22:27** Wnch 13:12-15 * **22:30** Mat 19:28 * **22:31** Ax:

tzan ejawb'aj tkyito' iktza' triw. † **22:32** Te Satanas oxik tqani' tzan tqet tk'ulu' probar kyaqil kyetz, per a'ox ostzoqpij tzan tk'ulun probar te Xhpe'y; astilji te Jesus oqet twitz twitz te Qtat ti'j te Xhpe'y.

* **22:35** Mat 10:9-10; Mak 6:8-9; Luks 9:3; 10:4 † **22:36** Ax: b'ix te aj k'onti'l jun tsepad, intxik tk'ayi' te xtso'w b'ix instzaj tloq'o' jun. Te ja ntzani k'onti'l telponx tzan stzaj kyloq'o' tuq kymachit q'ojb'il, komo tzan tpaj 22:49-51 qeb'enky te Jesus k'onti'l tuq nqet tuj twitz tzan token machit q'ojb'il kyitza'; astilji n'el qniky' ja taqanni telponx tzan kyten list ti'j jun nya'tx galan aj tzul tuq. * **22:37** Isa 53:9,12

38 Ntons kyetz oxik kyq'uma' ikxjani: «Tat, tzani ate' kab'e' machit q'ojb'il.»
Yaji kyit tetz: «Qaltetz.»[§]

Aj Txnaq'tzan Te Jesus Tuj Jetzemani
Mat 26:36-46; Mak 14:32-42

39 Yaji te Jesus owex tzi b'ix oxik twi' te witz Olib, komo tzi naq'ik tuq tzan txik xnaq'tzon, b'ix kye txnaq'atz e'ok lapet ti'.⁴⁰ Ya ma pon tzi, oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pe'exnaq'tzan waq tzan k'on ejet tz'aqik.»⁴¹ Ntons owel laq'chet ch'in kyij, qanq iktza' jun xo'on ab'j aj ja' opoyon, b'ix oqet mejlet b'ix owokten xnaq'tzon.⁴² B'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, qa yatz agan, b'a'n tzan akolon ch'in wi'j ti'j ja xhcho'nal ntzani, per k'onti'l tzan tb'antik iktza' wetz ngan sinoke intb'antik iktza' yatz agan.»⁴³ Ntons jun ángel aj tzajnaq tuj ka'j ojaw kanet twitz tzan tjaw tin tk'u'j.⁴⁴ Te Jesus n'ok ten tuq twitz nim xhcho'nal, per mas tuq nxnaq'tzan nim, b'ix te a' aj n'el tuq ti'j iktza' kyik' nqet tuq tz'aqik twitz tx'o'tx'.⁴⁵ Ya ma mankun txnaq'tzan, ojaw wa'let b'ix opon aj ja' tuq akyeqet kye txnaq'atz, b'ix etzaj tk'ulb'a' ojetq tuq kyewitan tzan tpaj kyb'is.⁴⁶ B'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Tistil nkxwitan? Sek' ejaw wa'let, b'ix pe'exnaq'tzan waq tzan k'on ejet tz'aqik.»

Aj Tjaw Tzyu' Jesus

Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Wnch 18:2-11

47 Man tuq nyolin te Jesus, kypon lab'un ky'ila'j xjal. Te eq'il kyb'ey a tuq te Juds aj jun tuq kxol kye kykab' lajujil txnaq'atz Jesus. Tetz owok laq'chet ti'j Jesus limal tetz tuky'i jun limb'il iktza' jun tajyol.*⁴⁸ Per te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Juds, ¿nkyin'ok alima' naqextzun qajyol qib'† b'ix ikxji nchjaw meltz'jik wi'j wetz te Ichán Aj Tk'wa'al Dios?»⁴⁹ Kye aj akyeqet tuq tuky'i Jesus, ya ma tz'ok kye nidi' nky'ik, oxik kcha'o' kyetz te Jesus ikxjani: «Tat, ¿oqoq'ojiyona kyij tuky'i qmachit kansb'il?»⁵⁰ Yaji jun txnaq'atz te Jesus oxik sililin, oqet tok'onsa' tmos te twitzale' pal, owel xtx'emu' txkyin aj tb'anq'ab'.⁵¹ Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «¿Qaltetz! ¡Ya k'onky!» Ntons te Jesus owok tmako' txkyin te xjal b'ix oqet tq'ana'.⁵² B'ix oxik tq'uma' kyuky'i kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye k'ulul mandad tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, b'ix kye tijxjal kxol kye xjal aj tijajil Israel aj ojetq tuq kyepon tzyul tetz, oxik tq'uma' ikxjani: «¿Tistil etetz ma'tx kx'ul tzani tuky'i emachit kansb'il b'ix tuky'i exb'aq'en, iktza' wetz a'in jun eleq'?»⁵³ Kyaqil q'ij wetz akynqet tuq etuky'i'l tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, b'ix tzi k'onti'l injaw etzyu'.* Per ajna'l ma'tx pon or b'ix at etajwalil tzan te Tajaw Choj tzan ek'ulun etetz tidi'chq aj nya'tx galan aj egan tzan ek'ulun.»

Aj Tqet Ewa' Jesus Tzan Xhpe'y

Mat 26:56-58,69-75; Mak 14:53-54,66-72; Wnch 18:12-18

54 Ntons ojaw ktzyu' te Jesus b'ix oxik kyeq'i' twitz te twitzale' pal. Yatzun te Xhpe'y, tetz lapik tuq laq'chik.⁵⁵ Stzi' tjay te pal ojetq tuq qet kyb'ichk'a' kyq'aq', ntons kye xjal eb'ajqet wit'let ti'j b'ix ax te Xhpe'y ax oqet wit'let kxol.⁵⁶ Ntons te jun kriad ya ma xik te'e' te Xhpe'y, okaj ka'yin ti'j b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Tetz, ax ajun tuq tuky'i Jesus.»⁵⁷ Per te Xhpe'y oqet tewa', oxik tq'uma' ikxjani: «Yen, wetz k'onti'l wotzqi' tetz.»⁵⁸ Mas yaj tzaj te junky xjal, ax oxik tq'uma' te Xhpe'y ikxjani: «Ax yatz a'ich jun aj kyuky'i'l.» Per yaji te Xhpe'y owaj stzaq'b'e': ¡Nya'tx b'an'ax awitza'!⁵⁹ Yaji jun or mas yajky, junky

§ 22:38 Ax: «Qaltetz. Etetz k'onti'l n'el eniky'.» * 22:47 Ax: owok laq'chet ti'j tz'ub'al tq'o'tx te Jesus. † 22:48 Ax: nkyin'ok atz'ub'a'. * 22:53 Luks 19:47; 21:37

xjal oxik tq'uma' ikxjani: «B'an'ax tetz atqet tuq tuky'i'l, komo ax tetz jun aj Galiley.» ⁶⁰ Yaji te Xhpe'y oxik tq'uma' ikxjani: «Tzaj acha'o', wetz k'onti'l web'en tidi' aj n'ayoli'ni.» Ntons, b'eyxnajji aj man tuq nyolin te Xhpe'y, ojaw og' jun to'k. ⁶¹ Ntons te Qajawil owaj ka'yin ti'j te Xhpe'y, b'ix te Xhpe'y otzaj tiktz'an ti'j tanim aj ojetq tuq xik q'uma' tetz ikxjani: «B'ex mina' tjaw og' te to'k, ojetq tuq kyinget awewa' oxmaj.» ⁶² Ntons te Xhpe'y owetz tzi, b'ix owokten oq'el.

Aj Tok Kxmayi' Jesus

Mat 26:67-68; Mak 14:65

⁶³ Ntons, kye xjal aj nkyexb'uqin tuq te Jesus, nqet tuq b'aj kxmayi' b'ix n'ok tuq b'aj kyb'uju'. ⁶⁴ Owok ktxayi' twitz, b'ix oxik kcha'o' tetz ikxjani: «Pakanonchaq ti'j ab'l ma tz'ok b'ujun te yatz.» ⁶⁵ B'ix n'ok tuq b'aj kyyaso', tidi'chq tuq n'ok kyq'uma' tetz.

Aj Tpon In Jesus Kywitz Kyaqil Kye Tijxjal K'ulul Mandad

Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Wnch 18:19-24

⁶⁶ Ya ma qo xhk'ate', owok kchimo' kyib' [junjun] kye tijxjal k'ulul mandad kxol kye xjal aj tijajil Israel —kye pal aj nim kyajwalil kyuky'i kye xnaq'tzal Kawb'il— b'ix kyetz oxik kyin te Jesus kywitz kye txq'anqy tijxjal k'ulul mandad. B'ix oxik kcha'o' te Jesus ikxjani: ⁶⁷ «Tzaj aq'uma' za'ich pe' yatz te Kolyon Aj Q'umankaj Oqtxi?» Ntons tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Qa wetz oxe'l nq'uma' qa a'in, nlay kyinxik etoksla'; ⁶⁸ b'ix qa oxe'l ncha'o' jun tidi', etetz nlay b'antik tzan tajtz etzaq'b'e'. ⁶⁹ Per b'eyx ajna'l [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] okyinqtel wit'let tuj tb'anq'ab' te Qtata Dios aj at nim tajwalil.» ⁷⁰ Yaji kyaqil exik cha'on tetz ikxjani: «Z'Ntons a'ich yatz te Tk'wa'al Dios?» Yaji tetz oxik tq'uma': «A'ixk etetz ma'tx tzaj eq'uma' qa a'in.» ⁷¹ Ntons kyetz okyq'umaj ikxjani: «Z'Tistil mas xjal tzan kyyolin tidi' til? A'o'xk ma'tx tz'ok qcha'o', tuj stzi'x ma'tx tz'etz.»

23

Aj Tpon In Jesus Twitz Pilat B'ix Te Eródes

Mat 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Wnch 18:29-38

¹ Ntons kkyaqil eb'ajjaw wa'let b'ix oxik kyin te Jesus twitz te Pilat. ² B'ix oxik kyq'uma' til ikxjani: «Ma tzaj jkamb'a'na te ja xjalni cha nxik tkub'sa' kyk'u'j kye qxjalil tzan kyq'ojin ti'j te tume'l titza' nk'xk'ulun mandad tzani tuj qamaq'. Tetz ntq'uma' tzan k'on txik qchojo' te chojenj te César, b'ix ntq'uma' tetz aji te Kolyon Aj Q'umankaj Oqtxi' aj k'ulul mandad.» ³ Ntons te Pilat oxik xhcha'o' tetz ikxjani: «Z'A'ich pe' yatz te k'ulul mandad kxol kye aj tijajil Israel?» Ntons te Jesus oxik tq'uma': «A'ichx ma'tx tzaj q'uman tetz.» ⁴ Ntons te Pilat oxik tq'uma' kye pal aj nim kyajwalil ikxjani: «Wetz k'onti'l jun til n'el tuj nwitz te ja ichan ntzani.» ⁵ Per kyetz nxik tuq kyq'uma' junky'el ikxjani: «Tetz cha nk'ulun tzan kyjaw lab'un kye xjal, b'ix nxik txnaq'tza' tidi'chq tuj kyaqil tkwentil Judey, komo owaq'ik tuj Galiley b'ix ax max tzani.» ⁶ Ya ma tz'ok xhcha'o' ikxji, te Pilat oxik xhcha'o' qa tetz jun aj Galiley tuq. ⁷ Ya ma tz'ok xhcha'o' te Pilat qa tetz tzajnaq tzi aj ja' tuq nk'ulun mandad te Eródes, ntons oxik tsama' tuky'i te Eródes tzan tpaj tetz atqet tuq tuj Jerusalem tuj aj tyempji.

⁸ Ya ma xik ten te Eródes te Jesus, tetz oje chalaj tzan tpaj ky'ila'j q'ijxi' tuq tgan tzan tok totzqila' tzan tpaj ojetq tuq tz'ok xhcha'o' tidi'chq ti'j, b'ix tetz tgan tuq tzan tok te'e' oj tk'ulun jun tidi' aj okyelab'ayon kye xjal ti'j. ⁹ Te Eródes oxik xhcha'o' tidi'chq tetz per te Jesus k'onti'l owaj stzaq'b'e' ch'inwt.

¹⁰ Ax akyeqet tuq tzi kye pal aj nim kyajwalil, b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il, kyetz tuky'i kyq'oj nxik tuq kyq'uma' til. ¹¹ Per te Eródes b'ix kye tmulon, ya ma tz'ok kyk'ulu' tidi'chq nya'tx galan ti'j b'ix ya ma tz'ok kxmayi', yaji owok ksi' jun tq'anaq te jun k'ulul mandad cha te xmayb'il tetz. Yaji te Eródes oxik tsama' junky'el tuky'i Pilat. ¹² Tuj aj q'ijji te Pilat b'ix te Eródes e'ok kyajjol kyib', komo tb'ay nkyeq'ojin tuq.

Aj Txik Q'uma' Tzan Tqet Kansa' Te Jesus

Mat 27:15-26; Mak 15:6-15; Wnch 18:39-19:16

¹³ Ntons te Pilat e'ok xhchimo' kye pal aj nim kyajwalil b'ix kyaqil kye txq'ankey aj nim kyajwalil b'ix kyaqil kye xjal. ¹⁴ B'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Etetz otzaj eteq'i' te ja xjal tzani, n'eq'uma' qa nkub'san kyk'u'j kye xjal tzan kyjaw lab'un, per wetz ma'tx xik ncha'o' tidi'chq tetz ewitz etetz, b'ix k'onti'l jun til n'oknoj witz'a' ti'j kyaqil aj ntzaj eq'uma' etetzni. ¹⁵ B'ix ax te Eródes k'onti'l ma tz'oknoj jun til titza', astilji ma'tx stzaj tsama' junky'el quky'i'l. Ma'tx tz'ok qen k'onti'l tidi' jun til aj presis-wit tzan tkamik tzan tpaj. ¹⁶ Oxe'l nsi' jun xhcho'nal ti'j b'ix yaji oxe'l ntzoqpi'.»

¹⁷ Ntons komo tuj te ninq'ij, aq'b'ia' te Pilat presis tuq tzan txik stzoqpi' jun aj pres.* ¹⁸ Per kyaqil kye xjal eb'aj' aq'ik tzan ksiky'in ikxjani: «Intqet akansa' tetz b'ix intxik atzoqpi' te Barabas.» ¹⁹ (Te Barabas ojetq tuq qex si' pres tzan tpaj nk'ulun tuq tzan kyjaw lab'un kye xjal tuj amaq' b'ix tzan tpaj okansan.) ²⁰ Te Pilat tgan tuq tzan txik stzoqpi' te Jesus, b'ix oxik tq'uma' junky'el kyetz, ²¹ per kye xjal eb'ajjaw siky'in kongan ikxjani: «¡Intqet eklabi' twitz krus! ¡Intqet eklabi' twitz krus!» ²² Yaji toxmajji'n-el te Pilat oxik tq'uma' junky'el kyetz ikxjani: «¿Tidi' nya'tx galan ma'tx tk'uluj? Wetz k'onti'l n'oknoj witz'a' jun tidi' til aj presis-wit tzan tkamik tzan tpaj. Oxe'l nsi' jun xhcho'nal ti'j b'ix yaji oxe'l ntzoqpi'.» ²³ Per kyetz b'an nkyesiky'in tuq, nxik tuq kyq'uma' tzan tqet klabi' twitz krus. B'an nim nkyesiky'in tuq, b'ix yaji oqetkix k'ulu' iktza' tuq kyetz kygan. ²⁴ Te Pilat oqet tb'isu' tzan tqet tk'ulu' iktza' tuq kyetz kygan. ²⁵ Oxik stzoqpi' te xjal aj kygan tuq kyetz aj atqex tuq pres tzan tpaj nk'ulun tuq tzan kyjaw lab'un kye xjal b'ix tzan tpaj tkansb'en, b'ix oqet tk'ulu' tuky'i Jesus iktza'x tuq kyetz kygan.

Aj Tjaw Yob'a' Te Jesus Twitz Krus

Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Wnch 19:17-27

²⁶ B'ix ya ma xik in te Jesus, at tuq jun xjal tzajnaq tuq tuj k'ul, Simon tb'i, tetz aj Siren tuq, b'ix oxik in alajwers tzan txik tiqa' te krus twi' tq'ab', lapik ti'jx Jesus. ²⁷ Ky'ila'j tuq xjal lapike' ti'j b'ix ate' tuq xuj lapike', b'an nkye'oq' tuq nim b'ix b'an nkyeb'isun tuq ti'j. ²⁸ Per yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Etetz xuj aj Jerusalen, k'on kx'oq' tzan npaj wetz, sinoke pe'etoq' eti'jx etetz b'ix kyil'j kye etal. ²⁹ Komo tzul jun q'ij aj oxe'l eq'uma', «Galanx-alo kye aj machor aj k'onti'l ojaw kyiq'a' jun kyal, galanx-alo kye xuj aj k'onti'l eb'aj'alan.» ³⁰ Tuj aj tyempji kye xjal okye'aq'el tzan txik kyyoli' kye witz, «Pe'eqet tilan qajsikna.» B'ix oxe'l kyq'uma' kye twi' witz, «Qoqet awewa'na.»* ³¹ Komo qa kye xjal k'onti'l n'ok lo'et kyk'u'j [tzan tky'ik kxon] jun tze' man txa'x, ntons pyorx-alo oqtel kyk'ulu' tuky'i jun tze' ky'ixk'oj.»†

* **23:17** Junjun txaq u'j tyol Qtata Dios oqtxi' k'onti'l nyolin ja taqanni. * **23:30** Os 10:8; Tmnk 6:16

† **23:31** Ax: Komo qa kye xjal k'onti'l n'ok lo'et kyk'u'j wi'j wetz, iktza' k'onti'l nkyeb'isun tzan tky'ik kxon jun tze' man txa'x, ntons pyorx-alo oqtel kyk'ulu' eti'j etetz aj lapikix wi'j, iktza' k'onti'l nkyeb'isun tzan tky'ik kxon jun tze' ky'ixk'oj.

³² Ntons ax eq'ime' tuq kytizta' kab'e'ky xjal eleq'-e' tzan tuq kyqet kansa' junx tuky'i'l. ³³ B'ix ya ma kyepon tuj te luwar aj tb'i "Tb'aqil Twi' Xjal," owok kyklabi' te Jesus twitz krus kyuky'i kye eleq', jun tuj tb'anq'ab' b'ix junky tuj tsurt. ³⁴ B'ix te Jesus nxik tuq tq'uma' te Stat ikxjani: «Tat, intqet anajsa' ch'in kchoj tzan tpaj k'onti'l kyeb'en te aj nqet kyk'ulu'ni.» Ntons te tq'anaq oqet ksaqchb'ila' loteriy ti'j tzan tqet kypawa' kxol.*

³⁵ Ntons kyaqil kye xjal wal'ke' tuq nkyeka'yin b'ix kye k'ulul mandad nkyexmayin tuq ti'j, nxik tuq kyq'uma' ikxjani: «Eb'ajqet tkolo' txq'anky xjal, ajna'l intqet tkolo'chaq tetz tib'x, aber qa b'an'ax aji tetz te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi', aj joyomaj tzan Qtata Dios.» ³⁶ B'ix kye soldad ax kyetz nkyexmayin tuq ti'j Jesus. Nkye'ok tuq laq'chet ti'j b'ix nxik ksi' tuq minagr tetz, ³⁷ nxik tuq kyq'uma' ikxjani: «Qa yatz a'ich te Twitzale' K'ulul Mandad kyi'j kye aj tijajil Israel, intqet akolo' awib'x.» ³⁸ B'ix at tuq jun yol tz'ib'a' twi' te krus, tajsik twi' ikxjani: Aj ntzani te Twitzale' K'ulul Mandad kyi'j kye aj tijajil Israel.

³⁹ Ntons jun te aj owok klabi' xtx'u'k Jesus nyolin tuq nya'tx galan ti'j ikxjani: «Qa yatz a'ich te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi', ntons intqet akolo' awib'x b'ix qoqet akolo'na.» ⁴⁰ Per te junky oxik tmiyo', oxik tq'uma' ikxjani: «¿Ti'tzun, k'onti'l ntxob' twitz Dios anke n'ok awen twitz ja xhcho'nalni? ⁴¹ B'an'ax, qetz nqajo' tzan tok qen twitz ja xhcho'nalni te chojb'il kyaqil jk'ulb'en, per te ja xjal ntzani, tetz k'onti'l tidi' nya'tx galan otk'uluj.» ⁴² Yaji oxik tq'uma' tetz te Jesus ikxjani: «Jesus, kyintzaj ana'o' ch'in oj ajakon wit'let tuj awit'lel.» ⁴³ Yaji te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Wetz ox'e'l nq'uma' yatz te b'an'ax, b'eyx ajna'l ochtelten wuky'i'l tuj te luwar b'an' anil.»

Aj Tkamik Te Jesus

Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Wnch 19:28-30

⁴⁴ Ntons, atx aj man tuq chiq'ij max aj qpon te toxi' or te qale', kyaqil te twitz tx'o'tx' oqet yupan. ⁴⁵ Te q'ij ya k'onti'l oq'analin b'ix te nim xq'apj pawb'il* tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios oqet laqik nink'ajchaq. ⁴⁶ Te Jesus ojaw siky'in kongan, oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, tuj aq'ab' okajel nq'apo' wanim.»* Ya ma xik tq'uma' ikxjani, okamik.

⁴⁷ Yaji te k'ulul mandad kyi'j kye soldad, ya ma tz'ok ten kyaqil aj ojetq ky'ik, tetz oqet tjiq'b'a' Qtata Dios, oxik tq'uma' ikxjani: «B'an'ax ja xjal ntzani k'onti'l tuq til.»

⁴⁸ Kyaqil kye xjal aj akyeqet tuq, ya ma tz'ok kyen kyaqil aj ojetq ky'ik, eb'aj'aj jk'ajy b'ix n'ok tuq kytink'a' kypechx [tzan tpaj ntzaj tuq kyna'on tetz]. ⁴⁹ Per kyaqil kye aj otzqilal tuq te Jesus b'ix kye xuj aj eb'ajtzaj lapet ti'j max Galiley, eb'ajkajten tzi, cha eb'ajxik ka'yin laq'chik ti'j kyaqil tuq aj nky'ik.*

Aj Txwa'q Muqb'aj Te Jesus

Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Wnch 19:38-42

⁵⁰ Ntons at tuq jun xjal tb'i Chep, tetz jun kxol kye aj tijxjal k'ulul mandad kxol kye aj tijajil Israel, b'ix tetz jun xjal b'an galan tuq nab'lin, b'ix nb'et tuq tuj tume'l. ⁵¹ Tetz nya'tx dyakwerd tuq tuky'i te aj oxik kyq'uma' kye txq'anky ni tuky'i te aj oqet kyk'ulu'. Tetz jun aj Arimatey tuq, jun kyamaq' kye aj tijajil Israel, b'ix tetz lo'ik tuq tk'u'j te Qtata Dios okoloyon kyi'j kye tijajil. ⁵² Ntons oxwa'q tuky'i Pilat b'ix oxik tq'ani' tzan tqetz tin tuq xhchi'jel te Jesus twitz krus. ⁵³ Ya ma qetz tin twitz te krus owok tb'atz'o' ti'j jun xq'apj xtx'otx'al lino, b'ix owox tmuqu' tuj jun jul muqb'il anim k'ulumaj tuq twitz jun peky

b'ix nijunwt tuq anim ojetq kye'ox muqu' tzi. ⁵⁴ Ntons aj q'ijji presis tuq tzan tqet kyk'ulu' kyaqil, ch'inky tuq taq'ik te q'ij ojla'mj.

⁵⁵ Kye xuj aj eb'ajtzaj tuky'i'l max Galiley, ax kyetz eb'ajxik lapet kyij' kye aj e'ox muqun te Jesus b'ix owok kye'e' ja' owox muqu' b'ix titza' oqet si' te txlimal. ⁵⁶ Yaji eb'ajmeltz'jik [tuj kyposad] b'ix oqet kyk'ulu' ti'chq txakl tk'ok'jal [aj owokeyon tuq ti'] te kamnaq]. Yaji tzan tpaj q'ij ojla'mj, a tgan tuq tzan kyojlan iktza'x tuq tz'ib'ankaj tuj te Kawb'il.*

24

Aj Tjaw Anq'in Te Jesus

Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Wnch 20:1-10

¹ Yaji tuj junky iwitq tb'ay q'ij te saman, b'an q'eqombwen kyetz eb'ajxik aj ja' owox muqu' te Jesus b'ix oxik kyin te tk'ok'jal aj ojetq tuq qet kyk'ulu'.

² Otzaj kykamb'a' te ab'j ojetq tuq tz'el in twitz te jul muqb'il anim, ³ per ya ma kye'ox tuj te jul k'onti'l otzaj kykamb'a' te txlimal te Jesus aj Qajawil b'ix ojetq tuq kyetzajb'aj, k'onti'l tuq n'el kyniky' tidi' ojetq ky'ik. ⁴ Yaji derepent kyjaw kanet kab'e' xjal akyeqet tuq kyk'atzaj, atok tuq kyq'anaq b'an xhqitz'un.

⁵ Yaji kyetz b'an xob'naqe' tuq, b'ix eb'ajqet mejlet tuky'i tajsik kywitz max twitz tx'o'tx', per kye kab'e' xjal oxik kyq'uma' kyetz ikxjani: «¿Tistil etetz n'ejoyo' tuj jun muqb'il anim te aj itz'oj? ⁶ Tetz k'onti'l atqet tzani, tetz ma'tx jaw anq'in. Instzaj ena'o' aj oxik tq'uma' etetz aj tzunx tuq atqet tuj Galiley, ⁷ «Te Ichán Aj Tk'wa'al Dios presiskix tuq tzan txik q'apo' tuj kyq'ab' kye xjal chimol choj, b'ix tzan tqet klabi' twitz krus, per tuj toxi'n q'ij ojawelkix anq'in.»*^{*}

⁸ Ntons kye xuj otzaj tiktz'an tuj kyanim te tyol Jesus aj ojetq tuq xik tq'uma' kyetz. ⁹ Yaji ya ma kyemeltz'jik, oxik kyq'uma' kyaqil ntzani kye kyjunlajujil tky'ixel Jesus, b'ix kye txq'anqy aj ajune' tuq kyuky'i'l. ¹⁰ Kye aj oxik in te tpakb'alil kyuky'i kye tky'ixel Jesus, a'e' kye Liy aj Magdála b'ix Xhwan, b'ix Liy tnan Jacobo* b'ix kye txq'anqy xuj kyuky'i'l, ¹¹ per tuj kynab'l kye tky'ixel Jesus b'ix kye txq'anqy aj ajune' tuq kyuky'i'l, kyetz tuj kynab'l cha loke' tuq b'ix k'onti'l tuq nkyoksla' aj nxik kyq'uma'.

¹² Yaji te Xhpe'y oxik oqelan tuj te muqb'il anim, b'ix ya ma tz'ox ten tuj te jul, k'onti'l oxik ten tidi' sinoke a'ox tuq kye xq'apj aj owok b'atz'o' ti'j Jesus. Yaji omeltz'jik aj ja' tuq ate' kye txq'anqy b'ix k'onti'l owel stzi' tzan tpaj kyaqil aj ojetq tuq ky'ik.

Aj Tjaw Kanet Jesus

Mak 16:12-13

¹³ Axxix aj q'ijji kab'e' kye txnaq'atz ikja'n tuq kxik tuj [aldey] Emaus nkaj tuq qanq kab'lajuj kilómetr[†] ti'j Jerusalen. ¹⁴ Kyetz nkyeyolin tuq ti'j kyaqil aj ojetq tuq ky'ik. ¹⁵ Aj man tuq nkyeyolin b'ix tidi'chq tuq ntzaj kyna'o', te Jesus owok laq'chet kyk'atzaj b'ix oxik junch'in kyuky'i'l. ¹⁶ Anke kyetz n'ok tuq kye'e', per k'onti'l ob'antik tel kyniky' ab'l tuq tetz.

¹⁷ Yaji te Jesus oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Tidi' n'eyoli' etetz?» Ntons eb'ajqet wa'let b'ix b'an b'is tuq kywitz. ¹⁸ Yaji jun te kyetz aj tb'i Kliops oxik tq'uma' ikxjani: «¿Ti'tzun kxol kyaqil kye aj kxb'ak'on tuj Jerusalen, a'ox yatz a'ich mina' tok acha'o' aj oky'ik ja samanni?» ¹⁹ Yaji tetz oxik xhcha'o' kyetz: «¿Tidi' oky'ik?» Yaji kyetz oxik kyq'uma' ikxjani: «Aj oky'ik ti'j te Jesus

* **23:56** Exo 20:8-10; Deu 5:12-15 * **24:7** Mat 16:21; 17:22-23; 20:18-19; Mak 8:31; 9:31; 10:33-34; Luks 9:22; 18:31-33 * **24:10** Ax: Chaw. † **24:13** Ax: sesenta stadiones.

aj Nasaret, tetz jun aj yolil tyol Dios tuq, at tuq nim tajwalil tzan tk'ulun tidi'chq b'ix kyaqil te tyol b'an galan tuq tuj twitz Qtata Dios b'ix ax tuj kywitz kye xjal. ²⁰ B'ix kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye tijxjal k'ulul mandad qxol, kyetz oxik kyq'apo' [tuj tq'ab' te gobernador] tzan txik q'uma' tzan tkamik b'ix tzan tqet klabi' twitz krus. ²¹ Qetza lo'ik tuq jk'u'j tetz aji tuq te aj okolpiyon kye qxjalil aj tijajil Israel. B'ix kab'eje oky'ik kyaqil nini. ²² B'ix yaji junjun xuj aj akyeqet quky'ila ma qo'ok kxob'sa'na. Kyetz ma kyexwa'tz b'an q'eqombwen tuj te muqb'il anim, ²³ k'onti'l ma tzaj kyk'ulb'a' te txlimal, ntons ma kyemeltz'jik b'ix ma kyq'umaj ma tz'ok kye'e' txq'an ángel aj ma kyq'umaj qa tetz itz'oj. ²⁴ B'ix junjunky quky'ila ma kyexwa'tz tuj te muqb'il anim b'ix ma tzaj kyk'ulb'a' iktza'x kye xuj ma kyq'umaj, per k'onti'l ma tz'ok kyen te Jesus.»

²⁵ Ntons, yaji tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¡Etetz b'an k'onti'l n'ox tuj ewi', b'ix pen n'etoksla' te aj okyq'umaj kye aj yolil tyol Dios oqtxi'! ²⁶ ¿Nya'tx petzun presis tuq tzan tky'ik kyaqil nini ti'j te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi' b'ix tzan tox tuj ka'j tzan tqet jiq'b'a' txini?» ²⁷ Yaji tetz n'aq'ik tuq tucky'i stz'ib'en Moisés, b'ix yaji kyuky'i ktz'ib'en kye txq'anqy aj yolil tyol Dios oqtxi', nxik tuq tq'uma' xtxolil te Tu'jal Dios aj ja' tuq nyolin ti'j tetz.

²⁸ Ya ma kyepon tuj te aldey aj ja' tuq ikja'n kxik, te Jesus oqet tk'ulu' iktze'xtzun tetz ikja'n tuq txik mas laq'chik. ²⁹ Per kyetz oqet kywitz twitz tzan tkaj tuq kyuky'i'l, oxik kyq'uma' ikxjani: «Pakaj quky'ila. B'an qale'ky ajna'l tzan axik tuj ab'ey. Ch'inky qyupan.» Ntons te Jesus okaj kyuky'i'l.

³⁰ Ntons ya ma kyeqet wit'let ti'j mes wa'il, te Jesus ojaw stzyu' te jun wab'j tuj tq'ab' b'ix ya ma xik tsi' pixon te Dios, oqet tpedasi' b'ix oxik tsi' kyetz. ³¹ B'eyxnajji kyetz owel kyniky', aji tuq te Jesus, per tetz luwew oqet naj.

³² B'ix nkyoli' tuq kyib'kyib'x ikxjani: «¿K'onti'l petzun b'an nqochalaj tuq tuj qanim aj stzaj tq'uma' xtxolil ti'j te Tu'jal Dios?»

³³ Yaji kyetz b'eyxnajji eb'ajmeltz'jik tuj Jerusalem, aj ja' otzaj kykamb'a' chimo' tuq kyib' kye kyunlajujil kye tky'ixel Jesus b'ix txq'anqy aj kyuky'i'l tuq, ³⁴ b'ix nkyeyolin tuq ikxjani: «B'an'ax te Qajawil ma'tx jaw anq'in b'ix ma'tx jaw kanet twitz Simon.»

³⁵ Ntons kyetz kykab'il oxik kyq'uma' kyaqil aj ojetq tuq ky'ik kyil'j tuj b'ey b'ix titza' owel kyniky' ti'j Jesus aj tqet tpedasi' te wab'j.

Aj Tjaw Kanet Jesus Kxol Txnaq'atz

Wnch 20:19-23

³⁶ Man tuq nkyeyolin ti'j kyaqil ntzani, aj tjaw kanet te Jesus kxol b'ix oqet ten nink'ajchaj kxol b'ix exik tlima' ikxjani: «Tz'okxwit jun chewsb'il tuj etanim.» ³⁷ Yaji kyetz etzaj'aj b'ix eb'ajxob' nim. Kyetz tuj kynabl' tuq qa nxik kyen tuq jun tanim xjal. ³⁸ Per yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani:

«¿Tistil etetz nxkob'? B'ix ¿tistil nna'non etanim? ³⁹ Instzaj eten kye nq'ab' b'ix kye woq. ¡A'inxkix wetz! Kyin'ok eten, kyin'ok emako' pe'. Jun tanim xjal k'onti'l xhchi'jel b'ix k'onti'l tb'aqil iktza' wetz nchi'jel aj n'ok etenni.»

⁴⁰ Ya ma xik tq'uma' ikxji oxik tyek'u' kyetz kye tq'ab' b'ix kye toq. ⁴¹ B'ix komo kyetz k'onti'l tuq nb'antik tzan kyokslan, b'an nkyechalaj tuq b'ix b'an nkyelab'an tuq, ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿At wab'j tzan nwa'an ch'in?» ⁴² Ntons oxik ksi' tetz jun pedas xhchi' kyiy tx'amsa' tuq tuj txanq'a'l. ⁴³ Yaji tetz oky'ik tk'amo' b'ix oxik twa'a' kywitz kyaqil.

Aj Kykaj Tkawi' Jesus Kye Txnaq'atz

Mat 28:16-20; Mak 16:14-18

⁴⁴ Yaji oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Aj ma'tx ky'ik wi'jni, iktza'xkix aj oxik nq'uma' etetz aj tzunx tuq akyinget etuky'i'l, presiskix tuq tzan tky'ik kyaqil iktza'xkix tz'ib'ankaj wi'j tuj te Kawb'il aj oqet tz'ib'a' tzan Moisés, b'ix kyuj kye ktz'ib'en kye aj yolil tyol Qtata Dios oqtxi' b'ix kyuj Kye Salmo.»

⁴⁵ Ntons, yaji otk'uluj tzan tel kyniky' titza' tuq nyolin te Tu'jal Dios, ⁴⁶ oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Tz'ib'ankaj* [wi'j wetz] te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi', presiskix tuq tzan tok wen twitz xhcho'nal, b'ix tuj toxi'n q'ij tzan njaw anq'inky kxol kye kamnaq, ⁴⁷ b'ix kye aj nkye'okslan wi'j oxel' kypakb'a' tuj kyaqil Jerusalem b'ix yaji tuj kyaqil amaq' twitz tx'o'tx' tzan tjaw kky'ixpu' kye xjal titza' kynab'lin b'ix tzan tqet najsa' kyaqil te kchoj. ⁴⁸ Etetz ma'tx tz'ok ete'e' kyaqil aj ma'tx ky'ikni. ⁴⁹ B'ix wetz otzajel nlajo' etuky'i'l te aj okaj tsi' tyol te Nfat ti'j. Per etetz pe'eqeten ax tzani tuj te amaq' Jerusalem max oj stzaj si' te etajwalil aj tazjnaq tuj ka'j.»*

Aj Tjaw In Jesus Tuj Ka'j
Mak 16:19-20

⁵⁰ Yaji te Jesus e'ex tin tzi, eb'ajxik teq'i' qaynin ti'j te amaq' Betany, b'ix yaji ojaw teq'i' tq'ab' tzan kyqet tky'iwla'. ⁵¹ B'ix aj man tuq nkyeget tky'iwla', tetz ojaw eq'i' twitz ka'j. ⁵² Ntons kyetz ya ma mankun kyna'on tetz, eb'ajmeltz'jikky tuj Jerusalem, b'an nkyechalaj tuq. ⁵³ Kyetz b'ajq'ij akyeget tuq tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, aj ja' tuq nkyena'on te Qtata Dios.

* **24:46** Sal 16:10; Isa 52:13–53:12   * **24:49** Kya 1:4

Te Tpakb'alil Galan Ti'j Te Qajaw Jesukrist Aj Oqet Stz'ib'a' Wa'nch

Te Jesukrist Atqet Tuq Atx Aj B'an Oqtxi' Mina' Tuq Tqet K'ulu' Kyaqil Aj Nxik Qen

¹ Bwen, aj tqet k'ulu' kyaqil aj nxik qen, Te Aj Swal Tpakb'alil [ti'j te Qtata Dios] atqetkix tuq, b'ix tetz atqet tuq tuky'i [Qtata] Dios b'ix tetz Dioskix tuq. ² Ntons aj tqet k'ulu' kyaqil, tetz atqetkix tuq tuky'i Qtata Dios. ³ Aji tetz oqet k'unun kyaqil aj at, k'onti'l jun tidi' aj nya'tx-wit aji oqet k'unun. ⁴ A tetz ntzaj sin kyang'in kye xjal b'ix te nini jun chk'atunal tuj kywitz. ⁵ Te chk'atunal npon tnajsa' te qlolj, per te qlolj nlay b'antik tzan tpon tnajsa' te chk'atunal.

⁶ Ntons at tuq jun xjal Wa'nch tb'i aj otzaj lajo' tzan Qtata Dios ⁷ tzan tyolin aj teb'enky tuq ti'j te aj ntzaj swan te chk'atunal tuj kywitz kye xjal, ikxji tzan txik kyoksla' kyaqil xjal. ⁸ Te Wa'nch nya'tx tuq aji tetz aj ntzaj swan te chk'atunal tuj qwitz, sinoke lajo' tuq tzan tyolin aj teb'enky tuq ti'j te aj nswan chk'atunal tuj qwitz.

⁹ Te aj nswan chk'atunal b'an b'an'ax, tetz owul tzani twitz tx'o'tx' b'ix nswan chk'atunal kye kyaqil xjal. ¹⁰ Atqetkix tuq kxol kye xjal, b'ix anke aji tetz oqet k'ulun te twitz tx'o'tx' kyaqil, per kye xjal k'onti'l owel kyniky' ti'j ab'l tuq tetz. ¹¹ Tetz owul kxol txjalil per k'onti'l oqet kyk'amo', [k'onti'l oxik kyoksla']. ¹² Per kyaqil kye aj ek'amon tetz, kye aj e'okslan ti'j, tetz otzaj tsi' jun kyoklen tzan kyok tk'wa'al Qtata Dios. ¹³ Kyetz a'e' tk'wa'al Qtata Dios, nya'tx tzan tpaj nkye'it'jik iktza'x-wit nkye'it'jik kye xjal, b'ix nya'tx tzan tpaj aj n'el kygani'-wit te kytat, sinoke axk te Qtata Dios otk'uluj tzan kyitz'jik junky'el tuj kyanim.

¹⁴ Te Swal Tpakb'alil [Qtata Dios] owok xjal b'ix onajan qxol, b'ix oje tz'ok qen tajwalil, b'ix tetz tajwalil telponx a'ox tetz te Tk'wa'al Stat, b'ix b'an tb'anil tuq nab'lin b'ix b'an'ax jun yolin. ¹⁵ Te Wa'nch nyolin tuq ti'j te aj teb'enky tuq, oxik tpakb'a' ikxjani: «Aj ntzani te xjal aj nkyinyolin tuq ti'j aj txik nq'uma', «Te aj tzul mas yaj nwitz wetz, tetz mas nim tajwalil nwitz tzan tpaj tetz atqetkix tuq tb'ay nwitz wetz.» ¹⁶ B'ix tetz ntzaj tsi' qetz jun nim b'an galan nya'tx tzan tpaj-wit tb'anil a'o' sinoke cha jkotch, b'ix yaji ntzaj tsi' masky. ¹⁷ Te Qtata Dios otzaj tsi' te Tkawb'il qetz tzan te Moisés, per kyaqil te aj b'an galan aj cha jkotch b'ix te tume'l b'an'ax, tetz otzaj tsi' qetz tzan tpaj te Jesukrist. ¹⁸ Nijunwt ab'l oje tz'ok en te Qtata Dios, a'ox te tk'wa'al aj cha jun tuq b'ix atqet junch'in tuky'i Stat, a tetz oje tzaj yek'un te Qtata Dios qetz.

Aj Txik Tq'uma' Te Wa'nch Ab'l Tuq Te Jesukrist
Mat 3:11-12; Mak 1:7-8; Luks 3:15-17

¹⁹ Ntons, ikxjani oxik tq'uma' te Wa'nch aj kypon tuky'i'l txq'an pal b'ix txq'an aj b'uch'uj Lewi lajome' tzan kye txq'an ky'ulul mandad kxol kye xjal aj tujajil Israel tuq amaq' Jerusalen, b'ix oxik kyqani' te Wa'nch ikxjani: «¿Ab'l a'ich?» ²⁰ Yaji tetz owaj stzaq'b'e' b'an'ax b'ix k'onti'l oqet tewa': «Wetz nya'tx a'in te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'.» ²¹ Yaji oxik kcha'o' junky'el tetz: «¿Ab'l yatz a'ichji? ¿A'ich pe' yatz Eliys aj yolil tyol Dios oqtxi'?» ^{*} Yaji te Wa'nch owaj stzaq'b'e': «Nya'tx a'in.» Yaji kyetz oxik kcha'o' ky: «¿Ntons yatz a'ich te junky

* 1:3 Gén 1:1-3; Kol 1:15-17 * 1:6 Mat 3:1; Mak 1:4; Luks 3:1-2 * 1:14 1Wnch 1:2 * 1:20 Ax:

te Krist. * 1:21 Mal 4:5

aj yolil tyol Dios aj o'kix owule!»* Ntons te Wa'nch owaj stzaq'b'e' junky'el: «Nya'tx.»²² Ntons kyetz oxik kyq'uma' junky'el tetz: «¿Ab'l yatz a'ichji? Qetza presis tzan txik jq'uma' ab'l yatz a'ich kyuky'i kye aj ma kyetzaj lajon qetza. ¿Tidi' yatz otzajel aq'uma' awi'jx yatz?»²³ Te Wa'nch owaj stzaq'b'e' kyetz: «Wetz a'in te jun aj npakb'an tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon, iktza' otq'umaj te Chay aj yolil tyol Dios oqtxi', "Intqet ek'ulu' etib' tzan tpaj tzul te Qajawil, intjaw eky'ixpu' enab'lin tzan etiyon ti'j te Qajawil.»*

²⁴ Yatzun kye aj exik lajo' yoliyon tucky'i Wa'nch, kyetz aj te b'uch'uj Parisey, ²⁵ b'ix oxik kcha'o'ky te Wa'nch ikxjani: «Qa yatz nya'tx a'ich te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi' b'ix qa nya'tx a'ich te Eliys b'ix qa nya'tx a'ich te junky aj yolil tyol Dios, ¿tistil njaw asi' a' kywi' xjal?»²⁶ Ntons te Wa'nch owaj stzaq'b'e' kyetz: «Wetz njaw nsi' a' kywi' xjal cha a'ox tucky'i a', per exol etetz at jun aj k'onti'l etotzqi',²⁷ b'ix tzul mas yaj nwitz, b'ix wetz twitz tetz k'onti'l npon wajwalil ni iktza' jun taq'unon aj n'el tkotpi' twitz txajab'.»²⁸ Ntons, te ntzani oky'ik tuj Betany, junxla' te Jordan A' aj ja' tuq te Wa'nch njaw tsi' a' kywi' xjal.

Te Jesus Otzaj Lajo' Tzan Qtata Dios Koloyon Qi'j Ti'j Te Qchoj

²⁹ Tuj junky iwitz te Wa'nch oxik ten te Jesus ikja'n tuq tpon laq'chet tk'atzaj, oxik tq'uma' ikxjani: «Intxik eten, aj ntzani te aj otzaj tsi' Qtata Dios tzan tel tin kchoj kyaqil xjal. ³⁰ Ti'j tuq tetz nkyinyolin aj txik nq'uma', mas yaj nwitz tzul jun aj mas nim tajwalil nwitz tzan tpaj tetz atqetkix tuq tb'ay nwitz wetz. ³¹ Tb'ay k'onti'l tuq web'en ab'l tetz, per njaw nsi' a' kywi' kye aj tijajil Israel tzan kyten list oj tok kyen ab'l tetz.»³² Te Wa'nch ax oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz oxik wen te Txew Dios aj tqetz tuj ka'j iktza' jun palom ikja'n tqetz b'ix oqet tajsik b'ix okajten tucky'i'l. ³³ Wetz k'onti'l tuq web'en qa aj tetz, per te Qtata Dios* aj otzaj lajon wetz tzan tjaw nsi' a' kywi' xjal, tetz otzaj tq'uma' wetz ikxjani: «Ab'l te aj oxe'l awen te Txew Dios ikja'n tqetz tajsik b'ix okajel tucky'i'l, a tetz te oxe'l sin Txew Dios tuj kyanim kye xjal.»³⁴ Wetz oje tz'ok wen, astilji b'a'n tzan nyolin aji te Tk'wa'al Dios.»

Aj Kyel Tjoyo' Jesus Kye Tb'ay Txnaq'atz

³⁵ Tuj junky iwitz te Wa'nch atqet tuq tzi junky'el tucky'i kab'e' txnaq'atz. ³⁶ Ya ma xik ten te Wa'nch aj tky'ik te Jesus, oxik tq'uma' ikxjani: «Intxik eten te aj lajomaj tzan Qtata Dios [iktza'] te tal moch [chojb'il te qchoj].»³⁷ Yatzun kye kab'e' txnaq'atz Wa'nch oxik kcha'o' aj txik tq'uma' te Wa'nch, b'ix e'ok lapet ti'j Jesus. ³⁸ Te Jesus owajtz meltz'jik, ya ma tz'ok ten lapike' tuq ti'j, oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Tidi' n'ejoyo'?» Kyetz oxik kyq'uma': «Xnaq'tzon, ¿ja' yatz nchnajan?»³⁹ Te Jesus oxik tq'uma': «Qwa'q e'el tetz.» Ntons exwa'q, b'ix owok kyen ja' tuq nnajan, b'ix komo ya ojetq tuq qo'ok tkaji' or te qale'† ntons kyetz ekajten tzi max aj qyupan. ⁴⁰ Jun te kyetz aj oxik lapet ti'j Jesus b'ix ojetq tuq tz'ok xhcha'o' aj ntq'uma' tuq te Wa'nch, tetz Lexh tuq tb'i, aj terman Simon Xhpe'y.*⁴¹ Yaji te Lexh oxwa'q joyol te terman, aj Xhpe'y, b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Ma'tx tz'ok qen te Koloyon Aj Q'umankaj Tuq Oqtxi'.» (Oj qyolin «Koloyon Aj Q'umankaj Tuq Oqtxi'», te nini telponx iktza' «Krist.»)⁴² Yaji te Lexh oxik tin najji te terman aj ja' tuq atqet te Jesus. Ya ma xik ten te Jesus, oxik tq'uma' ikxjani: «Yatz a'ich Simon tk'ajol Wa'nch, per ajna'l owokel q'umlet ab'i Kefas.»† (Aj tb'i Kefas telponx «Xhpe'y.»)

* **1:21** Deu 18:15,18   * **1:23** Isa 40:3   * **1:33** Wnch 1:6   † **1:39** Ax: te tlajujji' or. Komo te kyetz n'aq'ik tuq kyaqil kye or oj tjakul q'ij.   * **1:40** Mak 1:21,29   † **1:42** Ax: Cefas.

⁴³ Ntons, tuj junky iwitq te Jesus oqet tb'isu' tzan txik tuj tkwentil Galiley, b'ix owoknoj te Lip twitz b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Pawok lapet wi'j.»
⁴⁴ Te ja Lipni, tetz aj Betsayd aj ja' tzajnaqe' te Lexh tuky'i Xhpe'y. ⁴⁵ Tzaj te Lip, oxwa'q joyol te Nat b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Ma'tx tz'oknoj qitza' te aj tz'ib'ankaj ti'j tzan Moisés tuj te Kawb'il, b'ix ax aj oqet tz'ib'a' ti'j tzan kye aj yolil tyol Dios oqtxi'. A te Jesus aj tk'ajol Chep aj Nasaret.» ⁴⁶ Oxik tq'uma' te Nat: «¿At petzun jun tidi' galan tuj Nasaret?» Yaji te Lip owaj stzaq'b'e': «Qalan e'el tetz qa nya'tx b'an'ax.» ⁴⁷ Ya ma xik ten te Jesus ikja'n tuq stzaj laq'chet te Nat ti'j, oxik tq'uma' ikxjani: «Intxik eten, tzul jun aj tijajil Israel b'an b'an'ax aj jun yolin.» ⁴⁸ Te Nat oxik xhcha'o' tetz: «¿Titza' awotzqi' a'in?» Te Jesus owaj stzaq'b'e': «Wetz otxik wen tjaq' te wi' igos aj mina' tuq atzaj uk'le' tzan Lip.» ⁴⁹ Te Nat owaj stzaq'b'e': «Xnaq'tzon, yatz a'ich Tk'wa'al Dios, yatz a'ich te twitzale' k'ulul mandad te qamaq' Israel.»* ⁵⁰ Te Jesus owaj stzaq'b'e': «¿Nkyinxik awoksla' tzan tpaj ma xik nq'uma' yatz qa ma xhch'ok wen tjaq' te wi' igos? Per owokel awen txq'an ky tidi'chq aj mas tb'anil twitz te ntzani.»
⁵¹ Ax oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz oxel' nq'uma' yatz b'an b'an'ax, oxel' eten te ka'j jaqo', okyexe'l eten kye ángel ikja'n kyjax b'ix ikja'n kyqetz tajsik te Ichan Aj Tk'wa'al Dios.»*

2

Te Tb'ay Milagr Aj Oqet Tk'ulu' Jesus

¹ Ntons aj tky'iklen oxel' q'ij, nkyeq'ijlan tuq txq'an xjal tuj amaq' Kana tuj tkwentil Galiley kyoklen mojlet kab'e' xjal. Te tnan te Jesus atqet tuq tzi, ² b'ix te Jesus kyuky'i kye txnaq'atz ax kyetz eb'ajxik uk'le' tzan kyq'ijlan. ³ Yaji omankun te kyuk'a' ta'al ub, b'ix tzaj tnan te Jesus, oxik tq'uma' te Jesus ikxjani: «Ma'tx mankun te ta'al ub.» ⁴ Te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Nan, ¿tistil ntzaj aq'uma' wetz? Komo mina' tpon or te wetz.» ⁵ Yaji te tnan oxik tq'uma' ikxjani kye a'e' aj nkyesipan tuq kywe' kye xjal: «Intqet ek'ulu' kyaqil aj otzajel tq'uma'.»*

⁶ Ntons, ateqet tuq tzi waqaq q'awub' pur xtx'otx'al ab'j aj n'oken tuq tqatel kya' kye xjal* oj tqet kyk'ulu' jun kostumbr aj eq'i' kyitza' tzan tkaj saq kyanim. Tuj junjun q'awub' kabal tuq nxik mas tajsik lajuj tuq oxqal (50) litr a' tuj. ⁷ Oxik tq'uma' te Jesus kyetz ikxjani: «Intqex enojsa' kye q'awub' tuky'i a'.» Ntons oqet kynojsa' kye q'awub' b'ix ejaw lib'an. ⁸ Yaji te Jesus oxik tq'uma': «Intjatz etin ch in b'ix intxik etin tuky'i te xb'uqil te q'ij.» Ntons oxik kyin. ⁹ Aj txik tniky'b'e' te xb'uqil te q'ij, te a' ojetq tuq tz'ok ta'al ub, b'ix te xjal k'ontil' tuq teb'en ja' otzaj te ta'al ub, per kye mosj kyeb'enky qa cha' tuq tb'ay. Tzaj te xjal, otzaj tuk'le' te ichan aj njunan tuq ¹⁰ b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Kyaqil kye xjal tb'ay nqet ksi' te aj b'an tb'anil ta'al ub. Ya oj tjatz kygan kyaqil, nqet ksi' te aj nya'tx b'an tb'anil. Per te aj ma qet asi' max tmankb'ilxi', mas b'an tb'anil twitz te junky aj ma'tx xik quk'a'.»

¹¹ Ntons te ja ntzani aj oqet tk'ulu' te Jesus tuj te amaq' Kana tuj tkwentil Galiley a te tb'ay yek'b'il aj oqet tk'ulu' tuky'i tajwalil, ikxji oqet tyek'u' tajwalil† iktza' te Qtata Dios b'ix kye txnaq'atz e'okslan ti'j. ¹² Ntons, ya ma ky'ik kyaqil ntzani, te Jesus oxik Capernaúm* tuky'i te tnan b'ix kyuky'i titz'in b'ix kyaqil kye txnaq'atz, b'ix tzi ekajten kab'e' q'ij.

* **1:49** Mat 16:15-16 * **1:51** Gén 28:12 * **2:5** Gén 41:55 * **2:6** Ax: xjal judiy. † **2:11** Ax: xhchqitz'unal. * **2:12** Mat 4:13

*Aj Kyex Tlajo' Jesus Kye Aj Nkyek'ayin Tuq Tuj Te Nin Jay Nab'il Qtata Dios
Mat 21:12-13; Mak 11:15-18; Luks 19:45-46*

13 Ntons yaji komo ch'inky tuq tkanon te q'ij Paskw* aj eq'i' tuq kyitza' kye aj tijajil Israel, astilji te Jesus oxik tuj amaq' Jerusalem. 14 B'ix etzaj tk'ulb'a' tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios kye xjal aj nkyek'ayin tuq waxh b'ix karner b'ix palom, † b'ix kye ky'exb'el tmin. 15 Ya ma xik ten kyaqil nini, oxik tin jun tasyal b'ix e'etz tlajo' kye k'ayiyon tuky'ix kyalo' b'ix kywakaxh b'ix owel tkyitu' kytumin kye aj nkyeky'exb'en tuq tmin b'ix eb'ajjaw tpoqx'a' te kymes. 16 B'ix oxik tq'uma' kye aj k'ayil palom ikxjani: «Intex etin kyaqil ntzani. K'on tz'ok te tjay Ntat te jun jay te ek'ayb'il.» 17 Ntons kye txnaq'atz otzaj kynao' aj tz'ib'ankaj oqtxi' [tuj Tu'jal Dios] ikxjani: «K'onti'l n'el win ta'al twitz ajay.»* 18 Yaji txq'an xjal tzi [aj nim tuq kyajwalil kxol kye] aj tijajil Israel § oxik kyq'uma' ikxjani: «¿Tidi' oqtel ak'ulu' tzan tok qen qa at awajwalil tzan ak'ulun ikxjani?» 19 Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e': «Intjaw exitu' ja jayni b'ix tuj toxi'n q'ij ob'antel junky'el witz'a'.»* 20 Yaji kyetz oxik kyq'uma': «Oxik tin waqaq tuj oxqal (46) aq'b'i' tzan tb'antik, b'ix ¿yatz n'aq'uma' tzan oxo q'ij ob'antel junky'el awitz'a'?» 21 Per te jay aj ntq'uma' tuq te Jesus, nyolin ti'jx tuq tetz xhchi'jel. 22 Astilji aj tjaw anq'in junky'el, kye txnaq'atz otzaj kynao' te aj otq'umaj, b'ix oxik kyoksla' te Tu'jal Dios oqtxi' b'ix ti'j te aj otq'umaj te Jesus kyetz. 23 Aj man tuq atqet te Jesus tuj Jerusalem tuj te q'ij Paskw, ky'ila'j xjal e'okslan ti'j, toklen kyen tidi'chq lab'al aj nqet tuq tk'ulu' tuky'i nim tajwalil. 24 Per te Jesus k'onti'l tuq wit'lik tk'u'j kyij' tzan tpaj tetz ojetq tuq tz'el tniky' kyij' kyaqil xjal. 25 Nya'tx presis tuq tzan tyolin junky titza' tuq kyenab'lin kye xjal tzan tpaj tetz oje tz'el tniky' tuq ti'j kyanim kye xjal.

3

Aj Tyolin Jesus Tuky'i Nicodemo

1 Ntons at tuq jun xjal kxol kye aj b'uch'uj Parisey, Nicodemo tuq tb'i, tetz nim tuq tajwalil kxol kye xjal aj tijajil Israel. 2 Tetz oxwa'q qonik'an q'olb'el Jesus b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Xnaq'tzon, qetza qeb'enkyna yatz lajomich tzan Qtata Dios tzan qtzaj axnaq'tza'na. Komo yatz tidi'chq lab'al nqet ayek'u', b'ix nijunwt b'a'n tzan tk'ulun ikxni'n qa te Qtata Dios k'onti'l-wit atqet tuky'i'l.» 3 Te Jesus owaj stzaq'b'e': «Oxe'l nq'uma' yatz b'an b'an'ax, qa jun xjal nlay tz'itz'jik junky'el, nlay b'antik tzan sten tuj tq'ab' Qtata Dios.»* 4 Yaji te Nicodemo oxik tq'uma'ky ikxjani: «¿Titza' ob'antel tzan tizt'jik jun xjal aj ya tijky? ¿O' petzun ob'antel tzan tox tuj talb'il tnan tzan tizt'jik junky'el?» 5 Te Jesus owaj stzaq'b'e'ky: «Wetz oxe'l nq'uma' yatz b'an b'an'ax, ab'l aj nlay tz'itz'jik tuky'i a** b'ix ax tuky'i Txew Dios nlay b'antik tzan sten tuj tq'ab' Qtata Dios. 6 Te aj n'itz'jik tzan tpaj tetz stat jun xjal, ax tetz xjal, per te aj n'itz'jik tzan tpaj Txew Dios, ntons tetz at te Txew Dios tuj tanim. 7 K'on chlab'an tzan tpaj ma xik nq'uma' yatz qa presis tzan etitz'jik junky'el tzan te Txew Dios. 8 Komo iktza' te kyaq'iq' ja'chq nxik, anke nxik qcha'o' nxuk'in, k'onti'l qeb'en ja' tzajnaq b'ix k'onti'l qeb'en ja' ikja'n txik, ax ikxji kyaqil kye aj nkye'itz'jik tzan te Txew Dios.»

* 2:13 Exo 12:1-27; Deu 16:1-8 † 2:14 Kye txkup nkye'oken tuq te kypresent kye xjal; Lev 1:3-9; 4:2-21; 8:2; 22:21. * 2:17 Sal 69:9 § 2:18 Ax: xjal judiy. * 2:19 Mat 26:61; 27:40; Mak 14:58; 15:29 * 3:3 1Xhp 1:3,23 * 3:5 Tuj kyyol kyetz te yol "qitz'jik tuky'i a" telponx oj qitz'jik ti'j qnan; n'el tniky' nini tzan tpaj te tqaqi' taqan.

⁹ Yaji te Nicodemo oxik xhcha'o'ky: «¿Titza' b'a'n tzan tb'antik kyaqil ntzani?» ¹⁰ Te Jesus owaj stzaq'b'e': «Yatz aj ntxnaq'tzan kye xjal aj tijajil Israel, çit'tzun, k'onti'l n'el aniky' ti'j kyaqil ntzani?» ¹¹ Wetz oxel nq'uma' yatz b'an b'an'ax, qetza nxik jq'uma'na te aj qeb'enky b'ix ax nxik qyoli'na te aj oje tz'ok qen, per etetz k'onti'l nxik etoksla' aj nxik qyoli'na. ¹² Qa k'onti'l nkyinxik etoksla' oj txik nq'uma' ti'j tidi' aj at twitz tx'o'tx', çitza' okyinxel etoksla' oj nyolin ti'j tidi'chq aj at tuj ka'j? ¹³ K'onti'l ab'l oje jax tuj ka'j sinoke a'ox te aj oje qetz tuj ka'j b'ix a tetz te Ichan Aj Tk'wa'al Dios. ¹⁴ Iktza'x te Moisés tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' ojaw tin jawnaq te kan [tzan kykolet tuq kye xjal],* ax ikxji te Ichan Aj Tk'wa'al Dios presis tzan tjaw eq'i' jawnaq* ¹⁵ tzan kyanq'in te jun-ele'x kyaqil kye aj okye'okslayon ti'j.

¹⁶ Te Qtata Dios nkyeqet tgan' kyaqil xjal twitz tx'o'tx', astilji otzaj tlajo' te Tk'wa'al aj cha jun tuq, otzaj tlajo' tzan k'on kyexiknaj kye aj nkye'okslan ti'j sinoke tzan kyanq'in te jun-ele'x. ¹⁷ Komo te Qtata Dios intzaj tlajo' wetz aj Tk'wa'al a'in twitz tx'o'tx', nya'tx tzan txik nswa' xhcho'nal kyi'j kye xjal sinoke tzan nkolon te kyetz. ¹⁸ Ab'lchaq aj n'okslan wi'j [wetz] aj Tk'wa'al Dios [a'in], tetz nlay xik si' tuj il. Yatzun te aj nlay tz'okslan, tetz ya q'umankaj jun xhcho'nal ti'j tzan tpaj k'onti'l n'okslan wi'j wetz aj cha jun a'in Tk'wa'al Dios. ¹⁹ Kyetz kyajo'tz tzan kxik si' tuj il tzan tpaj aj ntzani: Intkyaqul swal jun chk'atunal tuj kywitz, b'ix kye xjal owel kygani' mas te qlolj twitz te chk'atunal tzan tpaj te kyk'ulb'en nya'tx tuq galan. ²⁰ Kyaqil kye aj nkyek'ulun nya'tx galan k'on kygan te chk'atunal tzan tpaj k'on kygan tzan tok en te aj nkyk'ulu'.† ²¹ Yatzun kye xjal aj nkyeb'et tuj tume'l, kyetz nkye'ok laq'chet ti'j te chk'atunal‡ tzan tok e'e' te kyk'ulb'en nqet kyk'ulu' iktza'x te Qtata Dios tgan.»

Aj Tyolin Junky'el Te Wa'nch Ti'j Jesus

²² Ntons yaji, te Jesus kyuky'i ttxnaq'atz eb'ajxik tuj jun luwar tuj tkwentil Judey, b'ix okajten tzi kyuky'i'l b'ix njaw tuq tsi' a' kywi' kye xjal. ²³ Ax te Wa'nch njaw tuq tsi' a' kywi' xjal tuj Enon qaynin ti'j Salim, tzan tpaj tzi ajun a' tuq b'ix kye xjal nkyepon tuq tuky'i'l b'ix njaw si' tuq a' kywi'. ²⁴ Kyaqil ntzani oky'ik aj mina' tuq tqex si' te Wa'nch pres.*

²⁵ Ntons jun q'ij kye ttxnaq'atz Wa'nch b'ix ttxq'an kxjalil aj tijajil Israel eb'ajjaw wululun ch'in ti'j titza' nkaj saq qanim tuj twitz Qtata Dios. ²⁶ Yaji exwa'q q'umal te Wa'nch: «Xnaq'tzon, te aj opon awuky'i'l jun-el aj atoqet tuq junxla' te Jordan A', aj ochyolin ti'j, ajna'l njaw tsi' a' kywi' xjal b'ix kyaqil kye xjal nkyepon tuky'i'l.» ²⁷ Tzaj te Wa'nch, owaj stzaq'b'e' kyetz: «Jun xjal k'onti'l nb'antik tzan tjaw tjalb'e' jun tajwalil§ qa nya'tx a te [Qtata Dios] aj tuj ka'j ntzaj sin tetz. ²⁸ Etetz eteb'en b'an'ax wetz oxik nq'uma', nya'tx a'in te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'* sinoke a'in wetz te aj lajomin tb'ayon twitz tetz [tzan txik npakb'a' ti'j tetz]. ²⁹ Komo iktza' oj tok junan jun ichan tuky'i txu'jel, yatzun jun tajyol te ichan nchalaj oj tok xhcha'o' te ichan ojetq tzul; ax ikxji wetz ajna'l b'an nkyinchalaj ti'j tetz. ³⁰ A tgan tzan tok mas nim tajwalil tetz nwitz wetz b'ix wetz nlay kyinpon iktza' tetz. ³¹ Tetz tzajnaq tuj ka'j b'ix at tajwalil ti'j kyaqil. Per jun xjal aj tzajnaq cha a'ox tzani twitz tx'o'tx' ntons cha a'ox aj te twitz tx'o'tx', b'ix cha nyolin ti'j te aj at tzani twitz tx'o'tx'. Te aj

* **3:14** Núm 21:9 * **3:14** Isa 52:13; Wnch 8:28; 12:32-34 † **3:20** Ax: n'el kyik'o' te chk'atunal tzan tpaj k'on kygan tzan tok en aj nkyk'ulu'; Job 24:13-17. ‡ **3:21** A te Tk'wa'al Dios iktza' te chk'atunal.

* **3:24** Mat 14:3; Mak 6:17; Luks 3:19-20 § **3:27** Ax: k'onti'l ntk'amo' jun tidi'. * **3:28** Wnch 1:20

tzajnaq tuq kaj', tetz at toklen ti'j kyaqil ³² b'ix nyolin ti'j aj oje tz'ok ten b'ix ti'j aj oje tz'ok xhcha'o', per k'onti'l ab'l nxik okslan te aj ntyoli'. ³³ Per qa at ab'l nxik okslan tetz, ntons ikxji tetz ntq'uma' te Qtata Dios jun yolin. ³⁴ Te aj otzaj lajo' tzan Qtata Dios, tyol Qtata Dios ntyoli' tzan tpaj te Qtata Dios nxik tsi' Txew tuky'i'l b'eyx te jun-ele'x. ³⁵ Te Qtata Dios nqet tgan'i' Tk'wa'al, b'ix kyaqil oje kaj tsi' tuj tq'ab'. ³⁶ Jun xjal aj n'okslan ti'j te Tk'wa'al Dios at jun tanq'in te jun-ele'x, per te junky aj k'onti'l nqet toksla' te Tk'wa'al Dios k'onti'l jun tanq'in ikxji, sinoke te tq'o'j Qtata Dios n'ul tajsik.»

4

Aj Tyolin Jesus Tuky'i Jun Xuj Aj Samary

¹ Ntons yaji te Qajawil [Jesus] owox xhcha'o' kyi'j kye aj b'uch'uj Parisey, kyetz ojetq tuq tz'ok kcha'o' qa te Jesus njaw tsi' a' kywi' mas xjal twitz te Wa'nch b'ix ate' tuq mas txnaq'atz twitz te Wa'nch, ² anke nya'tx a tuq te Jesus njaw sin a' kywi' kye xjal, sinoke a'e' kye txnaq'atz. ³ Ntons ya ma tz'ok xhcha'o' te Jesus aj nkyb'isu' tuq kye aj b'uch'uj Parisey, ntons owex tuj tkwentil Judey b'ix oxik Galiley. ⁴ Ntons, tzan tuq txik txini, a tgan tuq tzan tky'ik tuj tkwentil Samary. ⁵ Astilji eb'ajpon qaynin ti'j jun amaq' tb'i Sika' tuj tkwentil Samary, qaynin ti'j te tx'o'tx' aj oxik tsi' te Jacob erensy te tk'ajol aj Chep [atx b'an oqtxi'], ⁶ b'ix atqet tuq tzi te soch aj oqet tk'ulu' Jacob. Ntons te Jesus ojetq tuq siktik tb'etb'en, b'ix oqet wit'let stzi' te soch, b'ix ojetq qopon tuq mer chijq'ij'.

⁷ Ntons yaji opon jun xuj aj Samary q'a'il. Yaji te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Tzaj asi' ch'in wuk'a' a'.» ⁸ Komo kye txnaq'atz ojetq tuq kyexik tuj amaq' loq'ol kywe'. ⁹ Ntons te xuj owaj stzaj b'e' ikxjani: «¿Titza' yatz ntzaj aqani' awuk'a' a' wetz b'ix yatz a'ich jun aj tijajil Israel b'ix wetz a'in aj Samary?»[†] ¹⁰ Ntons kyi te Jesus: «Cha aweb'en-wit te aj ntzaj tsi' te Qtata Dios b'ix aweb'en-wit ab'lin wetz aj nkyingqanin awuky'i'l tzan stzaj asi' ch'in wuk'a' a', ntons otzajel-tal aqani' wetz b'ix wetz oxel' nsi' yatz te jun a' aj b'a'n tzan tanq'in [awanim] titza' b'ix nlay tzaj k'achjel awi'j.» ¹¹ Yaji kyi te xuj: «Tat, yatz k'onti'l jun apul'b'il b'ix te soch nim txe'. ¿Ja' otzajel awin te a' aj otzajel tsi' tanq'in [te wanim]? ¹² ¿Mas petzun nim yatz awajwalil twitz te qijajil Jacob aj okaj tsi' te qetza ja sochni aj ja' ojatx tin tetz tuk'a' a' b'ix kye tk'wa'al b'ix kye talo'?» ¹³ Yaji owaj stzaj b'e' te Jesus: «Kyaqil kye xjal aj nkye'uk'an ti'j te ja a' ntzani otzajelkix k'achjel kyi'j. ¹⁴ Per te aj owuk'ayon te a' aj wetz oxel' nsi', ya nlay tzaj k'achjel ti'j tzan tpaj te aj oxel' nsi' wetz ot'k'ulu'tz wuj tanim tzan tanq'in te jun-ele'x nage jun a' aj nxojin tuj tanim.»^{*} ¹⁵ Te xuj oxik tq'uma': «Tat, instzaj asi' ch'in wetz te aj a'ni tzan k'on stzaj k'achjel wi'j b'ix tzan k'on wulky junky'el tzani q'a'il.» ¹⁶ Yaji oxik tq'uma' Jesus tetz: «Pax uk'lel te awichmil b'ix okx'ulel junky'el tzani.» ¹⁷ Yaji owaj stzaj b'e' te xuj ikxjani: «K'onti'l wichmil.» Ntons te Jesus oxik tq'uma'ky: «B'an'ax awitza' k'onti'l awichmil. ¹⁸ K'onti'l awichmil per jweb' ichanxi' oje kyekaj asi' b'ix te aj eq'i' awitza' ajna'l nya'tx awichmil; ntons tume'l aj ma'tx tzaj aq'uma'ni.» ¹⁹ Yaji te xuj oxik tq'uma': «Tat, n'el nniqy' awi'j yatz a'ich jun aj yolil tyol Qtata Dios. ²⁰ Qetza qijajilna eb'ajna'on te Qtata Dios tzani twi' ja witzni, per etetz n'eq'uma' qa a'ox tuj amaq' Jerusalem b'a'n tzan qna'on te

* 3:35 Mat 11:27; Luks 10:22 * 4:5 Gén 33:19; Jos 24:32 * 4:6 Ax: te tkaqi' or. † 4:9 Kye xjal judiy k'onti'l eq'i' tuq kyib' kyuky'i' a'e' aj Samary; Esd 4:1-5; Neh 4:1-2. * 4:14 Jer 2:13; 17:13; Wnch 7:37-39

Qtata Dios.» ²¹ Te Jesus oxik tq'uma': «Kyinxik awoksla' xuj, ch'inky tpon te or aj nlay kx'ul twi' ja witzni b'ix nlay kxik tuj Jerusalem na'ol te Qtat. ²² Etetz nkxna'on te Qtat per k'onti'l n'el eniky' ti'. Qetza nqona'ona b'ix n'el qniky' tzan tpaj te Koloyon tzajnaq ti'j tijajil Israel. ²³ Ch'inky tpon or, b'ix ma'tx pon ajna'l kye aj b'an b'an'ax na'ol te Qtata Dios okyena'oyon tetz tuj kyanim b'ix tuky'i jun tume'l b'an'ax tzan tpaj te Qtata Dios njoyon xjal iktza' kyetz. ²⁴ Te Qtata Dios k'onti'l eb'ajil, astilji kye aj nkyena'on tetz, a tgan tzan kynan'on tuky'i kyanim b'ix tuky'i tume'l b'an b'an'ax.» ²⁵ Ntons kyi te xuj ikxjani: «Wetz web'en tzul te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi', aj n'ok q'uma' Krist, b'ix cha'oj tul tetz otzajel tq'uma' kyaqil titza' atok.» ²⁶ Te Jesus oxik tq'uma': «A'in wetz aj nkyinyolin awuky'i'lni.»

²⁷ Ntons man tuq nkyeyolin, kyul kye txnaq'atz, b'ix eb'ajlab'an tzan tpaj nyolin tuq tuky'i jun xuj. Per nijunwt ab'l otnimsaj tk'u'j tzan txik xhcha'o', «¿Tidi' n'ayoli' tuky'i'l?» ²⁸ Ntons te xuj okaj tsi' tq'awub' tzi b'ix oxik tuj amaq' q'umal kye xjal, oxik tq'uma' ikxjani: ²⁹ «Qalan waq, sek' etzaj e'el jun xjal aj ma tzaj tq'uma' kyaqil aj oje qet nk'ulu'. ¿Nya'tx petzun-tal aji tetz te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'?» ³⁰ Ntons kye xjal eb'ajxwa'q aj ja' tuq atqet te Jesus.

³¹ Ntons aj man tuq nkyeb'et kye xjal tuj b'ey, kye txnaq'atz nqet tuq kywitz twitz Jesus, nxik tuq kyq'uma' tetz: «Xnaq'tzon, pawa'an ch'in.» ³² Oxik tq'uma' tetz kyetz: «Wetz at jun nwe' aj etetz mina' tel eniky' ti'.» ³³ Ntons kye txnaq'atz nkyeyolin tuq kyib'kyib'x ikxjani: «¿At petz-talo ab'l ma tzul swal twe'?» ³⁴ Per te Jesus oxik tq'uma'ky: «Wetz aj nk'ulu' naqe nwe' b'ix te aj nk'ulu' iktza' tgan te aj otzaj lajon te wetz b'ix tzan tkajb'aj nk'ulu' taq'un.

³⁵ Etetz n'eq'uma' qa atx kaje qya' tzan tkanon tzan tjaw te twitz awalj, per wetz oxel' nq'uma' etetz intxik eten te awalj, ya kamaw tzan tjaw iq'let. ³⁶ Te aj njaw xhchimo' twitz te awalj, ntk'amo' twi' tk'u'j te jun kyang'in kye xjal te jun-ele'x; ikxji te aj n'awan b'ix te aj nchimon, junch'in nkyechalaj. ³⁷ Komo b'an'ax iktza'x te q'umb'enj «jun te aj n'awan te awalj b'ix junky te aj njaw chimon tetz.» ³⁸ Wetz ma'tx kxik nlajo' tzan tjaw echimo' twitz te awalj aj ja' k'onti'l etetz okx'awan b'ix chuktky kye txq'anky eb'aj'awan, b'ix etetz ma'tx kx'ox tuj kyawb'en tzan ek'amon te aj kyaq'umb'en kyetz.»

³⁹ Ntons, tuj aj amaq'ji ky'ila'j kye xjal aj Samary eb'aj'okslan ti'j Jesus tzan tpaj tyolb'en te xuj aj txik tq'uma', «Ma tzaj tq'uma' kyaqil aj oje nk'ulu'j.»

⁴⁰ Astilji aj kypon kye xjal, oqet kywitz twitz tzan tkaj kyuky'i'l; yaji okaj kab'e' q'ij kyuky'i'l. ⁴¹ B'ix ky'ila'j txq'anky e'okslan ti'j tzan tpaj tyol. ⁴² B'ix oxik kyq'uma' te te xuj ikxjani: «Ajna'l nqo'okslana nya'tx a'ox tzan tpaj aj ma tzaj aq'uma'ni. Ajna'l a'o'xkna ma'tx tz'ok qcha'o', b'ix qeb'enky aji tetz te Koloyon b'an b'an'ax ky'i'j kyaqil xjal twitz tx'o'tx'.»

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Tk'wa'al Jun K'ulul Mandad

⁴³ Ntons, ya ma ky'ik aj kab'e' q'ijji, owetz tuj Samary b'ix oxik tinky tb'ey tzan txik tuj xtx'o'otx' Galiley. ⁴⁴ Komo te Jesus ojetq xik tq'uma', jun aj yolil tyol Dios k'onti'l nqet jiq'b'a' tuj tamaq'.[†] ⁴⁵ Aj tpon tuj Galiley, kye xjal tzi ek'amon galan te tetz tzan tpaj ax kyetz eb'ajxwa'q tuj te q'ij tuj Jerusalem b'ix owok kyen aj oqet tk'ulu' tzi.*

⁴⁶ Yaji opon junky'el tuj te amaq' Kana tuj tkwentil Galiley aj ja' otk'ulul tzan tok te a' ta'al ub.* Ntons at tuq jun k'ulul mandad b'ix tetz at tuq jun tk'wa'al yab' tuq max tuj Capernaúm. ⁴⁷ Ya ma tz'ok xhcha'o' te xjal qa te

[†] **4:44** Komo tetz tamaq' tuj tkwentil Judey, tetz owetz tzi tzan tpaj k'onti'l e'okslan ti'j; Mat 13:57;

Mak 6:4; Luks 4:24; Wnch 4:1. * **4:45** Wnch 2:23 * **4:46** Wnch 2:1-11

Jesus ojetq tuq meltz'jik Judey b'ix ojetq tuq ponky tuj Galiley, ntons te xjal oxwa'q tuky'i'l b'ix oqet twitz twitz tzan tuq txik q'anal te tk'wa'al tzan tpaj ch'inky tuq tkamik. ⁴⁸ Kyi te Jesus ikxjani: «Qa etetz k'onti'l n'ok eten jun nk'ulb'en aj telpox ti'j wajwalil qatzun jun tidi' aj nkxlab'an ti'j, etetz k'onti'l nkx'okslan.» ⁴⁹ Yaji te k'ulul mandad oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, qo'o naj tzunxk tuq itz'oj te nk'wa'al.» ⁵⁰ Te Jesus owaj stzaq'b'e': «Pax ajay. Te ak'wa'al owanq'iyon.» Te xjal oxik toksla' tyol Jesus b'ix owaj. ⁵¹ Ntons, man ch'inky tuq tpon tjay, kye a'e' tmos eb'aj'etz kanol tetz b'ix oxik kyq'uma' ikxjani: «Te ak'wa'al ma'tx b'antik.» ⁵² Te xjal oxik xhcha'o' janik'le taq'ik tzan tna'on b'a'nx te k'wa'l. «Iwi te tb'ay or te qale'^S tel te kyaq ti'j» kyekyi. ⁵³ Te k'wa'lon owel ntky' mer aj orji aj stzaj tq'uma' te Jesus, «Te ak'wa'al owanq'iyon.» Astilji tetz b'ix kyaqil a'e' aj tuj tjay eb'aj'okslan ti'j Jesus. ⁵⁴ Ntons, aj [tqet tq'ana' Jesus te k'wa'l], aj stzajlen tuj Judey b'ix opon tuj Galiley, ntons a te tkab'i' tk'ulb'en aj telpox tuq ti'j tajwalil.

5

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Yab' Tuj Amaq' Betest

¹ Ntons ya ma ky'ik kyaqil ntzani, te Jesus oxik Jerusalen tzan tpaj at tuq jun q'ij aj nkyeq'ijlan tuq kye xjal aj tijajil Israel. ² Ntons te amaq' Jerusalen at tuq jun tlamelul b'ix tb'i te lamel "Kyb'ey Karner," b'ix qaynin tzi at tuq jun nim tqatel a', Betest tb'i tuj yol ebrey aj kyyol kyetz. Te tqatel a' tuj jun nim galera b'ix jweb' palaj te galera. ³ Tzi atkyeget tuq ky'ila'j xjal yab'e', iktza' moy, kox, b'ix kye aj kamnaq kchi'jel, b'ix cha lanchike' twitz tx'o'tx' stzi' te a' b'ix cha nkye'iyon tuq tzan tjaw yak'un te a'. ⁴ Komo atqet jun ángel derepent nkyaqul tuj te a' b'ix njaw tuq tyak'u' te a', b'ix te tb'ay xjal aj nqex tuq tuj te a' oj tjaw yak'un, ntons nb'antik tuq b'eyx alchaqkyetz tyab'il.* ⁵ Ntons at tuq kxol kyetz jun xjal b'an yab' tuq, wajxaqlajuj tuj kawnaq (38) aq'b'ixi' tuq tqetlen yab'tik.

⁶ Ntons te Jesus, ya ma xik te'e' cha b'aqlik tuq b'ix aj tok xhcha'o' jateb' aq'b'ixi' tuq tqetlen yab'tik, yaji oxik tqani' te yab' ikxjani: «¿Agan pe' tzan ab'antik?» ⁷ Owaj stzaq'b'e' te yab': «Tat, wetz k'onti'l ab'l nqex swan wetz tuj a' cha'oj tjaw yak'un te a'. Oj nqex wetz, junky nkanon tb'ay nwitz.» ⁸ Yaji te Jesus oxik tq'uma': «Pajaw wa'let, intxik awin awatb'il b'ix pab'et.» ⁹ B'eyxnajji te xjal ob'antik b'ix ojaw tin te twatb'il b'ix ob'et. Aj q'ijji, jun q'ij ojla'mj tuq.

¹⁰ Ntons kye aj tijajil Israel aj at tuq kyajwalil, kyetz oxik kyq'uma' tuky'i te xjal aj ojetq tuq b'antik: «Ajna'l q'ij ojla'mj. Xjan tzan txik awin awatb'il.»* ¹¹ Te xjal owaj stzaq'b'e': «Te xjal aj ma qet q'anan wetz, ma tzaj tq'uma' "intjaw awin awatb'il b'ix pab'et.»» ¹² Yaji kyetz oxik kcha'o' tetz: «¿Ab'l te aj xjal ma xik q'uman yatz "intjaw awin awatb'il b'ix pab'et"?» ¹³ K'onti'l tuq teb'en ab'l ojetq qet q'anan tetz tzan tpaj te Jesus ojetq tuq xiknaj kxol kye xjal aj akyeqet tuq tzi. ¹⁴ Mas yaj te Jesus owok tk'ulb'a' tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Tzaj acha'o', ajna'l yatz b'a'nich. K'onky chjoyon choj tzan k'on tky'ik junky tidi' awi'j mas b'an nya'tx galan.» ¹⁵ Te xjal owaj b'ix oxik tyoli' kyuky'i kye aj at kyajwalil a te Jesus ojetq tuq qet q'anan tetz. ¹⁶ Astilji kygan tuq tzan tjaw ktzyu' te Jesus tzan tpaj nkyeget tq'ana' xjal tuj q'ij ojla'mj. ¹⁷ Per te Jesus oxik tq'uma': «Wetz Ntat k'onti'l nkaj

tsi' tzan tk'ulun galan kyij' kye xjal b'ix ax wetz nkyink'ulun ikxji.» ¹⁸ Astilji kygan tuq tzan tget kykansa' tzan tpaj kyetz tuj kynab'l k'onti'l nget txjani' te q'ij ojla'mj b'ix tzan tpaj ntq'uma' tuq qa tetz Stat a te Qtata Dios, ikxji ntparejsa' tuq tib' tuky'i te Qtata Dios.

Aj Tyolin Jesus Ja' Tzajnaq Tuq Tetz Tajwalil

¹⁹ Te Jesus oxik tq'uma' ikxjani:† «Wetz oxel nq'uma' etetz b'an b'an'ax, [Wetz] aj Tk'wa'al Dios [a'in] k'onti'l nget nk'ulu' jun tidi' aj cha tuj nwi'x-wit wetz n'etz win sinoke aj n'ok wen tuky'i te Ntat; b'ix aj nget tk'ulu' te Ntat, ax nget nk'ulu' wetz [tzan tpaj a'in] tk'wa'al. ²⁰ Komo te Ntat nkyinget tgan' b'ix ntzaj tyek'u' kyaqil aj ntk'ulu', b'ix atx tzan stzaj tyek'u' kye tk'ulb'en mas nim twitz te aj ntza'n, b'ix etetz okxlab'ayon ti'j. ²¹ Iktza'x te Ntat njaw anq'in jun kamnaq tizta' b'ix nxik tsi' tanq'in, ax ikxji [wetz] nxik nsi' tanq'in ab'l aj wetz ngan [tzan tpaj a'in] Tk'wa'al [Dios]. ²² Komo te Ntat k'onti'l nxik tq'uma' ab'l at til sinoke oje kaj tsi' tuj nq'ab' tzan txik nq'uma' wetz ab'le' kye aj at kyil ²³ tzan nget jiq'b'a' tzan kyaqil xjal iktza'x nget kyjiq'b'a' te Ntat. Komo [a'in wetz] te Tk'wa'al [Dios], ab'l aj k'onti'l nkyinget tjiq'b'a' ax k'onti'l nget tjiq'b'a' te Ntat aj otzaj lajon [wetz].

²⁴ Wetz oxel nq'uma' etetz b'an b'an'ax, ab'l te aj n'ok xhcha'o' nyol b'ix n'okslan ti'j te aj ofzaj lajon wetz, at jun tanq'in te jun-ele'x b'ix nlay xik si' tuj il, tetz kamnaq tuq, per ajna'l at jun tanq'in. ²⁵ Wetz oxel nq'uma' etetz b'an b'an'ax, ch'inky tpon te or, b'ix ajna'l ma'tx pon, tzan tok kcha'o' nwi' wetz † kye aj kamnaq [kyanim] b'ix kye aj oxel kcha'o' okye'anq'iyon. ²⁶ Komo te Ntat at tanq'in tib'x [tzan txik tsi' kyanq'in kye xjal], ax oje tzaj tsi' te wetz § tzan wanq'in wib'x [tzan txik nsi' kyanq'in kye xjal]. ²⁷ B'ix te Ntat oje tzaj tsi' wajwalil tzan txik nq'uma' kyil kye xjal tzan tpaj wetz a'in te Ichan Aj Tk'wa'al Dios.

²⁸ K'on kxlab'an ti'j te ntzani. Ch'inky tpon te or aj owokel kcha'o' nwi' kyaqil kye kamnaq ²⁹ b'ix okyejawel anq'in kye aj eb'ajqex muqu'. Kye aj oqet kyk'ulu' galan okyejawel anq'in junky'el tzan kyanq'in te jun-ele'x, b'ix kye aj ek'ulun nya'tx galan okyejawel anq'in tzan kxik si' tuj il.* ³⁰ Wetz k'onti'l nget nk'ulu' jun tidi' aj cha tuj nwi'x-wit wetz n'etz win, sinoke nxik nq'uma' iktza' ntzaj tq'uma' te Ntat, b'ix nxik nq'uma' tume'l tzan tpaj k'onti'l nget nk'ulu' iktza' wetz ngan, sinoke nget nk'ulu' iktza' tgan te Ntat aj otzaj lajon wetz. ³¹ Qa wetz nchukel nkyinyolin wi'jx wetz, k'onti'l token [tzan tpaj cha a'ox nchukel nkyinyolin], ³² per at junky aj nyolin wi'j b'ix wetz web'en te aj ntyoli' wi'j b'an'ax. ³³ Etetz oxwa'q echa'o'tz tuky'i Wa'nch, b'ix aj otyolij tetz tume'l ti'j te b'an'ax,* ³⁴ per wetz nya'tx presis tzan tyolin jun xjal galan wi'j. Wetz nxik nq'uma' etetz kyaqil ntzani te jun galan te etetz tzan ekolet. ³⁵ Te Wa'nch oxik tpakb'a' tzan tel eniky' ti'j te tume'l b'ix etetz nkxchaj tuq ti'j per cha te kab'e q'ij tuq.* ³⁶ Per te aj nk'ulb'en wetz telponx wi'j mas nim twitz te aj ntyoli' tuq te Wa'nch wi'j tzan tpaj wetz nk'ulb'en ikx tizta' otzaj tq'uma' te Ntat, ikxji b'a'n tzan tel qniky' qa a te Ntat otzaj lajon wetz. ³⁷ B'ix te Ntat aj otzaj lajon te wetz, tetz oje tzaj tyoli' b'an'ax wi'j.* Per etetz mina' tok echa'o' aj ntyoli' b'ix mina' txik eten tizta' ka'yin ³⁸ b'ix k'onti'l n'ox tuj ewi' te tyol tzan tpaj k'onti'l nkx'okslan wi'j wetz aj intzaj

† 5:19 Kyuj taqan 19 max 29 aj ja' nyolin Jesus ti'jx tetz, n'el tuj yol gryeg iktza' ti'j junky xjal nyolin, per axkix ti'jx tetzji nyolin. † 5:25 Ax: te Tk'wa'al Dios. § 5:26 Ax: te Tk'wa'al Dios. * 5:29 Dan 12:2 * 5:33 Wnch 1:19-27; 3:27-30 * 5:35 Ax: Te Wa'nch a tuq tetz iktza' te q'aq' aj ntilun b'ix nq'analin, b'ix etetz kxchaj ti'j chk'atunal tetz jun ch'i rat. * 5:37 Mat 3:17; Mak 1:11; Luks 3:22

tlajo'. ³⁹ Etetz nqet eten b'an kye'b'a' te Tu'jal Dios tzan tpaj etetz tuj enab'l ikxji okx'anq'iyon te jun-ele'x, * per axkix aj Tu'jalji nyolin wi'j wetz. ⁴⁰ Per etetz k'on egan tzan etok lapet wi'j tzan txik nsi' jun etanq'in te jun-ele'x. ⁴¹ Wetz k'onti'l nkyinb'isun ti'j kyyol kye xjal qa nkyinqet kyjiq'b'a'. ⁴² Wetz oje tz'el nniky' eti'j, etetz k'onti'l nqet egani' te Qtata Dios. ⁴³ Wetz lajomin tzan Ntat b'ix k'onti'l nkyin'ek'amo'. Qa tzul-wit junky aj cha oqet tjiq'b'a' tib', tetzji ek'amo'tz-talo. ⁴⁴ ŷTitza' okyinxe'l etoksla' qa cha nqet ejiq'b'a' etib'x exolx b'ix k'onti'l nkxjoyon tzan eqet jiq'b'a' tzan Qtata Dios aj cha jun at? ⁴⁵ Wetz nya'tx presis tzan txik nq'uma' etil tzan tpaj a te Kawb'il† aj ja' wit'lik etetz ek'u'j, aji te aj ox'e'l tq'uma' etil. ⁴⁶ Cha tzun-wit nxik etoksla' [te aj okaj stz'ib'a'] Moisés [tuj te Kawb'il], ntons tzun-tal nkyinxik etoksla' etetz, tzan tpaj aj oqet stz'ib'a' nyolin wi'j. ⁴⁷ Per qa etetz k'onti'l nxik etoksla' aj oqet stz'ib'a' tetz, ŷtitza' ox'e'l etoksla' te aj nxik nq'uma' wetz?»

6

Aj Kxik Tk'a'cha' Jesus Jweb' Mil Xjal

Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Luks 9:10-17

¹ Ntons ya ma ky'ik kyaqil ntzani, te Jesus oxwa'q junxla' te Galiley A', aj n'ok q'uma' Tibérias A'. ² Ky'ila'j tuq xjal nkye'ok lapet ti'j tzan tpaj ojetq tuq tz'ok kyen aj kyqet tq'ana' kye xjal tuky'i nim tajwalil. ³ Ntons komo at tuq jun witz txini, te Jesus ojax twi' te witz b'ix tzi oqet wit'let kyuky'i txnaq'atz ⁴ b'ix ch'inky tuq tpon te q'ij Paskw aj nqet tuq kyq'ijla' kye xjal aj tijajil Israel. ⁵ Ya ma xik ten, oxik te'e' ajun xjal tuq lapike' ti'j, oxik tq'uma' tetz te Lip ikxjani: «ŷJa' otzajel qloq'o' kywe' kyaqil ja xjal ntzani?» ⁶ Tetz oxik tq'uma' ikxjani tzan tpaj tgan tuq tzan tok xhcha'o' tidi' otq'uma'tz te Lip, per tetz teb'enky tuq tidi' otk'ulu'tz. ⁷ Ntons te Lip owaj stzaq'b'e': «Tajlal kab'e' oqal (200) q'ij twi' tk'u'j jun xjal loq'b'il te wab'j nlay kanon nisiker tzan txik kyniky'b'e'-wit ch'in.» ⁸ Ntons yaji tzaj te Lexh, jun aj kxol kye txnaq'atz b'ix terman Simon Xhpe'y, oxik tq'uma' tetz ikxjani: ⁹ «Tzani atqet jun k'wa'l aj eq'i' jweb' wab'j brisk titza' b'ix kab'e' kyiy, ŷper titza' okanoyon ntzani kxol kyaqil ja xjalni?» ¹⁰ Te Jesus oxik tq'uma': «Intxik aq'uma' kyetz tzan kyqet wit'let.» Komo ajun xpatzpan tuq txini b'ix kye xjal eqet wit'let tzi, b'ix tzan kyaqil qanq jweb' mil (5000) ichan tuq. ¹¹ Te Jesus ojaw stzyu' kye wab'j, b'ix ya ma xik tsi' pixon te Dios, oxik tsipa' kxol kye xjal aj wit'like' tuq tzi. B'ix ax otk'uluj ikxji kyuky'i kye kyiy, b'ix exik tk'a'cha' b'ix enoj. ¹² Ya ma kyenjo b'an byenech ntons te Jesus oxik tq'uma': «Intjaw eq'uma' kyetz tzan kyqet wit'let.» ¹³ Yaji kyetz ojaw kchimo' b'ix enoj kab'lajuj chi'l tzan kyaqil te aj osobrin kyij' kye jweb' wab'j. ¹⁴ Ya ma tz'ok kyen kye xjal te lab'al aj nqet tuq tk'ulu', okyyolij ikxjani: «B'an'ax a tetz te aj yolil tyol Dios aj tzul twitz tx'o'tx'ni.» ¹⁵ Te Jesus owel tniky' kyij', kygan tuq tzan txik kyin tzan tok te twitzale' k'ulul mandad tuj kyamaq', astilji owex kxol b'ix oxik twi' te witz xhchukel.

Aj Tb'et Jesus Tajsik A'

Mat 14:22-27; Mak 6:45-52

¹⁶ Ya ma qoqet yupan, kye txnaq'atz eb'ajkyaqon stzi' te nim a', ¹⁷ eb'ajjax tuj jun bark, b'ix eb'ajjunxla'in te a' tzan kypon Capernaúm. Ntons yajxi' ojetq tuq qo'ok b'an chukaq'b'il b'ix te Jesus mina' tuq tkanon kyij', ¹⁸ b'ix te kyaq'iq' b'an nxuk'in tuq tuj te nim a' b'ix te a' njaw puljik tzan te kyaq'iq'.

* 5:39 Deu 4:1; 8:1; 30:15-20 † 5:45 Ax: Moisés.

¹⁹ Ya ojetq tuq xik kyb'ete' ch'inky waqaq kilómetr txik kye'e' te Jesus ikja'n tuq tok laq'chet kyk'atzaj, nb'et tuq tajsik te a', b'ix kyetz eb'ajxob'. ²⁰ Tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¡A'in wetz! ¡K'on kxob' waq!» ²¹ Kyetz nkyechalaj tuq tzan kyk'amon te tetz tuj te bark. Yaji eb'ajponaj aj ja' tuq kygan kypon.

Aj Nkyejoyon Tuq Kye Xjal Tíj Jesus

²² Bwen, tuj junky iwitq kye xjal aj akyeqet tuq junxla' te a' owoq kcha'o', kye txnaq'atz ojetq tuq kyexik tuj te bark aj ale'x fuqji at, b'ix te Jesus k'onti'l tuq ajun kyuky'i'l, kchukel eb'ajxik. ²³ Yaji eb'ajpon txq'an bark aj tzajnaq' tuq amaq' Tibérias, eb'ajpon qaynin tíj te luwar aj ja' eb'ajwa'an aj txik tsi' te Qajawil jun pixon te Qtata Dios. ²⁴ Ya ma tz'ok kyen kye xjal k'onti'l akyeqet tuq tzi b'ix ax kye txnaq'atz k'onti'l tuq ateqet, eb'ajjax kyuj kye bark, b'ix eb'ajxik Capernaúm joyol tetz.

A Te Jesus Swal Qanq'in Te Jun-ele'x

²⁵ Ya ma kyepon kye xjal junxla' te a', owoknoj te Jesus kywitz b'ix oxik kyq'uma' tetz: «Xnaq'tzon, ¿janik'letzun awulen yatz tzani?» ²⁶ Te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz oxel nq'uma' etetz b'an b'an'ax, etetz nkyin'ejoyo' tzan tpaj okxwa'an byenech b'ix nya'tx-wit tzan tpaj owel-wit eniky' tíj te lab'al aj oqet nk'ulu'. ²⁷ K'on kxjoyon te ewe' aj cha a'ox nxik tsi' tanq'in te echí'jel; mejor pe'ejoyon waq te aj nxik sin jun tanq'in etanim te jun-ele'x, aj etanq'in aj otzajel nsi' [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] tzan tpaj a'in wetz intzaj lajo' tzan te Qtat.»* ²⁸ Yaji kyetz oxik kcha'o' tetz: «¿Tidi' presis tzan jk'ulun tzan th'antik qitza' aj tgan te Qtata Dios?» ²⁹ Owas stzaq'b'e' tetz: «Te Qtata Dios tgan tzan etokslan [wi'j wetz] aj intzaj tlajo'.» ³⁰ Oxik kcha'o'ky tetz ikxjani: «¿Tidi' jun lab'al oqtel ak'ulu' [tuky'i tajwalil Qtata Dios] tzan tok qen qetza b'ix tzan qokslana awij? ¿Tidi' nb'antik awitza?» ³¹ Kye qijajil oqtxi', kyetz oxik kywa'a' te wab'j mana [aj otzaj tsi' te Qtata Dios kyetz] tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx'.* ³² Iktza'x tz'ib'ankaj [tuj Tu'jal Qtata Dios] ikxjani: «Te Qtata Dios aj atjax tuj ka'j otzaj tsi' te kywe' tzan kywa'an.»* ³³ Te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «Wetz oxel nq'uma' etetz b'an b'an'ax, nya'tx a te Moisés nxik sin etetz te wab'j aj tzajnaq tuj ka'j sinoke a te Ntat ntzaj sin te wab'j b'an b'an'ax aj tzajnaq tuj ka'j. ³⁴ Te wab'j aj ntzaj tsi' te Qtata Dios tzajnaq tuj ka'j b'ix nxik tsi' kyanq'in kye xjal twitz tx'o'tx'.» ³⁵ Te Jesus oxik tq'uma' kyetz: «A'in wetz te wab'j aj nxik sin etanq'in. Ab'l aj owokel lapet wi'j nlay tz'ok wa'ij tíj, b'ix te aj owokslayon wi'j nlay tzaj tzajk'aj tíj. ³⁶ Komo iktza'x ma'tx xik nq'uma', etetz k'onti'l nkx'okslan wi'j anke oje kyin'ok eten. ³⁷ Kyaqil aj nkyetzaj tsi' Ntat wetz, nkye'ok lapet wi'j b'ix kye aj nkye'ok lapet wi'j, nlay kye'el wik'o'. ³⁸ Komo wetz tzajnaqin tuj ka'j in'ul tzani twitz tx'o'tx', nya'tx tzan tqet nk'ulu' iktza' wetz ngan, sinoke iktza' tgan te Ntat. ³⁹ Ikxjani tgan te aj otzaj lajon wetz, tzan k'on kxik nnajsa' nijunw't kye aj oje kyetzaj tswa' wetz, sinoke tzan kyjaw anq'in oj tul te jwisj. ⁴⁰ Komo aj tgan te Ntat, ab'l aj okyin'okel te'e' b'ix owokslayon wi'j, oxel si' jun tanq'in te jun-ele'x b'ix ojawel anq'in oj tpon or te jwisj.»†

⁴¹ Ntons kye xjal tzi, a'e' aj tijajil Israel owaq'ik tzan kyjasnaje' tíj tzan tpaj oxik tq'uma', «Wetz a'in te wab'j aj tzajnaq tuj ka'j.»* ⁴² B'ix nkyoli' tuq ikxjani: «¿Nya'tx petzun a te tk'ajol te Chep, aj qotzqi' stat b'ix tnan? ¿Tistil

* **6:27** Nyolin tuq Jesus tíjx iktza' te Tk'wa'al Dios; Wnch 6:30. * **6:31** Exo 16:4,15 * **6:31** Sal 78:24 † **6:40** Nyolin tuq Jesus tíjx iktza' te Tk'wa'al Dios. * **6:41** Wnch 6:35

ntq'uma' tetz qa tuj ka'j tzajnaq?»⁴³ Te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «K'on kxjasnaje' waq exol. ⁴⁴ K'onti'l ab'l b'a'n tzan tok lapet wi'j qa nya'tx a te Ntat aj otzaj lajon wetz axk tetz ntzaj uk'len te tetz wuky'i'l, b'ix ojawel anq'in witz'a' oj tul te jwisy. ⁴⁵ Iktza'x tz'ib'ankaj oqtxi' tzan kye aj yolil tyol Dios "kyaqil okyexe'l xnaq'tza' tzan Qtata Dios."* Ikkxi' kyaqil kye aj n'ok ksi' kywi' ti'j te Ntat b'ix qa n'ox tuj kywi' aj nxik txnaq'tza' kyetz, okye'okel lapet wi'j. ⁴⁶ Nya'tx tzan tpaj-wit at ab'l oje tz'ok en te Qtata Dios, a'ox te Tk'wa'al oje tz'ok en tetz. ⁴⁷ Wetz ox'e'l nq'uma' etetz b'an b'an'ax, ab'l aj owokslayon wi'j owanq'iyon te jun-ele'x. ⁴⁸ A'in wetz te wab'j aj nxik sin etanq'in. ⁴⁹ Kye etijajil etetz oxik kywa'a' te wab'j mana aj ate' tuq tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' per aj tpon or kyetz, kyetz eb'ajkamikkixi'. ⁵⁰ [Per ajna'l wetz nkyinyolin ti'j] te wab'j aj tzajnaq tuj ka'j b'ix ab'l aj owa'yon ti'j nlay kamik [sinoko owanq'iyon te jun-ele'x]. ⁵¹ A'in wetz te wab'j aj tzajnaq tuj ka'j; ab'l aj owa'yon te ja wab'jni owanq'iyon te jun-ele'x. Te aj wab'j nxik nsi' wetz, akix te nchi'jel aj ox'e'l nsi' tzan kyanq'in kye xjal twitz tx'o'tx'.»

⁵² Ntons kye xjal e'okten wululuyon kyib'kyib'x ikxjani: «¿Titza' tetz otzajel tsi' xhchi'jelix tzan txik gwa'a'?»⁵³ Ntons te Jesus oxik tq'uma': «Wetz ox'e'l nq'uma' etetz b'an b'an'ax, qa nlay xik ewa'a' te nchi'jel [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], b'ix qa nlay xik etuk'a' te nchiky'el, k'onti'l jun etanq'in. ⁵⁴ Ab'l te aj ox'e'l twa'a' te nchi'jel b'ix ox'e'l tuk'a' te nchiky'el, at jun tanq'in te jun-ele'x b'ix wetz ojawel anq'in witz'a' oj tul te jwisy ⁵⁵ tzan tpaj wetz nchi'jel a te wab'j b'an b'an'axji b'ix te nchiky'el a te etuk'a' b'an b'an'axji. ⁵⁶ Te aj nwa'an te nchi'jel b'ix nxik tuk'a' te nchiky'el, tetz n'anq'inkix jun wuky'i'l b'ix wetz tuky'i'l. ⁵⁷ Te Ntat aj otzaj lajon wetz, tetz at tanq'in b'ix wetz nkyin'anq'in tzan tpaj tetz, b'ix ab'l te owa'yon wi'j, ax owanq'iyon witz'a'. ⁵⁸ [Wetz a'in] te wab'j aj tzajnaq tuj ka'j, nya'tx iktza' te aj wab'j mana aj oxik kywa'a' kye etijajil b'ix tzan te aj wab'ji kyetz k'onti'l eb'aj'anqin te jun-ele'x; per ab'l te aj ox'e'l twa'a' te ja wab'j ntzani owanq'iyon te jun-ele'x.»⁵⁹ Te Jesus oxik txnaq'tza' kyaqil ntzani aj tok kchimo' kyib' kye xjal tuj te jay nab'il Qtata Dios tuj amaq' Capernaúm.

⁶⁰ Ya ma tz'ok kcha'o' nini, ky'ila'j kxol kye aj lapike' tuq ti'j okyyolij ikxjani: «Te aj ntq'uma'ni b'an kwest tzan tel qniky' ti'j. ¿Ab'l owokel tswa' twi' ti'j?»⁶¹ Ya ma tz'el tniky' te Jesus ti'j aj nkywululu', oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Ti'tzun, ma'tx kxjaw q'ojlik tzan tpaj aj nyolb'enni? ⁶² ¿Tidi'-tal eq'uma'tz oj nxik eten [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] oj njax tuj ka'j aj ja' tuq atinjax tb'aya'? ⁶³ A te qanim ntzaj sin tanq'in [te qchi'jel], nya'tx a te qchi'jel nq'o'anq'in tib'x titza'; per wetz nyol aj ma'tx xik nq'uma'ni nxik tsi' tanq'in te etanim b'ix te echi'jel [kykab'il]. ⁶⁴ Per tzunx ate' junjun exol etetz aj k'onti'l nkye'okslan wi'j.» [Ikxji oxik tq'uma' tzan tpaj atx aj b'an tb'ay, tetz teb'enky tuq ab'le' kye aj k'onti'l nkye'okslan b'ix ab'l te aj ox'e'l q'apon tuq tetz. ⁶⁵ B'ix ax oxik tq'uma' ikxjani: «Astilji wetz ma'tx xik nq'uma' etetz* nijunwt ab'l b'a'n tzan tok lapet wi'j qa te Ntat nlay tzaj uk'len tetz.»

⁶⁶ Yaji ky'ila'j aj lapike' tuq ti'j te Jesus okaj kykola', b'ix ya k'onti'l eb'aj'ok lapet ti'j. ⁶⁷ Yaji te Jesus oxik tq'uma' kye kykab'lajujil txnaq'atz: «¿Ax etetz egan tzan nkaj ekola' b'ix tzan exik kyuky'i'l?»⁶⁸ Ntons te Simon Xhpe'y oxik tq'uma': «Tat, ¿per ab'l qi'j oqo'okel lapet? Yatz aj n'ayoli' te jun qanq'in te jun-ele'x. ⁶⁹ Qetza nq'o'okslana awi'j b'ix qeb'enkyna yatz a'ich te aj pawamich a'ox te Qtata Dios.»[†] ⁷⁰ Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e': «¿B'ix nya'tx petzun a'in

* **6:45** Isa 54:13   * **6:65** Wnch 6:37,44   † **6:69** Ax: tzajnaqich tuky'i' Qtata Dios; Mat 16:16; Mak 8:29; Luks 9:20.

wetz aj in'el joyon etetz ekab'lajujilni? B'ix jun aj exol etetz, tetz jun aj te Tajaw Choj.» ⁷¹ Aj txik tq'uma' te Jesus ikxji, nyolin tuq ti'j te Juds, aj tk'ajol Simon Iskaryot. Oxik tq'uma' ikxji tzan tpaj te Juds ojawel tuq meltz'jik ti'j anke tetz jun kxol kye kykab'lajujil tuq.

7

Aj K'onti'l Tuq Nxik Oksla' Te Jesus Tzan Kye Titz'inx

¹ Ntons ya ma ky'ik kyaqil ntzani, te Jesus nb'et tuq tuj tkwentil Galiley, tzan tpaj k'on tgan tuq tzan tqet ten tuj tkwentil Judey tzan kypaj kye aj at kyajwalil kxol kye xjal aj tijajil Israel nkyejoyon tuq tume'l tzan kykansan tetz. ² Ntons komo ch'inky tuq tkanon te q'ij aj nqet kyq'ijla' kye xjal aj tijajil Israel, tb'i te q'ij "Q'ij te Sak'ab'te'," ³ kye titz'in oxik kyq'uma' tetz: «K'on chkajten tzan. Pax tuj Judey tzan tok e'e' kyaqil ak'ulb'en tzan kye aj axnaq'atz. ⁴ Jun xjal aj tgan tzan tok otzqila' tzan kye xjal, k'onti'l nqet tk'ulu' cha pur ewj. Komo yatx nqet ak'ulu' tidi'chq ikxjani, mejor intqet ak'ulu' kywitz kyaqil xjal.» ⁵ Kye titz'in nkyeyolin tuq ikxji tzan tpaj k'onti'l tuq nkye'okslan ti'j. ⁶ Te Jesus oxik tq'uma' kyetz: «Atx mina' tpon or te wetz, per etetz b'a'n tzan exik tzan tpaj etetz ab'lchaq kyetz q'ij b'a'n tzan exik. ⁷ Kye xjal nlay b'antik tzan etok kyq'o'ji', per wetz okyin'okel kyq'o'ji' tzan tpaj wetz nkyinyolin b'an'ax kyij' tzan tpaj te nya'tx galan aj nkyek'ulun. ⁸ Pex waq etetz tuj te q'ij. Wetz nlay kyinxik tzan tpaj mina' tpon or wetz.» ⁹ Txiklen tq'uma' ikxji, tetz okajten Galiley.

Aj K'onti'l Tuq Nkyeten Dyakwerd Kye Xjal Ab'l Tuq Te Jesus

¹⁰ Ntons ojetq tuq kyexik kye titz'in tuj te q'ij, yaji ax te Jesus oxik, per ewj, k'onti'l tuq kyeb'en kye xjal. ¹¹ Kye tijxjal aj tijajil Israel nkyejoyon tuq ti'j tuj te q'ij, nkyeyoli' tuq ikxjani: «¿Ja' atqet aj xjal-alo?» ¹² Kyaqil kye xjal nkyeyolin tuq ti'j, junjun nkyq'uma' tuq ikxjani: «Tetz b'an galan xjal.» B'ix junjunky nkyq'uma' tuq ikxjani: «Tetz nya'tx galan, cha nkyeqet teq'i' xjal.» ¹³ Per nijunwt tuq nkynimsa' kyk'u'j tzan kyyolin ti'j kywitz kye xjal tzan tpaj nkyexob' tuq kywitz kye aj nim kyajwalil.

¹⁴ Ntons, ya ojetq tuq qopon lamitan te q'ij, tzaj te Jesus, owox tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios b'ix owaq'ik tzan txnaq'tzan kye xjal ti'j te Tu'jal Dios. ¹⁵ Kye xjal aj nim kyajwalil kxol kye aj tijajil Israel, b'an nkyelab'an tuq ti'j, b'ix nkyeyoli' tuq ikxjani: «¿Tizta' tetz b'an totzqi' kyaqil b'ix mina' stzaj xnaq'tza' tzan jun xnaq'tzon?» ¹⁶ Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Wetz aj nxik nxnaq'tza'ni nya'tx cha tuj nwi'x n'etz win, sinoke aj ntq'uma' te aj otzaj lajon wetz. ¹⁷ Ab'l aj tgan k'ulun iktza' tgan te Qtata Dios, ntons b'a'n tzan tel tnuky' qa aj nxik nxnaq'tza'ni ntzaj tuxy'i Qtata Dios qatzun cha tuj nwi'x wetz n'etz winji. ¹⁸ Te aj nyolin nim ti'j, cha tgan tzan tqet jiq'b'a' tzan xjal; yatzun te aj tgan tzan tqet jiq'b'a' tzan te [Qtata Dios] aj otzaj lajon tetz, tetzni'n jun yolin b'ix k'onti'l nnik'on. ¹⁹ ¿Nya'tx petzun Moisés okaj sin te Ekawb'il? Per nijunwt exol etetz nqet tk'ulu' iktza' tgan te Kawb'il. ¿Tistil egan etetz tzan nqet ekansa'?» ²⁰ Yaji kye xjal owaj ktzaq'b'e' ikxjani: «Yatz cha at malspirit tuj awanim [astilji n'aq'uma' ikxjil]. ¿Ab'l tgan tzan tkansan yatz?» ²¹ Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz: «Etetz b'an nkxlab'an tzan tpaj jun tidi' galan oqet nk'ulu'.» ²² Te Moisés okaj tq'uma' tzan tok si'let qechalul ti'j qchi'el,* per nya'tx cha tuj twi'x te Moisés owetz tin, sinoke eq'i'kix tuq tzan

* 7:2 Lev 23:34; Deu 16:13 * 7:21 Wnch 5:1-18 * 7:22 Gén 17:10

kye qijajil oqtxi',* b'ix etetz n'ok esi' techalul ti'j xhchi'jel jun k'wa'l nkesey tuj q'ij ojla'mj. ²³ Qa etetz tuj jun q'ij ojla'mj n'ok esi' techalul ti'j xhchi'jel jun k'wa'l tzan tpaj te Kawb'il, ¿tistil nkxjaw q'olik wi'j tzan tpaj ma qet nq'ana' kyaqil xhchi'jel jun xjal tuj jun q'ij ojla'mj? ²⁴ K'on xik eq'uma' jun tidi' ti'j jun xjal tzan tpaj titza' tok ka'yin, sinoke intqet eb'isu' ti'j tuky'i jun tume'l b'an b'an'ax.»

Aj Tyolin Jesus Ja' Tzajnaq Tuq Tetz

²⁵ Junjun xjal aj kyjayx tzi tuj Jerusalen nkyq'uma' tuq ikxjani: «¿Nya'tx petzun aj ntzani te xjal aj kygan tuq kansan tetz? ²⁶ B'ix intxik eten, ajna'l nyolin kywitz kyaqil xjal b'ix k'onti'l tidi' nxik kyq'uma' tetz. ¿Qanq b'an'ax ajna'l ma'tx tz'ok kyen kye aj nim kyajwalil qa a tetz te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'? ²⁷ Per qetz qeb'en ja' tzajnaq ja xjalni, b'ix cha'oj tul te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi', nijunwt teb'en ja' tzajnaq.»

²⁸ Astilji te Jesus, aj nxnaq'tzan tuq kye xjal tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, oxik tq'uma' kongan ikxjani: «Etetz etotzqimin b'ix ax etotzqi' ja' tzajnaqin, per wetz nya'tx tzajnaqin tzan tpaj nganxwit wetz, sinoke te aj otzaj lajon te wetz, tetz jun yolin, per etetz k'onti'l etotzqi' tetz. ²⁹ Wetz wotzqi' tzan tpaj tuky'i'l tetz tzajnaqin, b'ix aji otzaj lajon te wetz.» ³⁰ Ntons kye xjal aj nim kyajwalil kxol kye aj tijajil Israel, kyetz kygan tuq tzan tjaw ktzyu', per nijunwt owok tsi' tq'ab' ti'j tzan tpaj mina' tuq tpon or te tetz. ³¹ Kye xjal aj akyeqet tuq tzi, ky'ila'j eb'aj'okslan ti'j, b'ix nkyq'uma' tuq ikxjani: «Oj tul te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi', ¿oqtel tk'ulu' petzun mas lab'al twitz te aj nqet tk'ulu' te ja xjalni?»

Aj Kygan Tuq Tjaw Ktzyu' Te Jesus

³² Kye aj b'uch'uj Parisey, kyetz owok kcha'o' aj nkyq'uma' tuq kye xjal ti'j Jesus, b'ix kye pal aj nim kyajwalil kyuky'i kye aj b'uch'uj Parisey eb'ajxik kylajo' mulon tzan tuq tjaw ktzyu'. ³³ Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz akyinget etuky'i'l, per ya nya'tx nim tyemp, b'ix yaji ma kyinxik tuky'i'l te aj otzaj lajon wetz. ³⁴ Etetz okxjoyoyon wi'j, per nlay kyin'oknoj etitza' tzan tpaj etetz nlay b'antik exik aj ja' okyinteyon wetz.»

³⁵ Ntons kye xjal* owaq'ik tzan kyyolin kyib'kyib'x, nkyq'uma' tuq ikxjani: «¿Ja' oxel tetz qa nlay tz'oknoj qitza'? ¿Oxel' petzun kxol txq'anky qxjalil aj laq'chik ate', samome' kxol kye aj nya'tx qijajil?† ¿Qatzun oxel' petzun xnaq'tzal kye aj nya'tx qxjalil? ³⁶ ¿Tidi' telponx aj ma tq'umaj, “Etetz okxjoyoyon wi'j per nlay kyin'oknoj etitza' tzan tpaj etetz nlay b'antik exik aj ja' okyinteyon?”»

A Te Jesus Ntzaj Sin Tanq'in Te Qanim

³⁷ Ntons te tmankb'il q'ij te q'ij, a tuq te ninq'ijji,* b'ix te Jesus ojaw wa'let kxol kye xjal b'ix oxik tq'uma' kongan ikxjani: ³⁸ «Qa at ab'l aj ntna'o' iktza' jun k'achjel [tuj tanim], instzaj laq'chet wi'j b'ix otk'amo'tz [te aj npaltin tetz]. Ab'l aj owokslayon wi'j otk'amo'tz tuj tanim iktza' jun nim a' aj nxik tsi' jun tanq'in, iktza'x nyolin tuj Tu'jal Dios.»† ³⁹ Aj txik tq'uma' te Jesus ikxjani, nyolin tuq ti'j te Txew Dios aj okyk'amo'tz tuq kye aj okye'okslayon ti'j. Komo te Txew mina' tuq txik si' tuj kyanim tzan tpaj mina' tuq tjakon Jesus tuj twit'lel tuj ka'j.

* 7:22 Lev 12:3 * 7:23 Wnch 5:9 * 7:35 Ax: xjal judiy. † 7:35 Ax: xjal gryeg. * 7:37

Lev 23:36; Núm 29:35 † 7:38 Ax: Qa at ab'l aj at k'achjel ti'j, instzaj laq'chet wi'j b'ix intuk'an. Ab'l aj owokslayon wi'j wetz, owelatiz tuj tanim jun nim a' aj nxik tsi' jun tanq'in; Ezq 47:1; Zac 14:8.

Junky'el Kye Xjal Nya'tx Tuq Dyakwerd Ate' Ti'j Jesus

⁴⁰ Ate' tuq junjun kxol kye xjal txiklen kcha'o' aj ntq'uma' tuq te Jesus, kyetz nkyq'uma' tuq ikxjani: «Te ntzani, b'an'ax a tetz te aj yolil tyol Dios.»*

⁴¹ Junjunky nkyq'uma' tuq: «Aj ntzani te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'.» B'ix junjunky nkyq'uma' tuq ikxjani: «¿Ti'tzun, tuj Galiley otzajel te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'?» ⁴² Komo nyolin tuj te Tu'jal Dios, te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi' tzajnaq ti'j tijajil Dawid b'ix tzi otzajel tuj Belen* aj ja' tuq nnajan te Dawid.» ⁴³ Ikxji kye xjal oqet kypawa' kyib', nya'tx tuq dyakwerd ate' ti'j te Jesus. ⁴⁴ Junjun kygan tuq tzan txik kyin tuj pres per nijunwt ab'l oxik in tetz.

⁴⁵ Yaji kye mulon eb'ajmeltz'jik kyuky'i kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye aj b'uch'uj Parisey b'ix oxik cha'o' kyetz ikxjani: «¿Tistil k'onti'l ma tzaj etin?»

⁴⁶ Yaji kyetz owaj ktzaq'b'e' ikxjani: «Nijunwt xjal mina' tyolin ni jun-el iktza' tetz nyolin aj nxik tq'uma'.» ⁴⁷ Ntons kye aj b'uch'uj Parisey oxik kyq'uma' ikxjani: «¿Ti'tzun, ax etetz ma'tx kxqet teq'i'?» ⁴⁸ Nijunwt kxol kye aj nim kyajwalil qxol nkye'okslan ti'j, pyor qetz aj b'uch'uj Parisey. ⁴⁹ Kyaqil aj xjal ntzani aj k'onti'l n'el kyniky' ti'j te Kawb'il qanb'enb'aj kyajsik.»

⁵⁰ Te Nicodemo jun aj te b'uch'uj Parisey aj owul jun-el q'olb'el te Jesus,* oxik tq'uma' kyetz ikxjani: ⁵¹ «Iktza'x nyolin tuj Jkawb'il nlay b'antik tzan txik qsi' tuj il jun xjal qa mina' tok qcha'o' tidi' ma'tx tk'ulu.» ⁵² Yaji kyetz owaj ktzaq'b'e' tetz: «¿Ti'tzun, ax yatz a'ich aj Galiley [iktza'x tetz]? Intqet axnaq'tza' te Tu'jal Dios b'ix owelal aniky' tuj Galiley nijunwt aj yolil tyol Dios oje tzaj.» ⁵³ Ntons yaji kkyaqil kyetz junjunchaq eb'aj'aj kyjay.

8*Aj Tqet Tnajsa' Te Jesus Xhchoj Jun Xuj Aj Nk'ajajin Tuq*

¹ Yaji te Jesus oxik twi' te witz Olib.* ² Ya tuj junky iwitq b'an q'eqo', oxik junky'el tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, b'ix kyaqil kye xjal eb'ajpon tuky'i'l, oqet wit'let kxol b'ix owaq'ik tzan txnaq'tzan kyetz. ³ Yaji kye xnaq'tzal Kawb'il kyuky'i kye aj b'uch'uj Parisey otzaj kyin jun xuj twitz, man tuq stzajlen kyk'ulb'a' nk'ajajin tuq b'ix oqet ksi' kxol kye aj akyeqet tuq tzi. ⁴ B'ix oxik kyq'uma' ikxjani: «Xnaq'tzon, ja xujni ma'tx stzaj k'ulb'a' nk'ajajin tuq. ⁵ Tuj te Kawb'il aj okaj tsi' te Moisés nyolin qa jun xuj nk'ulun ikxjani, ntons a tgan tzan tqet kanslet tuky'i pur ab'j.* B'ix yatz, ¿titza' yatz tuj anab'l?»

⁶ Komo kyetz oxik kyq'uma' ikxjani tzan tqet kyeq'i' tuq ti'j, aber tidi' tuq otq'uma'tz, tzan txik kyq'uma' til. Tzaj te Jesus, oqet xhk'ojet b'ix owokten tz'ib'on twitz tx'o'tx' tuky'i twi' tq'ab'. ⁷ Komo b'an nkyeqanlaj tuq, yaji ojaw wa'let b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Ab'l aj exol etetz aj k'onti'l xhchoj intaq'ik tzan txik txon te tb'ay ab'j.» ⁸ Yaji tetz oqet mok'let junky'el b'ix owokten junky'el tz'ib'on twitz tx'o'tx'. ⁹ Ya ma tz'ok kcha'o' ikxji, junjunchaq e'aq'ik tzan kyaj, tb'ay e'aj kye tij, kyeb'ayle' eb'ajkaj kchukel te Jesus tuky'i te xuj. ¹⁰ Yaji te Jesus ojaw wa'let junky'el b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Xuj, ¿janije' kye aj nkyyexik poqon tuq te yatz? ¿Nijunwt ab'l ma xik sin atz tuj il?» ¹¹ Yaji te xuj oxik tq'uma' tetz: «Nijunwt, tat.» Yaji te Jesus oxik tq'uma': «Ax wetz nlay txik nsi' tuj il. [K'on chb'isun,] pax, b'ix k'onky chjoyon choj.»

Te Jesus Iktza' Jun Chk'atunal Te Yek'ul Qb'ey

* **7:40** Deu 18:15   * **7:42** Miq 5:2   * **7:50** Wnch 3:1-2   * **8:1** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet k'onti'l oqet ktz'ib'a' 7:53 max 8:11.   * **8:5** Lev 20:10; Deu 22:22-24

12 Yaji te Jesus oyolin junky'el kyuky'i kye xjal, b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «A'in wetz te chk'atunal twitz tx'o'tx'.* Ab'l aj owokel lapet wi'j nlay b'et tuj glolj, sinoke ob'etel tuj te chk'atunal tzan tanq'in.» 13 Yaji kye aj b'uch'uj Parisey oxik kyq'uma' ikxjani: «Komo yatz cha achukel nchyolin galan awi'jx yatz, ntons aj nchyolin awi'jxni k'onti'l token.»* 14 Te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Wetz aj nxik nyoli' wi'jxni, b'an'ax. Anke wi'jx wetz nxik nyoli', te nini b'an'ax tzan tpaj wetz web'en ja' tzajnaqin b'ix ja' okyinx'e'l. Per etetz k'onti'l eteb'en ja' tzajnaqin b'ix ja' okyinx'e'lky. 15 Etetz nkxq'uman nya'tx galan ntk'ulu' jun xjal b'ix cha tuj ewi'x n'etz etin qa nya'tx galan. Per wetz k'onti'l nkyinq'uman til nijunwt. 16 Qa wetz nxik nq'uma'-wit til junky, wetz aj nxik nq'uma' b'an'ax tzan tpaj wetz nya'tx nchukel akyinget sinoke akyinget wetz tuky'i te [Ntat] aj otzaj lajon wetz. 17 Tuj te Kawb'il† tz'ib'anqex qa kab'e' xjal nxik kyyoli' ti'j jun tidi' b'ix parej nkyeyolin kykab'il, ntons te aj nxik kyq'uma' at token b'ix b'an'ax. 18 Wetz a'in jun aj nkyinyolin b'an'ax wi'jx wetz b'ix ax te Ntat aj otzaj lajon wetz nyolin b'an'ax wi'j.» 19 Ntons kyetz oxik kyqani' tetz: «¿Ja' atqet yatz atat?» Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e': «Etetz k'onti'l etotzqimin b'ix ax k'onti'l etotzqi' te Ntat, per etotzqimin-wit ax-tal etotzqi' wetz Ntat.» 20 Te Jesus oxik tq'uma' kyaqil ntzani aj man tuq nxnaq'tzan kye xjal tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios aj ja' tuq nkaj ksi' te kytumin te kyoyej. B'ix nijunwt ojaw tzyun tetz tzan tpaj atx tuq tzan tpon or te tetz.

21 Yaji te Jesus oxik tq'uma' junky'el kyetz: «Wetz ma kyinxik b'ix okxjoyoyon wi'j, b'ix okxkamel tuky'ix echoj; aj ja' ma kyinxik wetz, etetz nlay b'antik tzan exik tzi.» 22 Yaji kye xjal‡ nkyyoli' tuq ikxjani: «Ti'tzun, ¿oqtel tkansa' tib'x? Komo ntq'uma', «Aj ja' ma kyinxik wetz, nlay b'antik exik etetz.» 23 Te Jesus nxik tuq tq'uma' kyetz: «Etetz a'ix aj tzani, per wetz a'in aj ajas tuj ka'j; etetz a'ix te ja twitz tx'o'tx'ni, per wetz nya'tx a'in aj te ja twitz tx'o'tx'ni. 24 Astilji wetz ma xik nq'uma' etetz okxkamel tuky'i echoj. Komo qa nlay xik etoksla' ab'l a'in iktza'x aj ma'tx xik nq'uma'ni, okxkamelkix tuj te echoj.» 25 Ntons kyetz oxik kcha'o' tetz: «¿Ab'l yatz a'ich?» Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «¿Tidi' oje xik nq'uma' etetz atx b'an' tb'ay-el?§ 26 Atx nim tzan txik nq'uma' eti'j etetz b'ix tzan txik nq'uma' qa nya'tx galan nkxx'ulun, per te aj otzaj lajon te wetz, tetz jun yolin, b'ix wetz aj owok ncha'o' tuky'i'l, te nini aj nxik nq'uma' kxol kye xjal twitz tx'o'tx'.»

27 Ntons kyetz k'onti'l owel kyniky' qa nyolin ti'j te Stat. 28 Yaji oxik tq'uma' tetz kyetz: «Max oj njaw in wetz jawnaq, [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], maxji owelal eniky' qa a'in wetz iktza'x aj ma'tx xik nq'uma' b'ix qa k'onti'l tidi' nb'antik witz'a' cha wib'x-wit sinoke nqet nk'ulu' iktza'x otzaj txnaq'tza' te Ntat wetz. 29 Te [Ntat] aj otzaj lajon wetz atqet wuky'i'l b'ix k'onti'l nkyinkaj tsi' nchukel tzan tpaj te aj nqet nk'ulu' n'el galan tuj twitz.» 30 Ntons aj man tuq nxik tq'uma' te Jesus ikxjani, ky'ila'j xjal eb'aj'okslan ti'j.

Te Jesus Nyolin Ab'le' Kye Aj Tk'wa'al Dios B'an' B'an'ax

31 Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyuky'i kye xjal aj tijajil Israel aj ojetq tuq kye'okslan ti'j, oxik tq'uma' ikxjani: «Qa etetz nlay kaj ekola' aj nxik nq'uma', ntons a'ix nxnaq'atz b'an' b'an'ax 32 b'ix owokel etotzqila' te tume'l b'an'ax, b'ix tzan tpaj te tume'l b'an'ax okxkolpjel.» 33 Yaji kyetz owaj ktaq'b'e' ikxjani: «Qetza a'o'na tijajil Abran,* b'ix qetz ni jun-el oqetna mosi' tzan

* 8:12 Mat 5:14; Wnch 9:5 * 8:13 Wnch 5:31 † 8:17 Ax: ekawb'il. ‡ 8:22 Kye tijxjal kxol kye xjal judiy. § 8:25 Ax: ¿ti'tzun, tistil wetz nkyinyolin etuky'i'l? * 8:33 Mat 3:9; Luks 3:8

junky. ¿Tistil yatz n'aq'uma' oqokolpjelna?»³⁴ Te Jesus oxik tq'uma' kyetz: «Wetz oxel nq'uma' etetz b'an b'an'ax, ab'l aj njoyon choj tetz nqet mosi' tzan te choj. ³⁵ Jun xjal aj mosi' tzan jun tajaw, tetz nya'tx b'an b'an'ax jun aj tuj tjay te tajawil; per te jun aj tk'wa'al te tajawil, tetzji jun aj tuj tjay te jun-ele'x. ³⁶ Astilji qa te Tk'wa'al [Dios] okolpiyon te etetz, ntons b'an b'an'ax okxkolpjel.* ³⁷ Wetz web'en etetz a'ix aj tijajil Abran, per egan tzan nqet ekansa' tzan tpaj k'onti'l n'el galan tuj ewitz te aj nkyinyolin etuky'i'l. ³⁸ Wetz nxik nq'uma' etetz aj oje tzaj tyek'u' te Ntat wetz, per etetz nqet ek'ulu' aj oje xik q'uma' etetz tzan te etat.» ³⁹ Yaji kyetz owaj ktzaq'b'e' ikxjani: «Qetza qijajilna Abran.» Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz: «Qa etetz a'ix-wit tijajil te Abran, ntons nqet-tal ek'ulu' iktza' te Abran oqet tk'ulu'. ⁴⁰ Per etetz egan tzan nqet ekansa' anke wetz ma'tx xik nq'uma' etetz te b'an'ax iktza'x aj otzaj tq'uma' te Qtata Dios wetz. Te Abran k'onti'l otk'uluj iktza' etetz n'ek'ulu'. ⁴¹ Etetz nqet ek'ulu' iktza' tk'ulb'en te etat.» Yaji kyetz owaj ktzaq'b'e': «Qetza nya'tx cha sik'o'l a'o'na, sinoke cha jun qetza qtata, aj Qtata Dios.» ⁴² Oxik tq'uma' te Jesus kyetz ikxjani: «Qa etetz etat a-wit te Qtata Dios, nkyinqet-tal egani' tzan tpaj wetz tzajnaqin tuky'i'l b'ix akyinqet tzani tzan tpaj tetz, nya'tx cha a'inx-wit wetz intzaj sinoke aji otzaj lajon te wetz. ⁴³ ¿Tistil k'onti'l n'el eniky' ti'j aj nxik nq'uma' etetzni? K'onti'l n'el eniky' tzan tpaj k'on egan cha'on te aj nxik nq'uma' ni. ⁴⁴ Te etat etetz a te Tajaw Choj, b'ix aj tgan k'ulun te etat, ax ikxji etetz egan k'ulun. Atx aj b'an tb'ay-el, tetz jun kansal xjal b'ix k'onti'l oxik tin te b'an'ax, kyaqil aj ntyoli' nya'tx b'an'ax. Cha'oj txik tq'uma' jun nya'tx b'an'ax, nyolin iktza'x tetz yolin tzan tpaj tetz jun b'an ajun nik'on b'ix aji tetz te aj swal kyaqil nik'b'il. ⁴⁵ Wetz tzan tpaj nkyinyolin te b'an'ax, astilji etetz k'onti'l nkyinxik etoksla'. ⁴⁶ ¿Ab'l jun te etetz b'a'n tzan stzaj tq'uma' qa wetz at nchoj? B'ix qa wetz nkyinyolin te b'an'ax ¿tistil k'onti'l nkyinxik etoksla'? ⁴⁷ Ab'l te aj q'apo' tib' tuj tq'ab' Qtata Dios n'ok xhcha'o' aj ntyoli' te Qtata Dios, per komo etetz nya'tx a'ix aj te Qtata Dios, astilji k'on egan tzan tok echa'o' aj ntyoli' tetz.»

Aj Txik Tq'uma' Jesus Tetz Atqetkix Tuq Tb'ay Twitz Abran

⁴⁸ Yaji kye xjal* oxik kyq'uma' tetz: «Ntons b'an'ax qetza qyol, yatz a'ich jun [nya'tx galan iktza' kye] aj Samary b'ix atqex jun malspirit tuj awanim.» ⁴⁹ Te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Wetz k'onti'l jun malspirit tuj wanim. Kyaqil aj nqet nk'ulu'ni tzan tqet njiq'b'a' te Ntat, per etetz cha n'el etin nky'exaw. ⁵⁰ Wetz k'onti'l nkyinjoyon tzan nqet jiq'b'a', per at ab'l tgan tzan nqet tjiq'b'a' b'ix b'a'n tzan stzaj tq'uma' alkyetz te tume'l. ⁵¹ Wetz oxel nq'uma' etetz b'an b'an'ax, ab'l aj oxel toksla' te nyol, nlay tz'ok ten twitz te kamikyj te jun-ele'x.» ⁵² Yaji kye xjal† oxik kyq'uma' tetz: «Ajna'l b'an b'an'ax qeb'en, yatz atqex jun malspirit tuj awanim. Komo te Abran b'ix kyaqil kye aj yolil tyol Qtata Dios oqtxi' eb'ajkamik, per yatz n'aq'uma' ab'l aj oxel toksla' te ayol nlay tz'ok ten twitz te kamikyj te jun-ele'x. ⁵³ ¿Ti'tzun, mas nim yatz awajwalil twitz te qijajil Abran b'ix tetz okamik? Ax kye aj yolil tyol Dios oqtxi' eb'ajkamik. ¿Ab'l yatz a'ich tuj anab'l?» ⁵⁴ Te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Qa wetz nqet njiq'b'a'-wit wib'x, te aj nxik nq'uma' tzan tqet njiq'b'a' wib'x k'onti'l-tal token. Te aj nqet jiq'b'an wetz a te Ntat b'ix a tetz te aj n'eq'uma' etetz ntzaj ena'o'. ⁵⁵ Etetz k'onti'l etotzqi' tetz. Wetz b'an'ax wotzqi'. Qa wetz oxel nq'uma' k'onti'l wotzqi', ntons a'in-tal wetz jun nik'oyon iktza' etetz a'ixni; per wetz wotzqi' tetz b'ix nkyin'okslan tyol. ⁵⁶ Te Abran aj etijajil etetz, tetz oje chalaj tzan wul wetz tzani b'ix in'ok ten b'ix oje chalaj.» ⁵⁷ Ntons

* 8:36 Gal 5:1,13   * 8:48 Kye xjal judiy.   † 8:52 Kye xjal judiy.

kye xjal oxik kyq'uma' tetz: «¡Per yatz nisiker oje jakon lajuj tuj oxqal (50) aq'b'i a'ich b'ix n'aq'uma' qa oje tz'ok awen te Abran!»⁵⁸ Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz: «Oxe'l nq'uma' etetz b'an b'an'ax, atx aj mina' tuq titz'jik te Abran wetz akyingetkix tuq.»^{*}⁵⁹ Yaji kye xjal ojaw kyin ab'j tzan tuq tok kxo'o', per te Jesus owewan b'ix owex tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios.

9

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Xjal Moy Tuq Titz'jlenx

¹ Ntons aj tky'ik te Jesus tuj jun luwar, oxik ten jun xjal moy tuq titz'jlenx.
² Yaji kye txnaq'atz oxik kcha'o' tetz ikxjani: «Xnaq'tzon, ¿tistil te ja xjal owitz'jik moy? ¿Tzan tpaj xhchoj tetz qatzun tzan tpaj kchoj statji?»³ Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz: «Nya'tx tzan tpaj xhchoj tetz ni tzan tpaj kchoj stat sinoke tzan tok e'let tajwalil te Qtata Dios ti'j.»⁴ Qetz presis tzan tqet jk'ulu' te tk'ulb'en te [Ntat] aj otzaj lajon wetz tzan tpaj atx tuq ch'inky qi'j tzan qaq'unan. Cha'oj qok chukaq'b'il nijunwt b'a'n tzan taq'unan.⁵ Aj man akyinget tzani twitz tx'o'tx', a'in wetz [nxik nyek'u' te tumelil titza' tzan kyb'et kye xjal tuj tume'l, iktza' jun] chk'atunal aj nxik yek'un kyb'ey.»^{*}
⁶ Ya ma xik tq'uma' ikxjani, te Jesus oqet stzub'a' twitz tx'o'tx' b'ix owokten xyoq'ol ch'in tx'o'tx' b'ix owok tsi' ti'j tb'aq' twitz te moy.⁷ B'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Pax tx'ajol awitz tuj te tqatel a' aj tb'i Siloé.» (Siloé tb'i tuj kyyol kyetz per tuj qyol qetz telponx iktza' Lajomaj.) Yaji te moy oxik b'ix ya ma tz'el xtx'ajo', ya ma meltz'jik, b'a'n tuq tzan tka'yin.

⁸ Yaji kye aj nkyenajan tuq tzi b'ix kye aj n'ok en tuq tetz nqanin tuq ch'i tlimosn, nkyq'uma' tuq ikxjani: «¿Nya'tx petzun aj ntzani te aj nqet tuq wit'let nqanin tuq ch'in stumin?»⁹ Junjun nkyq'uma' tuq ikxjani: «Aji, a tetz.» B'ix txq'anly nkyq'uma' tuq: «Nya'tx aji, cha parej ka'yin.» Per tetz ntq'uma' tuq: «A'in wetz.»¹⁰ Ntons oxik kcha'o' tetz ikxjani: «¿Titza' ojaqet awitz b'ix n'aka'yi' ajna'l?»¹¹ Ntons, owaj stzaq'b'e' tetz: «Te xjal aj tb'i Jesus, tetz oqet txyoq'o' ch'in tx'o'tx' b'ix owok tsi' ti'j tb'aq' nwitz b'ix otzaj tq'uma' tzan nxik tx'ajol nwitz tuj te tqatel a' aj tb'i Siloé. Yaji wetz inxwa'q b'ix ya ma tz'el ntx'ajo' nwitz, ob'antik nka'yin.»¹² Ntons oxik kcha'o' tetz ikxjani: «¿Ja' atqet te aj xjalni?» B'ix tetz owaj stzaq'b'e': «Je'ky, k'onti'l web'en.»¹³ Ntons te aj moy tuq oxik kyin kywitz kye aj b'uch'uj Parisey¹⁴ tzan tpaj aj tqet txyoq'o' te Jesus te xoq'l b'ix aj tjaqet twitz te moy tuj jun q'ij ojla'mj tuq.¹⁵ Yaji kye aj b'uch'uj Parisey oxik kcha'o' junky'el tetz titza' ojaqet twitz. Yaji tetz owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «Tetz owok tsi' xoq'l ti'j tb'aq' nwitz b'ix yaji owel ntx'ajo' b'ix ajna'l nkyinka'yin.»¹⁶ Ntons junjun kxol kye aj b'uch'uj Parisey nkyq'uma' tuq ikxjani: «Ntons te aj otk'uluj ntzani nya'tx jun xjal aj tzajnaq tuky'i Qtata Dios tzan tpaj k'onti'l nqet txjani' te q'ij ojla'mj.» Per junjunky nkyq'uma' tuq ikxjani: «¿Per titza' nb'antik titza' jun lab'al ikxjani qa tetz jun chimol choj?»¹⁷ Ntons oqet kypawa' kyib', nya'tx tuq dyakwerd ate' kxol.

¹⁷ Yaji oxik kcha'o' junky'el te aj moy tuq tb'aya': «B'ix te xjal aj oje jaw tjaqo' awitzni, ¿ab'l yatz tuj anab'l tetz?» Yaji tetz owaj stzaq'b'e': «Wetz tuj nnab'l tetz jun aj yolil tyol Dios.»¹⁸ Per kye xjal aj nim kyajwalil kxol kye aj tijajil Israel, kyetz k'onti'l tuq nkyoksla' qa tetz moy tuq tb'aya' b'ix ajna'l nka'yin. Yaji etzaj kyuk'le' kye k'wa'lon,¹⁹ oxik kcha'o' kyetz ikxjani: «¿Aj ntzani etetz ek'wa'al aj n'eq'uma' etetz moy titz'jik? ¿Titza' ajna'l tetz nb'antik tka'yin?»²⁰ Yaji kye k'wa'lon owaj ktzaq'b'e' ikxjani: «Qetza qeb'enza a tetz te

* 8:58 Exo 3:14 * 9:5 Mat 5:14; Wnch 8:12

jk'wa'al b'ix owitz'jik moy. ²¹ Per k'onti'l qeb'ena titza' ob'antik tka'yin, b'ix ax k'onti'l qeb'ena ab'l oqet q'anan tetz. Intxik echa'o' tetz. Komo tetz ya tijxjalky, teb'en tidi' oky'ik ti'j. Otzajel tq'uma'» ²² Kye stat oxik kyq'uma' ikxjani tzan kxob'al tzan tpaj kye kxjalil aj at kyajwalil kxol ojetq tuq qet kykawla' kyib' qa jun xjal oxe'l tq'uma' ti'j te Jesus qa aji tetz te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi', ntons owelatiz tuq kyin kxol tuj te jay nab'il Dios. ²³ Astilji kye k'wa'lon oxik kyq'uma', "Intxik echa'o' tetz; tetz ya tijxjalky."

²⁴ Yaji otzaj kyuk'le' tka'mji' n-el te ichan aj moy tuq tb'aya' b'ix oxik kcha'o' tetz junky'el ikxjani: «Intxik asi' pixon te Qtata Dios ti'j aj ma'tx ky'ik awi'jni. Per yatzun ti'j aj xjalni, qetza qeb'en aj xjalni tetz jun chimol choj.» ²⁵ Yaji tetz owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «Wetz k'onti'l web'en qa tetz jun chimol choj qa nya'txji, a'ox web'en, wetz jun moy tuq a'in b'ix ajna'l nwe'e'.» ²⁶ Yaji oxik kcha'o' junky'el tetz: «¿Tidi' owox tk'ulu' awi'j? ¿Titza' ob'antik tzan tjaw tjaqo' awitzni?» ²⁷ Yaji oxik tq'uma' junky'el kyetz: «Wetz ma'tx xik nq'uma' etetz b'ix k'onti'l nkyinxik etoksla'. ¿Tistil ntzaj echa'o' junky'el wetz? ¿Ti'tzun, ax etetz egan tzan etokslan ti'j tzan etok te txnaq'atz?» ²⁸ Ntons yaji owok kyili' b'ix oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Yatz a'ich jun aj txnaq'atz tetz, per qetza nxik qoksla'na te aj oqet stz'ib'a' Moisés b'an oqtxi'». ²⁹ Qetz qeb'en te Qtata Dios oyolin tuky'i Moisés, per te ja xjalni k'onti'l qeb'en ja' tzajnaq.» ³⁰ Yaji te ichan owaj stzaq'b'e' kyetz: «Te ntzani b'an chuktky. Etetz k'onti'l eteb'en ja' tzajnaq, per wetz ma'tx kyinget tq'ana', ma'tx jaw tjaqo' nwitz. ³¹ Qetz qeb'enky b'an b'an'ax te Qtata Dios k'onti'l ntzaj tsi' twi' kyij kye xjal aj chimol choj, sinoke ntzaj tsi' twi' a'ox kyij kye aj nkyexjanin tetz b'ix nqet kyk'ulu' iktza' tetz tgan.* ³² Ni jun-el twitz ja tx'o'tx'ni oje tz'ok qen jun xjal oje jaw tjaqo' twitz jun xjal moy titz'jlenx. ³³ Qa ja xjalni nya'tx-wit jun yolil tyol Dios, ntons k'onti'l-tal nb'antik tk'ulun ch'inwt.» ³⁴ Ntons oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Yatz aj joyol choj a'ich awitz'jlenx, ¿ti'tzun, agan tzan qtzaj axnaq'tza'na?» Yaji owex kylajo'.

³⁵ Ntons te Jesus owok xhcha'o' qa te xjal ojetq tuq tz'etz in, yaji owok tk'ulb'a' junky'el, b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «¿Nhxch'okslan pe' yatz ti'j te Ichani Aj Tk'wa'al Dios?» ³⁶ Yaji tetz oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, tzaj aq'uma' ab'ltzun tetz tzan wokslan wetz ti'j.» ³⁷ Yaji te Jesus oxik tq'uma' tetz: «A'in wetz.»* ³⁸ Yaji te xjal oxik tq'uma': «Ntons tat, wetz nkyin'okslan awi'j.» Yaji oqet mejlet twitz, b'ix ona'on ti'j. ³⁹ Yaji te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Wetz oje kyin'ul tzani twitz tx'o'tx' q'umal te b'an'ax kyij kye xjal, in'ul jaqol kywitz kye aj moy-e' b'ix txayil kywitz kye aj nkyq'uma' qa kyetz nkyeka'yin.» ⁴⁰ Yaji kye aj b'uch'uj Parisey aj akyeget tuq tzi okcha'oj aj txik tq'uma' ikxji b'ix oxik kyq'uma' ikxjani: «¿Ti'tzun, ax qetza moy a'o'na?» ⁴¹ Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Qa etetz a'ix-wit moy ntons k'onti'l-tal epaj ti'j te echoj. Per komo etetz n'eq'uma' "qetza nqoka'yina" ntons te echoj tzunx atok eti'j.»

10

Te Jesus Iktza' Te Pastoriyon Aj Nkyeget Tk'ulu' Kwent Kye Talo' Tuky'i Jun Tume'l B'an Galan

¹ «Wetz oxe'l nq'uma' etetz b'an b'an'ax, ab'l aj nlay tz'ox tuj tlamelul te jun pe'on sinoke cha njaw twi' te pe'on ntons te nini cha jun eleq'. ² Per te aj n'ox tuj te tlamelul, te nini aji tetz te pastoriyon. ³ Te xb'uqil stzi' te lamel n'el tjaqo' te tlamelul twitz te pastoriyon b'ix kye talo' ntzaj kcha'o' twi' b'ix nkyetzaj xtxoko' kye talo' tuky'i kyb'ichaq te junjun b'ix nkye'etz tin. ⁴ Cha'oj kyetz b'aj

* **9:31** Pro 15:29 * **9:37** Ax: yatz ma'tx tz'ok awen b'ix nchylin tuky'i'l.

tinji, nxik tb'ayon kywitz b'ix kye talo' nkye'ok lapet ti'j tzan tpaj n'el kyniky' ti'j twi'. ⁵ Per jun aj nya'tx kyajawil k'onti'l nkye'ok lapet ti'j sinoke cha nkye'el oqik ti'j tzan tpaj k'onti'l kyotzqi' te twi'.⁶ Te Jesus oxik tq'uma' ja yek'b'il kyuky'lni per kyetz k'onti'l owel kyniky' tidi' qi'j tuq nyolin.

⁷ Yaji te Jesus oxik tq'uma' junky'el kyetz: «Wetz oxel nq'uma' etetz b'an b'an'ax, wetz a'in te lamel aj ja' nkye'ox kye walo'. ⁸ Kyaqil kye aj e'ul tb'ey nwitz wetz, kyetz cha eleq'-e', per kye walo' k'onti'l oxik kyoksla'. ⁹ Wetz a'in te lamel, ab'l aj owoketz tzan npaj wetz, ntons okoletel b'ix owokex iktza'x jun karner aj n'etz b'ix n'oknoj twe'. ¹⁰ Te eleq' n'ul cha elq'on b'ix cha kanson b'ix xitul kyaqil, per wetz in'ul swal jun etanq'in b'an tume'l b'ix tzan etanq'in te jun-ele'x. ¹¹ Wetz a'in te pastoriyon aj b'an galan.* Jun pastoriyon b'an galan dispwest tzan tkamik tzan kypaj kye talo'. ¹² Per te aj cha n'aq'unan tzan tpaj jun twi' tk'u'j, nya'tx aji te tajawil, b'ix oj tul te xo'j kyij' kye karner tetz cha n'oqik, cha nkyekaj tka'yi' tzan tpaj nya'tx tetz kye karner. Ya te xo'j nkyetzaj tb'ag'u' b'ix nkyexik tslab'u'. ¹³ Te aj xjal nini cha n'oqik tzan tpaj tetz cha a'ox atok tk'u'j ti'j te twi' tk'u'j, b'ix kyij' kye karner k'onti'l n'ok tsi' tk'u'j kyij'. ¹⁴ A'in wetz te pastoriyon aj b'an galan kyinnab'lin. Wetz wotzqime' kye walo' b'ix kyetz kyotzqimin, ¹⁵ iktza'x te Ntat totzqi' a'in b'ix wetz wotzqi' te Ntat,* b'ix wetz oxel nq'apo' wanq'in tzan kypaj kye walo'. ¹⁶ Wetz ax ate' txq'an ky walo' aj nya'tx a'e' tuj ja pe'onni, ax kyetz presis tzan ktzaj win b'ix okyingtel kyoksla'* b'ix ikxji okye'okel cha jun pe'on-oq b'ix tuky'i cha jun pastoriyon. ¹⁷ Astilji te Ntat nkyinquet tganil, tzan tpaj wetz nxik nq'apo' wanq'in tzan tky'ik nk'amo' junky'el. ¹⁸ K'onti'l ab'l n'el eq'in te wanq'in sinoke a'in x wetz nxik nq'apo' wib'x. At wajwalil tzan txik nq'apo' wib'x b'ix at wajwalil tzan tjaw wanq'insa' wib'x junky'el tzan tpaj ikxji otzaj tq'uma' te Ntat.»

¹⁹ Ya ma tz'ok kcha'o' ikxjani kye aj tijajil Israel oqet kypawa' kyib', k'onti'l eb'ajten dyakwerd. ²⁰ Ky'ila'j xjal kxol nkyq'uma' tuq ikxjani: «Tetz atqex jun malspirit tuj tanim b'ix oje tz'el lok. ¿Tistil tzunx n'ok esi' ewi' ti'j?» ²¹ Junjunky nkyq'uma' tuq ikxjani: «Nijunwt aj atqex jun malspirit tuj tanim nyolin ikxjani. ¿Ti'tzun, jun malspirit nb'antik titza' tzan tjaw tjaqo' twitz jun moy?»

Aj Txik Tq'uma' Jesus Aji Tetz Te Tk'wa'al Dios

²² Ntons, jab'alil tuq b'ix nqet tuq q'ijla' te q'ij aj nkyna'o' aq'b'ia' tb'antlen te Nin Jay Nab'il Qtata Dios. ²³ Te Jesus atqet tuq tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios b'ix nb'et tuq aj ja' n'ok q'uma' te twitzaj aj «Tk'ulb'en Salomon.» ²⁴ Yaji kye xjal owokymontoni' kyib' ti'j b'ix oxik kcha'o' tetz ikxjani: «¿Tujb'a'n tzaj aq'uma' ab'l yatz a'ich? Qa yatz a'ich te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi', instzaj aq'uma' b'eyx ajna'l.» ²⁵ Te Jesus oxik tq'uma' kyetz: «Wetz ma'tx xik nq'uma' etetz b'ix k'onti'l nkyinxik etoksla'. Kyaqil aj nkyink'ulun tzan tpaj tky'ixel Ntat a'in telponx wi'j [ab'l a'in]. ²⁶ Etetz k'onti'l n'etoksla' wi'j tzan tpaj nya'tx a'ix iktza' walo' [aj lapike' wi'j]. ²⁷ Wetz walo' n'el nniky' kyij', b'ix kyetz n'el kyniky' ti'j nwi' b'ix nkye'ok lapet wi'j. ²⁸ Wetz nxik nsi' jun kyanq'in te jun-ele'x b'ix nlay kyexiknaj b'ix nijunwt ab'l okye'elal eq'in tuj nq'ab'. ²⁹ Te Ntat aj otzaj sin wajwalil, tetz mas nim twitz kyaqil b'ix nijunwt ab'l b'a'n tzan kyel tin tuj tq'ab' Ntat. ³⁰ Wetz a'in tuky'i Ntat cha jun-oq a'o'na.»

* **10:11** Isa 40:11; Ezq 34:11-12   * **10:15** Mat 11:27; Luks 10:22   * **10:16** Ax: okyetzajel kcha'o' nwi'.

³¹ Yaji kye xjal[†] ojaw ktzyu' ab'j junky'el tzan tuq txik kxon ti'j [tzan tqet kykansa']. ³² Te Jesus owaj tq'uma' kyetz ikxjani: «Tidi'chq galan ma'tx qet nk'ulu' ewitz etetz tucky'i tajwalil Ntat. ¿Tzan tpaj alkyetz nk'ulb'en okyin'okel exo'o' tucky'i ab'j?» ³³ Yaji kye xjal owaj ktzaq'b'e': «Qetza nlay xhch'ok qxo'o'na tzan tpaj jun ak'ulb'en galan, sinoke tzan tpaj aj ayol b'an nya'tx galan nxik aq'uma',* komo n'ok aq'uma' awi'jx qa a'ich Dios b'ix cha xjal a'ich.» ³⁴ Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Tuj te Kawb'il tz'ib'anqex [aj txik tq'uma' te Qtata Dios kyuky'i xjal] ikxjani: «Wetz oxik nq'uma' etetz, 'Etetz iktza' Dios a'ix.' »* ³⁵ Ntons, qa te Qtata Dios owok tq'uma' iktza' Dios-e' kye xjal aj nkyecha'on tuq tyol, komo te Tu'jal Qtata Dios nyolin ikxji b'ix te nini nlay b'antik tzan tjaw ky'ixpu', ³⁶ komo te Qtata Dios in'el tpawa' a'in a'ox te tetz b'ix intzaj tlajo' tzani twitz tx'o'tx', ¿tistil etetz nkxyolin wi'j qa wetz nkyinyolin nya'tx galan ti'j te Qtat, tzan tpaj oxik nq'uma' qa wetz a'in Tk'wa'al? ³⁷ Qa wetz nlay-wit qet nk'ulu' aj nqet tk'ulu' te Ntat, k'onti'l-tal nkx'okslan wi'j. ³⁸ Per komo wetz nqet nk'ulu' aj nqet tk'ulu' te Ntat, anke k'onti'l nxik etoksla' te aj nkyinyolin, mejor pe'etokslan wi'j tzan tpaj te aj nqet nk'ulu'. Ikxji tzan tel eniky' b'eyx te jun-ele'x wetz tucky'i Ntat cha jun-oq a'o'.» ³⁹ Ntons yaji [kye xjal aj nim kyajwalil kxol kye aj tijajil Israel] kygan tuq tzan tjaw ktzyu' junky'el, per te Jesus luwew owex kxol.

⁴⁰ Yaji te Jesus oxik junxla' te Jordan A' aj ja' tuq te Wa'nch njaw tsi' a' kywi' xjal tb'aya',* b'ix okaj ten jun tyemp txini. ⁴¹ Ky'ila'j tuq kye xjal nkyepon tuq tucky'i'l, b'ix nkyq'uma' tuq ikxjani: «B'an'ax te Wa'nch k'onti'l oqet tk'ulu' jun lab'al [tucky'i tajwalil Qtata Dios] per aj otyolij ti'j ja xjalni, b'an'ax.» ⁴² Tuj aj luwarji, ky'ila'j xjal eb'aj'okslan ti'j te Jesus.

11

Aj Tjaw Anq'in Te Lásaro Tzan Jesus

¹ Ntons at tuq jun xjal yab', Lásaro tb'i. Tetz tjay tuj Betany aj ja' nkyenajan tuq kye tanab' te Liy tucky'i Ma't.* ² Te Liy aj titz'in Lásaroni axkix te aj owok tsi' tk'ok'jal ti'j toq te Jesus b'ix yaji owok tky'ixwinsa' tucky'i stzamal twi'x.* ³ Ntons kye tanab' te Lásaro oxik kylajo' jun kymandader q'umal tucky'i Jesus ikxjani: «Tat, te atayk'u'uj aj nqet agani' nim, tetz b'an yab'.» ⁴ Ya ma tz'ok xhcha'o' te Jesus ikxji, oxik tq'uma' ikxjani: «Te aj yab' ilni nlay kansan sinoke owokeyon tzan tok en tajwalil te Qtata Dios ti'j te kamikyj, ikxji tzan tok en wajwalil wetz aj Tk'wa'al a'in.» ⁵ Te Jesus b'an nkyequet tuq tgan' te Lásaro kyuky'i a'e' tanab', ⁶ per ya ma tz'ok xhcha'o' qa te Lásaro b'an yab' tuq, ntons okajten kab'e'ky q'ij aj ja' tuq atqet. ⁷ Mas yaj oxik tq'uma' kyuky'i kye txnaq'atz ikxjani: «Qwa'q junky'el tuj Judey.» ⁸ Yaji kye txnaq'atz oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Xnaq'tzon, yatz aweb'en kye aj tijajil Israel kygan tuq tzan aqet kykansa' tucky'i ab'j. ¿Ti'tzun, agan axik junky'el txini?» ⁹ Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz [jun yek'b'il] ikxjani: «¿K'onti'l eteb'en etetz te q'ij at kab'laju'j or tuj? Qa qetz ngob'et chijq'ij, nlay qojaw xpetk'an tzan tpaj nxik qen te chk'atunal. ¹⁰ Per qa ngob'et qonik'an, nqojaw xpetk'an tzan tpaj k'onti'l chk'atunal tuj qwitz.» ¹¹ Yaji oxik tq'uma'ky ikxjani: «Te qtayk'u'uj Lásaro cha ma'tx witan, per wetz ma kyinxik k'asul tetz.» ¹² Yaji kye txnaq'atz oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Tat, qa tetz cha ma'tx witan [tzan tpaj tyab'il], ntons ob'antel.» ¹³ Per aj txik tq'uma' te Jesus ikxji telponx tuq

† 10:31 Kye xjal judiy. * 10:33 Lev 24:16 * 10:34 Sal 82:6 * 10:40 Wnch 1:28 * 11:1

te Lásaro ojetq tuq kamik, per kyetz tuj kynab'l qa cha nwtan tuq. ¹⁴ Ntons te Jesus oxik tq'uma' b'an b'an'ax kyetz ikxjani: «Te Lásaro ma'tx kamik, ¹⁵ b'ix wetz nkyinchalaj k'onti'l atinqet tuq txini tzan tpaj ajna'l galan tzan etokslan etetz wi'j. Qwa'q e'el tetz.» ¹⁶ Ntons te Maxh, aj n'ok q'uma' tb'i Yuxh, oxik tq'uma' kye txq'anqy txnaq'atz Jesus ikxjani: «Ax qwa'q qetz tzan jkamik junx tuky'i'l.»

¹⁷ Ya ma pon te Jesus opon tuj Betany [aj tamaq' te yab'], ojetq tuq pon tkaji' q'ij toklen muqu' te Lásaro. ¹⁸ B'ix komo te Betany qaynin tuq ti'j Jerusalen, qanq cha ox kilómetr tuq, ¹⁹ ky'ila'j kye xjal aj tijajil Israel ojetq tuq kyepon q'olb'el te Liy tuky'i te Ma't tzan tpaj tkamen te kyitzik. ²⁰ Ya ma tz'ok xhcha'o' te Ma't qa te Jesus ikja'n tuq tpon, ntons owetz kanol tetz, per te Liy okaj ten tjay. ²¹ Yaji te Ma't oxik tq'uma' te Jesus ikxjani: «Tat, cha atichqet-wit tuq tzani te witzik, k'onti'l-tal ma kamik. ²² Per wetz web'en, te Dios otzajel tsi' kyaqil aj ox'e'l aqani' yatz tetz ajna'l.» ²³ Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' tetz ikxjani: «Te awitzik ojawel anq'in junky'el.» ²⁴ Yaji te Ma't oxik tq'uma' tetz: «B'an'ax wetz web'enky ojawel anq'in junky'el oj kyjaw anq'in kyaqil kye kamnaq oj tpon or te jwisy.»* ²⁵ Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «A'in wetz aj nkyejaw anq'in kye xjal witz'a' b'ix nxik nsi' kyanq'in ab'l aj owokslayon wi'j, anke ma kamik per owanaq'iyon,* ²⁶ b'ix kyaqil kye aj itz'oje' qa nkye'okslan wi'j, nlay kyekamik te jun-ele'x. ¿N'awoksla' yatz nini?»

²⁷ Yaji te Ma't oxik tq'uma' tetz: «B'an'ax tat, wetz nwoksla' yatz a'ich te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi', aj Tk'wa'al Dios aj owulelkix tuq twitz tx'o'tx'.»

²⁸ Ya ma xik tq'uma' nztani oxik uk'lel te titzik aj Liy b'ix oxik tjask'a' tetz ikxjani: «Te xnaq'tzon ma'tx tzul b'ix tgan yolin awuky'i'l.» ²⁹ Ya ma tz'ok xhchan te Liy, ojaw naj wa'let b'ix oxik naj q'olb'el te Jesus. ³⁰ Te Jesus mina' tuq tpon tuj te amaq', tzunx tuq atqet aj ja' owok tk'ullb'a' te Ma't. ³¹ Ya ma xik kyen kye xjal aj akyeqet tuq tjay aj nkyeq'olb'en tuq te Liy, ya ma xik kyen tjaw karre te Liy, kyetz eb'aj'ok lapet ti'j, kyetz tuj kynab'l tuq qa ikja'n txik oq'eyon tajsik anim. ³² Ya ma pon te Liy aj ja' tuq atqet te Jesus, oqet mejlet twitz tuky'i twitz max twitz tx'o'tx' b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, cha atichqet-wit tuq yatz tzani, te witzik k'onti'l-tal ma kamik.» ³³ Ya ma xik ten te Jesus te Liy b'an n'oq' tuq b'ix kye kxjalil aj tijajil Israel aj ajune' tuq tuky'i'l ax nkye'oq' tuq, tetz otzaj cho'on tanim b'ix oje b'isun. ³⁴ Yaji oxik xhcha'o' kyetz: «¿Ja' oqex emuqu'?» Kyetz oxik kyq'uma': «Qalan e'el tetz, tat.» ³⁵ Yaji te Jesus owokten oq'el. ³⁶ Yaji kyekyi kye xjal aj tijajil Israel ikxjani: «Intxik eten, b'an nqet tuq tgani'.» ³⁷ Yatzun junjunky nkyq'uma' tuq ikxjani: «Komo tetz ob'antik tzan tjaw tjago' twitz te moy, ¿ti'tzun k'onti'l-tal ma b'antik titza' tzan k'on tkamik ja xjalni?»

³⁸ Yaji te Jesus junky'el otzaj cho'on tanim, owok laq'chet ti'j te jul aj ja' oqex muqu', jun jul lamo' tuq stzi' tuky'i jun nim ab'j. ³⁹ Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Intel etin te ab'j.» Ntons te Ma't aj titz'in te kamnaq oxik tq'uma': «Tat, oje tzu'wxik tzan tpaj kaje q'ijxi' tnaflen.» ⁴⁰ Yaji te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «¿K'onti'l'petzun ma xik nq'uma' yatz qa awoksla'tz owokel awen tajwalil te Qtata Dios?» ⁴¹ Ntons owel kyin te ab'j b'ix te Jesus ojax ten twitz ka'j b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, wetz nxik nsi' pixon te yatz tzan tpaj ma'tx kyintzaj acha'o'. ⁴² Wetz web'en yatz ntzaj asi'kix awi' wi'j, per wetz nxik nq'uma' nztani tzan tok jun galan kye ja xjalni b'ix tzan kyokslan a'ich lajol te wetz.» ⁴³ Ya ma xik tq'uma' ikxji, owox q'olb'en ti'j kongan: «Lásaro, pawetz tzi.» ⁴⁴ Yaji te aj kamnaq tuq owetz tuj te jul b'ix tzunx tuq k'alome' kye

* 11:24 Dan 12:2 * 11:25 Rom 6:4-5; Kol 2:12; 3:1

toq b'ix tq'ab', b'ix te twitz tzunx b'atz'o' tuky'i jun xq'apj. Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz: «Intel epuju' b'ix intxik etzoqpi'.»

Aj Kykaj Ti'j Kye Aj B'uch'uj Parisey Tzan Tqet Kykansa' Te Jesus

Mat 26:1-5; Mak 14:1-2; Luks 22:1-2

⁴⁵ Ntons tzan tpaj te nini, ky'ila'j xjal aj tijajil Israel aj ajune' tuq tuky'i Liy owok kyen te aj oqet tk'ulu' te Jesus, b'ix e'okslan ti'j. ⁴⁶ Per ate' junjun eb'ajxik yoliyon kyuky'i kye aj b'uch'uj Parisey b'ix oxik kyq'uma' te aj ojetq tuq tk'ulu' te Jesus. ⁴⁷ Ntons kye aj b'uch'uj Parisey b'ix kye pal aj nim kyajwalil owok kchimo' kyib' kyuky'i kye aj b'uch'uj tijxjal aj mas nim kyajwalil kxol kye aj tijajil Israel, b'ix oxik kyyoli' ikxjani: «¿Tidi' ojk'ulu'tz ajna'l tuky'i ja ichanni? Nqet tk'ulu' ky'ila'j seny lab'al tuky'i nim tajwalil. ⁴⁸ Qa cha owokel qen ikxji, kyaqil xjal okye'okslayon ti'j b'ix kye aj Rom owelal kyin lad tzan qna'on te Qtata Dios tuj te Nin Jay b'ix owelal kyin lad tzan jk'ulun mandad kxol qxjalil.» ⁴⁹ Yaji jun kxol kyetz aj tb'i Kaypas, aj twitzale' pal tuj aj aq'b'iji, tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Etezt k'onti'l eteb'en ch'inwt. ⁵⁰ K'onti'l n'ok esi' enab'l mejor qa ma naj cha jun xjal tzan tpaj te qamaq' b'ix nya'tx tzan tponaj kyaqil te qamaq'.» ⁵¹ Per te Kaypas nya'tx cha tuj twi'xwit tetz owetz tin aj txik tq'uma' ikxji. Komo tetz te twitzale' pal, astilji oxik tq'uma' ikxji tzan tpaj te Qtata Dios oyolin tuj tanim qa te Jesus ma'kix tuq kamik te jun galan kye txjalil, ⁵² b'ix nya'tx tuq a'ox kyij kyetz sinoke tzan kyok iktza' jun b'uch'uj kyaqil kye aj tk'wa'al Dios aj slab'ume' tuq kyib' ja'chq. ⁵³ Tuj aj q'ijji te b'uch'uj tijxjal aj mas nim kyajwalil kxol kye aj tijajil Israel ekaj ti'j tzan tqet tuq kykansa' te Jesus. ⁵⁴ Astilji te Jesus ya k'onti'l ojawb'et tzi kywitz kye txjalil aj tijajil Israel, sinoke owex tzi, oxik tuj junky amaq' tb'i Chayin, qaynin ti'j te ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon, b'ix tzi oqeten kyuky'i txnaq'atz.

⁵⁵ Ch'inky tkanon tuq te q'ij aj tb'i Paskw aj nqet tuq kyq'ijla' kye xjal aj tijajil Israel, b'ix ky'ila'j xjal tuj ky'ila'j luwar eb'ajxik Jerusalen atx tuq ch'inky tzan tkanon te ninq'ij, eb'ajxik tzan kyk'ulun kykostumbr tzan tkaj saq kyanim tuj twitz Dios. ⁵⁶ Kye xjal tuj te q'ij nqet tuq kyjoyo' te Jesus tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios b'ix nkyq'uma' tuq ikxjani: «¿Titza' etetz tuj enab'l, tzul petz-talo tuj te q'ij qa nlayji?» ⁵⁷ Kye aj b'uch'uj Parisey kyuky'i kye pal aj nim kyajwalil ojetq tuq xik kyq'uma' qa at ab'l tuq teb'en ja' atqet te Jesus a tgan tuq tzan stzaj tq'uma' ikxji tzan tuq tjaw ktzyu'.

12

Aj Tqet K'ulu' Abyar Jesus Ti'j Tkamiky

Mat 26:6-13; Mak 14:3-9

¹ Aj atx tuq waqaaq q'ij tzan tkanon te q'ij aj tb'i Paskw, te Jesus oxwa'q tuq Betany aj tamaq' Lásaro aj ojaw anq'in titza'. ² Tzi oqet ksi' jun twe' te Jesus tzan kywa'an te qale', b'ix te Ma't nsipan tuq te wab'j b'ix te Lásaro jun kxol kye aj nkyewa'an tuq twi' mes kyuky'i kye aj uk'leme'. ³ Te Liy otzaj tin jun libr tk'ok'jal xhchukeltib' aj ta'al nardo b'ix b'an tb'anil tuq, b'an kar ti'j b'ix owok tsi' ti'j toq Jesus b'ix owel tky'ixwinsa' tuky'i stzamal twi'.* B'ix kyaqil te jay onoj tuky'i tk'ok'jal. ⁴ Ntons te Judas Iskaryot jun te aj txnaq'atz te Jesus b'ix aj ojawel tuq meltz'jik ti'jky, tetz oxik tq'uma' ikxjani: ⁵ «¿Tistil k'onti'l ma xik k'aylet te ja tk'ok'jalni tzan twi' tk'u'j jun xjal te jun aq'b'i* b'ix ma'-tal xik si'let kye a'e' meb'a' xjal?» ⁶ Per te Juds oxik tq'uma' ntzani nya'tx tzan tpaj-wit n'ok lo'et tk'u'j kyij' kye meb'a' xjal, sinoke komo tetz aji tuq te k'u'ul

* 12:3 Luks 7:37-38

* 12:5 Ox oqal (300) tmin denary.

tmin, ntons oxik tq'uma' ikxji tzan tuq tel telq'a' ch'in ti'j. ⁷ Yaji te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «K'on chyolin ti'j ja xujni, tetz cha k'u'u' tuq titza' tzan nqet tk'ulu' b'ex ajna'l cha'oj nmuqet. ⁸ B'ix yatzun kyi'j kye meb'a' xjal, kyetz b'ajq'ij okyeqtelten exol* per wetz nlay kyingqeten exol.»

Aj Tqet Kyb'isu' Tzan Tqet Kykansa' Te Lásaro

⁹ Yaji ky'ila'j kye aj tijajil Israel owok kcha'o' qa te Jesus atqet tuq tuj Betany, ntons eb'ajxwa'q t'jay Lásaro nya'tx a'ox e'el Jesus sinoke ax e'el tuq te Lásaro aj ojaw anq'in tzan te Jesus. ¹⁰ Ntons kye pal aj nim kyajwalil oqet kyb'isu' tzan tuq tqet kykansa' ax te Lásaro, ¹¹ tzan tpaj ky'ila'j tuq kye xjal aj tijajil Israel n'el kypawa' tuq kyib' kyi'j kyetz tzan kyokslan tuq ti'j te Jesus tzan tpaj te Lásaro.

Titza' Ok'amjik Te Jesus Tzan Kye Xjal Aj Jerusalen

Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Luks 19:28-40

¹² Tuj junky iwitq ky'ila'j xjal aj ojetq tuq kyejakon tuj te q'ij te Paskw, owok kcha'o' qa te Jesus opoyon tuq Jerusalen, ¹³ ntons kyetz otzaj kyiq'a' txaq rams b'ix e'ex kanol tetz, b'ix nkyesiky'in tuq ikxjani: «jGalanxwit ky'ik ti'j te aj ma tzul kolol qetza!* jGalanxwit ky'ik ti'j te aj tzul aj tlajen Qajawil! jA tetz te twitzale' k'ulul mandad te qamaq' Israel!» ¹⁴ Te Jesus, oxik si' tetz jun ch'i tal bur, b'ix ojaw iqa' tzan te tal bur, ikxji oky'ik kixi' iktza'x nyolin tuj te Tu'jal Dios, ¹⁵ «Etetz a'ix aj amaq' Jerusalen,† k'on kxob'. Intxik eten te twitzale' k'ulul mandad te etetz, tzul iqa' tzan jun ch'i tal bur.»*

¹⁶ Tb'ay kye txnaq'atz te Jesus k'onti'l owox tuj kywi' kyaqil aj ntzani, per ya ma jakon tuj twit'lel tuj ka'j ntons maxji otzaj kyna'o' kyaqil aj oky'ik ti'j aj q'ijji, komo ya tz'ib'ankaj tuq ti'j oqtxi'. ¹⁷ Ntons kye xjal aj akyeqet tuq tuky'i Jesus aj tetz tuk'le' te Lásaro aj t'jaw anq'in titza', kyetz nxik tuq kypakb'a' kyaqil aj ojetq tuq tz'ok kyen. ¹⁸ Astilji kye xjal e'etz kanol tetz tzan tpaj ojetq tuq tz'ok kcha'o' ti'j te seny aj oqet tk'ulu' tuky'i tajwalil Dios. ¹⁹ Yatzun kye aj b'uch'uj Parisey nkyq'uma' tuq kyib'kyib'x ikxjani: «Intok eten waq etetz, ikxji nlay b'antik tidi' qitza', intxik eten kyaqil kye xjal nkye'ok lapet ti'j.»

Aj Tpon Joyb'aj Jesus Tzan Xjal Aj Nya'tx Txjalil

²⁰ Ntons, kxol kye xjal aj ejakon na'ol Dios tuj te q'ij, ate' junjun xjal aj nya'tx tijajil Israel. ²¹ Kyetz e'ok laq'chet ti'j te Lip aj Betsayd jun amaq' tuj tkwentil Galiley, b'ix oqet kywitz twitz, oxik kyq'uma' ikxjani: «Tat, qetza qgana tzan tok qen te Jesus.» ²² Ntons te Lip oxik tq'uma' te Lexh b'ix kykab'il exwa'q q'umal tuky'i Jesus. ²³ Ntons te Jesus oxik tq'uma': «Ma'tx pon or tzan tok en te tume'l b'an b'an'ax iktza'xkix [wetz a'in] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in]. ²⁴ Oxe'l nq'uma' etetz b'an b'an'ax, qa jun twitz triw nqet tuj tx'o'tx' b'ix qa nlay naj, ntons xhchukel tetz atqet, per qa okamel ntons opuquyon mas. ²⁵ Ab'l te aj n'ok tsi' tk'u'j tzan tkolon tanq'in, tetz okamel; yatzun te aj k'on tgan tzan tkolon tanq'in iktza' kyanq'in kye xjal aj tzani twitz tx'o'tx', tetz owanq'iyon kixi'.* ²⁶ Ab'l aj tgan tzan nqet toksla', ntons intok lapet wi'j, b'ix aj ja' wetz okyingqtelten, ax tzi oqtelten tetz. Ab'l aj nkyinqet toksla', oqtel jiq'b'a' tzan Ntat.»

Aj Txik Tq'uma' Jesus Titza' Tuq Ntna'o' Tuj Tanim Tzan T'paj Ch'inky Tuq Tkamik

* **12:8** Deu 15:11 * **12:13** Sal 118:25-26 † **12:15** Ax: Sión. * **12:15** Zac 9:9 * **12:25** Mat 10:39; 16:25; Mak 8:35; Luks 9:24; 17:33

²⁷ «Wetz ajna'l tuj wanim ma'tx kyinxik tuj b'is, b'ix ζtidi' nyoli'tz wetz? ζO' petzun oxel nq'uma' "Tat, kyin'el akolo' ti'j aj oky'el wi'j tuj ja orni"? iNlay! Komo wetz in'ul tzan tky'ikkix wi'j aj oky'el tuj ja orni. ²⁸ Tat, intqet ayek'u' te tume'l b'an b'an'ax awi'j iktza'xkix yatz a'ich.» Yaji oxik cha'o' tuj ka'j ikxjani: «Wetz oje qet nyek'u' te tume'l b'an'ax wi'j iktza'xkix wetz a'in b'ix oqtel nk'ulu' junky'el.» ²⁹ Ntons kye xjal aj akyequet tuq tzi, oxik kcha'o', b'ix nkyq'uma' tuq qa jun ray ma tzaj, b'ix junjunky nkyq'uma' tuq jun ángel ma tzaj yolin tuky'i'l. ³⁰ Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Nya'tx tzan tnimsan nk'u'j wetz aj ma tzaj q'uma'ni sinoke te jun galan te etetz. ³¹ Ma'tx pon or tzan txik q'uma' te b'an'ax kyij' kye xjal twitz ja tx'o'tx'ni, b'ix ma'tx pon or tzan tex lajo' te twitzale' ti'j te nya'tx galan twitz ja tx'o'tx'ni. ³² B'ix wetz, oj njaw eq'i' wetz tajsik tx'o'tx', okyetzajel wuk'le' kyaqil xjal wi'j.» ³³ Ntons tetz, aj nxik tuq tyoli' ikxjani telponx ti'j titza' tuq tetz okamel. ³⁴ Kye xjal owaj kyqani' tetz ikxjani: «Qetza oje tz'ok qcha'o'na tuj te Kawb'il, te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi' oqteltenkix te jun-ele'x.* ζTitza' txiklen ayol ikxnini qa te Ichan Aj Tk'wa'al Dios ojawel eq'i' twitz tx'o'tx'? ζAb'l te Ichan Aj Tk'wa'al Dios n'aq'uma'ni?» ³⁵ Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz: «Ya nya'tx nim tyemp tzan nten exol etetz tzan nswan chk'atunal tuj ewitz. Pe'eb'et tuj ja chk'atunalni mina'x tuq tul te qlolj eti'j tzan tpaj te aj nb'et tuj qlolj k'onti'l teb'en ja' ikja'n txik. ³⁶ Pe'etokslan waq wi'j man atinqet exol tzan nswan chk'atunal tuj ewitz, b'ix ikxji tzan etok etetz xjal aj xhk'atun tuj ewitz.» Ya ma xik tq'uma' kyaqil ntzani, te Jesus owex kxol b'ix owewan kywitz.

Aj Tyolin Jesus Kyi'j Kye Aj K'onti'l Tuq Nkye'okslan

³⁷ Anke te Jesus ojetq tuq qet tk'ulu' tidi'chq yek'b'il kywitz kye xjal tuky'i tajwalil Dios, per k'onti'l tuq nkye'okslan [ky'ila'j xjal] ti'j. ³⁸ Presiskix tuq tzan tpon tyol te Chay aj yolil tyol Dios oqtxi', aj ja' nyolin ikxjani: "Tat, nijunwt ab'l oje xik okslan te aj nxik qpakb'a'na. iPer a'e'xk kyetz oje tz'ok kyan apoder yatz!"† ³⁹ Astilji k'onti'l tuq nxik kyoksla'. Komo ax oqet stz'ib'a' te Chay ikxjani: ⁴⁰ «Te Qtata Dios oje qet xtxayi' te kywitz, oje qet xtxayi' twitz te kyanim, tzan k'on tel kyniky', tzan k'on kyok lapet wi'j tzan kyb'antik.»*

⁴¹ Aj ntzani oqet stz'ib'a' te Chay tzan tpaj tetz owok joto' tuj twitz tidi'chq aj telponx te Qtata Dios atqet tuq tuky'i te [Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'] b'ix oqet stz'ib'a' ti'j. ⁴² Per yatzun kxol kye xjal aj nim kyajwalil [kxol kye aj tijajil Israel], ky'ila'j kxol kyetz kygan tuq tzan kyokslan ti'j, per tzan tpaj kye aj b'uch'uj Parisey k'onti'l tuq nxik kyq'uma' kywitz xjal tzan k'on tuq kyetz eq'i' tuj te jay nab'il Dios. ⁴³ Mas kygan tuq tzan kyqet jiq'b'a' tzan kye xjal b'ix nya'tx tzan Qtata Dios.

⁴⁴ Ntons te Jesus oxik tq'uma' kongan [aj ja' tuq npakb'an kxol kye xjal]: «Ab'l te aj n'okslan wi'j, nya'tx cha a'ox wi'j n'okslan sinoke ax ti'j te aj otzaj lajon wetz. ⁴⁵ B'ix ab'l te aj nkyin'ok totzqila' ax n'ok totzqila' te aj otzaj lajon wetz. ⁴⁶ A'in wetz swal chk'atunal tuj kywitz kye xjal, b'ix ma'tx kyin'ul ntzani twitz tx'o'tx' tzan k'on kyten tuj qlolj kyaqil kye aj oky'e'okslayon wi'j. ⁴⁷ Qa at ab'l n'ok xhchan te nyol b'ix k'onti'l nqet toksla', wetz k'onti'l nxik nswa' xhcho'nal ti'j tzan tpaj wetz nya'tx swal xhcho'nal kyij' kye xjal in'ul twitz tx'o'tx' sinoke tzan nkolon kyij'. ⁴⁸ Ab'l te aj okyin'elal tik'o' b'ix nlay xik toksla' te nyol, cha'o'j tul te wisy at titza' oxel swa' tuj il, komo wetz nyol aj oje xik nq'uma', max tuj te jwisy otzajelkix na'o' tzan txik swa' tuj il te aj xjalji.

* **12:34** Sal 110:4; Isa 9:7; Ezq 37:25; Dan 7:14 † **12:38** Ax: Qajawil, ζab'l oje xik okslan te aj nxik qpakb'a'na? ζAb'l qetz oje xik tyek'u' te Qajawil kyaqil tpoder? Isa 53:1. * **12:40** Isa 6:10

49 Tzan tpaj wetz k'onti'l nkyinyolin cha tuj nwi'x-wit n'etz win, sinoke te Ntat aj otzaj lajon wetz aji ntzaj q'uman wetz kyaqil aj a tgan tzan txik nq'uma'.
 50 B'ix wetz web'en kyaqil aj ntzaj tq'uma' te Ntat te jun qanq'in te jun-ele'x. Ntons, iktza'x te aj oje tzaj tq'uma' te Ntat ax ikxji wetz nxik nq'uma'.

13

Aj Tel Xtx'ajo' Jesus Ti'j Kyok Kye Txnaq'atz

1 Ntons atx ch'inky tuq tzan taq'ik te q'ij Paskw, te Jesus teb'enky tuq ya ojetq tuq pon or tzan tkaj tsi' ja twitz tx'o'tx'ni b'ix tzan txik tuq junky'el tuky'i Stat, b'ix komo nkyeget tgan' tuq kyaqil kye aj nkye'okslan tuq ti'j tzani twitz tx'o'tx', tetz dispwest tuq tzan tkamik tzan kypaj. 2 Man tuq nkyewa'an te qale', b'ix komo te Tajaw Čoj ojetq tuq xik tq'uma' tuj tanim te Judas Iskaryot aj tk'ajol Simon Iskaryot tzan txik tq'apo' te Jesus, 3 ntons te Jesus, tetz teb'en tuq te Qtata Dios ojetq tuq kaj tsi' kyaqil tuj tq'ab' tetz, b'ix teb'en tuq, tetz tzajnaq tuky'i Qtata Dios b'ix tzikix tuq ma tz'aj junky'el. 4 Ntons, man tuq nkyewa'an, ojaw wa'let b'ix owel tin te txxo'w b'ix otzaj tin jun twayj, owok tk'alo' twi' tkux, 5 b'ix yaji oqex tsi' a' tuj jun tuk'lal b'ix owokten tx'ajol ti'j kyok kye txnaq'atz b'ix owel tky'ixwinsa' tuky'i te twayj aj atok tuq twi' tkux.

6 Ya ma tz'el xtx'ajo' tuq ti'j toq te Simon Xhpe'y, te Simon Xhpe'y oxik tq'uma': «Tat, ěti'tzun, a'ich yatx oxhch'elal tx'ajon ti'j woq?» 7 Yaji te Jesus oxik tq'uma': «Ajna'l k'onti'l n'el aniky' ti'j aj nqet nk'ulu'ni, per mas yaj owelal aniky' ti'j.» 8 Yaji te Xhpe'y oxik tq'uma': «Wetz nlay. K'on tz'el atx'ajo' ti'j woq.» Ntons te Jesus oxik tq'uma' tetz: «Qa nlay tz'el ntx'ajo' ti'j awoq, ntons nlay b'antik tzan awok lapet wi'j.» 9 Tzaj te Simon Xhpe'y, oxik tq'uma': «Qa ikxji, ntons nya'tx a'ox ti'j woq sinoke kyaqil nq'ab' b'ix nwi'.» 10 Oxik tq'uma' junky'el te Jesus: «Ab'l te aj ma'tx tz'ichin nya'tx presis tzan tel xtx'ajo' kyaqil xhchi'jel sinoke a'ox te toq tzan tpaj saq kyaqil xhchi'jel. Etetz saq etanim, anke nya'tx ekyaqil.» 11 Tetz oxik tq'uma', «Nya'tx ekyaqil [saq etanim]» tzan tpaj teb'enky tuq ab'l te aj oxe'l q'apon tetz.

12 Ya ma mankun xtx'ajon ti'j kyoc kye txnaq'atz, owok tsi' junky'el te txxo'w b'ix oqet wit'let junky'el kxol b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «ĚN'el etetz eniky' ti'j aj ma'tx qet nk'ulu'ni? 13 Etetz n'ok eq'uma' wetz «Xnaq'tzon» b'ix «Qajawil,» b'ix ikxji nkxyolin galan tzan tpaj a'inkix wetz iktza' aj n'eq'uma'ni. 14 Qa wetz ma tz'el ntx'ajo' ti'j etoq etetz b'ix wetz a'in te xnaq'tzon b'ix te etajawil, ntons presis tzan ek'ulun ikxji etetz exolx tzan tel etx'ajo' ti'j etoq. 15 Wetz ma'tx kaj nyek'u' etetz, iktza'x ma'tx qet nk'ulu' ax ikxji etetz intqet ek'ulu'» 16 Wetz oxel nq'uma' etetz b'an b'an'ax, k'onti'l jun mosj mas nim tajwalil twitz te tpatron* b'ix k'onti'l jun mandader mas nim tajwalil twitz te aj otzaj lajon tetz. 17 Galan oky'el eti'j tzan Qtata Dios qa n'ox tuj ewi' kyaqil ntzani b'ix qa nqet ek'ulu'. 18 K'onti'l nkyinyolin eti'j etetz ekyaqil. Wetz web'en ab'le' aj oje kye'el njoyo', per nkyinyolin ikxjani tzan tpaj oky'elkix iktza'x tz'ib'ankaj tuj te Tu'jal Dios aj ja' nyolin ikxjani: «Te aj nxik nmojla' nlaq tuky'i'l, ojawel meltz'jik wi'j.» 19 Wetz nxik nq'uma' b'eyx etetz ajna'l, ikxji oj tky'ik ntzani oxel etoksla' wetz a'in kixi' [Dios]. 20 Wetz oxel nq'uma' etetz b'an b'an'ax, ab'l aj okyetsk'amo'tz ab'le'chq aj okyexe'l nlajo' te nky'ixel, nkyintk'amo' a'in; b'ix ab'l te aj nkyintk'amo', ntk'amo' te aj otzaj lajon wetz.»*

* 13:8 Ax: nlay b'antik tzan awok te wetz. * 13:15 Mat 20:28; Mak 10:45; Luks 22:27 * 13:16 Mat 10:24; Luks 6:40; Wnch 15:20 * 13:18 Sal 41:9 * 13:20 Mat 10:40; Mak 9:37; Luks 9:48; 10:16

*Aj Tyolin Jesus Ti'j Te Aj Oxe'l Q'apon Tuq Tetz Tzan Tkamik**Mat 26:20-25; Mak 14:17-21; Luks 22:21-23*

²¹ Yaji, ya ma xik tq'uma' te Jesus kyaqil ntzani, oxik tanim tuj b'is b'ix oxik tq'uma' b'an xtxolil kyetz ikxjani: «Wetz oxel nq'uma' etetz b'an b'an'ax, jun aj etetz exol okyinxel' tq'apo'.» ²² Ntons kye txnaq'atz e'aq'ik tzan tox kyen tuj kywitz, k'ontil' tuq kyeb'en ab'l tuq qi'j nyolin ikxji. ²³ Jun txnaq'atz aj nqet tuq b'an tгани' wit'likqet tuq qaynin tk'atzaj, ²⁴ b'ix yaji te Simon Xhpe'y oxik tsi' jun señ te tetz tzan tuq txik xhcha'o' tetz te Jesus ab'l tuq qi'j nyolin. ²⁵ Yaji te aj junky owoq laq'chet ch'inky ti'j te Jesus, oxik xhcha'o' ikxjani: «Tat, ¿ab'ltzun aj oxel q'apon te yatz?» ²⁶ Te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Wetz oqtex nmu'u' jun pedas wab'j, ab'l qetz oxel nsi', ajitzun tetz.» Ntons yaji oqex tmu'u' jun wab'j b'ix oxik tsi' te Judas Iskaryot aj tk'wa'al Simon Iskaryot. ²⁷ Ya ma ky'ik tk'amo' te Juds te wab'j b'eyxnajji te Satanax oqex tuj tanim te Juds. Astilji te Jesus oxik tq'uma' tetz: «Aj presis tzan tqet ak'ulu', inqet ak'ulu' naj.» ²⁸ Kyaqil kye aj nkyewa'an tuq twi' te mes, nijunwt owl tniky' tistil tuq te Jesus nxik tq'uma' tetz ikxji. ²⁹ Komo te Juds aji tuq tetz k'u'ul te tqatel tmin, ntons junjun kyetz tuj kynab'l qa te Jesus nxik tuq tq'uma' tzan szaj tuq tloq'o' kyaqil tidi'chq aj owokeyon tuq te kyetz tzan tpaj te q'ij, qatzun aj presis kye meb'a' xjalji. ³⁰ Ntons ya ma ky'ik tk'amo' te Juds te wab'j, b'eyx owetz, b'ix ojetq tuq qoyupan.

Aj Tkaj Tq'uma' Jesus Tzan Kyqet Qgani' Qerman

³¹ Ya ma tz'etz te Juds, te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Ajna'l owokel en te tume'l b'an'ax wi'j iktza'xkix [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] b'ix tzan tpajji owokel en te tume'l b'an'ax ti'j te Qtata Dios iktza'xkix tetz. ³² B'ix qa tzan npaj wetz owokel en te tume'l b'an'ax ti'j te Qtata Dios iktza'xkix tetz, ntons ax ti'jx te Qtata Dios oxel tyek'u' te tume'l b'an'ax wi'jx wetz, b'ix oxel tyek'u' naj. ³³ Etetz nk'wa'al, wetz ya nlay kyingqeten etuky'i'l nim tyemphy. Iktza'x oxik nq'uma' kye xjal† ax oxel nq'uma' etetz: “Etetz okxjoyoyon wi'j, per aj ja' ma kyinxik wetz, etetz nlay b'antik tzan exik wuky'i'l.”* ³⁴ Ajna'l okajel nq'uma' jun tume'l ak'aj titza' nğan tzan ek'ulun: Intqet egani' etib' exolx. Iktza'x wetz okx'el ngani', ax ikxji intxik etin etib' etetz.* ³⁵ Qa etetz oqtel egani' etib'x exol ntons ikxji kye xjal owokel kye'e' qa etetz a'ix nxnaq'atz.»

*Aj Txik Tq'uma' Jesus Te Xhpe'y Oqtel Tewa' Qa Totzqi' Tetz**Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Luks 22:31-34*

³⁶ Yaji te Simon Xhpe'y oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Tat, ¿ja' yatz ma txik?» Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' tetz: «Ajna'l aj ja' wetz ma kyinx, yatz nlay b'antik tzan axik wuky'i'l, per otxe'l mas yaj.» ³⁷ Ntons te Xhpe'y oxik tq'uma': «Tat, ¿tistil wetz nlay b'antik tzan nxik awuky'i'l ajna'l? Wetz dispwest atin ajna'l tzan nkamik tzan apaj yatz.» ³⁸ Te Jesus oxik tq'uma' tetz: «¿B'an'ax dispwest atich tzan akamik tzan npaj wetz? Oxel nq'uma' yatz te b'an'ax, mina' tuq tjaw oq' te to'k, yatz ojetq qet awewa' oxmaj qa yatz awotzqimin.»

14*Aj Txik Tq'uma' Jesus Tzan Tmeltz'jik Eq'il Kye Aj Nkye'okslan Ti'j*

¹ «K'on kxb'isun etetz tuj etanim; intok wit'let ek'u'j ti'j te Qtata Dios b'ix intok wit'let ek'u'j wi'j wetz. ² Tuj tjay Ntat ketant ja' tzan eten; qa nya'tx-wit

† 13:33 Kye xjal judiy. * 13:33 Wnch 7:34 * 13:34 Wnch 15:12,17; 1Wnch 3:23; 2Wnch 5

ikxji, wetz oxik-tal nq'uma' etetz. Per wetz okyinxe'l k'ulul jun luwar te etetz. ³Qa wetz ma kyinx k'ulul ja' tzan eten, wetz kyin'ul junky'el b'ix okxe'l weq'i'. Ixkxi okxteyon etetz aj ja' wetz okyinqtelten. ⁴B'ix etetz eteb'en te b'ey aj ja' wetz okyinxe'l.» ⁵Yaji oxik tq'uma' te Maxh tetz: «Tat, qetza k'onti'l qeb'ena aj ja' otxe'l. ¿Titza' owelal qniky'a ti'j te b'ey?» ⁶Ntons te Jesus oxik tq'uma': «A'in wetz te b'ey b'ix te b'an'ax b'ix te aj nxik sin etanq'in; a'ox tzan npaj wetz b'a'n tzan epon tuky'i Ntat.* ⁷Komo etetz etotzqi' a'in, ax etotzqi' te Ntat. Ajna'l oje tz'ok etotzqila' te Ntat b'ix oje tz'ok eten.» ⁸Yaji te Lip oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, instzaj ayek'u' ch'in te Qtata Dios tzan txik qen. Aj nini kabal te qetza.» ⁹Yaji te Jesus oxik tq'uma': «Lip, wetz ky'ila' tyemp nqetlenten etuky'i'l, b'ix ¿mina' tel aniky' wi'j? Ab'l te aj oje kyin'ok ten, oje tz'ok ten te Qtat. ¿Tistil ntzaj eqani' tzan txik nyek'u' te Qtat etetz? ¹⁰¿K'onti'l n'awoksla' qa wetz tuky'i Qtat cha jun-oq a'o', b'ix te Qtat wuky'i'l ax jun-oq a'o'? Kyaqil aj nyol aj nxik nq'uma' etetz, nya'tx cha nyolx-oq [sinoko te Qtat], b'ix te Qtat aj jun-oq wuky'i'l, aji tetz nk'ulun te aj nqet nk'ulu'. ¹¹Pe'etokslan waq, wetz tuky'i Qtat cha jun-oq a'o', b'ix te Qtat wuky'i'l ax jun-oq a'o'; pe'etokslan waq nkesej cha a'ox ti'j aj nqet nk'ulu' tzan tpaj tetz. ¹²Wetz oxel nq'uma' etetz b'an b'an'ax, ab'l aj owokslayon wi'j, kyaqil aj nqet nk'ulu' wetz ax tetz oqtel tk'ulu', b'ix oqtel tk'ulu' mas nim twitz te aj oje kyeqet nk'ulu' wetz tzan tpaj wetz ma kyinxik aj ja' atqet te Qtat. ¹³B'ix kyaqil aj oxel eqani' iktza' nky'ixel a'ix, wetz oqtel nk'ulu' tzan tok en te tume'l b'an b'an'ax ti'j te Ntat iktza'xkix tetz, ikxji owokel en tzan npaj wetz aj tk'ajol a'in. ¹⁴Qa at tidi' aj otzajel eqani' iktza' nky'ixel a'ix, wetz oqtel nk'ulu'.»*

A Te Jesus Swal Txew Dios Tuj Qanim

¹⁵«Qa etetz nkyinqet eqani', intqet etoksla' te aj nxik nq'uma'ni. ¹⁶B'ix wetz oqtel nwitz twitz te Qtat tzan stzaj tlajo' junky oneyon te etetz tzan sten etuky'i'l b'eyx te jun-ele'x. ¹⁷A te Txew aj nyolin te tume'l ti'j te b'an'ax, b'ix kye xjal aj k'onti'l nkye'okslan nlay b'antik tzan kyk'amon tetz tzan tpaj k'onti'l n'ok kyen b'ix k'onti'l n'ok kyotzqila'. Yatzun etetz oje tz'ok etotzqila' tzan tpaj atqet etuky'i'l b'ix oqtexten tuj etanim. ¹⁸Wetz nlay kxkaj nkola'; okyinmeltz'jel junky'el etuky'i'l. ¹⁹Ya nya'tx nim tyemp akynqet tzani, kye xjal aj k'onti'l nkye'okslan wi'j nlay kyin'ok kyen. Per yatzun etetz okyin'okel eten tzan tpaj wetz itz'ojin, b'ix ax etetz okx'anq'iyon. ²⁰Tuj aj q'ijji etetz owelal eniky', wetz akynqet tuky'i Ntat, b'ix akynqet etuky'i'l b'ix etetz atikxqet wuky'i'l. ²¹Ab'l te aj ntk'amo' te aj nxik nq'uma' b'ix nqet tk'ulu' ikxji, ntons nqet tyek'u' b'an b'an'ax nkyinqet t'gani', b'ix te Ntat oqtel t'gani' ab'l aj nkyinqet t'gani', b'ix ax wetz oqtel ngani' b'ix onk'ulu'tz tzan wok totzqila'.» ²²Ntons te Juds oxik xhcha'o' tetz, nya'tx Juds aj Iskaryot sinoko te junky Juds, oxik xhcha'o' tetz ikxjani: «Tat, ¿tistil ayek'u'tz awib' a'ox te qetza b'ix nya'tx kywitz kyaqil kye xjal twitz tx'o'tx'?» ²³Yaji te Jesus oxik tq'uma' tetz: «Ab'l aj nkyinqet t'gani', nqet toksla' te nyol b'ix te Ntat oqtel t'gani' tetz, wetz tuky'i Ntat oqo' ulelna najayon tuj tanim. ²⁴Ab'l te aj k'onti'l nkyinqet t'gani', k'onti'l nqet toksla' te aj nxik nyoli'. Te nyol aj nxik nq'uma' etetz nya'tx cha tuj nwi'x-oq sinoko tyol Ntat, te Ntat aj otzaj lajon wetz. ²⁵Wetz nxik nq'uma' kyaqil ntzani te etetz tzunxk tuq akynqet etuky'i'l. ²⁶Per yaji te Ntat otzajel tlajo' te Txew te nky'ixel aj owoneyon etuky'i'l, b'ix tetz oxel txnaq'tza' tidi'chq etetz b'ix otzajel tna'o' tuj etanim kyaqil

* **14:6** Mat 11:27; Wnch 1:18; 6:46; Kya 4:12; Efe 2:13; 1Tim 2:5; Ebr 4:14; 10:19-22 * **14:14** Mat 7:7-11; Luks 11:9-13; Wnch 15:7,16; 16:23-24; 1Wnch 3:21-22; 5:14-15

aj ma'tx xik nq'uma' te etetz. ²⁷ A'in wetz nkyinchewsan ek'u'j b'ix nya'tx iktza' kye xjal nkyechewsan kyanim xjal. K'on kxb'isun tuj etanim b'ix k'on kxob'. ²⁸ Etetz oje tz'ok echa'o' aj oje xik nq'uma' etetz, wetz okyinxel b'ix kyin'ul junky'el etuky'i'l. Qa etetz nkyinqet egani', ntons nkxchalaj-talo tzan tpaj wetz okyinxel tuky'i Ntat, komo te Ntat mas nim tajwalil nwitz wetz. ²⁹ Wetz ma'tx xik nq'uma' etetz ntzani mina'x tuq tky'ik, ikxji cha'oj tky'ik, etetz etoksla'tz. ³⁰ Nlay b'antik tzan nyolin nim etuky'i'l tzan tpaj tzul te twitzale' ti'j [te nya'tx galan] twitz ja tx'o'tx'ni. Tetz k'onti'l tajwalil tzan tk'ulun mandad wi'j, ³¹ per a tgan tzan tok kcha'o' kyaqil kye xjal, wetz nqet ngani' te Qtata Dios b'ix nqet nk'ulu' iktza' tetz otzaj tq'uma'. iPe'ejaw wa'let waq! iQwa'q!»

15

A Te Jesus Ntzaj Sin Qbalar Tzan Qten Jwert Tuky'i Qtata Dios

¹ «Wetz a'in iktza' te toqil awalj ub b'an b'an'ax, b'ix a te Ntat a tetz iktza' te aj k'ulul kwent te awalj. ² Kyaqil aj nq'ab'al iktza' tq'ab' te awalj b'ix qa k'onti'l nwitzan, owelal xtx'emu', per qa nkaj twitz, owelal tisa' ti'j tzan twitzan mas. ³ Yatzun etetz saq etanim tzan tpaj te aj nyol oje xik nq'uma' etetz. ⁴ K'on kyinkaj ekola'; pe'eten junch'in wuky'i'l b'ix ikxji wetz okyinqetelten junch'in etuky'i'l; pe'eten junch'in wuky'i'l iktza' tq'ab' awalj nlay kaj twitz qa k'onti'l lak'o' tib' ti'j te toq, ax ikxji etetz qa k'onti'l atikxqet wuky'i'l. ⁵ A'in wetz iktza' toq jun awalj b'ix a'ix etetz iktza' te nq'ab'al iktza' tq'ab' te awalj. Ab'l te aj oteyon junch'in wuky'i'l b'ix qa wetz akyinget junch'in tuky'i'l, tetz ob'antel nim galan titza' [tzan npaj wetz].* Komo nlay b'antik ek'ulun ch'inwt qa wetz k'onti'l akyinget etuky'i'l. ⁶ Ab'l te aj okyinkajel tkola', tetz owelal in iktza' tq'ab' te awalj, oky'ixwel b'ix ojawel chimo' b'ix owokex xo'o' tuj q'aq' b'ix owokel tq'aq'b'el. ⁷ Qa etetz nlay kyinkaj ekola' b'ix te nyol nlay tz'aj enajsa', ntons b'a'n tzan txik egani' aj tidi' egan b'ix ikxji oqtel k'ulet. ⁸ Ikxji owokel en te tume'l b'an b'an'ax ti'j te Ntat iktza'xxix tetz, tzan tpaj etetz oqtel ek'ulu' nim galan [tzan npaj wetz]† b'ix ikxji etetz nqet eyek'u' qa b'an'ax a'ix nxnaq'atz. ⁹ Wetz nkxqet ngani' iktza'x nkyinqet tгани' te Ntat. Pe'eten junch'in wuky'i'l tzan tok eten titza' wetz nkxqet ngani'. ¹⁰ Qa etetz oqtel etoksla' kyaqil aj nxik nq'uma' ntons etetz atikxqet junch'in wuky'i'l b'ix owokel eten titza' nkxqet ngani'. Iktza'x wetz nqet woksla' aj ntzaj tq'uma' te Ntat b'ix k'onti'l nkaj nkola' b'ix ikxji n'ok wen tizka' tetz nkyinqet tгани'. ¹¹ Wetz nkyinyolin etuky'i'l ikxjani tzan echalaj junch'in wuky'i'l b'ix tzan echalaj b'an byenech. ¹² Aj ntzani wetz nxik nk'ulu' mandad te etetz, tzan tqet egani' etib* iktza'x wetz nkxqet ngani'. ¹³ Jun xjal aj b'an'ax nqet tгани' tajjol, dispwest tzan tkamik tzan tpaj tajjol. ¹⁴ Etetz a'ix wajjol qa etetz nqet ek'ulu' iktza' wetz nxik nq'uma'. ¹⁵ Wetz k'onti'l n'ok nq'uma' etetz nmos, tzan tpaj te jun mosj k'onti'l n'el tniky' tidi' ntb'isu' te tajawal, per etetz a'ix wajjol tzan tpaj wetz oje xik nq'uma' etetz kyaqil aj otzaj tq'uma' te Ntat wetz. ¹⁶ Etetz nya'tx a'ix okx'el joyon te wetz sinoke a'in in'el joyon te etetz b'ix wetz okxkaj nsi' tzan exik tzan ek'ulun nim galan [tzan npaj wetz]‡ b'ix tzan tel jun galan aj nlay ponaj. Ikxji kyaqil aj oxel egani' te Ntat iktza' nky'ixel a'ix, tetz otzajel tsi'. ¹⁷ Wetz nxik nq'uma' etetz ntzani: Intqet egani' etib'x exolx.»

* 15:5 Ax: tetz nwitzan. † 15:8 Ax: qa etetz nkxwitzan. * 15:12 Wnch 13:34; 15:17; 1Wnch 3:23; 2Wnch 5 ‡ 15:16 Ax: ewitzan.

Kye Aj K'onti'l Nkyexnaq'tzan Oqo'okel Kyq'oji' Iktza'x Owok Kyq'oji' Te Jesus

¹⁸ «Qa kye xjal okx'okel kyq'oji', instzaj ena'o' etetz, wetz ax in'ok q'oji' tb'ay ewitz etetz. ¹⁹ Qa etetz parejix-wit naqe kye xjal aj k'onti'l nkye'okslan, ntons tzun-tal nkxqet kyjiq'b'a'. Per etetz ya nya'tx a'ix naqe kye a' xjalni tzan tpaj wetz a'in intzaj uk'len te etetz kxol kyetz, astilji kyetz nkx'ok kyajq'oja'. ²⁰ Instzaj ena'o' te aj oje xik nq'uma': «Nijunwt mosj mas nim tajwalil twitz te tpatron.»* Iktza' kye xjal in'ok kyajq'oja', ax ikxji etetz okx'okel kyajq'oja'; b'ix qa kye xjal e'okslan ti'j aj oxik nq'uma' ntons ax ikxji oxel kyoksla' aj oxel eq'uma'. ²¹ Kyaqil ntzani oky'el eti'j tzan tpaj etokslb'en wi'j, komo k'onti'l kyotzqi' te Qtata Dios aj otzaj lajon wetz. ²² K'onti'l-wit wetz in'ul b'ix k'onti'l-wit inyolin kxol kyetz, ntons k'onti'l-tal kchoj, per ajna'l k'onti'l ja' b'a'n tzan kykolet ti'j kchoj. ²³ Ab'l te aj nkyin'ok tajq'oja', ax n'ok tajq'oja' te Ntat. ²⁴ Qa wetz k'onti'l-wit oqet nk'ulu' kxol kyetz te nk'ulb'en aj nijunwt xjal oje qet k'ulun tetz tb'aya', ntons kyetz k'onti'l-tal kchoj. Per kyetz oje tz'ok kyen b'ix nkyin'ok kyq'oji' b'ix ax n'ok kyq'oji' te Ntat. ²⁵ Per kyaqil ntzani nky'ik tzan tponkix iktza'x tz'ib'ankaj tuj te Kawb'il ikxjani: «Wetz in'ok kyq'oji' b'ix k'onti'l tuq npaj.»* ²⁶ Per cha'oj tul te aj owoneyon etuky'i'l aj otzajel nlajo', aj tzajnaq tuky'i Ntat, te Txew aj jun yolin ti'j te b'an'ax, tetz oyoliyon te b'an'ax wi'j ²⁷ b'ix ax etetz okxyoliyon wi'j tzan tpaj atx b'an'ax el atikxqet tuq wuky'i'l.»

16

¹ «Kyaqil ntzani ma'tx xik nq'uma' etetz tzan k'on tkaj ekola' tzan tok wit'let ek'u'j wi'j. ² Okx'elatz kyin kyuj kye jay nab'il Dios b'ix tzul jun tyemp ab'l aj okxtel kykansa' okyq'uma'tz jun galan nkyek'ulun te Qtata Dios. ³ Kyetz oqtel kyk'ulu' ikxjani tzan tpaj k'onti'l kyotzqi' te Ntat b'ix ax k'onti'l kyotzqimin wetz. ⁴ Per wetz ma'tx xik nq'uma' kyaqil ntzani etetz ikxji oj tky'ik kyaqil ntzani otzajel ena'o' wetz ikxji oxik nq'uma'. K'onti'l oxik nq'uma' etetz oqtxi' tzan tpaj wetz akyinqet tuq exol.»

A Te Txew Dios Nnimsan Jk'u'j

⁵ «Wetz ajna'l ma kyinixik tuky'i te aj otzaj lajon te wetz b'ix nijunwt te etetz ntzaj xhcha'o' ja' ma kyinix. ⁶ Te etanim b'an'ax nb'isun tzan tpaj ma'tx xik nq'uma' etetz ntzani. ⁷ Per wetz oxel nq'uma' te b'an'ax etetz, wetz a tgan tzan nxik tzan tok jun galan te etetz, qa wetz nlay kyinix ntons nlay tzul te aj owoneyon etuky'i'l. Qa wetz ma kyinix ntons otzajel nlajo'. ⁸ Oj tul tetz, tetz oxel tyoli' tuj kyanim kye xjal ti'j te kchoj b'ix ti'j te tume'l tzan kyb'et b'ix ti'j te jwisy. ⁹ Oxel tyoli' ti'j kyaqil te kchoj tzan tpaj k'onti'l nkye'okslan wi'j. ¹⁰ B'ix oxel tyoli' tuj kyanim tizta' tzan kyb'et tuj tume'l tzan tpaj ma kyinixik tuky'i Ntat b'ix ya nlay kyin'ok eten. ¹¹ B'ix oxel tyek'u' ti'j te jwisy tzan tpaj oje kaj q'uma' tzan txik si' tuj il te twitzale' [ti'j te nya'tx galan] twitz ja tx'o'tx'ni. ¹² At tidi'chq aj presis tzan txik nq'uma' etetz per ajna'l nlay xik nq'uma' tzan tpaj owokel b'an'ax kwest te etetz. ¹³ Per oj tul te Txew aj b'an'ax yolin, tetz oxel tyek'u' etetz kyaqil te b'an'ax tzan tpaj tetz nlay yolin cha tib'x-oq sinoke oxel tq'uma' aj otzajel q'uma' tetz b'ix oxel tq'uma' kyaqil aj oky'el. ¹⁴ Tetz oxel tyek'u' te tume'l b'an'ax wi'j wetz iktza'xkix a'in tzan tpaj tetz oxel tq'uma' etetz kyaqil wi'j wetz. ¹⁵ Kyaqil aj at te Ntat kyaqil wetz, astilji wetz ma xik nq'uma' etetz kyaqil aj wetz oxel tq'uma' te etetz. ¹⁶ Nya'tx

* 15:20 Mat 10:24; Luks 6:40; Wnch 13:16 * 15:25 Sal 35:19; 69:4

nim tyemp okyingteltenky exol, ya nlay kyin'ok eten per mas yaj okyin'okel eten junky'el.»

Aj Tyolin Jesus Ti'j Te B'is B'ix Ti'j Te Chalajb'il Aj Owokel Kyen Kye Tx-naq'atz

¹⁷ Ntons junjun kye txnaq'atz nkyeyolin tuq kyib'kyib'x ikxjani: «¿Tidi' telponx aj ntzaj tq'uma' getzni, “nya'tx nim tyemp okyingteltenky exol, ya nlay kyin'ok eten per mas yaj okyin'okel eten junky'el”? ¿B'ix tidi' telponx “ma kyinxik tuky'i Ntat”?» ¹⁸ Nkyq'uma' tuq ikxjani: «¿Tidi' telponx “nya'tx nim tyemp”? K'onti'l n'el qniky' ti'j tidi' aj ntq'uma'ni.» ¹⁹ Te Jesus owel tniky' kyij, kyetz kygan tuq tzan txik kcha'o' tetz, astilji oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Etetz nkxqanin efib'x tidi' telponx aj xtxik nq'uma' wetz “nya'tx nim tyemp akyinget exol, ya nlay kyin'ok eten per mas yaj okyin'okel eten junky'el.» ²⁰ Wetz oxel nq'uma' etetz b'an b'an'ax, etetz okx'oq'el b'ix otzajel ena'on tetz, b'ix kye xjal aj k'onti'l nkye'okslan wi'j okyechalajel; yatzun etetz okxb'isuyon, per mas yaj okxchalajel. ²¹ Oj talan jun xuj, b'an nb'isun tzan tpaj ma'tx pon tyemp, per oj titz'jik te k'wa'l ya k'onti'l ntzaj tna'o' te xhcho'nal aj owok ten, tzan tpaj b'an nchalaj ti'j te ne' aj ma'tx tz'itiz'jik.* ²² Ax ikxji etetz b'an nkxb'isun ajna'l, per wetz okyin'ulel junky'el e'el etetz b'ix okxchalajel tuj etanim, b'ix te chalajb'il tuj etanim nijunwt ab'l owelal in tetz. ²³ B'ix tuj aj q'ijji nlay tzaj echa'o' wetz ch'inwt, wetz oxel nq'uma' etetz b'an b'an'ax, kyaqil aj oxel eqani' te Ntat iktza' nky'ixel a'ix, tetz otzajel tsi'. ²⁴ Etetz ajna'l mina' txik eqani' ch'inwt iktza' nky'ixel a'ix. Intxik eqani' b'ix [te Ntat] otzajel tsi' tzan echalaj nim.*

²⁵ Kyaqil aj ntzani ma'tx xik nq'uma' etetz pur tuky'i yek'b'il, per tzul jun tyemp aj nya'tx tuky'i yek'b'il sinoke oxel nq'uma' kyaqil xtxolil etetz ti'j te Ntat. ²⁶ Tuj aj q'ijji oxel eqani' tuky'i te Ntat iktza' nky'ixel a'ix, b'ix ya nya'tx presis tzan nyolin wetz eti'j twitz tetz ²⁷ tzan tpaj te Ntat nkxqet tгани' nim tzan tpaj etetz nkyinget eqani' b'ix etetz n'etoksla' qa wetz tzajnaqin tuky'i Qtata Dios. ²⁸ Wetz tzajnaqin tuky'i Ntat b'ix in'ul tzan twitz tx'o'tx', per ajna'l okajel nsi' junky'el te twitz tx'o'tx' b'ix ma kyinxik tuky'i Ntat.»

²⁹ Yaji kye txnaq'atz oxik kyq'uma' ikxjani: «Ajna'l b'an'ax nchyolin xtxolil, ajna'l k'onti'l nchyolin tuky'i yek'b'il. ³⁰ Ajna'l ma'tx tz'el qniky'a awi'j, yatz aweb'en kyaqil b'ix nya'tx presis tzan txik qani' [qa b'an'ax awitza']. Tzan tpaj ntzani, getza nqoksla'na yatz tzajnaqich tuky'i Qtata Dios.» ³¹ Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Ntons ajna'l n'etoksla'? ³² Intok esi' enab'l, ma'tx pon or b'ix etetz oxel eslab'u' etib', okx'ajel ejay b'ix okyinkajel ekola' nchukel per nya'tx nchukel akyinget tzan tpaj te Ntat atqet wuky'i'l. ³³ Wetz nxik nq'uma' etetz ntzani tzan xhchewxik ek'u'j tzan tpaj woklen etotzqila'. Twitz ja tx'o'tx'ni, etetz owokel eten xhcho'nal, per k'on kxb'isun, wetz oje tz'ajtz ti'j witz' kyaqil te aj nya'tx galan twitz tx'o'tx'.»*

17

Aj Txnaq'tzan Te Jesus Kyi'j Txnaq'atz Tzan Tonen Te Qtata Dios Kyi'j

¹ Txiklen tq'uma' Jesus ikxjani, yaji ojax ten twitz ka'j b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, ma'tx pon or, instzaj ayek'u' ch'in te tume'l b'an b'an'ax wi'j wetz iktza'xkix wetz aj ak'wa'al a'in, tzan txik nyek'u' te tume'l b'an b'an'ax awi'j yatz iktza'xkix yatz a'ich. ² Komo yatz oje tzaj asi' wajwalil kyij kyaqil

* **16:21** Ax: tzani twitz tx'o'tx'. * **16:24** Mat 7:7-11; Luks 11:9-13; Wnch 15:7,16; Chaw 1:5-6; 1Wnch 3:21-22; 5:14-15 * **16:33** Rom 8:37; 2Kor 2:14; 1Wnch 4:4; Tmkn 3:21; 5:5

xjal, tzan txik nsi' kye kkyaqil aj etzaj asi' wetz jun kyanq'in te jun-ele'x.
³ B'ix te jun kyanq'in te jun-ele'x tzan awok kyotzqila' yatz aj b'an b'an'ax Dios a'ich b'ix tzan wok kyotzqila' wetz aj lajomin awitza'.⁴ Wetz tzani twitz tx'o'tx' ma'tx xik nyek'u' te tume'l b'an b'an'ax awi'j yatz iktza'xkix yatz a'ich, ikxji ma'tx manku' n'ulun kyaqil aj okaj aq'uma' wetz.⁵ Ajna'l Tat, tzoqpij ch'in tzan nqet wit'let tuj nwit'lel tuj ka'j iktza'xkix tuq wit'likin tuj nwit'lel aj akyinget tuq tb'ay awuky'i'l yatz aj mina' tuq tqet k'ulu' te twitz tx'o'tx'

⁶ Wetz oje chqet nyek'u' kywitz kkyaqil kye aj e'el ajoyo' kxol kye aj twitz tx'o'tx' tzan ktzaj asi' wetz. Kyetz a'e'kix tuq yatz, b'ix eb'ajtzaj asi' wetz b'ix kyetz nqet kyoksla' te ayol.⁷ Ajna'l oje tz'el kyniky', kyaqil aj otzaj asi' wetz, a'ich ostzaj sin tetz⁸ tzan tpaj wetz ma'tx xik nq'uma' kyaqil aj otzaj aq'uma' wetz, b'ix kyetz ma'tx xik kyoksla' b'ix ma'tx stz'el kyniky' b'an'ax wetz tzajnaqin awuky'i'l b'ix ma'tx kyokslaj qa a'ich oxhstzaj lajon wetz.

⁹ Wetz nqet nwitz awitz kyi'j kyetz b'ix nya'tx kyi'j kye aj k'onti'l nkye'okslan, sinoke kyi'j kye aj etzaj asi' wetz, tzan tpaj ax kyetz a'e' te yatz.¹⁰ Kyaqil aj te wetz ax te yatz, b'ix kyaqil aj te yatz ax te wetz, b'ix kyi'j kyetz oje tz'ok en te tume'l b'an'ax wi'j iktza'xkix wetz a'in.¹¹ Wetz ya nlay kyingeten twitz ja tx'o'tx'ni, per kyetz okyeqtelten, b'ix wetz ma kyinxik awuky'i'l. Yatz tat, aj b'an k'onti'l achoj, [nqet nwitz awitz] tzan kyqet ak'ulu' kwent ch'in kye [aj

oje kyetzaj asi' wetz], inkyqet ak'ulu' kwent ch'in tuky'i awajwalil* aj otzaj asi' wetz, tzan txik kyeq'i' kyib' junch'in iktza' qetz eq'i' qib' junch'in.¹² Aj akyinget tuq kyuky'i'l, wetz nkyeget tuq nk'ulu' kwent tuky'i awajwalil aj otzaj asi' wetz, b'ix nijunwt te kyetz exiknaj, a'ox te jun aj tkajlen si'kix tuj il tzan tky'ik iktza'x tz'ib'ankaj tuj te Awu'jal.*¹³ Ajna'l wetz ma kyinxik aj ja' yatz atichqet b'ix wetz man akyinget tzani twitz tx'o'tx' nkyinyolin awuky'i'l tzan kchalaj b'an b'an'ax mer ikx titza' wetz nkyinthalaj.¹⁴ Wetz ma'tx xik npak'b' te apak'b'alil kyetz, b'ix nkye'ok ajq'oja' tzan nye xjal, komo kyetz nya'tx iktza' kye xjal aj k'onti'l nkye'okslan, iktza'x wetz nya'tx a'in iktza' kye xjal aj k'onti'l nkye'okslan.¹⁵ Wetz nqet nwitz awitz nya'tx tzan kyel awin kxol kye xjal twitz ja tx'o'tx'ni, sinoke tzan kyqet akolo' ch'in ti'j te Twitzale' Joyol Q'oj.¹⁶ Kyetz nya'tx iktza' kye xjal aj k'onti'l nkye'okslan, iktza'x wetz nya'tx a'in iktza' kye xjal aj k'onti'l nkye'okslan.¹⁷ Inkyel apawa' a'ox te yatz iktza'xkix te tume'l b'an'ax, yatz ayol a te tume'l b'an'axji.¹⁸ Wetz ma'tx kyexik nlajo' kxol kye xjal tzani twitz tx'o'tx' iktza'x yatz intzaj alajo' kxol.

¹⁹ Wetz oje tz'el npawa' wib'x a'ox te yatz tzan kypawlet ax kyetz a'ox te yatz.†

²⁰ Wetz nqet nwitz awitz nya'tx a'ox kyi'j kyetz sinoke ax kyi'j kye txq'an'ky aj okye'okslayon wi'j tzan tpaj kyyol kyetz aj ox'e'l kyq'uma' wi'j wetz.²¹ Ikxji okye'okel cha jun-oq iktza'x yatz Tat atichqet wuky'i'l b'ix wetz akyinget awuky'i'l, ax ikxji kyetz inkyyok quky'i'l tzan kyokslan kye xjal qa yatz a'ich oxhstzaj lajon wetz.²² Iktza'x yatz oje tzaj asi' jun woklen awuky'i'l, ax wetz oje xik nsi' kyetz jun kyoklen tzan kyok jun-oq quky'i'l iktza'x qetz cha jun-oq a'o'.²³ Ikxji wetz atinqet kyuky'i'l b'ix yatz atichqet wuky'i'l tzan kyok b'an'ax naqekix jun xjal. Ikxji kye xjal owelal kyniky' b'an'ax yatz a'ich oxhstzaj lajon wetz b'ix nkyeget agani' kye aj lapike' wi'j parej iktza'xkix wetz nkyinget agani'.²⁴ Tat, a'ich oxhstzaj sin kyetz te wetz b'ix ngan tzan kyten wuky'i'l aj ja' wetz okyinteyon tzan tok kye n'xhqitz'unal. A'ich oxhtzaj sin tetz tzan tpaj ojetq tuq kyinget agani' aj mina' tuq tb'antik kyaqil ja twitz tx'o'tx'ni.

* **17:11** Ax: tuky'i ab'i. * **17:12** Sal 41:9; Wnch 13:18 † **17:19** Ax: Tzan tok jun galan te kyetz, wetz atok nk'u'j a'ox awi'j, tzan tok ksi' kyetz kyk'u'j a'ox awi'j b'an b'an'ax.

²⁵ Tat, yatz aj k'onti'l achoj, kye xjal k'onti'l kyotzqi' a'ich per wetz wotzqi' a'ich b'ix kye ja ntzanije', kyetz kyeb'en a'ich oxhstzaj lajon wetz. ²⁶ Oje xik nq'uma' kyetz titza' yatz a'ich b'ix oxel' nq'uma' masky tzan tok kyen titza' nkyeqet agani' iktza' wetz nkyinqet agani' b'ix tzan nten kxol.»

18

Aj Tjaw Tzyu' Jesus

Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Luks 22:47-53

¹ Ya ma xik tq'uma' te Jesus kyaqil ntzani, owex tzi kyuky'i txnaq'atz b'ix exik tuj jun luwar junxla' te joko'j Sedron b'ix e'ox aj ja' tuq at awalj. ² Ax te Juds aj ojaw meltz'jik ti'j Jesus, tetz ax totzqi' tuq te aj luwarji tzan tpaj ky'ila'j-el te Jesus owok xhchimo' tib' kyuky'i txnaq'atz tzi. ³ Ntons yaji te Juds oxik tin jun b'uch'uj soldad tuky'i junjun mulon aj lajome' tuq tzan kye pal aj nim kyajwalil b'ix tzan kye aj b'uch'uj Parisey, b'ix kyetz eq'i' tuq kyq'anal b'ix kykandil b'ix eq'i' tuq kymachit kykansb'il. ⁴ Ntons komo te Jesus teb'enky tuq tidi' aj oky'el ti'j, ntons tetz owetz, otzaj laq'chet kanol kyetz, b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «¿Ab'l n'ejoyo?» ⁵ Yaji kyetz oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Nqojoyona te Jesus aj Nasaret.» Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz: «A'in wetz.» Te Juds aj nxik tuq q'apon tetz atqet tuq kyuky'i'l. ⁶ Ya ma xik tq'uma' te Jesus qa aji tuq tetz, kyetz eb'aj'aj tz'aqik ky'i'jx twitz tx'o'tx'. ⁷ Yaji oxik tq'ani' te Jesus kyetz junky'el: «¿Ab'l aj n'ejoyo?» Yaji kyetz oxik kyq'uma' junky'el: «Nqojoyona te Jesus aj Nasaret.» ⁸ Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz ma'tx xik nq'uma' etetz, a'in wetz. Qa a'in wetz nkyin'ejoyo', inkxik etzoqpi' kye txq'anky.» ⁹ Kyaqil ntzani oky'ik tzan tponkix tuq iktza'x ojetq tq'umaj te Jesus, «Tat, nijunwt ma kyexiknaj kye aj etzaj asi' wetz.» ¹⁰ Ntons te Simon Xhpe'y at tuq jun tk'uxb'al tuj tq'ab', ojazt tin tuj tjay b'ix owel stz'ito' txkyin aj tb'anq'ab' te jun xjal tb'i Malk, jun tmos te twitzale' pal. ¹¹ Te Jesus oxik tq'uma' te Xhpe'y ikxjani: «Intqex asi' te ak'uxb'al tuj tjay. Qa te Ntat tgan tzan tky'ik wi'j te aj nya'tx galanni,* ¿ti'tzun, nlay nk'amoj?»*

Aj Tpon In Jesus Twitz Tji' Te Twitzale' Pal

Mat 26:57-58; Mak 14:53-54; Luks 22:54

¹² Ntons te b'uch'uj soldad tuky'i te k'ulul mandad kyij' b'ix kyuky'i kye mulon aj nkye'aq'unan tuq kye aj nim kyajwalil kxol kye aj tijajil Israel, kyetz ojaw ktzyu' te Jesus b'ix ojet kyk'alo' [tq'ab']. ¹³ Tb'ay oxik kyin tuky'i Anas, tji' Kaypas te twitzale' pal tuj aj aq'b'iji. ¹⁴ Te Kaypas, aji tuq tetz te aj ojetq xik q'uman [kyuky'i kye b'uch'uj tijxjal aj mas nim kyajwalil kxol] tijajil Israel qa b'a'n tuq qa jun xjal ma kamik tzan kypaj kyaqil kye xjal.*

Aj Txik Tq'uma' Te Xhpe'y K'onti'l Tuq Totzqi' Te Jesus

Mat 26:69-70; Mak 14:66-68; Luks 22:55-57

¹⁵ Ntons te Simon Xhpe'y b'ix junky txnaq'atz Jesus exik lapet ti'j Jesus [aj txik eq'i' tzan kye xjal]. Komo te junky otzqi'mj tuq tzan te twitzale' pal, owox tuky'i Jesus stzi' tjay te pal. ¹⁶ Te Xhpe'y ax tuq atqet stzi' te lamel tzijaj, astilij owetz te junky aj tuky'i'l b'ix oyolin tuky'i te aj nxb'uqin tuq te lamel b'ix oxik tq'uma' tzan tox tin tuq te Xhpe'y tuky'i'l tuj tjay te pal. ¹⁷ Ntons te xuj aj nxb'uqin tuq te lamel oxik tq'uma' te Xhpe'y ikxjani: «¿Ti'tzun, nya'tx a'ich yatz jun kye aj txnaq'atz te aj xjal ni'n?» Ntons te Xhpe'y oxik tq'uma' tetz: «Nya'tx a'in wetz.» ¹⁸ Ntons, tzan tpaj ajun che'w tuq, kye mosj b'ix kye mulon

* **18:11** Ax: te uk'b'il aj oje tzaj tsi' wetz.

* **18:11** Mat 26:39; Mak 14:36; Luks 22:42

* **18:14**

oqet ksi' kyq'aq', nkyeq'exnen tuq b'ix ax tuq te Xhpe'y nq'exnen tuq junch'in kyuky'i'l.

Aj Tqet Pich'o' Jesus Tzan Te Twitzale' Pal

Mat 26:59-68; Mak 14:55-64; Luks 22:66-71

¹⁹ Bwen, te twitzale' pal owaq'ik tzan txik tqani' tuky'i Jesus kyij kye tx-naq'atz b'ix ti'j te aj nxik tuq txnaq'tza'. ²⁰ Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz nxik nq'uma' tuq kyaq'il tume'l kywitz kyaq'il xjal, nkyinxnaq'tzankix tuq kye xjal kyuj kye jay nab'il Dios, b'ix tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios aj ja' kyaq'il kye xjal aj tijajil Israel n'ok kchimo' kyib', b'ix k'onti'l tidi' ma'tx nyolij ewj-wit. ²¹ ¿Tistil ntzaj acha'o' wetz? Intxik acha'o' kyuky'i kye aj in'ok kcha'o' b'ix tidi' aj nxik nq'uma' tuq kyetz, komo kyetz kyeb'en aj nxik tuq nq'uma' kyetz.» ²² Txiklen tq'uma' te Jesus ikxji, tzaj te jun mulon aj atqet tuq tk'atzaj te Jesus, owok tloqi' tq'o'tx te Jesus b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «¿Ti'tzun, ikxji n'aj atzaq'b'e' te twitzale' pal?» ²³ Ntons te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Qa nya'tx galan aj ma'tx xik nq'uma'ni, intxik ayoli' alkyetz te aj nya'tx galan. Per komo galan te aj ma'tx xik nq'uma', ¿tistil nkyin'ok ab'uju?» ²⁴ Tzaj te Anas, oxik tsama' b'an waku' tuky'i Kaypas te twitzale' pal.

Aj Txik Tq'uma' Te Xhpe'y Junky'el K'onti'l Tuq Totzqi' Te Jesus

Mat 26:71-75; Mak 14:69-72; Luks 22:58-62

²⁵ Ntons yatzun te Xhpe'y, tetz atqet tuq nq'exnen tuq teq'aq' b'ix oxik cha'o' tetz ikxjani: «¿Nya'tx petzun yatz a'ich jun kye aj txnaq'atz ja xjalni?» Yaji tetz oqet tewa' b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Nya'tx a'in wetz.»

²⁶ Yaji tzaj jun tmos te twitzale' pal, jun xjal aj kyfamily kyib' tuq tuky'i te aj owel tz'ito' txkyin tzan te Xhpe'y, tzaj tetz, oxik tq'uma' ikxjani: «¿Ti'tzun, nya'tx a'ich yatz oxhch'okwen ajunich tuq tuky'i'l tuj te awalj?» ²⁷ Yaji te Xhpe'y oqet tewa' junky'el, b'eyxnajji ojaw oq' jun to'k.

Aj Tpon In Jesus Twitz Pilat

Mat 27:1-2; Mak 15:1-5; Luks 23:1-5

²⁸ Ntons owetz kyin te Jesus tuj tjay te Kaypas b'ix oxik kyin tuj tdespach te Pilat te twitzale' k'ulul mandad aj Rom. Komo ya ch'inky tuq qxhk'ate' [tzan tpon te q'ij b'an xjan], kye xjal aj tijajil Israel k'onti'l e'ox tuj te despach tzan k'on ktz'ilan tuj kyanim tzan kywa'an tuj te q'ij Paskw. ²⁹ Ntons te Pilat owetz yoliyon kyuky'i'l b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Tidi' til ja xjal aj ma'tx tzul etin tzanini?» ³⁰ Ntons kyetz owaj ktzaq'b'e' ikxjani: «Qa nya'tx-wit jun xjal aj at til, k'onti'l-tal ma tzul jq'apo'tzna awuky'i'l.» ³¹ Ntons te Pilat oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Intxik etin etetz, pe'ek'ulun etetz tuky'i'l iktza'x nyolin tuj ekawb'il.» Yaji kyetz oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Per qetza qxjalil k'onti'l qoklena tzan tqet jkansa' jun xjal.» ³² Ikxji oky'ik tzan tponkix tyol te Jesus aj txik tq'uma' titza' tuq tetz okamel.*

³³ Yaji te Pilat owox tuk'le' te Jesus tuj te tdespach b'ix oxik tqani' tetz ikxjani: «¿A'ich pe' yatz te twitzale' k'ulul mandad kxol kye axjalil aj tijajil Israel?» ³⁴ Te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «¿Aj ntzaj acha'o' wetzni, tuj awi'x pe' n'etz awin qatzun cha oxik q'uma' wi'j tzan junkyji?» ³⁵ Ntons te Pilat owaj stzaq'b'e' tetz ikxjani: «¿A'in petzun wetz jun aj tijajil Israel? Kye axjalil b'ix kye pal aj nim kyajwalil ma'tx chkaj kyq'apo' tuj nq'ab'. ¿Tidi' ma ak'uluj?» ³⁶ Te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz wajwalil tzan nk'ulun mandad nya'tx iktza' kye xjal nkyek'ulun mandad twitz ja tx'o'tx'ni. Qa cha iktza'-wit kyetz nkyek'ulun mandad tzani twitz ja tx'o'tx'ni, ntons kye aj nkye'onen te wetz okyeq'o'jiyon-tal tzan kykolon wi'j tzan k'on nxik q'apo'

* 18:32 Wnch 3:14; 12:32

tuj kyq'ab' kye xjal aj tijajil Israel [aj nkyeq'ojin wi'j]. Wetz wajwalil tzan nk'ulun mandad nya'tx iktza' kye xjal tzani twitz tx'o'tx'.» ³⁷ Ntons te Pilat oxik xhcha'o' tetz: «¿Ntons yatz b'an'ax pe' a'ich jun twitzale' k'ulul mandad?» Te Jesus owaj stzaq'b'e': «Iktza'x ma'tx tzaj aq'uma'ni, wetz a'in jun twitzale' k'ulul mandad. Astilji wetz in'ul, in'itz'jik tzani twitz tx'o'tx', tzan txik nyoli' te tume'l b'an'ax, b'ix kyaqil kye aj nkye'okslan te b'an'ax, n'ok kysi' kywi' wi'j.» ³⁸ Ntons te Pilat oxik xhcha'o': «¿Tidi' te b'an'ax?» Ntons owetz junky'el b'ix oxik tq'uma' junky'el kye xjal ikxjani: «Wetz n'el tuj nwitz te ja xjalni k'onti'l jun til. ³⁹ Per komo etetz naq'ikixkixi' tzan txik ntzoqpi' jun aj pres tuj te q'ij Paskw, ¿egan pe' tzan txik ntzoqpi' te aj [n'ok q'uma' tel] twitzale' k'ulul mandad eti'jni?»† ⁴⁰ Ntons kyaqil eb'ajjaw siky'in kongan, oxik kyq'uma' ikxjani: «¡K'on xik atzoqpi' te nini! ¡Mejor intxik atzoqpi' te Barabas!» Komo te Barabas jun xjal aj [kygan tuq kye xjal tzan tpaj tetz] nq'ojin tuq kyij kye k'ulul mandad [aj Rom].*

19

Aj Txik Q'uma' Tzan Tkamik Te Jesus Mat 27:15-31; Mak 15:6-20; Luks 23:13-25

¹ Ntons te Pilat oxik tq'uma' tzan txik kyin te Jesus b'ix tzan txik si' xhchikot.
² Ntons kye soldad oqet kxpatx'i' jun koron pur ky'i'x* b'ix ojax ksi' tuj twi', b'ix owok ksi' jun tq'anaq kyaq q'eqmuqin [te xmayb'il tetz].† ³ B'ix nkye'ok tuq laq'chet ti'j b'ix nxik tuq kyq'uma' ikxjani: «Tz'okxwit jun galan awi'j yatz aj twitzale' k'ulul mandad kyij kye aj tijajil Israel.» Per yaji n'ok tuq kyoloqi' tq'o'tx. ⁴ Yaji owetz junky'el te Pilat b'ix oxik tq'uma' kye xjal ikxjani: «Instzaj eten, wetz ma'tx tz'etz win tzan tok eten, wetz k'onti'l jun til n'oknoj witz'a.» ⁵ Ntons te Jesus owetz b'ix atjax tuq te koron ky'i'x tuj twi' b'ix atok tuq tq'anaq kyaq q'eqmuqin. Te Pilat oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ntzani te xjal.» ⁶ Ya ma xik kye'e' kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye mulon aj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios oxik kyq'uma' kongan ikxjani: «¡Intqet klablet ti'j krus, intqet klablet ti'j krus!» Te Pilat oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Mejor intxik etin etetz b'ix intqet eklabi' ti'j krus. Wetz k'onti'l jun til n'oknoj witz'a.» ⁷ Ntons kye xjal aj tijajil Israel owaj ktzaq'b'e': «Qetza at jun jkawb'ilna b'ix iktza'x nyolin tuj jkawb'ilna tetz a tgan tzan tkamik tzan tpaj tetz n'ok tq'uma' tib'x qa aji te Tk'wa'al Dios.» ⁸ Ya ma xik xhcha'o' te Pilat aj nkyyoli' tuq, tetz otzaj nim txob'al ⁹ b'ix owox junky'el tuj te tdespach b'ix oxik tq'uma' tetz te Jesus ikxjani: «¿Ja' tzajnaqich yatz?» Per te Jesus k'onti'l tidi' owaj stzaq'b'e'. ¹⁰ Ntons te Pilat oxik tq'uma' ikxjani: «¿Ti'tzun, nlay kyintzaj atzaq'b'e'? ¿Ti'tzun, k'onti'l aweb'en wetz at wajwalil tzan axik ntzoqpi' b'ix ax at wajwalil tzan aqet nklabi' twitz krus?» ¹¹ Ntons te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Yatz k'onti'l-tal awajwalil cha nya'tx-wit a te Qtata Dios aj tuj ka'j otzaj sin te awajwalil. Astilji te aj oxik q'apon te wetz tuj aq'ab' at mas nim xhchoj awitz yatz.»

¹² Astilji te Pilat njoyon tuq tume'l titza' tzan txik stzoqpi' per yatzun kye xjal oxik kyq'uma' kongan ikxjani: «Qa yatz ox'e'l atzoqpi', ntons nya'tx a'ich tajyol te twitzale' k'ulul mandad† tzan tpaj ma'tx xik atzoqpi' te aj n'ok tq'uma' tib'x qa aji te twitzale' k'ulul mandad qxol, b'ix ikxji tetz cha njaw

† 18:39 Ax: te twitzale' k'ulul mandad kye xjal judiy. * 18:40 Mat 27:16; Mak 15:7; Luks 23:19

* 19:2 Jun koron telponx tajwalil jun twitzale' k'ulul mandad, per jun koron ky'i'x cha te xmayb'il tuq tetz. † 19:2 Jun tq'anaq kyaq q'eqmuqin telponx tuq iktza' tq'anaq jun twitzale' k'ulul mandad kxol, per cha te xmayb'il te tetz owok ksi'. † 19:12 Ax: César.

meltz'jik ti'j te twitzale'.»^{§ 13} Te Pilat ya ma tz'ok xhcha'o' ikxji, ntons tetz oxik tq'uma' tzan tetz kyin te Jesus; yaji oxik tuj junky txoljay aj Tz'ago'ab'j tb'i, b'ix ax n'ok tuq q'uma' Gabat tuj yol ebrey, b'ix tzi oqet wit'let tuj twit'lel aj ja' npujun tuq kyil kye xjal. ¹⁴ Atx tuq junky q'ij tzan taq'ik te q'ij Paskw, b'ix qanq mer chijq'ij aj txik tq'uma' te Pilat kye xjal aj tijajil Israel ikxjani: «Intxiik eten, atqet te twitzale' k'ulul mandad exol.» ¹⁵ Per kye xjal eb'ajjaw siky'in ikxjani: «jIntel awin tetz qxol! jIntqet aklabi' twitz krus!» Ntons te Pilat oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Ti'tzun, oqtel nklabi' twitz krus te aj twitzale' k'ulul mandad exol?» Ntons kye pal aj nim kyajwalil owaj ktzaq'b'e': «Qetza a'ox te César te twitzale' k'ulul mandad qi'ja, b'ix k'onti'l junky.» ¹⁶ Ntons te Pilat okaj tq'apo' te Jesus tuj kyq'ab' kye soldad tzan tqet tuq kyklabi' twitz krus b'ix kyetz oxik kyin.

Aj Tqet Klabi' Jesus Twitz Krus

Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Luks 23:26-43

¹⁷ Ntons te Jesus oxik tiqa' te tkurusx b'ix oxik eq'i' tuj jun luwar tb'i "Aj Tb'aqil Twi' Xjal" b'ix tuj yol ebrey aj kyyol kyetz tb'i "Gólgota." ¹⁸ Tzi oqet kyklabi' twitz jun krus b'ix ax eqet kyklabi' tuky'i'l kab'e'ky xjal, junjunchaq junjun palaj tetz b'ix tetz okaj xolj. ¹⁹ Te Pilat oqet stz'ib'a' [jun tpakb'alil aj owok si'] tajsik te krus junjun yol ikxjani: Te Jesus Aj Nasaret Aj Twitzale' K'ulul Mandad Kye Xjal Aj Tijajil Israel. ²⁰ Te aj yol ntzani ky'ila'j kye xjal aj tijajil Israel ojaw e'en tetz tzan tpaj nya'tx tuq laq'chik ti'j te amaq' aj ja' owok klabi'. B'ix tz'ib'anqet tuq tuj yol ebrey b'ix yol latin b'ix yol gryeg. ²¹ Kye pal aj nim kyajwalil oxik kyyoli' te Pilat ikxjani: «K'on qet atz'ib'a' "Te Twitzale' K'ulul Mandad Kye Xjal Aj Tijajil Israel" sinoke "Tetz Aj Ntq'uma' Aji Te Twitzale' K'ulul Mandad Kye Xjal Aj Tijajil Israel."» ²² Per te Pilat owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Aj ma'tx qet ntz'ib'a', nimod ma'tx qet ntz'ib'a'.»

²³ Ntons kye soldad tqetlen kyklabi' te Jesus twitz krus, b'ix yatzun te tq'anaq oqet kykab'insa' tuj kaje pedas, junjun pedas te junjun. Per te tq'anaq aj xluj k'onti'l tuq slapb'en tetz sinoke kyimo' tuq parej kyaqil, ²⁴ astilji okyyolij ikxjani: «K'on qet jkab'insa' sinoke qob'ajsaqchb'ilan loteriy ti'j aber ab'l oxel in tetz.» Ntons ikxji oky'ik tzan tpon kixi' iktza'x tz'ib'ankaj tuj Tu'jal Qtata Dios ikxjani: "Oqet kypawa' te nq'anaq kxol b'ix ax oqet ksaqchb'ila' loteriy ti'j nq'anaq aj xluj."* Astilji kye soldad oqet kyk'ulu' ikxji.

²⁵ Ntons qaynin ti'j te krus akyeqet tuq te tnan, b'ix titzix tnan, b'ix te Lij aj txu'jel Kliops, b'ix te Lij aj Magdála. ²⁶ Te Jesus ya ma xik ten te tnan b'ix te txnaq'atz aj b'an nqet tuq tgan' nim, ntons oxik tq'uma' te tnan ikxjani: «Nan, tzaj awen, [ajna'l tetz iktza'] awal.» ²⁷ Yaji ax oxik tq'uma' te txnaq'atz ikxjani: «Tzaj awen [erman], [ajna'l tetz iktza'] anan.» Ntons b'eyx tuj aj q'ijji te txnaq'atz ok'amon tetz tuj tjay.

Aj Tel Tk'u'j Jesus Twitz Krus

Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Luks 23:44-49

²⁸ Ya ma ky'ik kyaqil ntzani, komo te Jesus teb'enky tuq, ojetq qet tk'ulu' kyaqil tzan tponkix iktza'x tz'ib'ankaj tuj Tu'jal Dios, yaji oxik tq'uma': «Nkyink'achjik.»* ²⁹ Atqet tuq tzi jun xar nojnaq tuq tuky'i minagr, yaji oqex kymu'u' jun esponj tuj te minagr, te esponj oqet kykotb'a' twi' jun su'an, isopo tb'i, b'ix owox ksi' tuj stzi'. ³⁰ Ya ma xik tuk'a' te Jesus te minagr oxik tq'uma' ikxjani: «Ma'tx mankun.» Yaji otzaj mok'let twi' b'ix okamik.*

³¹ Ntons komo atx tuq cha junky q'ij te ninq'ij Paskw, kye xjal aj tijajil Israel k'on tuq kyan tzan tkaj te kylimal kye kamnaq twitz krus tuj te q'ij ojla'mj, tzan tpaj te aj q'ij ojla'mji jun ninq'ij b'an xjan tuq. Astilji oqet kywitz twitz te Pilat tzan txik tk'ulu' mandad tzan tok q'uchi' twitz kyoq kye a'e' aj e'ok klabi' twitz krus [tzan kykamik] tzan kyqetz in naj. ³² Etzaj kye soldad, owok kyq'uchi' kyoq kykab'il kye xjal aj e'ok klabi' junx tuky'i Jesus. ³³ Ya ma kye'ok laq'chet ti'j te Jesus owok kyan ojetq tuq kamik ntons k'onti'l owok kyq'uchi' twitz toq. ³⁴ Jun soldad owox tok'onsa' tuj txu'uk tuky'i tmachit kansb'il, b'ix otzaj kyik' tuky'i a'. ³⁵ Wetz owok wen nini tuky'i kykab'il nwitz, b'ix ma'tx xik nq'uma' tuj tume'l, b'ix web'en te aj ma'tx xik nq'uma'ni b'an'ax b'ix nqet ntz'ib'a' tzan etokslan etetz. ³⁶ Oky'ik kyaqil ntzani tzan tponkix tuq te aj nyolin tuj te Tu'jal Dios ikxjani: "Nlay tz'ok q'uchi' nijunwt tb'aqil."* ³⁷ B'ix ax at ja' nyolin tuj te Tu'jal Dios ikxjani: "Oxe'l kyan te aj owox kyok'onsa' tuj txu'uk."*

Aj Tox Muqu' Jesus

Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Luks 23:50-56

³⁸ Ya ma ky'ik kyaqil ntzani, tzaj te jun xjal aj Arimatey, Chep tb'i, tetz jun txnaq'atz tuq te Jesus per k'onti'l kchab'en tuq kye xjal tzan tpaj tetz nxob' tuq kyij kye txq'anky txjalil aj tijajil Israel; ntons tetz oqet twitz twitz Pilat tzan tqetz tin tuq txlimal te Jesus. Ntons tzaj te Pilat oxik stzaq'b'e', yaji te Chep oqetz tin te txlimal b'ix oxik tin. ³⁹ Yaji ax te Nicodemo aj opon jun qonik'an tuky'i Jesus,* tetz opon tuky'i oqal (100) libr tk'ok'jal xtx'otx'al mir samo' tuky'i aloe. ⁴⁰ Ikxji te Chep b'ix te Nicodemo oqetz kyan te txlimal b'ix owok kyb'atz'o' ti'j tuky'i xq'apj b'an mu'u' tuky'i aj tk'ok'jalji, iktza'x kyemodin kxol kye aj tijajil Israel tzan kymuqun jun anim. ⁴¹ Qaynin tuj te luwar aj ja' owok klabi' twitz krus, at tuq jun luwar aj ja' tuq at awalj b'ix tzi at tuq jun muqb'il anim ak'a'j aj ja' mina' tuq tox muqu' nijunwt. ⁴² Tzi owox kymuqu' te Jesus tzan tpaj qaynin tuq b'ix tzan tpaj a tuq te q'ij tzan tqet kyk'ulu' kyib' tzan kyn'a'on te q'ij ojla'mj.

20

Aj Tjaw Anq'in Jesus

Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Luks 24:1-12

¹ Ntons, tuj tb'ay q'ij te saman, man tuq qloljx, te Lij aj Magdala oxik aj ja' owox muqu' te Jesus, b'ix otzaj tkamb'a' te ab'j lamb'il stzi' te jul ojetq tuq tz'el in. ² Oxik naj oqelan aj ja' tuq atqet te Simon Xhpe'y tuky'i te junky txnaq'atz aj b'an gani' tzan te Jesus, b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Ma'tx xtxik kyan te Qajawil b'ix k'onti'l qeb'en ja' ma'tx kaj ksi'.» ³ Tzaj te Xhpe'y tuky'i te junky txnaq'atz, eb'ajxik oqelan max tuj te jul aj ja' owox muqu'. ⁴ Kykab'il nkyekaredin tuq b'ix te junky otb'ayaj twitz te Xhpe'y b'ix opon tb'ay. ⁵ Owok chluk'i tuj te jul b'ix owox ten te xq'apj aj owok kyb'alq'i' ti'j, per k'onti'l owox tuj te jul. ⁶ Ntons yaji man tuq tponlen, tpon te Simon Xhpe'y b'ix derech owox tuj te jul b'ix ax owok ten te xq'apj aj owok kyb'alq'i' ti'j. ⁷ B'ix ax owok ten te xq'apj aj owoken k'alb'il twi' te Jesus, k'onti'l tuq atqet junch'in tuky'i te aj xq'apj aj owok kyb'alq'i' ti'j sinoke cha tuq paqo' atqet apart. ⁸ Yaji owox lapetky te txnaq'atz aj ojetq tuq pon tb'ay, owok ten b'ix otokslaj. ⁹ Komo kyetz mina' tuq tel kynyik' ti'j te Tu'jal Dios qa te Jesus ojowel tuq anq'in junky'el. ¹⁰ Yaji eb'aj'ajtz kyjay.

* 19:36 Exo 12:46; Núm 9:12; Sal 34:20

* 19:37 Zac 12:10; Tmnk 1:7

* 19:39 Wnch 3:1-2

Aj Tjaw Kanet Jesus Twitz Lij Aj Magdála

Mak 16:9-11

¹¹ Ntons te Lij [aj Magdála]* tetz ojetq tuq kaj ti'jx te jul, b'ix b'an n'oq' tuq. Yaji oqet mok'let, owox xhluk'in tuj te jul, ¹² b'ix owox ten kab'e' ángel, saq kyq'anaq b'ix wit'like' tuq tzi, jun tuj twi' b'ix junky txe' toq aj ja' oqet kytamb'a' te Jesus. ¹³ Ntons kye ángel oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Xuj, ¿tistil yatz nxhch'oq'?» Ntons tetz oxik tq'uma' ikxjani: «Tzan tpaj ma'tx xik kyin tlimal te Wajawil b'ix k'onti'l web'en ja' ma'tx kaj ksi'.» ¹⁴ Man tuq txiklen tq'uma' ikxjani ntons owajtz meltz'jik ti'jx b'ix oxik ten te Jesus, per k'onti'l owel tniky' ti'j ab'l tuq. ¹⁵ Ntons te Jesus oxik xhcha'o' tetz ikxjani: «Xuj, ¿tistil nxhch'oq'? ¿Ab'l n'ajoyo'?» Tuj tñab'l te Lij qa aji tuq te aj nxb'uqin te awalj b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, qa yatz a'ich ma'tx xik eq'in tetz, instzaj aq'uma' ja' atqet tzan nxik wetz eq'il tetz.» ¹⁶ Ntons te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «¡Liy!» Ntons tetz owajtz ka'yin b'ix oxik tq'uma' tetz tuj yol ebrey aj kyyol kyetz ikxjani: «¡Rabóni!» (Te ntzani telponx Xnaq'tzon.) ¹⁷ Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Kyintzaj atzoqpi' tzan tpaj mina' nxik tuky'i Ntat. Mejor pax kyuky'i a'e' werman tzan txik aq'uma' kyetz, “ma kyinxik tuky'i Ntat wetz b'ix Etat etetz, te Qtata Dios aj ntzaj nna'o' wetz b'ix aj ntzaj ena'o' etetz.”»

¹⁸ Ntons [oxik, b'ix yaji] tzaj te Lij aj Magdála, oxik tq'uma' kyuky'i kye txnaq'atz te Jesus ikxjani: «¡Ma'tx tz'ok wen te Qajawil!» Yaji oxik tq'uma' kyetz iktza'x te Jesus otq'umaj tuky'i'l.

Aj Tjaw Kanet Jesus Kywitz Kye Txnaq'atz

Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Luks 24:36-49

¹⁹ Ya ma qoqet yupan tuj aj q'ijji, komo tuj tb'ay q'ij tuj te saman, b'ix te tlamelul te jay aj ja' tuq akyeqet kye txnaq'atz Jesus lamo' tzan tpaj nkyexob' tuq kyij' kye [aj nim kyajwalil kxol kye aj tijajil Israell, ntons ojaw kanet te Jesus kxol kyetz ²⁰ b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Intok jun chewsb'il te etanim.» Ya ma xik tq'uma' ikxjani, oxik tyek'u' kyetz kye tq'ab' b'ix te txu'uk. Per kyetz eb'ajchalaj aj tok kyen te Qajawil. ²¹ Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Intok jun chewsb'il te etanim. B'ix iktza'x te Ntat intzaj tlajo' exol, ax ikxji okxe'l n'lajo' wetz.» ²² Ya ma xik tq'uma' ikxjani oxik txupi' kyajsik b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pe'ek'amon waq te Txew Dios. ²³ Ab'l aj oqtel enajsa' xhchoj, ntons b'an'ax onajsletel te xhchoj. Per te aj nlay qet enajsa' xhchoj, nlaykix najslet te xhchoj.»*

Aj Tok E'e' Jesus Tzan Maxh

²⁴ Ntons jun aj kye kykab'lajujil, Maxh tb'i, aji aj n'ok q'uma' tuq Yuxh, tetz k'onti'l tuq atqet kxol aj tpon Jesus. ²⁵ Etzaj kye txq'anqy txnaq'atz te Jesus, oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «¡Qetza ma'tx tz'ok gena te Qajawil!» B'ix te Maxh oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz max cha'oj tok wen te techa'l te klab tuj tq'ab', b'ix max oj tok nmako' ja' e'ox kye klab, b'ix max oj tok nmako' te techa'l tuj txu'uk, maxji owoksla'tz.»

²⁶ Ntons wajxaq q'ijxi' tuq, b'ix kye txnaq'atz Jesus ateqet tuq junch'in junky'el tuj te jay, b'ix te Maxh atqet tuq kyuky'i'l b'ix te tlamelul te jay b'an lamo' byenech tuq. Per te Jesus ojaw kanet kxol b'ix oqet wa'let kxol b'ix exik tlima' kyetz ikxjani: «Intok jun chewsb'il te etanim.» ²⁷ Yaji oxik tq'uma' te Jesus te Maxh ikxjani: «Intok amako' tzani b'ix tzaj awen tuj nq'ab' b'ix intok amako' te techa'l tuj nxu'uk. K'on xhch'ok jun xjal aj k'onti'l n'okslan sinoke intox tuj awi'.» ²⁸ Ntons te Maxh oxik tq'uma' ikxjani: «¡Wajawil, yatz a'ich

* 20:11 Wnch 20:18 * 20:23 Mat 16:19; 18:18

Dios aj ntzaj nna'o'!»²⁹ Ntons te Jesus oxik tq'uma': «Yatz ajna'l nxhch'okslan wi'j tzan tpaj ma'tx kyin'ok awen, per galanx-alo kye aj nkye'okslan wi'j b'ix k'onti'l in'ok kyen.»

Tidi' Token Te Ja U'jni

³⁰ Te Jesus oqet tk'ulu' tidi'chq yek'b'il kywitz kye txnaq'atz aj k'onti'l tz'ib'anqex tuj ja u'jni, ³¹ per te ja ntzani ma'tx qet tz'ib'let tzan etokslan te Jesus a te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi' b'ix aji tetz Tk'wa'al Qtata Dios, b'ix tzan tpaj etoksl'en, etetz at jun etanq'in te jun-ele'x tzan tpaj tajwalil.

21

Aj Tjaw Kanet Jesus Tuj Galiley

¹ Ya ma ky'ik kyaqil ntzani, te Jesus ojaw kanet kywitz kye txnaq'atz stzi' te Tibérias A' b'ix ikxjani oky'ik. ² Atqet tuq tzi te Simon Xhpe'y, b'ix te Maxh aj n'ok tuq q'uma' tb'i Yuxh, b'ix te Nat aj Kana tuj tkwentil Galiley, b'ix kye tk'wa'al Sebedey, b'ix kab'e'ky txnaq'atz Jesus. ³ Yaji te Simon Xhpe'y oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz ma kyinx tzyul kyiy.» Yaji kyetz oxik kyq'uma': «Ax qetza ma qoxika awuky'i'l.» Ntons kyetz exik b'ix ejax tuj jun bark. Per aj aq'b'illi nijunwt kyiy otzyet kyitza'.*

⁴ Ntons ikja'n tuq qxhk'ate', oxik kye'e' te Jesus stzi' te a', per k'onti'l owel kyniky' qa aji tuq. ⁵ Te Jesus oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «Waq, zetetz mina' tjazd etin nijunwt kyiy?» «Nijunwt» kyekyi. ⁶ Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz: «Intqex esi' te epa txini tuj eb'anq'ab' b'ix okyetzyetel kye kyiy etitza'.» Ntons ikxji oky'uluj. Yaji k'onti'l tuq npon kybalor tzan tjazd kyin te pa tzan tpaj kye kyiy b'an ketant tuq akyeqex tuj te pa.* ⁷ Ntons te jun txnaq'atz aj b'an gani' tuq tzan Jesus, tetz oxik tq'uma' te Simon Xhpe'y ikxjani: «Ja tetz te Qajawil!» ⁸ Ya ma tz'ok xhcha'o' te Xhpe'y qa aji tuq te Qajawil, owok tsi' tetz tq'anaq' b'ix oxik txon tib' tuj te a' [tzan tpon luwew tuky'i'l]. Ya kye txq'anky txnaq'atz, kyetz eb'ajpon tuj te bark, akyeqet tuq qaynin tzi cha oqal (100) metr tuq. Oxik kyjuk'u' te pa ja' akyeqex kye kyiy.

⁹ Ya ma kye'etz xtxa'm tlob'en a', oxik kyen jun q'aq' b'ix jun kyiy tuj te txanq'a'l b'ix at tuq te wab'jky. ¹⁰ Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani kyetz: «Instzaj etin kab'e kyiy aj man kyjatzlen etinni.» ¹¹ Tzaj te Simon Xhpe'y, ojax tuj te bark, b'ix otzaj tjuk'u' te pa b'an nojnaq tuq tuky'i kyiy. Ate' tuq oqal tuky'i oxlajuj tuj oxqal (153) kyiy b'an limaq per anke ky'ila'j, te pa k'onti'l owel laqik. ¹² Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pe'etzaj waq wa'il.» B'ix nijunwt tuq kxol kye txnaq'atz nkynimsa' tuq kyk'u'j tzan txik kyqani' tetz ab'l tuq, tzan tpaj kyetz kyeb'en tuq aji te Qajawil. ¹³ Yaji tzaj te Jesus, ojaw stzyu' te wab'j b'ix oxik tsi' kyetz, ax ikxji otk'uluj kyuky'i kye kyiy. ¹⁴ Te ntzani toxmajji'n-el tuq tjawlen kanet te Jesus kywitz kye txnaq'atz atx aj tjawlen anq'in.

Aj Txik Tqani' Jesus Tuky'i Xhpe'y Qa Nqet Tuq Tgani'

¹⁵ Ntons, ya ma mankun kywa'an, yaji te Jesus oxik tqani' te Simon Xhpe'y ikxjani: «Simon aj tk'ajol Wa'nch, znkyinqet pe' agani' mas nim kywitz kye aj ntzani?» Yaji te Xhpe'y oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, yatz aweb'en, wetz nchqet ngani'.» Yaji te Jesus oxik tq'uma': «Ntons inkyqet ak'ulu' kwent kye aj lapike' wi'j.»* ¹⁶ Yaji oxik tqani' junky'el te Jesus te Xhpe'y: «Simon aj tk'ajol Wa'nch, znkyinqet pe' agani'?» Ntons te Xhpe'y oxik tq'uma' tetz: «Ye' tat, yatz aweb'en

* 21:3 Luks 5:5 * 21:6 Luks 5:6 * 21:15 Ax: inkyqet ak'ulu' kwent kye walo'.

wetz nchqet ngani'.» Ntons te Jesus oxik tq'uma': «Inkxik awen kye aj lapike' wi'j.»[†] ¹⁷ Yaji oxik tq'uma' toxmajji'n-el te Jesus te Simon Xhpe'y: «Simon aj tk'ajol Wa'nch, ¿b'an'ax nkyinqet pe' agani'?» Yaji te Xhpe'y oje b'isun tzan tpaj ojetq tuq xik cha'o' tetz toxmajji'n-el. Owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Tat, yatz aweb'en kyaqil. Yatz aweb'en wetz nchqet ngani'.» Ntons te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Inkyqet ak'ulu' kwent kye aj lapike' wi'j.»[‡] ¹⁸ Wetz oxel nq'uma' yatz b'an b'an'ax, aj man tuq k'wa'l a'ich, n'ok tuq asi' aq'anaq awib'x b'ix ntxik tuq aj ja' yatz agan, per ya oj atijin cha owelal awin aq'ab' b'ix junky owokel sin aq'anaq b'ix otxe'l tin aj ja' yatz k'on agan xik.»

¹⁹ Ntons ikxji te Jesus oxik tq'uma' tume'l titza' tuq okamel te Xhpe'y b'ix ikxji tzan tqet tyek'u' te tume'l b'an b'an'ax ti'j te Qtata Dios. Yaji oxik tq'uma' ikxjani: «Pawok lapet wi'j.» ²⁰ Ya ma tz'aj ten ti'j, te Xhpe'y oxik ten lapik tuq kyij te txnaq'atz aj b'an gani' tuq tzan Jesus, aj owok wit'let qaynin ti'j Jesus aj man tuq nkyewa'an te qale' [ti'j te q'ij Paskw]* b'ix oxik tqani' tuky'i Jesus ikxjani: «¿Tat, ab'l oxel q'apon te yatz?»* ²¹ Ntons, te Xhpe'y, ya ma xik ten te aj junky, oxik tqani' tuky'i Jesus ikxjani: «Tat, ¿titza' oky'el ti'j tetz?» ²² Yaji te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Qa wetz ngan tzan sten max oj wul tzani junky'el, ¿tidi' yatz awoklen tzan tok acha'o'? Yatz pawok lapet wi'j.» ²³ Astilji owel tpakb'al kxol kye erman qa tetz nlay tuq kamik. Per te Jesus k'onti'l oxik tq'uma' qa tetz nlay tuq kamik sinoke oxik tq'uma', «Qa wetz ngan tzan sten max oj wul tzani junky'el, ¿tidi' yatz awoklen tzan tok acha'o'?»

Jun Tpakb'alil Ti'j Te Aj Oqet Tz'ib'an Ja U'jni

²⁴ A'in wetz tuq te aj txnaq'atzni b'ix wetz nxik nq'uma' te aj owok wen, b'ix a'in wetz nkyintz'ib'an te ja u'jni, b'ix etetz eteb'enky wetz aj nqet ntz'ib'a'ni, b'an b'an'ax. ²⁵ Ax at tidi'chq oqet tk'ulu' Jesus, b'ix cha oqtel-wit tz'ib'let kyaqil, kye aj u'j ja' oqtex tz'ib'let nlay-tal b'antik kyten twitz tx'o'tx'.

[†] **21:16** Ax: inkyqet apastori' kye tal walo'.

[‡] **21:17** Ax: inkyqet ak'ulu' kwent kye tal walo'.

* **21:20** Wnch 13:23 * **21:20** Wnch 13:25

Te Kyaq'umb'en Kye Tky'ixel Jesus

Aj Okaj Tq'uma' Jesus Kyuky'i Kye Txnaq'atz Aj Ch'inky Tuq Txik Tuj Kaj

¹ Wetz tuj te tb'ay u'j aj oqet ntz'ib'a' te yatz, tat Teófilo, * oqet ntz'ib'a' ti'j te Jesus, ti'j kyaqil aj nqet tuq tk'ulu' qxol, b'ix kyaqil aj nxik tuq txnaq'tza', ² max aj txik in junky'el tuj ka'j. Aj mina' tuq txik in tuj ka'j, tetz oxik tyoli' kye tky'ixel aj ojetq tuq kye'el tjoyo'; oxik tk'ulu' mandad kyetz tzan kyk'ulun te aj nyolin tuq te Txew Dios. ³ B'ix kywitz kyetz opon tyek'u'tz tib' b'ix tidi'chq oqet tk'ulu' kxol tzan tel kyniky' b'an'ax ojetq tuq jaw anq'in, b'ix oqeten kawnaq (40) q'ij kxol b'ix exik txnaq'tza' titza' tzan qb'et oj kaja' tuj tq'ab' Qtata Dios.

⁴ Aj man tuq atqet kxol, oxik tq'uma' kyetz tzan k'on tuq kyex tzi Jerusalen, exik tkawi' ikxjani: «Pe'etiyon waq max oj tponkix te aj oxik tsi' te Ntat tyol ti'j, axkix aj oje tz'ok echa'o' wuky'i'l.* ⁵ Te Wa'nch njaw tuq tsi' a' ewi' cha a'ox tuky'i a', per ajna'l cha kab'e q'ijky tzan stzaj te Txew Dios etajsik.»*

Aj Txik Te Jesus Tuj Kaj

⁶ Ntons kye aj akyeget tuq tuky'i Jesus oxik kcha'o' tetz ikxjani: «Tat, ¿ak'ulu'tz ajna'l tzan kyk'ulun mandad kye qxjalil tuj qamaq'x Israel?»

⁷ Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «Tetz k'onti'l etoklen tzan tok echa'o' janik'b'a'n ky'ik nini; a'ox te Qtat [teb'en tzan tpaj] a tetz oje qet tb'isu' tuky'i tajwalil tujb'a'n ky'ik. ⁸ Per oj tul te Txew Dios etajsik, etetz ek'amo'tz jun etajwalil b'ix okxpakb'ayon wi'j, tb'ay tuj Jerusalen, yaji tuj tkwentil Judey b'ix Samary, b'ix yaji tuj kyaqil twitz tx'o'tx' b'an laq'chik.»*

⁹ Ya ma xik tq'uma' ti'j kyaqil ntzani b'ix atxik tuq kywitz ti'j, tetz ojax in tuj ka'j b'ix jun muj owok ti'j, ya k'onti'l oxik kye'e'.* ¹⁰ Aj man tuq nxik kyen titza' tuq ikja'n tjax in tuj ka'j, ejaw kanet kab'e' xjal kyk'atzaj, atok jun kyq'anaq saq. ¹¹ B'ix kye xjal oxik kyq'uma' kyetz ikxjani: «Tetz aj Galiley a'ix, ¿tistil nkxkaj k'ab'let twitz ka'j? Te ja Jesus aj ma'tx jaw eq'i' exol, tetz owulel junky'el, b'ix tzul iktza'xkix ma'tx xik eten xtxik tuj ka'j, ax ikxji tzul junky'el.»

¹² Ntons yaji eb'aj'ajtz txini twi' te witz Olib, b'ix eb'ajpon Jerusalen. Komo te witz Olib nya'tx tuq laq'chik nkaj ti'j Jerusalen; te tb'eyil cha a'ox aj b'a'nkix tzan txik kyb'ete' tuj jun q'ij ojla'mj [iktza'x nyolin tuj te Kawb'il ti'j kyrelijyon]. ¹³ Ya ma kyepon tuj te jay aj ja' tuq atok kyposad tuj te amaq', eb'ajjax tuj tyanmb'il txol te jay, a'e' tuq te Xhpe'y b'ix Wa'nch, Chaw, Lexh, Lip, Maxh, Xhto'l, Matey, Jacobo* aj tk'ajol Alfey, b'ix Simon "Selot"† b'ix Juds aj tk'ajol† Jacobo. § ¹⁴ Kkyaqil kyetz k'onti'l tuq nkaj kxi' tzan tok kchimo' kyib' tzan kxnaq'tzan junx, b'ix n'ok tuq kchimo' kyib' kyuky'i'l txq'an xuj b'ix te Liy aj nnan Jesus b'ix kye a'e' titz'in Jesus.

Aj Tel Joyo' Junky Xjal Tzan Tkaj Tky'ixel Juds Kxol Kye Tky'ixel Jesus

¹⁵ Tuj aj tyempji te Xhpe'y ojaw wa'let kxol kye erman aj n'ok tuq kchimo' kyib', kyetz tzan kkyaqil jun oqal tuky'i winqi' (120) xjal tuq kyb'et, b'ix oxik

* **1:1** Luks 1:1-4 * **1:4** Luks 24:49 * **1:5** Mat 3:11; Mak 1:8; Luks 3:16; Wnch 1:33 * **1:8** Mat 28:19; Mak 16:15; Luks 24:47-48 * **1:9** Mak 16:19; Luks 24:50-51 * **1:13** Ax: Chaw. † **1:13** Kye xjal "Selot" nkyeq'ojin tuq tzan kykolpin kyamaq' tuj tq'ab' kye k'ulul mandad aj Rom. ‡ **1:13** Ax: terman; Mat 10:2-4; Mak 3:16-19; Luks 6:14-16. § **1:13** Ax: Chaw.

tg'uma' ikxjani: ¹⁶ «Erman, presiskix tuq tzan tpon iktza'x tz'ib'ankaj tuj Tu'jal Dios. Komo te Txew Dios otq'umaj tuky'i Dawid ti'j te Juds aj oxik eq'in kye aj ejaw tzyun te Jesus. ¹⁷ Te Juds jun quky'i'l tuq, b'ix n'aq'unan tuq iktza'x qetza ngok'ulun.»

¹⁸ (Yaji oqet tloq'o' jun tx'o'tx' tuky'i te tmin aj otzaj si' twi' tk'u'j txiklen tg'apo' te Qajaw, per yaji, tzi otzaj tz'aqik qetl twi' b'ix owetz kyaqil tuj tk'u'j. ¹⁹ Kyaqil xjal tuj Jerusalem owok kcha'o' nini; astilji owok ksi' tb'i te luwar Acéldama, aj telponx tuj kyyol kyetz “Te Tx'o'tx' Aj Ja' Owel Kyik.”* ²⁰ Komo tuj te u'j Kye Salmo nyolin ikxjani: “Te tjay intok b'an takun b'ix nijunwt intnajan tzi.”* B'ix ax nyolin ikxjani: “Intkaj junky tky'ixel tuj taq'un.”*)

²¹ «Astilji a tgan [tzan tqet qjoyo'l] junky qerman [te tky'ixel], jun aj ajun tuq quky'ila kyaqil tyemp aj oqeten te Qajaw Jesukrist qxol, ²² atx aj tjaw si' a' twi' tzan Wa'nch* max aj txik in tuj ka'j. * Jun te kyetz b'a'n tzan tok te jun quky'ila tzan txik tpakb'a' junx quky'i'l, te Jesus ojaw anq'in.»

²³ Ntons oqet kyb'isu' tzan kykaj ksi' kab'e' aber ab'l tuq jun te kyetz okajel, te Matiys qatzun Chepi, aj Chep aj n'ok q'uma' tuq Barsabas b'ix ax tuq n'ok q'uma' tb'i Justo. ²⁴ Yaji exnaq'tzan kyij ikxjani: «Tat, yatz n'el aniky' kyij kyanim kyaqil xjal. Instzaj ayek'u' ch'in qetza ab'l jun te kykab'ilni oje tz'el ajoyo' yatz ²⁵ tzan tk'amon tajwalil tzan taq'unan junx quky'ila tuj awaq'un tzan tok jun aky'ixel tzan tpaj te Juds okaj tkola' te ntzani tzan txik tuj te luwar aj tetxkkix tuq iktza'x tkajlen si'.»

²⁶ Ntons yaji oqet kyk'ulu' loteriy aber ab'l tuq jun te kyetz okamb'ayon. Dech okamb'an te Matiys; yaji tetz ok'amet kxol kye kyjunlajujil iktza'xkix jun tky'ixel Jesus.

2

Aj Stzaj Te Txew Dios Kyajsik Kye Qerman

¹ Aj tkanon te ninq'ij aj tb'i Pentecostés,* kkyaqil kye erman ojetq tuq tz'ok kchimo' kyib' tuj jun luwar. ² Yaji, tanderepent oje trenun ikja'n stzaj tuq twitz ka'j naqe jun kyaq'iq' b'an jwert, oje trenun tuj te jay aj ja' tuq wit'like' kyetz. ³ B'ix oxik kyen kyajsikchaq te junjun kyetz jun tidi' naqe jun toq q'aq' aj nkaj tuq kyajsik, ⁴ b'ix kkyaqil kyetz onoj te Txew Dios tuj kyanim, b'ix e'aq'ik tzan kyyolin tuj txq'anqy yol tzan tpaj te Txew Dios nxik tsi' tuq kyyol tzan kyyolin.

⁵ Ntons, tuj aj q'ijji ateqet tuq Jerusalem b'an ky'ila'j aj tijajil Israel tzajnaqe' ja'chq tuj junjun amaq', kyetz xjal aj b'an xjani' tuq Qtata Dios kyitza'. ⁶ Kyetz owok kchimo' kyib' txiklen kcha'o' te aj b'an ntrenun tuq b'ix k'onti'l owel kyniky' tidi' tuq nky'ik. Komo n'ok kcha'o' tuq kye erman nkyeyolin tuq tuj kyyolx kyetz aj ja' tzajnaqe'.

⁷ Kyetz ojetq tuq kyetzajb'aj b'ix b'an nkyelab'an tuq, nxik tuq kyq'uma' ikxjani: «¿Ti'tzun? ¿Nya'tx petzun kkyaqil kyetz a'e' aj Galiley kye aj nkyey-olinni? ⁸ ¿Titza' kyetz nkyeyolin tuj qyol qetz aj qitz'jlenx? ⁹ Qxol qetz ate' xjal aj Parts b'ix aj Meds b'ix a'e' aj Elam b'ix kye aj nkyenajan max Mesopotamy, b'ix aj Judey b'ix ax ate' aj Kapadosy b'ix aj Pont b'ix max Asy, ¹⁰ ax ate' aj tzajnaqe' tuq Priyj b'ix Panfily b'ix max Ejipt, b'ix tkwentil Liby aj mas laq'chik twitz te amaq' Siren, b'ix kye aj tzajnaqe' Rom aj nkyenajan tzani, b'ix kxol kyetz, ax kye aj tijajil Israel b'ix txq'anqy aj nkye'okslan iktza'

* **1:19** Mat 27:3-8 * **1:20** Sal 69:25 * **1:20** Sal 109:8 * **1:22** Mat 3:16; Mak 1:9; Luks 3:21

* **1:22** Mak 16:19; Luks 24:51 * **2:1** Lev 23:15-21; Deu 16:9-11

kye aj tijajil Israel, ¹¹ b'ix aj tzajnage' tuq Kret b'ix Araby. Qkyaqil qetz nkye'ok qcha'o' nkyeyolin tuj qyolx ti'j tidi'chq tk'ulb'en Qtata Dios tuky'i nim tajwalil.» ¹² Kyaqil ojetq tuq kyetzajb'aj b'ix k'onti'l tuq n'el kyniky' ti'j tidi' nky'ik. Nkyecha'on tuq kyib'kyib'x ikxjani: «ǂTidi' telponx kyaqil ntzani?» ¹³ Per ate' tuq junjun cha tuq nkexmayin kyi'j, nxik tuq kyyoli' ikxjani: «Kye ninije' cha ma'tx cho'on kywi'.»

Aj Tyolin Te Xhpe'y Tistil Otzaj Te Txew Dios Kyajsik

¹⁴ Ntons te Xhpe'y kyuky'i kye kyjunlajujilky tky'ixel Jesus eb'ajjaw wa'let kxol b'ix tetz owaq'ik tzan tyolin ikxjani kongan [tzan kcha'on kye xjal]: «Etetz aj tijajil Israel, b'ix ekyaqil etetz aj nkxnajan tzani Jerusalen, instzaj echa'o' ntzani b'ix intok esi' ewi' ti'j aj oxel' nq'uma' etetzni. ¹⁵ Kye ja xjal ntzanije' nya'tx bol-e' iktza' etetz n'eq'uma'ni, komo man q'ego' ato', te toxi' or te q'ego'. ¹⁶ Te aj nky'ik tzani, cha ma'tx ponkix tyol te Joel aj yolil tyol Dios oqtxi', aj txik tq'uma' tyol ¹⁷ Qtata Dios ikxjani: “Mina' stzaj te jwisy, wetz oxel' nsi' te Nxew kyajsik kye xjal ja'chq, b'ix kye ek'wa'al ichan b'ix xuj okyeyoliyon aj oxel' nq'uma' kyetz, kye aj man ku'xon owokel joto' tidi'chq tuj kywitz, b'ix kye tij okyewitzk'ayon [tidi'chq aj oxel' nyek'u' kyetz] tuj kywitzik'. ¹⁸ Kyajsik kye ichan b'ix kye xuj aj nkye'okslan te wetz, wetz oxel' nsi' Nxew kyajsik b'ix okyeyoliyon aj oxel' nq'uma' kyetz. ¹⁹ B'ix oqtel nk'ulu' twitz ka'j tidi'chq aj b'an okyelab'ayon kyaqil xjal ti'j b'ix tidi'chq b'an chuktky twitz tx'o'tx', owokel e'elet twitz kyik', q'ag' b'ix sib'. ²⁰ Aj mina' tuq tky'ik te q'ij aj owokel kyen kyaqil xjal cha'oj wul wetz, ntons tb'ay te q'ij owokel b'an qlolj twitz, b'ix te qya' owokel b'an kyik' twitz. ²¹ B'ix kyaqil kye xjal aj oqtel kywitz nwitz wetz aj kyajawil a'in, kyetz okyekoletel.”*

²² Ntons etetz aj tijajil Israel, instzaj echa'o' ja nyolni: Etetz eteb'en, te Jesus aj Nasaret jun xjal aj nqet tuq tuj twitz Qtata Dios. Komo oje tz'ok eten tetz b'an tuq tzan tk'ulun tidi'chq tuky'i nim tajwalil, tetz oqet tk'ulu' tidi'chq aj nqolab'ani ti'j b'ix tidi'chq yek'b'il aj telponx a'ox Dios b'a'n tzan tk'ulun tetz. ²³ Per aj txik q'apo' tuj eq'ab' etetz iktza'x ojetq tuq qet tb'isu' te Qtata Dios, etetz k'onti'l oxik etzoqpi'. Oxik eq'apo' tuj kyq'ab' xjal aj k'onti'l Dios tuj kywitz tzan tok kyklabi' twitz krus b'ix ikxji etetz oqet ekansa'.* ²⁴ Per te Qtata Dios otk'uluj tzan tjaw anq'in.* Ikxji tetz okolpjik ti'j te xhcho'nal aj owok ten aj tkamik, komo tzan tpaj nlay tuq b'antik tzan tkajkix tuj tq'ab' te kamikyj b'eyx te jun-ele'x. ²⁵ Te Dawid nyolin tuq ikxjani ti'j te Jesus: “Wetz nxikix tuq wen te Qajawil nwitz wetz, b'ix komo tetz atqet wuky'il [kolol te wetz], k'onti'l nkyinxob'. ²⁶ Astilji wetz wanim b'an nchalaj, b'ix wetz tuky'i ntzi' nkyinb'itzan tuky'i jun chalayb'il, b'ix wetz tuky'i kyaqil nchi'jel okyin'ojlayon tzan tpaj tuky'i jun tk'u'jlal lo'ik nk'u'j [ti'j Qtata Dios]. ²⁷ Yatz nlay kaj akola' wanim kxol kye kamnaq, b'ix nlay atzoqpij tzan tponaj xhchi'jel te aj oje tz'el apawa' a'ox te yatz. ²⁸ Otzaj ayek'u' wetz tume'l titza' tzan wanq'in, b'ix tzan tpaj yatz atichqet wuky'il, wetz b'an nkyinchalaj.”*

²⁹ Ntons waq erman, oxel' nq'uma' etetz tuky'i jun tk'u'jlal, te qijajil Dawid tetz okamik b'ix oqex muqu', b'ix qetz qeb'en ja' oqex muqu'. ³⁰ Komo tetz jun aj yolil tyol Dios tuq, tetz teb'en tuq te Qtat ojetq tuq xik tsi' tyol ma'kix tuq kaj tsi' te k'ulul mandad jun aj tijajil tetz tzan tqet wit'let tuj twit'lel.* ³¹ Ikxji te Dawid owel tniky' ti'j te aj oky'el tuq mas yaj, tetz otq'umaj ojawel anq'inkix

* **2:21** Joel 2:28-32 * **2:23** Mat 27:20-56; Mak 15:1-37; Luks 23:1-49; Wnch 18:28-19:37 * **2:24**

Mat 28:1-6; Mak 16:1-8; Luks 24:1-8; Wnch 20:1-9 * **2:28** Sal 16:8-11 * **2:30** 2Sa 7:11-16; 1Re 2:4; 1Cr6 17:11-14; Sal 89:4; 132:11-12

tuq te Krist, [te Koloyon aj Q'umankaj Oqtxi']. Komo otq'umaj nlay tuq kaj kola' kxol kye kamnaq b'ix te xhchi'jel nlay tuq ponaj.*

³² Ajna'l te Qtata Dios ma'txkix jaw anq'in te Jesus titza', b'ix qkyaqil qetz owok qen. ³³ Te Jesus oxik eq'i' tzan txik wit'letel tuj tb'ang'ab' te Qtata Dios tzan tqet jig'b'a' tzi, b'ix te Qtata Dios, ikxtza'x ojetq tuq xik tsi' tyol ti'j, tetz oxik tsi' te Txewx [te Jesus] tzan stzaj tsi' te qetz ikxtza'x n'ok eten b'ix n'ok echa'o'ni. ³⁴ Komo te Dawid k'onti'l ojax tuq ka'j sinoke axk tetz otq'umaj ikxjani: "Te Qajawil oxik tq'uma' Wajawil, 'Paqet wit'let tuj nmanq'ab' ³⁵ man nkyink'ulun tzan kyqet kye awajq'oj tjaq' awoq.'" ³⁶ Ekyaqil etetz aj tijajil Israel, a tgan tzan tok echa'o' te b'an b'an'ax, te Jesus aj owok eklabi' twitz krus, te Qtata Dios otk'ulu' tzan tok tetz Tajawil kyaqil b'ix tzan tok te Koloyon aj Q'umankaj Oqtxi'.»

³⁷ Ntons ya ma tz'ok kcha'o' kye aj akyeget tuq tzi, kyetz oje kyeb'isun. Oxik kcha'o' tuky'i Xhpe'y b'ix kye txq'anky tky'ixel Jesus ikxjani: «Erman, z'tidi' presis tzan jk'uluna ajna'l?» ³⁸ Yaji te Xhpe'y oxik tyoli' kyetz ikxjani: «Intjaw eky'ixpu' enab'lin b'ix intjaw si' a' ewi' tuky'i tb'i Jesukrist tzan tqet tnajsa' tetz echoj; yaji tetz otzajel tsi' te Txew Dios tuj etanim. ³⁹ Ti'j te ntzani, te Qtata Dios oje xik tsi' tyol te etetz b'ix kye ek'wa'al b'ix kye kyaqil aj laq'chik ate', kyaqil a'e' aj okyetzajel uk'le' tzan te Qtata Dios aj Qajawil qetz.»

⁴⁰ Ntons, te Xhpe'y nxik tuq tq'uma' tidi'chq kyetz ti'j te b'an'ax aj teb'en tuq ti'j Jesukrist, b'ix nxik tuq tnimsa' kyk'u'j ikxjani: «[Pe'etokslan waq te ja tpakb'alilni] tzan ekolet kxol ja xjal aj nya'tx galan-e'ni twitz ja tx'o'tx'ni.»

⁴¹ Ntons ikxji kye aj eb'aj'okslan te aj ntq'uma' tuq, ojaw si' a' kywi' b'ix tuj aj q'ijji e'ok lapet junky ox mil (3000) xjal kxol [kye aj nkye'okslan tuq ti'j Jesukrist]. ⁴² Kyetz k'onti'l tuq nkaj kykola' tzan kcha'on te aj nxik kxnaq'tza' kye tky'ixel Jesus, b'ix n'ok tuq kchimo' kyib' tzan kywa'an junch'in b'ix tzan kxnaq'tzan tuq junx.

⁴³ Kyaqil kye xjal b'an nkyelab'an tuq, komo te Qtata Dios nqet tuq tk'ulu' kyuky'i kye tky'ixel tidi'chq aj nqolab'an ti'j b'ix tidi'chq yek'b'il tuky'i nim tajwalil. ⁴⁴ Kyaqil kye aj nkye'okslan, b'an eq'i' tuq kyib' b'ix nqet tuq ksipa' tidi' kyetz kxolx tuq kyetz.* ⁴⁵ B'ix te aj tidi' kyetz b'ix te ktx'o'otx', nxik tuq kyk'ayi' b'ix nqet tuq ksipa' kxol aber janik'ponkix aj presis tuq te junjun aj at tuq tidi' npaltin te kyetz. ⁴⁶ B'an dyakwerd tuq ate' kxol b'ix b'ajq'ij tuq n'ok kchimo' kyib' tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios; b'ix tjajjun, tjaj jun, nkyewa'an tuq junch'in kkyaqil tuky'i jun chalajb'il b'ix tuky'i jun tk'u'jlal tuj tume'l. ⁴⁷ Nkyeyolin tuq galan ti'j Qtata Dios b'ix nqet tuq tuj kywitz kyaqil xjal tuj te amaq', b'ix tzan tpaj Qajawil b'ajq'ij nkye'ok tuq mas b'an ky'ila'j kye aj nkye'okslan.

3

Aj Tb'antik Jun Xjal Kox Tuq

¹ Ntons jun q'ij te Xhpe'y tuky'i Wa'nch exwa'q tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios tuj toxi' or te qale', aj orji a tuq te or tzan kxnaq'tzan tuky'i Qtata Dios.

² Ntons, stzi' te Nin Jay Nab'il Qtata Dios atqet tuq jun ch'i kox tetxkkix tuq. B'ajq'ij tuq nxik in tzi, nqet tuq si' stzi' te lamel aj n'ok kyq'uma' "Tb'anil Lamel" tzan tuq txik tqani' ch'in tlimosn kyuky'i kye aj nkye'ox tuq tzi.

³ Yatzun te yab', ya ma kyexik te'e' te Xhpe'y b'ix te Wa'nch ikja'n tuq kyox tuj te Nin Jay, tetz oxik tqani' jun ch'i tlimosn kyetz.

* **2:31** Sal 16:10 * **2:35** Ax: man nkyink'ulun tzan kyok kye awajq'oj te tujlb'il kye awoq; Sal 110:1.

* **2:44** Kya 4:32-35

⁴ Yaji kyetz ekaj ka'yin ti'j b'ix te Xhpe'y oxik tq'uma' ikxjani: «Qotzaj awena.» ⁵ Yaji te xjal okaj ka'yin kyi'j, tetz tuj t'nab'l qa ma' tuq xik si' jun ch'i tlimosn. ⁶ Per yatzun te Xhpe'y oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz k'onti'l [tmin] plata ni oro, per te aj at te wetz oxe'l nsi' yatz: Tuky'i tb'i Jesukrist aj Nasaret oxe'l nq'uma' yatz, [pajaw wa'let b'ix] pab'et.»

⁷ Ya ma xik tq'uma' te Xhpe'y ikxji, ojaw stzyu' tb'anq'ab' te yab' b'ix ojaw twab'a', b'ix te yab', aj tjaw wa'let, kye toq eb'antik b'ix kye tmapil toq ekawxik. ⁸ Yaji te xjal njaw naj xlink'an tzan tjaw wa'let, b'ix owaq'ik tzan tb'et; yaji owox kyuky'i'l tuj te Nin Jay b'ix b'an nxlink'an [b'an nchala] tuq, nxik tq'uma' tuq tidi'chq b'an galan ti'j te Qtata Dios.

⁹ Kyaqil kye xjal e'ok e'en tetz nb'et tuq b'ix nxik tuq tq'uma' tidi'chq b'an galan ti'j Qtata Dios. ¹⁰ B'ix komo kyeb'enky tuq ajixkix tuq te kox aj nqeten tuq stzi' tlamelul te Nin Jay aj n'ok tuq kyq'uma' "Tb'anil Lamel," nqeten tuq qanil ch'i tlimosn, kyetz oje kyeb'ajlab'an b'ix b'eyx etzajb'aj tzan tpaj aj ojetq tuq ky'ik ti'j.

¹¹ Te kox aj ojetq tuq b'antik k'onti'l tuq n'el tpawa' tib' ti'j te Xhpe'y b'ix te Wa'nch. Kyaqil kye xjal b'an nkyelab'an tuq b'ix eb'ajpon kare aj ja' tuq akyeqet twitzjay aj n'ok kyq'uma' tuq "Aj Salomon."

¹² Ya ma tz'ok ten te Xhpe'y nkyelab'an tuq kye xjal, tetz oxik tq'uma' ikxjani: «Etetz aj tijajil Israel, z'tistil b'an nkxlab'an? z'Tistil nqotzaj ete'e'na naqe cha a'o'na ma qoqet q'anan ja xjalni, naqe cha qetza b'a'n qitza' tzan tb'antik tb'et qitza'na, naqe cha tzan tpaj b'an galan a'o'na tuj twitz te Qtata Dios? ¹³ Te Qtata Dios aj ntzaj tuq kyn'a'o' kye a'e' [qijajil] Abran b'ix Isak b'ix Jacob, tetz aj ntzaj na'o' tzan kye qijajil oqtxi', tetz oje tk'uluj tzan tqet wit'let tuj twit'lel tuj kaj te Jesus aj aq'unon te tetz. Etetz oxik eq'apo' tuj kyq'ab' kye k'ulul mandad b'ix owel etik'o' twitz te Pilat, anke te Pilat ojetq qet tb'isu' tzan txik stzoqpi'.* ¹⁴ Etetz oxik eq'uma' tzan txik tzoqpi' jun kansal xjal, per yatzun ti'j te Jesus aj paw'a' a'ox te Qtata Dios b'ix b'an k'onti'l tuq xhchoj, etetz cha owel etik'o' tzan k'on tkaj tzoqpi'.* ¹⁵ Ixkji etetz oqet ekansa' te Qajawil aj ntzaj tsi' qanq'in, per te Qtata Dios otk'uluj tzan tjaw anq'in junky'el b'ix qetza owok qe'e'na aj ojetq tuq tjaw anq'in.

¹⁶ Ja xjal aj etetz etotzqi' b'ix atqet ewitz, tetz ma b'antik tzan tpaj toklen wit'let jk'u'ja ti'j tajwalil Jesus. Tzan tpaj toklen wit'let jk'u'ja ti'j Jesus, tetz ma'tx b'antik iktza'x n'ok eten ajna'l.

¹⁷ Wetz web'en waq erman, etetz b'ix kye aj nim kyajwalil exol, etetz aj tqet ekansa' te Jesus, k'onti'l n'el eniky' tidi' tuq n'ek'ulu'. ¹⁸ Ixkji oponkix tyol te Qtata Dios aj ojetq tuq xik tyoli' kyuky'i kyaqil kye aj yolil tyol oqtxi', qa te Krist aj [Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi',] ma'kix tuq tz'ok ten twitz xhcho'nal. ¹⁹ Astilji ajna'l etetz intjaw eky'ixpu' enab'lin b'ix pe'etokslan ti'j tetz tzan tqet tnajsa' te echoj. Ixkji te Qtata Dios otzajel tsi' jun chews'b'il tuj etanim, ²⁰ b'ix b'a'n tzan stzaj tlajo' tetz te Jesukrist, aj Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'. ²¹ Aj Jesusji a tgan tzan sten tuj ka'j max oj tpon kyaqil iktza'x okaj q'uma' oqtxi' kyuky'i kye aj yolil tyol Dios aj pawame' a'ox te tetz. ²² Te Moises oxik tq'uma' kye qijajil oqtxi' ikxjani: «Te Qtata Dios, aj Qajawil, otk'ulu'z tzan tetz exol etetz jun aj yolil tyol iktza' a'in. Intqet etoksla' kyaqil aj otzajel tq'uma' etetz.* ²³ Ab'l te aj nlay qet toksla' te ja yolil tyol Dios ntzani, owelax in kxol kye xjal tzan tponaj.»*

* **3:13** Mat 27:23-25   * **3:14** Mat 27:15-26; Mak 15:6-14; Luks 23:13-25; Wnch 18:40; 19:12-16

* **3:22** Kya 7:37; Deu 18:15,18   * **3:23** Deu 18:19; Lev 23:29

²⁴ B'ix kyaqil kye aj yolil tyol Dios aj e'aq'ik atx aj tul te Samuel, oxik kypakb'a' ti'j kyaqil aj nky'ik ajna'l. ²⁵ Qetz a'o' kyijajil kye aj yolil tyol Qtata Dios oqtxi' b'ix ax at qoklen ti'j te aj oxik tsi' tyol te Qtata Dios ti'j kyuky'i kye qijajil oqtxi'. Komo te Qtata Dios oxik tq'uma' te qijajil Abran ikxjani: «Kyaqil kye xjal twitz tx'o'tx' okyeqtel ky'iwla' tzan tpaj jun awijajil.»* ²⁶ Ya ma tk'uluj te Qtata Dios tzan tjaw anq'in te [Jesus] aj aq'unon te tetz, yaji otzaj tlajo' tb'aya' qxol qetz tzan jqet tky'iwla' tzan tjaw qky'ixpu' qnab'lin ti'j te qchoj.»

4

Aj Kyqex Si' Pres Te Xhpe'y B'ix Te Wa'nch

¹ Aj man tuq nkyeyolin [te Xhpe'y b'ix te Wa'nch] kyuky'i kye xjal, eb'ajpon kye pal b'ix te k'ulul mandad kyij' kye xb'uqil te Nin Jay Nab'il Qtata Dios b'ix ax eb'ajpon kye aj b'uch'uj Sadusey. ² Kyetz b'an nkyeq'ojin tuq tzan tpaj te Xhpe'y b'ix te Wa'nch nxik kxnaq'tza' tuq kye xjal b'ix nxik tuq kypakb'a' tpakb'alil ti'j te Jesus tjawlen anq'in kxol kye kamnaq. ³ B'ix ejaw ktzyu', eb'ajqex ksi' tuj pres; b'ix komo qale'ky tuq max tuj junky q'ij eb'ajjatz kyin. ⁴ Per ky'ila'j kxol kye aj nkyecha'on tuq te tpakb'alil eb'aj'okslan, b'ix kye aj nkye'okslan tuq ti'j Jesus e'ok mas ky'ila'j qanq jweb' mil (5000) tuq kyb'et tzan kkyaqil, nini a'ox kye ichan.

⁵ Ntons tuj junky iwitq owok kchimo' kyib' tuj Jerusalem kye aj b'uch'uj tijxjal aj mas nim kyajwalil kxol tijajil Israel b'ix kye txq'anqy tijxjal aj n'ok tuq kchimo' kyib' kyuky'i'l b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il ti'j te kyrelijyon. ⁶ B'ix ax atqet tuq kxol kyetz te Anas, te twitzale' pal, b'ix te Kaypas b'ix te Wa'nch b'ix te Jant b'ix kyaqil kye aj tuj tjay te twitzale' pal. ⁷ Kyetz oxik kyk'ulu' mandad tzan kyqet wab'a' te Xhpe'y b'ix te Wa'nch kywitz, b'ix oxik kcha'o' ikxjani: «¿Ab'l oxik sin etetz etajwalil, qatzun ab'l otzaj lajon te etetz, tzan tqet ek'ulu' ikxnini?»

⁸ Ntons te Xhpe'y nojnaq tuq tuky'i Txew Dios tuj tanim b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Etetz aj at nim etajwalil [qxol qetz aj Israel] b'ix etetz aj tijxjal qxol, ⁹ etetz ajna'l nqoqet epich'o' tzan tpaj jun galan aj oqet jk'ulu'na ti'j jun xjal yab' tuq b'ix ajna'l oje b'antik. ¹⁰ Galan tzan tok echa'o' ekyaqil etetz, b'ix tzan tok kcha'o' kyaqil xjal aj tijajil Israel, te ja xjal aj atqet tzani ewitz etetzni, tetz ob'antik tzan tajwalil Jesukrist aj Nasaret, axkix aj owok eklabi' twitz krus b'ix te Qtata Dios ojaw anq'in junky'el titza'. ¹¹ Te Jesus, a tetz iktza' jun ab'j twit'lel jay b'ix etetz iktza' a'ix aj k'ulul jay owel etik'o', per ajna'l tetz oje kaj si' tzan junky iktza' te ab'j aj b'an presis twit'lel jay.* ¹² K'onti'l junky twitz te Jesus aj b'a'n tzan tkolon qetz. K'onti'l junky tzan twitz tx'o'tx' aj oje kaj si' tzan Qtata Dios tzan tkolon qi'j.»

¹³ Ntons yaji, ya ma tz'ok kye'e' kye k'ulul mandad titza' tuq nkyeyolin te Xhpe'y b'ix te Wa'nch tuky'i jun kyajwalil, b'ix owel kyniky' kyij' nya'tx tuq xjal aj b'an tilmaqal-e-wit ti'j letr, cha pareje' tuq iktza' kye txq'anqy xjal, yaji kyetz oje kyelab'an b'ix owel kyniky' kyij', kyetz a'e' tuq aj lapike' ti'j Jesus. ¹⁴ B'ix komo te aj ojetq tuq qet q'ana', tetz atqet tuq kywitz, astilji k'onti'l tidi' b'a'n tuq tzan txik kyq'uma' kyij'. ¹⁵ Ntons oxik kyk'ulu' mandad tzan tuq kyex aj ja' tuq chimo' kyib' b'ix ekaj wululun kxolx.

¹⁶ Nkyq'uma' tuq ikxjani: «¿Tidi' ojk'ulu'tz kyuky'i ja xjalni? Kyaqil xjal tuj ja amaq' Jerusalemni kye'b'en qa kyetz ma'tx qet kyk'ulu' ja senyni tuky'i nim tajwalil Qtata Dios. Ajna'l nlay b'antik tzan txik jq'uma' qa nya'tx tume'l. ¹⁷ Per ajna'l tzan k'on txik kyyoli' kyuky'i txq'anqy, okye'okel qxob'sa' tzan

* 3:25 Gén 22:18 * 4:11 Sal 118:22

tkaj ksi' tzan kyyolin ti'j aj Jesusni.»¹⁸ Ntons owox kyuk'le' junky'el te Xhpe'y b'ix te Wa'nch, b'ix e'ok kyili' tzan k'on txik kyq'uma' ch'inwt ti'j Jesus b'ix tzan k'on txik kxnaq'tza' ch'inwt ti'j.

¹⁹ Per yaji te Xhpe'y b'ix te Wa'nch owaj ktzaq'b'e' kyetz ikxjani: «Intqet eb'isu'x etetz, ¿galan pe' tuj twitz Qtata Dios tzan eqet qoksla'na etetz a'ix qatzun tzan tqet qoksla'na te Qatatji? ²⁰ Qetza nlay b'antik tzan tkaj qsi'na tzan qyolin ti'j kyaqil aj oje tz'ok qena b'ix ti'j kyaqil aj oje tz'ok qcha'o'na.»

²¹ Yaji kye k'ulul mandad e'ok kxob'sa', per ekaj ktzoqpi' tzan tpaj k'onti'l owoknoj jun kyil kyitza' b'ix kyaqil tuq kyé xjal b'an nqet tuq kyjiq'b'a' Qtata Dios tzan tpaj aj ojetq tuq ky'ik, ²² komo te xjal aj oqet kyq'ana' ojetq tuq jakon mas tajsik kawnaq (40) aq'b'i tetz.

Aj Kxnaq'tzan Kye Qerman Tuky'i Qtata Dios Tzan Stzaj Si' Jun Kybalar

²³ Ya ma kyexik tzoqpi'ji, te Xhpe'y b'ix te Wa'nch eb'aj'ex tzi, b'ix owok kchimo' kyib' kyuky'i kye txq'anqy qerman. Oxik kyq'uma' kyetz kyaqil aj ojetq tuq kyyolij kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye aj te b'uch'uj tijxjal.

²⁴ Ya ma tz'ok kcha'o'ji, kkyaqil kyetz e'ok ten xnaq'tzon tuky'i Qtata Dios, oxik kyq'uma' ikxjani: «Tat, yatz aj mas nim awajwalil twitz kyaqil, yatz oqet ak'ulu' te twitz ka'j, te twitz tx'o'tx', kye nim a', b'ix kyaqil aj at twitz tx'o'tx' b'ix twitz ka'j b'ix tuj te nim a'.* ²⁵ Yatz tuky'i Axew oxik ayoli' tuj tanim te Dawid aj qijajilna oqtxi', aj q'apo' tib' n'aq'unan te yatz, oxik ayoli' tuj tanim ikxjani: “¿Tistil nkyejaw lab'un kye aj k'onti'l nkye'okslan te Qtata Dios? ¿Tistil nqet kyb'isu' jun tidi' aj k'onti'l tume'l? ²⁶ Kye k'ulul mandad twitz tx'o'tx' b'ix txq'anqy aj nim kyajwalil, owok kchimo' kyib' tzan kyjaw meltz'jik ti'j te Qtata Dios aj Tajawil Ti'j Kyaqil, b'ix tzan kyq'o'jin ti'j te Koloyon aj Q'umankaj titza'.”*

²⁷ B'an'ax owok kchimo' kyib' tuj ja amaq' ntzani te Eródes* b'ix te Pónsio Piláto,* b'ix kye aj nya'tx tijajil Israel b'ix kye [qxjalil] aj tijajil Israel, kyaqil kyetz owok kchimo' kyib', eb'ajjaw meltz'jik ti'j te Jesus aj joyomaj awitza' b'ix pawa' awitza' b'ix q'apo' tib' n'aq'unan te yatz. ²⁸ Kyetz oqet kyk'ulu' iktza'x tuq yatz† ojetq qet ab'isu' tb'aya' b'ix tuky'i awajwalil n'ak'ulu' tzan tky'ik. ²⁹ Ajna'l Tat, intok asi' ch'in anab'l ti'j te aj nya'tx galan nkyq'uma'ni, b'ix instzaj asi' ch'in mas qbalar qetza aj nchqet qoksla'na tzan txik qpakb'a'na te ayol b'ix k'onti'l tzan qxob'. ³⁰ B'ix [tuky'i awajwalil], intqet asi' ch'in aq'ab' kyajsik kye yab' tzan kyqet aq'ana', b'ix intqet ak'ulu' ch'in tidi'chq yek'b'il tuky'i nim awajwalil b'ix tidi'chq aj okyelab'ayon kye xjal ti'j, intqet ak'ulu' ch'in kyaqil nini tzan tpaj te Jesus aj pawa' awitza' b'ix q'apo' tib' n'aq'unan te yatz.»

³¹ Ntons, ya ma mankun kxnaq'tzan, yaji tuj te luwar aj ja' tuq chimo' kyib' otzaj jun kab'junab' b'ix te Txew Dios oxik tsi' tuj kyanim kkyaqil kyetz jun nim kyajwalil b'ix e'aq'ik tzan kypakb'an tyol Qtata Dios tuky'i jun tk'u'jal, k'onti'l tuq txob'lal te kyetz.

Titza' Tuq Kyemodin Kye Aj Nkyexnaq'tzan

³² Kyaqil kye aj nkye'okslan tuq nkyna'o' tuq tuj kyanim parej kkyaqil, ni-junwt kxol kyetz ntq'uma' tuq qa aj tidi' tetz cha a'oxwit te tetz, sinoke kyaqil aj tidi' kyetz n'oken tuq kye txq'anqy parej kkyaqil.* ³³ Yatzun kye tky'ixel Jesus nkyepakb'an tuq ti'j tjawlen anq'in te Qajaw Jesus, per nkyepakb'an

* **4:24** Exo 20:11; Sal 146:6 * **4:25** Ax: amaq'. * **4:26** Sal 2:1-2 * **4:27** Luks 23:7-12 * **4:27** Mat 27:1-2,11-26; Mak 15:1-15; Luks 23:1-6,13-25; Wnch 18:28-40 † **4:28** Ax: aq'ab'. * **4:32** Kya 2:44-45

tuq tuky'i jun kyajwalil, b'ix b'an atqet tuq te Qtata Dios kyuky'i'l tzan tqet tk'ulu' tidi'chq nim b'an galan. ³⁴ Kxol kyetz k'onti'l tuq kye xjal meb'a', tzan tpaj kye aj at tidi'chq kyetz qa kyjay qa ktx'o'otx'ji, nxik tuq kyk'ayi' b'ix te twi' ntzaj tuq kyin ³⁵ b'ix nxik tuq kyq'apo' kye a'e' tky'ixel Jesus tzan tuq tqet kspipa' kxol kye aj presis tuq jun onb'il te kyetz.*

³⁶ At tuq jun xjal Chep tb'i aj b'uch'uj Lewi, oqet itz'jik tuj te amaq' Chipr, b'ix kye tky'ixel Jesus n'ok tuq kyq'uma' B'e'ch, aj telponx "nnimsan jk'u'j."

³⁷ Tetz at tuq jun ttx'o'otx' oxik tk'ayi' b'ix te tmin oxik tq'apo' kye tky'ixel Jesus.

5

Aj Oky'ik Ti'j Te Ananiys B'ix Te Sapir

¹ At tuq jun ichan tb'i Ananiys, b'ix te txu'jel Sapir tuq tb'i, kyetz oqet kykawla' tzan txik kyk'ayi' jun ktx'o'otx'. ² Te ja ichanni oqet tkawla' tuky'i txu'jel, okaj tewa' ch'in ti'j twib'en te tx'o'tx' b'ix te txq'anxy oxik kyq'apo' kyuky'i kye tky'ixel Jesus.

³ Yaji te Xhpe'y oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Ananiys, ζtistil ma atzoqpij tzan tyolin te Satanas tuj awanim? ζTistil yatz tuj anab'l b'a'n tzan tqet aweq'i' te Txew Dios, ma kaj awewa' ch'in te tmin aj ma chojlik ti'j te atx'o'otx'?

⁴ ζTi'tzun, nya'tx petzun yatz tuq te tx'o'tx'? B'ix txiklen ak'ayi', ζnya'tx petzun tuj aq'ab' tuq atkaj kyaqil? ζTistil ma qet ab'isu' tuj awanim tzan ak'ulun ikxji? Yatz nya'tx kyuky'i xjal ma'tx chnik'on sinoke ma'tx chnik'on tuky'i Qtata Dios.»

⁵ Ntons, ya ma tz'ok xhcha'o' te Ananiys ikxji, oqet tilan b'ix b'eyx okamik. Kye aj akyeqet tuq tzi, otzaj jun nim xob'alj kyij'. ⁶ Eb'ajtzaj kye txq'an ku'xon, oqet ksi' tmortaj, owex kyin tzi b'ix oxwa'q kymuqu'tz.

⁷ Ntons yaji, qanq ojetq tuq ky'ik oxe or, tpon te txu'jel. Tetz k'onti'l tuq teb'en te aj ojetq ky'ik. ⁸ Yaji te Xhpe'y oxik xhcha'o' tetz ikxjani: «Instzaj aq'uma' qa te tx'o'tx' aj oxik ek'ayi', ochojlik ikxjani ti'j tzan kyaqil.» Yaji tetz owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Ye', ikxji.»

⁹ Yaji te Xhpe'y oxik tq'uma' tetz ikxjani: «ζTistil oqet ekawla' ekab'il tzan tqet eteq'i' te Txew Dios? Intxik awen; kye'ul kye aj ma kyexwa'tz muqul te awichmil, b'ix ajna'l ax yatz otxe'l kyin junky'el.»

¹⁰ B'eyxnajji oqet tilan ax twitz te Xhpe'y b'ix okamik. Ya ma kye'okon kye ku'xon, otzaj kykamb'a' ojetq tuq kamik, yaji owex kyin b'ix oxwa'q kymuqu'tz ti'jx te tichmil. ¹¹ B'ix kyaqil kye qerman txini, b'ix ax kyaqil kye txq'anxy xjal aj owok kcha'o' ti'j te ntzani, kkyaqil kyetz eb'ajxob' nim.

Aj Kyk'ulun Kye Tky'ixel Jesus Tidi'chq Yek'b'il

¹² Kye tky'ixel Jesus nqet tuq kyk'ulu' tidi'chq yek'b'il tuky'i nim tajwalil Dios b'ix tidi'chq aj nkyelab'an tuq kye xjal ti'j. Kkyaqil [kye aj nkye'okslan tuq ti'j Jesus] n'ok tuq kchimo' kyib' tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios tuj te twitzjay aj n'ok kyq'uma' tuq "Aj Salomon" b'ix b'an dyakwerd tuq ate'.

¹³ B'an nkyeqet tuq jiq'b'a' tzan kyaqil kye xjal, per kye txq'anxy xjal [aj k'on tuq kygan tzan kyokslan], nijunwt kxol kyetz ntnimsa' tuq kyk'u'j tzan tox ksamo' kyib' kxol. ¹⁴ Per mas tuq ky'ila'j kye xjal nkye'okslan ti'j te Qajawil, ichan b'ix xuj nkye'okslan tuq ti'j. ¹⁵ B'ix kye yab' nkye'etz tuq kyin tuj kyjay twitz kywatub' tzan kyqet tuq ksi' tuj b'ey aj ja' nky'ik tuq te Xhpe'y tzan tky'ik tuq nksey a'ox ch'i txmojomal kyajsik. ¹⁶ Kye xjal tuj amaq' qaynin tzi, ax

* 4:35 Kya 2:44-45

nkyepon tuq Jerusalem, npon kyin tuq kye yab' b'ix kye aj n'ok kyen twitz xhcho'nal tzan tpaj malspirit tuj kyanim, b'ix kyaqil nkyeb'antik tuq.

Aj Kyjaw Lajo' Kye A'e' Tky'ixel Jesus Tzan Kye Aj Nim Kyajwalil

¹⁷ Ntons tzaj te twitzale' pal b'ix kye tuky'i'l aj b'uch'uj Sadusey, kyetz otzaj nim kyq'oj ¹⁸ b'ix ejaw ktzyu' kye tky'ixel Jesus b'ix eqex ksi' tuj pres. ¹⁹ Per qonik'an jun ángel tlajen Qajawil owel tjaqo' te tlamelul te pres, eb'ajjatz teq'i, b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: ²⁰ «Pex waq tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, intxik epakb'a' kye xjal kyaqil tume'l ti'j títza' tzan kyanq'in [tuky'i Jesus].» ²¹ Ntons, iktza'x ojetq tuq tzaj q'uma' kyetz, tuj junky iwítq b'an q'eqo' eb'ajxik tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios b'ix e'aq'ik tzan txik kxnaq'tza'. Yatzun te twitzale' pal kyuky'i kye tuky'i'l, kyetz etzaj kyuk'le' kyaqil kye txq'anqy aj te b'uch'uj mas nim kyajwalil kxol kye aj tijajil Israel tzan tok kchimo' kyib', b'ix yaji oxik kyk'ulu' mandad tzan ktzaj in kye tuky'i'l Jesus aj akyeqex tuq tuj pres. ²² Ya ma kyepon kye mulon tuj te pres, k'onti'l tuq akyeqex tuj te pres. Emeltz'jik b'ix oxik kyq'uma' tpakb'alil ikxjani: ²³ «Ma tzaj jkamb'a'na te pres b'an lamo' tuq b'ix kye soldad nkyexb'uqin tuq stzi' te lamel per aj stz'ox qjaqo'na k'onti'l tuq akyeqex kye xjal tuj te pres.»

²⁴ Ya ma tz'ok kchan ikxji, te k'ulul mandad kye aj xb'uqil te Nin Jay Nab'il Qtata Dios b'ix kye pal aj nim kyajwalil b'an nkyelab'an tuq, nkyeb'isun tuq tidi' oky'el tzan tpaj nini. ²⁵ Per yaji opon jun swal tpakb'alil kyuky'i'l ikxjani: «Kye xjal aj eqex esi' etetz tuj pres, kyetz akye'ox tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios b'ix nxik kxnaq'tza' kye xjal.»

²⁶ Yaji kyetzaj kye xb'uqil jay b'ix te k'ulul mandad kxol kyetz, exwa'q e'el kyetz, b'ix etzaj kyin kye'b'a', k'onti'l owok kyk'ulu' ch'inwt kyij' tzan tpaj nkyexob' tuq kyij' kye xjal, kebal tuq tzan kyok xo'o' tuky'i ab'j. ²⁷ Ya ma kyepon eq'i, eqet si' kywitz kkyaqil kye aj nim kyajwalil kxol kye aj tijajil Israel, b'ix tzaj te twitzale' pal, oxik tq'uma' kyetz ikxjani: ²⁸ «¿Ti'tzun, k'onti'l oxik jq'uma'na etetz tzan k'us enaq'tzan ti'j aj xjalni?»* B'ix ajna'l oje kyexik exnaq'tza' kyaqil xjal tuj Jerusalem. B'ix egan tzan tok esi' qpajna qa tzan qpaj qetza okamik te aj ichan aj n'eq'uma' etetzni.»*

²⁹ Yaji te Xhpe'y kyuky'i kye txq'anqy tky'ixel Jesus owaj ktzaq'b'e' ikxjani: «Qetza presis tzan tqet qoksla'na te Qtata Dios b'ix nya'tx cha a'ox kyyol xjal.

³⁰ Te Qtata Dios aj ntzaj kyn'a'o' tuq kye qijajil oqtxi', otk'ulul tzan tjaw anq'in te Jesus, axkix aj oqet ekansa' etetz aj tjaw eyob'a' twitz krus. ³¹ Ajna'l oje jaw anq'in tzan te Qtata Dios, b'ix ajna'l wit'lik tuj tb'anq'ab' b'ix oje tk'uluj tzan tok te Twitzale' K'ulul Mandad b'ix Koloyon kyij' qxjalil aj tijajil Israel. Tzan tpaj tetz kye qxjalil b'a'n tzan tjaw kky'ixpu' kynab'lin tzan tqet najsa' te kchoj. ³² Qetza oje tz'ok qena te ntzani. B'ix ax te Txew Dios teb'en b'ix nyolin b'an'ax ti'j ntzani, b'ix tetz oje tzaj si' tzan Qtata Dios kye a'e' aj nkyeqet okslan tetz.»

³³ Ya ma tz'ok kcha'o' kyetz ikxjani, kye k'ulul mandad eb'ajjaw q'ojlik kyij' tky'ixel Jesus b'ix kyan tuq tzan kyqet kykansa'. ³⁴ Ntons jun xjal aj b'uch'uj Parisey, Gamaliel tb'i, ojaw wa'let kxol. Tetz jun xnaq'tzal Kawb'il ti'j kyrelijyon tuq b'ix jiq'b'a' tuq tzan kye xjal. Yaji tetz oxik tk'ulu' mandad tzan kyex in tuq kye tky'ixel Jesus jun rat jwer. ³⁵ Yaji tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Etetz aj tijajil Israel, intok esi' enab'l ti'j aj oqtel ek'ulu' kyuky'i kye ja xjalni. ³⁶ Instzaj ena'o', jun-el jun xjal Teúdas tb'i, nxik tuq tpakb'a' at tuq nim tajwalil. Tuj aj tyempji ky'ila'j xjal e'ok lapet ti'j, qanq kaj oqal (400) xjal tuq. Yaji txq'an xjal oqet kansan tetz; yatzun kye aj lapike' tuq ti'j, oxik

* 5:28 Kya 4:18 * 5:28 Mat 27:25

kslab'u' kyib' b'ix ikxji te aj nkyek'ulun oponaj. ³⁷ Yaji, mas yaj otzaj junky, te Juds aj Galiley, mer tuj te tyemp aj njaw tuq kyajlal kye xjal, b'ix ax ky'ila'j xjal eb'aj'ok lapet ti'j. Yaji ax tetz oqet kansa' b'ix kye aj ajune' tuq tucky'i'l oxik kslab'u' kyib' b'ix te aj nkyek'ulun tuq oponaj. ³⁸ Ntons kyij' ja xjalni, oxe'l nq'ama' etetz tzan tel epawa' etib' kyij', inkxik etzoqpi'. Qa te aj nxik kxnaq'tza' cha tuj kywi'x kyetz, ntons opoyonaj. ³⁹ Per qa te aj nxik kxnaq'tza' b'an'ax tzajnaq tucky'i Qтата Dios, etetz nlay b'antik tzan tpon enajsa'. jOj stzaj enab'e' etib', qanq kebal nkxq'ojin tucky'i Qтата Dios!» Ntons kye txq'ankey aj nkyecha'on tuq ti'j oxik kyoksla' tyol.

⁴⁰ Yaji etzaj kyuk'le' kye tky'ixel Jesus b'ix eqetb'aj kyjub'cha'. Yaji e'ok kyili' tzan k'on tuq kxnaq'tzan junky'el tucky'i tb'i te Jesus b'ix yaji exik ktzoqpi'. ⁴¹ Kye tky'ixel Jesus eb'ajchalaj aj kyex kxol, tzan tpaj te Qтата Dios owel galan tuj twitz tzan [kypakb'an, anke] n'ok kyen tuq twitz xhcho'nal tzan tpaj te Jesukrist. ⁴² B'ajq'ij kyetz k'onti'l tuq nkaj ksi' tzan kxik tuj te Nin Jay Nab'il Qтата Dios b'ix ja'chq' tuj kyjay kye xjal, tzan txik kxnaq'tza' b'ix tzan txik kypakb'a' a te Jesus te Koloyon aj Q'umankaj.

6

Aj Kyel Joyo' Wuq Oneyon Kye Tky'ixel Jesus

¹ Ntons tuj aj tyempji mas tuq ky'ila'j kye txq'ankey xjal nkye'okslan ti'j Jesus, b'ix kye aj tijajil Israel aj nkyeyolin tuq tuj yol gryeg,* kyetz e'aq'ik tzan kyyolin nya'tx galan kyij' kye aj nkyeyolin tuq tuj yol ebrey. Kyetz nkyeyolin tuq, kye xuj byud kxol kyetz k'onti'l tuq nkyeqet en galan oj tqet sipa' te onb'il aj nxik si' tuq kyetz b'ajq'ij. ² Ntons kye kykab'lajujil tky'ixel Jesus e'ok kchimo' kyaqil kye qerman b'ix oxik kyq'uma' kyetz ikxjani: «Nya'tx galan qa qetza okajel qsi'na tzan qpakb'an tyol Qтата Dios b'ix tzan txik qspia' b'ajq'ij te onb'il kye qerman. ³ Astilji waq erman, intqet ejoyo' exol etetz wuq ichan aj jiq'b'ame' tzan kye xjal b'ix nojnaqe' tucky'i Txew Dios b'ix nim kynab'l, b'ix okajel si'let tuj kyq'ab' kyetz te ja aq'unj ntzani. ⁴ Per qetza owelax jq'ij b'ajq'ij tzan qxnaq'tzan tucky'i Qтата Dios b'ix tzan txik qxnaq'tza' Tyol.»

⁵ Ya ma xik kyoyoli' kyuky'i kye qerman ikxji, kyaqil kye aj akyeqet tuq tzi oqet tuj kywitz. Ntons owel kyjoyo' te Xhte'k, jun xjal b'an wit'lik tuq tk'u'j ti'j Qajawil b'ix nojnaq tuq tucky'i Txew Dios, b'ix ax te Lip b'ix Prócoro b'ix Nicánor b'ix Timon b'ix Pármenas, b'ix te Nik jun xjal aj Antyokiy tuq aj nya'tx tijajil Israel per nxik tin tuq te aj nkye'okslan kye aj tijajil Israel. ⁶ Yaji exik kyin kywitz kye a'e' tky'ixel Jesus, b'ix kyetz oqet ksi' kyq'ab' kyajsik b'ix eb'ajxnaq'tzan kyij'.†

⁷ Ntons, te tyol Qтата Dios n'ok tuq cha'o' ja'chq' tuj Jerusalem b'ix mas tuq txq'ankey xjal nkye'okslan, b'ix ax ky'ila'j kye pal nkye'okslan tuq te tume'l tizta' n'ok qwit'b'a' jk'u'j ti'j Qajawil.

Aj Txik In Pres Te Xhte'k

⁸ Te Xhte'k, tetz jun xjal aj b'an atqet tuq te Qтата Dios tucky'i'l b'ix tidi'chq' nb'antik tuq tizta' tzan tpaj tajwalil te Qтата Dios. Tetz nqet tuq tk'ulu' kxol kye xjal tidi'chq' aj nkyelab'an tuq ti'j b'ix tidi'chq' yek'b'il tucky'i tajwalil Dios. ⁹ Junjun xjal aj n'ok kchimo' tuq kyib' tuj te jun jay nab'il Dios aj tb'i "Te Jay Nab'il Dios Kye Aj Oje Kyejatz Tzoqpi'," kyetz b'ix txq'ankey a'e' aj amaq' Siren, b'ix txq'ankey aj amaq' Alejandriy, b'ix txq'ankey aj amaq' Silisy, b'ix xjal aj txq'ankey amaq' tuj tkwentil Asy, kyaqil kyetz e'aq'ik tzan kywululun tucky'i

* **6:1** Ax: helenista. † **6:6** Aj tqet ksi' kyq'ab' kyajsik telponx kyetz okyk'amoj jun kyajwalil b'ix kyaqil kye qerman dyakwerd tuq tucky'i nini.

Xhte'k. ¹⁰ Per k'onti'l nb'antik tuq tzan tqet kyitza' tzan tpaj te Xhte'k jun xjal aj b'a'n nb'isun tuq tuj tume'l b'ix komo te aj ntlyoli' tzan tpaj te Txew Dios nyolin tuq tuj tanim.

¹¹ Ntons kyetz eqet kchojo' txq'an xjal tzan kyyolin ti'j te Xhte'k ikxjani: «Owok qcha'o'na nyolin tidi'chq yol nya'tx galan ti'j Qtata Dios b'ix ti'j te [Kawb'il aj oqet stz'ib'a'] Moisés.» ¹² Ntons ikxji kyetz okyk'uluj tzan kyjaw lab'un kye xjal b'ix kye tijxjal aj nim kyajwalil b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il ti'j kyreljyon, ojaw ktzyu' te Xhte'k b'ix oxik kyeq'i' twitz te b'uch'uj tijxjal aj mas nim kyajwalil kxol kye aj tijajil Israel. ¹³ B'ix oxik kyin xjal aj nya'tx b'an'ax tuq kyitza', oxik kyq'uma' ikxjani: «Te ja xjalni k'onti'l nkaj tsi' tzan tyolin yol nya'tx galan ti'j te ja jay ntzani aj pawa' te Qtata Dios b'ix ti'j te Kawb'il ti'j qreljyon. ¹⁴ Qetza oje tz'ok qcha'o'na nyolin tuq qa te Jesus aj Nasaretni oqtel txitu' tuq te ja jayni b'ix ojawel tky'ixpu' te aj okaj stz'ib'a' Moisés aj nqet jk'ulu' qetz.» ¹⁵ Ntons kkyaqil kye aj te b'uch'uj tijxjal aj wit'like' tuq tzi, kyetz oxik kyen te Xhte'k, per tetz twitz naqe twitz jun ángel.

7

¹ Ntons te twitzale' pal oxik xhcha'o' te Xhte'k ikxjani: «¿B'an'ax kyaqil nini?» ² Yaji te Xhte'k oxik tq'uma' ikxjani: «Etetz waq erman b'ix etetz aj tijxjal a'ix, kyintzaj echa'o'. Te Qtata Dios aj nim tajwalil, tetz ojaw kanet twitz te qijajil Abran oqtxi' aj man nnajan tuq tuj Mesopotamy b'ix aj mina' tuq tpon najayon tuj amaq' Aran. ³ B'ix oxik tq'uma' tetz, «Intkaj asi' te atx'o'otx' b'ix kye axjalil b'ix pax tuj junky amaq' aj oxel nyek'u' yatz.»* ⁴ Ntons te Abran owetz kxol kye xjal aj Kaldey b'ix oxik najayon tuj amaq' Aran. B'ix ya ma kamik te stat tzi, te Qtata Dios otzaj teq'i' te Abran tuj te ja tx'o'tx' ntzani aj ja' ngonajan qetz ajnal.* ⁵ Per te Qtata Dios k'onti'l oxik tsi' jun ttx'o'otx' te terensy tzani, ni jun pedas ja' tzan tqet tsi' jun toq, per oxik tsi' tyol oj tkamik, o'kix tuq oxel tsi' te tx'o'tx' kye a'e' tijajil anke mina' tuq titz'jik nijunwt tk'wa'al.* ⁶ B'ix te Qtata Dios oxik tq'uma' tetz, kye tijajil okyenajayon tuq tuj jun tx'o'tx' aj nya'tx tuq ktx'o'otx' kyetz, cha xb'ak'one' tuq b'ix tzi okyegtél mosi' tuq b'ix owokel kyen tuq twitz xhcho'nal kaj oqal (400) aq'b'i.* ⁷ B'ix ax oxik tq'uma' te Qtata Dios tetz ikxjani: «Wetz oxel nsi' xhcho'nal ti'j te amaq' aj oqtel mosin kyetz, yaji kyetz okye'elatz tuj aj amaq'ji b'ix okyingtel kynao' tuj ja luwar ntzani.»* ⁸ B'ix te Qtata Dios ekaj ti'j tuky'i Abran tzan tok si' jun techalul ti'j kchi'jel kye tijajil. Astilji, aj man tuq wajxaq q'ij te Isak, owok si' techalul tzan Abran.* B'ix ax ikxji otk'uluj te Isak* tuky'i tk'ajol tetz, aj Jacob,* b'ix te Jacob otk'uluj ikxji kyuky'i kye kykab'lajujil tk'ajol,* a'e' aj k'wa'lon kyi'j kyaqil qijajil.

⁹ Ntons, kye tk'ajol te Jacob, a'e' aj k'wa'lon kyi'j qijajil, kyetz owok kyajq'oja' te kyitz'in aj Chep, b'ix oxik kyk'ayi' tzan txik in max Ejipt.* Per te Qtata Dios atqetkix tuq tuky'il* ¹⁰ b'ix okolon ti'j tuj kyaqil xhcho'nal aj oky'ik ti'j. Te Qtata Dios owonen tuky'il b'ix oxik tsi' jun tna'b'l tzan tel galan tuj twitz te Faraón aj twitzale' k'ulul mandad tuj kyaqil tkwentil Ejipt. Te Faraón okaj tsi' te Chep tzan tok te k'ulul mandad te aq'unj tuj t'jaj b'ix ti'j kyaqil tkwentil Ejipt.* ¹¹ Ntons yaji, owok jun nim wa'ij tuj kyaqil tkwentil Ejipt

* 7:3 Gén 12:1   * 7:4 Gén 11:31-12:5   * 7:5 Gén 12:7; 13:15; 15:18; 17:7-8   * 7:6 Gén 15:13
 * 7:7 Gén 15:14   * 7:8 Gén 17:10-14   * 7:8 Gén 21:2-4   * 7:8 Gén 25:26   * 7:8 Gén 35:23-26
 * 7:9 Gén 37:3-28   * 7:9 Gén 39:2,21   * 7:10 Gén 41:39-44

b'ix tuj kyaqil tkwentil Canaán, tidi'chq xhcho'nal owook kyen b'ix kye qijajil k'onti'l tuq n'oknoj kywe'.^{*} ¹² Te Jacob owook xhcha'o', tuj Ejipt at tuq te wab'j, astilji exik tlajo' kye tk'ajol aj qijajil, exik tlajo' Ejipt loq'ol kywe'.^{*} A te tb'ay-elji kxik Ejipt. ¹³ Ya tuj tka'mjji'n-el kxwaqlen, te Chep oxik tq'uma' kyuky'i'l ab'l tuq tetz,^{*} b'ix te Faraón e'ok totzqila' kye txjalil te Chep.^{*} ¹⁴ Ntons yaji te Chep oxik tk'ulu' mandad tzan ktzaj in Ejipt te stat b'ix kyaqil a'e' aj tuj tjay, jweb'lajuj tuj mutx' (75) kyb'et tuq tzan kyaqil.^{*} ¹⁵ Ntons ikxji opon te Jacob tuj Ejipt, b'ix [tuj jun tyemp] okamik tzi, b'ix ax ky'ila'j qijajil tzi eb'ajkamik [aj tky'ik ky'ila'j aq'b'il].^{*} ¹⁶ Yatzun mas yaj, oxik in tuj amaq' Sikem^{*} te kyb'aqil, b'ix tzi e'ox muqu' tajsik anim aj okaj tloq'o' te Abran [oqtxi'] kyuky'i kab'e' tk'wa'al Emmor tzan txq'an tmin plata.^{*}

¹⁷ Aj ch'iniky tuq tpon tyemp tzan tpon te aj ojetq tuq xik tsi' te Qtata Dios tyol ti'j tuky'i Abran, kye aj tijajil Israel ojetq tuq kyepuqun txini tuj amaq' Ejipt, ojetq tuq kye'ok b'an ky'ila'j.^{*} ¹⁸ Yaji txini tuj Ejipt owook junky twitzale' k'ulul mandad aj k'onti'l tuq totzqi' te Chep.^{*} ¹⁹ Te ja k'ulul mandadni, tetz eqet teq'i' kye qijajil b'ix oxik tsi' nim xhcho'nal ky'i'j, b'ix otk'uluj tzan tkaj kykola' kye kyk'wa'al aj man ne'-e' tzan kykamik.^{*}

²⁰ Tuj aj tyempji owitz'jik te Moisés, b'ix tetz jun k'wa'l aj owel galan tuj twitz Qtata Dios, b'ix kye stat oqet kyk'ulu' kwent tuj kyjaj oxo qya'.^{*} ²¹ Ya ma kaj kola' tzan kye stat, te ne' otzaj kamb'a' tzan tme'al te twitzale' k'ulul mandad tuj kyaqil tkwentil Ejipt, b'ix tetz ojaw tin, oxik tin tuj tjay b'ix ojaw tky'ib'sa' iktza' tal.^{*} ²² Ikxji te Moisés oqet xnaq'tza' tuky'i kyaqil aj kyotzqi' kye aj Ejipt, b'ix b'a'n tuq yolín kywitz xjal b'ix tidi'chq galan nk'ulun.

²³ Ya ma jakon kawnaq (40) aq'b'i tetz, oqet tb'isu' tuj tanim tzan tex q'olb'el kye txjalil, a'e' aj tijajil Israel. ²⁴ Ya ma xik ten jun aj Ejipt nqet tuq tok'onsa' jun aj tijajil Israel, te Moisés oqet tkolo' b'ix oqet tkansa' te aj Ejipt.^{*} ²⁵ Nqet tb'isu' tuq qanq kye txjalil owelal kyniky', te Qtata Dios b'a'n tuq tzan tkolpin kyetz tzan tpaj tetz, per k'onti'l owox tuj kywi' ikxji.

²⁶ Yaji te Moisés tuj junky iwitq etzaj tk'ulb'a' kab'e' aj tijajil Israel nkyeq'ojin tuq, b'ix tgan tuq k'ulun tzan kyten galan kxol. Oxik tq'uma', "Etez eterman etib'. ¿Tistil nkxq'ojin?"^{*} ²⁷ Ntons te aj nb'ujun tuq te junky tuky'i'l, oxik tq'uma' tetz te Moisés, "¿Ab'l oje xik sin awajwalil te yatz tzan ak'ulun mandad qi'ja b'ix tzan stzaj aq'uma' qil?" ²⁸ ¿Ti'tzun, ax agan tzan nqet akansa' iktza' oqet akansa' te aj Ejipt iwi?"^{*} ²⁹ Ya ma tz'ok xhcha'o' te Moisés ikxji, owoqik, owex tuj Ejipt b'ix oxik najayon iktza' jun xb'ak'on tuj jun luwar tb'i Madián, [b'ix owook noj txu'jel txini] b'ix etzaj kab'e' tk'wa'al.^{*}

³⁰ Ya ma ky'ik kawnaq (40) aq'b'i, yaji tuj jun luwar ky'ixk'oj tx'o'tx' qaynin ti'j te witz aj tb'i Sinayi, jun ángel ojaw kanet twitz tuj jun q'aq' ntilun ti'j jun wi' ky'i'x. ³¹ Ntons yaji te Moisés oje lab'an ti'j te aj oxik ten b'ix ya ma tz'ok laq'chet qaynin ti'j tzan tuq tok tka'yi', oxik xhcha'o' twi' te Qajawil, otzaj tyoli',^{*} ³² "Wetz a'in te Dios aj ntzaj kyna'o' kye awijajil oqtxi', a'in te Dios aj

^{*} **7:11** Gén 41:54-57   ^{*} **7:12** Gén 42:1-2   ^{*} **7:13** Gén 42:8; 45:1-15   ^{*} **7:13** Gén 45:16   ^{*} **7:14** Gén 45:9-46:29   ^{*} **7:15** Exo 1:6   ^{*} **7:16** Gén 49:33-50:14   ^{*} **7:16** Gén 23:3-16; 33:19; 50:7-13; Jos 24:32   ^{*} **7:17** Exo 1:7   ^{*} **7:18** Exo 1:8   ^{*} **7:19** Exo 1:10-11,22   ^{*} **7:20** Exo 2:2   ^{*} **7:21** Exo 2:3-10   ^{*} **7:24** Exo 2:11-12   ^{*} **7:26** Exo 2:13   ^{*} **7:28** Exo 2:14   ^{*} **7:29** Exo 2:14-22   ^{*} **7:31** Exo 3:1-5

ntzaj tna'o' tuq te Abran b'ix te Isak b'ix Jacob.” Ntons te Moisés cha nlu'lun tuq tzan txob'al, k'onti'l tuq njaw tin twitz jawnaq tzan txik tka'yi.*

³³ Ntons te Qajawil oxik tq'uma' tetz, “Intel awin te axajab'ni tzan tpaj te luwar aj ja' wa'lkich b'an xjan [tzan tpaj a'in wetz atinquet tzani].* ³⁴ Wetz n'ok wen titza' n'ok kyen twitz xhcho'nal kye nxjalil tuj te amaq' Ejipt. Nkyexik ncha'o' nkyejulin tzan xhcho'nal, b'ix ajna'l ma'tx kyin'ul kolpil kyetz. Ajna'l instzaj acha'o', otxe'l nlajo' max Ejipt.”*

³⁵ Te ja Moisésni axkix te aj owel ik'o' tzan kye txjalil aj owok q'uma' ikxjani: “¿Ab'l oje xik sin awajwalil te yatz tzan ak'ulun mandad qil'ja b'ix tzan stzaj aq'uma' qil?” Per a te Qtata Dios aj oxik lajon te Moisés. Komo jun ángel ojaw kanet twitz tuj te ky'i'x, b'ix oxik tlajo' tzan tk'ulun mandad kxol kye xjal b'ix tzan tkolpin te kyetz. ³⁶ Te Moisés e'etz tin kye qijajil tuj Ejipt,* b'ix tidi'chq yek'b'il oqet tk'ulu' tuky'i tajwalil Dios b'ix tidi'chq aj nkyelab'an tuq kye xjal ti'j* oqet tk'ulu' tuj Ejipt b'ix tuj te nim a' Kyaq A' b'ix kawnaq (40) aq'b'i tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx'.*

³⁷ Te ja Moisés axkix aj oxik q'uman kyuky'i kye [qxjalil oqtxi'] aj tijajil Israel ikxjani: “Te Qtata Dios otk'ulu'tz tzan tetz exol etetz jun aj yolil tyol iktza' a'in; intqet etoksla.”* ³⁸ B'ix axkix te Moisés aj oqeten kxol kye aj tijajil Israel tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' b'ix oyolin tuky'i te ángel twi' te witz Sinayi kyuky'i kye aj tijxjal qijajil oqtxi'.* ³⁹ B'ix aji kixi' te aj ok'amon te yol aj k'onti'l nponaj.* B'ix kye qijajil oqtxi' owel kyik'o' b'ix k'onti'l oqet kyoksla' sinoke tuj kyanim eb'ajmeltz'jik junky'el Ejipt. ⁴⁰ Komo oxik kyq'uma' te Aron, “Intqet ak'ulu' txq'an qdios aj oxe'l yek'un te qb'ey, komo je'ky tidi'-alo ma'tx ky'ik ti'j te Moisés aj owetz in te qetz tuj Ejipt.”* ⁴¹ Ntons oqet kyk'ulu' titzb'alil jun tal waxh b'ix oxik kyq'apo' te kypresent twitz b'ix oqet kyq'ijla' jun q'ij tzan tpaj te titzb'alil aj ojetq tuq qet kyk'ulu'.* ⁴² Astilji te Qtata Dios ekaj tkola', oxik tsi' lad kyetz tzan kxnaq'tzan kywitz che'w twitz ka'j.* Ikxji oky'ik iktza'xkix ojetq kaj ktz'ib'a' kye aj yolil tyol Dios oqtxi' ikxjani: “Etetz aj tijajil Israel a'ix, ¿ti'tzun te wetz otzaj eq'apo' te epresent aj nkxb'et tuq tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' kawnaq (40) aq'b'i?*” ⁴³ Nya'tx sinoke ojaw etiq'a' tjay te Molok aj nkxqet mejlet twitz, b'ix ax otzaj ena'o' te che'w Ronfa iktza' jun dios te etetz, otzaj ena'o' kyitzb'alil tidi'chq dios aj a'ixk k'ulul tetz. Astilji ajna'l okx'elax nlajo' mas laq'chik twitz te ttx'o'otx' Babilony.”*

⁴⁴ Ntons, kye qijajil oqtxi', aj akyeqet tuq tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx', kyetz at tuq te jay tabernáculo aj ja' tuq atqet xhchk'atunal te Qtata Dios aj telponx tetz atqet tuq kxol. Te jay k'ulu' tuq iktza'x okaj tq'uma' te Qtata Dios tuky'i Moisés tzan tqet tk'ulu' iktza'x te aj ojetq xik tyek'u' tetz.* ⁴⁵ B'ix kye qijajil oqtxi', kyetz eq'i'kix tuq kyitza' te aj jayji, b'ix kye aj ajune' tuq tuky'i Chowe* oxik kyinkix kyuky'i'l aj tqet ktzyu' kye amaq' aj ja' te Qtata Dios e'ex tin kye aj nkyenajan tuq tzi. Ikxji okaj te jay kyuky'i'l max aj itz'o'j tuq te Dawid.

⁴⁶ Te Dawid owel galan tuj twitz Qtata Dios, b'ix tetz oxik tqani' tuky'i Qtata Dios tzan tuq tqet tk'ulu' jun nim jay aj ja' kye txjalil aj tijajil Jacob b'a'n tuq tzan kynan'on te Qtata Dios.* ⁴⁷ Per a te Salomon te aj oqet k'ulun te Nin Jay

* 7:32 Exo 3:6 * 7:33 Exo 3:5 * 7:34 Exo 3:7-10 * 7:36 Exo 12:37 * 7:36 Exo 14:1-29

* 7:36 Núm 14:33-34 * 7:37 Kya 3:22; Deu 18:15 * 7:38 Exo 19:9-20:17 * 7:39 Deu 5:1-33

* 7:40 Exo 32:1 * 7:41 Exo 32:2-6 * 7:42 Rom 1:24,26,28 * 7:42 Am 5:25 * 7:43 Am

5:26-27 * 7:44 Exo 25:9,40 * 7:45 Jos 3:14-17 * 7:46 2Sa 7:1-16; 1Cró 17:1-14

Nab'il Qtata Dios.* 48 Per te Qtata Dios aj atjax tuj ka'j, tetz k'onti'l nnajan tuj jun jay aj cha kyk'ulb'en xjal. Ikkxi tetz oxik tq'uma' jun-el kye qijajil tzan te aj yolil tyol oqtxi',* kyi ikxjani: 49 "Kyaqil tuj ka'j iktza' te nwit'lel aj ja' tzan nk'ulun mandad ti'j kyaqil, b'ix te twitz tx'o'tx' iktza' tujlb'il woq. ¿Titza' te njay aj oqtel ak'ulu'ni?" kyi te Qajawil. "¿Ja' wetz b'a'n tzan wojlan?*" 50 ¿Nya'tx petzun a'in wetz inqet k'ulun kyaqil aj at?*"

51 Ntons, per etetz ajna'l, b'an tz'akkix a'ix. Etetz tuj etanim iktza' aj k'onti'l nkx'okslan Dios b'ix k'onti'l n'ox tyol tuj ewi'. Etetz nkxq'ojin kixi' ti'j te Txew Dios iktza'x okyk'uluj kye etijajil oqtxi'.* 52 Kyetz ejaw kylajo' kyaqil kye aj yolil tyol Dios. Oqet kykansa' kye aj nkyepakb'an tuq ti'j te aj tzul mas yaj aj k'onti'l xhchoj, b'ix ajna'l te aj k'onti'l xhchojni oje tzul, b'ix etetz okxjaw meltz'jik ti'j b'ix oqet ekansa'. 53 Etetz ek'amoj te Kawb'il ti'j qrelijyon aj otzaj si' tzan kye ángel b'ix k'onti'l oqet etoksla'.»

54 Ntons yaji, ya ma tz'ok kcha'o' kye xjal ikxji, otzaj nim kyq'oj b'ix nqitx'itx'in tuq txekye' tzan kyq'oj ti'j te Xhte'k. 55 Per yatzun te Xhte'k, tetz atqex tuq te Txew Dios tuj tanim b'ix ojax ten tuj ka'j b'ix oxik ten chqitz'unal te Qtata Dios b'ix oxik ten Jesus wa'lqet tuq tuj tb'anq'ab' te Qtat. 56 B'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Intxik eten. Wetz nxik wen tuj ka'j b'ix te Ichan Aj Tk'wa'al Dios atqet tuj tb'anq'ab' te Qtata Dios.»

57 Per kye xjal, owox ktxayi' te kxkyin, eb'ajjaw siky'in kongan b'ix e'ok lab'un ti'j. 58 Owetz kyin xtxa'm amaq' b'ix owox kxo'o' tuky'i ab'j, b'ix kye aj nxik kyq'uma' tuq til, okaj ksi' te ktxo'w tuky'i jun ku'xon tb'i Saulo.

59 Yatzun te Xhte'k, aj man tuq n'ok kxo'o' tuky'i ab'j, oxnaq'tzan, «Tat Jesus, k'amoj ch'in te wanim.» 60 Yaji oqet mejlet twitz tx'o'tx' b'ix oxik tq'uma' kongan ikxjani: «Wajaw, k'on tzaj ana'o' te ja kchojni.» Ya ma xik tq'uma' ikxji, okamik.

8

Aj Taq'ik Tzan Kyjaw Lajo' Kye Aj Nkye'okslan Ti'j Jesukrist

1 Ntons te Saulo b'an dyakwerd tuq tzan tkamik te Xhte'k. Ntons, tuj aj q'ijji owaq'ik kyjoylik kye aj nkye'okslan tuq ti'j Jesus tuj te amaq' Jerusalen. Astilji kyaqil kyetz oxik kslab'u' kyib' ja'chq tuj tkwentil Judey b'ix Samary, a'ox kye tky'ixel Jesus ekaj txini tuj amaq' Jerusalen. 2 Yaji txq'an xjal aj nkyexjanin tuq te Qtata Dios ojax kyin txlimal te Xhte'k b'ix oqet kyitz'le' b'ix oje kyeb'isun nim. 3 Yatzun te Saulo, tetz njoyonkix tuq kyi'j kye aj nkye'okslan b'ix n'ox tuq tuj kyjay tzan kyetz tjuki', ichan b'ix xuj nkye'etz tuq tin b'ix nkyexik tuq tsama' pres.*

Aj Tpakb'an Lip Tuj Samary

4 Ntons kye aj eb'ajxik slab'u', ja'chq nxik tuq kypakb'a' te tpakb'alil galan titza' tzan jkolet. 5 Jun te kyetz, Lip tb'i, oxik Samary b'ix tzi oxik tpakb'a' kxol kye xjal ti'j te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'. 6 Kye xjal n'ok tuq kchimo' kyib' b'ix n'ok tuq ksi' kywi' ti'j tyol te Lip, b'ix dyakwerd tuq ate' ti'j tyol b'ix n'ok tuq kye kye yek'b'il aj nqet tuq tk'ulu' tuky'i tajwalil Dios. 7 Komo ky'ila'j tuq kye xjal aj akyeqex tuq malspirit tuj kyanim nkyeb'antik tuq, b'ix kye malspirit nkyeqawun tuq oj kyjatz; ax ky'ila'j aj kamnaq tuq kchi'jel b'ix a'e' aj kox-e' nkyeb'antik tuq. 8 Ntons kye xjal tzi, b'an nkyechalaj tuq.

* 7:47 1Re 6:1-38; 2Cr6 3:1-17 * 7:48 Chay. * 7:49 Isa 66:1 * 7:50 Isa 66:2 * 7:51 Isa 63:10 * 8:3 Kya 22:4-5; 26:9-11

⁹ Ntons at tuq jun xjal tzi, Simon tb'i. Tetz jun chman tuq b'ix kyaqil kye xjal aj Samary nkyelab'an tuq ti'j te tidi'chq aj nqet tk'ulu', b'ix tetz nxik tuq tq'uma' at tuq nim tajwalil. ¹⁰ Kyaqil kye xjal n'ok tuq ksi' kywi' ti'j, k'wa'l, tijxjal, kyaqil, b'ix nkyq'uma' tuq ikxjani: «A tetz te aj tzajnaq tuky'i Qtata Dios tuky'i nim tajwalil b'ix n'ok q'uma' "Te Aj Nim Tajwalil.» ¹¹ Kyetz nxik tuq kyoksla', b'an nkyelab'an tuq ti'j tzan tpaj te aj xhchmanb'en ky'ila'j aq'b'ixi' tuq.

¹² Per ya ma xik kyoksla' aj nxik tpakb'a' tuq te Lip ti'j te tpakb'alil galan aj nyolin ti'j Jesukrist b'ix tizta' tzan kykaj tuj tq'ab' Qtata Dios, ya ma xik kyoksla' nini, ojaw si' a' kywi' ichan tuky'i xuj. ¹³ B'ix ax te Simon otokslaj, b'ix ya tjawlen si' a' twi' k'onti'l tuq nkaj tsi' tzan tok lapet ti'j Lip, b'an nlab'an tuq ti'j kyaqil yek'b'il aj nqet tk'ulu' tuq te Lip b'ix ti'j kyaqil yek'b'il aj nk'unlun tuq tuky'i tajwalil Qtata Dios.

¹⁴ Ntons, kye tky'ixel Jesus tuj Jerusalen, ya ma tz'ok kcha'o' ga kye aj Samary ojetq tuq kye'okslan te tyol Qtata Dios, yaji oxik kylajo' te Xhpe'y b'ix te Wa'nch tuj Samary. ¹⁵ B'ix ya ma kyepon kyetz txini, exnaq'tzan kyij kye aj ojetq tuq kye'okslan, tzan tqex te Txew Dios tuj kyanim. ¹⁶ Komo mina' tuq tqex te Txew Dios tuj kyanim, sinoke a'ox tuq ojetq tjaw si' a' kywi' tuky'i tb'i Qajaw Jesus. ¹⁷ Ntons te Xhpe'y b'ix te Wa'nch oqet ksi' kyq'ab' kyajsik, b'ix kyetz okyk'amoj te Txew Dios tuj kyanim.

¹⁸ Ya ma tz'ok ten te Simon oj tqet ksi' kyq'ab' kye tky'ixel Jesus kyajsik kye xjal nqex tuq te Txew Dios tuj kyanim, ntons tetz oxik tsuqu' tmin kyetz b'ix oxik tq'uma' ikxjani: ¹⁹ «Ax instzaj esi' wetz wajwalil tzan tqex te Txew Dios tuj kyanim kye xjal cha'oj tqet nsi' nq'ab' kyajsik.»

²⁰ Ntons yaji te Xhpe'y oxik tq'uma', «Paxikx-wit tuj q'ag' tuky'ix atumin tzan tpaj yatx nchb'isun qa tuky'i tmin b'a'n tzan stzaj aloq' o' te aj ntzaj tsi' te Qtata Dios cha'j kotz. ²¹ Yatx k'onti'l awoklen tzan ak'amon tetz tzan tpaj te awanim nya'tx galan ntb'isu' tuj twitz Qtata Dios.* ²² Intkaj akola' te aj nya'tx galan aj n'ak'ulu'ni, b'ix paxnaq'tzan tuky'i Qajawil. Ikxji qanq oqtel tnajsa' te aj nya'tx galan aj nchb'isun tuj awanim. ²³ Wetz n'ok wen awi'j at nim q'oj tuj awanim b'ix tzunx atichqet tuj tq'ab' te aj nya'tx galan.»

²⁴ Yaji te Simon oxik tq'uma': «Pe'exnaq'tzan ch'in waq etetz wi'j tuky'i Qtata Dios tzan k'on tky'ik wi'j aj ma'tx stzaj eq'uma'ni.»

²⁵ Ntons ya ma mankun kyyolin b'an byenech ti'j te b'an'ax aj kyeb'enky tuq b'ix aj tmankun kypakb'an kyuky'i kye xjal ti'j Tyol Qtata Dios, eb'aj'aj Jerusalen, b'ix aj ikja'n tuq kyaj, nxik tuq kypakb'a' tuj junjunky aldey tuj tkwentil Samary.

Aj Txik Tpakb'a' Lip Tuky'i Jun Xjal Aj Etyopiy

²⁶ Ntons, yatxun te Lip, jun angel tlajen Qajawil oxik tq'uma' tuky'i'l: «Pajaw wa'let b'ix pax qetnaq tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' tuj tb'eyil Gas aj ntzaj Jerusalen.»

²⁷ Ntons te Lip oxik, b'ix tuj b'ey owoknoj twitz jun xjal aj Etyopiy. Tetz jun xjal slo'q b'ix nim tuq tajwalil, tetz aji tuq te chimol tmin te xuj aj tb'i Candace aj twitzale' k'ulul mandad tuj Etyopiy. Te xjal ojetq tuq meltz'jik na'ol Qtata Dios tuj Jerusalen ²⁸ b'ix ikja'n tuq taj tuj tamaq'. Wit'lijax tuq tuj te tkaret, b'ix njaw tuq te'e' te u'j aj oqet stz'ib'a' te Chay aj yolil tyol Dios.

²⁹ Yaji te Txew Dios oxik tq'uma' te Lip: «Pax, pawok laq'chet ti'j aj karet ni'n.»

³⁰ Ya ma tz'ok laq'chet te Lip, oxik xhcha'o', te xjal aj Etyopiy njaw tuq te'e' te u'j aj oqet stz'ib'a' te Chay aj yolil tyol Dios oqtxi'. Yaji te Lip oxik xhcha'o' tetz ikxjani: «¿N'el pe' aniky' ti'j aj njaw awe'e'ni?»

* 8:21 Sal 78:37

³¹ Tzaj te xjal, owaj stzaq'b'e': «¿Titza' owelal nniky' ti'j? Komo k'onti'l ab'l ntzaj q'uman wetz titza' atok txkolil.» Yaji oxik tq'uma' tetz te Lip tzan tjax tuj te karr b'ix tzan tqet wit'let tuky'i'l. ³² Te aj njaw tuq ten tuj te Tu'jal Dios aj ntzani: «Tetz oxik eq'i' tuj kansb'il iktza' jun ch'i tal karner, iktza' jun ch'i tal karner aj k'onti'l njaw oq' oj tel in stzamal, ax ikxji tetz k'onti'l owel stzi' ch'inwt. ³³ Owel in tky'exaw b'ix k'onti'l oqet kyk'ulu' tume'l tuky'i'l. Nlay b'antik tzan txik jq'uma' ab'le' tijajil tzan tpaj ma'tx mankun te tanq'in tzani twitz tx'o'tx'.»*

³⁴ Ntons yaji te xjal oxik tqani' te Lip: «Instzaj aq'uma' ch'in, ¿ab'l qi'j nyolin tuq te aj yolil tzoal Diosni? ¿Nyolin pe' ti'jx tetz qatzun ti'j junkyji?» ³⁵ Ntons te Lip owaq'ik tzan tyolin ti'j te aj ja' tuq njaw kye'e', b'ix ax tuky'i' txq'anqy u'j tuj te Tu'jal Dios oxik tq'uma' te tpakb'alil galan ti'j Jesus.

³⁶ Mas yaj eky'ik aj ja' tuq at jun a' b'ix te xjal oxik tq'uma', «Tzani at jun a' aj ja' galan tzan tjaw asi' a' nwi'.» ³⁷ Te Lip oxik tq'uma': «Qa yatz b'an'ax n'awoksla' tuky'i' jun tk'u'jlal, b'a'n tzan tjaw nsi' a' awi'.» Yaji te xjal owaj stzaq'b'e': «Wetz nkyin'okslan ti'j te Jesukrist aji te Tk'wa'al Qtata Dios.»*

³⁸ Ntons te xjal oxik tk'ulu' mandad tzan twa'let te tkaret b'ix kykab'il eqex tuj† te a' b'ix te Lip ojaw tsi' a' twi'.

³⁹ Ya ma kyejatz tuj te a', te Txew Dios oxik teq'i' te Lip, b'ix yatzun te xjal k'onti'ly owok ten te Lip. Yaji oxik tin junky'el th'ey per b'an nchalaj tuq.

⁴⁰ Yaji te Lip otzaj ttab'e' tib' tuj amaq' Asot b'ix nxik tuq tpakb'a' te tpakb'alil galan tuj kyaqil amaq' max aj tponkix amaq' Sesarey.

9

Aj Tokslan Te Saulo Ti'j Jesukrist

¹ Te Saulo k'onti'l tuq nkaj tsi' tzan kyjaw tlajo' kye aj nkye'okslan ti'j Qajawil. Nkye'ok tuq txob'sa' b'ix tgan tuq tzan kyqet tkansa'. Ntons oxwa'q yoliyon tuky'i' te twitzale' pal ² b'ix oxik tqani' jun u'j tzan txik tuq Damask kyuj kye jay nab'il Dios joyol kye xjal aj nkye'okslan tuq aj tume'l ni'n, tzan tuq ktzaj twaku' pres tuj Jerusalen xuj qa ichanji.

³ Yaji ikja'n tuq txik th'eyil Damask, mer aj ch'inky tuq tpon qaynin ti'j te amaq', tanderepent oqet txaqtxon ti'j tetz jun chk'atunal otzaj tuj ka'j. ⁴ Oqet tz'aqik twitz tx'o'tx' b'ix oxik xhcha'o' twi' jun xjal ikxjani: «Saulo, Saulo, ¿tistil nkyinjaw alajo'?» ⁵ B'ix te Saulo oxik xhcha'o': «¿Ab'ltzun yatz a'ich Tat?»* «Wetz a'in Jesus aj nkyinjaw alajo'.† ⁶ Pajaw wa'let b'ix pax tuj amaq'. Tzi oxe'l q'umlet yatz te aj presis tzan tqet ak'ulu'.»‡

⁷ Kye xjal aj ajune' tuq tuky'i'l, b'an ojetq tuq kyetzajb'aj. Cha eb'ajkaw wa'let, nxik kcha'o' tuq iktza' twi' jun xjal, per k'onti'l tuq nxik kyen nijunwt.

⁸ Ntons te Saulo ojaw wa'let, b'ix ya ma jaw tjaqo' twitz, k'onti'l ob'antik tka'yin ch'inwt. Yaji cha oxik kyjocho' b'ix oxik kyin tuj te amaq' Damask.

⁹ Aj kypon tzi, tetz cha oqeten oxe q'ij, k'onti'l tuq nka'yin, k'onti'l nwa'an, k'onti'l tuq n'uk'an ch'inwt.

* **8:33** Isa 53:7-8 * **8:37** Cha junjun tz'ib'enj oqtxi' nyolin taqan 37. † **8:38** N'el qniky' eqex tuj te a' tzan tpaj taqan 39. * **9:5** Ax: Wajaw. † **9:5** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet owok ktz'aqsa' kab'e'ky yol tmankb'il ja taqan ntzani, b'ix telponx ikxjani: «¿Tistil k'on agan tzan ak'amon iktza' wetz ngan tzan ab'et?» ‡ **9:6** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet oqet ktz'ib'a' kab'e'ky yol th'ay twitz ja taqan ntzani, b'ix nyolin ikxjani: Yaji, tetz nlu'lun tuq tuky'i' txob'al, oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, ¿tidi' agan tzan nk'ulun?»

¹⁰ Ntons, at tuq jun xjal tzi aj n'okslan tuq ti'j Jesus, Ananiys tb'i, b'ix owok joto' te Qajawil tuj twitz tetz. Te Qajawil oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Ananiys.» Te Ananiys owaj stzaq'b'e': «Wajaw, akynqet tzani.» ¹¹ B'ix te Qajawil oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Pajaw b'ix pax tuj tjay Juds aj nnajan tuj te b'ey aj tb'i 'B'ey B'an Rekt,» b'ix tzi owokelnoj awitza' jun xjal tb'i Saulo aj Tars. Tetz b'an nxaq'tzan ajnal'. ¹² B'ix ma'tx tz'ok joto' tuj twitz jun xjal Ananiys tb'i npon tuky'i'l b'ix nqet tsi' tq'ab' tajsik tzan tb'antik tka'yin junky'el.» ¹³ Ntons te Ananiys oxik tq'uma': «Wajaw, wetz oje tz'ok ncha'o' ti'j aj xjalji. Tetz tuj Jerusalen tidi'chq nya'tx galan oje qet tk'ulu' kyi'j kye aj pawame' te yatz. ¹⁴ B'ix ax tzani tuj ja amaq'ni at tajwalil tzan kye pal aj nim kyajwalil tzan kxik tin pres tuj Jerusalen kyaqil kye aj nkyexnaq'tzan awi'j.» ¹⁵ Per te Qajawil oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Pax tuky'i'l tzan tpaj te ja ichanni ma'tx tz'el njoyo' tzan txik tpakb'a' te npakb'alil kxol kye aj nya'tx tijajil Israel, b'ix kxol kye aj nim kyajwalil tzan kyk'ulun mandad, b'ix kxol kye aj tijajil Israel. ¹⁶ Wetz oxe'l nyek'u' tetz a tgan tzan tok ten nim xhcho'nal tzan npaj wetz.» ¹⁷ Ntons te Ananiys oxik, owox tuj te jay, oqet tsi' tq'ab' tajsik te Saulo, b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Werman Saulo, te Qajaw Jesus aj ojaw kanet awitz tuj b'ey aj ikja'n tuq atzaj tzani, ma kyintzaj tlajo' tzan tjaqet awitz b'ix tzan tnoj te Txew Dios tuj awanim.» ¹⁸ B'eyxnajji tuj twitz te Saulo oqet tz'aqik jun tidi' iktza' mu'p^s b'ix ob'antik tka'yin. Ya ma jaw wa'let, b'eyx ojaw si' a' twi'. ¹⁹ Yaji owokten wa'il b'ix owetz ten twitz. Yaji okajten kab'e q'ij kxol kye aj Damask aj nkye'okslan tuq ti'j Jesus.

Aj Tpakb'an Te Saulo Tuj Damask

²⁰ B'eyxnajji te Saulo owaq'ik tzan tpakb'an kyuj kye jay nab'il Dios, nxik tuq tpakb'a' te Jesus Tk'wa'al Dios. ²¹ Kyaqil kye aj nkyecha'on tuq ti'j b'an nkyelab'an tuq b'ix nkyq'uma' tuq ikxjani: «¿Ti'tzun, nya'tx petzun aji tetz te aj njoyon tuq tuj Jerusalen kyi'j kyaqil kye aj nkyexnaq'tzan ti'j Jesus? ¿Nya'tx petzun axkix tetz owul tzani tzan tuq kyjaw stzyu' tzan kxik twaku' tuj kyq'ab' kye pal aj nim kyajwalil?»

²² Per te Saulo, te Txew Dios atqet tuq tuky'i'l tzan txik tpakb'a' tuky'i jun tajwalil, b'ix kye aj tijajil Israel tuj Damask [aj nya'tx dyakwerd tuq ate' tuky'i'l], kyetz k'onti'l ob'antik tzan taj ktzaq'b'e' tzan tpaj b'an xtxolil tuq te aj nxik tq'uma' [tuky'i te Tu'jal Dios] qa te Jesus aji te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'. ²³ Ya ma ky'ik ky'ila'j q'ij, kye aj at tuq nim kyajwalil kxol kye aj tijajil Israel oqet kykawla' kyib' tzan tuq tqet kykansa' te Saulo. ²⁴ Per yaji tetz dech owok xhcha'o'. B'ajq'ij tuq, chiq'ij tuky'i qonik'an, nqet tuq kxb'uqi' stzi' tlamelul te amaq' tzan tuq tqet kykansa'. ²⁵ Per kye a'e' aj nkye'okslan tuq ti'j Jesus, kyetz oqex ksi' te Saulo tuj jun matij chi'l b'ix oqex kytumb'a' qonik'an twi' te loq' ti'j te amaq', ikxji te Saulo okolpjik tuj kyq'ab' kye xjal.*

Aj Tpakb'an Te Saulo Tuj Jerusalen

²⁶ Ya ma pon Jerusalen, tetz tgan tuq tzan tok xhchimo' tib' kyuky'i kye a'e' aj nkye'okslan tuq ti'j Jesus, per kyaqil kyetz b'an nkyexob' tuq ti'j tzan tpaj k'onti'l tuq nkyoksla' qa tetz ojetq tz'okslan. ²⁷ Tzaj te B'e'ch, oxik tin te Saulo kxol kye tky'ixel Jesus. Oxik tq'uma' kyetz te Saulo ojetq tuq tz'ok ten te Qajawil tuj b'ey aj ikja'n tuq txik Damask, b'ix te Qajawil ojetq tuq yolín tuky'i'l, b'ix tuj Damask te Saulo ojetq tuq xik tpakb'a' te tpakb'alil galan tuky'i tb'i Jesus tuky'i jun tk'u'jal. ²⁸ Ikxji te Saulo okajten kyuky'i'l Jerusalen, b'ix n'ok tuq xhchimo' tib' [kyuky'i kye erman]. Per tetz npakb'an tuq ti'j te

Qajawil tuky'i jun tk'u'jlal. ²⁹ Nim tuq nyolin kyuky'i kye aj tijajil Israel aj nkyeyolin tuq te yol gryeg b'ix nim tuq nxik tqani' tzan tqet kyb'isu' byenech, per kyetz kyan tuq tzan tqet kykansa'. ³⁰ Ya ma tz'ok kyen kye qerman ikxji, yaji oxik kyin te Saulo tuj amaq' Sesarey, yaji tzi oxik kylajo' max amaq' Tars.

³¹ Ntons kyaqil kye b'uch'uj qerman ja'chq tuj tkwentil Judey b'ix Galiley b'ix Samary, k'onti'l tuq nkyejaw lajo', b'ix mas tuq nkye'ok jwert nkye'okslan tuq ti'j Qajawil tuky'i jun tk'u'jlal, b'ix nkyeb'et tuq tuky'i jun tume'l nkyexjanin tuq Qajawil, b'ix mas tuq nxik nimsa' kyk'u'j tzan te Txew Dios b'ix nkye'ok tuq ky'ila'j.

Aj Tqet Q'ana' Jun Yab' Kamnaq Tuq Xhchi'jel

³² Ntons, yatzun te Xhpe'y, tetz ja'chq tuq nxik [nimsal kyk'u'j kye qerman], ax opon q'olb'el kye qerman* tuj te amaq' Lida. ³³ Tzi owoknoj twitz jun xjal tb'i Eneys, wajaq aq'b'ixi' tuq toxlen ten tjaq' xnoq'l tzan tpaj kamnaq tuq xhchi'jel. ³⁴ Yaji te Xhpe'y oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Eneys, te Jesukrist nchqet tq'ana' ajna'l. Pajaw wa'let b'ix intjaw aweq'i' aj awatub'ni.» B'e'ynajji te Eneys ojaw wa'let. ³⁵ Kyaqil kye aj nkyenajan tuq Lida b'ix tkwentil Saron owok kye'e' te xjal b'ix kyaqil eb'aj'okslan ti'j te Qajawil.

Aj Tjaw Anq'in Te Dorks

³⁶ Ntons, at tuq jun xuj aj nnajan tuq tuj amaq' Jop. Tetz n'okslan tuq, b'ix tetz tb'i Tabit, b'ix tuj te yol gryeg Dorks tb'i [aj telponx "kye'j"]. Te ja xujni nim galan nqet tk'ulu' tuq tzan tonen kyuky'i xjal b'ix nxik toye' tuq jun onb'il kye meb'a' xjal. ³⁷ Tuj aj tyempji te Dorks oqet yab'tik b'ix okamik. Ya ma tz'el tx'ajo' ti'j te xhchi'jel, oqet si' tuj jun kwart aj atjax tuq tmankb'il txol te jay. ³⁸ Ntons, komo te amaq' Jop qaynin ti'j te amaq' Lida aj ja' tuq atqet te Xhpe'y, ya ma tz'ok kcha'o' kye qerman aj Jop qa te Xhpe'y atqet tuq Lida, oxik kylajo' kab'e' qerman q'umal tuky'i'l ikxjani: «Yatz presis tzan axik Jop ajna'l, k'on chnachq'inky mas tzani.»

³⁹ Yaji te Xhpe'y oxik kyuky'i'l. Ya ma kyepon txini, te Xhpe'y oxik in aj ja' tuq tanlik te kamnaq. Kyaqil kye xuj byud e'ok noj ti'j te Xhpe'y, b'an nkye'oq' tuq b'ix oxik kyyek'u' te Xhpe'y kyaqil txakl kyq'anaq kye xjal aj k'ulume' tuq tzan te Dorks [b'ix nkyexik tuq toye']. ⁴⁰ Yaji te Xhpe'y e'etz tlajo' kyaqil kye aj ate'ox tuq tzi, b'ix oqet mejlet b'ix owokten xnaq'tzon ti'j. Yaji oxik te'e' te kamnaq b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Tabit, pajaw wa'let.» Yaji te xuj ojaw tjaqo' twitz, ya ma xik ten te Xhpe'y, ojaw wit'let. ⁴¹ Te Xhpe'y ojaw stzyu' tq'ab' b'ix ojaw twab'a', yaji etzaj tuk'le' kye xuj byud b'ix kyaqil kye txq'ankey erman,† b'ix oxik tyek'u' kyetz ya itz'oj.

⁴² Te aj oky'ikni owok cha'o' tuj kyaqil te amaq' Jop b'ix ky'ila'j eb'aj'okslan ti'j Qajawil. ⁴³ Yaji te Xhpe'y okajten ky'ila'j q'ij txini tjay jun xjal tb'i Simon aj tetz taq'un pur tuq tuky'i tz'u'm.

10

Te Tb'ay-el Aj Tpakb'an Te Xhpe'y Kxol Kye Aj Nya'tx Tijajil Israel

¹ Tuj te amaq' Sesarey at tuq jun xjal Kone'l tb'i, tetz jun kapitan ti'j jun b'uch'uj soldad aj tb'i "Kye Aj Italy." ² Tetz kyuky'i kyaqil a'e' aj tuj tjay b'an nkyexjanin tuq Qtata Dios. Ax nxik toye' tuq jun onb'il kye meb'a' xjal [aj tijajil Israel] b'ix nxnaq'tzankix tuq tuky'i Qtata Dios. ³ Jun q'ij qanq tuj toxi' or tuq te qale', owok joto' tuj twitz, oxik ten b'an b'an'ax jun angel tlajen Dios tpon tuky'i'l aj ja' tuq tetz atqet, b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Kone'l.»

* **9:32** Ax: kye txq'ankey aj pawame' te Qtata Dios. † **9:41** Ax: kye txq'ankey aj pawame' te Qtata Dios.

4 Te Kone'l okaj ka'yin ti'j te ángel b'ix tuky'i jun txob'al oxik xhcha'o' ikxjani: «¿Tat, tidi'tzun?» Yaji te ángel oxik tq'uma' ikxjani: «Te Qtata Dios ma'tx tz'el galan tuj twitz te aj nxik axnaq'tza' b'ix te onb'il aj nxik awaye' kye meb'a' xjal. 5 Ntons ajna'l, inkxik alajo' kab'e xjal max tuj te amaq' Jop, tzan stzaj kyuk'le' te Simon aj ax n'ok q'uma' tb'i Xhpe'y. 6 Tetz atok tposad tjay jun xjal tb'i Simon aj n'aq'unan tuky'i tz'u'm b'ix nnajan qaynin stzi' te nim a'.»

7 Ya ma xik te ángel aj ojetq tuq yolin tuky'i'l, te Kone'l etzaj tuk'le' kab'e' tmos b'ix jun soldad aj b'an nxjanin tuq te Qtata Dios. 8 Ya ma xikb'aj tq'uma' kyetz kyaqil, exik tlajo' tuj te amaq' Jop.

9 Ya tuj junky iwitq, ojetq tuq qo'ok chijq'ij, aj man tuq ikja'n kypon kye xjal tuj amaq' Jop, te Xhpe'y ojax xnaq'tzon twi' te jay. 10 Tetz b'an n'el tuq tk'u'j b'ix tgan tuq wa'an, per aj man tuq nqet k'ulu' te twe', owok joto' tuj twitz. 11 Oxik ten te ka'j tel jaqlik, b'ix oxik te'e' tqetz twitz tx'o'tx' jun tidi' iktza' jun sabl tzyu' tuq kyakjil xtxa'm. 12 Tuj te sabl ate' tuq kyaqil txakl txkup kaj kyooq b'ix txkup aj cha nkyexik jilin twitz tx'o'tx' b'ix pich'. 13 B'ix oxik xhcha'o' twi' jun xjal, otzaj tq'uma' ikxjani: «Pajaw wa'let Xhpe'y. Intqet akansa' jun achi' b'ix pawa'an.» 14 B'ix te Xhpe'y owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Tat,* wetz nlay. Ni jun-el oje xik nwa'a' jun tidi' aj xjan tzan qwa'an.»* 15 B'ix twi' te xjal otzaj tq'uma'ky tka'mjii'n-el ikxjani: «Te aj oje tk'uluj te Qtata Dios tzan tkaj saq tuj twitz, k'on tz'ok aq'uma' yatz qa jun tidi' nya'tx galan.» 16 Te ntzani oky'ik oxmaj, yaji b'eyxnajji te sabl ojax in junky'el tuj ka'j.

17 Te Xhpe'y b'an nb'isun tuq ti'j tidi' telponx te aj ojetq tuq tz'ok joto' tuj twitz. Yaji kabal kypon kye a'e' tlajen Kone'l stzi' tlamelul te jay, nkyecha'on tuq ti'j te Simon. 18 Ya ma kyepon, oxik kcha'o' qa tzi atok tuq tposad jun xjal aj tb'i Simon aj n'ok tuq q'uma' Xhpe'y. 19 B'ix aj man tuq nb'isun te Xhpe'y ti'j te aj ojetq tuq tz'ok joto' tuj twitz, te Txew Dios oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Ate' ox† ichan nkyejoyon te yatz. 20 Pajaw wa'let b'ix paqex kyuky'i'l b'ix pax kyuky'i'l. K'on na'on awanim tzan tpaj a'in wetz ma kyintzaj lajon te kyetz.»

21 Ntons te Xhpe'y oqetznajji b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «A'in wetz te aj nkyin'ejoyo'. ¿Tidi' emandad ma kx'ul?» 22 B'ix kyetz owaj ktzaq'b'e' ikxjani: «Qetza ma qotzaj lajo'na tzan jun kapitan te jun b'uch'uj soldad, Kone'l tb'i. Tetz jun xjal aj nb'et tuj tume'l, aj nqet txjani' Qtata Dios, b'ix aj b'an jiq'b'a' kytza' kyaqil kye aj tijajil Israel. Jun ángel tlajen Dios oxik q'uman te tetz presis tuq tzan axik tuk'le' tzan axik tjay b'ix ikxji tzan tok xhcha'o' kyaqil tidi'chq aj at tzan txik aq'uma'.» 23 Ntons te Xhpe'y e'ox tuk'le' tuj jay, b'ix eb'ajka'j aj aq'b'ilji tuky'i'l. Tuj junky iwitq te Xhpe'y oxik kyuky'i'l b'ix txq'an erman aj nkyenajan tuq Jop eb'ajxik tuky'i'l.

24 Ya tuj junky iwitq eb'ajpon Sesarey, b'ix te Kone'l n'iyon tuq kyij, b'ix ojetq tuq kye'ok tuk'le' a'e' tfamily b'ix junjun xjal aj b'an tajjol-e' tuq. 25 Ya ma pon te Xhpe'y tjay te Kone'l, te Kone'l owetz kanol tetz b'ix oqet mejlet twitz [iktza' twitz jun dios]. 26 Per te Xhpe'y ojaw tjuk'u', oxik tq'uma' ikxjani: «Pajaw wa'let. Wetz ax a'in jun xjal iktza' a'ich.» 27 Aj man tuq nyolin tuky'i' Kone'l, owox tuj te jay b'ix ky'ila'j xjal ojetq tuq tz'ok kchimo' kyib' tzi.

28 Yaji oxik tq'uma' te Xhpe'y kye xjal ikxjani: «Eteetz eteb'en qetza aj tijajil Israel, tzan tpaj te qreljijona, qetza k'onti'l tzoqpmimo' tzan tox qsamo' qib'a kyuky'i' xjal aj nya'tx tijajil Israel b'ix pyor tzan qliman kyetz. Per te Qtata Dios ma'tx tzaj tyek'u' wetz tzan k'on tok nq'uma' qa xjan tzan qyolin tuky'i'

* 10:14 Ax: Wajaw. * 10:14 Lev 11:1-47 † 10:19 Ax: kab'e' xjal (qa k'onti'l nqo'ajlan te soldad iktza' jun yolil mandad).

jun xjal aj nya'tx qijajil.* ²⁹ Astilji aj stzaj q'uma' wetz tzan ntzaj, wetz ma kyintzaj b'ix k'onti'l tidi' ma nq'umaj. Ajna'l ngan tzan tok ncha'o' ztistil ma kyintzaj etuk'le'?»

³⁰ Yaji te Kone'l oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Kaje q'ijxi', qanq axkix ja or ntzani, wetz nkyin'ipan tuq wa'ij b'ix nkyinxnaq'tzan tuq tzani tuj njay, b'ix yaji qanq te toxi' or te qale', ojaw kanet jun xjal nwitz b'ix te tq'anaq b'an ntxaqtxon tuq, ³¹ b'ix otzaj tq'uma' wetz ikxjani: “Kone'l, te Qtata Dios ma'tx tz'el galan tuj twitz te aj nxik axnaq'tza' b'ix te onb'il aj nxik awaye' kye meb'a' xjal. ³² Inkxik alajo' xjal tuj te amaq' Jop tzan stzaj kyuk'le' te Simon aj n'ok q'uma' Xhpe'y, tetz atqet tuj tjay junky Simon aj n'aq'unan tuky'i tz'u'm b'ix nnajan qaynin stzi' te nim a'.”† ³³ Astilji b'eyx oxik nk'ulu' mandad tzan axik joyb'aj, b'ix yatz galan a'ich ma' xhch'ul. Qkyaqil qetza tzani, ato' twitz Qtata Dios b'ix qgana tzan tok qcha'o' kyaqil aj ma'tx tzaj tq'uma' te Qtata Dios te yatz tzan tok qcha'o'na.»

³⁴ Ntons te Xhpe'y owaq'ik tzan tyolin kxol, oxik tq'uma' ikxjani: «Ajna'l b'an'ax n'el nniky' te Qtata Dios k'onti'l n'ok ten kyij' kye xjal ab'l jun mas tb'anil twitz junky,* ³⁵ sinoke tuj kyaqil amaq' tetz nkyetk'amo' kye aj nkyexjanin te tetz b'ix kye aj nkyek'ulun kyaqil tuj tume'l. ³⁶ Te ja tpakb'alil ntzani axkix aj oxik pakb'a' kye a'e' aj tijajil Israel tzan te Jesukrist, aj Tajawal ti'j kyaqil, tzan qten galan tuky'i Qtata Dios. ³⁷ Etetz eteb'en te tpakb'alil aj oje xik pakb'a' tuj kyaqil tkwentil Judey, owaq'ik tuj Galiley aj tmankun tpakb'an te Wa'nch [qa presis tuq] tzan tjaw si' a' qwi'. ³⁸ Etetz eteb'en titza' te Qtata Dios oqet tyek'u' te Jesus aj Nasaret joyomaj titza' tzan tpaj okaj tsi' te Txew tajsik b'ix oxik tsi' jun tajwalil. B'ix te Jesus ja'chq oqet tk'ulu' tidi'chq b'an galan, b'ix nkyequet tq'ana' tuq kyaqil kye aj n'ok kyen tuq twitz xhcho'nal tzan tpaj te Tajaw Choj. Kyaqil ntzani oqet tk'ulu' tzan tpaj te Qtata Dios atqet tuq tuky'i'l.

³⁹ Qetza owok gena kyaqil aj oqet tk'ulu' te Jesus tuj tkwentil Judey b'ix tuj amaq' Jerusalen, per kyetz oqet kykansa', ojaw kyyob'a' twitz jun krus. ⁴⁰ Per te Qtata Dios otk'uluj tzan tjaw anq'in tuj toxi'n q'ij b'ix ojaw kanet qwitza. ⁴¹ K'onti'l ojaw kanet kywitz kyaqil xjal, sinoke a'ox ojaw kanet qwitz qetza aj ojetq tuq qo'el tjojo' te Qtata Dios tzan txik qpakb'a'na te aj ojetq tz'ok qen, qetza aj owa'ana tuky'i'l b'ix o'uk'ana tuky'i'l aj tjaw anq'in. ⁴² B'ix tetz otzaj tlajo'na pakb'ayon kxol kyaqil xjal b'ix tzan txik jq'uma'na te aj qeb'en ti'j te b'an'ax, qa te Qtata Dios ma'tx qet tsi' te Jesukrist tzan txik tq'uma' qa at kypaj kye aj itz'oje' b'ix kye aj kamnaqe'. ⁴³ Kkyaqil kye aj yolil tyol Dios oqtxi' ojetq tuq kyeyolin ti'j Jesus, kkyaqil kye aj okye'okslayon ti'j, kyetz oqtel najsa' te kchoj.»

⁴⁴ Ntons aj man tuq nyolin te Xhpe'y kyaqil ntzani kyuky'i'l, otzaj te Txew Dios kyajsik kkyaqil kye aj nkyecha'on tuq ti'j. ⁴⁵ Yatzun kye aj tijajil Israel aj ajune' tuq tuky'i Xhpe'y b'ix aj ojetq tuq kye'okslan, kyetz b'an nkyelab'an tuq tzan tpaj te Txew Dios ax ojetq tuq tzaj si' kyajsik kye xjal aj nya'tx tijajil Israel. ⁴⁶ Komo n'ok tuq kcha'o' nkyeyolin tuq tuj junky yol chuktky aj k'onti'l n'el kyniky' tuq ti'j tb'aya', b'ix nxik kyq'uma' tuq tidi'chq b'an galan ti'j Qtata Dios.

⁴⁷ Ntons te Xhpe'y oxik tyoli' ikxjani: «zB'a'n petzun tzan tel qin gan tzan k'on tjaw si' a' kywi' ja xjalni, aj ma'tx tzaj te Txew Dios kyajsik iktza x qetz?»

* **10:28** Kya 10:15 † **10:32** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet k'onti'l oqet ktz'ib'a' aj ja' nyolin “cha'oj tul tetz, otzajel tq'uma' jun tpakb'alil yatz.” * **10:34** Deu 10:17 § **10:45** Ax: kye aj atok kyechalul kyij'.

48 Yaji tetz exik tk'ulu' mandad tzan tjaw si' a' kywi' tuky'i tb'i Jesukrist. B'ix yaji oqet kywitz twitz te Xhpe'y tzan tuq tkajten kab'e'ky q'ij kxol tzi.

11

Aj Txik Tq'uma' Te Xhpe'y Tidi' Oky'ik Kxol Kye Aj Nya'tx Tijajil Israel

1 Kye a'e' tky'ixel Jesus b'ix kye a'e' qerman aj akyeqet tuq Judey, kyetz owok kcha'o' kye aj nya'tx tijajil Israel ax ojetq tuq kyk'amoj tyol Qtata Dios.

2 Ya ma ponky te Xhpe'y Jerusalen, tetz owok ili' kyitza' kye aj tzunx nxik tuq kxnaq'tza' tzan tok kyechalul kye qerman [iktza' nyolin te Kawb'il oqtxi'].

3 Oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «¿Tistil yatz ma xhch'ox tuj kyjay aj xjal [aj nya'tx qxjalil] aj k'onti'l atok kyechalul, b'ix ma chwa'an kyuky'i'l?»

4 Ntons yaji te Xhpe'y owaq'ik tzan txik tq'uma' kyetz titza' oky'ik kyaqil, b'ix oxik tq'uma' ikxjani: 5 «Wetz akyinqet tuq tuj amaq' Jop, aj man tuq nkyinxnaq'tzan owok joto' tuj nwitz jun nim sabl, oxik wen tzyu' tuq kykajil xtxa'm ikja'n tuq tqetz tuj ka'j tzan tkyaqul aj ja' tuq wetz akyinqet. 6 Ya ma tz'ok nsi' nnab'l tidi' tuq at tuj, oxik wen kyaqil txakl txkup twitz tx'o'tx', txkup aj kaj kyooq b'ix txkup aj nya'tx alo'mj b'ix txkup aj cha nkyexik jilin twitz tx'o'tx' b'ix kye pich'. 7 B'ix oxik ncha'o' twi' jun xjal otzaj tq'uma' wetz ikxjani: “Pajaw wa'let Xhpe'y, intqet akansa' achi' b'ix pawa'an.” 8 B'ix wetz oxik nq'uma': “Nlay Tat, wetz ni jun-el oxik nwa'a' jun tidi' aj xjan tzan qwa'an.” 9 Ntons oxik ncha'o' tka'mji'n-el twi' te xjal tuj ka'j, otzaj tq'uma' ikxjani: “Te aj oje tk'uluj te Qtata Dios tzan tkaj saq tuj twitz, k'on tz'ok aq'uma' yatz qa jun tidi' nya'tx galan.”

10 Te ntzani oky'ik oxmaj b'ix yaji kyaqil ojax in junky'el tuj ka'j.

11 B'eyxnajji tuj aj ratji epon ox ichan tuj te jay aj ja' tuq atin, etzaj lajo' max amaq' Sesarey, eb'ajpon joyol wetz txini. 12 Te Txew Dios otzaj tq'uma' wetz tzan nxik kyuky'i'l b'ix tzan k'on tna'non wanim. Astilji inxwa'q b'ix exik wuky'i'l kye ja waqaq erman ntzani, b'ix qkyaqilna o'oxna tuj tjay jun xjal txini. 13 Te xjal otzaj tq'uma' qetzat titza' owok joto' tuj twitz jun ángel wa'lk tuq tuj tjay b'ix oxik tq'uma' ikxjani: “Inkxik alajo' xjal tuj te amaq' Jop tzan stzaj kyuk'le' te Simon aj n'ok q'uma' tb'i Xhpe'y. 14 Tetz otzajel tq'uma' titza' b'a'n tzan akolet yatz b'ix kyaqil kye a'e' aj tuj ajay.”

15 Ntons, man tuq waq'en nyolin kyuky'i'l, te Txew Dios otzaj kyajsik iktza'x otzaj qajsik qetz aj taq'ik kyaqil ntzani. 16 Otzaj tiktz'an ti'j wanim tyol te Qajaw Jesus ikxjani: “Te Wa'nch ojaw tsi' a' kywi' xjal, per ajna'l ch'inky stzaj te Txew Dios etajsik.”* 17 Astilji, qa te Qtata Dios ntzaj tsi' Txew te qetz aj nq'o'okslan ti'j te Qajaw Jesukrist, b'ix yaji ax nxik tsi' parej kye aj nya'tx tijajil Israel, ¿tidi' wetz wajwalil tzan tel weqi' gan te Qtata Dios?»

18 Ya ma tz'ok kcha'o' ikxjani, kkyaqil k'onti'lky tidi' okyq'umaj, sinoke b'an oqet kyjiq'b'a' Qtata Dios. Oxik kyq'uma' ikxjani: «Ntons ax kye aj nya'tx tijajil Israel ax te Qtata Dios nk'ulun tzan kynan'on tuj kyanim tzan tjaw kky'ixpu' kynab'lin tzan kyanq'in te jun-ele'x.»

Aj Kyok Q'uma' “Cristianos” Tuj Antyokiyy

19 Ntons, yatzun kye aj eb'ajxik slab'u' ja'chq tzan tpaj nkyejoylik tuq atx aj tkamlen te Xhte'k,* kyetz eb'ajpon max amaq' Penisy b'ix amaq' Chipr b'ix max amaq' Antyokiyy, b'ix nxik tuq kypakb'a' te tpakb'alil [ti'j Jesus] anke a'ox kyuky'i' kye aj tijajil Israel b'ix nya'tx kye txq'anqy. 20 Per ax ate' tuq junjun kyetz a'e' aj Chipr tuq b'ix a'e' aj Siren, eb'ajpon Antyokiyy b'ix oxik kypakb'a' tpakb'alil ti'j Qajaw Jesus kye a'e' aj nkyeyolin tuq gryeg. 21 Te Qajawil atqet

* 11:16 Kya 1:5 * 11:19 Kya 8:1-4

tuq kyuky'i'l per tuky'i nim tajwalil. [Astilji,] ky'ila'j xjal eb'aj'okslan b'ix oxik kyq'apo' kyib' tuj tq'ab' Qajawil.

²² Ya ma tz'ok kcha'o' kye qerman tuj Jerusalem ikxji, yaji oxik kylajo' te B'e'ch max Antyokiy. ²³ Ya ma pon te B'e'ch txini, tetz owok ten titza' te Qajawil ojetq qet tk'ulu' nim b'an galan kxol, ntons tetz oje chalaj b'ix oxik tnimsa' kyk'u'j tzan k'on tna'non kyanim tzan tkaj kykola' te Qajawil.

²⁴ Komo te B'e'ch jun xjal b'an galan tuq b'ix atqex tuq te Txew Dios tuj tanim tuky'i nim tajwalil, b'ix b'an wit'lik tuq tk'u'j ti'j Qtata Dios. B'ix ky'ila'j xjal tzi eb'aj'okslan ti'j Qajawil.

²⁵ Yaji te B'e'ch oxik amaq' Tars joyol te Saulo, b'ix ya ma tz'oknoj twitz, oxik tin Antyokiy. ²⁶ Tzi eqeten jun aq'b'i kxol kye qerman b'ix exik kxnaq'tza' ky'ila'j xjal. Tuj Antyokiy, tzi owok q'uma' tb'ay-el "Kye Aj Krist" kyb'i kye aj nkye'okslan tuq ti'j Jesukrist.*

²⁷ Tuj aj tyempji junjun aj yolil tyol Dios aj akyeqet tuq Jerusalem eb'ajqex Antyokiy. ²⁸ Jun te kyetz Agab* tb'i, b'ix tetz oxik tq'uma' te aj nyolin tuq te Txew Dios tuj tanim, qa ma' tuq ky'ik jun nim wa'ij tuj kyaqil amaq'. Te nini oky'ikkixi' mas yaj tuj tkwent te Claudio aj gubernador k'ulul mandad.

²⁹ Yaji kye qerman tuj Antyokiy oqet kyb'isu' tzan txik ksama' jun onb'il kye qerman tuj Judey, oqet kykawla' tzan stzaj kyin junjunchaq aj janik'pon'ixi' b'a'n tuq tzan txik kswa' te kyonb'il. ³⁰ Ikxji oqet kyk'ulu', b'ix yaji exik kylajo' te B'e'ch b'ix Saulo tzan txik kyin kyuky'i kye a'e' aj te b'uch'uj tijxjal [tuj Judey].

12

Aj Tqet Kansa' Te Jacobo, B'ix Aj Tkolpjik Te Xhpe'y

¹ Tuj aj tyempji, te Eródes* aj rey k'ulul mandad, tetz eb'ajjaw stzyu' junjun german tzan txik tsi' jun xhcho'nal kyij. ² B'ix oqet tkansa' tuky'i machit kansb'il xjal te Jacobo† aj tizik Wa'nch. ³ Ya ma tz'ok ten galan owel tuj kywitz kye [tijxjal] aj tijajil Israel, yaji ax ojaw stzyu' te Xhpe'y mer tuj te ning'ij aj nkyewa'an wab'j pan aj k'onti'l malsb'il tuj. ⁴ Ya ma jaw ktzyu', oqex ksi' tuj pres, b'ix oqet xb'uqi' tuky'i kaj b'uch'uj soldad kajkajchaq soldad te junjun b'uch'uj, b'ix b'isu' tuq kyitza' tzan tjatz kyin kywitz kye xjal oj tky'ik tuq te ning'ij Paskw.* ⁵ Ikxji te Xhpe'y lamo' tuq tuj pres, per kye qerman tuky'i jun tk'u'jal al nkyexnaq'tzan tuq tuky'i Qtata Dios.

⁶ Ntons, te Eródes b'isu' tuq titza' tzan tjatz tin te Xhpe'y [tzan tok tsi' jun xhcho'nal ti'j], b'ix axkix aj aq'b'ilji te Xhpe'y nwitan tuq kxol kab'e' soldad b'ix k'alo' tuq tuky'i kab'e' kaden b'ix kye xb'uqil pres ateqet tuq stzi' lamel nkyexb'uqin tuq te pres. ⁷ Yaji tanderepnt ojaw kanet tuj pres jun ángel tlajen Qajawil b'ix jun chk'atunal otxaqtxon tuj pres. Owok tmako' xtxalaj tk'u'j te Xhpe'y b'ix ojaw tk'asu', oxik tq'uma': «Pajaw sek'.» Yaji kye kaden aj akye'ok tuq tq'ab' te Xhpe'y e'el tz'aqik kyib'x. ⁸ Yaji te ángel oxik tq'uma': «Intok asi' aq'anaq b'ix intok asi' axajab'.» Ntons te Xhpe'y ikxji oqet tk'ulu'. B'ix ax oxik tq'uma' ikxjani: «Intok asuku' atxo'w awi'j b'ix pawok lapet wi'j.»

⁹ Yaji te Xhpe'y owok lapet ti'j per k'onti'l teb'en qa b'an'ax kyaqil aj ntk'ulu' tuq te ángel; tuj tñab'l te Xhpe'y cha tuq n'ok joto' tuj twitz. ¹⁰ Eky'ik kywitz kye aj tb'ay b'uch'uj soldad aj nkyexb'uqin tuq te lamel, yaji tkab'i' b'uch'uj,

* **11:26** "Cristiano" telponx "kye aj nkye'okslan ti'j Krist" tzan tpaj njatz tuq kyq'uma' a te Krist te Kyajawil. * **11:28** Kya 21:10 * **12:1** Eródes Agrípa. † **12:2** Ax: Chaw. * **12:4** Exo 12:1-27

ya ma kyepon twitz te lamel aj pur k'uxb'il aj atqet stzib'ey, te lamel owel jaqlik tib'x, exik b'et max tuj junky b'ey, b'ix yaji te ángel oqetnaj.

¹¹ Ya ma tzaj t'nab'e' tib' te Xhpe'y, otq'umaj ikxjani: «Ajna'l ma'tx tz'el nniky', b'an'ax te Qajawil ma'tx tzaj tlajo' te ángel kolol wetz tuj tq'ab' te Eródes b'ix ti'j kyaqil aj nkyb'isu' kye [tijxjal aj qxjalil] aj tijajil Israel.»

¹² Ya ma tzaj t'nab'e' tib' ti'j kyaqil ntzani, tetz oxik t'jaj Lij aj tnan Wa'nch aj n'ok tuq q'uma' tb'i Mak, b'ix tzi ojetq tuq tz'ok kchimo' kyib' ky'ila'j tzan kxnaq'tzan. ¹³ Ya ma tz'ok tzk'onk'a' te Xhpe'y te lamel tzijay, owetz e'el tetz jun xuj Róde tb'i, jun kryad tzi. ¹⁴ Ya ma tz'el tniky' te xuj ti'j twi' te Xhpe'y, tetz tzan tpaj b'an nchalaj tuq, k'onti'l otna'oj tzan tox tjaqo' te lamel sinoke owajkok junky'el tuj jay q'umal te tpakb'alil te Xhpe'y atqet tuq tzilamel jwer.

¹⁵ Yaji kye txq'an'ky erman oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Qanq cha lok a'ichni.» Per tetz nxik tuq tyoli' kyetz, b'an'ax a tuq te Xhpe'y. Ntons kyetz oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Nya'tx aji. Te nini cha tanim tetz.»[†]

¹⁶ Per te Xhpe'y tzunx tuq n'ok tzk'onk'a' te lamel tzan totz jaqo' te jay twitz. Ya ma tz'ox kyjaqo', kkyaqil kyetz etzajb'aj. ¹⁷ Per tetz ojaw tin tq'ab' te jun seny tzan tuq kylumet, b'ix oxik tq'uma' kyetz titza' te Qajawil ojetq tuq kolpin tetz tuj pres. B'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Intxiik eq'uma' ntzani te Chaw^S b'ix kye a'e' qerman.» Yaji tetz owex tzi b'ix oxik tuj junky luwar.

¹⁸ Ya ma qojaw saqxikan, kye soldad eb'ajjaw lab'un tzan tpaj k'onti'l tuq kyeb'en ja' ojetq xik te Xhpe'y. ¹⁹ Te Eródes oxik tk'ulu' mandad tzan tqet joyo' te Xhpe'y per k'onti'l owoknoj kyitza'. Ya ma kyeqet pich'o' kye soldad titza' oten, yaji oxik tk'ulu' mandad tzan kyqet kansa'. Yatzun te Xhpe'y owetz Judey b'ix oxik Sesarey, b'ix ax okaj tzi.

Aj Tkamik Te Eródes Agrípa

²⁰ Ntons, te Eródes nq'ojin tuq kyij' kye xjal aj amaq' Tir b'ix amaq' Sidon. Astilji kye xjal owok kchimo' kyib' tzan kyyolin tuky'i'l. Komo ojetq tuq qet kywitz twitz te Blasto aj k'ulul mandad te aq'unj tuj tjay te twitzale' k'ulul mandad aj [Eródes], ikxji e'ox yoliyon tuky'i te twitzale' tzan k'on tuq tq'ojin kyij', komo tzi tuq ntzaj kywe' tuj tamaq' te twitzale'. ²¹ Yaji, tuj jun q'ij aj okaj si' tzan te [twitzale' aj] Eródes tzan tuq tok xhchimo' tib' kyuky'i'l, tetz owok tsi' tq'anaq b'an tb'anil b'ix owox wif'let tuj twit'lel aj ja' npujun kyil kye xjal b'ix owaq'ik tzan tyolin kyuky'i'l. ²² Kye xjal [oqet kyijiq'b'a' tetz,] owaq'ik tzan ksiky'in ikxjani: «Tetz nyolin iktza' jun dios b'ix nya'tx iktza' jun xjal.» ²³ B'ix tzan tpaj te Eródes k'onti'l oqet tjiq'b'a' te Qtata Dios, b'eyxnajji jun ángel tlajen Qtata Dios oxik tsama' xhchuq' ti'j, oqet lo' tzan kye xhchuq' b'ix onaj.

²⁴ Ntons, te tyol Qajawil ja'chq tuq nxik pakb'a' b'ix ky'ila'j tuq nkye'okslan tetz. ²⁵ Ya ma b'antik kymandad te B'e'ch b'ix Saulo [tuj Judey],* eb'ajmeltz'jikky Jerusalem b'ix oxik kyin kyuky'i'l jun erman Wa'nch tb'i, b'ix ax n'ok tuq q'uma' Mak.

13

Te Tb'ay-el Aj Kxik Lajo' Te Pa'k B'ix B'e'ch Pakb'on Laq'chik

¹ Kxol kye qerman tuj Antyokiy, ate' tuq junjun erman aj yolil tyol Dios b'ix junjunky aj nkyexnaq'tzan tuq txq'an'ky, b'ix kyetz a'e' aj ntzanije':

[†] **12:15** Tuj kynab'l kye xjal judiy oqtxi', cha'oj tkamik jun xjal aj galan nab'lin, yaji n'ok iktza' jun ángel. ^S **12:17** Ja Chawni, jun tiz'in Jesus. * **12:25** Kya 11:29-30

B'e'ch jun, b'ix junky te Simon aj n'ok tuq q'uma' Níger,* b'ix Lusy aj Siren junky, b'ix junky te Manaem† aj ojaw kyib' junx tuky'i Eródes te gobernador [tuj Galiley], b'ix junky Saulo. ² Aj man tuq nkyexnaq'tzan te Qajawil b'ix nkye'ipan tuq wa'ij, te Txew Dios otzaj tyoli' kyetz ikxjani: «Intel epawa' te B'e'ch b'ix te Saulo te wetz tzan kyk'ulun jun kyaq'un aj oxel nsi' kyetz.» ³ Ntons ya ma mankun kxnaq'tzan b'ix ma mankun kyipan wa'ij, kye qerman oqet ksi' kyq'ab' kyajsik‡ b'ix eb'ajkawin b'ix kyetz eb'ajxik.

Aj Tkaj Moy Jun Chman Tuj Chipr Tzan Tyol Te Pa'k

⁴ Ntons, ikxji kyetz exik lajo' tzan te Txew Dios b'ix eb'ajgex Selewsy b'ix yaji eb'ajxik tuj jun bark max amaq' Chipr. ⁵ B'ix ya ma kyepon tuj amaq' Salamín [tuj tkwentil Chipr], nxik tuq kypakb'a' te tyol Qtata Dios kyu j kye jay nab'il Dios aj ja' n'ok kchimo' tuq kyib' kye aj tijajil Israel. B'ix ax tuq n'onen te Wa'nch§ kyuky'i'l.

⁶ Ya ma kye'ik tuj kyaqil tkwentil te isla Chipr, eb'ajpon tuj te amaq' Páfos. Tzi owok kyen jun xjal aj tijajil Israel, tb'i Barjesus,* tetz jun chman tuq, b'ix nyolin tuq tetz jun aj yolil tyol Dios per nya'tx b'an'ax tuq titza'. ⁷ B'ix te ja chmanni, tetz jun tuky'i'l te k'ulul mandad tuj aj amaq'ji, Sergio Paulo tb'i. Te k'ulul mandad tetz jun xjal b'an list tuq, b'ix etzaj tuk'le' te B'e'ch b'ix te Saulo tzan tok xhcha'o' tyol Qtata Dios. ⁸ Per te chman, aj n'ok q'uma' Elims tuj te yol gryeg, tetz oxik tq'uma' tidi'chq tuky'i te k'ulul mandad tzan k'on tokslan te tume'l titza' n'ok qwit'b'a' jk'u'j ti'j te Qajawil. ⁹ Ntons te Saulo, aj ax owok q'uma' Pa'k, tetz nojnaq tuq tuky'i Txew Dios b'ix oxik ka'yin ti'j te chman, ¹⁰ oxik tq'uma' ikxjani: «Yatz aj a'ich tk'wa'al te Tajaw Choj, cha aweq'inqet kyij xjal b'ix k'onti'l nchb'isun qa at jun tume'l aj presis, yatz aj cha n'el awik'o' te tume'l galan, ¿tujb'a'n kaj asi' tzan ayolin nya'tx galan ti'j te tume'l aj ntzaj txnaq'tza' te Qajawil qetz? ¹¹ Ajna'l te Qajawil ok'uluyon awij tuky'i tajwalil tzan akaj moy b'ix tuj jun tyemp nlay xik awen te chk'atunal te q'ij.» B'eyxnajji te xjal okaj moy, owok b'an qlolj tuj twitz b'ix ntakanje' njoyon ab'l tuq b'a'n tzan txik jochon tetz. ¹² Ntons ya ma tz'ok ten te k'ulul mandad aj ojetq tuq ky'ik, tetz owokslan b'ix b'an nlab'an tuq ti'j te tpakb'alil ti'j Qajawil.

Aj Tpakb'an Te Pa'k B'ix B'e'ch Tuj Antyokiy Tkwentil Pisydy

¹³ Yaji ya ma kye'ex Páfos tuj jun bark, te Pa'k b'ix kye txq'an kyuky'i'l eb'ajpon Perg tuj tkwentil Panfily. Tzi te Wa'nch owel tpawa' tib' kyij, tetz omeltz'jikky Jerusalen. ¹⁴ Ya ma kye'etz Perg, eb'ajpon Antyokiy qaynin tuj tkwentil Pisydy. Tzi tuj jun q'ij ojla'mj e'ox tuj te jay nab'il Dios b'ix eqet wit'let tzi.

¹⁵ Ya ma jaw e'e' [te aj nyolin] tuj te Kawb'il ti'j te kyrelijyon b'ix te ktz'ib'en kye aj yolil tyol Dios,† kye k'ulul mandad tuj te jay nab'il Dios oxik kyq'uma' kyuky'i'l ikxjani: «Etez waq qxjalil,‡ qa at jun eyol tzan qtzaj ekawi'na qetza aj atoqetna tzani ntons pe'eyolin ajna'l.»

¹⁶ Ntons te Pa'k ojaw wa'let, b'ix ojaw tin tq'ab' tzan tuq kylumet, b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Etez aj tijajil Israel a'ix, b'ix etetz aj nkxjanin Qtata Dios anke [nya'tx aj tijajil Israel a'ix], instzaj echa'o' ntzani:

* **13:1** Tetz tb'i telponx jun xjal q'eq xhchi'jel. † **13:1** Ax: Manaen. ‡ **13:3** Intqet awen tidi' telponx ti'j 6:6. § **13:5** Ax: tb'i Juan Marcos. * **13:6** Telponx "tk'ajol Chowe." † **13:15** Kyetz n'ok kyq'uma' tuq ti'j te Tu'jal Dios: "te Kawb'il ti'j te qrelijyon b'ix te ktz'ib'en kye aj yolil tyol Dios." ‡ **13:15** Ax: erman.

17 Te Qtata Dios aj ntzaj kyna'o' kye qijajil Israel oqtxi', tetz e'el tjoyo' kye qijajil b'ix otk'uluj tzan kyok jun nim amaq' man tuq akyeqet Ejipt. * Yaji tuky'i nim tajwalil tetz eb'aj'etz tin tuj te aj amaq' ni'n. 18 B'ix kawnaq (40) aq'b'i tetz oten tpasens kyil'j tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx'. * 19 B'ix te Qtata Dios otk'uluj tzan kyqet kyitza' wuq amaq' tuj te tkwentil Canaan tzan txik tsi' te ktx'o'otx' [kye qijajil oqtxi'].* 20 Ntons, oky'ik kaj oqal tuky'i lajuj tuj oxqal (450) aq'b'i, § b'ix yaji ojaw tin junjun kxol kyetz tuky'i nim kyajwalil tzan kyk'ulun mandad b'ix tzan kykolon kyil'j kye xjal, * max aj tkaj tsi' te Samuel aj yolil tyol Dios oqtxi'. * 21 Yaji kyetz okyqanij tuky'i Qtata Dios tzan stzaj tsi' jun twitzale' k'ulul mandad te kyetz, * b'ix tetz okaj tsi' te Saúl aj tk'ajol Sis aj te b'uch'uj tijajil Minch. * B'ix te Saúl ok'ulun mandad kawnaq (40) aq'b'i. 22 Ya ma tz'el te Saúl, * te Qtata Dios okaj tsi' junky twitzale' k'ulul mandad kxol, okaj tsi' te Dawid, * b'ix oxik tq'uma' ti'j te Dawid ikxjani: "Ma'tx tz'el galan tuj nwitz te Dawid aj tk'ajol Jesey. * Tetz nb'isun iktza' wetz nkyinb'isun, b'ix tetz oqtel tk'ulu' iktza'x wetz ngan."*

23 Ntons ti'j tijajil tetz, otzaj te Jesus aj Koloyon qi'j qetz aj tijajil Israel a'o', iktza'x te Qtata Dios ojetq xik tsi' tyol ti'j. 24 Aj mina' tuq tul te Jesus, te Wa'nch oxik tpaqb'a' kxol kye xjal aj tijajil Israel tzan tjaw si' a' kywi' tjawlen kky'ixpu' kynab'lin. * 25 B'ix aj ch'inky tuq tmankun aj presis tuq tzan tk'ulun te Wa'nch, tetz oxik xhcha'o' kye xjal ikxjani: "¿Ab'l a'in etetz tuj enab'l? Wetz nya'tx a'in te xjal aj n'eb'isu' etetz, * per tzul junky mas yaj, b'ix wetz twitz tetz k'onti'l npon wajwalil iktza' jun xjal aj n'aq'unan te pujul twitz txajab' tajaw."†

26 Etetz waq erman aj a'ix tijajil Abran, b'ix etetz [aj nya'tx tijajil Abran] aj nrxjanin Qtata Dios, te qkyaqil qetz otzaj si' te ja tpaqb'alil ntzani tzan jkolet. 27 Kye aj nkyenajan tuq Jerusalem b'ix te b'uch'uj tijajil aj mas nim kyajwalil kxol qxjalil, k'onti'l oxik kyoksla' te Jesus, b'ix ni k'onti'l owox tuj kywi' te kyyol kye aj yolil tyol Dios oqtxi' aj njaw e'elet kyuj kye jay nab'il Dios tuj kyaqil q'ij ojla'mj. Ikxji kyetz, aj txik ksi' te Jesus tuj il, oponkix te aj nq'umjik tuq oqtxi'. 28 Anke tetz k'onti'l til owoknoj kyitza' tzan tuq tqet kykansa', oxik kyq'uma' te Pilat tzan txik tk'ulu' mandad tzan tuq tqet kansa'.*

29 Ya ma ky'ik kyaqil iktza'x tz'ib'ankaj tuq ti'j tuj te Tu'jal Dios, oqetz kyin twitz te krus b'ix owox kymuqu'. * 30 Per te Qtata Dios otk'uluj tzan tjaw anq'in kxol kye kamnaq. * 31 Tetz ojaw kanet b'ix ky'ila'j q'ij oqet ten kyuky'i kye aj ajune' tuq tuky'i'l aj ktzaj Galiley max Jerusalem. B'ix a'e' kyetz ajna'l aj nkyexik pakb'an ti'j tetz kxol kyaqil xjal.

32 Qetza ajna'l nxik qpaqb'a'na etetz te tyol Qtata Dios aj oxik tsi' kye qijajil oqtxi', 33 ajna'l ma'txkix tk'uluj quky'i'l qetz aj a'o' kyijajil. Opon kyaqil ntzani

* **13:17** Exo 1:7 * **13:18** Núm 14:34 * **13:19** Deu 7:1 § **13:20** Akyeqet tuq kaj oqal (400) aq'b'i tuj Ejipt, yaji kawnaq (40) aq'b'i tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx', yaji epon Canaan b'ix oky'ik lajuj aq'b'i max aj tqet ksipa' te ktx'o'otx' kxol b'ix tzan kyk'ulun mandad tzi tuky'i jun tume'l. * **13:20** Jue 2:16 * **13:20** 1Sa 3:20 * **13:21** 1Sa 8:5 * **13:21** 1Sa 10:1 * **13:22** 1Sa 13:13-14 * **13:22** 1Sa 16:1,12-13 * **13:22** Ax: Isaf. * **13:22** 1Sa 13:14; Sal 89:20 * **13:24** Mak 1:4-5; Luks 3:3 * **13:25** Wnch 1:20 † **13:25** Te aq'unj pujul xajab'j a tuq te aq'unj mas b'an dyaltir kxol kyetz; Mat 3:11; Mak 1:7; Luks 3:16; Wnch 1:27. * **13:28** Mat 27:22-23; Mak 15:13-14; Luks 23:13-23; Wnch 19:15-16 * **13:29** Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Luks 23:50-56; Wnch 19:38-42 * **13:30** Mat 28:5-10; Mak 16:6-8; Luks 24:1-7; Wnch 20:11-18; Kya 1:3

aj tjawlen anq'in te Jesus titza', iktza'x tz'ib'ankaj tuj te tkab'i' Salmo aj nyolin ikxjani: "Yatz a'ich nk'wa'al; wetz ajna'l ma'tx xhtzaj nk'wali'."* ³⁴ B'ix b'an'ax, tzan te Qtata Dios ojaw anq'in te Jesus kxol kye kamaq tzan k'on tponaj xhchi'jel. Komo otyolij ikxjani: "Oxe'l nsi' etetz kyaqil aj b'an galan aj wetz nwitzale' oxik nsi' nyol ti'j tuky'i Dawid [oqtxi']."* ³⁵ B'ix ax nyolin [te Dawid tuky'i Qtata Dios] tuj junky Salmo ikxjani: "Nlay atzoqpij tzan tponaj xhchi'jel tetz aj pawa' a'ox te yatz."* ³⁶ B'an'ax te Dawid tetz ok'ulun kxol txjalil tuj aj tyempji iktza' te Qtata Dios tgan tuq, b'ix yaji tetz okamik[†] b'ix te xhchi'jel oponaj. ³⁷ Per te xhchi'jel te aj ojaw tanq'insa' te Qtata Dios, tetzji k'onti'l oponaj.

³⁸ Intok echa'o' waq erman, tzan tpaj tetz, ajna'l nxik pakb'let tzan tqet najs'a' te echoj. B'ix komo k'onti'l nb'antik tuq tzan jk'ulun iktza' nyolin tuj te Kawb'il ti'j qreljyon [aj oqet stz'ib'a'] Moisés tzan tkaj saq qanim tuj twitz Qtata Dios, ³⁹ ntons ajna'l tzan tpaj te Jesus kyaqil xjal aj okye'okslayon ti'j tetz, b'a'n tzan tel in kchoj. ⁴⁰ Intok esi' enab'l tzan k'on tkanonpon eti'j te tyol Dios aj oqet ktz'ib'a' kye aj yolil tyol oqtxi' ikxjani: ⁴¹ "Instzaj echa'o' etetz aj nkxmayin ti'j [Nyol], pe'elab'an waq b'ix pe'eponaj, tzan tpaj wetz ajna'l oqtel nk'ulu' jun tidi', b'ix cha at-wit ab'l oxel q'uman etetz ti'j, nlay-tal xik etoksla'."* ⁴² Ntons, ya ma kye'etz kyetz tuj te jay nab'il Dios, kye xjal oqet kywitz tzan tuq kyyolin junky'el ti'j kyaqil nini tuj junky q'ij ojla'mj. ⁴³ Ya ma kyeakawin kxolx tzan kyaj, ky'ila'j kye aj tijajil Israel b'ix kye aj ojetq tuq kye'okslan iktza' kye aj tijajil Israel, e'ok lapet ti'j Pa'k b'ix ti'j B'e'ch, b'ix te Pa'k tuky'i B'e'ch nxik tuq kykub'sa' kyk'u'j tzan k'on tuq tkaj kykola' te nim b'an galan aj nk'ulun te Qtata Dios kxol.

⁴⁴ Ya tuj junky saman, tuj te q'ij ojla'mj, kyaqil kye xjal tuj te amaq' owok kchimo' kyib' cha'ol tyol Qtata Dios. ⁴⁵ Yatzun kye aj nim kyajwalil kxol, ya ma tz'ok kyen ky'ila'j tuq kye xjal [n'ok tuq kchimo' kyib' cha'oyon ti'j te Pa'k], ntons b'an nkye'ek'awin tuq b'ix nkyeyolin tuq nya'tx b'an'ax te aj ntyoli' te Pa'k b'ix b'an nya'tx galan nkyeyolin tuq ti'j.

⁴⁶ Ntons te Pa'k b'ix B'e'ch eyolin tuky'i jun tk'u'jlal b'ix oxik kyq'uma' ikxjani: «Exol etetz presiskix tuq tzan txik jq'uma'na tb'ay te tpakb'alil ti'j te tyol Qtata Dios. Per komo etetz ma tz'el etik'o' b'ix n'ena'o' etetz k'onti'l n'etajo' tzan ek'amon jun etanq'in te jun-ele'x, ntons qetza ajna'l ma qoxika kxol kye a'e' aj nya'tx tijajil Israel. ⁴⁷ Komo te Qtata Dios otzaj tk'ulu' mandad qetza ikxjani: "Wetz ma'tx kxqet nsi' tzan tjaw ejaqo' kywitz kye a'e' aj nya'tx tijajil Israel tzan txik epakb'a' titza' tzan kykolet kye xjal ja'chq twitz tx'o'tx'."*

⁴⁸ Ntons, ya ma tz'ok kcha'o' kye aj nya'tx tijajil Israel ikxji, kyetz oje kyeb'ajchalaj b'ix b'an nqet tuq kyjiq'b'a' te tyol Qajawil. B'ix e'okslan kyaqil kye aj ojetq tuq kyekaj si'kix tzan kyk'amon jun kyanq'in te jun-ele'x. ⁴⁹ Ikxji oxik pakb'a' te tpakb'alil ti'j te Qajawil tuj kyaqil aj luwarji.

⁵⁰ Per yaji [kye aj nim kyajwalil kxol] kye aj tijajil Israel, kyetz oxik kykub'sa' kyk'u'j junjun xuj aj b'an eq'i' kyitza' te kyreljyon b'ix aj b'an otzqi'mj-e' b'ix ax kyaqil kye ichan aj tlimaqaal xjal-e' tuj te amaq'. Astilji ejaw ktzyu' te Pa'k b'ix B'e'ch, b'ix eb'aj'ex kylajo' tuj tkwentil kyamaq'. ⁵¹ Ntons te Pa'k tuky'i B'e'ch owel kkyito' te quq ti'j kxajab' [te jun señ kyij],^S yaji

* **13:33** Sal 2:7 * **13:34** Isa 55:3 * **13:35** Sal 16:10 † **13:36** Tuj yol gryeg te aj nyolin "owitan

b'ix owok xhchimo' tib' kyuky'i stat" cha telponx okamik. * **13:41** Hab 1:5 * **13:47** Isa 42:6; 49:6

^S **13:51** Owel kkyito' te quq ti'j te kxajab' telponx tuq nya'tx galan ma'tx kyk'uluj kye xjal; Mat 10:14; Mak 6:11; Luks 9:5; 10:11.

eb'ajxik max amaq' Ikony. ⁵² Ikxji kye aj nkye'okslan tuq ti' Jesus, kyetz b'an nkyechalaj tuq b'ix eb'ajnoj tuky'i te Txew Dios tuj kyanim.*

14

Aj Tpakb'an Te Pa'k B'ix B'e'ch Tuj Amaq' Ikony

¹ Ntons yaji [eb'ajpon] Ikony, b'ix tzi te Pa'k b'ix te B'e'ch e'ox tuj te jay nab'il Dios aj ja' n'ok kchimo' kyib' kye aj tijajil Israel. Tzi eb'ajpakb'an kxol kye xjal b'ix ky'ila'j eb'aj'okslan, xjal aj tijajil Israel b'ix aj nya'tx tijajil Israel. ² Per kye aj tijajil Israel aj k'onti'l e'okslan, kyetz oxik kyq'uma' tidi'chq nya'tx galan kyuky'i kye aj nya'tx tijajil Israel tzan stzaj kyq'oj kyij' kye qerman b'ix tzan kyb'isun nya'tx galan kyij'. ³ Astilji te Pa'k b'ix te B'e'ch ekajten txini ky'ila'j q'ij, b'ix nkyepakb'an tuq tuky'i jun tk'u'jal ti'j Qajawil, qa tetz mas b'an galan quky'i'l twitz te aj nqajo'. B'ix te Qajawil nqet tuq tyek'u' b'an'ax te aj nkyepakb'an tuq ti'j jun galan aj k'onti'l nqajo', astilji te Qajawil oxik tsi' tajwalil te kyetz tzan tqet kyk'ulu' tidi'chq yek'b'il b'ix tidi'chq aj nkyelab'an tuq kye xjal ti'j. ⁴ Kyaqil kye xjal tuj te amaq' pawa' tuq kyib', junjun dyakwerd tuq ate' kyuky'i kye [aj nim kyajwalil kxol kye] aj tijajil Israel, b'ix txq'an ky dyakwerd tuq ate' kyuky'i kye tky'ixel Jesus.

⁵ Per txq'an aj nya'tx tijajil Israel b'ix txq'an ky aj tijajil Israel, kyetz kyuky'i kye k'ulul mandad kxol, oqet kyb'isu' tzan kyok kyyaso' b'ix tzan kyok kxon tuky'i ab'j. ⁶ Per yatzun te Pa'k b'ix B'e'ch, ya ma tz'ok kcha'o' ikxji, eb'aj'oqik b'ix exik max Listr b'ix Derb, kab'e' amaq' tuj tkwentil Likawny, b'ix ax exik tuj ky'ila'j luwar aj qaynin tzi. ⁷ B'ix tzi, kyetz nxik tuq kypakb'a' te tpakb'alil galan ti'j Jesukrist.

Aj Tqet Kyb'isu' Kye Aj Amaq' Listr Qa Te Pa'k B'ix B'e'ch Dios-e'

⁸ Ntons, at tuq jun xjal txini tuj amaq' Listr aj k'onti'l tuq nb'antik tb'et tzan tpaj tetz kox tuq titz'jlenx, ni jun-el tetz ob'et. ⁹ Tetz b'an atok tuq txkyin ti'j te aj ntq'uma' tuq te Pa'k. Te Pa'k oxik te'e' b'ix owok ten te xjal wi'lik tuq tk'u'j tzan tb'antik. ¹⁰ Yaji oxik tq'uma' tuky'i nim twi' ikxjani: «Pajaw wa'let.» Yaji te xjal ojaw xlink'an b'ix ob'et.

¹¹ Ya ma tz'ok kyen kye xjal aj ojetq tuq tk'uluj te Pa'k, kyetz eb'ajjaw siky'in kongan tuj kyyol aj Likawny, oxik kyq'uma' ikxjani: «Kye dios ma'tx kyekyaqul qxol iktza' xjal.» ¹² Owok kyq'uma' [tuky'i kyb'i junjun dios aj ntzaj kyn'a'o' kyetz], te B'e'ch owok kyq'uma' Séus* b'ix te Pa'k owok kyq'uma' Ermes† tzan tpaj a tetz te aj mas nyolin tuq. ¹³ Te jay aj ja' nkyena'on tuq te Séus‡ atqet tuq twitz te amaq', b'ix te chman aj te Séus otzaj tin stzi' tlamelul te amaq' junjun tal tor b'ix ub'ech b'an txaku', b'ix tetz kyuky'i kyaqil kye xjal kygan tuq tzan tqet ksi' present te Pa'k b'ix te B'e'ch.

¹⁴ Ya ma tz'ok kcha'o' te Pa'k b'ix te B'e'ch, kyetz owel kylaqu' kyq'anaq kyij' [tzan tqet kyek'u' nya'tx dyakwerd tuq ate'j], b'ix e'ox kxol kye xjal b'ix oxik kyq'uma' tuky'i nim kywi' ikxjani: ¹⁵ «Etetz †tistel etetz n'ek'ulu' ikxjani? Qetza ax a'o'na xjal iktza' etetz a'ix. Qetza cha nqopakb'an etetz te tpakb'alil galan tzan tkaj esi' kyaqil aj nya'tx galanni, b'ix tzan etokslan ti'j Qtata Dios aj at jun tanq'in, aj oqet k'ulun te twitz ka'j b'ix te twitz tx'o'tx' b'ix te nim a' b'ix kyaqil aj at.» ¹⁶ Oqtxi' te Qtata Dios ostzoqpij tzan kyb'et kyaqil xjal iktza' kyetz kyganx. ¹⁷ Per tetz k'onti'l okaj tsi' tzan tqet tyek'u' ab'l tuq tetz, komo tidi'chq galan ntk'ulu'. Komo aji tetz te aj ntzaj saman te jab', b'ix kyaqil aj tb'anil twitz etawal aj nkaj, b'ix ax ntzaj tsi' kyaqil aj presis tzan ewa'an, b'ix

* 13:52 Kya 5:41 * 14:12 Ax: Júpiter. † 14:12 Ax: Mercurio. ‡ 14:13 Ax: Júpiter.

tzan xhchalaj etanim. ¹⁸ Anke kyetz oxik kyq'uma' kyaqil nini, pen ob'antik tzan tel kyin gan kye xjal tzan tqet ksi' tuq te present te kyetz. ¹⁹ Ntons yaji, kyetzaj txq'an aj tijajil Israel a'e' aj Antyokiya [qaynin tuj tkwentil Pisidy] b'ix txq'an ky'anky aj Ikony. Kyetz oxik kykub'sa' kyk'u'j kye xjal, b'ix astilji owok kxo'o' tuky'i ab'j te Pa'k, b'ix yaji owex kyjuky' xtxa'm amaq', komo kyetz tuj kynab'l qa ojetq tuq kamik. ²⁰ Yaji, kye qerman, kyetz owok kchimo' kyib' ti'j te Pa'k, b'ix tetz ojaw wa'let b'ix oxik junky'el tuj amaq'. Ya tuj junky iwitq oxik Derb tuky'i B'e'ch.

²¹ Ya ma xik kypakb'a' te tpakb'alil galan tuj Derb, b'ix ya ma kye'okslan ti'j Jesus ky'ila'j xjal tzi, emeltz'jik junky'el Listr b'ix Ikony b'ix Antyokiya [qaynin tuj tkwentil Pisidy]. ²² Kyuy kye aj amaq' ni'n kyetz oxik kynimsa' kyk'u'j kye aj nkye'okslan ti'j Jesus b'ix nkyexik tuq kykawi' tzan k'on tkaj ksi' tzan tok kywit'b'a' kyk'u'j ti'j Qajawil. B'ix oxik kyq'uma' kyetz kye xjal ikxjani: «Qetz aj nqokaj tuj tq'ab' Qtata Dios, qetz n'ok qen twitz tidi'chq xhcho'nal [tzan tpaj xjal aj nkyeq'ojin qi'j].» ²³ Yaji kxol junjunchaq b'uch'uj qerman, ekaj ksi' tijxjal tuky'i kyajwalil. Yaji ya ma kyexnaq'tzan b'ix ma kye'ipan wa'ij, ekaj kswa' tuj tq'ab' te Qajawil aj ja' wit'lik kyk'u'j.

Aj Kymeltz'jik Junky'el Te Pa'k B'ix B'e'ch Aj Ja' Eb'ajtzaj Lajo'

²⁴ Ntons ya ma kye'ky'ik tuj tkwentil Pisidy, yaji eb'ajpon tuj tkwentil Panfily. ²⁵ Ya ma xik kypakb'a' Tyol Qtata Dios tuj amaq' Perg [tuj tkwentil Panfily], yaji eb'ajxik amaq' Ataly.

²⁶ Yaji eb'ajxik tuj bark tzan kypon junky'el amaq' Antyokiya [tuj tkwentil Siry] aj ja' exik q'apo' tuj tq'ab' Qtata Dios jun-el tzan tqet kyk'ulu' tuq te aq'unj, b'ix ajna'l ojetq tuq b'antik kyitza'. ²⁷ Ya ma kyepon Antyokiya, e'ok kchimo' kyaqil kye aj b'uch'uj qerman txini b'ix oxik kyq'uma' kyaqil aj b'an tb'anil ojetq tuq tk'uluj te Qtata Dios kyuky'i'l kxol kye xjal, b'ix oxik kyq'uma' titza' tuq kye aj nya'tx tijajil Israel ojetq tuq tz'ok kywit'b'a' kyk'u'j ti'j Jesus. ²⁸ Yaji eb'ajxik tzi ky'ila'j q'ij kxol kye qerman.

15

Aj Txik Kyq'uma' Kye Tijxjal Tidi' Te Aj Presis Kxol Kye Aj Nya'tx Tijajil Israel

¹ Ntons junjun aj tzajnaqe' tuq Judey, nkyexnaq'tzan tuq kxol kye qerman ikxjani: «Qa etetz nlay tz'ok etechalul iktza'x [eq'i' qitza'na] aj okaj tq'uma' Moisés,* ntons nlay kxkolet.» ² Yaji te Pa'k b'ix te B'e'ch eb'ajjaw wululun kyuky'i'l tzan tpaj te ntzani. Astilji kye qerman oqet kyb'isu' tzan txik max Jerusalem te Pa'k b'ix B'e'ch b'ix txq'an ky'anky aj kxol kyetz, tzan kyyolin ti'j te ntzani kxol kye a'e' tky'ixel Jesus txini b'ix kyuky'i' kye txq'an ky'anky aj te b'uch'uj tijxjal. ³ Ntons kye aj exik lajo' tzan kye qerman, eky'ik tuj tkwentil Penisy b'ix Samary, b'ix oxik kyq'uma' kxol kye qerman tzi kyaqil titza' kye aj nya'tx tijajil Israel ojetq tuq kaj kykola' te kykostumbr tzan kyokslan ti'j te b'an'ax, b'ix ikxji kyaqil kye qerman b'an nkyechalaj tuq.

⁴ Ya ma kyepon Jerusalem, kyetz eb'ajk'amet tzan kyaqil kye qerman txini b'ix tzan kye tky'ixel Jesus b'ix kye aj te b'uch'uj tijxjal. Yaji oxik kyq'uma' kyaqil aj tb'anil aj ojetq tuq tk'uluj te Qtata Dios kyuky'i'l. ⁵ Ntons eb'ajjaw wa'let junjun aj b'uch'uj Parisey aj ojetq tuq kye'okslan b'ix oxik kyq'uma' ikxjani: «Predis tzan tq'umlet kye xjal tzan tok si'let kyechalul b'ix tzan tqet kyoksla' te Kawb'il ti'j qreljyon [aj oqet stz'ib'a'] Moisés.»

⁶ Ntons kye tky'ixel Jesus b'ix kye tijxjal owok kchimo' kyib' tzan kyyolin ti'j te ntzani. ⁷ Ya ma kye'eyolin nim ti'j, te Xhe'y ojaw wa'let b'ix oxik tq'uma'

* 15:1 Gén 17:10-14

ikxjani: «Instzaj echa'o' waq erman, etetz eteb'en te Qtata Dios jun-el in'el tjoyo' tzan txik nq'uma' te tpakb'alil galan kxol kye aj nya'tx tijajil Israel tzan kyokslan.» ⁸ Te Qtata Dios aj totzqi' kyanim kye xjal, tetz oqet tyek'u' b'a'n tuq tzan tk'amon kyetz, komo otzaj tsi' te Txew tuj kyanim iktza'x otzaj tsi' qetz.* ⁹ Tuj twitz te Qtata Dios, qetz nya'tx mas tb'anil a'o' kywitz kyetz, komo ax kyetz nkaj saq kyanim tzan tpaj toklen wit'let kyk'u'j ti'j Qtat. ¹⁰ Ajna'el etetz, ztistil k'onti'l nqet etoksla' te Qtat tzan tpaj nxik eq'uma' kye qerman tzan txik kyin te Kawb'il aj eq'i' kyitza' qxjalil,* aj ni kye qijajil oqtxi' ni qetz ajna'el k'onti'l nb'antik tzan tqet jk'ulu'? ¹¹ Qetz nqo'okslan nqokolet tzan te Qajaw Jesus nya'tx tzan tpaj tb'anil-wit a'o' sinoke tzan tpaj ikxji tetz tgan, b'ix ax kyetz nkyekolet ikxji.»

¹² Kkyaqil kye xjal eb'ajlumet b'ix yaji n'ok tuq kcha'o' aj nxik tuq kyq'uma' te Pa'k b'ix te B'e'ch ti'j tidi'chq aj nqet tk'ulu' tuq te Qtata Dios kxol kye aj nya'tx tijajil Israel, tidi'chq yek'b'il tuku'y' tajwalil Qtata Dios b'ix tidi'chq aj nkyelab'an tuq kye xjal ti'j.

¹³ Ya ma mankun kyyolin kyetz, yaji te Chaw oxik tq'uma' ikxjani: ¹⁴ «Erman, kyintzaj echa'o'. Te Simon ma'tx tzaj tq'uma' titza' te Qtata Dios nnab'lin b'an galan kxol kye aj nya'tx tijajil Israel tzan kyel tpawa' txq'an kxol kyetz tzan kyok te tetz. ¹⁵ Tzan tpaj te nini nponkix tyol [te Qtata Dios aj oqet tz'ib'a' tzan] te aj yolil tyol oqtxi' aj tz'ib'ankaj ikxjani: ¹⁶ “Oj tky'ik kyaqil ntzani, yaji kyin'ulel junky'el, b'ix ojawel nk'ulu'ky te tjay tijajil Dawid; te aj oje ponaj, ojawel nk'ulu' junky'el.† ¹⁷ Ikxji kye txq'anky xjal okyejoyoyon wi'j wetz aj Kyajawil a'in, kyaqil a'e' aj nya'tx tijajil Israel aj uk'leme' tzan kyok te wetz ax kyetz okye'okel te wetz.” ¹⁸ Ikxji ntq'uma' te Qajawil aj okaj tsi' kyaqil ntzani atx b'an oqtxi'.”*

¹⁹ Ntons astilji wetz tuj nnab'l k'onti'l tzan tel qin gan kye aj nya'tx tijajil Israel tzan kyk'ulun iktza' te Qtata Dios tgan. ²⁰ Mejor a'ox intqet tz'ib'let jun u'j tzan tkaj kykola' tzan kyna'on kye titzb'alil tidi'chq* b'ix te k'ajajb'il* b'ix tzan k'on txik kchi' txkup aj cha n'el b'ino' kyalq† b'ix ni k'onti'l tzan txik kchi' kyik.* ²¹ Komo atx aj b'an oqtxi' tuj kyaqil q'ij ojla'mj tuj te jay nab'il Dios tuj kyaqil amaq', ate'kix xjal aj njaw e'en te Kawb'il aj oqet stz'ib'a' Moisés.»

²² Ntons kye tky'ixel Jesus b'ix kye aj te b'uch'uj tijxjal b'ix kyaqil kye txq'anky qerman oqet kyb'isu' tzan kyel kyjoyo' xjal tzan kxik kylajo' amaq' Antyokiy tuku'y' Pa'k b'ix B'e'ch. Owel kyjoyo' te Juds aj n'ok tuq q'uma' Barsabas, b'ix Chil,§ kyetz at tuq kyajwalil kxol kye qerman. ²³ Kyi'j kyetz oxik ksama' te u'j aj j'aj tuq nyolin ikxjani: «Qetza aj tky'ixel Jesus a'o'na b'ix kye aj te b'uch'uj tijxjal, nqet qtz'ib'a'na te etetz qerman aj nya'tx tijajil Israel, etetz aj atikxqet Antyokiy, Siry b'ix Silisy. Jun limb'il te etetz. ²⁴ Qetza oje tz'ok qcha'o'na ate' junjun xjal xiknaqe' tzani oje kyepon tzi b'ix qetza k'onti'l exik jk'ulu' mandad. Oje tz'ok qcha'o'na cha nkyek'ulun joder eti'j tuku'y' aj nxik kyq'uma', b'ix cha nkyk'ulu' tzan tna'non etanim (tzan tpaj nxik kyq'uma' tzan tok si'let etechalul b'ix tzan tqet etoksla' te

* **15:7** Kya 10:1-43 * **15:8** Kya 10:44 * **15:10** Ax: yug. † **15:16** B'a'n tzan telponx “tjay tijajil Dawid” ti'j te Koloyon Aj Q'uman Kaj Tuq Oqtxi', iktza' ntzani: “onk'ulu'tzkix tzan tk'ulun mandad junky'el jun tijajil te Dawid”; ax b'a'n tzan telponx kyij'j kye aj nkye'okslan iktza' te Dawid n'okslan tuq; Kya 13:22-23,34-39; 1Xhp 2:4-12; Mak 13:1-2. * **15:18** Am 9:11-12 * **15:20** Exo 34:14-17 * **15:20** Lev 17:10-16 † **15:20** Telponx tzan k'on tuq txik kchi' chib'j aj tzunx tuq at kyik' tuj. * **15:20** Lev 18:6-23 § **15:22** Ax: Silas.

Kawb'il oqtxi'.)* ²⁵ Astilji qetza ma tz'ok qchimo'na qib' b'ix ma qet qb'isu'na tzan kyel qjoyo'na kab'e' qerman tzan kxik q'olb'el etetz junx kyuky'i kye qerman aj ganime' nim qitza', te Pa'k b'ix B'e'ch. ²⁶ Kyetz oje tz'ok kyen nim xhcho'nal ch'inky tuq nkyeget kansa' tzan tpaj nkyepakb'an ti'j Qajaw Jesukrist. ²⁷ Astilji qetza ma'tx xik qlajo'na etuky'i'l te juds b'ix te Chil tzan kyyolin kyetz etuky'i'l b'ix oxe'l kyq'uma' txxolil tidi' ma'tx qokajna ti'j tzani. ²⁸ Tuj twitz te Txew Dios b'ix ax tuj qwitz qetza ma tz'el galan tzan k'on txik jg'uma'na junky tidi' mas aj presis tzan tqet ek'ulu' kywitz kye ntzani: ²⁹ K'on xik echi' txkup aj oje xik q'apet kye titzb'alil, b'ix k'on xik echi' kyik', b'ix k'on xik echi' txkup aj cha n'el b'ino' kyalq, b'ix k'on kxx'ajajin. Qa etetz oqtel etoksla' nini ntons jun galan n'ek'ulu'. Dios etuky'i'l. [A'ox ntzani.]»

³⁰ Ntons ya ma kyexik kawi', kyetz eb'ajxik max Antyokiy, b'ix ya ma kyepon, e'ok kchimo' kyaqil kye qerman b'ix oxik kyq'apo' te u'j. ³¹ Ya ma jaw kye'e' kye qerman te u'j, kyetz oje kyechalaj tzan tpaj jun nimsb'il kyk'u'j.

³² B'ix komo te Juds b'ix te Chil kyetz a'e' aj yolil tyol Dios tuq, ntons oxik kynimsa' kyk'u'j kye qerman tuky'i' kyyol b'an galan, b'ix ikxji ojaw kyin kyk'u'j kye qerman. ³³ Ya ma ky'ik ky'ila'j q'ij kyqetlen ten txini, yaji e'etz kawi' tuky'i' jun tume'l galan tzan kye qerman tzi tzan kymeltz'jikky kxol kye qerman [tuj Jerusalem] aj eb'ajxik lajon te kyetz. ³⁴ Per yatzun te Chil oqet tuj twitz tzan tkajten txini.† ³⁵ Yatzun te Pa'k b'ix te B'e'ch, kyetz eb'ajkaj Antyokiy, nxik tuq kxnaq'utza' b'ix nkyepakb'an tuq ti'j Tyol Qajawil junx kyuky'i' ky'ila'j txq'an'ky aj nkyepakb'an tuq.

Aj Txik Te Pa'k B'ix B'e'ch Q'olb'el Kye Qerman Aj Ja' Tuq Ojetq Kyeky'ik Tb'aya'

³⁶ Ya ma ky'ik ky'ila'j q'ij, te Pa'k oxik tq'uma' te B'e'ch ikxjani: «Qo'o junky'el q'olb'el kye qerman tuj kyaqil amaq' aj ja' oje xik qpakb'a' te tyol Qajawil, tzan tok qcha'o' titza' ate'.» ³⁷ Te B'e'ch tgan tuq tzan txik tin kyuky'i'l kyetz te Wa'nch aj n'ok q'uma' tuq Mak. ³⁸ Per te Pa'k k'onti'l oqet tuj twitz tzan tpaj te Mak ojetq tuq kyekaj tka'yi' jun-el* tuj tkwentil Panfily b'ix k'onti'l oxik kyuky'i'l pakb'ayon. ³⁹ Kyetz k'onti'l eten dyakwerd kxol, astilji oqet kypawa' kyib', te B'e'ch oxik tin Mak tuky'i'l b'ix exik Chipr* tuj jun bark, ⁴⁰ b'ix te Pa'k owel tjoyo' te Chil‡ tzan txik tuky'i'l. Kye txq'an'ky qerman eb'ajxik kykawi' b'ix ekaj kyq'apo' tuj tq'ab' Qajawil tzan tk'ulun jun nim b'an galan kyuky'i'l. ⁴¹ Ntons te Pa'k oky'ik tuj tkwentil Siry b'ix Silisy, b'ix njaw tuq tin kyk'u'j kye kyaqil b'uch'uj qerman txini.

16

Aj Txik Te Timotey Tuky'i Pa'k B'ix Chil

¹ Ntons, te Pa'k opon amaq' Derb b'ix yaji amaq' Listr, b'ix tzi at tuq jun xjal aj n'okslan tuq ti'j Jesus, Timotey tb'i. Tetz tnan jun aj tijajil Israel, jun xuj aj k'onti'l tuq nkaj tsi' tzan tokslan [ti'j Jesukrist], b'ix te stat jun aj nya'tx tuq tijajil Israel. ² Kye qerman aj Listr b'ix kye aj Ikony nkyeyolin tuq galan ti'j te Timotey. ³ Te Pa'k tgan tuq tzan txik te Timotey tuky'i'l, ntons oxik tuk'le' per tb'ay owok tsi' techalul tzan k'on tuq kyyolin kye aj tijajil Israel aj nkyenajan tuq tuj aj luwarji, tzan tpaj kyeb'en tuq te stat nya'tx tuq jun aj tijajil Israel. ⁴ Tuj kyaqil amaq' aj ja' tuq nkyeky'ik, nxik tuq kyq'uma' kye

* 15:24 Kye tz'ib'on oqtxi', atqet k'onti'l oqet ktz'ib'a' aj ja' nyolin "tzan tok si'let etechalul b'ix tzan tqet etoksla' te kawb'il." † 15:34 Kye tz'ib'on oqtxi', atqet k'onti'l oqet ktz'ib'a' ja taqan ntzani. * 15:38 Kya 13:13 * 15:39 Kya 4:36 ‡ 15:40 Ax: Silas.

qerman kyaqil aj ojetq tuq kye kaj ti'j kye tky'ixel Jesus b'ix kye aj te b'uch'uj tijxjal tuj Jerusalen. ⁵ Ikxji kye b'uch'uj qerman ja'chq, kyetz mas tuq nkyeten jwert tizta' wit'lik kyk'u'j ti'j Qajawil b'ix b'ajq'ij mas xjal nkye'ok lapet tzan kyokslan.

Aj Tok Joto' Tuj Twitz Te Pa'k Jun Xjal Aj Masedony

⁶ Ntons, komo te Txew Dios k'onti'l ostzoqpij tzan kky'ik pakb'al tyol Qtata Dios tuj Asy, astilji eb'ajky'ik tuj tkwentil Prijy b'ix Galasy. ⁷ Ya ma kyepon xtxa'm ttx'o'otx' te Misy, kyetz nqet tuq kyb'isu' tzan kyox tuj te amaq' Bifiny per te Txew Jesus k'onti'l ostzoqpij. ⁸ Ya ma kyeky'ik tuj tkwentil Misy, eb'ajxik Troas.

⁹ Tzi te Pa'k jun aq'b'il owok joto' tuj twitz jun ichan aj Masedony wa'lqet tuq twitz b'ix nqet tuq twitz twitz, oxik tq'uma' ikxjani: «Paky'ik ch'in Masedony b'ix pawonen ch'in qi'ja.» ¹⁰ B'eyx aj tok joto' tuj twitz te Pa'k, oxikna Masedony. Qetza wit'lik jk'u'jna tuq, te Qtata Dios ojetq tuq qoxik tuk'le'na tzan txik qpakb'a'na txini te tpakb'alil galan ti'j Jesukrist.

Aj Tpon Te Pa'k B'ix Chil Tuj Amaq' Filipos

¹¹ Ya ma qo'etzna tuky'i bark tuj Troas, oxikna derech Samotrasy b'ix tuj junky iwitq opona Neápolis. ¹² Yaji oxikna Filipos te amaq' aj mas nim tuj tkwentil Masedony, b'ix jun amaq' aj ja' nkyek'ulun mandad kye aj Rom. Ntons txini, oqetena kab'e q'ij.

¹³ Yaji tuj jun q'ij ojla'mj o'exna xtxa'm te amaq' stzi' jun a', komo qetza tuj qnab'la qa tzi at tuq jun luwar ja' n'ok kchimo' kyib' kye xjal tzan kxnaq'tzan. Aj qpona txini, oqet wit'letna yoliyon kyuky'i kye xuj aj ojetq tuq tz'ok kchimo' kyib' tzi b'ix oyolina kyuky'i'l. ¹⁴ Jun xuj [aj atqet tuq tzi] Lidy tb'1, tetz jun aj k'ayil xq'apj xtx'otx'al púrpura, b'ix tzajnaq tuq Tyatir b'ix nna'on tuq Qtata Dios. B'ix te Qajawil oxik tsi' jun tnab'1 tzan tel tniky' tzan tokslan ti'j te aj nxik tq'uma' tuq te Pa'k. ¹⁵ Ya ma jaw si' a' twi' tetz b'ix kye a'e' aj tuj tjay, tetz oqet twitz qwitz, otzaj tq'uma' ikxjani: «Qa etetz tuj ewitz nkyin'okslan b'an b'an'ax ti'j Qajawil ntons pe'ekaj njay ajna'l.» Astilji, okajna tzi.

Aj Kyel Jaqlik Kye Lamel Te Pres Aj Ja' Lamome' Tuq Te Pa'k B'ix Chil

¹⁶ Jun q'ij aj ikja'n tuq qxikna tuj te luwar aj ja' nqoxnaq'tzan te Qtata Dios, owetz tuj qb'eya jun q'opoj aj ate' tuq tajawil b'ix tetz at tuq jun malspirit* tuj tanim aj nxik tsi' tpoder tzan tkanon tuq ti'j tidi' aj oky'el. B'ix tzan tpaj nini tetz nim tuq tmin ntk'ulu' ganar kye tajawil. ¹⁷ Te ja q'opojni tetz lapik tuq qi'ja b'ix ti'j Pa'k, b'ix nxik tuq tq'uma' kongan ikxjani: «Kye ja xjal ntzanije' nkye'aq'unan te Qtata Dios aj atjax tuj ka'j aj mas nim tajwalil twitz kyaqil. Kyetz nxik kypakb'a' te etetz te b'ey galan tizta' tzan jkolel ti'j qchoj.»

¹⁸ Ky'ila'j q'ijxi' tuq ntk'ulu' ikxji, b'ix yaji te Pa'k ojetq tuq tziktik tzan txik xhcha'o' kob'chaq ikxji. Tetz owaj meltz'jik ti'j, b'ix oxik tq'uma' tuky'i te malspirit aj atqex tuq tuj tanim te q'opoj, oxik tq'uma' ikxjani: «Tuky'i tajwalil Jesukrist, oxe'l nk'ulu' mandad yatz tzan ajatz tuj tanim ja q'opojni.» Ntons, b'eyxnajji te malspirit ojatx tuj tanim te q'opoj.

¹⁹ Ya ma tz'ok kyen kye tajaw te q'opoj ya nlay tuq b'antik tzan tok mas kytumin tzan tpaj tetz, ojaw ktzyu' te Pa'k b'ix te Chil, b'ix exik kyin tuj plas te amaq' kywitz kye k'ulul mandad tuj amaq'. ²⁰ Ya ma pon kyin kywitz kye k'ulul mandad, oxik kyq'uma' ikxjani: «Kye aj tijajil Israel ntzanije'ni, kyetz cha nkyek'ulun tzan kyjaw lab'un kye xjal tuj qamaq' ²¹ b'ix nxik kxnaq'tza'

* 16:16 Ax: malspirit aj te kan piton.

junky kostumbr aj qetz tzan te jkawb'il nlay b'antik tzan txik qin b'ix ni tzan tqet jk'ulu' qetz aj a'o' aj Rom.»

²² Ntons kye xjal eb'ajjaw lab'un kyi'j, b'ix kye k'ulul mandad owel kylaqu' kyq'anaq te Pa'k b'ix Chil' b'ix oxik kyk'ulu' mandad tzan kyqet jub'cha' tuky'i tze'. ²³ Ya ma kyeqet jub'cha' ky'ila'j-el, yaji eb'ajqex si' tuj pres b'ix oxik kyq'uma' te xb'uqil pres tzan kyqet kxb'uqi' byenech. ²⁴ Yatzun te xb'uqil pres eqex tlam'o' tuj jun luwar tujx te pres, b'ix oqex tsi' kyoq tuj jun xhapb'il oqj.

²⁵ Ntons mas yaj, qanq b'an chukaq'b'il tuq, te Pa'k b'ix te Chil nkyex-naq'tzan tuq b'ix nkyeb'itzan tuq b'itz te Qtata Dios, b'ix kye txq'anqy aj pres nkyecha'on tuq kyi'j. ²⁶ Yaji tanderepent otzaj jun kab'junab' b'an nim, ojaw tkyito' kyaqil twit'lel te loq' te pres, b'eyxnaji kye tlamelul te pres eb'aj'el jaqlik b'ix kye kaden aj n'oken tuq k'alb'il kye xjal eb'aj'el kyib'x. ²⁷ Ya ma tz'el twatl te xb'uqil pres b'ix ya ma xik ten te lamb'il stzi' te pres jaqo' tuq, ntons tetz otzyet tmacit aj q'obj'il b'ix oqet tuq tkansa' tib' tzan tpaj tetz tuj ttab'l ojetq tuq kye'oqik kye aj pres. ²⁸ Per te Pa'k luwew ojaw siky'in kongan ikxjani: «K'on tz'ok ak'ulu' jun tidi' awi'j. Qkyaqil qetza oqoqetna tzani.»

²⁹ Ntons te xjal oxik tq'uma' tzan stzaj q'anali' tuq tuj tb'ey b'ix owox oqelan tuj te pres, b'ix b'an nlu'lun tuq oqet mejlet twitz Pa'k b'ix Chil. ³⁰ Yaji eb'aj'etz tin tuj te pres b'ix oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «Tat, instzaj eq'uma' ch'in, tidi' presis tzan tqet nk'ulu' tzan nkolet.»

³¹ Yaji kyetz owaj ktzaq'b'e' ikxjani: «Pawokslan ti'j Qajaw Jesus, ikxji ochkoletel yatz a'ich b'ix kyaqil a'e' aj tuj ajay.» ³² Ntons kyetz oxik kypakb'a' te Tyol Qtata Dios tetz b'ix kye kyaqil a'e' aj tuj tjay. ³³ Axxix aj or aj aq'b'ilji, ojaw xtx'ajo' twitz kye ok'ol kyqetlen jub'cha'. B'ix tetz ojaw si' a' twi' b'ix kyaqil kye a'e' aj tuj tjay. ³⁴ Ntons te xjal eb'aj'ox tin tuj tjay b'ix [otq'umaj tzan] txik si' kywe', b'ix kyaqil kye aj tuj tjay eb'ajchalaj tzan tpaj kyokslb'en ti'j Qtata Dios.

³⁵ Ntons, ya ma gosaqxikan kye k'ulul mandad oxik kylajo' txq'an mulon q'umal tetz ikxjani: «Inkxik atzoqpi' kye aj xjalni.» ³⁶ Yaji te xb'uqil pres oxik tq'uma' te Pa'k ikxjani: «Kye k'ulul mandad ma'tx stzaj kyq'uma' tzan exik tzoqplet. Ajna'l b'a'n tzan exik. jKye'b'a' waq kxik!»

³⁷ Per yatzun te Pa'k oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Tb'ay ma qoqetb'aj kyjub'cha' kywitz kyaqil b'ix k'onti'l tuq qil, b'ix qetza a'o'na at qoklena tzan jkolet tzan te kawb'il aj Rom, b'ix ma qogex ksi'na tuj pres. jB'ix ajna'l kygan tzan qxikna ktzoqpi' ewj? jNlay! Inktzaj kyetz kywitzale' eq'il te qetza.»

³⁸ Ntons ikxji kye mulon oxik kyq'uma' kyuky'i kye k'ulul mandad te ama'q', b'ix kyetz eb'ajxob' toklen kcha'o' qa at tuq kyoklen tzan kykolet tzan te kawb'il aj Rom. ³⁹ Ntons kye k'ulul mandad eb'ajxwa'q aj ja' tuq akyeqet kyetz, b'ix oqet kywitz kywitz [tzan kyex]. Ya ma kyejatz kyin, oqet kywitz kywitz tzan kyex tuj te ama'q'. ⁴⁰ Ntons ya ma kyejatz tuj te pres, eb'ajxik tjay Lidy, b'ix ya ma kyepon kxol kye qerman, oxik kynimsa' kyk'u'j tzan kyten jwert. Yaji eb'aj'ex tzi.

17

Aj Tpakb'an Pa'k Tuj Amaq' Tesalonk

¹ Ya ma kyeky'ik tuj tkwentil te Anfipolis b'ix te Polony, yaji eb'ajpon Tesalonk aj ja' at tuq jun jay nab'il Dios ja' tuq n'ok kchimo' kyib' kye aj tijajil Israel. ² Iktza'x naq'ik tuq te Pa'k, owox kxol kyetz, b'ix oxo q'ij aj q'ij ojla'mj

tetz oyolin kyuky'i'l ti'j te Tu'jal Dios. ³ Nxik tuq tq'uma' xtxolil b'ix nqet tuq tyek'u' tuky'i Tu'jal Dios, ma'kix tuq kamik te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi', b'ix ma'kix tuq jaw anq'in kxol kye kamnaq. 'Tetz nxik tuq tyoli' ikxjani: «Te Jesus aj nxik npakb'a' etetzni, a tetz te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'.» ⁴ B'ix junjun kxol kyetz eb'aj'okslan b'ix owok kyjunch'i' kyib' tuky'i Pa'k b'ix Chil, b'ix ax ky'ila'j aj nya'tx tijajil Israel aj nkyexjanin tuq Dios ax kyetz eb'aj'okslan, b'ix ax ky'ila'j xuj aj tlimaqaal xjal-e'.

⁵ Ntons kye xjal aj nim kyajwalil kxol kye aj tijajil Israel [aj k'onti'l nkye'okslan tuj aj amaq'jil], kyetz b'an nkye'ek'awin tuq, b'ix e'ok kchimo' txq'an xjal aj nya'tx galan kyenab'lin aj cha nkyeb'aganje' tuq tuj amaq', ntons okyk'uluj tzan kyajwab'un kye xjal tuj te amaq'. Eb'aj'ox tuj tjaj Jason joyol te Pa'k b'ix Chil tzan tuq kyetz kyeq'i' jwer tzan tuq txik kyq'apo' tuj kyq'ab' kye xjal. ⁶ Yaji, komo k'onti'l owoknoj te Pa'k kyitza', astiliji exik kyeq'i' te Jason b'ix junjunky qerman kywitz kye k'ulul mandad tuj te amaq'. Oxik kyq'uma' kongan ikxjani: «Kye ja xjalni nkyek'ulun nya'tx galan ja'chq, ax ma'tx kye'ul tzani tuj qamaq'. ⁷ B'ix te Jason ma'tx kye tk'amoj tuj tjaj. Kyaqil kyetz k'onti'l nkye'okslan te kawb'il aj ntzaj tq'uma' te César [aj twitzale' kyij] kye k'ulul mandad qi'j], b'ix kyetz nkyq'uma' at junky twitzale' k'ulul mandad qi'j aj tb'i Jesus.»

⁸ B'ix ya ma tz'ok kcha'o' ikxji, eb'ajjaw q'ojlik kyaqil kye xjal b'ix kye aj nkyek'ulun mandad tuq txini. ⁹ Per te Jason b'ix kye txq'an ky okchojoj kymult b'ix eb'ajxik tzoqpi'.

Aj Tpakb'an Te Pa'k B'ix Chil Tuj Amaq' Berey

¹⁰ Yaji qonik'an kye qerman exik kylajo' te Pa'k b'ix Chil tzan kxik Berey. B'ix ya ma kyepon tzi, eb'aj'ox tuj te jay nab'il Dios aj ja' tuq n'ok kchimo' kyib' kye aj tijajil Israel. ¹¹ Kye xjal tzi mas tuq galan ch'inky kyenab'lin kywitz kye aj Tesalonk. Kyetz okyk'amoj te tpakb'alil tuky'i jun tk'u'jlal, b'ix b'ajq'ij nqet tuq b'aj kxnaq'tza' te Tu'jal Dios aber qa b'an'ax te aj nkyepakb'a' tuq te Pa'k b'ix Chil. ¹² Ikxji ky'ila'j xjal aj tijajil Israel eb'aj'okslan b'ix ax ky'ila'j xjal aj nya'tx tijajil Israel eb'aj'okslan, nya'tx a'ox ichan sinoke ax xuj a'e' aj tlimaqaal-e' aj nkyeyolin tuq te yol gryeg.

¹³ Ya ma tz'ok kcha'o' kye aj tijajil Israel aj nkyenajan Tesalonk qa te Pa'k ax npakb'an tuq tyol Qtata Dios tuj Berey, eb'ajxik txini b'ix okyk'uluj tzan kyajwab'un kye xjal. ¹⁴ Ntons kye qerman luwew oxik kylajo' te Pa'k tzan txik tumelil te nim a', yatzun te Chil b'ix te Timotey eb'ajkaj tzi. ¹⁵ Ya kye aj eb'ajxik in te Pa'k, eb'ajxik tuky'i'l max tuj te amaq' Aténas. Yaji te Pa'k oxik tq'uma' kyetz tzan txik kyq'uma' te Chil b'ix te Timotey tzan kypon luwew txini; ntons kye qerman e'ajtz meltz'jik.

Aj Tpakb'an Te Pa'k Tuj Amaq' Aténas

¹⁶ Aj man tuq n'iyon te Pa'k kyij' kye tuky'i'l tuj Aténas, tetz otzaj cho'on tanim tzan tpaj te aj amaq'ji kyaqil kye xjal b'an q'apo' tuq kyib' tzan kynan' on twitz titzb'alil tidi'chq. ¹⁷ Tetz nyolin tuq nim tuj te jay nab'il Dios kyuky'i kye aj tijajil Israel b'ix kyuky'i kye aj nya'tx aj tijajil Israel aj nkyexjanin Dios, b'ix b'ajq'ij tuq nyolin tuj plas kyuky'i kye aj nkye'ok te e'ok tzy tzi. ¹⁸ B'ix junjun xnaq'tzon aj b'uch'uj Epikury b'ix aj b'uch'uj Estoyk nkyeyolin tuq tuky'i'l. Junjun nkyoyoli' tuq ikxjani: «Tidi'-alo ntwululu'!» kyekyi. B'ix junjunky nkyq'uma' tuq ikxjani: «Tetz cha npakb'an kyij' txq'an ky dios aj k'onti'l ntzaj qna'o' tzani.» Nkyeyolin tuq ikxji tzan tpaj te Pa'k nxik tuq tpakb'a' te tpakb'alil galan ti'j Jesus b'ix ti'j titzza' tjawlen anq'in.

¹⁹ Yaji kyetz otzaj kyuk'le' b'ix oxik kyin twitz te [b'uch'uj xjal aj n'ok q'uma' tb'i] Ariyop, b'ix oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Qgana tzan tok qcha'o' ti'j te

aj tpaqb'alil ak'a'j aj nxik apakb'a'ni. ²⁰ Yat z ntzaj aq'uma' qetza tidi'chq aj chuktky mina' tok qcha'o'na, per qetza qgana tzan tok qcha'o' tidi' telponx kyaqil nini.» ²¹ Komo kye aj Aténas b'ix kye aj laq'chik xjal aj nkyenajan tuq tzi, k'onti'l junky tidi' aj b'an presis n'el tuj kywytz sinoke tzan txik kyyoli' qatzun tzan tok kcha'o' jun tidi' aj mina' tok kcha'o'ji.

²² Ntons te Pa'k ojaw wa'let kxol kye aj te Ariyop b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Etetz aj amaq' Aténas, wetz n'ok wen etetz at nim erelijyon eq'i' etitza'». ²³ Komo aj nkyinb'et wetz tuj junjun luwar tuj etamaq', n'ok nka'yi' ky'ila'j titzb'alil tidi'chq aj nkyeqet ena'o'. B'ix wetz ma tz'ok wen tuj jun enab'il dios tz'ib'a' ja yol ikxjani: «Te ja ntzani te jun nab'il te dios aj k'onti'l qotzqi'.» Ntons te Dios aj ntzaj ena'o' etetz, aj k'onti'l etotzqi'ni, ti'j tetz nkyinpakb'an ajna'l.

²⁴ A tetz te Dios aj oqet k'ulun te twitz tx'o'tx' b'ix kyaqil aj at tzani twitz tx'o'tx', a tetz Tajaw te ka'j b'ix te tx'o'tx', b'ix k'onti'l nnajan tuj jun jay aj cha tk'ulb'en xjal. ²⁵ Tetz k'onti'l lo'ik tk'u'j tzan txik si' jun tidi' tetz iktza-wit tetz at tidi' npaltin tetz, a tetz ntzaj sin qanq'in qkyaqil b'ix ntzaj tsi' qxew b'ix ntzaj tsi' kyaqil aj at.* ²⁶ Cha ti'j jun xjal eqet tk'ulu' kyaqil kyijajil xjal aj at twitz tx'o'tx', tzan kynajan ja'chq twitz tx'o'tx' kyaqil. Tetz oje kaj tsi' kyaqil tumelil te tyemp b'ix jateb' tyemp qo'anq'iyon [tzani twitz tx'o'tx'] b'ix ja' oqonajayon.

²⁷ Tgan tzan kyjoyon kye xjal tetz tzan toknoj kyitza' oj kyok taktz'an twitz nkyetakanje' nkyejoyon ti'j, komo nya'tx laq'chik atqetkix te Qtata Dios qi'j.*

²⁸ Komo «tzan tpa'j tetz itz'oyo' ajna'l, b'ix nqo'aq'unan, nqok'ulun tidi'chq, b'ix tzan tpa'j tetz ato' ajna'l.» Iktza'x okyq'umaj junjun aj otzqi'mj tzan tpa'j b'an b'isu' nkyeyolin, oje kyq'umaj ikxjani: «Komo tzan tpa'j ti'j o'el, ax a'o' tijajil.» ²⁹ Komo qetz a'o' tijajil Qtata Dios, a tgan tzan tel qniky', tetz nya'tx jun tidi' aj k'ulumaj tuky'i xtx'otx'al oro b'ix plata qatzun ab'iji, b'ix tzan nya'tx cha jun titzb'alil aj tk'ulb'en jun xjal b'ix tetz nya'tx jun aj xkonoli' tzan xjal.

³⁰ Oqtxi' kye xjal k'onti'l owel kyniky' ti'j te Qtata Dios b'ix tetz cha oky'ix-oq titza' te nini,* per ajna'l tetz ntzaj tq'uma' te qkyaqil qetz aj ja'chq tzajnaqo' tzan tjaw qky'ixpu' qnab'lin. ³¹ Te Qtata Dios oje kaj tsi' jun q'ij aj ja' ox'e'l tq'uma' kyil kye xjal tuky'i tkawb'il tuj tq'ab'. B'ix ox'e'l tq'uma' kyil tzan jun xjal aj oje tz'el tjojo' tetz, b'ix oje qet tyek'u' nntzani b'an'ax tzan tpa'j te aj xjalji oje jaw tanq'insa' junky'el.»

³² Ntons, ya ma tz'ok kcha'o' ti'j oj kyjw anq'in kye kamnaq, junjun cha eb'ajxmajin ti'j b'ix junjunky nkyq'uma' tuq ikxjani: «Qgana tzan awok qcha'o' ti'j te nini tuj junky q'ij.» ³³ Ntons astilji te Pa'k owex kxol. ³⁴ Per junjun kyetz eb'aj'okslan b'ix eb'aj'ok lapet ti'j. Kxol kyetz atqet tuq te Yoni'xh, tetz jun kxol kye aj n'ok tuq kchimo' kyib' txini tuj te Ariyop, b'ix junky, jun xuj tb'i Dámaris, b'ix ax ate' tuq txq'anqy xjal.

18

Aj Tyolin Te Qajawil Tuky'i Pa'k Tzan K'on Tkaj Tsi' Tzan Tpaqb'an Tuj Amaq' Korint

¹ Ya ma ky'ik kyaqil te nini, yaji te Pa'k owetz Aténas b'ix oxik max amaq' Korint. ² Tzi owoknoj twitz tetz jun ichan aj tijajil Israel, Akiy tb'i. Tetz aj tuj tkwentil Pont tuq b'ix te txu'jel tb'i Xhil. Kyetz man tuq kyponlen tzi, tzajnaqe' tuq Italy tzan tpa'j te Claudio [aj nk'ulun mandad tzi] ojetq tuq xik tk'ulu' mandad tzan kyex kyaqil kye aj tijajil Israel aj nkyenajan tuq tuj Rom.

* 17:25 Isa 42:5 * 17:27 Rom 10:8 * 17:30 Rom 3:25; 2Kor 5:19

Ntons te Pa'k oxwa'q q'olb'el kyetz. ³ B'ix komo te Pa'k parej tuq taq'un iktza'x tuq kyetz, komo kyetz k'ulul jay pach pur xtx'otx'al tz'u'm tuq, ntons tetz okajten kyuky'i'l aq'unon.

⁴ Kyaq'il q'ij ojla'mj te Pa'k nxik tuq tuj te jay nab'il Dios, b'ix tzi nxik txnaq'tza' tuq kye xjal. Nim tuq nyolin tzan kyokslan kye xjal aj tijajil Israel b'ix ax kye xjal aj nya'tx tijajil Israel.

⁵ Ya ma kyepon te Chil* b'ix te Timotey tzajnaqe' tuq tkwentil Masedony, yatzun te Pa'k okaj tsi' tzan taq'unan b'ix owokten pakb'al Tyol Qtata Dios b'ajq'ij. Tuky'i jun tk'u'jlal nxik tuq tkpakb'a' kyuky'i kye aj tijajil Israel, tetz teb'enky tuq a te Jesus te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'. ⁶ Per yaji, txq'an aj kxol kyetz nkyeyolin tuq nya'tx galan ti'j Pa'k b'ix k'onti'l tuq nkyoksla'. Astilji te Pa'k owel tkyito' tq'anaq kywitz [tzan tqet tyek'u' tetz k'onti'l oqet tuj twitz te aj okyk'ulu], b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «A'ixk at epaj qa tzul jun xhcho'nal etajsik ajna'l. Wetz ajna'l k'onti'l npaj ti'j te aj oky'el eti'j.* Ajna'l ma kyinxik kxol kye aj nya'tx tijajil Israel.»

⁷ Yaji owetz tuj te jay nab'il Dios b'ix oxik tjay jun xjal tb'i Ticio Justo, jun xjal [aj nya'tx tijajil Israel per][†] nna'on tuq Qtata Dios, b'ix tetz tjay atqet tuq qaynin ti'j te jay nab'il Dios. ⁸ Ntons at tuq jun xjal Krisp tb'i, tetz aji tuq te twitzale' tuj te jay nab'il Dios [tuj aj amaq'ji], b'ix ax tetz owokslan ti'j Qajawil kyuky'i kyaq'il aj tuj tjay. B'ix ky'ila'j xjal aj amaq' Korint aj n'ok kcha'o' tuq te aj nxik tpakb'a' te Pa'k, e'okslan b'ix njaw tuq si' a' kywi'.

⁹ Ntons, jun qonik'an te Pa'k owok joto' tuj twitz tzan te Qajawil, b'ix te Qajawil oxik tq'uma' tetz ikxjani: «K'on txob'. Intxik apakb'a' te tpakb'alil galan b'ix k'on chlumet, ¹⁰ tzan tpaj wetz akyinqet awuky'i'l b'ix nijunwt ab'l b'a'n tzan tok tk'ulu' jun nya'tx galan awi'j. Wetz ate' ky'ila'j xjal tuj ja amaq'ni aj oje kye'el njoyo'.»

¹¹ Ntons te Pa'k okajten kxol kye aj Korint jun aq'b'i tuky'i waqaq gya', b'ix nxik tuq txnaq'tza' tyol Qtata Dios kxol. ¹² Yaji, tuj jun tyemp at tuq junky k'ulul mandad tuj amaq' Akay, Galyon tb'i, tuj aj tyempji kye aj tijajil Israel [aj nkyeq'ojin tuq ti'j te Pa'k], oqet kykawla' junch'in b'ix ojaw ktzyu' te Pa'k b'ix oxik kyin tuj despach twitz te k'ulul mandad. ¹³ Oxik kyq'uma' ikxjani: «Te ja xjal ntzani nxik tkub'sa' kyk'u'j kye xjal tzan kyna'on te Qtata Dios tuky'i junky tume'l aj k'onti'l nyolin te Kawb'il ti'j qreljijon.» ¹⁴ Ya ma tz'aq'ik tuq te Pa'k tzan tyolin, tzaj te Galyon, oxik tq'uma' kye xjal ikxjani: «Qa tzan tpaj-wit jun til nya'tx nim qatzun b'an nimji, a'inx-tal wetz owokel nsi' nwi' eti'j etetz aj tijajil Israel. ¹⁵ Per komo etetz cha nkxwululun ti'j jun yol b'ix ti'j kyb'i xjal b'ix ti'j te Kawb'il te erelijjyon etetz, intok etenx etetz titza' okxteyon. Wetz k'on ngan tzan wok jun pujul il exol etetz ti'j te nini.» ¹⁶ Ntons eb'aj'etz tlajo' tuj tdespach. ¹⁷ Ntons yaji, kye xjal e'ok lab'un ti'j te Sóstenes, te twitzale' tuj te jay nab'il Dios tzi, b'ix oqetb'aj kyb'uju' ax twitz te despach, per te Galyon k'onti'l tidi' otq'umaj.

Aj Tmeltz'jik Junky'el Te Pa'k Tuj Amaq' Antyokiy Tuj Tkwentil Siry

¹⁸ Te Pa'k okajten ky'ila'j q'ijky tzi, yaji ekaj tkawi' kye qerman b'ix oxik tuj bark tzan tpon Siry, b'ix ajune' tuq tuky'i'l te Akiy b'ix Xhil. Ya ma pon amaq' Senkrey owel tjoso' ti'j twi' tzan tpaj ojetq tuq xik tsi' tjurament.* ¹⁹ Yaji eb'ajpon Efeso, b'ix tetz ekaj tsi' tzi te Akiy b'ix te Xhil, b'ix oxik tuj te jay nab'il Dios b'ix nyolin tuq kyuky'i kye aj tijajil Israel tzi. ²⁰ Kye xjal oqet kywitz twitz

* **18:5** Ax: Sílas. * **18:6** Ezq 33:1-9 † **18:7** "Jun xjal aj nna'on Qtata Dios" telponx tuq jun aj nya'tx tijajil Israel per eq'i' titza' iktza' kye aj tijajil Israel eq'i' kytza'. * **18:18** Núm 6:18

tzan tuq tkaj kab'e'ky q'ij, per tetz k'onti'l otb'anij tzan tkaj. ²¹ Ekaj tkawi' b'ix oxik tq'uma' kyetz: «(A tgan tzan nten Jerusalem tuj ninq'ij aj oky'el naj)† per kyin'ul junky'el etuky'i'l qa te Qtata Dios tgan.» Yaji owex tzi tuj amaq' Efeso b'ix oxik tuj jun bark.

²² Yaji opon tuj amaq' Sesarey, b'ix ojax [Jerusalen] limal kye qerman txini. Yaji oqex Antyokij junky'el.

²³ Ya ma ky'ik nim tyemp tzi, oxik tuj tkwentil Galasy b'ix Priyj q'olb'el kye b'uch'uj qerman tuj junjunchaq amaq' txini b'ix nkyexik tuq tñimsa' kyk'u'j kyaqil kye aj nkye'okslan ti'j Jesus.

Aj Tpakb'an Te Pol Tuj Amaq' Efeso

²⁴ Ntons, tuj aj tyempij opon tuj amaq' Efeso jun xjal tb'i Pol. Tetz jun aj tijajil Israel aj amaq' Alejandriy tuq, b'ix npakb'an tuq b'an galan, b'an totzqi' tuq nim ti'j te Tu'jal Dios. ²⁵ Tetz ojetq tuq tzaj xnaq'tza' ti'j te tpakb'alil ti'j Qajawil, b'ix tuky'i jun tk'u'j'jal npakb'an b'ix b'an byenech nxnaq'tzan tuq ti'j te Jesus, per a'ox tuq teb'en ti'j te aj ntxnaq'tza' tuq te Wa'nch aj njaw tsi' a' tuq kywi' xjal. ²⁶ Ntons jun q'ij owaq'ik tzan tpakb'an tuky'i jun tk'u'j'jal tuj te jay nab'il Dios [aj ja' nkyepon tuq Akiy b'ix Xhil], per yatzun kyetz, ya ma tz'ok kcha'o' tidi' tuq ntxnaq'tza', ntons kyetz eyolin tuky'i'l apart, kchukel, oxik kyq'uma' xtxolil ti'j te Qtata Dios.

²⁷ Yaji, komo tetz tgan tuq tzan txik [pakb'on] tuj tkwentil Akay, kye qerman oxik kynimsa' tk'u'j' b'ix oqet ktz'ib'a' jun u'j kye a'e' aj nkye'okslan ti'j Jesus txini tzan kyk'amon te tetz galan. Ya ma pon txini xkol kye aj ojetq kye'okslan tzan tpaj te nim b'an galan aj ojetq qet tk'ulu' te Qajawil tuj kyanim, ntons tetz owonen nim kyuky'i'l. ²⁸ Kywitz kyaqil xjal nxik tuq tpakb'a' tuky'i jun tk'u'j'jal, b'ix kye aj tijajil Israel aj nya'tx dyakwerd tuq ate', k'onti'l ob'antik tzan taj ktzaq'b'e' tzan tpaj tetz nqet tuq tyek'u' tuky'i Tu'jalx Dios, te Jesus aji tuq te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'.

19

Aj Stzaj Te Txew Dios Kyajsik Kye Aj Efeso

¹ Aj tzunx tuq atqet te Pol tuj Korint, yatzun te Pa'k tky'iklen kyuj junjun luwar laq'chik stzi' te nim a', opon tuj amaq' Efeso aj ja' e'oknoj twitz junjun xjal aj nkye'okslan ti'j Jesus. ² Oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Otzaj pe'etajsik etetz te Txew Dios aj etokslan?» Kyetzaj kyetz, owaj ktzaq'b'e' ikxjani: «Qetza mina' tok qcha'o'na qa at jun Txew Dios.» ³ Ntons te Pa'k oxik xhcha'o' kyetz: «¿Ntons tuky'i' ab'l qb' i jaw si' a' etetz ewi'?» Yaji kyetz owaj ktzaq'b'e': «Tuky'i tume'l iktza' aj ntxnaq'tza' tuq te Wa'nch.» ⁴ Yaji te Pa'k oxik tq'uma' ikxjani: «Te Wa'nch njaw tsi' tuq a' kywi' kye xjal tjawlen kky'ixpu' kynab'lin b'ix nxik tuq tq'uma' kyetz tzan kyokslan tuq ti'j te aj tzul mas yaj, b'ix a tuq te Jesus aj tzul.» ⁵ Ya ma tz'ok kcha'o' ikxji, kye xjal ojaw si' a' kywi' tuky'i' tb'i Qajaw Jesus. ⁶ Ya ma qet tsi' te Pa'k tq'ab' kyajsik, yaji te Txew Dios otzaj kyajsik b'ix e'aq'ik tzan qyolin tuj junky yol, b'ix epakb'an aj otzaj q'uma' kyetz tzan Qtata Dios. ⁷ Kyetz kab'lajuj xjal kyb'et tuq tzan kkyaqil.

⁸ Ntons te Pa'k n'ox tuq tuj te jay nab'il Dios b'ix opakb'an oxex qya' tzi tuky'i jun tk'u'j'jal b'ix nyolin tuq kyuky'i'l b'ix nkyexik tuq txnaq'tza' ti'j te tume'l titza' tzan kykaj tuj tq'ab' Qtata Dios b'ix kye xjal nkye'okslan tuq. ⁹ Per ate' tuq txq'anky aj b'an tz'ak-e', k'on kygan tuq tzan kyokslan sinoke kywitz kye

† 18:21 Kye tz'ib'on oqtxi', atqet k'onti'l oqet ktz'ib'a' aj ja' nyolin “tzan nten Jerusalem tuj ninq'ij.”

* 19:4 Mat 3:11; Mak 1:4,7-8; Luks 3:16; Wnch 1:26-27; Kya 2:38

xjal cha nkyeyolin tuq nya'tx galan ti'j te Tumelil* [ti'j Qajawil]. Ntons te Pa'k owel tpawa' tib' kyi'j, b'ix eb'ajxik tin tuky'i'l kye aj ojetq tuq kye'okslan ti'j Jesus, exik tin tuj jun skwel aj te jun xjal tb'i Tiran, b'ix tzi nyolin tuq b'ajq'ij kyuky'i'l. ¹⁰ Ikxji otk'ulu'j kab'e' aq'b'i, b'ix kyaqil kye aj nkyenajan tuq kyuj kye amaq' tuj Asy, kyaqil aj tijajil Israel b'ix kye aj nya'tx tijajil Israel, kyetz owok kcha'o' te Tyol Qajawil. ¹¹ Te Qtata Dios nqet tuq tk'ulu' tidi'chq yek'b'il aj a'ox tetz nb'antik titza', nxik tuq tsi' tajwalil te Pa'k b'ix ikxji ky'ila'j yab' nkyeb'antik tuq titza'. ¹² Kye xjal nxik tuq kyeq'i' k'alb'ilj qatzun xhq'apji aj ojetq tuq tz'ok tmako' te Pa'k, b'ix yaji nqet tuq ksi' kya'jksik kye yab' b'ix te yab'il n'el tuq kyi'j b'ix kye malspirit nkyejatz tuq tuj kyanim.

Aj Oky'ik Kyi'j Wuq Xjal Aj Njatz Kyin Tuj Malspirit Tuj Kyanim Xjal

¹³ Ntons, junjun aj tijajil Israel q'anon xb'etlon-e', aj njatz tuq kyin malspirit tuj kyanim xjal, yaji oqet kyk'ulu' probar tzan kyk'ulun nini tuky'i' tb'i Jesus. Nxik tuq kyq'uma' te jun malspirit ikxjani: «Oxe'l nk'ulu' mandad yatz tuky'i' tb'i te Jesus aj ntpakb'a' te Pa'k.» ¹⁴ Ntons jun xjal aj tijajil Israel, jun pal aj nim tajwalil, Exheb tb'i, tetz ate' tuq wuq tk'ajol b'ix kywuqil kyetz nkyek'ulun tuq ikxji. ¹⁵ Yaji te malspirit owajtz stzaq'b'e' ikxjani: «Wetz wotzqi' te Jesus b'ix ax te Pa'k, per etetz k'onti'l wotzqimix a'ix. ¿Ab'lixtzun etetz?» ¹⁶ Yaji te xjal aj ja' tuq atqex te malspirit oxik lipan kyi'j b'ix eqet titza' b'ix eqet tb'uju', b'ix sqit eb'aj'ex oqik tuj te jay b'ix tuky'i' ok'ol.

¹⁷ Kyaqil kye xjal aj nkyenajan tuq tuj amaq' Efeso, kye aj tijajil Israel b'ix a'e' aj nya'tx tijajil Israel, kyetz owok kcha'o' te ntzani, b'ix kkyaqil eb'ajxob'. Ikxji te Qajaw Jesus nqet tuq b'aj jiq'b'a' kxol. ¹⁸ Ky'ila'j kye aj ojetq tuq kye'okslan, njatz tuq kyq'uma' kchoj kywitz kyaqil b'ix tidi'chq nya'tx galan aj kchmanb'en tuq. ¹⁹ Ky'ila'j kye aj b'a'n tuq kyechmanin eb'aj'okslan, b'ix otzaj kyin kyaqil kyuu'j aj n'oken tuq kyitza' b'ix oqet kky'e'sa' kywitz kyaqil. Oxik kyin kykwent jateb' tzan kyaqil kye u'j, b'ix tzan kyaqil jakon laju'j tuj oxqal mil (50,000) tmin xtx'otx'al plat. ²⁰ Ikxji te tpakb'alil ti'j te Qajawil ja'chq tuq n'ok cha'o' b'ix nqet tuq yek'u' tajwalil.

²¹ Ntons, ya ma ky'ik kyaqil ntzani, te Pa'k oqet tb'isu' tuj tanim tzan txik Jerusalem, per th'ay mejor tzan txik tuq q'olb'el kye qerman tuj Masedony b'ix Akay. Oxik tq'uma' ikxjani: «Cha'oj nten Jerusalem, yaji a tgan tzan nxik max Rom.» ²² Ntons, tetz exik tlajo' kab'e' xjal tuj Masedony aj nkye'onen tuq tuky'i'l, jun Timotey b'ix te junky Erast tb'i, b'ix yaji tetz okaj kab'e'ky q'ij Asy.

Aj Kyjaw Lab'un Kye Xjal Tuj Amaq' Efeso

²³ Ntons tuj aj tyempji eb'ajjaw lab'un kye xjal tuj Efeso tzan tpaj [nya'tx dyakwerd tuq ate' tuky'i'l te Tumelil* [ti'j Qajawil]]. ²⁴ Komo tuj aj amaq'ji, at tuq jun xjal aj tb'i Met, tetz jun tz'aqol, b'ix nqet tz'aqo' tuq tidi'chq tuky'i' xtx'otx'al plat, b'ix nk'ulun tuq titzb'alil te jay aj ja' tuq ntzaj na'o' te dios aj tb'i Artemis,† b'ix tzan tpaj tetz kye tz'aqol nkyek'ulun ganar tuq nim tmin. ²⁵ Ntons e'ok xhchimo' kkyaqil kye txq'anqy aj parej kyaq'un, b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Instzaj echan waq, etetz eteb'en tzan tpaj te ja qaq'unni n'ok nim qtumin. ²⁶ B'ix n'ok echa'o' ti'j te xjal aj Pa'k tb'ini, tetz nxik tq'uma' kye xjal, kye dios aj nqet jk'ulu' tuky'i' jq'ab' k'onti'l tidi' token, b'ix ikxji ky'ila'j xjal tuj ja qamaq' Efesoni b'ix tuj kyaqil amaq' tuj kwentil Asy, oje kye'okslan tetz b'ix oje kaj kykola' iktza' eq'i' qitza'. ²⁷ Te ntzani nya'tx galan tzan tpaj qanq te qaq'un nlay qet en galan tzan kye xjal, b'ix ax kebal nlay qet xjani' te jay nab'il te dios Artemis aj nqet jiq'b'a' nim. Ikxji

* **19:9** Te aj nkyoksla' tuq kye xjal aj okslon ti'j Jesus owok q'uma' "Te Tumelil"; Kya 19:23; 11:26.

* **19:23** Kya 19:9; 11:26 † **19:24** Ax: Dyan.

owelal ik'o' kyaqil tajwalil, tetz aj nqet na'o' tzan kye xjal tuj kyaqil amaq' tuj tkwentil Asy b'ix tzan kyaqil xjal twitz tx'o'tx'.»

²⁸ Ya ma tz'ok kcha'o' ikxji, kkyaqil otzaj kyq'oj b'ix oxik kyq'uma' kongan ikxjani: «iA te Artemis dios ti'j qamaq' Efeso! iA tetz nim tajwalil!» ²⁹ Kye xjal ejaw lab'un, b'ix derepent owok kchimo' kyib', e'ok lab'un kyij kab'e' xjal aj Masedony aj ajune' tuq tuky'i Pa'k, te Gay b'ix Aristark, b'ix oe'ex kyjuki' b'ix epon kyin aj ja'kix tuq n'ok kchimo' kyib'. ³⁰ Te Pa'k tgan tuq tzan tox kxol tzan tuq tyolin kyuky'i'l per kye a'e' qerman k'onti'l oktzopij. ³¹ B'ix ax junjun xjal aj at nim kyajwalil aj nkyek'ulun mandad tuj junjun amaq' aj Asy, kyetz tajyol-e' tuq te Pa'k, b'ix ax kyetz oxik kylajo' kymandader tuky'i Pa'k tzan tqet tuq kywitz twitz tzan k'on tuq tpon tyek'u' twitz kxol kye xjal. ³² Kye xjal aj nkyelab'un tuq, junjun nkyesiky'in jun tidi' b'ix junjunky chuktky, tzan tpaj k'onti'l tuq kyeb'en tidi' nky'ik, b'ix ky'ila'j k'onti'l tuq kyeb'en tistil ojetq tz'ok kchimo' kyib' tzi. ³³ Txq'an xjal aj tijajil Israel oxik kyyoli' tume'l te jun xjal Jant tb'i, tzan tyolin kyuky'i kye xjal. Te Jant ojaw tin tq'ab' [tzan tuq kylumet] tzan txik tyoli' xtxolil ti'j te aj nky'ik. ³⁴ Per ya ma tz'el kyniky' ti'j qa tetz jun aj tijajil Israel, kye xjal mas ejaw siky'in, qanq kab'e' or eten tzan ksiky'in: «iA te Artemis dios ti'j qamaq' Efeso! iA tetz nim tajwalil!»

³⁵ Yaji te aj tz'ib'on tuj te despach elumet kye xjal titza', b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Etetz waq aj Efeso, kyaqil xjal kyeb'en qetz aj Efeso nqet jk'ulu' kwent te jay nab'il te dios Artemis aj b'an jiq' b'a' nim b'ix te titzb'alil aj tzajnaq tuj ka'j.† ³⁶ Nijunwt nyolin qa nya'tx ikxji. Astilji presis tzan elumet ch'in b'ix k'on ek'uluj jun tidi' tzan tpaj b'an nksakantik aj otzajel ena'on tetz junky'el mas yajx. ³⁷ Etez ma'tx kyetzaj etin kye ja xjalni b'ix kyetz k'onti'l tidi' nya'tx galan ma'tx kyk'uluj ti'j te jay aj ja' ntzaj qna'o' te dios Artemis b'ix k'onti'l ma'tx xtxik kyyoli' kyyol nya'tx galan ti'j. ³⁸ Ikxji qa te Met b'ix kye aj nkye'aq'unan tuky'i'l at kyq'oj kyij ja xjalni, ntons akyeqet kye k'ulul mandad b'ix at kydespach, mejor tzan kypon txini q'umal tidi' kyil ja xjalni. ³⁹ B'ix qa etetz egan junky tidi', ntons b'a'n tzan tok qchimo' qib' tuj jun tume'l iktza'x nyolin te Kawb'il. ⁴⁰ Komo tzan tpaj kyaqil aj ma'tx ky'ikni, kebal q'ok q'uma' aj joyol q'oj a'o', b'ix qa otzajel cha'o' tistil ma ky'ik kyaqil ntzani, k'onti'l tidi' b'a'n tzan txik jg'uma', komo k'onti'l qeb'en.» ⁴¹ Ya ma xik tq'uma' ikxji, eb'aj'aj tlajo' kyaqil kye xjal kyjay.

20

Aj Txik Te Pa'k Toxmaji'n-el Pakb'on Laq'chik

¹ Ntons ya ma ky'ik kyaqil nini, te Pa'k e'ok xhchimo' kyaqil kye aj nkye'okslan tuq ti'j Jesus, b'ix oxik tsi' junjun konsej te kyetz b'ix etzaj txjaq'e' tzan tkawin kyetz. Yaji eb'aj'kaj tkawi' b'ix oxik Masedony. ² Otzajb'aj tb'etza' kyaqil tkwentil Masedony b'ix nxik tuq tnimsa' kyk'u'j kye qerman b'ix tidi'chq konsej nxik tuq tq'uma' kyetz. Yaji oxik Gresy ³ b'ix tzi okajten oxegya'. Yaji ikja'n tuq txik Siry, per owok xhcha'o' kye aj tijajil Israel tuj aj luwarji ojetq tuq qet kyb'isu' tzan tuq tjaw ktzyu', mejor oqet tb'isu' tzan tky'ik Masedony junky'el.

⁴ Eb'aj'xik tuky'i'l te Sópater aj tk'ajol Pir, jun aj amaq' Berey; b'ix Aristark b'ix te Segundo, kyetz a'e' aj amaq' Tesalonk; b'ix Gay aj amaq' Derb; b'ix te Timotey; b'ix ax te Tikiko b'ix Trófimo a'e' aj Asy. ⁵ Kyetz eb'ajtb'ayaj qwitzta b'ix oqet kyiyona tuj amaq' Troas. ⁶ Per ya ma kyeky'ik kye ninq'ij aj nqowa'an te wab'j pan aj k'onti'l malsb'il tuj, qetzta oxik tuj jun bark aj owetz

† 19:35 Ax: "tzajnaq tuq Júpiter," qatzun "tzajnaq tuky'i Séus."

Filipos b'ix tuj jweb' q'ij owok qchimo' qib'a amaq' Troas b'ix tzi oqetena wuq q'ij.

Aj Tpon Te Pa'k Tuj Amaq' Troas

⁷ Ntons, tuj te tb'ay q'ij te saman, qetza owok qchimo' qib'a kyuky'i kye qerman tzi tzan gwa'an junx,* b'ix te Pa'k owaq'ik tzan txnaq'tzan qxola. Komo tuj junky q'ij presis tuq tzan txik tuj tb'ey, astilji oyolin nim tuj max aj qok chukaq'b'il. ⁸ B'ix tuj te kwart twi' te jay aj ja' tuq chimo' qib', at tuq ky'ila'j kandil txaqome'. ⁹ B'ix at tuq jun ku'xon tb'i Ewtik, tetz wit'likqet tuq tuj jun tbentanul te jay. B'ix komo te Pa'k onachq'in nim tzan txik txnaq'tza', ntons te ku'xon owaj tzyu' tk'u'j, dech otzaj tz'aqik max tuj toxi' txol jawnaq te jay. Ya ma jaw kyeq'i', ojetq tuq kamik. ¹⁰ Ntons te Pa'k oqetz, oqet mutzlet tajsik te ku'xon b'ix ojaw xhchile', b'ix oxik tq'uma' kye xjal ikxjani: «K'on kxob', tetz itz'ojx.» ¹¹ Yaji te Pa'k ojax junky'el aj ja' tuq chimo' qib' b'ix owa'ana.† Ya ma qowa'an, te Pa'k nyolin tuq kyuky'i kye qerman max aj stzaj txeka'j. Yaji oxikna tuj qb'ey. ¹² B'ix yatzun te ku'xon, owaj in tjay itz'oj b'ix b'an nkyechalaj tuq.

¹³ Qetza otb'ayajna twitz te Pa'k b'ix ojaxna tuj jun bark tzan qxikna max amaq' Ason aj ja' owokel jk'ulb'a'na tuq te Pa'k. Komo ikxji ojetq tuq qet tb'isu' tetz tzan tpaj tgan tuq tzan txik tuky'i toq. ¹⁴ Ya ma tz'ok jk'ulb'a'na qib' amaq' Ason, tetz ojax quky'ila tuj bark b'ix oxikna tuj jun amaq' tb'i Mitilen. ¹⁵ Yaji tuj junky iwitq o'exna tzi ax tuj bark b'ix opona qaynin twitz jun luwar tb'i Kiy. Ya tuj junky iwitq oxikna junxla' te a' b'ix opona tuj te amaq' Sámos b'ix yaji, tuj junky iwitq [tuj toxi' qi'j] opona amaq' Milet.

¹⁶ Oky'ik ikxji tzan tpaj te Pa'k ojetq tuq qet tb'isu' tzan tky'ik xtxalaj amaq' Efeso tzan tpaj k'on tgan tuq nachq'in tuj tkwentil Asy, tetz tgan tuq tpon luwew Jerusalem tzan jqeten txini tuj te nim q'ij Pentecostés.

Aj Kykaj Tkawi' Te Pa'k Kye Qerman Aj Efeso

¹⁷ [Ntons tzi tuj Milet,] te Pa'k oxik tlajo' tmandader tzan ktzaj tuk'le' kye tijxjal kxol kye qerman tuj Efeso. ¹⁸ Ya ma kyepon, oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Etez eteb'en titza' wetz nkyinb'et tuj tume'l exol etetz atxkix aj wul tzani tuj tkwentil Asy. ¹⁹ Wetz q'apo' wib' nkyin'aq'unankix tuq te Qajawil b'ix k'onti'l tuq nkyinb'isun wi'jx wetz, sinoke nim tuq nkyinb'isun kyij kye qerman‡ anke tidi'chq xhcho'nal nky'ik tuq wi'j tzan tpaj nya'tx galan nkyb'isu' kye aj tijajil Israel wi'j. ²⁰ B'ix wetz k'onti'l okaj nsi' tzan txik npakb'a' te aj b'an galan te etetz, nxixkix tuq nxnaq'tza' kywitz kyaqil xjal b'ix ja'chq tuj junjun jay. ²¹ Nxik tuq npakb'a' kyuky'i kye aj tijajil Israel b'ix kyuky'i kye aj nya'tx tijajil Israel, oje xik nq'uma' kyetz tzan tjaw kky'ixpu' kynab'lin iktza' te Qtata Dios tgan b'ix tzan tok kywit'b'a' kyk'u'j ti'j Qajaw Jesus.

²² Ajna'l wetz ma kyinxik Jerusalem b'ix tuj wanim nkyinna'on b'an presis tzan nxik anke k'onti'l web'en tidi' oky'el wi'j txini. ²³ Per tuj kyaqil amaq' aj ja' nkyinpon, te Txew Dios ntzaj tq'uma' tuj wanim oky'el tidi'chq xhcho'nal wi'j, b'ix okyingtex si' tuj pres, okyingtel k'alo' tuky'i kaden. ²⁴ Per wetz k'onti'l nkyinb'isun qa okyinkamel, sinoke cha a'ox ngan tzan tb'antik kyaqil te aj okaj tsi' te Qajaw Jesus wetz, tzan txik npakb'a' te tpakb'alil titza' nqokolet tzan te Qtata Dios aj b'a'n galan nab'lin quky'i'l.* ²⁵ Wetz oje

* **20:7** "Tzan gwa'an junx" qanq telponx nkyewa'an tuq tzan stzaj kyna'o' tkamlen Jesus twitz krus, komo kyetz ko'chq ikxji nkyek'ulun cha'oj tok tuq kchimo' kyib'; Luks 22:19; 1Kor 11:25; Kya 2:42,46.

† **20:11** Intqet awen ti'j te 20:7. ‡ **20:19** Ax: nkyin'oq' tuq. * **20:24** 2Tim 4:7-8

kyinpakb'an exol etetz te tume'l titza' tzan ekaj tuj tq'ab' Qtata Dios. B'ix ajna'l, wetz sewur atin ya nlay kyin'ok e'e' tzan nijunwt te etetz.

²⁶ Wetz ngan tzan txik nq'uma' etetz ajna'l, k'onti'l npaj ti'j kyaqil aj oky'el kyij* kye xjal. ²⁷ Komo wetz oxik npakb'a' kyaqil te tpakb'alil galan aj b'isu'xkix tuq tzan te Qtata Dios b'ix k'onti'l oqet wewa' ch'inwt. ²⁸ Intok esi' waq enabl' eti'jx etetz, b'ix kyij' kye qerman^S aj nkyexik ete'e' tzan tpaj okxkaj si' tzan te Txew Dios te k'ulul kwent te kyetz. Etetz a tgan tzan kyqet ek'ulu' kwent kyaqil kye qerman aj nkye'okslan ti'j te Qtata Dios, kyaqil kye aj ajixk tetz etzaj tuk'le' tzan tpaj tkamlen aj tel xhchiky'el. ²⁹ Wetz web'en, oj waj wetz, kye'ul txq'anxy xjal k'ulul tidi'chq nya'tx galan kyij' kye qerman, kye'ul iktza' xo'j aj b'an xtx'u'j npon kynajsa' kye karner. ³⁰ B'ix exolx etetz, okye'elatz junjun aj oxel' kxnaq'tza' tidi'chq aj nya'tx b'an'ax tzan kyqet kyeq'i' kye aj nkye'okslan ti'j Jesus. ³¹ Astilji, intok esi' waq enabl'. Instzaj ena'o', wetz oxel' aq'b'i' aj ma'tx kyingeten exol, k'onti'l okaj nsi' tzan txik nsi' jun konsej etuky'i'l ekyaqil etetz anke tidi'chq tuq xhcho'nal n'ok wen.

³² Ajna'l waq erman, wetz wit'lik nk'u'j tzan tonen etuky'i'l te Qajawil b'ix te Tyol aj b'an galan tzan eten b'an jwert tuky'i'l b'ix tzan txik tsi' te etetz te nim b'an galan aj oqet tb'isu' tzan stzaj tsi' te qkyaqil qetz aj pawamo' a'ox te tetz.

³³ Wetz k'onti'l ma'tx tz'el nq'ajab' ti'j jun tidi' te junky, k'onti'l ma'tx tz'el ngani' stumin ni tq'anaq. ³⁴ Etetz eteb'en, wetz ma'tx kyin'aq'unan tuky'i' nq'ab'x tzan tuq toknoj kyaqil aj presis te wetz b'ix kye aj ajune' tuq wuky'i'l. ³⁵ Wetz oje kxik nxnaq'tza', aji te tume'l tzan qaq'unan b'ix ikxji tzan gonen kyuky'i kye aj presis jun onb'il te kyetz. Komo iktza'x otq'umaj te Qajaw Jesus ikxjani: "Mas nchalaj qanim oj txik qoye' jun tidi' te junky, twitz oj jk'amon."»

³⁶ Ntons, ya ma xik tq'uma' kyaqil ntzani, te Pa'k oqet mejlet b'ix owokten xnaq'tzon kyuky'i kkyaqil kyetz. ³⁷ Kkyaqil eb'aj'oq' b'ix otzaj kchele' te Pa'k b'ix ekawin tuky'i'l tuky'i jun limb'il b'an galan.* ³⁸ Kye xjal b'an nkyeb'isun tuq tzan tpaj ojetq tuq xik tq'uma' kyetz, ya nlay tuq tz'ok kye'e'ky. Yaji oxwa'q kywab'a'tz max tuj te bark.

21

Tidi' Oky'ik Tuj Tb'ey Pa'k Aj Tmeltz'jiky Jerusalem

¹ Ya ma kyekaj jkawi'na, qetz a ojaxna tuj te bark b'ix oxikna derech tumelil amaq' Kos, b'ix ya tuj junky iwitq amaq' Ródas, b'ix yaji amaq' Pátara. ² B'ix txini owoknoj jun bark qwitz aj ikja'n tuq txik derech Penisy b'ix ntons oxikna tuj te bark. ³ Aj qky'ikna, oxik qena te tkwentil Chipr, cha okaj tuj qsurt, yaji oxikna tumelil Siry b'ix opona amaq' Tir tzan tpaj te bark presis tuq tzan tkaj tsi' iqtz txini. ⁴ Tzi e'oknoj qwitz kye aj nkye'okslan tuq ti'j Jesus b'ix okajtena tzi wuq q'ij. Tzan tpaj te Txew Dios nyolin tuq tuj kyanim [qa te Pa'k owokel ten twitz xhcho'nal], kyetz oxik kyq'uma' te Pa'k tzan k'on tuq txik Jerusalem. ⁵ Ya ma ky'ik wuq q'ij tzi, o'etzna b'ix kye qerman etzaj wab'al qetz a max xtxa'm te amaq', ax ajune' kyaqil kye kxu'jel b'ix kye kyk'wa'al. Yaji oqet mejletna tlob'en a' b'ix ax tzi oxnaq'tzana te Qtata Dios. ⁶ Yaji ekaj jkawi'na b'ix ojaxna tuj te bark, b'ix kyetz eb'aj'aj kyjay.

⁷ Ya ma qopona Tolemáida qetzlen Tir, oxwa'qna q'olb'el kye qerman tzi b'ix okajna jun q'ij kyuky'i'l txini. ⁸ Ya tuj junky iwitq [qkyaqil qetz a ajoqetna tuq tuky'i Pa'k], o'exna tzi b'ix opona Sesarey b'ix okajna tjay Lip*
 * 20:26 Ezq 33:1-9 § 20:28 Ax: kye karner. * 20:37 Kyetz tzan kykawin te jun xjal tuky'i jun limb'il b'an galan, owok ktz'ub'a' te xjal. * 21:8 Kya 6:5; 8:5-6

aj pakb'al ti'j te tpakb'alil galan ti'j Jesus, tetz jun te kywuqil kye aj nkye'onen tuq kyuky'i'l kye tky'ixel Jesus. ⁹ Tetz ate' tuq kaj tme'al q'opoj mina' tuq tok yen twitz ichan b'ix kyetz a'e' aj yolil tyol Dios tuq.

¹⁰ Aj aqoqetna tuq tzi, komo oqetena ky'ila'j q'ij, opon jun aj yolil tyol Dios tzajnaq tuq Judey, tetz tb'i Agab.* ¹¹ Ya ma pon quky'ila, owel tin tsinch te Pa'k b'ix owok tk'alo' tq'ab'x tuky'i toq b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Ikxjani ntyoli' te Txew Dios: “Kye aj tijajil Israel tuj Jerusalem oqtel kyk'alo' ikxjani te tajaw ja sinchni b'ix oxel kyq'apo' tuj kyq'ab' kye aj nya'tx qxjalil tijajil Israel aj k'onti'l nkye'okslan te Qtata Dios.”» ¹² Ya ma tz'ok qcha'o'na ikxji, qetza b'ix kye aj Sesarey oqet qwitz twitz te Pa'k tzan k'on tuq txik Jerusalem.

¹³ Ntons te Pa'k owajtz stzaq'b'e' qetza ikxjani: «¿Tistol nkx'oq'q' Ikxji cha mas ntzaj cho'on wanim etitza'. Wetz dispwest a'in nya'tx a'ox tzan nqet k'alo' sinoke ax tzan nkamik Jerusalem tzan tpaj te Qajaw Jesus.» ¹⁴ Ntons qetza oqet qwitz twitz tzan k'on tuq txik per k'onti'l oxik toksla'na. Ntons oxik qtzoqpi'na b'ix oxik jq'uma'na ikxjani: «Intky'ik iktza'x tgan te Qajawil.» ¹⁵ Yaji qetza oqet jk'ulu'na qib' b'ix oxikna Jerusalem. ¹⁶ Ax eb'ajtzaj quky'ila txq'anqy qerman aj Sesarey aj nkye'okslan ti'j Jesus, b'ix opon kyina tjay Mnason jun xjal aj Chipr, tetz jun xjal b'an oqtxi'xi' tuq tokslb'en ti'j Jesus b'ix tzi okajtena tjay.

Aj Txik Tq'uma' Te Pa'k Tidi' Ojetq Tk'uluj Te Qtata Dios Kxol Kye Aj Nya'tx Tijajil Israel

¹⁷ Ya ma qopona Jerusalem kye qerman okyk'amojna tuky'i jun tk'u'j'jal, b'an nkyechalaj tuq. ¹⁸ Tuj junky iwitq te Pa'k oxik quky'ila q'olb'el te Chaw b'ix kkyaqil kye tijxjal ojetq tuq tz'ok kchimo' kyib' tzi. ¹⁹ Ya ma liman te kyetz kkyaqil, yaji oxik tq'uma' kyaqil txxolil ti'j tk'ulb'en Qtata Dios tuky'i'l kxol kye aj nya'tx tijajil Israel. ²⁰ Ya ma tz'ok kcha'o' ikxji, kkyaqil kyetz oqet kyjiq'b'a' nim te Qtata Dios. Yaji oxik kyq'uma' te Pa'k ikxjani: «Ajna'l erman, yatz n'ok awen ate' b'an ky'ila'j* aj tijajil Israel oje kye'okslan, b'ix kyetz k'on kygan tzan tkaj ksi' te Kawb'il ti'j qrelijyon. ²¹ B'ix oje tz'ok kcha'o' awi'j qa yatz nxik axnaq'tza' kxol kye [qxjalil] aj tijajil Israel aj [nkyenajan tuj txq'anqy amaq'] kxol kye aj nya'tx qijajil, tzan tkaj kykola' te [Kawb'il ti'j qrelijyon aj oqet stz'ib'a'] Moisés, b'ix tzan tkaj kykola' tzan tok ksi' kychalul te kyk'wa'al, b'ix tzan tkaj kykola' kyaqil aj nkyk'ulu' qxjalil ikxji. ²² ¿Titza' oqoteyon ajna'l? Kye xjal owokel kchimo' kyib'† tzan tpaj owokelkix kcha'o' qa yatz ma'tx xhch'ul.

²³ Ajna'l intqet ak'ulu' te aj oxel'jq'uma'na yatz: Qxola ate' kaj xjal aj oje xik ksi' kyyol tzan kyk'ulun jun tidi' te Qtata Dios. ²⁴ Inkxik awin awuky'i'l b'ix intqet ak'ulu' junx kyuky'i'l iktza' nyolin te Kawb'il ti'j qrelijyon tzan tkaj saq etanim tuj twitz Qtata Dios, b'ix yatz intxik achojo' kyaqil aj presis tzan tqet ksk'oni' kywi'.* Ikxji kyaqil kye xjal owelal kyniky' te aj oje tz'ok kcha'o' awi'j nya'tx b'an'ax, b'ix ikxji owokel kyen yatz nqet ak'ulu' iktza'xkix te Kawb'il ti'j qrelijyon.

²⁵ Yatzun kyij' kye xjal aj nya'tx tijajil Israel aj oje kye'okslan, qetza oje qet qtz'ib'a'na jun u'j te kyetz [nya'tx presis tzan txik kyin te Kawb'il te qrelijyon sinoke cha a'ox] tzan k'on xik kywa'a' aj q'apomaj kye titzb'alil jun tidi', b'ix tzan k'on xik kchi' jun txkup aj cha n'el b'ino' kyalq, b'ix tzan k'on xik kchi' xhchiky'el jun txkup, b'ix tzan k'on kyek'ajajin.»*

* 21:10 Kya 11:28 * 21:20 Ax: ky'ila'j mil. † 21:22 Kye tz'ib'on oqtxi', atqet k'onti'l oqet ktz'ib'a' aj ja' nyolin “owokel kchimo' kyib'.” * 21:24 Núm 6:13-21 * 21:25 Kya 15:23-29

Aj Tjaw Tzyu' Te Pa'k Tuj Te Nin Jay Nab'il Qtata Dios

²⁶ Ntons te Pa'k eb'ajxik tin tuky'i'l kye aj kaj ichan. Yaji tuj junky iwitq oqet tk'ulu' junx kyuky'i'l iktza' te Kawb'il nyolin tzan tkaj saq kyanim tuj twitz Qtata Dios. Yaji owox tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios tzan txik tq'uma' alkyetz q'ij tuq omankuyon tzan tb'antik kyaqil aj nyolin tuq te Kawb'il ti'j te nini, b'ix ikxji tzan txik kyq'apo' te kyoyej aj presis tzan txik ksi' junjunchaq te kyetz.

²⁷ Ya aj ch'inky tuq tmankun te twuqi' q'ij, junjun aj tijajil Israel aj tzajnaqe' tuq tuj tkwentil Asy, ya ma xik kyen te Pa'k atqet tuq tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, okyk'uluj tzan kyjaw lab'un kye xjal b'ix e'ok tenan ti'j te Pa'k. ²⁸ Nkyesiky'in tuq ikxjani: «iEtetz aj tijajil Israel a'ix, sek' etonen waq quky'ila! Aj ntza'n te xjal aj nxik txnaq'tza' nya'tx tume'l, aj nya'tx ikxji eq'i' tzan kye qxjalil b'ix nya'tx iktza' nyolin tuj te Kawb'il ti'j qrelijyon aj oqet stz'ib'a' Moisés, b'ix nxnaq'tzan nya'tx galan ti'j te ja Nin Jay Nab'il Qtata Dios b'ix ma'tx kye'otz tin txq'an xjal aj nya'tx tijajil Israel. Ikxji nk'ulun jun b'an nya'tx galan ti'j te ja Nin Jay aj pawa' a'ox te nab'il Qtata Dios.» ²⁹ Nxik kyyoli' tuq ikxjani tzan tpaj ojetq tuq tz'ok kyen jun qerman aj Efeso, Tróximo tb'i,* ajun tuq tuky'i Pa'k tuj aj amaq'ji, b'ix kyetz tuj kynab'l qa te Pa'k owox tuk'le' tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios.

³⁰ Ntons kyaqil kye xjal tuj te amaq' eb'ajjaw lab'un, exik karedin tzi, ojaw ktzyu' te Pa'k b'ix owex kyuki' ti'jx te Nin Jay Nab'il Qtata Dios b'ix okaj kylamo' tlamelul. ³¹ Ch'inky tuq tqet kykansa', b'ix te k'ulul mandad kyi'j kye kapitan kye soldad tuj Jerusalen owox xhcha'o', kyaqil kye xjal tuj te amaq' ojetq tuq kyejaw lab'un. ³² Ntons, tetz e'ok xhchimo' kye tsoldad b'ix kye kapitan kye soldad b'ix eb'ajxik oqelan aj ja' tuq akyeqet kye xjal. Ya ma xik kye'e' kye xjal ojetq pon te k'ulul mandad kyuky'i tsoldad, ntons okaj ksi' tzan tqet kyb'uju' te Pa'k. ³³ Ntons te k'ulul mandad kye kapitan kye soldad owox laq'chet ti'j te Pa'k b'ix ojetq ktzyu', oxik tk'ulu' mandad tzan tqet kyk'alo' tuky'i kab'e' kaden. Yaji oxik xhcha'o' ab'l tuq tetz b'ix tidi' tuq ojetq tk'uluj. ³⁴ Per kxol kye xjal junjun nkyq'uma' tuq jun tidi' b'ix junjunky nkyq'uma' tuq junky tidi', ikxji te k'ulul mandad k'onti'l owel tniky' tidi' te tume'l tzan tpaj b'an nkyeqawje' tuq, mejor oxik tk'ulu' mandad tzan txik kyin tuj kyjay kye soldad. ³⁵ Ya ma kyepon aj ja' xhkaleli' stzi' kyjay kye soldad, kye soldad oxik kyin te Pa'k per cha ojaw kyiqa' tzan tpaj kye xjal kygan tuq tzan kyb'ujun tetz. ³⁶ Kyaqil tuq kye xjal lapike' tuq kyi'j b'ix nkyesiky'in tuq ikxjani: «iIntqet kanslet, intqet kanslet!»

³⁷ Aj ikja'n tuq tox in tuj kyjay kye soldad, te Pa'k oxik xhcha'o' tuky'i te k'ulul mandad kyi'j kye kapitan kye soldad ikxjani: «iB'a'n tzan nyolin awuky'i'l jun ch'i rat?» Yaji te k'ulul mandad oxik xhcha'o' ikxjani: «iNtons yatz b'a'n chyolin tuj yol gryeg! ³⁸ iNya'tx pe' a'ich yatz aj Ejipt aj oxik tkub'sa' kyk'u'j kye xjal tzan kyq'ojin ti'j te gobyern, b'ix yaji owex, oxik tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' tuky'i kaj mil (4000) xjal a'e' aj joyol q'oj?»

³⁹ Yaji te Pa'k oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz b'an'ax a'in jun aj tijajil Israel b'ix a'in aj Tars tuj tkwentil Silisy, jun nim amaq'. Per tzoqpij ch'in tzan nyolin wetz kyuky'i'l kye ja xjalni.» ⁴⁰ Ya ma stzoqpij te k'ulul mandad kye soldad tzan tyolin te Pa'k, ntons te Pa'k oqet wa'let twi' te grad b'ix ojaw tin tq'ab' tzan kylumet kye xjal. Ya ma kylumet kye xjal, owaq'ik tzan tyolin tuj te ow ebrey, oxik tq'uma' ikxjani:

* 21:29 Kya 20:4

22

1 «Ajna'l waq erman b'ix etetz erman aj tijxjal a'ix, instzaj echa'o' te aj oxel' nyoli' wi'j tzan nkolon wib' ewitz.» 2 Ya ma xik kcha'o' te Pa'k nyolin tuq kyuky'i'l tuj kyyol ebrey, ntons kye xjal elumet byenech b'ix te Pa'k oxik tq'uma' ikxjani: 3 «Ax wetz a'in aj tijajil Israel [iktza'x a'ix]. In'itz'jik amaq' Tars tuj tkwentil Silisy per injaw ky'ib' tuj ja amaq' ntzani. Inqet xnaq'tza' tzan te Gamaliel* b'ix b'an eq'i' witz'a te Kawb'il ti'j qrelijyon aj nxik kyin tuq kye qijajil oqtxi'. B'ix wetz b'an nqet nxjani' te Qtata Dios iktza'x etetz ajna'l. 4 Wetz tb'aya' wajq'oj tuq kywitz kye aj nkye'okslan te tume'l aj eq'i' witz'a ajna'l. Nkyejaw tuq nlajo' tzan kyqet nkansa', b'ix nkyejaw tuq ntzyu' b'ix nkyeqex tuq nsi' tuj pres xuj qa ichanji. 5 Komo te twitzale' pal, tetz teb'en qa b'an'ax ntzani, b'ix kyaqil kye aj te b'uch'uj tijxjal aj mas nim kyajwalil qxol qetz aj tijajil Israel a'o' ax kyetz kyeb'en. Kyetz b'a'n tzan kyyolin jun-el otzaj ksi' jun u'j tzan nxik tuq Damask tzyul a'e' aj nkye'okslan tuq txini b'ix tzan tuq ktzaj win tzani Jerusalem tzan kyqex nsi' pres.*

6 Per aj ikja'n tuq nxik wetz txini, b'ix aj ch'inky tuq npon Damask, qang ojetq qopon chijq'ij tuq, tanderepent jun xhk'atun oqet txaqtxon wi'j tzajnaq tuq tuj ka'j. 7 Inqet tz'aqik twitz tx'o'tx' b'ix oxik ncha'o' twi' jun xjal, otzaj tq'uma' wetz ikxjani: “Saulo, Saulo, ¿tistil nkyinjaw alajo?”

8 Yaji wetz oxik ncha'o': “¿Ab'ltzun a'ich tat?” Yaji tetz owajtz stzaq'b'e' ikxjani: “Wetz a'in Jesus aj Nasaret aj njaw alajo' yatzni.” 9 Kye aj ajune' tuq wuky'i'l oxik kyen te aj xhk'atun ntxaqtxon per k'onti'l owel kyniky' te aj ntzaj yolin tuq wuky'i'l.

10 Yaji wetz oxik ncha'o' tetz: “¿Tat, tidi' presis tzan nk'ulun?” Yaji te Qajawil otzaj tq'uma' ikxjani: “Pax Damask b'ix tzi otzajel q'uma' yatz te aj presis tzan tqet ak'ulu'.”

11 Komo tzan tpaj xhchqitz'unal aj otzaj txaqtxon, b'eyx inkaj moy titza', yaji kye wuky'i'l cha inxik kyjocho' max amaq' Damask. 12 Tzi at tuq jun xjal tb'i Ananiys. Tetz jun xjal aj b'an eq'i' titza' kyaqil iktza'x nyolin tuj te Kawb'il ti'j qrelijyon b'ix nqet tuq txjani' te Qtata Dios. Kyaqil kye xjal aj tijajil Israel nkyeyolin tuq galan ti'j tetz. 13 Tetz opon q'olb'el wetz aj ja' tuq atinqet, b'ix otzaj tq'uma' wetz ikxjani: “Erman Saulo, ajnali intjaw jaqet te awitz.” Yaji b'eyxnajji ojaqet te nwitz b'ix b'a'n tuq tzan txik wen tetz. 14 Yaji otzaj tq'uma' ikxjani: “Te Dios aj ntzaj kyna'o' kye qijajil oqtxi', tetz ma'tx xhch'el tjoyo' tzan tel aniky' tidi' tetz tgan, b'ix tzan tok awen te Jesus aj k'onti'l xhchoj b'ix tzan tok acha'o' Tyol tuj stzi'x tetz. 15 Yatz oxel' aq'uma' kywitz kyaqil xjal kyaqil aj ma'tx tz'ok awen b'ix aj ma'tx tz'ok acha'o' ti'j tetz. 16 B'ix k'on xhch'iyon mas. Pajaw wa'let, intjaw a' awi' b'ix intqet awitz twitz te Qajawil tzan tqet tnajsa' tetz te achoj.”

17 Ya ma kymimeltz'jik Jerusalem, in'ox tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios xnaq'tzon b'ix owok joto' tuj nwitz. 18 Oxik we'e' te Qajawil, otzaj tq'uma' wetz ikxjani: “Sek' awex b'eyxnaj tuj ja amaq'ni tzan tpaj nlay tz'ok ksi' kye xjal kywi' ti'j te aj oxel' aq'uma' kyetz wi'j wetz.”

19 Yaji oxik nq'uma' ikxjani: “Tat, kyetz kyeb'en qa wetz nkyejaw tuq ntzyu' kyuj kye jay nab'il yatz kye aj nkye'okslan awi'j b'ix nkyeqex tuq nsi' tuj pres b'ix nkyeqet tuq nb'uju'. 20 B'ix aj tqet kykansa' te Xhte'k aj n'aq'unan tuq te yatz, ax wetz akynqet tuq tzi b'ix dyakwerd tuq atin kyuky'i'l b'ix [nkyin'onen tuq kyuky'i'l] oqet nxb'uqi' ktxo'w kye aj eqet kansan tetz.”*

* 22:3 Kya 5:34-39 * 22:5 Kya 8:3; 26:9-11 * 22:20 Kya 7:58; 8:1

²¹ Yaji tetz otzaj tq'uma' wetz ikxjani: "Pax, intqet ak'ulu' awib', wetz otxe'l nlajo' laq'chik kxol kye xjal aj nya'tx tijajil Israel."»

²² Ntons, max tzani kye xjal owok ksi' kywi' ti'j per [ya ma tz'ok kcha'o' te ja ntzani], yaji e' aq'ik tzan kyjaw siky'in junky'el b'ix nxik tuq kyq'uma' ikxjani: «¡Intqet ekansa' ja xjalni! ¡Nya'tx galan tzan tanq'in!» ²³ Nkyesiky'in tuq b'ix njaw tuq kkyito' kyq'anaq b'ix nkyequqin tuq. ²⁴ Yaji te k'ulul mandad kye soldad oxik tq'uma' tzan tox si' te Pa'k tuj kyjay kye soldad. Yaji oxik tk'ulu' mandad tzan tqet poq'cha' tzan tjatq' tq'uma' tistil tuq kye xjal b'an nkyelab'un tuq ti'j. ²⁵ Per ya aj ojetq tuq qet waku' tzan tuq tqet jub'cha', te Pa'k oxik xhcha'o' te jun kapitan kxol kye soldad aj atqet tuq qaynin ti'j, oxik tq'uma' ikxjani: «¿At etetz etajwalil tzan te kawb'il [aj Rom] tzan tqet ejub'cha' jun xjal aj at toklen tzan tkolet tzan te kawb'il aj Rom b'ix qa k'onti'l til ojetq tz'ok eten?» ²⁶ Ya ma tz'ok xhcha'o' ikxji, te kapitan oxik yoliyon tuky'i te k'ulul mandad b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «¿Tidi' ak'ulu'tz ajna'l? Te ja xjalni, tetz at toklen tzan tkolet tzan te jkawb'il qetz aj Rom.»

²⁷ Yaji tzaj te k'ulul mandad, owok laq'chet ti'j te Pa'k, oxik xhcha'o' tetz ikxjani: «¿B'an'ax yatz at awoklen tzan akolet tzan te jkawb'ilna qetz aj Rom?» Yaji te Pa'k owaj stzaq'b'e': «B'an'ax.» ²⁸ Yaji te k'ulul mandad oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz nim tmin onnajsaj tzan wok jun aj b'a'n tzan tkolet tzan te kykawb'il aj Rom.» Yaji te Pa'k owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Per wetz witz'jlenx at woklen tzan nkolet tzan te kykawb'il aj Rom.» ²⁹ Ya ma tz'ok kcha'o' ikxji, kye aj oxik tuq sin xhcho'nal ti'j te Pa'k e'el laq'chet ti'j, b'ix ax te k'ulul mandad kyij' ax oxob' tzan tpaj te Pa'k at tuq toklen tzan tqet kolo' tzan te kykawb'il aj Rom, b'ix ojetq tuq qet waku' tuky'i kaden.

Aj Tpon In Te Pa'k Kywitz Kye Aj At Kyajwalil Kxol Kye Tijajil Israel

³⁰ Ya tuj junky iwitq te k'ulul mandad kyij' kye kapitan kye soldad tgan tuq tzan tok xhcha'o' byenech alkyetz te b'an'ax tistil tuq kye aj tijajil Israel nkyeganin tuq ti'j te Pa'k. Ntons e'el tin kye kaden ti'j, b'ix e'ok xtxoko' kye pal aj nim kyajwalil b'ix kyaqil kye tijxjal aj te b'uch'uj mas nim kyajwalil kxol kye tijajil Israel, b'ix yaji oxik tq'uma' tzan stzaj in te Pa'k, b'ix oqet tsi' te Pa'k kywitz.

23

¹ Ntons te Pa'k oxik tka'yi' kye tijxjal aj nim kyajwalil b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «[Instzaj echan] waq erman, wetz nkyinb'et galan tuj twitz Qtata Dios, b'ix k'onti'l tidi' nya'tx galan ntyoli' wanim wi'j.» ² Ntons te Ananiys aj twitzale' pal, tetz oxik tk'ulu' mandad tzan tok joto' stzi'. ³ Per yaji te Pa'k owaj stzaq'b'e': «Te Qtata Dios otzajel tsi' jun xhcho'nal te yatz, yatz aj xmeletz* a'ich. Yatz atichqet tuj awit'lel tzan stzaj aq'uma' wil iktza'x nyolin te Kawb'il ti'j qreljyon, per yatz nxik ak'ulu' mandad tzan wok b'uju', b'ix ikxji k'onti'l nqet ak'ulu' iktza'xkix te Kawb'il tgan.» ⁴ Yaji tzaj kye aj akyeqet tuq tzi, oxik kyq'uma': «¡Ti'tzun, ikxji n'aj atzaq'b'e' yatz te twitzale' pal!» ⁵ Yaji te Pa'k oxik tq'uma': «Erman, wetz k'onti'l tuq web'en qa a te twitzale' pal. Komo tuj Tu'jal Dios nyolin ikxjani: "K'on tzaj aqanb'e' jun nya'tx galan ti'j jun k'ulul mandad tuj awamaq'."*»

⁶ Ntons yaji, te Pa'k ya ma tz'el tniky' kxol kye aj akyeqet tuq txini, junjun te kyetz aj b'uch'uj Sadusey b'ix txq'anky aj b'uch'uj Parisey, ntons oxik tq'uma' kongan ikxjani: «Erman, wetz a'in aj b'uch'uj Parisey,* b'ix a'in tk'ajol jun aj b'uch'uj Parisey, b'ix wetz nkyinxik poqo' tzan tpaj lo'ik nk'u'j, cha'oj

* 23:3 Ax: jun loq' sk'apun; Ezq 13:10-16; Mat 23:27-28; Luks 11:44.

* 23:5 Exo 22:28

* 23:6

jkamik oqojawel anq'in.» ⁷ Ya ma xik tq'uma' ikxjani eb'ajjaw wululun kye aj b'uch'uj Parisey kyuky'i kye aj b'uch'uj Sadusey, b'ix kkyaqil oqet kypawa' kyib', nya'tx dyakwerd tuq ate' kxolx. ⁸ Komo kye aj b'uch'uj Sadusey, kyetz k'onti'l nkyoksla' qa oqob'ajjawel anq'in junky'el* b'ix ax k'onti'l nkyoksla' qa ate' kye ángel ni qa kye xjal at kyanim, b'ix yatzun kye aj b'uch'uj Parisey kyetz nkye'okslan ti'j kyaqil nini. ⁹ Ntons eb'ajjaw wululun b'ix eb'ajjaw wa'let junjun aj xnaq'tzal Kawb'il kxol kye aj b'uch'uj Parisey, nxik tuq kyq'uma' ikxjani: «Te ja ichanni k'onti'l tidi' ma'tx tk'uluj. Qanq jun tanim xjal qatzun jun ángel ma'tx tzaj yolin tuky'i'l; [qa ikxji nlay b'antik tzan txik qpoqo'].»[†] ¹⁰ Komo cha mas nkyejaw tuq wululun, te k'ulul mandad kyi'j kye kapitan kye soldad owok xtxob'al tzan tpaj kebal tuq tzan tqet kylaqu' te Pa'k kxol. Astilji exik tk'ulu' mandad txq'an tsoldad tzan tuq tetz kyin te Pa'k kxol b'ix tzan tox kyin junky'el tuj kyjay kye soldad.

¹¹ Ntons qonik'an tuj junky iwitq te Qajawil opon tuky'i te Pa'k b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Nimsan ak'u'j. Iktza'x yatz k'onti'l ma kaj asi' tzan txik apakb'a' npakb'alil tuj Jerusalen, ax ikxji presis tzan axik max Rom tzan txik apakb'a' npakb'alil txini.»

Aj Tqet Kyb'isu' Kye Xjal Tzan Tqet Kykansa' Te Pa'k

¹² Ya tuj junky iwitq junjun aj tijajil Israel oqet kyb'isu' tzan tuq tqet kykansa' te Pa'k b'ix oxik ksi' kyjurement tzan k'on tuq kywa'an ni tzan kyuk'an qa mina' tuq tnaj kyitza'. ¹³ Mas tuq tajsik kawnaq (40) xjal kye aj ojetq tuq xik kyq'uma' ikxji. ¹⁴ Ntons kyetz eb'ajxwa'q kyuky'i kye pal aj nim kyajwalil b'ix kyuky'i kye aj tijxjal aj nim kyajwalil kxol kye aj tijajil Israel, b'ix oxik kyq'uma' kyetz ikxjani: «Qetza ma'tx xik qsi' qjurement nlay gowa'ana sinoke max oj tkamik te Pa'k qitza'. ¹⁵ Ajna'l etetz kyuky'i kye aj b'uch'uj tijxjal aj mas nim kyajwalil kxol qxjalil, intxik eq'uma'tz tuky'i te k'ulul mandad kyi'j kye kapitan kye soldad tzan stzaj tin ewitz etetz tzan tqet epich'o' junky'el, b'ix qetza tuj b'ey mina' tuq tul tzani, oqtel qiyo'na tzan tqet jkansa'.»

¹⁶ Per tal tanab' te Pa'k ncha'on tuq aj kyyolin ti'j te ntzani. Yaji oxik aj ja' tuq atqet te Pa'k b'ix oxik tq'uma' tetz aj ojetq tuq qet kyb'isu'. ¹⁷ Tzaj te Pa'k, otzaj tuk'le' jun kapitan kxol kye soldad b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Intxik awin ch'in ja k'wa'l tuky'i te k'ulul mandad kyi'j kye kapitan tzan tpaj at tidi' aj b'an presis tzan txik tq'uma' tuky'i'l.» ¹⁸ Ntons te soldad oxik teq'i' te k'wa'l tuky'i te k'ulul mandad b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Te Pa'k aj atqex tuj pres, tetz ma tzaj tq'uma' wetz tzan stzaj win ja k'wa'l awuky'i'l ni tzan tpaj at tidi' tzan txik tq'uma' awuky'i'l.» ¹⁹ Yaji te k'ulul mandad kyi'j kye kapitan kye soldad oxik tjuk'u' tq'ab' te k'wa'l b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: «¿Tidi' agan tzan stzaj aq'uma' wetz?» ²⁰ Tzaj te k'wa'l, oxik tq'uma' ikxjani: «Kye aj nim kyajwalil kxol kye aj qijajilna Israel, kyetz ma'tx kyekaj ti'j tzan tul kyq'uma'tz awuky'i'l tzan txik awin te Pa'k nchi'j txini kyuky'i kye aj te b'uch'uj tijxjal aj mas nim kyajwalil, iktze'xtzun owokel kcha'o' kyeb'a' te til. ²¹ Per yatz k'on kyexik awoksla' tzan tpaj mas tajsik kawnaq (40) xjal ma'tx qet kyb'isu' tzan kyqeten list tuj b'ey. B'ix ma'tx xik ksi' kyjurement tzan k'on kywa'an ni tzan kyuk'an qa mina' tuq tqet kykansa' te Pa'k. Ajna'l kyetz cha nkye'iyon tzan txik asi' ayol.» ²² Yaji te k'ulul mandad owaj tlajo', per oxik tkawi': «K'on xik aq'uma' te nijunwt qa ma'tx tz'ok ncha'o'.»

Aj Txik Sama' Pa'k Twitz Félix

* **23:8** Mat 22:23; Mak 12:18; Luks 20:27 † **23:9** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet k'onti'l oqet ktz'ib'a' ja taqan ntzani.

²³ Yaji te k'ulul mandad oxik tq'uma' kyuky'i kab'e' kapitan kxol kye soldad, oxik tq'uma' ikxjani: «Intqet ek'ulu' listar kab'e' oqal (200) soldad tzan kxik tuky'i kyoq, b'ix lajuj tuj mutx' (70) tuky'i kway, b'ix kab'e' oqal (200) tzan txik kyin kylans, kyaqil kyetz tzan kxik Sesarey te toxi' or te qonik'an. ²⁴ B'ix intqet ek'ulu' listar jun kway aj oxel'iqan te Pa'k tzan tpon galan max tuky'i te gobernador Félix.» ²⁵ B'ix yaji oqet stz'ib'a' jun u'j aj nyolin tuq tuj ikxjani: ²⁶ «Wetz a'in Claudio Lísias nxik nsama' jun limb'il te yatz, tat Félix aj b'an lima' a'ich, yatz a'ich te gobernador qi'j. ²⁷ Kye aj tijajil Israel ojetq tuq jaw ktzyu' te ja xjalni b'ix ikja'n tuq tqet kykansa' aj npon wetz kyuky'i kye soldad. Wetz owel nkolpi' tuj kyq'ab' b'ix oqet jkoló'na tzan tpaj oje tz'ok ncha'o', tetz at toklen tzan tqet kolo' tzan te jkawb'il qetz aj Rom. ²⁸ Wetz ngan tuq tzan tok ncha'o' tidi' tuq til, astilji oxik weq'i' twitz te b'uch'uj tijxjal aj mas nim kyajwalil kxol kyetz, ²⁹ yaji owok ncha'o' te til cha tzan tpaj te Kawb'il ti'j te kyrelijyon kyetz. Wetz k'onti'l owok wen jun til aj presis-wit tuq tzan tnaj qatzun tzan txik tuj pres tzan tpaj. ³⁰ Ya ma tz'ok ncha'o' kye aj tijajil Israel oje kyekaj ti'j tzan tqet kykansa' ja xjalni, yaji wetz mejor ma xik nsama' awuky'i'l b'ix ax ma'tx xik nq'uma' kyuky'i'l kye aj nkyexik poqon tetz tzan txik kyq'uma' til awitz yatz tzi.»

³¹ Ntons kye soldad oxik kyin te Pa'k qonik'an max tuj amaq' Antípatris iktza'x ojetq tuq xik k'ulu' mandad kyetz. ³² Yaji tuj junky iwitq kye soldad aj exik tuky'i kyoq, kyetz emeltz'jik tuj kyjay kye soldad. Yatzun kye aj exik tuky'i kway exikkixi' tuky'i Pa'k. ³³ Ya ma kyepon Sesarey, oxik kyq'apo' te u'j tuky'i te gobernador [Félix] b'ix okaj kyq'apo' te Pa'k tuj tq'ab'. ³⁴ Yaji tetz ojaw te'e' te u'j, b'ix oxik xhcha'o' ja' tuq tzajnaq te Pa'k. Ya ma tz'ok xhcha'o' te Pa'k jun aj Silisy, oxik tq'uma' ikxjani: ³⁵ «Oxhch'okel ncha'o' cha'oj kyul kye a'e' aj nkyexik poqon te yatz.» Yaji oxik tk'ulu' mandad tzan txik in tuj te nim jay aj tk'ulb'en Eródes.

24

Aj Tyolin Te Pa'k Twitz Félix

¹ Jweb' q'ij mas yaj, te Ananiys aj twitzale' pal, tetz opon [Sesarey] b'ix ajune' tuq tuky'i'l junjun tijxjal aj nim kyajwalil kxol tijajil Israel, b'ix ax ajun tuq kyuky'i'l jun xjal tb'i Tértulo tzan tyolin tuq ky'i'j kyetz. Epon twitz te gobernador [Félix] tzan tuq txik kyyoli' til te Pa'k. ² Ya ma pon in te Pa'k twitz te gobernador, te Tértulo owaq'ik tzan txik tq'uma' til te Pa'k, oxik tq'uma' ikxjani: «[Tat], pixon te yatz tzani k'onti'l n'ok qen twitz q'oj b'ix tidi'chq nb'antik te jun galan te qamaq' tzan tpaj yatz nchb'isun tuj jun tume'l b'an galan.

³ Tat Félix aj b'an lima' a'ich, nxik qsi'na pixon te yatz ti'j kyaqil aj nch'kulun. ⁴ K'on qgana tzan ab'isun tzan tpaj nqoyolina nim, cha a'ox qgana tzan qtzaj acha'o'na ch'in jun rat. ⁵ Qetza oje tz'el qniky'a ti'j te ja ichanni, tuj kyaqil amaq' tetz cha nkub'san kyk'u'j kye aj tijajil Israel tzan kyq'ojin b'ix aji tetz kabesant ti'j jun b'uch'uj xjal aj chuktky nkye'okslan; kyetz a'e' aj nkye'ok q'uma' "kye aj Nasarey." ⁶ Tetz otk'uluj tuq jun b'an nya'tx galan tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, yaji qetza ojaw qtzyu'na. (B'ix ma' tuq xik qsi'na tuj il iktza'x nyolin te jkawb'ilna ⁷ per luwew ma kanon te kapitan ky'i'j kye soldad, aj Lixh tb'i, b'ix owel kyqicho' tuj jq'ab'na. ⁸ Oxik tk'ulu' mandad tzan qulna awuky'i'l qetza aj nqoxik poqon tetz.)* Yatz b'a'n tzan txik acha'o' tetz tzan

* **24:8** Cha junjun tz'ib'enjoqtxi' nyolin tkab'i' part te tqaqi' taqan max te tb'ay part te twajaxaqi' taqan.

tok awen te b'an'ax ti'j kyaqil til aj nxik jq'uma'nani.»⁹ Yaji kye aj tijajil Israel aj junch'in tuq akyequet tuky'i'l ax nkyeyolin tuq ikxji.

¹⁰ Ntons yatzun te gobernador Félix, aj txik tq'uma' tzan tyolin te Pa'k, yaji te Pa'k oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz web'en ky'ila'j aq'b'ixi' yatz a'ich jun puju'l il kxol kye xjal tuj qamaq'na, astilji wetz nkyinchalaj tzan txik nq'uma' wi'j awitz yatz, wetz k'onti'l wil. ¹¹ Yatz b'a'n tzan tok acha'o' wetz kab'lajuj q'ijxi' inpon Jerusalem na'ol te Qtata Dios. ¹² B'ix kye aj nkyeqanin wi'j, kyetz k'onti'l intzaj kyk'ulb'a' nkyinwululun-wit tuky'i' jun ab'l, b'ix k'onti'l nkyink'ulun tuq tzan kyjaw lab'un kye xjal tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios ni kyuj kye jay nab'il Dios ni ja'chq tuj ja amaq'ni. K'onti'l nkyink'ulun tuq tidi'. ¹³ Kye ja xjalni nlay b'antik tzan tqet kyyek'u' jun preb ti'j aj wil nxik kyq'uma'ni. ¹⁴ Per oxel nq'uma' te b'an'ax wi'jx wetz: Wetz nqet nna'o' axkix te Qtata Dios iktza'x te tumelil aj n'ok q'uma' "jun relijyon b'an chuktky" tzan kye aj nkyeqanin wi'j; per axkix aj ntzaj kyn'a'o' tuq kye qijajilna oqtxi' ax wetz nkyin'okslan kyaqil aj nyolin tuj te Kawb'il te qrelijyona, b'ix ax te aj tz'ib'ankaj tzan kye aj yolil tyol Dios oqtxi'. ¹⁵ B'ix wetz lo'ik nk'u'j ti'j Qtata Dios iktza'x kyetz lo'ik kyk'u'j ti'j, kye kamnaq okyejawel anq'in, kyaqil kye aj oje tz'el in kchoj b'ix kyaqil kye aj joyol choj, kkyaqil okyejawel anq'in. ¹⁶ Komo wetz nkyinb'isun ikxji, astilji wetz n'ok nsi' nk'u'j tuky'i' jun tk'u'jlal tzan nk'ulun kyaqil galan, wetz wanim k'onti'l nyolin jun nya'tx galan wi'j tuj twitz Qtata Dios b'ix tuj kywitz kye xjal.

¹⁷ Ntons ya ma ky'ik ky'ila'j aq'b'i' nb'etb'en ja'chq tuj txq'an'ky luwar, in-meltz'jik junky'el tuj wamaq' tzan txik nq'apo' jun wonb'il kyuky'i' kye nxjalil b'ix tzan txik nq'apo' jun woyej te Qtata Dios. ¹⁸ Aj man tuq nkyink'ulun kyaqil nini, txq'an aj qrelijyona aj tzajnaqe' Asy intzaj kyk'ulb'a' tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios b'ix man tuq nkyink'ulun te aj eq'i' tzan kye qxjalila tzan tkaj saq wanim tuj twitz Dios,* per k'onti'l atin tuq kyuky'i' ky'ila'j xjal b'ix k'onti'l nkyink'ulun jun tidi' tzan kyjaw lab'un. ¹⁹ A'e'-tal kye tijajil Israel aj Asy, a'e'-tal kyetz kye aj presis tzan kyul tzani awuky'i'l q'umal wil qa tuj kynab'l kyetz at wil. ²⁰ Qa k'on, kye aj akyequet tzan, instzaj kyq'uma' tidi' wil qa kyetz tuj kynab'l at wil owoknoj kyitza' aj nten twitz te b'uch'uj tijxjal aj mas nim kyajwalil kxol kye qxjalila. ²¹ Aj nten kxol, cha a'ox oxik nq'uma' kongan ikxjani: "Etetz nkyinxik epoqo' tzan tpaj nwoksla' kye kamnaq okyejawel anq'in."*

²² Ntons ya ma tz'ok xhcha'o' te Félix kyaqil nntzani, b'ix komo tetz ojetq tuq tz'ok xhcha'o' nim ti'j te tume'l [aj ntpakb'a' te Pa'k], ntons k'onti'l ob'antik sten b'eyx sinoke okaj tsi' tuj junky' q'ij. Oxik tq'uma' ikxjani: «Oj tul te Lixh aj k'ulul mandad kyij' kye kapitan kye soldad, oqtel nb'isu' mas ti'j te q'oj aj exolni.» ²³ Ntons te Félix oxik tk'ulu' mandad te kapitan kxol kye soldad tzan tqet kxb'uqi' te Pa'k, b'ix ostzoqpij tzan tpon q'olb'aj tzan txq'an'ky tzan kye tajyol aj kygan tuq onen tuky'i'l.

²⁴ Ky'ila'j q'ij mas yaj opon junky'el te Félix b'ix ajun tuq te txu'jel, Drusil tb'i. Te Drusil jun aj tijajil Israel tuq. Ntons te Félix oxik tk'ulu' mandad tzan stzaj in te Pa'k kywitz, b'ix owok xhcha'o' kyaqil aj ntyoli' tuq te Pa'k ti'j te tpakb'alil titza' tzan tok wi'let jk'u'j ti'j Kristo Jesus. ²⁵ Per ya ma xik tq'uma' te Pa'k ti'j te jun qanq'in tzan qb'et tuj tume'l, b'ix ti'j titza' tzan jk'ulun mandad qib'x, b'ix ti'j te aj oky'el mas yaj cha'oj kxik swa' kye xjal tuj il, yatzun te Félix oxob' nim b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Pax ajna'l, oxhtzajel wuk'le' junky'el cha'oj tok luwar wi'j tzan awok ncha'o'.» ²⁶ Te Félix cha

* 24:18 Kya 21:23-27 * 24:21 Kya 23:6

tuq n'iyon tzan txik tsi' te Pa'k ch'in tmin tetz tzan tuq txik stzoqpi'; astilji kob'chaq tuq nxik tuk'le' tzan tyolin tuky'i'l.

²⁷ Ntons, ikxji oky'ik kab'e' aq'b'i. Yaji te Félix owex txini b'ix okaj si' junky tky'ixel, Porcio Festo tb'i. Komo te Félix tgan tuq tzan tkaj galan kyuky'i kye aj tijajil Israel, astilji okaj tsi' pres te Pa'k.

25

Aj Tpon In Te Pa'k Twitz Porcio Festo

¹ Yaji te Festo oxo q'ijxi' tuq tk'amlen te tmlub'il tzan tk'ulun mandad tuj tkwentil Sesarey, yaji oxik Jerusalem. ² Ya ma pon Jerusalem, yaji kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye xjal aj tlimaqaq xjal-e' kxol kye aj tijajil Israel, eb'ajpon twitz tetz qaniyon ti'j te Pa'k. Oqet kywitz twitz ³ tzan tb'ek'an tzan txik tk'ulu' mandad tzan stzaj in te Pa'k tuj Jerusalem. Komo ikxji kyetz b'a'n tuq tzan kyten list tuj b'ey tzan tuq tqet kykansa' te Pa'k. ⁴ Per te Festo oxik tq'uma', te Pa'k atqet pres Sesarey, b'ix tetz owajel tuq luwew junky'el txini. ⁵ Oxik tq'uma' ikxjani: «Junjun exol etetz aj at kyajwalil, inkxik b'eyx wuky'i'l. Qa te aj ichanji at til, ntons b'a'n tzan txik epoqo' txini.»

⁶ Te Festo oqeten txini wajxaq q'ij qatzun lajuj q'ijji, yaji omeltz'jik junky'el Sesarey. Yaji tuj junky iwitq, owox tuj twit'lel tuj tdespach aj ja' npujun kyil kye xjal b'ix oxik tk'ulu' mandad tzan stzaj in te Pa'k twitz. ⁷ Ya ma pon in te Pa'k, kye aj tijajil Israel aj tzajnaqe' tuq Jerusalem e'ok tenan ti'j b'ix oxik kyq'uma' tidi'chq til b'an nim b'ix k'onti'l tuq nb'antik tzan tqet kygek'u' jun preb qa b'an'ax. ⁸ Yaji te Pa'k, tzan tkolet, nxik tuq tq'uma' ikxjani: «Wetz k'onti'l wil ma'tx tzaj nchuku', ni ti'j te Kawb'il ti'j te qrelijyon qetz aj tijajil Israel, ni ti'j te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, ni ti'j te César aj te twitzale' kyij' kye k'ulul mandad, k'onti'l ma'tx kyinjoyon choj.»

⁹ Komo te Festo tgan tuq tzan tkaj galan kyuky'i kye aj tijajil Israel, oxik tq'uma' tetz te Pa'k ikxjani: «¿Aqan pe' tzan axik Jerusalem tzan tok ncha'o' awi'j txini?»

¹⁰ Ntons te Pa'k owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Wetz akyinqet tuj tdespach te tky'ixel te César aj te twitzale' kyij' kye k'ulul mandad, b'ix tzani aj ja' a tgan tzan tok cha'o' wi'j. Yatz aweb'en wetz k'onti'l jun nya'tx galan ma'tx nk'uluj kyij' kye aj tijajil Israel. ¹¹ Qa wetz a'in jun joyol il, b'ix qa tzan tpaj jun tidi' aj ma'tx nk'uluj presis tzan nkamik, dispwest a'in tzan nkamik; per qa nya'tx b'an'ax kyaqil wil aj ntzaj kyq'uma' kye ja xjalni, k'onti'l ab'l at toklen tzan nxik tq'apo' tuj kyq'ab'. Wetz at woklen tzan nkolon wib' twitz te César aj te twitzale' kyij' kye k'ulul mandad, astilji ajna'l nkyinqanin tzan nxik etin twitz tetz.»

¹² Ya ma xik xhcha'o' te Festo kyuky'i kye a'e' aj nkyetzaj swan tuq jun konsej kyetz, oxik tq'uma' tetz te Pa'k ikxjani: «Yatz ma'tx aqanij tzan axik in twitz te twitzale', ntons ma txikkix tuky'i'l.»

Aj Tyolin Te Porcio Festo Twitz Te Agrípa Ti'j Te Pa'k

¹³ Ya ma ky'ik ky'ila'j q'ij, jun rey k'ulul mandad Agrípa* tb'i, b'ix te Berenis [aj tanab'l], epon Sesarey q'olb'el te Festo. ¹⁴ Komo eqeten txini ky'ila'j q'ij, ntons te Festo oyolin tuky'i te Agrípa ti'j te Pa'k, oxik tq'uma' ikxjani: «Tzani, at jun xjal okaj si' pres tzan Félix. ¹⁵ Aj nxwa'q Jerusalem, kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye aj te b'uch'uj tijxjal aj mas nim kyajwalil kxol tijajil Israel, kyetz eb'ajpon wuky'i'l qaniyon ti'j te Pa'k, tzan tkanslet. ¹⁶ Yaji wetz oxik nq'uma', qxol qetz aj Rom, k'onti'l nxik qsi' tuj il jun xjal qa te xjal mina'

* 25:13 Te Tkab'i' Eródes Agrípa.

tkolon tib' kywitz kye aj nkyexik poqon tetz. ¹⁷ Astilji aj wul qet tzani, b'eyx tuj junky iwitq in'ox tuj nwit'lel fuj ndespach b'ix owok nchimo' wib' kyuky'i'l b'ix oxik nk'ulu' mandad tzan stzaj in te xjal nwitz. ¹⁸ Per ya ma kye'ul kye aj nkyexik poqon tuq tetz, k'onti'l otzaj kyq'uma' jun til nim iktza' ojetq tuq qet nb'isu' wetz. ¹⁹ Te aj nxik tuq kyq'uma' ti'j, cha a'ox tuq ti'j kyreljyon kyetz b'ix ti'j jun xjal tb'i Jesus aj oje kamik b'ix te Pa'k ntyoli' itz'oj. ²⁰ Wetz k'onti'l tuq web'en tidi' tuq b'a'n tzan nk'ulun, astilji oxik ncha'o' te Pa'k qa dispwest tuq tetz tzan txik in Jerusalen tzan tok qcha'o' ti'j txini. ²¹ Per yaji otqanj tzan tkolon tib' twitz te twitzale' qi'j; astilji oxik nk'ulu' mandad tzan tqet kxb'uqi' max oj txik nsama' tuky'i te twitzale'.[†] ²² Ntons te Agrípa oxik tq'uma' ikxjani: «Ax wetz ngan-tal tzan tok ncha'o' te ja xjalni.» Yaji te Festo owaj stzajq'b'e' ikxjani: «B'eyx nchi'j owokel acha'o'.»

²³ Yaji tuj junky iwitq te Agrípa b'ix te Berenis eb'ajpon, b'ix kye xjal ek'amon te kyetz tuky'i jun nim limb'il, b'ix e'ox junx kyuky'i kye k'ulul mandad kyij' kye kapitan kye soldad b'ix kyuky'i kye ichan tlimaqaal xjal-e' tuj te amaq'. Yaji te Festo oxik tk'ulu' mandad tzan stzaj in te Pa'k kywitz.

²⁴ Ntons te Festo oxik tq'uma' ikxjani: «Yatz tat Agrípa, b'ix ekyaqil etetz waq aj ma'tx tz'ok echimo' etib' tzani quky'ila, aj ntzani te xjal aj nkyq'uma' kyaqil kye aj tijajil Israel tuj Jerusalen, b'ix kye aj nkyenajan tzani, nkyq'uma' tzan tkamik. ²⁵ Wetz k'onti'l n'oknoj witz'a' jun til aj presis-wit tzan tkamik. Ajna'l komo ajixk tetz ma'tx tqanj tzan txik tq'uma' til twitz te twitzale'[‡] qi'j, ntons ma'tx qet nb'isu' tzan txik nsama' tuky'i'l. ²⁶ Per wetz k'onti'l web'en tidi' oqtel ntz'ib'a' ti'j tetz tzan txik nsama' tuky'i te twitzale'. Astilji ma'tx tzul win awitz yatz tat Agrípa b'ix ax ewitz etetz. Ikxji oj tok echa'o' kyaqil ti'j, b'a'n tzan tqet ntz'ib'a' tuky'i te twitzale'[§] ti'j ja xjalni titza' etetz n'el tuj ewitz. ²⁷ Komo nya'tx tume'l tzan txik nsama' jun aj pres b'ix qa k'onti'l tidi' til nyolin ti'j.»

26

Aj Tyolin Te Pa'k Twitz Agrípa Tzan Tkolon Tib'

¹ Ntons te Agrípa oxik tq'uma' te Pa'k ikxjani: «B'a'n tzan ayolin awi'jx tzan akolon awib'x yatz.» Ntons te Pa'k ojaw tin tq'ab' b'ix owaq'ik tzan tyolin tzan tkolon tib'x ikxjani: ² «Wetz nkyinchalaj tzan nyolin ajna'l awitz yatz tat Agrípa, b'ix tzan nkolon wib' ti'j kyaqil te aj nxik kyq'uma' wi'j kye [nxjalil] aj tijajil Israel. ³ Komo yatz awotzqi' kyaqil ti'j te qreljyona qxol qetza aj tijajil Israel b'ix kyaqil tidi'chq aj nqob'isun, astilji wetz ngan tzan txik nq'uma' ch'in yatz tzan ntzaj acha'o' ch'in tuky'i apasens.

⁴ Kkyaqil kye nxjalil aj tijajil Israel, b'ix pyor kye aj Jerusalen, kyetz kyeb'en titza' nkyinb'et atx aj man tuq k'wa'al a'in, ⁵ b'ix kyeb'en wetz a'inkixi' jun aj b'uch'uj Parisey, osey a'inkixi' jun aj te b'uch'uj aj mas b'an eq'i' twitz kyaqil qitza'na tuj te qreljyon qetza. Ae'xk kyetz b'a'n tzan tjatz kyq'uma' ntzani, [per k'on kygan]. ⁶ B'ix ajna'l tzan tpaj lo'ik nk'u'j ti'j te aj oxik tsi' tyol te Qtata Dios ti'j kyuky'i qijajilna oqtxi', nkyinxik kypoqo'. ⁷ [Te aj oxik tsi' tyol te Qtata Dios ti'j,] axkix te aj lo'ik kyk'u'j kkyaqil kye aj kykab'lajujil b'uch'uj qxjalilna, b'ix astilji, kyetz b'aj'ij eq'i' kyitza' aj nyolin tuj te Kawb'il ti'j qreljyona aj otzaj tsi' Qtata Dios oqtxi'. Tzan tpaj te aj nkyin'okslan wetz, nkyinxik kypoqo' kye nxjalil aj tijajil Israel awitz yatz, tat Agrípa. ⁸ †Tistil k'onti'l nxik etoksla' qa te Qtata Dios b'a'n tzan tjaw anq'in kye kamnaq titza'?

† 25:21 César Augusto. ‡ 25:25 César Augusto. § 25:26 César Augusto.

⁹ Wetz tb'aya' nqet tuq nb'isu' presis tuq tzan nk'ulun tidi'chq nya'tx galan [kyi'j kye aj nkye'okslan] ti'j te Jesus aj Nasaret. ¹⁰ B'ix ikxjikix oqet nk'ulu' txini tuj Jerusalem. Wetz eqex nsi' tuj pres ky'ila'j kye aj pawame' te Qtata Dios. Kye pal aj nim kyajwalil otzaj ksi' permis wetz tzan nk'ulun kyaqil ni'n b'ix yaji, aj kyqet kanslet, wetz dyakwerd tuq atin. ¹¹ Kyuj kyaqil kye jay nab'il Dios wetz nkyinjoyon tuq tzan txik nsi' xhcho'nal kyi'j [kye aj nkye'okslan tuq ti'j Jesus], b'ix oqet nk'ulu' tzan txik kyq'uma' alajwers "Te Jesus ya nya'tx Qajawil."* Wetz b'an ajun nq'oj tuq kyi'j, b'ix ja'chq tuj amaq' laq'chik nkyinxik tuq tzan kyjaw nlajo'.*

¹² A tuq wetz nkyink'ulunji, b'ix jun q'ij ika'n tuq nxik tuj te amaq' Damask, ojetw tuq tzaj si' permis wetz tzan kye pal aj nim kyajwalil b'ix lajomin tuq kyitza'. ¹³ Mer chiq'ij, wetz oxik wen jun xhk'atun stzaj txaqtxon wi'j max tuj ka'j, mas b'an xhqitz'un twitz te toq q'ij, otzaj txaqtxon wi'j b'ix kyi'j kye aj ajune' tuq wuky'i'l. ¹⁴ Qkyaqil qetza oqet tz'aqikna twitz tx'o'tx' b'ix oxik ncha'o' twi' jun xjal aj ntzaj tq'uma' tuq wetz tuj te qyol ebrey ikxjani: "Saulo, Saulo †tistil nkyinjaw alajo'? †Cha a'ichx nqet awok'onsa' awib' o'j njaw alajo'!"† ¹⁵ Yaji wetz oxik ncha'o' ikxjani: "†Zat, ab'ltzun yatz a'ich'?" Yaji tset owajtz stzaq'b'e': "Wetz a'in Jesus aj nkyinjaw alajo'. ¹⁶ Per ajnal pajaw wa'let naj. Wetz ma'tx kyinjaw kanet awitz tzan akaj nsi' tzan awaq'unan te wetz b'ix tzan txik aq'uma' kye xjal kyaqil aj ma'tx tz'ok awen b'ix ti'j kyaqil aj oxe'l nyek'u' yatz mas yaj. ¹⁷ Wetz ochtel nkolo' kyi'j kye axjalil aj tijajil Israel b'ix ax kyi'j kye aj nya'tx axjalil. B'ix otxe'l nlajo' kxol kye aj nya'tx tijajil Israel ¹⁸ tzan tjaw ajaqo' kywitz tzan k'on kyb'et mas tuj qlol sinoke tzan kyb'et tuj chk'atunal. Ikxji tzan k'on kyten tuj tq'ab' te Satanas sinoke tzan kyten tuj nq'ab' b'ix tzan tpaj toklen wit'let kyk'u'j wi'j, oqtel nnajsa' te kchoj b'ix okyk'amo'tz te aj otzajel tsi' te Ntat kye kyaqil kye aj pawame' a'ox te wetz."

¹⁹ Tat Agrípa, wetz oqet woksla' te aj oxik wen tuj ka'j. ²⁰ Tb'ay oxik npakb'a' te tpakb'alil galan kxol kye aj Damask,* yaji kxol kye aj Jerusalem* b'ix tuj kyaqil nkwentil Judey, b'ix ax kxol kye aj nya'tx qxjalil tijajil Israel aj k'ontil' nkye'okslan te Qtata Dios. Oje xik nq'uma' kyetz tzan tjaw kky'ixpu' kynab'lin b'ix tzan kyokslan ti'j Qtata Dios, b'ix tzan tqet kyk'ulu' tidi'chq galan tzan tpaj b'an'ax oje jaw kky'ixpu' kynab'lin. ²¹ Tzan tpaj kyaqil nntzani, junjun aj tijajil Israel injaw ktzyu' akyin'ox tuq tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, injaw ktzyu' b'ix kygan tuq tzan nqet kykansa'. ²² Per tzan tpaj te Dios n'onen wi'j, tzunx itz'ojin, tzunx nxik npakb'a' tpakb'alil Dios kyuky'i kye aj aj nim kyajwalil b'ix kyuky'i kye aj k'ontil' kyajwalil. Wetz k'ontil' nxik nxnaq'tza' jun tidi' aj nya'tx-wit iktza' [aj okaj stz'ib'a'] te Moisés b'ix aj okaj ktz'ib'a' kye aj yolil tyol Dios aj oky'elkix tuq. ²³ [Komo oqet ktz'ib'a'], te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi' okamelkix tuq, per yaji akix tuq tetz te tb'ay* aj ojawel anq'in kxol kye kamnaq; ikxji tzan tel xhk'ate' tuj kywitz* kye aj tijajil Israel b'ix kye aj nya'tx tijajil Israel.»

²⁴ Aj txik tq'uma' te Pa'k nntzani tzan tkolon tib'x, yaji te Festo oxik tq'uma' kongan ikxjani: «Pa'k, yatz cha nchlokin. Oje xhch'el lok tzan tpaj tqetlen awe'e' nim u'j.» ²⁵ Per yaji te Pa'k owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Tat Festo aj b'an lima' a'ich, wetz nya'tx lok a'in. Wetz aj nxik nq'uma'ni b'an'ax b'ix tuj tume'l. ²⁶ Te Qtat† Agrípa n'el tniky' ti'j te aj nxik nyoli' tuky'i jun tk'u'j'jalni. Wetz

* 26:11 Ax: tzan txik kyq'uma' nya'tx galan ti'j Kyajawil. * 26:11 Kya 8:3; 22:4-5 † 26:14 Kastiy: dura cosa te es dar cosas contra el aguijón. * 26:20 Kya 9:19-22 * 26:20 Kya 9:28-29 * 26:23 1Kor 15:20 * 26:23 Isa 42:6; 49:6 † 26:26 Ax: rey Agrípa.

sewur atin kyaqil ntzani nya'tx jun tidi' aj mina' tok cha'let-wit ni jun-el, komo nya'tx jun tidi' aj cha ojaw xkonoli' ewj tuj jun luwar. ²⁷ Tat Agrípa, çyatz tuj anab'l b'an'ax pe' te aj okaj ktz'ib'a' kye aj yolil tyol Dios oqtxi'? Wetz web'en yatz n'el tuj awitz b'an'ax.» ²⁸ Ntons te Agrípa owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Yatz ch'inky tuq ma kyinget awitz'a' tzan wok jun okslon ti'j Krist.» ²⁹ Yaji te Pa'k oxik tq'uma' ikxjani: «Nya'txxwit-tal cha ch'inky tuq, sinoke xhch'okxwit. B'ix nya'tx-tal a'ox a'ich sinoke kkyaqil-wit aj nkyecha'on wi'j aj akyeqet tzani, kye'okxwit iktza' a'in anke nya'tx-tal tuky'i ja kaden eq'ime' witz'a'ni.»

³⁰ [Ya ma xik tq'uma' kyaqil ntzani] ntons te twitzale' k'ulul mandad b'ix te gubernador b'ix te Berenis b'ix kye kyaqil aj ojetq tuq kyeqet wit'let junx kyuky'i'l, kyetz ejaw wa'let ³¹ b'ix ya ma kye'el laq'chet ch'in, nkyeyolin tuq kyib'kyib'x ikxjani: «Te ja xjalni k'onti'l tidi' ma'tx tk'uluj aj presis-wit tzan tkamik, ni tzan tqexten tuj pres.» ³² Yaji te Agrípa oxik tq'uma' tuky'i te Festo ikxjani: «B'a'n-tal tzan txik tzoqplet te ja xjalni, cha k'onti'l-wit otq'umaj tzan txik in twitz te César.»

27

Aj Txik Eq'i' Te Pa'k Tuj Amaq' Rom

¹ Ya ma kyekaj ti'j qa presis tuq tzan qxikna tuj bark max Italy, yatzun te Pa'k kyuky'i' txq'anky aj pres ekaj q'apo' tuj tq'ab' jun kapitan kye soldad aj tb'i July, jun kapitan ti'j jun b'uch'uj soldad aj tb'i "A'e' Aj Te César." ² Oxikna tuj jun bark aj atqet tuq tzi, te bark tzajnaq Adramity, b'ix oky'el tuq kyuj kye txq'anky amaq' stzi'-ele' tlob'en te nim a' tuj tkwentil Asy. Ax ajun tuq quky'ila te Aristark, tetz jun aj Tesalonk tuj tkwentil Masedony.

³ Ya tuj junky iwitq opona Sidon, jun amaq' stzi' tlob'en te nim a'. Te July b'an galan onab'lin tuky'i Pa'k, ostzoqpij tzan txik q'olb'el kye tajyol tzan kyonen tuky'i'l. ⁴ Ya ma qo'exna Sidon, ojaxna junky'el tuj te bark b'ix oky'ikna qaynin twitz te txx'o'txx' amaq' Chípr tzan tpaj te kyaq'iq' ntzaj tuq qwitza. ⁵ Ya ma qoky'ikna twitz txxa'm te Silisy b'ix te Panfily, opona amaq' Mír, jun amaq' tuj tkwentil Lisy. ⁶ Te kapitan kyij' kye soldad owoknoj titza' junky bark, jun aj te amaq' Alejandriy ikja'n tuq txik Italy, b'ix ojaxna tuj te bark tzan qxik.

⁷ Ky'ila'j q'ij ob'etna kyeb'a', pen oky'ikna twitz amaq' Knid. Komo tzunx tuq te kyaq'iq' n'ok jub'an qwitza, astilji oky'ikna twitz amaq' Salmon. Yaji oky'ikna stzi'-ele' ti'j te tx'o'tx' Kret tb'i tzan tkolon te tx'o'tx' qi'ja ti'j te kyaq'iq'. ⁸ Pen tuq ngob'etna tuj te a' [tzan tpaj te kyaq'iq']. Yaji opona tuj jun luwar tb'i Kyojlb'il Bark b'ix qaynin tzi atqet tuq te amaq' tb'i Lasey. ⁹ Nim tuq tyemp ojetq tz'el, b'ix nya'tx tuq galan tzan qb'et tuj a' tzan tpaj ch'inky tuq qok jab'alil,* astilji te Pa'k oxik tsi' jun korsej kye xjal, ¹⁰ oxik tq'uma' ikxjani: «Kyintzaj echa'o' waq. N'ok wen te qb'eyni owokel b'an nya'tx galan, opoyonaj te ja barkni b'ix kyaqil tiqatz b'ix axpe qetz a'o'.» ¹¹ Per te kapitan kyij' kye soldad okaj twit'b'a' tk'u'j ti'j tajaw te bark b'ix ti'j te chofer te bark, b'ix nya'tx ti'j te Pa'k. ¹² Komo te tzi nya'tx tuq b'an galan tzan tky'ik jun jab'alil qetzatxini, ntons tlimal kye xjal dyakwerd tuq ate' tzan qex tzi tuky'i te bark, b'ix tzan qpon Penixh, jun amaq' ewonj stzi' tlob'en te nim a' aj tuj tkwentil Kret, tuj aj amaq'ji b'a'n tzan txik qen tumelil noroccidente b'ix suroccidente.†

§ 26:28 Ax: tzan wok Cristiano. * 27:9 Ax: ch'inky tpon tuq te nim q'ij aj nqo'ipan wa'ij. † 27:12 Kye tz'ib'on oqtxi', atqet oqet ktz'ib'a' tuj ja taqanni ikxjani: "tumelil noroccidente b'ix suroccidente."

Aj Oky'ik Kyi'j Ikja'n Tuq Kxik Rom

¹³ Yaji ntzaj tuq jun kyaq'iq' nya'tx b'an jwert tzajnaq tumelil te sur b'ix oqet kyb'isu' nini galan tzan qxik, b'ix oxikna junky'el stzi'-ele' tlob'en a' te Kret, nya'tx laq'chik twitz te tx'o'tx'. ¹⁴ Per mas yaj otzaj jun kyaq'iq' b'an jwert, owok ti'j te bark, jun kyaq'iq' aj n'ok q'uma' "te nororiente" b'ix b'an jwert samo' tuky'i jab', tzajnaq tuq xtx'o'otx' [Kret], owok tjub'i' tib' ti'j te bark. ¹⁵ Komo b'an jwert tuq te kyaq'iq' b'ix k'onti'l tuq nb'antik tzan qxik twitz te kyaq'iq', kyeb'ayle' oxik tpe'lq'u' mas tuj te a' ntons cha oxik qtzooqi'na b'ix ikxji oxik eq'i'na tzan te kyaq'iq'.

¹⁶ Oky'ikna ti'ajx jun tx'o'tx' tb'i Cauda, oky'ikna ti'ajx ja' tuq te kyaq'iq' nya'tx tuq b'an jwert iktza' tb'ay, b'ix pen ob'antik tzan tjax qin te tal bark tuj te nim bark. ¹⁷ Ya ma jax kyin te tal bark, yaji oqet kywaku' te nim bark tuky'i las te onb'il te bark tzan k'on tpax. Yaji, komo nkyexob' tuq kebal tuq tpon qxon qib' aj ja' tuq atqet te tz'ajon nya'tx nim txe' tjaq' a' twitz jun luwar Sírtte tb'i, astilji oqetz kyin twi' te bark b'ix ikxji cha oxik ina tzan te kyaq'iq'.

¹⁸ Yaji tuj junky iwitq tzunx tuq b'an jwert te kyaq'iq', ntons owaq'ik tzan tkaj kxon tuj a' tiqatz te bark. ¹⁹ Yaji tuj toxi'n q'ij a'e'xk kyetz okaj kxo'o' tuj a' tidi'chq okensb'il te bark. ²⁰ Ky'ila'j q'ij k'onti'l tuq eb'ajil te q'ij, ni kye che'w, ajun tuq kyaq'iq' b'ix jab' aj njub'in tuq, b'ix qetza tuj qnab'l ya k'onti'l tuq lo'ik jk'u'j tzan jkoletna.

²¹ Komo ky'ila'j q'ij k'onti'l nqowa'ana tuq, ntons yaji te Pa'k ojaw wa'let b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Instzaj echa'o' waq, mejor ma -tal tz'ok esi' ewi' wi'j tzan k'on qetz, ikxji k'onti'l-tal ma qo'etz Kret b'ix k'onti'l-tal ma ponaj tidi'chq, b'ix k'onti'l-tal ma ky'ik q'ij kyaq'il aj ntzani. ²² Per ajna'l etetz k'on kxob' tzan tjan nijunwt te qetz okamel anke te bark opoyonaj. ²³ Ma'in qonik'an ma jaw kanet nwitz jun ángel aj tlajen te Qtata Dios aj Wajawil b'ix aj nqet woksla'. ²⁴ B'ix ma tzaj tq'uma' wetz ikxjani: "K'on txob' Pa'k. Yatz presis tzan apont twitz César [aj twitzale' ky'i'j kye k'ulul mandad], b'ix tzan apaj yatz te Qtata Dios okyetkolo'tz kyaq'il aj ajune' awuky'i'l tuj te bark." ²⁵ Ntons etetz waq, intjaw etin ek'u'j, k'on kxob'. Wetz wit'lik nk'u'j te Qtata Dios otk'ulu'tz iktza'x ma'tx tzaj tq'uma' wetz. ²⁶ Per presiskixi' tzan qpon jub'an twitz jun tx'o'tx'»

²⁷ Ntons jun aq'b'il aj ojetq tuq tky'ik kab'e' samanxi' tuq te qb'ey tuj a', nqob'etna tuq tuj te nim a' aj ja' n'ok q'uma' Adriático. Nqoxik ina tuq xkumutx'i' tzan te kyaq'iq', qanq ojetq tuq qo'ok chukaq'b'il, kye chofer te bark owel kyniky' ch'inky tuq qpon tuj jun tx'o'tx'. ²⁸ Oqex kymalo' janik'pon txe' tuq te a', wuqlajuj tuj kawnaq (37) metr tuq txe'. Yaji ya ma kye'ok laq'chet, oqex kymalo' junky'el, wuq tuj kawnaq (27) metr tuq. ²⁹ Tzan tpaj nkyexob' tuq tzan k'on tok kyjoto' kyib' ti'j te ab'j, yaji oqex kxon b'eyx kye kaj k'uxb'il tq'a'el ti'ajx te bark tzan twa'let kyeb'a' b'ix nkyexnaq'tzan tuq tzan qel xhk'ate' naj luwew. ³⁰ Per kye aj nkyek'ulun manejar te bark kygan tuq tzan kyoqik tzan kyex tuj te bark. Astilji e'aq'ik tzan tqetz kyin te tal bark, nkyk'ulu' tuq iktze'xtzun oqtex tuq kxon txq'anqy tq'a'el twitz te bark. ³¹ Per te Pa'k luwew oxik tq'uma' kye soldad b'ix tuky'i te kapitan kyij' ikxjani: «Qa kyetz nlay kyekaj tuj ja barkni, etetz nlay b'antik tzan ekolet.» ³² Ntons kye soldad owel kytajk'u' k'alb'en tetz te tal bark, b'ix oxik ktzoqpi' tuj a'.

³³ B'an q'eqo' te Pa'k oxik tq'uma' kye kyaq'il tzan kywa'an tuq ch'in, oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Kab'e' samanxi' etipb'en wa'ij, mina' txik ewa'a' jun ewe'. ³⁴ Wetz ngan tzan txik nq'uma' etetz tzan ewa'an ch'in. Nini b'an presis qa egan tzan etanq'in. Nijunwt okamel, k'onti'l tidi' oky'el eti'j nich'inwt.»

† 27:16 Tuj jun nim bark, nxik kyin tuq jun tal bark tzan kybet'ja' ny'a'tx nim txe' te a'.

³⁵ Ya ma xik tq'uma' ikxjani te Pa'k ojaw tin jun wab'j, b'ix kywitz kkyaqil oxik tsi' pixon te Qtata Dios ti'j, b'ix owokten wa'il. ³⁶ Yaji kyaqil ojaw kyin kyk'u'j b'ix eb'ajwa'an. ³⁷ Tzan qkyaqil aj ato'oxna tuq tuj te bark kab'e' oqal tuky'i qaq'ajaj tuj mutx' (276) xjal tzan qkyaqil. ³⁸ Ya ma qob'ajwa'ana qkyaqil, yaji kyetz okaj kxon tuj a' te triw aj tzunx atx tuq, ikxji tzan tjaw iq'b'e' mas te bark.

³⁹ Ya ma qo xhk'ate', oxik qe'e' jun tx'o'tx' per k'onti'l owel qniky' ja' tuq ojetq qopon, per oxik qe'e' te tx'o'tx' ewonj ti'j te kyaq'iq' b'ix at tuq nim tlob'en a' b'ix oqet kyb'isu' tzan txik kyin te bark tzi. ⁴⁰ E'el kyatjk'u' kyaq'e'l kye tq'a'el aj oqex ksi' tuj te a', cha ekaj kyka'yi' tuj te a', b'ix oxik kyko'pi' te aj n'oken tuq tzan txik kyin te bark aj ja' kyetz kygan. Yaji ojaw kyjuk'u' tuj kyaq'iq' te jun sabl, b'ix ikxji kye'b'ayle' epon laq'chet tlob'en a'. ⁴¹ Per dech opon jub'an te bark ti'j jun tz'ajon nink'ajchaq te a' b'ix twitz te bark okaj utx'lik tuj tz'ajon, k'onti'l tuq nyak'jik. Yaji ti'ajx te bark kye'b'ayle' tuq n'elb'aj pax tzan tbalor te a' aj n'ok tuq pulan ti'j.

⁴² Ntons kye tzean oqet kyb'isu' tzan kyqet tuq kykansa' kye aj pres tzan k'on tuq kyoqik oj txik kxon kyib' tuj a'. ⁴³ Per te kapitan kyij' kye soldad, tetz tgan tuq tzan tkolet te Pa'k. Astilji k'onti'l ostzozqpij tzan kyqet kansa' kye aj pres. Mejor oxik tk'ulu' mandad ab'l aj kyotzqi' tuq tzan kypumiq'in, b'a'n tuq tzan txik kxon kyib' tuj te a' tzan kypon tb'ay xtxa'm te tx'o'tx', ⁴⁴ b'ix yaji kye txq'anqa' b'a'n tuq tzan kxik tuky'i jun xtx'anqa' tz'alam, qatzun tuky'i xtx'anqa' tuq te barkji. Ntons ikxji okyk'uluj b'ix kkyaqil eb'ajkolet, eb'ajpon twitz tx'o'tx'.

28

Aj Tpon Te Pa'k Tuj Malt

¹ Ntons aj ojetq tuq qolibrina, owok qcha'o'na te tx'o'tx' Malt tb'i, jun tx'o'tx' nim a' kyaqil palaj. ² Kye aj nkyenajan tuq txini, kyetz b'an galan enab'lin quky'ila. Komo ajun jab' tuq b'ix ajun xhchewal, ntons kyetz oqet kyb'ichk'a' jun q'aq' b'an nim te jq'ex, o'ok kyuk'le'na q'exnon.

³ Te Pa'k ojetq tuq tzaj xhchimo' txq'an ky'ixhlab', ikja'n tuq tox tsi' tuj q'aq', tuj te ky'ixhlab' owetz oqik jun kan tzan te kyaq b'ix owok toxlet ti'j tq'ab' te Pa'k. ⁴ Ya kye aj nkyenajan tuq tzi oxik kyen te kan atok tuq ti'j tq'ab' te Pa'k, nkyeyolin tuq kyib'kyib'x ikxjani: «B'an'ax te ja xjalni tetz jun kansal xjal-alo. Anke ma librin tuj te nim a' per tetxk tzan tnaj, k'onti'l ntzozqpij tzan tanq'in.» ⁵ Per te Pa'k owel tkyito' te kan ti'j tq'ab' tuj te q'aq' b'ix k'onti'l tidi' oky'ik ti'j. ⁶ Kyetz cha nkye'iyon tuq janik'or oxe'l mal xhchi'jel qatzun oqet tuq tilan derepentji b'ix okamel. Per ya ma ky'ik nim tuj b'ix k'onti'l tuq tidi' nky'ik ti'j, yaji kye xjal tzi, ojaw kky'ixpu' titza' tuq nkyeb'isun ti'j b'ix nkyq'uma' tuq qa tetz jun dios.

⁷ Ntons tuj aj luwarji at tuq jun xjal tb'i Públio, a tetz te twitzale' tuj aj luwarji, b'ix at tuq nim xtx'o'otx' tzi. Tetz oqet tk'amo'na tuj tjay b'ix otzaj tzi qposadna b'ix oqet tk'ulu' kwentna galan oxe q'ij. ⁸ Yaji te stat te Públio atqet tuq tjaq' xnoq'l tzan tpaj yab' tuq tuky'i kyaq b'ix kyik'oj. Ntons te Pa'k owox aj ja' tuq tetz atqet, b'ix ya ma mankun txnaq' tzan, oqet tsi' tq'ab' tajsik b'ix te tij ob'antik. ⁹ Ya ma ky'ik kyaqil ntzani, kyaqil kye yab' tuj aj luwar nkyepon tuq tuky'i Pa'k b'ix nkye'qet tuq q'ana'. ¹⁰ Kyetz oqet kyena b'an galan b'ix ya ma qo'exna tzi, otzaj ksi' kyaqil aj presis tuj q'b'eya.

Aj Tpon Te Pa'k Tuj Amaq' Rom

¹¹ Ya ma ky'ik oxe qya' txini, oxikna tuj jun bark aj tzajnaq tuq Alejandriy aj ojetq tuq kaj txini te jab'alil. Atok tuq ti'j te bark jun titzb'alil kyij' kye dios aj yuxhe' Cástor b'ix Pólus. ¹² B'ix ya ma qopona Sirakus, jun amaq' stzi' te

nim a', tzi oqetena oxo q'ij. ¹³ Yaji kyeb'ayle' oxikna xtxa'm-ele' te a', opona tuj amaq' Rejy. Ya ma ky'ik jun q'ij qb'etb'ena, ojaw jun kyaq'iq' galan tuj qb'eya, jun kyaq'iq' iktza' kyaq'iq' tuj kwares,* b'ix tuj tkab'i' q'ij opona Puteóli. ¹⁴ Tuj aj luwarji ate' tuq junjun qerman txini b'ix okaj kyuk'le'na tzan jkajtena tuq kyuky'i'l b'ix okajtena wuq q'ij. B'ix ikxji kyeb'ayle' opona max Rom. ¹⁵ Kye qerman aj Rom, ya ma tz'ok kcha'o' qi'ja, kyetz eb'aj'ul kanol qetza max tuj te luwar aj tb'i Ox Posad b'ix aj n'ok q'uma' Apio aj ja' n'ok kchimo' kyib' kye xjal. Te Pa'k ya ma kyexik te'e', ochalaj b'ix oxik tsi' pixon te Qtata Dios.

Aj Tpakb'an Te Pa'k Tuj Amaq' Rom

¹⁶ Aj qpona Rom, te kapitan† kyij' kye soldad ostzoqpij tzan tnajan te Pa'k xhchukel tuj jun jay, per tzan sten jun soldad xb'uqil tetz. ¹⁷ Ya ma ky'ik oxo q'ij, te Pa'k e'ok xhchimo' kye aj tijajil Israel aj at tuq nim kyajwalil, b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Waq erman, wetz K'onti'l k'ont'ulu' jun nya'tx galan kyij' kye qxjalil ni ti'j te aj eq'i' qitza' iktza'x kye qijajil oqtxi'. Wetz k'onti'l wil b'ix ma'tx kyinxik q'apo' pres max Jerusalem tuj kyq'ab' kye a'e' aj Rom. ¹⁸ Ya ma tz'okb'aj kcha'o' kyaqil wi'j, kygan tuq tzan nxik ktzoqpi' tzan tpaj k'onti'l owoknoj jun wil kyitza' aj presis-wit tzan nkamik. ¹⁹ Per kye qxjalil aj tijajil Israel eb'ajjaw lab'un wi'j. Astilji wetz nqanij tzan nkolon wib' twitz te César [aj twitzale' kyij' kye k'ulul mandad, tzan tyolin tetz qa at wil qa k'onti'l'ij],* nya'tx tzan tpaj at-wit tidi' oxo'l nq'uma' aj nya'tx galan kyij' kye qxjalil. ²⁰ Astilji wetz ma kxtzaj wuk'le' tzan etok wen b'ix tzan nyolin etuky'i'l, tzan tpaj wetz lo'ik nk'u'j [ti'j te Koloyon aj Q'umankaj Oqtxi'] parej iktza'x kye aj qijajil Israel oqtxi', b'ix astilji wetz k'alomin tuky'i kaden.» ²¹ Ntons kyetz oxik kyq'uma' ikxjani: «Qetza k'onti'l ojk'amojna jun u'j aj tzajnaq-wit Judey aj nyolin-wit awi'j, b'ix nijunwt kye qerman aj oje kye'ul txini oje tzaj kyq'uma'-wit jun tidi' aj nya'tx galan awi'j. ²² Qetza tuj qnab'l b'a'n tzan awok qcha'o'na aj n'ab'isu' yatz ti'j aj relijyon man ak'a'j, komo ja'chq kye xjal nkyeyolin nya'tx galan ti'j.»

²³ Ikxji okaj ksi' jun q'ij, b'ix e'ul ky'ila'j xjal aj ja' tuq tetz nnajan. Te Pa'k nxik tuq tpakb'a' ti'j te tume'l titza' tzan kykaj tuj tq'ab' Qtata Dios, owaq'ik q'eqo' b'ix max qonik'an n'ok il tuq nxik tq'uma' xtxolil ti'j Jesus tuky'i te Kawb'il [aj oqet stz'ib'a'] Moisés b'ix tuky'i te aj oqet ktz'ib'a' kye aj yolil tyol Dios oqtxi'. ²⁴ Junjun nxik tuq kyoksla' te aj ntyoli', per kye txq'anqy k'onti'l tuq nxik kyoksla'. ²⁵ Kye xjal nya'tx tuq dyakwerd ate' kxolx, b'ix kyeb'ayle' owaq'ik tzan kyaj junjun. Yaji te Pa'k oxik tq'uma' [kye aj k'onti'l tuq nkye'okslan] ikxjani: «B'an'ax te aj otyolij te Txew Dios tuky'i te Chay aj yolil tyol Dios. Tetz oxik tyoli' tuky'i'l kyij' kye a'e' etijajil oqtxi' ikxjani: ²⁶ «Pax kxol ja xjalni b'ix intxik aq'uma': 'Owokel echa'o' [npakb'alil], per nlay tz'ox tuj ewi; b'ix owokel ete'e' [nk'ulb'en], per nlay tz'el eniky' ti'j. ²⁷ Komo kyetz kyanim nya'tx dispwest tzan nqet kyoksla', te kxkyin b'an lamo', b'ix kywitz b'an txayi'. Ikxji k'onti'l nkyeka'yin tuky'i kywitz, k'onti'l nkyecha'on tuky'i kxkyin, k'onti'l n'ox tuj kywi' tuky'i jun tk'u'jlal. Ikxji nlay kye'okslan wi'j, b'ix nlay kyeqet nq'ana.' »* ²⁸ Instzaj echa'o' ntzani: Te tume'l titza' te Qtata Dios nqoqet tkolo' nxik q'umlet kye xjal aj nya'tx tijajil Israel [b'ix kyetz nkye'okslan].» ²⁹ [Ya ma xik tq'uma' tetz ikxji, kye aj tijajil Israel kyeb'ayle' eb'aj'aj b'ix b'an nkyewululun tuq kxol.]‡

* **28:13** Ax: jun kyaq'iq' tzajnaq tumelil sur. † **28:16** Cha junjun tz'ib'enj oqtxi' nyolin te kapitan exik tq'apo' kye aj pres tuj tq'ab' junky k'ulul mandad txini. * **28:19** Kya 25:11 * **28:27** Isa 6:9-10

‡ **28:29** Cha junjun tz'ib'enj oqtxi' nyolin taqan 29.

³⁰ Ntons, te Pa'k okajten kab'e' aq'b'i kabal tuj te jay aj ja' tuq nnajan per nchojon tuq, b'ix tzi nkyetk'amo' tuq kyaqil kye aj nkyepon tuq q'olb'el tetz.

³¹ Tuky'i jun tk'u'jlal tetz nxik tuq tpakb'a' te tpakb'alil ti'j te tume'l titza' tzan kykaj tuj tq'ab' Qtata Dios, b'ix nxik tuq txnaq'tza' ti'j te Qajaw Jesukrist, b'ix nijunwt tuq ab'l n'el in gan tetz.

Te Stz'ib'en Pa'k Kye Qerman Aj Amaq' Rom

Jun Limb'il

¹ Wetz a'in Pa'k, b'ix a te Kristo Jesus wajawil aj nqet woksla'; b'ix joyomin titza' tzan wok tky'ixel, b'ix pawamin [tzan txik npakb'a'] te tpakb'alil galan aj Qtata Dios swal tetz, ² te tpakb'alil aj okaj tq'uma' oqtxi' kyuky'i kye aj yolil tyol aj oqet ktz'ib'a' tuj Tu'jal aj b'an tume'l. ³ Aj ja tpakb'alilni nyolin ti'j te Tk'wa'al; tetz tzan kypaj stat, tetz jun tijajil Dawid [aj twitzale' k'ulul mandad oqtxi'], ⁴ per ax tetz b'an'ax Tk'wa'al Dios, komo owel niky'j ti'j tjawlen anq'in kxol kye kamnaq tzan te tajwalil te Txewx Qtata Dios; ntons a tetz te Jesukrist aj Qajawil. ⁵ A tetz otzaj sin wetz* jun nim b'an galan aj k'onti'l nwajo' b'ix otzaj tsi' wajwalil tzan wok jun tky'ixel, tzan txik npakb'a' kxol kyaqil kye aj nya'tx tijajil Israel tzan tqet kyoksla' te tpakb'alil ti'j Jesukrist tzan tqet kyijq'b'a', ⁶ b'ix kxol kye aj xjalni, ax atikxqet etetz, joyomix tzan eten te tetz. ⁷ [Wetz nqet ntz'ib'a' te ja u'jni] te etetz ekyaqil qerman aj amaq' Rom, etetz aj ganimix tzan Qtata Dios b'ix joyomix tzan eten pawa' a'ox te tetz. Qtata Diosxwit b'ix te Qajaw Jesukrist tzaj ksi'xwit jun nim b'an galan etajsik ekyaqil etetz b'ix qet kchewsaxwit ek'u'j.

Te Pa'k Nxik Tsi' Pixon Te Dios Kyi'j Kye Qerman Aj Rom

⁸ Ntons, tb'ay nxik nsi' pixon te Qtata Dios eti'j etetz ekyaqil tuky'i tb'i te Qajaw Jesukrist tzan tpaj ja'chq n'ok cha'let titza' etetz wit'lik ek'u'j ti'j. ⁹ Te Qtata Dios aj wetz nqet woksla' tuky'i jun tk'u'jlal tzan txik nq'uma' te tpakb'alil ti'j te Tk'wa'al, tetz teb'en, wetz k'onti'l nkx'ajnaj ti'j wanim tzan etzaj nna'o' kyaqil-el oj nxnaq'tzan tuky'i'l. ¹⁰ Wetz nqet nwitz twitz tzan stzaj tsi' jun tume'l tzan nxik q'olb'el etetz, qa tetz tgan ikxji. ¹¹ Wetz ngan tzan nxik q'olb'el etetz tzan wonen etuky'i'l tzan eten jwert tuky'i Qtata Dios; ¹² ikxji ojawel qnimsa' jk'u'j qib'qib'x iktza'x qetz qkyaqil wit'likok jk'u'j ti'j Qtata Dios.

¹³ Wetz ajna'l waq erman, ngan tzan tok echa'o', wetz ky'ila'j-el oje qet nb'isu' tzan nxik q'olb'el etetz per ti'chq n'ok nojan, k'onti'l nb'antik tzan nxik.* Komo ngan tzan tok wen jun galan exol [exiklen nxnaq'tza'], iktza'x n'ok wen tuj txq'anqy amaq'.† ¹⁴ Wetz nna'o' iktza' k'asb'ena' witz'a' tzan txik npakb'a' kye aj nya'tx tijajil Israel qa tlimaqaal-e' qatzun nya'txji, b'ix kyuky'i kye aj at jun kynab'l tume'l b'ix kyuky'i kye aj k'onti'l. ¹⁵ Astilji wetz ngan tzan txik npakb'a' te tpakb'alil galan ti'j Jesukrist exol etetz tzi tuj Rom.

Tzan Tpjaj Te Tpakb'alil Ti'j Jesukrist, B'a'n Tzan Qel Galan Tuj Twitz Qtata Dios

¹⁶ Wetz k'onti'l nkyinqet ky'ixwik kywitz xjal ti'j te tpakb'alil ti'j Jesukrist, komo ti'j te ntzani te Qtata Dios b'a'n tzan tkolon kyij' kyaqil kye aj nkye'okslan ti'j, tb'ay [oxik pakb'let] kxol kye aj qijajil Israel b'ix yaji kxol kye aj nya'tx tijajil Israel. ¹⁷ Komo te tpakb'alil nyolin titza' te Qtata Dios nk'ulun tzan jkaj saq tuj twitz, b'ix n'el qniky' te nini oj tok qwit'b'a' jk'u'j ti'j tetz b'ix tzan tkaj wit'let jk'u'j ti'j, ikx tz'ib'ankaj tuj Tu'jal Qtata Dios ikxjani: "Te aj oje tz'el in xhchoj owanq'iyon tzan tpaj wit'lik tk'u'j [ti'j Qtata Dios]."*

* 1:5 Ax: qetz. * 1:13 Kya 19:21 † 1:13 Atqet te tmankb'il part te toxlajuji' taqan nkaj iktza' tb'ay part te tkajlajuji' taqan. * 1:17 Hab 2:4; Fil 3:9

Kye Xjal K'on Kygan Okslan Anke N'ok Kyen Kyaqil Aj Nqet Tk'ulu' Te Qtata Dios

¹⁸ Qetz n'ok qen, te Qtata Dios aj atjax tuj ka'j nntzaj tq'oj kyil'j kyaqil kye xjal aj k'onti'l nkyexjanin te tetz b'ix tidi'chq nya'tx galan nkyk'ulu' tzan k'on tok e'e' te b'an'ax. ¹⁹ Komo te aj b'a'n tzan tel qniky' ti'j te Qtata Dios oje tz'ok kyen kxol, komo axk te Qtata Dios oje tzaj tyek'u' kyetz. ²⁰ Komo atx tkajlen k'ulu' te twitz tx'o'tx', te aj k'onti'l nxik qen titza' te Qtata Dios, b'a'n tzan tel qniky' ti'j tzan tpaj kyaqil te tk'ulb'en aj b'a'n tzan txik qen. Kyaqil tk'ulb'en telponx te tajwalil nlay mankun b'ix a'ox tetz Dios; astilji nlay b'antik tzan txik kyq'uma' ch'inwt tzan kykolon kyib'.

²¹ Komo kye xjal kye'b'enky tuq ikxji ti'j te Qtata Dios, per k'onti'l oqet kyjiq'b'a' iktza' Qtata Dios, b'ix k'onti'l oxik ksi' pixon tetz. B'ix tzan tpaj nini te kywi' k'onti'l n'oken tzan kyb'isun galan, b'ix tuj kyanim k'onti'l owel kyniky' ch'inwt, b'ix qlolj tuj kywitz. ²² Nkyq'uma' tuq b'an list-e' per oje tz'ok te kywi' b'an tont. ²³ B'ix okaj ksi' tzan kyn'a'on te Qtata Dios aj mas b'an tb'anil twitz kyaqil b'ix itz'oj te jun-ele'x, b'ix ojaw kky'ixpu' tzan kyn'a'on titzb'alil xjal aj nkyeponaj, b'ix titzb'alil pich' b'ix tidi'chq txkup kaj kyoq b'ix txkup aj cha nkyexik jilin twitz tx'o'tx'. ²⁴ Ntons astilji te Qtata Dios ekaj tkola' tzan kyk'ulun ti'chq nya'tx galan aj n'el tgani' te kyanim, tzan tel kyin kky'exawx, ti'chq nya'tx galan nkyk'ulu' kyib'kyib'x tuky'i kchi'jel. ²⁵ Ojaw kky'ixpu' te b'an'ax ti'j te Qtata Dios tuky'i te aj nya'tx b'an'ax, b'ix oqet kyn'a'o', oqet kyoksla' te aj cha k'ulum'e'; k'onti'l oqet kyoksla' te Tz'aqol, per a te Tz'aqol te aj jiq'b'a' te jun-ele'x. jlkxjikixi'!

²⁶ Ntons tzan tpaj kyaqil nntzani, te Qtata Dios ekaj tkola' tzan kxik tuj kyaqil aj eq'b'il kky'exaw. Kye xuj k'onti'l nqet kyen kyib' tuky'i jun ichan sinoke xuj tuky'i xuj. ²⁷ Ax kye ichan ojaw kky'ixpu' titza' tuq kykajlen si' tzan tqet kyen kyib' tuky'i jun xuj, ojakul kygan tzan kyk'ulun ti'chq eq'b'il ky'exawil, oqet kyen kyib' ichan tuky'i ichan b'ix ikxji owok kyen xhcho'nal tzan tpaj kyk'ulb'en nya'tx galan. ²⁸ Komo k'onti'l oqet tuj kywitz tzan tqet kyjiq'b'a' Qtata Dios, yaji tetz ekaj tsi' tzan kyb'isun jun kynab'l b'an k'onti'l token tzan kyk'ulun tidi'chq nya'tx galan. ²⁹ Kyetz ma'tx kyk'uluj tidi'chq nya'tx galan kxol: pur k'ajajb'ilj tuj kyanim, ax n'el kyq'ajab' ti'j te aj at te junky, nkyetzqetik tzan kyk'ulun nya'tx galan, cha kyq'ojnqet tzan tpaj aj at te junky, nkyekansan txq'anky, cha kywululunqet, nqet kyeq'i' junky, list-e' tzan kyk'ulun nya'tx galan, chimol yole', ³⁰ nkyeyolin nya'tx galan ti'j junky, n'ok kyq'o'iji' Qtata Dios, n'ok kywulk'a' junky, nqet kchalani' kyib', nqet kyjiq'b'a' kyib', cha kxkonolinqet titza' tzan kyk'ulun nya'tx galan, k'onti'l nkye'okslan kytat, ³¹ kuch-e', k'onti'l nkyek'ulun iktza' aj ojetq kyoyolij, k'onti'l nqet kygani' ab'lkyetz, k'onti'l nlo'et kyk'u'j ti'j junky. ³² Kyetz kye'b'en te Qtata Dios okaj tq'uma' tzan kynaj kye aj nkyek'ulun te ja nntzani, per kyetz nkyk'ulu' kyaqil ja nntzani b'ix nkyechalaj oj kyk'ulun kye txq'an'ky iktza' kyetz nkyk'ulu'.

2

Te Qtata Dios At Tkawb'il Tuj Tq'ab', Astilji Tuj Twitz Tetz K'onti'l Jun Mas Tb'anil Twitz Junky

¹ Astilji nlay b'antik tzan txik aq'uma' ch'inwt tzan akolet yatz nkesey ab'l a'ich tzi, yatz aj nchpoqon kye txq'an'ky. Yatz aj nchyolin ikxji, awib'x nxik apoqo' tzan tpaj ax yatz n'ak'ulu' ikxji.* ² Qeb'enky te Qtata Dios tuky'i tkawb'il tuj tq'ab' nkyexik tpoqo' kye aj nkyek'ulun kyaqil aj nya'tx galanni.

* 2:1 Mat 7:1; Luks 6:37

³ Yatz aj nchpoqon kye txq'an ky b'ix ax n'ak'ulu' ikxji, ζti'tzun yatz tuj anab'l ochkoletel tuj tq'ab' Qtata Dios oj tul te jwisy? ⁴ ζN'el awik'o' pe' titza' te Qtata Dios galan nab'lin awuky'i'l b'ix nim tpsens b'ix k'onti'l nxik tsi' xhcho'nal awi'j luwew? ζN'el aniky' pe' te tume'l b'an galan titza' nab'lin te Qtata Dios aj nk'ulun tzan tjaw ak'y'ixpu' anab'lin b'ix nya'tx tzan tqet ayajla' titza' tetz nab'lin? ⁵ Per tzan tpaj b'an tz'ak a'ich b'ix tuj awanim k'on agan tzan tjaw ak'y'ixpu' anab'lin, b'ajq'ij mas njaw ach'uqi' tq'oj Qtata Dios awajsik, b'ix otzajel awajsik tuj te jwisy oj tok en te tq'oj Qtata Dios kyij' kye aj nya'tx galan b'ix oj kyk'amon kyaqil xjal iktza'x te kyk'ulb'en. ⁶ Tetz otzajel tsi' te junjun iktza'x ma'tx kyk'uluj.* ⁷ Kye aj k'onti'l nkaj ksi' tzan kyk'ulun galan tzan tpaj kygan tzan kyten tuj ka'j tuky'i Qtata Dios b'ix tzan kyqet jiq'b'a' b'ix tzan kyanq'in tuky'i'l te jun-ele'x, ntons te Qtat oxel' tsi' jun kyanq'in te jun-ele'x. ⁸ Yatzun kye aj nqet kyjiq'b'a' kyil b'ix k'onti'l nqet kyoksla' te b'an'ax, sinoke cha nqet kyoksla' te aj nya'tx galan, ntons te Qtata Dios otzajel tq'oj b'an jwert kyij'. ⁹ Ntons kyaqil xjal aj cha kyk'ulunqet nya'tx galan, otzajel si' nim xhcho'nal kyajsik b'ix jun b'is; tb'ay kyij' kye aj tijajil Israel b'ix yaji kyij' kye aj nya'tx tijajil Israel. ¹⁰ Yatzun kye aj nkyek'ulun galan, okyepoyon tuj ka'j tuky'i te Qtata Dios b'ix okyeqtel jiq'b'a' b'ix oqtel xhchews'a' kyk'u'j; tb'ay kye aj tijajil Israel b'ix yaji kye aj nya'tx tijajil Israel. ¹¹ Komo tuj twitz te Qtata Dios k'onti'l jun mas tb'anil twitz junky.* ¹² Komo kyaqil kye [aj nya'tx tijajil Israel] aj nkweyjon choj b'ix k'onti'l kyeb'en te Tkawb'il Qtata Dios, kyetz ax okyekamel, per nya'tx tzan tpaj te Kawb'il. Per kyaqil kye [aj tijajil Israel] aj nkweyjon choj b'ix kyeb'en te Kawb'il, kyetz okyexe'l poqo' tzan te Kawb'il. ¹³ Komo kye aj galan tuj twitz Qtata Dios nya'tx a'e' aj cha n'ok kcha'o' tuky'i kxkyin te Tkawb'il sinoke kye aj nkyek'ulun iktza' tgan te Kawb'il, a'e' kyetz kye aj owelal in kchoj. ¹⁴ Komo kye aj nya'tx tijajil Israel, anke k'onti'l te Tkawb'il Qtata Dios kyuky'i'l, cha'oj kyk'ulun galan iktza' nyolin tuj te Kawb'il, ikxji a'e'xk kyetz nkyna'o' tuj kyanim alkyetz te galan iktza' tgan te Kawb'il. ¹⁵ Ikxji tuky'i kyk'ulb'en nqet kyyek'u' te aj tgan te Kawb'il aj oje kaj si' tuj kyanim, b'ix ikxji te aj oje kaj si' tuj kyanim atqet nyolin nya'tx galan kyij' b'ix atqet nyolin galan kyij'. ¹⁶ B'ix tuj te jwisy, kyaqil te aj k'onti'l nxik qen aj nkyk'ulu' kye xjal, te Qtata Dios oxel' tq'uma' galan qa nya'txji tzan tpaj te Jesukrist aj q'umal kyil kye xjal. Te ja ntzani ntumela' tuky'i te tpakb'alil aj nxik npakb'a'.

Te Aj B'an B'an'ax Tijajil Israel Jun Aj N'okslan Tuj Tanim

¹⁷ Ntons qa yatz a'ich aj tijajil Israel, b'ix qa yatz wit'lik ak'u'j ti'j te Tkawb'il Qtata Dios, b'ix qa nqet ajiq'b'a' awib' tzan tpaj te Qtata Dios ok'ulun jun galan awi'j oqtxi', ¹⁸ b'ix qa aweb'en tidi' tetz tgan b'ix qa oje tz'el aniky' ti'j te Tkawb'il tzan tel ajoyo' alkyetz te mas tb'anil, ¹⁹ b'ix qa yatz tuj anab'l b'a'n tzan txik aq'uma' tume'l kyb'ey kye aj mina' tel kyniky' tzan tpaj qlolj tuj kywitz, ²⁰ b'ix qa nxik axnaq'tza' ti'j te Qtata Dios kye aj mina' tox tuj kywi', b'ix qa b'a'n tzan txik axnaq'tza' kye aj man tal, b'ix komo at te Tkawb'il Qtata Dios awuky'i'l aj pur tume'l b'ix b'an'ax, ²¹ ntons yatz aj nkweyjon axnaq'tza' txq'an ky, ζk'onti'l petzun nqet axnaq'tza' awib'x tb'aya'? Yatz aj nchpakb'an tzan k'on qelq'an, ζtzun pe' nxhch'elq'an? ²² Yatz aj nchq'uman tzan k'on jk'ajajin, ζtzun pe' nchk'ajajin? Yatz aj nchq'uman k'onti'l token kye titzb'alil aj ntzaj kyna'o' kye xjal, ζtzun pe' nkye'ex awelq'a' ja' ntzaj kyna'o' nini? ²³ Yatz aj nqet ajiq'b'a' awib' tzan tpaj te Tkawb'il Qtata Dios tuj aq'ab', ζtzun pe' n'el awin tky'exaw Qtata Dios tzan tpaj k'onti'l nqet awoksla' titza'

* 2:6 Sal 62:12 * 2:11 Deu 10:17

ntq'uma' te Tkawb'il? ²⁴ Iktza'x tz'ib'ankaj tuj te Tu'jal Dios oqtxi' ikxjani: "Kye aj nya'tx tijajil Israel nkyeyolin b'an nya'tx galan ti'j Qtata Dios tzan epaj etetz aj tijajil Israel a'ix."*

²⁵ Te qechalul [ti'j qchi'jel iktza' nyolin te Kawb'il], tetzji jun galan a'ox qa nqet qoksla' kyaqil iktza' tgan te Tkawb'il Qtata Dios. Per qa k'onti'l nqet qoksla' [kyaqil] iktza' te Kawb'il tgan, ntons te qechalul chagan. ²⁶ Qa jun xjal aj k'onti'l atok techalul ntk'ulu'-wit iktza' ntq'uma' te Kawb'il, ζnya'tx petzun tetz iktza' at techalul? ²⁷ Ikxji etetz aj at te Kawb'il etuky'i'l b'ix atok etechalul, etetz okxe'l-tal poqo' tzan kye aj k'onti'l kyechalul tzan tpaj kyetz nkyk'ulu' iktza' tgan te Kawb'il b'ix etetz k'onti'l. ²⁸ Komo jun xjal aj b'an b'an'ax tijajil Israel nya'tx cha a'ox tzan tpaj iktza' tok e'en naqe jun aj tijajil Israel, b'ix te aj atok techalul nya'tx tijajil Israel cha a'ox tzan tpaj jun techa'l ti'j xhchi'jel; ²⁹ sinoke te jun aj tijajil Israel b'an b'an'ax, a te aj ky'ixpumaj tanim, b'ix tetz "techalul" atok ti'j tanim* tzan tpaj tjawlen ky'expu' tanim tzan te Txew [Dios], nya'tx cha tzan tpaj nk'ulun-wit iktza' nyolin te Kawb'il. Te ja xjal iktza' ntzani nqet jiq'b'a' tzan Qtata Dios, nya'tx cha a'ox tzan xjal.

3

Nijunwt Xjal Nk'ulun Tume'l Tuj Twitz Qtata Dios

¹ Ntons ζtidi' jun tb'anil kye aj tijajil Israel kywitz kye aj nya'tx tijajil Israel? ζTidi' token te kyechalul kye aj tijajil Israel? ² At nim tb'anil b'ix nim token. Tb'ay* tzan tpaj a'e' kyetz kye tb'ay aj ja' oxik tsi' te Qtata Dios te tpakb'alil oqtxi'. ³ Ntons ζtidi' ojg'uma'tz tzan tpaj junjun k'onti'l oxik kyoksla'? ζTzan tpaj k'onti'l e'okslan, ajna'l nlay petzun tk'ulul te Qtata Dios iktza' okaj tq'uma'? ⁴ iNya'tx! Anke kyaqil xjal la'j-e', per te Qtata Dios jun yolin. Komo nyolin tuj te Tu'jal oqtxi' ikxjani: "Owokol e'elet b'an'ax yatz at akawb'il tuj aq'ab' tzan tpaj aj n'aq'uma', b'ix kye aj okyepoqoyon te yatz nlay b'antik tzan aqet kyitza'."* ⁵ Ntons, per qa tzan tpaj te jk'ulb'en nya'tx galan n'ok qen mas titza' te Qtata Dios at tkawb'il tuj tq'ab', ntons ζtidi' ojg'uma'tz? ζK'onti'l petzun tkawb'il tuj tq'ab' te Qtata Dios oj txik tsi' xhcho'nal kyi'j kye aj nkyek'ulun nya'tx galan? (Ja ntzani iktza'x nkyq'uma' kye xjal.) ⁶ iNya'tx ikxji! Qa te Qtata Dios k'onti'l-wit tkawb'il tuj tq'ab', ζtitza'-tal ob'antel tzan txik tq'uma' qa nya'tx galan aj njk'ulu'? ⁷ Qanq junjun oxel kyq'uma' ikxjani: "Qa tzan tpaj qetz qxmeletz'ul n'ok en mas b'an galan nab'lin te Qtata Dios, ζtistil qetz oqoxe'l poqo' iktza' jun chimol choj?" ⁸ ζNtons tistil nya'tx mejor tzan jk'ulun te nya'tx galan tzan tok en mas titza' te Qtata Dios b'an galan nab'lin? Ate' junjun nqoqet kyyoli' qa qetz nxik qyoli' ikxji. iTzan tpaj nkyeyolin ikxji, nkyajo' tzan kxik si' tuj il!

⁹ ζTidi' ojg'uma'tz? ζTi'tzun, mas tb'anil a'o' qetz kywitz kye aj nya'tx tijajil Israel? iNya'tx! Komo ma'tx tz'ok qchan, tijajil Israel qatzun nya'txji, kyaqil xjal akyeqet tuj tq'ab' te choj. ¹⁰ Iktza'x tz'ib'ankaj tuj Tu'jal Dios oqtxi' ikxjani: "K'onti'l ate' nijunwt xjal aj k'onti'l xhchoj, ni tansiker ch'i jun-wit. ¹¹ Nijunwt n'ox tuj twi', k'onti'l ab'l njoyon te Qtata Dios. ¹² Kyaqil oje tz'el kypawa' kyib' ti'j Qtata Dios, kyaqil k'onti'l kyoken, k'onti'l ni jun-wit aj nk'ulun galan [tuj twitz Qtata Dios], tansiker ch'i jun-wit, ch'inwt.* ¹³ Te ktzi' iktza' jun tjay anim cha peq'lik, kyetz kyaq' n'oken tzan tqet kyeq'i' xjal, te ktzi' n'oken iktza' stzi' jun kan aj nkansan xjal,* ¹⁴ b'ix kyaqil aj n'etz tuj

* **2:24** Isa 52:5 * **2:29** Deu 10:16; Jer 4:4; Gal 6:14-15; Fil 3:3; Kol 2:11-13 * **3:2** Rom 9:4-5 * **3:4** Sal 51:4 * **3:12** Sal 14:1-3; 53:1-3 * **3:13** Sal 5:9; 140:3

ktzi' cha kyqanb'enqet b'ix cha xtx'u'jetqet kywi'.* ¹⁵ Tzan ch'imu's, nqet naj kyok'onsa' junky, ¹⁶ ja' nkyeky'ik npon kynajsa' kyaqil b'ix kye xjal nkyekaj ksi' tuj yaj, ¹⁷ k'onti'l owok kyotzqila' te tume'l titza' tzan qten galan kyuky'i xjal,* ¹⁸ k'onti'l Dios tuj kywitz.*

¹⁹ Qeb'enky kyaqil aj nyolin tuj te Tkawb'il Qtata Dios, nyolin kye aj akyeqet tuj tq'ab' te Kawb'il. Ikxji oj txik tq'uma' te Qtata Dios kyil, nlay b'antik tzan kyoylin ch'inwt tzan kyokolet b'ix kye kyaqil xjal twitz tx'o'tx' oxe'l tsi' te aj okyajo'tz. ²⁰ Komo nijunwt xjal owelal in xhchoj tuj twitz Qtata Dios tzan tpaj jun tk'ulb'en iktza' aj ntyoli' te Kawb'il, komo te Kawb'il cha a'ox n'oken tzan tel qniky' alkyetiz te qchoj.*

A'ox Tzan Tpj Toklen Wit'let Jk'u'j Ti'j Qtata Dios B'a'n Tzan Qel Galan Tuj Twitz

²¹ Yatzun ajna'l, tuj junky tume'l ak'a'j te Qtata Dios oje tzaj tyek'u' titza' n'el tin te qchoj, per nya'tx tzan tpaj te Kawb'il, sinoke te Kawb'il oqtxi' oyolin ti'j te ntzani b'ix ax kye yolil tyol oqtxi' okyoylij ti'j. ²² Te Qtata Dios ntk'ulu' tzan tel tin te qchoj cha a'ox tzan tpaj toklen qwit'b'a' jk'u'j ti'j Jesukrist.* Te ja ntzani kye kyaqil kye aj nkye'okslan tzan tpaj kyaqil xjal pareje' tuj twitz Qtata Dios,* ²³ komo kyaqil xjal ejoyon choj tuj twitz, astilji nijunwt npon iktza' te Qtata Dios tzan tpaj tetz nim xhchqitz'unal b'ix k'onti'l xhchoj. ²⁴ Qetz n'el in qchoj b'ix nya'tx presis tzan qchojon tzan tel in sinoke tzan tpaj tetz b'an galan nab'lin quky'i'l tzan tpaj te Kristo Jesus okolpin te qetz. ²⁵ Te Qtata Dios okaj tsi' te Jesukrist iktza' te jun present te chojb'il te qchoj te qkyaqil qetz aj n'ok qwit'b'a' jk'u'j ti'j tkamlen aj telen xhchiky'el [twitz krus]; ikxji nqet tyek'u' te Qat at tkawb'il tuj tq'ab' anke [tb'ay] cha oky'ix-oq te qchoj titza' ²⁶ tzan tpaj nim tpaens, per yatzun ajna'l nqet tyek'u' at tkawb'il tuj tq'ab' b'ix a tetz te aj n'el in qchoj toklen qwit'b'a' jk'u'j ti'j Jesus.

²⁷ Ntons qa ikxji ζtitza' b'a'n tzan tqet qjiq'b'a' qib'? iNlay b'antik! ζTistol nlay b'antik? Tzan tpaj jun jk'ulb'en k'onti'l token tzan tel in qchoj; sinoke te aj n'oken cha a'ox oj tok wit'let jk'u'j [ti'j Jesukrist]. ²⁸ Komo n'el qniky' te qchoj n'el in oj tok qwit'b'a' jk'u'j ti'j tetz b'ix nya'tx tzan tpaj jun jk'ulb'en galan iktza' tgan te Kawb'il. ²⁹ Ntons ζte Qtata Dios a'ox Dios petzun qi'j qetz aj tijajil Israel? ζNya'tx petzun ax Dios kyij' kye aj nya'tx tijajil Israel? iAx! Te Qtata Dios tetz ax Dios kyij' kye aj nya'tx tijajil Israel. ³⁰ Komo cha jun te Qtata Dios at, b'ix a tetz n'el in te kchoj kyaqil xjal cha a'ox tzan tpaj toklen kywit'b'a' kyk'u'j ti'j, tijajil Israel-e' qatzun nya'txji.* ³¹ Ntons ζk'onti'l petzun token te Kawb'il tzan tpaj ajna'l cha a'ox a tgan tzan tok qwit'b'a' jk'u'j ti'j Jesukrist? At token, b'ix nqet qyek'u' dyakwerd ato' tuky'i te aj ntyoli' te Kawb'il.

4

Te Abran Owel Galan Tuj Twitz Qtata Dios Tzan Tpj Tokslb'en

¹ Ntons te Abran aj qijajil oqtxi', ζtidi' otkamb'aj tetz ti'j kyaqil ntzani? ² Qa te Abran tzan tpaj-wit te tk'ulb'en owel in xhchoj, qanq b'a'n-tal tzan tqet tjiq'b'a' tib' kywitz kye xjal, per nya'tx tuj twitz Qtata Dios. ³ Te Tu'jal Dios nyolin ikxjani: "Te Abran oxik toksla' [tyol] Qtata Dios, b'ix tzan tpaj tokslb'en, owel tuj twitz [te Qat] ya k'onti'l xhchoj.*" ⁴ [Tuj kywitz kye xjal],

* **3:14** Sal 10:7 * **3:17** Isa 59:8 * **3:18** Sal 36:1 * **3:20** Sal 143:2; Gal 2:16 * **3:22** Gal 2:16 * **3:22** Kol 3:11 * **3:25** Kya 17:30; 2Kor 5:19 * **3:30** Ax: qa kye aj atok kyechalul qatzun k'onti'lji. * **4:3** Gén 15:6; Sal 106:31; Rom 4:5,11,22; Gal 3:6; Chaw 2:23

qa jun xjal nk'ulun taq'un junky, te aj twi' tk'u'j ntk'amo' nya'tx naqe jun oyej sinoke te chojb'il te tetz. ⁵Yatzun jun xjal chimol choj aj k'onti'l wit'lik tk'u'j ti'j tk'ulb'en tzan tel in xhchoj sinoke n'okslan ti'j te Qtata Dios tzan tel in xhchoj, ntons tetz n'el tuj twitz te Qtat k'onti'l xhchoj tzan tpaj tokslb'en ti'j. ⁶Komo ikxji te Dawid [aj twitzale' k'ulul mandad oqtxi'] otq'umaj galan at te xjal aj oje tz'el tuj twitz [te Qtat] ya k'onti'l xhchoj per nya'tx tzan tpaj jun tk'ulb'en. [Otq'umaj ikxjani:] ⁷"Galanx-alo kye aj oje get najsa' te kyk'ulb'en nya'tx galan, b'ix aj nlay tzaj na'o' kchoj tzan te Qtata Dios. ⁸Galanx-alo te xjal aj cha nky'ix-oq te xhchoj tzan te Qtata Dios."*

⁹¿Te ja galan ntzani a'ox pe' kye aj atok kyechalul qatzun ax kye aj k'onti'lji? Ma'tx tz'ok qcha'o' te Abran owel tuj twitz [te Qtat] ya k'onti'l xhchoj tzan tpaj toklen wit'let tk'u'j ti'j. ¹⁰¿Titza' tuq atqet te Abran aj tel galan tuj twitz Qtata Dios? ¿Ojetq tuq tz'ok si' techalul ti'j qatzun mina' tuqji? Owel galan tuj twitz Qtata Dios aj mina' tuq tok si'let techalul, nya'tx aj ojetq tuq. ¹¹Te techalul* telponx tuq, tetz owel tuj twitz te Qtat ya k'onti'l xhchoj tzan tpaj ojetq tz'ok wit'let tk'u'j ti'j, per aj mina' tuq tok si'let techalul. Ikxji tetz owok naqe k'wa'lon kyi'j kye aj nya'tx tijajil Israel aj k'onti'l atok kyechalul b'ix nkye'okslan, ikxji tzan kyel tuj twitz [te Qtat] ya k'onti'l kchoj. ¹²B'ix te Abran ax owok naqe k'wa'lon kyi'j kye aj tijajil Israel aj atok kyechalul per n'ok kywit'b'a' kyk'u'j ti'j te Qtata Dios iktza'x te qijajil Abran owok twit'b'a' tk'u'j ti'j aj mina' tuq tok techalul.

¹³Te Qtata Dios oxik tsi' tyol te Abran b'ix kye kyaqil tijajil, tzan kyk'amon te twitz tx'o'tx' te jun kykotz, per nya'tx tzan tpaj-wit [kyk'ulb'en aj ntyoli'] te Kawb'il, sinoke tzan tpaj n'el in kchoj toklen wit'let kyk'u'j ti'j tetz. ¹⁴Qa cha a'oxwit kye aj nkye'okslan te Kawb'il kye aj okyek'amoyon te jun kykotz, ntons chagan-talo tzan tok wit'let jk'u'j ti'j Qtata Dios b'ix ax k'onti'l-tal tajb'en kyaqil te aj oje xik tsi' tyol ti'j. ¹⁵Komo tzan tpaj [k'onti'l nqet qoksla'] te Kawb'il, astilji ntzaj tq'oj te Qtata Dios [qi'j] getz aj qeb'en tidi' ntyoli' te Kawb'il], per qa k'onti'l-wit te Kawb'il ax k'onti'l-tal tidi' qi'j ja' ngopaltin. ¹⁶Astilji a'ox tzan tpaj toklen wit'let jk'u'j [ti'j Qtata Dios nqo'el galan tuj twitz], ikxji tzan tok iktza'xkix tetz b'an galan nab'lin quky'i'l anke k'onti'l nqajo'; ikxji tzan jk'amon qkyaqil getz te aj okaj tsi' Qtata Dios tyol ti'j, nya'tx a'ox kye aj [kygan] te Kawb'il sinoke ax kye aj wit'lik kyk'u'j ti'j te Qtat, iktza'x te Abran aj naqe k'wa'lon qi'j qkyaqil getz [toklen wit'let jk'u'j iktza' tetz].*

¹⁷Iktza'x nyolin tuj te Tu'jal Dios oqtxi' ikxjani: "Oje chkaj nsi' k'wa'lon kyi'j ky'ila'j amaq'."* Te Qtata Dios aj okaj tyoli' ntzani, a tetz te aj oxik oksla' tzan te Abran, b'ix tetz nkyejaw anq'in kye kamnaq titza', b'ix b'a'n tzan txik tq'uma' tzan tok jun tidi' aj k'onti'l at. ¹⁸Te Abran otokslaj b'ix lo'ik tuq tk'u'j, anke k'onti'l tuq tidi' qi'j b'a'n tzan tkaj lo'et tk'u'j ti'j, per okaj lo'et tk'u'j tzan tok k'wa'lon kye ky'ila'j amaq' tzan tpaj ojetq xik tq'uma' te Qtata Dios tuky'i'l ikxjani: "Okye'okel [b'an ky'ila'j] awijajil."* ¹⁹B'ix tetz k'onti'l ona'non tanim tzan tok wit'let tk'u'j [ti'j te aj tzaj tq'uma' Qtata Dios] konserke teb'enky tuq tetz xhchi'jel b'an tijky, komo ojetq tuq jakon oqal (100) aq'b'i tetz, b'ix te Sar ya nlay b'antikky tuq tzan talan. ²⁰Tetz k'onti'l ona'non tanim ti'j te aj ojetq tuq tzaj tq'uma' Qtata Dios tetz, sinoke onimsan tk'u'j tzan tok twit'b'a' tk'u'j ti'j Qtat b'ix oqet tjiq'b'a' te Qtat. ²¹B'an ntoksla' tuq at nim tajwalil te Qtata

* **4:8** Sal 32:1-2; Kya 17:30; Rom 3:25; 2Kor 5:19 * **4:10** Gén 15:6 * **4:11** Gén 17:10 * **4:13** Gal 3:29 * **4:14** Gal 3:18 * **4:16** Gal 3:7 * **4:17** Gén 17:5 * **4:17** 1Kor 1:28 * **4:18** Gén 15:5 * **4:19** Gén 17:17

Dios tzan tk'ulun iktza'x ojetq tzaj tq'uma'. ²² Astilji owel tuj twitz [te Qtat] ya k'onti'l xhchoj. ²³ Aj ntzani te aj oqet tz'ib'a' ti'j: "Owel galan tuj twitz Qtata Dios." Ntons, te ja ntzani nya'tx telponx te jun galan a'ox ti'j tetz ²⁴ sinoke ax te jun galan te qetz ajna'l. Ax qetz oqo'elal galan tuj twitz Qtata Dios, qetz aj nqo'okslan ti'j te aj ojaw anq'in kxol kye kamnaq, te Qajaw Jesus. ²⁵ Tetz oxik q'apo' tzan tpaj kyaqil aj jk'ulb'en nya'tx galan, b'ix yaji ojaw anq'in tzan qten galan tuky'i Qtata Dios.

5

Galan Ato' Tuky'i Qtata Dios Tzan Tpjaj Tkamlen Jesukrist

¹ Ntons komo ma'tx tz'el in qchoj tzan tpaj toklen wit'let jk'u'j ti'j [Jesukrist], astilji galan ato' tuky'i te Qtat tzan tpaj te Qajaw Jesukrist. ² Komo tzan tpaj toklen wit'let jk'u'j ti'j, astilji at qoklen ti'j te galan aj ntzaj tsi' anke k'onti'l nqajo', b'ix ikxji jwert ato' ti'j nini b'ix b'an nqochalaj tzan tpaj lo'ik jk'u'j [tzan tok qen] xhchqitz'unal te Qtata Dios.* ³ B'ix ax nqochalaj oj tok qen twitz xhcho'nal, komo qeb'enky oj tok qen twitz xhcho'nal n'ok mas nim qpasens, ⁴ b'ix tzan tpaj te qpasens, yaji b'a'n tzan qipan tidi'chq, b'ix tzan tpaj b'a'n tzan qipan tidi'chq yaji nkaj lo'et jk'u'j mas byenech ti'j Qtata Dios, ⁵ b'ix oj tkaj lo'et jk'u'j ti'j, k'onti'l nqoqet ky'ixwik, komo te Qtata Dios oje tzaj tsi' te Txew tuj qanim tzan tok qen nqoqet tгани'. ⁶ Qetz k'onti'l nb'antik tuq tzan jkolonx tuq qib', per yatzun te Jesukrist, mer tuj aj or aj b'an presis tuq, tetz owul b'ix okamik tzan qpaj qetz aj chimol choj a'o'. ⁷ Nijunwt ab'l tgan tzan tkamik tky'ixel junky aj galan xjal, a'ox qa te aj junkyni jun b'an galan xjal, ikxji qang at ab'l dispwest tzan tkamik te tky'ixel. ⁸ Yatzun te Qtata Dios oje qet tyek'u' títza' b'an nqoqet tгани', komo otzaj tlajo' te Jesukrist tzan tkamik tzan qpaj, anke qetz tzunx tuq a'o' chimol choj. ⁹ Komo ajna'l oje tz'el in qchoj tzan tpaj tkamlen Jesukrist aj tel xhchiky'el, tzan tpaj tetz ajna'l b'an b'an'ax oqokoletel ti'j te xhcho'nal aj otzajel tsi' te Qtata Dios cha'oj tul te jwisy. ¹⁰ Komo qetz tb'ay, a'o' tuq tajq'oj Qtata Dios, b'ix yaji okaj galan tuky'i'l tzan tpaj tkamlen te Tk'wa'al, ntons ajna'l tzan tpaj ojaw anq'in junky'el ax oqokoletelkix títza'. ¹¹ Astilji ajna'l nqochalaj tuky'i Qtata Dios tzan tpaj te Qajaw Jesukrist, komo tzan tpaj tetz galan ato' tuky'i te Qtat.

¹² Ntons iktza'x te choj owok tzani twitz tx'o'tx' cha tzan jun xjal, b'ix yaji tzan tpaj te choj owok te kamikyj, b'ix ikxji te kamikyj owok kyi'j kyaqil xjal tzan tpaj kyaqil eb'ajjoyon choj.* ¹³ Aj mina' tuq tkaj si' te Kawb'il, te choj ojetq tuq tz'ok tzani twitz tx'o'tx'; per komo k'onti'l tuq te Kawb'il, astilji k'onti'l tuq jun tidi' aj nyolin tidi' tuq te qchoj. ¹⁴ Per anke ikxji tuq, te kamikyj atqet tuq kyajsik kyaqil xjal, atx aj atqet tuq te Adan max aj tul te Moisés [tzan txik tsi' te Kawb'il kyetz], b'ix ax kyajsik kyaqil kye aj k'onti'l ejoyon choj parej iktza' te Adan, b'ix te Adan at tuq tidi' telponx ti'j te [Krist] aj tzul tuq mas yaj. ¹⁵ Per te aj nim b'an galan aj ntzaj tsi' te Qtata Dios aj k'onti'l nqajo' k'onti'l owel iktza' te aj nya'tx galan [aj otk'uluj te Adan]. Komo tzan tpaj xhchoj tetz, kyaqil kamnaqe'. Per yatzun tzan tpaj te Qtata Dios b'an galan nab'lin quky'i'l b'ix tzan tpaj te nim b'an galan aj otzaj tsi' cha jkotez tzan tpaj te Jesukrist aj cha jun tuq, te nini owel te jun b'an galan kye ky'ila'j xjal. ¹⁶ B'ix te aj b'an galan aj otzaj tsi' cha jkotez, k'onti'l owel iktza' xhchoj te xjal. Komo a'ox tzan tpaj te jun choj aj otk'uluj aj xjalji, kyaqil at kypaj, yatzun tzan tpaj te jun nim b'an galan aj otzaj si' cha jkotez, ajna'l qkyaqil b'a'n tzan tel in te qchoj. ¹⁷ Komo tzan tpaj te jun aj ojoyon choj oqtxi', kyaqil xjal eb'ajkaj

* 5:2 Rom 9:23 * 5:12 Gén 3:6

tuj tq'ab' te kamikyj; per yaji tzan tpaj te Jesukrist, otzajel si' jun qanq'in b'an galan qkyaqil qetz aj njk'amo' te aj nim b'an galan aj k'onti'l nqajo' b'ix otzajel si' cha jkotz tzan jkaj galan tuj twitz te Qtata Dios. ¹⁸ Ntons iktza'x tzan tpaj xhchoj te jun xjal owel tzan kxik chimlik kyaqil tzan kxik si' tuj il, ntons yatzun ajna'l te galan aj tk'ulb'en te junky owel tzan tel in qchoj qkyaqil qetz tzan qanq'in [tuky'i'l te jun-ele'x]. ¹⁹ Komo tzan tpaj k'onti'l oqet toksla' te jun oqtxi', kyaqil xjal chimol choj-e', yatzun ajna'l tzan tpaj tokslb'en [te Jesukrist], ky'ila'j saq-e' tuj twitz Qtata Dios. ²⁰ Te Kawb'il okay si' tzan [tel qniky'] b'an nim te nya'tx galan aj nqok'ulun, per aj [tel qniky'] b'an nim te nya'tx galan, mas owok en b'an galan nab'lin te Qtata Dios quky'i'l [tzan tqet tnajsa' te qchoj]; ²¹ ikxji iktza'x te choj okay kyi'j kyaqil xjal tzan kykamik, ax ikxji ajna'l te aj nim b'an galan aj ntzaj tsi' te Qtata Dios ma'tx kaj qij tzan tpaj te tume'l [aj n'el tin qchoj] tzan qanq'in te jun-ele'x tzan tpaj Jesukrist aj Qajawil.

6

Te Choj Ya K'onti'l Toklen Qi'j

¹ Ntons, ζtidi' ojqu'uma'tz? ζQob'ajjoyoyon pe' mas choj tzan tok qen mas te nim b'an galan aj ntzaj tsi' te Qtata Dios? ² ¡Nlay! Komo qetz ya k'onti'l tidi' qoklen ti'j te choj, iktza' kamnaq a'o' ti'j te choj, b'ix ζtitza' oqo'anq'iyon junky'el tzan qchimon choj? ³ ζTi'tzun, k'onti'l eteb'en etetz aj qok junx tuky'i Jesukrist aj tjaw si' a' qwi', telponx ax qetz okamik tuky'i'l? ⁴ Komo aj tjaw si' a' qwi' telponx ax qetz omuqet junx tuky'i'l aj tkamlen, per yaji iktza'x tetz ojaw anq'in kxol kye kamnaq tzan tajwalil* Qtata Dios, ax ikxji qetz b'an tzan qb'et tuj jun tume'l ak'a'j.* ⁵ Komo iktza'x qetz oje tz'ok qmojb'a' qib' junx tuky'i'l tzan tpaj tkamlen, ax ikxji qetz at jun qanq'in ak'a'j tzan tpaj tjawlen anq'in. ⁶ B'ix qetz qeb'enky te tume'l titza' nqo'anq'in tuq oqtxi' oje ponaj tzan tpaj tkamlen twitz krus, b'ix ikxji tzan tponaj te aj tuj qchi'jel njoyon choj, tzan qanq'in kolpimo' tuj tq'ab' te choj. ⁷ Komo jun xjal aj oje kamik, tetz kolpimaj tuj tq'ab' te choj. ⁸ Ntons komo qetz oje qokamik [ti'j te choj] tzan tpaj tkamlen Krist, astilji nxik qoksla' oqo'anq'iyon junx tuky'i'l. ⁹ Qetz qeb'enky te Krist ojaw anq'in junky'el kxol kye kamnaq, astilji ya nlay kamiky junky'el, komo te kamiky ja k'onti'l toklen ti'j. ¹⁰ Komo aj tkamik, tetz okamik ti'j te choj b'eyx te jun-ele'x; per komo itz'oj ajna'l, tetz itz'oj [te jun-ele'x] tzan tanq'in q'apo' tib' te Qtata Dios. ¹¹ Ax ikxji eti'j etetz, ajna'l pe'ena'on kamnaq a'ix ti'j te choj, b'ix itz'ojix tzan etanq'in te Qtata Dios tzan tpaj te Kristo Jesus.

¹² Ntons tzan tpaj nini, ya k'onky etzoqpij tzan tk'ulun mandad te choj ti'j echi'jel aj nponaj, ikxji tzan k'on tqet etoksla' te nya'tx galan aj tgan te echi'jel. ¹³ B'ix ax k'on kaj eq'apo' te echi'jel tzan token etitza' tzan ek'ulun te nya'tx galan, sinoke intkaj eq'apo' etib' [tuj tq'ab'] te Qtata Dios iktza' xjal aj oje kxjaw anq'in junky'el kxol kye kamnaq, b'ix intkaj eq'apo' kyaqil part te echi'jel te Qtata Dios tzan token te jun tume'l b'an galan. ¹⁴ Komo te choj ya k'onti'l toklen eti'j, komo etetz ajna'l ya k'onti'l atikxqet tuj tq'ab' te Kawb'il sinoke tuj tq'ab' te Qtata Dios aj ntzaj tsi' nim b'an galan etajsik anke k'onti'l n'etajo'.

A Tgan Tzan Jk'ulun A'ox Te Galan Tzan Tpaj Ya K'onti'l Atoqet Tuj Tq'ab' Te Choj

* 6:4 Ax: xhchqitz'un'al. * 6:4 Kol 2:12

¹⁵ Ntons, ¿tidi' ojɔ'uma'tz? ¿Oqojoyoyon pe' mas choj tzan tpaj te Qtata Dios b'an galan nab'lin quky'i'l anke k'onti'l nqajo' b'ix ya k'onti'l aqoqet tuj tq'ab' te Kawb'il? ¡Nlay! ¹⁶ Etetz eteb'enky oj tkaj eq'apo' etib' tuj tq'ab' junky tzan tqet etoksla', etetz mosi' a'ix tzan te aj nqet etoksla'; ikxji qa mosi' a'ix tzan te choj, okxkamel, b'ix qa mosi' a'ix tzan te tume'l, owelal in te echoj. ¹⁷ Per pixon te Qtata Dios, anke etetz oqtxi' atikxqet tuq tuj tq'ab' te choj, yatzun ajna'l oje qet etoksla' tuky'i jun tk'u'jlal te xnaq'tzb'ilj aj oje xik xnaq'tza' etetz. ¹⁸ B'ix aj ekolpjik tuj tq'ab' te choj, okxkaj tuj tq'ab' te tume'l galan.

¹⁹ Nkyinyolin ikxjani naqekix kyeyolin kye xjal, tzan tpaj nya'tx jwert atix tzan tel eniky'. Oqtxi' etetz oxik eq'apo' etib' tuj tq'ab' te nya'tx galan tzan ek'ulun tidi'chq nya'tx galan, yatzun ajna'l intxik eq'apo' kyaqil part te echi'jel tuj tq'ab' Qtata Dios b'ix pe'eb'et tuj tume'l tzan ekaj pawa' a'ox te Qtata Dios.* ²⁰ Komo aj atikxqet tuq tuj tq'ab' te choj, k'onti'l tuq nb'antik tzan tqet ek'ulu' tume'l tzan tpaj nya'tx tuq kolpimix [tuj tq'ab' te choj]. ²¹ B'ix ¿tidi' tuq jun galan te etetz tzan tpaj te nini tuj aj tyempji? Komo kyaqil te aj n'ek'ulu' tuq akix te aj nkxzy'ixwik ti'j ajna'l, b'ix kyaqil nini n'oken tuq tzan ekamik. ²² Per ajna'l oje kxkolpjik tuj tq'ab' te choj, b'ix oje xik eq'apo' etib' tuj tq'ab' te Qtata Dios; astilji nkxk'ulun galan b'ix pawamix a'ox te Qtata Dios b'ix ikxji okx'anq'iyon tuky'i'l te jun-ele'x. ²³ Te aj njkamb'a' tzan tpaj te qchoj, a'ox jun jkamiky; yatzun te aj njkamb'a' tuky'i Qtata Dios, jun qanq'in te jun-ele'x [tzan tpaj] mojb'a' qib' tuky'i Qajaw Kristo Jesus.

7

Oje Qokolpjik Tuj Tq'ab' Te Choj Tzan Jkaj Tuj Tq'ab' Qtata Dios

¹ Nxik nyoli' etetz waq erman aj etotzqi' te Kawb'il, ¿k'onti'l petzun eteb'en qa jun xjal tzunx itz'oj, tzunx atqet tuj tq'ab' te Kawb'il? ² Komo jun xuj aj at tichmil, te Kawb'il nyolin mojb'a' tib' tuky'i tichmil man itz'oj te tichmil, per ax nyolin qa ma kamik te tichmil yaji te xuj okolpjel ti'j te tichmil. ³ Yatzun qa te xuj owokel junan tuky'i junky ichan man itz'oj te tichmil, tetz jun k'ajajiyon. Per qa te tichmil ma kamik ntons tetz oje kolpjik ti'j te aj ntyoli' te Kawb'il b'ix b'a'n tzan tok junan tuky'i junky ichan b'ix nlay tz'ok q'umlet jun k'ajajiyon.

⁴ Ax ikxji etetz waq erman [ti'j te Kawb'il]. Etetz ax oje kxkolpjik tuj tq'ab' te Kawb'il tzan tpaj tkamlen te Krist tzan eten te tetz. Tetz ojaw anq'in kxol kye kamnaq, b'ix astilji b'a'n tzan etaq'unan te jun galan te Qtata Dios. ⁵ Komo oqtxi' tidi'chq ngok'ulun tuq iktza' tgan te qchi'jel b'ix kyaqil aj nya'tx galan aj ntyoli' te Kawb'il, b'ix kyaqil nini cha nqoxik tuq tin tuj jkamiky. ⁶ Per ajna'l oje qokolpjik ti'j te aj ntyoli' te Kawb'il tzan tpaj oje qokamik ti'j aj nini aj tzyumo' tuq titza', b'ix ajna'l tzan tqet qoksla' [te Qtata Dios] tuky'i jun tume'l ak'a'j tzan te Txew, b'ix ya nya'tx cha a'ox iktza' aj ntyoli' tuq te Kawb'il oqtxi'.

Tzan Tpäj Aj Ntyoli' Te Kawb'il N'el Qniky' Alkyetz Te Galan B'ix Alkyetz Te Nya'tx Galan

⁷ Ntons ¿tidi' ojɔ'uma'tz? ¿Te aj ntyoli' te Kawb'il jun choj? ¡Nya'tx! Qa k'onti'l-wit tuq te Kawb'il, wetz k'onti'l-tal owel nniky' alkyetz te choj. Komo oj tel jq'ajab' ti'j jun tidi' te junky, wetz k'onti'l-tal web'en qa choj nini qa k'onti'l-wit tuq te Kawb'il. Per n'el nniky' ti'j tzan tpaj te Kawb'il nyolin ikxjani: "K'on tz'el aq'ajab' ti'j jun tidi' aj te junky xjal."*

⁸ Per ya ma tz'ok ncha'o' aj ntyoli' te Kawb'il alkyetz te choj, yaji wetz mas owel ngani' te choj, komo k'onti'l-wit te Kawb'il, ax k'onti'l-tal [owel nniky']

* 6:19 Rom 6:13 * 7:7 Exo 20:17; Deu 5:21

ti'j] te choj. ⁹ Wetz tb'aya' k'onti'l tuq web'en tidi' nyolin te Kawb'il [ti'j te choj], per aj tok ncha'o' titza' nyolin te Kawb'il, yaji owel nniky' ti'j te choj tuj wanim, b'ix tzan tpaj nini kamnaqin tug; ¹⁰ ikxji te Kawb'il aj okaj si' [tzan txnaq'tzan wetz titza'] tzan wanq'in tuj tume'l, cha mas inxik tin tuj nkamiky. ¹¹ Komo ya ma t'ok ncha'o' aj ntyoli' te Kawb'il alkyetz te choj, yaji wetz mas owel ngani' te choj, b'ix ikxji inqet eq'i' tzan nxik in tuj nkamiky. ¹² Ikxji n'ok qen te Kawb'il ch'inwt nya'tx galan ti'j,* b'ix kyaqil aj ntyoli' b'an galan b'ix tume'l b'ix ch'inwt nya'tx galan ti'j.

¹³ Ntons nini aj te jun galan tuq te wetz, ¿cha owok pe' tzan nxik tin tuj nkamiky? ¡Nya'tx! Sinoke toklen ncha'o' ti'j te tume'l galan, yaji te nya'tx galan tuj wanim inxik tin tuj nkamiky, ikxji tzan tok wen te choj b'an b'an'ax jun nya'tx galan tuj wanim. ¹⁴ Komo qeb'enky te Kawb'il tzajnaq tuky'i Qtata Dios [te jun galan] te qanim, per wetz cha xjal a'in aj pur nya'tx galan n'el ngani' iktza' q'apomin tuj tq'ab' te choj. ¹⁵ Komo te aj nk'ulu' k'onti'l n'el nniky' tistil nqet nk'ulu', komo k'onti'l nqet nk'ulu' te aj ngan tzan tqet nk'ulu', sinoke nqet nk'ulu' aj k'on ngan k'ulun.* ¹⁶ Ntons komo k'on ngan te aj nqet nk'ulu', ikxji dyakwerd atin ti'j te aj ntyoli' te Kawb'il. ¹⁷ Ikxji nya'tx a'in wetz te aj nkyink'ulun te nya'tx galan sinoke a te choj aj atqex tuj wanim. ¹⁸ Wetz web'en tuj nchi'jel ch'inwt tidi' galan, komo wetz ngan-tal tzan nk'ulun galan kyaqil per k'onti'l nb'antik wita'. ¹⁹ Komo k'onti'l nqet nk'ulu' te galan aj ngan, sinoke nqet nk'ulu' te nya'tx galan aj k'on ngan tzan tqet nk'ulu'. ²⁰ Ntons qa wetz nqet nk'ulu' aj k'on ngan k'ulun, ntons nya'tx a'in wetz te aj nqet k'ulun te nya'tx galan sinoke a te choj aj atqex tuj wanim.

²¹ Ntons n'ok wen te aj nky'ik wi'j a te ja ntzani: wetz ngan k'ulun te galan, per yaji k'onti'l nqet nk'ulu' sinoke nkyink'ulun te nya'tx galan aj k'on ngan k'ulun, tzan tpaj te nya'tx galan aj at tuj wanim. ²² Wetz tuj wanim nkyinjalaj ti'j te aj tgan te Qtata Dios. ²³ Per n'ok wen te nchi'jel k'onti'l n'el tgan' te aj tgan te Qtata Dios b'ix te nchi'jel iktza' nq'ojin ti'j te tume'l aj web'en tuj nwi', b'ix ikxji nkyinkaj stzyu' tuj tq'ab' te choj aj n'el tgan' te nchi'jel. ²⁴ ¡k'b'ajil nwitz! ¿Ab'l owelal kolon te wetz ti'j te nchi'jel aj cha nkyinxik tin tuj nkamiky? ²⁵ Pixon te Qtata Dios tzan tpaj te Jesukrist aj Qajawil [b'a'n tzan tkolpin te wetz]. Ntons, ikxji wetz tuj wanim q'apo' wib' nqet woksla' aj tgan te Qtata Dios, per tzan tpaj wetz jun xjal a'in, te nchi'jel nqet toksla' mas te choj.

8

Nya'tx K'asb'ena' Qitza' Tzan Jk'ulun Iktza' Tgan Te Qchi'jel

¹ Astilji ajna'l k'onti'l tidi' b'a'n tzan txik poqon te qetz aj mojb'a' qib' tuky'i Kristo Jesus. ² Komo te tume'l ti'j te qanq'in [te jun-ele'x] aj ntzaj tsi' te Txew Dios tzan tpaj te Kristo Jesus, tzan tpaj te nini oje qokolpjik tuj tq'ab' te choj b'ix ti'j te kamikyj. ³ Komo te aj k'onti'l ob'antik tzan tk'ulun te Kawb'il tzan tpaj nya'tx jwert ato' tzan tpaj te aj n'el tgan' te qchi'jel, yatzun te Qtata Dios ob'antik titza'. Tetz otzaj tlajo' te tk'wa'al iktza' jun xjal tuky'i xhchi'jel [iktza' qetz aj] at qchoj, b'ix ikxji oky'ik tsi' te qchoj ti'j tetz, b'ix ikxji aj tkamlen opon tnajsa' te qchoj. ⁴ Ikxji tzan tb'antik titza' kyaqil aj tgan tuq te Kawb'il tzan jk'ulun qetz, qetz aj k'onti'l nqob'et iktza' n'el tgan' te qchi'jel sinoke iktza' tgan te Txew Dios.

* **7:12** Tuj yol grieg, aj ja' nyolin te yol "hagios" ti'j te Kawb'il, te nini ax telponx te Kawb'il okaj si' tzan te Qtata Dios. * **7:15** Gal 5:17

⁵ Komo kye aj nkyeb'et iktza' n'el tgani' te kchi'jel, kyetz nkyeb'isun mas ti'j te aj tgan te kchi'jel; yatzun kye aj nkyeb'et iktza' tgan te Txew Dios, nkyeb'isun mas ti'j te aj tgan te Txew Dios. ⁶ Komo qa nqet qb'isu' ti'j te aj tgan te qchi'jel, cha nqoxik tin tuj jkamiky; yatzun qa nqet qb'isu' ti'j te aj tgan te Txew Dios, nqoxik tin tzan qanq'in b'ix nchewsan jk'u'j. ⁷ Komo oj tel qgani' tuj qanim tzan jk'ulun aj tgan te qchi'jel, qetz nqo'ok iktza' tajq'oj Qtata Dios tzan tpaj k'onti'l nqet qoksla' te Tkawb'il, komo nlaykix b'antik tzan tqet qoksla' [qa n'el qgani' ikxji]. ⁸ Astilji kye aj nkye'anq'in iktza' tgan te kchi'jel, kyetz nlay b'antik tzan kyel galan tuj twitz Qtata Dios.

⁹ Yatzun etetz k'onti'l nkxb'et iktza' tgan te echi'jel sinoke nkxb'et iktza' tgan te Txew Dios, tzan tpaj tetz atqex tuj etanim. Per qa at ab'l aj k'onti'l atqex [te Txew Dios, osey]* Txew Krist, tuj tanim, ntons tetz nya'tx mojb'a' tib' tuky'i Krist. ¹⁰ Per tzan tpaj atqex te Krist tuj etanim, etetz anke te echi'jel kamnaq tzan tpaj te choj, yatzun te etanim itz'oj tzan tpaj te Qtata Dios ntk'ulu' kyaqil tuj tume'l. ¹¹ B'ix tzan tpaj atqex tuj etanim te Txew Dios aj otk'uluj tzan tjaw anq'in te Jesus kxol kye kamnaq, ntons tetz ax otk'ulu'tz tzan txik tsi' jun tanq'in te echi'jel tzan tpaj tetz atqex tuj etanim.

¹² Astilji waq erman, qetz nya'tx k'asb'ena' qitza' tzan jk'ulun iktza' tgan te qchi'jel. ¹³ Komo qa etetz nkxb'et iktza' tgan te echi'jel, okxkamel; yatzun qa okxb'etel iktza' tgan te Txew Dios, opoyon enajsa' te nya'tx galan aj tgan te echi'jel b'ix etetz okx'anq'iyon. ¹⁴ Komo kye aj nkyeb'et iktza' tgan te Txew Dios, kyetz a'e' tk'wa'al Qtata Dios. ¹⁵ Komo te Txew Dios aj ek'amoj etetz, nya'tx tzan ekaj tuj tq'ab' [te choj] b'ix nya'tx tzan exob', sinoke tzan etok tk'wa'al Qtata Dios b'ix ikxji tzan txik eq'uma' tetz ikxjani: "i'at!f i'at!"

¹⁶ Axxix te Txew Dios nyolin tuj qanim qetz a'o' tk'wa'al Qtata Dios. ¹⁷ B'ix tzan tpaj tk'wa'al a'o',* ntons at qoklen tzan qetzan aj okaj tq'uma', otzajel tsi' qetz junx tuky'i Krist, b'ix qa b'an'ax n'ok qen twitz xhcho'nal junx tuky'i'l, ax junx tuky'i'l qetz otzajel si' qajwalil iktza' tetz at tajwalil. ¹⁸ B'ix wetz web'en te xhcho'nal aj n'ok qen twitz ajna'l, k'onti'l npon ch'inwt iktza' te nim b'an galan aj owokel qen mas yaj. ¹⁹ Komo kyaqil te tk'ulb'en Qtata Dios n'iyon n'el tq'ajab' tujb'a'n te Qtat otk'ulu'tz tzan kyok en ab'le' kye tk'wa'al. ²⁰ Komo kyaqil te tk'ulb'en Qtata Dios ajna'l k'onti'l n'oken iktza'x ojetq tuq qet tb'isu', nya'tx tzan tpaj axk-wit te tk'ulb'en owel tgani' ikxji, sinoke tzan tpaj ikxji okaj tswa' te Qtata Dios tzan tkaj iktza'x atqet ajna'l [max oj tkolpjik]. ²¹ Komo ax kyaqil te tk'ulb'en okolpjel tuj tq'ab' te kamikyj b'ix ikxji tzan tok b'an galan kyaqil iktza' qi'j qetz aj tk'wa'al Qtata Dios a'o'. ²² Qeb'enky te aj nky'ik ti'j kyaqil te tk'ulb'en Qtata Dios, naqe te xhcho'nal aj nky'ik ti'j jun xuj aj ntax'e'qun tzan xhcho'nal ala'mj. ²³ B'ix te ntzani nya'tx a'ox ti'j te tk'ulb'en Qtata Dios sinoke ax qetz nqotx'e'qun anke te Qtat oje tzaj tsi' te Txew tuj qanim iktza' te tb'ay twitz ti'j kyaqil aj otzajel si' qetz. Nqotx'e'qun tzan tpaj te xhcho'nal aj n'ok qen tzani twitz tx'o'tx' b'ix lo'ik jk'u'j tzan jk'amet k'wa'alb'aj a'o' oj stzaj tsi' Qtata Dios junky qchi'jel ak'a'j. ²⁴ Kolomo' per tzunx lo'ik jk'u'j; komo qa te aj lo'ik jk'u'j ti'j tzan jk'amon oje tzaj si' te qetz, ntons nya'tx presis tzan qiyon tzan tpaj ya at. Komo jun tidi' aj oje jk'amoj, ctistil tzunx qo'iyoyon ti'j qa oje jk'amoj? ²⁵ Per qa lo'ik jk'u'j tzan jk'amon te aj mina' tok qen tuky'i qwitz, ntons a tgan tzan qiyon tuky'i qpasens. ²⁶ Ax te Txew Dios nqo'ok tone' tzan qten jwert [tzan qiyon tuky'i qpasens]. Komo qetz k'onti'l qotzqi' tizta' tzan qxnaq'tzan tuj jun tume'l galan, per te Txew

* **8:9** Aj ja' nyolin "Txew Krist" nyolin axkix ti'j te Txew Dios tzan tpaj a'ox jun te Txew; 1Kor 2:11; 6:17; 12:3,7-9,11; Efe 2:18; 4:4; 1Xhp 1:11. † **8:15** "Abba" tuj yol gryeg. * **8:17** Gal 4:5-7

nqet twitz twitz Qtata Dios qi'j qetz, ntx'e'qun tuky'i jun yol aj k'onti'l n'oknoq qyol ti'j. ²⁷ B'ix te Qtata Dios teb'en tidi' atqex tuj kyanim kyaqil xjal, ax teb'en tidi' ntb'isu' te Txew aj nxnaq'tzan qi'j qkyaqil qetz aj pawamo' te Qtata Dios b'ix nxnaq'tzan iktza' te Qtat tgan.

K'onti'l Jun Tidi' B'a'n Tzan Qel Tpwawa' Ti'j Qtata Dios

²⁸ B'ix qetz qeb'enky qkyaqil qetz aj nqet qgani' te Qtata Dios, tetz nk'ulun tzan tok kyaqil tidi'chq te jun galan te qetz, qetz aj oje qotzaj tuk'le' iktza' tetz tgan. ²⁹ Komo qeb'enky kye aj e'ok totzqila' te Qtata Dios atx aj mina' tuq tb'antik kyaqil twitz tx'o'tx', kyetz ekaj tsi' tzan kyok iktza'x te Tk'wa'al, tzan tok tetz te aj mas nim kxol kyaqil terman. ³⁰ B'ix kye aj ekaj tsi' ikxji, ax etzaj tuk'le' [tzan kyok iktza'x te Tk'wa'al]; b'ix kye aj etzaj tuk'le', ax otk'uluj tzan tel in kchoj; b'ix kye aj owel in kchoj, ax eqet tjiq'b'a'. ³¹ ¿Tidi' oj'uma'tz ti'j kyaqil ntzani? Komo te Qtata Dios n'onen quky'i'l, ntons ¿ab'l ok'uluyon jun nya'tx galan qi'j? ³² Te Qtata Dios k'onti'l oqet txk'ayi' tzan stzaj tlajo' te Tk'wa'al sinoke oxik tq'apo' tzan tkamik tzan qpaj qkyaqil qetz. Ntons ¿token nlay tzaj tsi' tidi'chq kyaqil qetz junx tuky'i'l? ³³ Ntons ¿ab'l b'a'n tzan qxik tpoqo' qetz aj joyomo' a'o' tzan Qtata Dios? Komo a te Qtata Dios te aj owel in qchoj. ³⁴ B'ix ¿ab'l b'a'n tzan qxik tsi' tuj il? Komo a te Krist te aj okamik [tzan qpaj] b'ix ax ojaw anq'in junky'el b'ix ajna'l atqet tuj tb'anq'ab' Qtata Dios nxnaq'tzan qi'j qetz. ³⁵ B'ix ¿ab'l b'a'n tzan qel tpawa' ti'j te Krist tzan k'on jqet tгани'? ¿Tzan tpaj petzun te xhcho'nal, qatzun tzan tpaj te b'is, qatzun tzan tpaj nqo'ok o'q'oji' tzan txq'anqy xjal, qatzun tzan tpaj wa'ijji, qatzun tzan tpaj k'onti'l jq'anaqji, qatzun tidi'chq nya'tx galan aj oky'el qi'jji, qatzun tzan tpaj te jkamikyji?† ³⁶ Iktza'x nyolin [tuj Tu'jal Dios] ikxjani: “Tzan apaj yatz n'ok qen twitz jkamiky b'ajq'ij, kye'en tetz a'o' naqe karner aj nkyexik in tuj te kansb'il.”* ³⁷ Per anke kyaqil ntzani b'a'n tzan tok qi'j, per qkyaqil qetz nqo'ok b'an jwert tzan tpaj te [Krist] aj oqet ganin te qetz. ³⁸ Astilji wetz b'an sewur atin k'onti'l tidi' b'a'n tzan qel tpawa' ti'j Qtata Dios tzan k'on-wit jqet tгани', ni te jkamiky, ni te qanq'in, ni kye ángel, ni kye malspirit, ni kyaqil aj at ajna'lni, ni aj oky'el mas yaj, ni kye aj at nim kyajwalil. ³⁹ ni te aj nim twa'lkal ni te aj nim txe', b'ix ni ch'inwt aj oqet tk'ulu' Qtata Dios b'a'n tzan qel tpawa' ti'j titza' nqoqet tгани' tetz stzajlen tlajo' te Qajaw Jesukrist aj [kolol qetz].

9

B'a'n Tzan Qok Tk'wa'al Qtata Dios A'ox Oj Tok Wit'let Jk'u'j Ti'j

¹ Wetz nkyinyolin te b'an'ax, te Qajaw Jesukrist teb'en k'onti'l nkyinnik'on, b'ix te Txew Dios ntzaj tq'uma' tuj wanim b'an'ax te ntzani: ² Wetz b'ajq'ij at jun nim b'is nna'o' tuj wanim. ³ A'in-tal wetz aj qanb'emb'aj wajsik b'ix pawa'-tal wib' ti'j Krist kky'ixel kye nxjalil b'ix kye wijajil. ⁴ Komo kyetz a'e' tijajil Israel, b'ix te Qtata Dios otk'amoj te kyetz iktza' tk'wa'al-e' b'ix oqeten kxol tuky'i' nim xhchqitz'unal, oxik tsi' tyol kyetz ti'j [te galan aj otzajel tsi' mas yaj], oxik tsi' Tkawb'il, ekaj tsi' kyetz tzan tqet kyna'o', oxik tsi' tyol [tzan tkolon] te kyetz, ⁵ a'e' kyetz kyijajil kye aj b'an tb'ay twitzale' qijajil oqtxi', b'ix ax ti'j kyijajil otzaj te Krist, te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi' b'ix a tetz te Dios aj at tajwalil ti'j kyaqil. Instzaj na'o'xwit tuj kyaqil tyemp. ¡intky'ikxwit ikxji!

⁶ Nya'tx-wit te Qtata Dios k'onti'l otk'uluj iktza'x okaj tyoli' kyuky'i kye qijajil oqtxi'. Komo nya'tx kyaqil kye aj tk'wa'al qijajil Israel [nkyeqet en iktza' b'an b'an'ax] a'e' tijajil, ⁷ b'ix nya'tx kyaqil kye aj tijajil Abran [nkyeqet en iktza' b'an b'an'ax] k'wa'alb'aj-e'. Komo [te Qtata Dios oxik tq'uma' tetz

† 8:35 Ax: qatzun tzan tpaj machit te q'ojb'il.

* 8:36 Sal 44:22

ikxjani]: “Tzan tpaj te ak'wa'al Isak okyepuquyon awijajil.”* 8 Te ntzani telponx nijunwt tk'wa'al Qtata Dios cha tzan tpaj te kyijajil, sinoke kye aj k'wa'alb'aj-e' b'an b'an'ax, a'e' kye aj n'ok kywit' b'a' kyk'u'j ti'j te tyol aj oxik tsi', iktza'x te Abran owok twit' b'a' tk'u'j ti'j. 9 Komo ikxjani oxik tsi' tyol Qtata Dios tucky'i Abran: “Oj tpon te q'ij aj b'isu' witz'a', kyin'ul, b'ix te Sar owitz'jel jun tal.”*

10 Ntons, ax nya'tx a'ox nini, sinoke ax oky'ik ikxji kyuky'i kye tal te Rebek, kye aj tk'wa'al qijajil Isak oqtxi'. 11 Komo mina' tuq kyitz'jik kye k'wa'l, b'ix mina' tuq tqet kyk'ulu' ch'inwt qa galan qatzun nya'txji, b'ix tzan tky'ik kyaqil iktza'x tgan te Qtata Dios aj n'el tjoyo' iktza'x tetz tgan, b'ix nya'tx tzan tpaj jun jk'ulb'en galan sinoke tzan tpaj ikxji tetz tgan, 12 [astilji te Qtata Dios] oxik tq'uma' te Rebek ikxjani: “Te itzikij oqtel mosi' tzan te itz'inj.”* 13 Ntons ikxji, owel iktza'x tz'ib'ankaj tuq [tuy Tu'jal Dios] aj ja' nyolin ikxjani: “Owel njoyo”* te Jacob b'ix te Sawu owel wik'o'.”*

14 Ntons ¿tidi' telponx ntzani? ¿B'a'n petzun tzan txik jq'uma' te Qtata Dios nya'tx tume'l nk'ulun? ¡Nlay! 15 Komo te Qtata Dios oxik tyoli' te Moisés ikxjani: “Owokol wone' ab'l aj wetz ngan tzan wonen tucky'i'l, † b'ix owokol lo'et nk'u'j ti'j ab'l aj wetz ngan tzan tok lo'et nk'u'j ti'j.”* 16 Astilji te aj nk'ulun te Qtata Dios nya'tx tzan tpaj-wit qetz qgan ikxji, b'ix nya'tx tzan tpaj-wit jun jk'ulb'en, sinoke a tetz e'el tetz titza' n'ok lo'et tk'u'j qi'j. 17 Komo te Tu'jal Dios ax nyolin aj ja' oxik tq'uma' te Qtata Dios tucky'i Faraón ikxjani: “Wetz ochkaj nsi' tzan ak'ulun mandad tzan tqet nyek'u' wajwalil awi'j, b'ix ikxji tzan txik pakb'a' te tpakb'alil wi'j wetz tuy kyaqil twitz tx'o'tx'.”* 18 Ntons ikxji [n'el qniky'], te Qtata Dios n'ok lo'et tk'u'j ti'j ab'l aj tetz tgan, b'ix nk'ulun tzan k'on tokslan ab'l aj tetz tgan. ‡

19 Ntons qanq jun te etetz otzajel tq'uma' ikxjani: “Qa ikxji, ntons ¿tistel te Qtata Dios n'el tuj twitz qa at qpaj? Komo nijunwt ab'l b'a'n tzan tel tik'o' te aj tgan te Qtata Dios.” 20 ¡Yatz aj cha xjal a'ich! ¿Ab'l tanz a'ich tuj anab'l tzan ajaw kaw tucky'i Qtata Dios? Ti'tzun, ob'antel tzan txik tq'uma' jun uky'il tucky'i te aj tz'aqol tetz: «¿Tistel ma kyinget ak'ulu' iktza' ntzani?»* 21 ¿K'onti'l petzun tajwalil te jun tz'aqol tzan tk'ulun tucky'i te tx'o'tx' jun uky'il tzan token te jun galan, b'ix junky tzan token te jun nya'tx galan? 22 Komo te Qtata Dios b'a'n tzan tq'ojin ti'j ab'l aj tetz tgan b'ix b'a'n tzan tqet tyek'u' tajwalil ti'j ab'l aj tetz tgan, b'ix a tetz e'el tetz qa at nim tpsanes kyi'j kye aj presis tzan kypon tnajsa', 23 b'ix [a tetz e'el tetz qa tgan] tzan tqet tyek'u' titza' tetz b'an galan nab'lin kyi'j kye aj n'ok lo'et tk'u'j kyi'j, a'e' aj eqet tk'ulu' tzan tok kyen xhchqitz'unal,* 24 aj a'o' qetz aj uk'lemo' kxol kye aj tijajil Israel b'ix kxol kye aj nya'tx tijajil Israel. 25 Iktza'x nyolin tuj [Tu'jal Dios] aj oqet stz'ib'a' Oseas [oqtxi'] ikxjani: “Kye aj nya'tx tuq nk'wa'ale', okyetzajel wuk'le' tzan kyok nk'wa'al, b'ix kye aj nya'tx tuq ganime' witz'a', okyeqtel ngani’.* 26 B'ix aj ja' oxik q'umlet etetz nya'tx a'ix nxjalil, ntons axkix tzi' oxel' q'umlet etetz a'ix tk'wa'al Qtata Dios, te Qtata Dios aj itz'oj.”* 27 Per kyi'j kye aj tijajil Israel, te Chay okaj tq'uma' ikxjani: “Anke kye aj tijajil Israel b'an ky'ila'j naqe sanik, §

* 9:7 Gén 21:12 * 9:9 Gén 18:10 * 9:12 Gén 25:23 * 9:13 Ax: oqet ngani' te Jacob. * 9:13 Mal 1:2-3 † 9:15 Ax: oqtel ngani' aj wetz ngan tzan tel ngani'. * 9:15 Exo 33:19 * 9:17 Exo 9:16 ‡ 9:18 Ax: b'ix n'ok tsi' jun tanim b'an kaw ab'l aj tetz tgan. * 9:20 Isa 45:9 * 9:23 Rom 5:2 * 9:25 Os 2:23 * 9:26 Os 1:10 * 9:27 Gén 15:5; 22:17; 26:4; Isa 10:22-23 § 9:27 Ax: naqe aren.

cha txq'an okyekajel, cha txq'an okyekoletel. ²⁸ Komo te Qajawil otk'ulu'tz te ja ntzani twitz tx'o'tx', per b'eyx omankuyon kyaqil b'ix nlay qna'oj oky'el luwew." ²⁹ Iktza' oqet stz'ib'a' te Chay oqtxi' ikxjani: "Qa te Qajawil k'onti'l-wit okaj tsi' jun qijajil, ntons oponaj-talo qetz iktza' kye xjal aj Sodom b'ix Gomor."*

Qa Tijajil Israel A'o' Qa Nya'txji, B'a'n Tzan Jkolet A'ox Tzan Tpj Toklen Qwit'b'a' Jk'u'j Ti'j Krist

³⁰ Ntons ¿tidi' ojg'uma'tz? Kye aj nya'tx tijajil Israel aj k'onti'l tuq nkyejoyon te tume'l titza' tzan tel in kchoj, kyetz owel in kchoj tzan tpaj toklen wit'let kyk'u'j ti'j [Krist]. ³¹ Yatzun kye aj tijajil Israel aj kygan tuq tzan tel in kchoj tzan tpaj tqetlen kyoksla' te Kawb'il, kyetz k'onti'l owel in kchoj. ³² ¿Tistil? Tzan tpaj k'onti'l owok kywit'b'a' kyk'u'j ti'j sinoke cha wit'lik tuq kyk'u'j ti'j te kyk'ulb'en. Ikxji [te Jesus iktza' jun ab'j b'ix kyetz eb'ajjaw tz'aqik ti'j]. ³³ Iktza'x tz'ib'ankaj [tuj te Tu'jal Dios] ikxjani: "Ajna'l nqet nsi' tuj Sión [jun xjal iktza'] jun ab'j b'ix okyejawel jilan ti'j b'ix otzajel kyq'oj ti'j; yatzun ab'l aj owokslayon ti'j, tetz nlay tz'el in tky'exaw."*

10

¹ Ntons waq erman, wetz nkyinxnaq'tzan tuky'i jun tk'u'jlal tuky'i Qtata Dios kyi'j kye aj tijajil Israel, ngan-talo tuky'i jun tk'u'jlal tzan kykolet kkyaqil kyetz. ² Wetz web'en, kyetz tuj kynab'l tuky'i jun tk'u'jlal nkye'okslan ti'j Qtata Dios, per web'en kyetz nya'tx tuky'i jun kynab'l b'an tume'l. ³ Komo k'on kygan tuq tzan kyk'amon te tume'l titza' te Qtata Dios n'el tin qchoj, sinoke nkyek'ulun jun tume'l aj kyganx, ikxji k'onti'l nqet kyoksla' te tume'l iktza' te Qtat tgan. ⁴ Komo iktza' nyolin te Kawb'il, a te Krist oje k'ulun tetz, astilji kyaqil kye aj okye'okslayon ti'j okye'elal galan tuj twitz Qtata Dios. ⁵ Komo te Moisés oqet stz'ib'a' [oqtxi'] te tume'l titza' n'el in te qchoj iktza' nyolin te Kawb'il, oqet stz'ib'a' ikxjani: "Te xjal aj oqtel tk'ulu' kyaqil iktza' nyolin te Kawb'il, ikxji owanq'iyon."* ⁶ Per ti'j te tume'l titza' n'el in qchoj tzan tpaj wit'lik jk'u'j ti'j Krist, b'a'n tzan txik q'uma' ikxjani: "K'on yolin qanim ab'l ojawex tuj ka'j" (tzan tqetz tin te Krist [tzani twitz tx'o'tx']), ⁷ b'ix ax [k'onti'l tzan tyolin qanim] "ab'l oqtex tjaq' tx'o'tx'" (tzan tjat z tin te Krist kxol kye kamnaq).* ⁸ Per ¿tidi' nyolin te tume'l? "Te tyol Qtata Dios atqet qaynin awi'j, tuj atzi' b'ix tuj awanim." Ntons aj ntzani te tpakb'alil aj nxik qpakb'a'na, te tpakb'alil tzan tok wit'let jk'u'j ti'j [Krist]. ⁹ Qa qetz oxel jg'uma'* tuky'i qtz'i' qa a te Jesus Qajawil, b'ix qa oxel qoksla' tuj qanim tuky'i jun tk'u'jlal qa te Qtata Dios otk'uluj tzan tjaw anq'in junky'el kxol kye kamnaq, ntons oqokoletel. ¹⁰ Komo tuj qanim nqo'okslan tzan tel in qchoj, b'ix tuky'i qtz'i' nxik jg'uma' te [aj nqoksla'] tzan jkolet. ¹¹ Komo tuj te Tu'jal Dios nyolin ikxjani: "Ab'l aj owokslayon ti'j, tetz nlay tz'el in tky'exaw."* ¹² Tuj twitz te Qtata Dios k'onti'l jun mas tb'anil twitz junky kxol kye aj tijajil Israel b'ix kxol kye aj nya'tx tijajil Israel. Komo axkiz tetz te Tajaw kyi'j kyaqil xjal b'ix ntzaj tsi' tidi'chq galan kyaqil kye aj nqet kywitz twitz. ¹³ Komo ikxjan [nyolin tuj te Tu'jal Dios]: "Ab'l aj nqet twitz twitz Qajawil, okoletel."† ¹⁴ ¿Per titza' oqtel kywitz twitz Qajawil qa mina' kyokslan ti'j tb'ay? ¿B'ix titza' okye'okslayon ti'j qa mina' tok kcha'o'† ti'j? ¿B'ix titza' owokel kcha'o' qa

* **9:29** Isa 1:9   * **9:33** Isa 8:14-15; 28:16; 1Kor 1:23; 1Xhp 2:8   * **10:5** Lev 18:5   * **10:7** Deu 30:12-14   * **10:9** Ax: qa ojawetz aq'uma'.   * **10:11** Isa 28:16   † **10:13** Ax: kyaqil kye aj okyeq'olb'eyon tb'i Qajaw okyeqetel kolo'; Joel 2:32.

k'onti'l ab'l nxik pakb'an te kyetz? ¹⁵ ¿B'ix titza' ox'e'l kypakb'a' qa k'onti'l ab'l nxik lajon te kyetz? Iktza'x tz'ib'ankaj tuj Tu'jal Dios oqtxi': "B'an nqochalaj oj kyul kye aj nkyepakb'an te tpakb'alil galan."* ¹⁶ Per nya'tx kyaqil xjal oxik kyoksla' te tpakb'alil galan. Iktza'x otq'umaj te Chay oqtxi' [tuj te Tu'jal Qtata Dios] ikxjani: "Tat, nijunwt ma'tx xik toksla' te aj nxik qpakb'a'na."* ¹⁷ Ntons [yatzun qetz] n'ok qwit'b'a' jk'u'j ti'j tzan tpaj n'ok qcha'o'; b'ix te aj n'ok qcha'o', a te tpakb'alil ti'j Krist.

¹⁸ Ntons ax qokyi-wit ikxjani: "¿Mina' petzun tok kcha'o' [kye xjal] te tpakb'alil?" jOje tz'ok kcha'o'! [Komo ikxji nyolin tuj te Tu'jal Dios:] "Tuj kyaqil twitz tx'o'tx' oje xik pakb'let te tpakb'alil, b'ix kyaqil ja'chq twitz tx'o'tx' oje tz'ok cha'o' te aj kyyolb'en."* ¹⁹ Ntons ax qokyi-wit ikxjani: ¿Mina' petzun tel kyniky' kye aj tijajil Israel? Komo tb'ay, te Moisés oqet stz'ib'a' [tyol Dios] ikxjani: "Wetz onk'ulu'tz tzan tel egani' tuj etanim [tzan etokslan] oj tok eten [titza' nkyeqet wen] kye aj junky amaq', b'ix nk'ulu'tz tzan stzaj jun eq'oj tzan kypaj xjal aj k'onti'l kyotzqi' a'in."* ²⁰ B'ix ax te Chay oqet stz'ib'a' [tyol Dios] ikxjani: "Wetz oje kyin'oknoj tzan kye aj k'onti'l tuq nkyejoyon wi'j, b'ix oje xik nyek'u' wib' kywitz kye aj k'onti'l tuq nkyejoyon wi'j."* ²¹ Per ax otq'umaj kyij' kye aj tijajil Israel ikxjani: "B'ajq'ij nkyetzaj tuq wuk'le' kye aj k'on kygan okslan, b'ix k'on kygan tzan tox tuj kywi'."*

11

Kye Aj Tijajil Israel Okyekoletel Max Oj Kykolet Kye Aj Nya'tx Tijajil Israel

¹ Ntons ax qokyi-wit ikxjani: ¿Oje petzun tz'el tik'o' te Qtata Dios kye aj tijajil Israel aj joyome' titza'? jK'onti'!! Komo wetz a'in jun aj tijajil Israel, a'in tijajil Abran aj te b'uch'uj Minch.* ² Te Qtata Dios k'onti'l e'el tik'o' kye aj joyome' titza' atx b'an oqtxi'. ¿Ti'tzun, k'onti'l eteb'en etetz tidi' nyolin ti'j te Eliys tuj te Tu'jal Dios? Komo tetz oxik tq'uma' tuky'i Qtata Dios ikxjani kyij' kye aj tijajil Israel: ³ "Tat, kye aj yolil ayol yatz oje kyeqet kansa', b'ix kye tz'e'sb'il oyej te yatz oje kye qet xitu'; a'ox wetz nchukel oje kyinkaj, per ajna'l ax wetz a'in kygan tzan nqet kykansa'."* ⁴ Per ¿tidi' owajtz tq'uma' te Qtata Dios tetz? Owajtz tq'uma' ikxjani: "Ate'x wuq mil (7000) xjal kolome' te wetz, kyetz mina' kyqet mejlet twitz titzb'alil te Baal."* ⁵ Ntons ax ikxji ajna'l; ate'x ky'ila'j [aj tijajil Israel] aj joyome' tzan Qtata Dios tzan tpaj tetz b'an galan nab'lin. ⁶ B'ix komo te ntzani cha a'ox tzan tpaj te Qtata Dios b'an galan nab'lin anke k'onti'l nqajo', ntons nya'tx tzan tpaj jun kyk'ulb'en [galan]; per qa cha tzan tpaj-wit te kyk'ulb'en [galan], ntons nya'tx-tal cha a'ox tzan tpaj te Qtata Dios galan nab'lin.

⁷ Ntons ¿tidi' ojqu'uma'tz? Kye aj tijajil Israel aj kygan tuq [tzan kyel galan tuj twitz] Qtata Dios, kyetz k'onti'l owoknoj kyitza'. Yatzun kye aj joyome' tzan Qtata Dios, kyetz ob'antik tzan kyel galan tuj twitz, yatzun kye txq'an ky cha e'ok b'an tz'ak. ⁸ Komo nyolin tuj te Tu'jal Dios oqtxi' ikxjani: "Te Qtata Dios oxik tsi' jun kyanin tzan k'on tel kyniky', oxik tsi' jun kywitz naqe cha k'onti'l nkye'e', b'ix jun kxkyin iktza' k'onti'l akye'ok, b'ix tzunx ikxji kyetz tuj ja tyemp ajna'l."* ⁹ Ax te Dawid oqet stz'ib'a' [Tyol Dios oqtxi'] ikxjani: "Kyaqilxwit q'ij' aj nkyeq'ijlan tz'okxwit naqe jun tramp te kyetzx, b'ix tzan kykaj q'a'et tuj b'ix tzan kyjaw tz'aqik, ikxji tzan tok kyen twitz xhcho'nal,

* **10:15** Isa 52:7   * **10:16** Isa 53:1   * **10:18** Sal 19:4   * **10:19** Deu 32:21   * **10:20** Isa 65:1

* **10:21** Isa 65:2   * **11:1** Fil 3:5   * **11:3** 1Re 19:10-14   * **11:4** 1Re 19:18   * **11:8** Deu 29:4;

Isa 29:10   * **11:9** Sal 69:22-23

10 te kywitz k'onxwit tze'en iktza' jun moy, b'ix te tzelkyi'y intqetxwit b'aj yuk'an tzan tpaj toklen kyen nim xhcho'nal." 11 Ntons ax qokyi-wit ikxjani: ¿Ti'tzun, ya ma kyeqet tz'aqik, b'eyx petzun eqet tz'aqik te jun-ele'x? ¡K'onti'! Sinoke tqetlen kyk'ulu' nya'tx galan, yaji opon te tpakb'alil galan kxol kye aj nya'tx tijajil Israel tzan kykolet, b'ix ikxji kye aj tijajil Israel owelal kygani' tuj kyanim [tzan kyokslan]. 12 B'ix tzan tpaj te kyk'ulb'en nya'tx galan owel te jun galan kye txq'anxy xjal twitz tx'o'tx', b'ix komo tzan tpaj k'onti'l e'ok [jun amaq' okslon], ikxji owel te jun galan kye aj nya'tx tijajil Israel, ntons qa kyetz ox'e'l kyin te galan junky'el, ntons owelalkix te jun nim b'an galan [kye kyaqil].

13 Ngan tzan txik nq'uma' etetz aj nya'tx a'ix tijajil Israel, te Qtata Dios intzaj tlajo' te tky'ixel Jesus kxol kye aj nya'tx tijajil Israel, astilji wetz nkyinyolin nim ti'j waq'un te tetz 14 tzan tel kygani' tuj kyanim kye nxjalil tzan kykolet junjun te kyetz. 15 Komo qa kye ky'ila'y xjal [aj nya'tx tijajil Israel] oje kyekaj galan tuky'i Qtata Dios kyelen ik'o' kye aj tijajil Israel, ntons owokel mas b'an tb'anil oje kyk'amet kye aj tijajil Israel junky'el, owokel mer iktza' jun kamnaq aj ojowel anq'in junky'el. 16 Komo [kye aj tijajil Israel pawame' te Qtata Dios] iktza'x te tb'ay wakaj q'otj* nkaj pawa' te tetz b'ix ikxji kyaqil te q'otj ax nkaj pawa' te tetz. B'ix yatzun ti'j jun tze' [aj telponx ti'j qijajil], tzan tpaj te tlak' pawa' a'ox te Qtata Dios, ikxji kyaqil te tq'ab' ax nkaj pawa' te tetz.† 17 B'ix komo iktza'x junjun tq'ab' te tze' oje tze'l tx'emu' tzan tox lak'o' junky tq'ab', [aj telponx iktza' eti'] etetz iktza' tq'ab' jun wi' olib aj tuj k'ul olib b'ix ajna'l oje kx'ox junch'i' ti'j te b'an'ax olib† aj ja' ntzaj ek'amo' jun etanq'in ti'j te tlak'. 18 Ntons k'on qet ejiq'b'a' etib' qa mas tb'anil etetz a'ix kywitz kye [aj tijajil Israel] aj iktza' kye tq'ab' olib aj e'el eq'i'. Qa etetz oqtel ejiq'b'a' etib', instzaj ena'o' titza' itz'o'jix, komo te tlak' nya'tx itz'o'j tzan epaj etetz sinoke etetz itz'o'jix tzan tpaj te tlak'. 19 Qanq etetz eq'uma'tz ikxjani: "Ye', per kyetz e'etz in iktza' te tq'ab' olib owetz in, b'ix tzan qox junch'i' qetza." 20 B'an'ax e'etz in iktza' tq'ab' te tze', per tzan tpaj k'onti'l e'okslan ti'j Qtata Dios; b'ix etetz ajna'l oje kx'ox junch'i' [quky'ila] tzan tpaj owok ewit b'a' ek'u'j ti'j Qtata Dios. Astilji k'on qet ejiq'b'a' etib' sinoke intxik exob'le' ch'in. 21 Komo qa te Qtata Dios k'onti'l oqet tnajsa' kchoj kye aj tijajil Israel§ konser kyetz a'e' kye aj joyome', ntons pyorx-al etetz, ax nlay qet tnajsa' echoj [qa k'onti'l nkx'okslan te tetz].

22 Ntons intok esi' enab'l ti'j ja ntzani: Te Qtata Dios b'an galan nab'lin per ax nswan xhcho'nal [kyi'y kye aj k'onti'l nkye'okslan]. Oxik tswa' xhcho'nal kyij' kye aj eqet tz'aqik, per b'an galan nab'lin etuky'i'l qa nlay kaj esi' tzan etokslan. Per qa okajel esi' tzan etokslan ntons ax etetz oxkx'elal tin. 23 B'ix ax kye aj tijajil Israel, qa kyetz okye'okslayonky, ax kyetz okye'okex junch'i' junky'el qxol qetz tzan tpaj te Qtata Dios at nim tajwalil tzan tk'ulun nini. 24 Ntons, komo etetz [nya'tx a'ix aj tijajil Israel], a'ix iktza' tq'ab' aj tuj k'ul olib aj owok lak'o' ti'j te b'an'ax olib, pyorx kyetz aj tijajil Israel, kyetz iktza' te b'an'ax tq'ab' te wi' olib, kyetz b'a'n tzan kyox junch'i' junky'el.

* **11:16** Tuj kastiy telponx iktza' "primicias" per tzani k'onti'l nyolin ti'j jun kyawal sinoke ti'j te tb'ay wakaj q'otj aj nkyek'ulun oj tjaw kyin te kyawal. Tb'ay nxik kyq'apo' tuq jun wakaj q'otj te jun present te Qtata Dios tzan tok en kyaqil te aj njaw kyin q'apo' te Qat, b'ix yaji, b'a'n tuq tzan token te q'otj kyitza'; Núm 15:17-21. † **11:16** Ax: B'ix qa te tlak'il te tze' pawa' a'ox te Qtata Dios, ax kyaqil tq'ab' pawa' te tetz. Tuj kyyol kyetz, nkyeyolin tuq kyij' kye tb'ay twitzale' kyijajil oqtxi' ("patriarcas" tuj kastiy) iktza' te tlak'il jun tze', b'ix te kyaqil kyijajil iktza' te jun tze' tuky'i tq'ab' kyaqil. ‡ **11:17** Ax: Qa junjun kye tq'ab' tze' e'el jertz'u' b'ix yatx iktza' jun wi' tolib ku'k oxhch'ok lak'o' kxol b'ix nxik ak'amo' ti'chq galan ti'j te tlak'il. § **11:21** Ax: te tq'ab' tze'.

²⁵ Ntons, tzan k'on tqet ejiq'b'a' etetz etib' waq erman, wetz ngan tzan tok echa'o' te aj kwest tzan tel kyniky' kye xjal ti'j ikxjani: Kye aj tijajil Israel ajna'l k'onti'l nqet kyoksla', per okye'okslayon cha'oj kykolet kyaqil kye aj nya'tx tijajil Israel [aj joyome' tzan Qtata Dios]. ²⁶ B'ix yaji okyekoletel kyaqil kye aj tijajil Israel, iktza'x oqet tz'ib'a' [tutj te Tu'jal Qtata Dios oqtxi'] ikxjani: "Tzul te aj kolpion kye txjalil, tzajnaq kxol kye aj tijajil Israel,* owelal tin te nya'tx galan ti'j kyanim.* ²⁷ Ikxji opoyonkix kyaqil aj nxik nsi' nyol ti'j kyuky'i'l cha'oj tqet nnajsa' te kchoj,"*

²⁸ Ntons, ti'j te tpakb'alil galan, kyetz a'e' tajq'oj Qtata Dios [ajna'l], tzan tok te jun galan te etetz. Per tzan tpaj a'e' kyetz kye aj joyome' tb'aya', tzunx ganime' tzan Qtata Dios tzan tpaj kye kyijajil oqtxi'. ²⁹ Kyaqil aj ntzaj tsi' Qtata Dios,* ya k'onti'l n'el tinky, b'ix ax k'onti'l nkye'aj tlajo' aj ojetq kyetzaj tuk'le'. ³⁰ Ax etetz oqtxi' ax k'onti'l tuq nqet etoksla' Qtata Dios, per ajna'l te Qtat oje tz'ok lo'et tk'u'j eti'j tzan kypaj kye aj tijajil Israel k'onti'l nqet kyoksla'. ³¹ Ax ikxji owelal kyij': Ajna'l kyetz k'onti'l nqet kyoksla' per cha tzan tok lo'et tk'u'j Qtata Dios kyij' iktza'x owoq lo'et tk'u'j eti'j. ³² Ikxji te Qtat ostzoqpij tzan k'on qokslan tb'ay qkyaqil qetz, b'ix yaji tzan tok lo'et tk'u'j qi'j qkyaqil.

³³ jB'an tb'anil te galan aj te Qtata Dios, b'ix tetz at jun tna'b'l b'an tume'l b'ix n'el tniky' ti'j kyaqil! K'onti'l n'oknoj qyol tzan txik jq'uma' tume'l ti'j aj nqet tb'isu', b'ix ni k'onti'l n'el qniky' ti'j kyaqil titza' nab'lin. ³⁴ jAb'l oje tz'el tniky' ti'j aj ntb'isu' te Qajaw? jQatzun ab'l oje xik xnaq'tzan tetz? ³⁵ jAb'l oje xik tsi' jun tidi' te Qtata Dios tzan tk'amon tky'ixel te aj oxik tsi'? ³⁶ Kyaqil aj tidi'chq at, a te Qtata Dios ntzaj sin tetz; b'ix kyaqil aj at, tzan tpaj tetz atqet, b'ix tzan token te tetz. jIntqetxwit jiq'b'a' tetz tuj kyaqil tyemp! Intky'ikxwit ikxji.

12

Tzan Qb'et Tuj Tume'l, Intkaj Jq'apo' Qib' Tuj Tq'ab' Qtata Dios

¹ Ntons wetz ajna'l nqet nwitz ewitz waq erman, tzan tpaj te Qtata Dios n'ok lo'et tk'u'j qi'j, intkaj eq'apo' etib' tuj tq'ab' tuky'i kyaqil echi'jel naqe jun present te tetz, jun present aj pawa' a'ox te tetz b'ix aj galan n'el tuj twitz. Aj ntza'n te tume'l b'an'ax titza' tzan tqet qna'o' te Qtat. ² K'on kx'ok iktza'x kye xjal aj k'onti'l nkye'okslan, sinoke intky'ixpjik titza' nkxb'isun; ikxji tzan tel eniky' tidi' tgan te Qtata Dios, alkyetz te tb'anil b'ix galan b'ix tume'l.

Tzan Qb'et Tuj Tume'l, Injk'ulun Te Qajb'en Kxol Kye Qerman Tuky'i Jun Tk'u'jlal

³ Komo te Qtata Dios oje tzaj tsi' wajwalil tzan tpaj tetz b'an galan nab'lin, astilij oxel nq'uma' te ekyaqil etetz tzan k'on eb'isun mas tlimaqaq xjal a'ix kywitz kye txq'aniky, sinoke intqet eb'isu' tuky'i tume'l iktza'x janik'pon oje tzaj tsi' te Qtata Dios te junjunchaq te etetz tzan tok ewit'b'a' ek'u'j ti'j. ⁴ Komo iktza'x qetz qchi'jel cha jun xtx'otx'al tib'-oq, per junjunchaq part tetz at tidi' token, kye junjun part k'onti'l nkyek'ulun te aj nkyek'ulun kye txq'aniky part.* ⁵ Ax ikxji qetz a'o'; anke ky'ila'j qb'et per cha jun-oq a'o' ti'j Krist, b'ix qkyaqil qetz ato' tzan qonen qxolx iktza'x cha jun-oq tzan qkyaqil. ⁶ Te Qtata Dios ntzaj tsi' qajb'en te junjunchaq te qetz b'ix chuktkyachq qajb'en te junjun b'ix ntzaj tsi' tuj jun tume'l b'an galan iktza'x tetz tgan anke k'onti'l

* **11:26** Ax: Si6n; b'ix ax nyolin tzani ti'j te Jacob, b'ix kykab'il telponx kyij' kye aj tijajil Israel.

* **11:26** Isa 59:20 * **11:27** Jer 31:33-34 * **11:29** Rom 9:4-5 * **11:34** Isa 40:13 * **12:4** 1Kor 12:12

ngajo'. Ntons kye aj at kyajb'en tzan txik kypakb'a' jun tpakb'alil aj Txew Dios swal tetz, ntons a tgan tzan kypakb'an janik'pon wit'likok kyk'u'j ti'j tetz.* ⁷ B'ix ax ikxji kyi'j kye aj at kyajb'en tzan kyonen kxol kye qerman: Inkyonen najji. B'ix ax kye aj at kyajb'en tzan kxnaq'tzan: Inkxnaq'tzan najji. ⁸ B'ix ax kye aj at kyajb'en tzan kynimsan kyk'u'j txq'anky: Inkynimsan kyk'u'j txq'anky najji. B'ix ax kye aj at kyajb'en tzan txik kxi' te aj npaltin kye txq'anky: Intxik kxi' nim najji tuky'i jun tk'u'jlal. B'ix ax kye aj at kyajb'en tzan kxik kyuk'le' kye txq'anky: Inkyk'ulun najji tuj jun tume'l galan. B'ix ax kye aj at kyajb'en tzan tok lo'et kyk'u'j kyi'j txq'anky: Inkyk'ulun najji tuky'i jun chalayb'il.

Tzan Qb'et Tuj Tume'l, Inkyqet Qgani' Kye Txq'anky Tuky'i Jun Tk'u'jlal

⁹ Intqet egani' etib' exol tuky'i jun tk'u'jlal, intkaj esi' te aj nya'tx galan b'ix k'on kaj esi' tzan ek'ulun te aj galan. ¹⁰ Intqet egani' etib' naqe etermanx etib', intxik esi' luwar te junky eterman exolx. ¹¹ Intjaw etin ch'in etib', k'on kx'ok ky'aj, sinoke sek' etaq'unan te Qtata Dios tuky'i jun tk'u'jlal. ¹² Pe'echalaj tuj etanim tzan tpaj lo'ik ek'u'j [ti'j Qtata Dios], insten epasens oj tok eten jun xhcho'nal, k'on kaj esi' tzan exnaq'tzan. ¹³ Inkyok etone' kye txq'anky eterman ti'j te aj presis te kyetz komo ax kyetz pawame' te Qtata Dios, b'ix intxik esi' kyposad kye aj nkyeq'olb'en etetz. ¹⁴ Inkyqet eky'iwlal' kye aj nkx'ok kyajq'oja', instzaj eqani' jun galan kyajsik b'ix k'on kxqanb'en.* ¹⁵ Pe'echalaj kyuky'i kye aj nkyechalaj, b'ix pe'etog' kyuky'i kye aj nkye'oq'. ¹⁶ Pe'eb'et galan exolx, k'on qet ejjiq'b'a' etib' b'ix inkyqet eten galan kye meb'a' xjal, k'on qet eb'isu' eti'jx qa b'an list a'ix.* ¹⁷ K'on qet eb'isu' tzan ek'ulun jun nya'tx galan ti'j junky aj nk'ulun nya'tx galan eti'j. Intok esi' ek'u'j tzan ek'ulun te tume'l kywitz kyaqil xjal. ¹⁸ Qa b'a'n tzan tb'antik etitza', intok esi' ek'u'j tzan eten galan kyuky'i txq'anky anke atqet nlay b'antik tzan tpaj kye txq'anky k'on kygan. ¹⁹ Etetz aj ganimix witz'a', k'on kxjoyon tume'l tzan tel xhchojo' te junky aj nya'tx galan ma'tx tk'uluj eti'j, sinoke tzoqpij waq tzan tk'ulun te Qtata Dios iktza' tetz tgan tuky'i ja xjalni, komo nyolin te Tu'jal Dios oqtxi' ikxjani: "A'in wetz nk'ulu'tz tzan tel xhchojo'" kyi te Qajaw.* ²⁰ B'ix ax qa te jun etajq'oj at wa'ij ti'j, intxik esi' twe', b'ix qa at sekij ti'j intxik esi' tuk'a'; ikxji ek'ulu'tz tzan tq'aq'wen twitz tzan tky'exaw.* ²¹ K'on kxqet eq'i' tzan te nya'tx galan, sinoke intqet ek'ulu' te galan tzan tpon enajsa' te nya'tx galan.

13

Tzan Qb'et Tuj Tume'l, Inkyqet Qoksla' Kye K'ulul Mandad

¹ Inkyqet qoksla' kye k'ulul mandad. Komo k'onti'l jun k'ulul mandad qa nya'tx Qtata Dios okaj swal tetz, b'ix kye aj k'ulul mandad ate' ajna'l, a te Qtata Dios okaj sin kyetz. ² Ab'l kye aj k'on kygan okslan kye k'ulul mandad, kyetz k'on kygan okslan te aj okaj tsi' Qtata Dios b'ix kyetz okyexe'l poqo'. ³ Komo kye k'ulul mandad k'onti'l akyeqet cha tzan tok kswa' kxob'al kye aj nkyek'ulun galan, sinoke kye aj nkyek'ulun nya'tx galan. ¿Egan tzan eb'et nya'tx tuky'i txob'lal kywitz kye k'ulul mandad? Ntons pe'ek'ulun galan b'ix okxtel kyjiq'b'a'. ⁴ Komo kye k'ulul mandad akyeqet tuj tq'ab' Qtata Dios tzan kyk'ulun jun galan te etetz. Per qa kxx'uluyon nya'tx galan, ntons pe'exob' tzan tpaj nya'tx chagan akyeqet; komo af kyajwalil aj oje tzaj si' tzan Qtata Dios tzan txik kxi' xhcho'nal kyi'j xjal aj nkyek'ulun nya'tx galan.

* **12:6** 1Kor 12:4-11   * **12:14** Luks 6:28   * **12:16** Pro 3:7   * **12:19** Deu 32:35   * **12:20** Pro 25:21-22

⁵ Astilji presis tzan kyqet qoksla' kye k'ulul mandad, nya'tx a'ox cha tzan k'on stzaj ksi' xhcho'nal qi'j sinoke tzan k'on tyolin qanim qi'jx. ⁶ Astilji etetz nkxchojon te chojenj, komo kye k'ulul mandad akyequet tuj tq'ab' Qtata Dios b'ix a kyaq'unji. ⁷ Intxik esi' te junjunchaq te aj presis tzan txik esi' kyetz: Intxik echojo' kyaqil txakl chojenj te aj npeyun tetz,* b'ix inkyqet etoksla' kye aj presis tzan kyqet etoksla', b'ix inkyqet elima' kye aj presis tzan kyqet elima'.

Tzan Kyqet Qgani' Txq'anqy A Te Mas Presis Tzan Qb'et Tuj Tume'l

⁸ K'on kaj ek'asb'ena' ch'inwt tuky'i nijunwt, sinoke tzan tqet egani' etib'x exolx; komo jun aj nkyequet tgan' ab'l tetz, tetz nk'ulun iktza' tgan te Kawb'il.

⁹ Komo te Kawb'il nyolin ikxjani: "K'on chk'ajajin,* k'on chkansan,* k'on xhch'elq'an,* k'on chnik'on,* k'on tz'el agani' aj nya'tx yatz."* Kyaqil aj ntzani b'ix kye txq'anqy aj okaj q'uma', b'a'n tzan txik jq'uma' ikxjani: "Intqet agani' ab'l yatz iktza'x nqet agani' yatz awib'x."* ¹⁰ Ntons oj tqet qgani' ab'l qetz, k'onti'l nqok'ulun jun nya'tx galan kyi'j; komo oj kyqet qgani' ab'l qetz, nqok'ulun iktza' tgan te Kawb'il.

Tzan Qb'et Tuj Tume'l, Intkaj Jkola' Kyaqil Te Nya'tx Galan

¹¹ Intqet ek'ulu' aj ma'tx xik nq'uma'ni, per instzaj ena'o' te ja tyemp aj itz'ojixni, ma'tx pon or tzan tjaw' eteb'e' ch'in ewitz, komo ch'inky tpon or tzan jkolet, nya'tx iktza' aj qokslan b'an tb'ay-el. ¹² Nqo'anq'in tuj jun tyemp iktza' ma'tx tz'ex te aq'b'il b'ix ch'inky qxhk'ate', astilji intkaj jkola' kyaqil te aj nya'tx galan b'ix intok qsi' jk'u'j tzan jk'ulun a'ox te galan iktza' nqob'et chijq'ij naqe jun soldad n'ok tsi' taq'umb'il tzan tq'ojin ti'j te aj nya'tx galan. ¹³ Qob'ajb'et tuj tume'l, naqe oj qb'et chijq'ij; k'on qob'ajk'ulun pyest aj ja' kye xjal cha nkyek'ulun pur nya'tx galan, b'ix k'on qob'ajxhb'ajin b'ix k'on qob'ajb'et tuj k'ajajb'ilj ni tuj tidi'chq aj nya'tx galan, b'ix k'on tz'ok jq'oji' junky b'ix k'on tz'el qgani' aj at te junky. ¹⁴ Qob'ajb'et waq iktza' te Qajaw Jesukrist nb'et, b'ix k'on xik qsi' lad te qchi'jel ti'j kyaqil aj nya'tx galan n'el tgan'.

14

Tzan Qb'et Tuj Tume'l, A Tgan Tzan K'on Kyqet Qyoli' Kye Qerman

¹ Jun qerman aj mina' tok jwert ti'j titza' nqo'okslan, pe'ek'amon tetz, per k'on kxwululun tuky'i'l ti'j jun tidi' aj nya'tx b'an presis. ² Komo ate' junjun qerman aj kyetz tuj kynab'l b'a'n tuj twitz Qtata Dios tzan txik qwa'a' tidi'chq. Per ax ate' junjunky aj mina' tel kyniky' byenech ti'j te tume'l titza' nqo'okslan, kyetz tuj kynab'l nya'tx galan tzan qwa'an kyaqil, kyetz a'ox ch'i itzaj tb'el kywe' [tzan tpaj te aj nxik kyoksla']. ³ Ntons, kye aj nkyewa'an kyaqil, k'onti'l tzan tel kyik'o' kye aj k'onti'l nkyewa'an kyaqil, b'ix yatzun kye aj k'onti'l nkyewa'an kyaqil, ax k'onti'l tzan kyyolin kyi'j kye aj nkyewa'an kyaqil; komo te Qtata Dios nk'amon kyetz [ikxtza'x kyetz nkyeb'isun]. ⁴ ;Komo tidi' awoklen yatz tzan tqet ayoli' te tmos junky? Galan aj ntk'ulu' qa nya'txji, per a te tajaw e'el tetz b'ix te Qajawil b'a'n tzan tonen tuky'i'l tzan tk'ulun iktza' te aj presis. ⁵ Ax ate' junjun tuj kynab'l kyetz junjun q'ij mas xjan twitz junky, b'ix ax ate' junjunky nkyq'uma' kyaqil q'ij parej. Junjunchaq a tgan tzan tqet kyb'isu' aj tume'l nqet tuj kywitz. ⁶ Ab'l aj n'ok tsi' twi' ti'j jun q'ij, n'ok tsi' twi' ti'j tzan tqet tjiq'b'a' te Qajawil; b'ix ab'l aj b'a'n

* **13:7** Mat 22:21; Mak 12:17; Luks 20:25 * **13:9** Exo 20:14; Deu 5:18 * **13:9** Exo 20:13; Deu 5:17

* **13:9** Exo 20:15; Deu 5:19 * **13:9** Exo 20:16; Deu 5:20 * **13:9** Exo 20:17; Deu 5:21 * **13:9**

tzan twa'an kyaqil, ax nwa'an tzan tqet tjiq'b'a' te Qajawil tzan tpaj nxik tsi' pixon te Qtata Dios; b'ix te aj k'onti'l nwa'an kyaqil, k'onti'l nwa'an tzan tqet tjiq'b'a' te Qajawil b'ix nxik tsi' pixon te Qtata Dios. ⁷ Komo nijunwt jun te qetz nqo'anq'in cha a'ox te jun galan te qetzx, b'ix ni te jkamiky nya'tx te qetzx. ⁸ *Qa itz'ojo'*, ntons te Qajaw itz'ojo'; b'ix qa nqokamik, te Qajaw nqokamik. Ixkji, qa itz'ojo' qatzun kamnaqo'ji, te Qajaw a'o'. ⁹ Komo tzan tpaj ntzani te Krist okamik b'ix ojaw anq'in junky'el, tzan tok te Kyajawil kye kamnaq b'ix kye aj itz'oje'.

¹⁰ Per yatz, ¿tistil nqet ayoli' awerman? ¿Tistil n'el awik'o'? Jun q'ij qkyaqil qetz oqopoyon twitz Qtata Dios tzan stzaj tq'uma' qa at qil qatzun k'onti'lji. ^{*} ¹¹ Komo tuj te Tu'jal Dios oqtxi' nyolin te Qajawil ikxjani: "Iktza'x b'an'ax itz'ojin, ax b'an'ax iktza' oxe'l nsi' nyol ikxjani: Kyaqil xjal okyeqtel mejlet nwitz b'ix kyaqil oxe'l kyq'uma' wetz a'in Dios." ^{*} ¹² Astilji qkyaqil qetz twitz Qtata Dios oxe'l jq'uma' kyaqil tidi' jk'ulb'en.

Tzan Qb'et Tuj Tume'l, A Tgan Tzan K'on Jk'ulun Tzan Tqet Tz'aqik Junky Qerman

¹³ Ntons, astilji ya k'onky qet qyoli' junky sinoke intqet qb'isu' tuj tume'l tzan k'on jk'ulun jun tidi' aj ona'noyon tanim junky, b'ix k'on qok'ulun jun tidi' tzan tqet tz'aqik junky. ¹⁴ Wetz web'en b'ix sewur atin, k'onti'l jun tidi' aj nya'tx galan tzan tpaj ikxji-wit tkajlen swa'. ^{*} A'ox qa at ab'l nqet tb'isu' ti'j jun tidi' qa nya'tx galan, ntons tuj twitz tetz nya'tx galan. ¹⁵ Qa tzan tpaj te aj nxik awa'a', ona'noyon tanim junky awerman, ntons ikxji k'onti'l nchb'et tuj jun tume'l tzan tqet agani'. K'on xik awa'a' jun tidi' aj oqtel tz'aqik junky awitza', komo ax tzan tpaj te aj awerman te Krist okamik. ¹⁶ Ntons, k'on chk'ulun ch'inwt tuky'i jun tume'l nya'tx galan; ikxji tzan k'on kyolin txq'anky nya'tx galan ti'j te aj yatz tuj anab'l jun galan. ^{*} ¹⁷ Komo tzan kaj tuj tq'ab' Qtata Dios, te nini nya'tx tzan tpaj jun tidi' aj nxik qwa'a' qatzun aj nxik quk'a'ji, sinoke tzan qb'et tuj tume'l b'ix tzan qten galan qxolx b'ix tuky'i jun chalajsb'il tuj qanim tzan te Txew Dios. ¹⁸ Te aj n'aq'unan te Krist ikxji, n'el galan tuj twitz Qtata Dios b'ix ax n'el galan tuj kywitz kye xjal.

¹⁹ Ntons astilji qob'ajk'ulun waq galan tzan qten galan qxolx b'ix tzan qten jwert qxolx tuky'i Qtata Dios. ²⁰ K'on ek'uluj tzan tponaj taq'un te Qtata Dios exol tzan tpaj aj nxik ewa'a'. B'a'n tzan qwa'an kyaqil, per nya'tx galan qa tzan tpaj aj nxik qwa'a' oqtel tz'aqik te jun ab'l qetz. ²¹ Mejor-tal tzan k'on echo'on chib'j b'ix tzan k'on etuk'an ta'al ub tx'amsa' b'ix tzan k'on ek'ulun ch'inwt aj ok'uluyon tzan tqet tz'aqik awerman. ²² Te tume'l titza' yatz wit'lik ak'u'j ti'j Dios, k'on kaj asi'. Galanx-alo te aj nk'ulun jun tidi' b'ix k'onti'l tidi' nyolin tanim ti'j. ²³ Per te aj [nxik twa'a' jun tidi' b'ix] nna'non tanim ti'j [qa b'a'n tzan] txik twa'a', ajixk nxik tpoqo' tib' tzan tpaj k'onti'l nxik twa'a' iktza' tetz wit'lik tk'u'j; komo kyaqil aj nqet jk'ulu' qa nya'tx iktza' wit'lik jk'u'j ntons nqojoyon choj.

15

Tzan Qb'et Tuj Tume'l, Inqonen Kyuky'i Kye Aj Nya'tx Jwert Ate'

¹ Ntons astilji, qetz aj jwert ato' tuky'i Qtata Dios a tgan tzan sten qpasens kyi'j kye aj nya'tx jwert ate', b'ix nya'tx tzan tok qsi' jk'u'jx cha te jun galan te

^{*} **14:10** 2Kor 5:10   ^{*} **14:11** Isa 45:23   ^{*} **14:14** Gén 1:31; Mak 7:15; Kya 10:15; 1Tim 4:4   ^{*} **14:16** Te galan aj b'a'n tuq tzan kyk'ulun, tzoqprime' tzan kywa'an alchaqkyetz kywe'. Te Pa'k oyolin, qa at jun tidi' aj b'a'n tzan jk'ulun tzan tpaj kolpimo' tzan te Krist, te nini nya'tx galan qa tzan tpaj nini te junky qerman oqtel tz'aqik.

qetzx. ² Junjunchaq te qetz a tgan tzan tok qsi' jk'u'j tzan jkaj galan kyuky'i txq'an ky tuj kyaqil tume'l tzan kyok jwert kyetz. ³ Komo te Krist, tetz k'onti'l owok tsi' tk'u'j cha te jun galan te tetzx, sinoke iktza'x tz'ib'ankaj tuj Tu'jal Dios oqtxi' ikxjani: "Kyaqil te kyyash'ben kye aj nkye'ok yason te yatz, a'in in'el chojon tetz."* ⁴ Kyaqil te aj oqet tz'ib'let oqtxi', oqet tz'ib'let te jun xnaq'tzb'ilj te qetz tzan k'on tkaj qsi' tzan qokslan b'ix tzan ntnimsan jk'u'j tzan tpaj te aj ntyoli' te Tu'jal Dios. ⁵ Qtata Diosxwit aj ntzaj sin qpasens b'ix nnimsan jk'u'j, tz'onenxwit etuky'i'l tzan etanq'in galan exolx iktza'x te Krist tgan. ⁶ Ikxji junx ekyaqil, tuky'i jun ewi' oqtel ejiq'b'a' te Qtata Dios aj stat te Qajaw Jesukrist.

⁷ Ntons pe'ek'amon waq etib'x exolx iktza'x te Krist otk'amoj a'o' tzan tqet jiq'b'a' te Qtata Dios. ⁸ Nxik nq'uma' etetz, te Krist owul k'ulul jun galan kye aj tijajil Israel* tzan tky'ik kyaqil aj oxik tsi' te Qtata Dios tyol ti'j kyuky'i kye qijajil oqtxi', ikxji tzan tqet tyek'u' tetz jun yolin tuky'i aj nkaj tq'uma'. ⁹ B'ix ax owul tzan tqet kyjiq'b'a' te Qtata Dios kye aj nya'tx tijajil Israel tzan tpaj ax owok lo'et tk'u'j kyij' kyetz; iktza'x tz'ib'ankaj tuj Tu'jal Dios oqtxi' ikxjani: "Astilji wetz oxe'l npakb'a' te tpakb'alil awi'j kxol kye aj nya'tx tijajil Israel b'ix okyinb'itzayon te yatz kxol kyetz."* ¹⁰ Ax nyolin tuj junky part ikxjani: "Etetz aj nya'tx tijajil Israel a'ix, pe'echalaj waq junx kyuky'i kye [aj tijajil Israel] aj pawame' te Qtata Dios."* ¹¹ B'ix ax nyolin tuj junky part ikxjani: "Pe'ena'on te Qajawil tuky'i nim chalayb'il etetz aj nya'tx tijajil Israel a'ix, pe'ena'on te tetz kyaqil amaq' twitz tx'o'tx'."* ¹² Ax te Chay okaj stz'ib'a' ikxjani: "Tzul jun aj tijajil Jesey,[†] tzul k'ulul mandad kyij' kye aj nya'tx tijajil Israel, b'ix kyaqil kye aj nya'tx tijajil Israel okajel lo'et kyk'u'j ti'j."* ¹³ Qtata Dios aj ja' lo'ik jk'u'j, tzaj sinxwit te etetz jun nim chalayb'il b'ix jun chews'b'il tuj etanim etetz aj nkx'okslan ti'j, b'ix tzan tonen te Txew Dios etuky'i'l tuky'i nim tajwalil tzan tkaj lo'et ek'u'j ti'j te Qtat.

Te Pa'k Nyolin Ti'j Te Aj Ojetq B'antik Titza' B'ix Ti'j Te Aj B'isu' Titza' Tzan Tk'ulun

¹⁴ Wetz web'en waq erman, etetz b'an galan xjal a'ix, b'ix aj jun enab'l tzan tel eniky' ti'j tidi'chq b'ix b'a'n tzan txik ekawi' kye txq'an ky exolx etib'x. ¹⁵ Wetz k'onti'l tuj nwtz, ma qet ntz'ib'a' te etetz ja ntzani tzan stzaj ena'o' tuj etanim jun tidi' aj presis. Nqet nk'ulu' ntzani tzan tpaj te wajwalil aj otzaj tsi' te Qtata Dios ¹⁶ tzan waq'unan te Kristo Jesus kxol kye aj nya'tx tijajil Israel, tzan txik npakb'a' te tpakb'alil galan kxol, b'ix tzan kxik nxnaq'tza'. Ikxji tzan kxik nq'apo' te Qtata Dios iktza' jun oyej galan tuj twitz b'ix pawankaj a'ox te tetz tzan te Txew Dios. ¹⁷ Astilji, wetz b'an nkyinchalay tuky'i Kristo Jesus ti'j te waq'un aj nkyink'ulun te Qtata Dios. ¹⁸ Wetz nlay b'antik tzan tjaw njaqo' ntzi' nich'inwt, sinoke a'ox ti'j te aj oje qet tk'ulu' Jesus wuky'i'l tzan kyokslan kye aj nya'tx tijajil Israel tzan tpaj npakb'en b'ix nk'ulb'en ¹⁹ b'ix tuky'i tidi'chq yek'b'il aj at tidi' telponx b'ix tuky'i nim tajwalil Txew Dios. Ikxji nxik tuq npakb'a' te tpakb'alil galan ti'j Jesukrist tuj Jerusalem b'ix ja'chq max tuj tkwentil Iliriko. ²⁰ Ikxji tuq wetz nkyin'ok il tzan txik npakb'a' kyuj kye luwar aj ja' mina' tok cha'let te tpakb'alil ti'j te Krist, tzan k'on txik npakb'a' aj ja' oje xik pakb'let tzan txq'an ky ²¹ sinoke [tzan npakb'an] iktza' ntq'uma' te Tu'jal Dios oqtxi' ikxjani: "Owokel kye kye aj ja' k'onti'l oxik pakb'let, b'ix owokex tuj kywi' kye aj mina' tuq tok kcha'o' ni jun-el ti'j tetz."*

* 15:3 Sal 69:9 * 15:8 Ax: kye aj at kyechalul. * 15:9 2Sa 22:50; Sal 18:49 * 15:10 Deu 32:43

* 15:11 Sal 117:1 † 15:12 Ax: Isai. * 15:12 Isa 11:10 * 15:21 Isa 52:15

²² Astilji tzan tpaj ntzani k'onti'l ob'antik witz'a' tzan nxik q'olb'el etetz iktza'x ky'ila'j-el oqet nb'isu',* ²³ yatzun ajna'l oje b'antik kyaqil waq'un aj presis tuj kyaqil ja luwar tzani, b'ix tzan tpaj ky'ila'j aq'b'ixi' ngan tuq tzan nxik q'olb'el etetz. ²⁴ Astilji oj nxik Espany, ngan tzan nky'ik tb'ay q'olb'el etetz tzi, b'ix oj nten jun tyemp exol tzan qchalaj ch'in junx qkyaqil, yaji qanq b'a'n tzan etonen ch'in wuky'i'l tzan nxik tuj nb'ey max Espany. ²⁵ Per ajna'l okyinxe'l tuj Jerusalem, oxe'l win jun onb'il kye aj pawame' te Qtata Dios txini. ²⁶ Komo kye aj Masedony b'ix kye aj Akay, kyetz oqet kyb'isu' tzan tok kchimo' jun onb'il kye qerman† meb'a' tuj Jerusalem.* ²⁷ Komo ma qet kyb'isu' tuj tume'l tzan kyk'ulun ikxjani, b'ix b'an'ax presis tzan txik kswa', tzan tpaj kye aj tijajil Israel oje xik ksi' jun galan te kyetz, osey oje xik kypakb'a' te kyeb'alil galan kyuky'i'l, ntons ajna'l presis tzan kyonen kyuky'i kye aj tijajil Israel tuky'i jun tidi' aj at te kyetz.* ²⁸ Ya oj tkajb'aj nk'ulu' kyaqil ja ntzani b'ix oj tkaj nq'apo' kyetz ja onb'il ntzani, yaji oj nxik Espany okyinky'el q'olb'el etetz tzi. ²⁹ Wetz web'en oj npon exol etetz, owokel eten jun nim b'an galan aj otzajel tsi' Jesukrist te etetz. ³⁰ Wetz oxe'l nq'uma' etetz waq erman tuky'i tb'i Qajaw Jesukrist b'ix tzan tpaj te Txew ntnimsa' jk'u'j tzan tqet qgani' qib'x qxolx, nqet nwitz ewitz tzan etonen ch'in wuky'i'l tzan exnaq'tzan tuky'i jun tk'u'j'jal wi'j wetz. ³¹ Intxik exnaq'tza' tuky'i Qtata Dios tzan nqet tkolo' kxol kye aj k'onti'l nkyexnaq'tzan tuj Judey, b'ix tzan tel galan kyuky'i kye qerman§ tuj Jerusalem te onb'il aj oxe'l nq'apo' kyuky'i'l. ³² Ikxji tzan npon exol tuky'i jun chalajsb'il tuj wanim tzan te Qtata Dios b'ix tzan wojlan ch'in exol. ³³ Qtata Diosxwit aj chewsal qanim qetenxwit etuky'i'l ekyaqil etetz. ¡Ky'ikxwit ikxji!

16

Te Pa'k Nliman Te Junjunchaq

¹ Wetz ngan tzan txik nq'uma' ti'j te qerman Fébe aj tetz topis n'onen k'ulul kwent kye qerman tuj amaq' Senkrey, tetz jun galan xjal. ² Ngan tzan ek'amon tetz tuj jun tume'l b'an galan tuky'i tb'i Qajaw iktza' aj presis tzan jk'amon kye qerman aj pawame' te Qtata Dios; b'ix ngan tzan tok etone' tuky'i jun tidi' aj presis tetz, komo tetz oje tz'onen kyil'j ky'ila'j qerman b'ix ax wi'j wetz. ³ Jun limb'il te qerman Akiy tuky'i txu'jel aj Xhil, a'e' aj nkye'onen wuky'i'l tuj qaq'un te Kristo Jesus.* ⁴ Eb'aj'onen te wetz, dispwest tuq tzan kykamik tzan npaj, b'ix ajna'l nxik nsi' pixon te kyetz, b'ix nya'tx a'ox a'in sinoke ax kyaqil kye qerman aj nya'tx tijajil Israel, ax kyetz nxik ksi' pixon te kyetz. ⁵ B'ix ax jun limb'il kye qerman aj n'ok kchimo' kyib' tuj kyjay [te Akiy b'ix Xhil]. B'ix jun limb'il te wajyol Epenet aj ajb'ila' nim witz'a'; a tetz te tb'ay tuj Akay aj owokslan ti'j Krist. ⁶ Jun limb'il te Liy, aj oje tz'aq'unan te jun nim galan te etetz. ⁷ Txik esi' ch'in jun limb'il kye a'e' nxjalil Andronk b'ix Júnias; kyetz a'e' tuq wuky'i'l aj akyeqex tuq pres; kyetz b'an otzqi'mj-e' kxol kye tky'ixel Jesus, b'ix kyetz e'okslan ti'j Krist tb'ayon nwitz wetz. ⁸ Jun limb'il te wamiw Amplias aj ajb'ila' nim witz'a' tzan tpaj tetz werman tzan tpaj Krist. ⁹ Jun limb'il te Urbáno aj n'onen wuky'i'l tuj qaq'un te Krist, b'ix jun limb'il te Estaks aj ajb'ila' nim witz'a'. ¹⁰ Jun limb'il te Ape'xh aj oje tipaj [te preb] b'ix oje tz'el galan tuj twitz Krist, b'ix jun limb'il kye kyaqil tuj tjay Aristóbulo. ¹¹ Jun limb'il kye nxjalil Eradiy b'ix kye aj tuj tjay te Xhixh aj

* 15:22 Rom 1:13 † 15:26 Ax: kye aj pawame' te Qtata Dios. * 15:26 1Kor 16:1-4 * 15:27 1Kor 9:11 § 15:31 Ax: kye aj pawame' te Qtata Dios. * 16:3 Kya 18:2

nkye'okslan te Qajawil. ¹² Jun limb'il te Trifena b'ix te Trifos aj nkye'aq'unan nim tuj taq'un Qajawil. B'ix jun limb'il te qerman Persid aj gani' nim qitza', tetz oje tz'aq'unan nim tuj taq'un Qajaw. ¹³ Jun limb'il te Rúfo* aj joyo' tzan te Qajawil, b'ix jun limb'il te tnan aj ax naqe nnan wetz. ¹⁴ Jun limb'il te Asinkrit, te Flejont, te Ermes, te Patrobs, te Ermas, b'ix kye kyaqil qerman aj akyeqet kyuky'i'l. ¹⁵ Ax jun limb'il te Filólogo, b'ix te July, te Nerey b'ix te tanab', b'ix te Olimp, b'ix kye kyaqil aj pawame' te Qtata Dios aj akyeqet kyuky'i'l. ¹⁶ Pe'eliman etetz etib'x exolx tzi tuky'i jun limb'il b'an tume'l* tzan tpaj cha jun te Qtat. Kyaqil kye qerman aj kye kyaqil b'uch'uj aj nkye'okslan ti'j Jesukrist, kyetz nkyesaman jun limb'il te etetz.

¹⁷ Ntons, ajna'l wetz ngan tzan txik nq'uma' etetz waq erman tzan tok esi' enab'l kyij' kye aj nkyek'ulun tzan tok jun q'oj exol b'ix ax kyij' kye aj nkyek'ulun tidi'chq tzan eqet tz'aqik, kyaqil aj nkyek'ulun nya'tx iktza' te xnaq'tzb'ilj aj oxik xnaq'tza' etetz. Intel epawa' etib' kyij' ¹⁸ tzan tpaj k'onti'l nkye'aq'unan te Qajaw Jesukrist, sinoke cha tzyume' tzan te aj n'el kygani', b'ix tuky'i kyyol b'an tb'anil nqet kyeq'i' kye xjal aj nya'tx b'an jwert ate' tuky'i te tume'l. ¹⁹ Kyaqil oje tz'ok kcha'o' tizta' etetz oje qet etoksla', astilji wetz b'an nkyinchalaj eti'j, b'ix ngan tzan tel eniky' byenech ti'j te tume'l galan b'ix tzan k'on tox esamo' etib' tuky'i te nya'tx galan. ²⁰ Ixjji te Qtata Dios aj nchewsan jk'u'j, tetz ch'inky tk'ulun tzan tox te Satanas tjaq' etoq. Tzajxwit si' etajsik etetz jun nim b'an galan tzan te Qajaw Jesukrist.

²¹ Jun limb'il te etetz tzan te wuky'i'l Timotey* aj n'onen wuky'i'l, b'ix ax tzan Lusy, Jason b'ix Sosipater, a'e' nxjalil.

²² Wetz, Tértios aj nkyintz'ib'an ja u'jni, ajna'l ax nkyinsaman jun limb'il te etetz tuky'i tb'i te Qajawil.

²³ Ax jun limb'il etetz tzan Gay.* Wetz atin tjay, b'ix ax n'ok kchimo' kyib' kyaqil kye qerman tuj tjay. Ax jun limb'il te etetz tzan Erast* aj eq'il tkwentil te tmin te amaq', b'ix ax jun limb'il te etetz tzan te qerman Kwa'xh.†

²⁴ Tzajxwit si' etajsik etetz ekyaqil jun nim b'an galan tzan te Qajaw Jesukrist. jKy'ikxwit ikxji!

Jun Pixon Te Qtata Dios Aj K'onti'l Junky Iktza' Tetz

²⁵ Ntons jun pixon te Qtata Dios aj b'a'n tzan tk'ulun tzan eten mas jwert tuky'i'l iktza'x ntyoli' te tpakb'alil aj nxik npakb'a' wetz b'ix nxik nxnaq'tza' ti'j Jesukrist. Te ntzani iktza'xkix te aj oje tzaj tq'uma' Qtata Dios ti'j te aj ntb'isu' aj k'onti'l tuq qeb'en oqtxi', aj ewa' tuq atx aj mina' tuq tqet k'ulu' te twitz tx'o'tx'. ²⁶ Per ajna'l oje xik q'umlet tzan tpaj ktz'ib'en kye aj yolil tyol oqtxi' iktza'x oxik q'uma' kyetz tzan te Qtata Dios aj itz'oj te jun-ele'x. Te ja ntzani oje xik q'umlet tzan tqet kyoksla' kyaqil xjal tuj kyaqil amaq' tzan tok wit'let kyk'u'j ti'j te Qtat. ²⁷ Te Qtata Dios aj k'onti'l junky iktza' tetz b'ix aj totzqi' kyaqil, intqet jiq'b'a'xwit te jun-ele'x tzan tpaj te Jesukrist! jKy'ikxwit ikxji!

* **16:13** Mak 15:21   * **16:16** Ax: Intel etz'ub'a' etib' te jun limb'il b'an xjan.   * **16:21** Kya 16:1

* **16:23** Kya 19:29; 1Kor 1:14   * **16:23** 2Tim 4:20   † **16:23** Cuartos tb'i te xjal tuj yol gryeg.

Te Tb'ay U'j Stz'ib'en Pa'k Kye Qerman Aj Amaq' Korint

Jun Limb'il Kye Aj Korint

¹ Wetz a'in Pa'k aj inxik uk'le' tzan wok tky'ixel te Kristo Jesus tzan tpaj ikxji tgan tuq te Qtata Dios, ntons wetz junx tuky'i te qerman Sóstenes ² nqet ntz'ib'a' ja u'j ntzani te etetz waq erman* aj amaq' Korint,* etetz aj oje kxkaj saq tuj twitz Qtata Dios tzan tpaj te Qajaw Jesukrist, etetz aj uk'lemix tzan ekaj pawa' a'ox te Qtat junx kyuky'i kyaqil kye qerman ja'chq aj nkyexnaq'tzan te Qajaw Jesukrist, te Jesukrist aj Etajawil etetz b'ix ax Qajawil qetza. ³ Tzaj si'xwit jun nim b'an galan etajsik ekyaqil etetz b'ix qet chewsax'xwit ek'u'j tzan te Qtata Dios b'ix te Qajaw Jesukrist.

Tidi'chq B'an Galan Oje Tzaj Si' Qetz Tzan Tpjaj Te Jesukrist

⁴ Wetz b'ajq'ij nxik nsi' pixon te Qtata Dios eti'j etetz tzan tpaj te nim b'an galan aj oje tzaj tsi' etetz tzan tpaj mojb'a' etib' tuky'i Kristo Jesus. ⁵ Komo junx atix tuky'i'l, tetz oje tzaj tsi' tidi'chq b'an galan tuj etanim, komo b'an tzan eyolin tb'anil b'ix oje tz'el eniky' ti'j tidi'chq. ⁶ Ikxji te tpakb'alil aj owok echa'o' ti'j te Krist oje tz'ok en b'an b'an'ax exol. ⁷ Ikxji k'onti'l npaltin te etetz ch'inwt ti'j etajb'en tzan kyok jwert kye qerman tuky'i Qtata Dios, man nkx'iyon tuky'i jun tk'u'jlal tzan tulky te Qajaw Jesukrist. ⁸ Tetz otk'ulu'tz tzan eten b'an jwert max oj tul te jwisy, tzan k'on exik pogo' oj tul tetz. ⁹ Te Qtata Dios jun yolin b'ix okxtzaj tuk'le' tzan eten junx tuky'i te Tk'wa'al, aj Jesukrist aj Qajawil.

K'onti'l Tzan Tqet Qpawa' Qib' Kyuky'i Txq'anky Qerman

¹⁰ Erman waq, tuky'i tb'i te Qajaw Jesukrist wetz oxe'l nq'uma' jun tume'l etetz tzan eten dyakwerd exolx b'ix k'on qet epawa' etib' exolx. Pe'etanq'in waq galan exolx tuky'i jun enab'l parej ekyaqil b'ix pe'eten dyakwerd ti'j te aj n'eb'isu'. ¹¹ Komo wetz oje tz'ok ncha'o' eti'j etetz waq erman, otzaj kyq'uma' kye aj tuj tjay te Kloey, at q'oj exol etetz b'ix nqet epawa' etib' exolx. ¹² Wetz n'ok ncha'o' ate' junjun exol etetz nkyq'uma' ikxjani: "Wetz a'in te Pa'k." B'ix junjunky nkyq'uma': "Wetz a'in te Pol."† Junjunky nkyq'uma': "Wetz a'in te Xhpe'y.*" B'ix junjunky nkyq'uma': "Wetz a'in te Jesukrist." ¹³ ¿Ti'tzun? ¿Pawa' petzun tib' te Krist? ¿A petzun te Pa'k te aj owok klabi' twitz krus tzan epaj? ¿Ojaw si' a' petzun ewi' tuky'i tb'i te Pa'k? ¹⁴ Wetz nxik nsi' pixon te Dios tzan tpaj k'onti'l ojaw nsi' a' kywi' nijunwt exol etetz, sinoke a'ox te Krisp* b'ix te Gay.* ¹⁵ Ikxji nijunwt exol etetz b'a'n tzan tyolin qa a'in injaw sin a' twi' tuky'i nb'i. ¹⁶ Ah nye', ajna'l ntzaj nna'o', ojaw nsi' a' kywi' kye aj tuj tjay te Estéfan,* per k'onti'l ntzaj nna'o' qa ojaw nsi' a' twi' junky xjal exol tzi. ¹⁷ Wetz k'onti'l ntzaj tlajo' Krist swal a' kywi' xjal sinoke pakb'al te tpakb'alil galan, b'ix nya'tx cha tuky'i junjun yol aj b'an tb'anil tok cha'on; ikxji tzan k'on tok chagan te tkamlen te Qajaw Krist twitz krus.

Ti'j Jesukrist N'ok Qe'e' Tajwalil Te Qtata Dios

* 1:2 Ax: etetz aj n'ok echimo' etib' na'ol Qtata Dios. * 1:2 Kya 18:1 † 1:12 Ax: Cefas. * 1:12 Kya 18:24-28 * 1:14 Kya 18:8 * 1:14 Kya 19:29; Rom 16:23 * 1:16 1Kor 16:15

18 Tuj kywitz kye aj nkyexiknaj, te tpakb'alil ti'j te tkamlen [Jesus] twitz krus naqe cha k'onti'l tidi' token; per yatzun qetz aj kolomo' a'o'ni, [n'el qniky' te nini jun] tajwalil te Qtata Dios. 19 Iktza'x tz'ib'ankaj [tuj Tu'jal Dios oqtxi'] ikxjani: "Wetz owelal win kynab'l kye aj at nim kynab'l, b'ix kye aj b'an list-e' owelal win kyaqil titza' nkyeb'isun."* 20 Ntons zja' ate' kye aj b'an list-e'? B'ix zja' ate' kye aj xnaq'tzal Kawb'il? B'ix zja' ate' kye aj nkyewululun cha a'ox ti'j tidi'chq tzani twitz tx'o'tx'? zTi'tzunu, nya'tx b'an'ax te Qtata Dios oje qet tyek'u' te kynab'l kyetz k'onti'l token?*" 21 Te Qtata Dios oqet tb'isu' b'an tume'l tzan k'on tok kyotzqila' kye xjal te tetz tuky'i kynab'lx kyetz, sinoke oqet tb'isu' tzan tkolon kyij' kye aj nkye'okslan ti'j iktza' nyolin te tpakb'alil galan aj nxik pakb'let, anke te tpakb'alilni n'el tuj kywitz junjun iktza' cha jun tidi' aj k'onti'l token. 22 Kye xjal aj tijajil Israel kyan tzan tok kyan jun lab'al tuky'i nim tajwalil Qtata Dios tzan tok kyan qa b'an'ax, b'ix yatzun kye aj nya'tx tijajil Israel, kyetz nkyejoyon jun tume'l cha tzan stz'aqet mas kynab'l. 23 Per yatzun qetz, nqopakb'an te tpakb'alil ti'j te Krist aj owok klabi' twitz krus. Te ntzani n'ok kye aj tijajil Israel iktza' jun ab'j aj nkyejaw xpetk'an ti'j,* b'ix kye aj nya'tx aj tijajil Israel, kyetz tuj kynab'l te ja ntza'n cha jun tontwil. 24 Per kye aj uk'leme' tzan te Qtata Dios kxol kye aj tijajil Israel b'ix kxol kye aj nya'tx aj tijajil Israel, kxol kykab'il tijajil xjal, n'ok qen ti'j te Krist tajwalil te Qtata Dios, b'ix ax ti'j tetz n'ok qen te tume'l titza' te Qtata Dios nqet tb'isu' tuky'i jun tna'b'l b'an tume'l. 25 Komo te aj nkyb'isu' kye xjal ti'j te tk'ulb'en te Qtata Dios qa k'onti'l token, per kebaser te tk'ulb'enni a te aj mas b'an galan twitz kyaqil aj nkyb'isu' kye xjal. B'ix te aj nkyb'isu' ti'j tajwalil Qtata Dios qa nya'tx nim, a te aj mas b'an nim twitz kyaqil kyajwalil kyetz.

Te Qtata Dios O'el Tjoyo' Anke K'onti'l Tidi' B'a'n Qitza'

26 Instzaj ena'o' waq erman titza' tuq atix aj etzaj uk'le' etetz tzan te Qtata Dios. Nya'tx tuq ky'ila'j etetz b'an list a'ix tuj kywitz kye xjal, b'ix nya'tx tuq ky'ila'j etetz aj at nim etajwalil, b'ix nya'tx tuq tlimaqaal xjal a'ix. 27 Per te Qtata Dios e'el tjoyo' kye aj tuj kywitz kye xjal cha tont-e', tzan tel tin kky'exaw kye aj tuj kynab'lx kyetz b'an list-e'. B'ix e'el tjoyo' kye aj tuj kywitz kye xjal k'onti'l kyajwalil, tzan tel tin kky'exaw kye aj at nim kyajwalil tzani twitz tx'o'tx',* 28 b'ix e'el tjoyo' kye aj nkye'el ik'o' b'ix kye aj k'onti'l nkyequet en galan tzan kye xjal, b'ix owel tjoyo' te aj k'onti'l at* tzan tpon najsas' kyaqil aj nim token tuj kywitz kye xjal. 29 Ikkxi oqet tk'ulu' te Qtata Dios tzan k'on tqet tjiq'b'a' tib' nijunwt xjal tuj twitz. 30 Tzan tpaj te aj oqet tk'ulu' Qtata Dios, etetz mojb'a' etib' tuky'i Kristo Jesus; komo te Krist [oje tzul kolol te qetz] tzan tpaj ikxji oqet tb'isu' te Qtata Dios tuky'i jun tume'l b'an galan, b'ix a tetz te aj nk'ulun tzan tel in qchoj, b'ix tzan jkaj pawa' a'ox te Qat, b'ix a tetz te aj nkolon te qetz. 31 Komo iktza'x tz'ib'ankaj [tuj Tu'jal Dios oqtxi'] ikxjani: "Ab'l te aj tgan tzan tqet tjiq'b'a' tib' ti'j jun tidi', mejor intqet tjiq'b'a' tib' ti'j Qajawil."*

2

Te Tpakb'alil Tkamlen Krist Twitz Krus A Te Aj Mas Presisji

1 Erman, aj npon wetz etuky'i'l pakb'al te tpakb'alil Qtata Dios, wetz k'onti'l inpakb'an exol tuky'i pur tb'anil yol b'ix nya'tx tuky'i jun nnab'l aj kwest-wit

* 1:19 Isa 29:14 * 1:20 Job 12:17; Isa 44:25 * 1:23 Isa 8:14-15; Rom 9:32-33; 1Xhp 2:8 * 1:27 Kya 4:13 * 1:28 Rom 4:17 * 1:31 Jer 9:23-24

tzan tel eniky' ti'. ² Wetz aj akyinget tuq exol, wetz oqet nb'isu' tuj wanim tzan k'on tqet nb'isu' ti' junky tidi' sinoke a'ox ti' te Kristo Jesus aj owok klabi' twitz krus. ³ Wetz aj npon exol k'onti'l tuq nbalor b'ix nkyinlu'lun tuq tuky'i nxob'al. ⁴ Aj nkyinpakb'an tuq te tpakb'alil galan, wetz k'onti'l oxik nq'uma' etetz tuky'i tb'anil yol tzan txik etoksla' iktza' nkyeyolin kye xjal, sinoke nkyinpakb'an tuq tuky'i jun nim tajwalil Txew Dios iktza'x aj owok eten etetz. ⁵ Ixji tzan k'on tok ewit'b'a' ek'u'j ti'j tyol jun xjal, sinoke tzan tok ewit'b'a' ek'u'j ti'j tajwalil te Qtata Dios.

Tzan Tel Qniky' Ti'j Te Aj Tgan Te Qtata Dios, A Tgan Te Txew Tuj Qanim

⁶ Ntons oj qyolin kxol kye aj jwert ate' tuky'i Qtata Dios, nqoyolina tuky'i jun tume'l b'an b'isu' byenech, b'ix nya'tx tuky'i jun tume'l aj otzaj xnaq'tza'-wit qetza tzan kye xjal aj twitz ja tx'o'tx'ni, qatzun tzan kye k'ulul mandad aj twitz ja tx'o'tx'ni aj ikja'n kyponaj.* ⁷ Sinoke nqoyolin a ti'j te aj b'isu' tuq tzan te Qtata Dios oqtxi', ti'j aj nijunwt ab'l tuq n'el tniky' ti'j, aj ojetq tuq qet tb'isu', atx aj mina' tuq tqet tk'ulu' te twitz tx'o'tx', tzan tok te jun nim b'an galan te qetz. ⁸ Te ntzani jun tidi' aj mina' tel kyniky' kye k'ulul mandad aj twitz ja tx'o'tx'ni; qa owox-wit tuj kywi', k'onti'l-tal oqet kyklabi' twitz krus te Qajawil aj at mas nim xhchqitz'unal twitz kyaqil. ⁹ Iktza'x nyolin [tuj te Oqtxi' Tu'jal Dios] ikxjani: "Nijunwt ab'l oje tz'ok'en tetz, b'ix nijunwt ab'l oje tz'ok' cha'on tetz, b'ix nijunwt ab'l oje qet tb'isu' ti'j te aj oje qet tk'ulu' te Qtata Dios [te jun galan] kye aj nkyeqet ganin tetz.*" ¹⁰ Komo te Qtata Dios oje tzaj tyek'u' kyaqil qetz tzan te Txew tuj qanim. Komo te Txew nqet tb'isu' ti'j kyaqil b'ix teb'en kyaqil aj nqet tb'isu' te Qtata Dios. ¹¹ ¿Ab'l jun xjal teb'en kyaqil tidi'chq aj nky'ik tuj tanim junky xjal? Nijunwt, sinoke a'oxkix tanim te xjal teb'en. Ax ikxji nijunwt ab'l teb'en tidi' ntb'isu' te Qtata Dios sinoke a'ox te Txewx tetz. ¹² Te Txew Dios aj oje jk'amoj, nya'tx iktza' te aj atqex tuj kyanim kye xjal aj k'onti'l nkye'okslan, sinoke tetz n'onen quky'i'l tzan tel qniky' ti'j te aj oje tzaj tsi' te Qtata Dios qetz cha jk'otz.

¹³ Qetza nqoyolina ti'j ntzani nya'tx tuky'i jun tume'l aj otzaj xnaq'tza' qetza tzan xjal, sinoke tuky'i jun tume'l aj otzaj txnaq'tza' te Txew Dios qetza; ikxji nqoyolin te b'an'ax ti'j te Qtata Dios tuky'i jun tume'l aj ntzaj tsi' te Txew. ¹⁴ Jun xjal aj k'onti'l atqex Txew Dios tuj tanim, tetz k'onti'l ntk'amo' te aj ntq'uma' te Txew Dios tzan tpaj tetz tuj t'nab'l cha jun tontwil, b'ix k'onti'l n'el tniky' ti'j; komo a'ox qa atqex te Txew Dios tuj qanim b'a'n tzan tel qniky' ti'j. ¹⁵ Per yatzun te jun xjal aj atqex Txew Dios tuj tanim, tetzji nqeth'aj tb'isu' kyaqil alkyetz te galan b'ix alkyetz te nya'tx galan, b'ix k'onti'l ab'l b'a'n tzan txik q'uman tidi' ti'j. ¹⁶ Komo nyolin [te Tu'jal Dios oqtxi'] ikxjani: "¿Ab'l jun xjal totzqi' kyaqil aj ntb'isu' te Qtata Dios? ¿Ab'l b'a'n tzan txnaq'tzan tetz?*" Per qetz [b'a'n tzan tel qniky' ti'j te ntzani tzan tpaj] nqob'isun tuj tume'l iktza'x te Krist nb'isun.

3

Qetz Aj Nqoxnaq'tzan, Cha Jun Te Qajawil Aj Lapiko' Ti'j

¹ Wetz erman, [aj atin tuq exol], k'onti'l ob'antik tzan nyolin etuky'i'l iktza' jwert atix tuky'i Qtata Dios, sinoke inyolin etuky'i'l iktza' cha n'ok esi' ek'u'j ti'j tidi'chq tzani twitz tx'o'tx' b'ix iktza' man txiklen etoksla' ti'j Krist. ² A tgan tuq tzan [exik nxnaq'tza' kyeb'a' iktza'] jun tal k'wa'l aj man nxik si' xtxu' b'ix nya'tx twe', komo etetz mina' tuq tb'antik tzan ek'amon [jun xnaq'tzb'il] aj mas kwest].* B'ix tzunx ajnal' etetz nya'tx list atix tzan ek'amon jun tidi'

* 2:6 1Kor 2:13-14 * 2:9 Isa 64:4 * 2:16 Isa 40:13; Rom 11:34 * 3:2 Ebr 5:12-13

ikxji, ³ tzan tpaj etetz tzunx n'ok esi' ek'u'j ti'j tidi'chq tzani twitz tx'o'tx', komo etetz tzunx b'an enbidyos a'ix exolx b'ix nkxq'ojin exolx. ² Ti'tzun, nya'tx petzun ikxji nkxk'ulun iktza' aj cha tgan te echi'jel b'ix cha nkxb'et iktza' kye txq'anxy xjal? ⁴ Oj eyolin ikxjani, "wetz a'in te Pa'k," b'ix junjunky, "wetz a'in te Pol,"* ikxnini cha nkxb'isun etetz iktza' nkyeb'isun kye xjal aj k'onti'l nkxyxnaq'tzan. ⁵ Komo *ɛ*tidi' [tajwalil] te Pol? B'ix *ɛ*tidi' [wajwalil] wetz? Qetza cha a'o'na aq'unon te Qajaw Jesukrist, b'ix b'a'n tuq tzan etokslan tzan tpaj te Qajawil otzaj tsi' qajwalilna te junjunchaq qetza tzan txik qpakb'a'na etuky'i'l. ⁶ Tb'ay a'in wetz [inpakb'an exol iktza' jun xjal aj] nqex tawa' jun awalj, b'ix yaji a te Pol* [oxik xnaq'tzan etetz iktza' jun xjal aj] nqet a'len te awalj, per a te Qtata Dios njaw tky'ib'sa' te awalj.* ⁷ Ikxji, te aj n'awan b'ix te aj n'a'len k'onti'l kyajwalil sinoke a'ox te Qtata Dios aj njaw tky'ib'sa' kyaqil. ⁸ Kye aj nkye'awan b'ix kye aj nkye'a'len, kyetz junx nkye'aq'unan tzan tok galan te awalj, b'ix kykab'il okyk'amo'tz twi' kyk'u'j iktza'x kyaq'umb'en. ⁹ Komo qetza iktza' a'o'na oneyon te Qtata Dios [tuj taq'un], b'ix etetz a'ix iktza' te awalj aj nkxk'amon jun etanq'in tuky'i'l. B'ix ax [b'a'n tzan qyolin] etetz iktza' jun jay aj tk'ulb'en Qtata Dios. ¹⁰ Komo te Qtata Dios oje tzaj tsi' wetz jun wajwalil, b'ix tzan tpaj nini wetz a'in iktza' jun aj k'ulu jay aj totzqi' nim aj wit'b'al txe' jun jay b'ix txq'anxy njaw ktz'aqo' te loq'. Per junjunchaq te qetz a tgan tzan tok qsi' qnab'l titza' nqo'aq'unan ¹¹ tzan tpaj nlay b'antik tzan txik xnaq'tza' junky tume'l titza' tzan jkolet sinoke a'ox te tume'l ti'j Jesukrist.

¹² Te ntzani iktza' qa jun xjal ojowel tk'ulu' jun loq' tajsik te twit'lel tuky'i xtx'otx'al oro, xtx'otx'al plat, qatzun tuky'i pur ab'j aj b'an tb'anil, qatzun tuky'i tze'ji qatzun tuky'i ky'imji qatzun cha toq triwji, ¹³ per te taq'umb'en owokel e'elet qa b'a'n oj tok te q'aq' ti'j oj tul te jwisy* b'ix oqtel k'ulu' probar kyaq'umb'enchaq te junjun. ¹⁴ Qa taq'umb'en jun xjal owelal galan oj tul te jwisy ntons otk'amo'tz te aj tmeres. ¹⁵ Per qa te taq'umb'en opoyonaj, ntons tetz okoletel, per iktza' jun xjal aj pen okoletel tuj jun q'aq' b'ix opoyonaj kyaqil tidi' tetz.

¹⁶ *ɛ*k'onti'l petzun eteb'en qa etetz [echi'jel] iktza' te jay aj nab'il Qtata Dios b'ix te Txew nnajan tuj etanim? ¹⁷ Qa at ab'l opoyon tnajsa' te aj jayji, ntons te Qtata Dios opoyon tnajsa' te tetz tzan tpaj tetz tjay pawa' a'ox te tetz, b'ix etetz a'ix iktza' aj jayji.

¹⁸ Intok esi' enab'l tzan k'on tqet eteq'i' etib'x. Qa exol etetz at jun aj tuj tnab'l b'an teb'en nim, ntons mejor intok iktze'xtzun k'onti'l teb'en nich'inwt [tuj kywitz kye xjal] tzan tok tetz jun aj b'an'ax totzqi' nim [ti'j te tume'l b'an'ax]. ¹⁹ Komo te tume'l titza' nkyeb'isun kye xjal twitz ja tx'o'tx'ni, cha jun tidi' aj k'onti'l token tuj twitz Qtata Dios. Komo iktza'x nyolin [tuj Tu'jal] ikxjani: "Te Qtata Dios tuky'i kylistulx nkyeqet titza' kye aj b'an kyotzqi' kyaqil.*" ²⁰ B'ix ax nyolin ikxjani: "Te Qajawil totzqi' titza' nqet kyb'isu' kye [aj twitz ja tx'o'tx'ni] aj nim kylistul, per k'onti'l token te aj nkyb'isu'."*

²¹ Astilji nijunwt intqet tjicq'b'a' tib' ti'j junky [aj ja' n'ok lapet], tzan tpaj kyaqil te jun galan te etetz exolx, ²² qa te Pa'k, qatzun te Pol, qatzun te Xhpe'y, qatzun kyaqil aj at twitz ja tx'o'tx'ni, qatzun te etanq'in, qatzun te ekamiky, qatzun kyaqil aj at ajna'l qatzun kyaqil aj oky'el mas yaj, kyaqil nini te etetz ²³ b'ix etetz a'ix te Krist b'ix te Krist te Qtata Dios.

* 3:4 1Kor 1:12 * 3:6 Kya 18:1-17 * 3:6 Kya 18:24-28 * 3:13 Ax: q'ij. * 3:19 Job 5:13

* 3:20 Sal 94:11

4

A'ox Te Qtata Dios At Tajwalil Tzan Txik Tyoli' Titza' Taq'un Jun Tky'ixel

¹ Ntons, kyaqil xjal injqet kyena ch'in iktza' q'apo' qib'a nqo'aq'unana te Krist, b'ix oje tzaj si' qajwalilna tzan txik qpakb'a' te aj k'onti'l owel niky'j ti'j te Qtata Dios tb'aya'. ² Kye aj oje tzaj si' kyajwalil presis tzan k'on tkaj ksi' tzan kyaq'unan tuky'i' tume'l. ³ Wetz k'onti'l nkyinb'isun titza' nkyin'el tuj ewitz, qatzun tuj kywitz kye aj nkyepoqon txq'anky, komo ni wetz k'onti'l tidi' b'a'n tzan txik nq'uma' wi'jx. ⁴ Wetz nna'o' tuj wanim nkyin'aq'unan tume'l, per nya'tx tzan tpajji wetz galan atin tuj twitz Qtata Dios, a'ox te Qtat e'el tetz.* ⁵ Ntons k'on xik eq'uma' til te junky qa mina' tpon or; sinoke [pe'etiyon waq] max oj tul te Qajawil; a tetz otzajel tq'uma' xtxolil kyaqil tidi'chq aj nkyek'ulun ewj tuj qlolj b'ix a tetz otzajel tyek'u' kyaqil aj n'el tgani' te qanim. Ntons junjunchaq okyeqtel jiq'b'a' tzan te Qtata Dios tzan tpaj aj owokel en kyij'.

⁶ Ntons wetz erman, nxik nq'uma' etetz ntzani te jun galan te etetzx b'ix nqet nyek'u' jun ejempl te etetz ti'j te Pol b'ix wi'jx wetz, tzan tox tuj ewi' te aj tz'ib'ankaj [tuj Tu'jal Dios] tzan k'on ena'on etetz mas tb'anil a'ix kywitz txq'anky. ⁷ Komo z'ab'l jun mas tb'anil kywitz kye txq'anky? B'ix z'tidi' at te etetz aj nya'tx a te Qtata Dios oje tzaj sin tetz? Per qa te Qtat oje tzaj sin tetz, ntons z'tistil etetz nqet ejiq'b'a' etib'? ⁸ Qa tuj enab'l k'onti'l tidi' npaltin te etetz b'ix q'inon a'ix b'ix wit'likix tuj ewit'lel iktza' jun k'ulul mandad, galan-talo qa b'an'axwit a'ix iktza' jun k'ulul mandad, ikxji qetza b'a'n-tal tzan jk'uluna mandad ch'in etuky'i'l. ⁹ Per ajna'l qetza aj tky'ixel Jesus a'o'ni, qanq te Qtata Dios oje qokaj tkola' b'ix okaj si'na tzan jkamik, b'ix cha a'o'na te kyka'yb'il kyaqil xjal b'ix kyka'yb'il kye angel. ¹⁰ Qetza tzan tpaj nqet qgani'na te Krist, n'el tuj ewitz iktza' b'an t'aq' a'o'na, per etetz tuj enab'l b'an list a'ix tzan tpaj te Krist; b'ix etetz tuj enab'l qetza k'onti'l b'a'n qitza'na per etetz b'a'n etitza'. Etetz b'an jiq'b'amix per qetza nya'tx jiq'b'amo'na. ¹¹ Qetza n'ok qen twitz wa'ij b'ix at tzakjel qi'ja b'ix pur ch'i xhb'u'q jq'anaq, b'ix nqoqetb'aj b'uju'na b'ix k'onti'l jun qjaya aj qetzax, ¹² b'ix njkansa' qib' tzan tpaj nim nqo'aq'unana. Kye xjal nqo'ok kyyaso'na, per qetza nkyeqet qky'iwla'na; kyetz nqo'ex kylajo'na, per nky'ix qitza'na; ¹³ njaw kynik'o' yol qi'j, per qetza tuky'i' yol tume'l n'aj qtzqaq'b'e'na; qetza nqoqet ena tzan kye xjal iktza' ky'is b'ix iktza' k'onti'l qokena.

¹⁴ Wetz nqet ntz'ib'a' ntzani nya'tx tzan tel win eky'exaw sinoke tzan txik nsi' jun konsej etetz iktza' nk'wa'al a'ix aj ganimix witza'. ¹⁵ Anke ate' b'an ky'ila'j* xnaq'tzon te xnaq'tzal etetz ti'j te Krist, per nijunwt te kyetz iktza' jun etat. Tzan tpaj te Kristo Jesus wetz a'in etat toklen ewha'o' te tpakb'alil galan aj oxik npakb'a' te etetz. ¹⁶ Astilji wetz nxik nq'uma' etetz, intel etin iktza' wetz a'in.* ¹⁷ Astilji wetz oxik nlajo' te Timotey etuky'i'l tzi. Tetz iktza' jun nk'wa'al aj gani' nim witza', b'ix k'onti'l nkaj tsi' tzan tqet toksla' te Qajawil. Tetz oxel tq'uma' etuky'i'l tzan stzaj ena'o' titza' wetz nkyinb'et tuj tume'l iktza'x nkyin'okslan ti'j Krist, iktza'x nxik nxnaq'tza' ja'chq kxol kyaqil b'uch'uj qerman.

¹⁸ Ntons, ate' junjun exol etetz, b'an nqet kyjiq'b'a' kyib' iktza' tlimaqaq xjal-e', kyetz tuj kynab'l qa nlay kyinpon exol. ¹⁹ Wetz okyinpoyon naj etuky'i'l, qa ikxji tgan te Qajawil, b'ix ikxji owokel ncha'o' kyaqil aj nkyvoli' kye ja cha kyjiq'b'anqet kyib'ni b'ix owokel wen tidi' b'a'n tzan kyk'ulun. ²⁰ Komo tzan jkaj tuj tq'ab' Qtata Dios, nya'tx cha tzan tpaj aj nim nqoyolin sinoke tzan tpaj

* 4:1 1Wnch 3:19-21 * 4:15 Ax: lajuj mil. * 4:16 1Kor 11:1; Fil 3:17

nqo'anq'in tuky'i jun tume'l aj ntzaj tsi' te Qtata Dios qetz tuky'i nim tajwalil.
 21 ¿Titza' egan etetz oj npon exol? ¿Egan pe' tzan wilin eti'j, qatzun tzan nyolin
 tuky'i jun tume'l b'an galanji iktza' nkxqet ngani' b'ix tzan tok lo'et nk'u'j eti'j?

5

Titza' Tzan Jkaj Ti'j Jun Qerman Aj Tidi'chq Nk'ulun

1 Ntons wetz owok ncha'o' exol etetz at jun k'ajajb'ilj aj ni kxol kye aj nya'tx
 aj tijajil Israel aj k'onti'l nkye'okslan te Qtata Dios nkyek'ulun ikxji. Oje tz'ok
 ncha'o' jun te etetz xujela' tnanb'ilx titza'. Te nini b'an nya'tx galan.* 2 jB'ix
 etetz tuj enab'l b'an galan atix! ¿Nya'tx petzun cha-tal b'an kxb'isun ch'in ti'j
 nini? ¿Tistil mina'x tetz etin exol te aj nk'ulun ikxnini? 3 Wetz, anke k'onti'l
 akyinget nwitzale' exol, wetz nkyinb'isun nim tuj wanim eti'j, b'ix oje qet
 nb'isu', te aj ntk'ulu' te aj xjalni jun b'an nya'tx galan. 4 Nxik nq'uma' etetz,
 cha'oj tok echimo' etib' tzan ena'on te Qajaw Jesukrist b'ix oj tqet eb'isu' ti'j
 te nyol aj ma'tx xik nq'uma', ntons tuky'i tajwalil te Qajaw Jesukrist aj oje xik
 tsi' etetz, 5 intetz etin exol te aj xjalni tzan tkaj tuj tq'ab' te Satanas tzan tponaj
 te xhchi'jel b'ix tzan tkolet te tanim oj tul te Qajaw junky'el.

6 Etetz nya'tx galan nkxk'ulun b'ix nqet ejiq'b'a' etib'. ¿Ti'tzun, k'onti'l
 eteb'en [aj ntk'ulu' jun xjal ikxnini owokel jun nya'tx galan kxol kye txq'anqy
 iktza'] te malsb'il aj nxik tsipa' tib' tuj kyaqil te q'otj? 7 [Astilji] intex etin [te
 aj xjal exolni] tzan ekaj saq exol etetz iktza' te qjay nkaj saq cha'oj tex qin te
 malsb'il wab'j q'anq tuj qjay tuj te q'ij Paskw. Ikxji tzan etok exol etetz iktza'
 jun ak'a'j q'otj k'onti'l jun malsb'il tuj. Komo te Krist oje qet klabi' twitz krus te
 chojb'il qchoj iktza' te tal moch* aj nqet kansa' tuj te q'ij Paskw. 8 Ntons intqet
 jq'ijla' te q'ij, per nya'tx tuky'i jun [nya'tx galan qxol iktza'] jun malsb'il q'anq
 tuj te wab'j, iktza' te [aj b'an nya'tx galan tuj qanim tuq oqtxi'], sinoke intqet
 jq'ijla' tuky'i jun tk'u'jlal b'ix tuj tume'l b'an'ax iktza' nqet jq'ijla' te q'ij tuky'i
 jun wab'j aj k'onti'l malsb'il tuj.*

9 Wetz oje qet ntz'ib'a' te etetz tzan k'on tz'ox esamo' etib' kyuky'i kye aj
 nkyek'ajajin. 10 Per wetz k'onti'l nkyinyolin kyi'j kye aj nya'tx a'e' aj qxol, iktza'
 a'e' aj k'ajajiyon b'ix nkyetzeqtik ti'j tmin b'ix eleq' b'ix kye aj nkyena'on
 titzb'alil jun tidi'; qa nkyinyolin-wit kyi'j kyetz, ntons presis-tal tzan tkaj
 ekola' te ja twitz tx'otx'ni. 11 Nqet ntz'ib'a' te etetz tzan k'on tox esamo'
 etib' kyuky'i kye aj nkyoli' qerman-e' b'ix nkyek'ajajin, nkyetzeqtik ti'j tmin,
 nkyena'on twitz titzb'alil jun tidi', ntzaj kyqanb'e' ti'j junky, nkyexhb'ajjin,
 nkye'elq'an. Kyuky'i kyaqil aj xjalji ni k'on kxwa'an junx kyuky'i'l. 12 Komo
 ¿tidi' wetz woklen tzan kxik npoqo' kye aj k'onti'l nkye'okslan? ¿Nya'tx petzun
 a'ix etetz aj at etoklen tzan kxik epoqo' kye aj exol etetz? 13 Kye aj k'onti'l
 nkye'okslan, a te Qtata Dios oxel' poqon kyetz. Per yatzun exol etetz, inkyetz
 etin kye aj nkyeyoyon choj.

6

K'onti'l Tzan Qxik Qaniyon Ti'j Jun Qermanx Sinoke Tzan Tb'antik Sten Kyaqil Qxolx Qetz

1 Ntons, qa at jun exol etetz aj oxel' qaniyon ti'j junky, ¿tistil nxik qaniyon
 ti'j, kywitz kye aj k'onti'l nkye'okslan Qtata Dios? ¿Tistil nya'tx kywitz kye
 qerman aj pawame' te Qtata Dios? 2 ¿Ti'tzun, k'onti'l eteb'en etetz, qetz aj
 pawamo' te Qtata Dios oxel' jq'uma' kyil kye aj k'onti'l nkye'okslan Qtata

* 5:1 Deu 22:30 * 5:6 Gal 5:9 * 5:7 Exo 12:5 * 5:8 Exo 13:7; Deu 16:3

Dios [cha'oj tul te Qajaw]?* Qa qetz aj nqo'okslan Qtata Dios oxel' jq'uma' kyil kye aj k'onti'l nkye'okslan, ζti'tzun etetz nlay b'antik etitza' tzan txik eq'uma' tidi' presis tzan tb'antik tuky'i jun tidi' nekit aj exolx etetz? ³ ζTi'tzun, k'onti'l eteb'en, qetz aj nqo'okslan Qtata Dios oxel' jq'uma' kyil' kye ángel? Qa ikxji, ntons qetz nlay b'antik tzan txik epogo' jun tidi' aj tzani twitz tx'o'tx'? ⁴ Qa etetz at jun q'oj exol, ζtistil nkxik kyuky'i kye pujul il aj k'onti'l kyoklen qxol qetz aj nqo'okslan Qtata Dios? ⁵ Wetz nxik nq'uma' etetz ntzani tzan eky'ixwik ch'in. ζTi'tzun, k'onti'l nijunwt exol etetz aj b'a'n tzan txik tq'uma' alkyetz te tume'l kyil' kab'e' qerman aj nkyeq'ojin? ⁶ [Per k'onti'l] sinoke cha nkxqanin ti'j junky etermanx exolx b'ix nkxik qaniyon kywitz xjal aj k'onti'l nkye'okslan. ⁷ Tzan tpaj cha nkxqanin eti'jx exolx, nini telponx etetz k'onti'l nkxb'et tuj tume'l. ζTistil nya'tx mejor cha tzan etipan kyaqil te aj nya'tx galan aj n'ok k'ulu' eti'j? ζTistil mejor nya'tx tzan etzoqpin qa ma kxqet elq'a'? ⁸ Per etetz cha mas nkxk'ulun ti'chq nya'tx galan b'ix nkyequet etelq'a' txq'anky, b'ix kyaqil ntzani kyil' etermanx. ⁹ ζTi'tzun, k'onti'l eteb'en etetz kyaqil kye aj nkyek'ulun nya'tx galan nlay b'antik tzan kyk'amon jun kyanq'in te jun-ele'x tuky'i Qtata Dios? K'on qet emoyi' etib'; kye aj nkyek'ajajin b'ix kye aj nkyena'on twitz titzb'alil jun tidi' b'ix kye aj xhq'e-e', ¹⁰ b'ix kye aj eleq' b'ix kye aj nkyetzeqtik ti'j tidi'chq, b'ix ax kye aj pur xhb'a'j kyaq'un b'ix kye aj yasol txq'anky, b'ix kye aj nqet kyelq'a' junky, nijunwt kyetz nlay b'antik tzan kyk'amon jun kyanq'in te jun-ele'x tuky'i Qtata Dios. ¹¹ Oqtxi' junjun exol etetz a'ix tuq iktza' kye ja xjalni, per ya etetz ajna'l oje kaj saq etanim, oje kx'el pawa' a'ox te Qtata Dios, b'ix oje tz'el in echoj tzan tpaj tajwalil Qajaw Jesukrist b'ix tzan tpaj te Txew Dios.

Te Qchi'jel Nya'tx Te Qetzx Sinoke Te Qtata Dios

¹² Wetz libr atin tzan tqet nk'ulu' kyaqil aj ngan, per nya'tx kyaqil owokel te jun galan te tzan. Libr atin tzan tqet nk'ulu' kyaqil, per wetz nlay ntzoqpij tzan nqet kyk'ulu' mandad kyaqil nini.* ¹³ [Iktza'x kye xjal nkyeyolin] “te qwe' n'oken te jk'u'j, b'ix te jk'u'j te qwe'.” Per jun q'ij te Qtata Dios opoyon tnajsa'xkix kykab'il nini. B'ix te qchi'jel nya'tx tzan token te k'ajajb'ilj, sinoke te qchi'jel te Qajaw, b'ix te Qajaw te qchi'jel.* ¹⁴ B'ix te Qtata Dios aj otk'uluj tzan tjaw anq'in te Qajawil, ax otk'ulu'tz tzan qjaw anq'in qetz tzan tajwalil. ¹⁵ ζTi'tzun, k'onti'l eteb'en etetz, te echi'jel [nya'tx te etetzx sinoke] te Krist [tzan tpaj te Txew atqex tuj etanim tuj echi'jel]? ζNk'ulu'tz petzun wetz tzan tok njunb'e' te xhchi'jel Jesukrist ti'j xhchi'jel jun xuj aj nk'ayin tib'? ¡Nlay! ¹⁶ ζK'onti'l petzun etetz eteb'en qa jun xjal ma tz'ok tjunb'e' tib' tuky'i jun xuj aj nk'ayin tib', nkye'ok cha jun xjal-oq kykab'il? Komo te Qtata Dios nyolin ikxjani [tuj Tu'j]ak: “Te kchi'jel kyetz owokel iktza' cha jun xjal tzan kykab'il.”* ¹⁷ Per te aj n'ok tjunb'e' tib' tuky'i Qajawil, tetz n'ok cha jun-oq tuj tanim tuky'i'l. ¹⁸ Intkaj ekola' waq te k'ajajb'ilj. Kye txq'anky txakl choj aj ntk'ulu' jun xjal k'onti'l tidi' nky'ik ti'j te xhchi'jel tetz, per te xjal aj nk'ajajin, te nini njoyon choj ti'jx te xhchi'jel tetz. ¹⁹ ζK'onti'l petzun eteb'en etetz, te echi'jel iktza' tjay te Txew Dios aj atqex tuj etanim b'ix otzaj si' tzan te Qtata Dios, b'ix [astilji] etetz nya'tx a'ix etajawilx eti'j? ²⁰ Te Qtata Dios oje tz'el xhchojo' te echoj tzan tkolon etetz, astilji etetz presis tzan tqet ejiq'b'a' te Qtata Dios tuky'i echi'jel.

* **6:2** Tmnk 20:4 * **6:12** 1Kor 10:23 * **6:13** Telponx te qchi'jel a tgan tzan token te Qajawil, b'ix a tetz te Tajawil te qchi'jel. * **6:16** Gén 2:24 * **6:19** 1Kor 3:16; 2Kor 6:16

7

Jun Konsej Tistil Nqo'ok Junan

¹ Ajna'l ti'j te aj oqet etz'ib'a' tuj etu'uj aj otzaj esama' wetz, b'a'n qa jun ichan nlay tz'ok tmako' xuj.* ² Per tzan tpaj at nim k'ajajb'ilj meyor junjunchaq intqet tjoyo' txu'jel b'ix junjunchaq intqet tjoyo' tichmil. ³ Jun ichmilb'aj a tgan tzan tk'ulun tuky'i te txu'jel kyaqil aj presis iktza'x tkajlen si', b'ix ax ikxji te xuj tuky'i tichmil. ⁴ Te xuj k'onti'l tzan tk'ulun mandad tib'x ti'j xhchi'jel sinoke a te tichmil, b'ix ax te ichmilb'aj k'onti'l tzan tk'ulun mandad tib'x ti'j xhchi'jel sinoke a te txu'jel. ⁵ K'on qet exk'ayi' waq etib'x, a'ox qa ma kxkaj ti'j tzan k'on ek'ulun jun tyemp tzan tok esi' ek'u'j tzan exnaq'tzan, b'ix yaji a tgan tzan eket witan junch'in junky'el tzan k'on eket tz'aqik tzan te Satanas, tzan tpaj cha nqet etipa' aj tgan te echi'jel. ⁶ Kyaqil ntzani nxik nq'uma' iktza' cha jun konsej, nya'tx jun tidi' aj nxik nk'ulu' mandad-wit tzan ek'ulun ikxji. ⁷ Wetz ngan-talo kyaqil kye ichan tzan kykaj [kchukel] iktza' wetz a'in, per te Qtata Dios oje kaj tsi'chaq te junjun te aj b'an galan te tetz, junjun tzan kyok junan b'ix junjunky tzan k'on kyok junan. ⁸ Wetz oxel nq'uma' ntzani kye aj ku'xon b'ix kye aj byud-e', b'a'n-talo tzan kykaj kchukel iktza' wetz a'in. ⁹ Per qa k'onti'l nb'antik tzan kyipan aj ntqani' te kchi'jel, ntons meyor ink yok junan; komo meyor tzan kyok junan b'ix nya'tx tzan kkyaqub'an b'ix nlay qet kyk'ulu'.

¹⁰ Per yatzun kye aj oje kye'ok junan, oxel nq'uma' kyetz, te ntzani nya'tx nyol wetz sinoke te Qajawil: Te jun xujelb'aj k'onti'l tzan tqet tpawa' tib' ti'j te tichmil. ¹¹ Per qa oqtel tpawa' tib' ti'j te tichmil, a tgan tzan k'on tok junan tuky'i junky; b'ix qa nya'tx ikxji, ntons intjoyon tume'l tzan sten kontent junky'el tuky'i tichmil. B'ix yatzun te ichmilb'aj, k'onti'l tzan tkaj tkola' te txu'jel.*

¹² Yatzun kyij kye txq'an ky, wetz oxel nq'uma' kyetz, te ntzani cha nyolx wetz, nya'tx te Qajawil: Qa te txu'jel jun qerman k'onti'l n'okslan b'ix ntna'o' qa b'a'n tzan tanq'in tuky'i'l, ntons te qerman k'onti'l tzan taj tlajo' te txu'jel. ¹³ B'ix qa te tichmil jun qerman xuj k'onti'l n'okslan b'ix ntna'o' qa b'a'n tzan tanq'in tuky'i'l, ntons te qerman xuj k'onti'l tzan tkaj tkola' te tichmil. ¹⁴ Komo te jun ichmilb'aj aj k'onti'l n'okslan nkaj pawa' te Qtata Dios tzan tpaj tokslb'en te txu'jel; b'ix ax te jun xujelb'aj aj k'onti'l n'okslan nkaj pawa' te Qtata Dios tzan tpaj tokslb'en te tichmil; qa nya'tx-wit ikxji ntons kye kyk'wa'al, kyetz nya'tx-tal pawame' te Qtata Dios, per ajna'l kyetz pawame' te tetz. ¹⁵ Per qa te ichmilb'aj, qatzun te xujelb'aj, aj k'onti'l n'okslan te Qtata Dios tgan tzan tqet tpawa' tib' tuky'i txu'jel qatzun tuky'i tichmilji [aj n'okslan], ntons intqet tpawa' tib'; ikxji te qerman ichan qatzun te qerman xuj okolpaj ti'j te ntzani, tzan tpaj te Qtata Dios oje tzaj tq'uma' tzan qanq'in tuj jun tume'l k'onti'l q'oj. ¹⁶ Komo ¿aweb'en petzun yatz aj xujelb'aj a'ich, qa ob'antel tzan tkolet te awichmil awitza'? Qatzun ¿aweb'en petzun yatz aj ichmilb'aj a'ich, qa ob'antel tzan tkolet te axu'jel awitza'? ¹⁷ Junjunchaq te etetz pe'eb'et iktza' te tume'l galan aj oje tzaj tsi' te Qajawil etetz iktza'x etzajlen tuk'le'. Aj ntzani wetz nxik nq'uma' kye kyaqil b'uch'uj qerman ja'chq.

¹⁸ Qa te Qtata Dios otzaj tuk'le' jun aj atok techalul, ntons intkaj ikxji b'ix k'on b'isun; per qa te Qtata Dios otzaj tuk'le' jun aj k'onti'l atok techalul ntons k'on tz'ok tsi' techalul. ¹⁹ Komo qa atok gechalul qatzun k'onti'lji, nya'tx a te presisji; komo te aj presis tzan tqet qoksla' te aj okaj tq'uma' Qtata Dios.

* 7:1 Ax: b'a'n qa jun ichan nlay tz'ok junan.

* 7:11 Mat 5:32; 19:9; Mak 10:11-12; Luks 16:18

²⁰ Junjunchaq inkyten iktza'x tuq akyeqet aj ktzaj uk'le' tzan Qtata Dios. ²¹ ¿Aj awokslan yatz, mosi' petzun tuq a'ich? K'on chb'isun, per qa b'a'n tzan akaj tzoqpi', intok asi' ak'u'j tzan akaj tzoqpi'. ²² Te aj mosi' tuq tzan junky b'ix yaji otzaj uk'le' tzan te Qajawil, tetz ajna'l oje tzoqppjik [tuj tq'ab' te choj] tzan tpaj te Qajawil; b'ix te aj otzaj uk'le' b'ix nya'tx tuj tq'ab' junky tuq n'aq'unan, tetz ajna'l n'aq'unan te Krist. ²³ Te Qtata Dios oje tz'el xhchojo' te echoj tzan tkolon etetz, astilji k'on etzoqpij tzan ekaj tuj tq'ab' junky. ²⁴ Astilji waq erman, [ti'j te etechalul] pe'eten tuky'i Qtata Dios iktza'x aj atikxqet tuq aj etzaj tuk'le' tb'ay-el.

²⁵ Ntons kyi'j kye aj mina' tok kyen twitz ichan qatzun twitz xujji, † wetz k'onti'l jun tidi' tzan txik nq'uma' kyetz aj oje kaj tq'uma'-wit te Qajawil, per oxe'l nq'uma' aj wetz nb'isu' tuj nnab'l iktza' a'in jun aj oje tz'ok lo'et tk'u'j Qtata Dios wi'j b'ix astilji b'a'n tzan tok ewit b'a' ek'u'j wi'j. ²⁶ Wetz tuj nnab'l, galan qa jun ichan nkaj iktza'x atqet ajna'l tzan tpaj te ja tyemp ajna'l aj itz'oyo' qetzni b'an kwest tzan qanq'in. ²⁷ Qa yatz at axu'jel, ntons k'onti'l tzan tkaj akola'; qa k'onti'l axu'jel, mejor-tal k'onti'l tzan tqet ab'isu' tzan tqet ajoyo'. ²⁸ Qa jun ichan ma tz'ok junan, k'onti'l njoyon choj, b'ix qa jun xuj ma tz'ok junan, ax k'onti'l njoyon choj; qa ma kye'ok junan, kyetz owokel kyen twitz xhcho'nal tzan tpaj te aj presis te kyetz tzan kyanq'in, b'ix wetz k'on-tal ngan tzan tky'ik eti'j ikxji. ²⁹ [Ntons instzaj echa'o' te ja ntzani.] wetz nxik nq'uma' etetz erman, nya'tx nim tyempky [tzan tul te jwisj]. Astilji kye aj at kxu'jel, k'onti'l tzan tok ksi' kyk'u'j cha a'ox ti'j kxu'jel, ‡ ³⁰ b'ix kye aj nkye'oq', inkyten iktze'xtzun k'onti'l nkye'oq', b'ix kye aj nkyechalaj, inkyten iktze'xtzun k'onti'l nkyechalaj, b'ix kye aj ntzaj kyloq'o' jun tidi', inkyten iktze'xtzun te tidi' nlay b'antik tzan tkaj te kyetz b'e'yx te jun-ele'x. ³¹ B'ix kye aj n'oken kyitza' tidi'chq aj tzani twitz ja tx'o'tx'ni, k'onti'l tzan tok ksi' kyk'u'j a'ox ti'j nini, tzan tpaj kyaqil aj at twitz ja tx'o'tx'ni opoyonaj.

³² Wetz ngan-tal tzan k'on eb'isun ti'j tidi'chq tzani twitz tx'o'tx'. [Komo] te aj mina' toknoj txu'jel, tetz n'ok tsi' tk'u'j ti'j taq'un te Qajawil b'ix titza' tzan tang'in tuj tume'l tuj twitz tetz. ³³ Yatzun te aj oje tz'oknoj txu'jel, tetz n'ok tsi' tk'u'j ti'j tidi'chq twitz ja tx'o'tx'ni b'ix n'ok tsi' tk'u'j tzan tkaj galan tuj twitz txu'jel ³⁴ b'ix ikxji pawa' tib'. Yatzun jun xuj aj xhchukel at, qatzun jun xuj aj mina' tok ten twitz ichanji, kyetz wit'lik kyk'u'j ti'j te taq'un Qajawil tzan tpaj pawame' te Qtata Dios, nya'tx a'ox kyanim sinoke ax te kchi'jel. Per yatzun jun xuj aj at tichmil, tetz n'ok tsi' tk'u'j ti'j tidi'chq aj at twitz tx'o'tx' tzan tkaj galan tuj twitz te tichmil. ³⁵ Wetz nqet ntz'ib'a' te ntzani te jun galan te etetz b'ix nya'tx cha nk'ulu' tzan tok mas kwest te etetz, sinoke tzan etang'in tuj jun tume'l b'an galan, b'ix tzan eten q'apo' etib' te Qajawil tuky'i jun tk'u'j'jal.

³⁶ Qa jun ichan n'ok tq'olb'e' jun xuj aj mina' tok ten twitz ichan b'ix ma ky'ik tedad te xuj, b'ix te ichan ntb'isu' qa a tgan tzan tjunan tuky'i'l, intok junan tuky'i'l, nini nya'tx choj. ³⁷ Per te aj ntb'isu' tuj tanim tuky'i jun tk'u'j'jal [tzan k'on tok junan], b'ix qa k'onti'l tidi' nlayon tetz tzan tok junan, b'ix qa b'a'n tzan tk'ulun mandad tib'x ti'j'x, b'ix qa oje qet tb'isu' tzan k'on tok junan, ntons ax tetz ntk'ulu' galan. ³⁸ Ntons ikxji, te aj n'ok junan, ntk'ulu' galan, b'ix te aj k'onti'l n'ok junan, ntk'ulu' mas b'an galan.

³⁹ Jun xuj aj at tichmil, tetz jumb'e' tib' ti'j te tichmil qa tzunx itz'oj te tichmil, per qa ma kamik te tichmil ntons te xuj b'a'n tzan tok junan tuky'i junky aj

† 7:25 Tuj yol grieg te ja ntzani ax telponx kyi'j kye xjal aj oje kye kaj byud, b'ix k'onti'l junky kxu'jel qatzun junky kyichmilji. ‡ 7:29 Ax: inkyanq'in iktze'xtzun k'onti'l kxu'jel. A tgan tzan tel qniky' te ntzani tuky'i kyaqil txq'an'ky aj ntyoli' te Pa'k, iktza' tuj Efe 5:25-33; Kol 3:19; 1Tim 5:8; ax te aj nyolin junjunky aj tz'ib'on, iktza' tuj 1Xhp 3:7; Gén 2:23-24; 1Sa 1:4-5.

tetz tgan, per a'ox tuky'i jun aj n'okslan te Qajawil. ⁴⁰ Per wetz tuj nnab'l tetz mas ochalajel qa nlay tz'ok junan junky'el. Te ntzani cha tuj nnab'l wetz, per wetz web'en atqex te Txew Dios tuj wanim.

8

K'onti'l Tzan Jk'ulun Tzan Kyqet Tz'aqik Txq'an ky

¹ Ntons kyi'j kye present aj q'apome' kye kyitzb'alil tidi'chq, qetz qkyaqil geb'enky ti'j nini. Per qa tuj qnab'lx qetz qeb'en nim, cha nqet qjiq'b'a' qib' ti'j te aj k'onti'l token; yatzun oj tqet qgani' junky xjal, te nini at nim token tzan tpaj n'ok te jun galan. ² Per qa tuj qnab'lx qetz qotzqi' nim ti'j tidi'chq, qetz mina' tel qnyk' te aj presis. ³ Per qa at ab'l nqet tgnani' te Qtata Dios, te Qtata Dios n'el tniky' ti'j tetz. ⁴ Ntons ti'j te wab'j aj oje xik q'apo' kye kyitzb'alil tidi'chq aj nkyetzaj na'o' tzan kye xjal, qetz qeb'en te jun titzb'alil k'onti'l token ch'inwt, b'ix qeb'enky cha a'ox jun Qtata Dios at. ⁵ Anke ate' kye aj nkye'ok q'uma' dios-e', qa twitz ka'j qatzun tzani twitz tx'o'tx', komo ate' ky'ila'j aj nkye'ok q'uma' dios-e' b'ix ky'ila'j aj at jun kyajawil; ⁶ yatzun te qetz, cha jun Qtata Dios at, * b'ix tuky'i'l tetz otzaj kyaqil aj nxik qen, b'ix qetz a'o' te tetz; b'ix cha a'ox jun Qajawil at, a te Jesukrist, * b'ix a tetz oqet k'ulun kyaqil aj at, b'ix a tetz ntzaj sin qanq'in.*

⁷ Per nya'tx kyaqil kye xjal n'el kyniky' ti'j ntzani; komo junjun [aj man txiklen kyoksla' Qtata Dios], qa kyetz oje kyenaq'et kyi'j kye kyitzb'alil tidi'chq aj ntzaj tuq kyna'o', kyetz tuj kynab'l ajna'l, qa ma xik qwa'a' jun wab'j aj oje xik q'apo' kye kyitzb'alil, ntons nqojoyon choj, b'ix nkyeb'isun ikxji tzan tpaj nna'non kyanim. ⁸ B'an'ax qetz nqo'el galan tuj twitz Qtata Dios nya'tx tzan tpaj aj nxik qwa'a', komo qa nlay xik qwa'a' k'onti'l nqo'ok nya'tx galan, b'ix qa ma xik qwa'a' k'onti'l nqo'ok mas tb'anil.

⁹ Per intok esi' waq enab'l, qa etetz n'ena'o' b'a'n tzan ek'ulun tidi'chq aj egan, k'on tz'oken te nini tzan tqet tz'aqik junky aj nya'tx jwert at tuky'i Qtata Dios. ¹⁰ Qa yatz aweb'en kyaqil nini b'ix nchwa'an jun wab'j tuj jun jay aj ja' nkyetzaj na'o' kye kyitzb'alil, b'ix qa oxhch'okel e'e' tzan junky aj nya'tx jwert at tuky'i Qtata Dios, ziti'tzun, nlay petzun qet tz'aqik tzan tpaj aj nch'ulun yatz? ¹¹ Ikxji tzan tpaj te aj nqet ab'isu', te qerman aj nya'tx jwert at opoyonaj, b'ix ti'j tetz te Qajaw Jesukrist okamik. ¹² Ikxji oj qjoyon choj ti'j te qerman b'ix oj jk'ulun tzan k'on tqet tb'isu' te qerman tuj tume'l tzan tpaj nya'tx b'an jwert at, ntons ikxji qetz nqojoyon choj ti'j Krist. ¹³ Ikxji qa tzan tpaj te aj nxik nwa'a' wetz nqet tz'aqik junky qerman, mejor wetz nlay xik ncho' aj chib'jni tzan k'on nk'ulun tzan tqet tz'aqik te junky qerman.

9

Kye Aj Nkyepakb'an Tyol Dios Presis Tzan Txik Si'let Aj Owokeyon Tzan Kyanq'in

¹ zNya'tx petzun kolpimin wetz a'in? zNya'tx petzun wetz a'in tky'ixel te Qajaw Jesus? zK'onti'l petzun wetz owok wen te Jesus aj Qajawil qetz? * zNya'tx petzun eti'j etetz n'ok wen te waq'umb'en exol, te waq'umb'en aj te Qajawil? ² Qa tuj kynab'l kye txq'an ky nya'tx a'in tky'ixel Qajawil, per etetz eteb'en, wetz a'in tky'ixel tzan tpaj eti'j etetz telponx a'in wetz tky'ixel. ³ Aj ntzani wetz te nyol tzan nkolon wib'x kywitz kye aj nkyinxik

* 8:6 Mal 2:10; Efe 4:6 * 8:6 Wnch 13:13 * 8:6 Wnch 1:3; Kya 17:25; Rom 11:36; Kol 1:16

* 9:1 Kya 9:3-6; 1Kor 15:8

kypoqo': ⁴ ¿K'onti'l petzun qetza qoklena tzan qwa'an b'ix tzan quk'an? ⁵ ¿K'onti'l petzun qetza qoklena tzan qok junan tuky'i jun qerman xuj, iktza' kye txq'anky tky'ixel Qajawil b'ix iktza' kye titz'in te Qajawil b'ix iktza' te Xhpe'y? ⁶ ¿Qatzun a'ox pe' te B'e'ch b'ix wetz a'in aj presis tzan qa'q'unan [tzan qanq'inxnajji]? ⁷ ¿Ab'l jun soldad aj ajixk tetz nchojonx kyaqil aj presis te tetz? ¿B'ix ab'l jun aj n'awan tawal qa nya'tx aji oxe'l niky'b'en te twitz? ¿B'ix ab'l jun aj nk'ulun kwent kye talo' qa nlay tz'uk'an ta'l kyim? ⁸ ¿Cha tuj nwi'x petzun wetz n'etz win aj nxik nq'uma'ni? ¿K'onti'l petzun tz'ib'ankaj ikxji tuj te Kawb'il? ⁹ Komo tuj te [Kawb'il aj stz'ib'en] Moisés nyolin ikxjani: "Jun bweys aj n'aq'unan k'on tz'ok ek'alo' stzi'."† ¿Nb'isun petzun te Qtata Dios [cha a'ox] kyij' kye bweys [aj txik tq'uma' te ntzani]? ¹⁰ ¿Qatzun nyolin qij' qetzji? Okaj tz'ib'a' tzan qpaj qetz, [komo iktza'x nyolin] te aj nq'u'un, a tgan tzan tok lo'et tk'u'j tistil nq'u'un, b'ix te aj nb'ujun twitz tawal, a tgan tzan tok lo'et tk'u'j ti'j te aj ntaq'una'. ¹¹ Qa qetza a'o'na oxik pakb'an exol etetz te tpakb'alil tzan etokslan ti'j Qtata Dios, ntons ¿ti'tzun, nim petzun qa qetza jk'amo'tza ch'in ti'j etaq'umb'en etetz [tzan qanq'in]? ¹² Qa txq'anky xjal at kyoklen tzan kyk'amon ti'j te etaq'umb'en etetz, ntons qetza at mas qoklena. Anke qetza at qoklena, k'onti'l owok qsi' jk'u'j tzan jk'amon jun tidi' ti'j te nini, sinoke qetza ma'tx qipajna kyaqil tzan tpakb'let mas te tpakb'alil galan ti'j Krist. ¹³ ¿Ti'tzun, k'onti'l petzun eteb'en etetz, kye aj nk'ye'aq'unan tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios nkyewa'an ti'j te oyej aj npon in txini? ¿K'onti'l petzun eteb'en kye [pal] aj nk'ye'aq'unan ti'j te tz'e'sb'il nkyewa'an ti'j te aj nxik q'apo' twi' te tz'e'sb'il? ¹⁴ Ax ikxji okaj tq'uma' te Qajawil kyij' kye aj nk'ye'aq'unan tzan kypakb'an te tpakb'alil galan, ax ikxji a tgan tzan kywa'an ti'j te tpakb'alil galan.*

Te Aj Presis Tzan Tk'ulun Jun Aj Npakb'an Te Tyol Qtata Dios

¹⁵ Per wetz k'onti'l [ma'tx tz'ok lo'et nk'u'j] tzan nk'amon jun tidi' ti'j waq'umb'en [te Qtat]. B'ix ax k'onti'l nqet ntz'ib'a' ja ntzani tzan stzaj esi' tidi' wetz. Wetz mejor-tal inkamik, b'ix nya'tx tzan tponaj te chalajb'il aj nna'o' tuj wanim [ti'j waq'un te Qtat aj k'onti'l nkyinpeyun ti'j]. ¹⁶ Qa wetz nkyinpakb'an te tpakb'alil galan, nlay b'antik tzan tqet njiq'b'a' wib' tzan tpaj nini, komo at woklen tzan txik npakb'a' b'ix nlay b'antik tzan tkaj nkola'. Last wetz a'in qa nlay xik npakb'a' te tpakb'alil galan.* ¹⁷ Qa oqtel nk'ulu' a'ox tzan tpaj wetz ngan k'ulun ntzani, ntons onkamb'a'tz jun galan te wetz; per qa oqtel nk'ulu' tzan tpaj lajomin, ikxji cha nkyink'ulun aj okaj tq'uma' te Qajawil. ¹⁸ Wetz te aj nkamb'a' [ljun chalajb'il tuj wanim] tzan tpaj txiklen npakb'a' te tpakb'alil galan ti'j Jesukrist b'ix k'onti'l n'el npeyu' ch'inwt; b'ix ikxji k'onti'l nkyinjoyon jun galan te wetz tzan tpaj at woklen ti'j waq'un iktza' jun pakb'on.

¹⁹ Ntons anke kolpimin b'ix k'onti'l akyinget tuj tq'ab' junky, wetz oje nk'uluj tzan waq'unan te jun galan kye kyaqil tzan kyokslan ky'ila'j xjal. ²⁰ Qa atinqet kxol kye aj tijajil Israel, nkyinb'et iktza' jun aj tijajil Israel tzan kyokslan; komo kyuky'i kye aj presis tzan tqet kyoksla' te Kawb'il, ax wetz a'in iktza' jun aj presis tzan tqet woksla' te Kawb'il, anke wetz nya'tx presis tzan nk'ulun nini, per nk'ulu' ikxji tzan kyokslan. ²¹ Kyuky'i kye aj k'onti'l token te Kawb'il kyij', wetz a'in iktza'x kyetz tzan kyokslan, (anke a te Qtata Dios aj nk'ulun mandad wi'j, b'ix a te tume'l ti'j te Krist at token wi'j). ²² B'ix

* 9:5 Ax: Cefas. † 9:9 Ax: k'onti'l n'ok si'let tboasal; Deu 25:4; 1Tim 5:18. * 9:11 Rom 15:27

* 9:13 Deu 18:1 * 9:14 Mat 10:10; Luks 10:7 * 9:16 Jer 20:9; Am 3:8

ax qa akynqet kxol kye aj nya'tx jwert ate' tucky'i Qtata Dios, wetz nkyinb'et kxol tuj jun tume'l galan tzan k'on kyjoyon choj tzan npaj wetz.† Nkyin'ok iktza'x kyaqil xjal, ikxji tzan kykolet junjun te kyetz. ²³ Wetz nqet nk'ulu' kyaqil nini tzan tpaj te tpakb'alil galan aj nxik npakb'a', b'ix lo'ik nk'u'j tzan nk'amon te galan aj ntq'uma' te tpakb'alil.

²⁴ Etetz eteb'en titza' nkye'oqelan kye xjal tuj jun estadio anke kyetz kyeb'en cha jun te aj nkamb'an te kykanab'. Ax ikxji eti'j etetz, k'on kaj esi' tzan eb'et tuj tume'l tzan ek'amon te ekanab' tucky'i Qtata Dios. ²⁵ Kye aj nkyek'ulun kyib' tzan kyoqelan kyuky'i txq'ankey, nkyk'ulu' mandad kyib'x tzan tkaj ksi' kyaqil aj n'ok jun nya'tx galan te kyetz, per kyetz nkyek'ulun nini tzan kykamb'an jun tidi'^S aj nmankun, per qetz tzan jk'amon jun [qanq'in] aj nlay nmankun. ²⁶ Ax ikxji wetz nkyinb'et tuj tume'l b'ix nkyink'ulun te aj presis, b'ix nkyin'aq'unan b'an jwert nya'tx iktza' k'onti'l-wit web'en tidi' nkyink'ulun, ²⁷ sinoke tzan nqet toksla' te nchi'jel tzan k'on tponaj kyaqil waq'umb'en, pyorx-alo tzan tpaj oje kyexik nxnaq'tza txq'ankey.

10

Tidi' Presis Tzan Tqet Qjiq'b'a' Te Qtata Dios

¹ Waq erman, k'on ngan tzan tajnaj ti'j etanim, kye qijajil oqtxi' kkyaqil kyetz eb'ajb'et tjaq' te muj [aj nxik yek'un tuq kyb'ey] b'ix kkyaqil kyetz eky'ix tuj te nim a', ² b'ix tzan tpaj kyb'etb'en tjaq' te muj b'ix tzan tpaj kky'iklen tuj te nim a', kkyaqil kyetz e'ok en nkye'ok lapet tuq ti'j Moisés.* ³ B'ix kkyaqil kyetz eb'ajwa'an axkix te kywe' te junjunchaq aj otzaj tsi' te Qtata Dios kyetz.* ⁴ B'ix kkyaqil eb'aj'uk'an axkix te kyuk'a' te junjunchaq aj otzaj tsi' te Qtata Dios, komo nkye'uk'an tuq te a' aj n'etz tuq twitz te ab'j aj nb'et tuq kyuky'i'l, jun ab'j aj ja' otzaj tsi' te Qtata Dios kyuk'a'; b'ix telponx tuq te ab'j ti'j te Krist aj atqet tuq kyuky'i'l.* ⁵ Anke [kkyaqil kyetz owok kyen nini] nya'tx kkyaqil eb'aj'el galan tuj twitz te Qtata Dios, ky'ila'j kyetz eb'ajkaj jilan tuj te ky'ixk'o'j tx'o'tx'.*

⁶ Ntons, kyaqil nini oky'ik tzan tok qsi' qnab'l tzan k'on tel qgani' tidi'chq nya'tx galan iktza' kyetz [oqtxi'] owel kygani'.* ⁷ B'ix ax ikxji eti'j etetz, k'onti'l tzan stzaj ena'o' kye kyitzb'alil tidi'chq iktza' okyk'uluj kyetz oqtxi'; iktza'x tz'ib'ankaj [tuj Tu'jal Dios] ikxjani: "Kye xjal eb'ajqet wit'let wa'il b'ix uk'al [xhb'a'j], b'ix yaji eb'ajjaw wa'let k'ulul tidi'chq aj cha kyanx tuq kyetz.*" ⁸ B'ix k'on kxk'ajajin iktza' junjun kyetz eb'ajk'ajajin b'ix tzan tpaj nini cha tuj jun q'ij b'eyx eb'ajnaj ox tuj kawnaq mil (23,000) xjal.† ⁹ B'ix k'on kxjoyon choj tzan ek'ulun probar te Qajawil, iktza' kyetz oqet kyk'ulu' probar b'ix

† **9:22** Ax: nkyinnab'lin kxol kye aj nya'tx jwert ate' iktza' nya'tx jwert a'in. **§ 9:25** Ax: koron. Kye saqchb'ilon oqtxi' oj kykamb'an, nkyk'amo' tuq jun kykoron aj telponx tuq nkyeget jiq'b'a' tzan kye xjal. * **10:1** Exo 13:21-22; 14:21-29; Núm 9:15-23; 14:14; Deu 1:33; Sal 78:14 * **10:2** Oj tjaw si' a' kywi' oqtxi', a te tb'ay tidi' aj nkyek'ulun kywitz kye txq'ankey xjal tzan kyok lapet ti'j jun twitzale'. Ntons kyi'j kye aj tijajil Israel aj kyaq'ik tzan kyok lapet ti'j Moisés, tb'ay exik in tzan te muj aj oqet si' tzan te Qtata Dios b'ix exik in tuj te nim a' aj oqet pawa' tzan te Qtat, b'ix nini telponx iktza' ojaw si' a' kywi' tzan kyok lapet ti'j Moisés. * **10:3** Exo 16:35 * **10:4** Exo 17:6; Núm 20:11 * **10:5** Núm 14:29-30 * **10:6** Núm 11:4-20 * **10:7** Exo 32:1-20 † **10:8** Núm 25:1-18. Tuj Núm 25:9 nyolin kyi'j 24,000, per te Pa'k oqet stz'ib'a' 23,000 qanq tzan tpaj k'onti'l owok tsi' kyajjal kye k'ulul mandad aj eb'ajkamik apart.

tzan tpaj nini eb'ajkamik tzan kye kan.* ¹⁰ B'ix k'on qet eyoli' [te Qtata Dios] iktza' kyetz oqet kyyoli', komo tzan tpaj nini eb'ajnaj, eb'ajqet kansa' tzan te angel aj kanson.*

¹¹ Kyaqil ntzani oky'ik kyi'j kye qijajil oqtxi' tzan tok qsi' qnab'l qetz [tzan k'on jk'ulun ikxji], b'ix okaj tz'ib'a' tzan tok qsi' qnab'l qetz aj itz'ojo' tuj ja tyemp ajna'l tmankb'il twitz ja tx'o'tx'ni. ¹² Ntons tzan tpaj nini, ab'l aj tuj ntab'l tetz jwert at, intok tsi' t'nab'l tzan k'on tqet tz'aqik. ¹³ Etetz k'onti'l jun preb n'ok eti'j tzan eqet tz'aqik titza', aj mina'-wit tok qen qetz qkyaqil. Per te Qtata Dios jun yolin,* tetz nlay stzoqpij tzan tok eten twitz jun preb aj nlay-wit b'antik tzan etipan tetz, sinoke junx tuky'i te preb tetz otzajel tsi' jun tume'l titza' tzan etipan tetz.

¹⁴ Astilji waq erman aj ganimix witz'a, intkaj ekola' tzan ena'on kyitzb'alil jun tidi'. ¹⁵ Wetz nxik nq'uma' etetz iktza' kyuky'i xjal aj n'el kyniky' ti'j aj nxik nyoli', etetz b'a'n tzan tqet eb'isu' ti'j ja ntzani: ¹⁶ Te quk'a' aj nqo'uk'an junx [tzan stzaj qna'o' te tkamlen Krist] b'ix aj nxik qsi' pixon te Dios ti'j, ¿te nini nya'tx petzun tzan tpaj mojb'a' qib' tuky'i'l ti'j [tkamlen] aj tel xhchiky'el? B'ix te wab'j aj nqowa'an junx [tzan stzaj qna'o' te Krist], ¿te nini nya'tx petzun tzan tpaj mojb'a' qib' tuky'i'l ti'j xhchi'jel? ¹⁷ Ntons te wab'j cha jun, b'ix qetz anke ky'ila'j qb'et, per qetz iktza' cha jun a'o' tzan tpaj qkyaqil nqowa'an ti'jkix cha jun wab'j. ¹⁸ Instzaj ena'o' kyi'j kye aj tijajil Israel: Oj kywa'an ti'j te kypresent aj nxik kyq'apo' te Qtata Dios twi' te tz'e'sb'il [tuj te Nim Jay Te Dios],* ¿ti'tzun, nya'tx petzun nxik kysamo' kyib' ti'j te aj oje xik kyq'apo' twi' te tz'e'sb'il? ¹⁹ Ntons, ¿tidi' telponx te ntzani [ti'j jun present te jun titzb'alil]? ¿Telponx pe' qa te present at tajb'en, qatzun te titzb'alil at nim tajb'enji? [jk'onti'l!] ²⁰ Wetz nxik nq'uma' kyi'j kye aj k'onti'l nkye'okslan te Qtata Dios, kyetz cha'oj txik kyq'apo' kypresent twitz titzb'alil jun tidi', kyetz nxik kyq'apo' kye malspirit* b'ix nya'tx te Qtata Dios; b'ix yatzun eti'j etetz, wetz ngan tzan k'on tox esamo' etib' kyuky'i kye malspirit. ²¹ Etetz nlay b'antik etuk'an te quk'a' tzan qna'on te Qajawil b'ix qa ax nkx'uk'an te uk'b'il tzan ena'on kye malspirit; nlay b'antik tzan ewa'an tzan qna'on te Qajawil b'ix qa ax nkxwa'an tzan ena'on kye malspirit. ²² ¿Ti'tzun, ojk'ulu'tz tzan stzaj qchuku' te Qajawil? ²³ Mas petzun nim qbalor qetz twitz tetz [tzan qipan tetz]?

²³ Ntons, [iktza'x etetz n'eq'uma'] kyaqil b'a'n tzan tqet nk'ulu', per nya'tx kyaqil n'ok te jun galan. Kyaqil b'a'n tzan tqet nk'ulu', per nya'tx kyaqil n'oken tzan qok mas jwert tuky'i Qtata Dios.* ²⁴ K'onti'l tzan ejoyon jun galan cha a'ox te etetz sinoke jun galan kye txq'anky. ²⁵ B'a'n tzan txik echi' kyaqil txakl chib'j aj nk'ayjik tuj jun k'ayb'il chib'j b'ix nya'tx kab' ek'u'j oxe'l' echi'. ²⁶ Komo te twitz tx'o'tx' b'ix kyaqil aj at twitz, a te Qajawil tajaw.* ²⁷ Qa jun xjal aj k'onti'l n'okslan te Qtata Dios ma xik uk'len te etetz [tzan ewa'an tuky'i'l], b'ix egan tzan exik, [b'a'n tzan exik] b'ix intxik ewa'a' kyaqil aj oqtel tsi', b'ix k'on na'non etanim. ²⁸ Per qa at ab'l ma tzaj q'uman te etetz: "Te ntzani jun wab'j aj q'apomaj kye kyitzb'alil kye Dios," ntons yatzun etetz, k'on xik echi' tzan tpaj te aj ma tzaj q'uman te etetz b'ix tzan tpaj te aj ntyoli'

* **10:9** Núm 21:5-6; Sal 78:18 * **10:10** Núm 16:41-50 * **10:13** Exo 19:4; Deu 33:27; 2Cró 16:9; Sal 34:7; 40:17; Isa 41:10; 46:4; Wnch 10:28; Ebr 6:18; 13:6; 1Xhp 4:19 * **10:16** Mat 26:26-28; Mak 14:22-24; Luks 22:19-20 * **10:18** Lev 7:6 * **10:20** Deu 32:17 * **10:22** Exo 20:5; Deu 32:21 * **10:23** 1Kor 6:12 * **10:26** Sal 24:1; 50:12; 89:11

tanim.† 29 Wetz nxik nq'uma' te ntzani tzan tpaj titza' nyolin tuj tanim te junky b'ix nya'tx ti'j etanim etetz. [Qatzun at jun etetz ntyoli'], "Wetz libr atin; ¿tistil nlay b'antik tzan txik nwa'a' cha a'ox tzan tpaj aj ntña'o' te junky?" 30 B'ix wetz, qa nxik nsi' pixon te Qtata Dios ti'j te aj nxik nwa'a', ¿ntons tistil wetz nkyinxik poqo' tzan tpaj te aj nxik nwa'a'?

31 Ntons, qa etetz okxwa'yon, qatzun okx'uk'ayon, qatzun okxk'uluyon junky tidi', intqet ek'ulu' kyaqil tzan tqet ejig'b'a' te Qtata Dios. 32 K'on kxk'ulun tzan kyqet tz'aqik kye aj tijajil Israel, qatzun kye aj nya'tx tijajil Israel qatzun kye txq'anqy qerman aj tk'wa'al Qtata Dios. 33 Wetz a'inxk nkyin'ok-il tzan nkaj galan tuj kywitez txq'anqy tuky'i kyaqil aj nk'ulu', k'onti'l nkyinjyon jun galan aj cha a'ox te wetz sinoke jun galan kye txq'anqy tzan kykolet.

11

Titza' A Tgan Tzan Sten Jun Xuj Oj Tok Qchimo' Qib' Na'ol Dios

1 Ntons, intel etin iktza' wetz nkyink'ulun, iktza' wetz n'el win iktza' te Jesukrist.* 2 Wetz nkxqet njiq'b'a' tzan tpaj etetz k'onti'l nkyin'ajnaj ti'j etanim, b'ix etetz nqet etoksla' kyaqil iktza'x aj okaj nq'uma' etetz. 3 Per ngan tzan txik nq'uma' etetz, te Krist aji tetz te twitzale' kyi'j kye ichmilb'aj, iktza'x kye ichmilb'aj a'e' kyetz twitzale' kyi'j kye kxu'jel, iktza'x te Qtata Dios a te twitzale' ti'j te Krist. 4 Qa jun ichan oj txnaq'tzan, qatzun oj txik tpakb'a' jun tpakb'alil aj Txew Dios swal tetz, ntons qa atjax jun tidi' tuj twi', n'el tin tky'exaw te [Krist] aj twitzale' ti'j. 5 B'ix jun xuj oj txnaq'tzan, qatzun oj txik tpakb'a' jun tpakb'alil aj Txew Dios swal tetz, ntons qa k'onti'l atjax jun tidi' txayb'il twi', n'el tin tky'exaw te twitzale' ti'j, osey te tichmil, komo ikxji iktze'xtzun ma'tx qet tmatzo' twi'. 6 Qa jun xuj k'onti'l njax tsi' txxmuj tuj twi', mejor intqet stzqitu' te twi', b'ix qa nky'ixwik tzan tqet tzqitu' twi', ntons mejor intjax tsi' txxmuj. 7 Jun ichan k'onti'l tzan tjax tsi' jun tidi' tuj twi', tzan tpaj te Qtata Dios oqet tk'ulu' te ichan iktza'x tetz b'ix [ikxji] ti'j te ichan nxik e'elet tajwalil te Qtata Dios, yatzun ti'j te xuj nxik e'elet tajwalil te ichan.* 8 Komo te ichan k'onti'l owel ti'j te xuj, sinoke te xuj owel ti'j te ichan, 9 b'ix te ichan k'onti'l oqet k'ulu' tzan tpaj te xuj, sinoke te xuj oqet k'ulu' tzan tpaj te ichan.* 10 Astilji te xuj presis tzan tjax tsi' jun tidi' tuj twi' aj telponx at jun twitzale' ti'j, b'ix ax tzan tok kyen kye ángel. 11 Tuj twitz te Qajawil te ichan itz'oj tzan tpaj te xuj, b'ix te xuj itz'oj tzan tpaj te ichan. 12 Komo te xuj tzajnaq ti'j te ichan, b'ix te ichan tzajnaq ti'j te xuj, per kyaqil tzajnaq tuky'i Qtata Dios. 13 A'ix etetz intqet eb'isu': ¿Galan pe' qa jun xuj oxnaq'tzayon ti'j Qtata Dios qa k'onti'l atjax txxmuj? 14 Iktza'x jkajlen si', qa jun ichan okajel tky'ib'sa' twi' [iktza' twi' xuj], ¿nya'tx petzun ky'exawil te tetz? 15 Per yatzun jun xuj qa nim xtxa'm twi', te nini jun tb'anil te tetz tzan tpaj te xtxa'm twi' iktza' te txayb'il tetz. 16 Qa at ab'l tgan tzan twululun ti'j te ntzani, qetza k'onti'l eq'i' qitza'na junky tume'l twitz te ja ntzani b'ix ax kye txq'anqy b'uch'uj qerman ax ikxji eq'i' kytitza'.

Oj Qwa'an Junx K'onti'l Tzan Qb'isun Tb'ay Qi'jx

17 Ntons, wetz aj oqtel ntz'ib'a'ni nya'tx tzan eqet njiq'b'a', tzan tpaj etetz k'onti'l n'ok echimo' etib' tzan tok jun galan exol, sinoke n'ok echimo' etib' tzan tok jun nya'tx galan. 18 Tb'ay oxel nq'uma', wetz n'ok ncha'o' oj tok

† 10:28 Junjun kye tz'ib'enj oqtxi' ax nyolin "te munt b'ix kyaqil aj at twitz, a te Qajawil tajaw"; Rom 14:13-18; 1Kor 8:7-13. * 11:1 1Kor 4:16; Fil 3:17 * 11:7 Gén 1:26-27 * 11:9 Gén 2:18-23

echimo' etib' exolx erman, cha pur nqet epawa' etib' exolx tzi, b'ix qang b'an'ax. ¹⁹ ¿Presis petzun tzan tqet epawa' etib' ikxnini tzan tok e'elet ab'le' kye aj nkye'el mas galan tuj twitz Qtata Dios? ²⁰ Oj tok echimo' etib' tzan ewa'an junx na'ol te Qajawil, k'onti'l n'ok esi' ek'u'j tzan ena'on te Qajawil. ²¹ Komo oj etokten wa'il, junjun tb'ay nkyexik naj eq'il kyetz kywe' te kyetzx, yaji kye txq'an'ky nkyekaj tuky'i wa'ij b'ix junjunky nkyeuk'an nim. ²² ¿K'onti'l petzun ejay aj ja' tzan exik wa'il b'ix tzan etuk'an? ¿Tistil n'el etik'o' kye qerman aj te Qtata Dios b'ix n'el etin kky'exaw kye aj k'onti'l ch'inwt tidi' kyetz? ¿Tidi' oxel nq'uma' eti'j? ¿Okxtel njiq'b'a'? Wetz nlay kxqet njiq'b'a' tzan tpaj nini.

Te Tume'l Titza' Tzan Stzaj Qna'o' Te Qajawil Oj Qwa'an Junx

²³ Ntons te aj oxik nxnaq'tza' etetz, a te Qajawil ntzaj sin te wetz b'ix etetz ek'amoj galan ikxjani: Aj aq'b'il aj txik q'apo' te Qajawil, tetz ojaw stzyu' jun wab'j, ²⁴ b'ix ya ma xik tsi' pixon te Qtata Dios ti'j, oxik tsipa' b'ix oxik tq'uma' ikxjani: "Te ntzani te nchi'jel [aj oxel' q'apo' te jun galan] te etetz. Intxik ewa'a' tzan ntzaj ena'o'."* ²⁵ B'ix ax ikxji otk'uluj tuky'i te uk'b'il aj tmankun kywa'an, b'ix oxik tq'uma' kyetz, "Te ja quk'a' ntzani telponx ti'j te tume'l ak'a'j [titza' nqokolet], tzan tpaj nchiky'el [aj owelal oj nkamik]; intqet ek'ulu' ikxjani kyaqil-el oj etuk'an ti'j, tzan ntzaj ena'o'."* ²⁶ Ntons [ax etetz tzi], kyaqil-el oj ewa'an ti'j te aj wab'jni b'ix oj etuk'an ti'j te aj uk'b'ilni, ntons ikxji max oj tul tetz nqet eyek'u' ntzaj ena'o' te tkamlen te Qajawil. ²⁷ Ikxji ab'lchaq aj oxel' twa'a' ja wab'jni, qatzun oxel' tuk'a' ja uk'b'ilni aj te Qajawilni, b'ix qa nya'tx tuj jun tume'l atqet, ntons njoyon choj ti'j xhchi'jel te Qajawil b'ix ti'j te xhchiky'el. ²⁸ Ntons tzan txik ewa'a' te wab'j b'ix tzan etuk'an ti'j te uk'b'il, presis tzan tqet eb'isu' tuj etanim titza' atix tuj twitz Qtata Dios. ²⁹ Komo jun xjal aj nxik twa'a' b'ix nxik tuk'a' b'ix k'onti'l nqet tb'isu' tume'l ti'j te xhchi'jel te Qajaw Jesukrist, ikxji cha nk'ulun tzan stzaj si' jun xhcho'nal tajsik. ³⁰ Astilji exol etetz ketant kye yab' b'ix kye aj nya'tx jwert-e' b'ix junjun oje kyekamik. ³¹ Qa qetz nqet-wit qb'isu' qi'j titza' ato', ntons te Qajawil k'onti'l-tal ntzaj tsi' xhcho'nal qi'j. ³² Qa te Qajaw ntzaj tsi' xhcho'nal qi'j, te nini [tzan tkaj qmañ] tzan k'on qxik si' tuj il iktza' kye xjal aj k'onti'l nkye'okslan.* ³³ Astilji waq erman, wetz nxik nq'uma' etetz oj tok echimo' etib' tzan ewa'an, junjunchaq pe'etiyon waq eti'jx. ³⁴ Qa at jun aj at wa'ij ti'j, intxik wa'il tjay; ikxji tzan k'on tok echimo' etib' tzan stzaj tsi' te Qtata Dios jun xhcho'nal eti'j. B'ix ti'j kye txq'an'ky tidi'chq, okyinyoliyon ti'j oj npon tzi.

12

Te Qtata Dios Ntzaj Tsi' Qajb'en Tzan Qonen Qib'x Qxol Tzan Qten Jwert Tuky'i'l

¹ Ntons waq erman, wetz ax ngan tzan tok echa'o' ch'in ti'j te qajb'en aj ntzaj tsi' te Txew Dios. ² Etetz eteb'en, aj mina' tuq etokslan ti'j Qtata Dios, etetz ja'chq tuq nxkik eq'i' tzan etokslan kye kytzba'alil tidi'chq aj k'onti'l n'el ktzi'. ³ Astilji, wetz ajna'l oxel' nq'uma' etetz, nijunwt xjal aj atqex Txew Dios tuj tanim b'a'n tzan txik tq'uma', "Ti'-wit jun syent tkotz te Jesus." B'ix qa tetz k'onti'l nyolin tuky'i Txew Dios, nlay b'antik tzan tyolin, "Te Jesus aji te Qajawil."

* **11:24** Mat 26:26; Mak 14:22; Luks 22:19; 24:30 * **11:25** Exo 24:6-8; Jer 31:31-34; Mat 26:27-29; Mak 14:23-25; Luks 22:20 * **11:32** Deu 8:5; Ebr 12:5-11

4 Ntons, tidi'chq qajb'en ntzaj si', per cha junkix te Txew Dios aj ntzaj sin tetz.* 5 B'ix tidi'chq tume'l tzan qonen kyuky'i kye qerman, per te Qajawil axkix cha jun. 6 B'ix ax at ky'ila'j tume'l titza' nb'antik tidi'chq qxol, per cha junkix te Qtata Dios aj nb'antik kyaqil nini titza'. 7 Te junjunchaq te qetz ntzaj si' jun qajb'en tzan te Txew Dios tzan qonen kyuky'i txq'anqy qerman tzan tok te jun galan te qkyaqil. 8 Komo jun qerman b'a'n tzan tyolin tuj tume'l tuky'i jun tna'b'l aj ntzaj tsi' te Txew Dios, b'ix axkix te Txew Dios ntzaj tsi' te junky qerman tzan tyolin yol tuky'i nim aj totzqi', 9 b'ix tzan tpaj axkix te Txew Dios junky qerman b'a'n tzan tok twit'b'a' tk'u'j ti'j te Qtat tzan tb'antik tidi'chq titza', b'ix [tzan tpaj axkix te Txew Dios] junky qerman b'a'n tzan tq'anan yab' tuky'i tajwalil Qtata Dios, 10 b'ix junky qerman ntk'amo' tajwalil tzan tk'ulun tuky'i tajwalil Qtata Dios jun tidi' aj mina' tok qen, b'ix junky b'a'n tzan txik tpakb'a' jun tpakb'alil aj Txew Dios swal tetz, b'ix junky qerman ntzaj si' jun tna'b'l tzan tel tniky' alkyetz kye malspirit, b'ix ax [tzan tpaj te Txew Dios] junky qerman b'a'n tzan tyolin tuj junky yol aj tzajnaq tuj ka'j aj k'onti'l n'el qniky' ti'j, b'ix [tzan tpaj axkix te Txew Dios] junky qerman b'a'n tzan txik tq'uma' tidi' telponx te aj yol. 11 Per kyaqil te ntzani, cha jun te aj ntzaj swan tetz, a'ox te Txew Dios. A tetz ntzaj sin te junjunchaq iktza' tetz tgan.

Qkyaqil Qetz Cha Jun-oq A'o' Aj Nqo'okslan Ti'j Jesukrist

12 Ntons, komo iktza'x te qchi'jel cha jun-oq tzan kyaqil b'ix at ky'ila'jchaq part tetz, anke ky'ila'j part tetz, cha jun-oq; b'ix ax ikxji [qi'j qkyaqil qetz aj nqo'okslan ti'j] te Qajaw Jesukrist.* 13 Komo qetz otzaj si' te Txew Dios tuj qanim tzan qok qkyaqil qetz cha jun-oq, qa qetz tijajil Israel a'o' qatzun nya'txji, qa mosi' a'o' tzan junky qatzun nya'txji, qetz parej qkyaqil oje tz'ok qen axkix te Txew Dios. 14 Te qchi'jel nya'tx cha jun-oq part sinoke ky'ila'j part. 15 Qa jun qoq oxe'l tq'uma'-wit, "Wetz nya'tx a'in aq'ab', astilji nya'tx a'in part ti'j achi'jel," per nya'tx tzan tpaj aj yolni telponx nya'tx aji part te qchi'jel. 16 B'ix qa jun qxkyin oxe'l tq'uma'-wit, "Wetz nya'tx a'in awitz, astilji nya'tx a'in part ti'j achi'jel," per nya'tx tzan tpaj aj yolni telponx nya'tx aji part te qchi'jel. 17 Qa kyaqil-wit te qchi'jel pur-wit qwitz, ntons çtitza'-tal ob'antel tzan qcha'on? B'ix qa kyaqil-wit te qchi'jel pur-wit qxkyin, ntons çtitza'-tal ob'antel tzan qsiqon? 18 Per te Qtata Dios okaj tsi' junjunchaq part te qchi'jel aj ja' tuq n'el tetz tuj twitz galan. 19 Qa kyaqil part te qchi'jel cha jun-wit, ntons çtitza'-tal te qchi'jel ikxji? 20 Per nya'tx ikxji tuky'i qchi'jel sinoke te qchi'jel ate' ky'ila'j part, per tzan kyaqil te qchi'jel cha jun-oq. 21 Te qwitz nlay b'antik tzan txik tq'uma' te jq'ab', "Yatz a'ich nya'tx presis te wetz." B'ix te qwi' nlay b'antik tzan txik tq'uma' te qoq, "Etetz a'ix nya'tx presis te wetz." 22 Nya'tx ikxji sinoke kye a'e' aj part te qchi'jel aj naqe cha k'onti'l nim kybalar, kye nini at nim kyoken. 23 B'ix kye part te qchi'jel aj k'on qgan tzan qyolin kyij, kyetzji nkyeget qen galan; b'ix kye part te qchi'jel aj nya'tx eb'l, nqok'ulun kwent tuky'i jun tume'l galan. 24 Nya'tx presis tzan jk'ulun ikxji kyuky'i kye part te qchi'jel aj b'a'n tzan kykaj eb'l. Per te Qtata Dios okaj tsi' te qchi'jel tzan tqet jk'ulu' tuj jun tume'l galan kye aj part aj nya'tx eb'l. 25 Ikxji tzan k'on kykaj pawa' kyib' jun part ti'j junky part sinoke tzan kyten-oq tzan kyaq'unan junch'in. 26 Qa tuj jun part te qchi'jel, nqna'o' jun xhcho'nal, ax tuj kyaqil qchi'jel nqna'o' xhcho'nal; b'ix qa nqok'ulun kwent te jun part te qchi'jel, ax nqna'o' galan kyaqil part te qchi'jel.

* 12:4 Rom 12:6 * 12:12 Rom 12:4-5; Efe 4:4-16

²⁷ [Ntons ax ikxji eti'j etetz tuky'i Krist.] Etetz a'ix iktza' xhchi'jel Krist, b'ix junjunchaq te etetz a'ix iktza' part te xhchi'jel. ²⁸ B'ix ax ikxji okaj tsi' te Qtata Dios kye junjunchaq kye qerman. Tb'ay ekaj tsi' kye tky'ixel, tkab'i' kye aj yolil tyol, toxi' kye xnaq'tzon, b'ix yaji kye aj nqet kyk'ulu' tuky'i tajwalil Qtata Dios tidi'chq milagr, [yaji] kye aj b'a'n kyeq'anan, b'ix kye aj b'a'n kye'onen kye txq'anky, b'ix kye aj b'a'n kye'e'en tume'l kxol kye b'uch'uj qerman titza' tzan tb'antik kyaqil tuj tume'l, b'ix kye aj b'a'n kyeyolin tuj junky yol aj tzajnaq tuj ka'j aj k'onti'l n'el qniky' ti'j.* ²⁹ ¿Qkyaqil petzun a'o' tky'ixel? ¿Qkyaqil petzun a'o' yolil tyol? ¿Qkyaqil petzun a'o' xnaq'tzon? ¿Qkyaqil petzun b'a'n tzan jk'ulun tuky'i tajwalil Dios jun milagr? ³⁰ ¿Ax kyaqil petzun qetz b'a'n tzan jq'anan? ¿Qkyaqil petzun nqoyolin tuj junky yol aj tzajnaq tuj ka'j aj k'onti'l n'el qniky' ti'j? ¿Qkyaqil petzun b'a'n tzan txik jq'uma' tidi' telponx jun yol ikxji? ³¹ Per etetz intok esi' ek'u'j tzan txik eqani' tuky'i Qtata Dios kye etajb'en aj mas at token. B'ix wetz oxel' nq'uma' etetz te tume'l aj mas b'an tb'anil twitz kyaqil.

13

Te Tume'l Titza' Tzan Kyqet Qgani' Txq'anky

¹ Qa wetz b'a'n kyinyolin tuj jun yol aj nya'tx nyol qatzun jun yol aj nkyeyolin kye angel, per qa k'onti'l nkyequet ngani' txq'anky, wetz a'in iktza' jun k'uxb'il aj cha njaw wok'in, qatzun iktza' jun k'uxb'il* aj cha njaw tzlinun.

² Qa wetz b'a'n-wit kyinpakb'an jun tpakb'alil aj Txew Dios swal tetz, b'ix qa n'el nniky'-wit kyaqil aj b'an kwest tzan tel qniky' ti'j b'ix qa wotzqi'-wit tidi'chq, b'ix qa b'a'n-wit tzan tok nwit'b'a' nk'u'j b'an byenech ti'j Qtata Dios tzan tky'ik nky'ixpu' kye witz,* qa b'a'n-wit tzan tb'antik kyaqil nini witz'a' per qa k'onti'l nkyequet ngani' txq'anky, wetz k'onti'l woken, [chagan kyaqil nini]. ³ B'ix qa oxel' nsipa'-wit kyaqil tidi' wetz kye meb'a' xjal b'ix qa dispwest-wit a'in tzan tok si' nq'aq'b'el, per qa k'onti'l nkyequet ngani' txq'anky, kyaqil nini k'onti'l token te wetz.

⁴ Te tume'l titza' nqet qgani' junky ikxjani: a tgan tzan sten nim qpasens, b'ix tzan qb'ek'an ti'j junky, b'ix k'onti'l n'ok jq'oji' junky tzan tpaj tidi' tetz, b'ix k'onti'l nqet qjiq'b'a' qib' b'ix k'onti'l nqchalani' qib'. ⁵ B'ix k'onti'l nqet jk'ulu' jun tidi' aj eq'b'ajil ky'exawil, k'onti'l nqob'isun a'ox qi'jx qetz, k'onti'l nqojaw q'ojlik luwew, b'ix k'onti'l nqex qsi' jq'oj ti'j junky. ⁶ K'onti'l nqochalaj ti'j te aj nya'tx galan, per b'an nqochalaj ti'j kyaqil aj tume'l b'an'ax. ⁷ A tgan tzan tqet qnajs'a' kye txq'anky, b'ix k'onti'l nkaj qsi' tzan qokslan [te galan], k'onti'l nkaj qsi' tzan tkaj lo'et jk'u'j, b'ix kyaqil nqipa'. ⁸ Oj kyqet qgani' kye txq'anky, ntons k'onti'l nkaj qsi' tzan kyqet qgani'. Yatzun oj qpakb'an jun tpakb'alil aj nswan te Txew Dios tuj qanim, te nini omankuyon b'ix ax oj qyolin tuj junky yol aj tzajnaq tuj ka'j aj k'onti'l n'el qniky' ti'j, b'ix ax oj tel qniky' ti'j tidi'chq, kyaqil nini opoyonaj, per oj kyqet qgani' kye txq'anky, nlay ponaj. ⁹ Komo nya'tx kyaqil n'el qniky' ti'j, b'ix nlay b'antik tzan txik qyoli' kyaqil ti'j, ¹⁰ per oj tpon te aj b'an nich'inwt nya'tx galan ti'j, ntons opoyonaj te aj at ajna'l. ¹¹ Wetz aj man tuq tal k'wa'l a'in, nkyinyolin tuq iktza' jun k'wa'l, b'ix nkyinb'isun tuq iktza' jun k'wa'l, b'ix nqet nb'isu' tuq ti'j jun tidi' iktza' jun k'wa'l; per ya ma kyin'ok tijxjal, okaj nsi' kyaqil aj nini. ¹² Ajna'l k'onti'l n'el qniky' b'an byenech, iktza' nxik qen smujin tuj jun despej, per jun q'ij owokel qen qetz qwitzale'x [te Qajawil] tuky'i kykab'il qwitz. Ajna'l wetz

* 12:28 Efe 4:11 * 13:1 Ax: címbalos. * 13:2 Mat 17:20; 21:21; Mak 11:23

web'en cha ch'imu's web'en ti'j, per yaji owokel wen b'an byenech iktza'x wetz otzqimin titza'.*

¹³ Ntons, ate' ox tidi' aj k'onti'l nponaj b'ix aj ntzanije': [jun,] te tume'l titza' n'ok wit'let jk'u'j ti'j Qtata Dios, b'ix [junky] te tume'l titza' lo'ik jk'u'j ti'j, b'ix [junky] te tume'l titza' nkyequet qgani' txq'anky; aj ntzanije' kye kyoxil aj k'onti'l nkyeponaj per te aj mas presis a te tume'l titza' nkyequet qgani' txq'anky.

14

Te Tume'l Ti'j Jun Yol Aj Tzajnaq Tuj Ka'j Aj K'onti'l N'el Qniky' Ti'j

¹ Intok esi' enabl' tzan kyqet egani' txq'anky, b'ix tzan stzaj tsi' Qtata Dios jun etajb'en kxol kye qerman,* b'ix mejor tzan eyolin tyol.* ² Komo te aj nxnaq'tzan tuky'i Qtata Dios tuj jun yol aj tzajnaq tuj ka'j aj k'onti'l n'el qniky' ti'j, tetz k'onti'l nyolin kye xjal sinoke nyolin tuky'i Qtata Dios, komo nijunwt n'el tniky' ti'j te aj nxik tq'uma' sinoke tuj tanim nyolin tidi'chq aj k'onti'l n'el qniky' ti'j. ³ Per yatzun te jun aj yolil tyol, tetz nyolin kye xjal tzan kyten jwert tuky'i Qtata Dios b'ix tzan txik tnimsa' kyk'u'j, b'ix tzan txik xhchews'a' kyanim. ⁴ Jun aj nxnaq'tzan tuky'i Qtata Dios tuj jun yol aj tzajnaq tuj ka'j, cha a'ox te tetz jun galan; yatzun te aj yolil tyol Dios, tetz tyol n'ok te jun galan kye kyaqil qerman. ⁵ Wetz ngan-tal tzan exnaq'tzan ekyaqil etetz tuj jun yol aj tzajnaq tuj ka'j, per mas ngan tzan eyolin tyol Dios tuj jun yol aj n'el qniky' ti'j twitz te oj exnaq'tzan tuj yol aj tzajnaq tuj ka'j, nini b'a'n a'ox qa oxe'l q'umlet tidi' telponx tzan tok te jun galan kye kyaqil qerman.

⁶ Erman waq, qa wetz okyinpoyon exol b'ix okyinyolion tuj jun yol aj tzajnaq tuj ka'j, ¿titza' owokel te jun galan te etetz? Owokel te jun galan a'ox qa oxe'l nq'uma' te aj otzajel tyek'u' te Txew Dios [tidi' telponx], qatzun okyinyolion tuky'i jun nnab'l b'an tume'l ti'j, qatzun jun tpakb'alil aj Txew Dios swal tetz, qatzun tzan txik nxnaq'tza' etetz ti'j [tidi' telponx]. ⁷ Qa jun chinab' iktza' te ajlaj qatzun te arp aj k'onti'l ttab'l, qa k'onti'l-wit jun tume'l te twi' junjunchaq te kyetz, ntons nlay tz'el qniky' ti'j te b'itz aj njatz eq'i' tuky'i te chinab' qa ajlaj qatzun arppi. ⁸ B'ix qa te twi' te trompet nlay xik cha'o' n'oq' tuky'i tume'l, ntons kye soldad nlay qet kyk'ulu' kyib' tzan kyq'ojin kyi'j kye kyajq'oj.† ⁹ Ntons ax ikxji eti'j etetz, qa k'onti'l nxik eq'uma' jun yol aj n'el qniky' ti'j, ntons ¿titza' owelal qniky' ti'j te aj nxik eq'uma'? Ikxji chagan nkxyolin.‡ ¹⁰ B'an'ax ate' ky'ila'j yol twitz tx'o'tx', per kyaqil at tidi' telponx. ¹¹ Qa wetz k'onti'l n'el nniky' ti'j kyyol txq'anky, wetz a'in iktza' jun laq'chik xjal te kyetz b'ix ax kyetz iktza' jun laq'chik xjal te wetz. ¹² Ntons ax ikxji eti'j etetz, komo b'an mer egan tzan tok eten nim etajb'en tuky'i te Txew Dios, ntons intok esi' ek'u'j tzan ek'ulun nini tzan kyok jwert kye qerman tuky'i Qtata Dios.

¹³ Ntons astilji jun aj nyolin tuj jun yol aj tzajnaq tuj ka'j, intxik tqani' tuky'i Qtat tzan stzaj si' ttab'l tzan tb'antik txik tq'uma' kyuky'i kye txq'anky tidi' telponx. ¹⁴ Komo qa wetz nkynxnaq'tzan tuky'i Qtata Dios tuky'i jun yol aj tzajnaq tuj ka'j, wetz wanim nxnaq'tzan per te nnab'l k'onti'l nqet tb'isu'. ¹⁵ Ntons ¿tidi' nk'ulu'tz? Ntons wetz okyinxnaq'tzayon tuky'i wanim, per ax okyinxnaq'tzayon tuky'i nnab'l; ax okyib'itzayon tuky'i wanim per ax okyib'itzayon tuky'i nnab'l. ¹⁶ Qa yatz a'ox tuj awanim nchyolin yol galan

* **13:12** 1Wnch 3:2 * **14:1** 1Kor 12:4-11 * **14:1** Ax: tpakb'alil. † **14:8** Oqtxi', cha'oj tok oq'sa' jun trompet tzan te twitzale' kxol soldad, telponx tuq tzan kyk'ulun listar kyib' kye soldad tzan kyq'ojin kyi'j te kyajq'oj. ‡ **14:9** Ax: ikxji cha nkxyolin tuj kyaq'iq'.

te Qtata Dios, b'ix qa jun xjal aj ncha'on awi'j k'onti'l n'el tniky' ti'j ayol, tetz nlay b'antik tzan txik tq'uma' qa dyakwerd^S at tuky'i te aj nxik asi' pixon te Dios, tzan tpaj k'onti'l n'ox tuj twi' te aj nxik aq'uma'. ¹⁷ Yatz b'an'ax nxik asi' pixon te Qtata Dios, per yatzun ti'j te junky, k'onti'l n'ok jun galan te tetz.

¹⁸ Wetz nxik nsi' pixon te Qtata Dios tzan tpaj b'a'n kyinxnaq'tzan tuj jun yol aj tzajnaq tuj ka'j mas ewitz etetz ekyaqil. ¹⁹ Per cha'oj tok nchimo' wib' yuky' qerman, mejor tzan txik nq'uma' cha kab'e nyol aj n'el kyniky' kye qerman ti'j, b'ix nya'tx tzan nyolin b'an ky'ila'j yol aj k'onti'l n'el kyniky'.

²⁰ Etetz waq erman, k'on kx'ok ixne' waq titza' nkxb'isun. Pe'etok ixne' ti'j te nya'tx galan, yatzun titza' nkxb'isun, pe'etok iktza' tijxjal. ²¹ Tuj te Tu'jal Dios tz'ib'ankaj ikxjani: " 'Wetz okyinyoliyon kyuky'i ja xjalni tuj ktzi' aj laq'chik xjal, b'ix ax okyinyoliyon kyuky'i'l tuj junky yol aj mina' tok kcha'o', per ni ikxji, nlay kyinxik kyoksla', kyi te Qajawil."^{*}

²² Ntons, oj qyolin tuj jun yol aj tzajnaq tuj ka'j, nini n'oken te jun seny kye aj k'onti'l nkye'okslan b'ix nya'tx kye aj nkye'okslan; per oj txik qpakb'a' jun tpakb'alil aj Txew Dios swal tetz, te nini n'oken kye aj nkye'okslan b'ix nya'tx kye aj k'onti'l nkye'okslan. ²³ Ntons, qa kyaqil kye qerman owokel kchimo' kyib' b'ix kkyaqil okyeyoliyon tuj jun yol aj tzajnaq tuj ka'j aj k'onti'l n'el qniky' ti'j, b'ix qa ma kye'ox xjal aj k'onti'l n'el kyniky' ti'j kyaqil ntzani qatzun xjal aj k'onti'l nkye'okslan, ¿nlay petzun kyeyolin qa etetz cha lok a'ix?

²⁴ Per yatzun qa kyaqil qerman nkyeyolin tyol Dios [tuj jun yol aj n'el qniky'], b'ix owokex jun aj k'onti'l n'okslan qatzun jun aj k'onti'l n'el tniky' ti'j kyaqil ntzani, tetz owelal tniky' ti'j te xhchoj b'ix oqtel tb'isu' titza' at tzan tpaj te aj nkyoyoli'. ²⁵ Ntons kyaqil aj ewa' tuq tuj tanim, owelal tniky' [nya'tx galan te nini], b'ix oqtel mejlet owokelken na'ol Qtata Dios, b'ix ikxji otq'uma'tz b'an'ax te Qtata Dios atqet exol.

Oj Tok Qchimo' Qib' Na'ol Qtata Dios A Tgan Tzan Jk'ulun Kyaqil Tuj Tume'l

²⁶ Ntons erman, ¿titza' qoteyon ti'j te ntzani? Etetz oj tok echimo' etib', junjunchaq b'a'n tzan txik eb'itza' jun eb'itz, qatzun tzan txik exnaq'tza' txq'anky, qatzun tzan txik eq'uma' tidi' aj ojetq tq'umaj te Qtata Dios tuj etanim, qatzun tzan eyolin tuj jun yol aj tzajnaq tuj ka'j, qatzun tzan epakb'an tidi' telponx te yol aj tuj ka'j. Per kyaqil intb'antik tzan kyten jwert kye qerman. ²⁷ B'ix oj eyolin tuj jun yol aj tzajnaq tuj ka'j, cha inkyeyolin a'ox kab'e' qa ox qermanji, jun tb'ay, yaji junky, a tgan tzan kyiyon kytyemp te junjunchaq, b'ix a tgan tzan txik q'umlet tidi' telponx aj yolji. ²⁸ B'ix qa k'onti'l ab'l b'a'n tzan txik tq'uma' tidi' telponx te aj nkyoyoli', mejor tzan k'on txik kyoyoli' ch'inwt tuj junky yol oj tok echimo' etib' exolx, b'ix mejor tzan txik kyoyoli' tuj aj yol a'ox tuj kyanim b'ix tuky'i Qtata Dios. ²⁹ B'ix ax ikxji kyi'j kye aj yolil tyol Dios, inkyeyolin cha kab'e' qa oxji, b'ix kye txq'anky intxik kyq'uma' qa tume'l qa nya'txji. ³⁰ Per qa te Txew Dios otzajel tswa' jun tpakb'alil tuj tanim te junky aj wit'lik, ntons tb'ay a tgan tzan tlumet te aj nyolin tzan tyolin te junky. ³¹ Junjunchaq etetz aj nyolin tyol Dios, a tgan tzan etiyon tzan tlumet te aj nyolin b'ix yaji tzan tyolin junky, ikxji kyaqil qerman b'a'n tzan tel kyniky', b'ix b'a'n tzan tnimsan kyk'u'j. ³² Komo jun aj yolil tyol Dios b'a'n tzan tiyon oj tmankun tyolin te junky b'ix yaji tzan tyolin tetz. ³³ Komo te Qtata Dios nya'tx jun Qtata Dios aj tgan k'ulun jun tidi' aj k'onti'l tumelil, sinoke nk'ulun kyaqil tuj tume'l.

³⁴ Ntons ax iktza'x kxol kyaqil kye b'uch'uj qerman aj pawame' te Qtata Dios, ntons oj tok echimo' etib' exolx, ax a tgan tzan kylumet kye xuj, k'onti'l

tzan kyyolin sinoke tzan kyokslan iktza'x ntyoli' te Kawb'il.* ³⁵ Qa kye xuj kygan tzan tok kcha'o' ti'j jun tidi' ntons a tgan tzan txik kcha'o' te kyichmil tuj kyjay, tzan tpaj nya'tx tume'l qa jun xuj oyoliyon kxol jun b'uch'uj qerman oj tok kchimo' kyib'. ³⁶ ¿Etuky'i'l petzun etetz otzaj te tyol Qtata Dios? ¿B'ix a'ox petzun etetz oje kx'ok cha'on tetz? ³⁷ Qa at jun exol etetz aj tetz tuj t'nab'l tetz jun aj yolil tyol Dios, qatzun tetz tuj t'nab'l nk'ulun kyaqil b'an tume'l iktza' te Qtata Dios tgan, ntons owelal tniky' te aj nxik nq'uma'ni a te Qtata Dios otzaj q'uman tetz. ³⁸ Per qa tetz k'onti'l n'okslan ti'j, ntons ax tetz k'on xik etoksla'. ³⁹ Ntons waq erman, intel egani' tzan eyolin tyol Dios, ax k'on tz'el etin gan qa junky oyoliyon tuj junky yol aj k'onti'l n'el qniky' ti'j. ⁴⁰ Per intqet ek'ulu' waq kyaqil tuky'i tume'l galan b'ix t'xtolil.

15

Tidi' Telponx Tjawlen Anq'in Te Krist

¹ Erman waq, wetz ngan tzan stjaj nna'o' te etetz te tpakb'alil galan aj oxik npakb'a' etetz, etetz etokslaj b'ix ajna'l k'onti'l nkaj ekola'. ² B'ix tzan tpaj te aj tpakb'alilni etetz kolomix, wen qa b'an'ax okx'okslan [tuky'i jun tk'u'jlal]; qa k'on, chagan. ³ Wetz oje xik nxnaq'tza' te etetz te aj mas presis aj otzaj xnaq'tza', b'ix aj ntzani: Te Krist okamik tzan tpaj te qchoj iktza'x nyolin tuj Tu'jal Dios* ⁴ b'ix owox muqu' b'ix yaji ojaw anq'in tuj toxi'n q'ij iktza'xkix nyolin tuj te Tu'jal Dios.* ⁵ B'ix yaji ojaw kanet twitz te Xhpe'y* b'ix yaji kywitz kykab'lajujil kye tky'ixel.† ⁶ Yaji ojaw kanet b'eyx kywitz mas tajsik jweb' oqal (500) qerman, ky'ila'j kyetz tzunx itz'oje' ajna'l b'ix junjunky oje kyekamik. ⁷ Yaji ojaw kanet twitz Chaw, yaji kywitz kkyaqil kye tky'ixel. ⁸ B'ix yaji mas yaj ojaw kanet nwitz wetz,* wetz a'in iktza' nage jun k'wa'l aj in'itz'jik mas yaj kywitz kye txq'anqy. ⁹ Wetz a'in kxol kyetz, a'in iktza' aj k'onti'l nim woken kywitz kye txq'anqy tky'ixel, b'ix nya'tx nmeres tzan wok q'uma' tky'ixel Jesus tzan tpaj wetz tb'aya' nkyejaw tuq nlajo' kye aj nkye'okslan tuq ti'j.* ¹⁰ Per tzan tpaj te Qtata Dios b'an galan nab'lin wuky'i'l anke k'onti'l tuq nwajo', a'in iktza'xkix atin ajna'l; b'ix nya'tx chagan titza' tetz b'an galan nab'lin wuky'i'l tzaj tpaj wetz oje kyin'aq'unan mas nim kywitz kyaqil kye txq'anqy, per nya'tx a'in wetz sinoke a te Qtata Dios n'onen wuky'i'l. ¹¹ Ab'l oxik pakb'an te etetz nya'tx a te presisji, qa a'in qatzun txq'anqyji, te tpakb'alil axkixji aj oxik qpakb'a'na b'ix etetz etokslaj.

¹² Ntons komo nxik pakb'let te Krist ojaw anq'in kxol kye kamnaq, ¿tistil nkyq'uma' junjun exol etetz qa kye kamnaq k'onti'l nkyejaw anq'in? ¹³ Qa kye kamnaq nlay-wit kyejaw anq'in [iktza' nkyq'uma' junjun], ntons ax-tal te Krist k'onti'l ojaw anq'in. ¹⁴ B'ix qa te Krist k'onti'l-wit ojaw anq'in, ntons chagan-tal te aj nxik qpakb'a'ni, b'ix chagan-tal etetz wit'lik ek'u'j ti'j. ¹⁵ B'ix qa ikxji-wit ntons qetza aj ngyoli' nya'tx-tal b'an'ax qitza'na, komo qetza nxik qpakb'a'na te Qtata Dios ojaw tanq'insa' te Krist. Qa b'an'axwit kye kamnaq k'onti'l nkyejaw anq'in, ntons k'onti'l-tal ojaw anq'in te Krist. ¹⁶ Komo qa kye kamnaq k'onti'l-wit nkyejaw anq'in, ntons ax-tal te Krist k'onti'l ojaw anq'in. ¹⁷ B'ix qa te Krist k'onti'l-wit ojaw anq'in, ntons chagan-tal wit'likok ek'u'j ti'j b'ix tzunx-tal at echoj. ¹⁸ B'ix qa ikxji-wit, ntons kye aj oje kyekamik

* **14:34** Gén 3:16; 1Kor 11:3; 1Tim 2:10-14   * **15:3** Isa 53:5-12   * **15:4** Sal 16:8-10   * **15:5** Ax: Cefas, b'ix ax Simon tb'i; Luks 24:34. † **15:5** Ax: kykab'lajujil. Telponx ky'i'j kye aj te b'uch'uj tky'ixel aj kab'lajuj-e' tuq, per te Judsoje kamik b'ix te Matiy's mina' tox kxol; Mat 28:16-17; Mak 16:14; Luks 24:36; Wnch 20:19.   * **15:8** Kya 9:3-6   * **15:9** Kya 8:3

aj nkye'okslan tuq ti'j Krist, kyetz b'an perdid-tal ate'. ¹⁹ Qa qetz atok jk'u'j ti'j Krist a'oxwit te jun qanq'in tzani twitz tx'o'tx', qetz mas b'an ek'b'ajil-tal qwitz kywitz kye txq'an'ky.

²⁰ Per yatzun ajna'l te Krist, b'an b'an'ax oje jaw anq'in kxol kye kamnaq. Ikxji a tetz te tb'ay aj oje jaw anq'in kxol kyaqil kye aj oje kyeekamik aj okyejawel anq'in b'eyx te jun-ele'x. ²¹ Komo iktza'x te kamikyj owul tzani twitz tx'o'tx' tzan tpaj jun xjal,* ax ikxji ajna'l tzan tpaj junky xjal kye kamnaq b'a'n tzan kyjaw anq'in. ²² Komo iktza'x tzan tpaj te Adan qkyaqil nqokamik, b'ix ax ikxji tzan tpaj te Krist qkyaqil qob'aj'anq'iyon. ²³ Per kyaqil oky'el tuj tume'l, junjunchaq okyejawel anq'in; tb'ay te Krist, yaji qkyaqil qetz aj oje qo'okslan ti'j te Jesukrist oj tul tetz tka'mjji'n-el. ²⁴ Ntons yaji opoyonaj te twitz tx'o'tx' b'ix opoyonaj kyaqil kyajwalil xjal b'ix okyepoyonaj kye aj b'a'n kyitza' tuj kyaq'iq', b'ix yaji tetz okajel tq'apo' kyaqil tuj tq'ab' te Qtata Dios. ²⁵ Komo [te Qajaw Krist] presiskix tzan tk'ulun mandad max oj kyqet kyaqil kye tajq'oj tjaq' toq,* ²⁶ b'ix te tman'k'bil aj iktza' jun tajq'oj aj opoyonaj, a te kamikyj. ²⁷ Komo [iktza' nyolin tuj te Tu'jal Dios oqtxi' ikxjani: "Te Qtata Dios], kyaqil oje kaj tsi' tjaq' toq"* [te Qajaw Krist]. B'ix oj tq'uman qa "kyaqil oje kaj tjaq' toq," nya'tx telponx ax te Qtata Dios, komo tetz aji te aj ok'ulun tzan tkaj kyaqil tjaq' toq. ²⁸ B'ix oj tkaj kyaqil tjaq' toq, yaji ax tetz okajel tq'apo' tib' tuj tq'ab' te Qtata Dios aj otk'uluj tzan tkaj kyaqil tjaq' toq, b'ix ikxji te Qtata Dios okajel tajsik kyaqil. ²⁹ Qa ikxji, kye aj njaw si' a' kywi' kky'ixel kye kamnaq, ζtitza' okyetyeyon qa kye kamnaq k'onti'l nkyejaw anq'in? ζTistil njaw si' a' kywi' tzan kypaj kyetz? [Komo kye kamnaq okyejawel anq'in.] ³⁰ B'ix ζtistil qetz kyaqil q'ij njk'amo' tzan tok qen te nya'tx galan aj nky'ik? ³¹ Erman waq, b'ajq'ij wetz ch'inky tuq nkyinkamik, b'ix dispwest a'in tzan tpaj wetz b'an nkyinchalaj eti'j etetz tzan tpaj te Qajaw Kristo Jesus. ³² Wetz owipaj tidi'chq nya'tx galan tzan kye xjal aj k'onti'l Dios tuj kywitz tuj Efeso, † per ζtidi' ma'tx nkamb'aj tzan tpaj nini? Qa b'an'ax kye kamnaq k'onti'l nkyejaw anq'in, ntons mejor tzan nk'ulun iktza'x nkyq'uma' junjun ikxjani: "Qob'ajwa'an waq b'ix qob'aj'uk'an tzan tpaj nchi'j qob'ajkamel." ³³ Intok esi' waq enab'l tzan k'on eqet eq'i' tuky'i kyyol aj nxik kyyoli'. "Qa qetz nqob'et kyuky'i xjal aj nya'tx galan nkyeb'et, opoyon qnajsas' te galan aj eq'i' qitza'." ³⁴ Pe'emeltz'jik junky'el tzan tqet eb'isu' tuj tume'l b'ix k'on kxjoyon choj; komo junjun exol etetz k'onti'l kyotzqi' te Qtata Dios. Wetz nxik nq'uma' ntzani tzan eky'ixwik ch'in.

³⁵ Ntons, qanq' ate' junjun otzajel kcha'o' ikxjani: "ζTitza' nkyejaw anq'in kye kamnaq? ζTitza' te kchi'jel oj kyjaw anq'in?" ³⁶ Aj ntzaj echa'o' b'an tont. Komo jun tidi' aj oqtex awet, te ijaj tb'ay opoyonaj tzan tjakul te tal awalj. ³⁷ Te aj nqex awet nya'tx a te toq te awalj b'eyx sinoke tb'ay te ch'i' tal ijaj, triw qatzun tidi' junkyji. ³⁸ Yaji te Qtata Dios kyeb'a' njaw tky'ib'sa' iktza' tetz tgan, b'ix yaji ti'j junjunchaq ijaj n'el iktza'x a tgan tzan tel. ³⁹ Nya'tx kyaqil aj at kyanq'in twitz tx'o'tx' parej kkyaqil. Chuktky kchi'jel kye xjal, b'ix chuktky kchi'jel kye txkup, b'ix chuktky kchi'jel kye pich' b'ix chuktky kchi'jel kye kyyi. ⁴⁰ Ax chuktky kyakajlen k'ulu' kye tidi'chq twitz kaj' b'ix chuktky kyakajlen k'ulu' kye tidi'chq twitz tx'o'tx', b'ix chuktky te b'an tb'anil te junjunchaq te kyetz. ⁴¹ Chuktky te xhchqitz'unal te q'ij, b'ix chuktky xhchqitz'unal te qya', b'ix chuktky kxhqitz'unal kye che'w, b'ix junjunchaq kye che'w chuktky kywitz kye txq'an'ky che'w.

* **15:21** Gén 3:1-24; Rom 5:12-18 * **15:25** Sal 110:1 * **15:27** Sal 8:6; Efe 1:22; Ebr 2:8 † **15:32**
Ax: xjal iktza' tuj k'ul txkup.

42 B'ix ax ikxji oky'el oj kyjaw anq'in kye kamnaq. Komo te aj ngex muqet, nponaj; yatzun te aj njaw anq'in k'onti'l nponaj. 43 Te aj ngex muqet k'onti'l token; yatzun te aj njaw anq'in, ojawel anq'in tuky'i jun xhchqitz'unal. Te aj ngex muqet, k'onti'l tbalor, yatzun te aj ojawel anq'in, at nim tbalor. 44 Te aj ngex muqet, at jun xhchi'jel aj n'oken tzani twitz tx'o'tx'; yatzun te aj ojawel anq'in, at jun xhchi'jel aj n'oken tuj ka'j. Komo at jun qchi'jel tzani twitz tx'o'tx', ax owokel junky qchi'jel aj tuj ka'j. 45 Ikxjani tz'ib'ankaj [tuj Tu'jal Dios]: "Te tb'ay Adan, tetz jun xjal aj tzani twitz tx'o'tx' b'ix oxik si' jun tanq'in."* Yatzun te tkab'i' Adan [osey te Krist], tetz at xhchi'jel tuj ka'j b'ix ntzaj tsi' qanq'in.* 46 Per anke ikxji, te qchi'jel aj k'onti'l nponaj, te nini k'onti'l otzaj si' tb'ay, sinoke tb'ay otzaj si' te qchi'jel aj nponaj, b'ix yaji otzajel si' te aj k'onti'l nponaj. 47 Te tb'ay ichan [osey te Adan] oqet k'ulu' tuky'i tx'o'tx' b'ix tetz te tzani twitz tx'o'tx' kixi', per te tkab'i' ichan [osey te Krist] tetz tzajnaq tuq tuj ka'j. 48 Kye [kchi'jel kyaqil] aj twitz tx'o'tx', iktza'xkix kye aj twitz tx'o'tx'. B'ix kye aj [nkyexik] tuj ka'j, [kyetz kchi'jel] iktza'xkix te aj tzajnaq tuj ka'j. 49 Komo qchi'jel qetz ajna'l parej iktza'x xhchi'jel te Adan, ntons ax oj qpon tuj ka'j qetz otzajel si' junky qchi'jel iktza'x te Krist. 50 Wetz ngan tzan txik nq'uma' etetz waq erman, te qchi'jel§ nlay b'antik tox tuj ka'j aj ja' atqet te Qtata Dios; b'ix te qchi'jel aj nponaj, nlay b'antik tzan tanq'in te jun-ele'x.

51 Per wetz ngan tzan tok echa'o' jun tidi': Nya'tx qkyaqil qetz qob'ajkamel per qkyaqil qetz qoky'ixpjel. 52 Cha tuj jun rat, cha tuj jun mutz',* oj tjaw oq' te tmankb'il trompet, kyaqil kye kamnaq okyejawel anq'in tuky'i junky kchi'jel aj nlay ponaj b'ix qetz aj itz'ojo' [aj tyempji] qoky'ixpjel.* 53 Komo te qchi'jel aj nponaj owokel jun aj k'onti'l nponaj, b'ix te qchi'jel aj nkamik owokel jun aj k'onti'l nkamik. 54 B'ix te ja qchi'jelni aj nponaj, cha'oj tok junky aj k'onti'l nponaj, b'ix te ja qchi'jel aj nkamik, cha'oj tok junky aj k'onti'l nkamik, ntons opoyon kixi' te yol aj tz'ib'ankaj ikxjani: "Te kamikyj oje ponaj tzan tpaj oje qet [tzan te Qajaw Jesukrist]."* 55 "¿Titza' ob'antel tzan jqet tzan te kamikyj? ¿B'ix titza' ob'antel tzan tk'ulun jun nya'tx galan qi'j?*" 56 Komo tzan tpaj te Kawb'il [aj oxik tsi' te Qtata Dios te Moisés] n'el qniky' at te qchoj b'ix tzan tpaj te qchoj ngokamik. 57 Per a tgan tzan txik qsi' pixon te Qtata Dios, tetz nk'ulun tzan k'on jqet tzan te kamikyj, tzan tpaj te Qajaw Jesukrist. 58 Ntons waq erman aj ganimix witz'a', intok esi' enab'l, pe'eten waq jwert tuky'i Qajaw b'ix k'on kaj ekola', pe'etaq'unan tuky'i jun tk'u'jlal te Qajaw, tzan tpaj eteb'enky te qaq'un tuky'i Qajawil nlay ponaj.

16

Te Pa'k Ntb'isu' Tuq Tb'ey Max Korint

1 Ntons, ti'j te etonb'il aj owelal echimo* kye aj pawame' te Qtata Dios [tuj Jerusalen],* intqet ek'ulu' iktza'x te tumelil aj oxik nq'uma' kye b'uch'uj german aj ate' tuj tkwentil Galasy ikxjani: 2 Te tb'ay q'ij tuj te saman, junjunchaq te etetz a tgan tzan tkaj epawa' ch'in iktza'x janik'pon mat'x ek'ulu' ganar b'ix junjunchaq intqet ek'u'u', b'ix ikxji oj npon wetz eq'il tetz, nya'tx maxji ojawel chimlet. 3 B'ix oj npon wetz, okyexe'l nlajo' tuj Jerusalen

* 15:45 Gén 2:7 * 15:45 Rom 5:11-18 § 15:50 Ax: te qchi'jel b'ix te qkyiky'el. * 15:52 Ax: jun jaqon b'ix jun mutz' qwitz. * 15:52 1Tes 4:15-17 * 15:54 Isa 25:8 * 15:55 Os 13:14 * 16:1 Rom 15:25-26; 2Kor 8:1-15; 9:1-15 * 16:1 1Kor 16:3-4

tuky'i jun u'j, kye qerman aj oje kye'el ejoyo' etetz, tzan txik kyin te etonb'il.
 4 B'ix qa wetz presis tzan nxik Jerusalen, okyexe'l wuky'i'l.

5 Wetz okyinpoyon etuky'i'l per tb'ay a tgan tzan nky'ik tuj tkwentil Masedony, tzan tpaj presis tzan nky'ik txini tb'ay.* 6 B'ix qanq okyinkajel etuky'i'l tzi, qanq okyinkajel kyaqil jab'alil, ikxji tzan etonen wuky'i'l tzan nxik aj ja' presis tzan nxik. 7 Komo k'on ngan ky'ik e'el etetz cha jun rat, sinoke ngan tzan nten jun tyemp exol etetz qa ikxji tgan te Qajawil. 8 Per wetz ajna'l okyinkajel tuj Efeso max oj tpon te ninq'ij Pentecostés: 9 tzan tpaj ma'tx tz'oknoj jun tume'l tzan npakb'an tzani tzan tok jun b'an galan kye ky'ila'j xjal, anke ate' ky'ila'j txq'anky aj k'on kygan.*

10 B'ix qa ma pon te Timotey,* intok esi' enab'l tzan tna'on galan exol, tzan tpaj tetz ax n'aq'unan tuj taq'un te Qajawil iktza' wetz. 11 Nijunwt exol etetz owelal ik'on tetz, sinoke pe'etonen tuky'i'l tzan tul tzani wuky'i'l tuky'i jun chews'b'il tuj tanim, komo wetz nkyin'iyon ti'j junx kyuky'i txq'anky qerman. 12 B'ix ti'j te qerman Pol, wetz oqet nwitz twitz tzan txik tuq exol etetz kyuky'i kye txq'anky qerman; k'onti'l otb'anij tzan txik, per oxe'l oj tkanon ti'j.

Jun Tkawb'il Te Pa'k Kye Aj Korint

13 Ntons, intok esi' waq enab'l, tzan eten jwert, k'onti'l tzan tkaj esi' tzan tok wit'let ek'u'j ti'j te Qtata Dios. Pe'eb'et tuj jun tume'l iktza' ichan a'ix, b'ix intetz eten ewitz. 14 Kyaqil aj nqet ek'ulu', intqet ek'ulu' tuj jun tume'l aj nkyeqet egani' kye qerman b'ix te Qtata Dios.

15 Erman waq, etetz eteb'en kye aj tuj tjay te Estéfan, kyetz a'e' kye aj b'an tb'ay e'okslan tuj tkwentil Akay, b'ix kyetz ajna'l nkye'aq'unan te jun galan te qkyaqil qetz aj pawamo' te Qtata Dios. 16 Wetz ngan tzan txik nq'uma' ch'in etetz tzan kyqet etoksla' kye xjal aj iktza' kyetz, b'ix kyaqil kye aj nkye'onen b'ix nkye'aq'unan nim qxol. 17 Wetz nkyinchalaj kyulen te Estéfan* b'ix te Portunat, b'ix Akayk, kyetz e'ul te ek'y'ixel tzan kyonen, 18 ojaw kyin nk'u'j b'ix ojaw kyin ek'u'j etetz; astilji inkyyet eten galan kye xjal aj iktza' kyetz.

19 Kye b'uch'uj qerman tuj Asy, kyetz nkyesaman jun limb'il te etetz. Te qerman Akiy b'ix te Xhil* b'ix kye qerman aj n'ok kchimo' kyib' tuj kyjay, kyetz nkyesaman jun limb'il te etetz. 20 Kyaqil kye qerman tzani nxik ksama' jun limb'il te etetz. Pe'eliman etetz etib'x exolx tzi tuky'i jun limb'il iktza' b'an eterman etib' tzan tpaj te Qtata Dios.†

21 Wetz a'in Pa'k nqet ntz'ib'a' ja limb'il te etetz tuky'i nq'ab'x. 22 Qa at ab'l aj k'onti'l nqet tgani' Qajaw, te tq'oj Qtata Dios okajel tajsik.* Te Qajawil ch'inky tul. 23 Tzaj si'xwit etajsik etetz ekyaqil jun nim b'an galan tzan te Qajaw Jesus. 24 Wetz nkxqet ngani' nim iktza' te Kristo Jesus nqoqet tgani'.

* 16:5 Kya 19:21 * 16:9 Kya 19:9-10 * 16:10 1Kor 4:17 * 16:17 1Kor 1:16 * 16:19 Ax: Prisk; Kya 18:1-3,18-19,26; Rom 16:3; 2Tim 4:19. † 16:20 Ax: Intel etz'ub'a' etib' te jun limb'il b'an xjan. * 16:22 1Kor 12:3

Te Tkab'i' U'j Stz'ib'en Pa'k Kye Qerman Aj Amaq' Korint

Jun Limb'il Kye Aj Korint B'ix Akay

¹ Wetz a'in Pa'k tky'ixel Qajaw Jesukrist, tzan tpaj ikxji tgan tuq te Qtata Dios. Wetz tuku'y'i te qerman Timotey, qetza nqet qtz'ib'a'na te etetz erman* aj atikxqet Korint, b'ix kye kyaqil kye txq'anqy qerman aj pawame' te Qtata Dios aj nknyenajan tuj tkwentil Akay. ² Qtata Diosxwit b'ix te Qajaw Jesukrist tzaj ksi'xwit jun nim b'an galan etajsik ekyaqil etetz b'ix qet kchewsaxwit ek'u'j.

A'ox Te Qtata Dios B'a'n Tzan Tonen Qi'j Oj Tok Qen Twitz Xhcho'nal

³ Qet jiq'b'a'xwit te Qtata Dios; aji tetz te Stat Qajaw Jesukrist, aji tetz te Qtat aj n'ok lo'et tk'u'j qi'j, b'ix a tetz Dios aj njaw tin jk'u'j. ⁴ Tetz njaw tin jk'u'j tuj kyaqil xhcho'nal aj n'ok qen, b'ix ikxji tzan tjaw qin kyk'u'j kye txq'anqy aj n'ok kyen twitz xhcho'nal iktza'x qetz njaw in jk'u'j tzan te Qtat. ⁵ Qetz n'ok qen nim xhcho'nal iktza'x oky'ik ti'j te Qajaw Jesukrist, per axkix tetz njaw tin jk'u'j nim. ⁶ Qa qetza n'ok qen twitz xhcho'nal, nini tzan tb'antik tjaw qina ek'u'j b'ix tzan ekolet; b'ix qa te Qtata Dios njaw tin jk'u'j, nini ax tzan tb'antik tjaw qina ek'u'j b'ix tzan etipan tuku'y'i epasens axkix te xhcho'nal aj nky'ik qi'ja. ⁷ B'ix qetza lo'ik jk'u'jna tuku'y'i jun tk'u'j'jal, oj tok eten twitz xhcho'nal iktza'x n'ok qen qetza, ax etetz ojawel in ek'u'j iktza'x qetza njaw in jk'u'j tzan te Qtata Dios.

⁸ Erman waq, qetza qgana tzan tok echa'o' kyaqil aj xhcho'nal aj oky'ik qi'ja tuj tkwentil Asy. Owok qena twitz jun nim xhcho'nal aj nlay b'antik tuq tzan qipana, qetza tuj qnab'la nlay tuq qo'anq'ina. ⁹ Qetza tuj qanima oqna'oj iktza' oqokamelna tuq, per te nini owoken tzan k'on tuq tok qwit'b'a' jk'u'j qi'j'xa sinoke ti'j te Qtata Dios aj nkyejaw tanq'insa' kye kamnaq. ¹⁰ Tetz oqet tkolo'na ti'j ja kamikyjni b'ix tzunx oqoqtel tkolo', b'ix ti'j tetz lo'ik jk'u'jna oqoqtel tkolo'ky. ¹¹ Tetz oqoqtel tkolo'na tzan tpaj etetz nkx'onen quky'ila tzan tpaj nkxnaq'tzan qi'ja. B'ix tzan tpaj nini ky'ila'j xjal oxel ksi' pixon te Qtata Dios tzan tpaj tetz oje tz'onen qi'ja tzan tpaj kxnaq'tzb'en ky'ila'j xjal tuku'y'il.

Titza' Onab'lin Te Pa'k Kyi'j Kye Aj Korint

¹² Qetza nqna'o'na jun chalajb'il tuj qanim tzan tpaj te qanim nyolin ma'tx gob'etna tuj jun tume'l galan twitz ja tx'o'tx'ni b'ix pyor exol etetz, b'ix tuku'y'i jun tk'u'j'jal tuj twitz Qtata Dios. Kyaqil ntzani nya'tx tzan tpaj-wit qetza jun qlistulna, sinoke tzan tpaj te Qtata Dios b'an galan nab'lin quky'ila anke k'onti'l nqajo'. ¹³ Tuj kyaqil qu'u'ja qetza k'onti'l tidi' ma'tx qet qewa'na ewitz, kyaqil ma'tx xik jq'uma'na etetz,† b'ix wetz lo'ik nk'u'j, [jun qi'j jun tyempl] owokex tuj ewi' b'an byenech, ¹⁴ anke mina' tel eniky' b'an byenech. Ikxji, cha'oj tmeltz'jik te Qajaw Jesus, etetz okxchalajel qi'ja iktza'x qetza ajna'l nqochalajna eti'j.

¹⁵ Ntons, komo ojetq tuq qet nb'isu' ikxji tb'ay, wetz oqet nb'isu' tzan npon tb'ay etuky'il q'olb'el etetz, b'ix yaji oj npon etuky'il mas yaj owokel te jun nim b'an galan te etetz junky'el. ¹⁶ Ikxji tzan nky'ik tuq exol etetz aj ikja'n

* **1:1** Ax: kye aj pawame' a'ox te Qtata Dios. † **1:13** Ax: k'onti'l oqet qtz'ib'a'na jun tidi' aj nlay tuq b'antik tjaw ete'e' b'ix aj nlay b'antik tuq tel eniky' ti'j.

nxik tuj nb'ey Masedony,* yaji okyinmeltz'jel tuq junky'el etuky'i'l, b'ix yaji tzan etonen tuq wi'j tzan nxik Judey. ¹⁷ Etetz tuj enab'l aj tqet nb'isu' ntzani, kxkyin-alo etetz qa k'ontil' oqet nb'isu' b'an byenech. ζEtetz tuj enab'l oj tqet nb'isu' jun tidi' nna'non wanim, cha nqet nb'isu' tuky'i' nnab'lx wetz b'ix ikxji tzan txik nq'uma' "o" per yaji "nlay"? ¹⁸ Iktza'x te Qtata Dios tetz jun yolim, ax qetza [jun qoyolina] oj txik jq'uma' jun tidi' etetz, k'ontil' nxik qyoli'na tb'ay "o" b'ix yaji "nlay." ¹⁹ Komo te Tk'wa'al Qtata Dios, aj Jesukrist, aj oje xik pakb'let exol qitza'na wetz tuky'i' te Silbano b'ix te Timotey, tetz k'ontil' nxik tq'uma' "o" b'ix yaji "nlay," sinoke tetz b'an'ax nk'ulun iktza'x ojetq txik tq'uma'. ²⁰ Komo ti'j te Qajaw Jesukrist nponkix kyaqil aj oje kaj tsi' te Qtata Dios tyol ti'j, b'ix astilji qetza, cha'oj tqet qjiq'b'a' te Qtata Dios tzan tpaj te Krist, nxik jq'uma'na "intky'ikxwit ikxji" [tzan tpaj dyakwerd ato' tuky'i'l]. ²¹ A te Qtata Dios ntk'ulu' quky'i'l b'ix etuky'i'l tzan qten jwert tuky'i' Krist, b'ix a tetz o'el tjoyo'na. ²² B'ix otzaj tsi' jun techa'l qi'j, otzaj tsi' te Txew tuj qanim te jun techa'l aj telponx b'an'ax kyaqil aj oje xik tq'uma'. ²³ Ajna'l nxik ngani' te Qtata Dios tzan tkaj testiw wi'j, nxik nsi' nyol wi'jx wetz, wetz k'ontil' inxik exol etetz tuj Korint tzan tpaj k'on ngan tuq tzan tok jun nya'tx galan exol. ²⁴ Qetza k'ontil' nkx'ok qlajo'na titza' tzan tok ewit'b'a' ek'u'j, sinoke cha a'ox nqo'onen etuky'i'l te jun chalayb'il te etetz; komo etetz tzan tpaj n'ok ewit'b'a' ek'u'j ti'j Qtata Dios astilji jwert atix tuky'i'l.

2

¹ Astilji wetz oqet nb'isu' tuj wanim tzan k'on nxik q'olb'el etetz tka'mjji'n-el qa cha te jun b'is te etetz. ² Komo qa nk'ulu'tz tzan tok jun b'is tuj etanim, ntons yaji ζab'l ok'uluyon tzan nchalaj wetz qa nya'tx a'ix etetz? ³ Astilji oqet ntz'ib'a' etetz iktza'x oqet ntz'ib'a' tb'ay-el. Ikxji oj npon k'ontil' tzan nna'on jun b'is tzan epaj etetz aj a'ox b'a'n-tal tzan nchalaj eti'j; wetz lo'ik nk'u'j eti'j ekyaqil etetz tzan ek'ulun tzan nchalaj tuj wanim eti'j etetz b'ix ikxji ax tzan echalay etetz wuky'i'l. ⁴ Per aj tqet ntz'ib'a' aj u'jji, wetz b'an nkyinb'isun tuq b'ix nkyin'oq' tuq. Per k'ontil' oqet ntz'ib'a' tzan tok tuq jun b'is tuj etanim, sinoke tzan tok eten tuq titza' wetz nkxqet b'an ngani' nim.

A Tgan Tzan Tqet Qnajs'a' Te Aj Nk'ulun Jun Nya'tx Galan Qi'j

⁵ Ab'l aj ma'tx tk'uluj tzan tok jun b'is tuj wanim, nya'tx cha a'ox wi'j wetz ma'tx tz'ok tsi' te b'is, sinoke wetz tuj nnab'l ax eti'j etetz ekyaqil. ⁶ Te xhcho'nal aj ma'tx xik esi' ekyaqil etetz ti'j, kabal nini. ⁷ Ajna'l a tgan tzan tqet enajs'a' b'ix tzan tjaw etin tk'u'j tzan k'on txik tanim tuj b'is. ⁸ Astilji wetz ngan tzan txik nq'uma' etetz tzan tqet eyek'u' te tetz titza' nqet egani'.

⁹ Komo astilji wetz tb'aya' oqet ntz'ib'a' te etetz ti'j te ntzani, tzan eqet nk'ulu' probar qa etetz dispwest atix tzan tqet etoksla' kyaqil aj nxik nq'uma' etetz. ¹⁰ Ikxji te aj nqet enajs'a' etetz, ax wetz nqet nnajs'a'. B'ix aj oje qet nnajs'a' wetz, qa b'an'ax at tidi' tuq tzan tqet nnajs'a', oqet nnajs'a' te nini tuj twitz te Krist te jun galan te etetz. ¹¹ Nkyink'ulun ikxji tzan k'on qoqet eq'i' tzan te Satanas; komo oje tz'el qniky' titza' tetz nk'ulun.

Titza' Te Qtata Dios Owonen Tuky'i' Pa'k Tzan Tpakb'an

¹² Aj npon wetz tuj Troas tzan txik npakb'a' ti'j te tpakb'alil tzan ti'j te Krist, ink'amjik b'an galan tzan npakb'an tzan tpaj te Qajawil n'onen tuq wuky'i'l. ¹³ Per te wanim k'ontil' tuq nchalaj, tzan tpaj k'ontil' owoknoj witz'a' te qerman Tit, astilji wetz mejor ekaj nkawi' b'ix inxik tuj Masedony.*

* 1:16 Kya 19:21 * 2:13 Kya 20:1

14 Per pixon te Qtata Dios, komo tzan tpaj te Kristo Jesus, tetz nk'ulun tzan k'on jget tz'aqik, b'ix ja'chq aj ja' nqopon n'ok en qi'j qetz te aj b'an tb'anil* toklen qotzqila' tetz. 15 Twitz ja tx'o'tx'ni kxol kye aj nkyekolet, qetz iktza' at jun jk'ok'jal tuj twitz te Qtata Dios tzan tpaj te Krist; b'ix kxol kye aj nkyexikna' 16 nqotzu'wxik tuj kywitz tzan tpaj qi'j qetz kyetz ntzaj kyna'o' okyekamel; per yatzun kxol kye aj nkyekolet, tzan qpaj qetz ntzaj kyna'o' okye'anq'iyon. Ti'j te ntzani çab'l b'a'n tzan tb'antik titza'?* 17 Komo qetz nya'tx a'o' iktza' junjun aj cha nkyexk'a'man ti'j Tyol Dios, sinoke qetz nqoyolina tuky'i jun tume'l tzan tpaj tlajen Qtata Dios a'o'na, b'ix tuj twitz Qtat nqoyolina [tuky'i jun qajwalil aj ntzaj tsi'] Krist.

3

Te Pa'k Nyolin Ti'j Tistil Okaj Si' Tetz Jun Pakb'on Ti'j Te Ak'aj Tyolb'en Qtata Dios

1 çOqo'aq'el petzun tzan qyolina galan qi'jx qetz ti'j qajwalilna? çPresis petzun tzan txik jqani'na jun u'j tzan jk'ametna etitza', qatzun tzan eyolin galan qi'ja tzan jk'amet tuj junky partji iktza' nkyk'ulu' txq'anqy xjal? 2 A'ixk etetz iktza' te u'j tzan jk'ametna, [nya'tx cha jun txaq u'j sinoke] te qanima nyolin eti'j, b'ix kyaqil xjal oje tz'ok kcha'o' eti'j. 3 Kyetz kyeb'en etetz a'ix iktza' jun u'j aj oqet tz'ib'a' tzan te Krist, b'ix a'o'na qetz iktza' kye tmandader aj nxik qeq'i' te u'j tzan jk'ametna; b'ix ja tpakb'alilni nya'tx tz'ib'a' tuky'i jun tinta sinoke tuky'i Txew te Qtata Dios aj at jun tanq'in, b'ix ax nya'tx jun tpakb'alil aj tz'ib'a' twitz ab'j* sinoke tuj qanim. 4 Tzan tpaj te Krist, qetz tuj twitz Qtata Dios nqna'o' kyaqil ntzani b'an'ax. 5 Nlay b'antik tzan tok jq'uma' qa jun tidi' jk'ulb'en jun tidi' aj te qetzx, sinoke kyaqil aj b'a'n qitza' a te Qtata Dios ntzaj swan tetz. 6 A tetz oje qokaj tsi' tzan qpakb'an te tume'l ak'a'j [titza' nqokolet], b'ix nya'tx jun tume'l iktza' nyolin te Kawb'il, sinoke ti'j te Txew Dios; komo te Kawb'il cha nqoxik tpoqo' tzan jkamik, per te Txew Dios ntzaj tsi' jun qanq'in.*

7 Te Kawb'il oqtxi' aj cha nqoxik tuq tpoqo' tzan jkamik, aj tz'ib'anqet tuq twitz ab'j, at tuq jun xhchqitz'unal ti'j [aj tza'jnaq tuky'i Qtata Dios], astilji kye aj tijajil Israel k'onti'l ob'antik tzan txik kyka'yi' twitz te Moisés tzan tpaj te xhchqitz'unal ti'j twitz, anke te nini jun xhchqitz'unal aj kyeb'ayle' nmankun tuq.* 8 Per yatzun ti'j te aj nk'ulun te Txew Dios quky'i'l, çnya'tx petzun mas b'an tb'anil te nini twitz te aj oqtxi'? 9 Komo te Kawb'il aj cha nqoxik tpoqo' tuq, tetz nini tb'anil tuq, pyorx-alo te tume'l aj n'el tin qchoj [b'eyx te jun-ele'x] mas b'an tb'anil. 10 Te aj at tuq tb'aya' galan tuq, per ajna'l ya k'onti'l npon iktza' te aj mas b'an galan aj at ajna'l. 11 Komo te aj nponaj oqtxi' b'an tb'anil tuq, pyorx-alo te aj k'onti'l nponaj mas b'an tb'anil.

12 Tzan tpaj qetz wit'lik jk'u'jna ti'j te ntzani, k'onti'l nqoxob' tzan qyolina tuky'i jun tk'u'jal. 13 Qetz k'onti'l njk'ulu'na iktza' te Moisés otk'uluj, oqet tsi' jun bel twitz* tzan k'on txik kye'e' kye aj tijajil Israel te chqitz'unal aj kyeb'a' tuq nqextzaj. 14 Per kyetz k'onti'l owox tuj kywi', b'ix tzunx ajna'l oj tjaw kye'e' te Tu'jal Dios oqtxi', iktza' atok jun bel kywitz aj k'onti'l ntzoqpin tzan tel kyniky' ti'j tzan tpaj a'ox b'a'n tzan tjaqet kywitz tzan tpaj te Krist. 15 B'ix tzunx ajna'l oj tjaw kyeen te stz'ib'en Moisés, k'onti'l n'ox tuj kywi' iktza' atok jun bel kywitz aj k'onti'l ntzoqpin tzan tel kyniky'. 16 Per oj kyokslan

* 2:14 Ax: tk'ok'jal perjum. * 2:16 2Kor 3:4-6 * 3:3 Exo 24:12 * 3:6 Jer 31:31-34 * 3:7 Exo 34:29 * 3:13 Exo 34:33

ti'j te Qajaw, n'el in te bel aj k'onti'l ntzoqpin tuq tzan tox tuj kywi'. ¹⁷ Te aj Qajawilni, a tetz te Txew Dios, b'ix aj ja' atqex te Txew Dios, tetz nqotkolpi'. ¹⁸ Qkyaqil qetz [aj nqo'okslan] ajna'l oje tz'el in te aj ntxayin tuq qwitz [aj k'onti'l ntzoqpin tuq tzan tel qniky'], b'ix ajna'l qi'j qetz n'ok en titza' b'an galan nab'lin te Qajawil. B'ix komo te Txew te Qajawil n'aq'unan tuj qanim, b'ajq'ij ikja'n nqo'ok iktza' tetz b'ix mas ntzaj en qi'j titza' tetz b'an galan nab'lin.

4

¹ Ntons astilji, te ja qaq'una ntzani otzaj si' qetza [tzan te Qajawil] tzan tpaj owok lo'et tk'u'j qi'ja, b'ix ajna'l qetza nqonimsan jk'u'jna b'ix k'onti'l nkaj jkolan'a. ² Qetza n'el qik'o'na kyaqil aj nya'tx galan aj nqet kyk'ulu' kye xjal ewal b'ix kyaqil aj eq'b'il ky'exawil, b'ix k'onti'l nqojoyona titza' tzan tqet qeq'i' nijunwt, b'ix k'onti'l njaw qky'ixpu' te Tyol Qtata Dios. Qetza nqoyolina te b'an'ax b'ix ikxji tzan tok en tzan kyaqil xjal titza' nqob'et tuj tume'l tuj twitz Qtata Dios. ³ B'ix qa te tpakb'alil aj nxik qpakb'a'na k'onti'l n'el kyniky' junjun ti'j, ikxji nky'ik kyuky'i kye aj nkyexiknaj. ⁴ Te twitzale' ti'j te nya'tx galan twitz ja tx'o'tx'ni* oje kyeqet tmoyi' kye aj k'onti'l nkye'okslan, tzan k'on tel kyniky' te aj b'an tb'anil† ti'j te tpakb'alil galan aj nyolin ti'j te tajwalil te Krist aj mer iktza'x Qtata Dios. ⁵ Qetza k'onti'l nxik qpakb'a'na qi'jx qetza, sinoke nxik qpakb'a'na ti'j te Kristo Jesus, aj tetz te Qajawil, b'ix qetza nqo'aq'unan te jun galan te etetz tzan tpaj tetz. ⁶ Komo te Qtata Dios aj oxik tk'ulu' mandad tzan tok xhk'atun tuj te qlolj,* axkix tetz otk'uluj tzan tel xhk'ate' tuj qwitz‡ tzan tel qniky' ti'j te aj b'an tb'anil te tetz aj n'ok qen ti'j§ Qajaw Jesukrist.

⁷ Te ja xhchqitz'unal ntzani atqex tuj qanim iktza' jun jq'inomal aj atqex tuj jun uky'il; ikxji n'ok en te qbalor aj b'an nim tzajnaq tuky'i Qtata Dios b'ix nya'tx qetzx. ⁸ Ikxji anke tidi'chq nya'tx galan nky'ik qi'ja, per at ja' tzan jkolel; b'ix tidi'chq nky'ik qi'ja aj k'onti'l n'el qniky' tistil, per tzunx lo'ik jk'u'j ti'j Qtata Dios. ⁹ Nqo'ex lajo', per [te Qtata Dios] k'onti'l nqokaj tkola'; b'ix nqoqet wequ', per k'onti'l nqoqet kyitza'. ¹⁰ Ja'chq oj qky'ikna, n'ok qenkiq twitz xhcho'nal tuj qchi'jel iktza' oky'ik ti'j Jesus, ikxji tzan tok en qi'ja titza' tetz ntzaj tsi' jun qbalor tzan qanq'in tuj qchi'jel. ¹¹ Qetza aj itz'ojoni, kob'chaq ch'inky tuq nqokamik tzan tpaj te Jesus, ikxji tzan tok en qi'ja titza' tetz itz'oj tuj qchi'jel aj nponaj. ¹² Ikxji ch'inky tuq nqokamik qetza, per ikxji owel te jun galan te etetz tzan etanq'in te jun-ele'x. ¹³ Qetza wit'lik jk'u'ja iktza' te aj oqet tz'ib'a' [tuj te Tu'jal Dios] ikxjani: "Owokslaj b'ix astilji oxik nyoli' ti'j.*" Ntons ax qetza, ax nqo'okslana, b'ix astilji ax nxik qyoli'na ti'j. ¹⁴ Komo qetza qeb'ena te Qtata Dios ojaw tanq'insa' te Qajaw Jesus, ax ikxji oqojawel tanq'insa' tzan qten junch'in tuky'i Jesus, b'ix junx etuky'i'l oqob'ajxe'l tin tuky'i'l. ¹⁵ Nky'ik kyaqil ntzani qi'ja tzan tok te jun galan te etetz, b'ix ikxji ky'ila'j xjal ja'chq okyk'amo'tz te nim b'an galan aj ntzaj si' tzan te Qtata Dios anke k'onti'l nqajo', b'ix ikxji mas ky'ila'j xjal oxel'ksi' pixon te Qtata Dios tzan tqet kyjiq'b'a'.

¹⁶ Astilji qetza k'onti'l njaw kab'in jk'u'j, anke te qchi'jela b'an tij ikja'n tok per tuj qanim n'ok mas nim qbalor b'ajq'ij. ¹⁷ Komo te aj ch'in xhcho'nal aj n'ok qen twitz ja tx'o'tx'ni nky'ik luwew, per n'oken tzan tok te qetza te jun jiq'b'il b'an nim aj k'onti'l nmankun b'ix aj k'onti'l nb'antik tzan tqet qparejsa' tuky'i junky tidi'. ¹⁸ [Astilji] qetza k'onti'l n'ok qsi'na qnab'l ti'j kyaqil tidi'chq

* 4:4 Ax: Satanas; Wnch 12:31. † 4:4 Ax: tzan k'on tel xhk'ate' tuj kywitz. * 4:6 Gén 1:3 ‡ 4:6

Ax: oje tz'el chk'atunsa' tuj qanim. § 4:6 Ax: tuj twitz. * 4:13 Sal 116:10

aj nxik qen tzani twitz tx'o'tx', sinoke n'ok qsi' qnab'l ti'j te aj k'onti'l nxik qen, tzan tpaj te aj nxik qen nponaj, b'ix te aj k'onti'l nxik qen a te aj n'ok b'eyx te jun-ele'x.

5

Te Pa'k N'el Tq'ajab' Tzan Tpon Tuj Ka'j

¹ Komo qetz qeb'enky, cha'oj tponaj te ja qchi'jel* tzani twitz ja tx'o'tx'ni, at junky qchi'jel tuj ka'j tuky'i Qtata Dios, jun aj nya'tx kyk'ulb'en xjal b'ix nten b'eyx te jun-ele'x. ² Astilji qetz ajna'l tuky'i ja qchi'jel tzani twitz tx'o'tx', b'an'ax nqotx'e'qun b'ix n'el jq'ajab' tzan jk'amon-tal naj te junky qchi'jel tuj ka'j, ³ komo oj stzaj si' junky qchi'jel, nlay qokaj iktza' sqit. ⁴ Qetz man itz'oyo' tzani twitz tx'o'tx' tuky'i ja qchi'jelni, nqotx'e'qun, n'ok qen twitz nim xhcho'nal, k'on qgana tzan jkaj iktza' sqit sinoke tzan stzaj si' junky qchi'jel ak'a'j, ikxji tzan tponaj te aj nmankun b'ix tzan stzaj si' jun qanq'in [te jun-ele'x]. ⁵ B'ix a te Qtata Dios oqet k'ulun te qetz tzan tok qen kyaqil ntzani, b'ix tetz oje tzaj tsi' te Txew te qetz te jun yek'b'il aj telponx b'an'ax te ntzani.

⁶ Astilji qetz k'onti'l nqob'isuna b'ix qeb'en aj man ato' tuj ja qchi'jelni, k'onti'l agoqet twitz Qajawil tzan txik qen tuky'i qwitz. ⁷ Komo qetz nqob'et tzani twitz tx'o'tx' wit'lik jk'u'j ti'j Qtata Dios, b'ix k'onti'l nqob'et cha a'ox tzan tpaj te aj nxik qen. ⁸ Per wit'lik jk'u'j b'ix qgan-talo tzan tkaj jkola' te ja qchi'jelni tzan qpon najayon tuky'i Qajawil. ⁹ Astilji qa atoqet tzani twitz tx'o'tx' qatzun atoqet twitz Qtata Dios tuj ka'j, qetz n'ok qsi' qnab'l tzan qten galan tuz twitz te Qajawil. ¹⁰ Komo qkyaqil qetz qob'ajky'el twitz te Krist tzan stzaj tq'uma' qa galan te jk'ulb'en, komo qkyaqil junjunchaq oqok'amoyon te aj jkamb'a'tz iktza'x jk'ulb'en aj man tuq itz'oyo' twitz ja tx'o'tx'ni, qa galan qatzun nya'txji.*

A Te Krist Oje K'ulun Tzan Jkaj Galan Tuky'i Te Qtata Dios

¹¹ Komo qeb'enky presis tzan tqet qoksla' te Qajawil, astilji nxik qnimsa'na kyk'u'j kye xjal tuj jun tume'l. Te Qtata Dios teb'en b'an'ax aj nxik jq'uma'ni b'ix ax eteb'enxwit etetz. ¹² Nya'tx cha nqoyolina galan qi'ixa, sinoke cha nxik qsi'na lad te etetz tzan echalaj qi'ja. Ikxji tzan tb'antik tzan taj etzaq'b'e' tume'l kye aj cha nqet kyjiq'b'a' kyib' tzan tpaj te aj cha n'ok en tzan kye xjal b'ix nya'tx ti'j te aj at tuj kyanim. ¹³ Qa [nqoqet yoli' iktza'] lok a'o'na, [a te Qtata Dios e'el tetz tzan tpaj] nqo'aq'unana te tetz; b'ix qa [nqoqet yoli'] kabal a'o'na, cha qgana tzan jk'ulun jun galan te etetz. ¹⁴ Komo tzan tpaj titza' nqoqet tgan'i' te Qajaw Jesukrist, astilji nqok'ulun ikxji; komo qetz qeb'enky na jun okamik tzan qpaj qkyaqil, astilji qkyaqil okolpjik† [ti'j qchoj]. ¹⁵ Tetz okamik tzan qpaj qkyaqil tzan k'on qanq'in te qetzx, sinoke tzan qanq'in te tetz aj okamik b'ix ojaw anq'in tzan qpaj.

¹⁶ Astilji qetz k'onti'l nqet qb'isu'na ti'j jun xjal iktza' nkyeb'isun kye xjal, anke oqtxi' nqob'isuna tuq ti'j te Krist iktza' tuq nkyeb'isun kye xjal, per ajna'l ya k'onti'l nqob'isuna ti'j ikxji. ¹⁷ Astilji qa at ab'l mojb'a' tib' tuky'i Krist, tetz jun xjal ak'a'j, kyaqil tanq'in oqtxi' oje ponaj, ajna'l ti'j tetz kyaqil oje qet k'ulu' ak'a'j. ¹⁸ Kyaqil ntzani tk'ulb'en te Qtata Dios aj otk'uluj tzan qten galan tuky'i'l tzan te Krist. B'ix tetz okaj tsi'na tzan txik qpakb'a'na titza' tzan qten galan tuky'i'l. ¹⁹ Komo te Qtata Dios atqet tuq tuky'i Krist nk'ulun tuq tzan kyten galan kye xjal tuky'i'l, b'ix ikxji cha oky'ix-oq te kchoj,* b'ix

* **5:1** Ax telponx jun jay cha xq'apj xtx'otx'al; ikxji te Pa'k oyolin ti'j qchi'jel iktza' t'jay te qxew.

* **5:10** Rom 14:10 † **5:14** Ax: eb'ajkamik. * **5:19** Kya 17:30; Rom 3:25

otzaj tq'uma' qetza tzan txik jq'uma' te ja tpakb'alilni. ²⁰ Astilji qetza a'o'na tky'ixel te Krist tzan qyolin etuky'i'l, b'ix ikxji iktza' te Qtata Dios nyolin etuky'i'l. Astilji nxik jq'uma'na etetz tuky'i' th'i Krist tzan etok laq'chet ti'j te Qtata Dios junky'el tzan eten galan tuky'i'l tzan emeltz'jik junky'el te Qtata Dios. ²¹ Te Krist k'onti'l owok ten twitz te choj, per te Qtata Dios okaj tsi' te qchoj ti'j tzan tok te qky'ixel, ikxji tzan qel qetz galan tuj twitz Qtata Dios.

6

¹ Ajna'l waq erman, komo qetza nqo'onen tuky'i [te Qajaw Jesukrist], qgana tzan txik jq'uma'na ch'in etuky'i'l, tzan k'on qet exq'e'la' te aj nim b'an galan aj k'onti'l nqajo' aj ntzaj tsi' te Qtata Dios. ² Iktza' nyolin te ajoqet tz'ib'a' oqtxi' ikxjani: "Aj tpon or wetz owok nsi' nwi' eti'j; b'ix aj presis tuq tzan ekolet, wetz okxqet nkolo'."* Ntons intok esi' waq enab'l: Ma'tx pon te or, ajna'l te q'ij aj presis tzan ekolet.

Aj Txik Tq'uma' Te Pa'k Kyaqil Aj Oky'ik Ti'j Tzan Tpjaj Tpak'ben

³ Qetza k'onti'l nqet qyek'u'na jun nya'tx galan kywitz txq'anqy, tzan k'on tok jun nya'tx galan ti'j te qaq'un. ⁴ Qetza nqet qyek'u'na kywitz kye xjal, q'apo' qib' nqo'aq'unan te Qtata Dios tuky'i' nim qpasens oj tok qen tidi'chq, iktza' oj tok qena twitz xhcho'nal, b'ix oj tpaltin tidi' qetza, b'ix oj tok qena tidi'chq aj b'an kwes't, b'ix oj jqet jub'cha', ⁵ b'ix oj jqex si' pres,* b'ix oj kyjaw lab'un kye xjal qi'j, b'ix oj qaq'unana nim, b'ix oj qipana watl, b'ix oj qipana wa'ij. ⁶ B'ix nqob'etna tuj tume'l galan, n'el qniky' byenech [ti'j te tume'l], at nim qpasens, b'an galan qonab'lina kyuky'i' txq'anqy, te Txew Dios [n'onen quky'i'l], nkyeqet qgani' kye txq'anqy tuky'i' jun tk'u'jlal, ⁷ nqoyolina tuky'i' tume'l b'an'ax, nqet qyek'u'na tajwalil te Qtata Dios, [nqok'uluna kyaqil] tuky'i' qaq'umb'il aj ntzaj tsi' te Qtata Dios tzan tqet te nya'tx galan qitza' b'ix tzan tqet jkolo'na qib' tuj tume'l.* ⁸ Qetza atqet kye xjal nqoqetna kyjiq'b'a' b'ix atqet n'el nyin qky'exawna; atqet nkyeyolin galan qi'ja b'ix atqet nqoqet yoli'na; atqet n'ok q'uma' qetza a'o'na la'j anke nqoyolina tume'l; ⁹ atqet nkyk'ulu' quky'ila iktza' k'onti'l kyotzqimo'na anke b'an otzqimo'na; atqet nqet kyb'isu' ch'inky jkamikna, per nya'tx, b'ix tzunx itz'ojo'na; atqet n'ok ksi' xhcho'nal qi'j per k'onti'l nqoqet kykansa'; ¹⁰ atqet [nqet kyb'isu'] b'an nqob'isuna per nqochalajna tuj qanim; atqet meb'a' a'o'na per nqok'ulun tzan kyok q'inon txq'anqy; atqet ch'inwt tidi' qetza per ax at tidi'chq nim qetza.

¹¹ Etetz waq erman aj Korint aj ganimix nim, qetza ma'tx xik jq'uma'na etetz b'an b'an'ax, b'ix kyaqil aj atqex tuj qanim ma'tx tz'ok echa'o'. ¹² B'ix etetz k'onti'l nkx'ajnaj ti'j qanima, b'ix nim nkxqet qgani'na, per yatzun etetz, k'onti'l nkxk'ulun quky'ilana ikxji. ¹³ Erman waq, wetz nqet nwitz ewitz iktza' jun k'wa'lon kyuky'i' tk'wa'al tzan ek'ulun quky'ila iktza'x qetza nqok'uluna etuky'i'l nkxqet qgani' tuky'i' jun tk'u'jlal.

Qetz A'o' Iktza' Tnajb'il Te Qtata Dios

¹⁴ Ntons, etetz k'on tz'ok ejunb'e' etib' kyuky'i' kye aj k'onti'l nkye'okslan.* Komo jun xjal aj nb'et tuj te tume'l nya'tx parej tuky'i' jun xjal aj k'onti'l nb'et tuj te tume'l. ¿Komo titza' oxel samet [jun aj] te xhk'atun tuky'i' [jun aj] te qlolj? ¹⁵ ¿B'ix titza' tzan kyten dyakwerd te Krist tuky'i' te Tajaw Choj?† ¿B'ix

* **6:2** Isa 49:8 * **6:5** Kya 16:23 * **6:7** Ax: tuky'i' te qmanq'ab' b'ix qsurt. Kye xjal oqtxi' nkyekolon kyib' tuq tuky'i' te ksurt b'ix nkyeq'ojin tuq tuky'i' te kymanq'ab'. * **6:14** 1Kor 10:6-22,27; 5:9-10; 6:1-8; 7:12-16; Deu 7:1-3; 22:10; Lev 19:19 † **6:15** Ax: Belial.

titza' pareje' jun aj n'okslan tuky'i jun aj k'onti'l n'okslan? ¹⁶ ;Titza' parej te jay nab'il Qtata Dios tuky'i jun jay aj ja' ntzaj na'o' titzb'alil tidi'chq? [j'k'onti'l tidi' parej!] Komo qetz a'o' iktza' te jay nab'il Qtata Dios, te Qtata Dios aj at jun tanq'in.* Komo iktza'x tetz otq'umaj ikxjani: "Wetz okyinnajayon tuj kyanim, b'ix okyinqtelten kxol; oky'in'okel te Dios aj otzajel kyna'o', b'ix kyetz okye'okel nxjalil."* ¹⁷ B'ix astilji te Qajawil ntq'uma' ikxjani: "Pe'etetz waq kxol kyetz b'ix intel epawa' etib' kyij' b'ix k'on'oz'ok emako' jun tidi' aj nya'tx galan,"* b'ix "ikxji okx'elal galan tuj nwitz ¹⁸ b'ix wetz oky'in'okel jun k'wa'lon te etetz, b'ix etetz okx'okel nk'wa'al."* Ikxji ntq'uma' te Qajawil te Qtat aj at mas nim tajwalil twitz kyaqil.

7

¹ Ntons waq erman aj b'an ganimix, aj ntzani te galan aj okaj tq'uma' te Qtata Dios qetz. Astilji intkaj qsi' kyaqil te nya'tx galan aj ngok'ulun tuky'i qchi'jel b'ix aj at tuj qanim, ikxji tzan tkaj saq qanim tuj twitz Qtata Dios tzan tpaj nqet qxjani' te tetz.

Te Pa'k Nyolin Titza' Nchalaj Tzan Tpjaj Oje Jaw Kky'ixpu' Kynab'lin Kye Aj Korint

² Ntons, qotzaj ena'o'na ch'in tuj etanim; komo qetza k'onti'l ma'tx jk'uluj jun nya'tx galan ti'j nijunwt, b'ix k'onti'l ma'tx qet qeq'i' nijunwt, k'onti'l ma'tx qet qelq'a' nijunwt. ³ Wetz k'onti'l nxik nq'uma' etetz ntzani cha tzan exik-wit npogo'; komo ma'tx xik nq'uma' k'onti'l nkx'ajnaj tuj wanim, okxtel ngani' kixi' tuj jun tume'l tzan nfen junch'in etuky'i'l tuj kyaqil, qa tzan qanq'in qatzun tzan jkamik junxji. ⁴ Wetz wit'lik nk'u'j eti'j b'ix b'an nkyinchalaj eti'j. Etetz ma'tx jaw etin nk'u'j b'ix at nim chalajb'il tuj wanim anke nim xhcho'nal n'ok wen.

⁵ Komo qetza aj qulna Masedony,* qetza k'onti'l o'ojlana, sinoke tidi'chq b'is owok qen, kye xjal nkyeq'ojin tuq qi'ja b'ix yatzun qetza tuj qanimna b'an nqoxob'na tuq.* ⁶ Per te Qtata Dios aj njaw tin kyk'u'j kye aj b'is ate', tetz ojaw tin jk'u'jna aj tul te Tit. ⁷ B'ix nya'tx a'ox tzan tpaj tetz owul sinoke ax tzan tpaj etetz ojaw etin tk'u'j. Tetz otzaj tq'uma' b'an egan tuq tzan qok etena, b'ix titza' b'an nkxb'isun [ti'j te aj oky'ik exoll]* b'ix ax b'an nkxb'isun wi'j wetz. B'ix token ncha'o' kyaqil ntzani wetz ajna'l b'an nkyinchalaj. ⁸ Qa tzan tpaj te u'j aj oxik nsama' etetz okxb'isun nim, wetz k'onti'l ntzaj nna'on tetz. B'ix qa tb'aya' otzaj nna'on tetz tzan tpaj owok jun b'is te etetz jun tyemp, ⁹ ajna'l nkyinchalaj nya'tx tzan tpaj te b'is aj owok eti'j, sinoke tzan tpaj te aj eb'is ojaw eky'ixpu' enab'lin. Komo te Qtata Dios ot'k'uluj tuj etanim tzan eb'isun [tzan stzaj ena'on tetz], b'ix ikxji te u'j aj oxik qsama'na k'onti'l owok te jun nya'tx galan te etetz. ¹⁰ Oj stzaj cho'on qanim iktza' te Qtata Dios tgan, nini [n'ok te jun galan] tzan tjaw qky'ixpu' qnab'lin tzan jkolel, b'ix k'onti'l tidi' b'a'n tzan stzaj qna'on tetz. Per te aj b'is aj nkyeb'isun kye aj k'onti'l nkyexnaq'tzan, [k'onti'l token tzan tpaj k'onti'l njaw kky'ixpu' kynab'lin tzan tpaj nini], ikxji cha nkyeponajkixi'. ¹¹ Per yatzun etetz otzaj cho'on etanim tuj jun tume'l aj owel galan tuj twitz te Qtata Dios, b'ix ajna'l intok eten titza' owok te jun galan te etetz, komo oqet ek'ulu' te galan tuky'i jun tk'u'jlal, b'ix oqet ekolo' [te tume'l galan exoll], b'ix otzaj eq'oj ti'j te nya'tx galan aj nky'ik tuq, b'ix nkxob' tuq [ti'j te aj oky'el tzan tpaj te aj nky'ik tuq], b'ix egan tuq

* **6:16** 1Kor 3:16; 6:19 * **6:16** Lev 26:12; Ezq 37:27 * **6:17** Isa 52:11; 1Kor 6:18; 10:14; 1Tim 6:11; 2Tim 2:22; Chaw 4:7 * **6:18** 2Sa 7:14; 1Cró 17:13 * **7:5** 2Kor 2:13 * **7:5** 2Kor 1:8-9 * **7:7** Telponx ti'j te aj oqet stz'ib'a' tuj te tb'ay u'j aj oxik tsama' kyetz tb'aya'.

tzan wok eten, b'ix b'an nkxjoyon tume'l [tzan ek'ulun galan], b'ix etetz oqet eb'isu' tzan txik esi' jun xhcho'nal ti'j te aj at tuq tpaj. Ixkxi ti'j kyaqil, etetz oqet eyek'u' k'onti'l tuq epaj. ¹² Wetz k'onti'l oqet ntz'ib'a' aj u'ji tzan tpaj te aj ok'ulun nya'tx galan, b'ix ax nya'tx tzan tpaj te aj oqet k'ulu' nya'tx galan ti'j, sinoke tzan tqet eyek'u' twitz Qtata Dios titza' nkxb'isun qi'ja. ¹³ Tzan tpaj te ntzani qetza otzaj chews'a' jk'u'jna, b'ix aj tulen te Tit mas ochalajna tzan tpaj etetz oxik echews'a' tanim. ¹⁴ Wetz ojetq tuq xik nq'uma' tuky'i Tit, wetz b'an nkyinchalaj eti'j. B'ix k'onti'l inkaj mal ti'j nini, komo iktza'x kyaqil gyol etuky'i'l oqtxi' b'an'ax tuq, ax te aj oxik nq'uma' tuky'i'l eti'j etetz ax ma'tx tz'el b'an'ax. ¹⁵ B'ix tetz ajna'l b'an nkxqetb'aj t'gani' nim oj etzaj tna'o' ekyaqil etetz oqet etoksla' b'ix ek'amoj tetz tuky'i jun tume'l tuky'i txob'lal. ¹⁶ Wetz nkyinchalaj tzan tpaj b'a'n tzan tok wit'let nk'u'j eti'j ti'j kyaqil.

8

Te Pa'k Nnimsan Kyk'u'j Kye Qerman Tzan Kyonen Kyuky'i Kye Txq'anky

¹ Ntons ajna'l waq erman, qgana tzan txik jq'uma'na ch'in etuky'i'l titza' te Qtata Dios n'onen kxol kye b'uch'uj qerman tuj tkwentil Masedony. ² Anke kyetz oje tz'ok kyen nim xhcho'nal, per b'an nkyechalaj; b'ix anke b'an meb'a-e', per iktza' q'inon-e' oxik ksi' kyoyej tzan kyonen kyi'j kye txq'anky qerman. ³ Wetz web'en, kyetz tuky'i jun tk'u'jlal oxik ksi' kyoyej iktza'x tuq aj at te kyetz, b'ix anke k'onti'l tuq nim te kyetz, oxik ksi' kyoyej nim. ⁴ Kyetz oqet kywitz qwitz tzan qtzooqina te kyetz tzan kyonen kyuky'i kye qerman.* ⁵ Kyetz okyk'uluj mas twitz te aj b'isu' tuq qitza'na tb'ay; tb'ay oxik kyq'apo' kyib' tuj tq'ab' te Qajawil, b'ix yaji quky'ila iktza'x tgan tuq te Qtata Dios.

⁶ Astilji, komo te Tit ojetq tuq tz'aq'ik tb'aya' tzan tel xhchimo' exol jun onb'il kye txq'anky qerman, astilji qetza oxik jq'uma'na tetz tzan tb'antik kyaqil nini. ⁷ Etetz b'an galan n'el kyaqil exol: B'an jwert atix titza' wit'lik ek'u'j, byenech nkxyolin, nim etotzqi', b'ix galan nkxk'ulun tuky'i jun tk'u'jlal, b'ix nim nqoqet egani'na. Etetz iktza'x galan nkxk'ulun kyaqil nini, ax ikxji a tgan tzan ek'ulun ti'j ja etonb'ilni. ⁸ Wetz k'onti'l nkxik nk'ulu' mandad tzan tel echimo' te onb'il, sinoke nxik nq'uma' tzan tok eten titza' kye txq'anky qerman b'an ajun kye'onen, ikxji tzan txik nsi' luwar etetz tzan tqet eyek'u' titza' b'an'ax nkyeqet egani' kye txq'anky.

⁹ Etetz oje tz'el eniky' ti'j te nim b'an galan aj otzaj tsi' te Qajaw Jesukrit anke k'onti'l nqajo', b'ix astilji tetz owok b'an meb'a' anke b'an q'inon tuq, per tzan tmeb'a'ul tetz, etetz b'a'n tuq tzan etok iktza' b'an q'inon. ¹⁰ Wetz oxel nsi' jun konsej te jun galan te etetz: Jun aq'b'ixi' etetz oqet eb'isu' tb'ay [kywitz kye txq'anky tzan echimo' jun onb'il] b'ix okx'aq'ik tzan tqet ek'ulu' ikxji. ¹¹ Ajna'l waq, intqet ek'ulu' najji iktza'x tuky'i jun tk'u'jlal oqet eb'isu' tb'ay, ikxji intqet ek'ulu' iktza' aj janik'pon at te etetz. ¹² Qa qetz nxik qsi' tuky'i jun tk'u'jlal iktza'x aj at te qetz, ntons n'el galan te aj nxik qsi'. Te Qtata Dios k'onti'l ntzaj t'gani' aj k'onti'l at qetz. ¹³ Wetz nxik nq'uma' ntzani nya'tx tzan tpaltin te etetz b'ix tzan tok jun galan a'ox kye txq'anky, ¹⁴ sinoke tzan qok parej qkyaqil. Ajna'l etetz at tidi' te etetz b'a'n tzan etonen tuky'i te aj npaltin kye txq'anky, b'ix jun q'ij kyetz ob'antel tzan kyonen etuky'i'l, ikxji etetz b'ix kyetz b'a'n tzan etonen etib'x ekyaqil b'ix parej okxteyon. ¹⁵ Iktza'x nyolin [tuj Tu'jal Dios] ikxjani: "Ab'l te aj ma jaw tin nim, k'onti'l ma sobrin nim, b'ix te aj k'onti'l ma jaw tin nim, k'onti'l ma paltin."*

* 8:4 Rom 15:26 * 8:15 Exo 16:18

16 Pixon te Qtata Dios, ntk'ulu' tzan tok tuj tanim te Tit tzan tb'isun eti'j iktza' wetz nkyinb'isun. 17 Tetz oqet toksla' aj oxik nq'uma' tetz, per komo tetz jun xjal aj n'ok tsi' tk'u'j tzan tel kyaqil tuj tume'l, astilji ajixk tetz oxik etuky'i'l tzan txik q'olb'el etetz. 18 Junx tuky'i' Tit oxik nlajo' jun erman aj b'an otzqi'mj b'ix nqet jiq'b'a' kxol kyaqil b'uch'uj qerman ja'chq tzan tpaj oje tz'aq'unan b'an galan ti'j te tpakb'alil titza' tzan jkolet. 19 B'ix nya'tx cha a'ox ja ntzani, sinoke kye b'uch'uj qerman okaj ksi' tzan txik oneyon quky'ila tzan jk'ulun kyaqil tuj jun tume'l galan ti'j ja onb'ilni, tzan tel kyaqil ntzani te jun jiq'b'il te Qajawil b'ix ax tzan tok en titza' b'an qgan tzan qonen kyuky'i kye txq'anqy qerman. 20 Ma qet qb'isu'na ikxji tzan k'on jqet yoli'na ti'j titza' nqok'ulun tuky'i te ja onb'il b'an galanni. 21 Astilji qetzta n'ok qsi'na qnab'l tzan tqet jk'ulu'na kyaqil tuj tume'l, nya'tx a'ox tuj fwitz Qtata Dios sinoke ax tuj kywitz xjal.* 22 Junx kyuky'i'l oxik qlajo'na junky qerman aj oje qet tyek'u' tuj ky'ila'j tume'l titza' tetz b'an n'onen, b'ix pyor ajna'l tzan tpaj b'an lo'ik tk'u'j eti'j. 23 [Qa at ab'l ma tzaj cha'on] ti'j te Tit, intxik eq'uma' wetz tuky'i'l b'an qamiw qib'a b'ix n'onen wuky'i'l te jun galan te etetz. B'ix kyil'j kye txq'anqy qerman aj ajune' tuky'i'l, kyetz a'e' kylajen kye b'uch'uj qerman b'ix tzan tpaj kyetz te Krist nqet jiq'b'a'. 24 Ntons astilji inkxik ena'o' te kyetz tzan tel kyniky' kye txq'anqy b'uch'uj qerman etetz b'an'ax nkyeqet egani' iktza'x qetzta oje xik jq'uma'na nim kyuky'i'l eti'j etetz.

9

1 Ti'j te onb'il aj n'el echimo' kye qerman aj pawame' te Qtata Dios, qanq nya'tx presis tzan tqet ntz'ib'a' etetz ti'j te nini. 2 Komo web'en titza' etetz b'an egan tzan etonen, b'ix nkxqet njiq'b'a' tuq kxol kye aj Masedony. Wetz oxik nq'uma' kyetz, [etetz] aj Akay b'an dyakwerd atix tzan etonen atx jun aq'b'ixi'. B'ix tzan tpaj etetz nkxjoyon tume'l tzan ek'ulun nini, ky'ila'j kxol kyetz oje xik nimsa' kyk'u'j. 3 Per wetz ma kyexik nlajo' kye qerman exol etetzni, tzan k'on tok chagan kyaqil aj galan aj oje xik nq'uma' eti'j. Ma kyexik nlajo' tzan eten etetz list. 4 Kebal kxik junjun aj Masedony wuky'i'l b'ix okxtzajel kyk'ulb'a' etetz nya'tx list atixqet. Ikxji jun ky'exawil te qetzta, b'ix pyorx-al te etetz, tzan tpaj te aj oje xik jq'uma'na eti'j. 5 Astilji oqet nb'isu' tzan kxik nlajo' kye qerman tzan kxik etuky'i'l tb'ay tzan tok echimo' te ja onb'il aj ojetq tuq xik esi' eyol ti'j. Ikxji tzan tok en n'ok echimo' ja onb'ilni tzan tpaj a'ixk etetz egan etonen b'ix nya'tx cha tzan tpaj owel qani' alajwers. 6 Instzaj ena'o' te ntzani: Ab'l te aj n'awan ch'imu's, ax ch'imu's njaw tin, b'ix ab'l te aj n'awan nim, ax nim njaw tin. 7 Junjunchaq presis tzan txik tsi' iktza'x ma'tx qet tb'isu' tuj tanim, b'ix nya'tx tuky'i' jun b'is b'ix nya'tx tzan tpaj cha lajo'. Komo te Qtata Dios nqet tgan' te xjal aj nxik tsi' tuky'i' jun chalajb'il tuj tanim. 8 B'ix te Qtata Dios at nim tajwalil tzan stzaj tsi' nim b'an galan te etetz, b'ix ikxji tzan k'on tpaltin jun tidi' aj presis te etetz, b'ix ikxji tzan etonen nim kyuky'i' txq'anqy tuky'i' tidi'chq b'an galan. 9 Komo [te Tu'jal Dios] nyolin ikxjani: "[Te xjal aj n'okslan te Qajaw], tetz nqet tsipa' [tidi'chq galan] kxol kye meb'a'; tetz k'onti'l nkaj tsi' tzan tk'ulun kyaqil tuj tume'l."* 10 Te Qtata Dios aj ntzaj sin te ijaj tzan tqex awet, b'ix te wab'j aj nxik qwa'a', tetz otzajel tsi' te etijaj b'ix ojawel tky'ib'sa',* b'ix otk'ulu'tz tzan tel nim te galan ti'j kyaqil aj n'ek'ulu' tuj tume'l. 11 Ikxji k'onti'l tidi' opaltiyon te etetz tzan etonen nim kyuky'i' kye txq'anqy, b'ix ikxji tzan tpaj etonb'ilni ky'ila'j xjal oxel ksi' jun pixon te Qtata Dios. 12 Komo oj ek'ulun jun tidi' ikxjani,

* 8:21 Pro 3:4 * 9:9 Sal 112:9 * 9:10 Isa 55:10

k'onti'l n'ok cha a'ox te jun onb'il ti'j te aj npaltin kxol kye qerman,* sinoke n'oken tzan txik ksi' ky'ila'j xjal jun pixon te Qtata Dios. ¹³ Oj tok kyen te onb'il aj nxik esi' te kyetz, oqtel kyjiq' b'a' te Qtata Dios tzan tpaj nqet ek'ulu' iktza'x n'eq'uma' n'ok'okslan ti'j te Krist, b'ix n'ek'ulu' tuky'i jun tk'u'jlal te kyetz b'ix ax kye kyaqil. ¹⁴ B'ix kyetz nkyexnaq' tzan tuky'i Qtata Dios eti'j etetz tuky'i jun tk'u'jlal tzan tpaj te Qtat oje tzaj tsi' nim b'an galan te etetz. ¹⁵ jPixon te Qtata Dios tzan tpaj te aj ntzaj tsi' qajsik, aj k'onti'l n'oknoj qyol tzan txik jq'uma' ti'j!

10

Tajwalil Te Pa'k Qtata Dios Swal Tetz

¹ Ntons, wetz a'in Pa'k nqet nwitz ewitz tuky'i jun tume'l b'an kye b'a' b'ix b'an galan iktza' te Krist nab'lin. Wetz oj nten exol nkyinyolin galan b'ix kye b'a', per oj nten laq'chik eti'j k'onti'l nkyinxob' tzan nyolin tuj jun tume'l iktza'x nyolin wanim. ² Nqet nwitz ewitz tzan k'on ek'ulun jun tidi' tzan npon etuky'i'l tuky'i jun tume'l kaw. Komo wetz oje qet nb'isu' tzan npon tuky'i jun tume'l kaw kyuky'i junjun te etetz tzi aj tuj kynab'l kyetz wetz cha eq'imin iktza' tgan te nchi'jel iktza' kye xjal nkyek'ulun.* ³ Qetza nqob'etna iktza'kix xjal a'o'na, per nqoq'ojina [ti'j te nya'tx galan] tuj jun tume'l nya'tx iktza' kye xjal twitz ja tx'o'tx'ni. ⁴ Komo te qaq'umb'il tzan jq'ojin ti'j te nya'tx galan, nya'tx xjal k'ulul tetz, sinoke tuky'i jun qajwalil aj ntzaj tsi' Qtata Dios tzan tponaj te nya'tx galan aj oje lok'an tzani twitz tx'o'tx', b'ix tzan tponaj tidi'chq aj nya'tx tume'l nqet kxima' kye xjal, ⁵ b'ix kyaqil aj nqet kyb'isu' tzan k'on tok kyotzqila' te Qtata Dios, b'ix nkaj qsi' tuj tq'ab' te Qtata Dios kyaqil aj nqet qb'isu' tzan tqet qoksla' te Krist. ⁶ B'ix oj etokslan etetz byenech, yaji kyij' kye txq'an'ky aj ate' exol aj k'on kygan okslan, dispwest ato'na tzan jk'uluna kyuky'i'l tzan kyb'isun ti'j te kyk'ulb'en nya'tx galan.

⁷ Etetz cha n'ok esi' enab'l ti'j te aj n'ok eten tuky'i ewitz. Qa etetz tuj enab'l b'an'ax a'ix te Krist, a tgan tzan stzaj ena'o' ax qetza a'o'na te Krist. ⁸ B'ix wetz, nlay kyinky'ixwik tzan nyolin nim ch'in ti'j te qajwalilna aj otzaj tsi' te Qajawalil, nya'tx tzan tok jun nya'tx galan eti'j sinoke tzan etok jwert tuky'i'l. ⁹ Wetz k'on ngan tzan eb'isun qa cha n'ok'nxob'sa' kyuky'i kye u'j aj nxik nsama'. ¹⁰ Komo junjun nkyq'uma': "Kye aj u'j b'an kaw b'ix nim ili'mj tuj, per ya oj tul tetz twitzale', tetz nya'tx iktza' jun tlimaqaal xjal b'ix titza' nyolin nya'tx b'an tb'anil." ¹¹ Kye aj nkyeb'isun ikxji a tgan tzan tok ksi' kynab'l, qetza iktza'x nqoyolina kyuj kye qu'uj, ax ikxji nqok'uluna cha'oj qten qwitzale'na exol. ¹² Qetza k'onti'l nqet qparejsa' qib'a kyuky'i kye aj cha nqet kyjiq' b'a' kyib'x. Kyetz, oj tqet kyparejsa' kyib'x, k'onti'l nqet kyb'isu' tuj tume'l. ¹³ Qetza k'onti'l nqet qjiq' b'a'na qib' ti'j qaq'umb'en mas twitz te aj tume'l, sinoke cha a'ox ti'j te aj okaj tsi' te Qtata Dios qetza tzan qpona pakb'ayon kxol kye xjal b'ix max exol etetz. ¹⁴ Cha'oj qyolina ti'j qaq'un exol, nqoyolina tume'l. Nya'tx-tal tume'l qa k'onti'l-wit opakb'ana exol; per komo oje qopon max exol pakb'ayon te tpakb'alil ti'j Krist, [ntons tume'l te aj nqoyolina]. ¹⁵ Qetza k'onti'l nqet qjiq' b'a'na qib' ti'j taq'umb'en junky, sinoke lo'ik jk'u'j tzan etok mas jwert ekyaqil etetz tuky'i Qtata Dios, b'ix ikxji tzan tel mas b'an galan b'ix nim te qaq'umb'en exol ¹⁶ B'ix ikxji tzan txik qpakb'ana te tpakb'alil titza' tzan jkolel mas laq'chik aj ja' atikxqet etetz. Per k'on qgana tzan qox aj ja' oje kyepakb'an txq'an'ky tb'aya', ikxji tzan k'on tqet qjiq' b'a'na qib' ti'j kyaq'umb'en txq'an'ky. ¹⁷ Qa at ab'l tgan tzan tqet tjiq' b'a' tib', intqet

* **9:12** Ax: kye aj pawame' a'ox te Qtata Dios.

* **10:2** Ax: aj tuj kynab'l kyetz qetza cha nqojoyona te jun galan te qetza.

tjiq'b'a' tib' ti'j Qajaw Jesukrist.* ¹⁸ Komo te xjal aj nqet tjiq'b'a' tib', k'onti'l n'el galan [tuj twitz Qtata Dios]; yatzun oj tyolin Qtata Dios galan ti'j jun xjal, [a te aj n'el galan tuj twitz tetz].

11

Te Pa'k Nyolin Tistil Tetz Jun B'an'ax Tky'ixel Jesus Kywitz Kye Aj Cha Nkyq'uma' Qa Tky'ixel Jesus-e'

¹ Pe'etipanxwit ch'in aj nkyinyolin wetz iktza' jun lok. B'ix b'an'ax at epasens wi'j. ² Komo b'an nkyinb'isun eti'j iktza' te Qtata Dios b'an nb'isun eti'j.* Komo wetz oje xik nsi' nyol tzan ekaj nq'apo' tzan tok ejunb'e' etib' tuky'i Krist, oje xik nsi' nyol tzan ekaj nq'apo' tuj tq'ab' ch'inwt nya'tx galan eti'j, iktza' jun q'opoj aj mina' tok ten twitz ichan [nkaj q'apo' tzan stat tuky'i tichmil]. ³ Wetz b'an nkyinb'isun kebal eqet eq'i' [tzan kye aj nya'tx tume'l nkyeyolin] iktza' te Eba oqet eq'i' tzan te kan aj b'an list tuq,* ax etetz kebal eqet eq'i' tzan k'on tqet eb'isu' tuky'i jun tume'l b'an b'an'ax ti'j te Krist b'ix tuky'i jun tk'u'jlal. ⁴ Cha'oj tul jun xjal aj npakb'an chuktky ti'j Jesus aj nya'tx iktza' aj ojetoq xik qpakb'a' na qetza, qatzun etetz oxel ek'amo' junky txew aj nya'tx iktza' te aj oje ek'amoj [tuky'i Qtata Dios], qatzun oxel ek'amo' junky tpakb'alil aj nya'tx iktza' aj oje xik qpakb'a'na etetz, ntons etetz n'ek'amo' tuky'i jun chalajb'il. ⁵ Wetz k'onti'l nna'o' iktza' k'onti'l-wit wajwalil kywitz kye aj b'an tky'ixel Jesus [iktza'x nkyq'uma'x kyetz]. ⁶ Anke wetz b'an xk'ab' a'in tzan nyolin, per wetz wotzqi' te tume'l b'an'ax, b'ix oje qet nyek'u' etetz tuky'i kyaqil aj oje qet nk'ulu' exol etetz. ⁷ ¿Injoyon choj ptezun aj txik npakb'a' te tpakb'alil galan etuky'i'l b'ix k'onti'l owel npeyu' ch'inwt eti'j, sinoke a'inxk wetz owel win nky'exaw tzan eqet jiq'b'a' tuq etetz? ⁸ Wetz nk'amoj† te kyonb'il kye txq'ankey b'uch'uj qerman tzan npakb'an tuq etetz exol. ⁹ B'ix aj akyinget tuq wetz exol b'ix qa at tuq jun tidi' aj presis te wetz, wetz k'onti'l nk'uluj tzan tb'isun jun te etetz wi'j, sinoke kye a'e' aj Masedony eb'aj'ul b'ix kyetz otzaj ksi' te aj presis tuq te wetz. B'ix wetz owok nsi' nnab'l tzan k'on tuq wok te jun b'is te etetz, b'ix nlaykix kaj nsi'*. ¹⁰ Iktza'x wetz web'en te b'an'ax ti'j te Krist, ax web'en te ja chalajb'il aj nna'o' tuj wanimni nlay b'antik tzan tel in tzan nijunwt tuj kyaqil tkwentil Akay. ¹¹ ¿Tistil [wetz nkyinyolin ikxji]? ¿Tzan tpaj wetz k'onti'l nkxqet ngani'? Te Qtata Dios teb'en wetz nkxqet ngani'. ¹² Per wetz nlay kaj nsi' tzan nk'ulun te aj nk'ulu' tzan k'on txik nsi' lad kye aj cha nkyeyoyon jun tume'l tzan tqet kyjiq'b'a' kyib' qa kyetz [at kyajwalil] iktza' qetza. ¹³ Komo kyetz nya'tx b'an'ax tky'ixel Krist, cha nkye'eq'in xjal b'ix cha nkyeyoli' kyetz iktze'xtzun a'e' tky'ixel te Krist. ¹⁴ Te ntzani nya'tx jun tidi' aj b'an chuktky-wit aj b'an nqolab'an ti'j, komo te Satanas nqet tk'ulu' tib' iktze'xtzun jun ángel aj b'an galan. ¹⁵ Astilji, k'onti'l tzan qlab'an qa kyaqil kye aj nkye'okslan ti'j, nkyeyolin iktza' nkyek'ulun kyaqil tuj tume'l, per nya'tx b'an'ax kyitza'. Kyetz okyemankuyon iktza'x te kyk'ulb'en [aj nya'tx tume'l].

¹⁶ Ngan tzan txik nq'uma' junky'el, k'on qet tb'isu' nijunwt qa lok a'in [tzan tpaj titza' nkyinyolin]. Qa at ab'l ntq'uma' wi'j ikxji, ntons qanq mejor kyinget tipa' ch'in tzan nyolin wi'jx wetz tzan tqet njiq'b'a' wib'x. ¹⁷ Wetz nlay kinyolin iktza' te Qajaw nyolin, sinoke ajna'l okyinyoliyon nim wi'jx iktza' jun lok a'in. ¹⁸ Komo iktza'x ate' ky'ila'j xjal nqet kyjiq'b'a' kyib' tzan

* **10:17** Jer 9:24   * **11:2** Te Pa'k nb'isun tuq qa nkyeqet eq'i' tzan jun xnaq'tzb'ilj aj nya'tx tume'l; 2Kor 11:3-4,13-15.   * **11:3** Gén 3:1-5,13   † **11:8** Ax: owel welq'a'. Te Pa'k k'onti'l oqet telq'a' ti'j nijunwt sinoke cha nyakb'en tuq.

* **11:9** Fil 4:15-18

tpaj aj nkyb'isu' ti'j kykamb'en kyetzx, ntons ajna'l ax wetz okyinyolion ikxji. ¹⁹ B'ix komo etetz tuj enab'l b'an list a'ixni, etetz n'ek'amo' tuky'i jun chajab'il kye aj pur loke'. ²⁰ Komo etetz mer egan tzan eqetb'aj mosi' tzan junky b'ix tzan eqetb'aj elq'a' b'ix tzan eqetb'aj eq'i, b'ix [n'ek'amo'] qa at ab'l oqtel tjiq'b'a' tib', b'ix etetz cha n'etipa' qa at ab'l ma tz'ok tloqi' jun palaj eq'o'tx. ²¹ Qanq etetz tuj enab'l last a'in tzan tpaj k'onti'l inten exol tuky'i jun nim wajwalil tzan nk'ulun mandad jwert eti'. Per iktza'x kye txq'ankey nim nkyeyolin kyi'jx, ntons ajna'l ax wetz oqtel nk'ulu' ikxji anke tz'el tuj ewitz itkza' tk'ulb'en jun lok.

²² ¿A'e' kyetz qxjalil aj b'a'n kyeyolin tuj yol ebrey? Ax wetz a'in. ¿A'e' kyetz tijajil Israel? Ax wetz a'in. ¿A'e' kyetz tijajil Abran? Ax wetz a'in. ²³ ¿Kyetz q'apo' kyib' nkye'aq'unan te Krist? (iWetz oj txik nq'uma' ikxjani nkyinyolin iktza' jun lok!) Wetz kywitz kyetz mas q'apo' wib' nkyin'aq'unan te tetz, b'ix wetz waq'umb'en mas nim kywitz kyetz, b'ix oje kyin'ok jub'cha' mas ky'ila'-el kywitz kyetz,* b'ix oje kyinqex si' tuj pres mas kywitz kyetz, b'ix ky'ila'-el ch'inky tuq nkyinkamik. ²⁴ Jweb'-el kye aj [qxjalil] tijajil Israel inqet kyjub'cha' b'eljujlajuj tuj kawnaq (39) jitx'un.* ²⁵ Oxmaj inqet jitu' tuky'i tze',* b'ix jun-el in'ok xo'o' tuky'i ab'j,* oxmaj kye bark aj ja' nkyinb'et tuq eb'ajxik mulan tuj a', b'ix jun-el inkaj tuj a' jun q'ij tuky'i jun aq'b'il. ²⁶ Oje kyinb'et nim b'ix oje kyinky'ik tuj nim a' aj ch'inky tuq nkyinxik tuq tin, ky'ila'-el ja' nkyinb'et tuq b'an nkyinb'isun tuq kyi'j kye eleq', b'ix b'an nkyinb'isun tuq kyi'j kye wijajil [aj nkyeq'ojin tuq wi'j]* b'ix ax kyi'j kye aj nya'tx wijajil [aj nkyeq'ojin tuq wi'j],* b'ix tuj ky'ila' amaq' b'ix tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon b'ix aj nkyinb'et tuq tuj te nim a' oky'ik tidi'chq nya'tx galan wi'j, b'ix ax tidi'chq xhcho'nal tzan tpaj kye aj nya'tx b'an'ax qerman. ²⁷ Ky'ila'-el nkyin'aq'unan nim tuj junjun aq'unj b'an kwest b'ix nkyinsiktik tuq nim, ky'ila'-el owipaj watl, oje tz'ok wen twitz wa'ij b'ix k'achjel, b'ix ky'ila'-el oje kyin'ipan wa'ij, oje kyinlu'lun tuky'i che'w b'ix k'onti'l tuq nim nq'anaq. ²⁸ B'ix nya'tx a'ox ntzani, sinoke b'ajq'ij nkyinb'isun kyi'j kyaqil kye b'uch'uj qerman ja'chq. ²⁹ Qa kyetz nkyena'on nya'tx jwert ate', ax wetz nkyinb'isun ti'j te aj nky'ik kyi'j. B'ix qa kyetz nkyeqet tz'aqik, wetz ntzaj nq'oj kyi'j kye aj nkyek'ulun tzan kyqet tz'aqik.

³⁰ Qa presis tzan tqet qjiq'b'a' qib', ntons wetz oqtel njiq'b'a' wib' ti'j kyaqil aj ja' nya'tx jwert atin. ³¹ Te Qtata Dios aj stat te Qajaw Jesukrist, te aj nqet qna'o'† tuj kyaqil tyemp te jun-ele'x, tetz teb'en wetz nkyinyolin b'an'ax b'ix k'onti'l nkyinnik'on. ³² Aj akynqet tuq Damask, te gubernador aj n'aq'unan tuq tuky'i te twitzale' k'ulul mandad aj Aretas tb'i, tetz eqet tsi' xb'uq'ion stzi' te tlamelul te amaq', tzan tuq njaw ktzyu'. ³³ Per kye qerman inqetz kytumb'a' tuj jun chi'l tuj jun tbentanul te pe'on ti'j te amaq', ikxji wetz inkolpjik tuj kyq'ab' [kye k'ulul mandad].*

12

¹ [Ntons qa etetz tuj enab'l presis a tgan tzan] tqet qjiq'b'a' qib', chagan k'onti'l tidi' njkamb'a', per pe'etzoqpin ch'in tzan tqet njiq'b'a' wib' ti'j te aj oxik wen, b'ix kyaqil aj otzaj tyek'u' te Qajawil wetz. ² [Wetz,]* kajlajuj aq'b'ixi' b'ix mojb'a' wib' tuq tuky'i Krist, injaw jotlik (je'ky qa tuky'i nchi'jelx qatzun nya'txji, a'ox te Qtata Dios e'el tetz), b'ix [injaw jotlik] tzan txik wen

* **11:23** Kya 16:23 * **11:24** Deu 25:3 * **11:25** Kya 16:22 * **11:25** Kya 14:19 * **11:26** Kya 9:23 * **11:26** Kya 14:5 † **11:31** Ax: nqet ky'iwla'. * **11:33** Kya 9:23-25 * **12:2** 2Kor 12:7

mas jawnaq tuj ka'j [aj ja' nnajan te Qtata Dios].* ³ B'ix wetz web'en, (je'ky ga tuky'i nchi'jelx qatzun nya'txji, a'ox te Qtata Dios e'el tetz), ⁴ injaw jotlik, inxik in tuj ka'j, aj ja' oxik ncha'o' wetz tidi'chq aj k'onti'l nb'antik tzan qyolin ti'j b'ix nijunwt xjal b'a'n tzan tyolin ti'j [tzan tpaj b'an xjan]. ⁵ Ti'j kyaqil aj owox wenni b'a'n tzan nyolin nim, per nya'tx tzan tqet njiq' b'a' wib'x sinoke tzan nyolin nim ti'j kyaqil aj n'ok wen twitz aj ja' nna'o' nya'tx jwert atin. ⁶ Qa wetz ngan-wit tzan tqet njiq' b'a' wib', te nini nya'tx-tal nkyinyolin iktza' lok a'in, tzan tpaj oxel'kix-tal nq'uma' te b'an'ax, per k'onti'l nkyink'ulun ikxji tzan k'on tqet tb'isu' nijunwt wi'j qa mas nim wajwalil twitz te aj nxik nyoli' qatzun aj n'ok en wi'jji. ⁷ Astilji tzan k'on tuq tqet njiq' b'a'x wetz wib'x mas nim twitz te aj a'inxixi' tzan tpaj stzajlen yek'u' wetz tidi'chq aj b'an tb'anil, otzaj si' jun xhcho'nal tuj nchi'jel, iktza' jun ky'i'x tuj nchi'jel, iktza' jun tidi' nya'tx galan aj te Satanas swal tetz. ⁸ B'ix ti'j te ntzani oxik nqani' oxmaj te Qajawil tzan tuq tel tin te ja xhcho'nalni. ⁹ Per te Qajawil otzaj tq'uma' ikxjani: "Te onb'il aj nxik nsi' te yatz kabal nini. Wetz wajwalil tzan nk'ulun tidi'chq n'ok mas b'an galan tuky'i jun xjal aj nya'tx jwert." Ntons, astilji wetz b'an nkyinchalaj tzan tpaj nya'tx jwert a'in tzan tok b'an jwert te tpoder Krist wasyu'i'l. ¹⁰ Astilji wetz b'an nkyinchalaj qa nya'tx jwert a'in, b'ix ax oj wok yaso', b'ix ti'j kyaqil aj npalatin te wetz, b'ix oj njaw lajo', b'ix tidi'chq aj b'an kwest aj n'ok wi'j tzan tpaj te Krist; komo [wi'jx wetz] nya'tx jwert a'in, per [tuky'i Krist] jwert atin.

Te Pa'k Nb'isun Kyi'j Kye Aj Korint

¹¹ Wetz nkyinyolin etuky'i'l ajna'l iktza' jun lok, per tzan tpaj etetz egan ikxji. Komo a'ix tuq etetz b'a'n tzan eyolin galan wi'j, tzan tpaj mas nim wajwalil kywitz kye aj [nkyq'uma'] a'e' tlimaqaal tky'ixel Krist, anke wetz nya'tx nim wajwalil. ¹² Wetz tuky'i jun nim npasens oqet nyek'u' exol etetz aj telponx wetz jun b'an'ax tky'ixel Krist a'in, oqet nyek'u' exol tuky'i nim yek'b'il aj at tidi' telponx b'ix tuky'i tidi'chq aj nqolab'an ti'j b'ix tidi'chq aj a'ox nb'antik tuky'i tajwalil Qtata Dios. ¹³ ¿Okx'el wik'o' petzun etetz kywitz kye txq'an'ky b'uch'uj qerman? Komo wetz k'onti'l inten exol tzan eb'isun-wit wi'j tzan stzaj esi' tidi'chq aj presis te wetz, iktza' otzaj ksi' kye txq'an'ky b'uch'uj qerman. ¡Najsajwaq qa te nini jun nya'tx galan onk'uluj etuky'i'l! ¹⁴ Ajna'l wetz list atin tzan nxik q'olb'el etetz toxmajji'n-el, b'ix k'on ngan tzan eb'isun wi'j tzan tpaj wetz k'onti'l nkyinjoyon aj at te etetz, sinoke cha ngan q'olb'en te etetz. Komo nya'tx a'e' kye tal k'wa'l aj presis tzan kyk'ulun kwent te kytat, sinoke a'e' kye k'wa'lon tzan kyk'ulun kwent kye kyk'wa'al. ¹⁵ B'ix wetz nkyinchalaj tzan tqetb'aj nnajsa' kyaqil aj at te wetz, dispwest atin tzan nnajsan kyaqil te nchi'jel tzan tok te jun galan te etanim. Anke wetz mas nkxqet ngani', yatzun etetz ¿nlay petzun kyinget egani' mas? ¹⁶ Bwen, qaltetz. Per wetz k'onti'l inten exol etetz tzan eb'isun wi'j, anke nkyq'uma' junjun qa wetz tuky'i jun nlistul okxqet weq'i'. ¹⁷ ¿Ti'tzun, okxqet petzun weq'i' qxiklen nlajo' kye txq'an'ky exol? ¹⁸ Wetz oqet nwitz twitz Tit tzan txik [oneyon etuky'i'l], b'ix oxik nlajo' tuky'i'l te junky qerman [tzan tonen etuky'i'l]. ¿Ti'tzun, okxqet teq'i' petzun te Tit? ¿Nya'tx petzun parej nqob'isun qetza tuky'i Tit? ¿Nya'tx petzun parej nqob'etna tuky'i'l? ¹⁹ Qanq etetz tuj enab'l qanq nqoqanina jun najs'b'il tuj ewitz etetz, per nya'tx, sinoke tuj twitz Qtata Dios nqoyolina tuky'i tb'i Krist, b'ix kyaqil aj nkyinyolinni tzan tok te jun galan te etetz aj ganimix nim witz'a'. ²⁰ Wetz nkyinb'isun qanq nlay kxtzaj

* **12:2** Ax: tuj te toxi' txol te ka'j. † **12:14** Ax: nya'tx a'e' kye tal k'wa'al aj presis tzan kchimon tmin te kytat, sinoke a'e' kye k'wa'lon tzan kchimon tmin kye kyk'wa'al.

nk'ulb'a'a' iktza' wetz ngan tzan etzaj nk'ulb'a'a', b'ix qanq wetz nlay kyin'el tuj ewitz iktza' tuq etetz egan. Qanq kebal etetz exol nqet epawa' etib', b'ix n'el egani' aj tidi' te junky, b'ix at eq'oj ti'j junky, b'ix nkxjaw ilin exolx. Qanq nqet eyoli' txq'an'ky, b'ix nkxchimom yol ti'j junky, b'ix qanq k'onti'l nkx'okslan b'ix b'an k'onti'l tumelil exol etetz. ²¹ Wetz nkyinb'isun qa oj nxik junky'el q'olb'el etetz, qanq okyinna'oyon b'an nkyinky'ixwik twitz te Qtata Dios tzan epaj etetz, b'ix qanq okyin'og'el tzan kypaj kye aj nkyejoyon choj exol b'ix mina'x tjaw kky'ixpu' kynab'lin, ti'j kyaqil aj ntz'ilan ti'j kyanim, te k'ajab'ijl b'ix tidi'chq aj tgan te kchi'jel.

13

Te Pa'k Nxik Tq'uma' Kye Qerman Tzan Tkaj Kykola' Kyaqil Te Nya'tx Galan Xkol

¹ Ntons ajna'l toxmajji'n-el ntzani okyinxe'l q'olb'el etetz. Kyaqil tidi' aj presis tzan qyolin ti'j te aj nky'ik exol, oqoyoliyon ti'j tuky'i kab'e' qa ox testiwji.* ² Oje xik nq'uma', b'ix ajna'l anke k'onti'l atinqet exol, oxel nq'uma' junky'el iktza'x oxik nq'uma' aj nxwa'q tka'mjji'n-el exol etetz tzi. Oxe'l nq'uma' nya'tx a'ox kye aj nkyejoyon choj sinoke te ekyaqil etetz: Oj nxik q'olb'el etetz, wetz nlay kyinpaqlet eti'j. ³ Ixji etetz owokel eten jun preb akix te Krist te aj ntzaj tq'uma' tzan nyolin etuky'il, b'ix tetz exol nya'tx jun aj k'onti'l-wit tbalor sinoke nqet tyek'u' at nim tajwalil exol etetz. ⁴ B'an'ax tetz okamik iktza' jun aj k'onti'l tuq tbalor, per yatzun ajna'l itz'oj tuky'i nim tajwalil tzan te Qtata Dios. B'ix ax ixji qetza k'onti'l qbalor iktza'x tuq tetz tb'ay, per oqoteyon exol junx tuky'i Krist tzan tajwalil te Qtata Dios tzan jk'uluna kyaqil tuj tume'l exol etetz. ⁵ Intqet eb'isu' eti'jx etetz, qa b'an'ax tume'l titza' wit'lik ek'u'j ti'j te Qtata Dios. Intqet eb'isu' eti'jx etetz. ¿K'onti'l petzun eteb'en te Jesukrist atqet exol, qa b'an'ax nkxb'et tuj tume'l? ⁶ Wetz lo'ik nk'u'j etetz n'ok eten qi'ja, b'an'ax nqob'etna tuj tume'l. ⁷ B'ix qetza nqoxnaq'tzan tuky'i Qtata Dios tzan k'on ek'ulun jun nya'tx galan, nya'tx tzan qel qetza galan tuj kywitz kye xjal, sinoke tzan ek'ulun etetz te galan anke tuj kynab'l junjun nya'tx galan nqet jk'ulu'na. ⁸ Komo qetza nlay b'antik tzan jk'ulun jun nya'tx galan ti'j te aj b'an'ax, sinoke a'ox tzan qyolin galan ti'j te b'an'ax. ⁹ Astilji nqochalajna qa qetza iktza' nqonumjik b'ix qa b'an'ax etetz jwert atix, b'ix nqoxnaq'tzana eti'j tzan etok b'an galan. ¹⁰ Astilji wetz nqet ntz'ib'a' ja u'j te etetz mina'x tuq npon etuky'i'l. Ixji oj npon, nya'tx presis tzan token te wajwalil tzan nk'ulun jun tidi' aj okxb'isuyon ti'j, sinoke te wajwalil aj otzaj tsi' te Qajawil wetz owokeyon tzan etok mas jwert b'ix nya'tx tzan tok jun xhcho'nal te etetz.

Te Pa'k Nkawin Kyuky'i Kye Aj Korint

¹¹ Waq erman, ajna'l nkyinkawin tuky'i ja nyol ntzani: Pe'echalaj waq, pe'etok jwert [tuky'i Qajawil], pe'enimsan waq ek'u'j exol, pe'ena'on tuj etanim parej ekyaqil, b'ix pe'eten waq galan exol. B'ix te Qtata Dios aj nk'ulun tzan eten galan exol b'ix nkxqet tgan', tetz oqtelten etuky'i'l. ¹² Pe'eliman etetz etib'x exolx tzi tuky'i jun limb'il b'an tume'l* tzan tpaj cha jun te Qtat. ¹³ Kyaqil kye aj pawame' te Qtata Dios nxik ksama' jun limb'il te etetz. ¹⁴ Tzaj si'xwit etajsik jun nim b'an galan tzan te Qajaw Jesukrist, b'ix intokxwit eten titza' te Qtata Dios nkxqet tgan' b'an nim, b'ix instenxwit exol etetz tzi te Txew Dios. Ky'ikxwit ixji.

* 13:1 Deu 17:6; 19:15   * 13:12 Ax: Intel etz'ub'a' etib' te jun limb'il b'an xjan.

Te Stz'ib'en Pa'k Kye Qerman Aj Amaq' Galasy

Jun Limb'il

¹ Wetz a'in Pa'k tky'ixel Jesukrist; wetz nya'tx xjal lajol wetz sinoke lajomin tzan Jesukrist b'ix Qtata Dios aj ojaw anq'insan tetz. ² Wetz b'ix kye kyaqil qerman aj akyeqet wuky'i'l tzani nxik qsama'na ja u'jni te etetz ekyaqil aj b'uch'uj qerman ja'chq tuj tkwentil Galasy. ³ Qtata Diosxwit b'ix te Qajaw Jesukrist tzaj sinxwit jun nim b'an galan etajsik etetz, b'ix qet kchewsax'wit ek'u'j. ⁴ Te Jesukrist oxik tq'apo' tib' tzan tkamik tzan tpaj te qchoj b'ix ikxji tzan tkolpin qetz ti'j te nya'tx galan kxol kye xjal aj twitz ja tx'o'tx'ni; oqet tk'ulu' ikxji iktza'x tgan tuq te Qtata Dios aj ntzaj qna'o', ⁵ aj jiq'b'a' te junle'e'x. Intky'ikxwit ikxji.

Te Pa'k Nb'isun Tuq Tzan Tpaj Kye Xjal Nkaj Tuq Kykola' Te Tpakb'alil Ti'j Jesukrist

⁶ Wetz b'an nkyinlab'an tzan tpaj ikja'n naj tkaj ekola' te Qtata Dios, te Qtat aj okxtzaj tuk'le' tzan tpaj te aj nim b'an galan aj ntzaj tsi' tzan tpaj te Krist anke ntzaj'ni nqajo', b'ix ajna'l ikja'n txik etoksla' junky tpakb'alil [aj nya'tx b'an'ax], ⁷ nya'tx tzan tpaj at-wit junky tpakb'alil galan sinoke cha ate' xjal aj kygan tzan tna'non etanim b'ix tzan tjaw kky'ixpu' te tpakb'alil ti'j Krist. ⁸ Qa jun-wit te qetzta qatzun jun angelji aj tuj ka'j oxel tpakb'a' junky tpakb'alil aj nya'tx iktza' aj oje xik qpakb'a'na etetz, intpon najsa' tzan te Qtata Dios. ⁹ Iktza'x oxik jq'uma'na etetz tb'ay b'ix ajna'l oxel' jq'uma'na junky'el, qa at-wit junky oxel' pakb'an junky tpakb'alil nya'tx iktza' te aj oje tz'ok echa'o', intpon najsa'x tzan te Qtat. ¹⁰ Wetz k'onti'l nkyinjoyon tzan wel galan tuj kywitz xjal sinoke tzan wel galan tuj twitz Qtata Dios. Cha nkyinjoyon-wit tzan wel galan tuj kywitz xjal, nya'tx-tal a'in q'apo' wib' nkyin'aq'unan te Krist.

Te Tpakb'alil Aj Ntpakb'a' Tuq Te Pa'k Nya'tx Jun Tidi' Aj Xkonoli'x-wit Titza'

¹¹ Ntons waq erman, wetz ngan tzan txik nq'uma' etetz, te tpakb'alil aj oxik npakb'a' etuky'i'l nya'tx jun tidi' aj cha tuj twi' jun xjal. ¹² B'ix ax nya'tx jun xjal otzaj q'uman te wetz ja tpakb'alilni b'ix nya'tx jun xjal otzaj xnaq'tzan te wetz, sinoke axk te Jesukrist otzaj tyek'u' wetz. ¹³ Etetz oje tz'ok echa'o' titza' tuq kyinnab'lin wetz oqtxi' aj tzunx tuq eqy'i' witz'a' aj eq'i' kyitza' kye nxjalil aj tijajil Israel. Komo wetz ejaw nlajo' tuky'i nq'oj kye aj nkye'okslan tuq ti'j Jesukrist b'ix tidi'chq tuq nk'ulu' tzan kyonpan.* ¹⁴ B'ix wetz mas tuq n'ok nsi' nk'u'j kywitz kye txq'anqy wamoj aj tijajil Israel; wetz n'ok tuq nsi' nk'u'j tzan txik kyin kye qxjalil cha a'ox iktza'x oqtxi'.* ¹⁵ Per aj wel tjoyo' te Qtata Dios atx aj man tuq atin tuj nb'o'til, tetz inxik tuk'le' nya'tx tzan tpaj-wit jun nk'ulb'en galan sinoke tzan tpaj tganx tuq tetz ikxji. ¹⁶ B'ix tzan tpaj owel galan tuj twitz, otzaj tyek'u' te Tk'wa'al [tzan tok wotzqila'] tzan txik npakb'a' ti'j Tk'wa'al kxol kye aj nya'tx tijajil Israel.* Wetz k'onti'l inxwa'q cha'ol jun kosej tuky'i nijunwt ¹⁷ b'ix ax k'onti'l inxwa'q* Jerusalen q'olb'el kye aj tky'ixel Jesukrist tb'ay nwitz wetz, sinoke inxik tkwentil Araby b'ix yaji inmeltz'jikky tuj Damask. ¹⁸ Ya ma ky'ik oxel aq'b'i, inxwa'q Jerusalen*

* 1:13 Kya 8:1-3; 22:4-5; 26:9-11 * 1:14 Kya 22:3 * 1:16 Kya 9:3-6,15-16; 22:6-10,21; 26:13-18

* 1:17 Ax: injax. * 1:18 Kya 9:26-30

q'olb'el Xhpe'y b'ix inkajten jweb'lajuj q'ij tuky'i'l¹⁹ per k'onti'l e'ok wen kye txq'an ky tky'ixel Jesukrist, sinoke a'ox te Chaw aj titz'in Qajawil.²⁰ Ti'j kyaqil aj nqet ntz'ib'a' etetzni, Qtata Dios nka'yin wi'j, wetz k'onti'l nkyinnik'on.²¹ Yaji inxik tuj tkwentil te Siry b'ix Silisy,²² b'ix nya'tx tuq otzqimin tuj tkwentil Judey tzan kye b'uch'uj qerman tzi aj mojb'a' kyib' tuky'i Krist,²³ a'ox ojetq tuq tz'ok kcha'o' wi'j ikxjani: "Te aj nqojaw tuq tlajo' tb'ay, ajna'l nxik tpakb'a' te tpakb'alil aj tb'aya' tgan tuq tzan tpon tnajsa'." ²⁴ Ntons b'an nqet tuq kyjiq'b'a' Qtata Dios tzan npaj wetz.

2

Aj Txik Kyq'uma' Kye Tijxjal Galan Tuq Aj Ntpakb'a' Te Pa'k

¹ Yaji ya ma ky'ik kajlajuj aq'b'i, injakon junky'el Jerusalen junx tuky'i B'e'ch b'ix ax oxik win Tit wuky'i'l.* ² Wetz inxik tzan tpaj te Qtata Dios otzaj tyek'u' wetz tzan nxik, b'ix yaji owok nchimo' wib' nchukel kyuky'i kye qerman aj at kyajwalil txini b'ix oxik nq'uma' xtxolil te tpakb'alil galan aj nxik npakb'a' kxol kye aj nya'tx tijajil Israel. Wetz nk'uluj ikxjani tzan tok ncha'o' qa tume'l qa nya'txji te aj nxik npakb'a'. ³ Per te Tit aj ajun tuq wuky'i'l, komo tetz jun aj nya'tx tijajil Israel, k'onti'l owok lajo' tzan tok si' techalul, ⁴ anke epon qxola junjun xjal aj qerman-e' kyi, per nya'tx tuq b'an'ax kyitza', kyetz cha tuq nkyecha'on qi'j tizta' te Kristo Jesus otkolpij a'o' [b'ix qa nya'tx tzan te Kawb'il]. ⁵ Cha kygan tuq tzan qaj kymeltz'u' junky'el tzan txik qin junky'el ik'tza' oqtxi', per qetza k'onti'l oqtzopijna tzan tpaj qgana tuq tzan tel eniky' byenech ti'j te tume'l b'an'ax ti'j te tpakb'alil tizta' nqokolet. ⁶ Per kye aj otzqi'mj tuky'i nim kyajwalil, (anke wetz k'onti'l woklen tizta' tuq kyetz kyajwalil, komo tuj twitz te Qtata Dios k'onti'l jun ab'l mas tb'anil twitz junky),* kyetz k'onti'l otzaj kyq'uma' qa at tidi' npaltin ti'j te tpakb'alil aj nxik tuq npakb'a' ⁷ sinoke owel kyniky', wetz b'an b'an'ax oje tzaj si' wajwalil [tzan txik npakb'a'] te tpakb'alil galan kxol kye aj nya'tx tijajil Israel,* b'ix yatzun te Xhpe'y, tetz ojetq tzaj si' tajwalil tzan txik tpakb'a' kxol kye qxjalil aj tijajil Israel.† ⁸ Komo axkix te Qtata Dios aj okaj sin te Xhpe'y tzan tok te tky'ixel kxol kye aj tijajil Israel,‡ axkix te Qatji inkaj tsi' wetz tzan wok te tky'ixel kxol kye aj nya'tx tijajil Israel. ⁹ B'ix aj tel kyniky' ti'j te wajwalil aj oje tzaj tsi' te Qtata Dios wetz, yaji te Chaw, Xhpe'y§ b'ix Wa'nch, komo a'e' kyetz kye aj mas nim kyajwalil, kyetz oqet kyk'amo'na a'in b'ix te B'e'ch junch'in kyuky'i'l tzan qxikna qetza kxol kye aj nya'tx tijajil Israel b'ix tzan kxik kyetz kxol kye aj tijajil Israel.* ¹⁰ A'ox otzaj kyq'uma' qetza tzan kxik qna'o'na kye meb'a' xjal, b'ix wetz b'isu'xkix tuq witza' ikxji.

K'on Qob'aj-ok Xmeletz' Ti'j Tizta' Nqo'okslan

¹¹ Ntons, yaji aj tpon te Xhpe'y† tuj Antyokiy, wetz inwa'let twitz b'ix oxik nkawi' tzan tpaj te aj nya'tx tuq tume'l nk'ulun. ¹² Komo aj mina' tuq kypon junjun aj lajome' tuq tzan te Chaw, tetz nwa'an tuq kyuky'i kye aj k'onti'l atok kyechalul,‡ per ya ma kyepon kye aj lajome' tuq tzan te Chaw, tetz owel tpawa' tib' kyij' kye aj k'onti'l atok kyechalul tzan tpaj nxob' tuq kywitz kye aj tzunx nxik kxnaq'tza' tzan tok kyechalul kye qerman. ¹³ Ntons ikxji kye txq'an ky aj tijajil Israel dyakwerd tuq ate' tuky'i Xhpe'y ti'j txmeletz'ul, b'ix

* **2:1** Kya 11:30; 15:2 * **2:6** Deu 10:17 * **2:7** Ax: kye aj k'onti'l atok kyechalul. † **2:7** Ax: kye aj atok kyechalul. ‡ **2:8** Ax: kye aj atok kyechalul. § **2:9** Ax: Cefas. * **2:9** Ax: kye aj k'onti'l atok kyechalul. † **2:11** Ax: Cefas. ‡ **2:12** Ax: kxol kye aj nya'tx tijajil Israel.

ax pe' te B'e'ch oxik tsamo' tib' kxol kyetz ti'j te kxmeletz'ulni. ¹⁴ Ya ma tz'ok wen k'onti'l tuq nkyek'ulun iktza' te tume'l iktza' nyolin te tpakb'alil galan [titz'a nqokolet], oxik nq'uma' tuj twitz te Xhpe'y kywitz kyaqil qerman, "Qa yatz' aj a'ich jun aj tijajil Israel, b'ix nxhch'anq'in iktza' nya'tx a'ich aj tijajil Israel, ¿tistil nkye ok alajo' kye aj nya'tx tijajil Israel tzan kyok iktza' tijajil Israel? ¹⁵ Qetz a'o' tijajil Israel qitz'jlenx b'ix nya'tx a'o' chimol choj iktza' kye aj nya'tx tijajil Israel, ¹⁶ per qetz qeb'enky te qchoj k'onti'l n'el in cha tzan tpaj tqetlen jk'ulu' aj ntyoli' te Kawb'il,* sinoke n'el in tzan tpaj toklen wit'let jk'u'j ti'j Kristo Jesus.* Astilji ax qetz nqo'okslan ti'j Kristo Jesus tzan tel in te qchoj tzan tpaj toklen wit'let jk'u'j ti'j b'ix nya'tx tzan tpaj tqetlen jk'ulu' aj ntyoli' te Kawb'il. Komo nijunwt n'el in xhchoj tzan tpaj tqetlen tk'ulu' aj ntyoli' te Kawb'il. ¹⁷ Qa qetz nqojoyon tzan tel in qchoj tuj twitz Qtata Dios tzan Krist, b'ix qa ikxji n'el qniky' qetz a'o' chimol choj [iktza' kye aj nya'tx tijajil Israel], ntons ¿telponx pe' te nini qa tzan tpaj Krist qetz at qchoj? ¡Nya'tx! ¹⁸ Qa qetz pon qnajs'a-wit jun tidi' b'ix yaji oqtel jk'ulu' junky'el iktza' tb'ay, a'o'xk qetz nqoq'uman nya'tx galan ma'tx jk'uluj."[§]

¹⁹ Ntons, komo tzan tpaj te Kawb'il wetz tuj twitz te Kawb'il iktza' kamnaq a'in, per tzan wanq'in te Qtata Dios. ²⁰ Junch'in tuky'i Krist wetz inkamik twitz krus, b'ix ajnal wetz k'onti'l nkyin'anq'in te wetzx, sinoke nkyin'anq'in tzan tpaj te Krist atqex tuj wanim; nkyin'anq'in wit'lik nk'u'j ti'j te [Krist aj] Tk'wa'al Dios aj nkyinqet tgan' b'ix oxik tq'apo' tib' tzan tkamik tzan npaj wetz. ²¹ Wetz k'onti'l n'el wik'o' te aj b'an galan aj k'onti'l nqajo' aj ntzaj tsi' te Qtata Dios; cha b'an-wit tzan tel in te qchoj tzan tpaj tqetlen qoksla' te Kawb'il, ntons cha-tal gan okamik te Krist.

3

K'onti'l Tzan Tkaj Qsi' Tzan Qb'et Iktza'x Oje Xik Qeq'i'

¹ ¡Eрман aj Galasy, etetz b'an t'a'q a'ix! ¿Ab'l oje qet eq'in etetz? Oje xik jq'uma'na tuj ewitz titza' te Jesukrist okamik twitz krus. ² Wetz a'ox ngan tzan tok ncha'o' etuky'i'l ntzani: ¿Ek'amoj pe' etetz te Txew Dios tzan tpaj tqetlen etoksla' te Kawb'il qatzun tzan tpaj toklen wit'let ek'u'j ti'j te tpakb'alil galan aj owok echa'o'ji? ³ ¡Etetz b'an t'a'q a'ix! Tb'ay nkxb'et tuq tuky'i te Txew Dios. ¿Tistil ajnal'egan tzan tkaj ekola' tzan tok ewit'b'a' ek'u'j ti'j te ek'ulb'en? ⁴ ¿Ti'tzun, chagan-alo kyaqil te xhcho'nal aj oje tz'ok eten? ¿Chagan petzun te nini? ⁵ Te Qtata Dios oxik tsi' Txew etetz b'ix nk'ulun tidi'chq yek'b'il exol etetz tuky'i nim tajwalil. ¿Nk'ulun pe' nini tzan tpaj nqet ek'ulu' aj nyolin tuj te Kawb'il, qatzun tzan tpaj toklen wit'let ek'u'j ti'j te tpakb'alil aj owok echa'o'ji?

Te Tyol Aj Oxik Tsi' Te Qtata Dios Tuky'i Abran N'oken Kyi'j Kyaqil Xjal

⁶ Komo ax ikxji te Abran oxik toksla' [tyol] Qtata Dios, b'ix tzan tpaj tokslb'en owel tuj twitz [te Qtat] ya k'onti'l xhchoj.* ⁷ Astilji a tgan tzan tel eniky' kye aj b'an b'an'ax tijajil Abran a'e' kye aj wit'lik kyk'u'j ti'j te Qtata Dios [tzan tel in kypaj tuj twitz], a'e' kyetz kye b'an b'an'ax tijajil Abran.* ⁸ B'ix komo te Qtata Dios tgan tuq tzan tel tin kchoj kye aj nya'tx tijajil Israel aj wit'lik kyk'u'j ti'j, astilji oqet tz'ib'a' tuj Tu'jal atx aj b'an oqtxi' aj txik

* **2:16** Sal 143:2; Rom 3:20 * **2:16** Rom 3:22 § **2:18** Telponx qa oje kaj jkola' te Kawb'il tzan qok lapet a'ox ti'j Krist, b'ix yaji qa oxel qin junky'elky te Kawb'il, ikxji xmeletz' a'o' tzan tpaj mas qgan te Kawb'il twitz te Krist. * **3:6** Gén 15:6; Sal 106:31; Rom 4:3,5,9,11,22; Chaw 2:23 * **3:7** Rom 4:16-17

tpaj awijajil yatiz.*⁹ Ixkxi kye aj wit'lik kyk'u'j ti'j te Qtata Dios nkyeget ky'iwla' iktza'x te Abran oqet ky'iwla' tzan tpaj wit'lik tuq tk'u'j ti'j te Qtat.¹⁰ Ab'l kye aj n'ok kywit'b'a' kyk'u'j ti'j kyk'ulb'en tgetlen kyoksla' aj nyolin te Kawb'il, kyetz ya qanb'emb'aj kyaqsik tzan tpaj te Tu'jal nyolin ikxjani: "Ab'l aj k'ontil' nqet tk'ulu' b'an kyaqil iktza'x aj tz'ib'ankaj tuj ja Kawb'ilni qanb'emb'aj tajsik.*"¹¹ Ixkxi n'el qniky' nijunwt ab'l n'el in xhchoj tzan tpaj nk'ulun iktza'x te Kawb'il nyolin, komo nyolin ikxjani: "Te aj oje tz'el in xhchoj owang'iyon tzan tpaj wit'lik tk'u'j ti'j Qtata Dios.*"¹² Yatzun te Kawb'il k'ontil' nyolin tzan tok wit'let jk'u'j ti'jx sinoke nyolin ikxjani: "Ab'l te aj nk'ulun iktza' nyolin ja Kawb'ilni owang'iyon.*"¹³ Te Krist otkolpij a'o' ti'j te aj qanb'emb'aj qajsik tzan te Kawb'il, komo tzan qpaj qetz otzaj qanb'ej tajsik tetz, iktza'x nyolin te Tu'jal Dios ikxjani: "Qanb'emb'aj tajsik te xjal aj yob'a' twitz jun tze'."*¹⁴ Ixkxi, tzan tpaj Jesukrist kye aj nya'tx tijajil Israel b'a'n tzan kyk'amon te aj oxik tsi' Dios tyol ti'j tuki'y Abran. B'ix ikxji, ax qetz ajna'l tzan tpaj toklen wit'let jk'u'j ti'j, b'a'n tzan jk'amon te Txew Dios aj oxik tsi' te Jesukrist tyol ti'j.

¹⁵ Erman, wetz oxe'l nq'uma' etetz ti'j nntzani iktza'x qetz nqoyolin: Jun xjal oj tb'antik jun strat, oj tget stz'ib'a' tb'i' ti'j te tu'jal, nijunwt ab'l b'a'n tzan tjaw ky'ixpun tetz.¹⁶ [Ax ikxji ti'j] te Qtata Dios oxik tsi' tyol tuki'y Abran b'ix tuki'y tijajil. K'ontil' nyolin kye ky'ila'j tijajil sinoke ti'j cha jun tijajil nyolin ikxjani: "Tuki'y awijajil.*" B'ix te nini telponx ti'j te Krist.¹⁷ Te aj ngan tzan txik nq'uma' etetz aj nntzani: Tb'ay oxik tsi' Qtata Dios tyol tuki'y Abran, b'ix tky'iklen kaj oqal tuki'y lajuj tuj kawnaq (430) aq'b'i,* yaji okaj tq'uma' Qtata Dios te Tkawb'il tuki'y Moisés, per te Kawb'il k'ontil' opon tnajsa' te tyol aj oxik tsi' tuki'y Abran tb'ay.¹⁸ Qa te aj njk'amo' tuki'y Qtata Dios cha tzan tpaj-wit tgetlen qoksla' te Kawb'il, ntons k'ontil'-tal njk'amo' cha a'ox tzan tpaj te tyol aj oxik tsi' [tuki'y Abran]; per te Qtata Dios oxik tsi' te Abran cha a'ox tzan tpaj ojetq tuq xik tsi' tyol tetz.*

Te Kawb'il Okaj Si' Tzan Tel Qniky' Alkyetz Te Galan B'ix Alkyetz Te Nya'tx Galan

¹⁹ Ntons çtidi' token te Kawb'il? Te Kawb'il okaj si' tzan tpaj kyaqil aj nya'tx galan tuq nkyek'ulun kye xjal,* b'ix tzan token tuq maxxix oj tul te tijajil Abran aj oxik tsi' te Qtata Dios tyol ti'j. Te Kawb'il oxik q'uma' tzan kye ángel* tuki'y jun yoliyon.†²⁰ Per komo te jun yoliyon k'ontil' nyolin cha te jun xjal [sinoke kye kykab'il], per te Qtata Dios cha jun [ntons axk tetz okaj sin tyol kyuky'i kye xjal].‡

²¹ Ntons çtzan tpaj petzun nini te Kawb'il, npon tnajsa' te tyol aj oxik tsi' te Qtata Dios [tuki'y Abran]? K'ontil'. Qa jun Kawb'il nb'antik-wit qanq'in titza', ntons te aj n'el in te qchoj akix-tal te Kawb'il.²² Per te Kawb'il nyolin kyaqil xjal tzyume' tzan te choj; b'ix [nyolin ikxji] tzan tponkix kyuky'i kye aj nkye'okslan te aj oxik tsi' Qtata Dios tyol ti'j, aj njk'amo' toklen wit'let jk'u'j

* **3:8** Gén 12:3   * **3:10** Deu 27:26   * **3:11** Hab 2:4   * **3:12** Lev 18:5   * **3:13** Deu 21:22-23

* **3:16** Gén 12:7   * **3:17** Exo 12:40   * **3:18** Rom 4:14   * **3:19** Ax: te Kawb'il okaj si' tzan tel

kyniky' kye xjal alkyetz te nya'tx galan tuq nkyek'ulun b'ix alkyetz te galan aj tgan Dios.   * **3:19** Kya

7:53; Ebr 2:2   † **3:19** Te yoliyon a te Moisés, tetz te yoliyon kxol kye xjal b'ix tuki'y Dios.   † **3:20**

Telponx ke k'ontil' ob'antik jun akwerdo kxol te Qtata Dios kyuky'i kye xjal sinoke te Qtat xhchukel okaj sin tyol; ikxji n'el qniky' ke nqoqet tkolo' nya'tx tzan tpaj nqajo' sinoke tzan tpaj b'an galan nab'lin te Qtata Dios quky'i'l.

ti'j Jesukrist. ²³ Aj mina' tuq tul te tumelil tzan tok wit'let jk'u'j ti'j Jesukrist, qetz a tgan tuq tzan tqet qoksla' te Kawb'il b'ix tzan qiyon tuq tzan stzaj si' te tumelil ak'a'j. ²⁴ Ntons ikxji te Kawb'il n'oken tuq tzan qtzaj txnaq'tza' maxxix tuq oj tul te Krist, b'ix ikxji tzan tel in te qchoj tzan tpaj toklen wit'let jk'u'j [ti'j te Krist]. ²⁵ Per ya ma tzul te tume'l tzan tok wit'let jk'u'j, ajna'l ya k'onti'l tzan qtzaj txnaq'tza' te Kawb'il. ²⁶ Astilji ajna'l etetz a'ix tk'wa'al Qtata Dios ekyaqil etetz tzan tpaj toklen wit'let ek'u'j ti'j Kristo Jesus. ²⁷ Astilji ekyaqil etetz ojaw si' a' ewi' tuky'i tb'i Jesukrist, etetz oje kxky'ixpjik tzan etok iktza' Krist. ²⁸ Ajna'l k'onti'l paw'a' kyib' kye xjal aj tijajil Israel b'ix kye xjal aj nya'tx tijajil Israel, ax k'onti'l paw'a' kyib' kye aj mosime' b'ix kye aj nya'tx mosime', ax k'onti'l paw'a' kyib' kye ichan b'ix kye xuj; ajna'l ekyaqil etetz mojlikix tuky'i Kristo Jesus. ²⁹ Komo etetz a'ix aj te Krist, astilji ax a'ix tijajil Abran b'ix etetz'tz te aj oxik tsi' te Qtata Dios tyol ti'j [tuky'i Abran].*

4

¹ Ax oxel nq'uma' [jun yek'b'il] ikxjani: Qa at jun k'wa'alb'aj tuj jun jay aj owokel tajaw kyaqil, per qa man k'wa'al, tetz parej tuky'i tmos stat anke owokel tajaw te jay. ² Per parej tuky'i jun aq'unon tzan tpaj te k'wa'al tzunx atqet tuj kyq'ab' kye k'ulul kwent tetz b'ix tuj kyq'ab' kye aj e'el aq'unj tuj tjay max oj tpon te q'ij aj q'umankaj tzan stat. ³ Ax ikxji qi'j qetz, aj mina' tuq jkolet, * qetz tzyumo' tuq tzan tidi'chq aj nya'tx galan aj te twitz tx'o'tx.† ⁴ Per ya ma pon te tyemp aj q'umankaj tuq tzan te Qtata Dios, tetz otzaj tlajo' te Tk'wa'al b'ix ewitz jik ti'j jun xuj, b'ix ok'ulun kyaqil aj ntq'uma' te Kawb'il, ⁵ tzan tel xhchojo' tuq te aj presis [tzan tkolpin] qetz aj tzyumo' tuq tzan te Kawb'il b'ix ikxji tzan qok qetz tk'wa'al Qtata Dios. ⁶ B'ix komo ax etetz a'ix Tk'wa'al Dios iktza'x qetz, astilji te Qtata Dios otzaj tlajo' tuj qanim te Txew Tk'wa'al aj nyolin ikxjani: "Tat, * tat." ⁷ Ikxji etetz ajna'l ya nya'tx a'ix iktza' jun mosj† sinoke a'ix tk'wa'al Qtata Dios, b'ix komo tk'wa'al a'ix, ax okx'etzayon te aj otzajel tsi'.

Te Pa'k B'an Nb'isun Tuq Kyi'j Kye Aj Galasy

⁸ Tb'ay aj mina' tuq tok etetzqila' te Qtata Dios, etetz tzyumix tuq tzan kye aj nya'tx dios-e', [cha kyitzb'alil tidi'chq qa malspiritji]. ⁹ Per ajna'l etetz etetzqi' te Qtata Dios, o mejor oxel nq'uma', te Qtata Dios oje kx'ok totzqila'. B'ix tistil etetz nkxmeltz'jik tzan ekaj junky'el tuj kyq'ab' kye malspirit aj k'onti'l kyajwalil b'ix k'onti'l ch'inwt tzan txik ksi' etetz, b'ix etetz egan tzan ekaj ktzyu' junky'el? ¹⁰ Komo etetz tzunx nkyeqet exjani' junjun q'ij, b'ix junjun qya' b'ix kye tyemp b'ix kye aq'b'i. ¹¹ Wetz nkyin'isun eti'j qa te waq'un aj oqet nk'ulu' exol qanq chagan.

¹² Werman, wetz nqet nwitz ewitz tzan tel etin iktza' a'in iktza'x wetz oje kyin'ok iktza' a'ix. ¹³ Etetz k'onti'l ma'tx ek'uluj jun nya'tx galan wi'j. ¹³ Komo etetz eteb'enky tzan tpaj jun nyab'il oxik npakb'a' te tpakb'alil galan etuky'i'l tb'ay. ¹⁴ B'ix te nyab'il owok jun preb te etetz, per k'onti'l in'el etik'o' sinoke in'ek'amoj iktza' jun ángel tuq a'in qatzun etetz tuj enab'l tuq iktza' Kristo

* **3:29** Gén 17:4-6; 22:17-18; Rom 4:13 * **4:3** Ax: aj man tuq k'wa'al a'o'. Telponx ti'j jun xjal aj mina' tok totzqila' Dios. † **4:3** Ax: tzan tidi'chq aj otzaj xnaq'tza' qetz b'ix tzan kye malspirit aj at kyajwalil tuj kyaq'iq'. * **4:6** Rom 8:15 † **4:7** Telponx iktza' "tzyumix tzan te choj." * **4:7** Rom 8:15-17 § **4:12** A tgan tuq tzan kyok iktza'x te Pa'k telponx tzan kyk'amon te konsej aj nqet tuq stz'ib'a' te Pa'k te jun onb'il te kyetz, iktza' kyetz tb'ay e'onen tuky'i'l aj b'an yab' tuq.

Jesus a'in. ¹⁵ ζTistil k'onti'l nkxchalaj ajna'l iktza' tuq jun-el? Wetz web'en, aj akyinget tuq exol, cha b'antik-wit tuq tzan tjatzt etin te tb'aq' ewitz otzaj-tal esi' te nwitz. ¹⁶ B'ix ajna'l ζa'in petzun wetz jun etajq'oj tzan tpaj ma'tx xik nq'uma' te b'an'ax etetz?

¹⁷ Kye aj xjal [aj nkyeqet eq'in etetzn] b'an nkxik kynao' galan, per cha nkyek'ulun jun nya'tx galan eti'; cha kyan tzan etel kypawa' q'ija b'ix tzan etok lapet kyij'. ¹⁸ Galankixi' tzan kxik qna'o' galan txq'anxy xjal; [iktza' nkxik qna'o'nal] b'ix nya'tx cha a'ox aj atinget exol. ¹⁹ Nk'wa'al, wetz nkyinb'isun eti' iktza' jun xuj n'ok ten twitz xhcho'nal oj titz'jik jun tal; b'ix wetz, max oj eten b'an jwert tuky'i Krist, maxji owelal te nb'is eti'. ²⁰ Titzaxwit kyinpon exol etetz ajna'l tzan nyolin etuky'i'l tuky'i junky nwi', per laq'chik atin k'onti'l n'el nniky' ti'j kyaqil aj nkxk'ulunni.

Qetz Ya K'onti'l Atoqet Tuj Tq'ab' Te Kawb'il

²¹ Instzaj eq'uma' etetz aj egan tzan tqet etoksla' te Kawb'il: ζEteb'en pe' tidi' nyolin te Kawb'il? ²² Komo tz'ib'ankaj tuj Tu'jal Dios, te Abran etzaj kab'e' tk'wa'al, jun aj otzaj ti'j te tmos, [aj Agar], b'ix te junky aj otzaj ti'j te txu'jel, [aj Sar].* ²³ Te aj otzaj ti'j te tmos, owitz'jik tuj jun tume'l iktza'xkix jkajlen swa' tizta' n'itz'jik jun jk'wa'al, per yatzun te junky aj owitz'jik ti'j Sar, owitz'jik tzan tpaj te Qtata Dios oxik tsi' tyol ti'j. ²⁴ Kye ja kab'e' alonni telponx iktza' kab'e' tumelil: Te tb'ay telponx ti'j [te Kawb'il aj oxik tsi' Qtata Dios te Moisés twi'] te witz Sinayi; ikxnini telponx ti'j te Agar aj owitz'jik tal tzan tqetkix mosi'. ²⁵ Te Agar [telponx ti'j te Kawb'il aj otzaj tsi' Qtata Dios twi'] te witz Sinayi tuj tkwentil Araby, b'ix ajna'l telponx ti'j te amaq' Jerusalem tzan tpaj kye aj nkyenajan tzi tzyume' [tzan te Kawb'il]. ²⁶ Per kye aj te Jerusalem aj tuj ka'j nya'tx tzyume' tzan jun tidi', b'ix qetz a'o' k'wa'alb'aj te aj amaq' [tuj ka'jni]. ²⁷ Komo te Tu'jal Dios nyolin, "Pachalaj yatz aj machor a'ich aj k'onti'l awal, palab'an b'ix intxik apakb'a' yatz aj mina' tok awotzqila' twitz ala'mj; komo [yatz] aj k'onti'l ach'inal, yatz kyetzajel mas awal twitz junky aj at tichmil."

²⁸ Erman, etetz a'ix tk'wa'al Qtata Dios tzan tpaj te tyol aj otzaj tsi', iktza'x te Isak [aj tk'ajol Abran] owitz'jik tzan tpaj te tyol aj otzaj tsi' ti'j. ²⁹ Per te junky aj owitz'jik tzan tpaj kykawlb'en kye stat, tetz n'ok tuq tq'oji' te junky aj owitz'jik tzan tpaj te Txew Dios,* b'ix kyetz kyijajil tzunx nkyeq'ojin ajna'l. ³⁰ Per ζtitzax nyolin tuj te Tu'jal Dios? Nyolin ikxjani: "Intex alajo' te aj mosjni tuky'ix tal tzan tpaj te tal te jun mosj nlay b'antik tzan tetzan junch'in tuky'i tal te txu'jel te ajawilon."* ³¹ Astilji waq erman, qetz nya'tx a'o' iktza' tijajil te aj mosi' sinoke qetz a'o' iktza' tijajil te aj nya'tx mosi'.

5

K'on Kaj Ekola' Te Tume'l Tizta' Kolpimo'

¹ Te Krist okolpin te qetz tzan jkolpjik b'eyx te jun-ele'x. Astilji k'on kaj ekola' te ja tume'l b'ix k'on xik eq'apo' etib' junky'el, tzan k'on ekaj tzyu' iktza' tb'ay.

² Intok esi' exkyin ti'j ntzani: Wetz a'in Pa'k nxik nq'uma' etetz qa etetz owokel si' etechalul [tzan ekolet], ntons te Krist chagan te etetz. ³ Nxik nq'uma' etetz junky'el: Ab'l te aj n'ok tsi' techalul, a tgan tzan tqet toksla' kyaqil aj nyolin te Kawb'il. ⁴ Etetz aj egan tzan tel in echoj tgetlen etoksla' te Kawb'il, etetz oje tz'el epawa' etib' ti'j Krist, b'ix oje kaj ekola' te aj nim b'an

* 4:22 Gén 16:15; 21:2-3 * 4:29 Gén 21:9 * 4:30 Gén 21:10

galan aj tk'ulb'en Qtata Dios tzan ekolet titza'.⁵ Per qetzta,* tzan tpaj te Txew Dios aj atqex tuj qanim, cha nqo'iyon wit'lik jk'u'j tzan tel in te qchoj tzan te Qtata Dios iktza'x lo'ik jk'u'j'.⁶ Komo qetz aj mojliko' tuky'i Kristo Jesus, qa atok qechalul qatzun k'onti'lji, te nini k'onti'l tidi' token, per te aj at token aj ntzani: tzan tok qwit'b'a' jk'u'j' ti'j Kristo Jesus b'ix ikxji nkyeqet qgani' kye txq'ankey xjal.

⁷ Etetz nkxb'et tuq galan tuj te tume'l b'an'ax, z'b'ix ab'l oqet eq'in etetz tzan k'onky tqet etoksla' te b'an'ax? ⁸ Te Qtata Dios aj otzaj uk'len te etetz, tetz k'onti'l otq'umaj tzan ek'ulun ikxnini. ⁹ [Iktza'x ti'j te malsb'il,] tzan ch'imu's malsb'il tuj te q'otj ntk'ulu' tzan tmal kyaqil.* ¹⁰ Wetz wit'lik nk'u'j ti'j Qtata Dios, etetz nlay kaj esi' tzan tok wit'let ek'u'j ti'j Qajawil, per te aj nqet eq'in etetzni oxel' si' xhcho'nal ti'j, ab'lchaq xjal tetz. ¹¹ Ntons erman, wetz, cha tzunxwit nxik nxnaq'tza' tzan tok ksi' kyechalul [tzan kykolet] kye aj nkye'okslan, ntons k'onti'l-tal nkyinjaw lajo', ikxji te tpakb'alil ti'j te tkamlen Jesus twitz krus k'onti'l-tal nkyejaw q'ojlik ti'j. ¹² Per kye aj nkyeqet eq'in etetzni, mejor-tal tzan tetz kyin nya'tx cha a'ox aj ch'imu'sni sinoke kyaqil-tal aj tidi' kyetz.

¹³ Etetz erman okxtzaj uk'le' tzan ekolpjik, per nya'tx tzan tpaj kolpimix ek'ulu'tz tidi'chq nya'tx galan aj tgan te echij'el sinoke tzan etonen etib' exolx tzan tpaj nqet egani' etib' exolx. ¹⁴ Komo kyaqil aj ntyoli' te Kawb'il telponx ikxjani: "Inkyqet agani' kye txq'ankey iktza'x nqet agani' awib'x."* ¹⁵ Qa etetz nqet elo'x etib'x exolx, jintok esi' enab'l! K'on kxk'ulun ikxji tzan tpaj ikxji opoyon enajsa'x etib'.

Qob'ajk'ulun Waq Aj Tgan Te Txew Dios B'ix Nya'tx Aj Tgan Te Qchi'jel

¹⁶ Wetz oxel' nq'uma' etetz, pe'eb'et iktza'x ntyoli' te Txew Dios b'ix ikxji nlay xik esi' lad iktza' tgan te echij'el. ¹⁷ Komo te aj tgan te qchi'jel nya'tx iktza' tgan te Txew Dios, b'ix te aj tgan te Txew Dios nya'tx iktza' tgan te qchi'jel; ikxji k'onti'l nxik kyin kyib' b'ix astilji nlay b'antik tzan ek'ulun iktza' etetz egan.* ¹⁸ Per qa a te Txew Dios eq'il etetz, ntons etetz nya'tx tzyumix tzan te Kawb'il.

¹⁹ Ntons nya'tx kwest tzan tel qniky' tidi' aj tgan te qchi'jel, komo kyaqil nini iktza' ntzanije': Te qchi'jel tgan tzan jk'ajajin b'ix tidi'chq aj n'ok nya'tx galan te qchi'jel b'ix aj ntz'ilan tuj qanim, b'ix ax tgan tzan qpak'achin,²⁰ b'ix ax tgan tzan tok qsi' jk'u'j ti'j jun tidi' aj ntzaj qna'o' mas twitz te Qtata Dios,* b'ix ax tzan qchmanin, b'ix ax tzan tok qajq'oja' qib', b'ix ax tzan jq'ojin, b'ix ax tzan tel jq'ajab' ti'j tidi'chq, b'ix ax tzan qjaw q'ojlik, b'ix ax tzan tok qe'e' ab'l te qetz mas galan twitz junky, b'ix ax tzan tqet qpawa' qib', b'ix ax tzan jk'ulun tzan kyok lapet kye xjal qi'j,²¹ ax tzan qek'awin kyij' txq'ankey,† b'ix ax tzan qxhb'a'jin, b'ix ax tzan jq'ijlan tuky'i tidi'chq nya'tx galan, b'ix tidi'chq iktza' kyaqil aj nini. Ti'j kyaqil aj nini wetz nkxik nkawi' iktza'x oje xik nq'uma' etuky'i'l, kye aj nkyek'ulun ikxji nlay b'antik tzan kyk'amon jun kyanq'in te jun-ele'x tuky'i Qtata Dios.

²² Per te aj nk'ulun te Txew Dios tuj qanim aj ntzanije': Nk'ulun tzan kyqet qgani' txq'ankey, ax tzan qchalaj, ax tzan xhchewan jk'u'j, ax tzan sten qpasens, ax tzan qnab'lin galan kyuky'i xjal, ax tzan jk'ulun nim galan, ax tzan k'on tkaj qsi' tzan tok qwit'b'a' jk'u'j ti'j te Qtata Dios,²³ ax tzan qyolin tume'l kyeb'a' kyuky'i txq'ankey, ax tzan jk'ulun mandad qib'x te jun galan.

* 5:5 Ax: qetz. * 5:9 1Kor 5:6-8 * 5:14 Lev 19:18 * 5:17 Rom 7:15-23 * 5:20 Efe 5:5; Kol 3:5 † 5:21 Kye tz'ib'on oqtxi', atqet oqet ktz'ib'a' ikxjani: "Tzan qek'awin kyij' txq'ankey b'ix tzan jkansan xjal." B'ix k'onti'l oqet ktz'ib'a' cha a'ox ikxjani: "Tzan qek'awin kyij' txq'ankey."

Kyaqil te ja ntzani iktza'x tgan te Kawb'il. ²⁴ Per qetz aj te Kristo Jesus a'o' oje pon qnajs'a' te tidi'chq nya'tx galan aj tgan te qchi'jel.† ²⁵ Qa b'an'ax qetz nqo'anq'in tzan te Txew Dios, a tgan tzan qb'et iktza'x tgan te Txew Dios. ²⁶ K'on qet qjiq'b'a' qib', b'ix k'on tz'ox qchuku' junky b'ix k'on qo'ek'awin ti' junky.

6

A Tgan Tzan Qonen Kyi'j Kye Qerman Aj Nkyeqet Tz'aqik

¹ Erman qa etetz owokel echa'o' ti'j jun qerman aj ojetq qet tz'aqik, etetz aj atix jwert tuky'i Krist a tgan tzan etonen tuky'i'l tzan tjaw eteq'i' tk'u'j [tzan tok lapet junky'el ti'j Qajawil]. Per oqtel ek'ulu' tuky'i' jun tume'lkyeb'a', intok esi' enab'l tzan k'on eqet tz'aqik etetzky. ² Pe'etonen waq etib'x exolx oj tok eten twitz jun xhcho'nal b'ix ikxji oqtel ek'ulu' aj tgan te Krist.* ³ Per qa [nlay qo'onen kyuky'i kye txq'anxy tzan tpaj] qetz tuj qnab'l qa tlimaqaal xjal a'o', b'ix nya'tx b'an'ax, ikxji cha nqet qeq'i' qib'x. ⁴ Intqet qb'isu' byenech ti'j te aj njk'ulu' qetz tzan tok qen qa b'a'n tzan qchalaj ti'j, b'ix nya'tx tzan tqet qb'isu' qa qetz mas galan a'o' kywitz txq'anxy. ⁵ Komo junjunchaq a tgan tzan tok tsi' t'nab'l tidi' ntk'ulu'.

⁶ Ntons qkyaqil qetz aj nqotzaj xnaq'tza' ti'j te Tu'jal Dios, presis tzan qonen tuky'i tidi'chq aj at qetz kyuky'i kye aj nkyexnaq'tzan te qetz.

⁷ K'on qet eteq'i' etib'x; te Qtata Dios nlay b'antik tzan tqet qeq'i'. Komo iktza'x nqok'ulun ax ikxji ojk'amo'tz.† ⁸ Ab'l te aj nk'ulun iktza'x tgan te xhchi'jel, opoyon najs'a' tzan te xhchi'jelix; per te aj nk'ulun iktza'x tgan te Txew Dios, tzan te Txew Dios otzajel si' jun tanq'in te jun-ele'x. ⁹ K'on qob'ajsiktik tzan jk'ulun te galan* tzan tpaj jun q'ij jun tyemp ojkamb'a'tz jun tb'anil, qa nlay kaj qsi' tzan jk'ulun galan. ¹⁰ Astilji ajna'l tzunx at tyemp tzan jk'ulun te galan, a tgan tzan qonen najji kyuky'i ab'lchaq xjal, b'ix pyor kyuky'i qerman aj wit'lik kyk'u'j ti'j Krist.

Jun Kawb'il

¹¹ Intok esi' enab'l ti'j te ntz'ib'en tuky'i nletr b'an limaq, a'inx wetz nqet ntz'ib'a' te etetz. ¹² Kye aj kygan tzan tok si'let etechalul, kyetz cha kygan tzan kykaj galan kyuky'i kye xjal b'ix k'on kygan tzan tok kyen twitz xhcho'nal tzan tpaj tkamlen te Krist twitz krus. ¹³ Komo kyetz [eq'i' kyitza' te kostumbr] n'ok ksi' kyechalul [iktza' nyolin te Kawb'il], per ni kyetz k'onti'l eq'i' kyitza' kyaqil aj nyolin te Kawb'il, per kygan tzan tok si'let etechalul tzan kyolin ax etetz nkx'ok lapet kyij. ¹⁴ Per wetz nlay ntzoqpij tzan tqet njiq'b'a' wib'x, sinoke a'ox ti'j tkamlen te Qajawil Jesukrist twitz krus. Komo tzan tpaj tkamlen twitz krus, te aj nya'tx galan aj n'el t'gani' tuq te nchi'jel ma'tx ponaj, ya k'onti'l toklen wi'j b'ix wetz ya k'onti'l woklen ti'j.† ¹⁵ Qa atok qechalul qa k'onti'lji, te nini k'onti'l toklen, sinoke ajna'l a'o' jun xjal ak'aj.*

¹⁶ Tz'ok si'xwit jun chews'b'il tuj kyanim kkyaqil kye aj nkye'okslan te nini, b'ix tz'okxwit lo'et tk'u'j te Qtata Dios kyij tzan tpaj a'e' te tijajil Israel b'an b'an'ax aj te Qtat. ¹⁷ Ajna'l k'onkyxwit tz'ok junky b'is wi'j tzan nijunwt; wetz oje tz'ok wen nim ok'ol ti'j nchi'jel tzan tpaj te xhcho'nal aj oje tz'ok wen tzan

† **5:24** Ax: te qanq'in oqtxi' oje tz'ok jklabi' twitz krus; Rom 6:3-14; Gal 2:20. * **6:2** Ax: ikxji oqtel ek'ulu' iktza' Tkawb'il Krist. † **6:7** Ax: iktza'x nqo'awan ax ikxji ojawel qin; Pro 22:8; Os 8:7. * **6:9** 2Tes 3:13 † **6:14** Tuj yol gryeg nyolin ikxjani: "tzan tpaj tetz n'el tuj nwitz ke kye aj twitz tx'o'tx' oje kye'ok klabi' twitz jun krus, b'ix n'el tuj kywitz ke wetz oje kyin'ok klabi' twitz jun krus." * **6:15** Jer 4:4; Wnch 3:3-8; Rom 2:28-29; Fil 3:3; Kol 2:11-13; 2Kor 5:17

tpaj [woksłb'en] ti'j Jesus. ¹⁸ Erman waq, tzaj si'xwit tuj etanim jun nim b'an galan tzan tpaj te Qajawil Jesukrist. Intky'ikxwit ikxji.

Te Stz'ib'en Pa'k Kye Qerman Aj Amaq' Efeso

Jun Limb'il

¹ Wetz a'in Pa'k tky'ixel Kristo Jesus tzan tpaj ikxji tgan tuq te Qtata Dios. Nqet ntz'ib'a' te etetz aj Efeso* aj pawamix te Qtata Dios, etetz aj k'onti'l nkaj esi' te Kristo Jesus. ² Te Qtata Dios b'ix te Qajaw Jesukrist tzaj ksi'xwit te etetz jun nim b'an galan b'ix qet kchewsaxwit ek'u'j.

Nqochalaj Ti'j Te Qtata Dios Tzan Tpjaj O'el Tjoyo' Tzan Qok Tk'wa'al

³ Intqet jiq'b'axwit te [Qtata Dios] aj ntzaj na'o' tzan Tk'wa'al, aj Qajaw Jesukrist. Tetz ma'tx tzaj tsi' qetz tidi'chq b'an galan tuj ka'j tzan tpaj te Krist. ⁴ Komo atx aj mina' tuq tqet tk'ulu' te twitz tx'o'tx', oje qo'el tjoyo' tzan tpaj te Krist, tzan qten pawamo' a'ox te tetz b'ix tzan tok saq qanim tuj twitz. ⁵ B'ix tzan tpaj nqoqet tgnani', b'isu'xkix tuq tzan qok tk'wa'al tzan tpaj te Jesukrist iktza'x ojetq qet tb'isu' atx b'an oqtxi' iktza'xkix tuq tetz tgan. ⁶ Ikxji tzan qyolin yol b'an galan te Qtata Dios ti'j te aj nim b'an galan aj ntzaj tsi' qajsik qetz aj k'onti'l tuq nqajo', b'ix k'onti'l n'oknoj qyol tzan txik jq'uma' ti'j kyaqil aj b'an galanni aj otzaj tsi' tzan tpaj [te Jesukrist,] te Tk'wa'al aj gani' nim titza'. ⁷ Te Tk'wa'al oje tkolpij a'o' tzan tpaj telen xhchiky'el aj tkamik, oqet tnajsa' qchoj* tzan tpaj tetz nim b'an galan nab'lin quky'i'l anke k'onti'l nqajo', ⁸ ikxji oqet tyek'u' te qetz tuky'i jun ttab'l b'an tume'l b'ix tzan tqet qb'isu' byenech tuj tume'l. ⁹ Ikxji otzaj tyek'u' te aj k'onti'l tuq n'el kyniky' kye xjal ti'j tb'aya', per otzaj tyek'u' iktza'x tuq tetz tgan te jun galan te qetz iktza'x tuq b'isu' titza' atx b'an oqtxi' ¹⁰ tzan tky'ik oj tpon te q'ij, tzan tok kyaqil tuj tq'ab', kyaqil te twitz ka'j b'ix kyaqil te twitz tx'o'tx'. ¹¹ B'ix tzan tpaj tetz te Qtat o'el tjoyo' iktza'xkix ojetq tuq qet tb'isu', komo tetz nk'ulun kyaqil iktza'xkix ojetq qet tb'isu'. ¹² Ikxji tzan qok qetz, aj tb'ay okay lo'et jk'u'j ti'j, tzan qna'on tetz tzan tpaj nim tajwalil. ¹³ B'ix yaji ax etetz aj tok echa'o' te tpakb'alil galan ti'j te b'an'ax aj nkxtkolo', etetz aj etokslan ti'j Krist, okay te Txew Dios tuj etanim te jun etecha'l,* te Txew aj te Qajawil okay tsi' tyol ti'j. ¹⁴ Komo te Txew tuj qanim telponx ojk'amo'tz te aj otzajel tsi' [te Qtata Dios] max oj tkolpin kyaqil kye xjal aj etzame' titza' tzan qna'on te Qtat tzan tpaj nim tajwalil.

Te Pa'k Nxnaq'tzan Tuky'i Qtata Dios Kyi'j Kye Aj Efeso

¹⁵ Astilji wetz, tzan tpaj n'ok ncha'o' titza' etetz b'an wit'lik ek'u'j ti'j te Qajaw Jesus b'ix b'an nkyeqet egani' kye aj pawame' te Qtata Dios, ¹⁶ astilji wetz k'onti'l nkaj nsi' tzan txik nsi' pixon te Qtata Dios eti'j etetz oj nxnaq'tzan tuky'i'l. ¹⁷ [Nxik nqani' tuky'i] te Qtata Dios aj ntzaj na'o' tzan te Qajaw Jesukrist b'ix aj b'an galan nab'lin quky'i'l, wetz nxik nqani' tuky'i'l tzan stzaj tsi' jun enab'l b'ix tzan stzaj tyek'u' te aj cha ewj tuq ti'j, tzan tok etotzqila' byenech, ¹⁸ b'ix ikxji tzan tel eniky' tidi' lo'ik jk'u'j tzan tpaj qxiklen tuk'le', osey tzan tel eniky' titza' b'an tb'anil kyaqil te aj qetzat'z junch'in kyuky'i kye txq'anky aj pawame' tuya', ¹⁹ b'ix [tzan tel eniky'] titza' tetz tuky'i tajwalil aj mas b'an nim twitz kyaqil, tetz n'onen quky'i'l qetz aj ngo'okslan ti'j. ²⁰ [B'ix tuky'i aj tajwalilni] ok'ulun tzan tjaw tanq'insa' te Krist b'ix otk'uluj tzan tqet wit'let tuj tb'anq'ab' tuj ka'j,* ²¹ b'ix tetz tajwalil mas nim twitz kyaqil

* 1:1 Kya 18:19-21; 19:1 * 1:7 Kol 1:14 * 1:13 2Kor 1:22 * 1:20 Sal 110:1

k'ulul mandad b'ix kyaqil aj at kyajwalil tuj kyaq'iq' qa tuj ka'jji b'ix mas nim tajwalil kywitz kyaqil xjal aj b'an otzqi'mj-e',* b'ix kyi'j kyaqil ajna'l tzani twitz tx'o'tx' b'ix tuj junky tyemp mas yaj tuj ka'j. ²² Kyaqil okaj tsi' tuj tq'ab' te Krist b'ix okaj tsi' tzan tok te twitzale' ti'j kyaqil kxol kye aj nkye'okslan ti'j.* ²³ Kyetz iktza' xhchi'jel, komo aji tetz atqex tuj kyanim kkyaqil kyetz.†

2

Te Aj Nim B'an Galan Aj Oqet Tk'ulu' Te Qtata Dios Tzan Jqet Tkolo'

¹ Tb'aya' etetz kamnaq tuq a'ix tzan tpaj te etil b'ix te echoj. ² Nqet tuq ek'ulu' iktza'x nkyek'ulun kye xjal aj twitz tx'o'tx' b'ix iktza'x tgan te twitzale' kyi'j kye malspirit tuj kyaq'iq' aj n'aq'unan tuj kyanim kye aj k'onti'l nqet kyoksla' te Qtata Dios. ³ Qkyaqil qetz oqtxi' nqob'et tuq iktza'x kyetz, nqok'ulun tuq iktza'x tgan te qchi'jel b'ix iktza'x tuq te aj njaw kanet tuj gwi'. Astilji te aj nqajo' tuq tzan stzaj si' jun xhcho'nal qi'j tzan tq'oj Qtata Dios iktza'x nkyajo' kye txq'anky xjal aj twitz tx'o'tx'.

⁴ Per te Qtata Dios b'an nim nlo'et tk'u'j qi'j, b'ix tzan tpaj nqoqet tgan' nim, ⁵ anke kamnaq tuq a'o' tzan tpaj te qchoj, tetz otzaj tsi' jun qanq'in junx tuky'i Krist.* Astilji okxqet tkolo' etetz tzan tpaj tetz b'an galan nab'lin b'ix nya'tx tzan tpaj-wit n'etajo'. ⁶ B'ix junx tuky'i Kristo Jesus te Qtata Dios ojaw tanq'insa' a'o' b'ix oqet twit'b'a' a'o' junx tuky'i'l tuj ka'j. ⁷ Oqet tk'ulu' nini tzan tqet tyek'u' kywitz kyaqil kye aj kye'ul mas yaj, titza' tetz ntzaj tsi' qajsik jun nim b'an galan, iktza'x b'an galan nab'lin quky'i'l tzan te Kristo Jesus [aj otzaj tlajo' kolol qetz]. ⁸ Tzan tpaj te Qtata Dios b'an galan nab'lin etuky'i'l anke k'onti'l n'etajo', etetz kolomix titza' toklen wit'let ek'u'j ti'j; nya'tx tzan tpaj-wit galan a'ix, sinoke a te Qtata Dios ntk'ulu' etuky'i'l ikxji cha ekotz, ⁹ b'ix nya'tx tzan tpaj jun ek'ulb'en galan, ikxji tzan k'on tqet tjiq'b'a' tib' nijunwt. ¹⁰ Komo a'o' tk'ulb'en tetz, aji tetz oqet k'ulun te qetz tzan te Kristo Jesus tzan jk'ulun jun galan aj b'isu'xkix tuq titza' tzan tqetkix jk'ulu'.

¹¹ Instzaj ena'o', tb'aya' [kye aj tijajil Israel], kye aj at kyechalul, kyetz n'ok tuq kyq'uma' ikxjani eti'j [etetz aj nya'tx kyijajil a'ix]: "Etetz k'onti'l etechalul." Per kyetz kyechalul cha kyk'ulb'en xjal. ¹² Instzaj ena'o', etetz tb'aya' k'onti'l tuq atqet te Krist etuky'i'l, b'ix nya'tx a'ix tuq aj tijajil Israel, komo k'onti'l tuq etoklen ti'j te aj oxik tsi' te Qtata Dios tyol ti'j kyuky'i'l, b'ix k'onti'l ja' tuq lo'ik ek'u'j [tzan ekolet], k'onti'l tuq atqet te Qtata Dios etuky'i'l tzani twitz tx'o'tx'. ¹³ Per yatzun ajna'l tzan te Kristo Jesus etetz aj laq'chik tuq atix [ti'j Qtata Dios b'ix kyi'j] kye aj etzame' titza', ajna'l oje kx'ok junch'in* [kyuky'i'l] tzan tpaj tkamlen† te Krist. ¹⁴ Komo aji tetz te aj owel swal jun chews'b'il qxol* qetz qkyaqil, b'ix otk'uluj tzan qok cha jun b'uch'uj qetz aj kab'e' b'uch'uj xjal a'o' tuq tb'aya', ikxji owel tin te aj npawan tuq te qetz qxol. ¹⁵ Ikxji tzan tpaj tkamlen, owel teq'i' te q'oj† b'ix te Kawb'il aj okaj tq'uma' te aj presis tuq tzan tqet qoksla',* b'ix yaji tzan kyok tjunch'i' kye kykab'il b'uch'uj xjal tzan qok cha jun b'uch'uj-oq qkyaqil, ikxji ochewsan jk'u'j qetz qkyaqil.

* **1:21** Aj yol tuj kastiy iktza' "todo principado, autoridad, poder, señorío y todo nombre que sea nombrado" b'ix nini telponx ti'j kyaqil aj at. * **1:22** Sal 8:6 † **1:23** Aj yol "iktza' xhchi'jel" telponx kye xjal aj nkye'okslan te Krist, kyetz iktza' xhchi'jel tzan tpaj te Txew Dios nqex tuj kyanim b'ix nnajan tuj kyanim iktza' tjay, osey, kyetz xhchi'jel; Kol 1:18. * **2:5** Kol 2:13 * **2:13** Ax: laq'chet. † **2:13** Ax: tkyiky'el. * **2:14** Wnch 14:27 † **2:15** Tuj junjun Tu'jal Qtata Dios, ja yol "owel teq'i' te q'oj" nkaj tuj taqan 14, per tuj junjunky nkaj tuj taqan 15. * **2:15** Kol 2:14

16 B'ix ax tzan tpaj tkamlen te Krist twitz krus, tetz opon tnajsa' te q'oj qxol qkyaqil qetz tuky'i Qtata Dios,* ikxji otk'uluj tzan qten cha jun b'uch'uj-oq xjal te tetz iktza' cha jun xhchi'jel.

17 Te Krist owul swal jun tpakb'alil tzan xhchewsan kyk'u'j kyaqil xjal, nya'tx a'ox te etetz aj laq'chik tuq atix ti'j Qtata Dios, sinoke ax kye [aj tijajil Israel] aj gaynin tuq ate' ti'j.* 18 Komo tzan tpaj te Krist, kye kykab'il b'uch'uj xjal aj a'o' tuq, ajna'l qkyaqil b'a'n tzan qok laq'chet ti'j te Qtat tzan tpaj axkix Txewji te qkyaqil. 19 Astilji etetz ajna'l nya'tx a'ix iktza' laq'chik xjal ni iktza' xjal cha aj k'onti'l otzqi'mj-e', sinoke ajna'l etetz at etoklen junch'in kyuky'i kyaqil kye aj pawame' te Qtata Dios, b'ix a'ix aj kxol kye aj tk'wa'al Qtata Dios. 20 Etetz a'ix iktza' jun jay aj wit'b'a' tajsik twit'lel; b'ix te ewit'lel etetz aj iktza' jay a'ix, axkix [te aj okaj kxnaq'tza'] kye tky'ixel Jesus b'ix kye yolil tyol Dios, b'ix a te Kristo Jesus iktza' te tb'ay ab'j twit'lel te jay,* 21 b'ix tzan tpaj tetz, qetz qkyaqil junch'in ato', b'ix kyeb'ayle' nqo'ok iktza' jun nim jay cha a'ox pawa' te Qajawil 22 b'ix ax etetz nkx'ok junch'in kyuky'i kye txq'an kyuky'i Krist tzan etok iktza' jun nim jay aj ja' nnajan te Txew Dios.*

3

Te Pa'k Te Pakb'on Aj Okaj Si' Kxol Kye Aj Nya'tx Tijajil Israel

1 Astilji, wetz akynqex pres tzan tpaj txiklen npakb'a' te tpakb'alil ti'j Kristo Jesus te jun galan te etetz aj nya'tx a'ix tijajil Israel. 2 Etetz eteb'enky te Qtata Dios otzaj tsi' wajwalil tzan nxnaq'tzan exol etetz te tpakb'alil ti'j te nim b'an galan aj ntzaj tsi'. 3 Tetz otzaj tyek'u' wetz te aj k'onti'l tuq n'el qniky' ti'j tb'aya', iktza'x ma'tx qet ntz'ib'a' ch'in ti'j. 4 Oj tjaw ete'e' te ntzani, b'a'n tzan tel eniky' wetz web'en te aj k'onti'l tuq n'el qniky' ti'j te Krist tb'aya'. 5 Te aj nini k'onti'l oxik yek'u' kye nijunwt oqtxi', sinoke man ajna'l oje tzaj yek'u' kye a'e' tky'ixel b'ix kye a'e' aj yolil tyol aj pawame' a'ox te tetz, oje tzaj yek'u' tzan te Txewx. 6 [Te aj k'onti'l owel niky'j ti'j tb'aya' a te ntzani:]* Kye aj nya'tx tijajil Israel, ax kyetz okyk'amo'tz te aj otzajel tsi' Qtata Dios te qetz; ax kyetz qerman qib' kyuky'i'l b'ix ax kyetz at kyoklen ti'j te aj oxik tsi' te Qtata Dios tyol ti'j, aj nponkix ti'j te Kristo Jesus aj otzaj tsi' te tpakb'alil galan.

7 Te Qtata Dios inkaj tsi' tuky'i jun wajb'en tzan npakb'an aj tpakb'alilni, b'ix inkaj tsi' tuj jun tume'l b'an galan anke k'onti'l nwajo', b'ix inkaj tsi' tuky'i nim tajwalil tetz. 8 Wetz kywitz kyaqil kye aj pawame' te Qtata Dios, wetz [inna'o'] k'onti'l nwajo' te ja wajwalilni,* per te Qtata Dios oje tzaj tsi' ja wajwalilni tzan npakb'an kxol kye aj nya'tx tijajil Israel, tzan npakb'an te tpakb'alil ti'j te aj b'an tb'anil aj at tuky'i Krist 9 b'ix tzan txik npakb'a' kye kyaqil xjal titza' tuq atok te tume'l ti'j te aj a'ox tuq Qtata Dios teb'en tb'ay. Komo aji tetz oqet k'ulun kyaqil 10 tzan tok kcha'o' ajna'l kyaqil kye aj at kyajwalil tuj ka'j b'ix kye aj at kyabalar tuj ka'j, tzan tok kcha'o' ti'j te aj nim ntb'isu' te Qtata Dios b'ix tzan tok kcha'o' nini tzan kye aj nkye'okslan te tetz. 11 Oqet tk'ulu' ntzani iktza'xkix aj ojetq tuq qet tb'isu' te jun-ele'x atx aj b'an oqtxi' b'ix tzan tk'ulun ikxji tzan te Qajaw Kristo Jesus. 12 Komo tzan tpaj te Krist, ajna'l k'onti'l ngoxob' b'ix k'onti'l ngoky'ixwik tzan qok laq'chet ti'j Qtata Dios tzan tpaj toklen wit'let jk'u'j ti'j Krist. 13 Astilji wetz ngan tzan txik nq'uma' etetz tzan k'on eb'isun ti'j te xhcho'nal aj n'ok wen twitz tzan epajni, komo te ntzani owokel te jun nim b'an galan te etetz.

* 2:16 Kol 1:20 * 2:17 Isa 57:19 * 2:20 Isa 28:16; Mat 21:42 * 2:22 1Kor 3:16-17 * 3:6 Kol 1:26-27 * 3:8 1Kor 15:9

Junky'el Te Pa'k Nxnraq'tzan Tuky'i Qtata Dios Kyi'j Kye Aj Efeso

¹⁴ Astilji, wetz nkyinget mejlet twitz Qtata Dios b'ix nqet nwitz twitz, ¹⁵ komo tzan tpaj tetz ate' kye kyaqil aj akyeqet tuj ka'j b'ix kyaqil kyijajil xjal twitz tx'o'tx'. ¹⁶ [Wetz nxik nqani' tuky'i'l] tzan txik tsi' te Txew jun nim ebalor tuj etanim b'ix tzan txik tsi' iktza'x tetz at nim tidi'chq b'an galan, ¹⁷ b'ix nxik nqani' tzan sten te Krist tuj etanim tzan tpaj wit'lik ek'u'j ti'j, b'ix tzan txik esi' elok'il b'ix tzan eten b'an jwert ti'j titza' tetz nqoqet tgani'. ¹⁸ Ixkxi tzan tel eniky' junx kyuky'i kye txq'anqy aj pawame' te Qtata Dios janik'pon b'an nim [nqoqet tgani'] ¹⁹ b'ix tzan tok eten titza' te Krist nkxqet tgani' mas nim twitz te aj b'a'n tzan tqet qxima', b'ix ikxji tzan tok en b'an byenech te xhchqitz'unal Qtata Dios eti'j.

²⁰ Ntons, ajna'l ti'j [te Qtata Dios] aj b'a'n tzan tk'ulun mas nim twitz te aj nxik jqani' b'ix mas nim twitz te aj nqet qxima', iktza'x te qbalor aj ntzaj tsi' tuj qanim, ²¹ intqet jiq'b'a'xwit qxol qkyaqil qetz aj nqo'okslan te tetz, intqet jiq'b'a'xwit qxol tzan te Kristo Jesus te jun-ele'x. Intky'ikxwit ikxji.

4*Junch'i' Qib' Qxolx Tzan Te Txew Qtata Dios*

¹ Ntons astilji wetz aj akyingex pres tzan tpaj txiklen npakb'a' ti'j te Qajawil, wetz nqet nwitz ewitz tzan eb'et tuj jun tume'l galan tzan tpaj oje kxik uk'le' [tzan te Qtata Dios] tzan eb'et ikxji. ² Inkxik ena'o' kye txq'anqy tb'ay ewitz etetz b'ix pe'eyolin waq kyeb'a' kyuky'i txq'anqy, b'ix insten epasens exolx tuky'i jun tk'u'jal b'ix gani' etib' exolx, ³ b'ix k'on kaj esi' tzan eten junch'in exolx tuky'i te Txew Dios, komo aji tetz nchewsan te ek'u'j. ⁴ A'ox cha jun xhchi'jel [te Krist tzan qkyaqil], b'ix cha junkix te Txew [Dios te qkyaqil], b'ix axkix parej uk'lemo' qkyaqil tzan tkaj lo'et jk'u'j a'ox ti'j tetz. ⁵ B'ix a'ox cha jun te Qajawil at, b'ix cha jun tumelil titza' tzan tok wit'let jk'u'j ti'j, b'ix ax cha jun [tidi' telponx ti'j] te tjawlen si' a' qwi', ⁶ b'ix cha jun Dios ntzaj qna'o', b'ix a'ox tetz k'wa'lon kyi'j kyaqil, a'ox tetz at tajwalil kyi'j kyaqil, n'aq'unan kyuky'i kyaqil, atqet kyuky'i kyaqil.

⁷ Per oje tzaj tsi' te junjunchaq te qetz [jun qajb'en] tzan jk'ulun iktza'x janik'ponkix ntzaj tsi' te Krist mas galan twitz aj nqajo'.* ⁸ Astilji te Tu'jal Qtata Dios nyolin ikxjani: "Tetz ojax [tuj ka'j] b'ix exik tin tuky'i'l jun jitzij kye aj pres tuq ate', b'ix oxik tsi' kyajb'en [te junjunchaq]."* ⁹ †Ntons ti' telponx oj txik q'umlet "ojax tuj ka'j"? Telponx tetz tb'ay okyaqul tzani twitz tx'o'tx',* ¹⁰ b'ix te aj okyaqul tzani twitz tx'o'tx' axkix te aj ojax max tuj ka'j tajsik kyaqil tzan tk'ulun mandad ti'j kyaqil. ¹¹ B'ix ajixk tetz ekaj tsi' junjun te tky'ixel, b'ix junjunky te aj yolil tyol, b'ix junjunky te pakb'al te tpakb'alil titza' nqokolet, b'ix junjunky kye qerman pastor, b'ix junjunky te xnaq'tzon qxol. ¹² B'ix kyaqil nini tzan kyb'antik byenech iktza' tetz oqet tb'isu' kyi'j kye aj pawame' titza' tzan kyonen kyuky'i qerman, tzan kyok jwert kkyaqil kye aj q'apo' kyib' te Krist.† ¹³ B'ix te nini tzan qok junch'in qkyaqil ja' wit'lik jk'u'j b'ix tzan tok qotzqila' byenech te Tk'wa'al Qtata Dios tzan qten b'an jwert tuky'i'l max oj qok mer iktza' te Krist. ¹⁴ Ixkxi qetz ya nlay qo'ok iktza' k'wa'l aj kob'chaq njaw kky'ixpu' tzan kyb'isun b'ix ja'chq nkyexik juk'u' tzan jun xnaq'tzb'ilj b'ix ikxji nkyeget eq'i' tzan kye xjal aj cha nkyejoyon tume'l titza' tzan kyqet kyeq'i' txq'anqy tzan kxik kyin tuj jun b'ey aj nya'tx galan.

* **4:2** Kol 3:12-13 * **4:7** Rom 12:6; 1Kor 1:7; 7:7 * **4:8** Sal 68:18 * **4:9** Ax: oqex tjaq' tx'o'tx' max aqes. † **4:12** Te yol "edificación" telponx nya'tx cha a'ox tzan qok jwert sinoke ax tzan qpuqun.

¹⁵ Mejor qob'ajyolin te b'an'ax tzan tpaj nkyeqet qgani' kye qerman, b'ix ikxji nqo'ok mas iktza' Krist ti'j kyaqil, komo aji tetz te twitzale' kxol kyaqil aj nkye'okslan ti'j. ¹⁶ B'ix komo qetz iktza' xhchi'jel tetz, kabal ato' junch'in qkyaqil qa qkyaqil qetz nqok'ulun te qaq'un aj okaj tsi' qetz, b'ix ikxji nqo'ok jwert tuky'i jun tume'l aj nqet qgani' qib'x.*

Te Qanq'in Ak'aj Aj Ntzaj Tsi' Krist

¹⁷ Ntons komo wetz aj te Qajawil a'in, oxe'l nq'uma' te etetz ikxjani: Ya k'onky kxb'et iktza' nkyeb'et kye aj nya'tx tijajil Israel [aj k'onti'l nkye'okslan ti'j te Qtata Dios], kyetz nkye'anq'in tuky'i jun kynab'l aj pur nya'tx galan, ¹⁸ b'an qlolj tuj kywitz tzan tpaj laq'chik ate' ti'j Qtata Dios, [k'onti'l jun kyanq'in ak'aj tuky'i'l] tzan tpaj k'onti'l n'el kyniky' ch'inwt ti'j tetz tzan xik'akal. ¹⁹ Ya k'onti'l nkyeb'isun qa nya'tx galan te kypak'achul b'ix oje xik kyq'apo' kyib' tzan kyk'ulun tidi'chq aj ntz'ilan tuj kyanim b'ix cha kyk'ulunqet tidi'chq tzan tel kyetz'a te aj n'el kyq'ajab' ti'j.* ²⁰ Per etetz nya'tx ikxji owok etotzqila' te Krist tzan etanq'in ikxji, ²¹ qa b'an'ax owok echa'o' ti'j tetz b'ix oje kxik xnaq'tza' ti'j tetz, iktza' te tume'l b'an'ax ti'j tetz. ²² Intkaj ekola' te tume'l titza' nkxk'ulun tuq tb'aya',* komo cha npon enajsa' etib' tuq tzan tpaj cha nqet tuq eq'i' eti'j tzan te aj nya'tx galan n'el tuq egani'. ²³ Ajna'l a tgan tzan tky'ixpjik titza' nkxb'isun tuj etanim tzan tok kyaqil ak'aj, ²⁴ b'ix a tgan tzan txik eteq'i' te tume'l te etanq'in ak'aj* iktza'x okxkaj tsi' te Qtata Dios tzan etok iktza' tetz,* tzan eb'et tuj jun tume'l b'an galan b'ix tzan eten b'an b'an'ax saq etanim tuj twitz.

²⁵ Astilji etetz ya k'onky kxnk'on, sinoke a'ox pe'eyolin te b'an'ax* kyuky'i qerman† tzan tpaj qkyaqil qetz junch'in a'o'.* ²⁶ Qa etetz ma kxjaw q'ojlik, k'on kxjoyon choj, b'ix oj tex q'ij ya k'onky tzan eq'ojin mas,* ²⁷ k'on xik esi' lad te Tajaw Choj. ²⁸ Te aj n'elq'an tuq tb'aya', ajna'l intkaj tsi' tzan telq'an b'ix intaq'unan tuky'i jun tume'l galan tzan tonen kyuky'i kye aj presis jun onb'il te kyetz. ²⁹ K'on kxyolin jun yol nya'tx galan sinoke tzan eyolin yol galan aj owoneyon kyuky'i kye aj nkyecha'on tzan tok jun nim b'an galan te kyetz. ³⁰ K'on ek'uluj tzan tb'isun te Txew Dios, komo tzan tpaj tetz atqex tuj etanim te jun etecha'l maxxik oj tpon te q'ij oj ekolet. ³¹ Intkaj esi' te kyaqil q'oj tuj etanim, b'ix intkaj esi' tzan ejaw q'ojlik b'ix kyaqil te etx'u'jil, b'ix k'on kx'ok xtx'ay, b'ix intkaj esi' te yol nya'tx galan b'ix kyaqil aj tidi'chq aj nya'tx galan. ³² Pe'etok waq galan kxnab'lin kyuky'i txq'anxy, b'ix intok lo'et ek'u'j kyij, b'ix inkyqet enajsa' iktza'x te Qtata Dios okxqet tnajsa' tzan tpaj [tkamlen] te Krist.*

5

Te Tume'l Titza' Tzan Qb'et Qetz Aj Tk'wa'al Qtata Dios A'o'

¹ Ntons astilji, intel etin iktza' te Qtata Dios nab'lin, komo etetz a'ix tk'wa'al Qtata Dios b'ix ganimix nim titza'. ² B'ix intqet egani' etib'x exolx iktza'x te Krist nkxqet tгани' b'ix oxik tq'apo' tib' tzan fok iktza' jun present tzan qpaj qetz, te jun oyej aj n'el b'an galan tuj twitz Qtata Dios.*

³ Etetz k'on tok te k'ajajb'ilj exol, b'ix te aj tidi'chq aj ntz'ilan tuj etanim, ni tidi'chq nya'tx galan aj n'el tгани' te echi'jel, k'on eximan ch'inwt ti'j

* 4:16 Kol 2:19   * 4:19 Rom 1:21-25   * 4:22 Kol 3:9   * 4:24 Kol 3:10   * 4:24 Gén 1:26
* 4:25 Zac 8:16   † 4:25 Ax: qbesin.   * 4:25 Rom 12:5   * 4:26 Sal 4:4; Chaw 1:19-20   * 4:32

kyaqil nini tzan tpaj etetz pawamix te Qtata Dios. ⁴ K'on kxyolin jun yol aj nkyeky'ixwik xjal ti'j, ni jun yol aj k'onti'l token, pyor jun yol xhch'ajyol, tzan tpaj kyaqil nini nya'tx galan. Mejor pe'ena'on waq te Qtata Dios tzan txik esi' pixon te tetz. ⁵ A tgan tzan tel eniky' te ja ntzani: ab'l aj cha tk'ajajinqet, qatzun nk'ulun nya'tx galan tuky'i xhchi'jel, qatzun tidi'chq nk'ulun tzan tel tetza' te aj n'el tq'ajab' ti'j, komo ikxnini n'ok tsi' tk'u'j ti'j jun tidi' aj ntzaj tna'o' mas twitz te Qtata Dios,* ntons te aj xjal nini nlay k'amon jun tanq'in te jun-ele'x tuky'i Qtata Dios. ⁶ Intok esi' enab'l tzan k'on eqet eq'i' tuky'i yol aj k'onti'l tidi' token, tzan tpaj kyaqil nini ntzaj tq'oj te Qtata Dios, oxel' tsi' xhcho'nal kyij' kyaqil aj k'onti'l nqet kyoksla'. ⁷ Etez k'on tz'ox esamo' etib' kxol, ⁸ komo etetz tb'aya' atikxqex tuq tuj qlolj,* per ajna'l atikxqet tuj xhchk'atunal te Qajawil. Astilji ajna'l pe'eb'et iktza'xkix atikxqet tuj xhchk'atunal, ⁹ komo kyaqil aj nb'antik tzan tpaj nqob'et tuj te xhk'atun kyaqil aj b'an galan, kyaqil aj tume'l b'ix aj b'an b'an'ax; ¹⁰ ikxji oqtel eyek'u' aj nqet tuj twitz Qtata Dios. ¹¹ B'ix k'on tz'ox esamo' etib' tuj tidi'chq aj nkyk'ulu' kye aj ateqex tuj qlolj, te aj nkyk'ulu' k'onti'l n'el te jun galan, sinoke a tgan tzan txik eyoli' nini nya'tx galan ¹² tzan tpaj te aj kyk'ulb'en tuj qlolj† b'an nya'tx galan b'ix nqoky'ixwik tzan qyolin ti'j. ¹³ Per oj tel niky'j tzan te chk'atunal kyaqil te aj nya'tx galan, kyaqil nkaj b'an eb'l tzan tpaj te chk'atunal nk'ulun tzan tkaj eb'l kyaqil. ¹⁴ Iktza'x nyolin ikxjani: "Intel awatl yatz aj nchwitan, intel apawa' awib' kxol kye kamnaq, b'ix te Krist oxel' tsi' xhchk'atunal tuj awanim."

¹⁵ Astilji intok esi' enab'l tzan eb'et nya'tx iktza' naqe k'omb'a' kxb'isun, sinoke pe'eb'et waq tuky'i jun enab'l b'an galan tzan eb'isun tuj tume'l, ¹⁶ b'ix tzan tok esi' waq ek'u'j tzan token galan etitza' te tyemp* tzan tpaj te ja tyemp ajna'l aj itz'ojo'ni pur nya'tx galan nky'ik. ¹⁷ Astilji k'on kx'ok mok' sinoke intok esi' enab'l tidi' tgan te Qajawil. ¹⁸ K'on kxbolin tuky'i te ta'al ub tx'amsa' tzan tpaj okxe'l tin tuj jun b'ey aj okxpoyon tnajsa'; sinoke tzoqpijwaq tzan tk'ulun mandad te Txew Dios tuj etanim tuky'i nim tajwalil. ¹⁹ Pe'eyolin exolx etetz pur tuky'i b'itz aj Tu'jal Dios b'ix tuky'i b'itz aj nkxna'on te Qtata Dios b'ix tuky'i tidi'chq b'itz te tetz, pe'eb'itzan b'ix pe'ena'on tetz tuky'i jun tk'u'jlal tuj etanim. ²⁰ Tuj kyaqil tyemp intxik esi' pixon te Qtata Dios ti'j kyaqil tuky'i tb'i te Qajaw Jesukrist,* ²¹ b'ix pe'etonen etib'x exolx tzan tpaj nqet etoksla' te Krist.

Jun Konsej Kye Aj Xujelb'aj-e'

²² Ntons astilji etetz aj xujelb'aj a'ix, pe'etokslan kye etichmil iktza'x nkx'okslan te Qajawil* ²³ tzan tpaj te ichmilb'aj aji te twitzale' ti'j te txu'jel iktza'x te Krist aji te twitzale' kxol kye aj nkye'okslan ti'j b'ix aji te okoloyon kyij' kyetz, komo kyetz a'e' te aj xhchi'jel. ²⁴ Iktza'x qetz aj nqo'okslan ti'j Krist nqet qoksla', ax ikxji kye xujelb'aj a tgan tzan kyokslan kye kyichmil ti'j kyaqil.

Jun Konsej Kye Aj Ichmilb'aj-e'

²⁵ Etez ichmilb'aj, inkyqet egani' waq kye exu'jel iktza'x te Krist nkyeqet tgan' kyaqil kye aj nkye'okslan ti'j b'ix oxik tq'apo' tib' tzan tkamik tzan kypaj* ²⁶ tzan kykaj pawame' a'ox te tetz oj tkaj saq kyanim tzan te Tyol Qtata Dios, ²⁷ b'ix ikxji tzan tk'amon kyetz b'an xhqitz'un ti'j kyanim, k'onti'l tz'il

* 5:5 Kol 3:5; Gal 5:20 * 5:8 Qlolj telponx kyaqil aj nya'tx galan. † 5:12 Ax: kyk'ulb'en ewj.

* 5:16 Kol 4:5 * 5:20 Kol 3:16-17 * 5:22 Kol 3:18; 1Xhp 3:1 * 5:25 Kol 3:19; 1Xhp 3:7

kyi'j b'ix ch'inwt nya'tx galan kyi'j,* sinoke tzan kyten jun b'uch'uj xjal sjapun tuj kyanim b'ix ch'inwt nya'tx galan kyi'j. ²⁸ Ax kye ichmilb'aj, a tgan tzan tqet kygani' kye kxu'jel iktza'xkix nqet kygani' kyib'x. Ab'l te aj nqet tgan' txu'jel axk tetz nqet tgan' tib', ²⁹ komo nijunwt ab'l n'el tik'o' te xhchi'jelij sinoke ntk'ulu' tzan sten galan b'ix nqet ten tib'. Ikxji te Krist nkyeqet ten kye aj nkye'okslan ti'j, ³⁰ komo qetz a'o' xhchi'jelij tetz. ³¹ "Astilji te ichan okyekajel tsi' stat b'ix tnan tzan tok junan tuky'i txu'jel b'ix kykab'il kyetz okye'okel iktza' cha jun xjal."* ³² Te ntzani b'an kwest tzan tel qnyky' ti'j, per wetz ajna'l nkyinyolin ti'j te Krist b'ix kyi'j kye aj nkye'okslan ti'j. ³³ Astilji junjunchaq te etetz a tgan tzan tqet egani' te exu'jel iktza'x nqet egani' etib'x, b'ix yatzun kye xujelb'aj a tgan tzan tqet kyoksla' kye kyichmil.

6

Jun Konsej Kye Aj K'wa'alb'aj-e'

¹ Ntons, etetz aj k'wa'alb'aj a'ix, inkyqet etoksla' kye etat tzan tpaj te Qajawil,* komo te ntzani tume'l. ² Nyolin tyol Dios ikxjani: "Inkyqet awoksla' te atat b'ix anan." Aj ntzani te tb'ay aj okaj q'uma' aj at jun tidi' galan ojk'amo'tz qa oqtel qoksla', ³ [komo nyolin] "tzan tky'ik kyaqil galan awuky'i'l b'ix tzan awanq'in nim tyemp tzani twitz tx'o'tx'."*

Jun Konsej Kye Aj K'wa'lon-e'

⁴ Ntons, ax etetz k'wa'lon, k'on kye'ox echuku' kye ek'wa'al,* sinoke inkkix ekawi' tuky'i jun tume'l galan iktza'x te Qajawil tgan, inkkix exnaq'tza' alkyetz te nya'tx galan aj nkyek'ulun b'ix alkyetz te galan aj presis.

Jun Konsej Kye Aj Aq'unon-e'

⁵ Ntons, etetz aj mosi' a'ix, inkyqet etoksla' kye epatron tzani twitz tx'o'tx' tuky'i txob'lal tuky'i jun tk'u'jlal tzan tpaj te Krist, ⁶ nya'tx cha a'ox tzan etok e'e' galan nkx'aq'unan tzan ekaj galan tuj kywitz, sinoke tzan tpaj nkx'aq'unan te Krist intqet ek'ulu' kyaqil tuky'i jun tk'u'jlal iktza' tgan te Qtata Dios.* ⁷ Pe'etaq'unan tuky'i jun tk'u'jlal iktza' nkx'aq'unan te Qajawil b'ix nya'tx cha a'ox kye xjal, ⁸ komo etetz eteb'enky, jun xjal otk'amo'tz tuky'i Qajawil iktza'x te galan aj ma'tx tk'uluj, mosi' qa nya'txji.

Jun Konsej Kye Aj Patron-e'

⁹ B'ix ax etetz aj a'ix patron, ax pe'ek'ulun ikxji kyuky'i kye etaq'unon, per nya'tx tuky'i ili'mj. Instzaj ena'o' tuj etanim, etetz iktza'x kyetz ax q'apo' kyib' tuj tq'ab' Qajawil aj atjax tuj ka'j* b'ix komo tuj twitz tetz k'onti'l jun mas tb'anil twitz junky.*

Te Qaq'umb'il Aj Ntzaj Tsi' Qtata Dios Tzan Qten Jwert Tuky'i'l

¹⁰ Ntons ajna'l waq erman, pe'eten waq jwert tuky'i Qajawil, pe'etok jwert tuky'i tajwalil tetz aj b'an nim. ¹¹ Intoken etitza' kyaqil te eq'obj'il aj oje tzaj tsi' te Qtata Dios tzan etipan kyaqil te aj nya'tx galan aj b'isu' tzan te Tajaw Choj. ¹² Komo qetz k'onti'l nqoq'ojin kyuky'i kye aj cha a'ox xjal-e',* sinoke kyuky'i kye aj nya'tx galan aj at kyajwalil tuj kyaq'iq' b'ix kyuky'i kye aj at nim kybalor b'ix kyuky'i kye malspirit aj nkyek'ulun tidi'chq tuj qlolj twitz ja tx'o'tx'ni b'ix kyuky'i kyaqil kye aj nya'tx galan aj nkyeq'ojin tuj kyaq'iq'.†

* 5:27 2Kor 11:2; Tmnk 21:2,9 * 5:31 Gén 2:24 * 6:1 Kol 3:20 * 6:3 Exo 20:12; Deu 5:16

* 6:4 Kol 3:21 * 6:6 Kol 3:22-25 * 6:9 Kol 4:1 * 6:9 Deu 10:17; Kol 3:25 * 6:12 Ax: xjal

aj at kkyiky'el b'ix aj at kchi'jel. † 6:12 Ax: tuj ka'j.

¹³ Astilji intoken etitza' kyaqil te eq'obj'il* aj oje tzaj tsi' te Qtata Dios tzan etipan cha'oj tul jun nya'tx galan eti'j, b'ix ikxji cha'oj etipan kyaqil, tzunx okxteyon jwert.

¹⁴ Ntons pe'eten waq jwert iktza' ntzani: K'on kaj esi' tzan eb'et tuj te b'an'ax; nini owokeyon eti'j iktza' tkolb'il jun soldad aj atok twitz tkux.* B'ix k'on kaj esi' tzan ek'ulun kyaqil tuj tume'l;* nini wokeyon etuky'i'l iktza' tkolb'il te jun soldad aj atok tpech. ¹⁵ Ax a tgan tzan eten list tzan txik epakb'a' te tpakb'alil aj nchewsan jk'u'j;* nini owokeyon etuky'i'l iktza' tkolb'il te jun soldad aj atok toq. ¹⁶ B'ix kyaqil q'ij a tgan tzan tok wit'let ek'u'j ti'j Krist; nini owokeyon etuky'i'l iktza' tewb'il aj nkolon ti'j jun soldad tzan tponaj[†] kye xhju'y twi' aj ntulun [aj iktza' kyaqil aj n'ok si'] qi'j tzan te Tajaw Choj. ¹⁷ B'ix a tgan tzan stzaj ena'o' kolomix tzan te Krist; nini owokeyon etuky'i'l iktza' kolb'il twi' te jun soldad.* B'ix ax a tgan tzan token etitza' te tyol Qtata Dios; nini wokeyon tuj tq'ab' te Txew Dios iktza' jun soldad at jun tmachit aj tkansb'il.* ¹⁸ B'ix kyaqil-el oj exnaq'tzan b'ix oj tqet ewitz twitz te Qtata Dios, pe'exnaq'tzan* tuky'i jun tk'u'jlal tuky'i tajwalil te Txew Dios b'ix k'on kaj esi' tzan tqet ewitz twitz te Qtat kyi'j kyaqil kye aj pawame' titza'. ¹⁹ B'ix ax intxik eqani' ch'in wi'j wetz tzan stzaj tsi' te Qtata Dios nyol tzan txik npakb'a' tuky'i jun nk'u'j te tpakb'alil aj nqokolet titza' per aj k'onti'l owel niky'j ti'j oqtxi'. ²⁰ Komo tzan tpaj aj tpakb'alilni te Qtata Dios intzaj tlajo' tky'ixel tzan txik npakb'a' tuky'i jun nk'u'j b'ix tzan tpajji ajna'l wetz atin pres. Astilji pe'exnaq'tzan ch'in tzan k'on nxob' tzan npakb'an tuky'i jun tk'u'jlal iktza'x aj presis tzan nk'ulun.

Jun Kawb'il

²¹ Ntons, te Tikiko,* jun qerman gani' nim qitza' b'ix aj k'onti'l nkaj tsi' tzan taq'unan te Qajawil, tetz oxe'l etuky'i'l b'ix oxe'l tq'uma' kyaqil aj nky'ik wi'j tzani. ²² Astilji tzpon nlajo' etuky'i'l tzan tok echa'o' tidi' nky'ik qi'ja tzani b'ix tzan tnimsan ek'u'j.*

²³ Qtata Dios b'ix te Qajaw Jesukrist qet kchewsaxwit ek'u'j etetz erman, b'ix etetz intqet egani'xwit etib' exolx tuky'i jun ek'u'j wit'lik ti'j Qtata Dios b'ix Qajaw Jesukrist. ²⁴ Instzaj si'xwit jun nim b'an galan etajsik ekyaqil etetz aj nqet egani' te Qajaw Jesukrist tuky'i jun eganb'il aj nlayxwit ky'ixpjik.

* **6:13** Rom 13:12   * **6:14** Isa 11:5   * **6:14** Isa 59:17   * **6:15** Isa 52:7   † **6:16** Ax: tzan tqex
 txajasa'.   * **6:17** Isa 59:17; 1Tes 5:8   * **6:17** Ebr 4:12   * **6:18** Kol 4:2-4   * **6:21** Kya 20:4; 2Tim
 4:12   * **6:22** Kol 4:7-8

Te Stz'ib'en Pa'k Kye Qerman Aj Amaq' Filipos

Jun Limb'il

¹Wetz a'in Pa'k tuky'i te [qerman] Timotey, qetza q'apo' qib'a nqo'aq'unan te Kristo Jesus, nqet qtz'ib'a'na te ekyaqil etetz aj amaq' Filipos,* etetz aj pawamix te Qtata Dios tzan te Kristo Jesus, nqet qtz'ib'a'na te etetz b'ix kye qerman pastor b'ix kye aj nkye'onen kyuky'i'l.* ²Qtata Dios b'ix te Qajaw Jesukrist tzaj ksi'xwit jun nim b'an galan etajsik ekyaqil etetz, b'ix qet kchewsaxwit ek'u'j.

Titza' Nxnaq'tzan Tuq Te Pa'k Kyi'j Kye Aj Filipos

³Wetz nxik nsi' pixon te Qtata Dios kyaqil-el oj etzaj nna'o'. ⁴B'ix kyaqil-el oj wokten xnaq'tzon eti'j ekyaqil etetz, wetz nkyinxnaq'tzan tuky'i jun chalajb'il ⁵tzan tpaj titza' nkx'onen quky'ila tzan txik qpakb'a'na te tpakb'alil galan, atx aj toklen echa'o' max ajna'l.* ⁶Wetz web'en te Qtata Dios oje xik taq'sa' jun taq'un b'an galan tuj etanim, b'ix nlay kaj tkola' sinoke ob'antel max oj tul te Qajaw Jesukrist.* ⁷Komo galan tzan nna'on eti'j ikxnini tzan tpaj nkxtzaj nna'o' ekyaqil tuj wanim, anke wetz akyingex pres qatzun akyinget tzan taj ntzaq'b'e' kyyol txq'anky qatzun tzan tqet nyek'u' tume'l te tpakb'alil galan kxolji, etetz ekyaqil junx wuky'i'l njk'amo' te aj ntzaj tsi' te Qtata Dios, aj nim b'an galan aj k'onti'l nqajo'. ⁸Te Qtata Dios teb'en wetz b'an nkxqet ngani' tuky'i jun tume'l iktza' te Qajaw Jesukrist nkxqet tgan'i'.

⁹Wetz nqet nwitz twitz Qtata Dios, tzan tqet egani' etib' b'ajq'ij exolx tuky'i jun enab'l b'an tume'l b'ix tzan tel eniky' byenech titza' tzan kyqet egani' kye txq'anky. ¹⁰Nkyingqanin ikxji tzan tel eniky' alkyetetz te galan tzan eb'et tuj tume'l b'ix ch'inqwt nya'tx galan eti'j b'eyx ajna'l max oj tul te Krist b'ix nlay b'antik tzan eqet yoli' tzan nijunwt, ¹¹ikxji tzan ek'ulun tidi'chq b'an galan tzan tpaj te Jesukrist [oje tz'el tin echoj], tzan tqet jiq'b'a' te Qtata Dios b'ix tzan tok te jun chalajb'il te tetz.

B'a'n Tzan Qpakb'an Ti'j Qajaw Anke Ti'chq Nya'tx Galan Nky'ik Qi'j

¹²Wetz ngan tzan txik nq'uma' etetz waq erman, kyaqil aj oje ky'ik wi'j, ma tz'ok te jun galan tzan txik pakb'let mas te tpakb'alil galan. ¹³Komo wetz akyingex pres, ikxji kyaqil kye soldad kyuky'i kyaqil kye txq'anky xjal tuj tjay te k'ulul mandad, kyetz kyeb'en wetz akyingex pres tzan tpaj nkyin'aq'unan te Jesukrist.* ¹⁴B'ix tzan tpaj wetz nqexlenten pres, ky'ila'j qerman mas oje tz'ok kywit'b'a' kyk'u'j ti'j Qajawil b'ix mas nxik kypakb'a' te tyol Qtata Dios tuky'i jun tk'u'jlal b'ix k'onti'l nkyexob'. ¹⁵B'an'ax ate' junjun nkyepakb'an per cha enbidyos-e' wi'j, cha kygan tzan kyqet jiq'b'a' b'ix cha nkye'ek'awin wi'j, per ax ate' junjunky nkyepakb'an galan ti'j Krist tuky'i jun tk'u'jlal tume'l galan. ¹⁶Kye aj nkyepakb'an tuky'i jun tk'u'jlalni, kyetz nkyepakb'an tzan tpaj nqet kygani' te Qajaw Jesukrist, b'ix kyeb'en wetz akyingex tzani tzan tpaj nqet nkolo' te tpakb'alil galan ti'j Krist.† ¹⁷Yatzun kye txq'anky nxik kypakb'a' ti'j Krist nya'tx tuj jun tume'l tuky'i jun kyk'u'j, kyetz cha kygan tzan tok wen mas xhcho'nal twitz te aj n'ok wen tuj pres.

* **1:1** Kya 16:12 * **1:1** Ax: tijxjal obispos kyuky'i kye tijxjal diaconos. * **1:5** Fil 4:10-18 * **1:6** Sal 138:8 * **1:13** Kya 28:30 † **1:16** Txq'an Tu'jal Qtata Dios tz'ib'anqet tuj tb'ay te aj nyolin te taqan 17 b'ix yaji te aj nyolin te taqan 16, per tuj gyol ntumela' iktza' tuj te yol gryeg aj b'an tb'ay.

¹⁸ ¿Ntons tidi' nq'uma'tz? Qa nkyepakb'an tuky'i jun kyk'u'j b'an'ax kyitza' qa nya'txji, axkix te Qajaw nxik kypakb'a, b'ix wetz nkyinchalaj ti'j te nini, b'ix mas okyinchalajel. ¹⁹ Wetz web'en, te aj nky'ik wi'jni owokel te jun galan te wetz tzan nekolpik tzan tpaj nkxnaq'tzan wi'j b'ix tzan tpaj nkyintone' te Txew Qajaw Jesukrist. ²⁰ Wetz wit'lik nk'u'j b'ix sewur atin, nlay kyinget ky'ixwik ti'j ch'inwt, sinoke tuky'i jun tk'u'jlal okyinyoliyon kywitz kyaqil xjal ajna'l iktza'x tb'ay, tzan tok e'e' wi'jx wetz te Qajaw Jesukrist at nim tajwalil, nkese y qa okyinkamel qa okyin'anq'iyonji. ²¹ Komo wetz qa itz'ojin, itz'ojin te Krist, b'ix te nkamiky owokel mas tb'anil [tzan tpaj okyinpoyon tuky'i Krist].* ²² Per qa itz'ojin, te aj nwaq'una' n'el te jun b'an galan. Astilji kwest tzan tel nniky' alkyet z ngan. ²³ Ngan tzan npon tuky'i Krist, ja' mas galan te wetz, ²⁴ per mas presis tzan nkaj tzani te jun galan te etetz. ²⁵ Astilji web'en wetz okyinkajel, b'ix okyin'aq'unayon [te jun galan] te etetz tzan etok mas b'an jwert b'ix tzan echalaj mas ti'j te aj ja' wit'lik ek'u'j. ²⁶ Ikxji etetz okxchalajel nim ti'j Kristo Jesus tzan tpaj wetz atin junky'el etuky'i'l.

A Tgan Tzan Qb'et Tuj Tume'l Iktza' Te Jesukrist Tgan

²⁷ Ntons, pe'eb'et waq tuj jun tume'l iktza' nyolin te tpakb'alil galan ti'j Krist. Ikxji oj npon wetz exol tzi qa nlay kyinponji, owokel ncha'o' jun tpakb'alil galan eti'j qa etetz jwert atix b'ix junch'in nkx'aq'unan exolx tzan tpaj wit'lik ek'u'j ti'j te tpakb'alil galan. ²⁸ K'on kxob' kywitz kye aj nkyeq'ojin eti'j [tzan tpaj k'onti'l nqet kygani' te tpakb'alil galan]; ikxji owelal kyniky' okyepoyonaj, per yatzun etetz kolomix tzan te Qtata Dios. ²⁹ Komo te Qtat oje qet tb'isu' nya'tx cha a'ox tzan etokslan tuj etanim sinoke ax tzan tok eten twitz xhcho'nal tzan tpaj te Krist, ³⁰ iktza'x te xhcho'nal aj owok wen wetz oqtxi'* b'ix n'ok wen ajna'l.

2

A Tgan Tzan Tel Qin Tzan Qb'isun Iktza' Te Jesukrist Nb'isun

¹ Ntons qa* te Krist nnimsan ek'u'j, qa n'ok jun galan tuj etanim tzan tpaj nkxqet tgan'i, qa te Txew Dios atqet exol, b'ix qa etetz exol n'ok lo'et ek'u'j ti'j junky b'ix qa galan kxnab'lin kyuky'i txq'anky ² ntons k'uluj waq tzan nchalaj ch'in, pe'eb'isun parej exol, intqet egani' etib' parej exolx, pe'eten junch'in tuky'i jun ek'u'j, b'ix pe'eb'isun parej ekyaqil [ikxjani]: ³ K'on qet ek'ulu' jun tidi' cha tzan tok ete'e' ab'l ok'uluyon mas galan, b'ix k'on ek'uluj jun tidi' cha tzan tqet ejiq'b'a' etib', sinoke inkxik ena'o' kye txq'anky tb'ay ewitz etetz, ⁴ k'on kxb'isun cha a'ox eti'jx etetz sinoke intqet eb'isu' kyij kye txq'anky. ⁵ Pe'eb'isun waq iktza'x ob'isun te Kristo Jesus. ⁶ Tetz, anke aji tuq iktza' Qtata Dios,* tetz k'onti'l owok tsi' tk'u'j tzan tkolon tib' iktza' Tk'wa'al Qtata Dios, ⁷ sinoke axk tetz okaj tsi' te aj at tuq toklen ti'j, b'ix owok iktza' jun xjal aj mosi' b'ix owitz'jik iktza'xkix jun xjal.* ⁸ B'ix ya ma tz'ok xjal, axk tetz owel tin tky'exaw,* dispwest tuq tzan tkamik, oqet toksla* [Qtata Dios], b'ix ojaw yob'a' twitz krus. ⁹ Astilji te Qtata Dios oqet tjiq'b'a' nim b'ix owok tq'uma' Tajawalil T'ij Kyaqil b'ix Koloyon, b'ix oxik tsi' jun tajwalil mas nim kywitz kyaqil xjal.* ¹⁰ Ikxji tzan kyqet mejlet twitz tetz kyaqil kye aj akyejax tuj ka'j b'ix kye aj akyeqet twitz tx'o'tx' b'ix kxol kye kamnaq, ¹¹ b'ix tzan txik

* **1:21** Gal 2:20; Kol 3:4   * **1:30** Kya 16:19-40   * **2:1** Ax: komo.   * **2:6** Wnch 1:1-3; Kol 1:15,19; 2:9   * **2:7** Wnch 1:14   * **2:8** 2Kor 8:9   * **2:8** Mat 26:39; Wnch 10:18; Ebr 5:8   * **2:9** Ebr 2:9; 12:2

kyq'uma' kyaqil xjal twitz tx'o'tx' a te Jesukrist Tajawil Ti'j Kyaqil, b'ix ikxji tzan tqet jiq'b'a' te Qtata Dios.*

Intqet Eyek'u' Jun Tume'l Galan Kywitz Kye Aj K'onti'l Nkye'okslan

¹² Ntons etetz waq erman aj ganimix witz'a', iktza'x etetz aj akyinqet tuq exol nqet tuq etoksla' te Tyol Qtata Dios, b'ix ajna'l laq'chik atinni, intqet etoksla' mas tuky'i jun tk'u'jlal. Komo kolomix, intok esi' waq ek'u'j tuky'i jun txob'lal tzan k'on kaj esi' waq tzan ek'ulun kyaqil galan. ¹³ Komo a te Qtata Dios nyolin tuj etanim tzan ena'on tidi' tetz tgan b'ix tzan tonen etuky'i'l tzan tqet ek'ulu' ikxji. ¹⁴ Kyaqil aj oqtel ek'ulu', intqet ek'ulu' per nya'tx tuky'i q'obj'il b'ix nya'tx nkxwululun ti'j, ¹⁵ tzan k'on tok e'e' exol etetz jun tidi' aj nya'tx galan. Pe'eten tk'wa'al Qtata Dios b'ix k'onti'l jun tidi' nya'tx galan eti'j kxol kye xjal aj cha kyeq'inqet txq'an'ky b'ix cha kyb'isunqet nya'tx galan. Pe'enab'lin waq galan kxol kyetz, pe'eget en iktza' kye che'w twitz ka'j nkyetxaqtxon tuj qlolj, ¹⁶ k'on kaj esi' tzan txik e'e' eti'j etetz titza' nkx'okslan byenech ti'j te tpakb'alil galan aj nqo'anq'in titza'. B'ix oj tul te Krist, wetz kyinchalajel tzan tpaj nya'tx chagan woqelb'en b'ix nya'tx chagan waq'umb'en exol etetz. ¹⁷ Anke tz'ok wen twitz xhcho'nal iktza' stz'ab'e'l te aj nkx'ulun iktza' jun epresent aj nxik esi' te Qtata Dios b'ix jun etaq'un te tetz tzan tpaj toklen wit'let ek'u'j ti'j, per wetz nkyinchalaj ti'j te ntzani b'ix nkyinchalaj junch'in etuky'i'l ekyaqil etetz. ¹⁸ Ax pe'echalaj waq etetz b'ix pe'echalaj junch'in wuky'i'l.

Te Timotey B'ix Epafrodit Kygan Tuq Kxik Q'olb'el Kye Aj Filipos

¹⁹ Wetz lo'ik nk'u'j ti'j Qajaw Jesus tzan txik nlajo' naj te qerman Timotey etuky'i'l, tzan tok ncha'o' epakb'alil; ikxji okyinchalajel eti'j. ²⁰ Komo k'onti'l junky ab'l atqet wuky'i'l iktza' tetz aj nkx'aj th'isu' tuky'i jun tk'u'jlal iktza' wetz nkyinb'isun eti'j. ²¹ Kyaqil cha kyb'isunqet te jun galan te kyetz per k'onti'l n'ok ksi' kynab'l ti'j tidi' aj tgan te Kristo Jesus. ²² Per etetz oje tz'ok echa'o' ti'j te qerman Timotey titza' nab'lin, komo tetz n'onen wuky'i'l iktza' jun k'wa'l tuky'i stat, tzan txik qpakb'a' junx te tpakb'alil galan. ²³ Astilji wetz lo'ik nk'u'j cha'oj tok wen qa kyaqil n'el galan tzani wuky'i'l, ntons ox'e'lnlajo' naj etuky'i'l. ²⁴ B'ix ax wetz wit'lik nk'u'j ti'j Qajawil tzan nxik q'olb'el etetz naj.

²⁵ Ax wetz oqet tuj nwitz tzan txik nlajo' exol etetz te qerman Epafrodit. Tetz werman b'ix n'onen wuky'i'l b'ix jun aj nwake' wuky'i'l [tzan txik qpakb'a' te tpakb'alil galan]; tetz jun eky'ixel[†] tzan tonen wuky'i'l ti'j te aj npaltin tuq te wetz. ²⁶ Tetz b'an tgan tzan txik q'olb'el etetz ekyaqil tzi, b'an nb'isun tuq tzan tpaj oje tz'ok echan etetz qa oqet yab'tik. ²⁷ B'an'ax tetz oqet yab'tik, ch'inky tuq ma kamik, per te Qtata Dios owok lo'et tk'u'j ti'j, b'ix nya'tx a'ox ti'j sinoke ax wi'j wetz tzan k'on tok wen twitz mas xhcho'nal twitz aj oje tz'ok wenni. ²⁸ Astilji b'an ngan tuq tzan txik nlajo' etuky'i'l tzan echalaj oj tok eten b'ix tzan k'on nb'isun wetz eti'j. ²⁹ Pe'ek'amon waq tetz tuky'i jun pixon te Qajawil b'ix tuky'i jun ch'alajb'il. Komo jun xjal aj iktza' tetz a tgan tzan tqet qjiq'b'a' ³⁰ tzan tpaj ch'inky tuq ma kamik tzan tpaj taq'un te Krist; komo dispwest tuq tetz tzan tkamik tzan tonen wuky'i'l te eky'ixel tzan tb'antik titza' te aj k'onti'l tuq nb'antik etetz etitza'.

3

Nlay B'antik Tzan Jkolonx Qib' Tuky'i Jk'ulb'en Galan

* 2:11 Isa 45:23 † 2:25 Oxik lajo' te kky'ixel tzan tpaj laq'chik tuq ate', 1800 kilómetr tuj jun bark.

1 Ajna'l waq erman, a'ox ox'e'l nq'uma' etetz ja ntzani: Pe'echalaj waq ti'j Qajawil. Wetz k'onti'l nkyinsiktik tzan tqet ntz'ib'a' junky'el etetz aj oje qet ntz'ib'a' jun-elxi', komo nkxtkolo' [ti'j te aj nya'tx b'an'ax]. 2 Intok esi' waq enab'l kyi'j kye aj naqe tx'ya'n-e', a'e' aj nkyek'ulun pur nya'tx galan, b'ix a'e' aj cha nkye'ok'onsan kchi'jel. 3 Per yatzun qetz, at jun qechalul b'an b'an'ax, qetz aj nqet qna'o' Qtata Dios tzan tpaj te Txew [tuj qanim], qetz nqet qjiq'b'a' te Kristo Jesus, b'ix k'onti'l wit'lik jk'u'j ti'j te jk'ulb'en tuky'i qchi'jel.* 4 Wetz b'a'n-tal tzan tok wit'let nk'u'j ti'j nk'ulb'en ti'j nchi'jel [iktza' te wijajil b'ix ja' tzajnaqin]. Qa at ab'l ntb'isu' tzan tok wit'let tk'u'j ti'j tk'ulb'en ti'j xhchi'jel, per wetz mas at-tal woklen tzan tok wit'let nk'u'j ikxji. 5 Wetz owok si' wechalul ti'j nchi'jel aj man tuq jun samanxi' witz'jlen, wetz a'in tijajil Israel b'an b'an'ax, komo in'tiz'jik txol b'uch'uj tijajil Minch* b'ix kye ntat ax kyetz aj tijajil Israel, b'ix ti'j te Kawb'il te qamaq' Israel a'in tuq wetz aj b'uch'uj Parisey, 6 [komo b'an eq'i' witz'a' tuq te aj eq'i' kyitza' kye nxjalil,] wetz b'an nkyejaw nlajo' tuq kye aj nkye'okslan tuq ti'j Krist,* b'ix wetz tzan tqet nk'ulu' tuq titza' tgan te Kawb'il nijunwt ab'l otzaj q'uman te wetz qa nya'tx galan tuq nk'ulu'. 7 Per kyaqil nini aj wetz tuj nnab'l n'oken tuq te jun galan te wetz, ajna'l n'el tuj nwitz k'onti'l token ch'inwt tzan tpaj te Krist. 8 Oj tqet nparejsa' kyaqil te nk'ulb'en oqtxi' tuky'i te aj tb'anil tzan tpaj toklen wotzqila' te Wajaw Kristo Jesus, n'el tuj nwitz kyaqil aj nk'ulb'en oqtxi' iktza' ky'is aj k'onti'l token ch'inwt tzan tpaj te aj ngan wetz ajna'l, tzan tok wotzqila' te Krist 9 b'ix tzan nten junch'in tuky'i'l, nya'tx tzan tpaj tqetlen nk'ulu' kyaqil aj ntq'uma' te Kawb'il, sinoke tzan tpaj toklen wit'let nk'u'j ti'j Krist, b'ix ikxji tzan tel in te nchoj tzan te Qtata Dios tzan tpaj toklen wit'let nk'u'j ti'j Krist. 10 Aj tidi' ngan wetz, tzan tok wotzqila' te tetz, b'ix tzan tok wen te tajwalil aj ok'ulun tzan tjaw anq'in, b'ix tzan tok wen twitz xhcho'nal iktza' aj owok ten tetz, b'ix tzan wok iktza' tetz aj tkamik, 11 ikxji tzan njaw anq'in oj kyjaw anq'in kye kamnaq. 12 Wetz k'onti'l nxik nq'uma' etetz qa wetz ma'tx b'antik kyaqil witz'a' b'ix ajna'l b'an galan a'in. jNya'tx! Wetz tzunx nkyinb'et tuj nb'ey tzan tb'antik wuky'i'l te aj presis aj tzan tpajji in'el joyo' tzan te Kristo Jesus. 13 Wetz k'onti'l nxik nq'uma' etetz waq erman, qa wetz ma'tx nkamb'aj kyaqil aj galanni, sinoke ajna'l k'onti'l n'ok nsi' nk'u'j* ti'j kyaqil aj oje ky'ik, sinoke ajna'l nkyink'ulun kyaqil tzan tpaj nk'amo'tz te aj otzajel si' wetz mas yajx. 14 Wetz k'onti'l nkaj nsi' tzan tok nwi't b'a' nk'u'j ti'j Krist tzan npon tuky'i'l tuj ka'j, komo ikxji tetz nqotuk'le' tzan te Kristo Jesus. 15 Qkyaqil qetz aj oje qo'ok jwert, a tgan tzan qb'isun ikxji, b'ix qa etetz k'onti'l nqet tuj ewitz ikxji, te Qtata Dios ox'e'l yek'un te etetz [ja' nkxpaltin]. 16 Per k'on kaj qsi' tzan jk'ulun te tume'l b'an'ax aj oje tz'el qniky' ti'j. 17 Ntons etetz waq erman, intel etin waq iktza' wetz nkyink'ulun* b'ix ax intok esi' enab'l kyi'j kye aj nkyeb'et iktza' aj oje qet qyek'u'na qetza ewitz. 18 Komo iktza' wetz oje xik nq'uma' etetz ky'ila'j-el, b'ix ajna'l nxik nq'uma' junky'el etetz jun tidi' aj nkyin'og' titza' [tzan tpaj ntzaj cho'on wanim titza']: Ate' ky'ila'j nkyek'ulun nya'tx galan tzan k'on kyokslan kye xjal qa te tkamlen te Krist twitz krus [b'a'n tzan tkolon kyi'j]. 19 Kyetz okyepoyonaj, kyetz cha atok kyk'u'j ti'j kchi'jex,† nqet kyjiq'b'a' kyib' ti'j te aj eq'il kky'exaw, kyetz cha n'ok ksi' kynab'l ti'j tidi'chq twitz tx'o'tx'. 20 Yatzun qetz, at jun qnajb'il tuj ka'j b'ix nqo'iyon tzan stzaj txini te Qajaw Jesukrist aj koloyon qi'j. 21 Tetz

* 3:3 Jer 4:4; Rom 2:28-29; Gal 6:14-15; Kol 2:11-13
8:3; 22:4; 26:9-11 * 3:13 Ax: n'aj nnajsa' ti'j nk'u'j.
ntzaj kynao' kyk'u'j.

* 3:5 Rom 11:1; Kya 23:6; 26:5 * 3:6 Kya
* 3:17 1Kor 4:16; 11:1 † 3:19 Ax: cha a'ox

ojawel tky'ixpu' te qchi'jel aj tzani twitz tx'o'tx' tzan tok iktza' tetz xhchi'jel ak'a'j aj b'an tb'anil, otk'ulu'tz ikxji tzan tpaj at tajwalil tzan tkaj kyaqil tuj tq'ab'.

4

¹ Astilji etetz waq erman aj ganimix witz'a, etetz aj b'an ngan xik q'olb'el etetz, etetz aj b'an nkyinchalaj eti'j b'ix eti'j etetz telponx oje tz'el galan te waq'un exol; ntonsen etetz aj ganimix witz'a, wetz ma'tx xik nq'uma' etetz kyaqil ntzani tzan eten b'an jwert tuky'i Qajawil.

Nya'tx Galan Qa Nya'tx Dyakwerd Ato' Qxol Tzan Tpa'j Cha Jun Te Qajaw Jesukrist

² Wetz nxik nkawi' te Ebody b'ix te Sintike, komo [cha jun] te Qajawil, a tgan tzan kyten dyakwerd titza' nkyeb'isun. ³ B'ix ax yatz [Sísigus]* aj k'onti'l nkaj asi' tzan awonen wuky'i'l, nqet nwitz awitz tzan awonen ch'in kye aj qerman xujni. Komo kyetz eb'aj'onen wuky'i'l tzan npakb'an te tpakb'alil galan, b'ix tuky'i Klem b'ix kye txq'anky a'e' aj nkye'onen tuq wuky'i'l, kyetz oje qex tz'ib'a' kyb'i tuj te u'j tuj ka'j aj ja' nyolin ab'le' kye aj at jun kyanq'in te jun-ele'x.*

⁴ Pechalaj waq ti'j te Qajawil, k'on kaj esi' tzan echalajsan ti'j. Oxe'l nq'uma' junky'el: Pe'echalaj waq.* ⁵ Pe'eyolin waq kyeb'a' kyuky'i kyaqil xjal. Komo te Qajawil atqet qxol. ⁶ K'on kxb'isun ti'j ch'inwt sinoke pe'exnaq'tzan tuky'i Qtata Dios ti'j kyaqil, intqet ewitz twitz tetz b'ix intxik esi' pixon tetz.* ⁷ Ikxji te Qtata Dios otzajel xhchews'a' ek'u'j, per te aj xhchewsb'ilni k'onti'l n'oknoj qyol tzan txik jq'uma' kyaqil ti'j, per oqtel kololo' te etanim b'ix te enab'l tzan tpaj mojb'a' etib' tuky'i Kristo Jesus.

⁸ B'ix ajna'l waq erman, qa at jun tidi' aj b'an'ax, b'ix galan tzan tqet qoksla', b'ix tume'l, b'ix aj ch'inwt nya'tx galan ti'j, b'ix aj n'el galan tuj qwitz, b'ix aj jq'b'a'; qa at jun tidi' ikxni'n b'ix b'a'n tzan qchalaj ti'j, intqet eb'isu' waq ti'j. ⁹ B'ix kyaqil aj owel eteq'i' wi'j b'ix kyaqil aj ek'amoj wuky'i'l, kyaqil aj owok echa'o' nxik tuq nyoli' b'ix kyaqil aj owok eten nqet tuq nk'ulu', intqet ek'ulu' etetz ikxji, b'ix te Qtata Dios aj nchewsan jk'u'j oqtelten etuky'i'l.

Aj Txik Tsi' Pa'k Jun Pixon Kye Aj Filipos

¹⁰ Wetz nkyinchalaj tuky'i Qajawil tzan tpaj etetz ma'tx kyintzaj ena'o' ajna'l. Etetz b'isu' tuq etitza' tb'ay per k'onti'l tuq jun tume'l tzan tb'antik etitza'. ¹¹ Wetz k'onti'l nxik nq'uma' tzan tpaj tidi'chq-wit npaltin wetz, komo wetz oje tz'el nniky' titza' tzan wanq'in tuky'i jun tume'l aj nkyinchalaj ti'j aber titza' atinqet. ¹² Wetz web'en titza' tzan wanq'in tuj nmeb'a'ul b'ix qatzun at nim tidi'chq wetzji; tuj kyaqil aj oje tz'ok wen, oje tz'el nniky' tzan nten tuky'i jun chalajb'il, qa wa'ij atin qatzun at kyaqil nwe'ji, qa at tidi'chq wetz qatzun b'an meb'a' a'inji, ¹³ b'a'n tzan tb'antik kyaqil witz'a' tzan tpaj te [Krist] aj ntzaj tsi' nbalor.

¹⁴ Per etetz ma'tx ek'uluj galan tzan etonen wuky'i'l ti'j kyaqil aj nya'tx galan aj nky'ik wi'jni. ¹⁵ Etetz aj Filipos, etetz eteb'en, aj waq'ik npakb'an te tpakb'alil galan te Qtata Dios, aj wetz exol etetz tuj tkwentil Masedony, nijunwt b'uch'uj qerman eb'aj'onen wuky'i'l sinoke a'ox a'ix. ¹⁶ B'ix aj akyinget tuq wetz amaq' Tesalonk,* etetz ky'ila'j-el oxik esama' etonb'il te wetz tzan tb'antik kyaqil aj presis tuq te wetz.* ¹⁷ Wetz k'onti'l nkyinjyon

* **4:3** Te yol "wuky'i'l" ax iktza' jun tb'i "Sísigus" tuj yol gryeg. * **4:3** Tmkn 3:5; 13:8; 17:8; 20:12,15; 21:27 * **4:4** Neh 8:10; 1Tes 5:16 * **4:6** Kol 4:2-7; 1Tes 5:17-18 * **4:16** Kya 17:1 * **4:16** 2Kor 11:9

tzan stzaj oye' ti'chq wetz, sinoke nkyinjoyon titza' tzan tel te etoyej jun galan te etetzx tuj twitz Qtata Dios. ¹⁸ Ajna'l at kyaqil aj presis te wetz b'ix ketant. Ajna'l kabal at te wetz tzan kyaqil aj otzaj esama' tuky'i Epafrodit, b'ix te etoyej n'el tuj twitz Qtata Dios naqe jun present b'an tb'anil tk'ok'jal aj tetz nchalaj ti'.* ¹⁹ B'ix te Qtata Dios oxe'l tsi' te etetz kyaqil aj presis aj npaltin te etetz, oxe'l tsi' iktza'x aj at tidi'chq te tetz tuj ka'j tuky'i Kristo Jesus. ²⁰ Intqet jiq'b'a'xwit te Qtata Dios tuj kyaqil tyemp b'eyx te jun-ele'x. Intky'ikxwit ikxji.

Jun Kawb'il

²¹ Intxik esi' jun limb'il kye kyaqil tzi aj pawame' te Qtata Dios tzan tpaj mojb'a' kyib' tuky'i Kristo Jesus. Jun limb'il te etetz tzan kye qerman aj akyeqet wuky'i'l tzani. ²² B'ix ax jun limb'il te etetz tzan kyaqil kye qerman [tzani] aj pawame' te Qtata Dios, pyor tzan kye aj tuj tjay te César aj twitzale' k'ulul mandad. ²³ Qajaw Jesukrist tzaj sinxwit tuj etanim te aj nim b'an galan aj k'onti'l nqajo'. [Intky'ikxwit ikxji.]

---

* 4:18 Exo 29:18

Te Stz'ib'en Pa'k Kye Qerman Aj Amaq' Kolosas

Jun Limb'il

¹Wetz a'in Pa'k tky'ixel Kristo Jesus tzan tpaj ikxji tgan te Qtata Dios, b'ix wetz tucky'i te qerman Timotey ²nqet qtz'ib'a'na te etetz waq erman aj amaq' Kolosas, etetz aj pawamix te Qtata Dios b'ix k'onti'l nkaj esi' tzan tok wit'let ek'u'j ti'j Kristo Jesus. Tzaj tsi'xwit te Qtata Dios etajsik etetz jun nim b'an galan mas nim twitz te aj nqajo' b'ix tzajxwit tsi' jun chews'b'il tuj etanim.

Te Pa'k Nxik Tsi' Pixon Te Qtata Dios Tzan Tpäj Titza' Wit'lik Kyk'u'j Kye Aj Kolosas

³Qetz oj qxnaq'tzana nxikkix qsi'na pixon te Qtata Dios eti'j etetz, te Qtata Dios aj Stat te Qajaw Jesukrist. ⁴Komo oje tz'ok qcha'o'na titza' wit'lik etetz ek'u'j ti'j te Kristo Jesus b'ix titza' etetz nkyequet egani' kyaqil kye aj pawame' te Qtata Dios. ⁵Etetz n'ek'ulu' kyaqil nini tzan tpaj lo'ik ek'u'j ti'j te aj ekamb'a'tz tuj ka'j, komo owel eniky' ti'j toklen echa'o' te tpakb'alil galan ti'j te b'an'ax. ⁶Te aj tpakb'alilni owoke echa'o' etetz, b'ix ajna'l oje tz'ok cha'o' ja'chq twitz tx'o'tx'; ja'chq n'ok te jun galan b'ix mas ky'ila'j kye xjal b'ajq'ij nkye'okslan ti'j. Ikxji oje ky'ik exol etetz taq'len atx aj toklenqet echa'o' b'ix telen eniky' te tume'l titza' te Qtata Dios b'an galan nab'lin etuky'i'l. ⁷Te ntzani mer iktza' oxik xnaq'tza' etetz tzan te qerman Pa'xh* aj b'an gani' qitza', aj n'aq'unan quky'ila, b'ix aj k'onti'l nkaj tsi' tzan taq'unan te Krist te jun galan te etetz. ⁸B'ix tzan tpaj tetz, owoke qcha'o'na te tpakb'alil eti'j, titza' nqet egani' [etib' exolx] tucky'i jun ek'u'j tucky'i te Txew Dios.

Te Pa'k Nxik Tqani' Tuky'i Qtata Dios Tzan Kyok B'an Jwert Kye Aj Kolosas

⁹Ntons, astilji qetzta atx aj tok qcha'o'na k'onti'l nkaj qsi'na tzan qxnaq'tzan eti'j. Nxik jqani'na te Qtata Dios tzan tel eniky' b'an byenech ti'j kyaqil iktza' tetz tgan etuky'i'l b'ix tzan stzaj tsi' jun enab'l b'an tume'l b'ix tzan tqet eb'isu' byenech ti'j te tume'l. ¹⁰Ikxji nxik jqani'na tucky'i'l tzan eb'et tucky'i jun tume'l galan ti'j kyaqil iktza'x aj galan n'el tuj twitz te Qajawil, b'ix ikxji kyaqil aj ek'ulb'en n'el te jun galan b'ix kyeb'ayle' n'ok etetzqila' b'an byenech te Qtata Dios. ¹¹B'ix [nxik jqani'na] ikxji tzan etok b'an jwert tucky'i'l iktza'x tetz at tbalor tzan tpaj mas nim tajwalil kywitz kyaqil. B'ix ikxji b'an tzan etipan tidi'chq b'ix tzan sten epasens tucky'i jun chalajb'il.* ¹²B'ix ax ikxji oxel esi' pixon te Qtata Dios tucky'i jun chalajb'il tzan tpaj ax at etoklen tzan ek'amon te aj oxik tsi' tyol ti'j kye kyaqil qetz aj pawamo' te tetz, qkyaqil qetz aj nqob'et tuj chk'atunal.† ¹³Te Qtata Dios ojatx tkolpi' a'o' tuj tq'ab' te aj [nk'ulun mandad] tuj qlolj,‡ b'ix oje qokaj tq'apo' tuj tq'ab' te Tk'wa'al aj gani' nim titza', ¹⁴te Tk'wa'al aj owel xhchojo' tuq te aj presis tzan tkolpin qetz b'ix aj nqet tnajsa' te qchoj.*

Tzan Tpäj Te Krist Atqet Kyaqil Aj Nxik Qe'e'

* **1:7** Kol 4:12; Mnch 23   * **1:11** Atqet aj ja' nyolin "tucky'i jun chalajb'il" nkaj tuj taqan 11, b'ix atqet nkaj tuj taqan 12.   † **1:12** Ax: aj pawame' te tetz.   ‡ **1:13** Nya'tx jun qlolj iktza' qonik'an sinoke ti'j kyaqil aj nya'tx galan aj ja' nkyeb'et kye xjal; Efe 6:12; 5:8; Wnch 3:19; 12:46; 1Xhp 2:9; Kya 26:18.

* **1:14** Efe 1:7

15 [Te Tk'wa'al Dios] aj eb'ajil, aji te Qtata Dios aj k'onti'l eb'ajil, b'ix a tetz te tb'ay^s twitz kyaqil tk'ulb'en. 16 Komo aji tetz oqet k'ulun kyaqil tidi'chq twitz ka'j b'ix twitz tx'o'tx', kyaqil aj eb'ajil b'ix aj k'onti'l eb'ajil, kyaqil kye aj nkyek'ulun mandad b'ix kyaqil kye ajawilon qa at kybalar qa kyajwalilji; kyaqil aj at, aji k'ulul tetz b'ix oqet tk'ulu' te tetz. 17 Tetz atqetkix tuq aj mina' tuq tb'antik kyaqil, b'ix kyaqil aj at, tzan tpaj tetz tzunx akyeqet. 18 B'ix aji tetz te twitzale' qxol qetz aj nqo'okslan ti'j. * Ti'j tetz owaq'ik kyaqil, aji tetz te aj ojaw anq'in tb'ay kxol kye kamnaq tzan tkaj tetz tb'ay twitz kyaqil. 19 Ikxji tume'l tuq tzan tkaj te Krist kyaqil mer iktza'x nab'lin te Stat 20 b'ix ax tzan kykaj konform tuky'i'l kyaqil aj at, b'ix tzan kykaj galan tuky'i'l kyaqil aj at tzan tpaj tkamlen aj tel xhchiky'el,† b'ix ikxji kyi'j kyaqil aj at twitz tx'o'tx' b'ix kyaqil aj at twitz ka'j. 21 Ax etetz, komo oqtxi' laq'chik tuq atix [ti'j te Qtata Dios], b'ix a'ix tuq tajq'o'j [Dios] tuj etanim‡ tzan tpaj te aj nya'tx galan tuq n'ek'ulu', 22 per ajna'l etuky'i'l etetz, [te Krist] otk'uluj tzan ekaj konform tuky'i'l tzan tpaj tetz b'an'ax okamik te xhchi'jel tzan ekaj tpawa' a'ox te tetz b'ix tzan tok saq etanim tuj twitz b'ix tzan k'on tyolin nijunwt eti'j. 23 Ikxji owokel en qa etetz nkxkaj b'an' jwert b'ix k'onti'l nkaj ekola' titza' n'ok wit'let ek'u'j, b'ix qa k'onti'l nkaj ekola' titza' lo'ik ek'u'j ti'j te tpakb'alil, te tpakb'alil galan aj owok echa'o' b'ix nq'umjik tuq ja'chq twitz tx'o'tx' b'ix nxik npakb'a' wetz ti'j].

Te Pa'k N'aaq'unan Tuq Nim Te Jun Galan Kye Aj Nya'tx Tijajil Israel

24 Ntons wetz nkyinchalaj cha'o'j tok wen twitz te xhcho'nal tuj nchi'jel te [jun galan] te etetz b'ix ikxji nky'ik wi'j te aj atx tzan tky'ik qi'j qetz aj nqo'okslan ti'j Krist. § 25 Te Qtata Dios inkaj tsi' tzan wok wetz jun xnaq'tzon kxol kye qerman, tzan tqet nk'ulu' aj okaj tq'uma' wetz te jun galan te etetz tzan txik npakb'a' galan te tyol Qtata Dios,* 26 aj tpakb'alil aj k'onti'l n'el kyniky' kye xjal ti'j atx aj b'an' oqtxi', per yatzun ajna'l oje tzaj yek'u' qetz aj pawamo' te Qtata Dios. 27 Te Qtata Dios otzaj tyek'u' te aj b'an' tb'anil ti'j te aj mina' tuq tel kyniky' nijunwt, otzaj tyek'u' [ajna'l] atqex te Krist tuj etanim etetz aj nya'tx a'ix tijajil Israel, b'ix ti'j tetz lo'ik ek'u'j tzan tok eten xhchqitz'unal tuj ka'j. 28 Qetza nxik qpakb'a'na ti'j te Krist, nkyexik jkawi' kyaqil xjal, b'ix nkyexik qxnaq'tza' kkyaqil tuky'i jun qnab'l b'an' tume'l, tzan jq'apon te kyetz [nkyin' Qtata Dios] jwert ate' tuky'i Krist. 29 Tzan tpaj ntzani wetz nkyinjaw nkyinqet tuky'i nbalor aj ntzaj tsi' te Krist.

2

1 Wetz ngan tzan tok echa'o' titza' nkyinjaw nkyinqet te jun galan te etetz b'ix kye aj Lawdisey* b'ix kye aj mina' tok kye'e' nwitz. 2 Komo wetz nkyin'aaq'unan nim tzan txik nnumsa' kyk'u'j kyetz aj cha jun-oq ate' tuj kyanim tzan tqet kygani' kyib'kyib'x kxolx, b'ix tzan k'on tna'non kyanim b'ix tzan tel kyniky' ti'j te tume'l aj k'ont'l owel kyniky' kye kjal oqtxi' ti'j te Krist. 3 A'ox tuky'i Krist ntzaj jun qnab'l b'an' tume'l ti'j kyaqil aj ntzaj tsi' te Qtata Dios. 4 Wetz nxik nq'uma' ntzani te etetz, tzan k'on eqet eq'i' tzan kye aj nkyyek'ub'san ek'u'j tuky'i kyyol naqe cha b'an' tb'anil per nya'tx. 5 Anke wetz k'onti'l akynqet nwitzale' exol etetz, per te wanim atqet b'ix nkyinchalaj

§ 1:15 Ax: twitzale'. * 1:18 Ax: te twi' ti'j xhchi'jel, a'e' aj nkye'okslan ti'j; Efe 1:22-23. † 1:20 Ax: tzan tpaj te xhchiky'el aj owel twitz krus; Efe 2:16. ‡ 1:21 Ax: tuj enab'l. § 1:24 Ax: ti'j xhchi'jel Krist tzani twitz tx'o'tx' ajna'l; Mat 5:12; Kya 5:41; 9:4,5; 2Kor 1:5; 1Tes 3:4; Efe 3:13; Kol 2:11-15; Fil 3:10; Ebr 10:34; Tmnk 6:9-11. * 1:25 Efe 3:2 * 2:1 Kol 4:15-16; Tmnk 3:14-22

n'ok ncha'o' eti'j titza' etetz nkxb'et tuj tume'l b'ix k'onti'l nkaj ekola' tzan tok wit'let ek'u'j ti'j Krist.

A'ox Te Tume'l B'an'ax B'a'n Tzan Txik Qoksla' Ti'j Jesukrist

⁶ Astilji, iktza'x ma'tx etokslaj ti'j te Qajaw Kristo Jesus, pe'eb'et waq tuky'i'l, ⁷ per b'an junch'in tuky'i'l b'ix tzan etok b'an jwert tuky'i'l, b'ix tzan etok en wit'likok ek'u'j ti'j iktza'x okxik xnaq'tza', b'ix ax intxik esi' pixon te Qtata Dios b'ajq'ij.

⁸ Intok waq esi' enab'l, k'on kxqet moyi'* tuky'i jun xnaq'tzb'ilj aj nya'tx b'an'ax qa tuky'i tidi'chq aj k'onti'l tokenji. Cha nqet kyeq'i' xjal, iktza'x tidi'chq aj kykostumbr qa iktza'x [aj nkxnaq'tza' kyi'j] kye aj at kyajwalil tuj kyaq'iq', b'ix nya'tx iktza'x tgan te Krist.* ⁹ Komo ti'j te Krist nxik qen ti'j kyaqil iktza'xkiz te Qtata Dios, b'ix te Krist b'an'ax at tuq xhchi'jel. ¹⁰ B'ix tuky'i'l tetz, etetz kabal a'ix [b'a'n tzan eb'et tuky'i Qtata Dios], komo a tetz te twitzale' ti'j kkyaqil kye aj at kyajwalil b'ix ti'j kkyaqil kye aj at kyablor.

¹¹ Tzan tpaj tetz, etetz owok si' jun etechalul, nya'tx jun etechalul k'ulu' ti'j echi'jel tzan xjal, sinoke jun etechalul jgatzlen kolpi' tuj tq'ab' te qchoj; te ntzani jun qechalul tzan tpaj te Krist. ¹² Oj tjaw si' a' ewi', nini iktza' etetz okxqex muqu' tuky'i'l b'ix ax iktza' okxjaw anq'in tuky'i'l tzan tpaj toklen wit'let ek'u'j ti'j tajwalil te Qtata Dios aj otk'ululj tzan tjaw anq'in te Krist kxol kye kamnaq.* ¹³ Etetz tb'aya' kamnaq tuq a'ix tzan tpaj te echoj b'ix tzan tpaj mina' tuq tel eq'i' te nya'tx galan [tuj etanim],† per etetz ajna'l te Qtata Dios oje xik tsi' etanq'in junx tuky'i Krist; tetz oqet tnajsa' kyaqil te echoj.* ¹⁴ Te Qtata Dios owel teq'i' kyaqil te qchoj aj tz'ib'a' qi'j* b'ix opon tnajsa' aj tkamik te Tk'wa'al twitz krus.† ¹⁵ Ikkxi tetz eb'ajqet titza' kyaqil kye aj at kyajwalil tuj kyaq'iq' b'ix kye aj at kyablor tuj kyaq'iq', b'ix owel tin kky'exaw kywitz kyaqil, b'ix eb'ajqet titza' te jun-ele'x tzan tpaj tkamlen twitz krus.

¹⁶ Astilji k'on kxb'isun qa at ab'l ma get yolin te etetz tzan tpaj k'onti'l nkxk'ulun iktza' kyetz, qatzun tzan tpaj k'onti'l nkxwa'an aj nxik kywa'a' kyetz, qatzun tzan tpaj aj nxik kyuk'a'ji, qatzun tzan tpaj k'onti'l nqet exjani' kye ninq'ij aq'b'ia' qa qya'i'ji qatzun tuj jun q'ij ojla'mj semani'ji. § ¹⁷ Kyaqil nini cha jun tidi' aj telponx* ti'j te aj oky'el tuq mas yaj [aj oje qet b'isu' tzan te Qtata Dios], per te b'an b'an'ax ti'jkix te Krist.† ¹⁸ K'on kxqet eq'i' tzan xjal aj nkyeyolin nya'tx galan eti'j qa etetz k'onti'l nxik etin iktza'x kyetz cha kyganx tzan tok kyen twitz xhcho'nal,‡ b'ix tzan kyna'on kye ángel tuj ka'j, kyetz cha nkye'okslan te aj n'ok joto' tuj kywitz, b'ix nqet kyjiq'b'a' kyib' tuky'i te aj n'etz kyin tuj kywi'x. ¹⁹ Kyetz k'on kygan tzan kyakj konform tuky'i [Krist] te twitzale' aj nk'ulun tzan qok jwert b'ix tzan qten qkyaqil qetz junch'in tuky'i'l iktza' tgan te Qtata Dios qi'j qetz aj nqo'okslan ti'j. § ²⁰ Etetz oje kxkamik junx tuky'i Krist, etetz nya'tx tzunx atikxqet tuj kyq'ab' kye aj at kyajwalil tuj kyaq'iq'. Ntons çtistil etetz tzunx nkx'anq'in iktza' atikxqet tuj kyq'ab'?'*

* **2:8** Ax: k'on xik esi' lad tzan eqet kyelq'a'. * **2:8** Gal 4:3,9 * **2:12** Rom 6:4 † **2:13** Ax: b'ix tzan tpaj k'onti'l tuq te etechalul aj telponx a'ix te te Qtata Dios. * **2:13** Efe 2:1-5 * **2:14** Efe 2:15 † **2:14** Ax: okaj tklabi' twitz krus. § **2:16** Ax: tuj ninq'ij qa ti'j te ala'j qya' qatzun tuz te q'ij ojla'mj; Rom 14:1-6. * **2:17** Ax: txmojomal. † **2:17** Ax: te xhchi'jel te Krist. † **2:18** Atqet kye xjal kygan tuq tzan tok xhcho'nal kyi'j tzan tok joto' tuj kywitz tidi'chq tzan tpaj te xhcho'nal b'ix tzan kyna'on kywitz ángel kyi. § **2:19** Ax: k'onti'l junch'i' kyib' ti'j te twi' aj nxik tsi' te kyaqil te xhchi'jel b'ix tb'aqil te aj presis tzan tok tjunch'i' b'ix tzan tky'ib' iktza' tgan te Qtata Dios; Efe 1:22; 4:15-16. * **2:20** Rom 6:6-11; Gal 2:19-20

21 [Komo nkxyolin ikxjani:] “jK'on tz'ok emako' nini! jK'on xik ewan nini! jK'on jaw etzyu' nini!” 22 Kyaqil aj tume'l nini chagan tzan tpaj cha nyolin ti'j kyaqil tidi'chq aj nponaj b'ix cha pur kyq'umb'en xjal, cha kxnaq'tzb'en xjal. 23 Kyaqil nini naqe cha tuky'i jun kynab'l b'an tume'l nkyena'on Dios, tzan tpaj nkyq'uma' a tgan tzan tel qik'o' qib'x, b'ix tzan tok qswa' jun xhch'nal ti'j te qchi'jel; per kyaqil nini chagan, k'onti'l token tzan tpon tnajsa' te aj n'el tgan'i te qchi'jel.

3

A Tgan Tzan Qb'isun Mas Ti'j Te Aj At Te Qetz Tuj Ka'j

1 Ntons tzan tpaj etetz oje kxjaw anq'in b'an b'an'ax tzan tpaj te Krist, astilji intok esi' ek'u'j ti'j kyaqil galan aj at tuj ka'j, aj ja' atqet te Krist wit'lik tk'atzaj Qtata Dios.* 2 Intqet eb'isu' ti'j kyaqil aj at tuj ka'j b'ix k'on kxb'isun cha a'ox ti'j kyaqil aj at tzani twitz tx'o'tx'. 3 Komo etetz ajna'l oje kxkamik ti'j te aj at tzani twitz tx'o'tx', b'ix etetz nkx'anq'in ajna'l per tuky'i Krist tuky'i Qtata Dios. 4 Cha'oj tul tetz junky'el, tetz aj ntzaj sin qanq'in,* ntons ax etetz okx'el en tuky'i'l oj tk'ulun mandad tuky'i nim tajwalil.

Tzan Qb'et Tuj Tume'l, A Tgan Tzan Tkaj Qsi' Te Nya'tx Galan

5 Ntons, astilji intpon enajsa' kyaqil te nya'tx galan aj tgan te echi'jel aj cha a'ox te ja twitz tx'o'tx'ni: K'on kxk'ajajin b'ix intkaj esi' tidi'chq aj ntz'ilan tuj etanim b'ix k'on tz'el eq'ajab' ti'j tidi'chq nya'tx galan aj tgan te echi'jel b'ix k'on tz'el egani' te aj xjan b'ix k'on tz'el eq'ajab' ti'j tidi' te junky, komo kyaqil nini iktza' nqona'on titzb'alil jun tidi' b'ix nya'tx ti'j te Qtata Dios.* 6 Tzan tpaj kyaqil nini, te Qtata Dios ntzaj tq'oj [kyl'i'j kye aj k'onti'l nqet kyoksla'].* 7 Ax etetz oqtxi' nqet ek'ulu' tuq kyaqil aj ntzani 8 per ajna'l intkaj esi' kyaqil ntzani: Intkaj esi' te etx'u'jil, b'ix intkaj esi' tzan ejaw q'ojlik, b'ix intkaj esi' tzan tjaw enik'o' kyil'j txq'anqy, intkaj esi' tzan eyolin nya'tx galan ti'j Qtata Dios, intkaj esi' kyaqil aj yol xhch'ajyol qa mal yolji. 9 K'on kxnik'on exolx, komo etetz oje kaj ekola' te nik'b'il, oje pon enajsa' kyaqil aj nya'tx galanni aj n'ek'ulu' tuq tb'aya'.

Tzan Qb'et Tuj Tume'l, A Tgan Tzan Jk'ulun Te Galan Iktza'x Xjal Aj Oje Jaw Qky'expu' Qnab'lin

10 Komo etetz nkxb'et iktza' xjal aj oje ky'ixpjik kynab'lin; ajna'l a'ix jun xjal ak'a'j, nkx'ok iktza' [nab'lin] te Qtata Dios aj k'ulun etetz* tzan tok etotzqila' b'an byenech. 11 Ajna'l k'onti'l n'ok e'elet qa jun xjal tijajil Israel qatzun nya'txji, qa atok techalul qatzun k'onti'lji, qa laq'chik xjal aj nya'tx galan qatzun a'e' aj k'onti'l tuq Dios tuj kywitz,* qa jun mosi' qatzun nya'txji, sinoke ajna'l cha a'ox n'ok e'elet ti'j te Krist tzan tpaj aji tetz atqet kyuky'i kyaqil [kye aj nkye'okslan ti'j]. 12 Ntons ajna'l etetz, tzan tpaj joyomix a'ix tzan te Qtata Dios, b'ix pawamix cha a'ox te tetz b'ix ganimix [tutza'], astilji intok lo'et ek'u'j kyil'j kye txq'anqy, b'ix penab'lin waq galan kyuky'i'l, inkxik ena'o' tb'ay ewitz etetz, pe'eyolin waq kyeb'a' kyuky'i'l, insten epasens, 13 k'on kaj esi' tzan etonen kyuky'i kye txq'anqy anke n'ok jun nya'tx galan eti'j [tzan tpaj nkx'onen kyuky'i'l],* b'ix qa at jun nya'tx galan ma tk'ulul junky eti'j intqet enajsa' waq iktza'x te Qajaw okxqet tnajsa', b'ix ikxji etetz pe'enajsan waq

* 3:1 Sal 110:1; Rom 6:4-11; Kol 2:12; Ebr 1:3 * 3:4 Gal 2:20; Fil 1:21 * 3:5 Efe 5:5; Gal 5:20

* 3:6 Efe 2:3 * 3:9 Efe 4:22 * 3:10 Gén 1:26; Efe 4:24 * 3:11 Ax: xjal aj Escita. * 3:13 Efe 4:2

exolx.* ¹⁴ Per te aj b'an presis tzan tqet egani' etib', tzan tpaj ikxji nqoten b'an eq'i' qib' tzan qten galan qxol. ¹⁵ B'ix tzoqpij waq tzan sten tuj etanim te chews'b'il aj ntzaj tsi' te Krist, komo okxik uk'le' tzan Qtata Dios tzan eten b'an junch'in ekyaqil. B'ix intxik esi' pixon te Qtata Dios exolx. ¹⁶ Instenxwit nim tuj etanim te tyoll'en Krist tzan txik tsi' jun enab'l b'an tume'l titza' tzan kxik exnaq'tza' b'ix tzan kxik ekawi' etib'x exolx. Intqet ek'ulu' waq te nini tuky'i b'itz aj Tu'jal Dios b'ix tuky'i b'itz aj nab'il te Qtata Dios b'ix tuky'i tidi'chq b'itz te tetz, intxik eb'itza' te tetz b'ix intxik esi' pixon tetz tuky'i jun tk'u'jlal tuj etanim.* ¹⁷ B'ix kyaqil aj oxel' eq'uma' b'ix aj oqtel ek'ulu', intqet ek'ulu' waq tuky'i tb'i te Qajaw Jesus iktza' tky'ixel a'ix, b'ix tzan tpaj tetz intxik esi' pixon te Qtata Dios.

¹⁸ Ntons etetz aj xujelb'aj a'ix, etetz inkyqet etoksla' kye etichmil tzan tpaj ikxji te tume'l tuj twitz Qajawil.*

¹⁹ Yatzun etetz waq aj ichmilb'aj a'ix, etetz inkyqet egani' waq kye exu'jel b'ix intok lo'et ek'u'j kyi'j.*

²⁰ Yatzun etetz aj k'wa'alb'aj a'ix, etetz inkyqet etoksla' kye etat ti'j kyaqil tzan tpaj te ntzani n'el galan tuj twitz te Qajawil.*

²¹ Yatzun etetz aj k'wa'alon a'ix, etetz k'on tzaj emeq'tza' kywi' kye ek'wa'al tzan k'on tqexten jun b'is tuj kyanim.*

²² Yatzun etetz aj mosi' a'ix, etetz inkyqet etoksla' ti'j kyaqil aj otzajel kyq'uma' kye epatron tzani twitz tx'o'tx', nya'tx a'ox cha'o'j kyka'yin eti'j tzan ekaj galan tuj kywitz sinoke intqet ek'ulu' galan tuky'i jun tk'u'jlal tuky'i txob'lal ti'j te Qajawil.* ²³ B'ix kyaqil aj oqtel ek'ulu' intqet ek'ulu' waq tuky'i jun tk'u'jlal iktza' nkx'aq'unan te Qajawil b'ix nya'tx cha a'ox kye xjal.*

²⁴ Instzaj ena'o' etetza'tz jun galan tuj tq'ab' te Qajawil* tzan tpaj nqet etoksla' te tetz, komo a te Qajaw Krist te etajawil. ²⁵ B'ix te aj cha tk'ununqet pur nya'tx galan, otk'amo'tz jun chojb'il iktza'x ntk'ulu', komo tuj twitz te Qtata Dios k'onti'l jun mas tb'anil twitz junky.*

4

¹ Yatzun etetz aj patron a'ix, etetz intqet ek'ulu' tume'l galan kyuky'i kye emos; instzaj ena'o' ax etetz at jun etajawil aj atjax tuj kaj'j.*

K'onti'l Tzan Tkaj Qsi' Tzan Qxnaq'tzan

² Ntons k'on kaj esi' tzan exnaq'tzan tuky'i Qtata Dios b'ix intok esi' enab'l intxik esi' pixon tetz. ³ Ax pe'exnaq'tzan qi'ja tzan stzaj tyek'u' te Qajawil jun tume'l titza' tzan txik qpakb'a' te tpakb'alil ti'j te aj k'onti'l owel niky'j ti'j te Krist. Tzan tpaj te aj tpakb'alilni, wetz akyingqex pres.* ⁴ Pe'exnaq'tzan waq tzan txik npakb'a' tumelil te tpakb'alil iktza'x b'an presis tzan txik nq'uma'.

A Tgan Tzan Qb'et Tuj Tume'l Kxol Kye Aj K'onti'l Nkye'okslan

⁵ Intqet eb'isu' tuky'i jun enab'l b'an tume'l titza' nkxb'et kxol kye aj k'onti'l nkye'okslan b'ix tzan token te etyemp galan kxol.* ⁶ B'ix pe'eyolin waq tuky'i jun eyol b'an tume'l b'ix b'an galan† b'ix tzan taj etzaq'b'e' tuky'i jun tume'l b'an galan.

* **3:13** Mat 6:12; Mak 11:25; Efe 4:32 * **3:16** Efe 5:19-20 * **3:18** Efe 5:22; 1Xhp 3:1 * **3:19** Efe 5:25; 1Xhp 3:7 * **3:20** Efe 6:1-3 * **3:21** Efe 6:4 * **3:22** Efe 6:5-6 * **3:23** Efe 6:6-7 * **3:24** Efe 6:8 * **3:25** Deu 10:17; Efe 6:9 * **4:1** Efe 6:9 * **4:3** Ax: k'alo'; Efe 6:18-20; Fil 4:6. * **4:5** Efe 5:16 † **4:6** Ax: tzan eyolin tuky'i ch'in tatz'b'il; Efe 4:29.

Jun Kawb'il

⁷Ntons te qerman Tíkiko* ox-e'l tq'uma' kyaqil aj nky'ik wi'j tzani. Tetz jun qerman aj gani' nim qitza' b'ix k'onti'l nkaj tsi' tzan taq'unan te Qajawil b'ix tetz jun wuky'i'l aj n'aq'unan te Qajawil. ⁸Astilji wetz nxik nlajo' etuky'i'l tzan tok etotzqila' etetz kyaqil titza' n'ok quky'ila* b'ix tzan txik tnimsa' ek'u'j. ⁹B'ix ax ajun tuky'i'l, te qerman Onésimo* aj gani' nim qitza' b'ix aj k'onti'l nkaj tsi' [tzan taq'unan te Qajawil]. Tetz jun exjalil. Ntons, kyetz ox-e'l kyq'uma' etetz tidi' nky'ik tzani.

¹⁰Jun limb'il te etetz tzan te qerman Aristark* aj atqex wuky'i'l tuj pres,† b'ix ax tzan te Mak* aj tprim B'e'ch. (Etetz ya eteb'enky ti'j te Mak, qa tetz ox-e'l q'olb'el etetz, pe'ek'amon ch'in tetz tuj jun tume'l galan.) ¹¹Ax jun limb'il te etetz tzan te Jesus aj n'ok q'uma' Justo. A'ox-e' kyetz kye aj tijajil Israel§ aj nkye'onen wuky'i'l tzan qonen kxol kye aj nkye'okslan Qtata Dios, b'ix nkyenimsan nk'u'j. ¹²Ax jun limb'il te etetz tzan te Pa'xh,* tetz jun exjalil, b'ix q'apo' tib' n'aq'unan te Kristo Jesus. Tetz b'an nxnaq'tzan eti'j etetz tzan eten etetz b'an jwert b'ix tzan eten iktza' te Qtata Dios tgan b'ix tzan tel eniky' b'an byenech tidi' tgan te Qtata Dios. ¹³Wetz oje tz'ok wen, tetz b'an nb'isun eti'j etetz b'ix kyi'j kye aj Lawdisey b'ix kyi'j kye aj Erápolis. ¹⁴B'ix ax jun limb'il te etetz tzan te qerman Luks, aj q'anon aj gani' nim qitza', b'ix ax jun limb'il tzan te Démas.* ¹⁵Intxik esi' ch'in jun limb'il kye qerman aj ate' tuj Lawdisey b'ix te qerman Nínfas b'ix kye qerman aj n'ok kchimo' kyib' tuj tjay. ¹⁶Oj tjaw e'elet exol etetz ja u'jni, yaji intxik esama' kyuky'i kye qerman tuj Lawdisey* tzan tjaw e'e' kxol, b'ix ax tzan tjaw ete'e' etetz te u'j aj okyk'amoj kyetz. ¹⁷Intxik eq'uma' te Arkip* ikxjani: "Intok asi' anab'l tzan tqet ak'ulu' te awopis aj oje kaj tsi' te Qajaw yat." ¹⁸Wetz a'in Pa'k aj nqet ntz'ib'a' ja limb'il te etetz tuky'i nq'ab'x. Kyintzaj ena'o' ch'in, wetz akyinqex tuj pres. Tzaj tsi'xwit te Qtata Dios jun nim b'an galan etajsik etetz.

* **4:7** Kya 20:4; 2Tim 4:12   * **4:8** Efe 6:21-22   * **4:9** Mnch 10-12   * **4:10** Kya 19:29; 27:2; Mnch 24   † **4:10** Ax: Aristark aj ax k'alo' iktza' a'in.   * **4:10** Kya 12:12,25; 13:13; 15:37-39; 2Tim 4:11   § **4:11** Ax: kye aj atok kyechalul.   * **4:12** Kol 1:7; Mnch 23   * **4:14** 2Tim 4:10-11; Mnch 24   * **4:16** Kol 2:1; Tmnk 3:14-22   * **4:17** Mnch 2

Te Tb'ay U'j Stz'ib'en Pa'k Kye Qerman Aj Amaq' Tesalonk

Jun Limb'il

¹ Wetz a'in Pa'k b'ix ajune' wuky'i'l te Silbáno b'ix Timotey. Qetza nqet qtz'ib'a'na ja u'jni te etetz erman aj Tesalonk,* etetz aj a'ix te Qtata Dios b'ix te Qajaw Jesukrist. Instzaj tsi'xwit etajsik etetz jun nim b'an galan b'ix qet xhchewsaxwit ek'u'j.

Jun Pixon Te Qtata Dios Kyi'j Kye Qerman Aj Tesalonk

² Qetza k'onti'lkix nkaj qsi'na tzan txik qsi' pixon te Qtata Dios eti'j etetz b'ix nkxtzajkix qna'o'na oj qxnaq'tzan tuky'i'l. ³ Kob'chaq ntzaj qna'o'na twitz tetz titza' etetz ek'ulb'en tzan tpaj wit'lik ek'u'j ti'j, b'ix titza' etetz etaq'umb'en tzan tpaj nqet egani' [te Qtat b'ix kye qerman], ax titza' etetz k'onti'l nkaj ekola' tzan tkaj lo'et ek'u'j ti'j te Qajaw Jesukrist. ⁴ Ntzaj qna'o'na ikxji waq erman tzan tpaj qetza qeb'enkyna etetz joyomix tzan te Qtata Dios b'ix ganimix titza'. ⁵ Komo te tpakb'alil galan k'onti'l oxik qpakb'a'na exol cha a'ox tuky'i qyolna, sinoke tuky'i nim tajwalil Txew Dios, b'ix qetza tuky'i jun tk'u'jlal oxik qpakb'a'na. Komo etetz eteb'en titza' qetza ob'etna exol te jun galan te etetz. ⁶ B'ix yatzun etetz, ax owel etin aj tume'l iktza' nqob'et qetza b'ix iktza' nab'lin te Qajawil. B'ix etetz ek'amoj te tpakb'alil tuky'i jun chalajb'il aj ntzaj tsi' tuq te Txew Qtata Dios tuj etanim, anke owoke eten nim xhcho'nal [tzan tpaj etokslb'en].* ⁷ B'ix eti'j etetz owel kyin kye aj nkye'okslan tuj tkwentil Masedony b'ix te Akay tzan tpaj toklen kcha'o' eti'j etetz titza' tuq nkxb'et. ⁸ Komo tzan epaj etetz oje tz'ok cha'o' te tpakb'alil ti'j te Qajawil nya'tx a'ox tuj Masedony b'ix Akay sinoke tuj kyaqil luwar oje tz'ok cha'o' titza' etetz wit'lik ek'u'j, b'ix astilji ya nya'tx presis tzan txik jq'uma'na qetza titza' nkxb'et tuj tume'l. ⁹ Kyaqil nkyeyolin galan titza' etetz oqet ek'amo'na galan exol, b'ix titza' okaj ekola' tzan ena'on kye kyitzb'alil tidi'chq b'ix tzan tqet etoksla' ajna'l te Qtata Dios aj b'an'ax Dios b'ix aj at jun tanq'in, ¹⁰ b'ix nkx'iyon ti'j Tk'wa'al aj tzajnaq tuj ka'j, te Tk'wa'al aj ojaw anq'in kxol kye kamnaq, te Jesus aj oje qoqet tkolo' ti'j te xhcho'nal aj otzajel si' mas yaj.*

2

Titza' Tuq Te Pa'k N'ok Il Nxnaq'tzan Tuq Kxol Kye Aj Tesalonk

¹ Komo etetz waq erman, etetz eteb'en k'onti'l owoke chagan aj qxwa'qa q'olb'el etetz, ² sinoke etetz eteb'en tb'ay owoke qena twitz xhcho'nal b'ix o'ok yaso'na tuj amaq' Filipos.* Per te Qtata Dios otzaj tsi' jun qbalor* tzan txik qpakb'a'na exol etetz* te tpakb'alil galan anke ate' tuq txq'anky xjal nkyeq'ojin tuq qi'ja. ³ Komo tume'l titza' tuq nkxik jkawi'na nya'tx iktza' k'onti'l-wit tuq qeb'ena te b'an'ax, b'ix nya'tx tzan tpaj-wit jun nya'tx galan aj nqb'isu', b'ix nya'tx tzan eqet qeq'i'na, ⁴ sinoke [nkxik jkawi'na] tzan tpaj owel galan tuj twitz Qtata Dios tzan jkaj tsi'na tzan txik qpakb'a' te tpakb'alil galan. Nxik jq'uma'na, nya'tx tzan qel galan tuj kywitz kye xjal, sinoke tzan

* 1:1 Kya 17:1 * 1:6 Kya 17:5-10 * 1:10 Efe 5:6; Kol 3:6 * 2:2 Kya 16:12,19-24 * 2:2 Kya 4:29-30 * 2:2 Kya 17:1-9

qel galan tuj twitz Qtata Dios aj ntzaj tka'yi' kyaqil tuj qanim.* ⁵ Etetz eteb'en qetza k'onti'l okx'ok qxmoxo'na tuky'i qyol b'an tb'anil, b'ix k'onti'l okxqet qeq'i na tzan tel qetza' jun tidi' te etetz aj n'el jq'ajab' ti'; Qtata Dios e'el tetz. ⁶ B'ix k'onti'l oqjoyojna tume'l tzan jqet jiq'b'a'na-wit tzan xjal, ni tzan jqet ejiq'b'a'na-wit etetz, b'ix ni tzan txq'an'ky. ⁷ Komo qetza a'o'na tky'ixel Krist, b'a'n tuq tzan tqet qyek'u'na qajwalil exol, per nqonab'lina tuq etuky'i'l b'an galan iktza' jun alon aj nkyeget tk'ulu' kwent tal. ⁸ B'an nkxqet qgani'na tuq nim, astilji nqochalajna tuq tzan txik qpakb'a'na te tpakb'alil galan aj tzajnaq tuky'i Qtata Dios, b'ix dispwest tuq ato'na tzan qipan tuq xhcho'nal tzan tok jun galan te etetz.

⁹ Komo etetz waq erman eteb'en titza' tuq qetza nqo'aq'unana b'ix nqo'ok-ilna tuq tzan qanq'in; b'ajq'ij b'ix b'ajaq'b'il nqo'aq'unana tuq tzan k'on eb'isun etetz qi'ja tzan etonen quky'ila, aj man tuq nqopakb'a'na exol etetz.*

¹⁰ Etetz oje tz'ok eten, b'ix ax te Qtata Dios teb'en, qetza nqob'etna tuq exol etetz iktza' xjal aj pawamo' a'ox te Qtata Dios, b'ix b'an tume'l nqob'etna tuq, k'onti'l tidi' b'a'n tzan kyyolin kye xjal qi'ja titza' nqob'etna tuq exol etetz aj nkx'okslan. ¹¹ Etetz eteb'en titza' tuq nqoyolina [kyeb'a'] etuky'i'l kyuky'i junjunchaq exol ekyaqil, iktza'x jun k'wa'lon tuky'i tk'wa'al, ax ikxji qetza nkxik jkawi'na tuq b'ix nxik qnimsa'na tuq ek'u'j. ¹² Kob'chaq tuq nxik jq'uma'na tzan eb'et tuj tume'l aj nqet tuj twitz Qtata Dios, te Qat aj nkxtuk'le' tzan eten tuj tq'ab' b'ix tzan tok eten xhchqitz'unal.

¹³ Ntons astilji qetza k'onti'l nkaj qsi'na tzan txik qsi' pixon te Dios tzan tpaj aj tok echa'o' etetz te tpakb'alil te Tyol Qtata Dios aj nxik tuq qpakb'a'na, etetz ek'amoj, nya'tx iktza' aj cha njaw b'antikxwit tzan xjal, sinoke iktza'xkix te b'an'ax tq'umb'en Qtata Dios, te tpakb'alil aj nk'ulun jun galan tuj etanim etetz aj nkx'okslanni. ¹⁴ Komo etetz waq erman okx'ok mer iktza'x kye qerman aj tkwentil Judey, aj a'e' te Qtata Dios tzan te Kristo Jesus; komo owok eten etetz twitz xhcho'nal tzan tpaj kye exjalil iktza'x kyetz owok kyen twitz xhcho'nal tzan tpaj kye [kxjalilx] aj tijajil Israel.* ¹⁵ Kye aj tijajil Israelni, kyetz oqet kykansa' te Qajaw Jesus, b'ix ax eb'ajqet kykansa' kye aj yolil tyol Dios oqtxi', b'ix ax qetza o'etza kylajo'.* Kyetz k'onti'l nkyeget tuj twitz Qtata Dios, b'ix nkyeq'ojin kyij' kyaqil xjal. ¹⁶ K'onti'l nktzoqpi' tzan qpakb'an xkol kye aj nya'tx tijajil Israel tzan kykolet, b'ix ikxji mas njaw kch'uqi' te kchoj ti'j kyalq. Per ajna'l ikja'n stzaj kyajsik kyetz te xhcho'nal tzan tq'oj te Qtata Dios.

Aj Tqet Tb'isu' Te Pa'k Tzan Txik Q'olb'el Kye Aj Tesalonk

¹⁷ Qetza waq erman, ato'na laq'chik eti'j nya'tx ky'ila'j q'ij, anke k'onti'l tuq nkx'ok qena per te qanim atqetkix etuky'i'l, qetza nqojoyona tuq tume'l tzan qxik q'olb'el etetz. ¹⁸ Astilji oqet qb'isu'na tzan qxik q'olb'el etetz, wetz Pa'k oqet nb'isu' ky'ila'-el ikxji, per te Satanas tidi'chq oqet tk'ulu' tzan k'on qxikna. ¹⁹ Per 'ztidi' qi'j qetza lo'ik jk'u'jna? B'ix 'ztistol nqochalajna? B'ix 'zab'l qi'j telponx oje tz'el galan qaq'una? 'zNya'tx petzun eti'j etetz oqochalajelna cha'oj tul te Qajaw Jesus b'ix cha'oj qten twitz tetz? ²⁰ B'an'ax eti'j etetz nqet qjiq'b'a'na qib' b'ix nqochalajna.

3

¹ Ntons [waq erman], tzan tpaj k'onti'l ma qipajna mas [tzan qten laq'chik eti'j], ntons ma qet qb'isu'na tzan jkaj qchukelna ax tuj Aténas,* ² b'ix oxik

* **2:4** Gal 1:10   * **2:9** Kya 18:3; 2Tes 3:8   * **2:14** Kya 17:5   * **2:15** Kya 9:23,29; 13:45,50; 14:2,5,19; 17:5,13; 18:12   * **3:1** Kya 17:15

qlajo'na te Timotey aj qerman aj n'onen quky'i'l tzan txik qpakb'a'na te tpakb'alil galan ti'j Krist. Oxik qlajo'na tzan txik tnmisa' ek'u'j tzan etok mas jwert b'ix tzan exik tkawi' tzan eten jwert ti'j ja' wit'lik ek'u'j, ³ tzan k'on eb'isun tzan tpaj aj xhcho'nal n'ok eten ajna'lni. Komo etetz eteb'en qetxkix tzan tky'ik qi'j ikxji. ⁴ Komo aj aqoqetna tuq exol tzi, qetza oxik jq'uma'na etetz, owokel qenkix tuq twitz xhcho'nal, b'ix ikxji oky'ik iktza'x oje tz'ok eten. ⁵ Astilji wetz k'onti'lky ma wiyoj mas, oxik nlajo' te qerman [Timotey] cha'ol qa tzunx tuq wit'lik ek'u'j ti'j Qajawil. Wetz nkyinb'isun tuq kebal eqet tz'aqik tzan te aj njoyon tume'l tzan jqet tz'aqik, ikxji chagan-tal te qa'umb'ena exol.

⁶ Per ajna'l tulen te Timotey,* otzaj tin jun tpakb'alil galan eti'j etetz, ti'j titza' etetz wit'lik ek'u'j [byenech] ti'j Qtata Dios b'ix titza' nqet egani' kye txq'anky, b'ix tzunkix nqotzaj ena'o'na tuky'i jun tk'u'j'jal b'ix egan tzan qok eten iktza'x qetza qgana tzan etok qen. ⁷ Astilji waq erman, anke nim b'is b'ix nim xhcho'nal n'ok qena tzani, etetz ma'tx jaw etin jk'u'j toklen qcha'o'na eti'j etetz, b'an jwert atix ti'j ja' wit'lik ek'u'j. ⁸ Ajna'l qetza b'a'n tzan qanq'ina tuky'i jun chalajb'il tzan tpaj etetz jwert atix tuky'i Qajawil. ⁹ Cha'oj qxnaq'tzan tuky'i te Qtata Dios, qetza b'an nxik qsi'na pixon eti'j etetz tzan tpaj nqochalajna nim eti'j. ¹⁰ Komo nqoxnaq'tzana b'ajq'ij b'ix b'ajaq'b'il tzan etok qena tzan exik qxnaq'tza'na ti'j te aj npaltin tzan tel eniky', tzan eten b'an jwert ti'j te aj ja' wit'lik ek'u'j.

¹¹ Ntons axk-wit te Qtata Dios b'ix te Qajaw Jesukrist kye'onenxwit quky'ila tzan qpona etuky'i'l q'olb'el etetz. ¹² B'ix Qajawil k'ulunxwit tuj etanim tzan tqet egani' mas etib' exolx, b'ix tzan tqet egani' kyaqil xjal iktza'x qetza nkxqet qgani'na, ¹³ tzajxwit tsi' jun ebalor tuj etanim tzan sten etanim b'an'ax saq tuj twitz Qtata Dios b'ix twitz te Qajaw Jesus oj tul tetz kyuky'i kyaqil kye txq'anky aj pawame' a'ox te tetz.

4

Te Tume'l Titza' Tzan Qb'et Iktza' Tgan Te Qtata Dios

¹ Ntons waq erman, qetza qgan tzan txik jq'uma'na etetz b'ix nqet qwitzaz ewitz tuky'i tb'i Qajaw Jesus tzan eb'et tuj tume'l iktza'x oxik qxnaq'tza'na etetz b'ix tzan xhchahalaj te Qtata Dios eti'j; iktza'x n'ek'ulu' ajna'l, pe'ejoyon tume'l titza' tzan ek'ulun mas b'an galan. ² Komo etetz eteb'enky te tume'l aj okaj jq'uma'na etetz aj otzaj tsi' te Qajaw Jesus. ³ Komo te Qtata Dios tgan tzan sten saq qanin, astilji tgan tzan tel epawa' etib' ti'j te k'ajajb'ilj, ⁴ ax tzan tel eniky' ekyaqil etetz titza' tzan tqet ejoyo' jun exu'jel tuj jun tume'l b'an galan tuj twitz Qtata Dios b'ix tzan tqet ete'e' galan,* ⁵ b'ix nya'tx cha tzan etzeqtikqet kyi'j xuj iktza' kye aj nya'tx tijajil Israel aj k'onti'l nkye'okslan Qtata Dios. ⁶ Ti'j kyaqil nini k'onti'l tzan tpaltin nijunwt ti'j junky, b'ix k'on qet eteq'i' jun qerman. Komo te Qajawil otk'ulu'tz tzan tel xhchojo' te xjal aj nk'ulun ikxji, iktza'x oje xik jq'uma'na etetz tuky'i jun tk'u'j'jal atx jun-el. ⁷ Te Qtata Dios k'onti'l otzaj tuk'le' a'o' tzan qanq'in tuj jun nya'tx galan sinoke tzan tel qpawa' qib' ti'j te nya'tx galan. ⁸ Astilji ab'l aj owelal tik'o' ja xnaq'tzb'iljni, nya'tx tyol xjal te aj owelal tik'o' sinoke a te Qtata Dios owelal tik'o', te Qtata Dios aj oje xik tsi' etetz te Txewx.

⁹ Yatzun te tume'l titza' tzan tqet egani' etib' xkol ertemanx, nya'tx presis tzan tqet ntz'ib'a' te etetz tzan tpaj axk te Qtata Dios oje kxik txnaq'tza' titza' tzan tqet egani' etib'. ¹⁰ Ikxji nqet ek'ulu' kyuky'i kyaqil kye qerman

* 3:6 Kya 18:5 * 4:4 Ax telponx ti'j te qchi'jel, tzan token te qchi'jel a'ox te jun galan iktza' tgan te Qtata Dios.

aj akyeqet tuj tkwentil Masedony. Per nxik qnimsa'na ek'u'j waq erman tzan k'on tkaj esi' sinoke tzan ejoyon tume'l titza' tzan ek'ulun mas b'an galan. ¹¹ Ax intok esi' waq ek'u'j tzan eten galanx exolx, b'ix intok esi' ek'u'j ti'j etaq'unx, b'ix a'ixk etetz pe'etaq'unan tzan ewa'an ti'j etaq'umb'enx iktza'x oje xik jq'uma'na; ¹² ikxji tzan eqet jiq'b'a' etetz tzan kye aj k'onti'l nkye'okslan b'ix tzan k'on tpatlin tidi' etetz.

Ikkxjani Titza' Owulel Te Qajaw Jesukrist Junky'el

¹³ Etetz waq erman, qetza qgana tzan tel eniky' kyil' kye aj oje kyekamik,† tzan k'on eb'isun iktza' kye aj k'onti'l ja' b'a'n tzan tkaj lo'et kyk'u'j. ¹⁴ Komo qetz nqoksla' te Qajaw Jesukrist okamik b'ix ojaw anq'in junky'el, ax ikxji nqoksla' te Qtata Dios otk'ulu'tz tzan kyjaw anq'in junx tuky'i Jesukrist kye kamnaq aj nkye'okslan tuq ti'j.† ¹⁵ Astilji qetza oxel' jq'uma'na etetz iktza'x txnaq'tzb'en te Qajawil: Qkyaqil qetz aj itz'ojo'x, cha'oj tul tetz junky'el, nlay qoxik tuj ka'j tb'ay kywitz kye aj oje kyekamik. § ¹⁶ Komo te Qajawil axk tetz oqtetz tuj ka'j, tuky'i twi' jun k'ulan mandad, b'ix oxel' cha'let twi' te ángel aj twitzale' kxol kyaqil ángel, b'ix tuky'i twi' jun trompet aj te Qtata Dios, ikxji tetz oqtetz tuj ka'j, b'ix yaji kye kamnaq aj e'okslan ti'j te Krist okyejawel anq'in tb'aya'. ¹⁷ Yaji qetz aj tzunx itz'ojo', qetz aj aqoqet tzani twitz tx'o'tx', oqojawel jotlik junx kyuky'i'l tuj muj tzan qzik kanol te Qajawil tuj kyaq'iq', ikxji oqotelten tuky'i'l b'e'yx te jun-ele'x.* ¹⁸ Ntons pe'enimsan waq ek'u'j exolx tuky'i ja tpa'kb'alil aj ma'tx xik nq'uma'ni.

5

¹ Nya'tx presis tzan tqet qtz'ib'a'na te etetz waq erman tujb'a'n ky'ik kyaqil nini b'ix alkyyet tyemp oky'el. ² Etetz eteb'en oj tul te Qajawil, owulel tuj jun tyemp [aj k'onti'l qeb'en] iktza' [oj tul] jun eleq' qonik'an.* ³ Oj kyq'uman kye xjal, "Ajna'l k'onti'l q'oj, galan ato'," per tanderepent tzul kyajsik jun xhcho'nal aj opoyon tnajsa' kyaqil, tanderepent iktza' oj stzaj xhcho'nal ala'mj ti'j jun xuj aj ch'inky tky'ix, ax ikxji tuj aj tyempji, nijunwt te kyetz okyekoletel.*

⁴ Per etetz waq erman, etetz k'onti'l tzunx atikxqex tuj qlolj [iktza' kye aj k'onti'l nkye'okslan], etetz nlay kxjaw sak'pu' oj tul te Qajawil iktza' [oj tul] jun eleq'. ⁵ Komo ekyaqil etetz nkxb'et tuj tume'l iktza' xjal aj nkyeb'et tuj xhk'atun b'ix chiq'ij nkyeb'et. Qetz nya'tx a'o' kxol kye aj akyeqex tuj qlolj. ⁶ Astilji k'on qob'ajwitan waq iktza' kye txq'anqy sinoke intetz qen ch'in qwitz b'ix intok qsi' qnab'l tzan qb'et tuky'i jun tk'u'jlal tuky'i Qtata Dios b'ix tzan k'on cho'on qwi'. ⁷ Komo kye aj nkyewitan, tuj qlolj nkyewitan, b'ix kye aj nkyebolin, tuj qlolj* nkyebolin. ⁸ Per qetz aj nqob'et tuj xhk'atun,† a tgan tzan qtenkix bwenisan. A tgan tzan tok qwit'b'a'jk'u'j ti'j Qajawil b'ix tzan kyqet qgani' kye txq'anqy b'ix tzan tok qen titza' te Qtata Dios nqoqet tganil'. Kyaqil nini nqotkolo' iktza' tkolb'il te jun soldad aj atok twitz tpech. Ax a tgan tzan tkaj lo'et jk'u'j tuky'i jun tk'u'jlal te Qajawil oqotkolo'tz; nini n'oken qi'j iktza' jun tkolb'il te jun soldad aj nkolon twi'*. ⁹ Komo te Qtata Dios k'onti'l okaj tsi' a'o' tzan qzik tsi' tuj il sinoke tzan jkolel tzan te Qajaw Jesukrist.

† **4:13** Ax: kye aj kamnaqe'. † **4:14** Ax: kye aj eb'ajkamik. § **4:15** Ax: kye aj oje kyekamik.

* **4:17** Mat 24:30-31; Mak 13:26-27; 1Kor 15:51-52 * **5:2** Mat 24:43; Luks 12:39; 2Xhp 3:10 * **5:3**

Isa 13:8 * **5:7** Telponx te b'e'yx aj ja' nkyeb'et kye xjal aj nkyejoyon choj. † **5:8** Telponx te b'e'yx aj

ja' nkyeb'et kye xjal aj nkye'okslan te Qtata Dios. * **5:8** Isa 59:17; Rom 13:12; Efe 6:13-17

¹⁰ Te Qajaw Jesukrist okamik tzan qanq'in tuky'i'l te jun-ele'x, itz'ojo' qatzun kamnaq'o'ji [cha'oj tul], per go'anq'iyonkix junx tuky'i'l. ¹¹ Astilji pe'enimsan waq ek'u'j b'ix intjaw etin ek'u'j exolx, iktza'x n'ek'ulu' ajna'l.

Tidi'chq Konsej Kye Qerman

¹² Qetza waq erman, nqet qwitza ewitz tzan kyqet eten galan kye aj nkye'aq'unan exol, a'e' aj nkyek'ulun mandad tuky'i' b'i Qajawil b'ix nkxik kykawi'. ¹³ A tgan tzan kyqet eten b'ix tzan kyqet egani' tzan tpaj kyaq'un exol. B'ix pe'eten waq galan exolx etetz. ¹⁴ Ax qgana tzan txik jq'uma'na etetz waq erman tzan kxik ekawi' kye aj ky'aj, ax tzan txik enimsa' kyk'u'j kye aj nkyeb'isun, ax tzan etonen kyuky'i kye aj nya'tx jwert ate', b'ix ax insten epasens exolx ekyaqil. ¹⁵ Intok esi' waq enab'l qa at ab'l aj ma k'ulun jun nya'tx galan eti'j, k'on ek'uluj etetz tuky'i'l ikxji, sinoke intok esi' ek'u'j tzan ek'ulun galan exolx etetz b'ix kxol kyaqil xjal. ¹⁶ Pe'echalaj waq b'ajq'ij,* ¹⁷ k'on kaj esi' tzan exnaq'tzan,* ¹⁸ intxik esi' pixon te Qtata Dios ti'j kyaqil, komo ikxji tgan tzan tpaj atix tuky'i Kristo Jesus. ¹⁹ K'on tz'el etin gan ti'j te aj nk'ulun te Txew Dios, ²⁰ k'on tz'el etik'o' kyyol kye aj nkyepakb'an jun tpakb'alil aj Txew Dios swal tetz. ²¹ Intqet eb'isu' ti'j kyaqil qa galan b'ix a'ox intkaj etin aj galan ²² b'ix intel epawa' etib' ti'j kyaqil aj nya'tx galan.

Jun Kawb'il

²³ Qtata Dios aj nchewsan jk'u'j, k'ulunxwit tzan etel tpawa' ti'j kyaqil te nya'tx galan; b'ix k'ulunxwit ikxji tzan sten saq etanim,† ch'inwt nya'tx galan eti'j ni ti'j echi'jel, max cha'oj tul te Qajaw Jesukrist. ²⁴ A tetz otzaj uk'len te etetz [tzan eten ikxji], b'ix [komo] tetz jun yolin [astilji] ok'uluyonkix ikxji.

²⁵ Ntons etetz waq erman, pe'exnaq'tzan ch'in qi'ja.*

²⁶ Pe'eliman etetz etib'x exolx tzi tuky'i jun limb'il b'an tume'l§ tzan tpaj jun te Qtata Dios.

²⁷ Ntons, wetz ngan tzan txik nq'uma' etetz tuky'i tajwalil te Qajawil tzan tjaw eten ja u'jni kywitz kyaqil qerman aj pawame' te Qtata Dios.

²⁸ Qajaw Jesukrist tzaj sinxwit etajsik etetz jun nim b'an galan.

* 5:16 Fil 4:4 * 5:17 Fil 4:6; Kol 4:2 † 5:23 Telponx iktza' "espíritu y alma." * 5:25 Kol 4:3-4

§ 5:26 Ax: Intel etz'ub'a' etib' te jun limb'il b'an xjan.

Te Tkab'i' U'j Stz'ib'en Pa'k Kye Qerman Aj Amaq' Tesalonk

Jun Limb'il

¹ Wetz a'in Pa'k b'ix ajune' wuky'il te Silbáno b'ix te Timotey. Qetza nqet qtz'ib'a'na ja u'jni te etetz erman aj amaq' Tesalonk,* etetz aj a'ix te Qtata Dios b'ix te Qajaw Jesukrist. ² Qtata Dios b'ix te Qajaw Jesukrist tzaj ksi'xwit etajsik etetz jun nim b'an galan b'ix qetxwit kchews'a' ek'u'j.

Jun Pixon Te Dios Kyi'j Kye Qerman Aj Tesalonk

³ Erman, tume'lkixi' qetza nxik qsi'na pixon te Qtata Dios eti'j etetz b'ajq'ij. Komo etetz b'ajq'ij mas n'ok wit'let ek'u'j ti'j te Qajawil b'ix mas nqet egani' etib' exolx b'ix kyuky'i txq'an'ky xjal. ⁴ Qetza b'an nqochalajna eti'j cha'oj qyolin eti'j etetz kxol kye txq'an'ky b'uch'uj qerman. Komo etetz b'an nim epasens b'ix b'an wit'lik ek'u'j byenech anke n'ok eten twitz xhcho'nal b'ix b'is, per ipa' etitza'.

Te Qtata Dios Oxe'l Tsi' Te Junjun Iktza'x Ma'tx Kyk'ulul

⁵ [Erman waq,] tzan tpaj etetz nkx'ipan tuky'i nim epasens te xhcho'nal aj nky'ik eti'jni, ikxji telponx te Qtata Dios at tkawb'il tuj tq'ab' tzan txik tsi' jun etanq'in tuj ka'j tzan tpaj n'etajo', komo astilji nkx'ipan b'an b'an'ax jun nim xhcho'nal. ⁶ Per yatzun kye aj n'ok sin xhcho'nal eti'j, tume'l tzan txik tsi' te Qtata Dios xhcho'nal kyij. ⁷ B'ix yatzun etetz aj n'ok eten twitz xhcho'nal, te Qtata Dios okxtel tkolo', otk'ulu'tz tzan etojlan junx quky'ila cha'oj tul te Qajaw Jesukrist. Tetz otzajel tuj ka'j junx kyuky'i kye ángel aj nim kyajwalil, ⁸ tzul tuky'i toq q'aq' tzan txik tsi' jun xhcho'nal kyij kye aj k'onti'l kyotzqi' Qtata Dios, a'e' aj k'onti'l nqet kyoksla' te tpakb'alil galan ti'j Qajaw Jesukrist. ⁹ Kye aj xjalji owokel kyen jun xhcho'nal aj nlay tz'el kyij,* okye'elax in b'eyx te jun-ele'x twitz Qajaw Jesukrist b'ix nlay tz'ok kyen te aj b'an tb'anil oj tkaj kyaqil tuj tq'ab' tuky'i jun tajwalil. ¹⁰ Ikxji oky'el tuj aj q'ij cha'oj tul tetz tzan tqet jiq'b'a' tzan kye aj pawame' titza', b'ix tzan kchalaj ti'j tetz kye aj nkye'okslan tetz. B'ix etetz, ax owokel eten tuj aj q'ijji tzan tpaj oxik etoksla' te tpakb'alil aj oxik qpakb'a'na exol.

Titza' Nxnaq'tzan Tuq Te Pa'k Kyi'j Kye Aj Tesalonk

¹¹ Tzan tpaj nini qetza k'onti'l nkaj qsi'na tzan qxnaq'tzan eti'j. Nqox-naq'tzana tzan etel galan tuj twitz Qtata Dios b'ix nya'tx chagan okxtzaj tuk'le', b'ix nqoxnaq'tzana tzan tb'antik tuky'i jun tajwalil kyaqil aj egan k'ulun te tetz b'ix kyaqil aj nkxk'ulun tzan tpaj toklen wit'let ek'u'j ti'j. ¹² Ikxji tzan tqet jiq'b'a' te Qajaw Jesukrist eti'j etetz, b'ix ax tzan eqet jiq'b'a' etetz ti'j tetz, tzan tpaj kyaqil aj nim b'an galan aj k'onti'l n'etajo' aj ntzaj si' etajsik tzan te Qtata Dios b'ix te Qajaw Jesukrist.

2

Te Xjal Chimol Choj Tajq'oj Dios

* **1:1** Kya 17:1; 1Tes 1:1   * **1:9** Tuj ja taqanni, te yol "destruir" k'onti'l telponx tzan tpon tnajsa' b'eyx te jun-ele'x sinoke telponx tzan tok jun xhcho'on'al ti'j b'eyx te jun-ele'x; Mat 13:41-42; 25:31-46; Mak 9:43-48; Wnch 5:28-29; Tmkn 14:9-11; 20:11-15; 21:8; 22:15.

1 Bwen, ajna'l waq erman, qetza qgana tzan txik jq'uma'na etetz titza' oj tul te Qajaw Jesukrist b'ix titza' oky'el oj qok xhchimo' tuky'i'l.* 2 K'on etzoqpij tzan eget eq'i' tzan nijunwt, k'on jaw eky'ixpu' titza' nkxb'isun etetz ti'j nini, b'ix k'on kxob' qa at jun tpakb'alil iktze'xtzun tzan te Txew Dios per nya'tx, qatzun ek'amo'tz jun u'j iktze'xtzun qtz'ib'ena qetza aj ja' nyolin ma'tx pon te q'ij tzan tul te Qajaw Jesukrist. 3 K'on kxqet moyi' tzan nijunwt ti'j titza' owulele te Qajawil. Tetz nlay tzul qa mina' tpon jun tyemp aj b'an ky'ila'j xjal okajel kykola' tzan kyokslan, b'ix qa mina' tuq tul te Chimol Choj Tajq'oj Qtata Dios, aj okaj si'kix tzan txik tuj te nim q'aq'. 4 Tetz oq'ojyon ti'j kyaqil tidi'chq aj n'ok q'uma' dios tzan kye xjal, b'ix oqtel tjiq'b'a' tib' ti'j kyaqil nini b'ix ti'j kyaqil tidi'chq aj ntzaj kyna'o' kye xjal, b'ix tetz owokex wit'let tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios b'ix otq'uma'tz a tetz Dios.* 5 ¿K'onti'l petzun na'ik etitza' aj txik nq'uma' etetz kyaqil ntzani aj akynqet tuq exol tzi? 6 Etetz eteb'en tidi' k'onti'l ntzoqpin tetz ajna'l sinoke max oj tpon or tetz. 7 Oje tz'aq'ik te aj nya'tx galan aj k'onti'l n'el kyniky' kye xjal ti'j, cha a'ox at jun aj tzunx k'onti'l ntzoqpin tetz ajna'l, sinoke max oj tel in te aj tzyul tetz. 8 Ntons maxji owokel qen te Tajq'oj Qtata Dios, b'ix tetz owokel ten jun xhcho'nal aj ni nlay ponaj* tzan tpaj cha'oj tul te Qajaw Jesukrist, tetz owokel tsi' te aj xhcho'nal ti'j cha tuky'i tyol aj ox'e'l tq'uma' tuky'i tajwalil b'ix tzan tpaj te xhchqitz'unal.* 9 Te Tajq'oj Qtata Dios aj tzulni, tetz cha lajo' tzan te Satanas, b'ix tzul tuky'i nim tajwalil b'ix oqtel tk'ulu' ti'chq yek'b'il aj at tidi' telponx b'ix tidi'chq aj okyelab'ayon kye xjal ti'j, per te aj ox'e'l tyoli' nya'tx b'an'ax.* 10 B'ix oqtel tk'ulu' tidi'chq nya'tx galan tzan kyqet teq'i' kye aj okyepoyonaj tzan tpaj k'onti'l oqet tuj kywytz tzan tqet kygani' te b'an'ax aj b'a'n tuq tzan tkolon kyij. 11 Astilji te Qtata Dios nstzoqpi' tzan kyqet eq'i' tzan te nya'tx galan b'ix tzan kyokslan ti'j te aj nya'tx b'an'ax. 12 Ikxji tzan kxik si' tuj il kyaqil kye aj k'onti'l nk'ye'okslan te b'an'ax sinoke cha echalaj ti'j te nya'tx galan.

13 Per yatzun eti'j etetz waq erman, qetza k'onti'lkix tzan tkaj qsi' tzan txik qsi'na pixon te Qtata Dios eti'j etetz aj ganimix nim tzan te Qajawil. Komo te Qtata Dios okx'el tjoyo' tzan etok etetz kye tb'ay tzan ekolet titza', b'ix okxkolet titza' tzan tpaj te Txew Dios owel tsjapunsa' ti'j etanim b'ix etetz owok ewit'b'a' ek'u'j ti'j te tpakb'alil b'an'ax. 14 Tzan tpaj ntzani te Qtata Dios okxtzaj tuk'le' txiklen qpakb'a'na te tpakb'alil ti'j te tume'l titza' nqokolet, b'ix oqet tk'ulu' ikxji tzan tok eten etetz te xhchqitz'unal Qajaw Jesukrist. 15 Astilji waq erman, pe'eten waq jwert b'ix k'on tz'aj enajsa' ti'j etanim te xnaq'tzb'ilj aj oxik qxnaq'tza'na etetz, aj oxik qyoli'na etetz qatzun aj oqet qtz'ib'a'na te etetzji.*

16 Ntons [nkyinxnaq'tzan] tuky'i Qajaw Jesukrist b'ix tuky'i Qtata Dios aj nqoqet tgan' b'ix aj oje tzaj nimsa' jk'u'j te jun-ele'x b'ix aj oje tzaj tsi' ja' tzan tkaj lo'et jk'u'j tzan tpaj nim b'an galan nabl'in anke k'onti'l nqajo'; 17 [nkyinxnaq'tzan tuky'i'l tzan] nimsan ek'u'j b'ix tzan kyk'ulun tzan tel galan kyaqil aj ox'e'l eq'uma' b'ix kyaqil aj oqtel ek'ulu'.

3

A Tgan Tzan Qxnaq'tzan Kyi'j Kye Aj Nkyepakb'an Tyol Qtata Dios Ja'chq

1 Ajna'l waq erman, ngan tzan txik nq'uma' etetz tzan exnaq'tzan ch'in qi'ja tzan txik pakb'let te tpakb'alil ti'j Qajaw Jesukrist tuj kyaqil amaq' b'ix

* 2:1 1Tes 4:15-17 * 2:4 Dan 11:36; Ezq 28:2 * 2:8 Intqet awe'e' te aj nyolin ti'j 1:9. * 2:8

Isa 11:4 * 2:9 Mat 24:24 * 2:15 1Kor 11:2

tzan tqet kyjiq'b'a' iktza' oky'ik exol etetz. ² B'ix pe'exnaq'tzan ch'in qi'ja tzan jkoletna tuj kyq'ab' kye xjal aj nya'tx galan kyenab'lin b'ix aj pur nya'tx galan nkyb'isu', komo nya'tx kyaqil xjal n'ok wit'let kyk'u'j ti'j Qtata Dios. ³ Per yatzun te Qtata Dios, tetz jun yolin b'ix otk'ulu'tz tzan eten jwert b'ix okxtkolo'tz ti'j kyaqil aj nya'tx galan. ⁴ Qetza wit'lik jk'u'j ti'j Qajawil etetz nlay kaj esi' tzan tqet ek'ulu' kyaqil aj ma'tx xik jq'uma'na etetzni. ⁵ Qajaw tz'onenxwit eti'j tzan kyqet egani' txq'anky iktza' te Qtata Dios nkyequet tgani', b'ix tzan txik tsi' ebalor tzan etipan te xhcho'nal iktza'x te Krist otipaj te xhcho'nal.

Nya'tx Galan Tzan Qok Ky'aj

⁶ Waq erman, qetza qgana tzan txik jq'uma'na etetz iktza' tky'ixel Qajaw Jesukrist a'o'na, tzan tel epawa' etib' ky'i'j kye qerman aj k'on kygan aq'unan b'ix k'onti'l nkye'aq'unan iktza'x aj oxik qxnaq'tza'na etetz. ⁷ Etetz eteb'en titza' presis tzan tel etin qi'ja. Komo qetza k'onti'l ob'etna exol aj cha-wit ngoky'ajina, ⁸ b'ix k'onti'l oxik qwa'a'na jun qwe' tjay jun aj cha-wit jkotzijna, sinoke b'ajq'ij b'ix b'ajaq'b'il nqo'aq'unana tuq tzan k'on qokna cha te ek'a'chb'e'tz. ⁹ B'an'ax qetza at qoklena tzan txik jq'uma'na tuq etetz tzan qokna etone', per qetza o'aq'unana nim tzan tok eten tuq qi'ja titza' tuq nqo'aq'unan tzan tel etin tuq etetz ikxji. ¹⁰ Aj aqoqet tuq exol nxik jq'uma'na tuq etetz ikxjani. Ab'l aj k'on tgan aq'unan, ax k'onti'l tzan twa'an.

¹¹ Per ajna'l qchab'enkyana, ate' junjun exol k'onti'l nkye'aq'unan, k'onti'l nkyek'ulun ch'inwt, cha n'ox ksamo'qet kyib' aj ja' k'onti'l kyoklen. ¹² Qetza tuky'i tb'i Qajaw Jesukrist nxik jq'uma'na b'ix nkyexik jkawi'na kye aj xjal ikxji tzan kyaq'unan galan tzan kywa'an tuky'i kyaq'umb'inx. ¹³ B'ix etetz waq erman, k'on kxsiktik tzan ek'ulun te tume'l galan.*

¹⁴ Qa at ab'l aj k'onti'l nqet toksla' aj nxik jq'uma'na tuj ja u'jni, intok esi' enabl' ti'j b'ix ya k'onky tz'ok ejunch'i' etib' tuky'i'l tzan tqet ky'ixwik ch'in.

¹⁵ Per k'on qet eten iktza' etajq'oj sinoke intxik ekawi' iktza'x jun eterman.

Jun Kawb'il

¹⁶ Ntons Qtata Dios aj nchewsan jk'u'j, qet xhchewsaxwit etetz ek'u'j b'ajq'ij ti'j kyaqil. Qajaw qet tenxwit etuky'i'l tzi.

¹⁷ Wetz a'in Pa'k nqet ntz'ib'a' ja limb'il etetzni tuky'i nq'ab'x b'ix ntz'ib'inx. Te ja ntzani telponx b'an'ax a'in nkyinxik saman ja u'jni. Ikxji wetz nqet ntz'ib'a' tuj kyaqil wu'uj aj nkyexik nsama'. ¹⁸ Qajaw Jesukrist tzaj sinxwit etajsik etetz tzi jun nim b'an' galan.

* 3:8 Kya 18:3; 1Tes 2:9 * 3:13 Gal 6:9

Te Tb'ay U'j Stz'ib'en Pa'k Te Timotey

Jun Limb'il

¹Wetz a'in Pa'k, tky'ixel Kristo Jesus tzan tpaj inkaj si' tzan te Qtata Dios aj koloyon qij' b'ix tzan te Kristo Jesus aj ja' lo'ik jk'u'j. ²[Nqet ntz'ib'a' ja u'j] te yatz Timotey,* yatz aj [nage] jun b'an nk'wa'al a'ich tzan tpaj toklen wit'let ak'u'j ti'j Krist. Qtata Dios b'ix te Qajaw Kristo Jesus tzej ksi'xwit awajsik jun nim b'an galan b'ix tz'okxwit lo'et kyk'u'j awi'j b'ix qet kchewsaxwit ak'u'j.

A Tgan Tzan Tok Qsi' Qnab'l Ti'j Te Xnaq'tzb'ilj Aj Nya'tx B'an'ax

³Ntons aj ikja'n tuq nxik tuj Masedony, wetz oxik nq'uma' tzan akaj amaq' Efeso tzan txik aq'uma' kye junjun xjal tzi tzan k'on txik kxnaq'tza' junky xnaq'tzb'ilj aj nya'tx b'an'ax. ⁴Ax tzan txik aq'uma' tzan k'on tok ksi' kywi' ti'j tidi'chq aj cha nqet kxima' qatzun ti'j tidi'chq aj cha nkyewululun ti'j qijajil oqtxi'. Tzan tpaj nini cha mas nkyewululun b'ix k'onti'l n'oken te nini tzan qb'et tuj tume'l wit'lik jk'u'j ti'j Qtata Dios iktza' tetz tgan. ⁵Wetz nxik nq'uma' ntzani tzan tqet kygani' kyib'x tuky'i jun kyanim b'an saq b'ix k'onti'l tidi' nyolin tuj kyanim, b'ix wit'lik kyk'u'j tuky'i jun tk'u'jlal b'an b'an'ax ti'j te Qajawil.

⁶Junjun oje kaj kykola' tzan kyk'ulun ikxji. Oje kaj kykola' te b'an'ax, cha nkyewululun ti'j jun tidi' aj k'onti'l token. ⁷Kyetz kygan tzan kyok xnaq'tzal te Kawb'il per k'onti'l n'el kyniky' ti'j aj nxik kyq'uma', ni ti'j aj nxik kxnaq'tza' aj kyetz tuj kynab'l b'an'ax.

⁸Komo qetz qeb'enky te Kawb'il galan per qa n'oken iktza'xkix tkajlen swa'. ⁹A tgan tzan stjaj qna'o', te Kawb'il k'onti'l okay swa' kye xjal aj nkyeb'et tuj tume'l, sinoke okay swa' kye xjal aj iktza' ja ntzanije': kye aj k'on kygan okslan, kye aj tidi'chq nkyek'ulun, kye aj k'onti'l Dios tuj kywitz, kye aj chimol choj, kye aj k'onti'l nqet kxjani' Dios, kye aj nknyexmayin ti'j Dios, kye aj nkyekansan kytat b'ix kynan, kye kyaqil aj kansal xjal, ¹⁰kye aj nkyek'ajajin, kye aj xhq'e-e', kye aj nxik kyeq'i' xjal alajwers tzan kxik kyk'ayi', kye aj cha pur la'j-e', kye aj nxik ksi' kyjurement per nya'tx b'an'ax kyitza', b'ix kye aj nqet kyyoli' tidi'chq nya'tx galan ti'j te galan aj nxik qxnaq'tza'. ¹¹Te qxnaq'tzb'il tzajnaq ti'j te aj b'an tb'anil tpakb'alil galan aj nyolin ti'j te Qtata Dios aj nqet qna'o' b'ix inkaj si' wetz tzan txik npakb'a' te nini.

Te Pa'k Nxik Tsi' Pixon Te Qtata Dios Tqetlen Kolo'

¹²Wetz nxik nsi' pixon te Qajaw Kristo Jesus aj ntzaj tsi' nbalor, b'ix okay lo'let tk'u'j wi'j b'ix inkaj tsi' tzan waq'unan te tetz. ¹³Anke wetz oqtxi' n'el wik'o' tuq tetz, b'ix e'ok nq'o'ji' kye aj nkyexnaq'tzan tuq ti'j b'ix ti'chq nya'tx galan nqet nk'ulu' tuq kyij',* anke ikxji tuq nkyink'ulun, tetz owok lo'et tk'u'j wi'j tzan tpaj k'onti'l tuq web'en aj nk'ulu' b'ix mina' tuq wokslan ti'j. ¹⁴Per tetz otzaj tsi' wajsik jun nim b'an galan aj k'onti'l nwajo', otzaj tsi' tzan tok wit'let nk'u'j ti'j, b'ix tzan tok we'e' titza' tetz nim nkyinqet tгани'. ¹⁵Ja yol ntzani b'an'ax b'ix a tgan tzan txik kyoksla' kyaqil xjal ikxjani: "Te Kristo Jesus owul ntzani twitz tx'o'tx' kolol kye chimol choj." B'ix a'in wetz te tb'ay aj mas nim nchoj. ¹⁶Astilji owok lo'et tk'u'j wi'j, tzan tyek'un kyaqil tpsans wuky'i'l, komo a'in wetz te aj b'an pyor kxol kye txq'anly, b'ix ikxji

* 1:2 Kya 16:1 * 1:13 Kya 8:1-3; 9:1-5

tzan tnimsan kyk'u'j kye txq'an'ky aj okye'okslayon ti'j tzan kyanq'in te jun-ele'x. ¹⁷ [Intqet jiq'b'a'xwit te jun-ele'x! A tetz te twitzale' aj k'onti'l nmankun tajwalil b'ix aj k'onti'l nkamik, tetz aj k'onti'l eb'ajil, b'ix k'onti'l junky iktza' tetz. [Intqet jiq'b'a'xwit b'ix kyeyolinxwit galan ti'j tajwalil tuj kyaqil tyemp te jun-ele'x!

¹⁸ Nxik nq'uma' yatz ntzani nk'ajol Timotey, parej iktza'xkix aj oxik q'uma' yatz tzan kye aj yolil tyol Dios. Paq'ojin ti'j te aj nya'tx galan tuky'i jun tume'l galan tuj twitz te Qtata Dios. ¹⁹ K'on kaj asi' tzan tok wit'let ak'u'j ti'j te Qtat, b'ix k'on chk'ulun jun tidi' qa te awanim ntyoli' nya'tx galan. Komo ate' junjun oje kaj kykola' aj ja' wit'lik tuq kyk'u'j b'ix ikxji opon kynajsa' aj nkyoksla' tuq. ²⁰ Aj ntzanije' a te Iméneo b'ix te Jant. Wetz cha ekaj ntzoqpi' tuj tq'ab' Satanaz tzan tox tuj kywi' tzan k'on kyk'ulun nya'tx galan ti'j Qtata Dios.

2

Te Tume'l Titz'a' Tzan Qxnaq'tzan Tuky'i Qtata Dios

¹ Ntons [tzan tpaj kyaqil nini], tb'ay wetz ngan tzan txik nq'uma' tzan qxnaq'tzan tuky'i Qtata Dios b'ix tzan txik jqani' tuky'i'l b'ix tzan txik qsi' pixon te tetz, b'ix kyaqil ntzani* kyij' kyaqil xjal ² b'ix kyij' kyaqil kye k'ulul mandad b'ix kyij' kyaqil kye aj at kyajwalil. Ikxji tzan ganq'in tuj jun tume'l k'onti'l q'oj b'ix chewsa' qanim, tuj jun tume'l nqoxjanin Qtata Dios b'ix nqoliman kye xjal. ³ Galan tzan qxnaq'tzan ikxji tzan tpaj nqet tuj twitz Qtata Dios, te Qtata Dios aj koloyon qi'j. ⁴ Komo te Qtat tgan tzan kykolet kyaqil xjal b'ix tzan tel kyniky' ti'j te b'an'ax. ⁵ Komo cha jun Qtata Dios at, b'ix cha jun te yoliyon qxol qetz tuky'i Qtata Dios, a te Kristo Jesus aj owok xjal ⁶ b'ix oxik tq'apo' tib' tzan tkamik te kky'ixel kyaqil xjal tzan kykolet. A te tpakb'alilni aj oxik pakb'a' aj tponkix te q'ij b'isu' tzan te Qtata Dios.* ⁷ Astilji wetz otzaj si' wajwalil tzan npakb'an b'ix tzan wok jun tky'ixel Jesukrist, b'ix otzaj si' wajwalil tzan kxik nxnaq'tza' kye aj nya'tx tijajil Israel, tzan kxik nxnaq'tza' ja' tzan tok wit'let kyk'u'j b'ix tzan tel kyniky' te b'an'ax.* (Wetz tuky'i tb'i Qajaw Jesukrist nxik nq'uma' b'an'ax, k'onti'l nkyinnik'on.)

⁸ Ntons astilji wetz ngan tzan kxnaq'tzan kye xjal tuj kyaqil luwar ja' ate'. Intjaw kyin kyq'ab' jawnaq te Qtata Dios per tuky'i jun kyanim† b'an a'ox te tetz b'ix k'onti'l jun q'oj tuj kyanim, b'ix nya'tx tzan tna'non kyanim.

⁹ Yatzun kye xuj, wetz ngan tzan tok ksi' jun kyq'anaq tuj jun tume'l aj nqet tuj twitz Dios b'ix tuj kywitz xjal. Ax tzan tqet ktxaku' kyib' tuky'i jun tume'l galan b'ix nya'tx tzan tqet kyij' b'a' kyib' tuky'i kywi' b'an txaku' b'ix tuky'i oro qa tuky'i perlas, qatzun tuky'i kyq'anaq b'an twi' kar iktze'xtzun mas tb'anile' kywitz kye txq'an'ky,* ¹⁰ sinoke a tgan tzan kyk'ulun galan kyuky'i txq'an'ky. Komo ikxji a tgan tzan kyk'ulun kye xuj aj nkyexjanin Qtata Dios tuky'i kyk'ulb'en galan. ¹¹ Kye xuj a tgan tzan tok kcha'o' jun xnaq'tzb'ilj per k'onti'l tzan kywululun ti'j sinoke tzan tqet kyoksla'. ¹² Wetz nlay ntzoqpij tzan kxnaq'tzan kye xuj ni tzan kyk'ulun mandad kyij' kye ichan; b'ix k'onti'l tzan kywululun kxol kye qerman. ¹³ Komo te Qtata Dios a te Adan oqet tk'ulu' tb'ay, nya'tx a te Eba,* ¹⁴ b'ix nya'tx a te Adan te aj oqet eq'i' sinoke a te xuj, b'ix

* **2:1** Telponx tzan qxnaq'tzan tuky'i kyaqil txakl xnaq'tzb'il tuky'i Qtata Dios, b'ix tuj yol kastiy n'el iktza' "peticiones, oraciones, intercesiones, acciones de gracias en pro de todos los hombres." * **2:6** Mat 20:28; Mak 10:45; Gal 1:4; Tit 2:14 * **2:7** 2Tim 1:11 † **2:8** Ax: tuky'i kyq'ab' b'an saq. Te kyq'ab' telponx ti'j kyaqil aj jk'ulb'en, b'ix te jk'ulb'en njatz tuj qanim. * **2:9** 1Xhp 3:3 * **2:13** Gén 2:7,21-22

ya ma qet eq'i' oqet tz'aqik tuj choj.* ¹⁵ Per b'a'n tzan kykaj galan† kye xuj qa [oqtel kyk'ulu' iktza' kykajlen si'x tzan te Qtata Dios] tzan kyalan, per a'ox qa nlay kaj kykola' tzan tok kywit'b'a' kyk'u'j ti'j Qtat, b'ix tzan k'on tkaj kykola' titza' nqet kygani' [te tetz b'ix kye qerman], b'ix tzan kyan pawa' kyib' a'ox te Qtat, b'ix ax tzan kynab'lin galan [iktza' ma'tx xik nq'uma'ni].

3

Titza' A Tgan Tzan Kyb'et Tuj Tume'l Kye Tijxjal Aj Nim Kyajwalil

¹ Ja yol ntzani b'an'ax: Qa at ab'l aj tgan jun topis tzan tok tijxjal aj nim tajwalil kxol kye qerman, nini jun taq'un galan te aj n'el tгани'ni. ² Astilji te tume'l titza' nb'et te jun tijxjal aj at tajwalil kxol kye qerman a tgan ch'iwnt nya'tx galan ti'j. Ax a tgan cha jun txu'jel. Ax presis tzan ttab'lin b'an galan, b'ix tzan tb'et tuj jun tume'l aj b'isu' byenech titza'. A tgan tzan sten jun xjal aj nk'ulun kyaqil tuky'i jun tumelil, ax galan nab'lin tzan kxik tna'o' txq'anky aj nkyepon tjay, b'ix b'a'n tzan txik txnaq'tza' kye xjal. ³ B'ix nya'tx jun xjal aj b'a'n tz'uk'an, b'ix joyol q'oj sinoke jun xjal aj b'a'n tz'onen junky, njoyon tzan sten kyaqil galan, b'ix nya'tx cha tb'isunqet titza' tzan tok q'inon. ⁴ B'ix jun xjal aj totzqi' titza' tzan tk'ulun mandad tuj tjay, b'ix kye tk'wa'al nkye'okslan tetz, b'ix b'a'n kyeliman. ⁵ Komo jun xjal aj k'onti'l nkawin galan tuj tjay, z'ntons titza' owokelten kawiyon kxol kye qerman? ⁶ Te jun tijxjal nya'tx jun aj man txiklen toksla', komo kebal tzan tqet tjiq'b'a' tib' b'ix yaji oqtel tz'aqik b'ix oxel si' tuj il iktza' te Tajaw Choj. ⁷ Jun tijxjal, a tgan aj jiq'b'a' tzan kye aj k'onti'l nkye'okslan; ikxji tzan k'on tel tin tky'exaw b'ix tzan k'on tqet eq'i' tzan te Tajaw Choj.*

Titza' A Tgan Tzan Kyb'et Tuj Tume'l Kye Tijxjal Oneyon K'ulul Kwent Kxol Kye Qerman

⁸ Ntons ax ikxji kye tijxjal oneyon k'ulul kwent kxol kye qerman.* A tgan ch'iwnt jun tidi' nya'tx galan aj b'a'n tzan kyyolin kye xjal kyij', b'ix nya'tx xjal xpilitx'e', b'ix nya'tx xjal aj ajun kyexhb'a'jin, b'ix nya'tx xjal aj nkyek'ulun ganar tmin tuky'i jun tume'l aj nya'tx galan, ⁹ sinoke a tgan tzan tqet kyoksla' te tumelil aj nqoksla' b'ix k'onti'l tzan tyolin kyanim jun tidi' kyij'. ¹⁰ Tb'ay a tgan tzan kyok te jun preb tzan tok e'elet qa k'onti'l tidi' nya'tx galan kyij'; yaji qatzun nkyk'ulu' kyaqil galan, b'a'n tzan kyok tijxjal oneyon k'ulul kwent kxol kye qerman.†

¹¹ Ax ikxji kye kxu'jel, a tgan k'onti'l jun tidi' kyij' aj b'a'n tzan kyqet yoli' tzan kye xjal, b'ix nya'tx chimol yole', b'ix tzan kyanq'in tuj jun tume'l b'an galan, b'ix k'onti'l tzan tkaj ksi' tzan kyk'ulun kyaqil aj presis tzan tqet kyk'ulu'. ¹² Kye tijxjal aj nkye'onen k'ulul kwent kxol kye qerman, a tgan cha jun kxu'jel b'ix aj b'an galan nkyek'ulun mandad kyij' kyk'wa'al b'ix ax kyij' kyaqil aj tuj kyjay. ¹³ Komo kye aj nkye'onen galan kxol kye qerman, kyetz nkyeqet jiq'b'a' b'ix mas n'ok nimsa' kyk'u'j tzan kyk'ulun tidi' chq tuky'i jun kyk'u'j wit'lik ti'j Kristo Jesus.

¹⁴ Wetz lo'ik nk'u'j tzan npon naj q'olb'el te yatz, per nqet ntz'ib'a' kyaqil ntzani te yatz ¹⁵ qa nlay kyinpon luwew, ntons aweb'en titza' tzan ab'et tuj tume'l kxol kye tk'wa'al Qtata Dios, te Qtata Dios aj at jun tanq'in b'ix kye tk'wa'al aj eq'i' te tpakb'alil b'an'ax kyitza' b'ix nkyekolon ti'j te b'an'ax. ¹⁶ B'an'ax b'an tume'l te aj kwest tuq tzan tel niky'j ti'j oqtxi' titza' oqet tb'isu' te Qtata Dios tzan tkolon qi'j, per yatzun ajna'l oje tzaj tyek'ul' qetz, b'ix

* **2:14** Gén 3:1-6 † **2:15** Ax: otkolo'tz'ib'. * **3:7** Tit 1:6-9 * **3:8** Ax: diáconos. † **3:10** Ax: diáconos.

ikxjani te tume'l: Tetz xhchi'jel, xhchi'jel xjalkix tuq b'ix tzan te Txew Dios owok e'e' k'onti'l xhchoj. Owok e'e' tzan kye ángel b'ix oxik pakb'a' kxol xjal ja'chq.† E'okslan ti'j tzani twitz tx'o'tx' b'ix ok'amet tuj ka'j aj ja' at nim xhchqitz'unal.

4

Jun Tpakb'alil Kyi'j Kye Aj Okajel Kykola' Tzan Kyokslan

¹ Te Txew Dios ntq'uma' txxolil, tuj jun tyemp aj tzul mas yaj, aj ch'inky tuq tul te Qajawil, txq'an qerman okajel kykola' tzan tok wit'let kyk'u'j ti'j Qtat. B'ix cha owokel ksi' kywi' kyij' malspirit aj cha nkye'eq'in xjal, b'ix kyij' xnaq'tzb'ilj aj cha malspirit swal tetz; ² owokel ksi' kywi' kyij' xjal aj xmeletz'-e' b'ix sq'o'l, xjal aj ya k'onti'l nkyna'o' tuj kyanim alkyetz te galan b'ix alkyetz te nya'tx galan. ³ Kyetz nlay ktzoqpij tzan kyok junan kye xjal, b'ix nlay ktzoqpij tzan kywa'an kye xjal ti'chq aj okaj si' tzan Qtata Dios. Komo okaj tsi' tzan jk'amon nini tuky'i jun pixon te tetz, qetz aj nqo'okslan b'ix aj qotzqi' te tume'l b'an'ax. ⁴ Komo kyaqil aj oje qet tk'ulu' Qtata Dios jun galan* b'ix k'onti'l tzan tqet yajlet qa oxel qsi' pixon te Qtata Dios ti'j, ⁵ tzan tpaj oje kaj pawa' a'ox te Qtata Dios tzan te tyol aj oxik tq'uma' b'ix tzan tpaj nqoxnaq'tzan ti'j.

⁶ Qa yatz oxel axnaq'tza' kyaqil ntzani kxol kye qerman, oxhch'okel jun xnaq'tzon aj nxnaq'tzan b'an galan ti'j te Kristo Jesus, b'ix ochteyon jwert tuky'i'l tzan tpaj nxhcha'on tyol te aj ja' wit'lik jk'u'j b'ix tzan tpaj te tumelil ti'j te xnaq'tzb'ilj galan aj nxik awin. ⁷ K'on tz'ok asi' awi' ti'j te xnaq'tzb'ilj aj cha tuj kywi'x kye xjal, aj cha naqe kyyol b'i'xh b'ix nya'tx galan n'el tuj twitz Qtata Dios. Yatz k'on xhch'ok ikxji sinoke pab'et tuj jun tume'l aj ntxjanin Qtata Dios. ⁸ Jun tume'l aj njk'ulu' tzan tok jun galan te qchi'jel, nini at token ti'j te qchi'jel tzani twitz tx'o'tx'; per te tume'l o'j qxjanin te Qtata Dios n'oken te jun galan ti'j kyaqil tzani twitz tx'o'tx' b'ix ax te jun-ele'x tuj ka'j. ⁹ Aj yol nini b'an'ax, b'ix a tgan tzan kyokslan kyaqil xjal ti'j. ¹⁰ Astilji nqo'aq'unan nim, nqo'ok-il ti'j tzan tpaj oje kaj lo'et jk'u'j ti'j Qtata Dios aj at jun tanq'in b'ix b'a'n tzan tkolon kyij' kyaqil xjal aj nkye'okslan ti'j.

¹¹ Te aj ntzani intxik ak'ulu' mandad kxol b'ix intxik axnaq'tza'. ¹² K'on tz'ok en jun tidi' awi'j aj b'a'n tzan aqet yoli' tzan tpaj man k'wa'l a'ich. Mejor, intqet ayek'u' kye qerman titza' tzan qyolin galan b'ix titza' tzan qb'et tuj tume'l, titza' tzan kyqet qgani' txq'anky, b'ix titza' tzan tok qwit'b'a' jk'u'j ti'j Qajawil tuky'i jun qanim b'an saq. ¹³ Mina' npon wetz, intok asi' ak'u'j tzan tjaw awen te Tu'jal Dios kxol kye qerman, b'ix intxik animsa' kyk'u'j kye qerman b'ix inkxik axnaq'tza'. ¹⁴ K'on kaj asi' te awajb'en aj otzaj tsi' te Qtata Dios yatz aj kyyolin kye b'uch'uj tijxjal te tpakb'alil aj oxik tswa' Qtat tuj kyanim aj tqet ksi' kyq'ab' awajsik. ¹⁵ Intok asi' ak'u'j tzan tqet ak'ulu' kyaqil ntza'n tzan tok en awi'j yatz tzan kyaqil xjal, yatz kyeb'ayle' nxhch'ok mas jwert tuj awanim tzan ab'et tuj jun tume'l galan. ¹⁶ Intok asi' anab'l awi'x titza' nchb'et b'ix titza' nxik axnaq'tza' te tume'l. K'on kaj akola' tzan txik awin te tume'l. Qa oqtel ak'ulu' ikxji, akolo'tz awib'x b'ix ax kye aj nkyecha'on awi'j.

5

Te Tume'l Titza' Tzan Qyolin Kxol Kye Qerman

† 3:16 Ax: kxol kye aj nya'tx tijajil Israel. * 4:4 Gén 1:31

¹ K'on chjaw kaw oj txik akawi' jun tij, sinoke intxik akawi' kyeb'a' tuky'i tume'l, iktze'xtzun tetz atat. B'ix yatzun kye aj man tal-e' iktze'xtzun kyetz awitz'in-e', ² b'ix kye b'ix'xh iktze'xtzun kyetz anan, b'ix kye xuj aj man tal-e' iktze'xtzun awitz'in-e', tuky'i jun tume'l b'an galan.

Te Tume'l Titza' Tzan Kyqet Qen Kye Byud

³ Ntons, inkyok awone' kye xuj aj byud-e' aj k'onti'l ab'l kyij'. ⁴ Qa jun byud ate' tal qatzun tb'etx'elji, kye tal qatzun tb'etx'elji kyetz at nim kyoklen tzan kyk'ulun galan te tetz tzan tpaj tetz jun aj tuj kyjayx. Ixkxi tzan tok kswa' te kytat iktza'x oxik si' kyetz aj man tuq nekit-e'. Te ntzani n'el galan tuj twitz Qtata Dios. ⁵ Jun byud b'an b'an'ax, aj oje kaj b'an ch'i xhchukel, tetz lo'ik tk'u'j ti'j Qtata Dios b'ix k'onti'l nkaj tsi' tzan txnaq'tzan, b'ajq'ij b'ix b'ajaq'b'il nqet twitz twitz Qtata Dios. ⁶ Per jun byud aj cha nk'ulun kyaqil iktza' kye aj k'onti'l nkye'okslan, tetz kamnaq anke itz'oj xhchi'jel. ⁷ Intxik aq'uma' kyetz kyaqil ntzani tzan k'on kyqet yoli' tzan kye xjal. ⁸ Ab'l aj k'onti'l nxik tsi' aj presis te jun tfamily, b'ix pyor qa te jun aj tuj tjayx, tetzni'n ikja'n tkaj tkola' aj ja' wit'lik jk'u'j, b'ix tetz mas pyor twitz jun aj k'onti'l n'okslan te Qtata Dios.

⁹ Jun byud aj b'an b'an'ax aj otz'ib'letel kxol kye txq'anky byud, a'ox aj oje jakon oxqal (60) aq'b'i tetz b'ix qa cha jun tichmil owoknoj; ¹⁰ b'ix a tgan a'ox jun aj otzqi'mj tzan tpaj tk'ulb'en ti'chq galan, b'ix ejaw tky'ib'sa' tal galan,* b'ix galan nab'lin kyuky'i kye xjal aj nkyepon tjay, b'ix nkyexik tna'o' kye txq'anky qerman tb'ay twitz tetz,† b'ix n'onen tuq kyuky'i kye aj n'ok kyen twitz xhcho'nal, b'ix tuky'i jun tk'u'j'jal ntk'ulu' tuq tidi'chq galan kye xjal.

¹¹ Per k'on kyetz'ib'let kye byud aj man tal-e'x, tzan tpaj kyetz oj tel kyq'ajab' tzan kyok junan, yaji ya k'onky kygan te Krist sinoke kygan tzan kyok junan junky'el. ¹² Ixkxi cha nkyejoyon tzan kxik si' tuj il tzan tpaj nkaj kykola' tzan tok wit'let kyk'u'j aj ja' ojetq tuq tz'ok kywit'b'a' tb'ay. ¹³ B'ix nkyenaq'et tzan kxb'ak'an tjay jun tjay jun, b'ix n'ok kky'aj b'ix nya'tx a'ox ikxji sinoke nkye'ok lo'ol yol, n'ox ksamo' kyib' ja' k'onti'l kyoklen, b'ix tidi'chq nya'tx galan nkyoyoli'. ¹⁴ Astilji wetz ngan tzan kyok junan kye byud aj man tal-e'x b'ix inkyalan b'ix inkyaq'unan galan tuj kyjay, ikxji nlay kyeqet yoli' tzan kye aj n'ok ajq'ojan kyetz.‡ ¹⁵ Ate' junjun te kyetz oje tz'el kypawa' kyib' kxol kye qerman tzan kyok lapet ti'j Satanas.

¹⁶ Qa jun qerman xuj at jun byud kxol tfamily, intqet tk'ulu' kwent. Ixkxi nya'tx kye qerman okyeqtel k'ulun kwent tetz, b'ix kye qerman b'a'n tzan kyonen kyij' kye txq'anky aj b'an b'an'ax byud aj k'onti'l ab'l kyij'.

Te Tume'l Tzan Kyk'ulun Kwent Kye Qerman Jun Tijxjal Aj At Tajwalil

¹⁷ Kye tijxjal aj at kyajwalil aj nkye'aq'unan galan kxol kye qerman, kyetz a tgan tzan kyqet jiq'b'a' nim,§ b'ix tzan txik si' aj presis te kyetz, b'ix pyor kye aj nkyepakb'an b'ix kye aj nkyexnaq'tzan exol. ¹⁸ Komo tuj Tu'jal Dios nyolin ikxjani: "K'on tz'el awin twe' te wakxh aj n'aq'unan."* B'ix ax nyolin ikxjaniky: "Jun xjal aj n'aq'unan a tgan tzan tk'amon twi' tk'u'j."* ¹⁹ Qa kye xjal nkyeyolin jun tidi' nya'tx galan ti'j jun tijxjal aj at jun tajwalil, k'on xik awoksla' qa k'onti'l kab'e' qa ox aj oje tz'ok kyen qa b'an'ax aj nkyoyoli'.* ²⁰ Kye

* **5:10** Ax: qa exik tkawi'-tal galan aj man tuq nekit-e'. † **5:10** Ax: qa owel xtx'ajo' kyok kye aj pawame' tzan Qtata Dios; qxol k'onti'l qotzqi' tzan qtx'ajon kyok kye aj nkyepon qjay iktza' kyetz nkyk'ulu' tuq, per jun xjal nk'ulun tuq nini cha tholuntadx ntons jun b'an galan xjal tuq. ‡ **5:14** Ax: nlay kyeqet yoli' tzan kye qajq'oj. § **5:17** Tuj kastiy: doble honor. * **5:18** Ax: k'on tz'ok asi' tbosal te wakxh aj man n'oken tzan tb'ujun triw; Deu 25:4. * **5:18** Mat 10:10; Luks 10:7 * **5:19** Deu 17:6; 19:15

aj k'onti'l nkaj kykola' tzan kyjoyon choj, intxik aq'uma' kyetz kywitz kyaqil kye txq'an ky qerman, nya'tx galan aj nkyk'ulu'. Oqtel ak'ulu' ikxji tzan kxob' ch'in kye txq'an ky [tzan k'on kyk'ulun kyetz ikxji]. ²¹ Wetz twitz te Qtata Dios b'ix twitz te Qajaw Kristo Jesus kyuky'i kyaqil kye ángel aj joyome' titza', wetz oxel nq'uma' yatz tzan tqet ak'ulu' aj nxik nq'uma' yatzni, b'ix k'onti'l tzan ak'ulun jun tidi' qa mina' tok acha'o' byenech ti'j, k'onti'l tzan akaj alkawet ti'j nijunwt ab'lchaq kyetz. ²² K'on qet asi' aq'ab' tajsik jun ab'l [tzan tk'amon jun tajwalil] qa mina' tqet ab'isu' byenech; ikxji tzan k'on txik asamo' awib' tuj xhchoj junky. K'on xik asamo' awib' tuj jun nya'tx galan.

²³ Ntons, yatzun yatz, komo kob'chaq nchyab'tik n'ok tyab'il ak'u'j, k'on xik awuk'a' a'ox a', sinoke intxik awuk'a' ch'in ta'al ub tx'amsa' [tzan ab'antik].†

K'onti'l Tidi' B'an Tzan Tkaj Ewj

²⁴ Te kchoj junjun xjal n'el qniky' ti'j b'an byenech anke mina' tuq kxik si' tuj il b'ix yatzun te kchoj kye junjunky n'el qniky' ti'j yajxi'. ²⁵ B'ix ax ikxji ti'j kyaqil te aj galan njk'ulu', ax n'ok e'elet, b'ix te jk'ulb'en aj k'onti'l nb'antik tzan tok en luwew, nlay b'antik tzan tkaj ewj b'eyx te jun-ele'x.

6

Titza' A Tgan Tzan Kyb'et Tuj Tume'l Kye Aj At Kyajaw

¹ Ntons kyij kyaqil kye aj nkye'aq'unan te jun kyajaw, intqet kyoksla' kyajaw b'ix inkyqet kylima' galan tzan k'on tqet yoli' te Qtata Dios ni te aj nxik qxnaq'tza'. ² B'ix kye aj at kyajaw aj nkye'okslan [ti'j Krist], k'onti'l tzan tkaj ksi' tzan tqet kyoksla' kyajaw tzan tpaj kyerman kyib', sinoke a tgan tzan kyaq'unan mas galan tzan tpaj ax kyetz nkye'okslan ti'j Krist b'ix ax qermane' aj ganime' nim qitza'. Intxik axnaq'tza' kyaqil ja ntzani b'ix inkxik akawi kyeb'a'.

Alkyetz Te Jq'inomal B'an B'an'ax

³ Qa at jun nxik txnaq'tza' junky tidi' chukt ky aj nya'tx parej tuky'i te aj oxik txnaq'tza' te Qajaw Jesukrist, qa k'onti'l nxik txnaq'tza' iktza' te Qtata Dios tgan tzan qanq'in, ⁴ te nini jun xjal aj cha nqet tjiq'b'a' tib'x ti'j aj ntb'isu' b'ix k'onti'l teb'en ch'inwt. Cha nxik tq'uma' tidi'chq tzan kyna'non kyanim kye txq'an ky b'ix cha twululunqet ti'j tidi'chq, b'ix tzan tpaj nini nkye'ek'awin, b'ix n'ok q'oj kxol, b'ix nkyeyolin yol nya'tx galan tuj twitz Qtata Dios, b'ix cha kximanqet qa kye txq'an ky xjal nya'tx galan nkyek'ulun, ⁵ n'ok kyajq'oja' kyib' tzan tpaj te kywi' b'an ti'chq nya'tx galan ntb'isu', k'onti'l kyeb'en alklyetz te b'an'ax, b'ix kyetz tuj kynab'l, qa nkye'okslan ti'j Dios, cha tzan tok nim kytumin. ⁶ B'an'ax oj qokslan, nim tidi'chq njk'amo', per a'ox qa kontent ato' ti'j kyaqil aj at qetz. ⁷ Komo aj qitz'jik twitz ja tx'o'tx'ni, k'onti'l tidi' owul qin, b'ix ax k'onti'l tidi' oxel qinky oj jkamik. ⁸ Qa at qwe' b'ix qa at jq'anaq ntons qob'ajten waq kontent tzan aj nini. ⁹ Yatzun kye aj n'el kyq'ajab' tzan kyok q'inon, kyetz nkyeqet tz'aqik kyib'x b'ix nkyekaj tzyu' b'ix tidi'chq n'el kygan' aj nya'tx tume'l, aj cha nk'ulun jun nya'tx galan kyij, b'ix nxik in kyetz tuj il tzan kyonaj. ¹⁰ Komo te tlok'il kyaqil te nya'tx galan tzi ntzaj oj tel qgan' te tmin. Ate' junjun tzan tpaj mer kygan tuq te tmin, okaj kykola' aj ja' tuq wit'lik kyk'u'j b'ix a'e'xk kyetz oje kyk'uluj tzan tok kyen twitz xhcho'nal. *

† **5:23** Tzani nyolin ti'j jun kyuk'a' tb'i "vino" aj ta'l lob'j ub tx'amsa'. N'oken tuq te q'anb'il tx'alenk'u'j b'ix cha ch'in alkol tuj, nya'tx jwert iktza' te xhb'a'j; 1Tim 3:3. * **6:4** Ax: k'onti'l n'ok wit'let kyk'u'j ti'j junky. * **6:6** 1Kor 7:31 * **6:7** Job 1:21; Sal 49:17; Ecl 5:15 * **6:10** Ebr 13:5

Titza' Tzan Qb'et Tuj Tume'l

¹¹ Per yatz, aj q'apo' awib' tuj tq'ab' Qtata Dios, intel apawa' awib' ti'j kyaqil aj nini. Pab'et tuj tume'l, k'on kaj akola' tzan axjanin Qtata Dios, intok wit'let ak'u'j ti'j b'ajq'ij, k'on kaj asi' tzan kyqet agani' kye qerman, k'on b'aj apasens, b'ix payolin kyeb'a' kyuky'i txq'anky. ¹² Intok asi' ak'u'j ti'j te aj ja' wit'lik jk'u'j† anke b'an kwest. Komo at jun awanq'in te jun-ele'x, k'on kaj asi' tzan aten jwert, komo tzan tpajji te Qtata Dios oxhtzaj tuk'le', b'ix yatz kywitz ky'ila'j german oxik aq'uma' aj ja' wit'lik ak'u'j. ¹³ Ajna'l nxik nq'uma' te yatz tuky'i tb'i Qtata Dios aj nxik sin tanq'in kyaqil tidi'chq, b'ix nxik nq'uma' tuky'i tb'i Qajaw Kristo Jesus aj oxik tq'uma' tume'l twitz te Pónsio Piláto,* ¹⁴ nxik nq'uma' te yatz tzan tqet awoksla' te aj nxik nq'uma'ni, b'ix k'ululj nini tuj tume'l b'ix k'on ak'ulun jun tidi' nya'tx galan aj okyeyoliyon kye xjal qa nya'tx galan. Intqet ak'ulu' ikxji b'eyx ajna'l max oj tul junky'el te Qajaw Jesukrist. ¹⁵ Tetz otzajel tyek'u' tib' tujb'a'n pon te tyemp. A tetz te aj b'an ky'iwla', a'ox tetz at tajwalil tajsik kyaqil, a'ox tetz te twitzale' k'ulul mandad ky'i'j kyaqil k'ulul mandad, b'ix a'ox tetz tajawil ky'i'j kyaqil kye aj at kyajawil. ¹⁶ A'ox tetz te aj k'onti'l nkamik, a tetz nnajan tuj jun chqitz'unal aj nijunwt b'a'n tzan tox tzi, b'ix nijunwt xjal b'a'n tzan txik en tetz. Intqet jiq'b'a'xwit tetz te jun-ele'x b'ix instenxwit te tajwalil ti'j kyaqil. Intokxwif ikxji.

Titza' A Tgan Tzan Kyb'et Tuj Tume'l Kye Aj At Kyq'inomal

¹⁷ Ntons, kye aj at kyq'inomal twitz ja tx'o'tx'ni, intxik aq'uma' kyetz tzan k'on tqet kyjiq'b'a' kyib' b'ix k'on kaj lo'et kyk'u'j ti'j kyq'inomal, tzan tpaj te jq'inomal nya'tx te jun-ele'x. Mejor tzan tkaj lo'et kyk'u'j ti'j Qtata Dios tzan tpaj a tetz te aj ntzaj sin qetz tidi'chq tzan qchalaj b'ix nya'tx cha ch'imu's-wit ntzaj tsi'. ¹⁸ Intxik aq'uma' kyetz tzan kyk'ulun nim tidi'chq b'an galan, b'ix tzan kyonen tuky'i jun tk'u'jlal tzan token aj tidi' kyetz te jun galan kye txq'anky qerman. ¹⁹ Ikxji te kyk'ulb'en galan tzani twitz tx'o'tx' owokel te jun galan yajxi', owokel te jun galan ti'j te kyanq'in b'an b'an'ax b'ix te jun-ele'x.

Jun Kawb'il

²⁰ Yatz Timotey, k'on tz'ajnaj ti'j awanim tzan ak'ulun kyaqil aj ma'tx xik nq'uma' yatzni. K'on tz'ok asi' axkyin ti'j kyaqil aj nkyq'uma' kye xjal aj k'onti'l token b'ix k'onti'l nqet tuj twitz te Qtata Dios, kyaqil aj nkyb'isu' kyetz iktza' b'an'ax per nya'tx. ²¹ Komo iktza'x junjun nxik kxnaq'tza' iktza' cha tuj kywi'x kyetz, oje kaj kykola' aj ja' tuq wit'lik kyk'u'j. Bwen ntons, Qtata Dios tzaj sinxwit jun nim b'an galan awajsik yatz.

† 6:12 Ax: iktza' jun soldad aj n'aq'unan galan. * 6:13 Wnch 18:37

Te Tkab'i' U'j Stz'ib'en Pa'k Te Timotey

Jun Limb'il

¹ Wetz a'in Pa'k aj tky'ixel Kristo Jesus tzan tpaj inkaj si' tzan te Qtata Dios [tzan npakb'an] ti'j te qanq'in te jun-ele'x tuky'i Kristo Jesus iktza'x okaj tsi' tyol ti'j. ² Nqet ntz'ib'a'ja u'j te yatz nk'wa'al Timotey* aj b'an ganimich witz'a'. Tzaj si'xwit te yatz tzan te Qtata Dios b'ix te Qajaw Kristo Jesus jun nim b'an galan aj mas nim twitz te aj nqajo', b'ix tz'okxwit lo'et tk'u'j awi'j b'ix qetxwit xhchewsa' ak'u'j.

Te Pa'k B'an Nxnaq'tzan Ti'j Timotey

³ Wetz, oj nxnaq'tzan tuky'i Qtata Dios b'ajq'ij b'ix b'ajaq'b'il, nxhstzaj nna'o' b'ix nxik nsi' nim pixon te Qtat awi'j yatz. Wetz nqet nna'o' te Qtat iktza'x kye wijajil oqtxi', b'ix k'onti'l nyolin wanim jun tidi' wi'j. ⁴ Wetz ntzaj nna'o' awo'jb'en b'ix ngan tzan awok wen tzan nchalaj nim awi'j. ⁵ Ntzaj nna'o' titza' yatz wit'lik ak'u'j ti'j Qtata Dios tuky'i jun tk'u'j'jal b'an b'an'ax iktza'x te ab'i'ixh Loyd b'ix te anan Ewnis [wit'lik tuq kyk'u'j ti'j Qajawil], b'ix wetz web'en ax yatz ikxji wit'lik ak'u'j ti'j Qajawil.* ⁶ Astilji wetz ngan tzan txik nq'uma' yatz tzan k'on tkaj asi' te awajb'en aj otzaj tsi' te Qtata Dios te yatz, aj tqet nsi' nq'ab' awajsik. ⁷ Komo te Qtata Dios otzaj tsi' Txew te qetz nya'tx tzan qxob' sinoke tzan tnimsan jk'u'j, b'ix tzan kyqet qgani' [txq'anky], b'ix tzan tok jun qnab'l tzan jk'ulun mandad qib'x [iktza' tetz tgan].

⁸ Astilji k'on chqet ky'ixwik tzan txik apakb'a' ti'j Qajawil, b'ix k'on chqet ky'ixwik wi'j tzan tpaj akyinqex pres. Komo te Qtata Dios nnimsan ak'u'j, k'amoj tzan tok awen ch'in twitz aj xhcho'nal aj n'ok qen tzan tpaj nqopakb'an te tpakb'alil aj nkolon te qetz. ⁹ Te Qtata Dios oqet tkolo' a'o' b'ix ajna'l aji tetz twitzale' otzaj uk'len te qetz tzan jkaj pawa' a'ox te tetz, nya'tx tzan tpaj galan-wit a'o', sinoke tzan tpaj ikxjikix tetz tgan b'ix tetz otzaj tsi' jun nim b'an galan qajsik tzan tpaj Kristo Jesus anke k'onti'l tuq nqajo', b'ix [oqet tb'isu' ntzani] atx aj mina' tuq tb'antik te twitz tx'o'tx' kyaqil. ¹⁰ B'ix ajna'l oje qet tyek'u' titza' nqoqet tgan' tzan tpaj otzaj tlajo' te Kristo Jesus aj koloyon qi'j, b'ix ikxji opon tnajsa' te kamikyj b'ix otzaj tq'uma' te tpakb'alil galan aj nyolin titza' tzan qanq'in te jun-ele'x. ¹¹ Te Qtata Dios okaj sin te wetz tzan txik npakb'a' ja tpakb'alilni, b'ix inkaj tsi' iktza' jun tky'ixel te Kristo Jesus b'ix tzan kxik nxnaq'tza' txq'anky.* ¹² Astilji nky'ik wi'j kyaqil ja xhcho'nalni, per k'onti'l nkyinky'ixwik tzan tpaj wetz web'en ab'l qi'j oje kyin'okslan, b'ix wetz web'en tetz at tajwalil tzan tqet tkolo' te aj otzaj tq'uma' wetz, kolomaj titza' ajna'l max oj tal.

¹³ B'ix yatz, intxik awin te tumelil iktza'x aj oxik nxnaq'tza' yatz, pawanq'in wit'lik ak'u'j ti'j Kristo Jesus, b'ix inkyqet agani' txq'anky iktza'x tetz nqoqet tgan', ¹⁴ b'ix tzan te Txew Dios aj atqex tuj qanim, intqet akolo' te ja xnaq'tzb'il galanni.

¹⁵ Komo yatz aweb'en kyij kye aj tzajnaqe' tuj Asy, kyetz oje kyinkaj kykolo', b'ix kxol kyetz ax te Pijel b'ix te Ermójenes. ¹⁶ Yatzun ti'j te qerman Onesiforo, tz'ok lo'etxwit tk'u'j te Qtata Dios kyij kye aj tuj tjay, tzan tpaj tetz ky'ila'j-el ojaw teq'i' nk'u'j b'ix k'onti'l oqet ky'ixwik tzan tpaj akyinqex tuq pres. ¹⁷ B'ix aj tpon tetz amaq' Rom, owokten joyol wetz ja' tuq akyinqet, k'onti'l okaj tsi' tzan tjoyon wi'j max aj nkanet titza'. ¹⁸ Tz'okxwit lo'et tk'u'j

* 1:2 Kya 16:1; 1Tim 1:2 * 1:5 Kya 16:1 * 1:11 1Tim 2:7

te Qajawil ti'j tetz tuj aj q'ij aj tzul mas yajni. Yatz aweb'en titza' tetz owonen galan qi'j tuj Efeso.

2

Titza' Tzan Qipan Oj Tok Qen Twitz Jun Xhcho'nal

¹ Yatz nk'ajol, paten jwert tzan tpaj te aj nim b'an galan aj ntzaj tsi' Kristo Jesus awajsik. ² Te aj owok acha'o' aj nxik tuq nq'uma' kywitzt ky'ila'j xjal, ax yatz intxik aq'uma' ikxji kyuky'i kye aj k'onti'l nkaj kykola' [tzan kyokslan te Qtata Dios] b'ix b'a'n tzan txik kxnaq'tza' txq'anky.

³ Ax intxik awin ch'in yatz aj xhcho'nal aj n'ok qena, iktza'x jun soldad galan [ntipa' tidi'chq xhcho'nal]. ⁴ B'ix jun soldad [galan] k'onti'l n'ox tsamo' tib' tuj tidi'chq kxol kye xjal tzan tpaj tgan tzan tkaj galan tuj twitz te twitzale' k'ulul mandad ti'j. ⁵ [B'ix ax ikxji] ti'j jun saqchb'ilon, tzan tkamb'an te aj tgan, presis tzan k'on tkaj tsi' tzan tsaqchb'ilan tuky'i tume'l. ⁶ [B'ix ax ikxji] ti'j jun aj nqet taq'una' xtx'o'otx', qa tgan tzan tk'amon twitz te awalj, a tgan tb'ay tzan taq'unan byenech ti'j. ⁷ Intqet ab'isu' ti'j aj nxik nq'uma'ni, b'ix te Qajawil oxel'tsi' jun anab'l tzan tel aniky' ti'j kyaqil.

⁸ Instzaj ana'o' te Jesukrist aj tijajil Dawid.* Tetz ojaw anq'in kxol kye kamnaq, b'ix aj ntza'n te tpakb'alil galan aj nxik npakb'a'. ⁹ Tzan tpaj te ja tpakb'alilni wetz n'ok wen twitz xhcho'nal, b'ix k'alomin tuky'i kaden [tuj pres] naqe jun eleq' a'in, per te tyol Qtata Dios nya'tx k'alo'. ¹⁰ Astilji wetz nwipa' tidi'chq ja xhcho'nalni tzan kypaj kyaqil kye aj joyome' tzan Qtata Dios, tzan kyokletok tzan Kristo Jesus tzan tok kyen xhchqitz'unal te jun-ele'x. ¹¹ Ja yol ntzani b'an'ax: Qa qokamel tuky'i'l, ax oqo'anq'iyon tuky'i'l. ¹² Qa qipa'tz twitz xhcho'nal, ax oqok'uluyon mandad oj tkaj kyaqil tuj tq'ab'.* Qa qetz oxel'jq'uma' k'onti'l qotzqi' tetz, ax tetz oxel'jq'uma' k'onti'l totzqi' a'o'.* ¹³ Qa qetz okajel jkola' tetz, tetz tzunx jun yolin tzan tpaj k'onti'l njaw meltz'jik.

Titza' Tzan Tb'et Jun Aq'unon Aj N'el Galan Tuj Twitz Qtata Dios

¹⁴ Instzaj ana'o' kxol kye qerman aj nxik nq'uma'ni b'ix inkxik akawi' kyetz tuky'i tb'i Qtata Dios tzan tkaj ksi' tzan kywululun, tzan tpaj k'onti'l n'oken b'ix cha n'ok te jun nya'tx galan kye aj nkyecha'on kyij. ¹⁵ Intok asi' ak'u'j tzan awal galan tuj twitz Qtata Dios iktza' jun aq'unon aj k'onti'l tidi' qi'j b'a'n tzan tqet ky'ixwik, b'ix nxik txnaq'tza' galan te tpakb'alil b'an'ax. ¹⁶ K'on tz'ox asamo' awib' kxol kye aj nkyewululun ti'j tidi'chq aj k'onti'l token, tzan tpaj kyeb'ayle' cha mas nkyek'ulun te aj k'onti'l nqet tuj twitz Qtata Dios.

¹⁷ Te aj nkyoli' nxik le'lon tib' naqe jun yab'il aj nxik tq'aysa' qchi'jel.† Xjal iktza' kyetz a'e' te Iméneo b'ix Pilet, ¹⁸ a'e' aj okaj kykola' te b'an'ax. Komo nkyq'uma' oje qojaw anq'in b'ix ikxji cha nkyek'ulun tzan tkaj kykola' junjun titza' wit'lik kyk'u'j. ¹⁹ Per te Qtata Dios oje kaj tsi' jun tume'l aj nlay ky'ixpjik aj ja' tz'ib'ankaj ikxjani: "Te Qajawil totzqi' kye aj etzame' titza'."* B'ix [ax tuj junky part nyolin ikxjani]: "Etetz ekyaqil aj nqet etoksla' te Qajawil, intel epawa' etib' ti'j te aj nya'tx galan."*

²⁰ Tuj jun nim jay, nya'tx a'ox okensb'il xtx'otx'al oro b'ix xtx'otx'al plata ate', sinoke ax ate' xtx'otx'al tze' b'ix tx'o'tx', b'ix junjun nkye'oken te jun q'ijb'il b'ix kye txq'anky te qwab'l b'ajq'ij. ²¹ [Ax ikxji] qa qetz nlay xik qsamo'

* **2:8** Ax: Dawid aj twitzale' k'ulul mandad oqtxi'. * **2:12** 1Xhp 5:1 * **2:12** Mat 10:33; Luks 12:9

† **2:17** Ax: gangrena. * **2:19** Núm 16:5; Wnch 10:14; 1Kor 8:3 * **2:19** Isa 52:11; Ezq 20:30-44; 2Kor 6:16-18

qib' tuj te nya'tx galan, b'a'n tzan qoken qetz te jun b'an galan te Qajawil tzan tpaj pawamo' a'ox te tetz iktza'x jun okensbil' b'a'n tzan token te jun b'an galan, b'ix ax ikxji qi'j qetz, b'a'n tzan qoken tzan jk'ulun tidi'chq galan aj tgan te Qajawil.

²² Intel apawa' awib' ti'j kyaqil aj nya'tx galan n'el kygani' kye ku'xon, pab'et tuj tume'l, intok wit'let ak'u'j ti'j Qajawil, inkyqet agani' txq'an'ky, b'ix intok awen titza' tzan aten galan kxol kye aj nqet kywitz twitz Qajawil tuky'i jun kyanim b'an saq. ²³ Per k'on tz'ok asi' awi' ti'j tidi' b'an tont aj cha nkywululu' b'ix cha kyyol aj cha tuj kywi'x n'etz kyin. Yatz aweb'en, tzan tpaj nini njaw q'oj. ²⁴ Jun xjal aj n'aq'unan te Qtata Dios, a tgan nya'tx aj cha twululunqet, sinoke a tgan galan nab'lin kyuky'i txq'an'ky xjal, b'ix b'a'n tzan txik txnaq'tza' txq'an'ky, b'ix at pasens. ²⁵ Ax a tgan tzan tyolin kyeb'a' kyuky'i kye aj k'on kygan oklan. Komo qanq te Qtata Dios otk'ulu'tz tzan tjaw kky'ixpu' kynab'lin tzan tel kyniky' alkyetz te b'an'ax, ²⁶ b'ix ikxji tzan kypolpjik tuj tq'ab' te Tajaw Choj, komo ajna'l cha tzyume' titza' tzan kyk'ulun iktza' tetz tgan.

3

Titza' Okyeb'etel Kye Xjal Mas Yajxi' Ch'inky Tuq Tul Te Qajawil

¹ Ntons, ax presis tzan tok acha'o' ntzani: Tuj jun tyemp aj tzul mas yaj, aj ch'inky tuq tul te Qajawil, owokel e'let twitz nim xhcho'nal. ² Kye xjal cha a'ox owokel ksi' kyk'u'j kyij'x kyetz, cha kyb'isunqet ti'j kytumin, cha kyjiq'b'anqet kyib', cha kyk'ulunqet iktza' kyetz kygan, cha kyyolinqet nya'tx galan ti'j Qtata Dios, nlay qet kyoksla' kytat, nlay xik ksi' pixon te nijunwt, cha kyk'ulunqet nya'tx galan, ³ nlay qet kygani' nijunwt, nlay tz'ok lo'et kyk'u'j ti'j junky, cha ojawel kynik'o' yol kyij' xjal, luwew okyewawel q'ojlik, okyek'uluyon kyuky'i txq'an'ky iktza' k'onti'l Dios tuj kywitz, owelal kyik'o' kyaqil aj galan, ⁴ okyewawel meltz'jik ti'j junky, tidi'chq okyek'uluyon b'ix k'onti'l kky'exaw, tuj kynab'l kyetz b'an galan-e', cha owelal kygani' te aj tgan te kchi'jel b'ix nlay tz'el kygani' Qtata Dios. ⁵ Kyetz okye'okel en iktza' xjal aj nkyexjanin Qtata Dios, per nya'tx b'an'ax kyitza' tzan tpaj k'onti'l okyk'amoj tajwalil Qtata Dios kyij'. K'on tz'ox asamo' awib' kxol aj xjal ikxji. ⁶ Komo kxol kyetz ate' kye aj nkye'ewlaj tzan kyox tuj jun jay kyuky'i xuj aj nya'tx jwert-e', ikxji tzan kyakj tuj kyq'ab' kyetz, xuj aj cha kyjoyonqet choj b'ix tidi'chq aj n'el kygani'. ⁷ Ko'chq nkyexik xnaq'tza' per k'onti'l n'ox tuj kywi' te b'an'ax. ⁸ Iktza'x te Jans b'ix te Jambres ejaw q'ojlik ti'j Moisés,* b'ix nkyeyolin tuq nya'tx galan ti'j te b'an'ax, ax kye aj xjal ajna'l cha pur tidi'chq nya'tx b'an'ax nkyb'isu', k'onti'l wit'lik kyk'u'j ti'j Qtata Dios b'an b'an'ax. ⁹ Per nlay kyk'uluj masky, [kyekyinal kyetz qa ikx oxe'l kymañijil] tzan tpaj kyaqil kye xjal okye'okel e'en kyetz b'an mok'e-e', iktza'x oky'ik kyij' kye kab'e' aj ejaw q'ojlik ti'j Moisés.

K'onti'l Tzan Tkaj Jkola' Te Tume'l Anke Kye Xjal Ti'chq Oky'ulu'tz

¹⁰ Per yatz aweb'en b'ix eq'i' awitza', te aj nxik nxnaq'tza' ti'j Qtata Dios, b'ix ax te tume'l iktza' nkyinb'et, b'ix iktza' aj n'gan wetz, b'ix iktza' wetz wit'lik nk'u'j, b'ix iktza' wetz npasens, b'ix iktza' wetz nkyeqet ngani' txq'an'ky, b'ix iktza' wetz nkyin'ipan xhcho'nal. ¹¹ Ax aweb'en titza' wetz injaw lajo', b'ix titza' tuq te xhcho'nal aj owok wen tuj Antyokiya* b'ix tuj Ikony* b'ix

* **3:8** Kyekyi oqtxi' Jans b'ix Jambres kyb'i kye kab'e' chman aj nkye'aq'unan tuq te twitzale' k'ulul mandad tuj amaq' Ejipt, b'ix a'e' kyetz kye aj eq'ojin ti'j Moisés; Exo 7:11. * **3:11** Kya 13:14-52

* **3:11** Kya 14:1-7

Listr.* Tidi'chq nya'tx galan aj oje ky'ik wi'j, per te Qajawil intkoloj ti'j kyaqil. ¹² Kyaqil kye aj kygan tzan kyanq'in mojb'a' kyib' tuky'i Kristo Jesus, okyejawel lajo', owokel kyen twitz xhcho'nal. ¹³ Per kye xjal aj nkyek'ulun nya'tx galan, b'ix kye aj nkyeqet kyeq'i' txq'an'ky, cha masky oqtel kyb'antza' kyib', okyeqtel kyeq'i' txq'an'ky b'ix ax kyetz okyeqtel eq'i'.

¹⁴ Yatzun yatz k'on kaj akola' tzan txik aweq'i' kyaqil aj otzaj xnaq'tza' yatz b'ix oxik awoksla', komo aweb'en ab'l otzaj xnaq'tzan te yatz. ¹⁵ Komo atx aj man tuq nekitch owok awotzqila' te Tu'jal Dios, te Tu'jal aj b'a'n tzan txik tsi' jun anab'l tzan tel aniky' titza' tzan jkolet tzan tpaj wit'lik jk'u'j ti'j Kristo Jesus. ¹⁶ Kyaqil te Tu'jal Dios, Diosx otzaj yolintetz, b'ix aj nim token tzan qtzaj txnaq'tza', b'ix tzan stzaj tq'uma' alkyetz te nya'tx galan aj njk'ulu', b'ix tzan qtzaj tkawi' alkyetz te galan tzan jk'ulun, b'ix tzan qtzaj txnaq'tza' titza' tzan qb'et tuj tume'l. ¹⁷ Ikxji jun aj n'aq'unan te Qtata Dios, xnaq'tzamaj b'ix oje tzaj si' jun tna'b'l tzan tk'ulun tidi'chq galan.

4

K'onti'l Tzan Tkaj Qsi' Tzan Qpakb'an Te Tpakb'alil Galan

¹ Ntons, wetz twitz te Qtata Dios b'ix Qajaw Kristo Jesus aj q'umal kyil kye aj itz'oje' b'ix kye aj kamnaqe', b'ix tzan tpaj tetz tzul b'ix okajel kyaqil tuj tq'ab', oxel nq'uma' yatz ikxjani: ² Intxik apakb'a' ch'in te tpakb'alil galan tuj kyaqil tyemp b'isu' qa nya'txji; intxik akub'sa' kyk'u'j tzan kyokslan, intxik aq'uma' alkyetz te aj nya'tx galan aj nkyk'ulu', inkxik akawi', b'ix panimsan kyk'u'j [titza' tzan kyanq'in tuj tume'l], b'ix kyaqil nini tuky'i apasens, b'ix paxnaq'tzan kyetz. ³ Komo tzul jun q'ij kye xjal nlay kyk'amoj te xnaq'tzb'ilj aj b'an tume'l ti'j te Qtata Dios; sinoke tzan tpaj ktz'akal kyetzx, okyeqtel kyjoyo' ky'ila'j aj okyexnaq'tzayon kxol, per a'ox aj kygan kyetz cha'on. ⁴ Kyetz nlay ktzoqpij tzan tok kcha'o' te b'an'ax b'ix owokel ksi' kywi' ti'j tidi'chq xnaq'tzb'ilj aj nya'tx b'an'ax. ⁵ Per yatz, intok asi' anab'l byenech, ipaj te kyaqil xhcho'nal, intok asi' ak'u'j tzan apakb'an te tpakb'alil titza' ngokolet, pak'ulun galan kyaqil te awaq'un te Qtata Dios.

⁶ Per yatzun wetz, cha ch'inky nkamik, ch'inky nxik q'apo' iktza' jun oyej te Qtata Dios. ⁷ Ma'tx kyin'aq'unan* nim tuj taq'un Qtata Dios, ma'tx kyinpon aj ja' tuq ngran tzan npon,† b'ix k'onti'l ma'tx kaj nkola' tzan tok wit'let nk'u'j [ti'j Krist]. ⁸ Ajna'l [ch'inky] tzan nk'amon te th'anil aj otzajel tsi' te Qajawil wetz tzan tpaj nkyinbet tuj tume'l, ntons te Qajaw aj pujul il aj at tkawb'il tuj tq'ab', tetz otzajel tsi' te aj th'anil wetz oj tul junky'el, b'ix nya'tx a'ox te wetz sinoke ax kye kyaqil kye aj nkyechalaj tzan tul.

Junjun Tidi' Aj Presis Tuq Tzan Tk'ulun Te Timotey

⁹ Tzaj asak'so' tzan awul q'olb'el wetz naj. ¹⁰ Komo te Démas* owel tgani' mas tidi'chq aj at tzani twitz ja tx'o'tx'ni, ajna'l ma'tx kyinkaj tka'yi', ma'tx xik amaq' Tesalonk. Te Kresent ma'tx xik tuj tkwentil Galasy, b'ix te Tit* tuj Dalmasy. ¹¹ A'ox te Luks* atqet wuky'i'l. Intqet ajoyo' te Mak* b'ix instzaj awin awuky'i'l, komo tetz owoneyon wuky'i'l fzani tuj waq'un te Qtata Dios. ¹² Te Tíkiko* ma'tx xik nlajo' tuj amaq' Efeso. ¹³ Oj atzaj, otzajel awin ch'in te

* **3:11** Kya 14:8-20 * **4:7** Ax: ma'tx kyinq'ojin tuj tume'l te b'an'ax. † **4:7** Ax: ma'tx mankun tzan woqelan tuj te "carrera". * **4:10** Kol 4:14; Mnch 24 * **4:10** 2Kor 8:23; Gal 2:3; Tit 1:4 * **4:11** Kol 4:14; Mnch 24 * **4:11** Kya 12:12,25; 13:13; 15:37-39; Kol 4:10; Mnch 24 * **4:12** Kya 20:4; Efe 6:21-22; Kol 4:7-8

ntxo'w aj okaj nsi' tuj amaq' Troas* tuj tjay Karp, b'ix ax kye u'j b'ix te aj mas presis kye u'j pergamino.

14 Te Jant* aj n'aq'unan tuky'i k'uxb'il, tetz tidi'chq nya'tx galan ma'tx tk'uluj wi'j; Qtata Dios xik sinxwit tetz iktza'x aj ma'tx tk'uluj.* 15 Ax yatz intok asi' anab'l ti'j tzan tpaj tetz nim n'aq'unan tzan k'on txik oksla' te aj nxik qpakb'a'.

16 Aj nxwa'q tb'ay-el [kywitz kye aj at kyajwalil] tzan txik nq'uma' qa at tuq wil, nijunwt e'onen wi'j, kyaqil inkaj kykola'. K'onxwit kyexik si' tuj il tzan tpaj nini. 17 Per te Qajawil oqet ten wuky'i'l b'ix otzaj tsi' nbalor tzan txik npakb'a' kyaqil te tpakb'alil aj nkolon qetz, b'ix ikxji tzan tok kcha'o' kye aj k'onti'l nkye'okslan. Ikxji te Qajawil in'el tkolo' tuj tq'ab' te nya'tx galan.† 18 Te Qajawil okyintkolo'tz ti'j kyaqil aj nya'tx galan b'ix okyintkolo'tz tzan nten tuky'i'l tuj ka'j. Intqetxwit jiq'b'a' tetz te jun-ele'x. Ky'ikxwit ikxji.

Jun Kawb'il

19 Intxik asi' jun limb'il te qerman Akiy b'ix Xhil,* b'ix kye a'e' aj tuj tjay te Onesiforo.* 20 Te Erast* okaj tuj amaq' Korint, b'ix te Trófimo* yab' tuq, okaj nsi' tuj amaq' Milet.

21 Tzaj asak'so' ch'in tzan awul mina' tuq qok jab'alil. Jun limb'il te yatz tzan Eubúlos b'ix tzan te Pudénte, b'ix tzan te Lin b'ix ax tzan Claudia b'ix tzan kyaqil kye a'e' qerman.

22 Qajaw Jesukrist qet tenxwit awuky'i'l b'ix tzaj tsi'xwit te Qtata Dios jun nim b'an galan awajsik.

* 4:13 Kya 20:6 * 4:14 1Tim 1:20 * 4:14 Sal 62:12; Rom 2:6 † 4:17 Ax: tuj tq'ab' te leon.

* 4:19 Kya 18:2,18,26 * 4:19 2Tim 1:16-17 * 4:20 Kya 19:22; Rom 16:23 * 4:20 Kya 20:4; 21:29

Te U'j Stz'ib'en Pa'k Te Tit

Jun Limb'il

¹ Wetz a'in Pa'k q'apo' wib' nkyin'aq'unan te Qtata Dios b'ix a'in jun tky'ixel Jesukrist. Inxik lajo' kxol kye aj joyome' tzan te Qtata Dios tzan tok kywit'b'a' kyk'u'j ti'j Jesukrist, b'ix tzan tel kyniky' byenech te tume'l b'an'ax iktza' te Qtata Dios tgan tzan qanq'in. ² Te nini n'oken tzan tkaj lo'et jk'u'j ti'j jun qanq'in te jun-ele'x. Te Qtata Dios k'onti'l nnik'on, b'ix tetz, atx aj mina' tuq tget tk'ulu' te twitz tx'o'tx', okaj tsi' tyol ti'j te ja qanq'inni, ³ b'ix yatzun aj tpon tyemp aj b'isu' tuq tetz titzza', otk'uluj tzan tok cha'o' te tpakb'alil, txiklen npakb'a' aj nkaj tsi' wetz tzan nk'ulun iktza'x okaj tq'uma' te Qtata Dios aj koloyon qi'j.

⁴ Ntons, wetz nqet ntz'ib'a' ja u'jni te yatz Tit.* Yatz [naqe] jun b'an'ax nk'wa'al a'ich tzan tpaj wit'lik jk'u'j parej. Tzaj tsi'xwit te Qtata Dios b'ix te Kristo Jesus aj koloyon qi'j, jun nim b'an galan awajsik b'ix qetxwit chewsa' ak'u'j.

Te Tume'l Titzza' Tzan Tb'et Jun Tijxjal Aj At Tajwalil Kxol Kye Qerman

⁵ Aj akaj nsi' tuj tkwentil Kret, ochkaj nsi' tzan tget ak'ulu' te aj npaltin tuq tuj qaq'un txini, b'ix tzan kykaj asi' tuq tijxjal k'ulul kwent kye qerman ja'chq tuj kyaqil amaq' tzi, iktza'x txiklen nq'uma' yatz. ⁶ Ntons, te jun tijxjal aj at tajwalil kxol kye qerman a tgan tzan tb'et tuj tume'l, b'ix k'onti'l tidi' b'a'n tzan kyyolin ti'j. Ax cha jun txu'jel, b'ix kye tk'wa'al a tgan nkye'okslan ti'j Qajawil, b'ix okslone', b'ix nya'tx tzan nkyeb'et tuj tidi'chq nya'tx galan.

⁷ Jun tijxjal aj at tajwalil kxol kye qerman, tetz n'aq'unan tuj taq'un Qtata Dios. Astilji a tgan tzan tb'et b'an tume'l, b'ix nya'tx cha tb'isunqet ti'jx, b'ix ax nya'tx jun xtx'u'j twi', b'ix k'onti'l nxhb'a'jin, b'ix nya'tx jun joyol q'oj, b'ix nya'tx cha tb'isunqet tzan tk'ulun ganar tmin tuj jun tume'l nya'tx galan.

⁸ A tgan galan nab'lin tzan kxik tna'o' txq'ankey aj nkyepon tjay, b'ix b'an tgan k'ulun kyaqil tuj tume'l, b'ix n'el tniky' alkyetz te galan, b'ix nk'ulun tume'l [kyuky'i txq'ankey], b'ix jun xjal pawa' tib' a'ox te Qtata Dios, b'ix nk'ulun mandad tib'x iktza' te Qtata Dios tgan, ⁹ b'ix b'an tume'l nxnaq'tzan te tpakb'alil b'an'ax aj qetz nxik qxnaq'tza', b'ix ikxji tzan txik tnimsa' kyk'u'j txq'ankey tuky'i te xnaq'tzb'ilj aj b'an b'an'ax, b'ix ax tzan txik tkawi' kye aj nkyeyolin nya'tx galan ti'j te tpakb'alil.*

¹⁰ Komo ate' ky'ila'j kye aj k'onti'l n'ox tuj kywi', nxik kyq'uma' tidi'chq aj k'onti'l tume'l b'ix cha nqet kyeqi' xjal, pyor kye aj tzunx nxik kxnaq'tza' tzan tok kyechalul kye qerman. ¹¹ Kye ja xjalni a tgan tzan tget elamo' ktzi' tzan tpaj nxik kxnaq'tza' tidi'chq nya'tx galan tzanja'x tzan tok jun galan te kyetz, b'ix ikxji ky'ila'j jay xjal nkaj ksi' tzan kyokslan te Tpakb'alil.

¹² Jun aj kxol kyetzx, aj n'ok kyq'uma' tuq kyetz iktza' jun aj yolil tyol Dios, otaq'umaj ikxjani: «Kye a'e' ja aj Kretni b'an pur la'j'e', kyetz nawe' txkup-e', cha kxujunqet, b'an ky'aj-e'.» ¹³ Te nini b'an'ax; astilji inkxiik akawi' byenech kye qerman tzan kyten jwert aj ja' oje tz'ok kywit'b'a' kyk'u'j, ¹⁴ b'ix tzan k'on tok ksi' kywi' ti'j tidi'chq aj nkyq'uma' kye aj tijajil Israel aj cha tuj kywi'x n'etz kyin, b'ix tzan k'on txik kyoksla' kyyol kye aj n'el kyik'o' te b'an'ax. ¹⁵ Komo kye xjal aj saq kyanim tuj twitz Qtata Dios, kyetz k'onti'l nkyeb'isun nya'tx galan ti'j jun tidi' aj galan. Per yatzun kye aj nya'tx saq kyanim tuj twitz

* 1:4 2Kor 8:23; Gal 2:3; 2Tim 4:10 * 1:9 1Tim 3:2-7

Qtata Dios, a'e' aj k'onti'l nkye'okslan, kyetz tuj kynab'l ch'inwt jun tidi' galan; kyaqil te kynab'l nya'tx galan b'ix te aj nyolin kyanim ax pur nya'tx galan. ¹⁶ Kyetz nkyq'uma' kyotzqi' Qtata Dios, per nya'tx b'an'ax kyitza' tzan tpaj te aj nqet kyk'ulu' b'an' pur nya'tx galan, b'an' k'omb'a' kye'okslan, b'an' k'onti'l nb'antik tzan kyk'ulun jun tidi' galan.

2

Te Tume'l Titza' Tzan Kyb'et Kye Tij

¹ Yatzun yatz, inkxik axnaq'tza' tuky'i te tume'l iktza' nyolin te Tu'jal Dios. ² [Inkxik axnaq'tza'] kye tij tzan kyk'ulun mandad kyib'x tuky'i jun tume'l galan, b'ix tzan kyb'et tuj jun tume'l aj b'isu' byenech kyitza', b'ix tzan tqet kyb'isu' kyeb'a' alkyetz te galan; a tgan tzan kyten jwert titza' wit'lik kyk'u'j ti'j Qtata Dios, b'ix tzan tqet kygani' txq'anky, b'ix tzan sten kypasens tzan kypipan tidi'chq.

Te Tume'l Titza' Tzan Kyb'et Kye B'i'xh

³ B'ix ax kye b'i'xh, a tgan [tzan kxik axnaq'tza'] tzan kyb'et tuj tume'l iktza' nqet tuj twitz Qtata Dios, b'ix nya'tx tzan tjaw kynik'o' yol kyij' xjal, b'ix nya'tx aj tzyume' tzan te xhb'a'j. A tgan tzan txik kxnaq'tza' kye txq'anky alkyetz te tume'l galan, ⁴ b'ix tzan txik kxnaq'tza' kye aj man tal-e' titza' tzan tqet kygani' kyichmil b'ix kyal, ⁵ b'ix tzan kyb'et tuj tume'l, b'ix tzan k'on tox ksamo' kyib' tuj jun nya'tx galan, b'ix tzan kyaq'unan txe' kyjay, b'ix tzan kynab'lin galan kyuky'i txq'anky, b'ix tzan tqet kyoksla' kyichmil. Ikkxi nlay qet yoli' te tyol Qtata Dios tzan kypaj.

Te Tume'l Titza' Tzan Kyb'et Kye Ku'xon

⁶ Ntons inkxik akawi' kye ku'xon tzan tel kyniky' alkyetz te galan b'ix tzan kyk'ulun ikxji. ⁷ Yatzun yatz, intqet ayek'u' kywitz titza' yatz nch'ulun kyaqil galan. Ax tzan txik axnaq'tza' kyetz, intqet ayek'u' jun tume'l b'an'ax aj nxik awin tuky'i jun ak'u'j. ⁸ B'ix te ayol aj nxik ayoli' a'ox te b'an'ax tzan k'on tqet yoli' te aj nxik aq'uma'. Ikkxi tzan tqet kyixwik te aj k'onti'l nqet tuj twitz te aj nxik ayoli', tzan tpaj k'onti'l tidi' jun nya'tx galan aj b'a'n tzan tyolin qi'j.

Te Tume'l Titza' Tzan Kyb'et Kye Aj Nkye'aq'unan Te Junky

⁹ Ntons, inkxik akawi' kye aj mosime' tzan junky tzan tqet kyoksla' te kyajaw tuj kyaqil, tzan kyok galan xjal b'ix nya'tx owajel ktzi'a' te kypatron. ¹⁰ Ax tzan k'on tqet kyelq'a', sinoke inkyyok xjal aj b'a'n tzan tok wit'let tk'u'j te kypatron kyij'. Ikkxi okyk'ulu'tz tzan tok kyen txq'anky galan te tpakb'alil Qtata Dios aj koloyon qi'j.

¹¹ Komo oje tz'ok qen titza' te Qtata Dios nkolon xjal ja'chq kyaqil twitz tx'o'tx', b'ix te nini jun nim b'an galan aj ntzaj tsi' qajsik anke k'onti'l nqajo'. ¹² Nqotzaj txnaq'tza' tzan tkaj qsi' te aj nya'tx galan aj nqok'ulun tuq, aj k'onti'l tuq nqoxjanin te Qtata Dios b'ix aj n'el j'ajab' tuq ti'j tidi'chq aj twitz tx'o'tx'. Ajna'l twitz ja tx'o'tx'ni a tgan tzan jk'ulun mandad qib'x tuj tume'l galan b'ix ax tzan jk'ulun tume'l kyuky'i txq'anky b'ix ax tzan tqet qxjani' Qtata Dios. ¹³ B'ix [man nqok'ulun kyaqil nini], nqo'iyon ti'j te aj ja' lo'ik jk'u'j aj ntzaj tsi' jun chalayb'il tuj qanim, nqo'iyon te Jesukrist tzan tul tuky'i nim tajwalil, tetz te Dios aj mas nim tajwalil b'ix aj koloyon qi'j. ¹⁴ Tetz oxik tq'apo' tib'x tzan tel xhchojo' te qchoj tzan jkolpjik tuj tq'ab' kyaqil aj nya'tx galan, * tzan tok saq qanim tzan qok te tetz b'ix tzan tqet jk'ulu' te aj galan

* 2:14 Sal 130:8; Mat 20:28; Mak 10:45; Gal 1:4; 1Tim 2:6

tuky'i jun tk'u'jlal. * ¹⁵ Kyaqil ntzani a te aj presis tzan txik apakb'a'. Intxik animsa' kyk'u'j kye qerman b'ix inkxik akawi' tuky'i jun awajwalil b'ix k'on atzoppij tzan awel ik'o' tzan nijunwt.

3

Te Tume'l Titza' Tzan Kyb'et Kkyaqil Kye Qerman

¹ Intxik aq'uma' kye qerman tzan tqet kyoksla' kye k'ulul mandad tuj kyamaq' b'ix tzan kyok okslon kyuky'i kye aj at kyajwalil, ax tzan kyten list tzan kyk'ulun kyaqil aq'unj aj n'el galan tuj twitz Qtata Dios. ² Ax tzan k'on tok kyyaso' junky, b'ix nya'tx cha kyjoyonqet q'oj. Mejor, inkyjoyon tume'l titza' tzan kyten galan xkxol txq'an'ky, b'ix tzan kyyolin kyeb'a' kyuky'i kyaqil xjal. ³ Komo ax qetz tb'aya' k'onti'l tuq nqet qb'isu' tuj tume'l, k'onti'l tuq nqet qoksla' Qtata Dios, k'onti'l tuq nqob'et tuj tb'ey Qtata Dios. Qetz tb'aya' cha nqoxik eq'i' tuq tzan tidi'chq aj n'el tgani' te qchi'jel b'ix tidi'chq aj nya'tx galan aj nqochalaj tuq ti'j. Cha qanq'inqet tuj pur nya'tx galan, cha qek'awinqet, b'ix nkye'ok tuq qajq'oja' txq'an'ky b'ix ax kyetz nkyk'ulu' tuq ikxji quky'i'l. ⁴ Per aj stzaj tyek'u' te Qtata Dios aj koloyon qi'j, titza' tetz b'an galan nab'lin b'ix titza' nkyequet tgani' kye xjal, ⁵ tetz otkoloj a'o' nya'tx tzan tpaj-wit tidi'chq galan aj jk'ulb'en sinoke tzan tpaj owok lo'et tk'u'j qi'j, * b'ix okaj tsjapunsa' te qanim tzan tok ak'a'j tuj qanim, b'ix tzan te Txew otzaj tsi' jun qanq'in ak'a'j; ⁶ komo tetz b'an galan t'nab'lin, ntzaj tsi' te Txew qajsik tzan tpaj te Jesukrist aj koloyon qi'j. * ⁷ Ikxji, tzan tpaj galan nab'lin quky'i'l anke k'onti'l nqajo', tetz owel tin qchoj, b'ix ikxji o'ok tk'wa'al tzan jk'amon jun qanq'in te jun-ele'x iktza'x qetz lo'ik jk'u'j.

⁸ Aj yol nini b'an'ax, b'ix ajna'l ngan tzan txik aq'uma' kye txq'an'ky tuky'i jun tk'u'jlal tzan tok ksi' kyk'u'j tzan tqet kyk'ulu' tidi'chq galan, kkyaqil kye aj oje kye'okslan ti'j Qtata Dios. Kyaqil ntzani b'an galan b'ix n'oken kye kyaqil xjal. ⁹ Per k'on tz'ok asi' awi' ti'j te aj nkywululu' kye xjal aj k'onti'l token, b'ix k'on tz'ok asi' awi' ti'j aj nkywululu' cha ti'j kyijajil b'ix ti'j te Kawb'il. Kyaqil aj nkywululu'ni, chagan, k'onti'l token. ¹⁰ Qa at ab'l nk'ulun tzan tqet kypawa' kyib' kye qerman kxolx, b'ix qa k'onti'l n'ox tuj twi' tzan jun-el qa ka'mji oj txik ekawi', ntons intex etin exol. ¹¹ Komo qeb'en jun xjal ikxji cha tk'ulunqet nya'tx galan b'ix cha tjoyonqet choj; b'ix ajixk nxik tsi' tib' tuj il tzan tpaj aj ntk'ulu'.

Jun Kawb'il

¹² Oj txik nlajo' awuky'i'l tzi te Artems qatzun te Tikiko, * patzaj txoktxon tzan apon wuky'i'l Nicópolis, komo wetz oje qet nb'isu' tzan tky'ik jab'alil wetz txini. ¹³ Inkyok awone' aber janik'pon'ixi' te Senas aj nxik tq'uma' xtxolil te kawb'il, b'ix te Pol, * intxik esi' aj presis tuj kyb'ey tzan k'on tpaltin jun tidi' kyetz. ¹⁴ B'ix kye qerman tzi, a tgan tzan kxnaq'tzan kyib' tzan kyonen kyuky'i kye aj presis jun onb'il kyetz, tzan tok en jun kyk'ulb'en galan.

¹⁵ Kyaqil kye aj akyeqet wuky'i'l tzani nxik ksama' jun limb'il te yatz. Intxik asi' jun limb'il kye aj b'an ganimo'na kyitza' aj parej wit'lik kyk'u'j iktza'x qetz. Qtata Dios tzaj sinxwit etajsik etetz ekyaqil jun nim b'an galan.

* **2:14** Exo 19:5; Deu 4:20; 7:6; 14:2; 26:18; 1Xhp 2:9 * **3:5** Dan 9:18 * **3:6** Wnch 14:16 * **3:12** Kya 20:4; Efe 6:21-22; Kol 4:7-8; 2Tim 4:12 * **3:13** Kya 18:24-28; 1Kor 16:12

Te Stz'ib'en Pa'k Te Mo'nch

Jun Limb'il

¹ Wetz a'in Pa'k akyingex pres tzan tpaj Kristo Jesus, b'ix atqet tzani wuky'il te qerman Timotey, [nqet qtz'ib'a'na] te yatz Mo'nch* aj ganimich nim qitza'na, yatz aj nxhch'onen quky'ila. ² [Jun limb'il te yatz] b'ix ax te qerman xuj Apy b'ix ax te qerman Arkip, jun quky'ila aj nim n'aq'unan tuj taq'un Jesukrist,† b'ix ax [jun limb'il] kye a'e' qerman aj n'ok kchimo' kyib' tuj ajay.

³ Instzaj si'xwit jun nim b'an galan etajsik b'ix qet chewsaxwit ek'u'j tzan Qtata Dios b'ix tzan te Qajaw Jesukrist.

Te Pa'k B'an Nchalaj Tuq Ti'j Te Mo'nch

⁴ Nxik nsi' pixon te Qtata Dios‡ awi'j oj nxnaq'tzan ⁵ tzan tpaj aj n'ok ncha'o' titza' yatz wit'lik ak'u'j ti'j te Qajaw Jesus b'ix titza' nqet agani' tetz kyuky'i kyaqil kye aj pawame' te tetz. ⁶ Nxik nqani' tuky'i Qtata Dios awi'j yatz aj wit'lik ak'u'j iktza' qetz, nxik nqani' tzan tokenxwit b'an galan te aj awit'lb'en ak'u'jni tzan tel aniky' byenech ti'j kyaqil te aj tb'anil aj oje tzaj tsi' te Krist qetz. ⁷ Wetz b'an nkyinchalaj tuj wanim b'ix njaw awin nk'u'j tzan tpaj n'ok ncha'o' nkyequet agani' kyaqil kye aj pawame' te Qtata Dios b'ix tzan tpaj yatz erman njaw awin kyk'u'j kyaqil kyetz.

Te Pa'k Nqet Twitz Twitz Mo'nch Tzan Tk'amon Te Onésimo

⁸ Astilji anke wetz tzan tpaj Krist at nim woklen tzan axik nk'ulu' mandad tzan tqet ak'ulu' te aj presis, ⁹ per tzan tpaj b'an ajb'ila' a'ich witz'a', astilji wetz nqet nwitz awitz, wetz a'in Pa'k ya b'an tijky a'in, b'ix pyor ajna'lky pres atin tzan tpaj te [npakb'en ti'j] Kristo Jesus, ¹⁰ nqet nwitz awitz ti'j jun xjal aj naqe nk'wa'al, aj Onésimo, aj nk'wa'lij tuj pres. ¹¹ [Qanq] tuj jun tyemp k'onti'l tuq token te yatz, per ajna'l at nim token nya'tx a'ox te yatz sinoke ax te wetz. ¹² Ajna'l owajel nlajo' awuky'i'lky tetz aj b'an nim nqet ngani'. ¹³ Wetz ngan-tal tzan tqet nk'amo' wuky'il tzan-tal tonen wuky'il te aky'ixel man akyingex pres tzan tpaj te tpakb'alil galan ti'j Jesukrist. ¹⁴ Per k'on ngan tuq k'ulun ikxjani qa yatz nya'tx tuq tuky'i jun tk'u'jlal ma atzoqpij, tzan k'on tok te aj n'ak'ulu' iktza' cha alajwers, sinoke tuky'i aboluntadx yatz tuky'i jun tk'u'jlal.

¹⁵ Qanq tzan tpaj ntzani owex tuj ajay jun tyemp, per tzan tuq ak'amon tetz b'eyx te jun-ele'x, ¹⁶ nya'tx cha a'ox iktza' jun aj mosi' awitza' sinoke mas galan twitz nini, iktza' jun erman aj b'an gani' qitza', b'ix ajb'ila' nim witz'a' wetz b'ix pyorx-al yatz oqtel agani' tzan tpaj jun axjalil b'ix tzan tpaj nxnaq'tzan. ¹⁷ Qa yatz tuj anab'l a'in jun awuky'i'l, ntons pak'amon te tetz iktze'xtzun a'in. ¹⁸ Qatzun at jun tidi' aj otk'uluj nya'tx galan, qatzun at tidi' k'asb'ena' titza' awuky'i'l, intkaj asi' tuj nq'ab'.

¹⁹ Ajna'l wetz a'in Pa'k nqet ntz'ib'a' ntzani tuky'i nq'ab'x, wetz owokel nchojo', anke at tidi'chq galan aj oje qet nk'ulu' te yatz. ²⁰ Astilji, erman, wetz ngan tzan ab'ek'an ch'in wi'j tzan tpaj te Qajaw. Intjaw awin ch'in nk'u'j tuky'i Krist.

* **1:1** Filemón th'i tuj kastiy. † **1:2** Ax: "Arkíp jun quky'ila jun soldad te Jesukrist." ‡ **1:4** Nyolin tuj kastiy "mi Dios" per k'onti'l telponx cha a'ox te Dios aj ntzaj tna'o' tuq te Pa'k sinoke te Dios aj ntzaj tna'o' tuq tetz parej titza' ntzaj tna'o' tuq te Mo'nch.

²¹ Ma'tx qet ntz'ib'a' te yatz b'ix wit'lik nk'u'j awi'j okyinqtel awoksla'. Wetz web'en, yatz oqtel ak'ulu' mas twitz te aj nxik nq'uma' yatzni. ²² Intqet ak'ulu' jun nwatb'il tuj ajay tzan tpaj lo'ik nk'u'j okyinpoyon etuky'i'l tzan tpaj exnaq'tzb'en wi'j.

Jun Kawb'il

²³ Ntons, jun limb'il te yatz tzan Pa'xh, jun wuky'i'l tuj ja presni tzan tpaj [tpakb'en ti'j] Kristo Jesus. ²⁴ Ax jun limb'il tzan te Mak, Aristark, Démas, b'ix Luks, a'e' aj nkye'onen wuky'i'l.

²⁵ Bwen, Qajaw Jesukrist tzaj sinxwit tuj etanim jun nim b'an galan.

Jun U'j Aj Oxik Sama' Kye Xjal Ebrey

Te Qajaw Jesukrist A Tetz Te Aj Mas Nim Tajwalil Twitz Kyaqil

¹ Oqtxi' te Qtata Dios, ky'ila'j-el b'ix tuj ky'ila'j tume'l otzaj tyoli' kyuky'i kye qijajil oqtxi' tzan kye aj yolil tyol. ² Yatzun ajna'l tuj ja tyemp ntzani aj ch'inky tponb'aj te twitz tx'o'tx'ni, tetz oje tzaj yolil quky'i'l tzan te Tk'wa'al; ojetq tuq kaj tsi' te Tk'wa'al te tajawil ti'j kyaqil, b'ix tzan te Tk'wa'al ojetq tuq qet tk'ulu' kyaqil twitz tx'o'tx' b'ix kyaqil twitz ka'j. ³ Ti'j te Tk'wa'al nxik qen te tajwalil b'an nim te Qtata Dios, b'ix ti'j tetz nxik qen titza' te Qtata Dios. B'ix tzan tpaj tajwalil, tetz tuky'i tyol nk'ulun tzan stenxik kyaqil aj at. B'ix ya ma tz'elb'aj tin kyaqil qchoj, oqet wit'let tuj tb'anq'ab' te Twitzale' tuj ka'j. ⁴ Komo oje xik si' mas nim tajwalil kywitz kye ángel, tzan tpaj tetz tb'i [Tk'wa'al te Twitzale' tuj ka'j], mas b'an tb'anil kywitz kye ángel. ⁵ Komo ni jun-el te Qtata Dios oxik tq'uma' te jun ángel: «Yatz a'ich nk'wa'al, wetz ma'tx xhtzaj nk'wali' ajna'l.» ⁶ B'ix ax k'onti'l oxik tq'uma' ti'j jun ángel ikxjani: «Wetz okyin'okel te Stat, b'ix tetz owokel nk'wa'al.» ⁷ B'ix junky'el nyolin ikxjani [te Tu'jal Dios] ti'j te Tb'ay Tk'wa'al, nyolin ikxjani aj stzaj tla'jo' tzani twitz tx'o'tx': «Kyaqil kye ángel inkyqet mejlet na'ol tetz.» ⁸ Kyi'j kye ángel te tyol Qtata Dios nyolin ikxjani: «Tetz nk'ulun kye ángel iktza' kyaq'iq', b'ix iktza' toq q'aq' kye [ángel] aj nkye'aq'unan te tetz.» ⁹ Per yatzun ti'j te Tk'wa'al, nyolin ikxjani: «Yatz aj Dios a'ich, yatz ochkajel b'eyx te jun-ele'x tuj awit'lel aj ja' nch'ulun mandad b'ix tuky'i abar ochk'uluyon mandad tuj tume'l. ¹⁰ Yatz oje tz'el agani' te tume'l galan b'ix oje tz'el awik'o' te aj nya'tx galan; astilji te Qtata Dios aj ntzaj ana'o', tetz oje chqet tjoyo' b'ix oje tzaj tsi' mas nim achalajb'il kywitz kye txq'anqy awuky'i'l.» ¹¹ Ax nyolin ikxjani: «Yatz aj a'ich Tajaw ti'j kyaqil, yatz aj oqet ak'ulu' twit'lel te twitz tx'o'tx' atx aj b'an tb'ay-el, b'ix a'ichx kixi' ochqet k'ulun te twitz ka'j. ¹² Kyaqil nini opoyonaj per yatz atichqet kixi' te jun-ele'x, kyaqil nini kye'b'ayle' omankuyon naqe jun xq'apj, ¹³ b'ix iktza' jun xq'apj oqtel apaqo' b'ix iktza' jun xq'apj oky'ixpjel; per yatzun yatz axkix yatz a'ichji, kye awaq'b'i nlay mankun.» ¹⁴ Yatzun kyi'j kye ángel, te Qtata Dios ni jun-el oxik tq'uma' te nijunwt kyetz [iktza' oxik tq'uma' te Tk'wa'al ikxjani]: «Paqet wit'let tuj nmanq'ab' max oj nk'ulun tzan kyok kye awajq'oj te tojb'il awoq.» ¹⁵ Komo kyaqil kye ángel, kyetz k'onti'l eb'ajil-e', kyetz nkye'aq'unan te Qtata Dios, b'ix nkyetzaj lajo' onel te qetz aj oqokoletel.

2

A Te Qajaw Jesukrist Owok Ten Twitz Xhcho'nal Te Qky'ixel

¹ Astilji presis tzan tok qsi' qwi' ti'j kyaqil aj oje tzaj xnaq'tza' qetz tzan k'on tkaj jkola' te aj oje xik qin. ² Komo k'onti'l nky'ixpjik te tpakb'alil' aj okyq'umaj kye ángel oqtxi', b'ix kyaqil kye aj k'onti'l oqet kyoksla' okyk'amoj

* **1:2** Wnch 1:1-3; Kol 1:15-17 * **1:4** Ax: otk'amoj tuky'i Stat jun tb'i mas tb'anil twitz kyb'i kye ángel. Owok q'uma' "Nk'wa'al" tzan tpaj a tetz te Tk'wa'al te Twitzale' tuj ka'j, osej Tk'wa'al Qtata Dios.
* **1:5** 2Sa 7:14; 1Cr6 17:13 * **1:5** Sal 2:7 † **1:7** Telponx kye ángel k'onti'l eb'ajil-e' b'ix b'a'n tzan kxik iktza' kyaq'iq' swal tmandad te Qtata Dios; ax b'a'n tzan tpon kynajsa' tidi'chq iktza' jun q'aq'; Sal 104:4 LXX. * **1:9** Sal 45:6-7 * **1:12** Sal 102:25-27 * **1:13** Sal 110:1 * **2:2** Ax: Kawb'il.

jun xhcho'nal aj kyajoj, ³ ntons ʔo' petzun oqokoletel qetz qa nlay tz'ok qsi' qwi' ti'j te tpakb'alil aj kolb'il qetz aj b'an galan? Axkix te Qajawil otzaj tpakb'a' b'an tb'ay-el te ja tume'lni, b'ix yaji kye aj e'ok cha'on tetz otzaj kyq'uma' junky'el quky'i'l. ⁴ B'ix ax te Qtata Dios oqet tyek'u' te aj tpakb'alilni b'an'ax. Komo oqet tyek'u' tuky'i tidi'chq yek'b'il aj nqolab'an ti'j b'ix tuky'i tidi'chq tk'ulb'en aj nijunwt ab'l nb'antik titza', b'ix tidi'chq aj nb'antik a'ox tuky'i tajwalil, b'ix te Txew Dios ntzaj tsi' qajb'en te junjunchaq te qetz iktza'x tetz tgan. ⁵ Komo te Qtata Dios k'onti'l okaj tsi' tuj kyq'ab' kye ángel te aj oky'el mas yaj twitz tx'o'tx', aj nqoyolin ti'jni. ⁶ [Tuj Tu'jal Qtata Dios] at ja' nyolin ikxjani: «¿Tidi' alo'on kyetz kye ja xjalni tzan ktzaj ana'o'? ¿Tistil nkyetzaj ana'o' b'ix nchb'isun kyij? ⁷ B'ix yatz oqet ak'ulu' kyetz ch'inky tuq npon [kyajwalil] iktza' kye ángel, oxik asi' jun kyajwalil b'ix eqet ajiq'b'a'. ⁸ Kyaqil okaj asi' tuj kyq'ab'.»

Ntons, tzan tpaj te aj nyolin, ya ma kaj si' kyaqil tuj kyq'ab', k'onti'l jun tidi' aj k'onti'l-wit okaj si' tuj kyq'ab'. Per mina' tok qen qa kyaqil atkaj tuj kyq'ab'.* ⁹ Enkamby, n'ok qe'e' te Jesus aj owox te'e' twitz te kamikyj, b'ix jun tyemp nya'tx nim tuj, tetz k'onti'l tuq npon [tajwalil] iktza' kye ángel, per ajna'l oje kaj si' nim tajwalil b'ix nqet jiq'b'a', b'ix tzan tpaj te Qtata Dios b'an galan nab'lin mas nim twitz te aj nqajo', te Jesus owokten twitz te kamikyj te qky'ixel qkyaqil qetz.

¹⁰ Komo kyaqil tidi'chq aj at, oqet k'ulu' [tzan te Qtata Dios] b'ix ajixk oqet k'ulun tetz. Ntons tzan kxik tin ky'ila'j xjal tuky'i'l tuj ka'j, a tgan tuq tzan tk'ulun tzan tok ten [te Jesus] twitz xhcho'nal tzan tok en tetz k'onti'l xhchoj, tetz aj nkolon te qetz. ¹¹ Komo tetz aj nk'ulun tzan kykaj pawa' a'ox te tetz, b'ix kye aj oje kaj pawa' a'ox te tetz, axkix kytat parej kkyaqil; astilji tetz k'onti'l nqet ky'ixwik tzan kyok tq'uma' terman. ¹² Iktza'x nyolin ikxjani: «Oxe'l npakb'a' awi'j yatz kxol kye werman, b'ix okyibn'itzayon b'itz te yatz kxol kye aj nkye'okslan awi'j.»* ¹³ B'ix ax at ja' nyolinky ikxjani: «Ti'j tetz owokel nwit'b'a' nk'u'j.»* B'ix junky'el oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz akyinget tzani kyuky'i tk'wa'al Ntat aj etzaj tsi' wetz.»* ¹⁴ Ntons komo iktza'x kye k'wa'alb'aj tuj jun jay kkyaqil kyetz parej kchiky'el kkyaqil b'ix ax te kchi'jel parej, ax ikxji te Jesus at tuq xhchiky'el b'ix at tuq jun xhchi'jel ikxji tuky'i tkamiky tetz b'a'n tuq tzan tqet titza' te aj at tuq tajwalil tzan tkansan, osey te Tajaw Choj. ¹⁵ B'ix ikxji nkyejatz tkolpi' kye aj b'ajq'ij nkye'anq'in tzyume' tuq [tzan te nya'tx galan] tzan tpaj nkyexob' tuq ti'j te kamikyj. ¹⁶ Komo tetz k'onti'l owul kolol kye ángel sinoke owul kolol kye aj [nkye'okslan iktza'] te Abran [n'okslan tuq].† ¹⁷ Astilji presis tuq tzan tok iktza'xkix kye a'e' terman, tzan tok tetz tuj twitz Qtata Dios te pal aj mas nim tajwalil kywitz kye txq'anky pal, b'ix n'ok lo'et tk'u'j qi'j b'ix k'onti'l nkaj tkola' topis twitz Qtata Dios, b'ix ikxji tzan tkamik tuq tetz te qky'ixel tzan xhchojet te qchoj qetz aj a'o' te tetz. ¹⁸ Komo ax tetz owok ten twitz preb aj n'ok ten tuq twitz xhcho'nal, astilji tetz b'a'n tzan tonen kyij' kye aj n'ok kyen twitz preb.

3

K'on Kaj Qsi' Tzan Tzet Qoksla' Te Qtata Dios

¹ Astilji waq erman, etetz aj pawamix te Qtata Dios, aj oje kxik uk'le' tzan Qtata Dios aj atjax tuj ka'j, intqet eb'isu' ch'in ti'j te Kristo Jesus, a tetz te Tky'ixel Qtata Dios [tzani twitz tx'o'tx'] b'ix a tetz te twitzale' pal aj ja' qetz

* 2:8 Sal 8:4-6 * 2:12 Sal 22:22 * 2:13 Isa 8:17 * 2:13 Isa 8:18 † 2:16 Ax: tijajil Abran; Rom 4:1-25.

n'ok qwit'b'a' jk'u'j ti'j. ² Tetz k'onti'l okaj tkola' te aj otzaj sin [tajwalil], iktza'x te Moisés [k'onti'l okaj tsi' tzan tk'ulun te topis kxol a'e' aj] tuj tjay Qtata Dios.* ³ Per te Jesus nqet jiq'b'a' mas twitz te Moisés, iktza'x jun k'ulul jay nqet jiq'b'a' mas twitz te jay aj ma'tx b'antik tizta'. ⁴ Komo kyaqil jay nkyeqet k'ulu' tzan xjal, per akix te Qtata Dios oqet k'ulun kyaqil tidi'chq aj atqet. ⁵ Te Moisés kxol kyaqil kye aj nkye'okslan te Qtata Dios, tetz iktza' tuq jun mosj aj nim tajwalil b'ix aj k'onti'l okaj tsi' tzan taq'unan te Qtata Dios, b'ix te taq'un tzan tyolin tuq ti'j te aj otzajel tq'uma' [te Qtata Dios] mas yaj. ⁶ Per yatzun te Krist, tetz aji te k'wa'alb'aj aj k'onti'l okaj tsi' tzan taq'unan kxol kye aj tuj tjay Qtata Dios, b'ix qetz a'o' aj tuj tjay qa b'eyx te jun-ele'x okajel qwit'b'a' jk'u'j ti'j b'ix qa k'onti'l nkaj jkola' aj ja' lo'ik jk'u'j aj nqochalaj ti'j. ⁷ Astilji iktza'x nyolin te Txew Dios [tuj Tu'jal Dios] ikxjani: «Etetz ajna'l intok echa'o' te aj nxik nq'uma'ni, ⁸ b'ix k'on kx'ok b'an tz'ak iktza' kye aj ejaw meltz'jik wi'j b'ix [okyk'ulu'j nya'tx galan] tqetlen kyk'ulu' probar [npsens] tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx'. ⁹ Tzi kye etijajil etetz oqet kyk'ulu' probar [npsens] b'ix ojetq tuq tz'ok kyen tidi'chq nk'ulb'en kawnaq (40) aq'b'i. ¹⁰ Astilji wetz injaw q'ojlik kyuky'i'l b'ix oxik nq'uma' ikxjani: “K'onti'lkix n'ox tuj kywi' b'ix k'on kygan tzan kyokslan te aj nxik nq'uma' tzan kyk'ulun.” ¹¹ Astilji wetz aj njaw q'ojlik kyuky'i'l oxik nq'uma' nyol ikxjani: “Kyetz nlay kyekamb'an tzan kyojlan.”*»

¹² Ntons intok esi' waq enab'l erman, qanq kebal at jun nya'tx galan tuj kyanim junjun exol etetz tzan tkaj kykola' tzan kyokslan te Qtata Dios aj at jun tanq'in.† ¹³ Etetz b'ajq'ij pe'enimsan waq ek'u'j exolx tzi [tzan eb'et tuj tume'l], komo tzunx atx q'ij atx tyemp, ikxji etetz tzan k'on eqet moyi' tzan te choj, b'ix tzan k'on tok te etanim b'an tz'ak. ¹⁴ Komo qetz qkyaqil junx ato' tuky'i Jesus qa b'an'ax n'ok qsi' qnab'l tzan qten jwert iktza'x wit'likok jk'u'j tb'ay-el b'ix b'eyx te jun-ele'x max oj tmankun kyaqil. ¹⁵ Iktza'x nyolin [tuj Tu'jal Dios]: «Etetz ajna'l intok echa'o' te aj nxik nq'uma', k'on kx'ok b'an tz'ak iktza' kye aj ejaw meltz'jik wi'j b'ix oqet kyk'ulu' probar [npsens] tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx'.*» ¹⁶ Ntons, komo žab'le' kye aj ejaw meltz'jik ti'j Qtata Dios b'ix ojetq tuq tz'ok kcha'o' tyol? žNya'tx petzun kyaqil kye aj e'etz tin Moisés tuj te xtx'o'otx' Ejipt? ¹⁷ B'ix žab'l quky'i'l ojaw q'ojlik te Qtata Dios kawnaq (40) aq'b'i? žNya'tx petzun kyuky'i kye aj ejoyon choj b'ix eb'ajkaj kamik tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx'? ¹⁸ B'ix žab'l quky'i'l oxik tsi' tyol Qtata Dios tzan k'on tuq kykamb'an tzan kyojlan? žNya'tx petzun kye aj k'onti'l e'okslan tetz? ¹⁹ Ikxji n'el qniky', kyetz k'onti'l eb'ajkamb'an tzan kyojlan tzan tpaj k'onti'l e'okslan.

4

B'a'n Tzan Qojlan Tzan Tpjaj Te Jesus

¹ Ntons astilji, man tzunx atx tyemp tzan jkamb'an tzan qojlan iktza'x oxik tsi' Qtata Dios tyol ti'j, ntons intok esi' enab'l waq tzan etox ekyaqil tzan k'on tptalin nijunwt tzan tojlan. ² Komo iktza'x kyetz [oqtxi'], ax qetz ajna'l oje tzaj pakb'a' jun tpakb'alil galan quky'i'l. Per kyetz chagan owok kcha'o' te tpakb'alil tzan tpaj k'onti'l owok kywit'b'a' kyk'u'j ti'j te aj nkyecha'on tuq. ³ Komo a'ox qetz aj nqo'okslan b'a'n tzan qojlan, komo te Qtata Dios oxik tsi' tyol ikxjani: «B'an'ax iktza'x oxik nsi' nyol aj njaw q'ojlik kyuky'i'l aj oxik nq'uma', “Kyetz nlay kyekamb'an tzan kyojlan.”*» Ikxji oxik tsi' tyol anke

* **3:2** Núm 12:7 * **3:11** Ax: nlay kye'ox tuj te ojla'mj aj b'a'n tzan txik nsi'. Kyi'j kyetz oqtxi' telponx nlay b'antik tuq tzan kyox tuj te tx'o'tx' aj ja' b'a'n tuq tzan kyojlan; Núm 14:1-35; Sal 95:7-11. † **3:12** Ax: aj b'an'ax itz'oj. * **3:15** Núm 14:20-23,29-34; Sal 95:7-9 * **4:3** Sal 95:11

[tetz n'ojlan tzan tpaj] ojetq mankun kyaqil taq'un atx aj tb'antik te twitz tx'o'tx'. ⁴ Komo tuj jun part [tuj te Tu'jal Dios] nyolin ti'j te q'ij ojla'mj ikxjani: "Owojlan te Qtata Dios tuj twuqi' q'ij ti'j kyaqil taq'un."* ⁵ B'ix ax tuj junky part nyolin ikxjani: "Kyetz nlay kyekamb'an tzan kyojlan."* ⁶ Komo ate'x junjunky aj mina' kyojlan, b'ix ax kye aj owok kcha'o' te tpakb'alil b'an tb'ay k'onti'l e'ojlan tzan tpaj k'onti'l oqet kyoksla'. ⁷ Astilji junky'el te Qtata Dios oje kaj tsi' junky q'ij aj ntq'uma' tetz: «Ajna'l.» Komo aj oxik tq'uma' tuj stzi' te Dawid atx b'an oqtxi' iktza'x aj okaj q'uma' ikxjani: «Ajna'l' etetz intok echa'o' te aj ntq'uma' [te Qtata Dios], k'on kx'ok tz'ak, intox tuj ewi'.»* ⁸ Komo qa tuj tkwent te Chowe kyetz ob'antik-wit kyojlan, ntons te Qtata Dios k'onti'l-tal otzaj tq'uma' ti'j junky q'ij.* ⁹ Astilji [n'el qniky'] tzunx atx junky tume'l tzan qojlan qetz aj tk'wa'al Dios a'o'. ¹⁰ Komo ab'l aj oje tkamb'aj tzan tojlan [iktza' te Qtata Dios oxik tsi' tyol ti'j], ntons ax tetz oje tz'ojlan ti'j kyaqil taq'un iktza'x te Qtata Dios owojlan ti'j taq'un.*

¹¹ Ntons intok qsi' jk'u'j najji tzan jkamb'an tzan qojlan ikxji, tzan k'on jqet tz'aqik qetz iktza'x kye aj k'onti'l e'okslan [oqtxi']. ¹² Komo te tyol Qtata Dios b'a'n tzan tyolin tuj qanim b'ix b'a'n tzan tk'ulun tidi'chq galan, mas nim token twitz jun machit kykab'il palaj te* tzan tpaj b'a'n tzan tok tmako' kyaqil qanim b'ix kyaqil qchi'jel, b'ix b'a'n tzan tyolin qi'j iktza'xkix jun aj totzqi' kyaqil aj nqb'isu' tuj qwi' b'ix ti'j kyaqil aj nqb'isu' tuj qanim. ¹³ K'onti'l jun tidi' aj oqet k'ulu' tzan te Qtata Dios b'a'n-wit tzan tkaj ewj twitz, sinoke kyaqil b'an eb'ajil twitz tetz, b'ix twitz tetz oxel' jq'uma' kyaqil.

A Te Jesus Te Twitzale' Qpal

¹⁴ Ntons tzan tpaj a te Jesus te Tk'wa'al Dios b'ix a tetz te twitzale' qpal aj oje tz'ox tuj ka'j [tzan tyolin qi'j qetz tuky'i Qtata Dios], astilji presis tzan k'on tkaj jkola' titza' wit'lik jk'u'j ti'j. ¹⁵ Tetz nya'tx jun twitzale' pal aj k'onti'l-wit totzqi' kyaqil aj nky'ik qi'j qetz aj a'o' xjal aj at ja' ngopaltin, sinoke tetz oje tz'ok ten twitz kyaqil preb aj nky'ik qi'j, per k'onti'l ojoyon choj. ¹⁶ Astilji waq erman, qo'ok laq'chet najji tuky'i jun tk'u'jal twitz te Qtata Dios aj atqet tuj twit'lel b'ix ntzaj tsi' qajsik qetz jun nim b'an galan aj k'onti'l nqajo'; qob'aj-ok laq'chet ti'j tzan tok lo'et tk'u'j qi'j b'ix tzan tonen quky'i'l tuky'i jun tume'l b'an galan nab'lin cha'oj tok qen at tidi'chq npaltin qetz.

5

¹ Komo kyaqil kye twitzale' pal kxol kye xjal, kyetz nkye'el joyo' tzan kyyolin kyi'j kye xjal twitz Qtata Dios, b'ix tzan txik kyq'apo' kyoyej kye xjal te Qat b'ix tzan txik kyq'apo' te present tzan tqet najsa' kchoj kye xjal. ² Jun pal b'a'n tzan tok lo'et tk'u'j kyi'j kye aj nya'tx tume'l nkyek'ulun tzan tpaj k'onti'l kyeb'en, komo ax tetz jun xjal aj b'a'n tzan tqet tz'aqik tzan tpaj tidi'chq nya'tx galan. ³ B'ix tzan tpaj tetz jun xjal, ax presis tzan txik tsi' present ti'j xhchojx tetz b'ix ax ti'j kchoj kye xjal.* ⁴ Nijunwt ab'l b'a'n tzan tjaw tjalb'e'x tzan tok pal, sinoke a tgan tzan stzaj si' tajwalil tzan Qtata Dios iktza'x te Aron otzaj si' tajwalil.* ⁵ Ax te Jesus k'onti'l oqet tjig'b'a'x tib', k'onti'l ojaw tjalb'e'x tzan tok tetz twitzale' pal [sinoke te Qtata Dios otzaj sin tajwalil]. Komo aji tetz otzaj q'uman ikxjani: «Yatz a'ich nk'wa'al, ma'tx xhtzaj nk'wa'li' ajna'l.»* ⁶ Ax iktza'x nyolin tuj junky part [tuj Tu'jal Dios] ikxjani: «Yatz a'ich te Pal

* 4:4 Gén 2:2 * 4:5 Sal 95:11 * 4:7 Sal 95:7-8 * 4:8 Deu 31:7; Jos 22:4 * 4:10 Gén 2:2
* 4:12 Isa 49:2; Efe 6:17 * 5:3 Lev 9:7 * 5:4 Exo 28:1 * 5:5 Sal 2:7

b'eyx te jun-ele'x, iktza'x te Melkisedek.»^{* 7} Komo te Jesus aj tnajan tzani twitz tx'o'tx', tetz oxnaq'tzan tuky'i jun twi' nim b'ix tuky'i oq'el nqet tuq twitz twitz Qtata Dios aj b'a'n tuq tzan tkolon tetz ti'j te kamikyj,^{*} b'ix tzan tpaj tetz oqet toksla', astilji te Qtat otzaj tsi' te aj oxik tqani' tetz.⁸ Ikkxi te Jesus, anke tetz aji tuq te k'wa'alb'aj, tzan tpaj kyaqil te xhcho'nal aj oky'ik ti'j, tetz owel tniky' tidi' telponx oj tget qoksla' junky.⁹ B'ix ya ma qet tyek'u' kyaqil nini tzan tpaj tokslb'en, ikxji owok te koloyon b'eyx te jun-ele'x qi'j qkyaqil qetz aj ngo'okslan ti'j,¹⁰ b'ix te Qtata Dios oxik tsi' tajwalil tzan tok twitzale' pal iktza'x te Melkisedek.

A Tgan Tzan Kxik Qxnaq'tza' Txq'anky Ti'j Aj Oje Tz'el Qniky' Qetz

¹¹ At tidi'chq a tgan tzan qyolin ti'j te ntzani per kwest tzan txik jq'uma' xtxolil tzan tpaj etetz b'an kwest tzan tox tuj ewi'.¹² Etetz oje kx'ok-tal xnaq'tzan ajna'l tzan tpaj ky'ila'j tyempxi' [etokslb'en], per tzunx presis tzan txik xnaq'tza' etetz ti'j te aj oje kaj tq'uma' Qtata Dios aj ntzaj xnaq'tza' qetz aj man txiklen qoksla'. Komo ti'j te xnaq'tzb'ilj etetz oje kx'ok junky'el iktza' k'wa'l aj tzunx presis tzan tqex pilo' esop^{*} b'ix nya'tx tzan txik ewa'a wab'j kaw,¹³ komo kye aj tzunx nqex pilo' kywe', kyetz man k'wa'l-e', k'onti'l n'el kyniky' alkyetz te tume'l.^{*} ¹⁴ Te wab'j kaw a'ox kye tijxjal tzan tpaj oje tz'ok kaw te kyk'u'j, b'ix ax ikxji ti'j te xnaq'tzb'ilj, jun tijxjal nqet tb'isu' tuj tume'l b'ix n'el tniky' alkyetz te galan b'ix alkyetz te aj nya'tx galan.

6

¹ Astilji, ya qeb'enky te aj okaj xnaq'tza' ti'j te Krist, ajna'l intok qsi' jk'u'j tzan tel qniky' mas, nya'tx a'ox qokaj ti'j ch'imu's aj qeb'en, sinoke qob'aj-ok mas jwert. K'onti'l tzan qyolin cha a'ox ti'j te aj ntzaj xnaq'tza' qetz tb'ay aj man txiklen qoksla', iktza' ntzani: titza' tzan tjaw qky'ixpu' qnab'lin ti'j jk'ulb'en oqtxi' aj k'onti'l token, qatzun ti'j titza' tzan tok qwit'b'a' jk'u'j ti'j Qtata Dios,² qatzun ti'j te tjawlen si' a' qwi',^{*} qatzun ti'j te tqetlen si'let kyq'ab' kye tijxjal qajsik, qatzun ti'j titza' okyejawel anq'in kye kamnaq, qatzun ti'j titza' [kye aj k'onti'l nkye'okslan] okyexe'l si' tuj il b'eyx te jun-ele'x.³ Ntons intok qsi' jk'u'j tzan tox tuj qwi' mas twitz kyaqil aj nini komo ikxji tgan te Qtata Dios.⁴ Komo kye aj otzaj si' jun-el jun chk'atunal tuj kywitz b'ix owok kyen titza' b'an tb'anil galan nab'lin te Qtata Dios kyuky'i'l b'ix okyk'amoj te Txew Dios tuj kyanim⁵ b'ix owok kyen titza' b'an tb'anil te tyol Qtata Dios, b'ix titza' b'an nim tajwalil tzan tk'ulun kyaqil aj oky'el mas yaj twitz ja tx'o'tx'ni,⁶ qa kyetz okajel kykola' tzan kyokslan, ya nlay b'antik tzan tjaw kky'ixpu' kynab'lin junky'el, tzan tpaj ikxji iktza' cha n'ok kyklabi' junky'el te Jesus twitz krus b'ix cha n'el kyin tky'exaw kywitz kye xjal.⁷ Komo iktza'x jun tx'o'tx' aj nxik tuk'a' te jab' aj nqet tajsik, b'ix nkaj tsi' jun tawal galan kye aj nqet aq'unan tetz, ikxji te tx'o'tx' ky'iwla' tzan te Qtata Dios;⁸ yatzun te junky tx'o'tx' aj nswan jun tawal pur ky'i'x b'ix k'onti'l token ch'inwt, ntzaj qanb'e' tajsik b'ix yaji n'ok si'let tq'aq'al. [Ntons ax ikxji ky'i'j kye aj nkaj ksi' tzan kyokslan.]

K'on Kaj Qsi' Tzan Tok Qwit'b'a' Jk'u'j Ti'j Qtata Dios Tzan Jk'amon Te Aj Oje Xik Tsi' Tyol Ti'j

⁹ Per yatzun eti'j etetz erman, etetz aj ganimix nim witz'a', wetz tuj nnab'l owelal kyaqil galan etuky'i'l b'ix web'en etetz kolomix a'ix.¹⁰ Komo te

* 5:6 Sal 110:4 * 5:7 Mat 26:36-46; Mak 14:32-42; Luks 22:39-46 * 5:12 Ax: etxu'. * 5:13 1Kor 3:2 * 6:2 Tuj yol gryeg te ja ntzani telponx ky'i'j ky'ila'j tume'l titza' njaw tuq si' a' kywi' tuj aj tyemp.

Qtata Dios nlay k'ulun jun nya'tx galan etuky'i'l, nlay tz'ajnaj ti'j tk'u'j kyaqil aj galan oje qet ek'ulu' tzan tpaj nqet egani' te tetz b'ix titza' oje kx'onen kyuky'i kye qerman† b'ix titza' tzunx nkx'onen kyuky'i'l ajna'l. ¹¹ Qetza qgana tzan txik jq'uma' etetz ekyaqil tzan k'on kaj esi' tzan eb'et axkix tuky'i jun tk'u'jlalji, tzan eten b'an sewur atix titza' wit'lik ek'u'j, max oj tponb'aj kyaqil. ¹² Ixkji tzan k'on etok ky'aj sinoke tzan eb'et iktza' kye aj wit'lik kyk'u'j ti'j te Qtata Dios b'ix at nim kypasens tzan kyk'amon te aj oje xik tsi' tyol te Qtata Dios ti'j. ¹³ Komo aj txik tsi' tyol te Qtata Dios tuky'i Abran, oxik tsi' tjurament ti'jx tetz tzan tpaj k'onti'l tuq junky ab'l mas nim tajwalil twitz tetz tzan txik tsi' tjurament ti'j. ¹⁴ Komo oxik tq'uma' ikxjani: «B'an'ax wetz ochtel nky'iwla' nim b'ix ax nk'ulu'tz tzan kypuqun b'an ky'ila'j kye awijajil.»* ¹⁵ Ntons, te [Abran] otiyoj tuky'i nim tpsans [ti'j te aj oxik tsi' te Qtata Dios tyol ti'j], b'ix ikxji otk'amoj te aj ojetq tuq xik q'uma' tetz. ¹⁶ Kye xjal oj txik ksi' kyjurament, nxik ksi' ti'j jun xjal aj mas nim tajwalil kywitz kyetz, b'ix tzan tpaj te kyjurament nlay b'antik tzan kyjaw meltz'jik. ¹⁷ Astilji, komo te Qtata Dios tgan tuz tzan tqet tyek'u' byenech kyuky'i kye aj ja' oxik tsi' tyol, tetz nlay tuq jaw tky'ixpu' ch'inwt ti'j te tyolb'en. Astilji ax oxik tsi' tjurament, ¹⁸ b'ix ikxji, ate' kab'e' tume'l aj telponx nlay b'antik tzan tky'ixpjik tyol b'ix tetz k'onti'l nnik'on. Ixkji qetz, aj oje kaj jq'apo' qib' tuj tq'ab' tzan tkolon qi'j, b'a'n tzan tmnimsan jk'u'j byenech ti'j te aj ja' oje kaj lo'et jk'u'j aj otzajel si' qetz. ¹⁹ Tzan tpaj te nini, k'onti'l nna'non qanim b'ix nswan jun qbalor tuj qanim iktza' tq'a'el jun bark aj n'oken tzan k'on tyak'un te bark, b'an tzinun atqet; b'ix ikxji qetz lo'ik jk'u'j ti'j [Jesus aj owox] tujx te pawb'il [aj ja' atqet te Qtata Dios tuj ka'j].* ²⁰ Aj ja' te Jesus oje tz'ox tb'ay qwitz [tzan qpon qetz tuky'i Qtata Dios], ikxji tetz owok twitzale' pal b'eyx te jun-ele'x iktza'x tuq te Melkisedek.*

7

Te Qajaw Jesukrist A Te Qpal B'Eyx Te Jun-ele'x

¹ Komo te Melkisedek tetz te twitzale' k'ulul mandad tuq tuj te amaq' Salem, b'ix tetz ax Pal aj n'aq'unan tuq te Qtata Dios. Te Abran, aj ojetq tuq kyeqet titza' txq'an k'ulul mandad,* tetz aj tmeltz'jik tuj tamaq', te Melkisedek owetz kanol tetz b'ix oqet tky'iwla'. ² Te Abran tetz oxik toye' te Melkisedek te tlajuji' part ti'j kyaqil aj ojetq tuq tzaj tkamb'a' tuj te q'oj. Te ja' Melkisedekni, tetz tb'i kab'e' telponx; tb'ay telponx “te twitzale' k'ulul mandad aj nk'ulun kyaqil tuj tume'l,” b'ix [komo tetz tamaq' tb'i Salem aj telponx “ja' k'onti'l q'oj,” astilji tetz tb'i ax telponx] “te twitzale' joyol tume'l tzan tmankun te q'oj.” ³ Ti'j tnan b'ix ti'j stat b'ix kyij' tijajil te Melkisedek, k'onti'l qeb'en ch'inwt, b'ix ax k'onti'l qeb'en janik'le owitz'jik b'ix janik'le okamik, b'ix ikxji tetz iktza'x te Tk'wa'al Dios tzan tpaj jun pal aj te jun-ele'x. ⁴ Intok esi' enab'l ti'j te Melkisedek: Tetz jun xjal nim tajwalil tuq, astilji ax te Abran aj qijajil, tetz oxik toye' te tlajuji' part ti'j kyaqil aj otzaj tkamb'a'. ⁵ Iktza'x nyolin te Kawb'il, kye pal aj tijajil Lewi at kyoklen tzan kyk'amon kyij' kye xjal te tlajuji' part ti'j kyaqil iktza'x nyolin te Kawb'il,* anke ax kyetz a'e' tijajil Abran. ⁶ Per te [Melkisedek], anke tetz nya'tx tuq jun tijajil Lewi, tetz otk'amoj te jun lajup part tuky'i Abran b'ix oqet tky'iwla' te Abran, axkix

† **6:10** Ax: kye aj pawame' a'ox te Qtata Dios. * **6:14** Gén 22:16-17 * **6:19** Lev 16:2 * **6:20** Sal 110:4 * **7:1** Te Abran oq'ojin kyij' tzan tkolpin te tsobrin tuj kyq'ab'; Gén 14:11-24. * **7:5** Núm 18:21

te Abran aj te Qtata Dios oxik tsi' tyol tuky'i'l. ⁷ Qetz qeb'enky jun aj nky'iwlan a te mas nim tajwalil twitz te aj nk'amon te ky'iwl'b'il.

⁸ Ntons tzani twitz ja tx'o'tx'ni kye [pal] aj nkyek'amon te tlajui' part, kyetz xjal-e' b'ix nkyekamik, yatzun [ti'] te Melkisedek nya'tx ikxji tzan tpaj] tetz iktza' tzunx itz'oj ajna'l. ⁹ Ax b'a'n tzan txik jq'uma', komo te Lewi tzi owel tijajil ti'j te Abran, ntons aj txik xhchojo' te Abran te tlajui' part, ax kye tijajil Lewi mas yaj, ax oxik kchojo' te jun lajuj part aj txik xhchojo' te Abran [tuky'i Melkisedek]. ¹⁰ Komo te tijajil te Lewi atqet tuq tuj xhchi'jel te xhchman Abran aj tetz te Melkisedek kanol tetz.

¹¹ Ntons cha tzan kypaj-wit kye pal aj tijajil Lewi b'a'n-wit tzan tkaj saq qanim b'eyx te jun-ele'x, (komo tuj kykwent kyetz okaj si' te Kawb'il kxol kye xjal), ikxji nya'tx-tal presis te junky pal aj iktza' te Melkisedek b'ix aj nya'tx iktza' tijajil Aron [aj tijajil Lewi]. ¹² Komo oj tky'ixpjik te tumelil kyil'j kye pal, ax presiskix tzan tky'ixpjik te tumelil ti'j te Kawb'il. ¹³ B'ix te ja pal aj nqoyolin ti'jni [osey te Jesus], kyaqil oky'ixpjik ti'j tzan tpaj tetz tijajil junky b'uch'uj xjal [aj nya'tx tijajil Lewi], b'ix kxol kye aj tijajil, nijunwt kyetz oje kye'ok pal jun-el tzan kyaq'unan twi' te tz'e'sb'il. ¹⁴ Qetz qeb'en te Qajaw Jesus tzajnaq ti'j tijajil Juda, b'ix te Kawb'il aj okaj stz'ib'a' Moisés k'onti'l nyolin ti'j aj b'uch'uj xjalji tzan kyok-wit pal. ¹⁵ B'ix n'ok e'e' mas byenech ti'j te ntzani tzan tpaj [te Jesus aj] te junky pal nya'tx iktza' kye txq'anqy pal [aj tijajil Lewi] sinoke iktza' te Melkisedek. ¹⁶ B'ix astilji, tetz k'onti'l owok pal cha tzan tpaj-wit te tijajil iktza' nyolin te Kawb'il, sinoke tzan tpaj jun tanq'in aj k'onti'l nponaj. ¹⁷ Komo ti'j tetz nyolin [te Tu'jal Dios] ikxjani: «Yatz a'ich te pal b'eyx te jun-ele'x iktza'x te Melkisedek.»* ¹⁸ Ntons te Kawb'il aj okaj q'uma' tb'aya', tetzji oponaj tzan tpaj ya k'onti'lky tuq tbalor b'ix ya k'onti'lky tuq token, ¹⁹ tzan tpaj k'onti'l ob'antik titza' tzan tkaj saq qanim b'eyx te jun-ele'x twitz Qtata Dios. Per yatzun ajna'l tzan te junky tume'l ak'a'j b'a'n tzan tkaj lo'et jk'u'j ti'j Qtata Dios [tzan tkaj saq qanim tuj twitz] b'ix ikxji b'a'n tzan qok laq'chet ti'j. ²⁰ Te Qtata Dios oxik tsi' tyol tzan stzaj tsi' [te Jesus iktza'] junky qpal, per yatzun kyil'j kye txq'anqy pal k'onti'l oxik tsi' tyol kyil'j ikxji. ²¹ Komo kye txq'anqy pal k'onti'l ekaj si' tuj kyopis tzan tpaj-wit te Qtata Dios oxik tsi' tyol kyil'j, per yatzun [ti'j te Jesus] nyolin ikxjani: «Oje xik tsi' te Qtata Dios tyol ikxjani b'ix nlay ky'ixpjik: “Yatz a'ich te pal b'eyx te jun-ele'x.”»* ²² Astilji tzan tpaj te Jesus opoyonkix kyaqil te tume'l ak'a'j aj mas at token te getz [twitz te aj oqtxi']. ²³ Kye txq'anqy pal tb'aya', kyetz presis tuq b'an ky'ila'j kyb'et tzan tpaj nkyekamik tuq, k'onti'l ob'antik tzan kykaj pal b'eyx te jun-ele'x. ²⁴ Per yatzun te Jesus tzan tpaj tetz k'onti'l nkamik, te tajwalil iktza' pal k'onti'l nky'ik te junky. ²⁵ Astilji b'a'n tzan tkolon b'eyx te jun-ele'x qi'j qetz aj nqo'ok laq'chet ti'j te Qat tzan tpaj tetz. Komo tetz itz'oj b'eyx te jun-ele'x b'ix nxnaq'tzan twitz te Qtata Dios qi'j qetz.

²⁶ Ntons te Jesus, aji tetz te twitzale' pal aj presis te qetz. Komo aji pawa' a'ox te Qtata Dios b'ix k'onti'l xhchoj, b'ix nich'inwt nya'tx galan ti'j, b'ix owel pawa' kyil'j kye chimol choj b'ix a tetz oqet jiq'b'a' tuj ka'j mas twitz kyaqil. ²⁷ B'ix tetz nya'tx iktza' kye txq'anqy pal aj b'ajq'ij presis tuq tzan txik kyq'apo' kypresent twi' tz'e'sb'il, tb'ay tzan tpaj kyetz kchojx b'ix yaji tzan tpaj kchoj kye xjal, sinoke axk tetz oxik tq'apo' tib'x te present cha jun-el b'ix b'eyx te jun-ele'x.* ²⁸ Te Kawb'il aj okaj tsi' te Moisés ntk'ulu' tzan kykaj tsi' kye pal aj mas nim kyajwalil, per kyetz ax xjal-e' aj at kchoj. Per yatzun te aj oxik tsi' te Qtata Dios tyol ti'j mas yaj twitz te Kawb'il, tetzji Tk'wa'al Qtata Dios b'ix b'an

* 7:17 Sal 110:4 * 7:21 Sal 110:4 * 7:27 Lev 9:7

ch'inwt nya'tx galan ti'j, b'ix a tetz [te qpal aj mas nim tajwalil twitz kyaqil] b'eyx te jun-ele'x.

8

Te Tume'l Ti'j Te Jesus Mas Tb'anil Twitz Te Tume'l Kyi'j Kye Pal Oqtxi'

¹ Ntons, te aj b'an presis tzan tel eniky' ti'j te aj ngoyolinni, a te ja ntzani: Qetz at jun qpal ikxji aj mas nim tajwalil kywitzt kyaqil, b'ix tetz wit'liqet tuj twit'lel tuj tb'anq'ab' te Qtata Dios aj Twitzale' tuj ka'j, ² b'ix tetz n'aq'unan [tuj ka'j] tuj aj jay tabernáculo aj ja' atqet b'an'ax xhchk'atunal te Qtata Dios, aj ajixk tetz k'ulul tetz b'ix nya'tx kyk'ulb'en xjal. ³ Kyaqil kye twitzale' pal [tzani twitz tx'o'tx'] nkyekaj si' tzan txik kyq'apo' kyoyej kye xjal te Qtata Dios b'ix tzan txik kyq'apo' kye present tzan tqet najsa' te kchoj kye xjal; astilji ax ikxji te [Jesus] aj qpal, ax tetz presis tzan txik tq'apo' tidi' te Qtata Dios. ⁴ Qa tetz tzunxwit atqet tzani twitz tx'o'tx', tetz nya'tx-tal pal tzan tpaj ya ate' kye pal tzani aj nxik ksi' te oyej te Qtata Dios iktza'x tkajlen q'uma' tzan te Kawb'il oqtxi'. ⁵ Ikxji aj ja' kyetz nkye'aq'unan cha iktza' titzb'alil te aj at tuj ka'j. Komo iktza'x aj oxik q'uma' te Moisés [tzan te Qtata Dios] aj taq'ik tzan tqet tk'ulu' te jay aj tnajb'il Qtata Dios tzani twitz tx'o'tx', oxik tq'uma' te Qtata Dios tetz ikxjani: «Intok asi' anab'l, presis tzan tqet ak'ulu' kyaqil iktza' aj oxik nyek'u' yat'z twi' te witz.» ⁶ Per ajna'l te Jesus [aj twitzale' qpal], tetz oje tk'amoj jun topis mas b'an tb'anil kywitzt kye txq'anqy pal, tzan tpaj tetz opoyonkix kyaqil ti'j te tume'l ak'a'j aj mas b'an tb'anil aj oxik tsi' te Qtata Dios tyol ti'j. Komo te galan aj n'el ti'j te tume'l ak'a'j mas tb'anil twitz te aj owel ti'j te tume'l oqtxi'. ⁷ Cha kabal-wit te tume'l aj oxik tsi' te Qtata Dios tyol ti'j tb'ay-el, nya'tx-tal presis te junky. ⁸ Komo tzan tpaj owel tuj twitz te Qtata Dios nya'tx galan nkyek'unun tuq kye xjal, astilji okaj tz'ib'a' oqtxi' ikxjani: «Te Tajaw Ti'j Kyaqil nxik tq'uma', «Tzul jun q'ij oxel' nsi' nyol ti'j junky tume'l ak'a'j kyuky'i kye aj tijajil Israel b'ix kye aj tijajil Juda. ⁹ Te tume'l aj okajel nsi' kyuky'i'l nya'tx iktza' te tume'l aj okaj nsi' kyuky'i kye kyijajil oqtxi' aj kyetz win kyeb'a' tuj te amaq' Ejipt; komo kyetz oqtxi' okaj kykola' te tume'l aj okaj nsi', astilji wetz ekaj nkola',» kyi te Qajawil ikxjani. ¹⁰ «Astilji, te tume'l ak'a'j aj okajel nsi' kyuky'i kye aj Israel oj tponb'aj aj tyempji, a te ja ntzani,» kyi te Qajawil ikxjani. «Oxe'l nsi' Nkawb'il tuj kywi' b'ix onk'ulu'tz tzan tkaj tuj kyanim, b'ix wetz okyin'okel te Dios aj otzajel kyna'o' b'ix kyetz okye'okel kye nxjalil. ¹¹ Ya nlay tz'ok presis tzan txik kxnaq'tza' te junky ab'l kyetz ikxjani: «Intok awotzqila' te Qajawil.» Komo kkyaqil okyin'okel kyotzqila', kyaqil kye k'wa'l b'ix kyaqil kye tijxjal. ¹² Wetz oqtel nnajsa' kyaqil aj nya'tx galan nkyk'ulu' b'ix nlay tzaj nna'o' ch'inwt te kchoj,» kyi te Qajawil ikxjani. ¹³ Ntons aj txik tq'uma' te Qtata Dios tzan tkaj ti'j «junky tume'l ak'a'j,» ikxji te aj tb'ay oje tz'ok q'anq, b'ix ch'iniky tponaj.

9

Titza' Tuq Te Nin Jay Nab'il Qtata Dios Tzani Twitz Tx'o'tx'

¹ Ntons te tume'l aj okaj tsi' te Qtata Dios tb'ay-el, te nini at tuq xtxolil titza' tzan tqet kyna'o' kye xjal te Qat, b'ix [tuj te jay] tzani twitz tx'o'tx' [aj ja' nqet kyna'o' kye xjal] te Qat, at tuq jun tnajb'il paw'a' a'ox te tetz. ² Komo tuj te tb'ay txol aj ja' tuq nkye'ox, tzi k'ulumaj tuq tuky'i jun tume'l ikxjani: Atqet tuq te tqatel kandel* b'ix te mes,* b'ix twi' te mes kye kab'lajuj wab'j* aj

* 8:1 Sal 110:1 * 8:5 Exo 25:40 * 8:12 Jer 31:31-34 * 9:2 Exo 25:31-39 * 9:2 Exo 25:23-29

* 9:2 Exo 26:30

q'apomaj te Qtata Dios. Te ja ntzani a te txol jay aj n'ok tuq q'uma' "Te Luwar Aj Xjan." ³ Yaji cha'oj gox tuj te xq'apj pawb'il tuj tkab'i' txol mas tujx, a te txol jay aj n'ok tuq q'uma' "Te Luwar Aj Mas B'an Xjan."* ⁴ Tzi atqet tuq jun pomb'il* aj pur xtx'otx'al oro, b'ix ax te kaxh* aj pur xtx'otx'al oro kyaqil ti'j, aj telponx tuq ti'j te yol aj oxik tsi' te Qtata Dios [kyuky'i kye qijajil oqtxi']. B'ix tzi akyeqex tuq tuj te kaxh, jun xar* pur xtx'otx'al oro aj ja' tuq atqex te wab'j mana, b'ix ax atqex tuq te txb'aq'en* te Aron aj otzaj xhchuxul, b'ix ax kye ab'j* aj ja' tuq tz'ib'a' te aj oxik tyoli' te Qtata Dios kyuky'i kye xjal oqtxi'. ⁵ B'ix tajsik te kaxh akyejax tuq kyitzb'alil kye kerubins* aj telponx atqet tuq xhchk'atunal te Qtata Dios tzi, b'ix [tuky'i te kxiky'] nqet tuq kxmjojomal tajsik xtxayil te kaxh aj ja' te Qtata Dios oqet tnajsa' kchoj kye xjal.* Ntons ikxji tuq, per ajna'l nlay qoyolin titza' atok xtxolil te nino.

⁶ Ntons, kyaqil atqet tuq ikxji, b'ix tuj te tb'ay txol te jay nkye'ox tuq kye pal aq'unon b'ajq'ij.* ⁷ Per yatzun tuj te tkab'i' txol, a'ox n'ox tuq te twitzale' pal, b'ix n'ox tuq cha jun-el jun aq'b'i, b'ix oj tox, b'an presis tuq tzan txik tin xhchiky'el alo'mj tzan tkaj tkyito' tzan tpaj tetz xhchojx b'ix tzan tpaj kchoj kye xjal aj nkyk'ulu' tzan tpaj k'onti'l kyeb'en.* ⁸ Ikxjani te Txew Dios ntzaj tyek'u' qetz, aj tzunx tuq atqet Te Luwar Aj Mas B'an Xjan, ntons nya'tx tuq jaqo' tzan kyox kyaqil xjal tzi. ⁹ Kyaqil ntzani cha jun yek'b'il ti'j te ja tyemp ajna'l, komo kyaqil te oyej b'ix te present aj nxik kyq'apo' te Qtata Dios, k'onti'l n'oken tzan kykaj b'an saq tuj kyanim kye aj nkyexik q'apon tetz. ¹⁰ Komo te nini cha a'ox ti'j wab'j b'ix ti'j te quk'a', b'ix tidi'chq kostumbr tzan tel tx'ajo' te qchi'jel, b'ix cha tidi'chq aj q'umankaj oqtxi' ti'j te qchi'jel, b'ix n'oken tuq cha a'ox max oj stzaj tsi' te Qtata Dios junky tume'l ak'a'j.

Te Qajaw Jesukrist Owok Ten Twitz Tkamiky Te Chojb'il Te Qchoj Qetz

¹¹ Per yatzun ma tzul te Krist iktza' te twitzale' qpal aj otzajel tsi' tidi'chq aj b'an galan, tetz owox [tuj ka'j] aj ja' nnajan te Qtata Dios tuj te Aj Ja' Mas B'an Xjan b'ix aj mas b'an presis b'ix k'onti'l tidi' nya'tx galan tuj b'ix nya'tx k'ulumaj tzan xjal, nya'tx cha jun tidi' aj k'ulu' tzani twitz tx'o'tx'. ¹² B'ix k'onti'l owox txini tuky'i kyik' aj xhchiky'el tal chib qatzun xhchiky'el tal wakxhji, sinoke tuky'i xhchiky'elx tetz owox [tuj ka'j] tuj te Aj Ja' Mas B'an Xjan, b'ix owox b'eyx te jun-ele'x, tzan tpaj owel xhchojo' kyaqil te qchoj tzan jkolet b'eyx te jun-ele'x. ¹³ Komo qa te kchiky'el kye tal chib b'ix kye tor b'ix stza'jul jun tal wakxh, aj nxik kyito' kyajsik kye aj nya'tx galan ate' tuj twitz Qtata Dios,* qa tzan tpaj te nini b'a'n tuq tzan kyok laq'chet junky'el ti'j te Qtata Dios, ¹⁴ ntons te xhchiky'el Krist mas at tajb'en. Komo tzan tpaj te Txew Dios aj atqet te jun-ele'x, tetz oxik tq'apo' tib'x te Qtata Dios iktza' jun present aj k'onti'l tidi' nya'tx galan ti'j. Ikxji otk'uluj tzan tkaj saq qanim ti'j kyaqil te jk'ulb'en aj nqoxik tin tuq tuj jkamiky, b'ix ajna'l b'a'n tzan tqet qna'o' te Qtata Dios aj at jun tanq'in.* ¹⁵ Astilji a te Jesus te aj nk'ulun tzan tponkix te tume'l ak'a'j aj te Qtata Dios oxik tsi' tyol ti'j. Ikxji tetz, tzan tpaj tkamiky, owel xhchojo' kyaqil te qchoj tzan jkolet ti'j kyaqil te jk'ulb'en aj nya'tx galan aj oqet jk'ulu' aj tzunx tuq n'oken te tume'l oqtxi' aj oxik tsi' te Qtata Dios tyol ti'j tb'ay. Ikxji kye aj oje kye'el joyo' [tzan te Qtata Dios] okyk'amo'tz te aj oje xik tsi' tyol ti'j tzan kyk'amon te jun-ele'x. ¹⁶ Ntons, tzan token jun

* **9:3** Exo 26:31-33 * **9:4** Exo 30:1-6 * **9:4** Exo 25:10-15 * **9:4** Exo 16:33 * **9:4** Núm 17:6-10 * **9:4** Exo 25:16; Deu 10:3-5 * **9:5** Exo 25:18-22 * **9:5** Lev 16:14-15 * **9:6** Núm 18:2-6 * **9:7** Lev 16:2-34 * **9:13** Lev 16:11-19; Núm 19:1-22 * **9:14** Isa 53

testament, a tgan tzan tkamik tb'ay te aj okaj q'uman tetz. ¹⁷ Komo jun yol aj ojetq kaj q'uma' tuj jun testament, k'onti'l token qa mina' tuq tkamik te aj okaj q'uman tetz, a'ox at token qa ojetq kamik. ¹⁸ Astilji ax te tb'ay tyol aj oxik tsi' te Qtata Dios oqtxi', presiskix tuq te kyik' [te chojb'il choj]. ¹⁹ Komo te Moisés ya ma xik tq'uma' kye xjal kyaqil aj otyolij te Qtata Dios tuj te Kawb'il, yaji otzaj tin jun noq' kyaq te b'l b'ix otzaj tin tnx'an txaq isopo b'ix oqex tmu'u' tuj kchiky'el kye tal tor b'ix kye tal chib, aj samo' tuq tuku'y'i a'. B'ix yaji oxik tkyito' tajsik te u'j aj te Kawb'il b'ix ax kyajsik kyaqil kye xjal. ²⁰ B'ix yaji oxik tq'uma' kye xjal ikxjani: «Te ja kyik'ni telponx ti'j tyol te Qtata Dios aj ma'tx kaj tq'uma' quky'i'l.» ²¹ Te Moisés ax oqet tkyito' te kyik' ti'j te jay tabernáculo aj ja' tuq atqet xhchk'atunal te Qtata Dios b'ix kyij' kyaqil kye okensb'il aj n'oken tuq tzan kyn'a'on te Qtata Dios. ²² Iktza'x nyolin tuj te Kawb'il, ch'inky tuq kyaqil a'ox tuku'y'i kyik' b'a'n tuq tzan tkaj saq, b'ix qa k'onti'l te kyik', k'onti'l tuq nqet najs'a' te qchoj.*

²³ Ntons ikxji presis tuq tzan token kyik' tzan kykaj saq kyaqil tidi' [aj at tuq tuj te jay najb'il Qtata Dios tzani twitz tx'o'tx'], aj cha jun titzb'alil tuq te jay tuj ka'j. Per kyaqil te aj at tuj ka'j nkaj saq tuku'y'i jun present aj mas galan twitz te jun present tzani twitz tx'o'tx'. ²⁴ Komo te Aj Ja' Mas B'an Xjan aj ja' owox Krist, te aj jayji nya'tx k'ulu' tzan xjal, b'ix nya'tx cha jun titzb'alil te b'an'ax aj at tuj ka'j, sinoke owoxkix tuj ka'j aj ja' atqet tetz ajna'l [nqanin] twitz te Qtata Dios qi'j qetz. ²⁵ Tetz k'onti'l owox txini tzan txik tq'apo' tib'x ky'ila'j-elwit, iktza' nkyk'ulu' kye twitzale' pal aq'b'ia' nkye'ox tuj te Luwar Aj Mas B'an Xjan tzani twitz tx'o'tx' q'apol kyik' aj nya'tx tuq kchiky'elx. ²⁶ Cha ikxji-wit ntons te Jesus presis tuq tzan tkamik ky'ila'j-el atx aj tb'antlen te twitz tx'o'tx'. Per ajna'l tuj ja tyempni oxik tq'apo' tib' cha jun-el b'eyx te jun-ele'x, oxik tq'apo' tib' iktza' te jun present tzan tel tin kyaqil te qchoj. ²⁷ Komo iktza'x q'umankaj kyij' kyaqil xjal, kyaqil nkyekamik cha jun-el b'ix yaji oxel q'uma' [tzan Qtata Dios] qa at kyil; ²⁸ b'ix ax ikxji te Krist cha jun-el oxik q'apo' tzan tel tin kchoj ky'ila'j xjal b'ix yaji tzul junky'el tka'miji'n-el, ya nya'tx tzan tpaj te qchoj sinoke kolol te qetz aj nqo'iyon ti'j tuku'y'i jun tk'u'jla'.*

10

Te Jesukrist Oje Tz'el Xhchojo' Kyaqil Te Qchoj B'eyx Te Jun-ele'x

¹ Komo te aj nyolin tuq te Kawb'il oqtxi', nya'tx tuq te aj b'an tb'anil aj otzajel si' tuq mas yaj [tzan tpaj te Krist], sinoke cha oyolin ti'j te aj otzajel si' [tzan tpaj te Krist]. Astilji, tzan tpaj kye present aj nxik q'apo' tuq aq'b'ia' tzan kye aj nkyepon [na'ol te Qtata Dios], k'onti'l tuq nb'antik tzan tka' saq kyanim b'eyx te jun-ele'x. ² Qa kye present aj nkyexik tuq q'apo' nkyk'ulu'-wit tzan tka' saq kyanim b'eyx te jun-ele'x, ikxji kye xjal okaj-tal ksi' tzan txik kyq'apo' mas kypresent tzan tpaj k'onti'l nkyna'o' choj tuj kyanim. ³ Per ti'j te aj nxik kyq'apo'ni, aq'b'ia' ntzaj kyn'a'o' [tzunx at te] kchoj. ⁴ Komo nlay b'antik tzan tel in te kchoj b'eyx te jun-ele'x cha tzan tpaj a'ox te xhchiky'el jun tor b'ix xhchiky'el jun chib. ⁵ Astilji aj tul te Krist tzani twitz tx'o'tx', tetz oxik tq'uma' [tuku'y'i Qtata Dios] ikxjani: «Yatz nya'tx agan tzan txik q'apo' te yatz cha a'ox present tuku'y'i oyej sinoke yatz ma'tx tza' asi' jun nchi'jel [tzan txik nq'apo' wib' te present te najsb'il kchoj]. ⁶ K'onti'l nqet tuj awitz kye present aj nxik kyq'apo' kye xjal te yatz tzan tel in kchoj.* ⁷ Astilji oxik nq'uma', «Tzani

* 9:19 Xtx'otx'al te noq' stzamal karnet. * 9:20 Exo 24:6-8; Zac 9:11; Mat 26:28 * 9:22 Lev 17:11

* 9:28 Isa 53:12 * 10:6 Ax: te aj nqet tz'e'sa' te yatz b'ix k'onti'l nqet tuj awitz te aj nxik kyq'apo' te yatz.

akyinqet tzan tqet nk'ulu' iktza' yatz agan tat, iktza'x tz'ib'ankaj wi'j tuj te u'j [aj ja' okaj tz'ib'a' ayol oqtxi'].»^{* 8} Ntons, oyolin ikxjani: «Kyaqil txakl present aj nxik kyq'apo' te yatz b'ix kyaqil oyej b'ix kyaqil alo'mj aj nkyeqet tz'e'sa' te yatz tzan tpaj te kchoj kye xjal, kyaqil nini k'onti'l nqet tuj awitz» (anke te Kawb'il ntq'uma' tzan jk'ulun ikxji).⁹ Yaji ax oxik tq'uma' ikxjani: «Tzani atinqet tzan nk'ulun kyaqil aj yatz agan.» Ntons, ntzani telponx tetz n'el tin te tume'l aj okaj si' tb'ay oqtxi' tzan tkaj tsi' junky ak'a'j tky'ixel.¹⁰ Astilji, tzan tpaj ikxji tgan te Qtata Dios, oje qo'el pawa' a'ox te tetz tzan tpaj te Jesukrist oxik tq'apo' tib' cha jun-el b'ix b'eyx te jun-ele'x oxik tq'apo' te xhchi'jel te present tzan tel in te qchoj.

¹¹ Kyaqil kye pal b'ajq'ij nkyek'ulun kyopis, nxik kyq'apo' present te Dios,^{*} nxik ksi' ky'ila'j-el axkix txakl present anke k'onti'l n'el in te qchoj tzan tpaj kyaqil nini.¹² Per yatzun [te Jesukrist], tetz cha jun-el b'ix b'eyx te jun-ele'x oxik tq'apo' tib' te present tzan tel xhchojo' te qchoj, b'ix yaji oqet wit'let tuj tb'anq'ab' te Qtata Dios,¹³ b'ix ajna'l cha n'iyon tzan kyqet kye tajq'oj tzan te Qtata Dios b'ix tzan kykaj si' tjaq' toq.^{*} ¹⁴ Komo a tetz oxik tq'apo' tib'x te jun present te Qtata Dios tzan qel b'an k'onti'l qpaj tuj twitz te Qat b'eyx te jun-ele'x, qetz aj kyeb'a' mas galan n'ok te qnab'lin.¹⁵ B'ix ax te Txew Dios, ax ntq'uma' qetz b'an'ax te nini, komo otzaj tq'uma' ikxjani:¹⁶ «Te tume'l ak'a'j aj okajel nsi' kyuky'i kye aj Israel tuj aj tyempji, aj ntzani,» kyi te Qajawil. «Oqtel nsi' Nkawb'il tuj kyanim b'ix onk'ulu'tz tzan tkaj tuj kywi'.»^{*} ¹⁷ B'ix, «Ya nlay tzaj nna'o' junky'el te kchoj b'ix kyaqil aj nya'tx galan kyk'ulb'en.»^{*} ¹⁸ Ntons oj tqet najs'a' te qchoj [b'eyx te jun-ele'x], yaji nya'tx presis tzan txik q'apet junky'oyej tzan tpaj te qchoj.

K'on Kaj Qsi' Tzan Tok Qwit'b'a' Jk'u'j Ti'j Qajaw Jesukrist

¹⁹ Ntons astilji waq erman, k'onti'l tidi' n'el in gan qetz tzan gox tuj te Luwar Aj B'an Xjan [aj ja' atqet te Qtata Dios tuj ka'j] tzan tpaj tkamlen te Jesus aj tel xhchiky'el.²⁰ Komo [tetz tkamiky] jun tume'l iktza' jun b'ey ak'a'j b'ix nqoxik teg'i' tuj jun qanq'in, ntons tzan tpaj tetz xhchi'jel [okamik te present te chojb'il qchoj], ikxji owel in te pawb'il [tzan qok laq'chet ti'j Qtata Dios].²¹ B'ix tzan tpaj a tetz te qpal aj nim tajwalil te twitzale' tuj Tjay Qtata Dios,²² astilji qob'aj-ok laq'chet waqna'ji ti'j Qtata Dios tuky'i jun tk'u'j'jal b'ix wit'b'a' jk'u'j ti'j b'an byenech tuky'i jun qanim b'an saq tzan te [kyik'] aj owok kyito' b'ix te qchi'jel ax saq tjawlen si' a' qwi'.[†] ²³ Qob'ajten waq jwert titza' wit'lik jk'u'j, k'onti'l tzan tna'non qanim titza' lo'ik jk'u'j, komo jun yolin te [Qtata Dios] aj otzaj tsi' tyol [tzan jqet tkolo'].²⁴ B'ix intqet qb'isu' titza' tzan qnimsan jk'u'j qib'qib'x qxolx tzan kyqet qgani' txq'anky b'ix tzan jk'ulun tidi'chq galan kye txq'anky,²⁵ b'ix k'on kaj jkola' tzan tok qchimo' qib' iktza' nkyk'ulu' junjun, sinoke qob'ajnim'san jk'u'j qib'qib'x qxolx, pyor ajna'l qeb'enky ch'inky tpon te q'ij tzan tulky te Qajawil.

²⁶ Per qa qetz nqojoyon choj cha qganx qetz b'ix ojetq tz'ok qcha'o' te tume'l b'an'ax, ajna'l k'onti'l junky present aj b'an tzan tel tin te qchoj²⁷ sinoke a'ox tzan tok gen twitz jun xhcho'nal aj b'an nqoxob' ti'j, jun xhcho'nal aj otzajel tsi' te Qtata Dios kyi'j kye tajq'oj, jun b'an nim q'aq' aj omankuyon lo'on kyetz.^{*} ²⁸ Qa jun xjal k'onti'l ma qet toksla' te Kawb'il aj okaj tsi' [te Qtata Dios tuky'i] Moisés b'ix qa at kab'e' qatzun ox testiwji, ntons nqet kansa' b'ix

* **10:7** Sal 40:6-8 * **10:11** Exo 29:38 * **10:13** Sal 110:1 * **10:16** Jer 31:33 * **10:17** Jer 31:34

† **10:22** Ax: tzan tpaj te qchi'jel b'an saq tx'ajo' tuky'i a' aj b'an saq; Lev 8:6,30; Ezq 36:25. * **10:27** Isa 26:11

k'onti'l ab'l n'ok lo'et tk'u'j ti'j.* ²⁹ ȷTitza' etetz tuj enab'l, nya'tx petzun mas nim xhcho'nal oxel si' kyij kye aj n'el kyik'o'† te Tk'wa'al Qtata Dios? Komo n'el kyik'o' iktza' jun nya'tx galan te tkamiky aj telen xhchiky'el tzan tpon te tyol Qtata Dios,* te tyol aj oxik tsi' ti'j te tume'l ak'a'j tzan tkaj saq qanim tuj twitz. B'ix cha nkyexmayin ti'j te Txew Dios aj ntzaj tsi' nim b'an galan qajsik. ³⁰ Qetz qeb'enky, te Qtata Dios oje tzaj tq'uma' ikxjani: «A'in wetz oxel nsi' jun xhcho'nal kyij, onk'ulu'tz tzan tel kchojo' te kyk'ulb'en nya'tx galan.»* B'ix ax otzaj tq'uma' ikxjani: «Te Qajawil oxel tsi' tuj il kye txjalil aj nya'tx galan kyk'ulb'en.»* ³¹ j[Qa at qpap] ntons b'an xob'aljil nim oj jqet tz'aqik tuj tq'ab' te Qtata Dios aj at jun tanq'in!

³² Per k'on tz'ajnaj tuj etanim, oqtxi' aj man tuq txiklen etoksla' te tpakb'alil, etetz owok eten twitz nim xhcho'nal b'ix etipaj tidi'chq. ³³ Atqet junjun etetz okx'okba'j yaso' b'ix owel in eky'exaw kywitz xjal, b'ix atqet okx'onen kyuky'i kye aj owok kyen twitz xhcho'nal. ³⁴ Komo etetz owok lo'et ek'u'j kyij kye aj pres, b'ix tuky'i jun chalajb'il etzoqpij tzan tel in kyaqil aj at tuq etetz, komo etetz eteb'en, [tuj ka'j] at mas b'an tb'anil te etetz b'ix b'eyx te jun-ele'x. ³⁵ Astilji ajna'l etetz k'on kaj esi' tzan tok wit'let ek'u'j [ti'j] Qtata Dios) tzan tpaj ek'amo'tz jun b'an tb'anil tuky'i'l. ³⁶ Etetz presis tzan sten nim epasens tzan eten jwert tuj aj xhcho'nalni, tzan ek'ulun iktza' tgan te Qtata Dios, ikxji ek'amo'tz te aj oje xik tsi' tyol ti'j. ³⁷ [Tuj te Tu'jal Dios nyolin ikxjani]: «Ch'inky b'an ch'inky, tul te aj [tz'ib'ankaj ti'j] tzan tul, b'ix nlay nachq'in masky tzan tul. ³⁸ Te aj nb'et tuj tume'l iktza' wetz ngan, n'anq'in wit'lik tk'u'j wi'j; per qa okajel tsi' tzan tb'et tuj tume'l, nlay kyinchalaj ti'j.»* ³⁹ Per yatzun qetz nya'tx a'o' iktza' kye aj nkaj ksi' tzan kyb'et tuj tume'l b'ix ikxji okyepoyonaj, sinoke qetz wit'lik jk'u'j tzan jkolet.

11

Intel Qin Iktza' Kye Aj Owok Kywit'b'a' Kyk'u'j Ti'j Qtata Dios Oqtxi'

¹ Ntons, oj tok wit'let jk'u'j telponx sewur ato' ojk'amo'tz te aj lo'ikjk'u'j tzan jk'amon, b'ix sewur ato' ti'j jun tidi' a mina' tok qen. ² Kye qijajil oqtxi', kyetz e'el galan tuj twitz Qtata Dios tzan tpaj kyetz owok wit'let kyk'u'j ti'j. ³ Tzan tpaj wit'lik jk'u'j ti'j tetz, n'el qniky' kyaqil te twitz tx'o'tx' b'ix kyaqil te twitz ka'j ob'antik cha a'ox tuky'i tyol Qtata Dios aj oxik tq'uma';* ikxji n'el qniky' ajna'l kyaqil aj nxik qenni oqet k'ulu' ti'j jun tidi' aj k'onti'l tuq eb'ajil.

⁴ Te Abel wit'lik tuq tk'u'j ti'j Qtata Dios, b'ix astilji oxik tq'apo' jun tpresent aj owel mas galan tuj twitz te Qtat twitz te aj oxik tq'apo' te Kain.* Astilji te Abel owel tuj twitz Qtata Dios jun xjal aj nb'et tuq tuj tume'l b'ix oqet tuj twitz te Qtat te aj oxik toye'. Anke tetz oqtxi' tkamlen, ajna'l iktza' tzunx nyolin [titza' tzan tok qwit'b'a' jk'u'j].

⁵ B'ix te Enok, ax tetz wit'lik tuq tk'u'j ti'j Qtata Dios, b'ix astilji oxik in itz'oj [tuj ka'j] tzan k'on tuq tok ten twitz tkamiky. «Ya k'onti'l owoknoj tzani twitz tx'o'tx' tzan tpaj te Qtata Dios oxik in tetz»* b'ix aj mina' tuq txik in, tetz ojetq tuq tz'el galan tuj twitz Qtata Dios. ⁶ Komo qa k'onti'l wit'lik jk'u'j ti'j Qtat, nlay b'antik tzan qel galan tuj twitz; komo tzan qok laq'chet ti'j a tgan tzan qokslan tetz atqet b'ix ntzaj tsi' te aj nqojoyon tuky'i'l.

* **10:28** Deu 17:6; 19:15 † **10:29** Ax: nqet kxajb'e'. * **10:29** Exo 24:8; Ebr 13:20 * **10:30** Deu 32:35 * **10:30** Deu 32:36 * **10:38** Hab 2:4 * **11:3** Gén 1:1 * **11:4** Gén 4:3-10 * **11:5** Gén 5:21-24

⁷ B'ix te Noe, ax tetz wit'lik tuq tk'u'j ti'j Qtata Dios, b'ix aj txik tq'uma' Qtata Dios tetz ti'j kyaqil aj oky'el tuq anke mina' tuq tok e'elet, te Noe oqet toksla' b'ix oqet tk'ulu' te bark tzan kykolet kye aj tuj t'jay. Astilji kye xjal exik si' tuj il, b'ix te Noe, te Qtata Dios oqet tk'ulu' tume'l tuky'i'l iktza'x tuq wit'lik tk'u'j.*

⁸ B'ix te Abran, ax tetz wit'lik tuq tk'u'j ti'j Qtata Dios, b'ix astilji tetz, aj txik lajo' tzan te Qtata Dios, tetz oqet toksla', owex tuj tamaq' b'ix oxik tuj te luwar aj ja' otk'amo'tz tuq te xtx'o'otx', per aj txik k'onti'l tuq teb'en ja' i'kja'n tuq txik.* ⁹ B'ix tzan tpaj wit'lik tuq tk'u'j ti'j Qtata Dios, tetz onajan tzi iktza' jun laq'chik xjal tuj te luwar aj oxik tsi' te Qtata Dios tyol ti'j. Tzi, tetz onajan t'jaq' sak'ab'te' iktza'x kye a'e' tijajil mas yaj, te Isak b'ix te Jacob, ax kyetz okyiyoj tzan tponkix tuq te tyol Qtata Dios aj oxik tsi' kyetz.* ¹⁰ Komo te Abran lo'ik tuq tk'u'j ti'j te amaq' [tuj ka'j] aj nlay ponaj,* b'ix te aj b'isul kyaqil b'ix aj k'ulul tetz, a te Qtata Dios.

¹¹ B'ix te Sar, ax tetz tzan tpaj wit'lik tuq tk'u'j ti'j Qtata Dios, b'a'n tuq tzan tok ten tal anke b'an b'i'xhtky tuq. Komo otokslaj te Qtata Dios jun yolín tzan tk'ulun te aj ojetq tuq xik tsi' tyol ti'j.* ¹² Astilji ti'j jun ichan, anke b'an tijky tuq, ti'j tetz etzaj b'an ky'ila'j tijajil iktza' che'w twitz ka'j [b'an ky'ila'j] b'ix iktza' sanik],† k'onti'l nb'antik tzan kyajlet.*

¹³ Ntons kyaqil kye ja xjalni, kyetz wit'lik tuq kyk'u'j ti'j Qtata Dios, b'ix aj kykamik, mina' tuq kyk'amon te aj ojetq tuq xik tsi' te Qtata Dios tyol ti'j. Per tzan tpaj wit'lik tuq kyk'u'j, kyetz sewur tuq ate' ti'j te tyol Qtata Dios aj oje xik tsi' kyetz b'ix nkyechalaj tuq ti'j. Komo kyeb'en tuq k'onti'l nkyenajan tuj kyamaq' b'ix cha kab'e' q'ij akyeget tuq tzani twitz tx'o'tx'. ¹⁴ Komo kye aj nkyq'uma' ikxji, n'el qniky' kyij kyetz tzunx nkyejoyon jun luwar ja' tzan kynajan b'eyx te jun-ele'x. ¹⁵ Qa kyetz cha nkyeb'isun-wit tuq ti'j te kyamaq' aj ja' eb'aj'etz, b'a'n tuq tzan kymeltz'jik txini. ¹⁶ Per kyetz kyan tuq jun kyamaq' mas tb'anil, te kyamaq' tuj ka'j; astilji te Qtata Dios k'onti'l nqet ky'ixwik kyij tzan tpaj nkyena'on tetz, komo tetz oje qet tk'ulu' jun luwar te kyetz.

¹⁷ B'ix te Abran, aj txik tsi' Qtata Dios tyol tuky'i'l, komo te Abran wit'lik tuq tk'u'j ti'j Qtat, tetz aj tqet si' tuj preb, oxik tin te Isak aj tk'ajol aj cha jun tuq, b'ix oxik tq'apo' te jun present te tetz [iktza'x otq'umaj te Qtat tuky'i'l],*

¹⁸ anke te Qtat ojetq tuq xik tsi' tyol ikxjani: «Ti'j te ak'ajol Isak okye'elal kye awijajil.»* ¹⁹ Te Abran teb'enky tuq, te Qtata Dios at tajwalil tzan kyjaw anq'in kye kamnaq titza', b'ix te nini telponx iktza'x oky'ik ti'j [te Isak aj tk'ajol, tzan tpaj] te Abran dispwest tuq tzan tk'ulun iktza' te Qtata Dios tgan.*

²⁰ B'ix te Isak, ax tetz wit'lik tuq tk'u'j ti'j Qtata Dios, b'ix astilji oqet tky'iwla' te Jacob b'ix te Sawu tuky'i jun galan aj oky'el tuq kyij' mas yaj.*

²¹ B'ix te Jacob, ax tetz wit'lik tuq tk'u'j ti'j Qtata Dios, b'ix astilji tetz eqet tky'iwla' kye tk'ajol te Chep b'ix ona'on Qtata Dios qajlik tuq tajsik te txb'aq'en.*

²² B'ix te Chep, ax tetz wit'lik tuq tk'u'j ti'j Qtata Dios, b'ix astilji, aj ch'inky tuq tkamik, oxik tq'uma' kye aj tijajil Israel okye'elatzkix tuq tuj te tkwentil Ejipt, b'ix okaj tyoli' tzan txik tuq kyin ch'in kye tb'aqil oj kyex.*

* **11:7** Gén 6:13–7:24 * **11:8** Gén 12:1-5 * **11:9** Gén 35:27 * **11:10** Ax: at jun twit'lel k'ulu' byenech; Ebr 13:14. * **11:11** Gén 17:19; 18:11-14; 21:2; Rom 4:17-22 † **11:12** Ax: iktza' stz'aw stzi' te nim a'. * **11:12** Gén 15:5; 22:17; 32:12 * **11:17** Gén 22:1-14 * **11:18** Gén 21:12 * **11:19** Gén 22:13 * **11:20** Gén 27:27-29,39-40 * **11:21** Gén 47:31–48:22 * **11:22** Gén 50:24-25; Exo 13:19

²³ B'ix kye stat te Moisés, ax kyetz wit'lik tuq kyk'u'j ti'j Qtata Dios, b'ix astilji, aj titz'jik te Moisés, kyetz owel kyewa' oxe qya' tzan tpaj jun ne' b'an tb'anil tuq b'ix k'onti'l eb'ajxob' ti'j aj ojetq xik tk'ulu' mandad te twitzale' k'ulul mandad tzi [tzan kykanslet tuq kye ne' ichan].* ²⁴ B'ix te Moisés, ax tetz wit'lik tuq tk'u'j ti'j Qtata Dios, b'ix astilji ya ma pon tijxjal k'onti'l ostzoqpij tzan tok q'uma' qa tetz tnan a te tme'al te twitzale' k'ulul mandad tuj aj amaq'ji. ²⁵ Tetz oqet tb'isu' mas galan tzan tok ten twitz xhcho'nal junx kyuky'i kye aj nkyena'on te Qtata Dios b'ix nya'tx tzan sten tuj tidi'chq aj cha n'el tgan'i te xhchi'jel. ²⁶ Ostzaq'b'ej tzan tel in tky'exaw iktza' aj oky'el tuq mas yaj ti'j te Krist, te nini iktza' jun tq'inomal mas nim twitz kyaqil tidi'chq b'an tb'anil tuj te amaq' Ejipt; oqet tb'isu' ikxji tzan tpaj tetz lo'ik tuq tk'u'j ti'j te aj b'an galan otzajel si' tuq te tetz mas yaj. ²⁷ B'ix yaji, komo te Moisés wit'lik tuq tk'u'j ti'j Qtata Dios, astilji owex tuj te amaq' Ejipt* b'ix k'onti'l oxob' twitz te k'ulul mandad aj ojetq tuq tzaj nim tq'oj ti'j. Tetz k'onti'l okaj tsi' tizta' wit'lik tk'u'j, iktza' jun xjal aj n'ok ten te Qtata Dios aj k'onti'l eb'ajil. ²⁸ B'ix tzan tpaj tetz wit'lik tuq tk'u'j ti'j Qtata Dios, tetz oqet tq'ijla' te ning'ij Paskw b'ix owok tkyito' xhchiky'el [jun tal moch ti'j tlamelul kyjay kye xjal] tzan k'on tok tidi' kyij' oj tky'ik te ángel aj oqet tkansa' kye tb'ay k'wa'l [kxol kye aj Ejipt].* ²⁹ B'ix tzan tpaj wit'lik tuq kyk'u'j ti'j Qtata Dios, eb'ajky'ix tuj tb'ey a' aj te A' Kyaq Teb'l tb'i, per eb'ajky'ix b'et iktza' tuj jun b'ey ky'ixk'oj tx'o'tx'. Yatzun kye aj Ejipt, ya ma kyeky'ik tuq kyetz, eb'ajjaw jeq'b'ik b'ix eb'ajkamik.*

³⁰ B'ix tzan tpaj wit'lik tuq kyk'u'j ti'j Qtata Dios, astilji te nim loq' aj pe'on tuq ti'j te amaq' Jeriko oqet tz'aqik tib'x aj nkyeb'et tuq kye aj Israel wuq q'ij ti'j.*

³¹ B'ix te Raáb aj nk'ayin tuq xhchi'jel [tb'aya'], ax tetz owok twit'b'a' tk'u'j ti'j Qtata Dios; astilji tetz k'onti'l okamik kyuky'i kye aj k'onti'l eb'aj'okslan tzan tpaj tetz etk'amoj galan kye aj tijajil Israel aj eb'ajxwa'q xhluk'iyon.*

³² Ntons, tidi' mas oxe'l nq'uma'? Nlay-tal kanon tyemp tzan txik nq'uma' ti'j te Jedyon,* b'ix te Barak,* b'ix te Sanson,* b'ix te Jefte,* b'ix te Dawid,* b'ix te Samuel,* b'ix kye aj yolil tyol Dios. ³³ Kyetz tzan tpaj wit'lik tuq kyk'u'j ti'j Qtata Dios, kyetz eb'ajqet ky'ila'j amaq' kyitza', b'ix oqet kyk'ulu' mandad tuky'i jun kykawb'il tuj kyq'ab', b'ix okyk'amoj aj ojetq tuq xik tsi' te Qtata Dios tyol ti'j, b'ix b'a'n tuq tzan kykolon kyib' kyij' kye leon,* ³⁴ b'ix b'a'n tuq tzan kykolon kyib' ti'j jun nim q'aq',* b'ix eb'ajkolet tzan k'on kykamik tuky'i te machit aj kansb'il,* b'ix kye aj k'onti'l kybalar, jwert tuq ate' [tuky'i Qtata Dios],* b'ix b'a'n tuq kyitza' tzan kyoqik kyajq'oj aj tzajnaqe' laq'chik,* ³⁵ b'ix ax ate' junjun xuj aj okyk'amoj junky'el kye kyfamily aj kamnaqe' tuq b'ix eb'ajjaw anq'in junky'el.* Per yatzun txq'anqy qerman, kyetz [k'onti'l owel kyuky'i'l ikxji, sinoke] owok kyeen twitz xhcho'nal, k'onti'l oktzoqpij tzan kyqet kolo' tzan tpaj sewur tuq ate' tzan kyjaw anq'in junky'elky. ³⁶ B'ix ax ate' tuq junjunky eqet xmayi' b'ix eqet jub'cha' b'ix eqet k'alo' tuky'i kaden

* **11:23** Exo 2:1-2 * **11:27** Exo 12:37 * **11:28** Exo 12:3-5,21-30 * **11:29** Exo 14:21-31 * **11:30** Jos 6:12-21 * **11:31** Jos 2:1-21; 6:22-25 * **11:32** Jue 6:11-8:32 * **11:32** Jue 4:6-5:31 * **11:32** Jue 13:2-16:31 * **11:32** Jue 11:1-12:7 * **11:32** 1Sa 16:1-1Re 2:11 * **11:32** 1Sa 1:20; 3:19-21; 12:1-5,18-25; 25:1 * **11:33** Dan 6:1-28 * **11:34** Dan 3:23-27 * **11:34** 1Sa 19:10; 23:14,24-29; 1Re 19:2-8 * **11:34** Jue 7:7,12; 1Sa 17:32-50; 1Re 20:27 * **11:34** Jue 7:21; 1Sa 17:51-52 * **11:35** 1Re 17:17-24; 2Re 4:25-37

b'ix eb'ajqex si' pres.* ³⁷ Eb'ajqet kansa' tuky'i ab'j, b'ix eqet kab'insa', b'ix owook kyen twitz preb, b'ix eqet kansa' tuky'i machif aj kansb'il, b'ix cha ejaw b'et ja'chq b'ix te kyq'anaq cha stz'umal karner b'ix stz'umal chib, b'ix meb'a-e'; kyetz n'ok kyen tuq twitz nim xhcho'nal, b'ix owook k'ulu' tidi'chq nya'tx galan kyi'j tzan txq'anqy xjal.* ³⁸ Kye xjal twitz ja tx'o'tx'ni, kyetz nya'tx tuq kymeres tzan kyten kye ja galan xjal kxolni. Kye ja galan xjalni xb'ak'one' tuq ja'chq tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' b'ix twiwitz b'ix tuj jul b'ix ja'chq tuj chman jun tjaq' tx'o'tx'.

³⁹ Ntons, kyaqil kye ja xjal ntzaniye' e'el galan tuj twitz Qtata Dios tzan tpaj wit'lik tuq kyk'u'j ti'j, per nijunwt te kyetz okyk'amoj aj ojetq tuq xik tsi' te Qtata Dios tyol ti'j. ⁴⁰ Te Qtata Dios ojetq tuq qet tb'isu' jun galan te qetz b'ix ikxji junx quky'i'l ax kyetz okyekajel galan tuj twitz Qtata Dios.

12

A Tgan Tzan Tel Qin Iktza' Te Jesus

¹ Ntons astilji, komo n'ok qen kyi'j ky'ila'j xjal titza' kyetz n'ok wi'let kyk'u'j ti'j Qtata Dios, ax qetz ajna'l intkaj qsi' kyaqil aj n'el in gan te qetz b'ix tidi'chq nya'tx galan aj nqoqet tz'aqik titza', b'ix qob'ajb'etwaq tuky'i jun tk'u'j'jal tuj qb'ey aj ja' tgan te Qtata Dios tzan qxik. ² B'ix atkaj qwitz a'ox ti'j te Jesus, tetz aj n'onen q'i'j tzan tok qwit'b'a' jk'u'j ti'j b'ix tzan qten jwert tuky'i'l. Tetz sewur tuq at ti'j te chalayb'il aj otzajel si' tetz mas yaj, astilji otipaj tzan tok ten twitz xhcho'nal twitz krus, k'onti'l owook tsi' tk'u'j ti'j te kamiky'j aj b'an eq'il ky'exawil, b'ix yaji oqet wit'let tuj tb'anq'ab' te twit'lel Qtata Dios aj ja' te Qtat nk'ulun mandad.* ³ Astilji intqet eb'isu' ch'in ti'j titza' te Jesus otipaj xhcho'nal aj owook ten tzan kye aj chimol choj. B'ix ikxji [tzan tjaw etin ek'u'j] tzan k'on esiktik b'ix tzan k'on tkaj esi' tzan eten jwert tuj etanim. ⁴ Komo etetz mina' tok eten twitz ekamiky'j o'j tel etik'o' te nya'tx galan, ⁵ b'ix etetz oje tz'ajna'j ti'j ek'u'j oje kxtzaj tkawi' te Qtata Dios iktza' tk'wa'al a'ix, nyolin [tuj Tu'jal] ikxjani: «Nk'wa'al, k'on tz'el awik'o' o'j atzaj kawi' tzan te Qajawil, b'ix k'on chb'isun o'j stzaj tq'uma' aj n'ak'ulu'». ⁶ Komo te Qajawil nkyetzaj tkawi' kye aj nkyeqet tgan'i', b'ix nxik tsi' xhcho'nal kyi'j kye tk'wa'al [qa nkyek'ulun jun nya'tx galan].* ⁷ Ntons pe'etipan waq etetz te xhcho'nal aj ntzaj tsi' te Qtata Dios eti'j; ikxji nk'ulun etuky'i'l tzan tpaj tk'wa'al a'ix. ⁸ At petzun jun k'wa'l aj k'onti'l nxik kawi' tzan stat? ⁸ Per qa te Qtata Dios k'onti'l-wit nkxik tkawi' iktza' nkyexik tkawi' kyaqil kye tk'wa'al, ntons etetz nya'tx-tal a'ix b'an tk'wa'al. ⁹ B'ix ax aj man tuq k'wa'l a'o', kye qtat tzani twitz tx'o'tx', kyetz nqotzaj kykawi' tuq b'ix nkyeqet tuq qoksla'. ⁹ Tistil nlay qet qoksla' te Qtata Dios aj atjax tuj ka'j tzan qanq'in te jun-ele'x tuky'i'l? ¹⁰ Komo kye qtat, kyetz nqotzaj tuq kykawi' cha kab'e' q'ij iktza'x tuq kyetz kygan; yatzun te Qtata Dios, tetz nqotzaj tkawi' tzan tok te jun galan te qetzx, tzan tok b'an saq qanim iktza'x tetz.* ¹¹ B'an'ax o'j qtzaj kawi', k'onti'l nqochalay ti'j, sinoke nqob'isun, per qa n'ox tuj qwi', ntons n'el te jun galan te qetz, ntzaj xhchews'a' jk'u'j tuj tume'l galan.

¹² Astilji etetz aj nya'tx jwert atix [tuky'i Qtata Dios], intetz eteb'e' ewitz b'ix intjaw etin ek'u'j tzan eb'et tuky'i'l.* ¹³ B'ix pe'eb'et waq tuj tume'l iktza' tuj

* **11:36** 1Re 22:26-27; 2Cró 18:25-26; Jer 20:1-2; 37:15; 38:6 * **11:37** 2Cró 24:21; Jer 26:20-24

* **12:2** Fil 2:6-11; Ebr 2:9 * **12:6** Job 5:17; Pro 3:11-12 * **12:10** Deu 8:5; 1Kor 11:31-32 * **12:12** Ax: intok esi' tbalor eq'ab' aj b'an siktnaq b'ix ax kye etoq aj k'onti'l kybalorni intetz eten waq ewitz; Isa 35:3.

jun b'ey b'an galan, ikxji tzan k'on ejoyon jun b'ey aj ja' cha owelal tin ebalor sinoke tzan etok jwert.*

¹⁴ Intok esi' waq enab'l tzan eten galan kyuky'i kyaqil b'ix tzan sten b'an saq etanim tuj twitz te Qajawil, komo qa nya'tx ikxji nlay b'antik tzan tok qen. ¹⁵ Ax intok esi' waq enab'l [tzan tqet ete'e' etib' exolx] tzan k'on kaj tkola' nijunwt te aj nim b'an galan aj ntzaj tsi' te Qtata Dios qajsik; ikxji tzan k'on tok ch'inwt q'oj tuj etanim tzan tpaj te nini kebal tz'ok jun nya'tx galan exol aj oky'el kyi'j txq'anky.* ¹⁶ K'onti'l tzan tk'ajajin nijunwt exol etetz, b'ix k'onti'l tzan tel tik'o' nijunwt te aj b'an tb'anil ntzaj si' tzan Qtata Dios, iktza' te Sawu aj tzan tpaj jun wab'j oqet tky'exb'e' kyaqil aj at tuq toklen ti'j tzan tpaj a tetz te tb'ay k'wa'l.* ¹⁷ Komo etetz eteb'en, tetz mas yaj, oqet twitz twitz stat tzan tuq tqet ky'iwla' tzan stat, per k'onti'l oqet ky'iwla', ya k'onti'l ob'antik tzan tjaw meltz'jik anke oje tz'oq'.*

¹⁸ Etetz nya'tx ti'j jun witz ma'tx kx'ok laq'chet [iktza' kye aj Israel oqtxi' e'ok laq'chet ti'j te witz] aj b'an ntilun tuq b'ix b'an qlolj tuq ti'j b'ix muj b'ix ajun ray tuky'i jab',* ¹⁹ b'ix twi' te trompet b'ix twi' Qtata Dios nyolin, b'ix kye aj oxik cha'on tetz oqet kywitz twitz tzan k'on tuq stzaj tyoli' mas. ²⁰ Komo k'onti'l tuq nb'antik tzan tok kcha'o' [tzan kxob'al] ti'j te aj otzaj tq'uma' ikxjani: «Ab'l oqtel tsi' jun toq twi' ja witzni owokel xo'o' tuky'i ab'j tzan tkamik nkesej jun txkup.»† ²¹ B'an xob'ajil tuq te aj nxik kyen, astilji te Moisés otq'umaj ikxjani: «Wetz b'an nkyinlu'lun tzan nxob'al.»* ²² Per yatzun etetz, etetz oje kx'ok laq'chet ti'j te witz Sión, b'ix ti'j te tamaq' te Qtata Dios aj at jun tanq'in, te tamaq' aj n'ok q'uma' te Jerusalem aj atjax tuj ka'j, b'ix kyi'j kye b'an ky'ila'j ángel aj chimo' kyib' nkyena'on te Qtata Dios. ²³ B'ix [oje kx'ok laq'chet] kyi'j kyaqil kye aj nkyena'on te Qtata Dios, aj tz'ib'ame' [tuj Tu'jal] tuj ka'j* iktza' kye tb'ay k'wa'alb'aj. B'ix oje kx'ok laq'chet ti'j Qtata Dios aj oxe'l tq'uma' ab'l te aj at tpaj; b'ix [atikxqet] kywitz kye aj akyeqet twitz Qtata Dios tuj ka'j aj oje kyekaj saq tuj twitz.† ²⁴ B'ix [oje kx'ok laq'chet] ti'j Jesus aj nk'ulun tzan tponkix te tume'l ak'a'j aj oxik tsi' tyol te Qtata Dios ti'j. B'ix [oje kx'ok laq'chet] ti'j [tzan tpaj te tkamiky aj telen] xhchiky'el [aj nk'ulun tzan tkaj saq qanim] b'ix mas nim token twitz tkamiky Abel.*

²⁵ Astilji, intok esi' enab'l tzan k'on tel etik'o' te Qtata Dios aj nkxtzaj tkawi'. Komo kye qijajil oqtxi' k'onti'l ob'antik tzan kyolon kyib' ti'j tetz aj ktzaj tkawi' tzani twitz tx'o'tx', pyor-al qetz ajnal nlay b'antik tzan jkolet qa okajel jkola' te aj ntzaj kawin qetz max tuj ka'j. ²⁶ Tuj aj tyempji te Qtata Dios oyolin b'ix ojaw kytlik te twitz tx'o'tx', per yatzun ajnal oje xik tsi' tyol ikxjani: «Onk'ulu'tz tzan tjaw nkyito' nya'tx a'ox te twitz tx'o'tx' sinoke ax te twitz ka'j.»* ²⁷ Aj stzaj tq'uma' ikxji telponx kyaqil kye tidi'chq aj at twitz tx'o'tx' ojawel kyito' b'ix opoyonaj, b'ix ikxji cha a'ox okajel te aj [tuj ka'j] aj nlay b'antik tzan tponaj. ²⁸ B'ix komo qetz aqoqet tuj tq'ab' te Qtata Dios b'ix k'onti'l titza' tzan qel in, astilji intxik qsi' pixon tetz, b'ix ikxji tzan tqet qna'o' tuky'i jun tume'l b'an galan b'ix tzan tqet qxjani' tuj jun tume'l aj nqet tuj

* **12:13** Pro 4:26 * **12:15** Deu 29:18 * **12:16** Gén 25:29-34 * **12:17** Gén 27:30-40 * **12:18** Exo

19:16-25; 20:18-21; Deu 4:10-13; 5:22-27 † **12:20** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet owok ktz'aqsa' kab'e'ky yol tmankb'il ja taqan ntzani, b'ix nyolin ikxjani: qatzun tzan kyok tx'iko' tuky'i tze' b'an xhju'y twi'; Exo 19:12-13. * **12:21** Deu 9:19 * **12:23** Dan 12:1; Fil 4:3; Tmkn 3:5; 13:8; 17:8; 20:15; 21:27

† **12:23** Tuj junjunky Tu'jal Qtata Dios te tkab'i' part te ja taqanni nkaj tuj taqan 24. * **12:24** Gén

4:1-10 * **12:26** Hag 2:6

twitz. ²⁹ Komo te Qtata Dios [opoyon tnajsa' kyaqil te aj nya'tx galan, iktza'l jun nim q'aq' npon tnajsa' kyaqil.*

13

Te Aj Telpox Tzan Tqet Qen Txq'anky

¹ Ntons waq erman, k'onti'l tzan tkaj esi' tzan tqet egani' etib'x exolx iktza' eterman etib'. ² B'ix k'on tz'ajnaj ti'j ek'u'j tzan kxik ena'o' galan kye xjal aj nkyepon ejay,* komo ate' junjun k'onti'l tuq kyeb'en oxik ksi' kyposad ángel.*

³ Inktzaj ena'o' kye aj pres, [pe'etonen kyuky'i'l] iktze'xtzun etetz ax pres atix kyuky'i'l. Ax inktzaj ena'o' ch'in kye aj n'ok kyen twitz xhcho'nal tzan tpaj txq'anky nkyek'ulun nya'tx galan kyij; inktzaj ena'o' iktze'xtzun ax etetz nkxna'on te xhcho'nal tuj echi'jel.* ⁴ Ekyaqil etetz a tgan tzan tqet eten tuj jun tume'l b'an galan ti'j oj qok junan, b'ix tzan k'on ek'ajajin. Komo te Qtata Dios okyexe'l tsi' tuj il kye aj nkyek'ulun nya'tx galan tuky'i kchi'jel b'ix kye aj nkyek'ajajin.

⁵ K'on tz'el egani' nim te tmin sinoke pe'echalaj waq tuky'i te aj at te etetz,* tzan tpaj te Qtata Dios oje tzaj tq'uma' ikxjani: "Nlay chkaj nkola' b'ix nlay chkaj we'e' achukel."* ⁶ Ikxji b'a'n tzan txik jq'uma' tuky'i jun tk'u'jlal: «A te Qajaw onel wetz b'ix nlay kyinxob' ti'j te aj owokel kyk'ulu' kye xjal wi'j.»*

⁷ Instzaj ena'o' waq kye aj exik xnaq'tzan etetz te tyol Qtata Dios. Intqet eb'isu' titza' kyetz nkyek'ulun tuq exol b'ix intok ewit'b'a' ek'u'j iktza' kyetz.

⁸ Te Jesukrist [k'onti'l nky'ixpjik], aji kixi' iktza'x iwi, iktza'x ajna'l b'ix ajikix te jun-ele'x. ⁹ K'on tz'ok esi' etetz ewi' ti'j jun xnaq'tzb'ilj aj nya'tx b'an'ax b'ix chuktky, komo mejor tzan tok mas jwert te qanim tuky'i Qtata Dios tzan te nim b'an galan aj ntzaj tsi', b'ix nya'tx tzan jun xnaq'tzb'ilj ti'j titza' tzan qwa'an. Komo jun xnaq'tzb'ilj ikxji k'onti'l n'ok te jun galan kye aj nkyeb'et tuj jun tume'l ikxji. ¹⁰ Qetz at ja' tzan tqet najsa' te qchoj,* [jun tume'l ak'a'j] aj ja' kye pal [aj nkye'aq'unan tuj te jay tabernáculo tznani twitz tx'o'tx'], kyetz k'onti'l kyoklen ti'j.† ¹¹ [Tuj te tume'l oqtxi'] te twitzale' pal nxik tin te xhchiky'el kye txkup tuj te Luwar Aj B'an Xjan tzan tel in te kchoj kye xjal, per yaji kye aj txkupni nkyeget ky'e'sa' ti'jx te amaq'.* ¹² Ax ikxji te Jesus owokten twitz tkamiky ti'jx te amaq', oxik tq'apo' tib' tzan tkamik tzan tkaj saq qanim tzan tpaj xhchiky'el aj owel. ¹³ Astilji, qob'aj-ok laq'chet najji ti'j te Jesus [aj okamik] ti'jx te amaq'† b'ix intok qen te ky'exawil iktza' tetz owok ten. ¹⁴ Komo qetz tznani twitz ja tx'o'tx'ni k'onti'l jun qamaq' aj oqtelten b'eyx te jun-ele'x sinoke qetz ikja'n qxik tuj te amaq' [aj tuj ka'j] aj owokel qen mas yaj. ¹⁵ Astilji b'ajq'ij qob'ajchajalsan te Qtata Dios tzan te Jesus, nini te qoyej aj nxik jq'apo' te tetz, osey te aj nxik jq'uma' ti'j tetz

* **12:29** Deu 4:24; 9:3; Mat 3:12; 2Tes 1:7-8 * **13:2** Rom 12:13; 1Xhp 4:9 * **13:2** Gén 18:1-8; 19:1-3

* **13:3** Mat 25:31-46 * **13:5** 1Tim 6:6-10 * **13:5** Deu 31:6,8; Jos 1:5; Mat 28:20 * **13:6** Sal

56:3-4,9-11; 118:6 * **13:10** Ax: jun tz'e'sb'il. † **13:10** Ax: aj ja' k'onti'l kyoklen tzan kywa'an.

Nyolin te ntznani ti'j te kostumbr oqtxi' kye pal b'a'n tuq tzan kywa'an ch'in te chib'j aj nxik ksi' te jun present te Qtata Dios tuj te tz'e'sb'il, per yatzun ti'j te tume'l ak'a'j, kyetz k'onti'l kyoklen ti'j cha tzan tpaj kyopis sinoke a'ox tzan tpaj te Krist. * **13:11** Lev 16:14,15,27 † **13:13** Te txkup aj nqet kykansa' kye pal owex kyin ti'jx te amaq' tzan tpaj ma'tx ky'ik kchoj kye xjal ti'j te txkup; astilji te txkup oje tz'ok nya'tx galan ti'j, okamik te kky'ixel, owel xhchojo' kchoj. B'ix telpox te nini ti'j tkamiky Jesus tzan tpaj owex in ti'jx te amaq', owel in tky'exawil iktza' jun nya'tx galan tuj kywitz kye xjal, b'ix tzi okamik te kky'ixel, b'ix ikxji owel xhchojo' kchoj.

tuky'i qtz'i.* ¹⁶ K'onti'l tzan tkaj esi' tzan ek'ulun tidi'chq galan exolx b'ix tzan esipan kyuky'i txq'anky aj at te etetz, komo te nini iktza' jun qoyej te Qtata Dios aj n'el galan tuj twitz. ¹⁷ Inkyqet etoksla' waq kye qerman aj at kyajwalil exol, pe'etokslan kyetz, tzan tpaj kyetz nkyek'ulun kwent te etetz tzan eten galan tuj etanim, komo otzajel qani' kyetz tzan te Qtata Dios ti'j kyk'ulb'en. Astilji pe'etokslan kyetz tzan kyaq'unan tuky'i jun chalajb'il b'ix nya'tx tuky'i jun b'is, komo qa ikxji nlay tz'ok te jun galan te etetz.

¹⁸ Pe'exnaq'tzan waq ch'in qi'ja. Qetza nqna'o'na tuj qanim nqob'etna tuj tume'l, b'ix qgana tzan qb'etna galan tuj kyaqil aj nqok'ulun. ¹⁹ Oxe'l nq'uma' ch'in etetz tzan exnaq'tzan wi'j wetz tzan tk'ulun te Qtata Dios tzan wex luwew tzani tzan nten junky'el exol etetz.

Jun Kawb'il

²⁰ Ntons Qtata Diosxwit aj nchewsan qanim b'ix aj ojaw tanq'insa' te Qajaw Jesukrist aj pastor* qi'j qetz aj a'o' iktza' talo', tetz aj owel xhchiky'el [aj tkamik] ti'j te aj oxik tsi' Qtata Dios tyol ti'j b'eyx te jun-ele'x,* ²¹ ntons tzaj tsi'xwit te etetz te aj presis tzan ek'ulun kyaqil aq'unj galan iktza' tetz tgan; ikxji tzan tk'ulun tetz etuky'i'l tuky'i Jesukrist te aj n'el galan tuj twitz. Intqet jiq'b'a'xwit te Jesukrist tuj kyaqil tyemp te jun-ele'x. Ky'ikxwit ikxji.

²² Waq erman, nqet nwitz ewitz tzan ek'amon ch'in tuky'i jun tk'u'jlal ja kab'e nyol aj ma'tx qet ntz'ib'a' te jun kawb'il te etetz tzan eb'et tuj tume'l.

²³ Intok echa'o', te qerman Timotey oje jatz tzoqpi'; qa tetz owulel luwew tzani, oxe'l weq'i' wuky'i'l oj nxik e'el etetz. ²⁴ Intxik esi' waq jun limb'il kye qerman aj at kyajwalil exol b'ix kye kyaqil kye txq'anky aj pawame' te Qtata Dios. Kye aj Italy, kyetz ax nxik ksama' jun limb'il te etetz. ²⁵ Bwen, ntons Qtata Dios tzaj sinxwit jun nim b'an galan etajsik ekyaqil etetz tzi.

---

* **13:15** Sal 50:14,23; Os 14:2   * **13:20** Isa 40:11; Ezq 34; Luks 15:4-6; Wnch 10:1-16   * **13:20** Exo 24:8; Ebr 10:29

Te U'j Stz'ib'en Chaw

Jun Limb'il

¹ Wetz a'in Chaw,* q'apo' wib' nkyin'ag'unan te Qtata Dios b'ix te Qajaw Jesukrist. Jun limb'il te etetz ekab'lajujil b'uch'uj tijajil Israel aj sipa' etib' ja'chq laq'chik.*

Oj Qipan Jun Xhcho'nal Tuky'i Qpasens N'ok Te Jun Galan Te Qetz

² Erman, pe'ena'on waq jun nim chalajb'il oj tok eten twitz tidi'chq xhcho'nal. ³ Komo etetz eteb'en, oj tok qen twitz xhcho'nal tzan tok en titza' wit'lik jk'u'j, te nini nk'ulun tzan tok jun qpasens. ⁴ B'ix [oj qipan tuky'i] qpasens, ikxji ngokaj b'an jwert tuky'i Qtata Dios b'ix ngotz'aqet. ⁵ Qa jun exol etetz ntna'o' k'onti'l n'el tniky' alkyetz te tume'l galan, ntons intxik tqani' tuky'i Qtata Dios b'ix otzajel si' jun tna'b'l* tzan tpaj te Qtat ntzaj tsi' nim kye kyaqil b'ix nlay qet txk'ayi'. ⁶ B'ix oj txik tqani', a tgan tzan tok twit'b'a' tk'u'j ti'j Qtata Dios b'ix k'onti'l tzan tna'non tanim.* Komo jun xjal aj nna'non tanim, tetz iktza' te nim a' njaw kyito' tzan kyaq'iq'*. ⁷ Jun xjal ikxji k'onti'l tzan tok lo'et tk'u'j ti'j Qajawil tzan tk'amon jun tidi', ⁸ tzan tpaj tetz kab' tk'u'j tuj kyaqil aj nk'ulun b'ix nya'tx jun yolín.

⁹ Jun erman meb'a' xjal a tgan tzan xhchalaj tzan tpaj tetz jiq'b'a' tzan Qtata Dios, ¹⁰ b'ix te jun [qerman] q'inon xjal a tgan tzan xhchalaj oj tok ten twitz b'is tzan tpaj tetz [tq'inomal] iktza' jun txmakal k'ul, k'onti'l nten b'eyx te jun-ele'x.† ¹¹ Komo iktza'x oj tjakul te q'ij b'ix oj tkyaqan byenech, te k'ul njaw tz'umjik, te txmakal nqet tz'aqik b'ix te aj tb'anil ti'j cha nponaj;* ax ikxji ti'j te q'inon xjal, man te taq'un n'el galan, derepent tetz nponaj tuj taq'un.

¹² Galanx-alo te xjal aj ntipa' tuky'i tpsens tidi'chq xhcho'nal aj n'ok ti'j tzan tok ten titza' wit'lik tk'u'j ti'j Qtata Dios. Komo oj tipan te xhcho'nal, otkamb'a'tz jun tanq'in te jun-ele'x† aj okaj tsi' te Qtata Dios tyol ti'j tzan stzaj tsi' kye aj nkyeqet ganin tetz. ¹³ Cha'oj tok qen jun tidi' aj b'a'n tzan jqet tz'aqik titza', k'onti'l tzan jq'uman "a te Qtata Dios nk'ulun tzan jqet tz'aqik." Komo te Qtat nlay b'antik tzan tqet tz'aqik b'ix k'onti'l njoyon tume'l tzan jqet tz'aqik titza'. ¹⁴ Qetz nqoqet tz'aqik tzan tpaj a'o'xx qetz nqtzoqpi' tzan jqet eq'i' tzan te aj n'el jq'ajab' ti'j,* ¹⁵ yaji oj jk'ulun te aj nya'tx galan nqet qb'isu', nqojoyon choj, b'ix tzan tpaj nini tzul te jkamiky.

Kyaqil Aj Tb'anil Aj At Te Qetz, A Te Qtata Dios Ntzaj Sin Tetz

¹⁶ Waq erman aj ganimix nim witz'a', k'on qet eteq'i' etib'x. ¹⁷ Kyaqil aj b'an tb'anil b'ix kyaqil tidi' aj b'an galan ntzaj tuj ka'j tuky'i Qtata Dios, a tetz oqet k'ulun tetz, b'ix ax kyaqil aj nq'analin twitz ka'j, per tetz k'onti'l nky'ixpjik titza' nab'lin ni ch'inwt. ¹⁸ B'ix tzan tpaj tuq tetz tgan tzan qanq'in, astilji otzaj

* **1:1** Ja Chawni a te tiz'in Jesus; Mat 13:55; Mak 6:3; Kya 15:13; Gal 1:19. * **1:1** 1Xhp 1:1 * **1:5** 1Re 3:5-12 * **1:6** Mat 7:7-11; 21:21-22; Wnch 16:23-24 * **1:6** Isa 57:20 † **1:10** Jun qerman q'inon xjal k'onti'l tzan tqet tq'iq'b'a' tib' ti'j tq'inomal tzan tpaj teb'en cha jun rat atqet tzani twitz tx'o'tx' b'ix mejor jun tq'inomal b'an'ax aj at tuj ka'j; Pro 23:5; 27:24; 1Kor 7:29-31; 1Tim 6:7,9; Mat 6:19; Deu 8:13,14,18; Ecl 5:19; Mak 4:19; Ebr 11:26; Chaw 2:5; 5:3. * **1:11** Isa 40:6-7 † **1:12** Tuj Kastiyn yolín "corona de vida" aj telponx ti'j te tanq'in aj nxik tsi' te Qtata Dios te xjal iktza' tkamb'e'tz. * **1:14** Mat 26:41; Mak 14:38

tq'uma' te tpakb'alil aj tume'l b'an'ax aj ntzaj sin qanq'in, b'ix ikxji tzan qok qetz tb'ay na'omo' kxol kyaqil aj oje qet tk'ulu'.

A Tgan Tzan Tqet Jk'ulu' Iktza' Nyolin Te Tyol Qtata Dios

¹⁹Ntons waq erman aj nkxqet ngani', pe'etok xjal aj b'a'n kxcha'on b'ix tzan eyolin kyeb'a' b'ix tzan k'on ejaw q'ojlik b'an luwew. ²⁰Komo te jq'oj k'onti'l n'oken tzan qb'et tuj tume'l iktza' te Qtata Dios tgan. ²¹Astilji intkaj esi' kyaqil aj nk'ulun nya'tx galan tuj etanim b'ix kyaqil tidi'chq aj nya'tx galan twitz tx'o'tx', b'ix tuky'i jun tume'l b'an galan pe'ek'amon tuj etanim te xnaq'tzb'ilj ti'j te Tyol Qtata Dios aj oje tz'ok echa'o' b'ix aj b'a'n tzan tkolon te etanim. ²²Pe'ek'ulun iktza'x nyolin te Tyol Qtata Dios, b'ix nya'tx a'ox tzan tok echa'o' b'ix ikxji tzan tqet-tal eteq'i' etib'x. ²³Ab'l te aj n'ok xhcha'o' te Tyol Qtata Dios b'ix k'onti'l nqet tk'ulu' ikxji, te nini iktza' jun xjal aj ngex tka'yi' twitz tuj jun despej, ²⁴b'ix man tqexlen tka'yi'x twitz, ch'intkyqna'jji ojetq tz'ajnaj ti'j tk'u'j titza' tuq ka'yin. ²⁵Yatzun te xjal aj k'onti'l n'ajnaj ti'j tk'u'j te aj nyolin te kawb'il aj k'onti'l npaltin b'ix aj nkolpin te qetz, qa k'onti'l nkaj tkola' tzan tk'ulun nini, tetz nya'tx jun lo'ol ta', sinoke nqet tk'ulu' b'ix yaji oqtel ky'iwla' tzan te Qtata Dios ti'j te aj ntk'ulu'. ²⁶Qa at ab'l ntq'uma' tetz nxnaq'tzan per qa k'onti'l ntxtayi' stzi', tetz cha nqet teq'i' tib'x b'ix chagan nxnaq'tzan. ²⁷Qa nqoxnaq'tzan b'an tume'l b'ix qa tuj twitz Qtata Dios ch'inwt jun nya'tx galan ti'j aj tume'lji, ntons a tgan tzan qonen^s kyuky'i kye k'wa'l meb'a' b'ix kye byud aj n'ok kyan twitz b'is b'ix tzan k'on txik qsamo' qib' tuj te nya'tx galan twitz ja tx'o'tx'ni.

2

A Tgan Tzan Kyqet Qen Kyaqil Parej

¹Etetz waq erman aj wit'lik ek'u'j ti'j Qajaw Jesukrist aj at nim tajwalil, k'on tz'ok ete'e' jun xjal mas twitz junky. ²Ntons qokyi-wit etetz n'ok echimo' etib' b'ix owokex jun xjal b'an q'inon, ate'ok txmulq'ab' pur xtx'otx'al or b'ix tq'anaq pur tb'anil xq'apj, b'ix yaji owokex junky xjal ch'i meb'a' xjal b'ix te tq'anaq b'an tz'il. ³B'ix qokyi-wit etetz a'ox owokel esi' ek'u'j ti'j te q'inon b'ix oxel eq'uma' tetz ikxjani: "Paqet wit'let yatz tzani tuj ja tb'anil wit'leljni," b'ix te aj ch'i meb'a' oxel eq'uma' tetz ikxjani: "Yatz cha paqet wa'let txini, o mejor paqet wit'let tzani txe' woq."* ⁴Ntons [qa nkxx'ulun etetz ikxji] ¿k'onti'l petzun n'el etik'o' te jun twitz te junky? B'ix ikxji n'ok esi' enab'l kyi'j xjal tuky'i jun enab'l nya'tx tume'l.

⁵Waq erman aj ganimix witz'a', instzaj echa'o' te ntzani: ¿K'onti'l petzun e'el tjoyo' te Qtata Dios kye meb'a' xjal tzani twitz tx'o'tx', tzan kyok kyetz b'an q'inon titza' wit'lik kyk'u'j ti'j? Komo oje xik tsi' tyol tzan kyk'amon tuky'i'l jun kyajwalil kyaqil kye aj nkyeqet ganin tetz. ⁶B'ix etetz nkye'el etik'o' kye meb'a' xjal. ¿Nya'tx petzun a'e' kye q'inon aj nkyeqetb'aj k'ulun joder te etetz, b'ix nkyexik eq'in etetz alajwers tuj despach? ⁷¿Nya'tx petzun a'e' kyetz kye aj nkyeyolin b'an nya'tx galan ti'j te Jesukrist aj b'an galan nab'lin b'ix tetz Qajawil? ⁸Qa etetz b'an'ax nqet etoksla' te Kawb'il aj mas presis iktza'xkix tz'ib'ankaj tuj Tu'jal Dios ikxjani: "Intqet agani' junky ab'l yatz iktza'x nqet agani' awib'x,"* qa nkxx'ulun ikxji, ntons etetz nkxx'ulun tume'l. ⁹Per qa etetz nkye'el etik'o' txq'an kywitz kye txq'anky, ntons nkxjoyon choj, b'ix axk te Tkawb'il Qtata Dios nyolin eti'j etetz at epaj. ¹⁰Komo qa jun xjal nqet toksla' kyaqil te Kawb'il [aj okaj tq'uma' te Qtata Dios oqtxi'] b'ix qa npaltin

ch'imu's ti'j jun tidi', ikxji at til ti'j kyaqil te Kawb'il. ¹¹ Komo axk te Qtata Dios aj okaj q'uman "k'on chk'ajajin,"* ax okaj tq'uma' "k'on chkansan."* Ntons qa etetz k'onti'l nkxk'ajajin, per nkxkansan, ikxji k'onti'l nqet etoksla' te Kawb'il. ¹² Ntons etetz a tgan tzan eyolin b'ix tzan eb'et tuj tume'l tzan tpaj kolpimix tzan te junky kawb'il aj nkolpin qetz. ¹³ Komo kye aj k'onti'l ma'tx tz'ok lo'et kyk'u'j ti'j junky, ax ikxji okyexe'l pogo', nlay tz'ok lo'et tk'u'j [te Qtata Dios] kyij'. Yatzun kye aj n'ok lo'et kyk'u'j kyij' txq'ankey, kyetz k'onti'l tzan kxob' oj tul te jwisy.

Qa B'an'ax Wit'lik Jk'u'j Ti'j Qtata Dios, Owokel E'elet Jun Jk'ulb'en Galan

¹⁴ Ntons waq erman z'tidi' jun galan n'ok qa jun xjal oxel tq'uma', "Wetz wit'lik nk'u'j ti'j Qtata Dios" okyitel, per qa k'onti'l nqet tyek'u' tuky'i jun tk'ulb'en galan? 'o' petzun okoletel tzan tpaj [cha a'ox txiklen tq'uma'] wit'lik tk'u'j? ¹⁵ Qa jun qerman ichan qatzun xujji, b'an ch'i meba' xjal k'onti'l tq'anaq b'ix npaltin twe', ¹⁶ b'ix jun te etetz oxel tq'uma', "Kye b'a' txik, na'ojxwit q'uq'l b'ix nojnaqxwit ak'u'j" okyitel, per qa nlay xik tsi' te aj presis te tetz, z'tidi' token te aj nxik tq'uma'? Chagan. ¹⁷ Ntons ax ikxji nky'ik tuky'i te tume'l titza' n'ok qwit'b'a' jk'u'j ti'j te Qtata Dios: Qa k'onti'l nqet qyek'u' tuky'i jun jk'ulb'en galan, ikxji k'onti'l token.

¹⁸ Qanq at ab'l otzajel tq'uma' ikxjani: "Yatz [nchyoilin] wit'lik ak'u'j ti'j Qtata Dios, yatzun wetz at tidi'chq nk'ulb'en galan. Intqetchaq ayek'u' te tume'l titza' wit'lik ak'u'j qa k'onti'l jun ak'ulb'en galan n'ak'ulu', b'ix wetz tuky'i nk'ulb'en galan oqtel nyek'u' titza' wetz wit'lik nk'u'j ti'j Qtata Dios. ¹⁹ Yatz nxik awoksla' cha jun te Qtata Dios at. Nini galan per ax kye malspirit nxik kyoksla' ikxji, b'ix tuzet tuzet kyetz b'an nkyelu'lun tzan kxob'al."†

²⁰ Etetz k'on kxch'ok mok'; intox tuj ewi' te tume'l titza' n'ok qwit'b'a' jk'u'j ti'j te Qtata Dios. Qa k'onti'l n'ok en jun jk'ulb'en galan, ntons chagan titza' wit'lik jk'u'j. ²¹ Instzaj ena'o' te qijajil Abran. z'Nya'tx petzun tzan tpaj te aj oqet tk'ulu' aj txik tq'apo' te Isak aj tk'ajol twi' te tz'e'sb'il ikxji owel tuj twitz Qtata Dios iktza' ya k'onti'l xhchoj? ²² N'ok eten ajna'l titza' tuq nqet tk'ulu' te Abran, titza' wit'lik tuq tk'u'j ti'j Qtata Dios b'an parej iktza'x tuq tk'ulb'en; ikxji titza' wit'lik tuq tk'u'j owok b'an kabal b'ix tume'l tuky'i tk'ulb'en. ²³ Ikxji oponkix iktza'x nyolin tuj Tu'jal Dios ikxjani: "Te Abran oxik toksla' [tyol] Qtata Dios, b'ix tzan tpaj tokslb'en, owel tuj twitz te Qat iktza' ya k'onti'l xhchoj,"* b'ix ikxji tetz owok q'uma' jun tajyol te Qtata Dios.* ²⁴ Ntons ajna'l n'el eniky', jun xjal n'el tuj twitz Qtata Dios iktza' ya k'onti'l xhchoj tzan tpaj nk'ulun iktza' te Qtata Dios tgan b'ix nya'tx a'ox tzan tpaj toklen wit'let tk'u'j ti'j. ²⁵ Ax ikxji oky'ik oqtxi' tuky'i te Raab te aj xuj aj k'ayil tib'. Tetz owel tuj twitz Qtata Dios iktza' k'onti'l xhchoj tzan tpaj aj ofk'uluj, kyqetlen tk'amo' tuj tjay kye aj xhluk'iyon b'ix exik tlajo' tzan kxik tuj junky b'ey [tzan kykolet].* ²⁶ Ntons ax iktza'x te qchi'jel; qa k'onti'l te qanim, ntons k'onti'l itz'oyo', b'ix ax ikxji oj tok wit'let jk'u'j ti'j Qtata Dios, qa k'onti'l jun jk'ulb'en galan, ntons ax k'onti'l token te tume'l titza' wit'lik jk'u'j.

3

Intok Qsi' Qnab'l Byenech Ti'j Te Aj Nxik Qyoli'

* **2:11** Exo 20:14; Deu 5:18 * **2:11** Exo 20:13; Deu 5:17 † **2:19** Ax: nkyelu'lun tzan kxob'al.

* **2:21** Gén 22:1-14 * **2:23** Gén 15:6; Sal 106:31; Rom 4:3,5,9,11,22; Gal 3:6 * **2:23** 2Cró 20:7; Isa

41:8 * **2:25** Jos 2:1-18; Ebr 11:31

¹ Erman, k'on kye'ok ky'ila'j exol etetz aj kygan tzan kxnaq'tzan txq'an'ky, komo kye aj nxik kxnaq'tza' txq'an'ky, te Qtata Dios mas owokel tsi' t'nab'l ky'i'j titza' nkyeb'et. ² Komo qkyaq'il qetz, tidi'chq nya'tx galan ngok'ulun. Qa at ab'l aj k'onti'l nyolin jun nya'tx galan, tetz jun xjal b'an galan b'ix nb'antik tzan tk'ulun mandad ti'jx. ³ Iktza'x oj tox qsi' fren tuj stzi' jun kway, te kway nqoqet toksla', b'ix ikxj' ax b'a'n tzan txik qin ja' qetz qgan. ⁴ B'ix ax intok esi' enab'l ky'i'j kye chman bark aj nkyeb'et tuj te nim a'. Anke b'an chmanot-e' b'ix tzan jun nim kyaq'iq' b'a'n tzan kxik in, per tzan jun ch'i tal k'uxb'il b'an ch'i nekit b'a'n tzan kyb'et aj ja' te chofer tgan. ⁵ Ax ikxji nky'ik tuky'i te qaq'. Te qaq' b'an ch'i nekit per tuky'i qaq' b'a'n tzan tqet qjiq'b'a' qib' nim, iktza'x tzan jun ch'i tal q'aq' b'a'n tzan tqet tz'e'k jun nim witz titza'. ⁶ Te qaq' iktza' jun q'aq' b'ix b'a'n tzan tk'ulun tidi'chq nya'tx galan.* Te qaq' jun ch'i part te qchi'jel b'an nekit, per b'a'n tzan tk'ulun jun nya'tx galan q'i'j, b'ix nk'ulun jun nya'tx galan ti'j kyaq'il qanq'in, komo te qaq' iktza' jun q'aq' aj ntilun tzan tpaj te nim q'aq' aj ni k'onti'l nqextzaj. ⁷ Kyaq'il txakl txkup b'ix pich' b'ix txkup aj cha nkyexik jilin b'ix txkup tuj a', b'a'n tzan kyk'ulun mansar kye xjal ky'i'j b'ix oje kyeqet k'ulu' mansar tzan kye xjal.* ⁸ Per nijunwt xjal b'a'n tzan tqet te taq'x titza'. Te qaq' jun part te qchi'jel aj nk'ulun tidi'chq nya'tx galan b'ix tuj q'tzi' n'etz tidi'chq iktza' jun benen aj b'a'n tzan tkansan. ⁹ Tuky'i te qaq' b'a'n tzan qyolin yol b'an galan ti'j te Qajawil b'ix Qtat tuj ka'j, b'ix ax tuky'i te qaq' ntzaj jqanb'e' nya'tx galan kyajsik txq'an'ky xjal aj k'ulume' [tzan te Qtata Dios] tzan kyten iktza'x tetz. ¹⁰ Tuj axkix te q'tzi' n'etz yol tzan qky'iwlan xjal b'ix n'etz yol tzan jqanb'en kyajsik txq'an'ky. Erman, te ja ntzani nya'tx galan. ¹¹ ¿Tuj jun soch tzun petzun njatz xhb'urb'u'in txq'an saq a' b'ix txq'an'ky kaparros a'? ¹² B'ix ax ti'j jun wi' igos, ¿tzun petzun ntswa' twitz, twitz aseytunas? B'ix ax ti'j jun wi' ub, ¿tzun petzun ntswa' twitz, twitz igos? B'ix ax jun soch aj ja' njatz k'ak'j a' nlay b'antik tzan tjatz saq a' tuj.

Titza' N'ok En Qa Nqob'isun Tuj Jun Tume'l

¹³ ¿Ab'l jun exol etetz nb'isun tuj tume'l b'ix jun cha'on? Ntons intqet tyek'u' titza' nb'et tuj tume'l b'ix titza' nk'ulun kyaq'il galan kyuky'i kye xjal tuky'i jun t'nab'l b'an galan tzan tpaj b'a'n b'isun tuj tume'l. ¹⁴ Per qa n'ok eq'oji' tuj etanim jun ab'l tzan tpaj jun tidi' tetz, b'ix qa n'el egani' tidi'chq tzan tok te etetz, k'on qet ejiq'b'a' etib' b'ix k'on kxn'ik'on ti'j alkyetz te tume'l b'an'ax. ¹⁵ Te ja tume'l titza' nkxb'isun, nya'tx tuky'i Qtata Dios ntzaj, sinoke te nini cha aj twitz tx'o'tx', cha tuj kywi'x kye xjal n'etz, b'ix jun tidi' aj ntzaj tuky'i te Tajaw Choj. ¹⁶ Komo qa at q'oj tuj kyanim kye xjal b'ix qa n'el kygani' tidi'chq tzan tok te kyetzx, kxol kyetz k'onti'l jun tume'l b'ix tidi'chq nya'tx galan nkyek'ulun. ¹⁷ Per [jun xjal aj at] jun t'nab'l b'an galan aj ntzaj tuky'i Qtata Dios, te nini k'onti'l jun nya'tx galan ti'j b'ix k'onti'l njoyon q'oj, galan nab'lin kyuky'i kye txq'an'ky, n'ok tsi' twi' ti'j aj nkyyoli' txq'an'ky, b'an nim n'ok lo'et tk'u'j ky'i'j txq'an'ky, b'ix nk'ulun tidi'chq galan, b'ix jun yolin b'ix nya'tx xmeletz'. ¹⁸ Kye aj nkyejoyon tume'l tzan kyten galan kyaq'il kye xjal kxolx, kyetz kyk'ulb'en n'el te jun galan tuj twitz Qtata Dios.

4

Te Q'oj N'ok Tzan Tpaj Te Nya'tx Galan Aj N'el Qgani'

¹ ¿Ja' ntzaj kyaq'il te q'oj aj n'ok exol etetz? ¿Tistil nkxluch'un exolx? ¿Nya'tx petzun tzan tpaj te q'oj aj at tuj etanim tzan tpaj tidi'chq aj n'el eq'ajab' ti'j? ² Etetz n'el eq'ajab' ti'j tidi'chq b'ix k'onti'l nb'antik tzan toknoj etitza', astilji

nkxkansan* b'ix n'ok eq'oji' junky tzan tpaj tidi' tetz b'ix k'onti'l nb'antik tzan toknoj etitza'. Astilji nkxluch'un b'ix nkxjoyon q'oj exol. K'onti'l n'oknoj etitza' te aj egan tzan tpaj k'onti'l nxik eqani' tuky'i Qtata Dios. ³ Qa nxik eqani', k'onti'l ntzaj si' tzan tpaj nya'tx tume'l nxik eqani', tzan tpaj cha egan tzan tqet exq'e'la' ti'j tidi' aj etetz egan. ⁴ Atx-al a'ix ikxni'n, ikxji etetz ma'tx kxjaw meltz'jik ti'j Qtata Dios.* ⁵ ¿Ti'tzun, k'onti'l eteb'en qa qetz n'el qgani' tidi'chq iktza' aj n'el kygani' kye xjal aj k'onti'l nkye'okslan Dios, ikxji nqo'ok tajq'oj Qtata Dios?* ⁶ ¿Ti'tzun, nkxb'isun etetz qa nya'tx b'an'ax te Tu'jal Dios aj ja' nyolin ti'j te ntzani? Komo nyolin ikxjani: "Te Qtata Dios aj oje tzaj tsi' te qanim tuj qchi'jel, tetz b'an tgan tzan tok te qanim a'ox te tetz.*" ⁶ B'ix tetz n'onen nim quky'i'l, komo ax nyolin ikxjani: "Te Qtata Dios nq'ojin kyij' kye xjal aj nqet kyjiq'b'a' kyib', per n'onen b'an nim kyuky'i kye xjal aj nqet kyoksla' te tetz.*" ⁷ Intqet etoksla' najji te Qtata Dios, b'ix pe'ewa'let tuky'i jun ebalor twitz te Tajaw Choj, b'ix tetz owoqel ewitz. ⁸ Pe'etok laq'chet ti'j Qtata Dios b'ix tetz owokel laq'chet eti'j. Intkaj esi' tzan ek'ulun nya'tx galan,† etetz waq aj chimol choj a'ix. Etetz waq aj egan tzan etok lapet ti'j Qtata Dios b'ix ax n'el eqani' te nya'tx galan twitz ja tx'o'tx'ni, intkaj ekola' te nya'tx galan tzan tkaj saq te etanim. ⁹ Pe'eb'isun [ti'j te aj oje ek'uluj], instzaj ena'on tetz b'ix pe'eqet ten oq'el. Qa tb'ay nkxtze'en tuq [ti'j te nya'tx galan, ajna'l] meyor tzan etoq' [ti'j te nini], b'ix qa tb'ay nkxchalaj tuq [ti'j te nya'tx galan, ajna'l] meyor tzan eb'isun [ti'j te nini]. ¹⁰ Instzaj ena'o' tuj etanim te ek'ulb'en nya'tx galan tuj twitz Qajawil b'ix tetz otk'ulu'tz tzan tjaw tinky ek'u'j.*

¹¹ Erman, k'on qet eyoli' etib'x. Ab'l aj nqet tyoli' junky qerman, qatzun nyolin tidi' nya'tx galan nk'ulun junky, ntons cha nyolin nya'tx galan ti'j te Kawb'il aj otzaj tsi' te Qtata Dios, b'ix ikxji cha nxik tq'uma' nya'tx galan te Tkawb'il; b'ix qa nxik tq'uma' qa nya'tx galan te Kawb'il, ntons k'onti'l nqet toksla' sinoke cha nyolin ti'j iktza' mas nim tajwalil tetz twitz te Kawb'il.

¹² A'ox cha jun te aj okaj sin te Kawb'il, b'ix a'ox tetz b'a'n tzan tpoqon xjal b'ix b'a'n tzan tkolon jun xjal, b'ix b'a'n tzan tpon tnajsa'. ¿Per ab'l yat'z a'ich tuj anab'l tzan txik aq'uma' til junky ab'l yat'z?

¹³ Ajna'l instzaj echa'o' etetz waq aj n'eq'uma' ikxjani: "Ajna'l qa nchi'jji, oqoxe'l tuj junky amaq', b'ix oqoxe'l teyona jun aq'b'i, qoxk'a'mayona tzi b'ix owokel nim qtumin." ¹⁴ Per etetz k'onti'l eteb'en qa itz'ojix nchi'j. Te etanq'in cha iktza' muj, njaw kanet cha jun rat b'ix junky rat nqet naj.* ¹⁵ Mas tume'l tzan txik eq'uma' ikxjani: «Qa te Qajawil tgan b'ix qa itz'ojo', oqtel jk'ulu' ntzani qatzun junky tidi'ji.» ¹⁶ Per etetz nim nqet ejjq'b'a' etib', b'ix oj tqet qjiq'b'a' qib', nya'tx galan. ¹⁷ Ab'l te aj teb'en titza' tzan tk'ulun jun galan b'ix qa k'onti'l nqet tk'ulu' ikxni'n, njoyon choj.

5

Te Aj Oky'el Kyij' Kye Q'inon Qa Nlay Kyeb'et Tuj Tume'l

¹ Etetz aj q'inon a'ix, instzaj echa'o' ntzani: ¡Pe'etox', pe'etx'a'yun, instzaj ena'on tetz tzan tpaj te aj xhcho'nal ma'tx tzul etajsikni! ² Kyaqil te eq'inomal aj k'u'u' etitza' ma'tx ponaj; b'ix te eq'anaq ma'tx qetb'aj pok'xik. ³ Te oro b'ix

* **4:2** Chaw 5:6; 1Wnch 3:15 * **4:4** Tuj kyyol kyetz, oj tkaj kykola' Qtata Dios, nkyeyolin iktza' jun xjal nk'ajajin tuky'i junky. * **4:4** Mat 6:24; Luks 16:13 * **4:5** Exo 20:5; 34:14; Deu 4:24; Zac 8:2

* **4:6** Pro 3:34; Sal 18:27; 147:6; 149:4; Isa 2:11,17; Mat 23:12; Wnch 14:21; 1Xhp 5:5; 2Cró 7:14 † **4:8**

Ax: intel etx'ajo' eq'ab'. * **4:10** Mat 23:12; 1Xhp 5:6 * **4:14** Pro 27:1

plat aj at tuq te etetz, ya k'onti'l token; * b'ix tzan tpaj te nini owokel en nya'tx galan a'ix b'ix okxpoyon tnajsa' iktza' tzan jun chman q'aq'. * Etetz ma'tx qetb'aj echimo' eq'inomal tuj tmankb'il ja tyempni. ⁴ Kye xjal aj ejaw in twitz te etawal, ajna'l nkyeqanin eti'j, komo k'onti'l oxik echojo' twi' kyk'u'j, b'ix te Qajawil aj nk'ulun mandad ti'j kyaqil aj at tuj ka'j, tetz ma'tx xik xhcha'o' kywi'l kye xjal aj nkyeqanin eti'j. * ⁵ Yatzun etetz, ma'tx kx'anq'in tznani twitz tx'o'tx' tuky'i tidi'chq b'an tb'anil b'ix ma'tx qet ek'ulu' tidi'chq aj n'el tgnani' te echi'jel, ma'tx qet ewortinsa' etib'† iktza' alo'mj aj okyeqtel kansa'. ⁶ Etetz ma'tx kyexik epogo' b'ix ma'tx kyeqet ekansa' kye aj k'onti'l tuq kyil b'ix k'onti'l tuq nkyejaw meltz'jik eti'j.

A Tgan Tzan Sten Nim Qpasens B'ix Tzan Qxnaq'tzan Wit'lik Jk'u'j Ti'j Qtata Dios

⁷ Per etetz waq erman, insten epasens maxkix oj tul te Qajawil. Intok esi' enab'l iktza'x nk'ulun jun xjal aj n'awan tawal. Tetz n'iyon tzan tok ten twitz tawal, n'iyon tuky'i tpasens tzan tkyaqul te tb'ay toq jab' b'ix yaji tzan tajky te jab'. ⁸ Ax ikxji etetz, insten waq epasens b'ix pe'eten waq jwert tuj etanim tzan tpaj ch'inky tul te Qajawil. ⁹ Erman, k'on jaw eguchi' ewitz ti'j junky tzan k'on exik si' tuj il, komo te [Qtata Dios] aj q'umal kyil kye xjal, tetz ch'inky tul. ¹⁰ Erman, intok esi' waq enab'l kyil'j kye aj yolil tyol Dios oqtxi' aj eyolin iktza' tky'ixel Qajaw,† kyetz owok kyen twitz xhcho'nal b'ix at tuq nim kypasens. ¹¹ Intok eten, b'an galanx-alo kye aj e'ipan nim xhcho'nal tuky'i kypasens. Etetz oje tz'ok echa'o' tizta' te Job otipaj te xhcho'nal tuky'i tpasens b'ix ax eteb'en tidi' otk'uluj te Qajawil tuky'i'l mas yaj. * Te Qajawil b'an galan nab'lin b'ix n'ok lo'et tk'u'j qi'j.*

¹² B'ix te aj mas presis waq erman, k'on xik esi' ejurament ti'j te ka'j b'ix ni ti'j te tx'o'tx', k'on xik esi' ejurament ti'j ch'inwt. Qa a tgan tzan txik eq'uma' "o" ti'j jun tidi', ntons intxik eq'uma' a'ox "o," b'ix qa a tgan tzan txik eq'uma' "nlay" ti'j jun tidi', ntons intxik eq'uma' a'ox "nlay" [b'ix k'onti'l tzan txik eq'uma' tuky'i ejurament]. * Ikxji tzan k'on exik si' tuj il.

¹³ Qa at ab'l jun te etetz n'ok ten twitz b'is, intxnaq'tzan tuky'i Qtata Dios. B'ix te aj at jun chalajb'il tuj tanim, intb'itzan b'itz te Qtata Dios. ¹⁴ Qa at jun yab' exol etetz erman, inktzaj etuk'le' kye tijxjal aj at kyajwalil exol, b'ix kyetz okyexnaq'tzayon ti'j tuky'i tb'i te Qajawil b'ix oqtel ksi' ch'imu's aseyt tuj twi'. § ¹⁵ Qa nqoxnaq'tzan b'ix wit'lik jk'u'j ti'j Qtata Dios [tzan tb'antik te yab'], ntons ob'antel te yab'; te Qajawil oqtel tq'ana', b'ix qa te yab' at xhchoj, oqtel najsa'. ¹⁶ [Astilij] intjatz eq'uma' te echoj tuky'i junky exolx b'ix pe'exnaq'tzan waq eti'j exolx tzan eb'antik. Oj txnaq'tzan jun xjal aj nb'et tuj tume'l tuj twitz Qtata Dios, nky'ik tidi'chq galan. ¹⁷ Te Eliys, tetz jun xjal tuj iktza'x a'o', per aj txnaq'tzan nqet tuq twitz twitz Qtata Dios tuky'i jun tk'u'jlal, nqanin tuq tzan k'on stzaj te jab', b'ix k'onti'l otzaj te jab' oxe aq'b'i tuky'i mey. * ¹⁸ Yaji ya ma xnaq'tzan junky'el [tzan stzaj te jab'], otzoqpin junky'el te jab', b'ix tuj te tx'o'tx' ojazt te awalj junky'el b'ix otswaj twitz. *

* 5:3 Ax: oxidado. * 5:3 Mat 6:19 * 5:4 Deu 24:14-15 † 5:5 Ax: ma'tx qet ewortinsa' etib' tuj etanim. † 5:10 Ax: tuky'i tb'i Qajaw. * 5:11 Job 1:21-22; 2:10; 42:10-17 * 5:11 Sal 103:8

* 5:12 Mat 5:34-37 § 5:14 Oqtxi' oj tqet ksi' ch'in aseyt tuj twi' jun xjal, telponx tuq iktza' jun techa'l ti'j, q'apomaj te Qajawil (Exo. 28:41; 29:7; 1Re 19:15-16). B'ix te aseyt ax ikta' jun remeyj tuq (Isa 1:6; Luks 10:34). Tuj Chaw 5:13-20, nyolin tzan qxnaq'tzan tzan tpaj a te Qajawil aj nq'anan b'ix nnajsan choj. * 5:17 1Re 17:1; 18:42-45; Luks 4:25 * 5:18 1Re 18:1,42-45

A Tgan Tzan Tjaw Qin Kyk'uj Kye Aj Nkyequet Tz'aqik

¹⁹ Waq erman, qa at jun te etetz okajel tkola' te b'an'ax b'ix qa junky qerman otk'ulu'tz tzan tmeltz'jik junky'el, ²⁰ intok echa'o', ab'l aj otk'ulu'tz tzan tmeltz'jik jun joyol choj, tetz okoloyon ti'j tanim te xjal tzan k'on tponaj b'ix ntk'ulu' tzan tqet najsa' xhchoj te xjal anke nim xhchoj.*

---

* 5:20 Pro 10:12; 1Xhp 4:8

Te Tb'ay U'j Stz'ib'en Xhpe'y

Jun Limb'il

¹Wetz Xhpe'y* aj tky'ixel Qajaw Jesukrist a'in, jun limb'il te etetz aj joyomix tzan Qtata Dios, aj oje kxik slab'jik ja'chq,* aj cha oqxena' etib' aj nkxnajan tuj Pont, Galasy, Kapadosy, Asy b'ix Bitiny. ²Etetz a'ix joyomix tzan tpaj te Qtata Dios oqet tb'isu' ikxji, b'ix te Txew Dios okxkaj tpawa' a'ox te Qtat, tzan tqet etoksla' te Jesukrist b'ix tzan tkaj saq etanim tzan te [tkamiky aj telen] xhchiky'el. Tzaj si'xwit etajsik etetz jun nim b'an galan b'ix qetxwit chews'a' ek'u'j.

Tzan Tpäj Te Jesukrist, B'a'n Tzan Qchalaj Oj Qojaw Lajo'

³Pixon te Qtata Dios, aj stat te Qajaw Jesukrist, tzan tpaj b'an nim nlo'et tk'u'j qi'j b'ix tjawlen tanq'insa' te Jesukrist kxol kye kamnaq. Tetz otk'uluj tzan qitz'jik junky'el tuj qanim* b'ix ikxji tzan tkaj lo'et jk'u'j ti'j tuky'i jun chalayb'il. ⁴Otk'uluj tzan ek'amon jun etanq'in tuj ka'j aj b'isu' titza', aj nlay b'antik tzan tpon najs'a' tzan nijunwt b'ix nlay b'antik tzan tok-wit ch'in tz'íl ti'j b'ix nlay b'antik tzan tponaj kyeb'a', b'ix te ja etanq'inni kolo' te etetz tuj ka'j. ⁵Tzan tpaj wit'lik ek'u'j ti'j Qtata Dios, tetz nkxqet tkolo' tuky'i nim tajwalil tzan kolek titza' tuj te jwisys, b'ix n'iyon eti'j te aj otzajel tsi' etetz tuj aj q'ijji. ⁶Tzan tpaj nini, etetz b'an nkxchalaj, anke ajna'l tuj jun tyemp nya'tx nim tuj, a tgan tzan tok eten twitz tidi'chq txakl xhcho'nal. ⁷Te xhcho'nal n'oken tzan tok en qa b'an'ax wit'lik jk'u'j ti'j Qtata Dios. Komo titza' wit'lik jk'u'j mas nim token twitz te oro aj nponaj anke ojetq qex txiko' tuj jun q'aq' tzan tok en qa b'an'ax oro. B'ix cha'oj tul te Jesukrist junky'el, ntons iktza'x ma'tx tz'ok en b'an'ax wit'lik jk'u'j ti'j Qtata Dios, owelal te jun nim chalayb'il b'ix owokel e'e' jun chqitz'unal Qtata Dios qi'j b'ix owelal te jun jiq'b'il [qetz tuky'i'l]. ⁸Etetz nqet egani' nim te tetz anke mina' tok eten, b'ix nkx'okslan ti'j anke mina' tok eten,* b'ix b'an nkxchalaj nim tuky'i jun chalayb'il aj tzajnaq tuj ka'j b'ix k'onti'l n'oknoj qyol tzan txik jq'uma' ti'j. ⁹B'ix ikxji te etanim nkolet, aj nini te aj n'ek'amo' tzan tpaj toklen wit'let ek'u'j ti'j Jesukrist.

¹⁰Atx b'an oqtxi', kye aj yolil tyol Dios nqet tuq kxnaq'tza' b'ix nkyejoyon nkyeb'isun tuq ti'j ja tume'l titza' nqokoletni, ja nim b'an galan aj ntzaj tsi' Qtata Dios anke k'onti'l nqajo', b'ix eb'ajpakb'an ti'j te aj otzajel tsi' te Qtata Dios qetz. ¹¹Kyetz nkyejoyon ab'l tuq te xjal, b'ix alk yetz tyemp, aj ntq'uma' tuq te Txew Krist aj nyolin tuq tuj kyanim ti'j te xhcho'nal aj oky'el tuq ti'j Krist, b'ix titza' otzajel si' jun xhchqitz'unal mas yajx. ¹²Per oxik q'uma' te kyetz, k'onti'l nkye'aq'unan tuq te kyetzx tuj aj tyempji, sinoke te jun galan tuq te qetz ajna'l. [B'ix ajna'l oje ponkixi' kyetz ktz'ib'en] b'ix ma'tx xik pakb'a' te etetz tzan kye pakb'on aj oxik kypakb'a' tuky'i tajwalil te Txew Dios aj otzaj lajo' tuj ka'j. Kyaqil ja b'an tb'anilni, ax kye ángel kygan tzan tok kyen.

A Tgan Tzan K'on Qjoyon Choj

¹³Ntons, astilji pe'eten waq list tuky'i enab'l tuj ewi', pe'ek'ulun mandad etib'x tzan eb'et tuj tume'l, b'ix intkaj lo'et ek'u'j ti'j te aj nim b'an galan aj otzajel si' qetz oj tul Jesukrist. ¹⁴Etetz, iktza' k'wa'l okslon a'ix, k'on kx'ang'in tuj te nya'tx galan aj n'el tuq egani' aj mina' tuq tok etotzqila' [te Qtata Dios],

* 1:1 Mat 4:18; Mak 1:16; Luks 5:1-11 * 1:1 Chaw 1:1 * 1:3 Wnch 3:3-7; Rom 6:4-13 * 1:8 Wnch 20:29

¹⁵ sinoke iktza'x te aj otzaj uk'len te etetz pawaw' tib' ti'j te nya'tx galan, ax intel epawaw' etetz etib' ti'j te nya'tx galan tuj kyaqil etanq'in ¹⁶ tzan tpaj tz'ib'ankaj [tuj Tyol Dios] ikxjani: "Intel epawaw' etetz etib' ti'j te nya'tx galan tzan tpaj wetz pawaw' wib' ti'j te nya'tx galan."*

¹⁷ Qa etetz n'ok eq'uma' "Qat" te Qtata Dios aj nkyexik tpoqo' xjal iktza'x ojetq kyk'uluj, b'ix k'onti'l nkaj alkawet ti'j nijunwt, ntons intqet exjani' tuj kyaqil tyemp aj itz'ojix twitz ja tx'o'tx'ni. ¹⁸ Komo etetz eteb'en te Qtata Dios okxjatz tkolpi' tuj kyaqil aj nya'tx galan aj owel etin kyi'j etijajil oqtxi'. B'ix eteb'en te echoj k'onti'l owel xhchojo' tuky'i tidi'chq aj nmankun, iktza' te oro b'ix te xtx'otx'al plat, ¹⁹ sinoke tuky'i [tkamiky aj telen] xhchiky'el te Qajaw Jesukrist aj at nim token. Komo tetz owok te present naqe jun tal moch [aj nxik q'apo' te jun present b'ix] nya'tx yajnaq, ch'inwt tidi' nya'tx galan ti'j. ²⁰ Te Qajaw Jesukrist, atx aj mina' tuq tget k'ulu' te twitz tx'o'tx', tetz ojetqkix tuq kaj si' tzan token ikxji, per man ajna'l oje tzaj lajo' tzani twitz tx'o'tx' te jun galan te qetz. ²¹ Tzan tpaj te Qajaw Jesukrist, etetz nkx'okslan ti'j te Qtata Dios aj ojaw anq'insan tetz b'ix oqet tjiq'b'a'; astilji n'ok wit'let ek'u'j ti'j Qtata Dios b'ix nkaj lo'et ek'u'j ti'j. ²² Oje kaj saq etanim tzan tpaj tgetlen etoksla' te tume'l tzan kyqet egani' b'an'ax kye txq'anky qerman. Ajna'l intqet egani' etib'x exolx per tuky'i jun tume'l b'an galan tuj etanim. ²³ Etetz ajna'l oje kx'itz'jik junky'el tuj etanim,* per nya'tx tzan tpaj jun tidi' aj opoyonaj-wit sinoke tzan tpaj te tyol Qtata Dios aj nlay ponaj, tetz tyol aj b'a'n tzan tyolin tuj qanim te jun qanq'in b'ix k'onti'l nponaj. ²⁴ Komo te Tu'jal Qtata Dios nyolin ikxjani: Kyaqil xjal mer iktza' k'ul b'ix kyaqil aj tidi'chq tb'anil te kyetz mer iktza' txmakal k'ul. Te k'ul njaw ky'ixwik b'ix te txmakal ntzaj pulan. ²⁵ Per te tyol Qajaw nlay ponaj. B'ix te ja yol ntzani a te tpakb'alil titza' tzan jkolet b'ix te ntzani aj oje xik pakb'a' te etetz.*

2

¹ Astilji intkaj esi' tzan ek'ulun nya'tx galan kyi'j txq'anky. K'on kxnk'on b'ix k'on kx'ok xmeletz', b'ix k'on tz'ok eq'o'ji' junky tuj etanim tzan tpaj jun tidi' tetz, b'ix k'on tz'ok eyaso' junky. ² Naqe ne' aj man kyitz'jlen nkyejoyon ktxu', ax ikxji etetz [aj a'ix tk'wa'al Qtata Dios], pe'ejoyon te aj b'an galan aj ntzaj tsi' tzan eten jwert tuky'i'l eqetlen tkolo', ³ komo oje tz'ok eten b'an galan nab'lin te Qajawil etuky'i'l.*

A Te Jesukrist Te Aj Mas B'an Presis Qxol Qetz Aj Nqoxnaq'tzan

⁴ Ntons, pe'etok laq'chet ti'j te Qajaw, tetz iktza' jun ab'j te twit'lel jun jay, per itz'oj, b'ix owel ik'o' tzan kye xjal, per tuj twitz Qtata Dios owel b'an chilan b'ix nim tbalor. ⁵ B'ix yatzun etetz naqe ab'j, per itz'ojix, ab'j aj n'oken tzan te Txew Dios te k'ulb'il tjay Qtata Dios. Tzoqpij waq tzan etoken ikxji titza'. Ikxji tzan etok pal pawamix a'ox te Qtata Dios tzan txik eq'apo' te tetz, te galan aj nqet tuj twitz tetz tzan tpaj te Qajaw Jesukrist. ⁶ Astilji te Tu'jal Dios oqtxi' nyolin ikxjani: "Wetz oqtlel nsi' [jun nlayen tuj Si6n b'ix tetz nim token naqe] jun ab'j aj mas b'an presis aj n'oken te eskin te jun jay, b'an chilan b'ix nim tbalor. Ab'l aj owokslayon ti'j, tetz nlay tz'el in tky'exaw."* ⁷ Ntons, te etetz aj nkx'okslan ti'j tetz, tetz at nim tbalor; yatzun kye aj k'onti'l nkye'okslan, nky'ikkix iktza' ntu'uma' te Tu'jal Qtata Dios ikxjani: "Te ab'j owel ik'o' tzan kye k'ulul jay, per oje tz'ok jun ab'j aj mas presis te eskin."* ⁸ B'ix ax nyolin

* **1:16** Lev 11:44-45; 19:2

* **1:23** Wnch 3:3-7; Chaw 1:18; 1Xhp 1:3

* **1:25** Isa 40:6-8

* **2:3**

Sal 34:8 * **2:6** Isa 28:16

* **2:7** Sal 118:22

ikxjani: “Tetz iktza' jun ab'j aj ja' okyejawel xpetk'an b'ix aj ja' okyejawel jilan txq'anky.”* Kyetz nkyejaw xpetk'an ti'j tzan tpaj k'onti'l nqet kyoksla' te tpakb'alil; kyetz ikxji eb'ajkaj si'.

Titza' Tzan Qb'et Tuj Tume'l Kxol Kye Aj K'onti'l Nkyexnaq'tzan

⁹ Yatzun ekyaqil etetz, joyomix a'ix,* b'ix pal a'ix aj nkx'aq'unan [te Qtata Dios] aj twitzale' k'ulul mandad ti'j kyaqil. B'ix a'ix jun amaq' pawa' a'ox te Qtata Dios, b'ix etzamax tzan te Qtata Dios tzan etok txjalil.* Ikxji tzan txik epakb'a' aj tidi'chq' tb'anil oje tk'uluj Qtata Dios, aj okxjat tin tuj te nya'tx galan aj ja' tuq nkxb'et iktza' tuj jun qlolj, b'ix tzan etox tuj chk'atunal tetzx aj b'an tb'anil. ¹⁰ Etetz tb'aya' nya'tx tuq a'ix jun amaq', per ajna'l jun amaq' a'ix tzan tpaj a'ix txjalil Qtata Dios. B'ix tb'aya' k'onti'l tuq ab'l n'ok lo'et tk'u'j eti'j, per ajna'l te Qtata Dios n'ok lo'et tk'u'j eti'j.*

¹¹ Ntons, etetz erman aj ganimix witz'a, wetz nqet nwitz ewitz iktza' a'ix xjal aj man atix tuj eb'ey [tzan epon twitz Qtata Dios] b'ix aj cha oqxena' etib' [tzeni twitz tx'o'tx'], wetz nqet nwitz ewitz tzan tkaj esi' kyaqil aj nya'tx galan aj n'el tgani' te echi'jel, aj njoyon tume'l tzan eqet tz'aqik. ¹² Pe'eb'et tuj tume'l galan kxol kye xjal aj k'onti'l nkye'okslan ti'j Qtata Dios.† Ikxji anke ajna'l kyetz nkxqet kyyoli' iktze'xtzun etetz a'ix xjal aj pur joyol choj, kyetz owokel kyen te galan aj n'ek'ulu' b'ix oqtel kyjiq'b'a' te Qtata Dios oj tul cha'ol ti'j kyaqil jk'ulb'en. ¹³ Ntons, etetz tzan [tqet jiq'b'a'] te Qajawil [kxol kye xjal], inkyqet etoksla' etetz kye aj nkyek'ulun mandad exol: tb'ay, te twitzale' k'ulul mandad tzan tpaj a tetz te aj mas nim tajwalil, ¹⁴ b'ix ax kye txq'anky k'ulul mandad aj lajome' titza' tzan txik ksi' xhcho'nal kyi'j kye aj nkyek'ulun nya'tx galan b'ix tzan kyqet kyjiq'b'a' kye aj nkyek'ulun galan. ¹⁵ Komo te Qtata Dios tgan tzan ek'ulun etetz te galan tzan k'on toknoj jun tidi' eti'j tzan eqet yoli' tzan kye aj ma mok' b'ix kye aj k'onti'l n'el kyniky' ch'inwt. ¹⁶ Pe'eb'et waq tuj tume'l iktza'x xjal aj kolpimix ti'j echoj, b'ix nya'tx tzan tpaj kolomix oqtel ek'ulu' tidi'chq' aj nya'tx galan, sinoke pe'eb'et waq iktza' xjal q'apo' etib' nkx'aq'unan te Qtata Dios. ¹⁷ Inkyqet elima' waq kyaqil xjal. Inkyqet egani' kye txq'anky qerman, intqet exjani' te Qtata Dios, b'ix intqet elima' te twitzale' k'ulul mandad.

Jun Konsej Titza' Tzan Kyb'et Tuj Tume'l Kye Aq'unon Te Junky

¹⁸ Etetz aj nkx'aq'unan te jun etajaw, inkyqet etoksla' tuky'i jun tk'u'jlal kye etajaw, nya'tx a'ox kye aj galan kyenab'lin sinoke ax kye aj nya'tx galan kyenab'lin. ¹⁹ Komo qa tzan tpaj etokslb'en ti'j te Qtata Dios n'ok eten twitz xhcho'nal b'ix k'onti'l epaj, ntons tzan tpaj nini okxtel jiq'b'a' tzan te Qat. ²⁰ Per qa etetz owokel eten twitz xhcho'nal tzan tpaj ek'ulb'en nya'tx galan, ntons q'tidi' qi'i' b'a'n tzan tqet ejiq'b'a' etib' qa etipa'tz tuky'i epasens b'ix at epaj? Per qa etetz n'ok eten twitz xhcho'nal tzan tpaj ek'ulb'en galan, b'ix n'etipa' tuky'i epasens, te nini n'el galan tuj twitz Qtata Dios b'ix okxtel tjiq'b'a'. ²¹ Komo astilji te Qat okxtzaj tuk'le', b'ix astilji te Krist owok ten twitz xhcho'nal tzan epaj, b'ix okaj tsi' tzan tel etin iktza'x otk'uluj tetz. ²² Tetz k'onti'l xhchoj ch'inwt, b'ix k'onti'l oqet teq'i' nijunwt tuky'i tyol.* ²³ Aj tokb'aj yaso', k'onti'l owaj szaq'b'e' tuky'i jun yasb'il, b'ix aj tqetb'aj k'ulu' joder, k'onti'l owaj tq'uma' “Owelalkix achojo' yatz,” sinoke cha okaj tq'apo' tib' tuj tq'ab' Qtata Dios aj nkyexik tpoqo' kye xjal tuky'i tkawb'il tuj tq'ab'. ²⁴ Axk

* **2:8** Isa 8:14-15; Rom 9:32-33; 1Kor 1:23   * **2:9** Ax: etetz etijajil joyomaj.   * **2:9** Exo 19:5-6; Deu 4:20; 7:6; 14:2; 26:18; Isa 9:2; 43:21; Tit 2:14

* **2:10** Os 2:23   † **2:12** Ax: aj nya'tx tijajil Israel.

* **2:22** Isa 53:9

tetz oxik tin te qchoj tuj xhchi'jel twitz krus, tzan k'on jkaj tuj tq'ab' te choj[†] b'ix tzan qb'et tuj tume'l. B'ix tzan tpaj te ok'ol aj owok ti'j, etetz okxqet q'ana.* ²⁵ Etetz nkxb'et tuq oqtxi' iktza' karner aj ojetq tuq kyekajnaj,* per ajna'l oje kx'ok lapet ti'j te Qajaw Jesukrist aj nqet k'unuln kwent te etetz naqe jun pastoriyon b'ix nxik tk'ulu' kwent te etanim.

3

Jun Konsej Kye Xujelb'aj Tzan Kyb'et Tuj Tume'l

¹ Ntons, ax exol etetz aj xujelb'aj a'ix, pe'etokslan kye etichmil,* ikxji kye aj k'onti'l nkye'okslan te tpakb'alil, kyetz b'a'n tzan kyokslan tzan tpaj n'ok kyen titza' nkxk'unuln etetz kyaqil, b'ix nya'tx tzan tpaj jun eyol, ² sinoke tzan tpaj n'ok kyen titza' etetz nkxb'et b'an tume'l b'ix b'an okslon a'ix. ³ Te tb'anil eti'j etetz nya'tx tzan tok a'ox tzan tpaj titza' nqet etxaku' stzamal ewi', ni a'ox tzan tpaj kye tidi'chq txakb'il etetz aj ttx'otx'al oro, ni a'ox tzan tpaj eq'anaq b'an tb'anil,* ⁴ sinoke [te tb'anil te etetz] a tgan instzaj tuj etanim, jun enab'lin b'an galan b'ix nim epasens; ikxji te tb'anil titza' kxka'yin k'onti'l nponaj. Kyaqil nini n'el b'an tb'anil tuj twitz Qtata Dios. ⁵ Ikxjani tuq nqet ktxaku' kyib' kye xuj b'an oqtxi' a'e' aj pawame' te Qtata Dios. Kyetz lo'ik tuq kyk'u'j ti'j tetz b'ix nkye'okslan tuq kyichmil. ⁶ Komo ikxji tuq te Sar, tetz nqet tuq toksla' te Abran b'ix n'ok tq'uma' tuq "Wajawil."* Etetz okx'okel [iktza'] tal Sar qa oqtel ek'ulu' te galan b'ix qa nlay kxob' ti'j jun tidi'.

Jun Konsej Kye Ichmilb'aj Tzan Tqet Kyen Kxu'jel

⁷ Ntons, ax ikxji etetz waq ichmilb'aj, intqet eb'isu' byenech titza' tzan kyqet eten galan kye exu'jel tzan tpaj kyetz mas k'onti'l kybalor ewitz etetz.* Intxik esi' kyluwar aj nkyajo' tzan tpaj te Qtata Dios otzajel tsi' kyetz junch'in etuky'i'l tzan etanq'in [te jun-ele'x] anke k'onti'l tuq n'etajo'. Pe'ek'unuln waq ikxji tzan stzaj tsi' te Qtata Dios twi' eti'j oj eqnaq'tzan.

Jun Konsej Kye Qkyaqil Tzan Qb'et Tuj Tume'l

⁸ Ntons, ekyaqil etetz waq, pe'etanq'in tuky'i jun enab'l parej ekyaqil, inkyyet eten kye txq'anky galan, intqet egani' etib' exol iktza' b'an eterman etib', intok lo'et ek'u'j kyij' kye txq'anky, b'ix k'on qet ejiq'b'a' etib'. ⁹ K'on kxk'unuln jun nya'tx galan ti'j junky tzan tpaj ma'tx tk'ululj jun nya'tx galan eti'j, b'ix k'on tz'aj etzaq'b'e' jun yash'il tuky'i junky yash'il, sinoke inkyyet eky'iwlal' kye etajq'oj. Komo astilji okxtzaj uk'le' ky'iwlal txq'anky b'ix tzan ek'amon etetz te tky'iwlal' te Qtata Dios. ¹⁰ Komo ab'l te aj b'an tgan tzan tanq'in b'ix tzan tanq'in tuky'i jun chalajb'il, ntons intok tsi' t'nab'l tzan k'on tyolin yol aj nya'tx galan b'ix tzan k'on kyqet teq'i' txq'anky tuky'i tyol. ¹¹ Intel tpawa' tib' ti'j te aj nya'tx galan, b'ix intk'unuln te galan, intjoyon tzan sten galan kxol kye txq'anky, b'ix k'on kaj tsi' tzan tk'unuln te galan. ¹² Komo te Qajawil nkyeqet ten kye aj nkye'okslan nkyeb'et tuj tume'l, b'ix ax ncha'on ti'j te aj nxik kxnaq'tza' tuky'i'l, per ntzaj tq'oj kyij' kye aj nya'tx galan nkyek'unuln.*

K'onti'l Tzan Qxob' Kyi'j Kye Aj Nkyek'unuln Nya'tx Galan Qi'j

¹³ Ntons, ¿ab'l ok'uluyon jun nya'tx galan eti'j qa etetz a'ox atok ek'u'j tzan ek'unuln galan? ¹⁴ Qa etetz tzan tpaj nkxb'et tuj tume'l owokel eten twitz

[†] 2:24 Ax: tzan jkamik ti'j te choj. * 2:24 Isa 5:5 * 2:25 Isa 5:36 * 3:1 Efe 5:22; Kol 3:18

* 3:3 Pro 11:22; 1Tim 2:9 * 3:6 Gén 18:12 * 3:7 Ax: iktza' tuky'i jun uk'b'il aj mas k'onti'l tbalor;

Efe 5:25; Kol 3:19. * 3:12 Sal 34:12-16

xhcho'nal, galanx-alo etetz ikxji. * B'ix kyi'y kye aj nkyeq'ojin eti'j, k'on kxob' b'ix k'on kxb'isun, ¹⁵ sinoke tuj etanim intqet exjani' te Krist iktza' etajawil. Pe'etenkix list tzan taj etzaq'b'e' kye aj otzajel kcha'o' etetz ti'j te aj ja' lo'ik ek'u'j.* ¹⁶ Per intaj etzaq'b'e' waq tuky'i jun tume'l b'an galan b'ix kyeb'a', tzan k'on tyolin etanim jun nya'tx galan eti'j. Ikxji kye aj nkyeyolin nya'tx galan ti'j te tume'l titza' nkxb'et mojb'a' etib' tuky'i Krist, kyetz okyeqtel ky'ixwik ti'j kyyolb'en. ¹⁷ Mas galan tzan tok qen twitz xhcho'nal tzan tpaj jk'ulb'en tume'l, qa ikxji tgan te Qtata Dios, b'ix nya'tx tzan tok qen twitz xhcho'nal tzan tpaj jk'ulb'en aj nya'tx galan. ¹⁸ Komo te Jesukrist tzan jun-el okamik tzan tpaj qchoj qetz. Tetz k'onti'l tuq xhchoj b'ix okamik tzan kypaj kye joyol choj; ikxji tzan qxik tin tuky'i Qtata Dios. Tetz owok ten twitz tkamiky tuky'i xhchi'jel, per te tanim oje jaw anq'insa' ¹⁹ b'ix ikxji oxik pakb'ayon kxol kye kyanim xjal aj ateqex tuq pres. ²⁰ Kye ja ntzani a'e' kye aj k'onti'l nkye'okslan tuq oqtxi' tuj aj tyemp aj itz'oj tuq te Noe,* b'ix aj te Qtata Dios n'iyon tuq tuky'i nim tpasens aj man tuq nb'antik tuq te bark. Tuj aj barkji ekolet tuj te a' cha junjun xjal, osey wajxaq tzan kkyaqil. ²¹ Te aj a'ji telponx ti'j oj tjaw si' a' qwi' ajna'l tzan tpaj kolomo'. Oj tjaw si' a' qwi' nya'tx telponx tzan tel qtx'ajo' qchi'jel sinoke tzan txik jqani' te Qtata Dios tzan tel teq'i' te nya'tx galan tuj qanim tzan tpaj tjawlen anq'in te Jesukrist. ²² Tetz ojax tuj ka'j b'ix atqet tuj tb'anq'ab'† Qtata Dios, b'ix oje kyeqet titza' kye ángel [aj nya'tx galan-e'] b'ix kye [malspirit] aj tuj kyaq'iq' b'ix kye aj b'a'n tzan kyk'ulun tidi'chq.

4

¹ Astilji, iktza'x te Krist owok ten twitz xhcho'nal tuj xhchi'jel, ax etetz a tgan [tzan eten dispwest] tzan tok eten twitz xhcho'nal. Komo ab'l aj oje tz'ok ten twitz xhcho'nal tuj xhchi'jel, oje kaj tsi' tzan tjoyon choj. ² Ikxji te tanq'in aj atxk tzani twitz tx'o'tx', ya k'onti'l nk'ulun tidi'chq iktza' kye xjal, sinoke n'anq'in a'ox iktza' te Qtata Dios tgan. ³ Etetz oqtxi' oje enajsaj nim tyemp iktza' nkyek'ulun kye aj k'onti'l nkye'okslan; aj cha pur nkxb'isun tuq tzan epak'achin b'ix tidi'chq ikxji, b'ix nkxk'ulun tuq tidi'chq nya'tx galan aj n'el tuq tgani' te echi'jel, pur xhb'aj tuq etaq'un b'ix cha nkxpyestinget nxik tuq etacho' tidi'chq, b'ix nkxna'on tuq kyitzb'alil tidi'chq aj b'an ntzaj tq'oj te Qtata Dios ti'j. ⁴ B'ix ajna'l kye aj k'onti'l nkye'okslan b'an nkyelab'an eti'j b'ix cha nkyeyolinget nya'tx galan eti'j tzan tpaj k'onti'l ajunix kyuky'i'l tuj kyaqil aj b'an nya'tx galan aj nxik in tzan kyonaj. ⁵ Per kyetz [tuj te jwisj] a tgan tzan taj kyq'uma' kyaqil aj otzajel qani' ti'j kyk'ulb'en tzan te [Qtata Dios] aj list at tzan tul poqol kye aj itz'oje' b'ix kye aj kamnaqe'. ⁶ Komo astilji ax oxik pakb'a' te tpakb'alil galan kxol kye aj kamnaqe'; ikxji anke kyetz tuky'i kchi'jel oje tz'ok kye'e' twitz kamikyj* iktza'x kyaqil xjal, per yaji b'a'n tuq tzan tanq'in te kyanim iktza'x te Qtata Dios tgan.

A Tgan Tzan Jk'ulun Kyuky'i Txq'anqy Iktza'x Oje Jk'amoj Tuky'i Qtata Dios

⁷ Cha ch'inky tpon tmankb'il kyaqil tidi'chq; astilji pe'eten nkxb'isun tuj tume'l b'ix pe'eten bwenisan tzan exnaq'tzan tuky'i te Qtata Dios. ⁸ Per te aj mas presis, a tgan tzan tqet egani' etib' exolx tuky'i jun tk'u'jlal,* komo oj kyqet qgani' kye txq'anqy ikxji npon qnajs'a' nim choj. ⁹ Pe'etok waq galan

* **3:14** Mat 5:10 * **3:15** Kol 4:6; Ebr 3:6 * **3:20** Gén 6-7 † **3:22** Oqtxi', te aj nqet wit'let tuj te tb'anq'ab' jun xjal, a te mas jiq'b'a' twitz te aj nqet wit'let tuj te tsurt. * **4:6** Ax: oje kyexik si' tuj il.

* **4:8** Pro 10:12; 1Kor 13:7

xjal tzan txik esi' kyposad txq'an^{*}ky, per tuky'i jun tk'u'jlal b'ix k'onti'l tzan ejaw ilin. ¹⁰ Pe'etonen etib'x exolx tuky'i te etajb'en aj ntzaj tsi' te Qtata Dios te etetz, b'ix pe'etonen tuj jun tume'l iktza' jun aq'unon galan aj n'aq'unan tzan tok en kye ky'ila'j tume'l titza' ntzaj tsi' te Qtata Dios jun nim b'an galan qajsik. ¹¹ Kye aj b'a'n tzan kypakb'an [Tyol Dios], inkyyolin [tuky'i jun tk'u'jlal] tzan tpaj Tyol Qtata Dios; b'ix kye aj nkye'onen kxol kye qerman, inkyonen tuky'i jun kybalar aj ntzaj tsi' te Qtat; ikxji tzan tqet jiq'b'a' te Qtat tzan tpaj Jesukrist. Te Qtata Dios a te aj nqet jiq'b'a' b'ix mas nim tajwalil twitz kyaqil tuj kyaqil tyemp te jun-ele'x. Ky'ikxwit ikxji.

K'onti'l Tzan Qlab'an Qa N'ok Qen Twitz Xhcho'nal

¹² Etetz aj ganimix witz'a', etetz n'ok eten twitz nim xhcho'nal tzan eget si' tuj preb, per k'on kxlab'an waq ti'j ntzani iktza'-wit jun tidi' b'an chuktky. ¹³ Cha'oj tok eten twitz xhcho'nal iktza' te Qajaw Jesukrist owok ten, pe'echalaj waq tzan tpaj okxchalajel nim oj tul junky'elky tuky'i nim tajwalil b'ix nim xhchqitz'unal.^{*} ¹⁴ Galanx-alo etetz qa at ab'l ma tz'ok yason te etetz tzan tpaj te Qajaw Jesukrist, galanx-alo etetz tzan tpaj te Txew Qtata Dios aj b'an nim tajwalil, tetz atqet etajsik.† ¹⁵ Nijunwt exol etetz intk'ulun nya'tx galan, ikxji tzan k'on tok ten twitz xhcho'nal iktza' jun aj nkansan, qatzun aj n'elq'anji, qatzun aj nk'ulun nya'tx galanji, qatzun aj n'ox tsamo' tib' tuj jun tidi' aj ja' k'onti'l toklenji. ¹⁶ Per qa n'ok eten twitz xhcho'nal tzan tpaj nkx'okslan ti'j Jesukrist, ntons k'on kxqet ky'ixwik sinoke intqet ejiq'b'a' te Qtata Dios tzan tpaj etoklen lapet ti'j Krist. ¹⁷ Komo ma'tx pon or tzan tok qen twitz xhcho'nal, b'ix qa owaq'el quky'i'l qetz [aj nqo'okslan],^{*} ntons pyor oky'el ky'i'j kye aj k'onti'l nqet kyoksla' te tpakb'alil Qtata Dios. ¹⁸ B'ix qa qetz aj ngob'et tuj tume'l tuj twitz Qtata Dios pen oqokoletel, ntons ztitza' ob'antel kykolon kyib' kye aj nya'tx galan kyenab'lin tuj twitz Qtata Dios b'ix kye aj joyol choj?^{*} ¹⁹ Ntons qa te Qtata Dios nstzoqpi' tzan tok qen twitz xhcho'nal, komo tetz te k'ulul kyaqil twitz tx'o'tx' b'ix jun yolin,^{*} ntons intkaj jiq'apo' qib' tuj tq'ab' b'ix k'on kaj qsi' tzan qb'et tuj tume'l.

5

Jun Konsej Kye Tijxjal Titza' Tzan Tqet Kyen Kye Qerman

¹ Wetz ngan tzan kxik nkawi' kye aj tijxjal aj at kyajwalil exol etetz. Wetz ax a'in jun tijxjal iktza'x a'ix, b'ix owok wen te xhcho'nal aj oky'ik ti'j Krist, b'ix ax wetz iktza'x etetz lo'ik nk'u'j owokel we'e' xhchqitz'unal oj tul junky'elky.^{*} ² Inkyqet ek'ulu' kwent kye qerman aj oje kyekaj si' tuj ekwent, inkyqet ek'ulu' kwent nya'tx tzan tpaj lajomix alajwers sinoke tzan tpaj ikxji egan iktza' tgan te Qtata Dios, b'ix nya'tx tzan tpaj egan jun etumin sinoke inkyqet ek'ulu' kwent tuky'i jun tk'u'jlal.^{*} ³ B'ix k'on kx'ok iktza' a'ix kyajawil, sinoke intqet eyek'u' kywitz te tume'l galan. ⁴ Ikxji cha'oj tul junky'elky te aj Twitzale' K'ulul Kwent kyij kye qerman,^{*} etetz ek'amo'tz tuky'i'l jun jiq'b'il b'an galan te ekanab'† aj k'onti'l nponaj.

^{*} **4:9** Rom 12:13   ^{*} **4:13** Rom 8:17; 1Xhp 4:1   † **4:14** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet owok ktz'aqsa' kab'eky yol tmankb'il ja taqan ntzani, b'ix nyolin ikxjani: B'an'ax kyetz nkyeyolin b'an nya'tx galan ti'j, yatzun etetz nqet ejiq'b'a'.   ^{*} **4:17** Jer 25:29; Ezq 9:6; Ebr 10:30   ^{*} **4:18** Pro 11:31   ^{*} **4:19** Exo 19:4; Deu 33:27; 2Cr6 16:9; Sal 34:7; 40:17; Isa 41:10; 46:4; Wnch 10:28; 1Kor 10:13; Ebr 6:18; 13:6
^{*} **5:1** Ax: at woklen ti'j chqitz'unal oj tulyk.   ^{*} **5:2** Wnch 21:15-17   ^{*} **5:4** Ebr 13:20   † **5:4** Ax: koron.

Jun Konsej Titza' Tzan Kyb'et Kye Ku'xon B'ix Kye Txq'an ky

⁵ B'ix ax etetz aj ku'xon a'ix, inkyqet etoksla' kye tijxjal exol. B'ix yatzun etetz ekyaqil, intqet etoksla' jun te jun, pe'ena'on iktza' a'ix aq'unon te junky tzan tpaj te Qtata Dios k'onti'l nqet tuj twitz kye aj nqet kyjiq'b'a' kyib'; per yatzun kye aj k'onti'l nqet kyjiq'b'a' kyib', tetz ntzaj tsi' jun nim b'an galan kyaqsik.* ⁶ Pe'etok najji okslon twitz Qtata Dios aj b'a'n tzan tk'ulun kyaqil, b'ix ikxji tzan eqet tjiq'b'a' tuj jun tyemp aj b'isu' titza'.* ⁷ Intkaj esi' tuj tq'ab' tetz kyaqil aj nkxb'isun ti'j, komo tetz nk'ulun kwent te etetz.* ⁸ Pe'ek'ulun mandad etib'x tzan eb'et tuj tume'l b'ix intok esi' enab'l tzan tpaj te etajq'oj aj Tajaw Choj, tetz njoyon eti'j iktza' jun leon[†] njulin njoyon aber ab'l oqtel tb'a'o'. ⁹ Pe'etipan tetz, pe'eten waq'jwert, k'on kaj esi' tzan tok wit'let ek'u'ji' te Qtata Dios. Etetz eteb'enky kyaqil ja'chq twitz tx'o'tx' ate' txq'an ky qerman ax n'ok kye twitz xhcho'nal iktza'x etetz. ¹⁰ Etetz tuj jun tyemp nya'tx nim tuj n'ok eten twitz xhcho'nal; b'ix oj tky'ik ntzani, yaji te Qtata Dios aj ntzaj sin nim b'an galan te qetz anke k'onti'l nqajo', komo tetz okxtzaj tuk'le' tzan tok eten tuky'i Krist kyaqil tajwalil b'ix xhchqitz'unal aj k'onti'l nponaj, ntions tetz otk'ulu'tz tzan tjaw etin etib' junky'el b'ix tzan eten b'an jwert, b'ix tzan tjaw tin ek'u'jx b'ix tzan ekaj b'an galan b'eyx te jun-ele'x. ¹¹ A tetz te aj at tajwalil ti'j kyaqil b'eyx te jun-ele'x. jikxji kixi'!

Jun Kawb'il

¹² Ntons, te qerman Silbáno[§] n'onen wuky'i'l tzan tqet ntz'ib'a' te ja u'jni, b'ix tetz jun qerman aj k'onti'l nkaj tsi' tzan tokslan. Ntons tzan tpaj tetz, ma'tx qet ntz'ib'a' kab'e' nyol tuj ja u'jni tzan nnimsan ek'u'j b'ix tzan txik nq'uma' te b'an'ax aj web'en ti'j te tume'l b'an'ax titza' te nim b'an galan aj ntzaj tsi' te Qtata Dios etetz. ¹³ Kye qerman aj akyeqet tuj Babilony aj e'el joyo' tzan Qtata Dios iktza'x etetz, kyetz nxik ksama' jun limb'il te etetz. B'ix ax jun limb'il te etetz tzan te Mak* [aj iktza'] nk'ajol. ¹⁴ B'ix pe'eliman etetz etib'x exolx tzi, tuky'i jun limb'il b'an tume'l iktze'xtzun b'an eterman etib'*. Chewsa'xwit ek'u'j etetz ekyaqil tzi, etetz aj mojb'a' etib' tuky'i Krist.

---

* **5:5** Pro 3:34; Chaw 4:6 * **5:6** Mat 23:12; Luks 14:11; 18:14; Chaw 4:10 * **5:7** Sal 55:22; Mat 6:25-34 † **5:8** Jun leon jun nim txkup aj b'a'n tzan xhcho'on jun xjal; Núm 23:24; 1Re 20:36. § **5:12** Ax: Sílas; Kya 15:22,40. * **5:13** Kya 12:25; 13:13; 15:37-39; Kol 4:10; Mnch 24 * **5:14** Ax: intel etz'ub'a' etib' exolx. Kyetz nkyeliman tuq kxolx ikxji, b'ix telponx tuq b'an kyerman kyib'.

Te Tkab'i' U'j Stz'ib'en Xhpe'y

Jun Limb'il

¹ Wetz a'in Simon Xhpe'y,* q'apo' wib' nkyin'aq'unan te Jesukrist b'ix a'in jun tky'ixel tetz. Wetz nqet ntz'ib'a' ja u'jni te etetz aj wit'lik ek'u'j iktza' qetza tzan tpaj tk'ulb'en te Jesukrist, aj Dios ntzaj qna'o' b'ix a tetz te Koloyon qi'j.* ² Nimxwit b'an galan tzaj si' etajsik etetz b'ix qet chewsaxwit ek'u'j b'an byenech tzan tpaj oje tz'ok etotzqila' byenech te Qtata Dios b'ix te Qajaw Jesukrist.

Tzan Tpäj Te Aj Oje Tzaj Tsi' Te Qtata Dios Qetz, B'a'n Tzan Qb'et Tuj Tume'l

³ Ntons, tzan tpaj tajwalil [te Qtata Dios], oje tzaj tsi' qetz kyaqil aj n'oken tzan qanq'in b'ix tzan qb'et tuj tume'l tuj twitz, tzan tpaj toklen qotzqila' tetz aj otzaj uk'len te qetz tzan tpaj xhchqitz'unal b'ix tzan tpaj nb'antik kyaqil b'an tume'l titza'. ⁴ Ntons ikxji, oje tzaj tsi' te tyol aj tb'anil b'ix nim token; b'ix ikxji b'a'n tzan tok qotzqila' b'ix tzan tok qen te tetz, b'ix tzan tkajjokla' kyaqil te nya'tx galan twitz ja tx'o'tx'ni iktza' aj n'el kygani' kye xjal. ⁵ B'ix tzan tpaj te nini, b'ix tzan tpaj ma'tx tz'ok ewit'b'a' ek'u'j [ti'j Jesus], ax intok esi' ek'u'j tzan eb'et tuj jun tume'l b'an galan kxol kye xjal iktza' nqet tuj twitz te Qtata Dios. B'ix ti'j te tume'l titza' nkxb'et kxol kye xjal, ax a tgan tzan tok etotzqila' [mas te Qtata Dios]. ⁶ B'ix ti'j te tume'l titza' n'ok etotzqila' te Qtata Dios, ax a tgan tzan ek'ulun mandad etib'x tzan k'on ek'ulun aj nya'tx galan iktza' ntqani' te echi'jel.* B'ix ti'j te tume'l titza' nkxk'ulun mandad etib'x, ax a tgan tzan tok esi' ek'u'j tzan k'on kaj eswa' tzan ek'ulun galan cha'oj tul te preb.* B'ix ti'j te tume'l titza' nkx'ipan te preb, ax a tgan tzan eb'et nkxjanin te Qtata Dios. ⁷ B'ix ti'j te tume'l titza' nkxjanin te Qtata Dios, ax a tgan tzan tqet egani' etib' exolx iktza' eterman etib'. B'ix ti'j te tume'l titza' nqet egani' etib'x, ax a tgan tzan kyqet egani' kyaqil kye txq'anxy. ⁸ Qa nkxk'ulun ikxji ajna'l mas twitz oqtxi', ntons nlay kxqet en iktza' ch'inwt tidi' n'ek'ulu', sinoke okx'okel en nkxk'ulun tidi'chq b'an galan tzan tpaj toklen etotzqila' byenech te Qajaw Jesukrist. ⁹ Yatzun ab'l aj k'onti'l nk'ulun ikxji, tetz moy,* k'onti'l n'ok ten te aj oje ky'ik ti'j, b'ix oje tz'ajnaj ti'j tk'u'j qa owel in te xhchoj tb'ay. ¹⁰ Astilji waq erman, intok esi' ek'u'j tzan eten b'an jwert ti'j etzajlen uk'le' b'ix ti'j etelen joyo'. Komo qa etetz oqtel ek'ulu' kyaqil ntzani, nlay kxqet tz'aqik, ¹¹ b'ix ikxji te Qajaw Jesukrist aj koloyon qi'j, okx'tk'amo'tz tuky'i jun tk'u'j'jal tzan eten tuky'i'l tuj ka'j aj ja' nk'ulun mandad te jun-ele'x.

Te Xhpe'y Nyolin Tistil Oqet Stz'ib'a' Ja U'j Ntzani

¹² Astilji, wetz otzajelkix nna'o' tuj etanim kyaqil ntzani, anke etetz ya eteb'enxy b'ix nqet ek'ulu' byenech iktza' aj oje xix xnaq'tza' etetz ti'j te b'an'ax aj atqex tuj etanim. ¹³ Man atin twitz ja tx'o'tx'ni,* wetz tuj nnab'l tume'l tzan stzaj nna'o' tuj etanim ja konsej etetzni. ¹⁴ Komo te Qajaw Jesukrist oje tzaj tq'uma' wetz, ch'inky tpon or wetz [tzan nkamik] tzan tkaj nsi' ja nchi'jelni. ¹⁵ Wetz owokel nsi' nk'u'j tzan stzaj nna'o' tuj etanim kyaqil

* **1:1** Mat 4:18; Mak 1:16; Luks 5:1-11

24:25; 1Kor 7:9; 9:25; Gal 5:23; Tit 1:8

* **1:9** Mat 15:14; Wnch 9:40-41; Tmnc 3:17

* **1:1** Wnch 1:1,12,29; 2Xhp 1:11; 2:20; 3:2,18

* **1:6** Rom 5:3,4; 1Tim 6:11; 2Tim 3:10; Tit 2:2; Tmnc 2:19

* **1:13** Ax: tuj nchi'jelni.

* **1:6** Kya

ntzani tzan k'on taj naj ti'j ek'u'j, b'ix anke ojetq kyinkamik, b'a'n tzan stzaj ena'o'.

Te Tpakb'alil Nya'tx Cha Tuj Qwi'x N'etz

¹⁶ Komo te aj oxik qxnaq'tza'na etetz ti'j tajwalil te Qajaw Jesukrist b'ix ti'j titza' tuq tetz oweltz'jelky, nya'tx cha ojaw b'antik qitza'na tuky'i jun qlistulna, sinoke b'an'ax tzan tpaj owok qena tuky'i kykab'il qwitz te tajwalil. ¹⁷ Komo te Qtata Dios aj mas nim tajwalil kywitz kyaqil, tetz oqet tjiq'b'a' [te Qajaw Jesukrist] b'ix otzaj tyek'u' xhchqitz'unal aj txik tq'uma' ikxjani: "Aj ntzani te nk'wa'al aj gani' nim witz'a' b'ix nkyinchalaj ti'j." ¹⁸ Qetza aj aqoqet tuq tuky'i'l twi' te witz aj ja' otzaj yolin te Qtata Dios aj tuj ka'j, * qetza a'o'xkna oxik cha'on aj stzaj tyoli' ikxji. ¹⁹ Astilji ajna' oje tz'ok e'elet b'an'ax te aj okyq'umaj kye aj yolil tyol Dios oqtxi'. B'ix a tgan tzan tok esi' ek'u'j ti'j te aj okaj ktz'ib'a' oqtxi', komo te nini iktza' jun jq'anal swal chk'atunal tuj qlolj, nq'analin max oj stzaj txeka'j b'ix oj tjaw txaqtxon te nin che'w tuj etanim.† ²⁰ Instzaj ena'o' waq, presis† tzan tel eniky' te ntzani: Kyaqil aj tz'ib'ankaj tuj Tu'jal Dios aj ja' nyolin tidi' oxik kyq'uma' kye aj yolil tyol Dios, nya'tx cha owetz tuj kywi'x kye xjal. ²¹ Komo kye aj yolil tyol Dios, kyetz k'onti'l oxik kyq'uma' jun tidi' aj cha tuj kywi'x-wit, sinoke kyetz eb'ajyolin te aj ntzaj tq'uma' tuq te Txew Dios tuj kyanim.

2

K'on Qob'ajqet Eq'i' Tzan Kye Aj Nya'tx Tume'l Nkyexnaq'tzan

¹ Ate' tuq junjun xjal kxol kye qijajil oqtxi' aj nkyq'uma' tuq qa aj yolil tyol Dios-e', per nya'tx tuq b'an'ax kyitza'. B'ix ax ikxji ajna'l, okyewawel kanet junjun xnaq'tzon exol aj nya'tx b'an'ax kyitza', oxel kxnaq'tza' jun xnaq'tzb'ilj ak'a'j b'ix chuktky tzan tpon najsa' [te xnaq'tzb'ilj b'an'ax], b'ix cha owelal kyik'o' te Qajawil aj owel xhchojo' te qchoj, b'ix ikxji a'e'xk kyetz nkyejoyon tzan stzaj si' derepent jun nim xhcho'nal kyajsik tzan kyponaj. ² Ky'ila'j qerman oxel kyin [te kxnaq'tzb'e'tz] tzan kypak'achin b'ix tidi'chq ikxji, b'ix tzan kypaj kyetz, ky'ila'j xjal okyeyoliyon b'an nya'tx galan ti'j te tume'l b'an'ax. ³ B'ix tzan tpaj te aj n'el kygani' te kyetzx, kyetz okxtel kyeq'i' tuky'i kyyol pur tb'anil per nya'tx b'an'ax kyitza', sinoke cha tzan eqetb'aj kymosi'. Per atx b'an oqtxi' oqet k'ulu' listar te xhcho'nal aj kyajo'tz b'ix okyepoyon najsa' naj.

⁴ Komo te Qtata Dios k'onti'l oqet tnajsa' kchoj kye ángel aj ek'ulun nya'tx galan tuj twitz, sinoke eb'ajxik txon tuj te luwar aj ja' te xhcho'nal k'onti'l nmankun b'ix b'an qlolj b'an xop,* tzan kykaj txini max oj tul te jwisy. ⁵ B'ix ax k'onti'l eqet tnajsa' kye xjal oqtxi', sinoke otk'ululj tzan tjaw lib'an te twitz tx'o'tx' tuky'i a' kyajsik kye xjal aj nya'tx tuq galan kyemodin. Per oqet tkolo' te Noe, aj npakb'an tuq titza' tzan kyb'et tuj tume'l, b'ix ax ekolet wuqky a'e' aj tuj tjay.* ⁶ B'ix ax te Qtata Dios eb'ajpon tnajsa' kyaqil tuj Gomor b'ix Sodom, eb'ajqet tky'e'sa', b'an tza'j ekaj tswa',* tzan tok kyen kye txq'anly xjal aj nya'tx galan nkyek'ulun. ⁷ B'ix tetz oqet tkolo' te Lot kxol, jun xjal aj galan tuq b'ix n'ok ten tuq nim xhcho'nal tzan kypaj kye aj xjal aj pak'ach aj k'onti'l tuj Dios tuj kywitz.* ⁸ Tetz jun xjal aj nb'et tuq tuj tume'l, b'ix b'ajq'ij nb'isun

* **1:18** Mat 17:1-5; Mak 9:2-7; Luks 9:28-35 † **1:19** Telponx tuj yol gryeg iktza' te aj ntzaj tswa' chk'atunal; ikxji telponx iktza' te Jesukrist aj nswan chk'atunal tuj qwitz. ‡ **1:20** Ax: tb'ay. * **2:4** Ax: ekaj tk'alo' tuky'i kaden tuj qlolj. * **2:5** Gén 6-7 * **2:6** Gén 19:24 * **2:7** Gén 19:1-16,29

tuq tzan tpaj kyaqil aj nya'tx galan aj n'ok tuq te'e' b'ix aj n'ok tuq xhcha'o' kyi'l' kye xjal aj ja' tuq nnajan, xjal aj k'onti'l' tuq tuj kywitz.

⁹ [Ntons tzan tpaj kyaqil nini, n'el qniky'l' te Qajawil b'a'n tzan kyqet tkolo' ti'j jun preb kye aj nkyexjanin te tetz, b'ix nxik tswa' xhcho'nal kyi'j kye aj joyol choj ajna'l' b'ix ax oje qet tb'isu' tzan txik tsi' xhcho'nal kyi'j cha'oj tul te jwisy. ¹⁰ B'ix pyor oky'el kyi'j kye aj cha kyganinqet iktza' tgan te kchi'jel b'ix n'el kyik'o' kye aj nkyek'ulun mandad, b'an kuch-e' b'ix k'onti'l' tuj kywitz tzan tok kyyaso' kye [ängel] aj at nim kyajwalil tuj ka'j. ¹¹ Enkamby kye ángel konser kyetz at mas kyjwers b'ix at mas kyajwalil, kyetz k'onti'l' nkyeqanin twitz Qajawil jun xhcho'nal kyi'j kye aj xjal nya'tx galan kyenab'lin. ¹² Kye aj xjal ntzani iktza' txkup-e', k'onti'l' kywi' tzan kyb'isun, b'ix e'itz'jik cha tzan kykaj tzyu' b'ix tzan kypon najsas' [tzan tpaj te nya'tx galan aj nkyk'ulu']. Nkyeyolin nya'tx galan ti'j tidi'chq aj k'onti'l' n'el kyniky' ti'j, per okyepoyon najsas' iktza' nkyeponajsas' kye txkup. ¹³ Owokel kyen twitz xhcho'nal chojb'il kyaqil aj kyk'ulb'en txiklen ksi' xhcho'nal kyi'j txq'anky. Kyetz nkyechalaj ti'j kyaqil aj nya'tx galan nkyek'ulun b'an chiq'ij. Kyetz eq'il ky'exawil te etetz oj kywa'an junx etuky'i'l, kyetz iktza' tz'il-e' b'ix nkyechalaj tzan eqet kyeq'i'. ¹⁴ Kyetz cha kyjoyonqet titza' tzan kyk'ajajin, b'ix k'onti'l' nkyesiktik tzan kyjoyon choj. Mer kygan tzan tqet kyeq'i' kye aj nya'tx jwert ate'. Kyetz tuj kyanim cha kyb'isunqet titza' tzan tel kyetz'a' jun tidi' te junky. Tzan tpaj kyaqil aj tidi'chq nya'tx galan kyk'ulb'en, te Qtata Dios oxel tsi' nim xhcho'nal kyajsik. ¹⁵ Kyetz oje xik kyin junky b'ey, oje kaj kykola' te b'ey aj galan. Oje xik kyin aj okaj tyek'u' te Balam aj tk'ajol Beor; tetz okaj tkola' te b'ey galan tzan tpaj owel tgani' mas te aj b'a'n tuq tzan tk'amon kyuky'i kye aj nya'tx galan tuq kyenab'lin. ¹⁶ Per tetz owok ili' tzan tpaj te xhchoj; jun bur aj k'onti'l' stzi' owel stzi' naqexkix jun xjal b'ix k'onti'l' ostzoqpij tzan tk'ulun te aj ntk'ulu' nya'tx tuq tume'l.*

¹⁷ Kye ja xnaq'tzon aj nkyinyolin kyi'jni, kyetz iktza' soch b'an ky'ixk'oj [tzan tpaj te kyyol k'onti'l' n'oken te jun galan], b'ix kyetz iktza' muj ja'chq nxik in tzan jun kyaq'iq' b'an jwert. Per kyetz oje kyexik poqo' tzan kyten te jun-ele'x tuj jun qlolj b'an xop. ¹⁸ Kyetz nqet kyjiq'b'a' kyib' tuky'i kyyol aj k'onti'l' token, b'ix nkyeqet kyeq'i' kye xjal tuky'i tidi'chq aj n'el tgani' te kchi'jel b'ix ikxji ntzaj ktxoko' kye aj man tuq tkajlen ksi' tzan kyb'et tuj te nya'tx galan. ¹⁹ Kyetz nxik ksi' kyyol tzan kyk'ulun kye xjal tidi'chq aj kygan, per a'e'xk kyetz mosime' tzan te nya'tx galan iktza'x jun xjal aj oje qet tzan junky, tetz mosi' tzan te aj oqet eq'in te tetz.* ²⁰ Komo kyetz oje tz'ok kyotzqila' te Qajaw Jesukrist aj koloyon qi'j, b'ix oje kaj kykola' te nya'tx galan aj ntz'ilan tuq ti'j kyanim. B'ix qa oqtel kyk'ulu' tidi'chq iktza' oqtxi', okyekajel junky'el tuj tq'ab' te nya'tx galan, b'ix ikxji okyekajel pyor twitz tb'aya'*. ²¹ Mejor-tal k'onti'l' owok kyotzqila' te tume'l, b'ix nya'tx-tal tzan tok kyotzqila' b'ix yaji tzan tkaj kykola' te aj okaj tsi' te Qtata Dios tzan tqet qoksla'. ²² Kyi'j kyetz nky'ik iktza' nyolin jun q'umb'enj b'an'ax ikxjani: "Te tx'ya'n nmeltz'jik junky'el tuj txa'awx, b'ix te kuch aj man telen tx'ajo' ti'j, nqex xpataq'un junky'el tuj xhchuq'b'enx.*"

3

Tzulkix Junky'el Te Jesukrist B'ix A Tgan Tzan Qten List

¹ Etetz erman aj ganimix nim witz'a', aj ntzani te tkab'i' wu'uj aj nqet ntz'ib'a' te etetzni. Tuj kykab'il wu'uj, wetz nqet ntz'ib'a' junjun konsej te

* 2:16 Núm 22:4–24:25; 31:16; Tmnk 2:14

* 2:19 Wnch 8:34; Rom 6:6,16

* 2:20 Mat 12:45

* 2:22 Pro 26:11

etetz tzan tqet eb'isu' tuj tume'l. ² A tgan tzan stzaj ena'o' te aj oje xik xnaq'tza' etetzni tzan kye aj yolil tyol Dios oqtxi', a'e' aj pawame' a'ox te Qtata Dios, b'ix tzan stzaj ena'o' te aj okaj tq'uma' te Qajawil aj koloyon qi', instzaj ena'o' te tyol aj oxik xnaq'tza' te etetz tzan kye tky'ixel. ³ Ntons b'an presis* tzan tel eniky' ti'j ja ntzani: Oj tpon tyemp aj ch'iniky tuq tul te Jesukrist junky'el, kye'ul xjal aj xmayiyon-e', aj cha okyexmayiyon b'ix okyk'ulu'tz iktza'x tgan te kchi'jel.* ⁴ Okyq'uma'tz ikxjani: "¿Jani qa oje pon najji iktza'x tkajlen tq'uma'? Komo atx aj kynajlen kye qijajil oqtxi', kyaqil axkix atqetji, iktza'x atx aj tqetlen k'ulu' te twitz tx'o'tx'." ⁵ Kyetz k'on kygan tzan tel kyniky' te tume'l, atx oqtxi' te Qtata Dios oxik tyoli' tzan tqet tk'ulu' te twitz ka'j b'ix te twitz tx'o'tx' cha a'ox tuky'i a' b'ix tzan [tel tpawa' tib' ti'j te] a'.* ⁶ B'ix ax [tuky'i tyol te Qtata Dios] opon tnajsa' kyaqil te twitz tx'o'tx' tjaq' te a'.* ⁷ B'ix ax te ja twitz ka'j b'ix twitz tx'o'tx' aj at ajna'l, cha kolo' tzan te tyol Qtata Dios, per tzan tqetb'aj lo' tzan te q'aq' cha'oj tul te jwisy oj kypon najsa' kyaqil xjal aj k'onti'l nkye'okslan. ⁸ Per yatzun etetz erman aj ganimix nim witz'a', k'on tz'aj naj ti'j ek'u'j waq, jun q'ij tuj twitz te Qajawil iktza' jun mil aq'b'i, b'ix jun mil aq'b'i iktza' jun q'ij te'en tetz.* ⁹ Te Qajawil k'onti'l nnachq'in tzan tk'ulun kyaqil aj okaj tyoli', iktza'x nkyb'isu' junjun qa ma'tx nachq'in, sinoke tetz cha at nim tpsasen eti'j. Tetz k'on tgan tzan tponaj nijunwt xjal, sinoke tgan tzan tjaw kky'ixpu' kynab'lin kyaqil xjal.* ¹⁰ Per tuj te q'ij oj tul te Qajawil, tetz tzul iktza' jun eleq', [k'onti'l ab'l teb'en tujb'a'n tzul].* Kyaqil te twitz ka'j oqtel xitan tuky'i jun twi' ma trenun, b'ix kyaqil tidi'chq' aj at oqtel naj tzan te q'aq', b'ix te twitz tx'o'tx' b'ix kyaqil aj at twitz tx'o'tx', oqtel naj tzan te q'aq'.

¹¹ Ntons tzan tpaj ikxjani opoyonaj kyaqil, a tgan tzan qb'et tuj tume'l b'ix tzan qxjanin Qtata Dios tuj kyaqil aj nqok'ulun. ¹² K'on kaj esi' tzan etiyon ti'j Qtata Dios b'ix pe'ek'ulun waq kyaqil tuj tume'l tzan tpon luwew aj q'ijji. Tuj aj q'ijji te twitz ka'j opoyonaj tzan te q'aq' b'ix xtx'otx'al kyaqil tidi'chq' aj at oqtel ulan tuj te q'aq'.

¹³ Per qetz qiyo'tz junky ka'j ak'a'j, b'ix junky twitz tx'o'tx' ak'a'j aj oje kaj tq'uma' te Qtata Dios,* te tzi kyaqil owokel tuj tume'l.

¹⁴ Astilji waq erman aj ganimix witz'a', intok esi' ek'u'j tzan etzaj tk'ulb'a' Qtata Dios nkxb'et tuj jun tume'l b'an galan b'ix ch'inwt etil b'ix galan atix tuky'i'l. ¹⁵ B'ix k'on tz'aj naj ti'j etanim, te Qajawil at nim tpsasen tzan tpaj tgan tzan jkolet.* Ax te qerman Pa'k aj gani' nim qitza', ax tetz oqet stz'ib'a' te etetz iktza'x ntzani b'ix tuky'i jun tna'b'l aj oxik si' tetz tzan Qtata Dios.

¹⁶ B'ix ikxji nqet stz'ib'a' tuj kyaqil tu'uj, nyolin ti'j kyaqil ntzani. At junjun tidi' aj nqet stz'ib'a' aj pen n'el qniky' ti'j, b'ix kye aj k'onti'l n'ox tuj kywi' b'ix kye aj k'onti'l wit'lik kyk'u'j byenech tzan kyokslan, kyetz njaw kky'ixpu' tidi' telponx tzan tok chuktky, mer iktza'x nkyek'ulun kyuky'i kye txq'anky u'j tuj Tu'jal Dios, b'ix ikxji cha npon kynajsa' kyib'x. ¹⁷ Astilji waq erman aj ganimix witz'a', etetz ajna'l eteb'en ti'j kyaqil ntzani; astilji intok esi' enab'l tzan k'on exik samo' kxol kye aj k'onti'l Dios tuj kywitz, kebal exik samo' b'ix yaji etetz okxlet tz'aqik. ¹⁸ Per intok eten kye'b'a' te aj nim b'an galan aj k'onti'l nqajo' aj ntzaj si' tzan te Qtata Dios, b'ix intel eniky' kye'b'a' ti'j te Qajaw Jesukrist aj koloyon qi'. jIntqetxwit jiq'b'a' ajna'l b'ix tuj kyaqil tyemp te jun-ele'x! Ky'ikxwit ikxji.

* 3:3 Ax: th'ay. * 3:3 2Tim 3:1-5; Juds 18 * 3:5 Gén 1:6-9; Sal 24:2 * 3:6 Gén 7:11-24 * 3:8 Sal 90:4 * 3:9 Ezq 18:23 * 3:10 Mat 24:43; Luks 12:39; 1Tes 5:2; Tmkn 16:15 * 3:13 Isa 65:17; 66:22; Tmkn 21:1 * 3:15 Rom 2:4

Te Tb'ay U'j Stz'ib'en Wa'nch

Ntzani Jun Tpakb'alil Aj Qeb'en B'an'ax Ti'j Te Aj Owok Qena Tuky'i Kykab'il Qwitz

¹ Qetza [nqet qtz'ib'a'na etetz] ti'j te aj atqet tuq b'an tb'ay-el,* b'ix ti'j te aj owok qcha'o'na, b'ix aj owok qe'e'na tuky'i kykab'il qwitz. Oje tz'ok qena b'ix owok qmako'na tuky'i jq'ab'. A tetz [Jesukrist]* aj swal qanq'in.* ² Tetz ob'et twitz ja tx'o'tx'ni b'ix qetza owok qena, b'ix nxik jq'uma'na b'an'ax ti'j tetz b'ix nxik qpakb'a'na exol etetz, tetz itz'oj te jun-ele'x, atqet tuq tuky'i Qtata Dios b'ix ajna'l oje tzul tzan tok qen. ³ Kyaqil aj oje tz'ok qcha'o'na b'ix aj oje tz'ok qena ti'j, nxik qpakb'a'na etetz tzan qokslan ti'j tetz parej qkyaqil, b'ix b'an'ax qotzqi' te Qtata Dios b'ix te Jesukrist aj Tk'wa'al. ⁴ Kyaqil ntzani nqet qtz'ib'a'na te etetz tzan qchalaj b'an byenech.*

Te Qtata Dios Ch'inwt Nya'tx Galan Ti'j B'ix B'an Tzan Tqet Tnajsa' Qchoj

⁵ B'ix aj ntzani te tpakb'alil aj owok qcha'o'na tuky'i'l b'ix nxik qpakb'a'na te etetz ti'j te Qtata Dios: Tetz b'an galan* b'ix ti'j tetz ch'inwt nya'tx galan.† ⁶ Ntons qetz, qa oxel jq'uma' qa galan ato' tuky'i'l, b'ix qa tzunx nqob'et tuj te nya'tx galan,† ikxji cha nqonik'on, nya'tx b'an'ax qitza', b'ix k'onti'l nqet njk'ulu' iktza' te tume'l b'an'ax. ⁷ Per qa qetz nqob'et tuj tume'l§ iktza' tetz tuj tume'l nk'ulun kyaqil, ntons galan ato' qxolx b'ix te [tkamiky aj telen] xhchiky'el te Jesukrist n'el tin kyaqil qchoj. ⁸ Qa qetz oxel jq'uma' k'onti'l qchoj, ntons a'o'xk qetz nqet qeq'i' qib', b'ix k'onti'l jun b'an'ax quky'i'l; ⁹ per yatzun qa ojawetz jq'uma' qchoj, ntons te Qtata Dios jun yolin b'ix oqtel tk'ulu' tume'l, oqtel tnajsa' te qchoj b'ix owelal tin kyaqil aj nya'tx galan tuj qanim. ¹⁰ Qa qetz oxel jq'uma' k'onti'l ma'tx gojoyon choj, ntons ikxji qetz nxik jq'uma' iktze'xtzun te Qtata Dios jun la'j, b'ix ikxji k'onti'l nqo'okslan te Tyol.*

2

Qa B'an'ax Nqob'et Tuky'i Te Qtata Dios, A Tgan Tzan Qb'et Iktza' Tetz Tgan

¹ Nk'wa'al, wetz nqet ntz'ib'a' te etetz ntzani tzan k'on ejoyon choj. Per qa at jun te etetz ok'uluyon choj, at ab'l nyolin qi'j twitz te Qtat, a te Jesukrist aj k'onti'l xhchoj.* ² Te Jesukrist axk tetz oxik tq'apo' tib' te jun present tzan tel in te qchoj, b'ix nya'tx a'ox qi'j qetz sinoke kyi'j kyaqil kye xjal twitz tx'o'tx'.* ³ Ikxjani te tume'l titza' n'el qniky' qa oje tz'ok qotzqila' tetz: Nqet qoksla' aj okaj tq'uma' te Qtata Dios.* ⁴ Ab'l aj ntq'uma', "Wetz wotzqi' te Qtata Dios," per qa tetz k'onti'l nqet toksla' te aj okaj tq'uma', ntons te nini jun xjal la'j b'ix k'onti'l jun b'an'ax tuky'i'l. ⁵ Yatzun te xjal aj nqet toksla' te Tyol Qtata Dios, tetz b'an'ax nqet tgan' te Qtat b'ix kye txq'an'ky xjal iktza' te Qtat oje qoqet tgan' qetz. Ikxji te tume'l titza' n'el qniky' qa qetz ato' tuky'i'l. ⁶ Ab'l aj

* **1:1** Wnch 1:1-2; Ebr 1:10-12; Tmnc 1:8,17 * **1:1** 1Wnch 1:3,7; 2:1,6 * **1:1** Wnch 1:4,12,13; 3:15,16; 4:14; 5:24,26; 6:27-68; 10:10-28; 11:25; 14:6; 20:31 * **1:4** Wnch 15:11; 16:22-24; 17:13 * **1:5** Ax: te Qtata Dios at jun chk'atunal. † **1:5** Ax: tuj tetz k'onti'l qlolj. ‡ **1:6** Ax: qlolj. § **1:7** Ax: chk'atunal. * **1:10** Pro 20:9 * **2:1** Rom 6:11-14 * **2:2** Wnch 3:16; 1Wnch 4:10 * **2:3** Wnch 14:15,21,23

ntq'uma' galan at tuky'i Qtata Dios, tetz a tgan tzan tb'et tuj tume'l iktza' ob'et te [Jesukrist].

⁷ Etetz aj ganimix witz'a, wetz k'onti'l nqet ntz'ib'a' te etetz junky tume'l ak'aj aj nka'j nq'uma', sinoke axkix aj okaj q'uma' etetz tb'ay-el oqtxi'. Te aj okaj q'uma' oqtxi' a te aj owok echa'o' etetz. ⁸ Per ajna'l okajel nq'uma' junky'el etetz iktza' jun tidi' man ak'aj,* b'ix n'ok qen titza' te ntzani n'el b'an'ax tuky'i te [Jesukrist] b'ix ax etuky'i'l etetz. N'ok qen nini tzan tpaj te nya'tx galan* ikja'n tky'ik b'ix te tume'l b'an b'an'ax† ma'tx tz'aq'ik. ⁹ Ab'l aj ntq'uma' qa tetz nb'et tuj tume'l,‡ per n'ok tq'o'ji' jun ab'l tetz, ntons tzunx nb'et tuj te nya'tx galan.§ ¹⁰ Te aj nqet tgan'i' jun ab'l tetz, te nini nb'et tuj tume'l, b'ix k'onti'l jun tidi' ti'j aj b'a'n tzan tqet tz'aqik junky titza'*. ¹¹ Per yatzun te aj n'ok tq'o'ji' jun ab'l tetz, tetz cha tk'ulunqet nya'tx galan* b'ix nb'et tuj te nya'tx galan, b'ix k'onti'l teb'en alkyetz tb'ey eq'i' tzan tpaj te nya'tx galan iktza' te qlolj oje qet yupan tuj twitz.

Te Ja Uj Ntzani Kye Kyaqil K'wa'alb'aj B'ix Kye K'wa'lon

¹² Ntons, etetz aj nk'wa'al a'ix, wetz nqet ntz'ib'a' te etetz tzan tpaj te echoj oje qet najsa' tzan tpaj [te Jesukrist]. ¹³ B'ix etetz aj k'wa'lon a'ix, wetz nqet ntz'ib'a' te etetz tzan tpaj oje tz'ok etotzqila' te aj atqet tuq b'an tb'ay-el. B'ix etetz aj ku'xon a'ix, wetz nqet ntz'ib'a' te etetz tzan tpaj oje qet etitza' te [Tajaw Choj] aj cha tk'ulunqet pur nya'tx galan. ¹⁴ Ntons, etetz aj k'wa'alb'aj a'ix, wetz ma'tx qet ntz'ib'a' te etetz tzan tpaj oje tz'ok etotzqila' te Qtat. B'ix etetz aj k'wa'lon a'ix, wetz ma'tx qet ntz'ib'a' te etetz tzan tpaj oje tz'ok etotzqila' te aj atqet tuq b'an tb'ay-el. B'ix etetz aj ku'xon a'ix, wetz ma'tx qet ntz'ib'a' te etetz tzan tpaj jwert atix b'ix te Tyol Qtata Dios atqex tuj etanim, b'ix oje qet etitza' te [Tajaw Choj] aj cha tk'ulunqet pur nya'tx galan.

K'on Tz'el Qgani' Te Tidi'chq Aj At Twitz Tx'o'tx'

¹⁵ K'on tz'el egani' te aj nya'tx galan twitz tx'o'tx' b'ix kye tidi'chq aj at twitz tx'o'tx'. Qa at ab'l n'el tgan'i' kyaqil nini, ikxji k'onti'l nqet tgan'i' te Qtata Dios. ¹⁶ Komo kyaqil [te nya'tx galan] aj at twitz tx'o'tx', iktza' te aj n'el tgan'i' te qchi'jel b'ix te aj n'el tgan'i' kye tb'aq' qwitz b'ix te aj nqet kyjiq' b'a' kyib' kye xjal ti'j, te nini nya'tx tuky'i Qtata Dios ntzaj, sinoke cha tzani twitz tx'o'tx'*. ¹⁷ Te twitz tx'o'tx' b'ix te aj nya'tx galan aj n'el kygani' kye xjal, kyaqil nini ch'inky tponaj, yatzun te xjal aj nqet tk'ulu' iktza' tgan te Qtata Dios, tetz atqetkix b'eyx te jun-ele'x.

Te Tajq'oj Qajaw Jesukrist A Te Aj K'onti'l Ntoksla' Qa Te Jesukrist Tk'wa'al Dios

¹⁸ Nk'wa'al, ajna'l ch'inky tponb'aj te kyaqil aj tzani twitz tx'o'tx'. Etetz oje tz'ok echa'o' owulel te tajq'oj te Qajaw Jesukrist. Per ajna'l oje kye'ul ky'ila'j tajq'oj Qajaw Jesukrist. Astilji qeb'en ajna'l ch'inky tponb'aj kyaqil. ¹⁹ Tzani qxol qetz eb'aj'ex, per kyetz nya'tx tuq aj qxol; cha a'e-wit tuq aj qxol, ntons k'onti'l-tal eb'aj'ex. A tgan tuq tzan kyex tzan tel qniky' nya'tx kyaqil aj akye'otz tuq qxol b'an'ax nkye'okslan iktza' qetz nqo'okslan. ²⁰ Per yatzun etetz, oje tzaj si' te Txew Dios tuj etanim b'ix ekyaqil oje tz'ox tuj ewi' te tume'l b'an'ax.* ²¹ Wetz k'onti'l ma qet ntz'ib'a' ntzani tzan tpaj k'onti'l-wit eteb'en te tume'l b'an'ax, sinoke eteb'en te b'an'ax b'ix te nik'b'il k'onti'l tzajnaq ti'j te b'an'ax. ²² ¿Ab'l te aj nya'tx b'an'ax titza'? ¿Nya'tx petzun a te

* 2:8 Wnch 13:34 * 2:8 Ax: qlolj. † 2:8 Ax: chk'atunal. ‡ 2:9 Ax: chk'atunal. § 2:9 Ax: qlolj. * 2:10 Rom 13:12-14 * 2:11 Ax: qlolj. * 2:16 Chaw 1:27 * 2:20 1Kor 2:10-16

aj nyolin qa te Jesus nya'tx aji tetz te Krist [Aj Joyomajkix Tuq]? Te tajq'oj te Qajaw Jesukrist a te aj k'onti'l ntoksla' ti'j te Qtata Dios b'ix ti'j te Tk'wa'al. ²³ Ab'l aj k'onti'l ntoksla' ti'j te Tk'wa'al Qtata Dios, ax nya'tx galan atqet tuky'i te Qtat; yatzun te aj ntoksla' te Tk'wa'al, tetz galan atqet tuky'i te Qtat. ²⁴ Per yatzun etetz ajna'l, kyaqil aj owok echa'o' b'an tb'ay, intqex ten tuj etanim, k'on tz'aj enajsa'. Qa etetz nlay tz'aj enajsa' tuj etanim kyaqil aj owok echa'o' tb'ay-el, ntons ax etetz okxteyon tuky'i te Tk'wa'al b'ix tuky'i te Qtat. ²⁵ Aj ntzani te aj okaj tsi' tyol ti'j tzan stzaj tsi' qetz: Jun qanq'in te jun-ele'x.

²⁶ Wetz nqet ntz'ib'a' ntzani te etetz tzan kypaj kye aj nkyeqet eq'in te etetz. ²⁷ Per yatzun etetz ajna'l, te Txew Qtata Dios aj otzaj tsi' te Qajaw Jesukrist etetz, atqex tuj etanim te jun-ele'x. Astilji nya'tx presis tzan etzaj xnaq'tza' tzan junky. Komo te Txew Qtata Dios nxik txnaq'tza' te etetz kyaqil aj presis, b'ix kyaqil nini b'an'ax b'ix nya'tx jun nik'b'il. B'ix iktza'x oje xik txnaq'tza' te etetz, ax etetz k'on kaj ekola' te tetz.

²⁸ Ajna'l waq nk'wa'al, k'on kaj ekola', pe'eten tuky'i'l, ikxji tzan qten tuky'i jun tk'u'jlal oj tul, b'ix nya'tx tzan jqet ky'ixwik twitz tetz oj tul. ²⁹ Qa etetz eteb'en tetz k'onti'l xhchoj, ntons ax eteb'en jun aj nb'et tuj tume'l, tetzji oje tz'ok jun tk'wa'al Qtata Dios.

3

K'onti'l Tzan Qjoyon Choj Qetz Aj Lo'ik Jk'u'j Ti'j Qajaw Jesukrist

¹ Intok esi' waq enab'l titza' te Qtata Dios b'an nqoqet tгани' tzan qok qetz te tk'wa'al, b'ix qetz b'an'ax a'o' tk'wa'al.* Astilji kye aj twitz ja tx'o'tx'ni, kyetz k'onti'l kyotzqimo' tzan tpaj mina' tok kyotzqila' te Qtat. ² Etetz waq aj ganimix witz'a', qetz ajna'l a'o' tk'wa'al Qtata Dios, b'ix anke k'onti'l qeb'en titza' qetz ogob'aj'okel mas yaj, a'ox qeb'en oj tjaw kanet te Qajaw Jesukrist, oqo'okel iktza' tetz tzan tpaj owokel qen tetz iktza'xkix tetz ka'yin b'ix iktza'xkix tetz nab'lin. ³ Ab'l aj lo'ik tk'u'j ikxji, ntpawa' tib'x tzan tkaj sag tanim iktza'x te Qajaw pawa' tib' b'ix sag tanim. ⁴ Ab'l aj njoyon choj, tetz nya'tx dyakwerd at tuky'i te aj nyolin te Tkawb'il Qtata Dios, komo oj qjoyon choj k'onti'l nqet qoksla' te Tkawb'il. ⁵ Etetz eteb'en [te Qajawil] owul tzani twitz tx'o'tx' tzan tel tin te qchoj* b'ix eteb'en tetz k'onti'l xhchoj ch'inwt. ⁶ Ab'l te aj k'onti'l nkaj tkola', tetz oje kaj tsi' tzan tjyon choj. Yatzun te aj njoyon choj, mina' tok te'e' b'ix mina' tok totzqila'. ⁷ Etetz nk'wa'al, k'on kxqet eq'i' waq tzan nijunwt. Te aj nk'ulun kyaqil tuj tume'l, tetzji nb'et tuj tume'l iktza'x te Qajaw nb'et tuj tume'l. ⁸ Per te aj njoyon choj, tetz jun aj te Tajaw Choj, komo te Tajaw Choj jun chimol choj atx aj b'an tb'ay-el. Astilji owul te tk'wa'al Qtata Dios tzan tponaj taq'umb'en te Tajaw Choj.* ⁹ Ab'l aj oje tz'ok jun tk'wa'al Qtata Dios,* ya k'onti'l njoyon choj tzan tpaj te Qtata Dios atqex tuj tanim, b'ix ya nlay b'antik tzan tjyon choj tzan tpaj oje tz'ok tk'wa'al Qtata Dios. ¹⁰ Ikxjani n'el qniky' ab'le' kye tk'wa'al Qtata Dios b'ix ab'le' kye tk'wa'al te Tajaw Choj: Ab'l aj k'onti'l nb'et tuj tume'l iktza' te Qtata Dios tgan, ntons nya'tx tk'wa'al Qtata Dios; b'ix ab'l aj k'onti'l nqet tгани' jun ab'l tetz, ax nya'tx tk'wa'al Qtata Dios.

A Tgan Tzan Kyqet Qgani' Kye Txq'anqy

¹¹ Aj ntzani te tpakb'alil aj owok echa'o' b'an tb'ay-el: A tgan tzan tqet qgani' qib'x qxolx.* ¹² K'onti'l tzan tel qin iktza' te Kain. Tetz q'apo' tib' tuq

* **3:1** Wnch 1:12 * **3:5** Wnch 1:29 * **3:8** Ebr 2:14-15 * **3:9** Ax: ab'l aj oje tzaj si' junky tanq'in ak'a'j tuky'i Qtata Dios. * **3:11** Wnch 13:34; 15:12

tuj tq'ab' te Tajaw Choj b'ix oqet tkansa' te titz'in.* ¿Tistil oqet tkansa'? Tzan tpaj tk'ulb'en te Kain nya'tx tuq tume'l, b'ix te tk'ulb'en te titz'in b'an tume'l tuq. ¹³ K'on kxlab'an waq erman qa kye xjal tzani twitz ja tx'o'tx'ni okx'okel kyajq'oja'. ¹⁴ Qetz qeb'enky oje qokolpjik tuj tq'ab' te kamiky' tzan qang'in [te jun-ele'x], b'ix qeb'enky nini tzan tpaj nkyequet qgani' kye qerman. Ab'l aj k'onti'l nqet t'gani' jun ab'l tetz, tetz tzun atqex tuj tq'ab' te kamikyj.* ¹⁵ Ab'l aj n'ok tajq'oja' jun ab'l tetz, te nini jun kansal xjal, b'ix etetz eteb'en jun kanson k'onti'l jun tanq'in te jun-ele'x. ¹⁶ Qetz n'el qniky' tizta' atok oj tqet qgani' junky tzan tpaj te Jesukrist. Tetz oxik tq'apo' tib' tzan tkamik* [tzan tpaj nqoqet t'gani']. Astilji ax ikxji qetz a tgan dispwest a'o' tzan jkamik tzan kypaj kye qerman. ¹⁷ Qa at jun xjal aj at tidi' tetz tzani twitz tx'o'tx' b'ix n'ok te'e' jun ab'l tetz presis jun onb'il ti'j jun tidi' aj npaltin tetz, per qa k'onti'l n'ok lo'et tk'u'j ti'j, ikxji te aj xjalni k'onti'l nqet t'gani' te junky iktza' te Qtata Dios nqet t'gani'. ¹⁸ Etetz nk'wa'al, k'on qet qgani' jun ab'l qetz a'ox tuky'i qtzi', sinoke intqet qyek'u' tuky'i jk'ulb'en b'ix tuj jun tume'l b'an'ax.

¹⁹ Ikxji owelal qniky' eq'i' te b'an'ax qitza', b'ix oqna'o'tz galan tuj qanim tuj twitz Qtata Dios, ²⁰ qa derepent te qanim nyolin jun tidi' qi'j, komo te Qtata Dios mas nim tajwalil twitz te qanim b'ix tetz teb'en kyaqil. ²¹ Erman aj ganimix witzta', qa te qanim k'onti'l nyolin jun tidi' qi'j, ntons b'a'n tzan qna'on galan ato' tuj twitz Qtata Dios, ²² b'ix ikxji kyaqil aj oxel jqani' qetz tuky'i'l otzajel tsi' tzan tpaj nqet qoksla' te aj okaj tq'uma', b'ix njk'ulu' iktza' tetz tgan. ²³ B'ix aj ntzani te aj okaj tq'uma': Tzan qokslan ti'j Jesukrist aj tk'wa'al tetz, b'ix tzan tqet qgani' qib'x iktza'x okaj tq'uma'.* ²⁴ B'ix te xjal aj nqet toksla' te aj okaj tq'uma', k'onti'l nkaj tkola' te Qtata Dios, b'ix te Qtata Dios atqet tuky'i'l. B'ix te tume'l tizta' n'el qniky' qa tetz atqet quky'i'l a te ntzani: Tetz oje tzaj tswa' te Txew tuj qanim.

4

Te Tume'l Tizta' Tzan Tel Qniky' Kyi'j Kye Aj Nya'tx B'an'ax Kyitza'

¹ Erman aj ganimix witzta', k'on xik etoksla' kyyol kye aj nkyq'uma' qa kyetz nyolin Qtata Dios kyuky'i'l, sinoke intqet eb'isu' aj nkyyoli' tzan tel eniky' qa a te Txew Dios atqex tuj kyanim qa nya'txji. Komo twitz ja tx'o'tx'ni ate' ky'ila'j aj nkyq'uma' qa kyetz aj yolil tyol Dios-e' per nya'tx b'an'ax kyitza'. ² Ikxjani etetz b'a'n tzan tel eniky' qa b'an'ax a te Txew Dios nyolin: Ab'l aj ntq'uma' qa te Jesukrist owul tzani twitz tx'o'tx' b'ix tetz xhchi'jel b'an b'an'ax xhchi'jel xjal tuq, tetzji aj te Qtata Dios. ³ Yatzun ab'l te aj ntq'uma' qa te Jesukrist k'onti'l owul b'ix k'onti'l tuq xhchi'jel b'an b'an'ax, tetzji nya'tx aj te Qtata Dios, sinoke tetz txew aj te tajq'oj te Qajaw Jesukrist, te tajq'oj aj oje tz'ok echa'o' owulel b'ix ajna'l oje tzul, atqet tzani twitz tx'o'tx'.*

⁴ Nk'wa'al, etetz a'ix aj te Qtata Dios b'ix etetz oje kyeqet etizta' [kye aj la'j-e'ni], tzan tpaj te [Txew Dios] aj atqet exol etetz mas nim tajwalil twitz te [Tajaw Choj] aj atqet kxol kye aj te twitz tx'o'tx'. ⁵ Kyetz q'apo' kyib' tuj tq'ab' te ja twitz tx'o'tx'ni, astilji cha nkyeyolin ti'j aj nb'aj twitz ja tx'o'tx'ni, b'ix kye txq'anky aj cha twitz ja tx'o'tx'ni, n'ok ksi' kywi' kyij'.* ⁶ Qetz a'o' aj te Qtata Dios, b'ix kye aj kyotzqi' Qtata Dios n'ok ksi' kywi' qi'j, yatzun kye aj nya'tx a'e' aj te Qtata Dios k'onti'l n'ok ksi' kywi' qi'j.* Ikxji n'el qniky' [ab'le' kye aj] te tume'l b'an'ax b'ix [ab'le' kye aj] te nya'tx b'an'ax.

* **3:12** Gén 4:8 * **3:14** Wnch 5:24 * **3:16** Wnch 15:13 * **3:23** Wnch 13:34; 15:12,17 * **4:3**
 Mat 7:15; 2Wnch 7 * **4:5** Wnch 15:19 * **4:6** Wnch 8:47

Tzan Tpjaj Te Qtata Dios, B'a'n Tzan Kyqet Qgani' Kye Txq'anky

⁷ Erman aj ganimix witz'a', intqet qgani' qib', tzan tpaj te tume'l titza' tzan tqet qgani' junky ntzaj tuky'i Qtata Dios. Te aj nqet tgnani' junky, tetz jun tk'wa'al Qtata Dios b'ix tetz oje tok totzqila' Qtata Dios. ⁸ Te aj k'onti'l nqet tgnani' ab'l tetz, tetz mina' tok totzqila' Qtata Dios, komo te Qtata Dios nkyequet tgnani' kye xjal. ⁹ Te Qtata Dios oqet tyek'u' titza' tuq tetz b'an nqoqet tgnani' stzajlen tlajo' te Tk'wa'al tzani twitz tx'o'tx', te tk'wa'al aj cha jun tuq, b'ix otzaj tlajo' tzan qanq'in qetz tzan tpaj tetz. ¹⁰ Ixjani atok titza' te Qtata Dios nqoqet tgnani': Nya'tx tzan tpaj-wit a'o' qetz tb'ay oqet qgani' te Qtata Dios, sinoke a tetz oqet tgnani' a'o' tb'aya' b'ix otzaj tlajo' te Tk'wa'al tzan tkamik te chojb'il te qhjet. ¹¹ Erman aj ganimix witz'a', komo te Qtata Dios oqet tgnani' a'o' ikxji, ax qetz presis tzan tqet qgani' qib' qxolx. ¹² Nijunwt ab'l oje tz'ok e'en te Qtata Dios,* per qa qetz oqtel qgani' qib' qxolx, ntons te Qtata Dios atqet qxol, b'ix titza' tetz nqoqet tgnani', ax ikxji nkyequet qgani' txq'anky.

¹³ Ixjani te tume'l titza' n'el qniky' qa nqob'et tuky'il b'ix tetz quky'il: Tetz oje tzaj tsi' te Txew tuj qanim.* ¹⁴ B'ix a'o'xk qetz oje tz'ok qen b'ix nxik jq'uma' te Qtata Dios oje tzaj tlajo' te Tk'wa'al te kolol kye xjal twitz tx'o'tx'.* ¹⁵ Ab'l aj ntq'uma' qa te Jesus Tk'wa'al Qtata Dios, ntons te Qtata Dios atqex tuj tanim b'ix tetz atqet tuky'i Qtata Dios. ¹⁶ B'ix qetz oje tz'el qniky', b'ix nqoksla', te Qtata Dios nqoqet tgnani'. Te Qtata Dios b'a'n ganin xjal. Ab'l aj k'onti'l nkaj tsi' tzan kyqet tgnani' txq'anky ntons nb'et tuky'i Qtata Dios b'ix te Qtata Dios atqex tuj tanim. ¹⁷ Ixjani kye b'ayle' mas nkyequet qgani' txq'anky, b'ix oj tul te jwisy, wit'lik jk'u'j ti'j tzan tpaj qetz nqob'et twitz te ja tx'o'tx'ni iktza'x te Jesukrist. ¹⁸ Tzan tpaj ganimo' tzan Qtata Dios, k'onti'l nqoxob', komo npon tnajsa' kyaqil xob'alj tzan tpaj te Qtata Dios nqoqet tgnani' b'an b'an'ax; komo te xob'alj at xhcho'nal eq'i' titza', b'ix ab'l aj nxob' mina' tok totzqila' titza' te Qtata Dios nqoqet tgnani'. ¹⁹ Qetz nqet qgani' te Qtata Dios tzan tpaj tetz oqet tgnani' a'o' tb'aya'. ²⁰ Qa at ab'l ntq'uma', "Wetz nqet ngani' Qtata Dios," per qa n'ok tajq'oja' jun ab'l tetz, tetz cha jun la'j. Komo jun xjal aj k'onti'l nqet tgnani' jun ab'l tetz aj n'ok te'e', ax k'onti'l nqet tgnani' Qtata Dios aj k'onti'l n'ok te'e'. ²¹ Iktza'x oje kaj q'uma' te qetz ikxjani: Ab'l aj nqet tgnani' Qtata Dios, ax intqet tgnani' jun ab'l tetz.*

5

¹ Ab'l aj ntoksla' qa te Jesus ajixk tetz te Krist Aj Joyomajkix Tuq, tetz jun tk'wa'al Qtata Dios. B'ix ab'l aj nqet tgnani' te K'wa'lon, ax nqet tgnani' te Tk'wa'al. ² Ixjani te tume'l titza' n'el qniky' qa nkyequet qgani' kye tk'wa'al Qtata Dios: Nqet qgani' te Qtata Dios b'ix nqet qoksla' te aj okaj tq'uma'. ³ Komo oj tqet qgani' Qtata Dios telponx tzan tqet qoksla' aj ntzaj tq'uma', b'ix te aj ntzaj tq'uma' nya'tx jun tidi' aj b'an kwest te qetz.* ⁴ Komo kyaqil kye aj nkye'ok tk'wa'al Qtata Dios, kyetz nqet te nya'tx galan kytza', b'ix qetz tzan tpaj toklen wit'let jk'u'j ti'j Qajawil oje qet te nya'tx galan qitza'. ⁵ ¿Ab'l te aj nqet te nya'tx galan titza'? A'ox te aj ntoksla' qa te Jesus Tk'wa'al Qtata Dios.

Qeb'enky Alkyetz Te B'an'ax Ti'j Te Tk'wa'al Qtata Dios

⁶ Te ja Jesusni a tetz te aj owul b'ix ojaw si' a' twi' b'ix owel xhchiky'el aj tkamik, nya'tx a'ox ojaw si' a' twi', sinoke ojaw si' a' twi' b'ix ax owel

* **4:9** Wnch 3:16 * **4:12** Wnch 1:18 * **4:13** Rom 8:9; 1Wnch 3:24 * **4:14** Wnch 3:17 * **4:21**
 Mat 5:44-45; Mak 12:29-31 * **5:3** Deu 30:11; Mat 11:30; Wnch 14:15; 2Wnch 6

xhchiky'el aj tkamik. Te Txew Dios a tetz te aj nyolin te b'an'ax ti'j ntzani [tuj qanim], tzan tpaj te Txew Dios nyolin tume'l. ⁷ Komo ate' ox kye aj nkyeyolin te b'an'ax ti'j: * ⁸ Jun, te Txew Dios, b'ix yaji aj tjawlen si' a' twi', b'ix te junky aj telen xhchiky'el aj tkamik, b'ix kyoxil parej nkyeyolin. ⁹ Qa galan tzan qokslan aj nkyq'uma' kye xjal, ntons mas nim toklen te aj ntq'uma' te Qtata Dios twitz kyyol kye xjal, b'ix te Qtata Dios oje yolin te tume'l ti'j te Tk'wa'al. * ¹⁰ Ab'l te aj n'okslan ti'j te Tk'wa'al Qtata Dios, tuj tanimx nyolin b'an'ax ikxji. Per yatzun te aj k'onti'l n'okslan ti'j Qtata Dios, tetzji ntq'uma' iktze'xtzun te Qtata Dios jun la'j, tzan tpaj k'onti'l nxik toksla' aj oje tzaj tq'uma' Qtata Dios ti'j te Tk'wa'al. ¹¹ Aj ntzani te aj oje tzaj tq'uma': Tetz oje tzaj tsi' jun qanq'in te jun-ele'x, b'ix te ja qanq'inni tzajnaq tuky'i te Tk'wa'al. ¹² Ab'l aj galan atqet tuky'i te Tk'wa'al Dios, at jun tanq'in; yatzun te aj nya'tx galan atqet tuky'i te Tk'wa'al Qtata Dios, k'onti'l jun tanq'in. *

¹³ Wetz nqet ntz'ib'a' kyaqil ntzani te etetz aj nkx'okslan ti'j Tk'wa'al Qtata Dios, tzan tok echa'o' at jun etanq'in te jun-ele'x. * ¹⁴ B'ix qetz b'an wit'lik jk'u'j, qa oxe'l jqani' jun tidi' tuky'i'l iktza'x tetz tgan, tetz ntzaj tsi' twi' qi'j, oqotzajel xhcha'o'. ¹⁵ B'ix qa qeb'en tetz ntzaj xhcha'o' aj ma'tx xik jqani' tuky'i'l, ntons ax qeb'en ma'tx stzaj tsi' qetz te aj ma'tx xik jqani' tuky'i'l. * ¹⁶ Qa at ab'l n'ok ten jun qerman njoyon choj iktza' choj aj k'onti'l nqoxik tin tuj jkamiky, a tgan tzan txnaq'tzan ti'j aj qermanji, b'ix ikxji te Qtata Dios otzajel tsi' tanq'in te qerman. Ax at choj aj nqoxik tin tuj jkamiky, per wetz k'onti'l nxik nq'uma' tzan qxnac'tzan ti'j jun aj nk'ulun te nini. ¹⁷ Kyaqil jk'ulb'en aj nya'tx galan, te nini choj, per ax at choj aj k'onti'l nqoxik tin tuj jkamiky.

¹⁸ Ax qeb'enky ab'l aj n'ok jun tk'wa'al Qtata Dios, ya k'onti'l njoyon choj, tzan tpaj te Tk'wa'al Qtata Dios nk'ulun kwent tetz, b'ix te Tajaw Choj k'onti'l jun tidi' b'a'n tzan tok tk'ulu' ti'j. ¹⁹ Qetz aj a'o' te Qtata Dios, qetz qeb'enky kyaqil kye xjal aj twitz tx'o'tx' akyeqet tuj tq'ab' te Tajaw Choj. ²⁰ B'ix ax qeb'enky te Tk'wa'al Qtata Dios oje tzul b'ix oje tzaj tsi' jun qnab'l tzan tok qotzqila' te [Qtata Dios aj] b'an'ax, b'ix qetz mojb'a' qib' tuky'i Tk'wa'al tetz, aj Jesukrist. A tetz te Dios b'an b'an'ax b'ix a tetz te aj ntzaj swan qanq'in te jun-ele'x. * ²¹ Etetz nk'wa'al, intok esi' enab'l kyij kye aj nya'tx dios b'an b'an'ax.

---

* **5:7** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet owok ktz'aqsa' kab'e'ky yol tmankb'il ja taqan ntzani, b'ix nyolin ikxjani: Komo ate' ox kye aj nkyeyolin te b'an'ax tuj ka'j ti'j Jesukrist: te Qat, te Tyol, b'ix te Txew, b'ix kye ja ox ntzani cha jun-e'. B'ix twitz tx'o'tx' ax ate' oxtky kye aj nkyeyolin ti'j. * **5:9** Wnch 5:32-37; 8:18 * **5:12** Wnch 3:36 * **5:13** Wnch 20:31 * **5:15** Mat 7:7-11; Luks 11:9-13; Wnch 15:7,16; 16:23-24; 1Wnch 3:21-22 * **5:20** Wnch 17:3

Te Tkab'i' U'j Stz'ib'en Wa'nch

Jun Limb'il

¹ Wetz aj tijxjal a'in [aj at wajwalil kxol kye qerman], wetz nqet ntz'ib'a' ja u'jni te yatz nan, * yatz aj joyomich [tzan Qtata Dios], b'ix ax nqet ntz'ib'a' kye awal. Wetz nkxqet ngani' b'an b'an'ax, b'ix nya'tx a'ox wetz sinoke ax nkxqet kygani' kyaqil kye aj oje tz'ok kyotzqila' te tume'l b'an'ax. ² Nkxqet qgani'na tzan tpaj te tume'l b'an'ax aj atqex tuj qanim b'eyx te jun ele'x. ³ Te Qtata Dios b'ix te Qajaw Jesukrist aj Tk'wa'al, otzajel ksi' jun nim b'an galan qajsik, b'ix owokel lo'et kyk'u'j qi'j, b'ix oqtel kchews'a' jk'u'j, b'ix oqtel kyk'ulu' te ntzani tuj tume'l b'an'ax b'ix iktza'x nqoqet kygani'.

A Tgan Tzan Tqet Qgani' Qib' Qxolx

⁴ Wetz b'an nkyinchalaj kyoklen we'e' junjun kxol kye awal nkyeb'et tuj tume'l iktza'x okaj tq'uma' te Qtata Dios qetz.* ⁵ Ajna'l nan, ngan tzan tqet nwitz awitz, per te aj oqtel ntz'ib'a' nya'tx jun yol aj mina' tok acha'o', sinoke axkix aj ojk'amoj b'an tb'ay-el ikxjani: Intqet qgani' qib' qxolx.* ⁶ B'ix ikxjani titza' tzan tqet qgani' qib': A tgan tzan qb'et tuj tume'l iktza' okaj tq'uma' [te Qtata Dios]. Aj ntzani te aj okaj tq'uma' iktza'x owok echa'o' atx b'an oqtxi' tzan eb'et tuj tume'l ikxji.*

K'onti'l Tzan Tkaj Jkola' Txnaq'tzb'en Jesukrist

⁷ [Nkix nq'uma' ntzani tzan tpaj] oje kye'ex [qxol] ky'ila'j xjal aj nkye'eq'in txq'anxy xjal, kyetz k'onti'l nkyoksla' qa te Jesukrist owul iktza'x jun xjal b'an b'an'ax. Jun xjal ikxji, tetz cha jun eq'il xjal b'ix jun tajq'oj te Qajaw Jesukrist.* ⁸ Intok esi' waq enab'l tzan k'on tponaj exol etetz kyaqil te galan aj owok exol tzan tpaj qaq'umb'en, sinoke tzan ek'amon kyaqil te aj b'an galan. ⁹ Ab'l aj nkaj tkola' te tume'l b'an b'an'ax b'ix ya k'onti'l nqet toksla' te txnaq'tzb'en Krist, tetz k'onti'l nb'et tuky'i Qtata Dios; per yatzun te aj k'onti'l nkaj tkola' te txnaq'tzb'en Krist, te nini nb'et tuky'i Qtata Dios b'ix tuky'i Tk'wa'al [aj Jesukrist].* ¹⁰ Qa at ab'l tzpon exol b'ix nxnaq'tzan junky tidi' aj nya'tx tume'l iktza'x ja xnaq'tzb'enni, k'on ek'amoj tuj ejay b'ix k'on kxliman tetz [iktza' jun qerman], ¹¹ komo ab'l aj owokel liman tetz [iktza' jun qerman], ntons ax tetz nkix tsamo' tib' tuky'i te aj nya'tx galan ntk'ulu'.

Jun Kawb'il

¹² Wetz at tidi'chq tzan txik nq'uma' etetz, per k'on ngan tzan txik nq'uma' cha tuj u'j. Wetz lo'ik nk'u'j tzan npon e'el etetz b'ix ngan yolin nwitzale' etuky'i'l,* ikxji tzan qchalaj b'an byenech. ¹³ [B'ix yatz nan], jun limb'il te yatz tzan kye tal awerman aj joyo' [tzan Qtata Dios].

* **1:1** Ax: te yatz b'i'xh. Oqtxi' atqet nkix ksama' tuq u'j te jun b'uch'uj qerman b'ix tuj te u'j cha nyolin tuq iktza' te u'j te jun "b'i'xh" tzan txik ksama' jun tpakb'alil ewj kyij kye kyajq'oj. B'ix tuj te u'j cha nyolin tuq kyij kye qerman iktza' tal te b'i'xh. * **1:4** 3Wnch 3 * **1:5** Wnch 13:34; 15:12,17

* **1:6** Wnch 14:15,23-24; 1Wnch 5:3 * **1:7** Mat 7:15; 1Wnch 2:18; 4:1-3 * **1:9** 1Wnch 2:22-23;

4:15 * **1:12** 3Wnch 13-14

Te Toxi' U'j Stz'ib'en Wa'nch

Jun Limb'il

¹ Wetz aj tijxjal a'in [aj at wajwalil kxol kye qerman], wetz nqet ntz'ib'a' ja u'jni te yatz wamiw Gay* aj b'an b'an'ax ajb'ila' a'ich witza'. ² Yatz erman aj b'an ganimich, wetz nkyinxnaq'tzan tuky'i Qtata Dios tzan tel galan kyaqil awuky'i'l iktza'x te galan n'ok tuj awanim, b'ix tzaj tsi'xwit jun axwinqlal. ³ Wetz nim nkyinchalaj tuq aj kyul txq'an qerman b'ix otzaj kyq'uma' kyaqil titza' yatz nchb'et, qa yatz k'onti'l nkaj asi' tzan ab'et tuj te tume'l b'an'ax.* ⁴ Wetz k'onti'l junky tidi' aj mas nkyinchalaj ti'j sinoke oj tok ncha'o' qa kye nk'wa'al* nkyeb'et tuj te b'an'ax.

Qo'onen Kyuky'i Kye Qerman Laq'chik Xjal Aj Nkye'ul Pakb'on Qxol

⁵ Yatz erman aj ganimich, galan nchk'ulun tzan k'on kaj asi' tzan awonen kxol kye qerman b'ix mas kyuky'i kye aj [laq'chik xjal aj nkyepon exol b'ix] nya'tx otzqi'mj-e'. ⁶ Kyetz oje xik kyq'uma' kywitz kkyaqil kye qerman titza' yatz nkyeqet agani'. Galan qa yatz nlay kaj asi' tzan awonen kyuky'i'l tuky'i te aj presis te kyetz, iktza' te Qtata Dios tgan, b'ix ikxji b'a'n tzan kxik galan tuj kyb'ey. ⁷ Komo kyetz e'ex [tuj kyamaq' tzan kypakb'an] tzan tpaj nqet kygani' [te Qajawil], b'ix k'onti'l ma'tx ktzoqpij tzan kyok one' tzan kye aj k'onti'l nkye'okslan. ⁸ Astilji a'o' qetz presis tzan jk'amon kye qerman aj iktza' kyetz, tzan qonen kyuky'i'l tzan kypakb'an te b'an'ax.

K'onti'l Tzan Tel Qin Kyi'j Txq'anky Te Aj Nya'tx Galan Nkyk'ulu'

⁹ Wetz oje xik nsama' jun u'j kye kyaqil qerman tzi, per te Diótrefes aj mer tgan tzan tok tetz tb'ay kxol kye qerman, tetz k'onti'l nqoqet toksla'. ¹⁰ Astilji qa okyinpoyon wetz tzi, okyinyoliyon kyuky'i kye qerman titza' tetz tidi'chq yol njaw b'antik titza', tidi'chq njaw tnik'o' qi'ja. B'ix pyor twitz nini, tetz k'onti'l nkyeqet tk'amo' kye qerman aj nkyepon, b'ix kye qerman tzi aj kygan tzan kyqet kyk'amo', tetz k'onti'l nstzoqpi' tzan kyk'ulun ikxji, qa kyetz nkyek'ulun ikxji ntons nkye'ex tlajo' kxol.

¹¹ Yatz erman aj ganimich, k'on tz'el awin yatz aj nya'tx galan nqet yek'u' awitz, sinoke a'ox aj galan. Ab'l aj nk'ulun tume'l, te nini nb'et tuky'i Qtata Dios; yatzun te aj nk'ulun nya'tx galan, te nini k'onti'l totzqi' Qtata Dios.*

¹² Kyaqil nkyeyolin galan ti'j te Met, b'ix tetz nk'ulun iktza'x te Tyol Qtata Dios nyolin. Ax qetza ax nqoyolin galan ti'j tetz, b'ix yatz aweb'en tume'l nqoyolin.

Jun Kawb'il

¹³ Wetz at tidi'chq tzan txik nq'uma' yatz per k'on ngan tzan txik nq'uma' cha tuj u'j ¹⁴ tzan tpaj lo'ik nk'u'j nlay kyinnachq'in tzan npon e'el yatz b'ix ngan yolin nwitzale' awuky'i'l.* ¹⁵ Qet chewsaxwit ak'u'j. Kye tal awanab' nkyesaman jun limb'il te yatz.

* **1:1** Kya 19:29; Rom 16:23; 1Kor 1:14 * **1:3** 2Wnch 4 * **1:4** "K'wa'al" tuj ja taqanni telponx kye aj oxik nxnaq'tza' te tpakb'alil ti'j te Qajaw Jesus kyetz. * **1:11** 1Wnch 2:29; 3:6-10 * **1:14** 2Wnch 12

Te U'j Stz'ib'en Juds

Jun Limb'il

¹ Wetz a'in Juds, q'apo' wib' nkyin'aq'unan te Jesukrist b'ix a'in titz'in te Chaw,* wetz nqet ntz'ib'a' ja u'j ntzani te etetz aj uk'lemix b'ix ganimix nim tzan te Qtata Dios b'ix kolomix tzan te Qajaw Jesukrist. ² Tz'okxwit lo'et tk'u'j Qtata Dios eti'j b'ix qetxwit xhchews'a' ek'u'j b'ix kxqetxwit tgan'i nim.

Ikkxjani Tizta' Tzan Tel Qniky' Kyi'j Kye Aj Nya'tx Tume'l Nkyexnaq'tzan

³ Etetz waq erman aj b'an ganimix tzan Qtata Dios, wetz ngan tuq tzan tqet ntz'ib'a' te etetz ti'j te tume'l tizta' nqokolet parej qkyaqil. Per ajna'l n'ok wen b'an presis tzan tqet ntz'ib'a' tzan nnimsan ek'u'j ch'in tzan tqet ekolo' tuky'i jun tk'u'jlal te tume'l aj ja' wit'lik jk'u'j, te tume'l aj otzaj q'apo' qetz aj pawamo' te Qtata Dios. ⁴ Komo ate' junjun xjal oje tz'ox ksamo' kyib' qxol cha la'j-e', a'e' aj atx b'an oqtxi' eb'ajkaj swa' tzan kxik si' tuj il. Kye ja xjal aj k'onti'l Dios tuj kywitzni, te galan aj nk'ulun te Qtata Dios qxol n'oken kytizta' cha tzan kyk'ulun tidi'chq nya'tx galan, b'ix n'el kyik'o' te Qajaw Jesukrist aj a'ox tetz at nim tajwalil ti'j kyaqil. ⁵ Anke etetz eteb'en kyaqil ntzani, wetz ngan tzan stzaj nna'o' te etetz te ja ntzani: Te Qajaw aj kyetz teq'i' kye qijajil Israel tuj Ejipt, aj kyqet tkolo' kyij' kye xjal txini,* otk'uluj tzan kyponaj kye [qijajil] aj k'onti'l eb'aj'okslan ti'j.* ⁶ B'ix ax ikxji otk'uluj kyuky'i kye ángel aj k'onti'l eb'ajqet ten tuj kyluwar ja' ojetq kykaj si' sinoke okaj kykola' kyluwar, b'ix astilji te Qat oje kyekaj tsi' te jun-ele'x tuj jun luwar aj b'an xop max oje tul te jwisy. ⁷ B'ix ax ikxji oky'ik kyij' kye aj Sodom b'ix Gomor b'ix kye txq'an'ky amaq' qaynin tzi aj ja' kye xjal cha nkyek'ajajan tuq b'ix pur xhq'e-e' tuq.* Astilji owok kyen twitz xhcho'nal tzan kyten iktza' jun yek'b'il kyij' kye aj owokel kyen twitz te nim q'ag' aj k'onti'l nqextzaj. ⁸ B'ix anke oje ky'ik kyaqil nini, yatzun kye ja xjal ajna'lni cha nkyeximan, tidi'chq nya'tx galan nkyk'ulu' tuky'i kchi'jel, n'el kyik'o' kyaqil aj at kyajwalil, b'ix nkyeyolin b'an nya'tx galan kyij' kye [ángel] aj at nim kyajwalil tuj ka'j. ⁹ Yatzun te Migel, aj ángel aj mas nim tajwalil, tetz aj nq'ojin tuq* tuky'i te Tajaw Choj ti'j te xhchi'jel Moisés,* tetz k'onti'l oxik tpoqo', sinoke cha oxik tq'uma' ikxjani: "Qajawxwit xik poqon te yatz.*" ¹⁰ Per ajna'l kye ja xjal ntzani, kyetz nkyeyolin b'an nya'tx galan ti'j kyaqil tidi'chq aj k'onti'l n'el kyniky' ti'j, b'ix te aj nkyek'ulun k'onti'l nqet kyb'isu' ti'j, iktza' pur txkup-e', b'ix tzan tpaj nini npon kynajsa' kyib'x. ¹¹ Last-alo kyetz, tzan tpaj oje xik kyin aj owok kyen ti'j Kain.* Oje xik kyin junky b'ey tzan kykamb'an jun twi' kyk'u'j iktza'x te nya'tx galan aj oqet tk'ulu' te Balam,* b'ix iktza'x te Korey, ax ikxji kyetz okyekamel tzan ktz'akal.* ¹² Oj ewa'an tzan ena'on tkamlen te Qajawil, kyetz ateqet exol per k'onti'l eb'ajil te kyla'jul tuj kyanim.* Nkyewa'an etuky'i'l per k'onti'l Dios tuj kywitz; cha nkyeb'isun ti'j kyk'u'jx; kyetz iktza' muj aj

* **1:1** Mat 13:55; Mak 6:3; Kya 15:13; Gal 1:19 * **1:5** Exo 12:51 * **1:5** Núm 14:21-23,29-30; 32:10-13 * **1:7** Gén 19:1-24 * **1:9** Dan 10:13,21; 12:1; Tmnc 12:7 * **1:9** Deu 34:5-6 * **1:9** Zac 3:2 * **1:11** Gén 4:3-9; Ebr 11:4; 1Wnc 3:12 * **1:11** Núm 22:1-35; Tmnc 2:14 * **1:11** Núm 16:1-35 * **1:12** Ax: kyetz iktza' "escollis oculos" aj telponx jun ab'j tuj te nim a' aj b'a'n tzan tpon tnajsa' jun nim bark, ikxji kye aj xjalji tzan tpaj b'a'n tzan kyk'ulun nya'tx galan kxol kye qerman.

ch'inwt jab' eq'i' titza', cha nxik eq'i' ja'chq tzan kyaq'iq'; kyetz iktza' tze' aj k'onti'l nkyewitzan, oje kyejatz tx'oqo', b'an kamnaqe'; ¹³ kyetz cha iktza' te nim a' aj npununun, nxik xtolog'in, * njaw potx tajsik iktza' te aj n'el kyeq'i' kky'exaw; kyetz naqe che'w aj cha nkyesutin twitz ka'j b'ix cha okyekajel tuj qlolj te jun-ele'x. ¹⁴ Te Enok, * aj twuqi' chmanb'aj atx aj taq'len ti'j te Adan, tetz otyolij tyol Qtata Dios kyi'j kyetz ikxjani: ¹⁵ "Wetz oxik wen te Qajawil ikja'n tuq stzaj kxol ky'ila'j mil kye aj pawame' a'ox te tetz, * ikja'n tuq stzaj q'umal ab'l at kypaj kxol kyaqil xjal, b'ix tzan kxik tsi' tuj il kye aj k'onti'l tuq Dios tuj kywitz tzan tpaj kyaqil kyk'ulb'en aj b'an nya'tx galan b'ix tzan tpaj kyaqil aj yol nya'tx galan oxik kyq'uma' ti'j tetz." ¹⁶ Ntons kye aj xjalji cha kyyolinqet nya'tx galan ti'j jun tidi' qa galan qatzun nya'txji, cha kswanqet tpaj junky, cha nkyejoyon tzan kyk'ulun iktza' kyetzx kygan, cha kyyolinqet nim b'an galan kyi'jx, b'ix nkyeyolin galan kyi'j xjal cha tzan kyk'amon jun tidi' galan te kyetz kyuky'i'l.

¹⁷ Per etetz waq erman aj b'an ganimix, instzaj ena'o' te aj oxik kyq'uma' kye tky'ixel te Qajaw Jesukrist etetz, ¹⁸ komo oxik kyq'uma' etetz ikxjani: "Aj ch'inky tponb'aj kyaqil twitz tx'o'tx', kye'ul xjal aj xmayiyon-e', b'ix okyek'uluyon tidi'chq aj nya'tx galan iktza'x kyetz kygan."* ¹⁹ A'e' kyetz nkyek'ulun tzan kyqet kypawa' kyib' kye qerman, cha nkyek'ulun aj n'el kygani' te kchi'jel, b'ix kyetz k'onti'l Txew Dios tuj kyanim.

Ntzani Titza' Tzan Qb'et Cha'oj Kyul Kye Aj Xmayiyon-e'

²⁰ Yatzun etetz waq erman aj ganimix, pe'eten jwert tuky'i Qtata Dios aj ja' wit'lik ek'u'j, pe'exnaq'tzan waq tuky'i Txew Dios, ²¹ k'on tz'aj naj ti'j etanim titza' te Qtata Dios nkxqet tгани', b'ix pe'etiyon ti'j te Qajaw Jesukrist tzan tpaj n'ok lo'et tk'u'j eti'j b'ix oxel tsi' jun etanq'in te jun-ele'x. ²² Intok lo'et ch'in ek'u'j kyi'j kye aj tzunx nna'non ch'in kyanim, ²³ b'ix kyi'j kye txq'anky a tgan tzan kykolet etitza' tzan k'on kxik tuj te nim q'ag'. Yatzun kyi'j kye txq'anky, intok lo'et ch'in ek'u'j kyi'j, per intok esi' enab'l, intel etik'o' te nya'tx galan aj nkyk'ulu' tzan k'on tel etin etetz ikxji.† ²⁴ Ntons te Qtata Dios aj nkxqet tk'ulu' kwent, tetz b'a'n tzan tk'ulun tzan k'on eget tz'aqik, b'ix tzan exik teq'i' tzan epon twitz tetz aj ja' atqet tuky'i nim xhchqitz'unal, b'ix tzan epon tuky'i'l tuky'i nim chalajsb'il b'ix saq etanim. ²⁵ A'ox tetz te Qtata Dios aj koloyon qi'j tzan tpaj te Qajaw Jesukrist. Intqetxwit jiq'b'a', instenxwit tetz te twitzale' ti'j kyaqil, instenxwit tetz te k'ulul mandad ti'j kyaqil, instenxwit tetz tajwallil mas nim twitz kyaqil. Ikxji atx aj mina' tuq tb'antik te twitz tx'o'tx', b'ix instenxwit ikxji ajna'l b'ix tuj kyaqil tyemp te jun-ele'x. Ikxji kixi'.

* 1:13 Isa 57:20 * 1:14 Gén 5:18,21-24 * 1:15 Mat 25:16-46 * 1:18 2Tim 3:1-5; 2Xhp 3:3

† 1:23 Ax: intel etik'o' te kyq'anaq aj xhb'akla' tzan te kchi'jel.

Te Aj Owok Joto' Tuj Twitz Te Wa'nch

Aj Tok Joto' Jesus Tuj Twitz Wa'nch

¹ Bwen, te ja ntzani jun tpakb'alil aj oxik tyek'u' te Qtata Dios te Jesukrist ti'j te aj oky'el naj, tzan txik tq'uma' tetz kye aj q'apo' kyilb' nkye' aq'unan te tetz. Yatzunji tetz otzaj tlajo' jun ángel tzan stzaj tq'uma' te ntzani tuky'i Wa'nch aj q'apo' tib' n'aq'unan te Qtata Dios. ² B'ix yaji, te Wa'nch oxik tq'uma' tume'l ti'j te tyol Qtata Dios b'ix ti'j Jesukrist b'ix kyaqil aj owok joto' tuj twitz. ³ Galanx-alo te aj njaw te'e' te ja tyolb'en Qtata Diosni b'ix galanx-alo kye aj nkyecha'on ti'j b'ix nqet kyoksla' te aj tz'ib'ankajni, komo ch'inky tpon or [tzan tpon kyaqil ntzani].

⁴ Bwen, wetz a'in Wa'nch nqet ntz'ib'a' te etetz aj wuq* b'uch'uj qerman a'ix aj atikxqet tuj tkwentil Asy. Tzaj si'xwit jun nim b'an galan etajsik b'ix qetxwit chews'a' ek'u'j tzan Qtata Dios aj atqet kixi' b'ix aj atqet tuq tb'aya' b'ix tzul junky'el,* tetz kyuky'i kye wuq txew aj akyeqet twitz twit'lel aj ja' nk'ulun mandad. ⁵ B'ix ax te Jesukrist ntzaj tsi' ja' tpakb'alilni te etetz, tetz aj k'ontil' nkaj tsi' tzan tyolin b'an'ax. A tetz te tb'ay aj ojaw anq'in kxol kye kamnaq,* b'ix mas nim tajwalil kywitz kye kywitzale' k'ulul mandad tzani twitz tx'o'tx'.* Tetz nqoqet tgani' nim b'ix otkolpij a'o' ti'j qchoj telen xhchiky'el [aj tkamik], ⁶ b'ix otk'uluj tzan jkaj tuj tq'ab' b'ix tzan qox twitz Qtata Dios na'ol tetz,* aj Stat tetz. Intqetxwit jiq'b'a', b'ix instenxwit tetz te k'ulul mandad ti'j kyaqil te jun-ele'x. Intky'ikxwit ikxji. ⁷ Intok esi' enab'l ti'j te ja ntzani: Tetz tzul tuj muj* b'ix oxe'l e'e' tzan kyaqil xjal b'ix tzan kye aj eqet kansan tetz,* b'ix kyaqil kyijajil xjal twitz tx'o'tx' okye'oq'el b'ix oxe'l kyanim tuj b'is.* Ikxji oky'el.

⁸ Te Qajaw oje tq'umaj ikxjani:* «Wetz a'in te tb'ay b'ix a'in te tmankb'il;† (a'in wetz nkyin'aq'san kyaqil b'ix a'in wetz nkyinmankunsan kyaqil);‡ wetz akyinqet [ajna'l] b'ix akyinqet tuq tb'aya' b'ix kyin'ul junky'el [tzeni twitz tx'o'tx'],* a'in wetz aj mas nim wajwalil twitz kyaqil.»

Aj Tjaw Kanet Jesukrist Tuj Twitz Te Wa'nch Tuj Pátmos

⁹ Wetz a'in Wa'nch, wetz a'in jun eterman b'ix jun etuky'i'l ti'j te xhcho'nal aj n'ok qen, b'ix junch'in aqoqet tuj tq'ab' te Qajawil b'ix junx qkyaqil nqo'ipan tidi'chq tuky'i qpasens. Wetz akyinqet tuq Pátmos, aj tx'o'tx' tuj te nim a'. Akyinqex tuq [pres] tzi tzan tpaj [npakb'en ti'j] te tyol Qtata Dios b'ix te b'an'ax ti'j te Jesus. ¹⁰ Wetz tuj jun q'ij aj q'ij tzan qna'on Qajawil, oqet te Txew Dios wajsik b'ix oxik ncha'o' wi'ajx jun xjal nq'olb'en tuq kongan iktza' twi' jun trompet. ¹¹ Ntyoli' tuq ikxjani:§ «Intqet atz'ib'a' tuj jun u'j kyaqil aj

* **1:4** Ate' tuq txq'anqy b'uch'uj qerman tuj Asy, per ja u'jni a'ox nyolin kyil' wuq; Kol 1:2; 4:13; Kya 20:5; 2Kor 2:12. * **1:4** Exo 3:14 * **1:5** Kya 26:23; Kol 1:18 * **1:5** Sal 89:27 * **1:6** Exo 19:6; 1Xhp 2:5,9; Tmkn 5:10; 20:6 * **1:7** Dan 7:13; Mat 24:30; Mak 13:26; Luks 21:27; 1Tes 4:17 * **1:7** Zac 12:10; Wnch 19:34,37 * **1:7** Zac 12:10-14; Mat 24:30 * **1:8** Tmkn 21:6; 22:13 † **1:8** Ax: te Alfa b'ix te Omega. Alfa tb'i te tb'ay letr kxol kyaqil kye letr tuj yol gryeg, b'ix Omega tb'i te tmankb'il letr. ‡ **1:8** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet oqet ktz'ib'a' aj ja' nyolin ikxjani b'ix atqet k'ontil'. * **1:8** Tmkn 1:4; 4:8; 11:17 § **1:11** Junjun u'j Tu'jal Dios b'an oqtxi' ax nyolin ikxjani: Wetz a'in te tb'ay b'ix a'in te tmankb'il, a'in wetz nkyin'aq'san kyaqil b'ix a'in wetz nkyinmankunsan kyaqil.

nxik awenni, b'ix intxik asama' kye wuq b'uch'uj qerman: kye aj Efeso, b'ix kye aj Esmirn, b'ix kye aj Pérgamo, b'ix kye aj Tyatir, b'ix kye aj Sárdis, b'ix kye aj Piladelpy, b'ix kye aj Lawdisey.»

¹² Ntons in'aj meltz'jik tzan txik wen ab'l tuq te aj nyolin wuky'i'l. B'ix ya ma kyin'aj meltz'jik, oxik wen wuq tqatel kandel xtx'otx'al oro. ¹³ B'ix kxol kye aj wuq tqatel kandelni, oxik wen jun mer iktza' xjal. * Atok tuq tq'anaq xluj, nkyaqon tuq max txetog, b'ix atok tuq jun tk'alel nqet twitz.* ¹⁴ Te stzamal twi' b'an txame'y b'an saq iktza' saqsb'aqon,* b'ix kye tb'aq' twitz [nkyetxaqtxon] naqe toq q'aq'. ¹⁵ Kye toq iktza' k'uxb'il brons b'an nswoye' iktza' pateme', b'ix titza' nyolin iktza' twi' jun nim a' tib'x nxojin.* ¹⁶ Tuj tb'anq'ab' akyeget tuq wuq che'w, b'ix tuj stzi' n'etz tuq jun machit kansb'il* b'ix kyk'ab'il palaj at te', b'ix tetz twitz iktza' q'ij b'an xhqitz'un.

¹⁷ Ya ma xik wen, b'eyx inqet mejlet naj txe' toq b'ix wetz iktza' inkamik [tzan nxob'al]. Per tetz oqet tsi' tb'anq'ab' wajsik, otzaj tq'uma' wetz ikxjani: «K'on txob'. Wetz akyinqet tuq atx aj b'an tb'ay oqtxi', b'ix akyinqet te jun-ele'x,* ¹⁸ b'ix itz'ojin te jun-ele'x; jun-el inkamik per ajna'l itz'ojin te jun-ele'x. Wetz at wajwalil ti'j te kamiky' b'ix ti'j aj ja' akyeget kyanim kye kamnaq.* ¹⁹ Intqet atz'ib'a' najji te aj ma tz'ok awen, b'ix ti'j te aj at, b'ix ti'j te aj oky'el mas yaj oj tky'ik kyaqil ntzani. ²⁰ Ntons te ntzani telponx te aj k'onti'l n'el aniky' kyij kye wuq che'w aj ma kyexik awen tuj nb'anq'ab', b'ix kyij kye wuq tqatel kandel pur xtx'otx'al oro: Kye wuq che'w telponx kye ángel aj kye wuq b'uch'uj qerman tuj tkwentil Asy, b'ix kye tqatel kandel telponx kye wuq b'uch'uj qerman txini.»

2

Jun Tpakb'alil Kye Qerman Aj Efeso

¹ «Ntons, intqet atz'ib'a' ikxjani tuky'i te yolil nmandad* aj atqet kxol kye qerman aj Efeso: “Wetz a'in aj akyeget wuq che'w tuj nb'anq'ab' b'ix nkyinb'et kxol kye wuq tqatel kandel pur xtx'otx'al oro, b'ix nxik nq'uma' ikxjani:

² Wetz web'en te aj etaq'umb'en b'ix te aj nkxk'ulun, b'ix nkx'ipan tuky'i nim epasens b'ix k'onti'l n'etzoqpi' exol etetz xjal nya'tx galan, b'ix ma'tx qet eb'isu' tb'aya' kyij kye aj nkyq'uma' qa kyetz a'e' nky'ixel per nya'tx, b'ix ma'tx tz'ok eten cha la'j-e'. ³ Ma'tx etipaj twitz xhcho'nal tuky'i nim epasens b'ix kyaqil nini tzan tpaj etokslb'en wí'j, b'ix k'onti'l nkxsiktik [tzan etokslan wi'j].

⁴ Per at jun etil, ajna'l k'onti'l nkyinqet egani' iktza' tuq tb'aya'. ⁵ Astilji instzaj ena'o' tuj etanim titza' nkxk'ulun tuq tb'aya', b'ix intjaw eky'ixpu' enab'lin b'ix intqet ek'ulu' iktza' tuq nqet ek'ulu' tb'aya'. Qa nlay ntons kyinpon eti'j, b'ix owelal win tuj fluwar te aj tqatel ekandel qa mina' tuq tjaw eky'ixpu' enab'lin.†

⁶ Per at jun galan aj n'ek'ulu': Etetz n'el etik'o' te aj nqet kyk'ulu' kye aj te b'uch'uj Nicolaítas, kye aj nkye'el wik'o' wetzky.

* **1:13** Dan 7:13   * **1:13** Dan 10:5   * **1:14** Dan 7:9; 10:6   * **1:15** Ezq 1:24; Dan 10:6   * **1:16** Tmkn 2:16   * **1:17** Isa 44:6; 48:12; Tmkn 1:8; 2:8; 22:13   * **1:18** Ax: wetz at tal te lamel ti'j te chman q'aq' b'ix ti'j te kamikyj.   * **2:1** Ax: ángel.   † **2:5** Tqatel kandel telponx kyij kye qerman (Tmkn. 1:20); b'ix aj tq'umaj te Qтата Dios “owelal win te aj tqatel ekandel” telponx otk'ulu'tz tuq tzan tmankun tzan tok kchimo' kyib'.

⁷Ntons etetz aj atok exkyin, instzaj echa'o' aj ntq'uma' te Txew Dios te etetz aj nkx'okslan. Kye aj okyipa'tz b'ix oqtel te nya'tx galan kyitza', oxe'l nsi' tzan kylo'on twitz te tze^{*} aj ntzaj tsi' qanq'in tuj ka'j aj ja' atqet te Qtata Dios.”[†]

Jun Tpakb'alil Kye Qerman Aj Esmirn

⁸Ntons, ax intqet atz'ib'a' ikxjani tuky'i te yolil nmandad[§] aj atqet kxol kye qerman aj Esmirn: “Wetz akyinget tuq atx aj b'an tb'ay oqtxi' b'ix akyinget te jun-ele'x. Wetz inkamik b'ix injaw anq'in junky'el,^{*} b'ix nxik nq'uma' ikxjani:

⁹Wetz web'en kyaqil aj nya'tx galan nky'ik eti'j, b'ix kyaqil te emeb'a'ul (per etetz q'inon a'ix [wuky'i'l]), b'ix web'en ti'j kyaqil aj b'an nya'tx galan nky'oli' kye aj nkyq'uma' qa kyetz a'e' aj tijajil Israel per nya'tx b'an'ax sinoke a'e' aj ate' tuj tq'ab' Satanas.

¹⁰K'on kxob' ti'j te aj oky'el eti'j. Oxe'l nq'uma' b'an'ax, te Tajaw Choj ch'inky kyqex tsi' junjun te etetz tuj pres tzan eget k'ulu' probar, b'ix owokel eten wetz xhcho'nal lajuj q'ij.^{*} K'on kaj esi' tzan etokslan max oj ekamik, b'ix wetz oxe'l nsi' etanq'in te jun-ele'x iktza' jun ekanab'.

¹¹Ntons etetz aj atok exkyin, instzaj echa'o' aj ntq'uma' te Txew Dios te etetz aj nkx'okslan. Kye aj okyipa'tz b'ix oqtel te nya'tx galan kyitza', kyetz nlay tz'ok kyen twitz te tkabi' kamikyj.”^{*}

Jun Tpakb'alil Kye Qerman Aj Pérgamo

¹²Ntons, ax intqet atz'ib'a' ikxjani tuky'i te yolil nmandad[†] aj atqet kxol kye qerman aj Pérgamo: “Wetz a'in te aj at te nmachit kansb'il, b'a'n xhju'y b'ix kykab'il palaj at te'.^{*} B'ix nxik nq'uma' ikxjani:

¹³Wetz web'en nkxnajan aj ja' atqet twit'lel te Satanas aj ja' nk'ulun mandad, b'ix web'en etetz k'onti'l nkxky'ixwik wi'j, k'onti'l nkaj esi' tzan tok wit'let ek'u'j wi'j, ni aj tkamik te [qerman] Antipas exol, aj b'an k'onti'l tuq nkaj tsi' tzan tyolin b'an'ax wi'j, b'ix yaji oqet kansa' exol [tuj etamaq'] aj ja' nnajan te Tajaw Choj.

¹⁴Per at junjun etil aj ngan tzan txik nq'uma' tzan tpaj tzunx akyeqet exol kye aj eq'i' kyitza' te txnaq'tzb'en Balam, aj oxik xnaq'tza' tzan te Balak tzan kyqet teq'i' kye aj tijajil Israel, tzan txik kywan tuq te aj ojetq xik kyq'apo' kye kyitzb'alil tidi'chq, b'ix tzan kyk'ajajin.^{*} ¹⁵B'ix [junky tidi' aj k'onti'l nqet tuj nwitz] ax tzunx nkyeqet ek'amo' kye aj eq'i' kyitza' te kxnaq'tzb'en kye aj te b'uch'uj Nicolaitas. ¹⁶Intjaw eky'ixpu' enab'lin najji; qa nlay, kyin'ul luwew eti'j b'ix okying'ojijon kyij' junjun exol aj eq'i' kyitza' te nini, okying'ojijon tuky'i nyol aj naqe jun nmachit kansb'il.^{*}

¹⁷Ntons etetz aj atok exkyin, instzaj echa'o' aj ntq'uma' te Txew Dios te etetz aj nkx'okslan. Kye aj okyipa'tz b'ix oqtel te nya'tx galan kyitza', oxe'l nsi' te wab'j mana aj k'u'u' witz'a'.^{*} B'ix oxe'l nsi' te junjun kyetz jun ch'i tal ab'j saq b'ix ti'j te ab'j tz'ib'an-ok jun tb'i ak'aj^{*} aj k'onti'l ab'l otzqilal tetz sinoke a'ox te aj ok'amoyon tetz.”

Jun Tpakb'alil Kye Qerman Aj Tyatir

^{*} 2:7 Gén 2:9; Tmkn 22:2 † 2:7 Ax: paraíso de Dios. § 2:8 Ax: ángel. * 2:8 Isa 44:6; 48:12; Tmkn 1:17; 22:13 * 2:10 Laju' q'ij telponx iktza' nya'tx b'an ky'ila'j q'ij b'ix ja ch'inky omankeyon.
^{*} 2:11 Tmkn 20:6,14; 21:8 † 2:12 Ax: ángel. * 2:12 Tmkn 1:16 * 2:14 Núm 25:1-3; 31:16
^{*} 2:16 Tmkn 1:16 * 2:17 Exo 16:14-15 * 2:17 Isa 62:2; 65:15

¹⁸ Ntons, ax intqet atz'ib'a' ikxjani tuky'i te yolil nmandad[†] aj atqet kxol kye qerman aj Tyatir: "Wetz a'in te Tk'wa'al Qtata Dios, b'ix wetz aj nage q'aq' kye tb'aq' nwitz[§] b'ix kye woq nage k'uxb'il brons b'an nswoye'."* B'ix nxik nq'uma' ikxjani:

¹⁹ Wetz web'en te aj n'ek'ulu' b'ix titza' nkyinqet egani' b'ix titza' nkyeqet egani' kye txq'anky, b'ix titza' n'ok wit'let ek'u'j wi'j, b'ix web'en titza' nkx'aq'unan tzan kyten jwert kye qerman exol, b'ix n'etipa' twitz xhcho'nal tuky'i nim epasens, b'ix te etaq'un aj nqet ek'ulu' mas tb'anil twitz te aj oje qet ek'ulu' tb'aya'.

²⁰ Per ax at jun etil aj ngan tzan txik nq'uma': N'etzoqpi' tzan txnaq'tzan kye txq'anky te aj xuj Jesabel.* Tetz aj ntq'uma' qa aji jun yolil tyol Dios, b'ix tzan tpaj txnaq'tzb'en nkyeqet tz'aqik kye aj q'apo' kyib' nkye'aq'unan te wetz, nkyek'ajajin b'ix nkyewa'an tidi'chq aj q'apomaj kye kyitzb'alil ti'chq.
²¹ B'ix oje xik nsi' tyemp tetz tzan tjaw tky'ixpu' ttab'lin, per k'on tgan tzan tkaj tsi' tzan tk'ajajin.

²² Ajna'l wetz oqtel nxon tuj twatub', b'ix yatzun kye aj n'ok kyjunb'e' kyib'† tuky'i'l, kyetz owokel kyen jun nim xhcho'nal qa nlay jaw kky'ixpu' kynab'lin ti'j te aj ntk'ulu' te [Jesabel kyuky'i'l]. ²³ B'ix kye aj nkye'ok lapet ti'j,‡ okyegtet nkansa'. Ikxji kyaqil kye aj nkye'okslan wi'j owokel kchan, wetz n'el nniky' kyaqil te aj nkyb'isu' kye xjal tuj kywi' b'ix tuj kyanim, b'ix oxel nsi' te junjun iktza'x kyk'ulb'en.*

²⁴ Yatzun etetz aj atix tuj Tyatir, etetz aj k'onti'l eq'i' etitza' te aj xnaq'tzb'ilj nya'tx tume'l, etetz aj k'onti'l nkxk'amon te aj nim xnaq'tzb'ilj ti'j te Satanas, oxel nq'uma' etetz ja nlay xik nsi' junky tidi' tzan tqet ek'ulu'." ²⁵ Per te aj eq'i' etitza' ajna'l, intxik etin max oj wul wetz. ²⁶ Kye aj okyipa'tz b'ix oqtel te nya'tx galan kyitza' max cha'oj tpon te tmankb'il b'ix oqtel kyk'ulu' te aj nxik nk'ulu' mandad, wetz oxel nsi' jun kyajwalil tzan kyk'ulun mandad kyajsik kyaqil amaq'[§] ²⁷ tuky'i jun kyortol k'uxb'il [tzan k'on kykaj alkawet ti'j nijunwt] iktza' oj tqet b'uchi' jun bas tx'o'tx' [tzan te tz'aqol].* B'ix [oxel nsi' jun kyajwalil] iktza'x te Ntat oje tzaj tsi' wajwalil wetz, ²⁸ b'ix oxel nsi' kyetz te che'w aj njakul oj stzaj txeka'j.*

²⁹ Ntons etetz aj atok exkyin, instzaj echa'o' aj ntq'uma' te Txew Dios te etetz aj nkx'okslan."

3

Jun Tpakb'alil Kye Qerman Aj Sárdis

¹ Ntons, ax intqet atz'ib'a' ikxjani tuky'i te yolil nmandad* aj atqet kxol kye qerman aj Sárdis: "Wetz a'in te aj [nkyink'ulun mandad kyij' kye] wuq txew* aj nkye'aq'unan te Qtata Dios, b'ix a'in wetz te aj eq'i' wuq che'w tuj nq'ab'."* B'ix nxik nq'uma' ikxjani:

† **2:18** Ax: ángel. § **2:18** Telponx b'a'n tzan txik ten kyaqil tzan k'on tkaj ewj jun tidi'; Tmnk 1:14.

* **2:18** Telponx at nim tbalor; Tmnk 1:15. * **2:20** 1Re 16:31; 19:2; 2Re 9:22 † **2:22** Ax: kye aj nkyek'ajajin tuky'i'l. ‡ **2:23** Ax: kye tal. * **2:23** Sal 7:9; 62:12; 139:1-4; Jer 17:10 § **2:26** Ax: naciones. * **2:27** Sal 2:8-9; Isa 30:14; Tmnk 19:15 * **2:28** Telponx ti'j Jesukrist iktza' tuj 22:16. Oj tmankun kyaqil, axkix tetz ojawel kanet kywitz tzan sten kyuky'i'l tuky'i xhchqitz'unal. * **3:1** Ax: ángel. * **3:1** Tmnk 1:4; 4:5; 5:6 * **3:1** Tmnk 1:16,20; 2:1

Wetz web'en te aj nqet ek'ulu', etetz nkx'ok q'uma' itz'ojix per wetz web'en etetz kamnaqix. † ² Intetz eteb'e' ewitz b'ix intok esi' ek'u'j tzan tok mas b'an jwert exol te [aj galan] aj tzunx eq'i' etitza' per ch'inky tponaj tzan tpaj te aj n'ek'ulu' k'onti'l nqet tuj twitz Ntat. ³ Instzaj ena'o' aj oje xik xnaq'tza' etetz b'ix oje tz'ok echa'o'. Intqet ek'ulu' ikxji b'ix intjaw eky'ixpu' enab'lin. Qa nlay tz'ok esi' enab'l ti'j te nini, kyinpon eti'j iktza' jun eleq', b'ix k'onti'l eteb'en janik'b'a'n kyinpon eti'j.*

⁴ Per tzunx ate' junjun xjal exol etetz aj mina' tox ksamo' kyib' tuj te nya'tx galan. Kyetz okyeb'etel wuky'i'l tuky'i kyq'anaq saq[†] tzan tpaj kyetz nkyajo'. ⁵ Kye aj okyipa'tz b'ix oqtel te nya'tx galan kyitza', okyeb'etel wuky'i'l tuky'i kyq'anaq saq,* b'ix nlay jatx win kyb'i tuj te u'j aj nyolin ab'le' kye aj okye'anq'iyon te jun-ele'x,* b'ix oxel nq'uma' galan kyij kyetz tuky'i te Ntat b'ix kywitz kye ángel tuj ka'j.*

⁶ Ntons etetz aj atok exkyin, instzaj echa'o' aj ntq'uma' te Txew Dios te etetz aj nkx'okslan.”

Jun Tpakb'alil Kye Qerman Aj Piladelpy

⁷ Ntons, ax intqet atz'ib'a' ikxjani tuky'i te yolil nmandad[§] aj atqet kxol kye qerman aj Piladelpy: “Wetz a'in te aj b'an k'onti'l nchoj b'ix [nxik nq'uma'] te b'an'ax. Wetz at wajwalil iktza' te Dawid aj nk'ulun mandad tuq oqtxi’.* Wetz b'a'n tzan njaqon jun lamel b'ix k'onti'l ab'l b'a'n tzan tlamon tetz, b'ix b'a'n tzan nlamon tetz b'ix k'onti'l ab'l b'a'n tzan tjaqon tetz.* B'ix nxik nq'uma' ikxjani:

⁸ Wetz web'en te aj n'ek'ulu', b'ix ma'tx qet nsi' ajna'l jun lamel cha jaqo' b'ix k'onti'l ab'l b'a'n tzan tlamon tetz. Anke etetz nya'tx jwert a'ix, per ma'tx qet etoksla' nyol b'ix k'onti'l oqet etewa' qa etotzqimin. ⁹ Kye aj ate' tuj tq'ab' Satanas, kye aj nkyq'uma' kyetz tijajil Israel per nya'tx, wetz ajna'l oqtel nk'ulu' tzan kyqet mejlet ewitz* etetz, b'ix onk'ulu'tz tzan tok kyen etetz ganimix witzal'. ¹⁰ Komo etetz ma'tx qet etoksla' tuky'i nim epasens te aj oxik nq'uma', wetz okxtel nkolo' ti'j te aj nya'tx galan aj tzul kyajsik kyaqil xjal twitz tx'o'tx' k'ulul probar kyetz.* ¹¹ Wetz kyinpon luwew; k'on kaj esi' aj n'etoksla' tzan k'on txik in te ekanab' tzan junky. ¹² Kye aj okyipa'tz b'ix oqtel te nya'tx galan kyitza', wetz onk'ulu'tz tzan kyok jwert[†] tuj te jay aj nab'il Qtata Dios. Kyetz akyeqet txini b'eyx te jun-ele'x, b'ix oqtel ntz'ib'a' tb'i te Qtata Dios kyij kyetz [tzan kyok en a'e' te tetz], b'ix tb'i te amaq' aj ja' nk'ulun mandad te Qtata Dios, te amaq' aj nqetz tuj ka'j,* b'ix te nb'i ak'a'j ax oqtel ntz'ib'a' kyij'.

¹³ Ntons etetz aj atok exkyin, instzaj echa'o' aj ntq'uma' te Txew Dios te etetz aj nkx'okslan.”

† **3:1** Telponx kyetz tuj kynab'l nkye'okslan tuq te Qtat, per nya'tx tuq b'an'ax kyitza'. * **3:3** Mat 24:43-44; Luks 12:39-40; Tmkn 16:15 † **3:4** Ax: mina' txik kch'akla' kyq'anaq. Telponx saq kyanim; Tmkn 6:11; 7:9,13; 19:8. * **3:5** Tmkn 19:8 * **3:5** Exo 32:32-33; Sal 69:28; Tmkn 20:12 * **3:5** Mat 10:32; Luks 12:8 § **3:7** Ax: ángel. * **3:7** Ax: “eq'il te tyabul Dawid.” Ti'j te tyab telponx tajwalil, b'ix ti'j Dawid telponx tetz tijajil aj q'umankaj oqtxi' tzan tok te Koloyon kyij' kye xjal, osey te Mesias; 1Re 9:5; 1Cró 17:14; 22:10; 28:7; 2Cró 13:5; 2Sa 7:13-17; Isa 9:7; Jer 23:5; Mat 1:1; 15:22; 21:9; Mak 10:48; 12:35; Wnch 7:42; Rom 1:3; 2Tim 2:8; Tmkn 5:5. * **3:7** Isa 22:22 * **3:9** Isa 60:14 * **3:10** Deu 13:3; Sal 7:9; 2Kor 8:2,8,24; 1Tes 2:4; Chaw 1:3; 1Xhp 1:7; 4:12; Tmkn 1:9; 2:10; 7:14 † **3:12** Ax: tzan kyok iktza' toqtzal Tjay Dios. Jun xjal iktza' toqtzal telponx jun aj b'an jwert tuky'i Qtata Dios. * **3:12** Tmkn 21:2

Jun Tpakb'alil Kye Qerman Aj Lawdisey

¹⁴ Ntons, ax intqet atz'ib'a' ikxjani tuky'i te yolil nmandad[‡] aj atqet kxol kye qerman aj Lawdisey: "Wi'j wetz opoyonkix kyaqil aj tq'umb'en te Qtata Dios.[§] Wetz k'onti'l nkaj nsi' tzan nyolin b'an'ax, b'ix wetz a'in akyinget tuq tb'ay twitz kyaqil tk'ulb'en Qtata Dios.* B'ix nxik nq'uma' ikxjani:

¹⁵ Wetz web'en te aj n'ek'ulu' b'ix k'onti'l nkyin'el etik'o'. Per ax nya'tx tuky'i jun tk'u'jlal nkxk'ulun jun tidi' te wetz; meyor-tal tzan wel etik'o' qatzun tzan ek'ulun galan te wetz tuky'i jun tk'u'jlalji.* ¹⁶ Per tzan tpaj etetz k'onti'l jun tumelil etuky'i'l, ni tuky'i jun tk'u'jlal ni k'onti'l nkyin'el etik'o', astilji okx'elax nxo'o' tuj ky'is naqe xa'awj.[†] ¹⁷ Etetz n'eq'uma': 'Qetz b'an q'inon a'o', oje qo'ok b'an q'inon b'ix k'onti'l tidi' npaltin qetz.' Per etetz k'onti'l n'el eniky', k'onti'l jun chewsb'il tuj etanim, b'ek'b'ajil ewitz, k'onti'l tidi' etetz, moy a'ix, b'ix sqitlikix. ¹⁸ Wetz oxel' nsi' jun korsej etetz tzan eloq'on wuky'i'l jun oro aj txikomaj aj n'oken tzan etok b'an'ax q'inon, b'ix pe'eloq'on wuky'i'l eq'anaq saq tzan k'on eky'ixwik tzan k'on etok en sqitlikix, b'ix pe'eloq'on wuky'i'l jun eremey te ewitz tzan eka'yin. ¹⁹ Kkyaqil kye aj nkyequet ngani', wetz nxik nyoli' te kyetz te aj nya'tx galan nkyk'ulu', b'ix nkyexik nkawi'.* [Astilji nxik nq'uma' etetz], pe'etokslan tuky'i jun ek'u'j b'ix intjaw eky'ixpu' titza' nkxb'et. ²⁰ Intok esi' enab'l, wetz nkying'olb'en eti'j; qa at ab'l ma tzaj xhcha'o' nwi' b'ix okyintk'amo'tz, okyin'okex tuky'i'l b'ix qo'okelna qajyol qib'.[‡] ²¹ Kye aj okyipa'tz iktza'x wetz owipaj, b'ix oqtel te nya'tx galan kyitza', oxel' nsi' te kyetz tzan kywit'let junch'in wuky'i'l tuj nwi't'lel ja' nkyink'ulun mandad, iktza'x wetz oqet te nya'tx galan witz'a' b'ix ma'tx kyinget wit'let tuky'i ntat tuj twit'lel.

²² Ntons etetz aj atok ekxyin, instzaj echa'o' aj ntq'uma' te Txew Dios te etetz aj nkx'okslan.»

4

Titza' Ntzaj Kyna'o' Te Qajaw Tuj Ka'j

¹ Ntons, ya ma ky'ik kyaqil nini, oxik wen twitz ka'j jaqo' tuq jun lamel, b'ix oxik ncha'o' junky'el twi' te xjal aj oxik nchan tb'ay. Tetz twi' iktza' trompet, nyolin tuq wuky'i'l, otzaj tq'uma' wetz ikxjani: «Pajatz tzani, b'ix wetz oxel' nyek'u' yatze te aj oky'el mas yaj.» ² B'eyxnajji oqet te Txew Dios wajsik b'ix oxik wen tuj ka'j jun wit'lel te jun k'ulul mandad, b'ix tuj te wit'lel wit'lik tuq jun xjal. ³ Ka'yin te aj wit'lik tuq tuj te twit'lel [nspq'e'] iktza' ab'j jasp b'ix kornalin, b'ix pe'oni' tuq ti'j te twit'lel tuky'i jun kyaqmaljab' b'an ntxaqtxon tuq iktza' ab'j esmeralt.* ⁴ B'ix akyequet tuq ti'j te wit'lel sipa' kyib' kaj tuj kawnaq (24) wit'lel b'ix oxik wen kyuj kye wit'lel kaj tuj kawnaq (24) tijxjal, atok tuq kyq'anaq saq b'ix atjax kykoron pur xtx'otx'al oro. ⁵ B'ix tuj te wit'lel [nink'ajchaq] n'etz tuq xhliky'lika'j, b'ix oxik ncha'o' txini naqe kywi' xjal tuky'i ray nkyetrenun tuq,* b'ix twitz te wit'lel [nink'ajchaq] txaqome' wuq q'analb'ilj* aj telponx kyij' kye wuq txew aj nkye'aq'unan te Qtata Dios.*

[‡] **3:14** Ax: ángel. **§** **3:14** Ax: wetz a'in te Amen. * **3:14** Pro 8:22; Wnch 1:1-3,10; Kol 1:15 * **3:15**

Ax: wetz web'en te aj n'ek'ulu', b'ix nya'tx tz'e'k a'ix ni che'w, galan-wit qa che'w qa tz'e'kji. † **3:16**

Ax: per tzan tpaj cha q'ulq'uj a'ix b'ix nya'tx che'w ni b'an tz'e'k, okx'elax nxa'we' tuj ntzi'. * **3:19**

Pro 3:12; Ebr 12:5-11 † **3:20** Ax: intok esi' enab'l, wa'lkin stzi' lamel b'ix n'ok nsk'onk'a'; qa at ab'l

ma tzaj xhcha'o' nwi' b'ix owokex tjaqo' te lamel, okyin'okex tuky'i'l b'ix kyyinwa'ayon tuky'i'l b'ix tetz

wuky'i'l. * **4:3** Ezq 1:26-28; 10:1 * **4:5** Exo 19:16; Tmnc 8:5; 11:19; 16:18 * **4:5** Ezq 1:13

* **4:5** Tmnc 1:4

⁶ B'ix twitzky te wit'lelj, b'an chq'aj b'ix nim twitz b'ix xtx'otx'al iktza' bidrio qatzun xtx'otx'al kristalji. * B'ix sipa' kyib' ti'j te wit'lelj akyeqet tuq kaj txkup [aj nxik kyna'o' tuq te Qtata Dios] b'ix ajun tb'aq' kywitz kyi'jx kyaqil. * ⁷ Te tb'ay txkup iktza' jun leon, b'ix te tkab'i' iktza' jun tor, b'ix te toxi' te twitz iktza' twitz jun xjal, b'ix te tkaji' iktza' jun yoq'on nlipan. ⁸ B'ix kye kykajil txkup at tuq waqaq kxiky'. * b'ix nojnaq kyi'j b'ix kyujx ajun tb'aq' kywitz. * B'ix b'ajq'ij b'ix b'ajaq'b'il k'onti'l tuq nkaj ksi' tzan kyq'uman ikxjani: «B'an ch'inwt xhchoj, b'an ch'inwt xhchoj, b'an ch'inwt xhchoj te Qajaw Dios. Tetz mas nim tajwalil twitz kyaqil. Tetz atqet tuq b'ix atqet ajna'l b'ix tzul junky'el.»

⁹ B'ix oj txik kyq'uma' kye txkup te Qtata Dios mas nim tajwalil twitz kyaqil, b'ix oj tqet kyijq'b'a' b'ix oj txik ksi' pixon te tetz te aj wit'lik tuj twit'lel b'ix itz'oj te jun-ele'x, ¹⁰ yaji kye aj kaj tuj kawnaq (24) tijxjal nkyeqet mejlet twitz te aj wit'lik tuj twit'lel b'ix itz'oj te jun-ele'x, b'ix nkyena'on tetz b'ix te kykoron aj telponx ti'j kyajwalil, nqet ksi' twitz, b'ix nxik tuq kyq'uma' ikxjani: ¹¹ «Qajaw, Qtata Dios aj nxhstzaj qna'o', yatz at awoklen ti'j jun awajwalil b'an nim, b'ix at awoklen tzan aqet jiq'b'a' b'ix tzan sten kyaqil tuj aq'ab', tzan tpaj yatz oqet ak'ulu' kyaqil aj at, tzan tpaj ikxji yatz agan tuq b'ix ikxji oqet ak'ulu'.»

5

A'ox Te Qajawil At Toklen Tzan Tjaw Tjaqo' Te Uj

¹ Ntons tuj tb'anq'ab' te aj wit'lik tuj twit'lel aj ja' nk'ulun mandad, oxik wen jun u'j b'ochq'i' b'ix tz'ib'a' tuq kykab'il palaj, b'ix lamo' tuq tuky'i wuq lak'b'il. ² B'ix oxik wen jun ángel nim thalor nxik tuq tq'uma' kongan ikxjani: «¿Ab'l at toklen tzan tjaw tjaqo' te u'j b'ix tzan kyel tok'pi' kye wuq lak'b'ilni?» ³ Per nijunwt tuj ka'j ni twitz tx'o'tx' ni tjaq' tx'o'tx', nijunwt at tuq toklen tzan tjaw tjaqo' te u'j ni tzan tjaw ten-wit ch'in. ⁴ Wetz b'an nkyin'oq' tuq tzan tpaj k'onti'l ab'l at tuq toklen tzan tjaw tjaqo' te u'j, ni tzan tjaw ten-wit ch'in. ⁵ Yaji jun tijxjal [kxol kye kaj tuj kawnaq (24) tijxjal] otzaj tq'uma' wetz ikxjani: «K'on xhch'oq'. [Te aj n'ok q'uma'] "Te Leon Aj Juda," aj tijajil Dawid, tetz ma'tx kamb'an, b'ix at toklen tzan tjaw tjaqo' te u'j b'ix tzan kyel tok'pi' kye wuq lak'b'il.» *

⁶ Yaji oxik wen tuj te wit'lelj b'ix kxol kye kaj txkup, b'ix kxol kye tijxjal, oxik wen jun tal moch* misb'il, aj ojetq qet kansa' tb'ay per ajna'l itz'oj b'ix wal'qet tuq. At tuq wuq tkach'† b'ix wuq tb'aq' twitz; te nini telponx kye wuq txzew aj [nkye'aq'unan] te Qtata Dios b'ix etzaj sama' twitz tx'o'tx'. ⁷ Yaji tzaj tetz, oky'ik tk'amo' te u'j aj atqet tuq tuj tq'ab' te aj wit'lik tuq tuj twit'lel. ⁸ Ya ma ky'ik tk'amo' te u'j, kye kykajil txkup b'ix kye kaj tuj kawnaq (24) tijxjal eqet mejlet twitz te tal moch. Kkyaqil eq'i' tuq kyarp b'ix jun pomb'il pur xtx'otx'al oro nojnaq tuq tuky'i pom, b'ix te nini telponx aj nxik kxnaq'tza' [kyaqil] german aj pawame' te Qtata Dios. * ⁹ B'ix nxik kyb'itza' tuq jun b'itz ak'a'j ikxjani: «Yatz at awoklen tzan tjaw awin te u'j b'ix tzan kyel alok'pi' kye lak'b'il, tzan tpaj ochqet kansa' b'ix ikxji tuky'i achiky'el owel achojo' kchoj ky'ila'j xjal tzan kyok te Qtata Dios kxol kyaqil kyijajil xjal ja'chq, kyaqil yol,

* **4:6** Ezq 1:22 * **4:6** Ezq 1:5-10; 10:14 * **4:8** Isa 6:2-3 * **4:8** Ezq 1:18; 10:12 * **5:5** Te leon b'ix te tijajil Dawid b'ix te tal moch, kyoxil telponx ti'j te Jesukrist; G6n 49:9-10; Isa 11:1,10; Jer 23:5; Tmnk 22:16. * **5:6** Isa 53:7 † **5:6** Te kach telponx nim thalor. Ky'ila'j kach telponx tetz mas b'an nim thalor twitz kyaqil. * **5:8** Sal 141:2

kyaqil amaq', kyaqil nasyon. ¹⁰ B'ix ma'tx ak'uluj tzan kykaj tuj tq'ab' Qtata Dios b'ix tzan kyten na'ol tetz kyaqil tyemp te jun-ele'x,* b'ix okyek'uluyon mandad [kyi'j kye xjal] twitz tx'o'tx'.»

¹¹ Yaji oxik wen b'ix oxik ncha'o' kywi' ky'ila'j angel sipa' kyib' ti'j te wit'lelj b'ix kye kykajil txkup b'ix kye tijxjal, b'ix b'an ky'ila'j mil tuq kyb'et, k'onti'l ob'antik kyajlet.* ¹² Nxik tuq kyq'uma' b'an kongan ikxjani: «Te Tal Moch aj okamik, tetz at toklen ti'j tzan sten kyaqil tuj tq'ab', b'ix nim tq'inomal; at jun tnal' tzan tb'isun tuj tume'l b'ix at jun tbalor; at toklen tzan tqet jiq'b'a' b'ix at nim xhchqitz'unal; tetz at toklen tzan kyyolin kyaqil galan ti'j.»*

¹³ B'ix ax oxik wen kyaqil a'e' aj at kyang'in, kyaqil aj tk'ulb'en Qtata Dios twitz ka'j b'ix twitz tx'o'tx', tjaq' tx'o'tx', b'ix tuj te nim a' b'ix kyaqil tidi'chq aj at tuj, oxik ncha'o' nkyq'uma' tuq ikxjani: «Te aj wit'lik tuj twit'lel aj ja' nk'ulun mandad, aj n'ok q'uma' Te Tal Moch, inkyyolinxwit kyaqil galan ti'j, intqetxwit jiq'b'a', instenxwit tetz tajwalil mas nim twitz kyaqil, intokxwit kyaqil tuj tq'ab', intky'ikxwit ikxji tuj kyaqil tyemp te jun-ele'x.»

¹⁴ Ntons yaji kye kykajil txkup nkyq'uma' tuq ikxjani: «Ikxjikixi'.» B'ix kye kaj tuj kawnaq (24) tijxjal eqet mejlet, b'ix ena'on te aj itz'oj te jun-ele'x.

6

Te Aj Oky'ik Aj Kyel Lok'pi' Waqaq Lak'b'il Tij Te Uj

¹ Ntons, wetz oxik we'e', b'ix owel tlok'pi' Te Tal Moch te tb'ay lak'b'il ti'j te u'j, b'ix oxik ncha'o' jun kxol kye aj kykajil txkup, oxik tq'uma' tucky'i jun twi' iktza' twi' ray ikxjani: «Qalan.» ² Yaji oxik wen jun kway saqti'j,* b'ix te aj iqa' tuq titza' at tuq jun xob'il flech tuj tq'ab', b'ix oxik si' jun tkoron aj telponx ti'j tajwalil, b'ix nkyeqet tuq tjaq'oj titza' b'ix owex tzan tq'ojin kyij tzan kyqet.

³ Ntons yaji, aj tel tlok'pi' Te Tal Moch te tkab'i' lak'b'il, oxik ncha'o' te tkab'i' txkup oxik tq'uma' ikxjani: «Qalan.» ⁴ B'ix owetz junky kway, per kyaqti'j, b'ix te aj iqa' tuq titza' oxik si' tajwalil tzan k'onky txik kyin kyib' kye xjal twitz tx'o'tx' tzan kykansan kyib'kyib'x, b'ix oxik si' jun nim tmachit kansb'il.

⁵ Ntons yaji, aj tel tlok'pi' Te Tal Moch te toxi' lak'b'il, oxik nchan te toxi' txkup oxik tq'uma' ikxjani: «Qalan.» Yaji oxik wen jun kway q'eqti'j b'ix te aj iqa' tuq titza' eq'i' tuq jun libr malb'il* tuj tq'ab'. ⁶ B'ix oxik nchan twi' jun xjal aj nyolin tuq kxol kye kaj txkup, nxik tq'uma' tuq ikxjani: «A tgan twi' tk'u'j jun xjal te jun q'ij' tzan stzaj loq'o' kab'e' libr triw, b'ix twi' tk'u'j jun xjal te jun q'ij' tzan stzaj loq'o' waqaq libr brisk, per k'on tz'ok ak'ulu' jun nya'tx galan ti'j te aseyt b'ix te ta'l ub.»

⁷ Ntons yaji, aj tel tlok'pi' Te Tal Moch te tkaji' lak'b'il, oxik nchan te tkaji' txkup oxik tq'uma' ikxjani: «Qalan.» ⁸ Oxik wen jun kway txa'x spaj b'ix te aj iqa' tuq titza', Kamikyj tb'i, b'ix te aj lapik tuq ti'j, tetz tb'i Aj Ja' Akyeqet Kyanim Kye Kamnaq, b'ix oxik si' kyajwalil kyij' tkaji' part kye xjal twitz tx'o'tx' tzan kykansan kyetz tucky'i machit aj te q'obj'il, b'ix tucky'i wa'ij b'ix yab'il b'ix tzan txkup aj nya'tx alo'mj-e'.*

⁹ Ntons yaji, aj tel tlok'pi' Te Tal Moch te tjweb'i' lak'b'il, oxik wen tjaq' te pomb'il te Qtata Dios, [tzi nkye'iyon tuq] kyanim kye aj ojetq tuq kyeqet kansa' tzan tpaj [nkyepakb'an tuq] tyol Qtata Dios b'ix tzan tpaj te tume'l aj nqet tuq kyyek'u'. ¹⁰ B'ix oxik kyq'uma' kongan ikxjani: «Qajaw, yatz b'an

* 5:10 Exo 19:6; 1Xhp 2:9; Tmkn 1:6 * 5:11 Dan 7:10 * 5:12 Tmkn 7:12 * 6:2 Zac 1:8; 6:1-3

* 6:5 Telpox jun xjal kabal malon, osey at tkawb'il tuj tq'ab'. † 6:6 Ax: jun denarius. * 6:8 Jer 15:3; Ezq 5:12,17; 14:21

ch'inwt achoj b'ix jun chyolin. ¿Janik'b'a'n ak'uluj tuky'i akawb'il tuj aq'ab' tzan tel kchojo' kye aj nkyenajan twitz tx'o'tx' tzan tpaj jqetlen kykansa'na?»[†]
 11 Ntons oxik si'let kyq'anaq saq, b'ix oxik q'uma' kyetz tzan kyojlan ch'inky max oj tjakon te kyajlal, oj kykamik txq'an kyerman aj nkye'aq'unan te Qtata Dios b'ix aj okyeqtel kansa' iktza' kyetz.

12 Ntons yaji, aj tel tlok'pi' Te Tal Moch te tqaqi' lak'b'il, yaji otzaj jun nim kab'junab', b'ix te q'ij owok q'eqmuqin naqe te b'l q'anq sak pit, b'ix te qya' owok [kyaq twitz] naqe kyik'.^{*} 13 B'ix kye che'w twitz ka'j eb'ajtzaj tz'aqik twitz tx'o'tx', naqe twitz jun wi' igos oj tjaw kyito' tzan jun nim kyaq'iq' [ntzaj tilan kyaqil]. 14 B'ix te twitz ka'j oqetnaj iktza' jun tidi' n'el in [oj tmankun token],[§] b'ix kyaqil kye witz b'ix kye tx'o'tx' tuj nim a' ejaw in tuj kyluwar'.^{*} 15 B'ix kye kywitzale' k'ulul mandad twitz tx'o'tx', b'ix kye aj b'an nim kyajwalil, b'ix kye a'e' k'ulul mandad kxol kye soldad, b'ix kye q'anon, b'ix kye aj at nim kyabalar; b'ix kye aj mosime' b'ix kye aj ya nya'tx mosime', kyaqil kyetz oqex kyewa' kyib' tuj jul b'ix tuj peky twiwitz'.^{*} 16 B'ix nxik tuq kyq'uma' kye witz b'ix kye peky ikxjani: «Pe'eqet xitan qajsikna' b'ix qoqet etewa'na twitz te aj wit'lik tuj twit'lel b'ix ti'j tq'oj Te Tal Moch. 17 Ma'tx pon te q'ij tzan tjatz tq'oj b'ix ¿ab'l otipa'tz kyaqil ntzani?»^{*}

7

Kye Jun Oqal Tuky'i Kaj Tuj Oxqal Mil (144,000) Xjal Kxol Kye Aj Israel Aj Pawame' Te Qtata Dios

1 Ntons, ya ma ky'ik kyaqil nini, oxik wen kaj ángel wa'lke' tuq tuj kykajil palaj te twitz tx'o'tx', nqet kymaqa' tuq te kykajil palaj ja' ntzaj te kyaq'iq' twitz tx'o'tx'^{*} tzan k'on stzaj ch'inwt kyaq'iq' twitz tx'o'tx', ni tajsik te nim a' ni kxol kye tze'.² B'ix oxik wen junky ángel ikja'n tjatz tuq tumelil aj ja' njakul te q'ij. Eq'i' tuq titza' jun tidi' tzan tok si'let techa'l [kyi'j kye xjal aj telponx q'apome' kyib'] te Qtata Dios, te Qtat aj at jun tanq'in. B'ix oxik tq'uma' tuky'i jun twi' b'an kongan kyuky'i kye kykajil ángel aj ojetq tuq xik si' kyajwalil tzan txik ksi' jun nya'tx galan ti'j te twitz tx'o'tx' b'ix ti'j te nim a', oxik tq'uma' ikxjani: ³ «K'on tz'ok ek'ulu' jun tidi' ti'j te twitz tx'o'tx' ni ti'j te nim a' ni kyi'j kye tze' max oj tokb'aj qsi' jun techa'l tajsik kywitz kye aj q'apo' kyib' te Qtata Dios.»

⁴ B'ix oxik nchan jateb' tuq kyb'et kye aj owok si' jun kyecha'l, oxik ncha'o' oqal tuky'i kaj tuj oxqal mil (144,000) kyb'et tuq tzan kyaqil kxol kyaqil b'uch'uj tijajil Israel. ⁵ Te b'uch'uj aj tijajil Juda, kab'lajuj mil tuq (12,000) kye aj atok jun kyecha'l; te b'uch'uj aj tijajil Ruben, ax kab'lajuj mil tuqky (12,000); te b'uch'uj aj tijajil Gad, ax kab'lajuj milky (12,000); ⁶ b'ix te b'uch'uj aj tijajil Aser, ax kab'lajuj milky (12,000); te b'uch'uj aj tijajil Nep, ax kab'lajuj milky (12,000); te b'uch'uj aj tijajil Manases, ax kab'lajuj milky (12,000); ⁷ b'ix te b'uch'uj aj tijajil Simeón, ax kab'lajuj milky (12,000); te b'uch'uj aj tijajil Lewi, ax kab'lajuj milky (12,000); te b'uch'uj aj tijajil Isakar, ax kab'lajuj milky (12,000); ⁸ b'ix te b'uch'uj aj tijajil Sabulon, ax kab'lajuj milky (12,000); te b'uch'uj aj tijajil Chep, ax kab'lajuj milky (12,000); te b'uch'uj aj tijajil Minch, ax kab'lajuj milky (12,000).

[†] **6:10** Ax: qchiky'el. ^{*} **6:12** Isa 13:10; Ezq 32:7-8; Joel 2:31; 3:15; Mat 24:29; Mak 13:24-25; Luks 21:25-26 [§] **6:14** Ax: iktza' jun txaq'uj aj n'ok b'ochq'i'; Isa 34:4. ^{*} **6:14** Tmnk 16:20 ^{*} **6:15** Isa 2:10 ^{*} **6:16** Os 10:8; Luks 23:30 ^{*} **6:17** Joel 2:11; Mal 3:2 ^{*} **7:1** Dan 7:2; 11:4; Zac 2:6; 6:5

Kye Xjal Aj Ja'chq Tzajnaqe' Akyeqet Twitz Qajawil

⁹ Ntons, ya ma ky'ik kyaqil nini, yaji oxik wen jun nim b'uch'uj xjal k'onti'l tuq nb'antik kyajlet, ja'chq tzajnaqe' tuj kyaqil nasyon b'ix ti'j kyaqil kyijajil xjal, b'ix tzajnaqe' tuj kyaqil amaq' b'ix tuj kyaqil yol; b'ix wa'lke' tuq twitz te twit'lel te aj nk'ulun mandad b'ix twitz [te aj n'ok q'uma'] Te Tal Moch, b'ix saq tuq kyq'anaq b'ix eq'i' tuq txaq rams kyitza'. ¹⁰ B'ix nxik tuq kyq'uma' kongan ikxjani: «Te aj ma qet kolon te qetz a te Qtata Dios aj wit'lik tuj twit'lel b'ix Te Tal Moch.» ¹¹ B'ix kyaqil kye ángel sipa' kyib' ti'j twit'lel, b'ix kye tijxjal b'ix kye kaj txkup, kkyaqil kyetz eqet mejlet twitz te Qtata Dios tzan kyna'on tetz. ¹² Nxik tuq kyq'uma' ikxjani: «¡B'an'ax ikxji! Inkyyolinxwit kyaqil galan ti'j tetz, instenxwit b'an nim tajwalil, b'ix at jun t'nab'l tzan tb'isun tuj tume'l. Intxikxwit si' pixon tetz, b'ix intqetxwit jiq'b'a'. Instenxwit kyaqil tuj tq'ab', b'ix instenxwit tbalor. Intqetxwit na'o' te Qtata Dios te jun-ele'x. ¡ikxji kixi'!»*

¹³ Ntons jun tijxjal otzaj tq'uma' wetz ikxjani: «Wen, kye aj atok kyq'anaq saqni, ¿ab'le'tzun? B'ix ¿ja' tzajnaqe'?» ¹⁴ Wetz oxik nq'uma' tetz: «Tat, yatz aweb'en.» Yaji tetz owajtz stzaq'b'e' wetzky ikxjani: «Kye aj ntzanije' a'e' kye aj oje tz'ok kyen twitz te b'an nim xhcho'nal.* Kyetz oje kaj saq kyij' tzan tpaj owel xhchiky'el* [te aj n'ok q'uma'] Te Tal Moch aj tkamik. † ¹⁵ Astilji akyeqet twitz te Qtata Dios aj ja' wit'lik tuj twit'lel nk'ulun mandad, b'ix nk'yena'on te tetz b'ajq'ij b'ix b'ajaq'b'il tuj tjay, b'ix tetz okyeqtel tkolo'. ‡ ¹⁶ Ya nlay tz'ok kyen twitz wa'ij ni twitz tzakjel, b'ix te q'ij ya nlay qet kyajsik b'ix nlay tz'ok kyen twitz kyaq.* ¹⁷ Komo Te Tal Moch aj atqet tuj te wit'lelj oqtel tk'ulu' kwent§ te kyetz, b'ix ox'e'l tyek'u' kyetz ja' at te a' aj ntzaj tsi' te qanq'in [te jun-ele'x], b'ix te Qtata Dios otky'ixwinsa'tz kyaqil ta'al kywitz.»

8

Aj Oky'ik Aj Tjaw Jaqo' Te Twuqi' Lak'b'il

¹ Ntons yaji, aj tel tlok'pi' Te Tal Moch te twuqi' lak'b'il ti'j te u'j, owok jun rat b'an takun tuj ka'j qanq meyor.

² Ntons, yaji exik wen wuq ángel wa'lke' twitz Qtata Dios, b'ix oxik si' kyetz wuq trompet. ³ B'ix otzaj junky ángel, oqet wa'let twitz te pomb'il te Qtata Dios, te tz'e'sb'il aj pur xtx'otx'al oro aj atqet twitz te twit'lel [Qat], b'ix te ángel eq'i' tuq titza' jun tqatel pom pur xtx'otx'al oro, b'ix oxik si' nim pom tetz tzan txik tq'apo' twi' te tz'e'sb'il junx tuky'i te kxnaq'tzb'en kkyaqil kye aj pawame' a'ox te tetz. ⁴ Tuj [te tqatel pom tuj] tq'ab' te ángel, ojax twitz Qtata Dios te tb'uqinal te pom tuky'i te kxnaq'tzb'en kye aj pawame' te Qat. ⁵ Yaji te ángel ojax stzyu' te pomb'il, oqex tnojsa' tuky'i txanq'a'l aj atqet tuq tuj te tz'e'sb'il,* b'ix otzaj txon twitz tx'o'tx', b'ix ajun ray otzaj, oxik ncha'o' tidi'chq b'an ntrunen, b'ix ajun xhliky'lika'j b'ix ajun kab'junab' otzaj.

Kye Xhcho'nal Aj Otzaj Aj Kyok Oq'sa' Kye Tb'ay Waqaq Trompet

⁶ Ntons yatzun kye wuq ángel aj eq'i' tuq kye trompet kyitza', oqet kyk'ulu' listar kyib' tzan tok kyooq'sa'. ⁷ Te tb'ay ángel owok toq'sa' te strompet b'ix yaji otzaj xon twitz tx'o'tx' saqsb'aqon samo' tuky'i q'aq'* b'ix samo' tuky'i kyik',

* **7:12** Tmkn 5:12 * **7:14** Dan 12:1; Mat 24:21; Mak 13:19; Luks 21:23 * **7:14** Ax: kyik'. † **7:14** Ax: kye aj oje tz'el ktx'ajo' te kyq'anaq b'ix oje kaj ksjapunsa' tuky'i xhchiky'el te Tal Moch. ‡ **7:15** Ax: tetz okyeqtel tsi' tuj tjay. * **7:16** Isa 49:10 § **7:17** Ax: okyeqtel tpastori'; Sal 23:1; Ezq 34:23; Wnch 10:1-16. * **8:5** Exo 30:1; Lev 16:12; Isa 6:6 * **8:7** Exo 9:23-25; Ezq 10:2

b'ix te toxi' part te twitz tx'o'tx' otz'e'sjik, b'ix te toxi' part kye tze' twitz tx'o'tx' etz'e'sjik, b'ix kyaqil te k'ul ax oqet tz'e'k.

⁸ Yaji te tkab'i' ángel owok toq'sa' te strompet, b'ix yaji jun tidi' iktza' jun witz ntilun tuq oxik xon tuj te nim a' b'ix te toxi' pedas te nim a' owok pur kyik', ⁹ b'ix eb'ajkamik te toxi' part kye txkup tuj te nim a', b'ix te toxi' part kye bark eb'ajponaj.

¹⁰ Yaji te toxi' ángel owok toq'sa' te strompet, b'ix yaji otzaj tz'aqik twitz ka'j jun nim che'w ntilun iktza' jun q'aq', * b'ix oqet tz'aqik tajsik toxi' part kye a' b'ix kyajsik kye soch. ¹¹ B'ix te che'w K'ay K'ul tuq tb'i, b'ix te toxi' part kye a' owok b'an k'ay, b'ix ky'ila'j xjal eb'ajkamik tzan tpaj te aj a' aj owok b'an k'ay.

¹² Yaji te tkaji' ángel owok toq'sa' te strompet, b'ix yaji oyab'tik te toxi' part te q'ij b'ix toxi' part te qya' b'ix toxi' part kye che'w twitz ka'j, te toxi' part te kyetz ya k'onti'l tuq nq'analin; ikxji k'onti'l owok xhk'atun te toxi' part te aq'b'il b'ix toxi' part te q'ij.*

¹³ Ntons, yaji oxik wen b'ix oxik ncha'o' jun yoq'on nlipan tuq twitz ka'j, nxik tuq tq'uma' ikxjani: «Laste', laste', laste' kye aj nkyenajan twitz tx'o'tx' tzan tpaj owokel kyoq'sa' naj kye oxky ángel kye kytrompetni.»

9

¹ Yaji te tjweb'i' ángel owok toq'sa' te strompet, b'ix yaji oxik wen [jun ángel naqel jun che'w ojetq stzaj lank'an twitz tx'o'tx', b'ix oxik si' tetz tal te lamel jaqb'il te jul aj k'onti'l txe'. ² B'ix ojaw tjaqo' te jul aj k'onti'l txe', b'ix ojazt jun chman sib' tuj naqe sib' tuj jun chman jorn, b'ix oqloljxb'ik twitz te q'ij b'ix kyaqil tuj kyaq'iq' tzan te sib' aj ojazt tuj te jul. ³ B'ix tuj te sib' ejatz xkuchi', exik twitz tx'o'tx' b'ix oxik si' ktx'ab'l* iktza' ktx'ab'l kye alakran twitz tx'o'tx'. ⁴ B'ix oxik k'ulu' mandad tzan k'on kyk'ulun nya'tx galan ti'j awalj ni ti'j k'ul ni ti'j tze', sinoke a'ox kyij' xjal aj k'onti'l atok jun kyecha'l aj owok si' tajsik kywitz aj telponx a'e' aj te Qtata Dios.* ⁵ B'ix exik k'ulu' mandad tzan k'on kyqet kykans'a' sinoke cha a'ox tzan kyel ktx'a'o', tzan tok kyen kye xjal twitz nim xhcho'nal jweb' qya', b'ix te ktx'ab'l iktza' ktx'ab'l alakran oj tel tx'a'o' jun xjal. ⁶ Tuj aj tyempji kye xjal kygani'tz-tal tzan kykamik, per nlay kyekamik, b'ix okyjoyo'tz tume'l titza' tzan kykamik per nlay tz'oknoj tume'l titza' tzan kykamik. ⁷ B'ix kye xkuchi' iktza' tuq kway aj list-e' tzan kxik in q'ojiyon, b'ix tuj kywi' at tuq jun naqe kykoron xtx'otx'al oro, b'ix te kywitz naqe kywitz xjal.* ⁸ B'ix at tuq stzamal kywi' iktza' stzamal kywi' xuj, b'ix te twitz kye' iktza' twitz te' jun leon. ⁹ B'ix at tuq txayb'il kyepech iktza' xtx'otx'al k'uxb'il, b'ix te tkiky' b'an nxumin tuq iktza' b'an ky'ila'j karret juk'u' tzan kway b'an nkyexumin ikja'n kxik q'ojiyon kyij' kyajq'oj.† ¹⁰ B'ix te kyje' iktza' tuq tje' alakran, b'ix ax at tuq ktx'ab'l. B'ix oxik si' jun permis te kyetz tzan tok ksi' xhcho'nal kyij' xjal tuky'i kyje', jweb' qya'. ¹¹ B'ix te k'ulul mandad kyetz, a te ángel ti'j te jul aj k'onti'l txe',* b'ix tetz tb'i tuj te yol ebrey “Abadon” b'ix tuj te yol gryeg “Apolión” [aj telponx Xitul Kyaqil].

¹² Te tb'ay nim xhcho'nal ma'tx ky'ik, per yaji oky'el kab'e'ky mas nim xhcho'nal twitz ntza'n.

¹³ Yaji te tqaqi' ángel owok toq'sa' te strompet, b'ix yaji tuj te pomb'il aj xtx'otx'al oro aj atqet tuq twitz Qtata Dios, oxik nchan ntzaj yolín twi' jun

* **8:10** Ax: jq'anal; Tmnk 9:1. * **8:12** Exo 10:22-23; Isa 13:10; Ezq 32:7; Joel 2:10 * **9:3** Ax: kyajwalil. * **9:4** Ezq 9:4; Tmnk 7:3 * **9:7** Joel 1:6; 2:4-5 † **9:9** Ax: kar juk'ume' tzan kway tzan kxik q'ojiyon; Joel 2:4-5. * **9:11** Tmnk 9:1

xjal nink'ajchaq kye kykajil kach tajsik te tz'e'sb'il. ¹⁴ Nxiq tuq tq'uma' tuky'i te tqaqi' ángel aj eq'i' tuq te trompet titza', kyí ikxjani: «Inkyel atzoqpi' kye kaj ángel aj tzyume' stzi' te chman a' aj tb'i Eufirátes.» ¹⁵ Ntons yatzun kye kaj ángel aj ojetq tuq kyeqet k'ulu' preparar te aj orji b'ix te aj q'ijji b'ix te aj qya'ji b'ix te aj aq'b'iji, exik tzoqpi' tzan tqet kykansa' te toxi' part kye xjal [twitz tx'o'tx']. ¹⁶ Ntons oxik wen b'an ky'ila'j soldad tajsik kway, kab'e' oqal miyon (200,000,000) tuq kyb'et; komo wetz oxik ncha'o' jateb' tuq kyb'et. ¹⁷ Ikxji oxik wen te aj owok joto' tuj nwitz, b'ix kye xjal tajsik kykway, atok tuq jun txayb'il kypech [kyaq] teb'l naqe q'aq' b'ix tuky'i teb'l [b'an txa'x] naqe ab'j jasint b'ix ax tuky'i teb'l [q'an q'eqmuqin] naqe asupr. B'ix kye kway, kyetz kywi' iktza' twi' jun leon b'ix tuj ktzi' n'etz tuq q'aq', sib' b'ix asupr. ¹⁸ Tzan tpaj ja ox xhcho' nal ntzani, eb'ajkamik te toxi' part kye xjal twitz tx'o'tx' tzan te q'aq' b'ix te sib' b'ix te asupr aj n'etz tuq tuj ktzi'.[†] ¹⁹ Komo kye kway b'a'n tuq tzan kykansan tzan tpaj te aj n'etz tuq tuj ktzi' b'ix tzan tpaj te kyje', komo te kyje' iktza' jun kan, at tuq kywi' b'ix nkye'ok'onsan tuq kye xjal. ²⁰ B'ix yatzun kye txq'an ky xjal aj k'onti'l eb'ajkamik tzan kye ja xhcho'nalni, tzan tpaj nini ni k'onti'l okaj kykola' tzan kyk'ulun nya'tx galan, b'ix k'onti'l okaj ksi' tzan kyn'a'on kye malspirit ni kywitz kyitzb'alil tidi'chq xtx'otx'al oro, plat, brons qatzun tidi' aj k'ulu' tuky'i ab'j qatzun tuky'i tze'ji, aj k'onti'l nb'antik kye'en b'ix ni tzan kcha'on b'ix ni tzan kyb'et.* ²¹ B'ix k'onti'l ojaw kky'ixpu' kynab'lin, k'onti'l okaj kykola' tzan kykansan ni tzan kchmanin ni tzan kyk'ajain ni tzan kyelq'an.

10

Aj Tyolin Te Angel Aj Eq'i' Te Tal U'j Titza'

¹ Ntons yaji, oxik wen junky ángel b'an nim tbalor ikja'n tuq tqetz tuj ka'j b'ix b'alq'i' tuq ti'j tuky'i muj, b'ix at tuq jun kyaqmaljab' tuj twi',* b'ix te twitz [ntxaqtxon tuq] naqe q'ij'* b'ix kye toq iktza' pur q'aq'. ² Atox tuq tuj tq'ab' jun ch'i tal u'j jaqo' tuq. B'ix te ángel wa'lqet tuky'i toq aj tb'anq'ab' tuj te nim a', b'ix te toq aj tsurt twitz tx'o'tx'. ³ B'ix oxik tk'ulu' mandad b'an kongan iktza' oj tjulin jun leon, b'ix ya ma jaw siky'in te ángel, yaji oxik ncha'o' wuq ray nkyetrenun nkyeyolin. ⁴ Ya ma kye'el te kxlink'ub' kye wuq ray, wetz oqet tuq ntz'ib'a', per oxik nchan twi' jun xjal otzaj q'olb'en wi'j tuj ka'j, otzaj tq'uma' ikxjani: «Cha intqet awewa' te aj ma'tx kyq'umaj kye wuq rayni b'ix k'on qet atz'ib'a'.» ⁵ Ntons te ángel aj oxik wen wa'lk tuj te nim a' b'ix twitz tx'o'tx', ojaw tin te tb'anq'ab' jawnaq twitz ka'j ⁶ b'ix oxik tsi' tjurament ti'j [Qtata Dios] aj itz'oj te jun-ele'x, aj oqet k'ulun te twitz ka'j b'ix kyaqil aj at tzi b'ix te twitz tx'o'tx' b'ix kyaqil aj at tzi b'ix te nim a' b'ix kyaqil aj at tzi; oxik tsi' tjurament tzan tponkix naj luwew kyaqil aj presis tuq tzan tky'ik. ⁷ B'ix yatzun oj tok oq'sa' te junky trompet tzan te twuqi' ángel, opoyonkix naj luwew te aj b'isu' tzan te Qtata Dios, iktza'x oxik tq'uma' kye aj yolil tyol.*

⁸ Yaji, te aj oxik nchan tuj ka'j intzaj tq'olb'e' junky'el ikxjani: «Pax eq'il te u'j aj jaqo' tuj tq'ab' te ángel aj wa'lqet tuj te nim a' b'ix twitz te tx'o'tx'ni.»

⁹ Inxwa'q tuky'i te ángel, oxik nq'uma' tzan stzaj tsi' tuq te tal u'j. Yatzun tetz otzaj tq'uma' wetz ikxjani: «Ntzani, b'ix intxik awa'a'. Owokel b'an k'ay tuj ak'u'j titza', per tuj atzi' owokel b'an kyí iktza' ta'l tze'.» ¹⁰ Ntons owel

[†] **9:18** Asupr jun mína aj at jun txewal, b'ix cha'oj tqet tz'e'sa' yaji te txewal n'ok mas b'an nya'tx galan.

* **9:20** Sal 115:4-7; 135:15-17; Dan 5:4 * **10:1** Ezq 1:28 * **10:1** Mat 17:2 * **10:7** Dan 12:7; Am 3:7

win te tal u'j tuj tq'ab' b'ix oxik nwa'a; owok b'an kyil' tuj ntzi' naqe tal tze' per ya ma kyaqon tuj nk'u'j owok b'an k'ay.* ¹¹ Yaji tetz otzaj tq'uma'ky wetz ikxjani: «Presis tzan txik ayoli' nyol junky'el kyil' ky'ila'j amaq', b'ix kyil'j ky'ila'j nasyon, b'ix kyil'j xjal aj nkyeyolin tuj ky'ila'j txq'ankey yol, b'ix kyil'j ky'ila'j k'ulul mandad twitz tx'o'tx'»

11

Aj Okyk'ulu'tz Kye Kab'e' Yolil Tyol Dios Tuj Jerusalen

¹ Yaji otzaj si' wetz jun tal tze' malb'il,* b'ix otzaj q'uma' wetz ikxjani: «Qalan b'ix intqet amalot' te jay aj te nab'il Qtata Dios b'ix te pomb'il, b'ix intjaw awin kyajlal kye aj nkyena'on Qtata Dios tzi. ² Per k'on qet amalot' te tziyay aj ti'jx te jay aj te nab'il Qtata Dios; k'on xik asi' tkwentil tzan tpaj te nini oje xik q'apo' kye aj k'ontil' nkye'okslan, b'ix te amaq' aj pawa' te Qtata Dios nlay qet kxjani', oqtelb'aj kywab'e' oxe aq'b'i tuky'i mey.* ³ B'ix okyexe'l nlajo' kab'e' yolil nyol, b'ix oxe aq'b'i tuky'i mey† okyepakb'ayon nyol. Kyetz owokel ksi' kyq'anaq naqe kyq'anaq aj b'is ate'.‡ ⁴ Kye ja yolil nyol, kyetz iktza' kye kab'e' wi' olib b'ix kye kab'e' tqatel kandel aj akyeqet twitz te Qajawil aj tajaw kyaqil twitz tx'o'tx'.* ⁵ Qatzun at ab'l tgan k'ulun jun nya'tx galan kyil'j, [kyetz oxe'l kyq'uma' kyyol]§ tzan kyqetb'aj tz'e'sa' kyaqil kyajq'oj, ikxji okamel te aj tgan k'ulun jun nya'tx galan kyil'j. ⁶ Kyetz at kyajwalil tzan kylamon twitz ka'j tzan k'on stzaj jab' tuj kyaqil q'ij aj nkyeyolin nyol,* b'ix ax at kyajwalil tzan tok te a' pur kyik' kyitza'* b'ix tzan stzaj ksama' ky'ila'j yab'il twitz tx'o'tx' iktza'x kyetz kygan. ⁷ Per ya oj tmankun kypakb'an kyaqil, yaji jun naqe txkup* aj tzajnaq† tuj te jul aj k'ontil' txe',* oq'ojiyon kyil'j, b'ix okyeqtel titza' b'ix okyeqtel tkansa'.* ⁸ B'ix ya kye kxlimal okyekajel tanlet tuj tkayul te aj amaq'ji, aj chman amaq' aj ja' oqet kansa' te Kyajawil twitz krus, b'ix tzan tpajji n'ok q'uma' iktza' Sodom* b'ix Ejipt. ⁹ B'ix kye kyaqil xjal tuj kyaqil amaq' b'ix kyaqil kyijajil xjal b'ix tuj kyaqil yol b'ix ja'chq' tzajnaq' tuj kyaqil nasyon, oxe'l kye'e' te kxlimal oxe q'ij tuky'i mey, b'ix nlay k'zoqpij tzan kyqex muqu'. ¹⁰ B'ix kyaqil kye aj nkyenajan twitz tx'o'tx' okyechalajel, oqtel kyq'ijla', okyesipayon kyoyej kxolx, okyechalajel tzan tpaj ojetq kyekamik kye yolil nyol aj nkyeyolin tuq te kyk'ulb'en kye xjal twitz tx'o'tx' nya'tx galan.»

¹¹ Per yaji, ya ma ky'ik te oxe q'ij tuky'i mey, yaji te Txew Qtata Dios aj ntzaj tsi' qanq'in, ejaw tanq'insa', b'ix kyaqil aj e'ok e'en kyetz eb'ajxob' nim. ¹² B'ix kye pakb'on oxik kchan tuj ka'j twi† jun xjal otzaj tq'uma' kongan ikxjani: «Pe'ejatz tznani.» Ntons ejax tuj ka'j tuj muj b'ix kyaqil kye kyajq'oj e'ok e'en tetz. ¹³ B'eyxnajji otzaj jun kab'junab' b'an jwert,* b'ix te tlajujil' part te amaq' oqet tilan, b'ix tzan tpaj te kab'junab' eb'ajkamik wuq mil (7000) xjal, b'ix yatzun kye aj k'ontil' ekamik, eb'ajxob' b'ix eb'ajna'on te Qtata Dios aj atjax tuj ka'j.

¹⁴ A te tkab'i' nim xhcho'nal ma'tx ky'ikni per tzulnaj te toxi'.

* **10:10** Ezq 2:8-3:3 * **11:1** Ezq 40:3 * **11:2** Ax: 42 qya'. Te nini parej iktza' 1260 q'ij b'ix iktza' oxe aq'b'i tuky'i mey; Luks 21:24. † **11:3** Ax: 1260 q'ij. Te nini parej iktza' 42 qya' b'ix iktza' oxe aq'b'i tuky'i mey. ‡ **11:3** Ax: kyq'anaq xtx'otx'al sak pit. Owok ksi' ntzani tzan kyb'is. * **11:4** Zac 4:1-14 § **11:5** Ax: owelatiz jun q'aq' tuj ktzi'. * **11:6** 1Re 17:1 * **11:6** Exo 7:17-19 * **11:7** Satanas; Tmkn 12:3,9 † **11:7** Ax: njatz. * **11:7** Tmkn 9:1,2,11; 17:8; 20:1,3 * **11:7** Dan 7:21-22 * **11:8** Gén 19:4-28 * **11:13** Tmkn 6:12; 16:18-19

Te Aj Oky'ik Aj Tok Oq'sa' Te Twuqi' Trompet

¹⁵ Yaji te twuqi' ángel owok toq'sa' te strompet, b'ix yaji oxik ncha'o' kywi' ky'ila'j xjal nkyeyolin kongan tuj ka'j ikxjani: «Ajna'l a te Qtata Dios b'ix te Koloyon aj Joyomaj titza' ok'uluyon mandad ti'j te twitz tx'o'tx' kyaqil, b'ix ok'uluyon mandad b'eyx te jun-ele'x ti'j kyaqil.» ¹⁶ Ya kye aj kaj tuj kawnaq (24) tijxjal aj wit'like' tuq tuj kywit'lel twitz Qtata Dios, eb'ajqet mejlet tuky'i tajsik kywitz max twitz tx'o'tx' b'ix ena'on tetz. ¹⁷ Nxik tuq kyq'uma' ikxjani: «Pixon te yatz Tata Dios, yatz aj mas nim awajwalil twitz kyaqil, yatz aj [b'eyx] atichqet ajna'l b'ix atichqetkix tuq. Yatz ma'tx kaj kyaqil tuj aq'ab' tuky'i awajwalil b'ix ajna'l ma'tx chk'ulun mandad tuky'i awajwalil ti'j kyaqil. ¹⁸ Kye xjal eb'ajjaw q'ojlik awi'j, per ajna'l yatz ma'tx tzaj aq'oj kyi'j, ma'tx pon or tzan aq'uman kyil kye kamnaq. Ajna'l ma'tx pon or tzan txik asi' kyanab' kye aj q'apo' kyib' nkye'aq'unan te yatz, kye aj yolil ayol b'ix kye txq'anqy aj pawame' awitza', a'e' aj nchqet tuq kxjani', qa nim kyajwalil qatzun nya'txji.* B'ix ma'tx pon or tzan kypon anajsa' kye aj cha nkyek'ulun nya'tx galan twitz tx'o'tx'.»

¹⁹ B'ix yaji, te jay aj tuj ka'j aj nab'il Qtata Dios ojaqet b'ix tuj te jay eb'ajil tuq te kaxh aj telponx ti'j te yol aj oxik tsi' te Qtata Dios oqtxi'. B'ix ajun xhliky'lika'j tuq, b'ix ajun kywi' xjal txik cha'on tuq, b'ix ajun ray nim tuq, b'ix otzaj jun nim kab'junab', b'ix oqet tz'aqik nim saqsb'aqon.*

12

Aj Oky'ik Ti'j Te Xuj Aj Ch'inky Tuq Tky'ix

¹ Yaji, ojaw kanet twitz ka'j jun seny b'an chuktky ikxjani: Jun xuj ntx-aqtxon tuq iktza' q'ij,* b'ix te qya' atqet tuq tjaq' toq, b'ix tuj twi' atjax tuq jun tkoron akye'ok tuq kab'lajuj che'w ti'j. ² Te xuj ch'inky tuq tky'ix b'ix b'an nqawun tuq tzan xhcho'nal te ala'mj tzan tpaj ma'tx pon styemp tuq tzan tky'ix.* ³ Yaji ojaw kanet twitz ka'j junky seny b'an chuktky, jun nim txkup per naqe jun matij semejante kan, kyaqti'j, b'ix ate' tuq wuq twi' b'ix lajuj tkach,* b'ix tuj junjunchaq kye wuq twi' atjax jun tal tkoron. ⁴ B'ix tuky'i tje' e'el tky'isu' te toxi' part kye che'w twitz ka'j b'ix etzaj txo'o' twitz tx'o'tx'.* B'ix te aj matij semejante kanni owa'let twitz te xuj aj n'alan tuq, tzan txik xhcho' tuq te tal oj titz'jik. ⁵ Te xuj otalaj jun tal ichan aj ok'uluyon kwent kyaqil xjal twitz tx'o'tx' tuky'i nim tajwalil.† Per te k'wa'l ojaw eq'i' b'ix ojax in tuj ka'j tuky'i Qtata Dios tzan sten tuky'i'l tuj twit'lel aj ja' nk'ulun mandad. ⁶ Yatzun te xuj owoqik max tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon, aj ja' at tuq jun tewb'il k'ulumaj tzan Qtata Dios tzan tuq tqet k'ulu' kwent txini oxe aq'b'i tuky'i mey.‡

⁷ Ntons yaji owaq'ik jun q'oj tuj ka'j. Te Migel* b'ix kye txq'anqy ángel tuky'i'l, kyetz nkyeq'ojin tuq tuky'i te aj matij semejante kan. Te kan nq'ojin tuq b'ix n'ok tuq one' tzan txq'anqy ángel a'e' aj tuky'i'l, ⁸ per k'onti'l okyipaj, b'ix k'onti'l tuq jun luwar te kyetz tuj ka'j. ⁹ Owetz in te aj matij semejante kan kyaqti'j, aj kan b'an oqtxi' tijky,* aj tb'i "Tajaw Choj" b'ix ax "Satanas"*

* **11:15** Dan 7:14,27   * **11:18** Isa 24:1-3   * **11:19** Tmnk 8:5; 16:18   * **12:1** Ax: jun xuj atok tuq te q'ij ti'j iktza' tq'anaq.   * **12:2** Miq 4:10   * **12:3** Dan 7:7   * **12:4** Dan 8:10   † **12:5** Ax: tuky'i jun stortol pur k'uxb'il; Sal 2:9.   ‡ **12:6** Ax: 1260 q'ij; te nini parej iktza' 42 qya' b'ix iktza' oxe aq'b'i tuky'i mey.   * **12:7** Dan 10:13,21; 12:1   * **12:9** Gén 3:1-7   * **12:9** Job 1:6-12; Mat 4:10; Mak 1:13; Kya 26:18; Rom 16:20; 2Kor 2:11; 11:14

tb'i, aj nkyequet teq'i' kyaqil xjal twitz tx'o'tx', b'ix tetz kyuky'i kye ángel etzaj xon twitz tx'o'tx'. ¹⁰ Ntons oxik nchan tuj ka'j twi' jun xjal nyolin tuq kongan ikxjani: «Ajna'l ma'tx tzul te Koloyon tuky'i nim tajwalil, b'ix ikxji tzan tk'ulun mandad te Qtata Dios ti'j kyaqil, ma'tx tzul te Koloyon aj Q'umankaj Oqtxi' tzan te Qtata Dios b'ix at toklen tzan tk'ulun mandad. Komo ma'tx tz'ex xon te aj npoqon tuq kye qerman, aj nxik tuq poqon te kyetz b'ajq'ij b'ix b'ajaq'b'il twitz Qtata Dios.* ¹¹ Per ma'tx qet kyitza' tzan tpaj toklen wit'let kyk'u'j ti'j xhchiky'el Te Tal Moch aj owel aj tkamik, b'ix ax tzan tpaj nxik tuq kyq'uma' kye txq'anky te b'an'ax aj kyeb'en tuq ti'j tetz, b'ix k'onti'l eb'ajxob' tzan kykamik [tzan tpaj kyokslb'en ti'j Te Tal Moch]. ¹² Tzan tpaj nini, pe'echalaj waq etetz aj tuj ka'j. Yatzun etetz aj nkxnajan twitz tx'o'tx' qatzun tuj te nim a', last a'ix tzan tpaj te Tajaw Choj ma'tx qex exol tuky'i tq'oj, komo teb'enky nya'tx nimky tuj tq'ij.»

¹³ Ntons, ya ma tz'ok ten te matij semejante kan ojetq tzej xon twitz tx'o'tx', ntons owok lapet ti'j te xuj aj ojetq tuq talan te tal ichan, owok lapet ti'j tzan tjaw tlajo'. ¹⁴ Per yatzun te xuj, etzaj si' kab'e' txiky' iktza' txiky' jun chman yoq'on, tzan tuq txik lipan tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon aj ja' tuq oqtel k'ulu' kwent oxo aq'b'i tuky'i mey,[§] b'ix laq'chik ti'j te matij semejante kan. ¹⁵ Per tuj stzi' te matij semejante kan owetz jun chman a' tzan tuq tkanon ti'j te xuj, tzan txik iqa' tuq tzan te a'. ¹⁶ Per te tx'o'tx' owonen ti'j te xuj, te tx'o'tx' oxikb'aj tuk'a' te a' aj owetz tuj stzi' te matij semejante kan. ¹⁷ Ntons te matij semejante kan masky ojakul tq'oj ti'j te xuj, astilji tzan tjaz tq'oj oxwa'q q'o'jion kyij kye txq'anky tijajil te xuj, a'e' aj nqet kyoksla' te Qtata Dios b'ix nxik tuq kyq'uma' kye txq'anky te b'an'ax aj kyeb'en tuq ti'j Jesukrist. ¹⁸ B'ix yaji te matij semejante kan okaj wa'let stzi' te nim a'.

13

Aj Tok Si' Jun Kyecha'l Kye Xjal Tzan Kye Matij Txkup

¹ Ntons yaji oxik wen jun naqe jun matij txkup tuj te nim a' ikja'n tuq tjazt. Ate' tuq lajuj tkach b'ix wuq twi', b'ix tuj junjunchaq kye lajuj tkach atjax jun tal tkoron, b'ix tz'ib'a' kyij kye twi' pur tuq yol b'an nya'tx galan nyolin ti'j te Qtata Dios.* ² Te aj txkupni aj oxik wen, mer iktza' jun [nim txkup aj tuj k'ul] leopardo tb'i, anke kye toq [b'an nim] naqe toq jun os b'ix te stzi' [ax b'an nim] iktza' stzi' jun leon.* B'ix yaji te matij semejante kan oxik tsi' jun tbalor te aj junky, b'ix jun twit'lel aj ja' b'a'n tzan tk'ulun mandad, b'ix oxik tsi' nim tajwalil [tzan tyolin te tky'ixel]. ³ Jun twi' te txkup at tuq jun ok'ol ti'j b'ix okamel tuq, per yaji te ok'ol ob'antikky. Astilji kyaqil kye xjal twitz tx'o'tx' eb'ajlab'an ti'j, e'okslan ti'j. ⁴ Ntons ena'on ti'j te matij semejante kan tzan tpaj oxik tsi' tajwalil te aj junky naqe txkup, b'ix ax ena'on ti'j te aj naqe txkup ikxjani: «¿Ab'l opoyon iktza' ja ntzani? ¿Ab'l otnimsa'tz tk'u'j tzan tq'ojin tuky'i'l?» ⁵ B'ix ax oxik tzoqpi' tzan tjiq'b'an tib' b'ix tzan tyolin yol b'an nya'tx galan ti'j Qtata Dios, b'ix otzoqpij tzan tk'ulun iktza'x tgan oxo aq'b'i tuky'i mey.* ⁶ Ntons owaq'ik tzan tyolin yol b'an nya'tx galan ti'j Qtata Dios b'ix ti'chq yol b'an nya'tx galan ti'j te tzej Qtata Dios b'ix kyij kyaqil aj akyejax tuj ka'j.* ⁷ B'ix ax oxik tzoqpi' tzan tq'ojin kyij kyaqil kye aj pawame' a'ox te Qtata Dios, b'ix oxik tzoqpi' tzan kyqet titza',* b'ix oxik si' tajwalil

* **12:10** Job 1:9-11; 2:1-7; Zac 3:1   § **12:14** Parej iktza' 1260 q'ij tuj Tmnk 12:6; Dan 7:25; 12:7.

* **13:1** Dan 7:8; Tmnk 17:3,7-12   * **13:2** Dan 7:4-6   * **13:5** Ax: 42 qya'; te nini parej iktza' 1260 q'ij b'ix iktza' oxo aq'b'i tuky'i mey.   * **13:6** Dan 7:8,26; 11:36   * **13:7** Dan 7:21

kyajsik kyaqil kyijajil xjal b'ix kyajsik kyaqil amaq' b'ix kxol xjal aj nkyeyolin kyaqil yol b'ix kyajsik kyaqil nasyon. ⁸ Kyaqil xjal twitz tx'o'tx' okyena'oyon ti'j te aj naqe matij txkup. A'e' kyetz kye aj k'onti'l tz'ib'anqex kyb'i tuj te u'j aj nyolin ab'le' kye aj at jun kyanq'in tzan tpaj Te Tal Moch, te Tal Moch aj atx aj tqet k'ulu' te twitz tx'o'tx' [q'umankaj tuq] tzan tkamik [tzan kyanq'in kye aj nkye'okslan ti'j].

⁹ Qa at jun ab'l aj ate'ok txkyin, instzaj xhcha'o' kyaqil ntzani: ¹⁰ Ab'lchaq aj okyexe'l pres [tzan tpaj te Qtata Dios ostzoqpi'tz tzan tky'ik ikxji], kyetz okyexe'l in pres. Yatzun kye aj kansal xjal tuku'y'i machit kansb'il, ax kyetz okyekamelkix tuku'y'i machit kansb'il.* Ti'j kyaqil ntzani, a tgan nim kypasens kye aj pawame' te Qtata Dios b'ix a tgan tzan tok wit'let kyk'u'j ti'j.

¹¹ Ntons, yaji oxik wen junky naqe txkup ikja'n tuq tjatz twitz tx'o'tx', b'ix ate' tuq kab'e' tkach naqe tkach moch. Per nyolin tuq [b'an kaw] iktza' jun matij semejante kan. ¹² B'ix at tuq tajwalil tzan tk'ulun twitz te junky matij txkup iktza' te aj junky tgan, b'ix ntk'ulu' tuq tzan tqet xob'le' tzan kyaqil twitz tx'o'tx' b'ix tzan kyqet mejlet kyaqil xjal na'ol te matij txkup aj ob'antik te ok'ol ti'j twi'. ¹³ B'ix nqet tuq tk'ulu' ti'chq yek'b'il aj b'an nkyelab'an kye xjal ti'j, komo nb'antik tuq tzan tqetz tin q'aq' twitz ka'j kywitz kyaqil xjal. ¹⁴ B'ix tzan tpaj kyaqil aj yek'b'ilni aj nb'antik tuq tuku'y'i nim tajwalil tzan tok ten te junky, ikxji eqet teq'i' kyaqil xjal twitz tx'o'tx' b'ix oxik tk'ulu' mandad kyetz tzan tqet kyk'ulu' jun titzb'alil te aj tb'ay txkup aj oqet ok'onsa† b'ix ob'antikky. ¹⁵ Oxik si' tajwalil tzan txik tsi' tanq'in‡ te titzb'alil te tb'ay aj naqe txkupni, tzan tyolin te aj titzb'alilni, b'ix tzan tkansan kyaqil aj nlay kyeqet mejlet na'ol tetz. ¹⁶ B'ix ax otk'ulu'j tzan tok si' jun techa'l ti'j kyb'anq'ab' qatzun tajsik kywitz kyaqil xjal —kyaqil kye aj at nim kyajwalil b'ix kye aj nya'tx nim kyajwalil,* b'ix kyaqil kye aj q'inon-e' b'ix kye aj meb'a', b'ix kye aj mosime' b'ix kye aj nya'tx mosime' — [otk'ulu'j tzan tok si' te techa'l ky'i'j] ¹⁷ b'ix nijunwt tuq b'a'n tzan tk'ayin ni tzan tloq'on qa k'onti'l atok te techa'l aj telponx ti'j tb'i te [tb'ay] matij txkup qatzun te tajlal ti'j tb'iji. ¹⁸ Ntons a tgan tzan tqet qb'isu' tuj tume'l ti'j ntzani. Ab'lchaq kye aj b'a'n tzan tqet kyb'isu' ti'j ntzani, intjaw kyajla' alkyetz tajlal te aj matij txkupni, komo te nini tajlal jun xjal, b'ix te ja tajlalni qaq oqal tuku'y'i qaqlajuj tuj mutx' (666).

14

Te Kyb'itz Kye Aj Oqal Tuky'i Kaj Tuj Oxqal Mil (144,000) Xjal Aj Tijajil Israel

¹ Ntons oxik we'e' Te Tal Moch wa'lqet tuq twi' te witz aj Si6n [tb'i], b'ix akyeqet tuq oqal mil tuku'y'i kaj tuj oxqal mil (144,000) xjal tuku'y'i'l, b'ix tajsik kywitz nyolin tb'i tetz b'ix tb'i Stat.* ² B'ix oxik ncha'o' nkyeyolin tuq tuj ka'j, b'ix kywi' iktza' twi' jun nim a' tib'x nxojin, iktza' jun ray b'an jwert, b'ix iktza' kywi' txq'an aj nkyeb'itzan tuku'y'i arp. ³ B'ix kye aj nkyexik ncha'o', nxik tuq kyb'itza' jun b'itz ak'aj twitz te twit'lel aj ja' nk'ulun mandad te [Qtata Dios] b'ix kywitz kye kaj txkup [aj na'oyon te Qtata Dios] b'ix kywitz kye [kaj tuj kawnaq (24)] tijxjal. A'ox kye aj oqal tuku'y'i kaj tuj oxqal mil (144,000) xjal aj ekolet* kxol kye aj akyeqet twitz tx'o'tx', a'ox kyetz b'a'n tuq tzan tel kyniky' ti'j te b'itz. ⁴ Kye ja ntzanije' a'e' kye aj k'onti'l ejoyon choj tuku'y'i xuj, kyetz tume'l nkyeb'et, b'ix a'e' kye ja ntzanije' aj lapike' ti'j Te Tal Moch ja'chq aj ja' nky'ik. Kye ja ntzanije' a'e' kye aj b'an tb'ay eb'ajkolet kxol kye xjal, tzan kyok

* **13:10** Jer 15:2 † **13:14** Ax: owok ok'onsa' tuku'y'i machit aj q'ojb'il. ‡ **13:15** Ax: tzan txik tsi' txew. * **13:16** Isa 24:1-3 * **14:1** Ezq 9:4; Tmnc 7:3 * **14:3** Ax: xjal aj eloq'et.

te Qtata Dios b'ix Te Tal Moch. ⁵ B'ix kyetz, k'onti'l owetz jun nik'b'il tuj ktzi', kyetz k'onti'l jun tidi' nya'tx galan kyij'.^{*}

Te Tpakb'alil Aj Eq'i' Tzan Kye Ox Angel Tzan Txik Kypakb'a' Kxol Kyaqil Xjal Twitz Tx'o'tx'

⁶ Yaji oxik wen junky ángel nlipan twitz ka'j b'ix eq'i' tuq titza' te tpakb'alil galan aj k'onti'l nponaj b'ix tetz tmandad tzan txik tswa' te tpakb'alil kye kyaqil xjal twitz tx'o'tx', kye kyaqil nasyon b'ix kye kyaqil kyijajil xjal b'ix tuj kyaqil kyyolx, b'ix tuj kyaqil amaq'. ⁷ Nxik tuq tpakb'a' kongan ikxjani: «Intqet exoble' te Qtata Dios b'ix intqet ejiq'b'a' tzan tpaj ma'tx pon te q'ij tzan txik tsi' xhcho'nal kyij' kye aj at kyil. Pe'eget mejlet na'ol tetz, te aj oget k'ulun te twitz ka'j b'ix te twitz tx'o'tx' b'ix te nim a' b'ix kyaqil kye soch.»

⁸ Yaji junky ángel owok lapetky ti'j, b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Ma'tx qet, ma'tx qet te nim amaq' Babilony,^{*} aj ma'tx tk'uluj tzan kyniky'b'en kyaqil amaq' te kyk'ajajb'en aj nkyetzeqtik ti'j iktza' ti'j te xhb'a'j.»[†]

⁹ Ntons yaji at tuq junky toxi' ángel, owok lapet kyij' kye tb'ay, b'ix ntyoli' tuq ikxjani: «Qa at ab'l aj oqtel tna'o' te matij txkup b'ix ti'j titzb'alil, qatzun ma stzoqpij tzan tok si' te techa'l tajsik twitz qatzun ti'j tq'ab'ji, ¹⁰ tetz ax owokel te'e' tq'oj Qtata Dios,[‡] oxe'l si' jun nim xhcho'nal ti'j tuky'i q'aq' tuky'i asupr,^{*} oxe'l si' xhcho'nal ti'j twitz Te Tal Moch b'ix kywitz kye ángel aj pawame' a'ox te Qtata Dios. ¹¹ Te jun-ele'x te tsib'al te xhcho'nal ojawel, b'ix nlay kye'ojlan ni chijq'ij ni qonik'an kyaqil kye aj nkyena'on te matij txkup b'ix te titzb'alil, b'ix kyaqil kye aj atok te techa'l kyij'.»^{*}

¹² Ntons, te ja ntzani a tgan tzan kyipan tuky'i nim kypasens kye aj pawame' te Qtata Dios, kye aj nqet kyoksla' Qtata Dios b'ix k'onti'l nkaj ksi' tzan tok wit'let kyk'u'j ti'j Jesus. ¹³ B'ix oxik nchan tuj ka'j, ntzaj tuq q'uma' wetz ikxjani: «Intqet atz'ib'a' ntzani: Ajna'l galanx-alo kye aj okyekamel aj nkye'okslan ti'j Qajaw.» B'ix kyij' te Txew Dios ikxjani: «B'an'ax ikxji, tzan kyojlan ti'j kyaqil kyaq'umb'en, komo te kyk'ulb'en telponx titza' wit'lik kyk'u'j ti'j Qtata Dios.»

Te Xjal Aj Eq'i' Tjob'il Triw Tuj Tq'ab'

¹⁴ Ntons, yaji wetz oxik wen jun muj b'an sjapun b'ix tajsik te muj wit'lik tuq jun xjal mer iktza' tijajil xjal^{*} b'ix atjax tuq tuj twi' jun tkoron pur xtx'otx'al oro, b'ix tuj tq'ab' jun job'il triw ajun te'. ¹⁵ Ntons owetz junky ángel tuj te jay aj nab'il Qtata Dios b'ix oxik tq'uma' kongan te aj atjax tuq tajsik muj, oxik tq'uma' ikxjani: «Intjaw awin te ajob'il b'ix pajo'on tzan tpaj ma'tx tz'ok ky'ixk'oj te awalj twitz tx'o'tx', b'ix ma'tx pon tyemp tzan tjaw.»^{*} ¹⁶ Ya te aj wit'lik tuq tajsik te muj, ojaw tin te tjob'il b'ix oky'ik tin tajsik te tx'o'tx', b'ix ojaw tk'upuj te awalj.

Te Angel Aj Eq'i' Jun K'upb'il Lob'j Ub Tuj Tq'ab'

¹⁷ Ntons yaji, junky ángel owetz tuj te jay tuj ka'j aj nab'il Qtata Dios, b'ix ax eq'i' tuq titza' jun tk'upb'il ajun te'. ¹⁸ B'ix tuj te pomb'il [tuj te jay aj nab'il Qtata Dios], owetz junky ángel aj at tuq tajwalil ti'j te q'aq'. Tetz oxik tq'olb'e' te aj eq'i' tuq te tk'upb'il aj ajun te', oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Intky'ik awin te ak'upb'il tuj te awalj, b'ix inkyel ak'upu' kyaqil te resim lob'j ub twitz tx'o'tx'

^{*} **14:5** Sof 3:13   ^{*} **14:8** Isa 21:9; Tmnk 18:2   [†] **14:8** Kastiy: hacer beber del vino del furor de su fornicación.   [‡] **14:10** Ax: otniky'b'e'tz te xhb'aj aj telponx te xhcho'nal aj otzajel tsi' Qtata Dios; Sal 75:8; Isa 51:17; Tmnk 16:19.   ^{*} **14:10** Gén 19:24   ^{*} **14:11** Isa 34:10   ^{*} **14:14** Dan 7:13   ^{*} **14:15** Joel 3:13

tzan tpaj ma'tx q'anxik.» ¹⁹ Ntons te ángel oky'ik tin te tk'upb'il twitz tx'o'tx' b'ix owel tk'upu' kyaqil te resim lob'j ub, b'ix oqex tsi' tuj jun nim tqatel tzan tuq tetz yitz'let. [Te ntzani telponx] owokel kye xhcho'nal tuj tq'ab' Qtata Dios kye aj k'onti'l nkye'okslan. ²⁰ Te resim lob'j ub owetz yitz'o' tuj te tqatel ti'jx te amaq', b'ix tuj te tqatel owetz pur kyik',* ojakon max tjaq' ktzi' kway, b'ix nxik tb'ete' tuq ox oqal (300) kilómetr.Š

15

Kye Wuq Angel Aj Eq'i' Kye Laq Kyitza'

¹ Ntons owok joto' tuj nwitz junky seny tuj ka'j, b'an nim b'ix chuktky, aj b'an ngolab'an ti'j. Oxik wen wuq ángel, b'ix eq'i' tuq kyitza' wuq txakl xhcho'nal b'an nim, b'ix a'ox kye ja txakl xhcho'nal ntzani aj oky'el masky b'ix tuky'i te ntzani ojawetz tq'oj Qtata Dios. ² B'ix ax oxik wen jun chq'aj iktza' xtx'otx'al pur kristal samo' tuky'i q'aq', b'ix wal'ke' tuq tzi kye aj oqet kyitza' te matij txkup, a'e' aj k'onti'l ena'on te titzb'alil b'ix k'onti'l oky'amoj tzan tok si' kyij' te tajlal te tb'i, b'ix eq'i' tuq kyarp aj ojetq tuq xik si' kyetz tzan Qtata Dios. ³ Kyetz nxik tuq kyb'itza' jun b'itz aj oqet stz'ib'a' Moisés,* te Moisés aj q'apo' tuq tib' n'aq'unan tuq te Qtata Dios. Nxik tuq kyb'itza' ikxjani tzan kyn'a'on [te aj n'ok q'uma'] Te Tal Moch: «Tata Dios. Yatz at mas nim awajwalil twitz kyaqil, kyaqil aj nqet ak'ulu' b'an nim b'ix ngolab'an ti'j. Kyaqil aj nchk'ulun tume'l b'ix b'an'ax. Yatz a'ich te twitzale' k'ulul mandad kyij' kyaqil amaq'. ⁴ ¿Ab'l nlay qet xob'len te yatz? ¿Ab'l nlay qet jiq'b'an te yatz? Komo a'ox yatz a'ich b'an k'onti'l achoj. B'ix kyaqil xjal twitz tx'o'tx' okye'ulel awitz tzan kyqet mejlet na'ol te yatz.* B'ix ma'tx tz'ok en kyaqil aj ma'tx qet ak'ulu' tuky'i akawb'il tuj aq'ab'.»

⁵ Ntons, ya ma ky'ik kyaqil nini, yaji oxik wen tuj ka'j b'ix ojaqet te jay tuj ka'j aj nab'il Qtata Dios, te jay tabernaculo [aj telponx tetz atqet kxol txjalil].*

⁶ B'ix e'etz tuj te jay wuq ángel aj eq'i' tuq wuq txakl xhcho'nal kyitza', atok tuq kyq'anaq xtx'otx'al lino, b'ix b'an sjapun b'ix b'an xhqitz'un, b'ix atok tuq twitz kypech jun kyk'alel pur xtx'otx'al oro [aj telponx ti'j kyajwalil]. ⁷ Jun te kykajil aj txkup [aj na'oyon te Qtata Dios] oxik tsi' wuq uk'b'il kye wuq ángel. Per kye uk'b'il nojnaq tuq tuj pur tuky'i xhcho'nal aj oxel tsi' te Qtata Dios tzan tq'oj [kyij' kye aj tajq'oj], te Qtata Dios aj itz'oj te jun-ele'x. ⁸ B'ix ajun sib' onoj tuj te jay tzan tpaj xhchqitz'un'al b'ix b'an nim tajwalil, b'ix nijunwt xjal b'a'n tuq tzan tox txini* max oj tmankun kye wuq xhcho'nal aj ntzaj si' tuq tzan kye wuq ángel.

16

¹ Ntons yaji oxik nchan tuj te jay aj nab'il Qtata Dios tuj ka'j nxik tuq q'uma' kyuky'i kye wuq ángel ikxjani: «Pex waq qo'ol kye wuq uk'b'il kyajsik [kye xjal] twitz tx'o'tx' aj telponx owokel esi' kyij' kye wuq xhcho'nal b'an nim tzan tpaj tq'oj Qtata Dios.»*

² Ntons yaji oxik te tb'ay ángel b'ix oxik tswa' te tb'ay xhcho'nal b'an nim kyajsik [kye xjal] twitz tx'o'tx',† b'ix owok kyij' kye aj atok tuq kyij' te techa'l

* **14:20** Isa 63:3; Tmkn 19:15   Š **14:20** Ax: jun mil tuky'i qaq oqal stadión.   * **15:3** Exo 15:1-18

* **15:4** Sal 86:9   * **15:5** Exo 38:21   * **15:8** Exo 40:32-35; 1Re 8:10-11; 2Cró 5:13-14; Isa 6:4   * **16:1**

Ax: «Pex waq tuj kyaqil twitz munt qo'ol kye wuq kop aj nojnaq tuky'i tq'oj Qtata Diosni.»   † **16:2** Ax: oqet tqo' te tkop. Ax ikxji kyij' ja' nyolin "oxik tswa' xhcho'nal" tuj Tmkn 16:3,4,8,10,12,17.

te matij txkup, a'e' aj nkyequet mejlet na'ol te titzb'alil, ojaw kanet tx'a'k kyij',* b'ix k'onti'l tuq tremeyul b'ix ajun taq'ikal.

³ Ntons yaji te tkab'i' ángel oxik tswa' te tkab'i' xhcho'nal b'an nim tzan tok te nim a' pur kyik', per naqe xhchiky'el jun kamnaq, b'ix eb'ajkamik kyaqil tidi'chq aj nkye'anq' in tzi.

⁴ Ntons yaji te toxi' ángel oxik tswa' te toxi' xhcho'nal b'an nim tzan kyok kye a' b'ix kye soch pur kyik'.*

⁵ Yaji oxik nchan te ángel aj [n'e'en] kye a' twitz tx'o'tx', ntyoli' tuq ikxjani: «Yatz aj b'an k'onti'l achoj, yatz aj atichqet kixi' b'ix atichqet tuq, yatz at akawb'il tuj aq'ab' tzan tpaj ma'tx kyexik asi' tuj il [kye aj xjalni]. ⁶ Komo kyetz eb'ajqet kykansa' kye aj pawame' tuq te yatz b'ix kye aj yolil ayol, per ajna'l ma'tx xik asi' kyik' te kyuk'a', b'ix te nini nkyajo.» ⁷ B'ix oxik nchan twi' junky otzaj yolin tuj te pomb'il ikxjani: «B'an'ax ikxji Tat, yatz mas nim awajwalil twitz kyaqil, yatz fuky'i tume'l b'ix tuky'i akawb'il tuj aq'ab' [nkyexik apoqo' kye aj at kchoj].»

⁸ Ntons yaji te tkaji' ángel oxik tswa' twitz te q'ij te tkaji' xhcho'nal b'an nim, b'ix [te Qtata Dios otk'uluj] tzan kyqet tz'e'sa' kye xjal tzan te q'ij.† ⁹ B'ix kye xjal eqetb'aj xuli', b'ix eyolin yol b'an nya'tx galan ti'j Qtata Dios aj at tajwalil ti'j kyaqil ja xhcho'nalni, b'ix k'onti'l ojaw kky'ixpu' kynab'lin tzan tqet kyjiq' b'a' te tetz.

¹⁰ Ntons yaji te tjweb'i' ángel oxik tswa' te tjweb'i' xhcho'nal b'an nim tajsik te aj matij txkup tuj twit'lel aj ja' nk'ulun mandad. Yaji tuj kyaqil tkwentil aj ja' nk'ulun mandad tuq owok b'an qlolj.* Kye xjal nqet tuq b'aj ktx'a'o' kyaq' tzan xhcho'nal. ¹¹ B'ix eyolin yol b'an nya'tx galan ti'j Qtata Dios aj tuj ka'j tzan tpaj te xhcho'nal aj n'ok kyen tuq b'ix tzan tpaj te ktx'a'ak kyij', b'ix k'onti'l ojaw kky'ixpu' kynab'lin.

¹² Ntons yaji te tqaqi' ángel oxik tswa' te tqaqi' xhcho'nal b'an nim tzan tqex ky'ixwik te chman a' aj tb'i' Eufrásés,* tzan kky'ik kye twitzale' k'ulul mandad [kyuky'i kye ksoldad], a'e' aj tzajnaqe' tuq aj ja' njakul q'ij. ¹³ Yaji oxik wen e'etz tuj stzi' te matij semejante kan, b'ix tuj stzi' te matij txkup, b'ix tuj stzi' te junky naqe txkup aj nya'tx b'an'ax yolin, e'etz tuj ktzi' kyetz ox malspirit naqe kyeka'yin xtx'o'. ¹⁴ Komo kye ntzani malspirit aj b'a'n tuq tzan kyk'ulun seny tuky'i nim kyajwalil, ikja'n kxik chimol kyaqil kye twitzale' k'ulul mandad twitz tx'o'tx' [kyuky'i kye ksoldad] tzan kyq'ojin ti'j Qtata Dios tuj aj q'ij aj okyexe'l tsi' tuj il te Qtata Dios kye xjal aj nya'tx galan, per te Qtata Dios mas nim tajwalil twitz kyaqil.

¹⁵ («Tzaj eten» [ntq'uma' te Qajaw]. «Wetz kyinpon iktza' jun eleg'».* Galanxalo te aj atok ttab'l, b'ix atok tq'anaq tzan k'on tex sqit b'ix tzan k'on tqet ky'ixwik oj tky'ik kyaqil ntzani.) ¹⁶ B'ix [kye aj ox malspiritni] e'ok kchimo' kyaqil kye twitzale' k'ulul mandad [kyuky'i kye ksoldad] tuj te luwar aj tb'i' tuj te yol ebrey «Armagedon.»§

¹⁷ Ntons yaji te twuqi' ángel oxik tswa' te twuqi' xhcho'nal aj b'an nim tuj kyaq'iq'. B'ix yaji tuj te jay aj nab'il Qtata Dios, mer tuj te twit'lel Qat aj ja' nk'ulun mandad, oxik nchan twi' [te Qtata Dios] otzaj tyoli' ikxjani: «Ajna'l ma'tx b'antik.»* ¹⁸ Ntons ajun xhliky'lika'j otzaj, b'ix ajun kywi' xjal txik cha'on tuq, b'ix ajun ray tuq, b'ix otzaj jun kab'junab' mas b'an jwert twitz

* **16:2** Exo 9:10 * **16:4** Exo 7:17-21 † **16:8** Ax: q'aq'. * **16:10** Exo 10:21 * **16:12** Isa 11:15-16 * **16:15** Mat 24:43-44; Luks 12:39-40; Tmnk 3:3 § **16:16** Te Armagedon ax n'ok tuq q'uma' Armegid oqtxi' b'ix ax n'ok q'uma' Megid; Jue 5:19; 2Re 23:29; 2Cr6 35:22. * **16:17** Tmnk 21:6

kye txq'anqy kab'junab' aj oje ky'ik atx aj kyten kye xjal twitz tx'o'tx'.^{*} ¹⁹ Te nim amaq' oqet pax, owel oxo pedas, b'ix kye amaq' tuj kyaqil twitz tx'o'tx' eb'ajqet xitan. Yatzun te Qtata Dios k'onti'l owajnaj ti'j tk'u'j te nim amaq' aj Babilony, otzaj nim tq'oj ti'j b'ix oxik tsi' jun xhcho'nal b'an nim.^{*} ²⁰ Kyaqil tx'o'tx' tuj te nim a' b'ix kyaqil witz eb'ajqetnaj,^{*} ²¹ b'ix otzaj twitz ka'j kyajsik kye xjal jun saqsb'aqon jun kintalchaq talal. B'ix kye xjal eb'ajyolin yol b'an nya'tx galan ti'j Qtata Dios tzan tpaj te aj saqsb'aqonni jun xhcho'nal b'an nim.^{*}

17

Aj Txik Si' Tuj Il Te Amaq' Babilony

¹ Ntons jun kxol kye wuq ángel aj eq'i' tuq kyitza' kye wuq uk'b'il,^{*} otzaj tyoli' wetz ikxjani: «Qalan tzani. Oxe'l nyek'u' titza' oxe'l si' tuj il te xuj aj nkyeqet teq'i' xjal,^{*} te xuj [aj telponx ti'j jun amaq']^{*} aj atqet ja' ate' ky'ila'j a'.² Kyaqil kye kywitzale' k'ulul mandad twitz tx'o'tx' oxik ksamo' kyib' tuky'i'l, † b'ix ax kyaqil xjal twitz tx'o'tx' okyniky'b'e'j [te aj nxik tsuqu' kyuky'i'l] aj iktza' jun xhb'a'j aj ncho'on kywi' titza'.» ‡

³ Yaji inxik tin^{*} te Txew Dios tuj jun luwar b'an ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon. B'ix oxik wen jun xuj wit'lijax tajsik jun txkup kyaqti'j, b'ix ti'j te txkup tz'ib'a' tuq ti'j pur yol b'an nya'tx galan ti'j Qtata Dios, b'ix ate' tuq wuq twi' b'ix lajuj tkach.^{*} ⁴ Te xuj atok tuq tq'anaq morad teb'l b'ix kyaq, b'ix b'an txaku' tuq tuky'i' oro b'ix tuky'i' tal ab'j b'an tb'anil b'ix uwj perla b'an tb'anil. B'ix eq'i' tuq tuj tq'ab' jun uk'b'il xtx'otx'al oro b'ix te aj atqex tuq tuj telponx te tk'ajajb'en b'ix kyaqil tk'ulb'en aj ajq'o'ja' twitz tzan Qtata Dios.⁵ B'ix tz'ib'a' tuq tajsik twitz jun tb'i chuktky, b'ix nyolin ikxjani: Babilony Aj Nim [Amaq'], Kyamaq' Kye Aj Nkyexnaq'tzan Te K'ajajb'il] B'ix Kyaqil Aj Ajq'o'ja' Twitz Tzan Qtata Dios. ⁶ B'ix te xuj k'onti'l ntnab'e' tuq tib' tzan tpaj tkansb'en § ky'ila'j xjal aj pawame' te Qtata Dios b'ix nkyepakb'an tuq ti'j Jesus. B'ix wetz b'an nkyinlab'an tuq nim ti'j kyaqil ntzani.

⁷ Ntons yaji, te ángel otzaj tq'uma' wetz ikxjani: «¿Tistil b'an nchlab'an? Wetz oxe'l nq'uma' tidi' telponx ti'j te xuj b'ix ti'j te aj matij txkup iqal tetz, aj wuq twi'ni b'ix lajuj tkach. ⁸ Te aj txkup ma'tx xik awenni, tetzniini [jun xjal] aj atqet tuq per ya k'onti'l sinoke ikja'n tjatz tuj te jul aj k'onti'l txe' b'ix cha swal tkamiky tzul.^{*} B'ix kye aj nkyenajan twitz tx'o'tx' aj k'onti'l tz'ib'angex kyb'i'j tuj te u'j te qanq'in^{*} atx aj tkajlen k'ulu' te twitz tx'o'tx', kyetz okyelab'ayon oj tok kyen te aj naqe txkup aj atqet tuq b'ix ajnal' ja' k'onti'l per tzul junky'elky. ⁹ Ti'j te ntzani a tgan tzan qb'isun tuj tume'l. Kye aj wuq twi'ni telponx kyij' wuq witz aj ja' wit'lik te xujni, b'ix ax telponx kyij' wuq twitzale' k'ulul mandad. ¹⁰ B'ix jweb' kxol kye ja twitzale' k'ulul mandadni oje kyekamik, b'ix jun nk'ulun mandad ajnal', b'ix te junky mina' tjakon tuj twit'lel ja' ok'uluyon mandad, per ya oj tjakon te aj tmankb'il, nlay ten nim

* **16:18** Tmnk 8:5; 11:13,19 * **16:19** Ax: tzan tuk'an te tuk'a' te xhcho'nal; Sal 75:8; Isa 51:17; Tmnk 14:10. * **16:20** Tmnk 6:14 * **16:21** Exo 9:23-24; Tmnk 11:19 * **17:1** Tmnk 15:7; 16:1 * **17:1** Ax: te xuj aj nk'ajajinqet. Te yol "k'ajajin" tuj Tyol Dios atqet telponx oj stzaj qna'o' junky dios; Exo 34:15; Jue 2:17; 8:27; 1Cró 5:25; Sal 106:39; Ezq 6:9; 20:30; 23:35-37; Os 4:12; 5:4; 9:1; 1Tim 1:19; 4:1; 2Tim 4:4; Ebr 3:12; 2Xhp 3:17; Tmnk 17:5. * **17:1** Tmnk 18:2,10,21 † **17:2** Ax: eb'aj k'ajajin tuky'i'l. ‡ **17:2** Kastiy: se han embriagado con el vino de su fornicación; Jer 51:7. * **17:3** Tmnk 4:2; 21:10 * **17:3** Tmnk 13:1 § **17:6** Ax: kyik'. * **17:8** Tmnk 11:7 * **17:8** Sal 69:28

tuj. ¹¹ Yatzun te aj naqe txkup aj atqet tuq oqtxi' per ajna'l k'onti'l, a tetz owokel te twajxaqi' [twitzale' k'ulul mandad]; tetz jun te kywuqil b'ix ikja'n txik tzan tponajsa' b'eyx te jun-ele'x. ¹² Yatzun kye aj lajuj kachni, telponx lajuj twitzale' k'ulul mandad aj mina' kyk'amon kyajwalil tzan kyk'ulun mandad, per okyk'amo'tz kyajwalil cha jun rat junx tuky'i te aj txkupni.* ¹³ Kye ja lajuj k'ulul mandadni, kyetz dyakwerd ate' tzan tkaj ksi' kyaqil kyajwalil tuj tq'ab' te [xjal aj naqe jun] matij txkup, b'ix ax kyaqil aj ja' nkyek'ulun mandad tuq. ¹⁴ Okyeq'o'jijon ti'j [te aj n'ok q'uma'] Te Tal Moch per okyeqtel titza' tzan tpaj tetz aji te Kyajawil Kyi'j Kyaqil Kye Aj At Nim Kyajwalil, b'ix ax a tetz te Twitzale' K'ulul Mandad Kyi'j Kyaqil Kywitzale' K'ulul Mandad.* B'ix kye aj ajune' tuky'i'l, kyetz a'e' kye aj uk'leme' titza', b'ix joyome' titza' b'ix k'onti'l nkaj ksi' tzan kyokslan ti'j.» ¹⁵ B'ix te ángel otzaj tq'uma' junky'el wetz ikxjani: «Kye ky'ila'j a' aj ma xik awen aj ja' wit'liqet te xuj aj nkyeqet teq'i' kye amaq', kye aj ky'ila'j a'ni telponx kye [kyaqil] amaq' b'ix b'uch'uj xjal b'ix nasyon b'ix [xjal aj nkyeyolin kyaqil] yol. ¹⁶ B'ix kye lajuj twitzale' k'ulul mandad b'ix te matij txkupni, owokel kyajq'o'ja' te xuj [aj telponx ti'j te amaq' Babilony] aj nkyeqet teq'i' txq'anky, b'ix okajel ksi' b'an takun, owelal kyin kyaqil tidi' tzi b'ix okajelb'aj kxitu' b'ix owokel ksi' tq'aq'b'el.* ¹⁷ Komo te Qtata Dios oqex tsi' tuj kyanim aj tgan tetz tzan kyk'ulun, tzan kyten dyakwerd tzan txik kyq'apo' kyajwalil tuj tq'ab' te aj matij txkup, max cha'oj tkanonkix iktza' ma'tx tq'umaj Qtata Dios. ¹⁸ Te xuj aj ma'tx xik awenni, telponx te aj matij amaq' aj nk'ulun mandad kyij kye twitzale' k'ulul mandad twitz tx'o'tx'»

18

Aj Tponaj Te Amaq' Babilony

¹ Ntons, ya ma ky'ik kyaqil nini, yaji oxik wen junky ángel ikja'n tuq tqetz tuj ka'j b'ix nim tuq tajwalil, b'ix kyaqil te twitz tx'o'tx' okaj b'an xhk'atun tzan tpaj xhchqitz'unal. ² B'ix oxik tq'uma' kongan ikxjani: «Ma'tx ponaj, ma'tx ponaj te aj nim amaq' Babilony, b'ix ma'tx tz'ok kyjay malspirit, ma'tx tz'ok kyjay kyaqil txakl malspirit, b'ix kyjay kyaqil txakl pich' aj nya'tx galan-e' b'ix b'an qusquje'.* ³ Komo kyaqil nasyon twitz tx'o'tx' ma'tx kyniky'b'ej te kyk'ajajb'en kye aj amaq'ni, te kyk'ajajb'en aj nkyetzeqtik ti'j iktza' ti'j te xhb'aj'.* B'ix kyaqil kye twitzale' k'ulul mandad twitz tx'o'tx' ma'tx xik ksamo' kyib' kyuky'i'l,† b'ix kyaqil kye xk'a'mon twitz tx'o'tx' ma'tx kye'ok q'inon tzan tpaj titza' kye aj amaq'ji nkyetzeqtik ti'j kyq'inomal.»

⁴ Ntons oxik nchan twi' jun xjal nyolin tuq tuj ka'j ikxjani: «Etetz waq aj a'ix nxjalil, pe'etetz waq kxol kye aj amaq' ni'n* tzan k'on txik esamo' etib' kxol tuj aj kchojni, tzan k'on tky'ik eti'j aj xhcho'nal b'an nim aj oky'el kyij kyetz. ⁵ Komo ma'tx ch'uqjik kchoj, ma'tx jakon max twitz ka'j,* b'ix Qtata Dios ma'tx qet tb'isu' ti'j kyaqil aj nya'tx galan ma'tx kyk'uluj. ⁶ Intqet k'ulu' kyuky'i'l iktza'x ma'tx kyk'uluj kyetz kyuky'i' txq'anky. Intel kchojo' kab'e'-el iktza'x ma'tx kyk'uluj.* Intel kchojo' kab'e'-el mas nim xhcho'nal twitz te aj

* **17:12** Dan 7:24 * **17:14** Tmkn 19:16 * **17:16** Ax: kye lajuj kach b'ix te matij txkup, owokel kyq'o'ji' te xuj, b'ix owelal kyin kyaqil tidi' tetz b'ix okajel ksqitb'a', b'ix te xhchi'jel oxe'l kchi' b'ix oqtel ktz'e'sa'. * **18:2** Isa 13:21-22; 21:9; Jer 50:39-40; Tmkn 14:8 * **18:3** Ax: ma'tx kyniky'b'ej te xhb'aj' aj nk'ulun tzan stzeqtik tzan tk'ajajin. Tmkn 17:1; Jer 51:7. † **18:3** Ax: ek'ajajin tuky'i'l. * **18:4** Isa 48:20; Jer 50:8 * **18:5** Jer 51:9 * **18:6** Sal 28:4; 137:8; Jer 50:29

oxik ksi' kyetz kye txq'anky.[†] ⁷ Intxik si' jun nim xhcho'nal kyij' b'ix intok kyen twitz oq'el b'an nim iktza'x kyetz ma'tx qet kyjiq'b'a' kyib' b'ix iktza'x kyaqil aj ma'tx tz'el kygani'. Komo nkyq'uma' tuq tuj kyanim ikxjani: «Qetz galan ato', ngok'ulun mandad tuky'i nim qajwalil, qetz nya'tx iktza' byud a'o', nlay tz'ok qen twitz oq'el.» ⁸ Astilji b'eyx cha tuj jun q'ij, oqtel kyajsik kyetz tidi'chq xhcho'nal b'ix kamikyj b'ix b'is b'ix wa'ij, b'ix owokel si' kyq'aq'b'el tzan tpaj te Qtata Dios at tajwalil tuj tq'ab' tzan txik tpoqo' kyetz.»^{*}

⁹ Ntons kye kywitzale' k'ulul mandad twitz tx'o'tx' aj oxik ksamo' kyib' [kyuky'i kye aj amaq' Babilony],[§] b'ix aj e'ok q'inon tzan tpaj aj amaq'ji, kyetz owokel jun b'is tuj kyanim b'ix okye'oq'el oj txik kyen tsib'al oj tok tq'aq'b'el. ¹⁰ Cha okyekajal ka'yin laq'chik tzan knob'al ti'j te aj xhcho'nal. Oxe'l kyq'uma' ikxjani: «¡Last! ¡Last te nim amaq' Babilony! Per cha tuj jun rat* stzaj jun nim xhcho'nal tajsik.»^{*} ¹¹ B'ix ax kye xk'a'mon twitz tx'o'tx' ax okye'oq'el b'ix owokel jun b'is tuj kyanim, tzan tpaj ya k'onti'l ab'l oloq'oyon te kyk'ayjel, ¹² te kyk'ayjel aj oro, plata, tal ab'j aj b'an tb'anil txik ka'yin b'ix kar, b'ix perla, xq'apj lino [aj b'an tz'u'in], xq'apj [kar] aj púrpura tebl', xq'apj seda [aj b'an tb'anil], xq'apj [kar] aj kyaq tebl', b'ix kyaqil [tb'anil] tz'alam aj at tk'ok'jal, b'ix ti'chq [b'an tb'anil] aj xtx'otx'al marfil, b'ix ti'chq k'ulumaj tuky'i tz'alam [aj kar], b'ix tuky'i brons, b'ix tuky'i k'uxb'il, b'ix tuky'i mármol, ¹³ ax kyk'ayjel canela, b'ix ti'chq tk'ok'jal wab'j, b'ix te pom, remeyj, b'ix ti'chq tk'ok'jal, b'ix ta'al ub, b'ix aseyt, arin, triw, b'ix alo'mj, karner, kway, karret, b'ix ax nxik kyk'ayi' xjal aj mosime' kyitza', qa kchi'jel qatzun kyanimji ¹⁴ [B'ix kyekyitel ti'j te nim amaq' ikxjani]: «Ajna'l b'eyx te jun-ele'x ma'tx ponaj te kyq'inomal kye aj amaq'ni b'ix kyaqil aj n'el tuq kygani', ya nlay tz'ok ikxji junky'elky.» ¹⁵ B'ix ax kye aj nkyexk'a'man tuky'i tidi'chq, kyetz aj e'ok q'inon tzan tpaj aj amaq'ji, kyetz cha okyekajel ka'yin laq'chik tzan knob'al ti'j te xhcho'nal aj nky'ik tuj te amaq', okye'oq'el b'ix owokel jun b'is tuj kyanim b'ix oxe'l kyq'uma' ikxjani: ¹⁶ «¡Last! ¡Last! Te aj nim amaq'ni, b'an nxmakalin tuq b'ix txini pur xq'apj xtx'otx'al lino [b'an tz'u'in], xq'apj [kar] aj púrpura [tebl'], xq'apj aj kyaq tebl', b'ix b'an txaku' tuq tuky'i xtx'otx'al oro, b'ix tuky'i tal ab'j aj b'an tb'anil txik ka'yin b'ix kar, b'ix tuky'i perlas. ¹⁷ Per cha tuj jun rat ma'tx mankun kyaqil te kyq'inomal kyetz txini.» B'ix ntons ax kyaqil chofer kye bark b'ix kyaqil kye aj nkyeb'et tuj a', b'ix kye aq'unon tuj bark b'ix kyaqil kye aj at kyaq'un tzan tpaj te nim a', kyaqil kyetz cha eb'ajkaj ka'yin laq'chik. ¹⁸ B'ix aj txik kye'e' te tsib'al aj n'ok tuq tq'aq'b'el te amaq', nkyewayun tuq, nxik kyq'uma' tuq ikxjani: «¿Alkyetz junky amaq' iktza' tuq ja chman amaq'ni?» ¹⁹ Ntons [tzan tpaj kyb'is] njax tuq kypuqu' quq tuj kywi', b'ix nkye'oq' b'ix ntzaj tuq kynano tetz, nxik kyq'uma' tuq ikxjani kongan: «¡Last! Last te ja nim amaq'ni, komo tzan tpaj kyaqil kyq'inomal kyetz txini, e'ok q'inon kyaqil kye tajaw bark. ¡B'ix cha tuj jun rat ma'tx kaj takun, ma'tx ponaj! ²⁰ Yatzun etetz aj atikxjaj tuj ka'j b'ix etetz aj pawamix te Qtata Dios b'ix etetz aj tky'ixel Jesus a'ix b'ix etetz aj yolil tyol Dios a'ix, pe'echalaj ti'j ja amaq'ni tzan tpaj te Qtata Dios ma'tx tk'ulul tume'l etuky'i'l aj xtxik tsi' tuj il ja amaq'ni.»^{*}

²¹ Ntons yaji jun ángel b'an nim tbalor ojaw tin jun chman ab'j nage jun semejante ka'. Oxik txon tuky'i nim tq'oj tuj te nim a', b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Ikxjani oxe'l xon kongan tjaq' a' te nim amaq' Babilony, b'ix ya nlay

[†] **18:6** Ax: intxik esamo' kab'e'el mas jwert tuj te uk'b'il aj ja' tetz oxik tsamo'. * **18:8** Isa 47:8-9

[§] **18:9** Ax: ek'ajajin tuky'i'l. * **18:10** Ax: cha jun or. * **18:10** Ezq 26:16-18 * **18:20** Jer 51:48-49

tz'ok e'e'tky junky'el.* ²² B'ix ya nlay tz'ok cha'o' txini twi' arp ni twi' xux ni twi' trompet,* ya nlay kye'oknoj txini aq'unon aj b'a'n kyek'ulun tidi'chq tb'anil, b'ix ya nlay xik cha'o' twi' jun ka' kyeb'il triw. ²³ Ya nlay q'analin jun q'analb'il txini, b'ix ya nlay xik cha'o' jun pyest tzan tpaj ma'tx tz'ok junan jun ab'l.* Anke kye aj nkyexk'a'man tuq tuj ja amaq'ni a'e' tuq kye aj at nim kyajwalil b'ix nim kyq'inomal, per tzan tpaj te chmanb'il tuj aj amaq'ni, eget eq'i' kyaqil nasyon twitz tx'o'tx'. ²⁴ Kye xjal aj ja amaq'ni eget kykansa'† kye aj yolil tyol Dios b'ix kye [txq'anky] aj pawame' te Qtata Dios b'ix kyaqil aj oje kyeqet kansa' twitz tx'o'tx'.*»

19

Oj Kyq'ijlan Ky'ila'j Xjal Tuj Ka'j

¹ Ntons, ya ma ky'ik kyaqil nini, yaji oxik ncha'o' kywi' ky'ila'j xjal nkyey-olin tuq tuj ka'j kongan ikxjani: «jQkyaqil qob'ajna'on te Qtata Dios!»* A tetz te Koloyon qi'j, a tetz te b'an nim tajwalil, a tetz te aj atqet kyaqil tuj tq'ab'. ² Komo tetz at tkawb'il tuj tq'ab' b'ix tuj tume'l nkyexik tsi' tuj il, b'ix ma'tx xik tpoqo' kye a'e' aj amaq'* aj nqet kyeq'i' kyaqil xjal twitz tx'o'tx' tzan tox ksamo' kyib' kyuky'i'l.† B'ix ma'tx tk'uluj te Qtata Dios tzan telb'aj kchojo' kykamiky'‡ kye aj q'apo' kyib' nkye'aq'unan tuq te tetz.»

³ Yaji oxik kyq'uma' junky'el ikxjani: «jQkyaqil qob'ajna'on te Qtata Dios! jTe tsib'al aj amaq'ni nlay kaj tzan xhch'uqin!»*

⁴ Kye kaj tuj kawnaq (24) tijxjal b'ix kye kaj txkup [aj na'oyon te Qtata Dios] eget mejlet tuky'i tajsik kywitz twitz tx'o'tx' b'ix ena'on ti'j Qtata Dios aj wit'lik tuq tuj twit'lel aj ja' nk'ulun mandad, nkyq'uma' tuq ikxjani: «Intky'ikxwit ikxji. jQkyaqil qob'ajna'on Qtata Dios!»§ ⁵ Ntons tuj twit'lel oxik cha'o' twi' jun xjal aj ntq'uma' tuq ikxjani: «Pe'ena'on waq te Qtata Dios, ekyaqil etetz aj q'apo' etib' nkx'aq'unan te tetz, b'ix nqet etoksla', ekyaqil etetz qa k'onti'l etajwalil qatzun aj at nim etajwalilji.»*

⁶ B'ix oxik nchan junky'el kywi' ky'ila'j xjal aj nkyeyolin iktza' jun nim a' nxojin ntrenun b'ix iktza' ray b'an jwert ntrenun.* Nkyq'uma' tuq ikxjani: «jQkyaqil qob'ajna'on te Qtata Dios!»* Te Qajaw a te Qtata Dios aj nk'ulun mandad per tuky'i mas nim tajwalil kywitz kyaqil. ⁷ Qob'ajchalaj waq, b'ix qob'ajchalajsan b'ix intqet qjiq'b'a' te Qtata Dios b'ix tzan tpaj ma'tx pon or tzan qten junx tuky'i [te aj n'ok q'uma'] Te Tal Moch qetz a'o' iktza' te «Txu'jel» b'ix list ato'. ⁸ Ma'tx stz'ok si' jun jq'anaq xtx'otx'al lino b'an tz'u'in b'ix b'an sjapun.» (Komo te aj lino telponx kye kyk'ulb'en tuj tume'l kye aj pawame' te Qtata Dios.)

⁹ Te ángel otzaj tq'uma' junky'el wetz ikxjani: «Intqet atz'ib'a' ikxjani: Galanx-alo kye aj ma'tx kyetzaj uk'le' tzan kyq'ijlan oj tok junan [te aj n'ok q'uma'] Te Tal Moch.» B'ix oxik tq'uma'ky ikxjani: «Te ja ntzani b'an'ax Tyol Qtata Dios.» ¹⁰ Ntons inqet mejlet tuq txe' toq tzan nna'on tetz, per tetz otzaj tq'uma' wetz ikxjani: «K'on ak'uluj ikxji. Wetz a'in ax q'apo' wib' nkyin'aq'unan te Qtata Dios iktza' yatz b'ix iktza' kye txq'anky awerman aj

* **18:21** Jer 51:63-64; Ezq 26:21 * **18:22** Ezq 26:13 * **18:23** Jer 25:10 † **18:24** Ax: kyik'.

* **18:24** Jer 51:49 * **19:1** Ax: jAleluyal * **19:2** Tmkn 17:18 † **19:2** Ax: kyk'ajajb'en. Intqet awen ja' nyolin ti'j 17:1. ‡ **19:2** Ax: kchiky'el. Deu 32:43; Isa 34:6. * **19:3** Isa 34:10 § **19:4** Ax:

jAleluyal * **19:5** Isa 24:1-3 * **19:6** Ezq 1:24 * **19:6** Ax: jAleluyal

k'onti'l nkaj ksi' tzan txik kypakb'a' te b'an'ax ti'j Jesus. A'ox Qtata Dios b'a'n tzan ana'on. Komo te Txew tgan tzan qpakb'an te b'an'ax ti'j Jesus.»*

Aj Kyqet Tzan Te Qajaw Kye Tajq'oj

¹¹ B'ix yaji oxik wenky te ka'j jago', b'ix oxik wen jun kway saqti'j b'ix te aj iqa' tuq titza' n'ok q'uma' "Te Aj K'onti'l Nkaj Tsi' Te Galan" b'ix ax n'ok q'uma' "Te Aj Jun Yolin," b'ix tetz tucky' tkawb'il tuj tq'ab' nkyexik tpoqo' kye xjal, b'ix ax tucky' tkawb'il tuj tq'ab' nq'ojin kyi'j kye tajq'oj. ¹² Kye tb'aq' twitz naqe toq q'aq',* b'ix akyejax tuj twi' ky'ila'j tal tkoron, b'ix tz'ib'an-ok tuq jun tb'i aj nijunwt n'el tniky' ti'j sinoke a'ox tetz, ¹³ b'ix atok tuq tq'anaq b'an ajun tuq kyik' ti'j, b'ix tetz tb'i "Te Tyol Qtata Dios," ¹⁴ b'ix lapike' tuq ti'j kye q'ojyon aj tuj ka'j, b'ix atok kyq'anaq xtx'otx'al lino b'an tz'u'in, saq febl b'ix b'an sjapun,* b'ix iqame' tuq tzan kway pur saqti'j. ¹⁵ Nyolin tucky'i yol naqe nq'ojin tucky' jun tmachit aj tq'ojb'il, b'an ajun te', b'ix okyeto'k'onsa'tz kyaqil nasyon twitz tx'o'tx' tucky' te tyol. Okyegtal tk'ulu' mandad tucky' stortol k'uxb'il [aj telponx okyegtal tk'ulu' mandad tucky' tkawb'il tuj tq'ab', nlay kaj alkawet ti'j nijunwt].* A tetz te aj nxajon nyitz'on te ub [aj telponx] nxik tsi' xhcho'nal kyi'j kye xjal tzan tpaj b'an nim tq'oj Qtata Dios aj mas nim tajwalil twitz kyaqil.* ¹⁶ B'ix ti'j te tq'anaq b'ix ti'j toq tz'ib'an-ok ikxjani: Te Twitzale' K'ulul Mandad Kyi'j Kyaqil Kywitzale' K'ulul Mandad. B'ix ax tz'ib'an-ok ti'j ikxjani: Te Kyajawil Kyi'j Kyaqil Kye Aj At Nim Kyajwalil.* ¹⁷ B'ix oxik wen jun ángel wa'lqet tuq twitz† te q'ij, nq'olb'en tuq kyi'j kyaqil pich' twitz ka'j, nxik tuq tq'uma' kongan ikxjani: «Pe'etjaz waq, intok echimo' etib' tzan tpaj te Qtata Dios oqtel tsi' jun nim ewe'. ¹⁸ Pe'etjaz tzan txik echi' kchi'jel kywitzale' k'ulul mandad* b'ix kchi'jel k'ulul mandad soldad b'ix kchi'jel xjal aj nim kybalar, b'ix kchi'jel kway b'ix kchi'jel aj akyejax kyajsikji, kchi'jel kye aj mosime' b'ix kye aj nya'tx mosime', b'ix kchi'jel kye aj nya'tx nim kyajwalil b'ix kye aj at nim kyajwalil.»* ¹⁹ Oxik wen te [xjal aj naqe jun] matij txkup b'ix kye k'ulul mandad twitz tx'o'tx' tucky' ksoldad ojetq tz'ok kchimo' kyib' tzan kyq'ojin tucky' te aj iqa' tzan te saqti'j kway b'ix kyuky'i tsoldad tetz. ²⁰ Ntons etzyet te [xjal aj naqe jun] matij txkup b'ix te pakb'on aj nya'tx b'an'ax titza'. A te aj nk'ulun tuq ti'chq yek'b'il tucky' nim tajwalil twitz te txkup b'ix aj eqet eq'in kye aj okyk'amoj te techa'l te matij txkup kyi'j b'ix ena'on ti'j te titzb'alil.* Ntons etzyet b'ix itz'oje'x eb'ajxik xo'o' kykab'il tuj te nim q'aq' aj nbranun tucky' asupr.† ²¹ Ya kye txq'anky eb'ajqet kansa' tzan te aj iqa' tajsik te kway tzan te tyol aj n'etz tuq tuj stzi' naqe jun tmachit kansb'il, b'ix ikxji kyaqil kye pich' eb'ajnoj [tzan kchi'jel kye tajq'oj Qtata Dios].

20

Aj Tkaj K'alo' Te Ma Chman Txkup Jun Mil Aq'b'i

¹ Ntons yaji oxik wen jun ángel ikja'n tuq tqetz tzajnaq tuq tuj ka'j, b'ix eq'i' tuq tyabul jaqb'il te jul aj k'onti'l txe', b'ix eq'i' tuq tuj tq'ab' jun chman kaden. ² B'ix te ángel oqet tk'alo' te matij semejante kan, b'ix okaj tk'alo' jun mil aq'b'i. Te aj matij semejante kan ax n'ok q'uma' te "aj matij kan oqtxi'","*

* **19:10** Ebr 1:1-8 * **19:12** Dan 10:6 * **19:14** Tmnc 3:5; 7:14; 19:8 * **19:15** Tmnc 2:27; Sal 2:9 * **19:15** Isa 63:3; Joel 3:13; Tmnc 14:19-20 * **19:16** Tmnc 17:14 † **19:17** Ax: tuj te q'ij.
* **19:18** Ezq 39:17-20 * **19:18** Isa 24:1-3 * **19:20** Tmnc 13:1-18 † **19:20** Cha'oj tqet tz'e'sa' te asupr, n'ok jun kyaq b'an jwert b'ix ax n'el jun txewal. * **20:2** Gén 3:1

aj tb'i te "Tajaw Choj" b'ix ax n'ok q'uma' "Satanas." ³ Ntons oqex txon te ángel te matij kan tuj te jul aj k'onti'l txe', b'ix okaj tlamo' b'ix oqet tsi' tal te tlamelul te jul, tzan tkaj txini jun mil aq'b'i tzan k'on kyqet teq'i'ky kye xjal.* B'ix max cha'oj tky'ik te jun mil aq'b'i, yaji oxel tzoqpi' junky'el per cha jun rat. ⁴ Ntons, ax oxik wen ky'ila'j wit'lelj b'ix kye aj wit'like' tzi a'e' kye aj oxik si' kyajwalil tzan kyk'ulun mandad.* B'ix [exik wen] kyanim kye aj eqet kansa'† tzan tpaj kypakb'en te b'an'ax ti'j Jesus b'ix tzan tpaj kypakb'en te b'an'ax ti'j tyol Qtata Dios,* b'ix kyaqil kyanim kye aj k'onti'l ena'on ti'j te [xjal aj nage jun] matij txkup ni ti'j te titzb'alil, b'ix k'onti'l okytzozqpij tzan tok si' techa'l tajsik kywitz qa ti'j kyq'ab'ji, b'ix [owe'e]j ejaw anq'in junky'el b'ix ek'ulun mandad junx tuky'i Krist jun mil aq'b'i.† ⁵ Te ntzani a te tb'ay b'uch'uj xjal aj okyejawel anq'in b'ix kye txq'anqy xjal aj ojetq kyekamik, nlay kyejaw anq'in max oj tky'ik te jun mil aq'b'i. ⁶ Galanx-alo b'ix pawame' te Qtata Dios kye aj okyejawel anq'in tb'ay. Nlay tz'ok kyen te tkab'i' kamikyj,* sinoke okyeqtelten na'ol Qtata Dios tuky'i Krist b'ix okyek'uluyon mandad jun mil aq'b'i junx tuky'i Krist.

Te Aj Oky'el Oj Txik Tzoqpi' Te Twitzale' Joyol Q'oj Oj Tmankun Te Tyemp Jun Mil Aq'b'i

⁷ Ntons, ya oj tky'ik te jun mil aq'b'i, te Satanax ojawetz tzoqpi', ⁸ b'ix okyeqtel teq'i' kye xjal§ tuj kyaqil part twitz tx'o'tx' b'ix kye aj Gog* b'ix Magog. Okye'okel xhchimo' tzan kyq'ojin b'ix kye tsoldad okye'okel nage sanik.* ⁹ [Owok joto' tuj nwitz], eb'ajnoj txini,† b'ix ejaw xtx'u'k te amaq', cha owok-oq kymaq' te kyamaq' kye aj pawame' te Qtata Dios, aj amaq' aj nqet tuq gani' nim tzan Qtata Dios. Per yatzun kyij kye kyajq'oj, oqetz jun q'aq' tuj ka'j kyij' b'ix eb'ajmankun kyaqil. ¹⁰ Te Tajaw Choj aj ojetq tuq qet eq'in kyetz, oqex xon tuj te nim q'aq' aj nbranun tuky'i asupr,† aj ja' eqex xon te [xjal aj nage jun] matij txkup b'ix te yolil tyol aj nya'tx b'an'ax titza'. Tzi owokel kyen xhcho'nal b'ajq'ij b'ix b'ajaq'b'il b'e'yx te jun-ele'x.

¹¹ B'ix oxik wen jun xjal wit'lik tuq tuj twit'lel aj ja' nk'ulun mandad b'ix te twit'lel b'an nim b'ix saq tuq, b'ix oxik wen twitz tetz eqet naj te twitz ka'j b'ix te twitz tx'o'tx', ya k'onti'l tuq kyoken. ¹² B'ix exik wen kye aj ojetq tuq kyekamik, kye aj nim tuq kyajwalil b'ix kye aj nya'tx nim tuq kyajwalil,* wal'ke' tuq twitz te wit'lelj, b'ix txq'an u'j ejaw jaqo', b'ix ax ojaw jaqo' junky u'j aj nyolin ab'le' kye aj okye'anq'iyon te jun-ele'x, b'ix otzaj q'uma' kyaqil kchoj kye kamnaq iktza'x kyk'ulb'en aj tz'ib'ankaj kyuj kye u'j.* ¹³ Komo kyaqil kye aj oje kyekamik ejaw anq'in junky'el, kye aj ekamik tuj te nim a' b'ix kye txq'anqy kamnaq,* kyaqil ejaw anq'in tzan txik q'uma' kchoj iktza'x tuq te kyk'ulb'en. ¹⁴ Oponaj te kamikyj b'ix ax oponaj ja' nkyexik kyanim kye xjal aj nkyekamik,† kykab'il eponaj tuj te nim q'aq'.† Te ja nim q'aq'ni a te tkab'i' kamikyjji. ¹⁵ B'ix kyaqil kye xjal aj k'onti'l tuq tz'ib'anqex kyb'i tuj

* **20:3** Ax: naciones. * **20:4** Dan 7:9-10,22; Mat 19:28; Luks 22:30 † **20:4** Ax: kye aj owel in kywi'. * **20:4** Tmkn 6:9 † **20:4** Kyij' kye aj oqet kyitza' te nya'tx galan: 1Kor 15:51-58; 1Tes 4:13-18; Tmkn 2:26-28; 3:12,21; 5:8-14; 6:9-11; 19:5-9. * **20:6** Tmkn 2:11; 20:14; 21:8 § **20:8** Ax: naciones. * **20:8** Ezq 38:2-39:16 * **20:8** Ax: iktza' aren stzi' te nim a'. † **20:9** Qanq telponx tkwentil Israel. † **20:10** Intqet awe'e' tidi' nyolin ti'j asupr tuj 19:10. § **20:11** Ax: k'onti'l ja' tuq tzan kyten; 2Xhp 3:10-12. * **20:12** Isa 24:1-3 * **20:12** Dan 7:9-10 * **20:13** Ax: Ades. † **20:14** Ax: Ades. † **20:14** Ax: te kamikyj b'ix te Ades exik xo'o' tuj te chman q'aq' aj b'an nim nage jun nim a'; Tmkn 2:11; 20:6; 21:8.

te u'j aj nyolin ab'le' kye aj okye'anq'iyon te jun-ele'x, yaji kyetz exik xon tuj te nim q'aq'.

21

Owokel Junky Tx'o'tx' Ak'a'j B'ix Junky Ka'j Ak'a'j

¹ Yaji oxik wen junky twitz ka'j ak'a'j b'ix junky twitz tx'o'tx' ak'a'j tzan tpaj te tb'ay twitz ka'j b'ix te tb'ay twitz tx'o'tx' eqet naj b'ix ya k'onti'l te nim a'.^{*} ² B'ix oxik wen te Jerusalen ak'a'j,^{*} te amaq' aj paw'a te Qtata Dios b'ix ch'inwt nya'tx galan tuj, ikja'n tuq tgetz tuj ka'j, tzajnaq tuky'i Qtata Dios. B'an txakumaj tuq iktza' jun xuj aj b'an nxmakalin owokel junan tuky'i tichmil.^{*} ³ B'ix oxik nchan twi' jun xjal nyolin tuq kongan tuj te wit'lelj ikxjani: «Ajna'l te Qtata Dios nnajan kxol kye xjal. Te Qtata Dios onajayon kxol b'ix kyetz okye'okel txjalil. Te Qtata Dios axk tetz oqtelten kyuky'i'l te jun-ele'x.»^{*} ⁴ b'ix tetz okye'okel tb'ek'a'.^{*} B'ix ya k'onti'l te kamikyj, ya k'onti'l te b'is, ya k'onti'l te oq'el, b'ix ya k'onti'l te xhcho'nal, tzan tpaj kyaqil aj at tuq tb'aya' oje ponaj.»^{*}

⁵ Ntons, te aj nk'ulun mandad aj wit'liqet tuj twit'lel otzaj tq'uma' ikxjani: «Wetz ajna'l nqet nk'ulu' kyaqil ak'a'j.» B'ix ax otzaj tq'uma' ikxjani: «Intqet atz'ib'a' tzan tpaj te aj nxiknq'uma'ni, b'an'ax b'ix b'a'n tzan twit'let ek'u'j ti'j.»^{*} ⁶ B'ix ax otzaj tq'uma' wetz ikxjani: «Ma'tx b'antik kyaqil. Wetz a'in te tb'ay b'ix a'in te tmankb'il, [kyaqil tyemp akyinget], a'in wetz nkyin'aq'san kyaqil b'ix a'in wetz nkyinmankunsan kyaqil. Ab'l aj nk'achjik, wetz ox'e'l nsi' tuk'a' tzan tanq'in te jun-ele'x b'ix cha tkotz.»[†] ⁷ Kye aj okyipa'tz, okykotzi'tz kyaqil ntzani, b'ix wetz okyin'okel Dios te kyetz, b'ix kyetz okye'okel nk'wa'al.^{*} ⁸ Per kye aj nkyexob', b'ix kye aj k'onti'l nkye'okslan, kye aj b'an tz'il kyanim, kye aj kansal xjal, kye aj cha kyk'ajajin qet, kye aj nkyechmanin, kye aj nkyena'on ti'j titzb'alil jun tidi', kyaqil kye la'j-e', kyaqil kyetz okyexe'l tuj te nim q'aq' aj nbranun tuky'i asupr; te ntzani te tkab'i' kamikyj.»^{*}

⁹ Yaji tzaj te jun ángel kxol kye kywuqil aj eq'ime' tuq kyitza' kye wuq uk'b'il aj ja' akyeqex tuq kye kymankb'il wuq txakl xhcho'nal aj otzajel si'. Otzaj tq'uma' te ángel wetz ikxjani: «Qalan, ox'e'l nyek'u' yatz te aj owokel junan tuky'i [te aj n'ok q'uma'] Te Tal Moch.»

¹⁰ Ntons ma tz'ok joto' tuj nwitz tzan te Txew [Dios], te ángel ma kyinxik tin twi' jun matij witz, b'ix ma tzaj tyek'u' wetz te amaq' [Jerusalen] aj paw'a te Qtata Dios, tzajnaq tuky'i Qtata Dios ikja'n tgetz tuq tuj ka'j. ¹¹ Te amaq' b'an ntxaqtson tuq tzan xhchqitz'unal Qtata Dios, b'an nxhpotz'e' tuq iktza' jun ab'j aj nim tbalor, iktza' jun ab'j jaspe b'an xhlinun nage kristal. ¹² B'ix te amaq' pe'oni' tuky'i jun pe'on nim twitz b'ix nim twal'kal, ate' kab'lajuj tlamelul, b'ix tuj junjun lamel atqet jun ángel, b'ix kyij' kye lamel tz'ib'an-ok tuq kyb'i kye kykab'lajujil b'uch'uj tijajil Israel. ¹³ [At kaj palaj tetz b'ix ox tlamelul junjunchaq palaj], ox tlamelul nkaj twitz oriente, oxky twitz norte, oxky twitz sur, oxky twitz occidente.^{*} ¹⁴ B'ix twit'lel te pe'on kab'lajuj chman ab'j, tz'ib'an-ok tuq kyij' kye ab'j kyb'i kye kykab'lajujil tky'ixel [Jesus, aj n'ok q'uma'] Te Tal Moch. ¹⁵ Te ángel aj nyolin tuq wuky'i'l eq'i' tuq jun tmalb'il

^{*} **21:1** Isa 65:17; 66:22; 2Xhp 3:13   ^{*} **21:2** Tmnc 3:12   ^{*} **21:2** Isa 52:1; 61:10   ^{*} **21:3** Ezq 37:27   ^{*} **21:4** Ax: owelal tsu'u' ta'al kywitz kyetz.   ^{*} **21:4** Isa 25:8; 65:19   [†] **21:6** Ajja' nyolin tuj kastiy ti'j jun soch telponx ti'j te Qtata Dios aj ntzaj tsi' qanq'in, nya'tx ti'j jun soch cha a'ox a'; Isa 55:1.   ^{*} **21:7** 2Sa 7:14; 1Cró 17:13   ^{*} **21:8** Tmnc 2:11; 20:6,14   ^{*} **21:13** Ezq 48:30-34

pur xtx'otx'al oro, te malb'il te amaq' kyuky'i kye lamel b'ix kye tpe'onil.*
 16 Te amaq' kwagrad, te tq'e'lkal parej tuq tuky'i twitz, te ángel oqet tmalo' te amaq' tuky'i tmalb'il, b'ix kab'lajuj mil (12,000) stadión tq'e'lkal [osey kab'e' mil tuky'i kab'e' oqal (2200) kilómetr], b'ix te twitz b'ix te twa'lkal parej tuq.
 17 Yaji oqet tmalo' te tpe'onil tuky'i jun malb'il iktza'x nkyemalon kye xjal, b'ix owel jun oqal tuky'i kaj tuq oxqal (144) kúbitos [osey qaq tuj mutx' (66) metr].
 18 Te tpe'onil k'ulumaj tuq tuky'i pur ab'j jasep tb'i, b'ix te amaq' k'ulu' tuq tuky'i pur xtx'otx'al oro xhchukeltib' b'an saq naqe kristal n'ex qeb'l tuj.
 19 Kye ab'j aj akyeqet tuq te twit'lel te tpe'onil, b'an txaku' tuq tuky'i ti'chq txakl tb'anil ab'j. Te tb'ay ab'j aj te twit'lel jasp [tb'i] tuq, b'ix te tkab'i' sapir, b'ix te toxi' agat, † te tkaji' esmeralt, † te tjweb'i' sardons, § te tgaqi' sardy, te twuqi' krisolit, te twajxaqi' beril, te tb'eljuji' topasy, te tlajuji' krisopras, te tjunlajuji' jasint, b'ix te tkab'lajuji' amatist.*
 21 Kye kykab'lajujil tlamelul, k'ulumaj tuky'i kab'lajuj perla, jun perla junjunchaq. B'ix kye tb'eyil te amaq' pur xtx'otx'al oro xhchukeltib', b'ix b'an xhqitz'un naqe kristal tuq.
 22 B'ix k'onti'l oxik wen tuj te amaq' jun jay aj nab'il Qtata Dios tzan tpaj [k'onti'l nkyena'on tetz apart tuj jun jay sinoke] akyeqet twitzx tetz [aj n'ok q'uma'] Te Tal Moch, b'ix twitz te Qajaw Dios aj mas nim tajwalil twitz kyaqil.
 23 B'ix nya'tx presis tzan kyq'analin ni te q'ij ni te qya' tuj te amaq' tzan tpaj xhchqitz'un al Qtata Dios nq'analin te amaq' b'ix a Te Tal Moch te tq'analb'il.*
 24 Kye xjal okyeb'etel tuj chk'atunal tetz, b'ix kye twitzale' k'ulul mandad twitz tx'o'tx' oxe'l kyq'apo' kyaqil aj b'an tb'anil aj at te kyetz.*
 25 Kye tlamelul nlay lamet* tzan tpaj pur chijq'ij, nlay qoqet yupan.
 26 Kye xjal okye'oqex tzi tuky'i te aj b'an tb'anil aj at te kyetz, † b'ix oqtel kyjiq'b'a' [te Qajawil].
 27 B'ix nlay tz'ox txini ch'inwt aj nya'tx galan, b'ix k'onti'l-e' xjal aj nkyek'ulun te aj ajq'oja' twitz tzan Qtata Dios ni kye aj k'onti'l nkyeyolin te b'an'ax.*
 A'ox okye'okex aj tz'ib'anqex kyb'i tuj te u'j aj nyolin ab'le' kye aj okye'anq'iyon te jun-ele'x tzan tpaj Te Tal Moch.

22

1 Yaji [aj man tuq n'ok joto' tuj nwitz], te ángel otzaj tyek'u' wetz jun nim a' aj ntzaj tsi' qanq'in te jun-ele'x, jun a' aj b'an xhqitz'un iktza' kristal, b'ix njatz kanet tuj twit'lel aj ja' nk'ulun mandad te Qtata Dios b'ix [te aj n'ok q'uma'] Te Tal Moch.*
 2 Nky'ik te a' nink'ajchaq te tb'eyul te amaq', b'ix tuj kykab'il palaj te a' atqet tuq tzi te tze' aj ntzaj tsi' qanq'in,* b'ix qya'i'chaq nkaj tuq twitz, kab'lajuj-el jun aq'b'i. B'ix txaq te tze' n'oken tuq q'anb'il kyaqil kyijajil xjal.*
 3 B'ix te tzi, ch'inwt te aj ajq'oja' tzan Qtata Dios.* B'ix te twit'lel aj ja' nk'ulun mandad te Qtata Dios b'ix [te aj n'ok q'uma'] Te Tal Moch oqtelten tuj te amaq', b'ix kye aj q'apo' kyib' nkye'aq'unan te tetz okyena'oyon tetz,
 4 owokel kyen twitz, b'ix atok tb'i tajsik kywitz.
 5 Tzi ya nlay qoqet yupan, b'ix kye aj nkyenajan tzi nya'tx presis jun kandil te kyq'analb'il ni te toq q'ij, tzan tpaj te Qajawil Dios otxaqtxoyon kxol,* b'ix okyek'uluyon mandad [twitz te tx'o'tx' ak'a'j]* b'eyx te jun-ele'x.*

* 21:15 Ezq 40:5 † 21:19 Ax: calcedonia. § 21:20 Ax: sardónice. * 21:20 Isa 54:11-12
 * 21:23 Isa 60:19-20 * 21:24 Ax: traer su gloria. * 21:25 Isa 60:11 † 21:26 Ax: traer su glory; Isa 66:12; Jer 2:11. * 21:27 Isa 52:1 * 22:1 Ezq 47:1; Zac 14:8 * 22:2 Gén 2:9 * 22:2 Ax: naciones. * 22:3 Zac 14:11 * 22:5 Isa 60:19 * 22:5 Tmkn 21:1 * 22:5 Dan 7:18

Te Qajaw Ch'inky Tul

⁶ Te ángel otzaj tq'uma' wetz ikxjani: «Te aj nxik nq'uma'ni b'an'ax b'ix b'a'n tzan twit'let ek'u'j ti'j. Te Qtata Dios, a tetz nyolin tuj kyanim kye aj yolil tyol, b'ix ajixk tetz ma kyintzaj tlajo' q'umal kye aj q'apo' kyib' tuj tq'ab' tzan tel kyniky' kyaqil aj ky'el naj.»

⁷ [Ntons, kyi te Jesus]: «Tzaj eten, wetz kyinpon naj. Galanx-alo te aj oqtel toksla' te tpakb'alil aj tz'ib'ankaj tuj ja u'jni.»

⁸ Ntons, wetz a'in Wa'nch oxik wen b'ix oxik ncha'o' kyaqil aj ntzani. Ya ma xikb'aj wen kyaqil, inqet mejlet twitz te ángel aj otzaj tyek'u' te ja ntzani, inqet mejlet twitz tzan tuq nna'on tetz. ⁹ Per tetz otzaj tq'uma' wetz: «K'on ak'uluj ikxji tzan tpaj ax wetz a'in q'apo' wib' nkyin'aq'unan te Qtata Dios iktza'x yatz a'ich b'ix iktza'x kye awerman a'e' aj yolil tyol Dios b'ix iktza'x kye aj nqet kyoksla' te tpakb'alil tuj ja u'jni. Paqet mejlet na'ol a'ox te Qtata Dios.» ¹⁰ B'ix ax otzaj tq'uma' wetz ikxjani: «K'on qet awewa' te tpakb'alil aj tz'ib'ankaj tuj ja u'jni tzan tpaj ch'inky tpon or tzan tkanon kyaqil ntzani. ¹¹ Te aj nk'ulun nya'tx tume'l, intok ten [qa tgan] tzan tk'ulun nya'tx tume'l; b'ix te aj pur nya'tx galan tuj tanim, intok ten [qa tgan] tzan stenikx ikxji; b'ix te xjal aj nb'et tuj tume'l, k'on kaj tsi' tzan tb'et ikxji; b'ix te aj oje tz'el galan tuj twitz Qtata Dios, intkaj ikxji, k'on stzoqpij tzan tok jun tidi' nya'tx galan tuj tanim.»*

¹² [Ntons, otzaj tq'uma' Jesus wetz ikxjani]: «B'an'ax wetz kyinpon naj, b'ix otzajel win te junjunchaq te aj kykamb'a'tz iktza'x kyk'ulb'en.* ¹³ Wetz a'in te tb'ay b'ix a'in te tmankb'il, [kyaqil tyemp akyinqet], akyinqet tuq atx aj b'an'ax tb'ay oqtxi' b'ix akyinqet te jun-ele'x, b'ix a'in wetz nkyin'aq'san kyaqil b'ix a'in wetz nkyinmankunsan kyaqil.»* ¹⁴ Galanx-alo kye aj ma'tx kyk'uluj tzan tnajslet kchoj,† ikxji kyetz at kyoklen tzan kypon ti'j te tze' aj ntzaj tsi' qanq'in* b'ix tzan kyox tuj tlamelul te amaq'. ¹⁵ Per nlay kye'ox kye aj k'onti'l nkyek'ulun galan,‡ ni kye aj nkyechmanin, ni kye aj nkyek'ajajin, ni kye aj nkyekansan xjal, ni kye aj nkyena'on ti'j titzb'alil jun tidi', ni kyaqil kye aj b'an'ax kygan tqet qyeq'i' xjal.

¹⁶ «Wetz a'in Jesus, ma'tx xik nlajo' te ángel q'umal ntzani kxol kye qerman. Wetz a'in xhchuxul tijajil Dawid,§ b'ix a'in wetz iktza' te nin che'w aj ntxaqtxon oj stzaj txeka'j.»*

¹⁷ Ntons te Txew Dios b'ix kye aj nkye'okslan Te Tal Moch, kyetz nkyeq'uman: «Pawul.» B'ix kye aj nkyecha'on ntzani, inkyq'uman: «Pawul.» B'ix te aj at k'achjel tuj [tanim], instzaj b'ix intuk'an te a' cha tkotz aj ntzaj tsi' qanq'in.* ¹⁸ Oxe'l nq'uma' b'an'ax, kye aj n'ok kcha'o' kyaqil aj tz'ib'ankaj tuj ja u'jni, qa at ab'l owokel stz'aqsa' ti'j itza' nyolin ja u'jni, ax oxe'l si' tetz tzan Qtata Dios jun xhcho'nal ti'j iktza'x nyolin tuj ja u'jni. ¹⁹ B'ix qa at ab'l owelal tin ch'in ti'j te tpakb'alil aj nyolin tuj ja u'jni, te Qtata Dios owelal tin toklen tzan tpon ti'j te tze' aj ntzaj tsi' qanq'in, b'ix owelal tin toklen tzan tox tuj te amaq' aj pawa' te Qtata Dios, iktza'x tz'ib'anqex tuj ja u'jni.* ²⁰ Te [Jesus] aj

* **22:11** Dan 12:10 * **22:12** Sal 28:4; Jer 17:10; Tmnc 6:10; 19:2 * **22:13** Isa 44:6; 48:12; Tmnc 1:8,17; 2:8 † **22:14** Ax: kye aj sjapunsa' kyq'anaq; Tmnc 3:4-5; 6:11; 7:9,13,14; Ebr 9:14; 1Wnch 1:7.

* **22:14** Gén 2:9; 3:22 ‡ **22:15** Ax: tx'ya'n. § **22:16** Isa 11:10; Tmnc 5:5; aj ja' nyolin ti'j tijajil Isaf b'ix ti'j tijajil Dawid, axkix te Jesusji. * **22:16** Te nin che'w aj ntxaqtxon oj stzaj txeka'j, telponx tzul junky q'ij ak'a'j; b'ix ax ikxji ti'j Jesus, oj tul junky'el kyaqil owokel ak'a'j; Núm 24:17; Wnch 9:5; 12:46; 1Wnch 2:8. * **22:17** Isa 49:10; Wnch 4:13-14; Tmnc 21:6 * **22:19** Deu 4:2; 12:32; 2Xhp 1:19-21

nyolin qa te ntzani b'an'ax, ntq'uma' ikxjani: «B'an'ax, kyinpon luwew.» [B'ix wetz n'aj ntzaq'b'e':] «¡Intky'ikxwit ikxji! Intul Qajaw Jesus.»

²¹ Bwen, ntons, tzaj si'xwit etajsik ekyaqil etetz jun nim b'an galan tzan te Qajaw Jesus. ¡Intky'ikxwit ikxji!